R.15
5/1

STOLÆ
RETALES
VMMORVM
PONTIFICVM,

A GREGORIO NONO PONTIFICE Maximo collectæ.

Quid hac editione præſtitum ſit, ſequenti pagella indicatur.

PARISIIS,
Apud Iacobum Puteanum ſub inſigni Samaritanæ.
M. D. LXX.
CVM PRIVILEGIO.

LECTORI S.

EN *prodeunt, candide Lector,* DE[illegible]E-TALES *Romanorum Pontificum Epiſtolæ,quæ vel à Gratiano prætermiſſæ, vel poſt eius rapſodiam editæ ſunt, à quodam Fratre Dominicano Raymundo de Penna,non ſine nimia amputatione compilatæ; nunc autem integræ, quoad fieri potuit, redditæ: ita tamen vt (ne quis veteris Raymundi editionis ordinem immutatum cauillaretur) quæ ſupplenda erant; locis interea mutilis aliquo ſigno indicatis; ad finem cuiusq́; capitis,in quo quid deſiderabatur, reiiciantur: deletis præterea ex margine ineptis quorundam notis, & quibuſdam vtilibus & neceſſariis additis per* ANT. CONTIVM *in Metropoli Biturigum profeſſorem.*

E[illegible]AICT DV PRIVILEG[illegible]
ROY DE FRANCE.

PAR [illegible]ace & Priuilege du Roy, il eſt permis a Iaques du Puis marchant libraire en l'vniuerſité de Paris d'imprimer ou faire imprimer mettre en vente & diſtribuer *Corpus Iuris Canonici notis & additionibus opera doctiſſ. I. C. Antonij Contij in celebri Academia Biturigum, Regij profeſſoris illuſtratũ*: & faict defenſe ledict Seigneur a tous autres de quelque qualité qu'ils ſoyent d'imprimer ou faire imprimer vendre ni diſtribuer en ſes Pais, Terres, & Signeuries ledict liure, ni partie d'iceluy, ſans le congé & conſentement dudict du Puis, iuſques au terme & temps de cinq ans finis & accomplis a compter du iour & date qu'il aura eſte acheué d'imprimer; ſur les peines contenues és lettres dudict Seigneur, Données a Paris le 23. iour d'Octobre; l'an de grace 1556.

Ainſi Signées: Par le Roy.
A voſtre relation,

De Vabres.

Et ſeellées du grand ſeau de Cire Iaulne ſur ſimple queue.

SVMMA PRIVILEGIORVM
REGIS CATHOLICI.

REGIAE Catholicæ Maieſtatis Priuilegiis cautum eſt, ne quis *Corpus Iuris Canonici cum annotationib. marginalibus & additionibus deſideratiſſ. opera doctiſſ. I. C. Antonij Contij in celebri Academia Biturigum, Regij profeſſoris illuſtratum*, citra Chriſtophori Plantini voluntatem imprimat, aut alicubi impreſſum importet, venaléve habeat à die impreſſionis abſolutæ intra ſexennium. Qui ſecus faxit, confiſcationis librorum, & quinquaginta florenorum pœna, fiſco Regio exoluenda, multabitur: vt latiùs in Regiis diplomatis expreſſum eſt,

Datis Bruxellæ: In Conſilio priuato VIII. Auguſt. 1567.
Signat.

Vander Aa.

In Conſilio verò Brabantiæ 14. eiuſdem menſis & anni.
Signat.

De Perre.

* 2

PRIVILEGII CAESARII SVMMA.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, publico edicto cautum & ſancitum eſt, ne quis cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque ſacri Romani imperij, & ditionis eius fines patent, quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab aliis quidem impreſſa, nouis autem deinceps ſcholiis, annotationibus aut commentariis aucta & illuſtrata, Chriſtophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpienſis primus typis procuderit, intra proximum ſexennium à prima cuiuſque operis aut voluminis editione, vllo pacto eiuſdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab aliis, intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, ſub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos idem Plantinus vbicunque locorum nactus fuerit, per ſe, vel ſuos, adiumento Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vindicare, inque ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi Edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſſit Cæſarea Maieſtas. Datum in ciuitate Viennæ Auſtriæ, die vigeſima prima menſis Februarij, Anno Domini M. D. LXV.

Subſig.

Maximilianus.

Ad mandatum ſacræ
Cæſ. M. proprium

Haller.

TITVLORVM QVINQVE LIBRORVM DECRETALIVM GREGORII, INDEX ALPHABETICVS.

ACcuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus. lib.v. tit.j. 720.

Adulteriis & ſtupro. lib.v. tit.xvj. 795.

Aetate, & qualitate, & ordine præficiendorum. lib.j. tit.xiiij. 125.

Alienatione iudicij mutandi cauſa facta. lib.j. tit.xlij. 227.

Appellationibus, recuſationibus, &c. lib.ij. titu.xxviij. 394.

Apoſtatis & reiterantibus baptiſma. lib.v. tit ix. 779.

Arbitris. lib.j. titu.xliij. 228.

Auctoritate & vſu pallij. lib.j. tit.viij. 101.

BAptiſmo & eius effectu. lib. iij. tit xlij. 629.

Bigamis non ordinandis. lib.j. tit.xxj. fol. 60.

CAlumniatoribus. lib. v. titul. ij. 735.

Capellis monachorum, &c. lib.iij. titu. xxxvij. 593.

Cauſa poſſeſſionis & proprietatis. lib. ij. tit. xij. 271.

Celebratione miſſarum & ſacramento Euchariſtiæ, & diuinis officiis. lib. iij. titu. xlj. 619.

Cenſibus, exactionibus, & procurationibus. lib iij. tit xxxix. 606.

Clandeſtina deſponſatione. lib. iiij. titu. iij 667.

Clericis peregrinis. lib.j. tit xxij. 61.

Clericis peregrinantibus. lib ij. tit. xxix. 428.

Clericis coniugatis. lib iij tit iij. 441.

Clericis non reſidentibus in eccleſia vel præbenda lib iij. tit. iiij. 445.

Clericis pugnantibus in duello. lib. v. tit. xiiij. 794.

Clerico ægrotante vel debilitato. lib. iij. tit. vj. 206.

Clerico venatore. lib. v. tit. xxiiij. 815

Clerico percuſſore. lib. v. titul. xxv. ibidem

Clerico excommmunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante. lib. v. titu. xxvij. 815.

Clerico non ordinato miniſtrante. lib. v. tit xxviij. 821.

Clerico per ſaltum promoto. lib. v. tit. xxix. 822.

Cognatione ſpirituali. lib. iiij. titul. xj. 682.

Cognatione legali. lib. iiij tit. xij. 685.

Cohabitatione clericorum & mulierũ. lib. iij. tit. ij. 438.

Colluſione detegenda. lib. v. titu. xxij. 813.

Commodato. lib. iij. tit. xv. 497.

Conceſſione præbendæ & eccleſiæ non vacantis. lib. iij. tit. viij. 471.

Conditionibus appoſitis in deſponſatione, vel in aliis contractibus. lib. iiij. titu. v. 670.

Confeſſis. lib. ij. tit. xviij. 209.

Confirmatione vtili, vel inutili. lib. ij. tit. xxx. 428.

Coniugio leproſorum. lib. iiij. tit. viij. 670.

Coniugio ſeruorum. lib. iiij. titul. ix. 680.

Conſanguinitate & affinitate. lib. iiij. tit. xiiij. 690.

Conſecratione eccleſiæ vel altaris. lib. iij. tit. xl. 617.

Conſtitutionibus. lib. j tit ij. 9.

Conſuetudine.lib.j.tit.iiij. 36
Conuerſione coniugatorum. lib.iij. titu. xxxij. 561
Conuerſione infidelium. lib. iij. titul. xxxiij. 571
Corpore viciatis ordinandis, vel non li. j.titu.xx. 144
Crimine falſi. lib.v.tit.xx. 807
Cuſtodia Euchariſtiæ, chriſmatis, & aliorum ſacramentorum. lib.iij.tit. xliiij. 636
Decimis, primitiis, & oblationibus. lib.iij.titu.xxx. 537
Delictis puerorum. lib. v. titul. xxiij. 814
Depoſito. lib.iij. tit.xvj. 497
De deſponſatione impuberum. lib. iiij. titu.ij. 660
Digamis lib.j.tit.xxi. 146
Dilationibus. lib.ij. titu.viij. 263
Diuortiis.lib.iiij.titu.xix. 710
Dolo & contumacia. lib.ij. titu.xiiij. 287
Donationibus. lib.iij.tit xxiiij. 513
Donationibus inter virum & vxorem, & de dote poſt diuortium reſtituenda.lib.iiij.titu.xx. 716
Eccleſiis ædificandis vel reparandis. lib.iij.titu.xlviij. 639
Electione, & electi poteſtate. lib.j. titu.vj. 49
Emptione & venditione. lib. iij. titu. xvij. 498
Eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ. lib.ij.tit.xv. 293.
Eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. lib.iiij.titu. vij. 676
Eo, qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ, vel ſponſæ.lib.iiij. titu xiij. 686
Eo, qui ordinem furtiue ſuſcepit. lib.v. titu.xxx. 822
Exceptionibus.lib.ij.titu.xxv. 365
Exceſſibus prælatorum & ſubditorum. lib.v.titu.xxxj. 823
Feriis. lib ij.titu.ix. 265
Feudis.lib.iij.tit.xx. 505
Fide inſtrumentorum. libr.ij.titu.xxij. 335
Fideiuſſoribus.lib.iij.tit. xxij. 510
Filiis presbyterorum ordinandis, vel nõ. lib.j. tit.xvij. 136
Foro competenti.lib ij.titu.ij. 244
Frigidis & maleficiatis, &c. lib. iiij. titu xv. 694.
Furtis.lib.v.tit xviij. 800
Hæreticis.lib.v.tit.vij. 766
His, quæ vi metúsve cauſa fiunt. lib.j.tit xl. 208
His, quæ fiunt à prælatis ſine conſenſu capituli lib.iij.tit.x. 483
His, quæ fiunt à maio. parte capituli.li. iij.titu xi. 488
His, qui filios occiderunt. lib.v titu. x. 781
Homicidio voluntario vel caſuali. lib. v.titu xij. 782
Immunitate eccleſiarum cœmeterij & rerum ad eas pertinentium. libr. iij.titu.xlix. 641
Infantibus & languidis expoſitis. libr. v.titu xj. 782
In integrum reſtitutione. lib.j.titu.xlj. 221
Iniuriis & damno dato. libr. v. titul. xxxvj. 859
Inſtitutionibus.lib. iij tit.vij. 467
Iudæis & Sarracenis, & eorum ſeruis. lib.v tit.vj. 758
Iudiciis.lib.ij.titu.j. 235
Iuramento calũniæ. lib.ij. tit.vii. 260
Iureiurando.lib.ii.tit xxiiii. 317
Iure patronatus. libr iii. titul.xxxviii. 595
Libelli oblatione. lib. ii. titul. iii. 252
Litis conteſtatione.lib ii.tit v. 254
Locato & conducto. lib.iii.titu.xviii. 500

Magiſtris: & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. libro. v. tit.v. 756
Maioritate & obedientia. lib.i.titu. xxxiii. 195
Maledicis.lib.v tit.xxvi. 816
Matrimonio contracto contra interdictum eccleſiæ.lib.iii tit xvi. 698
Mutuis petitionibus. libr. ii. titu. iiii. 253
Natis ex libero ventre.lib.iiii.tit.x. 682
Ne clerici vel monachi ſecularibus negociis ſe immiſceant lib. iii. tit.l. 645
Ne prælati vices ſuas vel eccleſias ſub annuo cenſu concedant. libro v. titu. iiij. 755
Ne ſede vacante aliquid innouetur. libro.iii.tit ix. 482
Noui operis nunciatione libr. v. titu. xxxii. 832
Obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.lib.i.tit.xix. 144
Obſeruatione ieiuniorũ lib.iii.ti.xlvi. 637
Officio archidiaconi. lib.i.titu.xxiii. 149
Officio archipresbyteri. lib.i tit xxiiii. 153
Officio primicerii.lib.i.tit xxv. 155
Officio ſacriſtæ.lib.i.tit.xxvi. ibidem
Officio cuſtodis. libr.i. titu xxvii. ibidem
Officio vicarii. libro.i. titu.xxviii. 156
Officio & poteſtate iudicis delegati. lib.i.tit xxix. 157
Officio legati lib i.tit xxx. 181
Officio iudicis ordinarii.lib.i.tit.xxxi. 185
Officio iudicis lib i.tit xxxii. 194
Ordinatis ab epiſcopo, qui renuntiauit epiſcopatui.lib i.tit.xiii. 124
Ordine cognitionum.lib.ii.tit.x. 268
Pactis.lib i tit.xxxv. 208
Parœciis & alienis parœcianis. lib. iii.tit.xxix. 536
Peculio clericorum. libro.iii. titu.xxv. 518
Pœnis.lib.v. tit.xxxvii. 861
Pœnitentiis & remiſsionibus. libro v. tit.xxxviii. 864
Pignoribus & aliis cautionibus.lib.iii. tit.xxi. 506
Plus petitionibus.lib.ii.tit.xi. 270
Poſtulando.lib.i.tit xxxvii. 211
Poſtulatione prælatorum. libr.i.titu.v. 42
Præbendis & dignitatibus.lib.iii.ti.v. 450
Precariis.lib.iii tit.xiiii. 496
Presbytero non baptizato. libr.iii. titu. xliii. 634
Præſcriptionibus.lib.ii.tit.xxvi. 374
Præſumptionibus.lib.ii tit.xxiii. 312
Priuilegiis & exceſsibus priuilegiatorum lib.v.tit.xxxiii. 835
Probationibus.lib.ii.tit xix. 300
Procuratoribus. libro.i.titu. xxxviii. 212
Purgatione canonica.lib.v tit.xxxiiii. 851
Purgatione vulgari. libr.v. titu.xxxv. 858
Purificatione poſt partum. lib. iii. titu. xlvii. 639
Qui clerici vel vouentes matrimonium contrahere poſſunt.lib.iiii. tit.vi. 673
Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari. libro.iii. titu xviii. 708
Qui filii ſint legitimi.lib.iiii. tit.xvii. 700
Raptoribus, incendiariis, & violatoribus eccleſiarum lib.v.tit.xvii. 797
Rebus eccleſiæ alienandis, vel non lib. iii.tit.xiii. 492

Regularibus & tranſeuntibus ad religionem. lib. iii. tit. xxxi. 551
Regulis iuris. lib. v. tit. xli. 910
Religioſis domibus, vt epiſcopis ſint ſubiectæ lib. iii. tit. xxxvi. 588
Reliquiis, & veneratione ſanctorum. lib. iii. tit. xlv. 637
Renunciatione. lib. i. tit. ix. 103
Rerum permutatione. lib. iii. titu. xix. 502
Reſcriptis. lib. i. tit. iii. 16
Reſtitutione ſpoliatorum. lib ii. tit. xiii. 275
SAcramentis non iterandis lib. i. tit. xvii. 135
Sacra vnctione. lib. i tit. xv. 131
Sagittariis. lib. v. tit. xv. 795
Schiſmaticis. lib. v. tit. viii. 779
Scrutinio in ordine faciendo. lib. i. titu. xii. 124
Secundis nuptiis. lib. iiii. titu. xxi. 718
Sententia & re iudicata. lib. ii. titu. xxvii. 383
Sententia excommunicationis, libro v. tit. xxxix. 870
Sepulturis. lib. iii. titu. xxviii. 530
Sequeſtratione poſſeſſionum & fructuũ lib. ii. tit. xvii. 298
Seruis non ordinandis, &c. libr. i. titu. xviii. 141
Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur vel promittatur. lib. v. titu. iii. 735
Solutionibus. lib. iii. tit. xxiii. 226
Sortilegiis lib. v. tit. xxi. 812
Sponſalibus & matrimoniis. libr. iiii. titu. i. 649
Sponſa duorum. lib. iiii. tit. iiii. 688
Statu monachorum, &c. libr. iii. titu. xxxv. 5[illegible]0
Succeſsionibus ab inteſtato. lib. iii tit. xxvii. 528
Summa trinitate, & fide catholi lib. i. tit. i. 6
Supplenda negligentia prælatorum. li. i. tit. x. 115
Syndico & actore. lib. i. tit xxxix. 93
TEmporibus ordinationum, &c. lib. i. tit xi. 118
Teſtamentis & vltimis voluntatibus. lib iii. tit. xxvi. 510
Teſtibus & atteſtationibus. libro. ii. tit. xx. 309
Teſtibus cogendis, vel non. lib. ii. titu. xxi. 332
Torneamentis. lib. v. tit. xiii. 794
Tranſactionibus lib. i. tit. xxxvi. 206
Tranſlatione epiſcopi. lib. i. titu. vii. 97
Treuga & pace. libro. i. titu. xxiiii. 203
VErborum ſignificatione. lib. v. ti. xl. 896
Vita & honeſtate clericorum. lib. iii. tit. i. 433
Voto & voti redemptione. lib. iii. tit. xxxiiii. 572
Vſuris. lib. v. tit xix. 801
Vt eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. lib. iii. titu. xii. 490
Vt lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam, definitiuam. lib. ii. tit. vi. 254
Vt lite pendente, nihil innouetur. lib. ii. titu xvi. 295

FINIS.

DECRETALIVM GREGORII CAPITVLORVM INDEX, SECVNDVM LITERARVM ORDINEM CONQVISITVS.

Abbas.de his, quæ vi me. 219
Abbatem.de reſcript. 35
Abbate.de verbo.ſignifica. 904
Ab eo,de ſequeſtra.poſ. 299
Ab excommunicato.de reſcrip. 35
Abolendæ. de ſepul. 535
Abſolutos.de hære. 778
Accedens.de procu. 216
Accedens.i.vt lit.non conte. 256
Accedens.ij.vt lit.non conte. 257
Accedens.de præben. 458
Accedens.de conceſ.præben. 480
Accedens. de conuer.coniug. 569
Accedens.de accu. 731
Accedens.de rap. 800
Accedens.de cri.fal. 811
Accedens.de pur.ca. 856
Accedentes.de præſcript. 376
Accedentibus de exceſ.prælat. 828
Accedentibus.de priuile. 843
Accepiſti.de ſponſa duorum. 669
Accepiſti.de frigi. 694
Accepimus.de æta.& quali. 130
Accepimus.de pac. 205
Accepimus.de fid.inſtru. 332
Accepimus.de pur.c. 857
Accepta.de reſti.ſpo. 276
Accepta.de appel. 406
Acceſſit.de deſpon.impube. 661
Accuſaſti.de accu. 721
Accuſatum de ſimo. 736
A crapula.de vi & ho.cle. 437
Ad abolendam.de fi.presb. 141
Ad abolendam.de hæ. 767
Ad apoſtolicæ.de deci. 543
Ad apoſtolicam.de regula. 556
Ad apoſtolicam. de conuer. coniu. 566
Ad apoſtolicam .de ſimo. 753
Ad audientiam.i.de reſcrip. 2[illegible]
Ad audientiam.ij.de reſcrip. 32
Ad audientiam.de conſue. 37
Ad audientiam.de offi.vica. 156
Ad audientiam.de his,quæ vi metúsve. 219
Ad audientiam.de præſcri. 377
Ad audientiam.de app. [illegible]5
Ad audientiam. de cleri. non reſi. 449
Ad audientiam. de rebus eccle.alie. 494
Ad audientiam.de deci. 541
Ad audientiam. de capel. monæ. 595
Ad audientiam. j. de eccleſi. ædifi. 640
Ad audientiam.ii.e.ti. 641
Ad audientiam.de ſpon. 850
Ad audientiam.de homi.vo. 787
Ad audientiam.de tornea. 794
Ad audientiam.de cri.fal. 808
Ad aures.de reſcrip. 19
Ad aures.de temp.or. 119
Ad aures.de æta.& quali. 127
Ad aures. de his, quæ vi metúsve. 219
Ad aures.de præſcrip. 375
Ad aures. de appel. 405
Ad aures.de re.eccleſi.ali. 494
Ad aures.de ſimo. 743
Ad aures.de exceſ.præla. 824
Ad aures.de pœnis. 863
Ad decorem.de inſti. 468
Ad diſſoluendum.de deſpon.impube. 665
Ad eminentiam.de ſententia excommu. 877
Ad extirpandas.de fi.presby. 139

Ad falſariorum de cri. fal. 815
Ad hæc de reſcrip. 19
Ad hæc de poſtu.prala. 42
Ad hæc de fil.presby. 140
Ad hæc de offi.archi. 151
Ad hæc de offi.vica. 156
Ad hæc vt li.non cont. 255
Ad hæc de do & contu. 287
Ad hæc.i. de appel. 396
Ad hæc ii.de appel. 400
Ad hæc.iii de appel. 403
Ad hæc .iiii.de appel. 404
Ad hæc.v.de appel. 406
Ad hæc de præben. 453
Ad hæc de teſta. 521
Ad hæc de deci. 542
Ad hæc de reli.domi. 589
Ad hæc de conſe.eccle. 617
Ad hæc de Iudæis 760
Ad hæc de exceſ.præla. 24
Ad hæc de priuile. 837
Ad hæc de ſenten.excom. 873
Ad hæc de authorita. & vſu pal. 101
Ad hæc de ſequeſtra.poſſeſ. 298
Ad hoc de ſolu. 512
Ad honorem de authoritat. & vſu. 102
Ad id de ſponſali. 654
Ad liberandam de Iudæ. 765
Admonet de renun. 104
Ad noſtram de proba. 377
Ad noſtram.i.de iureiur. 351
Ad noſtram ii.de iureiur. 357
Ad noſtram.iii.eo tit. ibidem
Ad noſtram de appel. 375
Ad noſtram de conſir.vti. 431
Ad noſtram de rebus eccl.alie. 495
Ad noſtram de empt.& ven. 499
Ad noſtram de regu. 552
Ad noſtram de coniu.ſeruo 682
Ad noſtram de ſimo. 742
A viſceras de pœnſa. 660
Ad petitionem de accu. 730
Ad prudentiam de ſenten. & re iudi. 393
Ad præſentiam de fil.presbyt. 137
Ad præſentiam de appel. 399
Ad quæſtiones de re.permu. 503
Ad reprimendam de offi.iud.or. 188
Ad ſupplicationem de renun. 106
Aduerſus de immu.ecc. 643
Aduerſarius de excep. 373
Ad vltimũ de cau.poſ. & proprie. 271
Afferte de præſum. 344
Albericus de teſti. 326
Aliã quidem de procu. 222
A me nouis. vt lite penden. 296
A multis de æta. & quali. 128
A nobis de ſacramen.non ite. 136
A nobis de bigamis 148
A nobis de excep. 365
A nobis de cohabi.cleri. & mulie. 441
A nobis de deci. 545
A nobis de deſpon impube. 663
A nobis qui ma.accu.poſ. 709
A nobis de apo. 780
A nobis.i.de ſenten.excom. 877
A nobis ii.eod.tit. 880
An ſit deſerendum de appel. 408
Antigonus de pac. 204
Antiquæ de priuile. 840
Apoſtolicæ de excep. 371
Apoſtolicæ de dona. 516
Apoſtolicæ de cle excom. 821
Apoſtolicam de presby.non bap. 635
Aqua de conſe.eccle. 618
Archidiaconis de offic. archidiaco. 151
Artem illam de ſagit. 725
Aſſi lenci.de iudi. 235
Atteſtationes de deſpon.impu. 664
Audita de præben. 232
Authoritate de reli. 463
Authoritate de cenſi. 617
Audiuimus de reliqui. 637
Audiuimus de ſimo. 752
Audiuimus de colluſio. detegend. 813
Auditis de reſtitu.ſpo. 276
Auditis de electi. 73

Auditis

Auditis de procura. 215
Auditis de in inte.reſti. 222
Auditis de præſcrip. 378
Beneficio de reſti in integ. 227
Bona fides de depoſito 497
Bonæ memoriæ.i.de poſt præla. 45
Bonæ memoriæ.ii eod.tit. 46
Bonæ memoriæ i.de elect. 66
Bonæ memoriæ ii.de elect. 82
Bonæ memoriæ.de appel. 414
Bonæ memoriæ de confir.vti. 429
Breui ſciſcitatus de iureiuran. 355
Capellanus de fer. 367
Capellanum de ſecun.nup. 719
Capitulum ſanctæ Crucis de reſtitu. 31
Calumniam de pœnis 861
Canonica de ſenten.excom. 893
Canonum ſtatuta de con. 9
Chariſſimus de conuer.coniug. 565
Cauſa de integ.reſt. 226
Cauſa de verb.ſigni. 899
Cauſam matrimonii de offi.delega. 162
Cauſam matrimonii de probatio. 303
Cauſam matrimonii de teſti. cog. 332
Cauſam, quæ de reſcrip. 24
Cauſam, quæ de elect. 53
Cauſam, quæ de offi.dele. 163
Cauſam, quæ.i de iudi. 237
Cauſam, quæ.ii.eo tit. 242
Cauſam, quæ de dolo & contu. 288
Cauſam, quæ.i de teſti. & atteſt.i. 312
Cauſam, quæ ii.de teſti. & atteſta. 314
Cauſam, quæ.de præſcrip. 375
Cauſam, quæ de ſenten & re iudi. 387
Cauſam, quæ.i qui fi.ſint legiti. 701
Cauſam quæ ii.qui fi.ſint legiti. 702
Certificari de ſepul. 533
Ceterùm de reſcrip. 17
Ceterùm de iudi. 236
Ceterùm de iura.calum. 262
Ceterùm de teſti.cog. 334
Ceterùm de dona. 513
Clericus de iureiu. 365
Clericus.i. de vita & hone. cleri. 433
Clericus ii eo tit. ibidem
Clericus de fideiuſ. 510
Clerici de poſtu. 211
Clerici de iudi. 237
Clerici de vita & honeſt.cleri. 433
Clerici.ii. de vita & honeſta. cleri. 437
Clerici de cle.excom. 818
Clerici de exceſ.præla. 825
Clericis de vita & hone.cleri. 434
Clericis ne cle vel mona. 647
Clericos de offi.vica. 157
Clericos de cohabita.cleri. & mulie. 439
Clericos de cleri.non reſi. 450
Cognoſcentes de conſtitut. 9
Coniugatus de conuer.coniu. 563
Congregato de elect. 92
Compromiſſum de arbi. 234
Commiſſum de deci. 538
Commiſſum de ſpon. 654
Conquerente de fil presby. 137
Conquerente de offi. iudi. ordina. 192
Conquerente de reſti.ſpo. 277
Conquerente de cle.peregri. 428
Conquerente.de cle.non reſi. 446
Conqueſtus de fo.compe. 250
Conqueſtus de fer. 267
Conqueſtus qui fil.ſint legit. 700
Conqueſtus de vſur. 804
Conqueſti.de ſenten.excom. 877
Conſanguinei de ſen. & re iudi. 385
Conſenſus de rebus eccle.alie. 492
Conſilium de plus peti. 270
Conſilium de cele miſ. 620
Conſilium.de obſ.ieiu. 638
Conſiderauimus de elec. 54
Conſtitutus de reſcrip. 24

Conſti-

Conſtitutus.de ſi.presby. 138
Conſtitutus.de tranſac. 207
Conſtitutus.de in integ reſtit. 226
Conſtitutus.de teſti. & atteſta. 318
Conſtitutus.de appel. 410
Conſtitutus.de conceſ.præben. 479
Conſtitutus. de fideiuſſ. 511
Conſtitutus.de conuer.coniug. 568
Conſtitutus de reli.do. 590
Conſtitutus. de pur. 853
Conſtitutus.de pœnis. 862
Conſtitutus de elect. 89
Conſtitutis de procu. 216
Conſtitutus. de eo, qui mit. in poſ. 294
Conſtitutis.i. de teſtibus, & atteſtat. 316
Conſtitutis ii.eo.tit. 327
Conſtitutis.i.de app. 401
Conſtitutis.ii. de appel. 411
Conſtitutis ne ſede vacan. 483
Conſuetudines de conſue. 36
Conſulere de ſimo. 751
Conſuluiſti de conſe.eccle. 618
Conſuluiſti de celebratione miſſa. 620
Conſuluit.de ſer.non ord. 143
Conſuluit.de offi. & pote.iudi. deliga. 167
Conſuluit.i.de appel. 398
Conſuluit.ii.de ap. 400
Conſuluit.iii.de appel. 404
Conſuluit.de conuer.coniu. 565
Conſuluit.de iur.pa. 599
Conſuluit.qui clei.vel vouen. 674
Conſuluit.de Iudæ. 760
Conſuluit de vſuris. 804
Conſulti.de procu. 217
Conſultationi.de reg. 559
Conſultationi.de tempo.ordina. 123
Conſultationi.de ſpon. 658
Conſultationi de frigi. 695
Conſultationi de apo. 781
Conſultationi de priui. 851
Conſultationibus de offi. & pot.iudi. deleg. 160
Conſultationibus.de cleri ægrot. 467
Conſultationibus de don. 514
Conſultationibus de iure patro. 600
Continentia de ele.percuſ. 816
Continebatur, de his, quæ fiunt à prælat. 483
Continebatur de deſponſ. impu. 662
Continebatur de homici.volun. 786
Contingit de tranſact. 207
Contingit de arbi. 231
Contingit de do. & contu. 293
Contingit de fide inſtru. 337
Contingit.i.de ſenten.excom. 886
Contingit.ii.de ſenten.excom. 891
Contracto.de cog ſpi. 684
Coram dilecto.de elect. 82
Coram dilecto.de offi & pote. indi.deleg. 175
Coram felicis. de in integrum reſtitu. 225
Crimina.de collu. 813
Cumana.de elect. 90
Cum ab omni.de vita & honeſt. cleri. 435
Cum ab eccleſiarum.de of.or. 185
Cum acceſsiſſent.de conſti. 27
Cum ad monaſterium. de ſtatu mona. 584
Cum ad noſtram.de elec. 83
Cum ad noſtram.de inſtitu. 470
Cum ad hoc de cleri.non reſiden. 449
Cum ad ſedem. de reſti ſpo. 284
Cum ad quorundam de exceſsi. 825
Cum à deo.de reſcrip. 23
Cum aliquibus.de ſent. & re iu. 384
Cum à nobis.de arbi. 234
Cum à nobis.de teſti. & atteſta. 317
Cum apoſtolus.de cenſi. 607
Cum apoſtolica. de his, quæ fiunt à præla. 486
Cum apud.de ſpon. 656
Cum autem. de iure pa. 602
Cum Bertholdus. de ſenten. & re iudi. 390

Cum

Cum bone. de eta. & qua. 128
Cum bone. de proba. 329
Cum canoni. de cenſi. 616
Cum capella. de priui. 843
Cum cauſa. de offi. & poteſt. iudi. de-
leg. 166
Cum cauſa de teſti & atteſte. 325
Cum cauſa. de ſenten. & re iudi. 384
Cum cauſa. de empt & ven. 500
Cum cauſa de rap. 799
Cum cauſam. de elec. 71
cum cauſam. de iura. cal. 262
cum cauſam. de proba. 308
cum cauſam. de teſt. & atteſt. 223
Cum cauſam de appel. 422
cum cauſam de praben. 465
cum certum. de maio. & obedien. 195
cum ceſſante. de appel. 420
cum chriſtus de here. 776
cum clamor de teſti. 331
cum conſuetudinis. de conſue. 42
cum clericis. re iudi. ab epi. 125
cum clerici. de pac. 206
cum clerici de cenſi. 688
cum cleri de ver ſig. 903
cum contingit. de reſtrip. 27
cum contingat de eta. & quali. 129
cum contingat. de officio & pote. iudi.
delega. 178
cum contingat de ſo. compe. 248
cum contingat de iureiur. 326
cum contingat. de deci. 547
cum contra. de teſti cog. 335
cum contra. de pig. 509
cum conſtet. eo tit. 510
cum creatura de cel. miſ. 628
cum decorem. de fi. presb. 140
cum decorē. de vita & hon. cleri. 436
cum decorem de cle. comm. 444
cum deputati. de iudi. 241
cum de tua de cor. vici. 144
cum deſideres de ſen, exc. 875
cum dicit de eccle. edi. 639
cum dilectus. de conſue. 4
cum dilectus. de elec. 76
cum dilectus. de his, qua vi. 220
cum dilectus. de arbi. 231
cum dilectus de or. cog. 262
cum dilectus. de cauſa poſſeſ. 274
cum dilectus. de fi. inſtru. 341
cum dilectus. de cleri. non reſiden. 448
cum dilectus. de ſucceſ. ab inteſt. 529
cum dilectus. de religio domi. 592
cum dilectus. de iure patronatus. 673
cum dilectus. de accu. 728
cum dilectus. de calum. 735
cum dilectus. de purga. cano. 855
cum dilecta. in tit de reſcriptis. 26
cū dilecta de cōfir. vti. vel inuti. 429
cum dilecta. de conceſ prebend. 481
cum dilecti. de do. & contuma. 289
cum dilecti de emptio & vendi. 498
cum dilecti. de iora. 514
cum dilecti. de accu. 706
cum dilectis de pur. 856
cum eccleſia Sutrina. de cau. poſſeſ &
proprie. 271
cum eccleſia Dei. de immunita. eccle.
643.
cum eccleſia Vulterana. de elect. 76
cum eccleſiaſtice de exceptio. 366
cum eſſes de teſta. 521
cum eſſent de ſimo. 738
cum & plantare de priuile. 835
cum ex eo. de reliq & venera. 637
cum ex eo. de pœniten. & remiſ. 869
cum ex illo. de tranſla. epiſcop. 97
cum ex officij de praſcrip. 378
cum ex iniuncto de here. 773
cum ex iniuncto de no. ope. nun. 833
cum fortius. de calum. 735
cum gratia de commo. 497
cum H. de eo, qui ordi fur. ſuſc. 823
cum haberet. de eo, qui du. in matri.
quam pol. 677
cum homines de deci. 539
cum I & A de ſenten. & re iudi. 392
cum iamdudum. de prabendis. 455
cum Ioannes de fide inſtrumen. 341
cum in veteri. de elect. 91

Cum in

Cum in tua. de teſti. & atteſta. 326
Cum in tua. de deci. 548
Cum in tua. de ſpon. 658
Cum in tua. qui matri accu. poſſ. 710
Cum in cauſa. de iura. calum. 263
Cum in iuuentute. de præſump. 348
Cum in iuuentute. de purga. can. 855
Cum in magiſtrum de elec. 90
Cum in officiis. de teſt. 520
Cum iure. de elec. 87
Cum in iure. de offi. & pote. iudi. deleg. 173
Cum in eccleſiæ. de ſimo. 737
Cum in eccleſia. de ap. 407
Cum in eccleſiis. de maio. & obe. 201
Cum in cunctis. de elec. 52
Cum in cunctis. de his quæ fi. à ma. par. 488.
Cum in apoſtolica. de ſpon. 654
Cum in partibus. de ver. ſigni. 900
Cum in diœceſi. de vſu. 806
Cum in diſtribuẽdis. de tẽpo ordi. 121
Cum in contẽplatione. de regu. iur. 911
Cum inferior. de maiori. & obe. 203
Cum inſtantia. de cenſi. 611
Cum infirmitas. de pœniten. & remiſ. 868.
Cum inhibitio de clandeſt. deſpon. 667
Cum inter. de conſue. 38
Cum inter. j. de elec. 56
Cum inter. ij. de elec. 58
Cum inter iij. de elec. 62
Cum inter P de renun. 104
Cum inter. de excep. 367
Cum inter. de ſenten. & re iudi. 386
Cum inter. qui filij ſint legit. 701
Cum inter. de verbo. ſignifi. 908
Cum illorum. de ſenten. excom. 883
Cum iuramento. de homi. 783
Cum laici. de iur. pa. 598
Cum laicis de rebus eccle. alie. 495
Cum liberum de ſepul. 532
Cum locum. de ſpon. 653
Cum M. Ferrarien. de conſtitu. 12
Cum Marthæ. de cele. miſſ. 620
Cum monaſterium. de elect. 55
Cum monaſterium. de confeſ. 299
Cum non ab homine. de iudi. 237
Cum non ab homine. de ſenten. excom. 874.
Cum non ſit. de deci. 550
Cum non ignores. de preben. & digni. 453.
Cum non ignoretis. de offi. leg. 181
Cum non liceat. de præſcrip. 377
Cum nos. de his, quæ fiunt à præla. 484
Cum nobis. de elec. 59
Cum nobis de præſcrip. 378
Cum noſtris. de conceſ. preben. 474
Cum nuncius. de teſti. & atteſta. 312
Cum nuper. de cenſi. 616
Cum olim. de conſue. 39
Cum olim. j. de offi. & pote iudi. deleg. 174.
Cum olim. ij. eo. titu. & fo.
Cum olim. de maio. & obe. 202
Cum olim. de arbi. 231
Cum olim. de cau. poſſ. 274
Cum olim. de do. & contu. 290
Cum olim. de teſti. & atteſta. 320
Cum olim. de præſcrip. 381
Cum olim. de ſenten. & re iudica. 386
Cum olim de cle. coniuga. 443
Cum olim. de præben. 466
Cum olim. de re. permu. 504
Cum olim. de cenſi. 613
Cum olim. j. de priui. 840
Cum olim. ij. eo tit. 845
Cum olim. de verbo. ſignifi. 904
Cum omnes. de conſti. 10
Cum oporteat. de accuſ. 727
Cum ordinem. de reſcrip. 18
Cum P. de fi inſtru. 343
Cum P. de accu. 721
Cum P. de pur. ca. 852
Cum parati. de appel. 400
Cum percuſſio. de cleri. ægro. 466
Cum poſt petitam. de elect. 88
Cum pridem. de pact. 205
Cum pro cauſa. de procura. 214

Cum pro cauſa de ſenten. excom. 879
Cum propter de iure patro. 603
Cum quidam de temp. ord. 120
Cum quidam de iureiur. 353
Cum R. de offi. deleg. 177
Cum ſacerdotes de poſtul. 211
Cum ſatis de offi. archi. 150
Cum ſeculum de iure patro. 599
Cum ſecundum de temp. or. 120
Cum ſecundum de preb. 454
Cum ſecundum de ſecun. nup. 719
Cum ſicut de eo qui mit. in poſſ. 294
Cum ſicut de conſec. eccle. 618
Cum ſis de auth. & vſu pal. 103
Cum ſis de conuer. coniug. 562
Cum ſis de conſe eccle. 618
Cum ſit ars artium de eta. 131
Cum ſit generale de foro competen. 245
Cum ſit nimis de Iudæ. 764
Cum ſit proprium de condi. appoſi. 671
Cum ſit Romana de app. 395
Cum ſit Romana de ſimo. 737
Cum ſimus de regul. 555
Cum ſint homines de deci. 543
Cum ſpecialis de app. 421
Cum ſuper aliqua re de autho. & vſu pal. 101
Cum ſuper abbatia de offic. & pote. iudi. deleg. 166
Cum ſuper electione de cau. poſſ. 272
Cum ſuper electione de confeſ. 300
Cum ſuper cauſa de teſt. cog. 332
Cum ſuper controuerſia de ſenten. & re iudi. 389
Cum ſuper quaeſtione de conceſ. preben. 476
Cum ſuper quodam de ſepul. 533
Cum tanto de conſue. 42
Cum terra de elec. 55
Cum teneamur de ap. 399
Cum teneamur de preben. 451
Cum te de offi. & poteſta. iud. deleg. 163
Cum te de ſenten. & re iudi. 393
Cum tempore de arbi. 230
Cum tibi de teſta. 522
Cum tibi de verb. ſig. 901
Cum tu de teſti. 313
Cum tu de vſuris. 802
Cum venerabilis de conſue. 40
Cum venerabilis de excep. 368
Cum venerabilis de relig. domi. 591
Cum venerabilis de cenſi. 614
Cum veniſſet de ſacra vnct. 131
Cum veniſſet de reſtit. ſpol. 278
Cum veniſſet de teſti. & atteſta. 316
Cum veniſſent de in integ. reſti. 221
Cum veniſſent de iudi. 238
Cum veniſſent de eo, qui mit. in poſſeſ. 295
Cum veniſſent de inſtitut. 469
Cum XX. annum de offi. deleg. 180
Cum Vinton. de elec. 70
Cum virum de regula. 554
Cum vniuerſorum de rerum permuta. 505
Cum voluntate de ſent. excom. 865
Cum vos de off. iu. or. 116
Cura paſtoralis de iure patro. 598
Cura ſuſcepti de purga. vulga. 858
Cuſtos eccleſiæ de offi. cu. 155
Cuſtos ſolicitus. 156
DAmnamus de ſumma trini. 7
De appellationibus de app. 397
Debitum de diga. 147
Debitum de baptiſmo. 633
Debitores de iureiu. 351
De cauſis de offi. deleg. 158
Decernimus de iudi. 235
Decætero de tranſac. 207
Decætero de teſti. & atteſt. 312
Decætero de ſen. & re iud. 383
Decætero de cle. non reſid. 446
Decætero de ho. volun. 787
Decætero de ſenten excom. 873
Decimam partem de deci. 537
De confirmationibus de cõfir. vtil. 428
De diaco. qui cleric. vel vo. 673
De digamis de diga. 146
De eo autem de temp. ordi. 119

De famulis.de ſer.non ordi. 142
Deſleat peccator.de reg.iu. 911
De Francia.de ſpon. 649
De his.de teſta. 528
De his.de ſepultu. 532
De his.de eccl.adifi. 640
De his.de accuſa. 721
De hoc.de ſimo. 738
De homine de celeb.miſſa. 625
De illo. de eo, qui cogno.conſang. uxo. 686.
De illa.de diuor. 712
De illis.de ſponſa. 650
De illis.i.de deſpon.impub. 663
De illis.ij.de deſponſa.impu. Ibidem.
De illis. de condi.ap. 671
De illis.de rap. 797
De infidelibus. de conſang. & affini. 691.
De infantibus.de his.qui ſi.occi. 782
De iure.de iure pa. 600
De monachis.de præb. 453
De monialibus.de ſenten.excom. 885
De multa.de præb. 461
De muliere.de ſponſa. 650
De muliere.de matrimonio.cōtract. 700
Denique de excep. 365
De peregrinationis.de voto & vo. redemp. 572
De presbytero Campaniæ.de corpo.vici. 144.
De precariis.de precar. 496
De priore.de appel. 404
De prudentia. de dona. inter virum & uxo. 716
De quarta.de præſcri. 374
De quibus.de bap. 629
De Quoduultdeo de iudi. 235
De rectoribus.de cle.ægro. 466
De regularibus de ſimon. 742
De ſeruorum.de ſeruis non ordi. 142
De ſimoniace. de ſimo. 742
De terris.de deci. 542
De teſtibus.de teſti. & atteſtatio. 317
De teſtibus.de purga.cano. 856
Deus qui.de vi. & hone. cle. 435
Deus, qui eccleſiam.de diuor. 866
Deus.qui eccleſiam.de pæni.& remiſ. 715.
De uxore.de ſepul. 533
De xenodochiis.de relig.domi. 589
Dignum eſt.de coniug.ſer. 680
Dilectus filius i.in tit.de reſcriptis. 29
Dilectus filius.ij. 31
Dilectus filius.de temp.ord. 122
Dilectus filius.de fil.presby. 141
Dilectus.de ſer. non ordin. 143
Dilectus filius. de offi.lega. 183
Dilectus.de offi iu.or. 193
Dilectus filius.de procu. 216
Dilectus filius.vt lit.penden. 297
Dilectus filius.de ſequeſtra.poſ. 299
Dilectus.i.de præben. 455
Dilectus.ij.de præben. 460
Dilectus.iij.de præben. 464
Dilectus.de conceſ.præben. 480
Dilectus.de capel.mo. 593
Dilectus filius.de ſponſa. 657
Dilectus.j.de ſimo. 744
Dilectus.ij. 745
Dilectus filius.de homic.vo. 787
Dilectus filius.de exceſ.præla. 829
Dilectus filius.de pœnis. 863
Dilecta filia.de maio.& obedien. 202
Dilecta.de exceſ præla. 829
Dilecto filio.de ſupple.negli.præla. 117
Dilecto. de off.archi. 152
Dilecto filio.de teſtibus & atteſta. 324
Dilecto filio de ap. 423
Dilecto filio.de præben. 458
Dilecto filio.de verb ſignifi. 907
Dilecti filij.de renun. 113
Dilecti filij.de maio.& obedien. 202
Dilecti.de arbi. 229
Dilecti de iudi. 236
Dilecti filij.de foro competen. 251
Dilecti.de libel.obl. 253
Dilecti.de dila. 263
Dilecti filij.de excep. 371
Dilecti j.de appel. 394

Dile-

Dilecti ij. de appel. 415
Dilecti iij. de appel. 424
Dilecti filij. de decimis 540
Dilecti. de priuilegiis 837
Dilecti. de pur. vul. 859
Dilectæ in Chriſto de excep. 372
Dilectorum. de teſti. 335
Dilectis filiis. de appel. 417
Directæ. de appel. 407
Diſcretionem. de eo qui cogno. conſang. uxoris ſuæ. 687
Diuerſis fallaciis de cleri. coniug. 442
Dolentes de celebrat. miſſa. 627
Dominus. de ſecun. nup. 719
Donatio. de dona. inter virum & vxo. 718.
Dubius in fide. de hære. 766
Dudum. j. de elec. 63
Dudum. ij. de elec. 92
Dudum de præſum. 349
Dudum. de deci. 548
Dudum de conuerſio. coniugat. 570
Dudum. de priuil. 850
Duo ſimul. de offi. ord 166
Duo pueri de deſpon. impu. 663
Duobus de ſentent. & re iudica. 894
Duobus. de ſpon. duo. 668
Duobus. de ſenten. excommu. 895
Dura ſæpe. de crimi. fal. 808
EAm te. de ætate & qualitate. 126
Eam te. in titulo de reſcript. 18
Eam te. de iure patro. 601
Ea noſcitur. de his, quæ fi. à præla. 485
Ea noſcitur. de ſentent. excommu. 874
Ea, quæ de offi. archi. 150
Ea, quæ de ſentent. & re iudi. 383
Ea, quæ. de ſta. mo. 587
Ea, quæ. de cenſi. 609
Ea, quæ. de ſimo. 739
Ea, quæ. de pœnis. 801
Ea te de iureiur. 358
Eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſti. 13
Eccleſia ſanctæ Mariæ. j. vt lite pend. 297.
Eccleſia ſanctæ Mariæ. ij. Ibidem.
Eccleſia veſtra. j. de elect. 89
Eccleſia veſtra. ij. de elect. 95
Eccleſia veſtra. de ſorti. 813
Eccleſiæ. de immu. ec. 644
Eccleſiis. de cenſi. 608
Edoceri de reſcript. 26
Ego N. de iureiur. 351
Eo libentius. de ſeruis non ordi. 143
Epiſcopus de præben. 450
Epiſcopi de rebus eccle. alienan. 493
Epiſcopum. de cle. vena. 815
Epiſcopalia. de priuil. 835
Eſtote. de reg. iur. 910
Et ſi Chriſtus. de iureiur. 360
Et ſi neceſſe. de donat. inter virum & uxor. 717
Et ſi mẽbra. de his, quæ fiũt à præla. 488
Et ſi vnanimiter. de poſtu. præla. 49
Et ſi Iudæos. de Iudæ. 762
Et ſi quæſtiones. de ſimo. 740
Euidentia de accuſatio. 721
Eum pro quo, de fideiuſſori. 512
Ex adminiſtrationis. de iureiur. 349
Examinata. de iudi. 240
Examinata. de confirm. vti. 431
Exceptionem. de exceptio. 373
Excommunicamus. j. de hæreti. 775
Excommunicamus. ij de hæretic. 778
Excommunicatis. de offic. lega. 184
Excommunicationi. de rap. 798
Ex conſcientia. de crimin. fal. 812
Ex conqueſtione. de re. ſpolia. 279
Ex diligenti de ſimonia. 740
Ex epiſtolæ. de probatio. 300
Ex frequentibus. de inſtitut. 468
Ex geſtis. de cleri. non reſid. 445
Exhibita. de iudi. 242
Exhibita. de re. permu. 505
Exhibita. de homic. voluntario. 742
Ex inſinuatione. de ſcriptis. 34
Ex inſinuatione. de procuratori. 212
Ex inſinuatione. de appellatio. 413.
Ex inſinuatione. de iure patrona. 599
Ex inſinuatione. de ſimon. 743
Ex literarũ. qui cleri. vel vouen. 673

Ex literarum de eo, qui dux. in matri. quem pol.per adul. 677
Ex literarum de apoſt. 779
Ex literis de conſti. 14
Ex literis de conſue. 37
Ex literis de offi.& pote.iud.dele. 172
Ex literis de offic.iudi. 195
Ex literis de tranſac. 208
Ex literis de in integ.reſtit. 223
Ex literis de mu.pet. 253
Ex literis de dolo & contu. 287
Ex literis de proba. 301
Ex literis de fi.inſtru. 336
Ex literis de iureiur. 364
Ex literis de vi.& hone.cle. 436
Ex literis de pig. 508
Ex literis de conuerſione infide. 572
Ex literis de iure pat. 597
Ex literis j.de ſponſa. 651
Ex literis ij.de ſponſa. Ibidem.
Ex literis de deſpon.impu. 664
Ex literis de cog.ſpi. 685
Ex literis de eo, qui cogno. conſangui. vxo.ſuæ. 688
Ex literis de conſang.& affi. 690
Ex literis de frigi. 695
Ex literis de ma. contra. 699
Ex literis de diuor. 712
Ex literis j.de homicid.volun. 787
Ex literis ij.eo titu. 789
Ex literis de fur. 801
Ex literis de cleri.non ordi. 822
Ex literis de exceſſ.præla. 826
Ex multa de vo. 578
Ex multiplici de decim. 538
Ex ore de his, quæ fi.à maio. par. cap. 489.
Ex ore de priuile. 844
Ex parte de conſti. 15
Ex parte j de reſcri. 16
Ex parte ij.de reſcri. 20
Ex parte iij.de reſcrip. 33
Ex parte de conſue. 42
Ex parte de tempo.ordi. 121
Ex parte de ſcruti.in ordi.fa. 124
Ex parte j.de corpore vitiatis 144
Ex parte ij.de corpo.vitia. 145
Ex parte de offi. vica. 157
Ex parte j.de offi.& pot.iud.dele. 161
Ex parte ij. Ibidem.
Ex parte de offi.iu.ordi. 186
Ex parte de tranſac. 210
Ex parte de poſtu. 211
Ex parte de alie.iud.mu. 227
Ex parte de arbi. 232
Ex parte de fo. compe. 249
Ex parte de reſti.ſpo. 283
Ex parte de conceſ. 300
Ex parte de teſti.& atteſta. 310
Ex parte de fide & inſtru. 343
Ex parte i.de appel. 411
Ex parte ij.de appel. 425
Ex parte de cle.coniug. 444
Ex parte j. de cler. non reſid. 447
Ex parte ij.de cleri.non reſi. 448
Ex parte de cleri. ægro. 467
Ex parte de conceſ.præben. 478
Ex parte de his quæ fi.à ma. par. cap. 490.
Ex parte de feu. 506
Ex parte j.de ſepul. 532
Ex parte ij.de ſepul. 534
Ex parte j.de deci. 540
Ex parte ij.de deci. 544
Ex parte iij. de deci. 546
Ex parte de reg. 560
Ex parte j.de conuer.coniu. 564
Ex parte ij.de conuer.coniu. 567
Ex parte de capel.mo. 594
Ex parte de cenſi. 612
Ex parte de cele.miſ. 620
Ex parte de obſer.ieiu. 637
Ex parte de ſponſa. 651
Ex parte de accu. 721
Ex parte j.de priuileg. 841
Ex parte ij.de priuileg. 845
Ex parte iij.de priuileg. 849
Ex parte j.de ver.ſig. 803
Ex parte ij.de ver.ſig. 908
Ex parte iij. 909

Expli-

Explicati de obſerua.ieiu. 638
Expoſuiſti de corp.vi. 145
Expoſuiſti de præben. & dignita. 464
Expoſuit nobis de dila. 265
Expoſita de arbi. 233
Ex præſentium de pig. 507
Ex publico de conuer.coniuga. 563
Ex quorundam de alie.iudi.mu. 227
Ex ratione de æta.& qualit. 125
Ex ratione de appel. 397
Ex reſcripto de iureiu. 351
Ex reſcripto de loca.& conduc. 500
Ex ſpeciali de Iudæis. 765
Ex ſtudiis de præſum. 344
Et tenore in titu.de reſcriptis. 23
Ex tenore de tempo ordi. 119
Ex tenore de ſo. compe. 247
Ex tenore de teſti.& atteſta. 321
Ex tenore de conceſ.præben. 480
Ex tenore qui fi.ſint legi. 707
Ex tenore de ſenten.excom. 873
Extirpandæ de præben. 462
Ex tranſmiſſa de renun. 104
Ex tranſmiſſa de fil.presbytero. 138
Ex tranſmiſſa de ſo.compe. 145
Ex tranſmiſſa de teſti.ſpo. 278
Ex tranſmiſſa de præſcri. 376
Ex tranſmiſſa de deci. 544
Ex tua de fil.presby. 139
Ex tuarum de autho & uſu pal. 102
Ex tuarum de ſorti. 812
Ex tuarum de pur.ca. 853
Ex tua de cle non reſi. 447
Ex tua de ſimo. 742
FAlſidicus de cri.fal. 827
Felicis memoria de tor. 794
Filius noſter de teſta. 520
Finem litibus de do. & contu. 289
Firmiter de.ſum.tri.& fi. 6
Firmiſsime de hære. 766
Forus de ver.ſig. 898
Fraternitatis de teſti & atte. 313
Fraternitatis de frigi. 696
Fraternitatis de hære. 766
Fraternitati de cleri.non reſi. 446
Fraternitati de eo. qui cogn.conſan. vxo.ſuæ. 688
Fraternitati de ſchiſma. 7[illegible]
Fraternitati de cl.excom. 819
Fraternitatem de dona. 515
Fraternitatem de ſepul. 582
Fures de fur. [illegible]
GAudemus de conuer.coniug. 570
Gaudemus de diuor. 714
Gaudemus qui fi.ſint legi. 708
G.perpetuus de fi.inſtr. 343
Gemma mulier de ſpon. 659
Gratum gerimus de poſtu.prælato. 45
Gratum de off.& po.iu.dele. 163
Grauis de teſti.ſpo. 279
Grauis de depoſito. 497
Grauis de cenſi. 610
Graue gerimus de offi.iudi.ordi. 194
Graue nimis de præben. 462
Grauem de exceſ.præla. 829
Grauem de pœnis. 864
Grauem de ſenten.excom. 894
HEmicus de cleri. pug. 797
His quæ pro eccleſia de maio. & ob. 201
His quibus de elec. 97
His quibus de offi. iudi.ordi. 194
Humiles de maio.& obed. 203
IAcobus de ſimo. 754
Ignatus epiſcopus de lib.obla. 252
Illa deuotionis ne.ſe.vac. 482
Illa quotidiana de elec. 84
Illa præpoſitorum de accu. 720
Illud de maio.& obed. 196
Illud de præſum. 345
Illud de præſcrip. 375
Illud de iure. pa. 598
Illud de cle.excom. 818
Illud de exceſ.præla. 825
Illo vos de pigno. 507
Immunitatem de immu. eccle. 645
Imperatorum de iura.cal. 262
Imputari de fi.inſtru. 543
In aliquibus de deci. 550
In archiepiſcopatu de rap. 799

In audientia.de ſenten.excom. 878
In cauſa.de cauſa poſ. & propri. 274
In cauſis.de elect. 74
In cauſis.de teſti.& atteſta. 313
In cauſis de ſenten.& re iudi. 391
In ciuitate.de vſur. 803
Indecens eſſe.de natis ex libe.ven. 682
Indecorum eſt.de æta.& quali. 126
Indicante.de teſta. 520
Indicatum.de immu.eccle. 642
In dignum.de reg.iur. 911
In eccleſia de inſtit. 4[illegible]7
In eccleſiis.de capel.mona. 593
In eos.de hæreti. 767
In Geneſi.de elec. 94
Inhærentes.de iura.calum. 260
Inhibendũ eſt.de coha.cle.& mu. 438
In his.de priuil. 850
In his de verb ſignifi. 899
Iniuſtum.de re.permu. 502
In Lateranenſi de præb.& dig. 463
In literis de offi.& pote.iudi.dele. 160
In literis.de reſti.ſpo. 277
In literis.de teſti.& atteſta. 316
In literis.de rap. 799
In nomine domini.de teſti.& atte. 309
In nonnullis de Iudæ. 764
In noſtra.de reſcrip. 32
In noſtra præſentia.de procura. 212
In noſtra.de teſti & atteſta. 319
In noſtra de ſepul. 534
In noſtra.de iniur. 860
Innotuit de elect. 59
Innotuit de arbi. 233
Innotuit de maledi. 816
Innotuit de eo qui or.fur.ſuſ. 813
Innouamus.de treug. 204
Innouamus.de cenſi. 608
Innuuate.de verborum ſig. 897
In omni negocio de teſti. 310
In ordinando.de ſimo. 735
In pertractandis de iur.calum. 262
In præſentia.de renun. 105
In præſentia.de proba. 303
In præſentia de ſponſa. 955
In præſentia.de ſenten.excom. 891
In quadam.de celebra.miſ. 625
In quibuſdam.de pœnis. 863
Inquirendum.de pecu.cle. 518
Inquiſitionis.de accu. 728
Inquiſitioni.de appel. 427
Inquiſitioni.de ſenten.excom. 890
In ſingulis.de ſtat.mo. 585
Inſinuante.de offi.& poteſt.iudi.deleg. 168
Inſinuante.qui cleri.vel.vouen. 675
Inſinuatione.de ſen. 505
Inſinuatum.de ſimo. 738
Inſtruendi.de ſer.non ordi. 141
Inſuper.de teſti. 310
Inſuper.qui ma.ac.poſ. 709
In tabulis.de ſortile. 812
In tantum.de ſimo. 750
In tantum.de collu.dete. 814
Intelligentia.de verb.ſigni. 897
Intellecto de iureiu. 364
Intelleximus.de æta.& qualita. 129
Intelleximus de iudi. 236
Intelleximus de or.cog. 268
Intelleximus.de his,quæ fil.oc. 781
Intelleximus.de adulte. 796
Intelleximus de no.oper.nunci. 832
Inter alia.de immu.eccle. 643
Inter alia de ſenten.excom. 883
Inter cætera de offi.iudi.ordi. 192
Inter cætera.de appel. 395
Inter cætera.de præben. 455
Inter cæteras.de reſcrip. 17
Inter cæteras.de ſenten.& re indica. 385.
Inter corporalia.de tranſla. 97
Inter dilectos.de fide inſtru. 337
Inter dilectos.de donat. 516
Inter dilectos.de exceſ prælà. 827
Interdicimus.de decimis. 551
Interfeciſti.de homi. 78
Inter monaſterium.de ſenten.& re indi. 391
Inter opera.de ſpon. 655
Interpoſita de appel. 426

Inter

Inter quatuor.de cleri.pere. 149
Inter quatuor.de maio.& obe. 200
Inter quatuor.de cleri.non reſi. 447
Inter quatuor.de reli.do. 590
Inter ſolicitudines.de pur.cano. 854
Intimaſti.de appel. 425
Intimauit.de teſt.& atte. 314
Inueſtigandum.de pecu.cle. 518
Ioannes.de cle.coniuga. 443
Ioannes.de teſta. 528
Ioannes.de regu. 552
Ioannes.de homi.volun. 793
Iordanæ.de eo,qui cog.conſang. 689
Ioſeph de verbo.ſigni. 897
Irrefragabilis.de offi.ord. 190
Irrita erit.de his,quæ fi.à præla. 483
Is cui.de no.ope.nun. 834
Is qui.de ſolu. 513
Is qui.de ſpon. 699
Ita quorundam de Iudæis. 760
Item cum de reſti.ſpo. 277
Iudæi.de teſti.& atteſta. 315
Iudæi.j.de Iudæ. 759
Iudæi.ij. ibidem
Iudicis officium de offi.iud. 195
Iuramentum.de iureiuran. 365
Iurauit.de proba. 302
Iurgantium.de ſenten.& re iudi. 383
Ius dictum.de verbo.ſigni. 899
Iuuenis.de ſpon. 650
LAtor præſentium.de pigno. 506
Lator.de ſenten.& re iudi. 384
Lator qui fil.ſint legi. 702
Lator præſentium.de homi.volun. 786
Latores.de cleri.excom. 818
Laudabilem.vt lit.pen. 296
Laudabilem.de conuer.infide. 571
Laudabilem.de frigi. 696
Lecta coram nobis.de renun. 113
Legebatur.de ma obed. 196
Licet.de elect. 52
Licet.de tranſla. 100
Licet magiſter de ſupplen.negli.præla. 110
Licet.de offi.& pote.iudi.deleg. 173
Licet.de offi.lega. 183
Licet in corrigendis.de offi.iudi.ordi. 190
Licet i.de fo.compe. 245
Licet ij.de foro.compe. 252
Licet.de feriis 265
Licet.de reſti ſpo. 275
Licet cauſam de proba. 304
Licet.j.de teſti & atteſta. 315
Licet ii.de teſti.& atteſta. 328
Licet.iii.de teſti.& atteſta. ibidem
Licet vobis.de præben. 463
Licet.de deci. 541
Licet.de regu. 558
Licet.de voto. 574
Licet.de cenſi. 606
Licet.de bap. 634
Licet.de ſponſa duorum 669
Licet.de coniug ſeruorum 681
Licet de accu. 722
Licet Heli.de ſimo. 745
Licet.de cri.fal. 809
Licet de pœnis. 881
Licet de pœnitentiis. 865
Ligneis.de conſecra.eccle. 618
Litera tua de dila. 264
Litera.de frigi. 698
Litera.de ma contra. ibidem
Literas.de renun. 103
Literas.de ſupplen negl.præla. 117
Literas.de tem.or. 122
Literas.de fil presby. 140
Literas.de iura.cal. 261
Literas.de reſti.ſpo. 281
Literas.de præſum. 345
Literas.de conceſ præben. 477
Literas.de celeb.miſſa. 629
Literas.de deſpon.impu. 661
Literas.de coniug.lepro. 680
Literis.de reſcrip. 35
Literis.de præſum. 346
Literaturam.de voto 573
MAgnus epiſcopus.de offi.iudi.ordi. 144
Magna.de voto 573

Maiores. de bap. 629
Maioribus de prębendis 451
Mancipia de re. permut. 502
Mandatum de reſcrip. 35
Mandato de procur. 217
Mandato. de ſimo. 754
Mandata de pręſum. 345
Mandamus de offi. archidia. 151
Manifeſta de pœn. & remiſſ. 864
Maritis de adul. 796
Martinus de cogna. ſpiritua. 683
Maſſana. de elect. 95
Matthæus de ſimo. 742
Meminimus de appel. 397
Meminimus qui cle. vel vo. 674
Meminimus de accuſa. 722
Michael. de fil presby. 140
Michael. de vſur. 806
Miniſterium de offi. archipresbyt. 153
Miramur de ſer. non ordi. 143
Monachi de ſtat. mona. 581
Monachi de ſenten. excom. 871
Monaſteria de vi. & honeſt. cleri. 434
Moniales de pur. can. 851
Multa ſunt. ne cle. vel mo. 645
Multorum de Iudæ. 759
Mulier de conuer. 571
Mulieri. de iureiur. 364
Mulieres de dona. inter. vir. & vxo. 716
Mulieres de ſenten. excom. 872
NAm concupiſcentiam de conſti. 10
Nam & rex. de verbo. ſigni. 897
Nam & ego ibidem
Nauiganti. de vſur. 807
Nec epiſcopi de tem. or. 120
Ne dei. de ſimo. 753
Ne innitaris de conſti. 10
Nemo presbyterorum de ſimo. 739
Nemini dubium de offi. leg. 185
Ne nimia de relig. do. 592
Ne pro defectu. de elect. 86
Ne pro dilatione de pœni. & re. 870
Ne religioſi de reg. 561
Nicolao de appel. 424
Nihil eſt de elec. 87
Nihil prodeſt de præſcrip. 374
Nihil obſtat. de verbo. ſigni. 897
Nimis de fil. presbyt. 141
Nimis de iureiur. 363
Nimis iniqua de exceſ. præla. 830
Nimis praua 831
Niſi cum pridem de renun. 106
Niſi eſſent de præben. 457
Niſi ſpecialis de auth. & vſu. pal. 1[illegible]2
Niſi ſpecialis de offic. leg. 182
Nobis fuit de iure patro. 6[illegible]2
Nobis fuit de ſimo. 744
Nobilis homo de pur. ca. 8[illegible]1
Non amplius de inſtitu. 467
Non debet. de teſt. & atteſta. 352
Non debet. de conſan. & affi. 693
Non dubium de ſenten. excom. 872
Non eſt de deci. 544
Non eſt vobis de reg. 552
Non eſt voti. de voto. 574
Non eſt. de ſpon. 652
Non iniuſte. de procu. 217
Non liceat. de cleri. non reſi. 445
Non liceat. de præben. 45[illegible]
Non licet. de reb. eccl alie. 492
Non magnopere ne cleri 646
Non minus de immu eccle. 642
Nonne bene. de præſump. 345
Nonnulli de reſcrip. 30
Non poteſt. de ſenten. & re iudi. 383
Non ſatis de ſimo. 737
Non ſine multa de arb. 228
Non vt apponeres. de bap. & eius effectu. 633
Non inter. de pur ca. 852
Nos inſtituta. de ſep. 530
Nos quidem de teſta. 519
Noſtro poſtu. de pœni. & remiſ. 8[illegible]
Noſti quomodo. de elect. [illegible]4
Noua de pœ. & re. 86[illegible]
Nouum genus de deci. 533
Nouit ille. de offi. le. 184
Nouit ille. de iudi. 238

Nouit

Nouit.de appella. 409
Nouit ille ne ſe.vacan. 482
Nouit de his,quæ fiunt à præla. 484
Nouerit de ſenten.excom. 893
Nouimus de verbo.ſignifi. 907
Nullus de elect. 50
Nullus de fer.non ordi. 142
Nullus de fo compe. 244
Nullus de præſump. 343
Nullus epiſcopus de iureiur. 350
Nullus presbyter. de pig. 506
Nullus epiſcopus de paræ. 536
Nullus de regu. 551
Nullus de iure pat. 610
Nulli liceat de re.eccle.alie. 493
Nulli epiſcoporum de accu. 720
Nulli Iudæo.de Iud. 765
Nulli ſe.de ſenten.excom. 872
Nulla eccleſiaſtica. de conceſ. præben. 471
Nunc autem de relig.do. 589
Nuncios.de deci. 539
Nuper de digamis 146
Nuper.de teſta.& atteſta. 330
Nuper de deci. 550
Nuper.de dona inter vir.& vxo. 717
Nuper.de ſenten.excommu. 881
OBlatæ.de app. 418
Odoardus.de ſolu. 512
Officium de offi.archi. 150
Officium de offi.archipresbyt. 154
Officii de elec. 83
Officii de teſta. 528
Officii de pæ.& re. 860
Officii de ſenten.excommu. 889
Olim in tit.de reſcrip. 28
Olim de lit.conte. 254
Olim.i.de reſti.ſpo. 280
Olim.ii.de reſti.ſpo. 285
Olim.iii. ibidem
Olim de excep. 369
Olim de cenſi. 613
Olim de accu. 733
Olim de iniur. 860
Olim de verbo ſigni. 900
Omnis anima.de cenſi. 600
Omnis res.de reg.iur. 91
Omnis vtriuſq; de pæ.& remiſ. 8[illegible]
Omnes principes de ma.& obe. 19[illegible]
Omnes dies de fer. 2[illegible]5
Omnibus de cle.vena. 81[illegible]
Omnipotens de accu. 720
Oſius epiſcopus de elect. 50
PActum de verbo.ſigni. 898
Pactiones de pac. 286
Paræciano de ſepul. 535
Paræcianos de decimis 542
Paræcianos de ſenten.excom. 873
Paſtoralis in titu.de reſcrip. 21
Paſtoralis de ſacra.non iteran. 135
Paſtoralis de offi.& pote iud.dele. 170
Paſtoralis de offi.iudi.ordi. 189
Paſtoralis de iudi. 240
Paſtoralis de cauſa.poſ. 273
Paſtoralis de fide inſtru. 340
Paſtoralis de exceptionibus 367
Paſtoralis de appellationibus 415
Paſtoralis de his,quæ fi.à præla. 487
Paſtoralis de donationibus 515
Paſtoralis de deci. 547
Paſtoralis de iure patronatus 604
Paſtoralis de priuil. 845
Patentibus de priuil. 838
Per inquiſitionem de elect. 70
Perlatum.de his,quæ vi metúſve. 218
Perlatum de iure pat. 595
Perlatum qui filii ſint legiti. 703
Permittimus de ſenten.excom. 896
Perniciosus de celebra.miſ. 628
Perniciosam de offi.ordi. 185
Per noſtras de iure patronatus 6[illegible]3
Perpendimus de ſenten.excom. 878
Perſonas de teſtibus.& atteſta. 314
Perſonas de appel. 395
Per tuas de maiori.& obedien. 199
Per tuas.de arbi. 231
Per tuas.de proba. 306
Per tuas de teſtibus & atteſta. 329
Per tuas de appel. 420
Per tuas de dona. 514

Per tuas.de voto 579
Per tuas de conditio.appo. 672
Per tuas,qui filij ſint legi. 704
Per tuas.i.de ſimo. 747
Per tuas.ij.de ſimo. 750
Per tuas.iij.eo.tit. 751
Per tuas.de ſenten.excom. 888
Per venerabilem.qui filij ſint legi. 705
Per veſtras. de dona. inter virum & uxo. 718
Peruenit.de arbi. 229
Peruenit.j.de teſtibus cogen. 333
Peruenit.ii.eo.tit. ibidem
Peruenit.j.de iureiuran. 350
Peruenit.ii.eo.tit. ibidem
Peruenit.i.de appel. 398
Peruenit.ii.de appel. 404
Peruenit.de emptio.& venditio. 499
Peruenit.de fideiuſ. 510
Peruenit.de deci. 539
Peruenit.de cenſi. 600
Peruenit.de immunita.eccle. 641
Peruenit.de coniugio lepro. 670
Peruenit.qui filii ſint legi. 704
Peruenit de adul. 795
Peruenit.de exceſſi.præla. 824
Peruenit.de ſenten.excommu. 876
P.& G.de officio delega. 180
Petrus diaconus. de homicid.volun. 788
Petitio.de procu. 215
Petitio.de iureiuran. 363
Petitio.de homicidio voluntario 793
Petiſtis.de priuileg. 845
Piſanis.de reſtitutione ſpoliatorũ. 286
Placet.de conuerſione coniuga. 568
Placuit.de teſtibus & atteſta. 309
Placuit.de præſcrip. 374
Placuit.de emptio.& venditio. 498
Plerique.de pact. 206
Plerunque.de reſcript. 27
Plerunque.de donat. 716
Plures.de vſur. 801
Porrò.de diuor. 711
Porrò.de cleri pugnan. 794
Porrò.de priui. 828
Porrò.de ſenten.excommu. 872
Porrecta.de confirm.vti. 431
Porrectum.de regu. 554
Poſſeſſiones de rebus eccl.alien. 495
Poſt ceſsionem.de probationibus 302
Poſt tranſlationem.de renuncia. 112
Poſt electionem.de conceſ.præben. 475
Poſt miſerabilem de vſur. 805
Poſtremo.de appel. 406
Poſtulaſti in titu.de reſcriptis 29
Poſtulaſti.de foro competen. 249
Poſtulaſti.de regu. 460
Poſtulaſti.de iure patronatus 605
Poſtulaſti.de Iudæis 763
Poſtulaſti.de homicidio volun. 792
Poſtulaſtis.de conceſſione præb. 481
Poſtulaſtis.de voto. 580
Poſtulaſtis.de cleri.excommu. 819
Poſtulationem.de poſtula.præla. 49
Poſtquam. de elect. 50
Potuit emphyteuta.de locato & condu. 502
Precarium.de precar. 496
Precariæ.depreca. ibidem
Prælatorum.de accuſa. 734
Præſenti.de Iudæis 758
Præſentium.de filiis presbytero. 137
Præſentium de teſtibus & atteſta. 319
Præſentium.de cleri.percuſ. 816
Præſentata.de teſtibus & atteſta. 329
Presbyter de ſacramen.non iteran. 136
Presbyter.de pecu. cleri. 518
Presbyter de celebra.miſ. 619
Presbyteri de pæ. 861
Presbyterum.de cleri. ægrotan. 466
Presbyterum.de homi. volun. 785
Præterea.de æta.& qualitate. 127
Præterea.de offi.& poteſta.iudi.delega. 158
Præterea.i.de tranſactionibus. 209
Præterea.ij.eodem.titu. ibidem
Præterea de dila. 264
Præterea.de teſtibus & atteſta. 317
Præterea.de teſtibus cogen. 334

Præ-

Præterea.i.de app. 401
Præterea ij.de appellationibus 407
Præterea de præben. 453
Præterea.de conuerſio.coniuga. 561
Præterea.i.de iure patronatus 596
Præterea.ii.de iure patronatus 662
Præterea.de cenſi. 608
Præterea.i.de ſpon.& matrimo. 649
Præterea.ii de ſponſali. 652
Præterea.ne prælati vi.ſuas 755
Præterea.de apo. 779
Præterea.de vſuris 803
Præterea.de cleri.percuſſ. 815
Procurationes.de cenſi. 615
Prohibeas.de magiſt. 756
Prohibemus.de deci. 543
Prohibemus.de cenſibus 608
Pro illorum de præben.& digni. 457
Propter.de loca. 501
Propter.de dona. 517
Propterea.de verborum ſignifi. 897
Propoſitum.de eo, qui dux.in matrim. quam pol.per adul. 676
Propoſuiſti.de foro competenti 251
Propoſuiſti.de probatio. 301
Propoſuiſti de conſecra.eccle. 617
Propoſuit.de filiis presbyte. 138
Propoſuit.de appel. 401
Propoſuit de conceſſio.præben. 472
Propoſuit de coniug.ſeruorum 681
Propoſuit.de cleri.excommuni. 820
Prouideas de officio vica. 156
Prout nobis.de dolo & contuma. 288
Prudentiam.de officio & poteſta.iudi. deleg. 164
Prudentiam.de mutu petitio. 254
Prudentes de dona. 513
Puberes de deſpon.impuberum 660
Publicato ſcrutinio.de electione 96
Pueris.de delictis puerorum 814.
Pueris de ſententia excommu. 896
QVa fronte.de appel. 402
Qualiter & quādo.j de accu. 725
Qualiter & quando ii.de accuſa. 731
Qualiter & quando.de iudi. 241
Qualiter.de elect. 58
Qualiter.de pactis 225
Qualiter.de cleri.non reſiden. 447
Quam graui.de crimine fal. 810
Quam pernicioſum.de vſuris
Quàm ſit graue.de excel.præla. 82
Quàm ſit laudabile.de iudæis 761
Quamuis.de æta. 131
Quamuis.de offi.& poteſta.iudi.deleg. 159
Quamuis.de ſententia & re iudi. 394
Quamuis.de deci. 542
Quamuis de ſententia excom. 896
Quamuis.de verbo ſigni. 897
Quamuis.de regu.iur. 911
Quanto.de conſue. 38
Quanto.de tranſla. 99
Quanto de offi.iudi ordina. 187
Quanto de iudi. 235
Quanto.de præſump. 345
Quanto de iureiur. 355
Quanto.de his,quæ fiunt à præla. 485
Quanto.de cenſi. 610
Quanto.de diuor. 713
Quanto.de magi. 756
Quanto.de vſur. 806
Quanto de priuile. 848
Quantæ.de ſenten excom. 891
Quæcunque.de iure patro. 595
Quæ in eccleſiarum de conſtitu. 11
Quemadmodum.de iure. 358
Que multoties.de regu iu. 911
Querelam de elect. 69
Querelam.de procur. 212
Querelam.de iureiur. 352
Querelam.de ſimo. 739
Querelam.ne præla.vi ſuas 753
Quæſitū.de of.& pote.iudi.deleg. 168
Quærentis.de verbo.ſignifi. 901
Quæris à nobis.de æta.& quali. 127
Querimoniam.de iure patro. 598
Quæſiuit.de his,quæ fiunt à maio.par. cap. 488
Quæſiuit.de diuor. 711
Quæſiuit de verbo ſignific. 899

Quæſitum de tempo.ordin. 123
Quæſitum de coha.cle.& mulie. 441
Quæſitum de re.permuta. 503
Quæſitum de pœniten.& remiſ. 865
Quæſtioni.de appel. 401
Qui alium de ſimo. 736
Qui alios de heret. 766
Quia circa.de diga. 148
Quia circa de conſang.& affi. 692
Quia circa de priuile. 846
Quia clerici.de iure patro. 597
Quia diligentia.de elect. 51
Quia diuerſitatem de cōceſ.præb. 472
Quia fruſtra.de vſur. 815
Quia in cauſis de procura. 213
Quia iudicante de præſcrip. 376
Quia ingredientibus de teſta. 519
Quia in inſulis de regula. 552
Quia intentionis de priuile. 850
Quia in tantum de præben. 450
Quia in omnibus de vſuris 802
Quia monaſterium de reli.domi. 589
Quia nonnulli.de reſcriptis 36
Quia nonnulli.de cleri.non reſi. 445
Quia nonnullis de magiſt. 757
Quia nos de autho.& vſu pal. 103
Quia nos de appel. 404
Quia nos de teſta. 521
Quia plerique de immu.eccle. 644
Quia propter.de elec. 86
Quia quæſitum de offi.delega. 157
Quia ſuper his.de Iud. 759
Quia V.de iudi. 237
Quia veriſimile de præſumptio. 345
Quicunque de eccle.ædifi. 639
Quicunque de condi.appoſi. 670
Qui cum fure.de fur. 801
Quidam de renun. 114
Quidam de conuer.coniug. 562
Quidam de cele.miſ. 619.
Quidam de apoſt. 780
Quidam de homici.volun. 793
Quidam de priuile. 851
Quid per nouale.de verb.ſignifi. 902
Qui ex timore de regu.iur. 911
Qui furatur de fur. 800
Qui in viuorum de conceſ.præb. 471
Quintauallis de iureiu. 358
Qui presbyterum de pœniten. 864
Qui res de rebus eccle.alie. 492
Quiſquis de elect. 87
Qui ſcandalizauerit de reg.iur. 910
Quod ad conſultationem de ſenten. & re iudi. 388
Quod autem de iure patro. 596
Quod autem de pœnitent. 865
Quod à prædeceſſore.de ſchiſma. 779
Quod à te.de cleri.coniug. 442
Quod clericis de foro competen. 246
Quod de his.de ſenten.excom. 879
Quod dei timorem.de ſtatu mona. 583
Quod dicitur de ver.ſigni. 897
Quod dilectio.de conſan.& affi. 691
Quod in dubiis de renun. 106
Quod in dubiis de conſec.eccle. 617
Quod in dubiis de pœnis 882
Quod in dubiis de ſenten.excom. 862
Quod in te.de pœnit.& remiſ. 867
Quod latenter.de regu.iur. 911
Quod nobis.de clande.deſpon. 667
Quod nobis.qui fi.ſint legi. 703
Quod nonnullis de priuile. 848
Quod non eſt licitum.de reg.iur. 910
Quod olim de Iudæis 762
Quod quidam.de pœni.& remiſ. 865
Quod quibuſdam.de fideiuſ. 511
Quod ſedem de offi.iud.ordi. 189
Quod ſedem de frigi. 695
Quod ſicut.de elect. 72
Quod ſuper his.de maio.& obed. 200
Quod ſuper his.de fide inſtrumen. 340
Quod ſuper his.de voto. 577
Quod ſuper his.de conſang. 692
Quod tranſlationem.de tempo.or. 121
Quod tranſlationem.de offi.lega. 182
Quoniam de fi.presbytero. 139
Quoniam abbas.de offi.delega. 161
Quoniam apoſtolica.de offi.deleg. 181
Quoniam in pleriſque.de offi.iudi.ordi. 191

Quoniam frequenter. vt lite non conſtet. 258
Quoniam in parte. de feri. 266
Quoniam contra. de proba. 307
Quoniam aliqua. de teſtib. 309
Quoniam omne. de praſcrip. 383
Quoniã. de vita & honeſt. cleri. 434
Quoniam à nobis. de deci. 541
Quoniam. de iure patrona. 596
Quoniam. de ſimo. 752
Quoniam. j. ne prælati vices ſuas. 755
Quoniam ii. Ibidem
Quoniam eccleſia. de magi. 756
Quoniam. de vſur. 802
Quoniam. de priuile. 846
Quoniam conſtitutio. de conſtitu. 16
Quoniam. de coniugio lepro. 680
Quorundam. de teſta. 519
Quorundam. de praſcriptio. 345
Quotiens. de pactis. 204
Quotiens. de teſti. & atteſta. 310
Quotiens. de ſimon. 736
Quoties. de pur. ca. 852
Raimundus. de teſta. 525
Rainaldus. de teſt. 526
Ratio nulla. de præb. & dig. 450
Recepimus, de priuile. 838
Recolentes. de ſtatu mona. 582
Referente. de præben. 451
Referente. qui fil ſint legi. 704
Referente. de delict. puer. 814
Relatum eſt. de offi. & pote. indi. delega. 163
Relatum. de cleri non reſi. 445
Relatum de prabend. 452
Relatum. de conceſ. præben. 471
Relatum. j. de teſta. 521
Relatum. ii. eod titu. 522
Relatum. de ſepulturis. 531
Relatum. de iure patro. 601
Relatum. ne cleri. vel mona. 647
Relatum. qui mat. accu. poſ. 708
Relatum. de ſenten. excom. 887
Relinqui. de cuſto. Euchari. 636
Repellantur. de accuſa. 721
Reprehenſibilis. de appella. 403
Requiſiſti. de teſta. 523
Requiſiuit. de ordi. ab epiſc. qui renunciauit epiſcopatui. 121
Requiſiuit. de integ. reſti. 227
Requiſiuit. de ſponſa. 634
Reſponſo. de ſenten. excom. 889
Rex pacificus in proœ. 5. fa. 1.
Rodulphus. de reſcrip. 34
Rurſus. qui clerici vel vouen. 675
Sacerdotibus, ne cler. vel mona. 646
Sacris. de his, quæ vi metúſue. 220
Sacris. de ſepul. 535
Sacris. de ſenten. excommu. 887
Sacro. de ſenten. excommu. 892
Sacroſancta. ~~de elec~~. 90
Salubriter. de vſuris. 806
Sancto concilio. de ſuc. ab inteſta. 529
Sanctorum. de praſcriptio. 375
Sancitum de cenſi. 626
Sane dilecto. de renunc. 105
Sane. de temp. ordi. 118
Sane. j. de offi. & pote. indi. delega. 158
Sane ii. de off. & poteſt. iud. deleg. 160
Sane. de arbi. 229.
Sane de foro compe. 345
Sane. j. de cleri. coniug. 442
Sane. ii. de cleri. conin. Ibidem
Sane. de regula. 553
Sane. de conuerſio. coniug. 563
Sane. de celeb. miſ. 627
Sane de exceſ. prælato. 825
Sane. de priuileg. 838
Scientes. de cenſi. 606
Sciſcitatus. de reſcrip. 21
Scribam. de preſum. 345
Scriptum eſt. de elect. 85
Scripta. de fide inſtru. 336
Scripta de coll. deteg. 813
Scriptura de voto & voti redep. 573
Secundum ne cleri. vel mona. 647
Secundo requiris. de appel. 408
Sedes apoſtolica. de reſcrip. 22
Sed hoc. de ſucceſ. ab inteſt. 528
Sed nec. ne clerici vel mona. 646

Sententia.

Sententia.de ſenten.& re iudi. 383
Sententiam.ne cleri.vel mona. 648
Sæpe contingit. de reſti.ſpolia. 286
Sæpe contingit.de appella. 409
Series. de teſti.& atteſt. 316
Si alicuius.de elect. 96
Si aliquis.de ho.volun. 783
Si aliquando.de ſenten.excom. 889
Si à patre.de infan. & lā.expo. 782
Si autem.de reſcrip. 19
Si autē de cohabi. cleri. & mulie. 440
Si aduerſar.de eo,qui mit.in poſſ. 295
Si aduerſus.de hereti. 772
Si archiepiſcopus.de temp.ord. 120
Si bos.de iniur. 859
Sicut.de reſcrip. 16
Sicut.de ſupplen.negli.præla. 116
Sicut. de tranſac. 206
Sicut. de Syndi. 208
Sicut.de probatio. 300
Sicut.de teſti.& att. 311
Sicut de præſump. 345
Sicut.j.de iureiur. 353
Sicut.ij.de iureiur. 362
Sicut.iij.de iureiur. 363
Sicut.de ſententia & re iudicata. 389
Sicut.de cohabi.cleri.& mulie. 439
Sicut.j.de regula. 555
Sicut.ij.de regula. 557
Sicut.j.de ſimo. 738
Sicut.ij.de ſimo. 748
Sicut.iij.de ſimo. 751
Sicut. de ſpon. 656
Sicut.de accuſa. 733
Sicut.ne clerici vel mona. 647
Sicut.de Iudæis 761
Sicut.j de hereti. 767
Sicut.ij.de hæreti. 778
Sicut.j.de homi.voluntario. 783
Sicut.ij.de homi.voluntario. 792
Sicut.de exceſſi.prælatorum. 826
Sicut.de priuileg. 835
Sicut.de ſenten.excommunica. 888
Si cautio.de fide inſtrumentorum. 343
Si celebrat.de cleri. excōmunica. 821
Si clericus. de foro competenti. 245
Si concubina.de ſenten.excommu. 895
Si conditiones. de condi.appoſi. 673
Si conſtiterit.de accuſa. 722
Si culpa. de iniur. 860
Si de terra. de priuileg. 837
Si diligenti. de foro competenti. 248
Si diligenti. de præſcriptionibus 389
Si dominus.de ſimo. 736
Si duobus.de appel. 396
Si eccleſia.de conſecratione eccle. 619
Si egreſſus.de iniur. 859
Si epiſcopus de parœ. 536
Significaſti.de electio. 50
Significaſti.de offi.archidiaco. 152
Significaſti.de offi. & poteſt. iud.delega. 159
Significaſti.de foro competenti. 251
Significaſti.de iure patronatus 660
Significaſti. de eo, qui duxit in matri. quam pollu.per adulte. 678
Significaſti.de diuortiis 710
Significaſti.j.de homici.volunta. 788
Significaſti.ij. 789
Significaſti.de adul. 796
Significauit.de reſcriptis. 34
Significauit.de corpo.viciatis 145
Significauit.de offi.iudi ordina. 186
Significauit de teſti.& atte. 325
Significauit.de appellationibus 412
Significauit.de parœcia. 537
Significauit. de conuer.coniug. 569
Significauit.de cenſi. 609
Significauit. de eo, qui duxit in matrimonium,quā polluit per adul. 676
Significauit. de donat. inter virum & vxo. 716
Significauit.de Iudæis 762
Significauit.de pœniten. 864
Significauit de ſenten.excom. 876
Significauerunt.de iudic. 243
Significauerūt.de teſti.& atteſta. 322
Significauerunt. de exceptionibus 372
Significatum.de præben. 452
Significatum.de regula. 553

Signi-

Significante. de reſcriptis 33
Significante. de appellationibus 426
Significante. de pignori. 509
Significante. qui ma. accuſa. poſſ. 710
Significantibus. de offi. & poteſt. iudi. deleg. 179
Significantibus. de libel. obla. 252
Significantibus de appel. 413
Significantibus de no ope nunci. 834
Significantibus. de pur. vulgari. 858
Signum eſt. de coniug. ſeru. 680
Si heredes. de teſta. 520
Si inſtrumenta. de fi. inſtru. 345
Si inter virum. de ſponſali. 659
Si iuſte. de appella. 428
Si legitimus. de accuſa. 720
Si laſerit. de iniur. 859
Si perfodiens. de homi. 783
Si princeps de re. permu. 502
Si pro debilitate. de offi. deleg. 158
Si proponente de reſcrip. 36
Si qua mulier. de diuor. 710
Si qua per adoptionẽ. de cog. leg. 685
Si quando. de reſcript. 18
Si quando. de offi. & poteſta. iud. dele. 159
Si quem de ſenten excommu. 896
Si qui clericorum. de cle. coniug. 441
Si qui teſtium. de teſti. 311
Si quis. de maio. 195
Si quis. j. de foro compe. 244
Si quis ij. de foro competenti. 245
Si quis. de confir. vti vel inuti. 428
Si quis. de vi. & honeſt cleri. 433
Si quis de rebus eccleſiæ nõ alie. 493
Si quis. de pecu. cleri. 518
Si quis. de regu. 551
Si quis. de bap. 629
Si quis. de presbytero non bap. 634
Si quis. de clã. deſpon. 667
Si quis. de eo qui dux. in ma. quã pol. per adulte. 679
Si quis. de eo, qui cog. conſang. vxo. ſuæ. 686
Si quis. de accu. 720
Si quis. de ſimo. 754
Si quis. de heret. 760
Si quis. de homicidio volun. 782
Si quis. de fur. 811
Si quis. de cleri. percuſ. 815
Si quis. j. de cleri. excommu. 817
Si quis. ij. de cleri. excommu. Ibidem.
Si quis. de cleri. non ordi. 821
Si quis. j. de purg. canoni. 851
Si quis. ij. de purg. cano. 852
Si quis. j. de iniur. & dãno. dato. 859
Si quis. ij. de iniur. & damno dato. ibidem.
Si quiſquam. de coha. cle. & mu. 438
Si quorundam de ſolu. 512
Si rixati. de iniur. 879
Si ſacerdos. de offi. ordi. 185
Si ſcripturam. de fi. inſtru. 356
Si ſeduxerit. de adul. 795
Si venditori. de emptio. & vẽdi. 500
Si vero. de iureiu. 351
Si verò. de iure patro. 599
Si verò. j. de ſenten. excommu. 871
Si verò ij. eod. tit. Ibidem.
Si vere. de ſenten excommu. 885
Si vir. de cogna. ſpi. 682
Si vir. de adul. 796
Soliræ de ma. & obed. 196
Solicite. de teſti ſpo. 275
Solicitudinem. de ap. 416
Sopitæ. de cenſi. 629
Sponſam. de ſponſa. 651
Statuimus de ſupplẽ. negli. præla. 113
Statuimus. de maio & obe. 203
Statuimus de tranſac. 207
Statuimus. de regu. 501
Statuimus. de cuſto. Eucha. 636
Statuimus de maledi. 816
Studuiſti. de offi. leg. 182
Sua nobis. de offi. vic. 157
Sua nobis. de appel. 424
Sua nobis. de confir. vti. 432
Suam ad nos de pœ. 86
Suam nobis. de ſimo. 744
Subdiaconos de temp. ordi. 118

Suber-

Suborta.de ſenten.& re iudi. 392
Suffraganeis.de electione. 55
Suggeſtum.de appel. 399
Suggeſtum.de deci. 540
Suggeſtum.de iure pa. 601
Super inordinata de præben. & digni. 465
Super illa. de ſec.nupt. 719
Super literis.in tit.de reſcrip. 25
Super quæſtionum.de offi. & pote. iudi.dele. 168
Super quodam de ſta.mo. 583
Super quibuſdam.de verb.ſigni. 906
Super ſpoliatione.de ord.cogni. 270
Super ſpecula. ne ele. 648
Super ſpecula.de magi. 758
Super ſpecula.de priui. 849
Super eo.de elec. 55
Super eo.de digamis. 146
Super eo. de offic. & poteſta. iudi. deleg. 162
Super eo.de tranſac. 208
Super eo. de his quæ vi. 220
Super eo.j.de teſti.& atteſt. 312
Super eo.ij.de teſti.& atteſtatio. 315
Super eo.de teſt.cogen. 333
Super eo.j.de appel. 397
Super eo.ij.de appel. 398
Super eo.de cohabi.cleri.& mulie. 439
Super eo.de parœciis. 537
Super eo. de regula. 553
Super eo. de cenſi. 615
Super eo.de cond.appo. 671
Super eo.de cog. ſpiritua. 683
Super eo. de eo,qui cogno. conſan. vxo. ſuæ. 687
Super eo.de conſan.& affi. 691
Super eo.de rap. 798
Super eo.de vſur. 802
Super eo.de cri fal. 807
Super eo.j.de ſenten.excom. 870
Super eo.ij.de ſenten.excommun. 863
Super his.de teſt.cog. 334
Super his.de accu. 724
Super his. de pœnis. 862
Super hoc. de renun. 105
Super hoc. de eo,qui duxit in mat. quã pol.per adul. 677
Suſcepimus.de homic.volun. 780
Suſceptis. de cau.poſſeſ. 271
Suſcitata.de teſti.in integ. 223
Suſpicionis.de offi.& poteſta.indi.deleg. 180
Tam literis. de teſti. 319
Tanta eſt.qui fi.ſint legi. 702
Tanta eſt. de ſimo. 736
Tanta eſt. de exceſ.prala. 831
Te nobis.de cleri peregri. 149
Tenor.de ſenten.& re iudi. 385
Te referente.de celebra.miſ. 628
Tertio loco. de probationibus. 302
Tertio loco. de præſum. 347
Teſtimonium. de teſti.& atteſta. 331
Theodoſius.de ſta.mona. 580
Thomas.de cor.vicia. 146
Tranſlato.de conſtit. 10
Tranſmiſſam.de elec. 56
Tranſmiſſæ.de iure pa. 605
Tranſmiſſæ.de eo,qui cog. conſan.vxo. ſuæ. 686
Tranſmiſſæ.qui fi.ſint leg. 701
Tranſmiſſæ. de verbo.ſigni. 910
Treugas.de treu.& pace. 203
Tua,& infra.de deci. 545
Tua fraternitas.de conſec.eccle. 617
Tua fraternitas.de ſpon.duo. 669
Tua fraternitas.de adul. 797
Tua nos.de cleri.peregrinis. 148
Tua nos.j.de iureiu. 353
Tua nos.ij.de iureiu. 359
Tua nos.de cohabi.cleri.& mu. 441
Tua nos.de cleri.ægro. 467
Tua nos.de eccle.ædi. 641
Tua nos.de ſponſa. 657
Tua nos.de deſpon.impub. 660
Tua nos.de cog ſpi. 685
Tua nos de conſangui.& affi. 693
Tua nos.de ſimo. 749
Tua nos.de homici.volun. 790
Tua nos.de vſur. 804

Tua

Tua nos de ſenten.excom. 876
Tua nobis.de teſta. 526
Tua nobis.de deci. 545
Tua nobis.de verborum ſignifi. 909
Tua nuper. de his,quæ ſi.a prela. 487
Tuam.de ætate. 129
Tuam. de ordi.cog. 210
Tuarum.de priuile. 839
Tuas dudum.de ſpon.duorum. 670
Tuas dudum.de vſuris. 805
Tuæ diſcretionis.de pœnis. 862
Tuæ fraternitatis. de cleri. peregrina. 149
Tuæ fraternitatis. vt lit. non conteſta. 257
Tuæ fraternitatis. de cleri. non reſig. 448
Tuæ fraternitatis.de præbendis. 456
Tuæ fraternitatis. de eo,qui cogno. conſanguine.vxo.ſuæ. 689
Tuæ fraternitati.de ſponſalibus 657
Tuæ fraternitati de procuratori. 214
Tuæ fraternitati.de apoſtati. 780
Tuæ literæ. de cleri. per ſal. promoto. 822
Tuæ nobis. de deſponſa.impube. 666
Tuis quæſtionibus de teſti. 324
Tuis quæſtionibus.de præbend. 458
Tum ex literis. de in integrum reſt. 223
Vacante. de præbendis. 460
Vbi non eſt. de deſpon. impube.
Vel non eſt compos. de tempo. ordina. 122
Venerabilis. de iudi. 243
Venerabilis. de dolo & contuma. 293
Venerabilis.de teſtib cog. 335
Venerabilis de cenſi.vti. 431
Venerabilis. de præbend. 465
Venerabilis. de offi. & poteſta. iud. deleg. 178
Venerabili de teſtibus & atteſta. 330
Venerabili.de cenſi. 616
Venerabili. de ſententia excom. 894
Venerabili. de verborum ſignifi. 902
Venerabilem. de electione. 79
Venerabilem. de exceptionibus. 37[illegible]
Veniens. de renun. 114
Veniens. de filiis presbyte. 137
Veniens de tranſactionibus. 208
Veniens.j. de teſtibus & atteſta. 312
Veniens.ij. de teſtibus & atteſta. 323
Veniens. de iureiurando. 355
Veniens. de præſcriptio. 382
Veniens. de regu. 559
Veniens.de conuer.coniug. 568
Veniens.de presbytero non bap. 635
Veniens.j.de ſponſalibus. 652
Veniens.ij. 553
Veniens.qui cleri.vel vouentes. 675
Veniens. de eo,qui duxit in matri. quã polluit per adulterium. 679
Veniens. de cogna. ſpiri. 684
Veniens. j. de eo, qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ. 686
Veniens.ij.de eo,qui cogno.conſanguin. vxoris ſuæ. 689
Veniens.de accuſationibus. 723
Veniens.de ſimo. 741
Veniens. de his qui fil.ee. 781
Veniens.de eo,qui ordi.fur.ſuſce. 823
Veniens.de ſent.excommuni. 876
Venientis.de voto & voti redẽp. 573
Venientes de iureiuran. 356
Vergentis. de hære. 770
Veritatis. de dolo & contu. 292
Veritatis. de iureiurando. 354
Verum. de foro compe. 246
Verum.de iuriiu. 354
Verum. de conuer.coniug. 562
Verum.de condi.apposi. 673
Veſtra. de cohabi.cleri. 440
Veſtra de loca.& condu. 501
Videtur nobis. qui mat accu.poſ. 709
Vidua de regu. 552
Vigilanti de preſcrip. 375
Vir qui à ſtipite. de conſangui. & affini. 6[illegible]4

Vir

Vir autem.de ſecundis nup. 719
Vltra tertiam. de teſtibus & atte. 332
Vna ſententia.de adpellā. 427
Vniuerſitatis.de ſententia excom. 878
Vno delegatorum de offi.deleg. 180
Volens.de puriſi.poſt partum 639
Volentes.de offi. lega. 184
Vt abbates. de atate & qualitate 125
Vt archipresbyter. de offi. archipresbyt. 153
Vt archidiaconus.de offi.archid. 140
Vt clerici.de regu. 551
Vt clericorum. de vita & honeſt. cleri. 436
Vt cōmutationes.de rerū permuta. 502
Vt conſultationi.de cleri. coniug. 444
Vt debitus.de appel. 420
Vt digami.de diga. 146
Vt dominicis. de parœciis. 536
Vt famæ. de ſententia excommu. 886
Vt filij presbyterorum de filiis presbyt. 136
Vt in domibus. de immuni.eccle. 641
Vt iuxta. de officia iudi.ordina. 193
Vt laici. de vita & honeſta. cleric. 433
Vt menſuræ.de emptio. & vendi. 498
Vt noſtrum.de offi.archid. 152
Vt noſtrum. de appel. 416
Vt noſtrum. vt eccleſia.beneſi. 490
Vt nullus de præbend.& dignita. 450
Vt præterita.de elec. 88
Vt primicerius. de offic.primice. 155
Vt priuilegia. de priuil. 847
Vt quiſque. de vita & honeſta. cleri. 433
Vtrum autem.de cogna. ſpiritua. 682
Vt ſciat ſe.de offic.ſacriſt. 155
Vt ſingulæ. de offi.archipresby. 154
Vt ſuper aliqua. de rebus eccleſiæ alien. 494
Vt vnuſquiſque. de pecul. cleric. 518
Vxoratus. de conuerſio. coniuga. 564.

FINIS.

DE VARIIS DECRETALIVM EPISTOLARVM COMPILATIONIBVS, QVANDO SINGVLÆ COEPERINT, ET A QVIBVS AVCTORIBVS PROCESSSERINT, BREVIS ADNOTATIO PER ANT. CONTIVM I. C.

CVM *Gratianus volumen illud ſuum Decretorũ in lucem edidiſſet circa annum milleſimum centeſimum quinquageſimum, tanto plauſu ab omnibus qui tum iuri operam dabant exceptum eſt, vt relictis Iſidori, Burchardi, Yuonis, & cæterorum Decretis, ſolum iam tum Gratiani volumen præ manibus haberi cœperit. Sed cùm aſsidua ſedis apoſtolicæ Iuriſdictio & audientia, nouas quotidie ederet Cõſtitutiones, nouaq́; Concilia, quod maxime ſub Alexandro tertio accidit, & quædam etiam à Gratiano viderentur ex antiquis Conciliis & Decretalibus omiſſa; quidam Bernardus tunc præpoſitus, poſtea autem epiſcopus Papienſis, nouas illas Decretales in vnum corpus redegit, & in libros & titulos diſtinxit, additis & inſertis multis antiquorum canonibus & epiſtolis, vt Gregorij primi, & aliorum: vt ex ipſius in eum librum præfatione liquet. Illa vocata eſt compilatio prima à priuato tunc homine ſine mandato vllius Pontificis facta. Secuta eſt deinde ſecunda compilatio à magiſtro Iohanne Gallenſi, priuato etiam homine facta; à duobus antea magiſtris Gileberto & Alano tentata, & inchoata. & hæ quidem duæ priores compilationes vſque ad Innocentij tertij tempora pertingunt. Secuta eſt deinde tertia compilatio; pri-*

mum quidem à Bernardo Archidiacono Compoſtellano priuata auctoritate tentata, & compilatio Romana dicta, quòd is eam Romæ feciſſet, poſtremum à Petro Beneuentano ſubdiacono & notario Innocētij tertij, ipſius Innocentij iuſſu & mandato perfecta, vt ex ipſius Innocentij ad eam præfatione intelligitur. Scripſerunt quoque in illas tres compilationes, gloſſas eruditiſſimas veteres Iuris interpretes, Laurentius, Vincentius, Alanus, Rogerius, Iacobus, Tancredus, ſed copioſiſſimè omnium Tancredus, is Bononienſis archidiaconus fuit, floruítque ſub Honorio tertio apud quē maximo fuit in honore. Vixerūt autem hi ante Iruerij et ſimilium qui ius ciuile illuſtrarūt tempora. Cùm autem tertia illa compilatio eas tantum conſtitutiones haberet, quas Innocentius vſque ad duodecimum ſui pontificatus annum ediderat, quemadmodum ipſemet Innocentius in illa compilatione præfatur; ſederit autem octodecim annos, menſes ſeptem, & poſterioribus ſui pontificatus temporibus diuerſas ad diuerſos epiſtolas conſcripſerit, omni Iuris doctrina, vt erat vir acerrimi ingenij, ſummæq; doctrinæ refertas; conuocauerit etiam Lateranenſe concilium, pontificatus ſui anno decimo octauo: aliud quoque volumen poſterioribus eius conſtitutionibus & Lateranenſis concilij canonibus deputatum eſt. Hæc fuit compilatio quarta, eámque à Tancredo factam autumo. Poſtremò deniq; quinta cōpilatio acceſſit ab illo Honorio tertio, hoc eſt, eius iuſſu & mādato confecta, de ipſius Honorij conſtitutionibus. Declarat id epiſtola eiuſdem Honorij ad Tancredum ſuperius memoratum, in ipſius quintæ compilationis principio collocata. Nouiſſime verò Gregorius nonus ipſius Honorij tertij proximus ſucceſſor, præfatas quinque compilationes, ſeu volumina, cùm ſingula iterum volumina quinque libris diſtincta eſſent, in vnum volumen, idque quinque libris diſtinctum, redigi iuſſit per Raymundum capellanum

ſuum,

ſuum, eíque volumini conſtitutiones à ſe editas adiici curauit, ſicuti in præfatione eiuſdem voluminis expoſuit. Hæc fuit ſexta et poſtrema cõpilatio, quæ breuiter omnia quæ intra octoginta plus minus annos à varijs pontificibus Romanis decreta ſunt, complectitur ab Alexandro tertio, in quo deſinit Gratianus, ad Gregorium nonum. Illud admonendi ſunt lectores, idem multò iuſtiùs de Raymundo iſto dici poſſe quod de Triboniano, multas illum vtiliſsimas conſtitutiones, dum breuitati ſtudet, miſerè laniaſſe, & laceraſſe, vt plerumque diuinare neceſſe ſit, quid eſſet in controuerſia poſitum, quidúe Iuris reſcriptũ & reſponſum. Sed et pleraſq; epiſtolas ad ſummam imperij & neceſſariam illorum temporum hiſtoriam pertinentes, vt Cap. Venerabilem, de electione, c. ſuper ſpecula, & alia plurima ita abſcidit, vt exiguus illarũ reſtet fructus. Fecit ſanè Raymundus iſte pauca eáque neceſſaria detruncãdo, vt infiniti poſtea commentarij, atque, vt vocãt, apparatus accumularẽtur ad huius nouiſsimæ compilationis interpretationem. Vt igitur inde remedium adferatur, vnde morbus iamdudum graſſari cœpit, ex vetuſtis illis compilationibus multa temere à Raymundo deciſa & expuncta pro iudicij mei arbitrio paſsim reſtitui, adiutus ad eam rem vetuſtiſsimis illarum cõpilationum membranis. Ac ne quis hanc meam diligentiã ſuſpectam habere iuſtè poſſet, tam libros quàm totum laborem hunc meum communicaui cum doctiſsimis noſtri tẽporis profeſſoribus, quorum principem locum hic obtinet Io. Quintinus, cùm morum ſanctitate & grauitate, tum doctrina & eloquentiæ ſama. Fuit enim mihi non ſolum totius laboris ſuſcipiendi auctor, ſed etiam in pleriſque obſeruãdis, & fidelis monitor, & benignus adiutor. Quando verò boni viri eſt boníque auctoris, nihil quod non adſit, vel fraudulenter promittere, vel quod deſit, ſubdolè reticere: quædam & hic interdum capita detruncata reperientur, quæ

 pri-

primis illis quinque cõpilatoribus viſa fuerant prolixiora, nec verò ex alijs libris ſarciri integra à nobis potuerũt. Verùm nihil ab eis quod ad facti narrationem ſpectaret, omiſſum, non leuibus coniecturis adductus credo. In pleriſque autem capitibus id quod detruncatum eſt, in alio eiuſdem capitis fragmento ſub alijs titulis reperictur adſcriptum, nec protinus exiſtimare debebit lector aliquid deeſſe. Vnum pro omnibus ſufficiat, exemplum cap. Paſtoralis ad Helienſem epiſcopum, in quatuordecim fruſta diuiſum, ſub tit. de reſcrip. præfatione caret, quæ ex eodem cap. ſub tit. de off. & po. Iud. delegati repetenda eſt.

DECRETALIVM EPISTOLARVM *GREGORII PAPAE IX. COMPILATIO, IAM RECENS AD VETERVM CODICVM FIDEM RECOGNITA ATQVE EMENDATA PRAEFATIO.

* A R[illegible]

GRegorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis doctoribus & ſcholaribus vniuerſis, Bononiæ commorantibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

REx pacificus pia miſeratione diſpoſuit ſibi ſubditos fore pudicos, pacificos, & modeſtos.

Sed effrenata cupiditas, ſui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia iurgiorum, tot quotidie noua litigia generat, vt niſi iuſtitia conatus eius ſua virtute reprimeret, & quæſtiones ipſius implicitas explicaret: ius humani fœderis, litigatorum abuſus extingueret, & dato libello repudij concordia extra mundi terminos exularet. Ideoque lex proditur, vt appetitus noxius ſub iuris regula limitetur, per quam genus humanũ vt honeſte viuat, alterum non lædat, ius ſuum vnicuique tribuat, informatur. Sanè diuerſas conſtitutiones, & decretales epiſtolas prædeceſſorũ noſtrorum, in diuerſa ſparſas volumina, quarũ aliquæ propter nimiam ſimilitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullę etiam propter ſui prolixitatem, confuſionem inducere videbantur: aliquæ vero vagabantur extra volumina ſupradicta, quæ tanquam incertæ frequenter in iudiciis vacillabant. Ad communem, & maximè ſtudentium, vtilitatem, per dilectum filium fratrem Raymundum capellanũ & pœnitentiarium noſtrum, in vnum volumen (reſecatis ſuperfluis*) prouidimus redigendas, adiiciẽtes conſtitutiones noſtras, & decretales epiſtolas, per quas nonnulla, quæ in prioribus erant dubia, declarantur. Volentes igitur vt hac tãtùm compilatione vniuerſi vtantur in iudiciis & in ſcholis, diſtrictius prohibemus, ne quis præſumat aliam facere, abſque auctoritate ſedis apoſtolicæ ſpeciali. *

* Interdum [illegible] fuit Raymundo iſto doctior.

* Data fuit hæc epiſtola anno Chriſt. 1230.

DE SVMMA TRINIT. ET FIDE CATHOLICA. TIT. I.

*Ex 4. compila- [illegible]. [illegible] Romæ in [illegible] celebratũ [illegible] Chriſti. [illegible] ſidentibus & [illegible] ſolymitano Conſtantinopolitano patriarchis, & a totius fere orbis e[illegible] principibus, legatis. anno pontificatus Innoc. 3. decimo octauo.

INNOCENTIVS III. IN CONCILIO GENERALI.*

Tractat de trinitate, & ipſius operibus: de fide, & articulis fidei.

CAPITVLVM PRIMVM.

FIRMITER credimus, & ſimpliciter confitemur, quòd vnus ſolus eſt verus Deus, æternus, immenſus, & incommutabilis, incomprehẽſibilis, omnipotẽs, & ineffabilis, pater & filius, & ſpiritus ſanctus: tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura ſimplex omnino: pater à nullo, filius à patre ſolo, ac ſpiritus ſanctus pariter ab vtroque: abſque initio, ſemper ac ſine fine: pater generãs, filius naſcens, & ſpiritus ſanctus procedens: conſubſtantiales, & coæquales, & coomnipotẽtes, & coæterni: vnum vniuerſorum principium: creator omnium viſibilium & inuiſibilium, ſpiritualium & corporalium: qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtranque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutam. Diabolus enim & alij dæmones à Deo quidem natura creati ſunt boni ſed ipſi per ſe facti ſunt mali. Homo verò diaboli ſuggeſtione peccauit. Hæc ſancta trinitas ſecundũ communem eſſentiam indiuidua, & ſecundum perſonales proprietates diſcreta: primo per Moſen & ſanctos prophetas, aliosq; famulos ſuos, iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem tẽporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem. Et tandem vnigenitus dei filius Ieſus Chriſtus à tota trinitate communiter incarnatus, ex Maria ſemper virgine ſpiritus ſancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compoſitus, vna in duabus naturis perſona, viam vitę manifeſtius demonſtrauit. Qui cùm ſecundum diuinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecũdum humanitatem factus eſt mortalis & paſſibilis. Qui etiam pro ſalute humani generis in ligno crucis paſſus & mortuus, deſcendit ad inferos, reſurrexit à mortuis, & aſcendit in cælum: ſed deſcẽdit in anima, & reſurrexit in carne: aſcẽditque pariter in vtroque: venturus in fine ſeculi, iudicaturus viuos & mortuos: & redditurus ſingulis ſecũdum opera ſua, tam reprobis, quàm electis: qui omnes cum ſuis propriis reſurgent corporibus, quæ nunc geſtant, vt recipiant ſecundum opera ſua, ſiue bona fuerint

rint ſiue mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam.

Tractatur hic de ſacramentis eccleſiaſticis. Abbas Siculus.

Vna vero eſt fidelium vniuerſalis eccleſia, extra quam nullus omnino ſaluatur. In qua idem ipſe ſacerdos eſt ſacrificiũ Ieſus Chriſtus: cuius corpus & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continẽtur, tranſſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem, poteſtate diuina: vt ad perficiendum myſterium vnitatis, accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro. Et hoc vtique ſacramentum nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui ritè fuerit ordinatus ſecundum claues eccleſiæ, quas ipſe conceſſit apoſtolis, eorumq́ue ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus. Sacramentum vero baptiſmi (quod ad Dei inuocationem & indiuiduæ trinitatis, videlicet patris & filij & ſpiritus ſancti, conſecratur in aqua) tam paruulis, quàm adultis in forma eccleſiæ à quocunq; ritè collatum proficit, ad ſalutem. Et ſi poſt ſuſceptionem baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per veram poteſt ſemper pœnitentiam reparari. * Non ſolùm autem virgines & continentes, verùmetiam coniugati, per rectam fidem & operationem bonam placentes deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire.

* Contra [illegible] [illegible] 57 [illegible] 17. [illegible]

IDEM IN EODEM.*

Pater & filius & ſpiritus ſanctus vera vnione, non collectiua, ſeu ſimilitudinaria ſunt vna eſſentia, ſubſtãtia, ſeu natura: quæ ſubſtantia non eſt generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus non attribuũtur ſubſtantiæ, ſed perſonis: nec per hoc in trinitate concluditur quaternitas. Contrarium ſentientes, vt hæretici ſunt cenſendi, niſi ab errore reſipiſcant, & correctioni apoſtolicæ ſedis ſe ſupponant. Abbas Siculus.

* In [illegible] erat [illegible] titulus. de errore Ioaciam.

* C. II.

CAPITVLVM SECVNDVM.

DAmnamus ergo & reprobamus libellum ſeu tractatum, quem abbas Ioachim edidit contra magiſtrũ Petrũ Lombardum de vnitate ſeu eſſentia trinitatis, adpellans ipſum hæreticum & inſanum, pro eo, quòd in ſuis dixit ſentẽtiis, quoniam quædam ſumma res eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus, & illa non eſt generans, neque genita, neque procedẽs: vnde adſerit, quòd ille non tam trinitatem, quàm quaternitatem adſtruebat in Deo, videlicet tres perſonas, & illam communẽ eſſentiam quaſi quartã, manifeſtè proteſtãs, quòd nulla res eſt, quæ ſit pater & filius & ſpiritus ſanctus, nec eſt eſſentia nec ſubſtantia, nec natura: quamuis concedat, quòd pater & filius & ſpiritus ſanctus ſunt vna eſſentia, vna ſubſtantia, vnaq́ue natura, verum vnitatem huiuſmodi non veram & propriam, ſed quaſi collectiuam & ſimilitudinariam eſſe fatetur: quẽadmodum dicitur multi homines vnus populus, & multi fideles vna eccleſia: iuxta illud, Multitudinis creder-

Act. 4. Ioan. 17. 1. Cor. 3. 1. Cor. 12. 3. Reg. 22. Ioan. 17.

tium erat cor vnum, & anima vna. &, Qui adhæret deo, vnus ſpiritus eſt cum illo. Item ille qui plantat, & qui rigat, vnum ſunt: &, Omnes vnum corpus ſumus in Chriſto. rurſus in libro Regum, Populus meus, & populus tuus, vnum ſunt. Ad hanc autem ſuam ſententiam adſtruendam, illud potiſſimum verbum inducit, quod Chriſtus de fidelibus inquit in euangelio: Volo pater vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus: vt ſint conſummati in vnum. Non enim (vt ait) fideles Chriſti ſunt vnum, id eſt quædam vna res, quæ communis ſit omnibus, ſed hoc modo ſunt vnum, id eſt vna eccleſia, propter catholicæ fidei vnitatem, & tandem vnum regnum, propter vnionem indiſſolubilis charitatis, quẽadmodum in canonica Ioannis apoſtoli epiſtola legitur: Quia tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo: pater & filius & ſpiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt. Statimq́ue ſubiũgitur, Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra; ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres vnum ſunt, ſicut in quibuſdam codicibus inuenitur. Nos autem ſacro adprobante concilio, credimus & confitemur cum Petro Lombardo quòd vna quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus; tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim quælibet earundem: & ideo in deo ſolummodo trinitas eſt, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura diuina: quæ ſola eſt vniuerſorum principium, præter quod aliud inueniri non poteſt: & illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens, ſed eſt pater, qui generat: & filius, qui gignitur: & ſpiritus ſanctus, qui procedit: vt diſtinctiones ſint in perſonis, & vnitas in natura. Licet igitur alius ſit pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus: non tamen aliud: ſed id, quod eſt pater, eſt filius & ſpiritus ſanctus idem omnino: vt ſecundũ orthodoxã & catholicam fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit: iuxta quod ipſe teſtatur: Pater quod dedit mihi maius omnibus eſt. Ac dici non poteſt, quòd partem ſubſtantiæ ſuæ illi dederit, & partem ipſe ſibi retinuerit: cùm ſubſtantia patris indiuiſibilis ſit, vtpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt, quòd pater in filium tranſtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam filio, quod non retinuerit ipſam ſibi: alioquin deſiiſſet eſſe ſubſtantia. Patet ergo, quòd ſine vlla deminutione filius naſcendo ſubſtãtiam patris accepit: & ita pater & filius habent eandem ſubſtantiam: & ſic eadem res eſt pater & filius, necnon & ſpiritus ſanctus ab vtroque procedens. Cùm ergo Veritas pro fidelibus ſuis orat ad patrem: Volo (inquiens) vt ipſi ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus: hoc nomen * vnum, pro fidelibus quidem accipitur, vt in-

1. Ioan. 5.

* Significatum & æquiuocationem dictionis vnius vide apud Bar. in l. ſi plures. in prin. diſſicile. ff. de pac.

vt intelligatur vnio charitatis in gratia: pro perſonis verò diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cęleſtis perfectus eſt: ac ſi diceret manifeſtius, Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt perfectione naturæ, vtraque videlicet ſuo modo: quia inter creatorem & creaturam, non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos maior ſit diſſimilitudo notanda. Si quis igitur ſententiã vel doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel adprobare præſumpſerit, tanquam hęreticus ab omnibus euitetur. In nullo tamen propter hoc Florentino monaſterio (cuius ipſe Ioachim extitit inſtitutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio, & obſeruantia ſalutaris: maximè, cùm ipſe Ioachim omnia ſcripta ſua nobis adſignari mandauerit apoſtolicæ ſedis iudicio adprobanda, ſeu etiam corrigẽda, dictans epiſtolam, quam propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter cõfitetur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet eccleſia, quæ (diſponente domino) cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra. Reprobamus etiam & condemnamus peruerſiſſimum dogma impij Almarici, cuius mentem ſic pater mendacij excæcauit, vt eius doctrina non tam hæretica, quàm inſana ſit cenſenda.

DE CONSTITVTIONIBVS TIT. II.

EX CONCILIO MELDENSI.*

* Ex prima compilatione.

Iuris canonici ſtatuta omnes ligant: & eorum ritu, tam in pronunciando, quàm in decidendo iudicia ſunt regulanda.

CAPITVLVM I.

CANONVM ſtatuta cuſtodiantur ab omnibus. Et nemo in *actionibus vel iudiciis eccleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum auctoritate ducatur.

* Vet. accuſationibus, recte.

GREGORIVS* IN REGESTO.

* Epiſtolarum regeſtarũ lib. 7. epiſt. 35 ad Fortunatum epiſcopum Neapolitanum.

Conſtitutio reſpicit futura, & non præterita.

CAPITVLVM II.

COgnoſcentes: [* & infra] Rem quæ culpa caret in damnum vocari non conuenit. Quotiens verò nouum quid ſtatuitur, ita ſolet futuris formam imponere, vt diſpendiis præterita non commodent: Ne detrimentum ante prohibitionem poſſint ignorantes incurrere: quod eos poſtmodum dignum eſt vetitos ſuſtinere.

¶ Multa narrantur de Chriſtianis mancipiis, quæ Iudæi comparabant. Volebat autem Gregorius in futurum ſtatuere, vt Iudæi qui Chriſtiana mancipia emerint, intra diem quadrageſimum eos vendere teneãtur. Sed ſi ante annum quàm hoc ſtatueretur quædam apud

cos

eos Chriſtiana mancipia manſerant, vetant illis ex eo diſpendium irrogari, ſed eis eorũ alienãdorum licẽtiam dari, cauſa redditur, quia]

AVGVSTINVS SVPER ILLVD EPISTOLAE AD HEBRAEOS.

Poteſtas legem condendi & mutandi eſt penes vicarium Chriſti. Et quod de vno connexorum ſtatuitur, ad aliud connexum extenditur. Abbas Siculus.

CAPITVLVM III.

TRanſlato ſacerdotio, neceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat. Quia enim ſimul & ab eodem & ſub eadem ſponſione vtraque* data ſunt: quod de vno dicitur, neceſſe eſt vt de altero intelligatur.

* al. dicta.

IDEM SVPER EPISTOLA AD ROM.

Omne prohibitum à lege, peccatum eſt, & omne illud, quod ſequitur ex eo. h. d.

CAPITVLVM IIII.

NAm concupiſcentiam neſciebam &c. Hoc enim elegit apoſtolus generale, vnde omnia mala oriuntur. Bona eſt ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

HIERONYMVS IN PARABOLIS.

Conſtitutiones decretorum ſingularibus ſunt opinionibus præferendæ.

CAPITVLVM V.

NE innitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ ſuæ innititur, qui ea, quæ ſibi agenda vel dicenda videntur, patrum decretis præponit.

INNOCENTIVS III. SENONENS. ARCHIEPISCOPO ET EPISCOPO TRECEN.*

Ex tertia compilatione.

Non valet conſtitutio collegij in damnum aliquorum, & commodum aliorum, ceſſante rationabili cauſa. Vel ſic: Abſque rationabili cauſſa non poteſt maior pars capituli tollere conſuetudinem, vtilitatem priuatam nutriendo.

CAPITVLVM VI.

CVm omnes: [† & infra.] Ad audientiam noſtram peruenit quod [*dilecti filij noſtri*] Trecenſes canonici [*proprijs inhiantes commodis*] nouum fecerunt in Trecenſi eccleſia conſtitutum, vt eis tam in præſentia, quàm in abſentia reditus ſuos ex integro percepturis, qui in eadẽ eccleſia poſt illam conſtitutionem fuerunt, vel de cæterò fuerint inſtituti, reditus in abſentia non percipiant, ſed tunc ſolùm, cùm fuerint reſidentes: cùm ſecundum Trecenſis eccleſiæ conſuetudinem omnes in hoc cõſueuerũt eſſe pares. Statuerũt etiam, vt (cùm ſingulis præbendis adnexę ſint vineæ) ipſis ſuas, dum vixerint, poſſidentibus, vineæ decedentium ad ſucceſſores non tranſeãt, ſed prouentus earum inter ſingulos diuidãtur.

Adiecimus ex veteri cõpilatione huius capitis præfationẽ quæ ad totius capitis decirionem prodeſſe poteſt.

Cùm igitur, quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe debeat vti eodẽ, ſapiẽtis dicat auctoritas: * Patere legem, quam tu ipſe tuleris: mandamus quatenus antiquos canonicos iunioribus, & iuniores in perceptione fructuum, tam præbendarum

* Catonis ſcilicet. non quod Cato ille Romanus illa diſticha compoſuerit, ſed quod eiuſdem argumenti lib. ediderit, quem inſcripſerat Carmẽ de moribus: vt auctor eſt Gellius. hoc obiter indicaui quia I taſ. neg it ſe conijcere poſſe, cur diſticha Catonis inſcribãtur.

dartum, quàm vinearum coæquetis antiquis, ſecundum priorem conſuetudinem vſque ad tempus prædictæ conſtitutionis ſeruatam, vel ſecundum rationabilem inſtitutionem in poſterum obſeruandam.

[†Vnum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem alter alterius membra: non debent maiores minoribus, aut ſeniores iunioribus inuidere. Sed omnes qui in vna eccleſia vni deo famulantur, pari gaudeant libertate. Cùm pondus & pondus, menſura & menſura vtrumque abominabile ſit apud deum. Et euangelium patrifamilias pari mercede primos vineæ ſuæ operarios remunerauerit & extremos.] Verùm ad audientiam apoſtolatus noſtri peruenit.

IDEM *TRIDENTINO EPISCOPO. *Al. Trecenſi.

Conſtitutio Laicorum, eccleſiam ſeu eius bona non adſtringit.

CAPITVLVM VII.

QVæ in eccleſiarum: [*& infra] Sanè peruenit ad audientiam noſtram, quòd ciues *Teruiſini conſtituerunt, vt *Treuerenſes & Conaglanenſes. ſi quis ſe ad inopiam vergere probabiliter allegauerit, alienandi feudum, quod ab eccleſia vel aliis tenet, liberam habeat facultatem: [* & infra.] Volentes igitur eccleſiarum indemnitati conſulere, conſtitutionem huiuſmodi, & venditiones feudorum eccleſiaſticorum factas ſine legitimo eccleſiaſticarũ perſonarum adſenſu, vires decernimus non habere.

[*Et eccleſiaſticorum virorum præiudiciũ attentantur, firmitatem ſortiri non debent, ſed ad eccleſiarum indemnitatem debent potius infirmari.]

[†Néc emptor teneatur priori domino reſpondere, niſi in ſexta parte precij quam ipſi, ſi recipere voluerit, exhibebit, ex quo eccleſiaſtica non modicum iura læduntur.]

IDEM.

Dignitas ſublata de eccleſia per ſtatutum capituli confirmatum per papam, vlterius non cenſetur vacare, niſi per contrarium actum, ſtatutum fuerit reuocatum.

CAP. VIII.

CVm acceſſiſſent ad apo. ſedem Archi Tullenſis & G. Tullẽn. capituli procurator: [*ven. fr. n. Hoſtienſem epiſc. eis conceſſimus auditorem, in cuius præſentia*] arch propoſuit memoratus, quod cùm olim quidam Tullenſ. canonici noſtris auribus intimaſſent, quod primiceriatus in Tullenſ. eccleſia tanto tempore vacauiſſet, quòd ad manus noſtras illius perſonatus eſſet donatio deuoluta. [*& infra.] Fuit inſuper ex parte capituli allegatum, quod de communi aſſenſu canonicorum Tullenſ. fuerit conſtitutum, ne primiceriatus dignitas eſſet vlterius in eccleſia memorata: inter canonicos ipſos primiceriatus prouẽtibus & poſſeſsionibus diſtributis: [* & infra] Propter quod euidenter apparet, quòd primiceriatus ipſe tanto tempore non vacauerit, ſicut nobis fuerat falſa inſinuatione ſuggeſtum. Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit Tullenſ. canonicos, ne vlterius in Tullenſi eccleſia primi-

primiceriatus eſſet officium, communiter ſtatuiſſe, ac ſtatutum ipſum auctoritate ſedis apoſtolicæ fuiſſe poſtmodum (ſicut dicitur) confirmatum, vos illud faciatis in ſuo robore permanere: niſi poſtea dicti canonici cõtrauenerint, aliquem videlicet in primicerium eligendo.

[*Dil. fil. altæ ſiluæ & belli prati abbatibus & Columbani monaſterij decano dedimus in mandatis vt ſuper hoc inquirerẽt veritatem, & ſi perſonatum illum tanto tempore ita vacauiſſe conſtaret, quod iuxta Lateran. ſtatuta cõcilij ad nos ipſius eſſet donatio deuoluta, ipſi perſonam idoneam de Tullenſi eccleſia vel aliunde in ipſo perſonatu inſtituerent vice noſtra, & eundem facerent ab illa pacifice poſſideri.]

[† Et eadem conſtitutio à bo. me. Alex. pp. prædeceſſ. n. fuit poſtmodum confirmata.]

IDEM CLVGIENSI EPISCOPO.

Non obſtante certo canonicorum numero etiam per papam confirmato, prouidendum eſt receptis vltra numerum de ſuperexcreſcentibus fructibus, maximè ſi voluntariè per canonicos fuerint recepti. CAP. IX.

CVm M. Ferrarienſis: [*& infra] Dictus M. pro ſe ac quatuor ſociis ſuis propoſuit, quod Ferrarienſes canonici, vt eo ampliùs ſuos reditus augmentarent, quo prouentus eccleſiæ (qui diuidi conſueuerant inter plures) in vſus cederent paucorum, quatuordecim præbendas tantùm, præter id, quod menſæ communiter deputarunt, in eadem eccleſia contra antiquam conſuetudinem ſtatuerunt. Poſtmodum verò contra conſtitutionem ipſam voluntariè venientes dictos quinque in canonicos receperunt, nullis prębendis adſignatis eiſdem. Et licet eorum reditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt ex ſuperexcreſcentibus reditibus prouidere.

Verùm ex diuerſo fuit propoſitum quòd quatuordecim præbendarum numero in Ferrarienſi eccleſia inſtituto, & apoſtolicæ protectionis præſidio roborato; cùm vna in eadẽ eccleſia præbenda vacaſſet, ad quorundam inſtantiam duos ad eam, & poſtmodũ ad preces epiſcopi dictum M. & quendam alium ſine præiudicio dictæ conſtitutionis in canonicos receperũt: ita quòd canonici de canonia nihil perciperẽt, donec primi duo eſſent præbendas integrè adſecuti. Cumq; per canonicorum induſtriam fuerit procuratum, vt ex poſſeſſionibus, quas eccleſia tempore longo poſſedit, plures eis reditus ſoluerentur: ſuperexcreſcentes communi menſæ, quę minùs ſufficiens fuerat, deputauerũt: quos dicti quinque ſibi poſtmodum petierunt contra capituli conſtitutionem in beneficium adſignari: [† & infra.] Mandamus quatenus cùm in conſtitutione prædicta, & confirmatione ſecuta vel fuerit vel eſſe debuerit ſicut conuenit expreſſum, niſi in tantum excreſcerent eccleſiæ facultates, quòd pluribus poſſent ſufficere competenter: & iidem canonici in derogationem ſuæ con-

conſtitutionis,ad * vacaturas præbendas quatuor receperunt vltra numerum conſtitutum: antiquis canonicis præbendas cum integritate percipientibus conſuetas, ſuperexcreſcentes redditus prædictis canonicis facias adſignari: ita, quòd ſi ex eis pares potuerint cum aliis ſortiri præbendas: quod ſuperfuerit,in communes canonicorum vſus(ſicut priùs ſtatuerāt) ſiue aliter,prout melius videbitur,conuertatur:reuocatis in irritum quæcunque ab alterutra partium in præiudicium alterius poſt motam quæſtionem coram epiſcopo Ferrarienſi circa præbendas vel poſſeſſiones fuerint innouata. * vacantes.

[*Canonicus.F.B.& B & G canonicorum Ferrarienſium,& magiſter G.Ferrarienſis capituli procurator ad ſedem apoſtolicam acceſſiſſent ſuper quæſtione quam de præbendis & redditib. habebant ad inuicem dil.fil.n.tt.ſanctæ M.in Coſm.diac.cardinalem eis conceſſimus auditorem,coram quo]

[† Quia vero ſuper his plena nobis,ſicut idem cardinalis aſſerit, exhiberi non poterat certitudo, cauſam ipſam tuo examini duximus committendam]

IDEM ABBATI ET CONVENTVI SANCTI SYLVESTRI.

Statutum generale Laicorum, ad eccleſias, vel eccleſiaſticas perſonas, vel earum bona in earum præiudicium non extenditur: nec ſpeciale, etiam ſi earum commodum & fauorem concernat. Hoc dicit, quò ad intellectum, Abbas Siculus.

CAPITVLVM X.

Eccleſia ſanctæ Mariæ [*& infra.] Nos attendētes quòd laicis(etiam religioſis) ſuper eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis nulla ſit attributa facultas(quos obſequendi manet neceſſitas,non auctoritas imperādi:à quibus ſi quid motu proprio ſtatutum fuerit,quod eccleſiarum etiam reſpiciat cōmodum & fauorē,nullius firmitatis exiſtit* , niſi ab eccleſia fuerit approbatum. Vnde ſtatutum * Baſilij de non alienandis prædijs ruſticis vel vrbanis,miniſteriis,& ornamētis eccleſiarum:illa reprobatum fuit potiſſima ratione,quòd auctoritate non fuit Ro.pon.roboratum) Quod à ſenatore factum fuerat in præiudicium monaſterij non conuenti nec confeſſi vel conuicti,in irritum reuocātes, eaſdem poſſeſſiones reſtituendas ſibi ſententialiter definimus. *

de for.comp.in 3. & ti.de reſt.ſpoliat. Partes huius c.ſunt inf.vt lite pendēte. c.3.& 4.

* Vide c.qua in eccleſiarum ſup.e. [illegible] decretorum [illegible] literalium [illegible] tit.de integr. [illegible]

* Præfectus prætorio ſub Odoacro cuius fit mentio c.bene. 96 diſt.

* reſidentium eſt in c. 4.inf. vt lit.pend.

[* In via lata contra I. de Altera qui quaſdam ipſius poſſeſſiones dicebatur contra iuſtitiam detinere,mouit tempore B. Coroſonis dicti Senatoris ſub I. Iudice quæſtionem. In ipſo autem iudicio præfato.I.de Altera ſyndicus monaſterij veſtri aſtitit, & ab eo etiā teſtes producti quidam ex monachis extiterunt. Iudex verò auditis rationibus partium pro eo lata I. abſolutionis ſententiam promulgauit,à cuius ſententia pars altera vocem appellationis emiſit. Super hoc poſtea quæſtione ſuborta proponente parte victrici quod non potuerunt appellare, cum dictus I. non vt Iudex, ſed tanquam arbiter fuiſſet electus,parte victa econtrario aſſerente,quod cum arbitrio fuerit

rit contradictum quod partes non niſi metu pœnæ conſtringit quæ in præmiſſo arbitrio non fuerat comprehenſa, appellari merito poterit, & fortius, ſi iudicium extitiſſet. De hoc igitur ad iamdictum B. Coroſonem quæſtione perlata cauſam appellationis. S. primicerio Iudici delegatit, in cuius præſentia partibus conſtitutis dictus I. de Al teia propoſuit ſe conueniendū non eſſe; cùm non poſſideret id quod pars altera requirebat, ſed cum monaſterium veſtrum rem poſſideret petitam, dictus autem B. Coroſon. quoniam quoddam ſtatutum emiſerat à populo Romano approbatum pariter & acceptum, quod ſi quis poſt litem conteſtatam rem à ſe petitam transferret in alium, daretur poſſeſſio petitori, & alter fieret de poſſeſſione petitor. & idem I. poſt litem conteſtatam rem ipſam in monaſteriū transferre præſumpſit; poſſeſſionē rei petitæ aſſignauit eccleſiæ memoratæ. Verùm quoniam dictus I. de poſſeſſionibus ipſis monaſterio noſtro annuam reddidit penſionem, adiecit vt hoc ipſum ab eccleſia S. Mariæ fieret, donec de proprietate fundi cognoſceretur, ſed ſolutio quæ fieret eccleſiæ ſanctæ M. in via lata in iure ſuo penitus non noceret. Sed quia ſæpe fatum monaſterium veſtrum conquerebatur à promiſſo B. Coroſon. contra iuſtitiam ſpoliatum, & ipſum per officium noſtrum ſuppliciter reſtitui poſtulabat, quod ſtatutum eius nullius valoris extiterit multipliciter aſſeuerans, & niſi His ergo & cōſimilibus in noſtra & f. n. præſentia prudenter à partibus allegatis]

Ex tit. de iureiur. in 3. col.

IDEM VNIVERSIS DOCTORIBVS PARISIVS COMMORANTIBVS.

Pœna ſimpliciter adpoſita propter contumaciam, in dubio intelligitur temporalis, & non perpetua.

CAPITVLVM XI.

EX literis veſtræ deuotionis accepimus: [† & infra.] Licet à vobis fide præſtita fuerit conſtitutum, vt ſi quis magiſtrorum ordinationi vniuerſitatis ipſorum duceret reſiſtendum: & primò, ſecundò, tertióve commonitus, intra triduum vniuerſitati parére contemneret magiſtrorum, ex tunc beneficio ſocietatis eorum in magiſtralibus priuaretur: & ob hoc magiſter G. fuit eorum communione priuatus. Quia tamen conſtitutum non fuit, vt in perpetuum huiuſmodi priuatio perduraret: cùm tam iuris canonici, quàm noſtri moris exiſtat: vt is, qui propter contumaciam communione priuatur, cùm ſatisfactionem congruam exhibuerit, reſtitutionem obtineat: mandamus quatenus ſuprà dictum magiſtrum ſtatutis veſtris nunc humiliter parére curantem, ad communionis veſtræ conſortium in magiſtralibus admittatis.

[† Quod cùm quidam modernn videlicet doctores liberalium artium à maiorum ſuorum veſtigiis in tribus præſertim articulis deuiarent, habitu videlicet inhoneſto, in lectionum & diſputationum ordine non ſeruato, & pio vſu in celebrandis exequiis decedentium clericorum iam quaſi penitus negligenter omiſſo: Vos cupientes veſtræ conſulere honeſtati octo ex vobis iuratos ad hoc vnanimiter elegiſtis, vt ſuper dictis articulis de prudentium virorum conſilio bona fide ſtatuerent, quod foret expediens & honeſtum ad illud in poſte-

ram obſeruãdum, vos iuramento interpoſito communiter conſtringendo, excepto duntaxat magiſtro G. qui iurare renuens & formidans fideiuſſoriam pro ſe tantum obtulit cautionem. Fuit etiam inſuper ad cautelam à vobis fide interpoſita protinus conſtitutum, vt ſi quiſquam magiſtrorum aduerſus alios duceret reſiſtẽdum, & primo & ſecundo tertióve commonitus intra triduum vniuerſitati parere contemneret magiſtrorum, ex tunc beneficio ſocietatis eorum in magiſtralibus priuaretur: & quidem hoc vltimum quidam ex vobis ſimpliciter, quidam verò niſi ſatisfaceret, & nonnulli, niſi per vos ſe admitti ab aliis obtineret, ſe intellexiſſe fatentur. Cùm autem ſupradictus magiſter G. infra triduum vniuerſitati non paruerit, requiſitus iuxta conditionem ex tunc à vobis habitus eſt excluſus. Qui cum ſatisfactioni condignæ poſtmodum ſe obtuliſſet, in iiij. magiſtros iuramento interpoſito compromiſit, illorum dictum pro bono pacis ſe gratum & ratum pariter habiturum. Illi verò vſi conſilio ſapientũ, dictum ſuum communiter promulgarunt, memorato magiſtro in virtute iuramenti præſtiti, prohibentes ne deinceps in licitis vniuerſitati reſiſteret magiſtrorũ, & iniungentes eidem, vt tamdiu in eodem ſtatu perſiſteret, quo tunc erat, donec per ſe vel per procuratorem ſe poſſe ab aliis magiſtris per ſedem apoſtol. obtineret, ſalua in omnibus honeſtate. Vnde nobis humiliter ſupplicaſtis, vt eundem magiſtrum virum vtique prouidum & honeſtum & diſcretum, qui tanquam obediente filius, quod ſibi prædicti quatuor iniunxerunt, ſuſcepit humiliter, & patienter obſeruat, & ex benignitate ſedis apoſt. faceremus communioni reſtitui magiſtrorum. Nos igitur ex præmiſſis intelligentes eidem magiſtro fuiſſe mandatum, vt tamdiu perſiſteret in eo ſtatu quo tunc erat, donec magiſtrorum communioni de mandato ſed. apoſt. redderetur, & paratus ſit ſuper præmiſsis ſatisfactionem congruam exhibere,]

HONORIVS III. EPISCOPO ET CANTORI CABIL.

Ex 5. compilat.

Non poſſunt canonici ſine cauſa reſtringere numerum canonicorum ſeu prebendarum. Abbas Siculus.

CAPITVLVM XII.

EX parte epiſcopi Eduenſis fuit propoſitum, quòd canonici Eduenſes propriis commodis inhiantes præbendarum numerum ab antiquo in eccleſia Eduenſi ſtatutum (licet non ſint eius diminuti reditus) reſtrinxerunt: [* & infra.] Nolentes igitur diuini numinis minui cultum, ſed potius augmentari: mandamus quatenus antiquum numerum facientes auctoritate noſtra ſeruari: præbendas, quas à tempore vltimi ſtatuti inueneritis vacaſſe in eccleſia memorata (non obſtante aliqua conſtitutione ſuper hoc à canonicis ipſis facta, vel confirmatione à nobis ab eiſdem obtenta) perſonis idoneis cum conſilio epiſcopi conferatis.

[* Vt ſic in temporalibus magis abundent, dum ea de quibus ſuſtentari valet canonicorum numerus conſuetus, tali prætextu in augmentum nituntur conuertere præbendarum, & in facti ſui tuitionẽ ſuper hoc confirmationis literas à nobis dicuntur impetraſſe in communi forma]

GRE-

GREGORIVS IX. ARCHIPRESBYTERO SANCTAE MARIAE MAIORIS DE VRBE.

Conſtitutio futura reſpicit, & non præterita: niſi in ea de præteritis caueatur. CAP. XIII.

QVoniam conſtitutio apoſtolicę ſedis omnes adſtringit, & nihil debet obſcurum vel ambiguum continere; Declaramus conſtitutionem,* quam nuper ſuper pręferẽdis in perceptione portionis maioribus, & conſuetis ſeruitiis à minoribus exhibendis, edidimus: non ad præterita, ſed ad futura tantum extendi.* Cùm leges & cõſtitutiones futuris certum ſit dare formam negociis, non ad præterita facta trahi: niſi nominatim in eis de præteritis caueatur.

* c. ſtatuimus inf. de maiorita & ob.

* Verba legis legeb. C. de legibus.

DE RESCRIPTIS.* TIT. III.

* Et eorũ interpretationibus. add. in vet. compilationibus.

ALEXANDER. III. SENONENSI ARCHIEPISCOPO.

Priuilegio generali, ſecundum ius commune obtento, obſtat reſcriptum ſpeciale, etiam de eo mentionem non faciens. h. d. ſecundum intellectum magis communem. CAPITVLVM. I.

* Ex 1. compilat.

SIcut Romana: [*& infra.] Quæſitum eſt à nobis ex parte tua: ſi alicuius cauſa de legatis iudicibus ſublato remedio adpellationis committitur: & literis apoſtolicis altera pars munita (quibus ei generaliter eſt indultum, vt liberè ſibi liceat adpellare) in vocem adpellationis proruperit: an eius in eadem cauſa debeat adpellationi deferri? Inquiſitioni tuæ taliter reſpon. quòd eius in hac parte adpellatio non debet admitti, poſtquam eſt cauſa iudicibus adpella. remo. commiſſa. Quia ſpeciale mandatum derogat generali.

[*Eccleſia omnium eccleſiarum diſponente domino mater eſt, & magiſtra; ita & nos qui eidem eccleſiæ licet immeriti, diuinæ diſpoſitionis prouidentia præſidemus, prout dominus nobis miniſtrauerit, conſultationibus reſpondere cogimur ſingulorum, & quæ videntur dubia, apoſtolicæ circumſpectionis prouidentia declarare. Sanè]

IDEM CANTVARIENSI ARCHIEPISCOPO.

In reſcripto apoſtolico ſubintelligitur clauſula, ſi preces veritate nitantur. Et ſi reſcriptum prohibet cauſæ cognitionẽ, eſt de falſitate ſuſpectum.

CAPITVLVM II.

EX parte [*venerab. fratris noſtri*] Conuentrenſis epiſcopi noſtris eſt auribus intimatum, quòd cùm de cauſa, quę inter G. & F. clericos vertitur ſuper præbenda de Noualis, cognoſcens, legitimè eidem G. (ſecundum tenorem literarum noſtrarum continentium, quòd ſi conſtaret ipſum F. de periurio eſſe conuictum, & perpetuò illi renunciaſſe præbendę, [*appellatione ceſſante*] amoueretur ab ea, eo cognito & probato) præbendam adiudicaſſet eãdem: ipſe [F.] in vocem adpellationis prorupit: & ad te quòd ei præbendam præciſè & abſque

abſque cauſæ cognitione reſtitueres, literas noſtras reportauit: [* & infra.] Verùm quoniam non credimus ita præcisè ſcripſiſſe, & in huiuſmodi literis intelligenda eſt hæc conditio, etiam ſi non[a] adponatur, ſi preces veritate nitantur[b]: mandamus quatenus inſpectis literis, quas epiſcopo prædicto direximus, ſi inueneris, quòd ſecundum prædictum modum ei ſcripſerimus, & in literis, quas præfatus F. reportauit, non fuerit habita mentio priorum literarum: ſententiam præfati epiſcopi confirmes, & ſæpedictum F. cum literis noſtris, quas tibi detulit, ad præſentiam noſtram *támque falſarium* venire compellas.

*[*Et epiſcopum qui poſt appellationem eum præbenda ſpoliauerat auct. ap. alicui beneficium conferendi poteſtate app. ceſſante priuares donec per ſe vel per nuncium aut per literas ſuas de tanto exceſſu ſatisfacturus ad ſedem ap. accederet & prænominatam G. ſi eundem F. in iam dicta præbenda præſumeret moleſtare vinculo excommunicationis vſque ad condignam ſatisfactionem conſtringeres.]*

a Et [illegible] mus tali [illegible] ex [illegible] patio [illegible] git.
b Iure [illegible] ſi hæc cla[illegible] inſeratur re[illegible] pto, non valet reſcriptum l. vlt. c. de diuerſ. reſcrip.

IDEM Vintoníenſi epiſcopo.

Si in ſecundo reſcripto per aduerſarium impetrato, non fiat mentio de primo: valet primum, & non ſecundum: alias valet ſecundum. Et ſi primum fuit impetratum communi conſenſu partium, non valet ſecundum impetratum per alteram partem, hoc tacito. CAP. III.

CAeterũ ſi aliquis *ad iudices* ſuper aliqua cauſa ab Apoſtolica ſede impetrauerit *commiſſorias* literas, & aduerſarius eius eandem cauſam poſtmodum obtinuerit cõmitti aliis, de commiſſione priore non habita mentione: priores iudices ad deciſionem cauſæ poſſunt procedere, nec ſecundæ literæ obtinent alicuius roboris firmitatem. Si verò in ſecundis literis habeatur mentio de commiſſione priori, prædicta cauſa à priorum eſt exempta iudicio: cùm eædem literæ non ſint veritate tacita impetratæ. Verùm ſi de adſenſu partiũ cauſa cõmittitur: & proceſſu tẽporis, vel etiam continuò, alterutra pars, altera neſciente, cauſam ipſam, tacito de commiſſione priori, alij iudici obtinuerit delegari: non immeritò is, qui tali dolo vel fraude aduerſariũ ſuum laborare coegit, in expenſis condẽnari debet.

IDEM Eboracenſi archiepiſcopo.

Si papa mandat in reſcripto de duobus inquiri alternatiuè, ad certum effectum conſequendum: ſufficit alterum probari. CAP. IIII.

INter cæteras conſultationes tuas, fuit propoſitum coram nobis, quid tenere debeas, cùm aliqua ſubdiſiunctione mandantur, quorum vnũ verum eſt, alterum falſum: vtputa ſi proponatur, quòd ſi talis ſit ſacerdotis filius, & in ſacerdotio genitus, qui proximo in tali eccleſia miniſtrauit, vel quòd illicitè eccleſiam occupauit eandem. Huic ergo quæſtioni taliter reſpõ. ſi iudici quodcunq; iſtorum conſtiterit, illi prælibatã ec-

B eleſiam

a ... in prima ... ia. legi- ...

cleſiā[a] abiudicari debere. Et idē in ſimilibus obſeruandum eſt.

IDEM Rauennati archiepiſcopo.

Is, ad quem reſcriptum papæ dirigitur, debet illi parere: vel cauſam rationabilem adſignare, quare parere non poteſt. CAP. V

SI quādo aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animū tuum exaſperare videntur, turbari non debes [*& infra.] Qualitatem negocij, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum reuerenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere nō poſſis, rationabilem cauſam prætendas: Quia patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris, quod praua nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.

[*Neque moueri aut credere quod perſonam tuam contemptibilem velimus reddere vel deſpectam, quia te ſicut Kariſſimum fratrem noſtrum & immobilem columnam eccleſiæ affluentiſſima charitate diligimus, & honoris & exaltationis tuæ deſideramus modis omnibus incremētum. Nā & ſi ſæpe fratribus & coepiſcopis noſtris ſecundum varietatem eorum quæ nobis ſuggeruntur aſpere & dure ſcripſimus, hoc tamen non ex minori affectione contingit, ſed vt clamoribus querelātium ſecundum Deum & officij noſtri debitum ſatisfacere comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam & exhortamur attentius, quatenus de cætero non mouearis neq; turberis, nec tuus animus deiiciatur, ſi tibi durum vel aſperum ſcripſimus, ſed ſicut vir prouidus & diſcretus.]

IDEM Ciſtercienſibus fratribus.

Ciſtercienſes ſunt priuilegiati, quòd non poſſunt conueniri per reſcriptum papæ, niſi in eo fiat mentio de eorum ordine. CAP. VI.

Ex ſecūda compilatione.

CVm ordinem Ciſtercienſem profeſſi: [†& infra.] Si contra vos ſuper decimis, vel aliis (quæ ordini veſtro ſpecialiter ſedes apoſtolica indulſit) non facta mentione Ciſterciēſis ordinis, literæ fuerunt à ſede Apoſtolica impetratæ, per eas minimè teneamini reſpondere.

[†Eo priuilegio quo fratres alij gaudeatis inter vos & clericos alios ſeculares ſuper decimis quæſtione ſuborta tacite quod ſitis Ciſter. ordinis contra vos, velut in monachos alterius ordinis literas à ſed. ap. impetrantes, deinde iuramentis litigiis ſicut à vobis ſignificantib. accepimus & expenſis difficilibus vos inquietant. Volentes ergo vobis ſolicitè prouidere, ne contra tenorem priuilegiorum veſtrorum poſſitis quorumlibet temeritate vexare auc. ap. vobis mandamus vt]

IDEM Tornacenſi epiſcopo.

Si ſede vacante ſcribitur capitulo vt gerenti vices epiſcopi, vt præbendam alicui conferat: ſi creatur epiſcopus nondum executo mandato, & ad eum ſpectet collatio præbendarum, illud adimplere tenetur. hoc dicit, ſecundum lecturam communiter adprobatam. Abbas Siculus.

Videtur eſſe pars c. eam te. tit. de ætate & quali. ordi.

CAPITVLVM VII.

EAm te: [& infra.] Dudum ſiquidem ante tuam promotionem literæ à nobis (ſi bene meminimus) emanarunt, quibus decano

decano & eccleſiæ tibi commiſſæ (te adhuc in eodem capitulo exiſtente) mandatum dedimus & præceptum, vt M. (qui de gente Iudæorum originem duxit, & diuina gratia fidé Chriſti ſuſcepit) in canonicũ reciperent, & præbendam ſibi cõferre deberent: [& infra.] Ipſi verò (quia donatio prębendarũ ad te ſpectabat) præceptum noſtrum executioni non potuerũt mandare. Cùm itaq; præſcriptus. M. te ſuper hoc ex parte noſtra requireret, reſpondiſti, quòd nullum inde mandatũ receperas, & ſic eum à te, infecto negocio, remiſiſti: Quod nullatenus feciſſe deberes: ſi datũ literarum diligentiùs adtendiſſes, cùm tempore, quo literæ ipſæ datæ fuerunt, de capitulo ipſo eſſes, ſicut qui eras archidiaconus & canonicus eiuſdẽ eccleſiæ, nec eſſes adhuc in epiſcopum conſecratus: [& infra.] Pro eo verò, quòd Iudæus extiterit, ipſum dedignari non debes. Sic in vet.

Lucius. iij. Linconenſi epiſcopo.

Non valet reſcriptum impetratum ad beneficia, ſi in eo tacetur dignitas impetrantis. CAP. VIII.

AD aures noſtras peruenit, quòd plerunque decani, archidiaconi, præcentores, vel alij eccleſiaſticis præditi dignitatibus, ſuper minoribus beneficiis literas impetrantes, nomen ſupprimunt dignitatis ſuæ, & ſimplici nomine ſe adpellant, tanquàm non habeant aliquem perſonatum: [*& infra.] Tuæ *igitur* conſultationi [a] taliter reſpondemus, quòd cùm non ſit intentionis noſtræ, vt perſonæ pluribus reditibus abundantes, per literas noſtras pauperes clericos ſuper minoribus beneficiis inquietẽt, literas, in quibus actor ſuę nomẽ dignitatis ſupprimit, vires nolumus obtinere. a breuiter.

[**Ideóque reſcripto noſtro poſtulas edoceri ſi fraus iſta tacendi praiudicium illis debeat generare.*]

IDEM Noruicenſi epiſcopo.

Valet ſecundum reſcriptum impetratum ab aduerſario, licet non faciat mentionem de primo: ſi primus impetrans dolo, vel neglıgentia, non fuit vſus illo. CAP. IX.

SI autem aliquis authoritate poſteriorum literarum per aduerſarium in iudicium tractus, obiecerit literas ſe priores habere, de quibus in poſterioribus mentio non habetur: Si eis dolo, vel negligentia vti poſtpoſuerit, excuſari non debet. Si autem, quia delegati iudicis copiam nequiuerit habere: per poſteriores literas non poterit conueniri.

IDEM.

Non valent reſcripta, per quæ incerti iudices dantur, vel futura negotia committuntur. CAP. X.

AD hęc ſumus [*& infra.] Significatum eſt nobis, quoſdam in prouinciæ tuæ partibus tales (vt adſerunt) de Cancellaria noſtra literas recepiſſe, per quas eorum omnia negocia

vnius iudicis, vel plurium (quos ſibi elegerint) arbitrio cōmittuntur: ſicque fit, vt ſi aliquem pulſare voluerint, examen ordinarij iudicis non requirant, ſed ad vnum iudicem vel plures delegatos ſibi propitios, & parti aduerſæ ſuſpectos, ſuper examinanda quæſtione decurrant [† & infra.] Nos [igitur] huic morbo celeri volentes obuiare remedio, mandamus, quatenus ſi literas tales in prouincia tua inueneris: eas carere viribus noſtra authoritate decernas.

[* *In apoſtolica ſede diſponente domino conſtituti, vt quæ contra iuſtitiam attentantur, noſtra ſolicitudine ad rectitudinis tramitem reuocentur. Proinde*]

[† *Quod quantum ſit deo contrarium & eccleſiaſticis ſacris vel canonib. inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicam notitiam canonicæ inſtitutionis apprehendit. Tales itaque literas à cancellaria noſtra non credimus emanaſſe vel prodiiſſe, vel ſi fortè prodierint, conſcientiam noſtram quæ diuerſis occupationib. impedita ſingulis cauſis examinandis non ſufficit, effugiunt. Vnde.*]

IDEM[a].

a In veteri adſcribitur Innocentio III. & & notatur ſequentia cap. eſſe ex tertia cōpilatione cum ſint ex ij.

Falſa latinitas viciat reſcriptum papæ, hoc dicit. Ioan And. concordat. Abb. CAP. XI.

AD audientiam noſtram, te ſignificante, peruenit, quòd H. de ſancto Stephano, ſuper abſolutione ſua literas tibi (vt prima facie videbatur) Apoſtolicas præſentauit: Quibus, quoniam manifeſtum continent in conſtructione peccatum, fidem te nolumus adhibere.

Clemens iiij.

Contra ſecundum reſcriptum non poteſt opponi de taciturnitate primi impetrati per adpellantem de ſua adpellatione, non habita mentione. hoc dicit. Ioan. And. concor. Abb. Sicu. CAP. XII.

EX parte S. perſonæ eccleſiæ de Tarento nobis innotuit, quòd cùm capella de Emptoñ ad prædictam eccleſiam de iure pertineat O. diaconus (qui iam dictam capellam detinet) capellanum ipſius eccleſiæ nomine ipſius S. in ea miniſtãtem, poſt adpellationem à ſe factam, amouit. Quam cum eſſet S. proſecutus, & ad iudices literas impetraſſet: ipſe O. adpellationem ſuã proſequi non curauit: Cúmque authoritate iudicum in ius eſſet vocatus: dixit ſe literas priores habere, de quibus nulla mentio in poſterioribus habebat, quas vſque ad tertiam citationem ſuppreſſit: eiſque dolo vel negligentia vti poſtpoſuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla mentio de adpellatione ab ipſo facta fiebat, cùm biennium à tempore adpellationis iam fuiſſet elapſum. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita eſſe conſtiterit (reuocatis in ſtatum priſtinum omnibus, quæ poſt adpellationem ipſius O. inueneritis adtentata) præſcriptam capellam matrici eccleſiæ reſtitue-

reſtituere procuretis, prædictum O. (ſi eum adpellationem non fuiſſe proſecutum conſtiterit) memorato S. in expenſis neceſſarijs condemnantes.

Celeſtinus iij.

Reſcriptum, quo ſcribitur pluribus cum clauſula (Quòd ſi non omnes &c.) intelligitur tam de impotentia facti, quàm iuris. CAP. XIII.

SCiſſitatus es à nobis petitorio deſtinato, de qua impotentia illud intelligatur (quod in literis noſtris ſæpe conſueuit adponi) vt ſi duo vel tres, quibus literæ diriguntur, ipſis exequendis ſimul intereſſe nequiuerint. vnus aut plures, quibus ſcribitur, nihilo minùs exequantur. Nos verò ita ſentimus, quòd tam de iure, quàm de facto, illa impotentia cenſeatur. de iure, ſi aliquem illorum ſeruum, vel infamem, aut alio legitimo impedimento detẽtum eſſe cõſtiterit, de facto, ſi conſtiterit eum caſu mortis occumbere, aut ineuitabilis neceſſitatis articulo impediri, quò minus valeat intereſſe. Dum modo is, qui pro neceſſitate præſens eſſe non poteſt, collegis ſuis canonicè excuſationem ſuam curet (ſi poterit) deſtinare: vt alij cõiudices vel executores, nihilò minùs ad conſummationem iniuncti mandati procedant. Nec enim ille, qui tantummodo non vult intereſſe, hac impoſſibilitatis interpretatione valeat aliquatenus excuſari: niſi fortè ſic in reſcripto habeatur expreſſum, ſi non omnes interfuerint, vel ſimul nequiuerint, aut noluerint intereſſe.

Inno. iij. Eliſienſi epiſcopo.

In quæſtione reuocationis reſcriptorum recurritur ad arbitros, ſi iudices in cognitione ſibi non deferant, nec inuicem concordent. h. d. vſque ad. §. Quoniam. CAP. XIIII. Ex III. compilat.

PAſtoralis officij: [& infra] Præterea quæſiuiſti (quando de reuocatione literarum ambigitur) vtrum iudices priores, an poſteriores cognoſcere debeant, & vtrum per ſecundas ſint primæ literæ reuocatæ. Ad quod tibi reſpondeo quòd niſi poſteriores prioribus, vel econuerſo duxerint deferendum, ſimul vtriq; cognoſcant: & ſi fortè nequiuerint ſimul in vnam ſententiam concordare (quamuis plures ſint ex vna parte, quàm altera) per arbitros communiter electos à partibus huiuſmodi concertatio ſopiatur. Quæ hic deſiunt reperies in tit. de off. C. pot. Ind. de. c. paſtoralis.

Per generalem clauſulam poſitam in reſcripto, delegatus ante expreſſionem perſonarum, vel rerum, iuriſdictionem habet in habitu, & nõ in actu. Et ſpeciales literæ derogant literis generalibus ſuper non ſpecificatis in eis, quanquam de illis nullam faciant mentionem. Ab.

Quoniam autem ſub huiuſmodi forma, videlicet cauſam, quam talis aduerſus talem, & quoſdam alios ſuper hoc, & quibuſdam alijs ſe habere propoſuit, tibi duximus committendam, à nobis multotiens literæ impetrantur. & ſollicitè quæſiuiſti,

an iudex ex delegatione huiuſmodi, ante perſonarum, vel rerum expreſſionem, ſuper perſonis, vel rebus exprimendis habeat poteſtatem: adiiciens, vtrum, ſi antequam perſonæ vel res expreſſæ fuerint nominatim, ſuper non expreſſis in commiſſione priori, ſed generaliter comprehenſis, ſpeciales literæ (quæ de priori commiſſione nullam faciant mentionem) ad alios iudices à ſede Apoſtolica emanauerint, eũdem vigorem debeant obtinere. Nos igitur ad hæc duo tibi reſpondemus, quòd (cùm generali per ſpeciale procul dubio derogetur *) iuriſdictio per generales literas adtributa, per ſpeciales (quantum ad ea, quæ ſpecialiter exprimuntur) penitus eneruatur, licet de prioribus non faciant mentionem. vnde ſuperflua relinquitur prima quæſtio, etſi meritò dici poſſit, quòd donec iuriſdictio reuocetur, eam ſuper rerum, vel perſonarum articulis exprimendis obtinet delegatus: ſed antequam exprimantur perſonæ, vel res, delegatus nequit iuriſdictionem huiuſmodi exercere.

* *l. in toto. ff. de regu. iur.*

IDEM Senonenſi archiepiſcopo.

Per generalem clauſulam (quidam alij, & res aliæ) multitudo effrenata non includitur, nec perſonæ, nec res maiores expreſſis, ſed pares, vel minores.

CAP. XV.

SEdes Apoſtolica conſueuit exhibere ſe petentibus liberalem, ſed quidam eius gratia nequiter abutuntur: [& infra.] Nos igitur volentes eorum malitiis obuiare, decernimus: vt cùm in commiſſionibus noſtris minores & viliores perſonæ ſolummodo deſignantur, maiores & digniores ſub generali clauſula non intelligantur includi. Sed nec liceat occaſione generalitatis huiuſmodi multitudinem effrenatam in iudicium euocare. Nec ſuper maioribus & grauioribus negociis audiantur, qui de minoribus & leuioribus tantùm faciunt mentionem. Si quis verò aliquas perſonas expreſſerit, non vt velit cum eis in iudicio experiri, ſed vt ad pares tranſire valeat, vel minores (quia fraus & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax peccator[a], careat penitus impetratis.

a precator legendum vt in Vet.

[*Dum quod ipſa de benignitate concedit, ipſi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes in commiſſionibus omnibus noſtris minores vel viliores perſonas propriis nominibus exprimunt, maiores autem & digniores ſpecialibus vocabulis nõ deſignant, ſed eas ſub quodam generalitatis inuolucro comprehendunt vt commiſſiones ipſas à nobis facilius impetrent ſub hac forma, conqueritur talis de iſto vel illo & aliis quibuſdam propriis nominibus exprimendis qui eis ſuper tali negocio & quibuſdam aliis rebus iniurioſi nimis & graues exiſtunt.*

IDEM

IDEM R. cantori *Rothomagenſi*, & R. priori de monte leproſorum.

Qui contra vnum ſuper eodem ad diuerſos iudices diuerſa reſcripta impetrat, & eis vtitur, perdit commodum vtriuſque.

CAP. XVI.

EX tenore literarum, quas nobis deſtinaſtis: intelleximus R. ſacerdotem de Collouilla ad alios iudices ſuper quæſtione (quæ inter ipſum & abbatem de Becco vertitur) literas Apoſtolicas impetraſſe. qui cùm partem citaſſent aduerſam, dictus presbyter coram eis noluit litigare: [† & infra.] Cumq; vos in cauſæ cognitione procedere velletis: abbas coram vobis propoſuit, quòd non tenebatur per directas ad vos literas presbytero reſpondere, cùm per alias ab aliis iudicibus fuiſſet citatus, quæ auctoritate illarum non fuerant reuocatæ, *verum quia ſuper hoc dubitaſtis ſedem duxiſtis apoſtolicam conſulendam*. Nos igitur attendentes fraudem presbyteri memorati, duas commiſſiones ſuper eodem negocio impetrantis quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, vt ipſe commodo careat vtriuſque.

[† *Poſtmodum vero idem presbyter ſuper eodem negocio vobis noſtras literas præſentauit, in quibus de prioribus mentio non fiebat.*]

IDEM Mediolanenſi archiepiſcopo.

Non valet reſcriptum ad beneficium impetratum, de beneficio impetrantis non faciens mentionem.

CAP. XVII.

CVm adeò ſcripta ſedis Apo moderemur: [‡ & infra.] Scripſiſti nobis, quòd cùm P. clericus in eccleſia Modecenſi ſufficientem ſibi ſit præbendam adeptus, mirabaris quòd pro receptione ipſius in eccleſia de Gronzola, præpoſito & fratribus eiuſdem eccleſiæ literas miſerimus: cùm ſi literarum noſtrarum ſeriem attendiſſes, nihil inueniſſes in eis, quod debuiſſet tuum animum offendiſſe. Cùm enim in literis nec de præbenda ipſius mentio haberetur, nec Modecenſis canonicus, imò nec clericus diceretur in eis: & in literis ipſius hæc eſſet adiecta conditio, ſi dignus exiſteret ad eccleſiaſticum beneficium obtinendum, *& ſi eadem eccleſia ex dono parentum ipſius quandam capellam cum dote fuiſſet adepta, & à conſanguineis eius oblationes & mortuaria pro tempore & decimas acciperet annuatim*: intelligere potuiſſes, qualiter literæ ipſæ fuerant impetratæ.

[‡ *Vt ex certa ſcientia nihil in eis faciamus apponi quòd de iure debeat reprehendi, miramur non modicum & mouemur, quod quotiens ad te vel ad aliquos tibi ſubiectos noſtras literas deſtinamus, te ſuper his mirari reſcribis ac ſi mandaremus aliquid inhoneſtum.*]

IDEM Electo decano, & M. canonico Cameracenſi.

Ordo reſcripti interpretationem recepit à iure communi.

CAP. XVIII.

CAuſam, quæ inter Præmonſtratēñ. & Pramoñ. eccleſias ſuper poſſeſſionibus de Anapia vertitur: [& infra.] Sed quia in literis animaduertimus fuiſſe inſertum, quod ſi alterutra partium citata legitimè, præſentiā veſtram adire, vel iudicio veſtro parère contemneret: vos præſentis partis probationes recipere. & quantum de iure poteritis, in cauſæ cognitione ac deciſione procedere minimè tardaretis. Nos volētes vt clauſula illa (quantum de iure poteritis) quæ antequā de probationum receptione mentio fieret, fuerat inſerenda: clauſulam illam de receptione probationum præcedat: mandamus quatenus ipſam intelligentes ibidem, in cauſa iuxta tenorem literarum procedere non tardetis: prouiſuri, vt ſi literarum auctoritate priorum, in eodem negocio legitimè eſt proceſſum, firmum & ſtabile perſeueret. alioquin ſi occaſione clauſulæ memoratæ aliquid conſtiterit in alterius partis præiudicium adtentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes, vt in deciſione ipſius negocij (ſicut præmiſſum eſt) tam ſuper principali, quàm ſuper incidentibus quæſtionibus, adpellatione remota, canonicè procedatis.

[*Super poſſeſſionibus de An. diſcretioni veſtræ cōmiſiſſe meminimus.*]

IDEM archiepiſcopo Senouenſi. & S. *Mariæ in via lata.* *S. Apoſt. ſed. legato.*

Non valet impetratio in eccleſia numerata, non facta de numero mentione, ſi per eam frangitur numerus canonicorum, licet non frangatur numerus præbendarum: & proceſſus inde factus eſt nullus. hoc dicit què ad intellectum. Panor.

CAP. XIX.

COnſtitutus apud ſedem Apoſtolicam P. clericus propoſuit, quòd cùm C. p. n.[b] decano, & capitulo Bituricēſi dederit in mandatis, vt ipſum reciperent in canonicum & fratrem, & præbendam ei conferrent, ſi qua tunc in eorum vacaret eccleſia, vel proximo vacaturam: & ipſi cùm mandatū eius admittere non curaſſet, eis præcipiendo mandauit, vt quod mandauerat, adimplerent: ſibi ſuper hoc executoribus deputatis: & infra. Verùm pars aduerſa reſpondit, quòd cùm in Bituricenſi eccleſia certus eſſet numerus canonicorum inſtitutus, firmatus iureiurando, & per Romanum Pontificem confirmatus, & de hoc memoratus P. non feciſſet in ſuis literis mentionem: intelligendum erat circumueniſſe * prædeceſſorem noſtrum, & dictas literas veritate tacita impetraſſe: [& infra.] Dominationi[c] veſtræ mādamus, quatenus ſi legitimè vobis conſtiterit numerum canonicorum, qui nunc eſt in eadem eccleſia, per decanum & capitulum eiuſdem eccleſiæ iuramento firmatum antequam prædictus clericus literas executorias

b Cœleſtinus prædeceſſor noſter.

*multos Romanos pontifices.

c Vet. hab. diſcretioni rectius.

cutorias impetraſſet: quicquid factum eſt occaſione litera-rum ipſarum, irritum decernatis: alioquin ei faciatis in eadem eccleſia præbendam (ſi qua vacat, ſublato cuiuſlibet adpellationis obſtaculo, adſignari.

[*Licet.n.cum in aliqua eccleſia certus ſtatuitur numerus hæc apponatur conditio vel intelligatur apponi, ſalua ſe. ap. auctoritate, non tamen ei erat credendum quod eum ex certa ſcientia contra iuramenta eorum recipi mandauiſſet, cum de hoc in ſuis literis nihil fuiſſet expreſſum.*]

IDEM A. *Americo* Canonico S. *Hilarij* Pictauenſi.

Difficile & famoſum.c. & eſt clauis totius tituli. Et.h.d. in ſumma: Exprimens falſum, vel tacens verum in reſcripto: ſi malitioſe, caret prorſus impetratis. Sed ſi per ſimplicitatem, vel ignorantiam, aut obtinuiſſet vero expreſſo, & ſuppreſſo falſo ſaltem literas in forma communi, & delegatus procedit ſeruato iuris ordine, & non ſpeciali forma reſcripti: ſecus ſi nullo modo literas habuiſſet.

CAP. XX.

SVper literis, quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex ignorantia (tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate) impetrantur a nobis, diuerſos intelleximus diuerſa ſentire, aliis adſerentibus eos debere prorſus carere omni commodo literarum, cùm mendax precator carere debeat penitus impetratis: aliis verò dicentibus, quòd etſi forma carere debeant in literis noſtris expreſſa, nihilominus iuxta rigorem iuris ſit à delegato iudice in negocio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel malitiam, & illos, qui per ſimplicitatem vel ignorantiam literas à nobis impetrant, huiuſmodi credimus diſcretionem adhibendam, vt hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem: in ſuæ peruerſitatis pœnam, nullum ex illis literis commodum conſequantur, ita videlicet, quod delegatus (poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides) nullatenus de cauſa cognoſcat. Inter alios autem, qui poſteriori modo literas impetrant, duximus diſtinguendum, quæ falſitas ſuggeſta fuerit, vel quæ veritas ſit ſuppreſſa. nam ſi talis expreſſa ſit falſitas, vel veritas occultata, quæ quamuis fuiſſet tacita vel expreſſa, nos nihilominus [a] ſaltem in forma communi literas dediſſemus: * delegatus non ſequens formam in literis ipſis adpoſitam, ſecundum ordinem iuris in cauſa procedat. Si verò per huiuſmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſionem etiam veritatis, literæ fuerint impetratæ, qua tacita vel expreſſa nos nullas prorſus literas dediſſemus, à delegato non eſt aliquatenus procedendum: * niſi forſitan eatenus, vt partibus ad ſuam præſentiam conuocatis, de precum qualitate cognoſcat: vt ſic in vtroque caſu, eadem ratio, quæ delegantem moueret, moueat etiam delegatum: & vbi delegans ſuas

[a] deeſt ſaltem in Vet.

**Vide l.i. C. Si contra ius vel vtili. pub.*

**Vide l. Mutus. cum gloſſ. ij. ff. de procu. & ff. de pet. hær. l. Si poſſeſſor. & l. ſi quid poſſeſſor.*

ſuas literas denegaret, delegatus etiam ſuæ cognitionis officium nullatenus interponat.

IDEM abbati & conuentui Præmonſtratenſi.

In cauſa monaſterij conuenitur abbas per reſcriptum, in quo nulla fit mentio de conuentu, nec propter hoc adpellari poteſt: niſi abbatis & conuentus bona eſſent diſtincta omnino.

CAP. XXI.

*al. A nobis per literas edoceri poſtulaſtis.

E *Doceri poſtulaſtis à nobis, vtrum per literas aduerſus abbates (nulla mentione habita de ſuis conuentibus) impetratas, teneantur abbates ipſi ſuper cauſis (quæ ad conuentus pertinent, & eoſdem) de ipſis querelantibus reſpondere: ac licet inhibita ſit adpellatio, per adpellationis obiectum poſſint (ne reſpondeant) ſe tueri. Super quo duximus reſpondendum, quòd (niſi alia cauſa rationabilis ſuffragetur) per adpellationem ſe tueri non poſſunt, quò minus debeant auctoritate literarum huiuſmodi legitimè reſpondere: Cùm ex officio ſuo teneantur congregationum ſuarum negocia procurare: Niſi fortè abbatis & conuentus negocia eſſent omnino diſcreta.

IDEM archiepiſcopo & magiſtro. VV. canonico Magdeburgenſi.

Proceſſus factus per literas ſubreptitias irritatur: ſed factus contra formam reſcripti, irritus nunciatur.

CAP. XXII.

*al. Heronenſis.

*al. Reueane.

ſic legendum in vet. de ſubiectorum reſignatione, vel ſubtractorum reſtitutione.

*midonenſem.

CVm dilecta in Chriſto filia R. cuſtos Heſienſis* eccleſiæ, ac procurator G. monialis, ſuper electionibus in eadem eccleſia celebratis, litigauerint aliquãdiu coram nobis: & infra. Deprehendimus literas ad abbatem de Remech.* & ſuos coniudices impetratas, per ſubreptionem obtentas, cùm in eis illius articuli, videlicet [de ſubtractorũ reſignatione,] fuerit præter cõſcientiam noſtram cognitio demandata, qui in prioribus literis ad ſcholaſticum Hildeſenſem,* & cõiudices ſuos obtentis, inſertus fuerat: de quibus in ſecundis literis mentio non fiebat: & ideo, quod ipſarum literarum occaſione dignoſcitur adtentatum, duximus irritandum. Dictum inſuper ſcholaſticum & cõiudices ſuos inuenimus minus prouidè proceſſiſſe. Cùm enim in literis noſtris eiſdem principaliter mandaretur, vt ad prædictam eccleſiam perſonaliter accedentes, perſonæ idoneæ adminiſtrationem committerent abbatiæ, cui ad opus eius fieret hincinde reſignatio ſubtractorum, ipſi formam mandati Apoſtolici tranſponentes, illo capitulo prætermiſſo: de aliis articulis inordinatè plurimum cognouerant: propter quod proceſſum ipſorum contra noſtri formam reſcripti, ac iuris ordinem adtentatum, irritum decernimus & inanem. Ideoque mandamus, quatenus G. & quibuſdam aliis

alijs ſortibus eccleſiæ (ſicut iuſtum fuerit) reſtitutis, & forma mandati noſtri exacta diligentia obſeruata, in negocio ipſo ratione præuia procedatis.

IDEM.

Valet ſecundum reſcriptum, licet de primo non faciat mentionem, quo vti noluit impetrans intra annum.

CAPIT. XXIII.

PLerunque cõtingit, quòd aliqui *contra quoſdam ſuper aliquibus rebus* noſtris literis impetratis, illis vti multo tempore poſtponentes, tum demum eas exhibent, cùm aliarum authoritate, ab eis, contra quos primitùs literas impetrant, cœperint conueniri: dicẽtes poſteriores literas non valere: vt pote non facientes de prioribus mentionem. Cùm igitur non ſit malitiis hominum indulgendum: ſtatuimus, vt ſi quis noſtras literas impetrans, intra annum poſtquàm copiam iudicum habuerit, ex malitia, vel negligentia poſtpoſuerit vti eis, authoritate poſteriorum literarum valeat conueniri, licet in ipſis nulla de prioribus mentio habeatur.

IDEM Rotho. archiepiſcopo.

Si à delegato aliquid mandatur ordinario, debet humiliter exequi. Sed ſi alius delegatus per alias literas poſt executionem mandat cõtrarium, vel ſi ante executionem innotuerit ordinario, inter delegatum, qui mandauit, & alium, contentionem eſſe de iuriſdictione: faciat ſibi vtrarumque literarum copiam exhiberi, non vt iuriſdictionaliter cognoſcat, ſed vt ſe informet, an per ſecundas reuocentur primæ. & ſi primæ reuocentur, exequatur ſecundum mandatum. Si autẽ non reuocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur ſecundum mandatum, donec contentio de iuriſdictione terminetur. Abb. Sic.

CAPIT. XXIIII.

CVm contingat: *interdum quod laici ad monaſteria conuolantes &* infra. Præterea cùm quidam ſuper aliquo litigantes, ad diuerſos iudices literas impetrãt, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, vt partem aduerſam denuncies excõmunicationis ſentẽtiæ ſubiacere, alijs iudicibus poſtmodum tibi iniungentibus, vt eandem denuncies abſolutam, quæris, an vtriſque an neutris: vel alterutris ſaltem obedire debeas in hac parte. Super quo tuæ prudentiæ reſpondentes, credimus diſtinguendum, an cùm primum mandatum recepiſſe dignoſceris, tibi forſan innotuerit inter illos & alios ſuper iuriſdictione diſcordiam ſuſcitatam, an ſuper hoc nihil omnino ſciuiſti. Et quidem ſi ſuper contentione huiuſmodi nihil tibi penitus innoteſcat: cùm primum mandatum recipere te contingit: illud debes humiliter executioni mandare. Sed ſi poſtea contrarium tibi ab alijs demandatur, tunc literarum ad vtroſque à ſede Apoſtol. obtentarum copia poſtulata

Quæ ſequuntur ſunt ex 4. comp.

ſtubra (quas tibi auctoritate præſentium diſtrictè præcipimus exhiberi) ſi ex ipſarum tenore deprehenderis euidenter (ita quòd non ſit aliquatenus hæſitandũ) quòd literæ, quę ad illos, à quibus ſecundum mandatum receperis, impetratæ noſcuntur, expreſſè reuocent literas aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi ſecundo loco mandatur. Si verò ex literarum inſpectione manifeſtè tibi conſtet, quòd literæ obtentæ ad illos, qui primùm dedére mandatum, per alias minimè reuocãtur: ſecundum mandatum nullatenus exequaris. Quòd ſi ſuper hoc tibi meritò fuerit dubitandum: ad exequendum ſecundum mandatum te procedere nõ oportet, donec iuxta cuiuſdam noſtræ conſtitutionis tenorem inter eos huiuſmodi concertatio ſopiatur. Et idipſum facere debes, ſi primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, tibi forſan innotuerit, quòd inter ſe ſuper iuriſdictione demandata cœperint diſceptare. Cæterùm in his omnibus puram & prouidam te conuenit intentionem habere: ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, vbi dubitandum non eſt: vel etiam ad exequendum te adſeras eſſe certum, vbi certus eſſe non debes. Licet autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur poteſtas, vt inter delegatos, aut partes de iuriſdictione debeas iudicare.*

Adde concor. in l. qui procuratorem. in glo. 1 ff. de procu. & in l. à diuo Pio. & ibi Barto. & doctores. ff. de re iudic.

IDEM magiſtro G. & P. de Firmiſca.

Quando in reſcripto plura narrantur, diuerſos effectus operantia: non ſufficit impetranti alterum ſolum probare, ad vtrumque effectum conſequendum.

CAP. XXV.

OLim ex literis ſancti Nicaſij Remenſis, Sargiñ.* & vallis regiæ abbatum fuit noſtris auribus intimatum, quòd cùm ad eos ſemel & iterum à nobis literæ proceſſiſſent, ſuper eo videlicet quod P. clericus ſancti Remigij, parœciam de Salice (quam R. de Cliuo per interpoſitam perſonam ſibi collatam fuiſſe propoſuit) detinebat, ipſi partes ſemel, ſecundo, & tertio citauerunt, & dictum P. quia citatus pluries compatere noluit per ſe vel per reſponſalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipſius parœciæ ſequeſtrari. Cumque poſtmodum idem P. accedens ad eos ſe iuri promiſerit pariturum, ac obtinuerit ſe abſolui: ipſi abſolutionis literas concedẽtes, diem ei adſignauerunt, & locum, quibus coram eis, quod promiſerat adimpleret: qui diẽ & locum ex literis illis radens, in locum raſuræ reſcripſit, quòd ipſi ei ſequeſtratos fructus adſignari mandabant: quod coram duobus eorum tandem (tertio ſui abſentiá excuſante per literas) eſt confeſſus. Nos igitur cùm tantæ temeri-

al. Remanẽſis, Sagienſis. Alias Signiacẽ. & eſt diœceſis Remen.

temeritatis exceſſus falſitatis ſcrupulo non careret: vobis dedimus in mandatis, vt (ſi eſſet ita) ipſi præſumptori ſuper dicta paroecia perpetuum ſilentium imponentes, præfato R. de Cliuo adſignaretis eandem cum fructibus ſequeſtratis. Verùm ſicut vos per veſtras nobis literas intimaſtis: cùm dictus R. raſuram præfatam coram vobis per teſtes idoneos probauiſſet: & ob hoc poſtulaſſet ſibi dictam eccleſiam adſignari: vos vtrum clauſula illa (ſi eſſet ita) de omnibus ſuperioribus, an de articulo tantum raſuræ deberet intelligi, dubitaſtis: Nos igitur reſpondemus, quod clauſula illa ad omnia debet ſuperiora referri, ad hoc vt ipſi R. præfata eccleſia conferatur: quia licet vicium falſitatis ad imponendum ei perpetuum ſilentium ſuper eccleſia ipſa ſufficiat, qui falſitatem huiuſmodi perpetrauit, non tamen propter hoc eadem eccleſia eſt aduerſario adſignanda, niſi ſuper aliis facta fuerit plena fides.

IDEM epiſcopo Imolen̄.

Non valet reſcriptum ſuper reſtitutione beneficij impetratum, quod de cauſa excommunicationis, & amotionis impetrantis, non facit mentionem.

CAPIT. XXVI.

DIlectus filius abbas ſancti Stephani Bononienſis, per ſuas nobis literas intimauit, quod cùm ipſe (cui viſitationis officium in ciuitate ac diœceſi Bononienſi commiſimus) B. & A. presbyteros ab eccleſijs ſuis (propter eorum graues & manifeſtos exceſſus) duxerit amouẽdos: iidem ſuper reſtitutione ſua noſtras ad te in communi forma literas impetrarũt, de amotionis ſuæ cauſa, & excommunicationis, qua tenentur adſtricti, nullam facientes penitùs mentionem. ‡ Nos igitur. f. t. mandamus quatenus (ſi eſt ita) literas ipſas tanquam per veri ſuppreſſionem obtentas, viribus carere decernas.[a]

[a] Et quod circa presbyteros prædictos prouide factum eſt per memoratũ abbatẽ præcipies firmiter obſeruari app. remota.

‡ Procuratoribus igitur vicinorum & eccleſiarum ipſarum exceptiones in tua præſentia proponentibus antedictas tu ſuperſedẽdum huiuſmodi negocio decreuiſti, donec ſuper hoc noſtræ voluntatis beneplacitum recepiſſes.

IDEM epiſcopo Veratiſlamenſi.

Per literas iuſtitiæ non tenetur epiſcopus prouidere habenti perpetuã vicariam, vel ſufficiens patrimonium. Nec valent literæ gratiæ ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam vicariam. hoc dicit comprehendendo vtrunque intellectum.

CAPITVLVM XXVII.

POſtulaſti per ſedem apoſtolicam edoceri, vtrum alicuius eccleſiæ perpetuo vicario, de prouentibus vicariæ, boniſque paternis habenti, vnde valeat commodè ſuſtentari, tenearis per illam formam communem (cùm ſecundũ Apoſtolum) in eccleſiaſtico beneficio prouidere. Ad quod ſic duximus reſpondendum, quod cùm per formam prædictam neceſſitatibus pauperum clericorum (qui nullum ſunt eccleſiaſticũ bene- .l. de præbend.

neſi-

neficium adſecuti (*ſicut ibidem ex primi conſueuit* ſedes apoſtolica duxerit ſuccurrendum, perpetuus vicarius (niſi de vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de huiuſmodi literis, vtpote veritate tacita impetratis. Non enim carere beneficio debet dici, cui competenter de perpetuæ vicariæ prouentibus eſt prouiſum. Et pro habente beneficij ſufficientis ſubſidium, ex certa ſcientia ſuper obtinendo alio beneficio, de leui non ſcribimus, quin faciamus de primo in noſtris literis mentionem.

a C.ij. IDEM in concilio generali.[a]

Per literas apoſtolicas de hac conſtitutione mentionem non facientes, non poteſt quis trahi vltra duas dietas extra ſuam diœceſim niſi de conſenſu partium literæ fuerint impetratæ. hoc dicit, vſque ad. § . ſunt & alij.

CAPIT. XXVIII.

NOnnulli gratia ſed. apoſtol. abutentes literas eius, ad remotos iudices impetrare nituntur, vt reus fatigatus laboribus & expenſis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cùm autem per iudicium iniurijs aditus patere non debeat (quas iuris obſeruantia interdicit) ſtatuimus, ne quis vltra duas dietas extra ſuam diœceſim per literas apoſtolicas ad iudicium trahi poſſit. Niſi de adſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac conſtitutione fecerint mentionem.

Non valent literæ ad lites impetratæ, ſine ſpeciali mandato domini, niſi impetrentur per coniunctam perſonam. hoc dicit.

Sunt & alij, qui ſe ad nouũ genus mercimonij conuertentes, vt vel ſopitas poſſint ſuſcitare querelas, vel nouas immittere quæſtiones, fingunt cauſas, ſuper quibus à ſede apoſtolica literas impetrant, abſque dominorũ mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expenſarum diſpendio moleſtetur) aut actori (vt per ipſas aduerſariũ indebita moleſtatione fatiget) venales exponunt. Cùm autem lites reſtringẽdæ ſint potius, quàm laxandæ: hac generali conſtitutione ſancimus, vt ſi aliquis ſuper aliqua quæſtione de cætero ſine ſpeciali mandato domini literas apoſtolicas impetrare præſumpſerit, & literæ illæ non valeant, & ipſe tãquam falſarius puniatur. Niſi fortè de illis perſonis extiterit, à quibus non debet exigi de iure mandatum.

Ex 5. cõpil. Honorius tertius Cantuarienſi archiepiſcopo, & coniudicibus ſuis.

Si occaſione duorum reſcriptorum, vnius ſcilicet in cauſa principali, alterius in cauſa appellationis, contenditur: non iudex ſuper principali, ſed deputatus ſuper adpellatione, cognoſcere debet de validitate adpellationis.

CAPI-

CAPITVLVM XXIX.

Hoc ca. erat ſub tit. de offic. Iud. delegati. in 4. cõpilat.

Dilectus filius I. Sarracenus clericus expoſuit coram nobis, quòd cum Iordanus clericus Dumelienſis [a] ipſum ſuper eccleſia ſancti Nicolai Dumelienſis coram vobis authoritate literarum noſtrarum traxiſſet in cauſam: ex parte ipſius Iordani fuit excipiendo propoſitum, quòd authoritate ipſarum literarum non poterat conueniri, *eò quòd vltra duas dietas à diœceſi, (vbi prædicta eccleſia erat) contra ſtatuta concilij generalis (de quo in eiſdem literis non fiebat mentio) diſtabatis. Et quia huiuſmodi exceptionem admittere denegantes, procedebatis in cauſa (pro eo quòd idem Iordanus in Rophenſi & Eliẽſi diœceſi beneficia obtinet, quaſi ex hoc domiciliũ intelligeretur habere) ipſe ad noſtram audientiam adpellauit: [† & infra.] Cumque idem Iordanus adpellationem interpoſitam proſecutus, ad Eboracen. archiepiſcopum, & eius collegas, ſuper præmiſſis literas impetraſſet: vos in cauſa ipſa nihilominus procedentes, eiſdem iudicibus ne in commiſſo ſibi procedant negocio, inhibetis. Quocirca mandamus quatenus (ſi eſt ita) cauſæ ſuperſedeatis eidem, cùm non vos, ſed dicti iudices cognoſcere habeant, ad quos iuriſdictio debeat pertinere.*

a al. Dulmenſis

* vt ſup. c. p[...] xi. et in l. p[...] qui ſatiſd. cog. [...] in l. ij. ff. de verbo. ſig.

* Adde authen. de adpel § illud etiam. col. 4. & in l. i. ff. de adpel.

[† Vos euiſdem appellatione contempta partem alteram mittendam in poſſeſſionem eiuſdem eccleſiæ cauſa cuſtodiæ decreuiſtis.]

I DEM *abb. S. Petri & H. canonico Nouiom.*

Si plures impetrant in eadem eccleſia, ſtatur datæ: vt primus impetrãs præferatur, & ſolus admittatur. Ita communiter ſummant docto. Et procedit iſtud ſummarium, ſecundum opinionem communem, quæ hodie inualuit propter iura noua.

CAPIT. XXX.

Capitulum* ſanctæ crucis Cameracenſis exhibita nobis petitione mõſtrauit, quòd [b] Callimacho clerico [...] ſuper præbendali beneficio in eorum eccleſia obtinendo, literas noſtras ad eos prius monitorias, & demum præceptorias impetrante, B. clericus *dioc. Tornacenſis* contra eos ſuper conſimili beneficio in eadem ſibi eccleſia conferendo, ad I. archiep. Torñ. & eius collegas de prędictis literis non habita mentione executorias à nobis literas impetrauit: qui poſt adpellationem ad nos interpoſitam, in eos ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias protulerunt: ac dictus R. ſuper executione mandati pro eo facti, ad [c] alios obtinuit ſcripta noſtra: qui tulerunt ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias in eoſdem. ‡ Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in canonicum & in fratrem, adſignatoque ſibi beneficio præbendali, qui ad eos prius mandatum apoſt. reportauit, præfatas ſententias iuxta formam eccleſiæ

* *Adde quòd iſta dictio ca. ponitur hic pro collegio. ſimile ca. ad hoc c. inter alia. & ca. quod in dubijs, de ſent. exc.*

b R. clerico Nouiomenſis dioc.

c ad ſcholaſticũ S. Quintini Nouiomenſ dioc. & coniudices eius.

relaxetis: alteri ſuper præbendali beneficio in eadem eccleſia ſilentium imponentes.

[‡*Vnde nobis humiliter ſupplicauit vt cũ in eadẽ eccleſia tãtum xij. ſint præbendæ, & ob hoc non ſine magno grauamine ſimul prouidere poſſunt, vtrique faceremus eaſdem ſentẽtias relaxari & prouideri alteri eorum in eadem eccleſia de præbenda, præſertim cum in vtriſque literis clauſula illa contineretur inſerta, niſi de mandato noſtro eadem eccleſia foret in alterius receptione grauata.*]

hoc cap. erat ſub tit. de cleric. nõ reſid. in v. cõpi.

IDEM Bituricẽ. archiep. apo. ſe. leg.

Si habens literas papæ ad beneficium, eis propter annuam penſionẽ renunciat, non valent literæ beneficiales per eum hoc tacito impetratæ.

CAPITVLVM XXXI.

AD audientiam noſtram [*te ſignificante*] peruenit, quòd quidam clerici obtentis à ſe. apo. literis ſuper prouiſione ſua in aliquibus eccleſijs tibi ſubiectis, recipiẽtes ab eis annuas pẽſiones ſeu alia beneficia, *ab eorum impetitione deſiſtunt, renunciantes beneficio literarum: [*& infrà.] F. t. mandamus, quatenus eos qui poſt literas taliter[a] venditas, alias (de illis mẽtione non habita) impetrabunt de cæterò, vel hactenus impetrauerint: carere decernas commodo earundem, & eccleſias [b]*contra quas fuerint impetratæ*.[b] non permittas earum occaſione vexari: reuocando in irritum, ſi quid earum prætextu inueneris eſſe factum.

* *Vide c. quãuis j. de præb. li. vi.*
a leg. vendicatas

[* *Demum ad ſedem apoſtolicam accedentes ſuper ſua prouiſione obtinent alias literas ab eadem de literis antea impetratis non habita mentione, & ſic gratia apoſtolicæ benignitatis abutentes eccleſias multipliciter inquietant. Ne igitur tales de ſuæ circumuentionis aſtutia glorientur.*]

Ex noua cõpilatione.

GREGO. IX. Mediolanenſi archiepiſcopo.

Receptus per literas apoſtolicas, licet præbendam expectet: per alias literas hoc ſupprimentes, in alia eccleſia recipi non debet. hoc dicit inhærendo verbis literæ.

CAP. XXXII.

IN noſtra propoſuiſti præſentia, quod nonnulli clerici à ſe. apo. plures literas (non tamen alias de alijs mentionem facientes) impetrant fraudulẽter, quod in pluribus eccleſijs admittantur: ſicq́ue aliquando in alijs recepti, licet nondum in eis eccleſiaſticum beneficiũ ſint adſecuti, alias eccleſias ſuper receptione ſua nihilominus impetunt & moleſtant: & infrà.

Mandamus quatenus eos clericos eccleſijs, in quibus recepti ſunt, faciens eſſe contentos, non permittas alias ab eis occaſione literarum huiuſmodi moleſtari. Niſi de receptione fortè ſua expreſſam fecerint mentionem.

IDEM epiſcopo Siluanectenſi, & abbati Caroliloci.

Non valet reſcriptum, quod procurator reuocatus & de hoc certificatus, extra iudicium impetrauit: ſecus tamen ſi in iudicio: dummodo reuocatio ad notitiam aduerſarij vel iudicis non peruenit. hoc dicit, ſecundum lectu-

lecturam magis communem.

CAP. XXXIII.

EX parte decani, & capituli Laudunenſis fuit propoſitum, quod cum ipſi authoritate apo. indulgẽtiæ in nobilem virum L. excommunicationis ſentẽtiam protuliſſent: procuratoribus partium propter hoc ad ſed. apoſt. accedentibus, & lite ſuper diuerſis articulis conteſtata: nos cauſam vobis cõmiſimus terminandam: hoc adiecto, vt non obſtarent literæ pręter adſenſum partium impetratæ. Dictus autem nobilis citatus, propoſuit, quòd per illas literas procedendum non erat, ex eo quòd V. qui eaſdem literas impetrauerat, falſus extiterat procurator, cùm ipſe ante impetrationem literarum ipſarum propter ſuſpicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum ſibi traditum reuocaſſet. Eis igitur proponentibus ex aduerſo, quòd ad nos vel ad ipſos huiuſmodi reuocatio nõ peruenit, vos quod deberetis per literas ipſas procedere, per quandam interlocutoriam protuliſtis: & infra. Petente itaque procuratore ipſorum, vt inſpiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipſius nobilis ex aduerſo reſpondit, quòd non erat per iam dictas literas procedendum, exhibens alias quaſdam poſterius impetratas, inter alia continentes, vt ſi de partium voluntate procederet, cauſam terminaretis eandem: alioquin ipſam ſufficienter inſtructam remitteris ad ſedis apoſtolicæ examen, cum indulgentia memorata. Quas literas ipſi ex eo non valere dicebant: quia per eundem V. & poſt reuocationem mandati fuerant impetratæ. Quia verò iuxta generalis ſtatuta concilij, apoſt. literæ, quas ſine ſpeciali mandato domini quis impetrat, valere non debent, *niſi ſit de illis perſonis à quibus non eſt exigendum de iure mandatum: mandamus quatenus ſi reuocatio mandati ad procuratorẽ peruenit (cum minus valere debeant literæ quæ impetrantur ab illo, à quo mãdatum dominus reuocauit) in negocio iuxta priorũ cõtinentiam literarum, non abſtantibus poſterioribus, procedatis.

**Vide & l. ſolutum. §. fin. cũ l. ſeq. ff. de pig. ac. & l. filiuſ. ſa. ff. de don.*

IDEM decano & magiſtro G. Canonico Leodienſi.

Reſcriptum impetratum contra hominem alicuius diœceſis, non extenditur ad hominem euſdem nominis alterius diœceſis.

CAPITVLVM XXXIIII.

SIgnificante V. nos noueris accepiſſe, quòd cum R. contra V. Remenſis diœceſis ſuper quibuſdam pannis & alijs ad iudices literas impetraſſet, idem V. excipiẽdo propoſuit, quòd cùm idem non de Remenſi, ſed de Leodienſi diœceſi exiſteret: per huiuſmodi literas (cum de diœceſi Leodienſi, nõ facerent aliquam mentionem) conuenire de iure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem huiuſmodi admittere denegarent, noſtram audientiam appellauit. * Ideoque mandamus quatenus ſi eſt ita, reuocato in irritum & cætera.

**Vide & l. à procedente. & ibi Bar. C. de dila.*

C IDEM

IDEM priori ſancti Laudinenſis & ſuccentori Rotho.

Per reſcriptum impetratum contra homines diœceſis: non poſſunt conueniri homines ciuitatis. CAP. XXXV.

Rodulphus clericus rector eccleſiæ ſancti Chriſtophori de ciuitate Sagienſi, ſua nobis inſinuatione monſtrauit, quòd cùm magiſter R. eum per quaſdam literas contra epiſcopum Sagienſem: & quoſdã alios Sagienſis diœceſis, ſuper redditibus & rebus aliis, impetratas à nobis corã iudicibus ſuper eadem eccleſia per generalem clauſulam (quidam alij) conueniſſet, idem rector propoſuit excipiendo, quòd cùm eſſet de ciuitate Sagienſi, & ſub eadem clauſula nullus de ciuitate ipſa intelligitur incluſus, conueniri non poterat per eãdem. Et quia dicti iudices exceptionem huiuſmodi recuſarunt admittere, noſtram audientiam adpellauit. Ideóque mandamus quatenus ſi eſt ita, reuocetis in irritum. &c.

IDEM abbati ſancti Iacobi.

Si conueniendus per clauſulam, moriatur re integra, ſucceſſor conueniri non poteſt. CAP. XXXVI.

Significauit nobis comitiſſa Namuteñ. quòd cum mortuo comite fratre ſuo, ipſa in eius ſucceſſerit comitatu, G. & B. per quaſdam literas apoſtolicas contra Tulleñ. epiſcopum, & quoſdam alios clericos & laicos, impetratas, eam coram iudicibus (ad quos obtentæ fuerant) ſuper quadam ſumma pecuniæ, quam eidem fratri ſuo ſe mutuaſſe dicebãt, per illam generalem clauſulam, quidã alij (quia in prædicto comitatu ſucceſſerat) conuenerunt. excipiente itaq; procuratore ſuo, quod cùm adhuc frater eiuſdem mulieris viueret, quando eædem literæ impetratæ fuerunt, nec per ipſas dum viueret, fuerat ad iudicium euocatus, earum auctoritate non poterat conueniri. Et quia iudices exceptionem non admittebãt ipſius, noſtram audientiam adpellauit, & infra. Ideóque mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocato in irritum, &c.

IDEM abbati ſancti Victoris.

Non valent literæ executoriæ, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præceſſiſſe. CAP. XXXVII.

Ex inſinuatione epiſcopi Ambianenſis accepimus, quòd I. clericus ſuper eius prouiſione ad ipſum præceptorias, & poſtmodum ad vos*executorias contra eum literas impetrauit: & infra. Quocirca mandamus, quatenus ſi nullæ monitoriæ ſuper hoc præceſſerint, executoriis ſuperſedeatis eiſdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis fecerint mẽtionẽ: alioquin in executionis negocio iuxta directum ad vos pro ipſo mandatum, ratione præuia procedatis.

**Ad duos loquitur, ad abbatem & epiſcopum. Ne putes erratũ eſſe. & pluralis locutio duorum numero conſiſtere pẽt. iiii q. iii. §. vbi numerus.*

IDEM Nouienſi epiſcopo.

Ceſſantibus clauſulis in dubio Papa non intendit grauare eundem collocatorem

locatorem ſuper prouiſione duorũ: ideo ſecũdus impetrans repellitur ſiue primus expectet, ſiue ſit iam gratiam conſecutus: hoc dicit, ſecundum intellectum gloſ.

CAP. XXXVIII.

MAndatum apoſtolicum ad te directum, vt magiſtrum S. faceres in canonicum recipi & in fratrem Nouien. eccleſiæ, ſi pro alio ibidem non ſcripſimus, qui huiuſmodi gratiam proſequatur, alio iam beneficium per noſtras literas obtinente, proſequi non teneris. Cùm ſuper receptione duorum grauandi eccleſiam antedictam non fuit intentio mandatoris.

IDEM.

Eccleſia in qua Papa primus dedit monitorias, & ſecũdus executorias: per primum non per ſecundum intelligitur grauata.

CAPIT. XXXIX.

LIteris apoſtolicis ad vos directis, vt G. clericum reciperetis in canonicum & in fratrem, niſi pro alio fuiſſet per nos eccleſia veſtra grauata, mandatum noſtrum vos exequi volumus & mandamus. Nõ obſtante, quod T. ſubdiaconũ per noſtras literas executorias recepiſtis, qui à bonæ memoriæ H. præ. noſtro monitorias impetrauit. Cùm factũ præ. noſtri potiùs, quàm noſtrum fuerimus proſecuti.

IDEM.

Diœceſanus, cui ſcribitur, vt in diœceſi ſua, vbi pro alio ſcriptum non eſt, prouideat & faciat prouideri, non poteſt id exequi circa beneficium ſpectans ad collationem alterius, iam pro alio grauati.

CAPIT. XL.

ABbatem, qui mãdatum apoſtolicum iam recepit, vt S. clerico in aliqua eccleſiarum ſui monaſterij prouideret, & per literas generales ad diœceſanum epiſcopum obtentas, vt in diœceſi ſua (vbi pro alio ſcriptum non eſſet) faceret prouideri, cogi iuris ratio non permittit, nec ſuper conferendis eccleſiis aut beneficiis adgrauari, etiam ſi facultate habeat diœceſanus per eaſdem literas prouidendi.

IDEM.

Per reſcriptum directum excommunicatori, vt abſoluat excommunicatum, ſi contra concilium eum excommunicauit, datis executoribus, qui eo non parente exequantur, non excommunicatori, ſed executoribus cognitio demandatur.

CAP. XLI.

AB excommunicato, qui contra ſtatuta concilij generalis aſſerit ſe ligatum, literis ad excommunicatorem obtẽtis, vt (ſi eſt ita) ſine difficultate abſoluat eundem, & aliis deputatis iudicibus, qui (eo non parente) mãdatum apoſtolicum exequantur. Non excommunicatori (qui de facto ſuo in hoc certus eſſe debet, licet in hoc deferatur eidem) ſed illis cognitio demandatur.

IDEM.

Si impetrans reſcriptum ad beneficium, dixit ſe non beneficiatum, cum tamen haberet beneficium, licet exiguum, non valet reſcriptum.

CAPIT. XLII.

SI proponente aliquo nondum ſe beneficium eccleſiaſticum adſecutum, ſuper prouiſione ipſius (licet minus competens obtinentis) reſcriptum apoſtolicum de hoc mentionem nõ faciens, impetretur. Illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

IDEM epiſcopo Pariſienſi.

Abutentes reſcripto apoſtolico in caſibus hic enumeratis, priuantur commodo reſcripti, & condemnantur in ſumptibus & damnis aduerſario.

CAPIT. XLIII.

QVia nonnulli diuerſis modis literis apoſtolicis abutuntur: ſtatuimus, vt quicunque obtentas ſub nomine ſuo literas aliis eiuſdem nominis tradunt, qui quos volunt fatigant indebitè per eaſdem, & qui eas tali modo recipiunt: quique illos contra quos nihil habent quæſtionis, faciunt in iudicium euocari: aut literas ipſas ad futuras trahunt controuerſias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ: ſeu quicunque ſuper vno negocio, vel etiam malitiosè ſuper pluribus perſonalibus actionibus, quæ ſub vno iudice poſſent tractari commodiùs, per varias literas coram diuerſis iudicibus trahunt, vt laboribus fatigatus & ſumptibus, vel compellatur componere, vel cedere iuri ſuo: aut reus actorem eodem tempore ad diuerſa loca vel indeterminatè ad villam, quæ commune cum pluribus eiuſdem prouinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, vt dum non comparuerit, excommunicetur quaſi contumax, & ſic eum à ſua intentione repellat: earundem literarum commodo careant, * & aduerſariis in moderatis expenſis ac damnis, quæ propter hoc eos pertuliſſe conſtiterit, condemnentur.

* *Adde generaliter de actibus qui infirment reſcriptum. l. i. C. ſi contra ius vel vti. pub.*

a lib. 1. epiſt. 64. ad Felicem epiſcopum Meſſanenſem. Ex 1. comp.

DE CONSVETVDINE.

GREGORIVS IN REGISTRO.[a]

Conſuetudo inferens grauamen eccleſiis, debet iudicis officio tolli. hoc dicit ſecundum intellectum magis ſingularem.

CAPIT. I.

COnſuetudines, quæ eccleſiis grauamen inducere dignoſcuntur, noſtra nos decet conſideratione remittere.

Innocen. iij. archiep. & capi. Lugdonenſi.

Ex conſuetudine poteſt introduci actus ſiue ſolennitas, per quam ſine adprehenſione reali trãſfertur poſſeſſio rei abſentis. hoc dicit. & eſt caſus ſingularis, ſecundum Abbatem Sicu.

CAPITVLVM II.

Ex li-

EX literis:[* & infra.] Si verò aliquis poſſeſſiones aliquas clauſtris, vel aliis religioſis locis, in bona [a] valetudine, vel vltima [b] voluntate, pro ſuorum vult remedio peccatorũ conferre, hanc conferendi formam eſſe proponis, quòd in huiuſmodi donationibus modicum terræ conſueuit in manu accipere, vel in extremitate pallij manu prælatæ eccleſiæ ſuſtinetur, aut ſuper altare[c] ponendum ſub teſtimonio videntium & audientium[ſub dicta forma,] quæ ſcotatio vulgariter adpellatur:[* & infra.] Diſcre. veſtræ mandamus, quatenus donationes eorum quæ ſub obtentu conſuetudinis clauſtris eccleſiis vel quibuſlibet locis religioſis piè conferuntur, [d] etiam ſunt collata, faciatis irreuocabiliter obſeruari, cùm huiuſmodi ſignum, quod ſcotatio dicitur, non tã factæ donationis, quàm traditæ poſſeſſionis ſit euidens argumentum.

a volunt[illegible] b valetu[illegible] r. verba [illegible] transpo[illegible] cum lo[illegible] locus te[illegible] to.

c Aliquo [illegible] lutum [illegible] culo cum [illegible] humilita[illegible].

d Loco [illegible] cluſorum [illegible] in vet. forma donationis [illegible] infer[illegible] ſubſequente.

[* *Quia tu nobis frater archiepiſcope deſtinaſti intellex imus manifeſtè quod regnum Daciæ quantum ad ea quæ ad ius fori contingunt conſuetudinibus ſuis & inſtitutionibus regum ſuorum omnino regitur. Vnde nullum vſum teſtamentorum illius prouinciæ hominibus contingit habere qui alibi in vltimis decedentium voluntatibus ſecundum legalem obſeruantiam cuſtoditur.*]

[* *Verum quia huiuſmodi donatio malitiosè à quibuſdam cauillatoribus ſicut aſſeris impeditur, à nobis humiliter poſtulaſti, ne loca religioſa & eccleſiæ quibus multæ poſſeſſiones ſub ſcotatione huiuſmodi ſunt collatæ ab aliquibus poſſint vel debeant temere perturbari paterna debemus ſollicitudine prouidere. Volentes igitur vt tales conſtitutiones quas diuturnitas temporis, vt aſſeris, obſeruauit & vſus conſuetudinis approbatæ hactenus retinuit, temeritate qualibet infirmetur.*]

IDEM epiſcopo Pictauienſi.

Non valet conſuetudo, vt in cauſis eccleſiaſticis dictum populi pro ſententia teneatur.

CAP. III.

AD audientiam noſtram noueris perueniſſe, quòd in tua diœceſi etiam in cauſis eccleſiaſticis conſuetudo minùs rationabilis habeatur, quòd cùm aliqua cauſa tractatur ibidem & allegationibus & querelis vtriuſque partis auditis, à præſentibus litteratis & illiteratis, ſapientibus & inſipientibus, quid iuris ſit quæritur, & quod illi dictauerint, vel aliquis eorum (prælocutorum conſilio requiſito) pro ſententia teneatur. Nos igitur attendentes, quod cõſuetudo, quæ canonicis obuiat inſtitutis, nullius debet eſſe momenti, * cum ſententia à non ſuo iudice lata nullam obtineat firmitatem: vt in cauſis eccleſiaſticis ſubiectorum tuorum poſt iuris ordinem de meritis eorum cognitam libere ſententiam proferre valeas, ſicut ordo poſtulat rationis, auctoritate tibi præſentium, prædicta conſuetudine non obſtante, concedimus facultatem.

**Tex. eſt in l. 2. in gl. magna C. ibi C. [illegible] quæ ſit lon. conſue. [illegible] non. [illegible] reg. [illegible] tempore [illegible] reg. [illegible].*

IDEM L. vicario noſtro apud Conſtantinopolim conſtituto.

Conſuetudo non poteſt operari, vt clericus non epiſcopus poſſit exercere ea, quæ ſunt reſeruata ordini epiſcopali: & eſt caſus nota. Abbas.

CAPIT. IIII.

QVanto de benignitate: [*& infra.] Peruenit ſanè ad audiẽtiam noſtram quòd quidam ſimplices ſacerdotes apud Conſtantinopo. ea ſacramenta præſumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apoſtolorum tempore fuerunt ſolis pontificibus reſeruata, vt eſt ſacramentum confirmationis, quod chriſmando renatos ſoli debent epiſcopi per manus impoſitionem cõferre, ad excuſandas excuſationes in peccatis: *& ſui erroris fomentum* ſolam conſuetudinem prætendentes, [†& infra.] Di.t. mandamus, quatenus omnibus *Latinis* presbyteris *apud Conſtantinopolim conſtitutis* diſtrictè prohibeas, ne talia de cætero ſua temeritate præſumant: quæ licet non ſint à fidelibus contemnenda, tutiùs tamen eſt ea ſine periculo *vel* ex neceſſitate (quæ legem non habet) omittere, quàm vt ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate (quæ lege damnatur) non ſine graui periculo inaniter conferantur: cùm vmbra quędam[a] oſtendatur in opere, veritas autem non[b] ſubeat in effectu.

a al. oſtenderetur.
b al. ſubeſſet.

[*Sed. ap. lrcum obtines celſiorem tanto tibi eſt ſolicitius procurandum, vt te talẽ eadẽ exhibeas in negociis peragendis, non declinans ad dextram vel ad ſiniſtram quod non minus re quàm nomine vices apoſtolicas gerere comprobeteris.*]

[†*Cum diuturnitas temporis peccata non minuat, ſed augmentet quæ tanto grauiora exiſtunt, quanto infelicem animam diutius detinent alligatam. Volentes igitur hæc & alia quæ oculos diuinæ maieſtatis offendunt de agro dominico extirpari.*]

IDEM N. decano & cap. Cenomanenſi.

Non valet conſuetudo, per quam interdicti ſententia violatur.

CAP. V.

CVm inter vos ex vna parte, & canonicos ſancti Petri de curia ex altera, ſuper eo, quòd dicti canonici generale interdictum ab epiſcopo veſtro, vel à vobis in ciuitate. Cenomañ. poſitum nõ ſeruabãt, quæſtio vertebatur, [*& infra.] Procurator vero ipſorum propoſuit *ex aduerſo* quòd ipſa eccleſia ſancti Petri à prima fundatione libera extitit & exempta, *& de bonis progenitorum Cariſſimi in Chriſto filij noſtri I. anglorum regis illuſtris fundata fuerat & dotata, & firmiter aſſerens, & ex eo credens ſuam intentionem fundare quod decanatum & præbendas ipſius eccleſiæ idem rex & progenitores ſui conferebant diœceſano epiſcopo etiam inconſulto. Propoſuit etiam quod in conſuetudine tali hactenus eadem eccleſia gauiſa fuerat libertate: & hoc multoties idem epiſcopus veſter recognouit, quod vos parochialem poteſtis interdicere capellanum, qui extra chorum celebrat* eccle-

eccleſiæ antedictæ allegauis. & de conſuetudine antedicta in generali etiam interdicto licitum erat eis pulſatis campanis alta voce interdictis & excommunicatis excluſis diuina officia celebrare. Nos igitur cognito, quòd ex tali conſuetudine, ſi qua foret, diſrumperetur neruus eccleſiaſticæ diſciplinæ, ipſam de conſenſu fratrum noſtrorum duximus irritandam.

[**Vt vtraque pars eandem cauſam ſine debito terminaret ſuum nuncium ad ſe.ap. deſtinarunt. partibus ergo in noſtra præſentia conſtitutis per procuratores idoneos eis audientiam præbuimus liberam & benignam. Et quidem eccleſiæ veſtræ propoſuit procurator, quod cum Cenomanenſ. eccleſia ſuo loco & tempore pro exceſſibus ſecularis poteſtatis interdicto velit ſupponere ciuitatem eccleſia beati Petri de curia tanquam ſuo capiti membrum non coherens, campanis pulſatis apertis ianuis diuina officia celebrare aliis ceſſantibus non obmiſit. Cum autem ven. F. n. Hoſtien. epiſc. tunc in partibus illis legationis officio fungeretur, idem canonici ad eius præſentiam accedentes ſuam eis ſuper hoc querimoniam exponere curarunt, quibus partibus conuocatis & rationibus vtriuſque partis diligenter auditis & cognitis: cum pars eccleſiæ ſancti Petri per priuilegia ſedis apoſtolicæ non poſſet oſtendere ſe munitam, imò ei firmiter conſtaret quod ex ſuperbia potius ad hoc quàm ex cauſa rationabili duceretur, ſententialiter definiuit, quod cum in ciuitate Cenomanenſi poſitum eſſet interdictum illud eadem eccleſia obſeruaret, vinculo quoque excommunicationis ac pene ordinis ac beneficij eos ſupponens qui ſuæ ducerent ſententiæ reſiſtendum. Poſtmodum vero cum propter quoſdam exceſſus ſecularis poteſtatis tota Cenomanenſis ciuitas ſupponeretur eccleſiaſtico interdicto: & ipſis canonicis ſancti Petri denunciatum fuiſſet vt à diuinorum celebratione ceſſarent & obſeruarent ſicut aliæ ipſius ciuitatis eccleſiæ interdictum, ipſi maiorem temeritatem ſuæ audaciæ adiungentes, cum maiori ſolennitate ſuum ſunt officium exſecuti, venire contra legati ſententiam non verentes.*]

IDEM epiſcopo Helienſi.

In attribuendis officiis nouæ dignitati, ſeruatur conſuetudo vicinarum ciuatum, quæ ſi diuerſa fuerit, ſeruabitur magis rationabilis, & alij non præiudicans.

CAP. VI.

CVm olim Londonenſis epiſcopus noſtris auribus intimaſſet, quod in ſua eccleſia propoſuerat ſtatuere præcẽtorem, *certum redditum aſſignaturus eidem ſine læſione cuiuſquam*, nos eius precibus inclinati ei licentiam conceſſimus præcentorem huiuſmodi ordinandi, dummodò in conferendis ſibi reditibus nulli inferretur præiudicium: ſtatuentes vt præcentor taliter inſtitutus, in ſeſſionibus, proceſſionibus, & aliis illam haberet in Londoneñ. eccleſia dignitatem, quam habent alij præcen-

tores in aliis eccleſiis Anglicanis: [& infra.] Quocirca mandamus quatenus, ſi ſecundum diuerſas conſuetudines locorum, diuerſas habere noueris præcentores in Anglicanis eccleſiis dignitates, iam dictum præcentorem illam habere facias in London. eccleſia dignitatem, eaque manere contentum, (quam rationabilibus & adprobatis conſuetudinibus eccleſiæ ſaluis) ſine præiudicio alieno poterit obtinere.

[Poſtmodum autem noſtris fuit auribus intimatum quod licet idem epiſcopus dil. fil. G. in eadem eccleſia inſtituiſſet præcentorem, quod tamen à nobis fuerat de prælibata dignitate ſtatutum biennio iam elapſo exequi non curauit. Quapropter tibi dedimus in mandatis vt illud ſublato cuiuſlibet contradictionis & appel. obſtaculo exequi non poſtponeres contradictores per cenſ. eccleſiaſticam compeſcendo. Nouiter vero dil. fil. decanus & quidam alij perſonatus habentes in eccleſia memorata ſuam nobis tranſmiſere querelam, quod cum per eccleſias Anglicanas conſuetudines earum cum ſint variæ & repugnantes conuenire ſimul in vnam is qui nouiter eſt inſtitutus in eccleſia London. præcentor non contentus eo quod habere poteſt ſine præiudicio aliorum occaſione literarum noſtrarum quaſdam ipſius decani & aliarum perſonarum eiuſdem dignitates eccleſiæ ſibi nititur in præiudicium earum aggrauare.]

IDEM conuentui Corbien. monaſterij.

Non poteſt induci ex conſuetudine, vt quis poſſit dimittere dignitatem ſine ſuperioris licentia, vel vt poſſit electus adminiſtrare, non habita confirmatione à ſuperiore.

CAP. VII.

CVm venerabilis frater noſter epiſcopus Hoſtien. & L. ſanctæ crucis presbyter cardi. in partibus Alemaniæ[a] legationis officio fungerentur, inuenerunt abbatem de monaſterio Hermionen.[b] quod ad Rom. eccleſ. noſcitur pertinere nullo mediante, ad monaſterium Corbien. quod eſt etiam Rom. eccleſ. ſpeciale, temeritate propria migraſſe: licentia illud deſerendi, vel confirmatione à nobis, vel ab ipſis, qui vices noſtras in illis partibus tunc gerebant, nec habita, nec petita: & infra. Poſtmodum autem nuntij eius ad defenſionem ipſius, generalem illius terræ conſuetudinem allegarunt.[l]

[l] Dicentes quod pro electionis confirmatione vel obtinenda etiam benedictione vel licentia de vno ad aliud monaſteriorum tranſeundi ſummus pontifex vel eius legati non erant aliquatenus requirendi, cum in illis partibus conſuetudo talis hactenus ſit ſeruata.

Cùm igitur hæc non tam conſuetudo, quàm corruptela meritò ſit cenſenda, quæ profectò ſacris eſt canonibus inimica, ipſam mandamus decætero non ſeruari.*

a Alamanniæ

b Hermodelenſi

Vide. l. rem nõ nouã. C. de iud. & ibi Petr. de bel. Cy. Bart. & Bal. & l. 2. C. quæ ſit lõ. conſuetudo.

IDEM

IDEM decano [a] Sales Herbieñ. Archidiaco. & magiſtro P. Penetel. cano. [b] Pariſienſi.[a].

[a] Saleſberieñ. [b] Pariſien.

De conſuetudine poteſt induci, quòd vna eccleſia de gremio alterius teneatur ſibi prælatum eligere. Et conſuetudo eſt optima legum interpres.

CAP. VIII.

CVm dilectus filius Guil. Andreñ. eccleſiæ monachus, qui pro clerico eiuſdem eccleſiæ ſe gerebat, & G. procurator monaſterij Karoſeñ. ſuper iure eligendi abbatem in Andreñ. monaſterio, & eiuſdem electione in noſtra præſentia ad inuicem litigarent, idẽ Guil. electionẽ ſuam à fratribus Andreñ. eccleſiæ concorditer celebratã, auctoritate apoſtolica petiit confirmari, adſerens tam de iure cõmuni, quàm de priuilegio ſpeciali eis ab Alex. papa cõceſſo, & à nobis poſtmodum confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eoſdem fratres tantummodò pertinere [* & infra.] Dictus verò procurator propoſuit ex aduerſo, quòd cum olim ad petitionem patronorum eccleſiæ à Monteñ. epiſcopo fuerit cõſtitutum, quod ſi præfatus locus diuino munere adeò pullularet, vt prior, aut abbas cõſtitueretur ibidem, electio eius penes fratres eiuſdem loci, & capitulum Karoſeñ. penderet, & obtentu huiuſmodi ſtatuti ſic fuerit lõgè retrò actis temporibus obſeruatum, vt monaſterio Andreñ. vacante, Andreñ. fratres in Karoſeñ. capitulo aliquem de gremio monaſterij Karoſeñ. ſibi eligerent in abbatem: electio prædicti G. tam contra ſtatuti tenorem, quam etiam contra conſuetudinem adprobatã (quæ optima eſt legum interpres) minùs canonicè attẽtata, merito caſſari debebat: [& infra.] Quia nobis conſtitit electionem ipſam à ſuſpenſis, & de ſuſpenſo etiam celebratam, eam iuſtitia caſſauimus exigente. Cæterùm cùm ſupradictum ſtatutum ita ſanè poſſet intelligi, quòd per illud nec iuri communi, nec priuilegio derogetur: vt videlicet ad ſæpedictos fratres electio ſpectet abbatis, & ad Karoſeñ. capitulum confirmatio: mãdamus, quatenus ſi ex parte Karoſeñ. cœnobij talis fuerit cõſuetudo probata, quæ iuri cõmuni præiudicet, in hac parte vos ſecundum illam decernatis electionem Andreñ. abbatis decætero faciẽdam, alioquin Andreñ. monachis ius eligendi abbatem adiudicare curetis: vt ſic decætero liberam habeant facultatem, vel de gremio eccleſiæ ſuæ, vel etiam aliunde per electionẽ canonicam eligendi perſonam idoneam in abbatem præſentandam Karoſeñ. capitulo, vt ab eo (ſi fuerit canonica) confirmetur.

[* *Nam de iure communi monachorum congregatio monachorum eligere ſibi debet abbatem: & in eiuſdem Alex. priuilegio continetur, vt obeunte monaſterij Andren. abbate nullus ibi qualibet ſurreptionis aſtutia ſeu violentia præponatur, niſi quem fratres vel fratrum pars conſilij ſanioris ſecundum deum & beati benedicti regulam duxerint eligendum. a nobis quoque*

 prædictis

prædictis fratribus dignoſcitur eſſe conceſſum vt licitum ſit eiſdem cum eccleſiam ſuam abbate vacare contigerit perſonam idoneam de gremio eiuſdem eccleſiæ vel aliunde per regularem electionem ſibi præficere in paſtorē Karoſen. monaſterio præſentandam, vt ab ipſo confirmationem accipiat & reuerentiam quam ei debet impendat.]

[† *Et mandari fratribus antedictis vt iuxta quod eſt hactenus obtentum procederent ad electionem abbatis. & infra. His igitur & alijs quæ coram nobis vtrimque fuere propoſita perſpicaciter intellectis.*

Ex quinta cōpl. a papienſi. leg.

Honorius iij. ᵃParisienſi capitulo.

Capitulum ſine epiſcopo ſtatuta, ſeu conſuetudines nouas facere, vel antiquas immutare non poteſt. CAP. IX.

CVm conſuetudinis vſuſque longæui non ſit leuis auctoritas, & plerunque diſcordiam pariant nouitates. Auctoritate vobis præſentium inhibemus, ne abſque epiſcopi veſtri conſenſu immutetis eccleſiæ veſtræ conſtitutiones & conſuetudines adprobatas, vel nouas etiam inducatis. Si quas fortè feciſtis *in ipſius epiſcopi præiudicium poſt quem eſt regimen eccleſiæ Papienſis adeptus* irritas decernentes.

IDEM maiori & Burgen. de Rupella.

Non valet conſuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria diſsipandum. CAP. X.

Ex ro. de adulteriis in 5. cōp.

EX parte veſtra fuit propoſitum, quòd cùm in patria veſtra ſeruatæ ſint hactenus duæ conſuetudines abuſiuæ, *vna* quòd ſi indigena vel extraneus prodigalitatis vitio vel incuria, ſeu quocunque caſu alio, diſſipauerit vel amiſerit bona ſua: bona vxoris ſuæ, *quantumcunque laudabilis vitæ fuerit & honeſtæ* tam mobilia, quàm immobilia pro ſuæ voluntatis libito* alienat: [*& infra.] Et quod ſi vir ducat vxorem, quæ fide coniugij violata committat adulterium, nihilominus ipſa medietatē omnium bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit & improbè adprehendit, quæ potius priuanda eſſet omnibus viri bonis: [†& infra.] Tenore præſentium declaramus vos non teneri ad huiuſmodi conſuetudines obſeruandas *tanquam iuri contrarias.*

* arbitrio.

[* *Quare fit interdum vt viro defuncto mulier remaneat indotata & ſuperſtites filij extremæ ſubiaceant incommodis paupertatis. Alia quoque conſuetudo eſt non impariter reprobanda.*]

[† *Quare ſuper his vobis per ap. ſe. prouideri humiliter poſtulaſtis. Nos igitur ſaluti & vtilitati veſtræ conſulere cupientes.*]

Gregorius nonus.

Cōſuetudo non derogat iuri naturali, ſeu diuino, cuius tranſgreſſio peccatum inducit: nec poſitiuo, niſi ſit rationabilis & præſcripta. CAP. XI.

CVm tanto ſint grauiora peccata, quanto diutius infelicē animam detinent alligatam: nemo ſanæ mentis intelligit naturali iuri (cuius tranſgreſſio periculum ſalutis inducit) quacun-

cunq; conſuetudine (quæ dicenda eſt verius in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari. Licet etiam Longæuæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas, non tamen eſt vſq; adeo valitura: vt vel iuri poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta.

DE POSTVLATIONE PRAELATORVM. TIT. V.

Innocentius. iij. decano & cáp. Senoñ.

Impoſtulabilis eſt qui violat interdictum. hoc. d. quò ad titulum. habet enim multa alia dicta, quæ non faciunt ad titu. CAP. I.

AD hoc in B. Petro: [*& infra.] Cumq; *propter perſecutionem inſtantem & diffidentiam forſitan animorũ quam in talibus rebus & zelus mouet interdum & vſus excuſat* de facili non poſſetis in vnũ locũ & propoſitum cõuenire, ſed ad nos fuiſſet ab aliquibus adpellatu: tandẽ conuenientes in vnum, Altiſſiodoreñ. epiſcopũ in archiepiſcopũ poſtulaſtis. Poſtulationẽ veſtrã per magiſtrum R. præcentorẽ veſtrum, *virum in vtroq; iure peritũ & diſcretum* & per abbatem S. Petri exponentes, & petentes, vt faciendæ trãſlationi *fauorẽ apoſtolicum &* pium prę̃beremus adſenſum. Verùm quoniã antequam idẽ magiſter ad ſedem apoſtolicam acceſſiſſet, nobis quaſi pro certò cõſtabat, quòd idem epiſcopus interdicti ſententiam non ſeruaſſet, quod etiam idem magiſter nõ negauit in fratrũ noſtrorũ pręſentia requiſitus à nobis, in ipſius epiſcopi excuſationẽ allegãs, quòd ſentẽtiam latam ſeruare nullatenus tenebatur: quæ ad eius notitiã, nec per literas noſtras, nec per Card. tunc apo. ſe. leg. qui eandẽ ſententiã promulgarat, nec per deputati ad hoc executoris mãdatum vel literas perueniſſet: [*& infra.] Quod[a] nec ſufficit, imò nec proficit ad excuſationẽ prędicti epiſcopi, cùm cardinalis idẽ ſententiã interdicti pręſentibus multis ſolenniter ac publicè promulgauit: & eadem interdicti ſentẽtia in regno Frãcorum iã multis publicè cœperit obſeruari, nec ſit neceſſariũ cùm conſtitutio ſolenniter editur, aut publicè promulgatur, ipſius notitiã ſingulorũ auribus per ſpeciale mandatũ vel literas inculcare: ſed id ſolũ ſufficit, vt ad eius obſeruantiã teneatur, qui nouerit eã ſolenniter editã, aut publicè promulgatam: cùm & cõtra quoſdã, qui Sardiceñ. conciliũ nõ ſeruabãt, tanq̃ illud non habuerint aut perceperint, canonica tradat auctoritas, ꝙ eis nõ facilè facultas credẽdi tribuitur: cùm idẽ penes illos in ſuis regionibus actum fuerit & receptũ. Nec valet, ꝙ in Altiſſiodoreñ. diœceſi dictus rex terrã propriã dicitur non habere, cùm nos terram totam regis ipſius ſubiici mãdauerimus interdicto, & Cardi. noſtrum interpretatus mandatum, in terram illam ſententiam promulgauerit, quæ regi tunc temporis adhærebat: [*& infra.] Sed inde liquidò conſtat, ſæpe dictum epiſco-

Ex tertia cõpilatione.

a deeſt in vet.

epiſcopum ſufficienter excuſari non poſſe quòd ſuam metropolitanã eccleſiam generalis interdicti ſententiam & recepiſſe nouerat, & ſeruare, & infra j. Nos igitur, qui ſecundum apoſtolum prompti ſumus inobedientiam omnem vlciſci, eiuſdem epiſcopi Altiſſiodoreñ. inobedientiam attendentes, ne nil obediẽtia prodeſſe videretur humilibus, ſi contemptus contumacibus non obeſſet: cum iuxta canonicas ſanctiones quædam ſint culpæ, in quibus culpa eſt relaxare vindictam [b]*habito ſuper hoc cum fratribus noſtris diligenti tractatu quantumcunque vobis tanquam obedientiæ filijs deferre vellemus* poſtulationem *tamen* huiuſmodi non propter poſtulantem eccleſiã, ſed propter poſtulatam perſonam repulimus vt indignam. Licet autem ex eo, quòd hominem, qui veſtro non conueniebat propoſito poſtulaſtis, cùm vos interdicti ſententiam ſeruaretis, & ipſe eam contemneret obſeruare, permiſſa vobis facilè abuſi fueritis poteſtate: ac ideo vos ea non immerito priuare poſſem[9]. *cum iuxta diuinæ legis edictum non liceat veſtem induere de lana linóq; contextam. Ne tamen veſtræ videamur deuotioni ingrati*, de ſolita tamen *ſed. ap.* benignitate concedimus, vt vobis, per poſtulationem *idoneam* vel electionem canonicam de perſona congrua conſulatis.

[‡ *Sanè cum eccleſia Senonenſ. ſemper fuit eccleſiæ Romanæ deuota, non immeritò ipſius eccleſiæ paſſioni compatimur & doloribus condolemus. cũ ea ſit viduata paſtore qui etſi nobilis eſſet genere, nobilior tamen fuit ſicut credimus ſanctitate. & j. Dolemus inſuper quod dolore nimio quem de tãti patris obitu conceperat eccl. Senonenſ. dolor alius ſuperuenit cum ea vix ſurgente ab officio funeris tam funeſti vix digne celebratis exequijs, tanti patris rex ipſe iniuſte commotus poſſeſſiones ipſius tam ad menſam archiepiſcopi quam canonicorum pertinentes non vt debuit vel vt decuit, ſed vt voluit & valuit occupauit & perſonas etiam quæ de mandato noſtro ſuſpenderant organa ſua compulit exulare.*]

[‡ *Et quod in Altiſſiodorenſi diœceſi rex ipſe terram propriam non haberet, & quod eadem Altiſſiodorenſis diœceſis ex alia cauſa fuerat interdicta. & j.*]

[* *Quod ſi epiſcopatus eius ex alia cauſa fuerat interdictus, interdicti ſententiam & tenebatur fortius & poterat facilius obſeruare.*]

[† *Idémque vnus eorum extiterat qui deliberantes ſuper eandem ſententiam de communi conſilio decreuerunt, ſed errauerunt, vt eandem ſententiam non ſeruarent, cum ſi verbum apoſtoli Pe. de Clemente dicentis diligentius attendiſſent, commonitionem ſuper hoc non debuerunt expectare ſed obſecundare prudenter & humiliter obedire.*]

IDEM Hoſtienſi epiſcopo apoſt. ſed. lega.

Qui poſtulationem caſſat in vitio perſonæ innouat, eſt eligendi & poſtulandi poteſtate priuatus.

CAPIT. II.

GRatum gerimus [* & infra.] Accepimus autem ex literis tuis, quod canonicis Senonen. quorum poſtulatio noſtra fuit authoritate caſſata, licet caſſationis literas ſuppreſſiſſent in fraudem, vt canonicè ad electionem procederent, mandauiſti [† & infra.]

Cumque plures eorum poſtulationem caſſatam à nobis innouare denuo niterentur, quidam verò epiſcopum Cameracenſem in archiepiſcopum poſtularent, tu intelligens eos, qui caſſationem noſtram quodammodo reuocare volebant, eligendi priuilegium amiſiſſe: quia conceſſa ſibi ex apoſtolicæ ſedis benignitate abuterentur temere poteſtate, ac ideo ad alios, licet pauciores numero, * quantum tamen ad hoc pertinet conſilio ſaniores eligendi vel poſtulandi deuolutam eſſe licentiam prædictum Cameracen. ad eorum inſtantiam in paſtorem authoritate fretus apoſtolica prouidiſti. Nos igitur *tanto magis id gratum & ratũ habentes quanto in eius promotione de mãdato noſtro & beneplacito potius proceſſiſti*, à ſolicitudine Cameracen. eccleſiæ ipſum reddidimus abſolutũ, *& vt liberius gerat curam metropolis Senonenſis* quòd à te de mandato noſtro factum eſt, authoritate apoſtolica confirmantes.[a]

Electio ad quot et quos pertineat

a al. confirmamus.

[* *Et acceptum & fraternitatem tuam plurimum commendamus quod ad promotionem ven. f. N. ſi quondam Cameracenſis epiſcopi, nunc autem archiepiſcopi Senonenſis prudenter & efficaciter attendiſti.*]

[† *Adiiciens etiam quòd niſi forſitan in talem perſonam concorditer vota ſua transferrẽt. pro qua merito tuum deberent obtinere conſenſum: de prouiſione ipſius eccleſiæ poſtmodum faceres quod crederes expedire.*]

IDEM clericis Rauennenſis eccleſiæ.

Poſtulatio, per quam priuata vel minor vtilitas communi vel maiori præfertur, vel quæ fit à minori, quàm à tertia parte collegij, admitti non debet.

CAPIT. III.

BOnæ memoriæ Guil. archiepiſcopo veſtro viam vniuerſæ carnis ingreſſo, quidam veſtrum ſanctæ Praxedis presbyterum cardina. quidam vero Imolen. epiſcopum poſtulauerũt: [& infra.] Nos igitur auditis, quę de facto, & de iure fuerant allegata *deliberauimus cum fratribus noſtris, &* pleniùs etiam pro vtralibet partium curauimus allegare. conſiderauimus verò; quòd eiuſdem cardina. præſentia vtilior ſit non ſolum Romanæ, ſed etiam eccleſiæ generali, tam apud apoſtolicam ſedem, quàm apud eccleſiam Rauennen. *& quod maioris meriti ſit in huiuſmodi neceſſitatis articulo præire in terra ſancte ſubſidium exercitium Chriſtianum quàm ſuſcipere pondus officij paſtoralis*, vnde non immeritò præferentes ſpeciali vtilitati communem, & minori maiorem, prædictum cardinalem poſtulationi veſtræ nõ duximus concedendum. Attendentes autem ex altera parte,

quòd

quòd prędictus epiſcopus *Cenolenſes* à minori, quàm tertia parte fuerit poſtulatus: & quod apoſtolica ſedes poſtulationes huiuſmodi non conſueuerit in tãta diuiſione, ac cõtradictione recipere, cùm etiã quando aliquis ab alijs vnanimiter poſtulatur: ad admittendã poſtulationem eorum, non tam ex iuſtitia, quàm gratia moueatur, poſtulationem ipſius non duximus admittendam.

Mandantes quatenus cum his, qui vocem in electione habere noſcuntur, per electionem, poſtulationem, ſeu nominationem canonicam in perſonam idoneam conuenire curetis.

[*Cúmque partes poſtulationes ſuas per nũcios ſuos nobis præſentaſſent, proponebatur ab his qui Cardinalem poſtulauerant memoratum quod plures quàm duæ partes veſtrum conuenerant in eundem. Verum pars altera proponebat quod digniores perſonæ poſtulauerant epiſcopum Imolenſem, & quod in poſtulatione ipſius & forma canonica & tenor cõpromiſſionis fuerat obſeruatus: cum tanquam ſuffraganeus Rauen. Eccleſiæ poſtulatus & ipſius gremio extitiſſet. Fuerat, n. compromiſſum vt de corpore Rauennaten. eccleſiæ perſonam eligerent idoneam, & competentẽ quod pars altera friuolum aſſerebat, cum licet talis conditio fuerit adiecta, poterat tamen de Ro. eccleſiæ collegio propter ipſius priuilegium præfata poſtulari perſona cum membra capitis à membris corporis cenſeri non debeant aliena.*]

Idem præpoſito & ca. Strigonen.

Archiepiſcopus in archiepiſcopum poſtulatur. Et ex quo poſtulatio præſentata eſt papæ: non poſſunt poſtulantes ab ea recedere, ſed debet ſuperioris iudicium expectari. h. d. quò ad titulum.

CAP. IIII.

BOnæ memoriæ Guil. archiepiſcopo veſtro viam vniuerſæ carnis ingreſſo, cùm in Colocen. archiepiſcopum poſtulandum à nobis contuliſſetis vnanimiter vota veſtra *& regium ſuper hoc obtinuiſſetis aſſenſum* ſuffraganei Strigoñ. eccleſiæ, a Quinqueeccleſien. epiſcopus videlicet, & quidam alij *VVarmacen. Veſprinenſ. Nitrien. epiſcopi* poſtulationi veſtræ ſe opponere curauerunt, aſſerentes, quod eis contemptis, qui ius habebant eligendi vobiſcum, poſtulatio eadem fuerat attentata: licet veſtri nuncij proponerent ex aduerſo, quòd ſuper præficiendo vobis pontifice de gratia multotiens ſuffraganeorum fuerat requiſitus aſſenſus, ſed ipſi vobis conſilium denegauerunt. Nuncijs igitur in noſtra præſentia conſtitutis, & proponentibus aduerſariis quædam alia contra poſtulationis veſtræ proceſſum, quia nobis de propoſitis non conſtabat, ita duximus prouidendum, vt ſi ſuffraganeis perſiſtentibus in contradictione ſua, vos poſtulationi veſtræ velletis inſtare, per procuratores idoneos ad ſedem apoſtolicam veniretis. Si autem illi à cõtradictione ſua ceſſarent,

a al. Quinquilié.

rent,& vos inſtaretis propoſito veſtro, ad præſentiam noſtram mitteretis perſonas idoneas,quæ ſuper his, quæ opportuna forent,nos redderent certiores. Quod ſi contradicentibus epiſcopis memoratis vos cötingeret de iure veſtro diffidere, aliam perſonam idoneam prouideretis vobis canonice in paſtorem.

Cæterùm *cum inclytæ recordationis rex Hungariæ fuiſſet viam vniuerſæ carnis ingreſſus* quidam veſtrum, à poſtulatione veſtra, quam nobis præſentaueratis, communiter temerè recedētes, alijs perſiſtentibus in eadem, prędictum Quinqueeccleſień. epiſcopum in archiepiſcopum poſtulauerūt:[! & infra.] Nos igitur poſtulationem ipſam quam inuenimus in multa diſcordia non ſolùm ſuffraganeorum,verumetiam canonicorū Strigoneń.eccleſiæ, ac contra formam mādati noſtri temerè cebratam,non duximus admittendam, ſed vobis dedimus in mandatis, vt ad prouidendum vobis paſtorem idoneum per electionem canonicam vel poſtulationem concordē (requiſito ſuffraganeorum adſenſu,ſi eſſet de antiqua & adprobata conſuetudine requirendus) procedere curaretis,alioquin noſipſi prouideremus eccleſiæ viduatæ. *ſecundum officij noſtri debitum & plenitudinē ap poteſtatis.* Verùm antequam ad nos literæ noſtræ perueniſſent ,innitentes mandato priori ſuffraganeos, præter Quinqueeccleſień. ad concordiam reuocaſtis: [* & infra.] Poſt hæc(mandato noſtro recepto)hi, qui in Coloceń. conuenerant, ab eius poſtulatione recedere noluerunt, ſed innouauerunt eandem, reuerſis ad eos quibuſdam canonicis, qui in partem alteram declinarant, [† & infra.] Cæteri verò, qui Quinqueeccleſień. epiſcopum poſtularant, conuenientes in vnum: cæteros canonicos ad capitulum conuocarunt, ad poſtulationem concordem, vel electionem canonicam, iuxta mandatum apoſtolicum procedere cupientes: ſed illis nolentibus conuenire, intelligentes penes ſe tantum remanſiſſe facultatem liberam eligendi, quia reliqui ius ſuum proſequi negligebant, prædictum Quinqueeccleſień. denuo poſtularunt [‡ & infra.] Nec obſtabat eorum diſcordia , qui alium poſtularunt, cùm prius in poſtulatione archiepiſcopi ſupradicti conueniſſetis pariter vniuerſi: & conſenſum veſtrum adnotatum literis & ſubſcriptionibus proprijs roboratum petiiſſetis à nobis per communes nuncios confirmari , noſque veſtram recepiſſemus poſtulationem diiudicandam , ſi ſuffraganei forſitan in contradictione perſiſterent, vel (ſi conſentirent aut etiam cederent) adprobandam . Si enim poſtquam poſtulatio ſubſcriptionibus poſtulantium roboratur, & præſentatur Romano pontifici adprobanda, poſſent ab ea recedere po-

ſtulan.

ſtulantes, nobis frequẽter illuderetur & iudicium noſtrum ex eorum pendere arbitrio videretur: [† & infra.] Intelleximus [itaque] quòd & ſi eſſet neuter poſtulatio approbanda: iuxta tenorem tamen poſterioris reſcripti ad nos de cætero Strigonenſis eccleſiæ prouiſio pertineret. Quia verò nõ plenam de perſonis illius regni notitiam habebamus, ideóque non poteramus ſalua conſciẽtia eidem eccleſiæ in alia perſona, quæ de regno Hungariæ originem duceret congruè prouidere, nec vellemus ei præficere alienum, quamuis honeſtiùs videretur ſi ſuffraganeus ad metropolim ſuam accederet, quàm archiepiſcopus *à metropoli* ad metropolim transferretur, partem tamen eligimus potiorem. Et eundem archiepiſcopum, in quem omnes, quorum conſenſus in electione vel poſtulatione paſtoris requiritur, licet diuerſis temporibus conuenerant, à vinculo, quo tenebatur Colocẽ. Eccleſiæ abſoluẽtes ad metropolim Strigoñ. transferimus, & ei licentiam tribuimus trãſeundi: pallium ei ad nomen & vſum eiuſdem Eccleſiæ tranſmiſſuri.

[† Quorum votis nullus ſuffraganeorũ aſſenſit, excepto duntaxat epiſcopo Vacienſi. Et licet chariſsimus in Chriſto filius noſter. A. Hungariæ rex illuſtris tunc dux & rex, regni Hũgari i. L. nepotis ſui regis nomine cuius tutelam & regni curam ipſi frater eius commiſerat gubernator precum ſuarum primicias ad nos pro prædicti Colonenſ. poſtulatione tranſmiſerat, poſtmodum tamen pro Quinquilienſi epiſcopo ad ſtrigonen. metropolim transferendo nobis per literas ſuas humiliter ſupplicauit.]

[Ita quod VVarm. VVeſprim. & Velan epiſcopi pro tranſlatione Colonienſis archiepiſcopi ſaluo iure ſuo in poſterum cui propter aſſiictionẽ & neceſsitatem Strigon. eccleſiæ ſuperſedebant ad præſens vos humiliter rogauerunt prædicto Nitrienſi ſcribente, quod ſi non placeret vobis electionem factam de Quinquilien. epiſcopo admittere poſtulationem alterius ſine præiudicio iuris ſui ſuppliciter exorabant.]*

[† Cùm prædicti regis & ſuffraganeorum literæ dil. fil. A. magiſtrum ſcholarum. M. Theſaurarium & A. Archidiaconum & F. & N. canonicos Strigon. eccleſiæ ad ſe ap. deſtinarunt, ſuper poſtulatione ſua diſpenſationis gratiam petituris.]

[‡ Cùm ergo vtriuſque partis nuncij ad ſe. ap. perueniſſent, hi qui pro Quinquilien. epiſcopo venerant, proponebant partem ſuam iuxta mandatum apoſtolicum proceſsiſſe. nec obſtare diſcordiam vel contradictionem eorum qui iuxta formam mandati noſtri procedere contemnentes illo recepto, nec elegerant quenquam canonice nec concorditer poſtularant. Vnde concors debebat eorum poſtulatio reputari, cum cæteri tanquam iuſsionis apoſtolicæ contemptores eligendi ac poſtulandi ſe iure priuaſſent. cum nec poſtulare nec eligere voluerint. Imo nec etiam ad capitulum venire. Ad hæc autem poterat reſponderi quòd illi qui Colonen. Archiepiſcopum poſtularãt formam ſecuti fuerant per noſtras literas datam quoniam inuitantes primo

poſtu-

poſtulationi iuxta tenorem priorum literarum noſtrarum partem concordem fecerāt, quæ prius diſcors fuerat, dum ſuffraganeos ad concordiā reuocarūt.]

[*Poterat quoque ad id quod pars altera mandatum apoſtolicum non ſeruarat, vtpote quæ nec poſtulationem concordem, nec electionem canonicam celebrarant, cum in maiori contradictione quàm prius non ſolum canonicorum, ſed ſuffraganeorum etiam ipſo rege aduerſæ parti fauente prædictum Quinquiecen episcopum poſtulaſſet. Auditis igitur, his & aliis quæ fuerunt hinc inde propoſita, & habito ſuper his cum fratribus noſtris diligenti tractatu*]

I D E M capitulo Strigoñ.

Poſtulatio, contra quam agitur de contempto, poteſt ſine præiudicio alicuius recuſari: poteſt tamen de ſpeciali gratia admitti. hoc dicit.

C A P I T. V.

POſtulationem, quam celebraſtis: & infra. Licèt ergo per poſtulationem huiuſmodi *quam fecerat capitulum Strigon. de archi. Colon. non conſentiẽt. ſuffraganeis Strig. eccleſiæ.* nullũ ius ſit alicui adquiſitum, ideoque ſine præiudicio alicuius poſtulationem potuiſſemus repellere memoratam: vt tamen vobis de ſpeciali gratia conſulamus, ita duximus prouidendum, quòd per procuratores idoneos, ad omnia ſufficiẽter inſtructos, noſtro vos conſpectui præſentetis, quatenus vtraque parte præſente, quod iuſtum fuerit decernamus.

Honorius iij. cap. Calari ano.[a] a al. Caritanẽſi.

Epiſcopus non eſt eligendus ad aliam dignitatem, ſed poſtulandus.

CAPIT. VI.

ETſi vnanimiter vota veſtra concurrerint ad [b] Sutricẽ epiſcopũ in eccleſiæ veſtræ archiepiſcopum eligenda, cũ ſit ſpõſæ alligatus eccleſiæ liberum non habeat ſine noſtra permiſſione volatum, electionẽ de ipſo factam tanquã contra canones minus licitè adtentatam, de fratrum noſtrorum cõſilio duximus irritandam, cùm eligi nullo iure potuerit, ſed potius poſtulari. 5. Comp. b Sutienſen.

Volentes tamen quantum cum deo poſſumus veſtris deſideriis concurrere, benigno fauore dil. fil. ſubdiacono & capellano R. noſtris ap. ſe. legatis duximus iniungendum, vt & vota veſtra circa ipſum exquirant, & perſonæ merita vice noſtra examinent diligenter. eundem ad vos cum literis rei veritatem continentibus, deſtinendo, vt ſi idoneus repertus fuerit, diſponente domino & ipſi in eccleſia & in ipſo eccleſiæ veſtræ vtiliter prouideatur.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE. TIT. VI.

Lucius papa.

Eccleſia collegiata non debet prouidere de prælato per collationẽ ſeu prouiſionem, ſed per electionem canonicam faciendam per ipſum collegium. hoc dicit. Abb.

CAP. I.

D Nullus

NVllus in eccleſia, vbi duo vel tres *fratres* fuerint in congregatione, niſi eorum electione canonica presbyter eligatur: [*& infra.] Si verò aliter quis eccleſiam adeptus fuerit: eò, quòd per cupiditatem illam adquiſierit, atque contra canonicæ regulæ diſciplinam egerit, expellatur.

Cap. 2.

Ex concilio Sardicen̄.

*[*Et eiſdē conuocatis etiam parochianis atq; in vnū conſentiētibus.]*

Electus ad clamorem populi, non debet per ſuperiorem confirmari.

CAPIT. II.

μανιώδης ἢ τολμηρός.

ἀπὸ τοῦ πλήθους

ῥᾳδιουργίας καὶ τέχνας.

Ne in fine quidem.

OSius epiſcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, vt talem excuſationem adferens adſeueret, quòd literas populi accepit, cū ſit manifeſtum potuiſſe plures eorū, qui ſynceram fidē non habent, præmio & mercede corrumpi, vt clamarēt in eccleſia, & ipſum petere viderentur: *Epiſcopum in veteri comp. & Græc. & Latinis concilijs* omnino fraudes has damnandas eſſe arbitror, ita, vt nec laicam in fine communionem (niſi de hoc pœnituerit) talis accipiat. Si verò omnibus placet, ſtatuite. Synodus reſpondit, Placet. Gregorius tertius.

Electio canonica confirmanda eſt, debet tamen ſuperior ante confirmationem inquirere de conuerſatione, & vita electi, vbi fuit conuerſatus.

CAPIT. III.

POſtquam: & infra. Confirmationem petentium deſideria, ſi nihil eſt, quod electum impediat, impleantur. Cuius vita vel actus, quia melius poſſunt vbi eſt cōuerſatus cognoſci, inquirantur ibidem. Paſchalis [a]Panormitano[b] archiepiſcopo.

Papa Toletano

Electo in archiepiſcopum ſedes apoſtolica pallium non tradet, niſi prius præſtet fidelitatis & obedientiæ iuramentum. CAP. IIII.

SIgnificaſti *nobis fr. chariſſime* reges & regni maiores admiratione permotos, quod pallium tibi ab apocriſarijs noſtris tali conditione oblatum fuerit, ſi ſacramentum, quod à nobis ſcriptum detulerant exhiberes: [*& infra.] [a] Mirentur in hac cauſa dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum ouium ſuarum curam Petro cōmitteret, conditionē poſuit dicens: Si diligis me, paſce oues meas. Si conſcientiarū factor, & cognitor ſecretorū, cōditione hac vſus eſt, nec ſemel tātū, ſed & ſecundo, & vſq; ad cōtriſtationē: qua nos ſolicitudine oportet tantam eccleſiæ prælationem imponere fratribus, quorum conſcientias nō videmus? *illis maximè quos nullo vſu nouimus, quorū dilectionem penitus ignoramus.* Aiunt omne iuſiurandum à domino Deo in euangelio eſſe prohibitum, nec ab apoſtolis poſt dominum, nec in concilijs inueniri poſſe ſtatutum. Quid eſt ergo quod dominus ſubſequēter ait: * Quod amplius eſt, à malo eſt? hoc enim amplius vt exigamus, malum nos illo permittente compellit. Nonne malum eſt ab eccleſiæ vnitate, & à ſedis apoſtolicæ obediētia reſilire, & contra canonum ſtatuta

a imitantur.

Matth. 5.

Concor tex. in authen. vt iud. ſine quoq. ſuf. §. conſideramus. in gl. illicito.

ſtatuta prorūpere? quod multi etiā poſt ſacramentū præſtitum præſumpſerūt: [†& infra.] Hoc nimirum malo ac neceſſitate cōpellimur iuramētum pro fide, pro obediētia, pro vnitate requirere. *Porro pro auditorum diffidentia Apoſtolum Paulum iuraſſe ipſius epiſtolæ proteſtantur*. Aiunt in conciliis ſtatutū non inueniri, quaſi Romanæ eccleſiæ legē cōcilia vlla præfixerint, cū omnia concilia per Romanæ eccleſiæ auctoritatē, & facta ſint, & robur acceperint, & in eorū ſtatutis Romani pontificis patēter excipiatur auctoritas [‡& infra.] Cū igitur à ſede apoſtolica veſtrę inſignia dignitatis exigitis, quæ à beati Petri tāti corpore adſumuntur: iuſtū eſt vt vos quoq; ſedi apo. ſubiectionis debitæ ſigna ſoluatis, quæ vos cum beato Petro tanquā membra de membro habere, & catholici capitis vnitatē ſeruare declarēt.

[**In pallio conceditur plenitudo pontificalis officij, quia iuxta ſedis apoſtolicæ & totius Europæ conſuetudinem ante acceptum pallium Metropolitanis minime licet, aut conſecrare epiſcopos aut ſynodum celebrare.*]

[†*Nonne prædeceſſor tuus præter Rom. pontif. conſenſum damnauit epiſcopum, cuius hoc canonibus, quibus nec conciliis legitur eſſe permiſſum? Quod ſuper epiſcoporum tranſlationibus loquuntur decreta, quæ apud nos non auctoritate apoſtolica ſed nuda regio præſumuntur, propter hæc mala & alia deuitanda huiuſmodi iuramentum exigitur. Cum autem dominus iuramentum prohibuit Apoſtolus Iacobus manifeſtat dicens: Vt non ſub iudicium incidatis, nec quiſquam ſicut beatus Auguſtinus exponit conſueta linea iurandi ad periurij conſuetudinem dilabatur. Quapropter iuratione non vtatur, niſi neceſſitate, cum videt pigros homines eſſe ad credendum quod eis vtile eſt credere niſi iuratione firmetur.*]

[‡*Et ita poſſunt apoſtolicam ſedem contemnere, poſſunt apud nos calcaneum eleuare, & diuinum à Deo priuilegium euertere vel auferre non poſſunt, quod Petro dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccl. meam, & tibi dabo claues regni cœlorum, quibus tamen conciliorum decretis dandi palliū modus præſcriptus eſt et profeſſionis vel obediētiæ iurisiurandi ſancitus.*]

Alexand. iij. Pet. presbytero Cardi. apoſtolicæ ſedis legato.

Si ſchiſmaticus ad vnitatem eccleſiæ reuerſus, eligatur in epiſcopum: electio non tenet, ſed ex diſpenſatione poteſt confirmari. CAP. V.

QVia diligentia tua requiſiuit an electionem electi, qui abiurato ſchiſmate * ad vnitatem eccleſiæ rediit, debeas confirmare: *Idcirco* Duximus reſpondēdum, quòd ſi à ſchiſmatico nullum ordinem ſuſceperit, & eius electio, ſecundum formam canonum fuerit celebrata, eum (dummodo alia non impediant) diſpenſatiuè permittimus confirmari. Mandantes, vt eum facias a catholicis epiſcopis ſuffraganeis Aquilegiē. eccleſiæ in epiſcopū ordinari. Salua debita iuſtitia, & reuerentia eiuſdē eccleſię, cùm ad catholicam redierit vnitatem.

*Adde ſchiſmaticum de iure ciuili debere ſuſpēdi. textus eſt, & ibi Bald. c. 1. reſponſo de pace iur. fir. col. x.

a Quod celebratum eſt Romæ, anno Domini M. CLXXVIII. ſub Alex. III. pp. iii. aſſiſtentibus CCLXXXIII. epiſcopis menſe Martio. Aliud poſtea celebratum eſt Lateranenſe anno Domini M. CCXV. ſub Innoc. III. menſe Nouembri pontificatus eius an. XVIII. aſſiſtentibus CCCCXII. epiſcopis primatibus, & archiepiſcopis LXXXI.

IDEM *ex concilio Lateranenſi.*[a]

Electus in Romanum Pontificem a duabus partibus cardinalium, nulla

exceptione obſtante eſt papa. Electus autem à minori numero, gerens ſe pro papa: incidit vnà cum ſibi adhærentibus in pœnas hic contentas.

CAPITVLVM VI.

LIcet de vitanda diſcordia in electione Romani pontificis manifeſta ſatis à prę no. cōſtituta manauerint: quia tamen ſæpe poſt illa per improbæ ambitionis audaciam grauē paſſa eſt eccleſia ſciſſuram: nos etiam ad malum hoc euitandum de conſilio fratrum noſtrorum, & ſacri adprobatione cōcilij, aliquid decreuimus adiungendum. Statuimus ergo, vt ſi fortè (inimico homine ſuperſeminante zizaniam) inter cardinales de ſubſtituendo ſummo pontifice non poterit eſſe plena concordia, & duabus partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut ſibi alium prę ſumpſerit nominare: ille abſq; vlla exceptione ab vniuerſali eccleſia Romanus pōtifex habeatur, qui à duabus partibus electus fuerit & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confiſus (quia de ratione eſſe non poteſt) ſibi nomen epiſcopi vſurpauerit, tā ipſe, quàm hi qui eum receperint, excommunicationi ſubiaceant, & totius ſacri ordinis priuatione mulctentur, ita vt viatici etiā eis (niſi tātum in vltimis) cōmunio denegetur: et ſi non reſipuerint, cum Dathan & Abyron (quos terra viuos abſorbuit) accipiant portionē. Præterea ſi à paucioribus quā à duabus partibus aliquis electus fuerit ad apoſtolatus officium: niſi maior cōcordia interceſſerit, nullatenus adſumatur, & prædictæ pœnę ſubiaceat, ſi humiliter noluerit abſtinere. Ex hoc tamē nullum canonicis conſtitutionibus, & aliis eccleſiis præiudicium generetur, in quibus maioris & ſanioris partis debet ſententia præualere: quia quod in eis in dubium venerit, ſuperioris poterit iudicio definiri. In Romana vero eccleſia ſpeciale aliquid conſtituitur, quia non poterit ad ſuperiorem recurſus haberi.

IDEM in concilio Lateranenſi.

Electio ad epiſcopatum fieri debet de digno ſcientia, moribus, & ætate, & quòd habeat triceſimum annum completum, & ſit de legitimo matrimonio natus. h. d. vſque ad. §. Cùm vero.

CAPIT. VII.

CVm in cunctis ſacris ordinibus, & eccleſiaſticis miniſteriis ſint ætatis maturitas, grauitas morum, & literarū ſciētia inquirenda: multo fortius in epiſcopo hęc oportet inquiri: qui ad curam aliorum poſitus, in ſeipſo debet oſtēdere, qualiter alios in domo dei oporteat conuerſari. Ea propter, ne quod de quibuſdam pro neceſſitate temporis factum eſt, trahatur à poſteris in exemplum: Præſenti decreto ſtatuimus, vt nullus in epiſcopum eligatur, niſi qui iam triceſimum annum ætatis exegerit, * & de legitimo matrimonio ſit natus, qui etiā vita & ſcientia commendabilis demonſtretur.

*alias egerit.

Beneſi-

Beneficia electi in epiſcopum vacant per confirmationem, adeptionem poſſeſsionis, & conſecrationem ſecutam, vel poſtquam præfixum tempus ad petendum conſecrationem lapſum fuerit. h. d. vſque ad. §. Inferiora. Abbas Siculus.

Cùm vero electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & eccleſiaſticorum bonorum adminiſtrationẽ habuerit: decurſo tempore de conſecrandis epiſcopis à canonibus definito, is ad quem ſpectant beneficia, quæ habebat, de illis diſponendi liberam habeat facultatem.

In dignitatibus & officiis citra epiſcopatum, ac curatis beneficiis, debet adſumendus vigeſimumquintum annum attigiſſe, & alias eſſe idoneus ſcientia, & moribus: & ſi non eſt in ordine requiſito, debet ſe facere promoueri in proximis temporibus, alias monitus nõ parens, priuatur beneficio, non obſtante adpellatione: niſi ex cauſa legitima excuſetur. h. d. vſque ad §. Clerici Abb. Siculus.

Inferiora etiam miniſteria, vtputa decanatum, archidiaconatum, & alia quæ curam animarum habent adnexam, nullus omnino ſuſcipiat, ſed nec parœcialis eccleſiæ regimen, niſi qui iam vigeſimum quintum annũ ætatis attigerit, & ſcientia & moribus commendandus exiſtat. Cùm autẽ adſumptus fuerit, ſi archidi. in diaconum, & decanus, & reliqui admoniti non fuerint, præfixo à canonibus tẽpore in presbyteros ordinati: & ab illo remoueantur officio, & aliis conferatur, qui & velint & poſſint illud conuenienter implere. Nec proſit eis adpellationis refugium, *ſi forte in conſtitutionis iſtius tranſgreſſionem per adpellationem voluerint ſe tueri. Hoc ſanè non ſolùm de promouendis, ſed etiam de his, qui iam promoti ſunt, ſi canones non obſiſtant, *præcipimus obſeruari.

Eligentes indignum cõtra formam huius cap. priuati ſunt pro prima vice poteſtate eligendi: & idem in collatione & defectum capituli ſupplet epiſcopus, & econuerſo: & ſi capitulum negligit, fit deuolutio ad metropolitanum. h. d. vſque ad finem.

Clerici ſanè ſi contra formam iſtam quemquã elegerint: & eligendi tunc poteſtate priuatos, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio nouerint ſe ſuſpenſos. dignum eſt enim vt quos dei timor à malo non reuocat, eccleſiaſticæ ſaltem coerceat ſeueritas diſciplinæ.* Epiſcopus autem ſi contra hæc fecerit, aut conſenſerit fieri: in conferendis prædictis officiis & beneficiis poteſtatẽ amittat, & per capitulum, aut per metropolitanum (ſi capitulum concordare nequiuerit) ordinetur.

*Vide l. i §. eue ſitum cum ibi not. ff de adpel. & glo. in ca. nõ ſolum de adpel. lib vi.

*Concor. text. in l. priuilegia C. de ſacr ſan. eccl. & c. i. de conſtit.

*Concor tex. in l. capitalium. §. famoſos ff. de pœ. l. bona. fides ff. de pœnis.

IDEM Rauennati archiepiſcopo.

Compromittentes ſuper electione, tenentur recipere electum à compromiſſario, ſi eſt idoneus.

CAPIT. VIII.

CAuſam; quæ inter moniales ſanctę Margaretę [* & infra.] Si ſorores in ipſum *epiſcopum* electionem contulerint,

 promit-

promittentes quòd illam, quam eis prouideret, reciperent, ipſam quam prouiderit facias ab eis (ſi tamen exiſtat idonea) in ſuam recipi abbatiſſam.

[*Super diſcordia & diſſenſione electionis quam fecerunt dignoſcitur agitari, experientiæ tuæ iampridem commiſimus terminandam. Vnde, quoniam cauſa ipſa intantum protrahitur, & nondum ſicut accepimus, proceſſiſti. & periculoſum & damnoſum eſt monaſterio, eo quod cauſa ipſa in tantum protrahitur. F.t.p.a.ſ.m.q. infra dies xl. vel duos menſes aut plus ſecundum tenorem aliarum noſtrarum literarum in eadem cauſa procedas, ita videlicet quod,]

IDEM Vig. epiſcopo.

Electus ante confirmationem, beneficia conferre, vel aliter adminiſtrare, non poteſt. CAPIT. IX.

NOſti ſicut vir prudens & ſapiens quomodo Linconen. electus concedendi honores, vel præbendas, aut aliâs diſponendi de rebus eccleſiæ (cùm ſua non ſit electio cõfirmata) non habeat facultatem: [† & infra.] Mandamus igitur quatenus ei auctoritate noſtra præcipias, vt conceſſionem, ſi quam fecit de prædictis, ſtudeat reuocare.

[†Inde eſt quod F.t.per a.ſ.p̃. vt prædicto electo ex parte noſtra non differas arctius inhibere, ne archidiaconatũ de Norhenter vel præbendam quam W. eiuſdem loci archidiaconus tenuit, alicui conferre præſumat, & ſi eundem archidiaconatum vel præbendam cuiquam quod non arbitramur conceſſerit.]

IDEM.

Electio facta poſt adpellationem, & prima non caſſata, & contra priuilegia eccleſiæ, caſſanda eſt.

CAPIT. X.

COnſiderauimus quòd electio Ioannis Frontini, poſt adpellationem ad nos interpoſitam, & contra tenorem priuilegiorum eccleſiæ veſtræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam quòd electio B. poſt illam qualemcunque electionem nõ caſſatam, necnon & poſt adpel. (per quã ad ſuum ſtatum omnia debent reduci) facta fuit: [†] & infra. Quapropter vtriuſque electionem omnino caſſamus, & vobis in aliam perſonã idoneam & honeſtam conueniendi liberã tribuimus facultatem: ita quòd vtrique prædictorum fama ſua non minus integrè conſeruetur, & quòd in aliis eccleſiis poſſint (ſi deus gratiam dederit) promoueri. Vobis autem liceat præter iſtam eccleſiæ veſtræ ordinationem in eorum alterum conuenire.

[†Et illata violentia quamquam rex penitus inficietur violentiam aliquam in hoc de aſſenſu vel cõſcientia ſua unquam perpetratã fuiſſe.]

IDEM.

Metropolitanus confirmatus, licet nõdum receperit pallium, poteſt ſuum ſuffraganeum conſecrari facere. CAP. XI.

Suffra-

SVffraganeis alicuius metropolitani, ad mandatum ipſius poſt confirmationem electionis ſuæ, etiam ſi pallium non receperit, licitum eſt electum, qui ad eius iuriſdictionem pertinet, conſecrare. Ex 2. compilat.

Clemens tertius.

Is, cuius electio fuit caſſata, non vicio perſonæ, ſed electionis modo, iterum eligi poteſt: ſecus ſi vicio perſonæ.

CAP. XII.

SVper eo vero, quod quærere voluiſti, ſi alicuius electione caſſata, idem ad alterius eccleſiæ regimen electus fuerit, an eius electio debeat confirmari: hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quòd ſi prior electio non vicio perſonæ, ſed modo electionis caſſatur, promotionem eius fieri in eadem etiam eccleſia. Niſi forte ſimoniacæ prauitatis aliquid interceſſiſſe conſtiterit) non debeat impedire.

Celeſtinus tertius.

Non profeſſus, poteſt poſtulari in abbatem, ſi ex aliqua bona cauſſa fiat talis poſtulatio. h. d. ſecundum lecturam, quæ eſt magis ſingularis.

CAP. XIII.

CVm monaſterium de Pellicea in tuo ſitum epiſcopatu, ad eam diſſolutionem deuenerit (ſicut tuarum literarum inſinuatio patefecit) quòd fratres eiuſdem domus obſeruantiam religionis & ordinis abiecerunt: [* & infra.] In quendam qui cum fratribus ſuis in eremo eſt laudabiliter conuerſatus, boni teſtimonij virum vnanimiter conſenſerunt, eum in abbatem totis deſiderijs poſtulantes. Tu verò poſtulationi eorum præbuiſti aſſenſum, & poſtulaſti eandem ordinationem à ſede apoſtolica confirmari. Nos autem ipſam, ſicut facta eſt canonicè, confirmamus.

[Et bonis eius dilapidatis atq; conſumptis ad eligendum ſibi abbatem de ipſius eccleſiæ gremio non potuerunt hactenus conuenire, ad tuæ tamen admonitionis & exhortationis inſtantiam in vnum conuenientes.]*

IDEM.

Electio debet eſſe in libertate eligentium, nec valet contraria cõſuetudo.

CAP. XIIII.

CVm terra, quæ funiculus hæreditatis domini cenſebatur, [a] & infrà. Sicut ex quarundam literarum tenore accepimus, quidam in electionibus prauæ conſuetudinis morbus irrepſit: vt cùm alicuius prælati electio debet celebrari, conuentus ad quem pertinere dinoſcitur, duas perſonas nominet latenter auribus patriarchæ vel principis exprimendas, vt ſic alterius eligendæ, vel totius electionis penitus irritandæ idẽ patriarcha vel princeps plenariam habeat facultatem. Quia igitur hoc redundat in grauem perniciem eccleſiaſticæ libertatis, præſcriptam conſuetudinis prauitatem ſancimus penitus abolendam. Statuentes, vt forma electionis canonicè in

a Sic abſciſſum etiam in Vet. li. nec vſquam inueni.

omnibus cõuentualibus eccleſiis obſeruetur, videlicet vt cum debet eccleſiæ cõſuli paſtoris regimine deſtitutæ, electores in vnum locum (in quo fuerit electio celebranda) cõueniant, & inuocata ſpiritusſancti gratia perſonam nominent. Quòd ſi in perſona fuerit, vel in electionis modo peccatum, tandiu in electione diligentiam inquiſitionis adponant, donec vacanti eccleſiæ de perſona idonea* valeant prouidere. Quo facto, non prohibemus quin regis, ſeu patriarchæ, qui pro tempore fuerit, requiratur adſenſus: ſed propter hoc ipſam electionem nolumus impediri.

** al. congrua.*

IDEM.

Per confirmationem electionis non transfertur poteſtas exercendi ea, quæ ſunt ordinis. illa enim transferuntur per conſecrationem. Abbas.

CAP. XV.

TRanſmiſſam: [[a]& infra.] [b]Quæſiuiſti quid faciendũ ſit tibi ſuper eo[b] quod clerici tuæ diœceſis, cùm pro ſuis exceſſibus ſuſpenſionis, vel interdicti, vel excommunicationis ſententia percelluntur: paruipendentes eam, dimittunt eccleſias, & transferunt* ſe ad mercimonia laicorum: nonnulli quoque ipſorum (habitu clericali poſtpoſito) veſtes induunt laicales, & ſicut laici mercatores ſe turpibus quæſtibus implicantes, conſimilium ſibi laicorum manus* adſociant: & correctionem eccleſiaſticam per contemptum eludunt, dicentes quòd poteſtatem non habeas eos (niſi tibi ſpecialiter apo. ſe. indulſerit) corrigendi: [*& infra.] [c]Reſpondemus igitur quòd ex quo[c] electionis tuæ confirmationem accepiſti, de talibus & conſimilibus (præter ea, quæ maioris inquiſitionis diſcuſſionem exigunt, & miniſterium conſecrationis deſiderant) quod iuſtum eſt, & eccleſiaſticæ cõuenit vtilitati, ſtatuendi habeas* liberam facultatem.

** conferunt.*

**Simi. eſt text. ff. de orig. iur. l. 2. in pri. & l. 1. ff. de eo per quẽ fac. erit.*

** alias habes.*

[[a] *Dudum ſicut inſinuare curaſti ad noſtram perueniſſe audientiã quæſtionem, tua nunc dilectio replicauit quid ſit tibi faciendum ſuper eo*]

[* *Nos autem volentes in hoc tibi certum dare reſponſum, tuæ deuotioni reſpondemus, quod ſi quãdo tales repereris, ſi commoniti noluerint à tam turpibus actibus reuocari, & de contemptu ſatisfacientes plenariè ad clericale ſchema redire: tu eos auct. noſtra ſuffultus excommunices app. ſub. faciáſque eos arctius ab omnibus euitari donec etiam reatum ſuum congrua ſatisfactione emendent, præſertim ſi qui eorum in ſacris ordinibus ſunt cõſtituti, hoc etiam ſine ſpeciali mandato exequi poſſes cum.*]

Innocentius iij. de cella ſancti Petri, & Mutinen. abbatibus. *& præpoſito Verend.*

Qui electioni de ſe factæ renunciat, adpellari nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quæ eſt à ſuſpenſis celebrata, non tenet.

CAP. XVI.

Ex tertia cõpil.

CVm inter R. ſeniorem, & R. iuniorem ſuper abbatia Scaphuſen. quæſtio verteretur, [& infra. Bo. me. Ce. præ. n.] prædi-

prædictum R. ſeniorem ſententiam cum inſtantia poſtulantem, ad componendum coegit inuitum: & ſic abbatiæ renuncians, de manu eius cuſtodiam & priuatum recepit, ab eo dum viueret, poſſidendos. Cui ordinationi licet conſentiret inuitus, domum tamen reuerſus (aduerſariis compoſitionem ipſam nolentibus obſeruare) non potuit, quæ conceſſa ſunt obtinere: [* & infra.] Nos attendentes quòd ex conſenſu compoſitionis receptæ ius (ſi quod ſibi competierat) R. ſenior amiſiſſet, ac per hoc ne monachi ad electionem procederent, de iure minimè adpellare potuiſſet, cùm niſi quorum intereſt audiri, non ſoleant adpellantes: ap. illam dicimus legitimam non fuiſſe: vnde per eam electio non potuit impediri. *& infra.* Sanè quamuis præpoſitus & capitulum Conſtantien. de interdicto quod Cardi. poſuerat, in ſuis literis inſeruerint: quia tamen per id, quod R iuniori diœceſanus epiſcopus munus benedictionis impendit,* ei videtur quod præmiſimus obuiare: vnde vel ſcriptura facto, vel factum ſcripturæ præiudicat, nec probatum fuit (licet obiectum) quòd ab interdictis electio fuerit celebrata: ipſam non potuimus irritare, [† & infra.] Ideoq; cauſam ipſam vobis duximus *de conſenſu partium* committendam, vt ſi conſtiterit, quòd electio fuerit facta à ſuſpenſis, ea omnino caſſata ipſi monaſterio (poſt ſatisfactionem condignã, ſuſpenſionis & interdicti ſententia relaxata) de perſona idonea conſulatur. *alias impoſuit.

[† *Eis in præſentia noſtra conſtitutis dil. fi. N. G. tt. S S. Coſmæ & Damiani. & G. S. Mariæ in Acquiro diacones Cardinales conceſſimus auditores: in quorum præſentia fuit propoſitum quod cum controuerſia ipſa fuerit auditoribus diuerſis commiſſa, deinde ambæ partes ad ſe ap acceſſerunt quibus à bonæ memoriæ le. Pp. præ. n. nos ipſi qui in minori eramus officio conſtituti & dil. noſter Io. tt. S. Stephani presbyteri Cardinalis dati fuimus auditores. & cum vtrimque coram nobis eſſet latius allegatum & eodem prædeceſſori noſtro per nos eſſet proceſſus negocij declaratus, ipſe.*]

[* *Quin potius in eum quod dictus eſt, manus iniecerunt poſtea monachi violentas, ſed adiutus ab illis hominibus & monachorum manus euadens, ad appellationis ſubſidium conuolauit. Interim verò dil fi n p. S. Mariæ in via lata diac. Card. ap ſe. legatus ad partes illas accedens pro iam dictis & multis aliis exceſſibus & ſuſpendit monachos, & monaſterium interdixit. Ipſi vero contempta ſententia Cardinalis, diuina promptius quam antea celebrarunt, & in hac ſuſpenſione prædictus aduerſarius eius de medio eſt ſublatus. Quo comperto ad eccleſiam venit: & cum vellet prædictæ compoſitioni parere parte altera hoc nolente ne ad electionem procederent abbatis, quouſq; inter eos quæſtio finiretur, obſtaculum obiecit appellationis: ſed monachi per omnia contumaces & poſt app. ab eodem R. ſeniore ad nos interpoſitam R. iuniorem pariter eligentes. ipſum benedicendũ dioc. epiſcopo præſentarunt. qui poſt app. interpoſitam benedixit eum & in*

eccleſia introduxit, & infra. Cum autem quod prædicta ſunt & alia quædã prædictus Card nob. & fratrib. noſtris prudenter & fideliter retuliſſet]

[† *Præſertim cum contra perſonam electi nihil fuerit intentatum.*]

IDEM c. Pennẽ.

Si electus non habet ſufficientem ſcientiam, vel ante confirmationem adminiſtrat, eius electio caſſari debet. CAP. XVII.

QValiter poſt obitum: [& infrà.] Verùm quoniã electus à vobis ante cõfirmationem adminiſtrationi epiſcopatus ſe irreuerenter immiſcuit, recipiendo tam à clericis, quàm à laicis iuramenta, non attendens quòd ſecundum Apoſtolum, nemo debet ſibi honorẽ adſumere: ſed qui vocatur à deo tanquam Aaron: præcipuè quia nec donum ſcientiæ pontifici cõueniens fuerat adſecutus. *cum iuxta verbum dominicum, qui fecerit, & docuerit magnus erit in regno cælorum.* Poſtquam nobis præſentaſtis eundem, ſufficienti examinatione præmiſſa, electionem de ipſo factam duximus irritandam, quicquid ex ea, & ob eam factum eſt, denunciantes penitus non tenere.

Ad Hebr. 5.

[*Bo. me. Pennenſis epiſcopi eccleſia vacante receptis prius ſuper electione facienda literis noſtris Primicerium veſtrum vobis elegiſtis in paſtorem, vos tanquam auctores electionis ipſius plenius cognouiſtis.*]

*al. Capuanen.

IDEM capitulo *Capuano.

Si vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta eis non expectatis. h. d. ſecundum lecturam communem.

CAP. XVIII.

CVm inter vniuerſas [*metropoli. & infrà.] Intelleximus autem per Io. & F. canonicos veſtros, & per literas, quas ad ſed. apoſt. detulerunt, quod ad decanum & alios canonicos veſtros Panormi manentes (cùm ex eorum parte fuiſſet vobis per literas intimatum, vt ſic tractaretis ſuper electione ſubſtituendi paſtorem, quòd nullum deberetis in eorum abſentia nominare) quendam ſocium veſtrum cum literis deſtinaſtis, duodecim dierum terminum adſignantes, intra quem poſt receptionem literarum veſtrarum iter arriperent redeundi. Quamuis eccleſiaſtica conſuetudo non exigat, vt ad electionem paſtoris canonici tam remoti vocentur, & illi præcipuè, qui longè antè, quàm vos, metropolitani veſtri obitum præſentialiter cognouerunt, quorum aliqui poſt eius deceſſum ad Capuanam eccleſiam ſunt reuerſi. Quia tamen mora longior eſt in electionibus valde ſuſpecta, imò ſæpe damnoſa: mandamus quatenus inuocata ſpiritusſancti gratia perſonam idoneam per electionem canonicam concorditer adſumatis ad regimen Capuanæ eccleſiæ, conſequenter ad audientiam noſtram nuncios idoneos tranſmiſſuri, per quos à nobis vice regia poſtuletis adſenſum, & apoſto. confirmationis gratiam requiratis.

[*Metro-

[* *Metropolis Capuanenſis ſit apoſtolicæ ſedi vicinior ad prouiſionem ipſius ſpecialius aſpiramus, talem ipſi perſonam præficere cupiẽtes, quæ ſicut alios metropolitanos loci vicinitate, ſic & deuotionis affectu præcellat, per quam & ipſa metropolis tam in temporalib. quàm in ſpiritualib. optatum ſuſcipiat incrementum.*]

IDEM archiepiſcopo & capitulo Capuano. [archidiacono

Non debet inquiri, an poſt adpellationem, ſed an contra fuerit electio celebrata. Et penes vocantes, quibus competit vocandi poteſtas, remanet ius eligendi ſi vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoris ſpectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et niſi electus doceatur, legitimæ ætatis & literaturæ, habetur pro non legitimè electo.

CAP. XIX.

CVm nobis olim de obitu: & infrà. Cùm autem *ex vtriuſq; partis aſſertione* cõſtaret interpoſitam fuiſſe ap. ne fieret electio, niſi canonica, videri* poterat ꝙ poſt eam medio tempore nihil debuit innouari: vnde talis electio iudicãda erat irrita & inanis: vtpote poſt adpellationẽ canonicè interpoſitã adtentata. Sed contra, cùm adpellatũ fuiſſet, nõ vt nulla electio fieret, ſed vt fieret canonica: ſi factum electionis canonicè fuerit ſubſecutum: non vtiq; contra formã adpel. huiuſmodi, ſed magis ſecundum eã videbatur eſſe proceſſum: & ideo licet poſt adpellationem nõ tamẽ contra eandẽ fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda: [* & infrà.] Item cũ poſt adpell. emiſſam *nõ vt non fieret electio, quia talis appellatio nulla foret, ſed vt fieret canonica, dictus* archi. cum ſuis fautoribus chorũ exiiſſet, & vos illos vt intereſſent electioni faciẽdæ vobiſcũ, curaſſetis ſollicitè reuocare (quoniã ad electionẽ faciendã accedere noluerunt) alienos ſe feciſſe videntur: propter quod electioni à vobis iuxta formã mandati apo. concorditer celebratæ, de iure non poſſe contradicere videbantur: [* & infra.] His igitur & aliis allegatis, quanq̃ contra perſonã illius, quẽ elegiſtis, nihil dictum fuerit vel obiectum, quia tamen iuxta verbũ Apoſtoli dicentis: Nemini citò manum imponas, debemus attendere diligenter ad ea, quæ circa perſonam inquirenda fuerant: duximus ex officio noſtro, ſicut decuit, procedendum: [* & infra.] Illius quoq; literatura, licet non eminens, tamen conueniens electus exiſtit: vt pro defectu ſcientiæ (ſicut plenius intelleximus ab his, qui eũ melius cognouerunt) ab electione nõ deberet excludi. De legitima tamen ætate ſcire plenè nõ potuimus veritatem: quia cùm a multis cuius ætatis exiſteret, curauerimus indagare, à nemine vnquã audiuimus ꝙ annũ ætatis triceſimum adtigiſſet: [* & infra.] Nos eccleſiæ pariter & perſonæ prouidere volẽtes, & tam rationes, quàm canones obſeruare: quia propoſitum veſtrum prouidum intelleximus: & ideo propter vrgentem neceſſitatem, & euidentem vtilitatẽ eccle- *alias prouideri.*

ſiæ

ſiæ Capuanæ (quam in hac parte potius adprobamus) volumus ipſum firmiter perdurare: præfatum ſubdiaconum noſtrum vobis in procuratorem concedimus, liberam adminiſtrationem ei, tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus committentes.

[ǁ *Nam cum duæ partes & amplius electioni conſenſerunt & conſentiant, licet tamen cautum reperiatur in canone vt tunc alter de altera eccleſia eligatur cum nullus in propria fuerit repertus idoneus: quia tamē hoc in fauorem introductum eſt clericorum, & cuique licet renunciare iuri quod pro ſe noſcitur introductum, vos qui duæ partes eratis & amplius cum hoc quod duæ partes capituli faciunt, totum facere videatur in hac parte iuri quod pro vobis facere videbatur, renūciare potuiſtis: & electionē de perſona alterius eccleſiæ celebrare, præſertim cum illud decretum locum habere videatur quando clericis renitentib. & inuitis per alicuius violentiam poteſtatis extraneus ingeritur ex aduerſo: propter quod ſequitur in decreto vt ſit facultas clericis renitendi ſi ſe viderint prægrauari, & quos ingeri ſibi viderint ex aduerſo propter quod ſe non timeant refutare. Præterea cum ſed. ap. omniū eccleſiarum caput exiſtat & Ro pontifex iudex ſit ordinarius ſingulorum, quando de ipſa quis aſſumitur in prælatum alterius eccleſiæ ei poſſe obiici non videtur propter capitis priuilegium quod obtinet plenitudinem poteſtatis, quod de alia eccleſia eligatur, cum à capite non debeant membra reputari aliena.*]

[* *Præſertim cum idem Archidiaconus poſtea requiſitus reſpondit, quod in præſentia noſtra vellet ei ſuum præbere aſſenſum. & ideo cùm ſecundum ſtatuta concilij Lateranenſ. app. rei ſemper id debeat præualere quod à pluribus & ſanioribus fuerit ordinatū, niſi fortè à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile obiectum fuerit, & oſtenſum, à vobis celebrata electio, tanquam maiori & ſaniori parte non obſtante contradictione vel appellatione paucorum debebat & poterat rationabiliter confirmari, cùm id quod obiectum extitit & oſtenſum rationibus præmiſſis apparebat rationabile non fuiſſe.*]

[† *Et quia cum tria ſint in perſona electi præcipuè inquirenda videlicet ætas legitima, morum honeſtas, & literatura ſufficiens, licet de honeſtate morum tanquam ei qui nobiſcum eſt aliquandiu laudabiliter conuerſatus, poſſimus ipſi laudabile teſtimonium perhibere.*]

[‡ *Cùm autem ſecundum prædicti ſtatuta concilij nullus debeat in epiſcopum eligi qui trigeſimum ætatis non attigerit annum, licet ſenectus venerabilis ſit non diuturna, nec annorum numero computata, ſed cani hominis ſunt ſenſus eius, et ætas ſenectutis vita immaculata, quia tamē poſt illa tria quæ Salomon aſſerit difficillima: quartum tamen quaſi reputat impoſſibile. Viam videlicet viri in adoleſcentia ſua cognoſci tanquam inueſtigari non poſſit.*]

IDEM Cantuarienſi archiepiſcopo.

Illegitimus poteſt poſtulari, non autem eligi: & electores niſi probauerint illum ignoranter elegiſſe, incidunt in pœnas Lateranenſis concilij.

CAP.

CAPIT. XX.

INnotuit nobis quòd Vigonienſi eccleſia deſtituta paſtore, prior & conuentus eiuſdem loci magiſtrum M. archi. Eboracen. in epiſcopum elegerunt. cuius confirmationem vſque in aduentum ipſius (qui abſens eligebatur & inſcius) diſtuliſti. qui tandem ſpontanea tibi & ſecreta confeſſione monſtrauit, quòd conſcientia eius aliquãtulper ex natalibus eſſet læſa: [* & infrà. Cuius electionem capitulum] petiit per ſed. apo. confirmari, præſentato nobis electionis decreto ſubſcriptionibus & ſigillorum roborato. Quidam autem ſuffraganeorum tuorum aſſeruerunt eum fuiſſe filium cuiuſdam militis, & ab eo, ex quadam ingenua & non coniugata ſuſceptum. Idem quoque magiſter adiecit, quòd nunquam pater eius habuerat vxorem, ſed matris eius virginitatis florem præripuit quaſi furtim: [+ & infra.] Quamuis autem canon Lateranẽ. concilij ab Alexan. præde. no. editus, non legitimè genitos adeò perſequatur, quòd electionem talium innuit nullam eſſe: nobis tamen per eum ademptà non fuit diſpenſandi facultas, cùm non fuerit prohibentis intẽtio: qui ſucceſſoribus ſuis nullum potuit in hac parte præiudicium generare, pari poſt eum (imò eadem) poteſtate functuris, cùm non habeat imperium par in parem: [† & infrà.[a]] Multa enim in hoc caſu diſpenſationem inducere videbantur: literarum ſcientia, morum honeſtas, vitę virtus, & fama perſonæ multipliciter à quibuſdam etiam ex fratribus noſtris (qui eum in ſcholis cognouerant) [b] adprobatæ: faciebant etiam hæc ad id non modicum, concors capituli Vigoniẽſis electio, petitio populi, adſenſus principis, votum tuum, ſuffraganeorum ſuffragia, & humilis deuotio confitentis, qui ſpontè ac humiliter ſuum maluit cõfiteri reatum, quam læſa conſcientia thronum conſcendere paſtoralem. Habito ergo *cum fratribus noſtris* ſuper hoc diligenti tractatu, intelligentes Vigorn. capitulum eundem magiſtrum non humiliter poſtulaſſe ſed improuidè potius elegiſſe (cùm ad obtinendum diſpenſationis beneficium procedendum fuiſſet, non per electionem inhibitam, ſed per poſtulationem permiſſam) electionem ipſam prędicti canonis authoritate caſſatam, denunciamus irritam & inanem: parcentes non modicum Vigorn. capitulo: quòd eis nec pœnam infligimus expreſſam in canone ſupradicto: nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant. Et quamuis poſt caſſationem huiuſmodi nobis fuerit *à multis* ſupplicatum, vt dignaremur cum eo miſericorditer diſpenſare: ſupplicationem huiuſmodi quæ nomine capituli non fiebat (cum non ad poſtulandam diſpenſationem, ſed ad petendam confirmationem ipſius fuerint nuncij deſtinati) ad præſens non duximus admittendum:

decer-

a l. 3. & 4. ff. de arbitris.

b al. approbatũ

decernentes irritum & inane quicquid ſuper ordinatione ipſius epiſcopatus ante ſuſceptionem literarum noſtrarum fuerit adtentatum. Quòd ſi Vigori. capitulum eundem magiſtrum propter prærogatiuam meritorum ipſius duxerit poſtulandum, poſtulationem *ipſius* apud ſedem apoſtolicam præſentare procuret.

[¶ Et quod ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam ſe. ap. nollet aliquatenus promoueri, quamuis promouentem benignum & facilem inueniret. Tu autem ſicut vir prouidus & diſcretus intellecta conſcientia eius noluiſti protinus ad confirmationem procedere, ſed nobis rei ſeriem intimaſti per literas tuas, & per eas ipſius merita & ſcientiam commendaſti: capitulum autem eiuſdem eccleſiæ, quare per te ſuſpeet electionis confirmatio protelata ſe ignorare per literas ſuas nobis tranſmiſſas expoſuit, & cæt.]

[Quo facto cum ipſa infra quadriennium à natiuitate ipſius matrimonium contraxit. Nos ergo ſuper hoc cum fratribus noſtris habito diligenti tractatu inſpectis canonib. quoſdam inuenimus qui non legitime genitos promoueri vetant ad officium paſtorale, cauſam forte trahentes ex lege diuina per quam ſpurij & manzeres vſque in decimam generationem in eccleſiam dei prohibentur intrare. Inuenimus autem alios qui vndecunque genitos non prohibent ad ſacros ordines promoueri, dummodo ſibi vitæ merita ſuffragentur, aſſerentes quod culpa parentum non eſt filiis imputanda, & ad hoc probandum inducunt quod dominus noſter Iheſus Chriſtus non tantum ex alienigenis ſed etiam ex adulterinis voluit commixtionibus naſci, qui eſt ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Hi etiam ſcripturæ diuinæ videntur inniti, qua dicitur filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: & per quoddam videtur antiquum prouerbium remoueri quod inter filios Iſrael dici ſolebat, patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Quidam verò ad concordiam diſcordantiam reuocantes, repugnantiam canonum prædictorum ſopire quodammodo videbantur, conſiſtentes quod illegitimè geniti ſi religioſi fuerint in cœnobiis aut in canonicis conuerſati à ſacris myſteriis minime repellentur, & inter illegitime genitos quidam aſſerunt eos ſolos à ſacris officijs prohibendos qui paternam incontinentiam imitantur: & hi quoque videntur authoritate diuinæ legis inniti, qua dicitur. Ego ſum deus Zelotes vindicans peccata patrum in filios vſque in tertiam & quartam progeniem in his qui oderunt me, quaſi dicat in his qui circa me paternum odium imitantur. Verum canon concilij Lateranen. à bo. me. A. pp. p. noſt. editus in ſynodo generali penitus vel primis concordans canonib. non ſolum vetat tales in epiſcopos promoueri, verumetiam eligentib. certam pœnam infligit. Imò ipſo facto eandem pœnam eos aſſerit incurriſſe vt ſecundum hoc canon latæ ſententiæ videatur, cuius tenor eſt, ne videlicet quod de quibuſdam pro neceſſitate temporis factum eſt trahatur à poſteris in*

in exemplum: Nullus in epiſcopum eligatur niſi qui de legitimo matrimonio ſit natus. circa finem adiungens. Clerici ſane ſi contra formam iſtam quenquam elegerint, & eligendi poteſtate tunc priuatos & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio nouerint ſe ſuſpenſos. Sane prædictus canon qui non per eum qui canones non nouerat antiquos, ſed per eum qui plene nouerat canonicas ſanctiones in concilio multorum ſuffraganeorum eſt editus, & in ipſius approbatione concilii roboratus natos de non legitimo matrimonio omnino videtur [illegible] epiſcopos promouendos a iure præcluſiſſe, cum etiam ad conſequentiam trahi prohibeat quod per neceſſitatem in prioribus temporibus eſſe factum, licet nihil amplius quam neceſſitas diſpenſantem ad diſpenſationem inducat. Præterea electionem talium innuit nullam eſſe dum in pœnam ſtatuit eligentium vt tunc nouerint eligendi ſe poteſtate priuatos, quod nihil eſſet niſi tunc occurreret electio facienda: quod fieri non poteſt priori electione ſeu nominatione durante, ex quo patet electionem eiuſmodi per ipſum canonem irritatam.]

[† Sed et tantum fuit metus ipſius vt quia ex eo quod aliquando ex diſpenſatione pro neceſſitate ipſius temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes & inde ſumentes exemplum ſe indè credebant eligere tales, & indifferenter huiuſmodi eligebant, talia fieri prohibeat. Vnde grauem electoribus pœnam inflixit. Deliberauimus tamen cum fratribus noſtris, vtrum in tali caſu & cum tali perſona deberemus miſericorditer diſpenſare, vel iuris potius ſeruare rigorem. Inuenimus enim à bo. me. Vrbano. p. noſtro in caſu multo difficiliori, cum Cenoman. electo diſpenſaſſe, qui fuerat filius ſacerdotis, & Legionen. epiſcopo qui poſt conſecrationem ſuam humiliter fuerat & ſponte confeſſus quod fuiſſet ex matre non legitima procreatus quam pater viuente vxore propria cognouiſſet. ſed Vrbanus idem inhibuit ne id quaſi pro regula in poſterum ad conſequentiam traheretur. Videbatur. n. quod cum illegitimè natis fuiſſet aliquandiu diſpenſatum, & ex certa cauſa forſitan in poſterum diſpenſandum. In hoc caſu celerius debet diſpenſatio indulgeri illi perſonæ videlicet quæ minus imperfectionis, plus perfectionis habebat.

IDEM ‘Genuenſi’ archiepiſcopo, & Placentino, & Bobien. epiſc. — Lanuenſ.

Non poſſunt electores in præiudicium electi compromittere: ſed ſi conſenſerit electioni ſuæ, vel conſentire velit: non obſtante Laudo in contrarium lato eſt confirmandus, ſi aliud canonicum ſibi non obſiſtat, licet non ſit de gremio ipſius eccleſiæ quantumcunque ob cauſam à maiori parte fuerit appellatum, & in hoc vltimo eſt iſte tex. multum nota.

CAPIT. XXI.

CVm inter canonicos Saoneñ. ſuper electione pontificis quæſtio verteretur, ad ſedem apoſtolicam S. ſubdi. Saoñ. & I. procurator capituli acceſſerunt [* & infra.] Propoſuit[a] autem procurator prædictus, quòd ſinguli requiſiti communi adſenſu in Haſteñ. præpoſitũ (excepto prędicto ſubdiacono) conuenerunt: quo in ſua duricia permanente, aliorum conſenſus redactus fuit in ſcriptum publicum conſequenter. Cæterum pro parte altera fuit propoſitum ex aduerſo, quòd cùm ſeptem eſſent canonici Saoneñ in capitulum ſe receperũt de futura electione pontificis tractaturi: ſed archid archipres. & præpoſito dictum Haſteñ. præpoſitum nominantibus: fuit à præfato S. obuiatum, adſerente ipſum morbo epileptico laborare, pro quo alia vice tanquam inhabilis fuerat recuſatus: nec ad aliam eccleſiam debere fieri tranſitum, donec reperiretur idoneus in eccleſia Saonenſi [*& infra.[ ] Poſt hæc archipresbyter] pro parte altera de rato (vt dicebat) literis pręmunitus, ipſe verò S pro parte ſua in Mediolanen. archiepiſcopum cõpromittere curauerunt*, qui magiſtrum G. Modiceñ canonicum eis dedit in epiſcopum, & confirmauit: [† & infra.] Diſc. v. mandamus quatenus, cùm conſtet electionẽ de præpoſito memorato à maiori & ſaniori parte capituli celebratam fuiſſe publicatam etiam & ſubſcriptam: ſi dictus præpoſitus eidem electioni conſenſerit, vt per mutuum conſenſum eligentium & electi quaſi coniugale vinculum ſpiritualiter ſit contractum? niſi ſufficienter ſit oſtenſum eundem morbo epileptico laborare (ſuper quo cõtra ipſum ducitur adpellatu) vos non obſtante adpellationis obiectu, ſiqua ex aliis cauſis ſuperius memoratis proponitur, interpoſita (cùm eas friuolas reputemus) electionem confirmetis ipſius, non obſtãte quòd poſt talem electionem à præfato archiepiſcopo proponitur eſſe factum, etiam ſi à partibus in eum fuerit cõpromiſſum: cùm electores à tali electione ſic reſilire nequiuerint. Quòd ſi electores illius non compromiſerint in archiepiſcopũ memoratum,[a] etiam ſi dictus præpoſitus nondum electioni de ſe factæ conſenſerit, eo tamen conſentire volente (dummodo à morbo ſit immunis obiecto) vos electionem ipſius nihilominùs confirmetis.

** Similis tex. eſt in c. contingit. et ibi Inno. hoc tit. Specu. in tit. de arbit. §. reſtat ver. itẽ de ſentẽ. & ver. ſed nunquid clericus.*

a al. &

[‖ *Quibus ven. F. N. Albanen. epiſcopum & Dil fil. N. h. tit. S. Marcelli presbyterum Cardi. dedimus auditores in quorum præſentia.*]

[* *Sed præpoſitus Saonen ſpretu appellationibus interpoſitis præpoſitum Haſten. elegit obiiciente aduerſa parte quod huiuſmodi electio propter appellationes interpoſitas & alia etiam obſtacula non teneret et*]. *Sed et ciuitatem idem præpoſitus et alij omnes egreſſi exceptis archipresbytero & ſubdiac. ſæpedictis ſecum capituli ſigillum ignorantib. eis detulerunt & ad Medio-*

Mediolanen. epiſcopum accedentes petierunt electionem, quam fecerunt confirmari licet à ſolo præpoſito, & poſt confirmationem facta fuiſſet: ſed quoniam indebitus electionis proceſſus antea archiepiſcopo innotuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratribus ſuis ad inueſtigandum electionis proceſſum Saon. direxerunt: ſed cum teſtes coram eo producerentur, & poſtularentur vt in nuntium ipſum pariter procurarent: pars aduerſa iã dictum archiepiſcopum, altera verò ſedem apoſtolicam inuocauit, ſed cum ad mandatum nuncij partes Mediolanũ. iuiſſent apoſtolos petituræ, ab archiepiſcopo vt ad pacem redirent, fuerunt monitæ diligenter, cuius arbitrio præpoſitus Saon ſe velle ſtare conſtanter aſſeruit, ſi & hoc ipſum pars faceret aduerſa, quod deliberato conſilio præfatus ſubdiacon. repromiſit. Poſt hoc reuerſi ad propria, & demum ab archiepiſcopo reuocati præpoſitus.]

IDEM Prænestino epiſcopo, apoſtolicæ ſedis legato.

Electus à maiori & ſaniori parte capituli ſi eſt & erat idoneus tempore electionis, confirmabitur: ſi autem erat indignus in ordinibus, ſcientia vel ætate, & fuit ſcienter electus: electus à minori parte, ſi eſt dignus, confirmabitur.

CAP. XXII.

DVdum ad audientiam noſtram quæſtione perlata, quòd vacante præpoſitura Colocen. Eccleſiæ, in duo ſe vota eligentium diuiſiſſent, cauſam [a] iudicibus duximus cõmittendam [* & infra.] Ipſi verò partes ad ſuam præſentiam conuocarunt, receperunt teſtes, examinauerunt eligentium cõſcientias: audiuerunt allegationes vtriuſque. Et quoniam prępoſitus ſancti Georgij eorum ſententiæ ſe aſſeruit nolle ſtare, proceſſum ad ſedem apoſtolicam deſtinarunt. & infrà. Cumque nuncij præpoſiti ſanctorum apoſtolorum ſtatuto termino ad præſentiam noſtram acceſſiſſent, præpoſitus ſancti Georgij nec venit, nec pro ſe miſit idoneum reſponſalem: & infra. Geſtis igitur iudicium diligenter inſpectis, inuenimus, quòd pro præpoſito ſanctorum Apoſtolorum authoritas, pro præpoſito verò ſancti Georgij numerus eligentium faciebat, cùm primus à quatuordecim, tum perſonis, tum canonicis: qui alios dignitate, ætate, & tempore præcedebant, ſecundus verò à vigintiquatuor fuiſſet electus: [† & infrà.] Cum autem allegationes pro eodem præpoſito ſancti Georgij coram iudicibus ipſis propoſitæ, nobis non fuerint præſentatæ, propter quod non potuimus ſcire per nos quid obiecerint, vel quid reſponderint ad obiecta, ſicque cauſa remiſſa non fuit ſufficienter inſtructa: ad definitiuam ſententiam non duximus procedendum ſed deciſionem cauſæ ipſius iudicibus commiſimus ſub hac forma, vt ſi vel notorium eſſet, vel per ea quæ iam dicta erant, conſtaret quòd præpoſitus ſancti Georgij electionis tempore pateretur, vel in ordinibus, vel in ſcientia, vel in ætate defectum qui eum iuxta canonum ſanctiones impediret ad huiuſmodi officium promoueri: eiſ non obſtante ipſius

a Qui nominantur in integra.

Sic in vet.

Sic in vet.

abſentia corporali) ſilentium imponentes, præpoſito ſanctorum Apoſtolorum præpoſituram adiudicarent eandem: alioquin (cum in eum non ſolu plures, ſed duæ penè partes conuenerint, & impedimẽtis ceſſantibus appareat quòd cum bono zelo elegerint,) prępoſiti ſanctorum Apoſtolorum electione caſſata electionem confirmarent ipſius, & ei facerent tanquam præpoſito reſponderi.

[*Vt auditis quæ proponerentur hincinde ſi de partium procederet voluntate diffinitiuam ſententiam promulgaret, aliqui cauſam ſufficienter inſtructam ad noſtram remitterent audientiam app. ap. ſtatuentes partibus terminum competentem quo per ſe vel per idoneos reſponſales ad ſe. ap. accederent ſententiam recepturæ.]

[†Obiiciebatur autem præpoſito S. Georgij, minor ſcientia, defectus ætatis, & quod in minoribus erat ordinibus conſtitutus. Vnde cum præpoſituræ illi eſſet archidiaconatus annexus, nõ erat ei dignitas cõferenda ratione cuius cogebatur infra præfixum à canonibus ſpatium in diaconum promoueri. Proponebatur autem pro altero quod erat vir ætate, ſcientia & morib. commendatus. Vnde meliorum ducti zelo propter hoc electiones ipſius in eum ſe confeſſi fuerant conueniſſe, nec ſolum ſui, ſed etiam quidam alterius electores eum prudentiorẽ eſſe in ſpiritualibus aſſerebant, præſertim quàm alium magis vtilem circa temporalia maximè propter potentiã fuerãt proteſtati.]

IDEM canonicis Maguntinenſibus.

Recipientes poſtulatum ad Eccleſiam tanquam inſtitutum, vel adminiſtrationem ante admiſſionem poſtulationis à ſuperiore factam, priuati ſunt poteſtate eligendi, & ad alios, licet pauciores, deuoluitur poteſtas eligendi: & ſi omnes priuati ſunt, deuoluitur ad Papam in Eccleſiis cathedralibus. h. d. ſecundum principaliorem intellectum, qui magis congruit literæ.

CAPIT. XXIII.

BOnæ memorię Maguntinenſi archiepiſcopo viam vniuerſæ carnis ingreſſo *cum vota veſtra ſe in varia diuiſiſſent*, & quibuſdã petentibus Vvarmaciẽſem epiſcopũ, quibuſdã verò archiepiſcopũ veſtrũ, tunc prępoſitum ſancti Petri Maguntinenſis, ſibi eligẽtibus in paſtorẽ: Prænestino epiſcopo à ſede apoſtolica legato dedimus in mandatis, vt ſi eundem epiſcopum, quo ad temporalia vel ſpiritualia recepiſſe cõſtaret eccleſiam Maguntinenſem, vel miniſtraſſe in tẽporalibus aut ſpiritualibus in eadem: poſtulationem factã de ipſo nunciaret irritam: [*& infra.] Deinde inquireret de ipſius electione archiepiſcopi veritatem, & ſi ei de vi, quam ipſe & ſui metuebant, cõſtaret, (eo non obſtante, quòd poſt appellationẽ ad nos interpoſitã, fuerat in ipſius electione proceſſum, cũ alij, qui appellationi ad nos interpoſitæ, ne ſine ipſo ac ſociis eius haberent in electione proceſſum, non duxerint deferendum: vti cõtra ipſum hac exceptione non poſſent, quia fruſtra legis auxilium inuocat, qui committit in legem*: vnde nec ab eis poſſe obiici videbatur,

Concor. tex. in l. auxilium. ff. de mino. & in l. fi. §. Sin vero poſtquam C. de iur. delib.

debatur, quòd idem eſſet à paucioribus ſecundum eorum adſertionẽ electus, cùm ipſi adpellationẽ ad nos legitimè interpoſitã contemnẽtes, & præter licentiã noſtrã recipientes epiſcopum memoratum, reddiderint ſe indignos) electionẽ archiepiſcopi confirmaret: [† & infrà.] Licet autem eſſent notoria, quæ contra dictum Vvormacienſem epiſcopum & eius fautores fuerant obiecta: prædictus tamen legatus ad maiorem cautelam multos teſtes recepit ex ipſius archiepiſcopi parte productos. Vnde ipſe iuxta mandati noſtri tenorem procedens, poſtulationem factam de Vvormaciẽſi caſſauit, & electionem archiepiſcopi memorati (quamuis à paucißimis celebratam) curauit auctoritate apoſtolica confirmare, ipſumq́; ordinauit in presbyterum: & tandem in archiepiſcopum conſecrauit: [‡ & infrà.] Contra legati verò proceſſum hoc facere videbatur, quòd non citatis Vvormacienſi epiſcopo, & eius fautoribus, proceſſiſſet. Porrò exceſſus notorius examinatione non indiget: * & pro his, quæ à iudice ſunt acta, præſumitur, quòd omnia ritè fuerint celebrata, quamuis & quod citati non fuerint, non poſſet de facili comprobari: quia negantis factum, per rerum naturam nulla eſt directa probatio: cùm etſi quilibet de ſe poſſet adſerere, quòd ad eum citatio minimè perueniſſet, ſinguli tamen veſtrûm eſſent in ſuo teſtimonio ſingulares. Ad ipſum quoque legatum, ſi voluiſſent, ſecurè potuiſſent procuratorem idoneum deſtinare, ſicut nuncium deſtinarant: [§ & infra.] Nos igitur etſi propter auctoritatem iudiciariam præſumamus pro his, quæ acta ſunt à legato: illi tamen plus innitimur rationi, quòd aduerſarij archiepiſcopi ex tribus cauſis prædictis ſe vſque adeò reddiderunt indignos, quod contra eum non debebant audiri: vnde quod de ipſo factum fuerat, nõ poterat impediri per eos: quin etiam ſi electores eiuſdẽ partis pariter deliquiſſent, vt ſe reddidiſſent indignos, ad nos deuoluta fuiſſet, hac vice ordinatio eccleſiæ Maguntinenſis: quare dictum archiepiſcopum ſine iuris iniuria potuiſſemus eidem eccleſiæ præficere in paſtorem. Super his verò, habito diligenti tractatu caſſatione poſtulationis factæ de Vvormacienſi epiſcopo ratam habuimus: electionem memorati archiepiſcopi confirmantes.

*Vide l. Si verò § qui pro rei cum glo. in ver. cui bonum ff. qui ſa ... quidẽ C. de ...

[*De gratia noſtra concedens eid. vt Vvormacienſis ſuam eccleſiam retineret. Nam de iure communi quia præter auc. noſtram tranſire præſumpſit, vtraque erat ſpoliandus, vt ea careret quam cupiuit habere, & ea quã ſuperbè deſpexit, quod ſi parêre contemneret vtraque ipſum eccleſia denunciares auct. noſtra priuatum.]

[†Quod ſi nec recepiſſe prædictam eccleſiam quoad ſpiritualia vel temporalia, nec in temporalibus vel ſpiritualibus miniſtraſſe conſtaret epiſcopum memoratum idem legatus audiret quæ ſuper poſtulatione ... ius

& electione archiepiſcopi proponerëtur, & hincinde teſtes vtriuſque partis reciperet, & eorum depoſitionis publicatis vſque ad calculum definitiuæ ſententiæ procedens, geſta omnia ſub ſigillo ſuo ad noſtram præſentiam deſtinaret. ſtatuens partib. terminum competentem, quo apoſtolico ſe cõſpectui præſentarent ſententiam receptura.]

[† Ipſe autem ad noſtram præſentiam accedens, humiliter poſtulauit, vt pallium ſibi, videlicet in ſignum pontificat. officij de conſueta ſe. ap. beniuolentia conferremus. Verum quidam ſimplex nuncius ab aduerſariis eius ad ſe. ap. deſtinatus ex eorum parte apertas, nobis cum ſigillo pendente, literas præſentauit. per quas idem canonici ſignificabant quod prædictus legatus pecunia corruptus iniquam ſententiam protuliſſet. Addebant etiam quod Maguntini ciues pariter iurauerunt, quod nunquam eum reciperent in archiepiſcopum, & quod vniuerſi clerici paucis exceptis ſuo fauebant electo. Cum autem ſuper his cœpiſſemus deliberare cum fratribus noſtris electioni archiepiſcopi, duo videbantur obſtare, videlicet quod à pauciſſimis, & poſt interpoſitam app. ad ſe. ap. à ſe ipſo dicebatur electus. Nam cum poſtulatio VVarmacenſ. epiſcopi fuit præcedentis app. ratione quaſſata, archiepiſcopi electio debebat etiam ex eadem cauſa caſſari. Sed econtra ſicut ſuperius eſt expreſſum, quod qui ante in appellationem deliquerat, appellationem contra eundem archiepiſcopum non poterat allegare. Poterat quoque dici quod & ſi poſt appellationem, non tamen contra formam appellationis fuiſſet electus, archiepiſcopus ſæpedictus cum appellauerit ſub hac forma, ne canonici Maguntinen. reſidentes, ſine ipſo ac ſociis ſuis haberent in electione proceſſum. nec nocet quod poſſet ex parte altera replicari, quia nec ipſi nec ſocij ſui debuerant procedere ſine ipſis: quia ipſi app. apud nos interpoſitam contemnendo, reddiderant ſe indignos, & abuſi fuerant iure ſuo. Vnde cum in Lat. concilio de his qui quaſdam perſonas inhibitas eligunt, ſit ſtatutum, vt eligendi tunc poteſtate priuatos & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio nouerint ſe ſuſpenſos illis pro longe maiori delicto tanquam indignis ab electionis poteſtate cadentibus, penes eundem ac ſocios ſuos tantum ius remanſerat eligendi, quare ſi multo pauciores in ipſum, quàm in alium conueniſſent, intelligendum eſt tamen quod omnes qui tunc eligere poterant, eligerunt eundem.]

[† Quemadmodum ex ipſorum ad nos directis literis comprobatur, qui ſecure ad eundem legatum acceſſit, & ad propria remeauit, cum & ipſe legatus paratus fuerit ſecuritatem omnimodam prouidere. Nec obeſt quod idem nuncius dicitur appellaſſe cum appellationi renuntiauerit, & in commiſſione noſtra quam pars reportauit vtraque obſtaculum fuiſſet appellationis remotum. Sed nec apparebat etiam quod contra factum legati aliquid poſſet obiicere ac probare, cum non procurator ſufficiens, ſed ſimplex ad nos contra eundem archiepiſcopum fuiſſet nuncius deſtinatus.]

IDEM clericis ſanctæ Agathes.

Sufficit electo ad obtinendum docere eligentem fuiſſe in quaſi poſſeſſione tempo-

tempore electionis, licet non probet, quòd proprietas iuris eligendi ad illum pertineret.

CAP. XXIIII.

QVerelam, quam G. tituli ſancti vitalis presbyter Cardi. per œconomum eccleſiæ veſtræ, cuius idem cardin. eſt gubernator, contra P. presbyterum eccleſiæ ſancti Saluatoris, ſuper eccleſia ipſa propoſuit: C. Papa. p. n. nobis in minori officio conſtitutis audiendam commiſit. Petebat igitur œconomus præfatum P. ab eccleſia ſancti Saluatoris (quam in præiudicium veſtræ eccleſiæ, ac iniuriam cardinalis prædicti occupare præſumpſerat) remoueri, cùm ipſa eccleſia pertineat ad ſanctæ Agathæ eccleſiam pleno iure, petens penſionem. xvj. denariorum Papień. debitam eccleſiæ ſanctæ Agathæ, pro eadem eccleſia de thermis ſibi reſtitui, de nouo ſubtractam. Prædictus verò P. reſpondebat, quòd ipſe nullam iniuriam irrogauerat cardinali, nec in præiudicium eccleſiæ veſtræ receperat dictam eccleſiam, cùm hæc ad illam nullo iure pertineat, nec aliquam ſibi reddere penſionem debebat, ſed ipſe per electionem populi, ad quem de antiqua conſuetudine pertinet electio, à cardinali ſanctæ Suſannæ (cui eadem eccleſia tanquam capella ſuo titulo in ſpiritualibus eſt ſubiecta) canonicè fuerat inſtitutus: [*& infra.] Nos igitur rationibus vtriuſque partis auditis, dictum P. ab impetitione œconomi veſtri ſuper electione ac inſtitutione de ſe facta in eccleſia ſancti Saluatoris abſoluimus, & ſuper his præfato œconomo ſilentium duximus imponendum, cùm nobis conſtiterit, quòd populus in quaſi poſſeſſione præſentandi clericum exiſtebat, quando ipſum presbyterum ad illam elegit, & eccleſia eadem ſpectat ad titulum ſanctæ Suſannæ in ſpiritualibus pleno iure, ſalua quæſtione ſuper iure patronatus inter eccleſiam veſtram, & populum ſæpe dictæ eccleſiæ ſancti Saluatoris. Quia verò *per teſtes omni exceptione maiores* fuit liquido comprobatum, quòd penſio. xvj. denariorum Papienſis monetæ, fuerit clericis eccleſiæ veſtræ, pro eccleſia ſancti Saluatoris de thermis annuatim, per multa tempora perſoluta, ſed de nouo ſubtracta, vos in eundem ſtatum percipiendi huiuſmodi de eccleſia ſancti Saluatoris de thermis eccleſiā veſtram decernimus reducendam: & ad ſolutionem penſionis ſubtractæ, condemnamus presbyterum antedictum, ſalua quęſtione proprietatis, inter eccleſias memoratas.

*[*Cùmque ad ſuam aſſertionem probandam vtraque pars multotiens teſtes produxiſſet, nos illos recepimus & examinauimus diligenter. quorum depoſitionib. publicatis diſputationem audiuimus ſuper eis, ſed antequam huiuſmodi controuerſia finem accipere potuiſſet, præfatus P. inde debitum carnis exoluit. deinde tamen nobis vtraque pars cum inſtantia poſtulauit, vt cauſam ipſam decidere dignaremur.]*

IDEM.

Eligentes ſcienter indignum, priuati ſunt poteſtate eligendi in electione, quæ primò occurrit facienda. CAP. XXV.

CVm Vintonenſis eccleſia paſtore vacaret, archidiaconus cum ſuis fautoribus Salubrienſem decanum, prior verò & complices eius præcentorem Linconenſem in epiſcopum elegerunt: & infrà. Licet igitur omnes in communi de facienda electione tractauerint: quia tamen nequiuerunt eſſe concordes, infecto negocio ad nos habuere recurſum, & hi quidē, qui præcentorem elegerant, adſerebant, quòd illi, qui decanū elegerant, eligendi erant poteſtate priuati, pro illa maximè cauſa, quòd hominem nō legitimè natum ſcienter eligere præſumpſerunt: vnde ſecundum Lateranenſe concilium, & eligendi hac vice perdiderant poteſtatem, & per triennium eccleſiaſticis beneficiis carerē debebant. Illi verò taliter reſpondebant, quòd licet is, quem elegerāt, fuiſſet minus legitimè natus: per gratiam tamen Apoſtolicæ ſedis legitimari promeruit, & hoc adſerebant ſe legitimè probaturos. Nos igitur attendentes, quòd iſti poſt primam electionē admiſerāt illos, ad celebrandam ſecundam, & quòd decretum concilij memorati decreuit huiuſmodi præſumptores vna vice duntaxat eligendi poteſtate priuatos. *quoniam electio quā coram nobis celebrare volebant, non iam ſecunda, ſed tertia concurrebat: ad eligēdum illos cenſuimus admittendos.

Vide l. 2. cum not. per Bar. ff. de excuſ. mu. & l. 2. & l. ſerui. ff. de op. lib.

IDEM abbati Ciſtercienſi R. & P. monachis Montis frigidi. *ap. ſe le.*

Eligens ſcienter indignum in epiſcopum, eſt ob hoc ſuſpenſus à beneficiis eccleſiæ per triennium, nec poteſt interim ad dignitatem illius eligi, vel adſumi. CAP. XXVI.

PEr inquiſitionem, quam de mandato noſtro feciſtis ſuper ſtatu epiſcopatus & epiſcopi Tholoſanenſis, perſpicaciter intelleximus, quòd Maſcaron cancellarius iuratus, adſeruit ſe ſciuiſſe pro certo R. olim Tholoſanēſem epiſcopum, & amicos ipſius, ante ſuā electionem habuiſſe colloquium cū quibuſdam canonicis nominatim expreſſis: eosq́; ſolicitaſſe precibus, vt ipſum eligerent in epiſcopum: ſeq́; vidiſſe pariter & audiuiſſe, quando prædictus epiſcopus recognouit in quorundam canonicorum præſentia, ſe canonicis illis, qui aduerſati fuerant ſuæ primæ electioni iuraſſe, credens pro certo, quòd iuramentum illud illicitum fuit, & præſtitum, vt idē R. eligeretur ex pacto, & quòd ipſemet poſt electionē ipſius caſſatam, domum epiſcopalem eius nomine detinebat, recipiens quoſdam reditus & prouentus, quos de ipſius conſcientia & conſenſu, in eiuſdem negociis expendebat. Cùm igitur talem ſcienter in epiſcopum eligendo (ſicut ipſe ſuo iuramento firmauit)

minuit) eccleſiaſticis beneficiis reddiderit ſe indignum, graue gerimus & moleſtum, quòd Tholoſanenſi præpoſito in epiſcopum Conuenarum electo, idem Maſcaron in præpoſitum dicitur ſubſtitutus. Quò circa mandamus, quatenus eundem *Maſcaron* ab officio præpoſituræ penitus amouentes, faciatis virum idoneum ad officium illud aſſumi.

IDEM Priori ſancti Frigidiani G. & G. canonicis Lucanenſibus.

Si non profeſſus eligitur ad regimen eccleſiæ regularis, caſſatur electio, conſuetudine in contrarium non obſtante. CAP. XXVII.

CVm cauſam, quæ inter Bonum presbyterum & Brunum canonicum ſancti Petri Lucanẽſis vertitur ſuper eo, quòd dictus presbyter Bonus à maiori parte canonicorum eiuſdem eccleſiæ (prædicto B. & quodam alio cõtradicẽtibus) in priorem (ſicut dicitur) eſt electus, olim vobis duximus committẽdam: [* & infra.] Quamuis autẽ multi priores cõtinuè* vnus poſt alium in ipſa eccleſia per multa & longa tempora fuerint non profeſſi, quia tamen præfatus presbyter B. non eſt profeſſus obſeruantiam regularem, dubitatis (& meritò) nobis procedere inconſultis. Quia igitur non debemus adtendere ſolummodo, quid factũ ſit, ſed potius, quid ſit faciẽdum. Conſultationi veſtræ taliter reſpondemus, quòd cùm ſecundum legem diuinam, nõ ſit in boue arandum & aſino, nec quiſquam debeat veſtem induere de lana linoq; contextum: irritetis electionem prædictam, & compellatis præfatum presbyterum, aliosq; clericos non profeſſos, vt vel beati Auguſtini regulam in eadem eccleſia conſtitutam, profiteantur & ſeruent, aut ipſam eccleſiam omnino dimittant.

*Concor. tex. in l. ex facto. §. rerum. cum no. ff. de hære. inſtitu. & in l. 1. §. quotidiana. ff. de aqua quoti. & æſti.

[*Vos ſicut ex literis veſtris accepimus partes citare curaſtis vt iuxta mandatum noſtrũ cauſam ipſam ſine proceſſu canonico terminare. Cumque partes eſſent in veſtra præſentia conſtitutæ, dictus presbyter bonus cum inſtantia poſtulabat vt electionem de ſe factam auc. ap. curetis confirmare. Sed præfatus Brunus econtrario reſpondebat illum non eſſe dignum regimine prioratus, crimen ei obiiciens ſymoniæ: quòd quia electio ipſius non erat canonice celebrata & quia profeſſus non erat, ipſum aſſerebat merito repellendum. Verum cum de ſimonia nihil eſſet probatum nec aliquid contra modum electionis oſtenſum: mouet nos vehementer ipſius eccleſiæ priuilegium in quo continetur expreſſum vt nullus ibi qualibet ſubreptionis aſtutia præponatur in priorem, niſi quem fratres communi aſſenſu vel fratrum pars conſilij ſanioris ſecundum dei timorem & beati Auguſtini regulam prouiderint eligendum.]

IDEM I. tit. ſancti Stephani in Cælio monte presbytero cardinali Apoſtolicæ ſedis legato.

Nominatio eius ad quem ſpectat, cuius non intereſt, electionem non impedit: ſed ſi vocandus contemnitur, eo proſequente contemptum, caſſatur

electio etiam confirmata, & poteſt proſequi, niſi conſenſerit electioni: quod. poteſt etiam ex poſt facto. h.d. vſque ad. §. ſuper eo.

CAP. XXVIII.

QVod ſicut ex literis tuis: [& infra.] Verùm cùm ex prima electione, quæ facta de tribus, dicenda videtur potius nominatio, *quàm electio* nihil iuris adquiſitum fuerit nominatis, licitè procedi potuit ad electionē regulariter celebrandā, præſertim in eccleſia Armachana, cùm iuxta conſtitutiones canonicas, ſi fieri poteſt, in cathedrali eccleſia electio debeat celebrari. Secunda. Nec adpellatio interpoſita, electionē illam potuit impedire, cùm in ea nihil adtentatū fuerit in præiudiciū regiæ dignitatis: quia nō ſimplex nominatio, ſed ſolēnis electio debet principi præſentari, vt poſtulationi pręſtet adſenſum, etſi ſecus aliquando, per vſurpationē aliqui faciant abuſiuè. Tertia. Si autē Miridinenſis epiſcopus, & abbas Mellifontis, qui intereſſe dębuerant, non contēpti fuerunt, ſed ad electionē vocati (ſi tamē ſine periculo potuerint cōuocari) ſiue nequiuerint, ſiue noluerint ad electionē celebrandā accedere: ipſorum abſentia nō potuit electionē impedire. [† & infra.] Quod ſi eos vocatos nō fuiſſe conſtiterit, ſed cōtemptos: infirmanda erit electio penitus taliter celebrata, niſi poſtea propter bonū pacis curauerint Quarta. conſentire. *Cæterum cum antequam tu ad partes Hibernicas perueniſſes illa fuit electio celebrata, & electus ipſe ſtatim cœperit miniſtrare, tu ſatis ad id potes ſub diſſimulatione tranſire, cum id ſicut noſti de metropolitanis Angliæ, Franciæ, Alemaniæ & aliarum partium remotarum qui concorditer ſunt electi Romana ſe. patiatur eccleſiarum vtilitate penſata, quia ſi tanto tempore quouſque poſſet electus confirmationem cum pallio à ſe. ap. obtinere regalia non reciperet, eccleſia quæ interim adminiſtratione careret non modicum incurreret detrimentum.*]

[* *Nos igitur literarum tuarū tenore diligenter inſpecto ſex in eis proſpeximus contineri. quorum tria contra præd. Armachanenſem electum, & alia tria contra eius electionem facere videbantur. Primum nominatio facta de tribus quam in literis tuis aliquoties electionē appellas, contra quam ſi electio vere fuerit, antequam caſſaretur, non debuerat alia aliquatenus attentari. Secundum appellationē interpoſitam quæ ſi legitima fuit, ſequentē electionem iure penitus impediuit. Tertium quia Miden. epiſcopus & abbas Mellifontis qui intereſſe debuerat ad electionem minimè conuenerunt. Vnde ſi contempti fuerunt vel ambo vel alter, plus eorum contemptus quàm multorum contradictio prædictam electionem debuit impedire. Quartum quod præfatus Albertus ſic electus ante confirmationem obtentam adminiſtrare præſumpſit. Quintum quia in die conſecrationis ſuæ ordines celebrauit, cum nondum pallium obtineret. Sextum dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minime formidauit.*]

[† *Quoniam ſi ad locum illum inter Hibernenſes non poterāt ſecure proficiſci, nec cæteri ad alium locum inter Anglicos tute poterant conuenire. Si*

itaque

itaque eos vocatos eſſe conſtiterit, ſi vocari abſque periculo potuerunt, & illos noluiſſe vel non potuiſſe ad electionem celebrandam venire, electio non debet irritari.]

Epiſcopus, dum celebratur miſſa conſecrationis ſuæ, vel archiepiſcopus ante receptum pallium, ordines conferre non debet, hoc dicit vſque ad verſi. Quòd autem.

Super eo autem, quòd in die conſecrationis ſuæ, antequam miſſarum ſolẽnia finirentur, acolythum ordinauit, pro tali exceſſu eum corripias & caſtiges: cùm ſolus Rom. Pontifex (qui ante hymnum angelicum conſecratur, & poſtmodũ ipſe miſſarum ſolennia incipit & perficit conſecratus) in die conſecrationis ſuæ valeat ordines celebrare. Cæteri verò, qui inter epiſtolam & euangelium conſecrantur, quia conſecrati concelebrant principaliter celebranti, ne diuidatur myſterium vnitatis,* non debent tunc ordines celebrare. Præterea cùm non liceat archiepiſcopo ſine pallio conuocare concilium, conficere chriſma, dedicare baſilicas, ordinare clericos, & epiſcopos conſecrare, multum profectò præſumit, qui antequã impetrat pallium, clericos ordinare feſtinat, cùm id non tanquã ſimplex epiſcopus, ſed tanquam archiepiſcopus facere videatur. Quinta. *veritatis.

Iſta verſ. non ſummatur. tum propter diuerſitatem lecturarum, tum quia non facit ad titulum. Abb.

Quòd autẽ tabulam argẽteam dicitur vendidiſſe: dummodò eccleſiam Armachanã reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cùm id de cleri & populi proceſſerit voluntate.

IDEM †Tole ‡epiſcopo & ‖Sagonenſi,‖ de Arden. Abb. † Dolen. ‖ Sagocio &

Electio per minorem partem capituli facta non tenet, nec per ſubſequẽtem conſenſum ratificari poteſt. hoc dicit ſecundũ communem intellectum.

CAP. XXIX.

Auditis & intellectis meritis cauſæ de duabus electionibus celebratis in Eccleſia Baiocen. vnã de Gu. archi. & alteram de M. R. ſubdiaco. inuenimus vtranq; contra formã canonicã adtentatam. Cùm enim inquiſitis volũtatibus ſingulorũ decanus cum paucioribus in ipſum R. & cãtor cum pluribus in dictum Gu. archidia. cõueniſſent, ſolo cantore poſtmodũ quendam alium videlicet magiſtrũ R. de Algedus nominãte: ad. n. fuit audi. adpellatum, ne decanus, qui primã in electione vocẽ habebat, ad electionẽ procederet ſine cõſenſu totius capituli, vel maioris & ſanioris partis ipſius. Ipſe vero decanus nõ habito cõſenſu maioris partis capituli, ſed longe minoris: ſubitò in electionẽ prorupit. adpellãs, ne quis cõtra ipſam aliquid adtẽtaret: quãuis adſeueret, quòd electioni factæ plures alij cõſenſerũt, cùm tamẽ ex poſt facto nequiuerit cõualeſcere, quod ab initio nõ valebat: quoniã electio, quę fuerat irrita ipſo iure, per ſubſequentem cõſenſum (maximè adpellatione pendente) nõ

poterat eſſe rata. Eis ergo ad propria recedentibus, cantor & alij qui remanſerāt in capitulo, poſt illā electionē nondum caſſatam & adpel. ad nos interpoſitā, à nominatione dicti archi. recedentes de nouo præfatum ſubdiaconum eligere præſumpſerunt. *nec ſolum eligere verum etiam pulſatis campanis cum proceſſione ſolenni cantando hymnum in eccleſia deportare.* Nos igitur electionem vtramq; duximus irritandam.

* al. Caturcenſi.

IDEM *epiſcopo Conuennarum & Grandiſſiluæ, & Belleparticæ abbatibus.*

Poteſtas data compromiſſariis ad eligendum prælatum, re non integra reuocari non poteſt: & deſinit res eſſe integra, poſtquam compromiſſarij cœperunt habere tractatum. CAP. XXX.

IN cauſis: [& infra.] Cùm capitulū, Tholoſanēſis eccleſiæ ad tractandū de electione epiſcopi cōueniſſent, duos[a] elegerunt, vt. v. de eodē capitulo eligerēt electores,* qui præſtito iuramento de ſubſtituēdi Pōtificis electione tractarēt, & à ſingulis de capitulo ſtatutū eſt & cōceſſum, vt ille, quē illi cōcorditer, vel tres ex illis eligerēt, ab eis (ſi perſona eſſet idonea) pro epiſcopo ſine cōtradictione aliqua haberetur: [& infra.] Poſtmodum verò cùm à prædictis duobus. v. electores electi fuiſſent, & ad tractandū de electione ſeceſſiſſent in partem, & non poſſent omnes vnā pariter cōcordare perſonā, tres ex eis cōuenerunt in epiſcopū Conuennarū, & deinde electionē, quam de poſtulando epiſcopo fecerant, capitulo publicarunt: ac reliqui duo ſubſequēter tertia die cum paucis de capitulo, reliquis abſentibus, elegerunt archidiaconum Agenenſem: [& infra.] Nuncij verò prędicti archidiaconi econtrariò reſponderunt, quod cum prædicti. v. electores ſeorſum de electione tractātes, inter ſe diſſederent, ita, quòd contentioſę voces eorū, à fratribus, qui remanſerant in capitulo, auditæ fuiſſent, capitulum ipſos, propter huiuſmodi contētiones, ſuſpectos habentes, ad eos duos de canonicis deſtinarūt, per quos inhibuerunt eis, ex parte noſtra, ne vlterius in facto procederent: & ita poteſtatē eligendi, quam eis cōmiſerant, reuocarunt, mandantes eis, vt redirēt ad capitulum, & pariter cum aliis fratribus de electione tractarēt: & huiuſmodi reuocationi, duo ex ipſis electoribus adhibētes conſenſum, reliquis tribus non cōtradicentibus, ad ipſum capitulum ſunt reuerſi. ſed alij tres, vſq; ad fores capituli ſubſecuti, ab eis poſtmodum diſceſſerunt. Capitulum vero, cum tota die illa, ipſorum præſentiā expectaſſet, ſubſequenti die, campanam pulſari fecerunt, ſicut moris eſt, ad capitulū congregādum: & prædictis tribus, cum paucis complicibus ſuis, ſeſe contumaciter abſentantibus, prior cum maiori & ſaniori parte capituli, elegit in epiſcopū archidiaconū ſupradictū: [& infra.

Quia vero poſtulatio] de epiſcopo Conuēnarum, quæ præceſſerat,

a ſcilicet R. de ponte & M. Calerarium.

* Iſte tex. reputatur ſing. per Panor. hoc in ſuo effectu.

ceſſerat, facta erat per eos, in quos totum capitulum eligendi tranſtulerat poteſtatem, propter quod vnanimiter de conſenſu totius capituli intelligitur eſſe facta, quam (cùm res non eſſet integra, quia in tractatu iam proceſſerant electores) capitulum minimè potuit reuocare: electionem ipſius archidiaconi decernimus irritandam. Quocirca mandamus, quatenus ſi perſonam ipſius epiſcopi vtilem & neceſſariam inueneritis ad regimen eccleſiæ Tholoſanæ, & idoneam, tam ſcientia literarum, quàm ſuæ conuerſationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Tholoſanenſi diœceſi extirpandam, quæ ibi per negligentiam præſulum miſerabiliter & damnabiliter hactenus pullulauit: tranſeundi ad eccleſiam Tholoſanam, propter vrgentem neceſſitatem, & eorundem vtilitatem, ei licentiam tribuatis.

[* Quæ ap. ſe. &]. *Nimirum cùm in eccleſia Toloſana vacante paſtore duo per diſſenſionem capituli ſui videlicet ven. fr. N. epiſ. Conuenarum & dil. fi. R. archid. Agen. nominati fuiſſent dil. F. A. canonicus S. Licerij & Archidiaconus, & R. Canonicus eccleſiæ S. Stephani Toloſanen. pro parte vero altera di. f. magiſter. p de Rama & A. ſocius eius ad noſtrã præſentiam acceſſerunt. quib. ven. f. n. Alban epiſcopum & dil. f. in tt. S. Marcelli preſbyterum cardinalem deputauimus auditores. Coram quibus propoſuerunt nuncij prædicti epiſcopi quod*]

[* *Statutum etiam fuit expreſſe quod ſi quinque electores in vnam perſonam conuenire non poſſent tribus ex eis concordantibus reliqui duo illorum ſequi tenerentur aſſenſum & electionem eorũ illam ratam habere.*]

[† *Adiecerunt inſuper prædicti & alij nuncij epiſcopi memorati quod ad dil. f. d. tt. S. Priſcæ preſbyterum card. ap. ſe. le. fuit ex parte illa ſpecialis nuncius deſtinatus & in . . . epiſco, vt ipſe poſtulandus erat à nobis, & legatus nullam concedendi vel transferendi eum poteſtatem habebat, cum huiuſmodi diſpenſatio ſedi dumtaxat ap. reſeruetur ne quid contra fieret: ad noſtram audientiam appellauit.*]

[‡ *Exhibuerunt etiam eiuſdem archidiaconi nuncij literas prædicti legati quas nobis ſuper hoc deſtinauit. Cùm autem prædicti auditores premiſſa nobis & fratribus noſtris fideliter retuliſſent, nos memoratum legatum piam intentionem in hoc facto habuiſſe pro certo credentes: ex ipſo tamen tenore literarum ſuarum intelleximus eum circumuentum fuiſſe, & per ſubreptionem tanta celeritate perpendimus elicitum & extortum quicquid ab eo fuerit obtentum cum in ipſis literis ſuis non expreſſit formam poſtulationis.*]

IDEM epiſcopo Florentino.

De conſuetudine poteſt canonicorum electio ad ſolum capitulum pertinere. h. d. . . . & ſecundum quæ allegant.

CAP.

CAPITVLVM XXXI.

CVm eccleſia Vulterana debito canonicorum obſequio lōgo fuiſſet tempore deſtituta, Vulteranus epiſcopus, volens miniſtrorum defectum in eadem eccleſia reſtaurare, canonicos quoſdam elegit,& inſtituit in eadem: quos canonici recipere noluerunt, adſerentes, quòd talis electio fuerat in eorum præiudicium attentata: [*& infra] Mandamus quatenus ſuper primo articulo petitionis epiſcopi, in quo poſtulauit à te, vt canonicos ab iniuria, quam ei ſuper electione canonicorum Vulteranenſis eccleſiæ inferunt, prohiberes: ab impetitione ipſius, dictos canonicos abſoluere non poſtponas: quia non videtur iniuriam facere, qui vtitur iure ſuo, cùm per teſtes lōgè melius ſit probatum, quòd canonici ſupradicti hoc iure vſi fuerint antè, quàm epiſcopus memoratus. In ſecundo quoque articulo, quo idem petebat epiſcopus, vt dicti canonici epiſcopum ipſum iure electionis vti liberè paterentur: abſoluere ſtudeas canonicos ſæpedictos, maximè ſi ſit notorium, quòd in Thuſcia generalis conſuetudo ſeruetur, vt in cathedralibus eccleſiis, ſolum capitulum, irrequiſito epiſcopo, eligendi canonicos habeat facultatem.

*[*Cúmq; ſuper hoc ſuam ad nos idem epiſcopus querimoniam deſtinaſſet, cauſam ipſam tibi commiſimus fine canonico terminandam &c.*

IDEM abbati ſancti Victoris,& decano Pariſienſi,& magiſtro R. Decortonenſi.[a] canonico Morinenſi[b].

a al. Nouiomēſi.
b al. Pariſienſ.

Compromittentes tenentur recipere electum à compromiſſarijs, ſi ſit dignus, niſi contra formam compromiſſi eum adpareat electum.

CAPIT. XXXII.

CVm dilectus filius archidiaconus Morinenſis nobis intimaſſet: quod [†& infra.] Eccleſia Morinenſi epiſcopi ſolatio deſtituta, canonici eiuſdem de paſtoris ſubſtitutione tractantes, in tres canonicos Morinenſes, poteſtatem eligendi epiſcopum vnanimiter contulerunt, promittentes, vt illum reciperent in paſtorem, quem de gremio ipſius eccleſiæ ducerēt eligendum. qui examinatis voluntatibus ſingulorum, archidiaconum eiuſdem eccleſiæ in epiſcopum elegerunt. metropolitanus quoque tam electionem & electi perſonam examinans, quàm etiam ſuper ipſius ætate (de cuius defectu fuerat ab aliquibus dubitatum) inquirens ſolicitè veritatem, per ſententiam declarando electum ipſum minimè ſuſtinere in ætate defectum, electionem factam de ipſo ſolenniter confirmauit: [*& infra.] Verùm B. qui contra electum venerat memoratū, propoſuit ex aduerſo, quòd cùm ſupradictis tribus ſub hac forma fuerat eligendi conceſſa poteſtas, vt capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus vel maiori & ſaniori parte de gremio ipſius eccleſiæ nominatum eligerent

rent in paſtorem: electores ipſi terminos poteſtatis ſibi traditæ non ſeruantes, prædictum archidiaconum eligere præſumpſerunt, quem pauci de capitulo nominarant: vnde canonici Morinen. poſtmodum admirãtes, qualiter archid. electus fuerat memoratus, cum plures eſſent in eadem eccleſia digniores, cœperunt ferè omnes publicè profiteri, quòd nullatenus archidiaconum nominarant: & reputantes ſe in hac parte deluſos, quod ſuper hoc factum fuerat, noſtro curauerunt apoſtolatui reſerare: [† & infra.] Nos vero attendentes, quia res pernicioſa eſſet exemplo, ſi per ſurreptionis aſtutiam quis aſcenderet ad apicem dignitatis: ita duximus prouidendum, vt præſtito à contradictoribus iuramento, quòd ipſi malitioſe contra præfatum electum non moueant quæſtionem huiuſmodi, prædicti tres electores, iuramenti vinculo aſtringantur dicere veritatem, quot ex canonicis examinationis tempore in præfatum archidiaconum conuenerunt. Et ſi tres ſimul, aut duo ſaltem ex ipſis iurati, dixerint maiorem canonicorum partem in ipſum archidiaconum conueniſſe, vos contradictoribus ſilentium imponatis, cùm contra hoc eorum eſſet probatio inſufficiens, eo quòd ſinguli eſſent in ſuis teſtimoniis ſingulares. Si vero per eorum depoſitiones conſtiterit ſæpe dictum archidiaconum extitiſſe à paucioribus nominatum: tunc ſi fuerit ſufficienter oſtenſum, quod illum de gremio eccleſiæ ſecundum formam ſibi traditam debebant eligere, in quem omnes, vel maior & ſanior pars capituli conueniret, vos electionẽ ipſius archidiaconi, omnino caſſetis: alioquin, quod de ipſo factum eſt, ratum habentes, contradictores ab eius impetitione per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatis, præfatum B. præbenda Morinen. eccleſiæ ſpoliantes, qui ſe ad hanc pœnam (ſi fortàn in probatione deficeret) obligauit. Non obſtante, quod ſuper ætatis defectu obiectũ eſt contra illum, cùm idem canonicus huic obiectioni non multum inſtiterit, & ſuper hoc à metropolitano fuerit iudicatum, cuius ſententia in rem tranſiit iudicatam, cùm intra decennium non fuerit pronunciatione legitima ſuſpenſa.

[† *Qui poſtea regaliis receptis à rege ad petitionem ipſius capituli à Ven. fr. n. epiſcopo Atrabaten. de mandato metropolitani prædicti fuit in presbyterum ordinatus: & aliquandiu nullo contradicente liberam & pacificam tam in temporalibus quàm in ſpiritualibus adminiſtrationem obtinuit in eccleſia Morinenſi. Vnde procuratores ipſi à nobis humiliter petierunt vt his qui poſt hæc omnia inuidiæ ſtimulis agitati contra propriũ factum temere venientes aduerſus electum ipſum materiam diſcordiæ ſuſcitare præſumunt ſilentium imponentes, & memoratam electionem tam concorditer celebratam & confirmatam ſolenniter approbantes eidem faceremus munus conſecrationis electo impendi. multorum ſuper hoc abbatum*

&ca-

& capitulorum ciuitatis et diœceſ. Morinenſ. ſed etiam aliorum proborũ literis nobis præſentatis, qui ſuper præmiſsis omnibus teſtimonium perhibentes, electum ipſum de literatura diſcretione ac honeſtate reddiderunt multipliciter apud nos commendatum. Quinimmo & electorum ipſorum ſuper hoc nobis literas retulerant, quib. erat de verbo ad verbum, ſicut idem aſſerunt electores, literarum illarum tenor inſertus, quæ de poteſtate ipſis tradita iuxta præmiſſam formam confectæ in capitulo fuerant, & ſigillo capituli ſigillatæ.]

[† Vel tranſmittere, qui coram nobis ſollicitè poſtulauit vt eadem electione quaßata faceremus ipſi eccleſiæ de perſona idonea canonicè prouideri, cùm ferè omnes canonici Morin. ſicut aſſeruit, ſint parati præſtito iuramento firmare, quod præfatum archidiaconum nunquam in epiſcopum nominarant, & legitimum poſſet oſtendi quod iuxta formam præmiſſam ſupradictis trib. collata fuerit eligendi auctoritas vt videlicet de gremio ipſius eccleſiæ eligerent eum in quem omnes vel maior & ſanior pars capituli conſentiret, aſſerente eodem h. ſe nihilominus probaturum quod ſæpedictus electus pateretur in ætate defectum.]

Idem epiſcopo Baiocenſi.

Si ex ſeptem compromiſſariis tres eligunt quartum, & ille conſentit, & eſt idoneus: confirmabitur electio.

CAP. XXXIII.

CVm in iure peritus exiſtas, [‡ & infra.] Primus tuæ conſultationis articulus continebat, quod cuiuſdam decano eccleſiæ defuncto, eiuſdem loci capitulum ſub hac forma in. vij. ex ipſis canonicis compromiſit, vt illum, quem ex ſe vel aliis de gremio ipſius eccleſiæ omnes pariter, vel maior eorum pars nominaret: eundem capitulum reciperet in decanum: Vnde cùm vnus ex illis ſeptem, à tribus ipſorum: & alius qui non erat de numero eorundem, à tribus aliis in decanum fuerint nominati: requiſiſti vter eorum adſumi debeat in decanum. Super quo taliter reſpondemus, quòd is, qui de numero ſeptem à tribus eorum dignoſcitur nominatus, iuxta compromiſſi tenorẽ debet in decanũ adſumi, dummodo electioni de ſe factę cõſentiat, & aliquod canonicũ non obſiſtat.

[‡ Et copiam habeas peritorum non poſſumus non mirari, quia ſuper quibuſdam iuris articulis nos conſulere voluiſti, qui nihil aut modicum dubitationis continere noſcuntur.]

IDEM duci [a] Caringiæ.

[a] Al. Saringiæ. al. zaringici. al. Carintheæ.

Electio Imperatoris ſpectat ad principes Germanos tam prælatos, quàm laicos: & electio facta per eorum maiorem partem, cæteris non contemptis, tenet. Et ad papam pertinet electum examinare, approbare, & inungere, conſecrare, & coronare, ſi eſt dignus: vel reiicere, ſi eſt indignus, vt quia ſacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus, & hæreticus, paganus, periurus, vel eccleſiæ perſecutor. Et electoribus nolentibus eligere, Papa, ſupplet. Et data paritate vocum eligentium, nec accedente maiori con-

gi concordia, Papa poteſt gratificari cui vult. hoc dicit notanter iſte textus.

CAPITVLVM XXXIIII.

VEnerabilem: [& inf. a.] Inter cætera vero [quidam principes] [*quæ dicti principes per eaſdem nobis literas intimarunt*] hac præcipuè obiectione ſunt vſi, dicentes, quod *Ven. fr. N. Preneſtinus epiſcopus* Apoſtolicæ ſedis legatus aut electoris geſſit, aut cognitoris perſonam. Si electoris, in meſſem alienam miſerat falcem ſuam: & electioni ſe ingerens, principum derogauerat dignitati. Si cognitoris, abſente altera partium videtur perperam proceſſiſſe, cùm citata non fuerit, & ideo non debuit contumax iudicari: [*& infra.][1] Vnde illis principibus ius & poteſtatem eligendi regem in imperatorem poſtmodum promouendum recognoſcimus (vt debemus) ad quos de iure ac antiqua conſuetudine noſcitur pertinere, præſertim cùm ad eos ius & poteſtas huiuſmodi ab Apoſtolica ſede peruenerit, quæ Romanum imperium in perſonam magnifici Caroli à Græcis tranſtulit in Germanos. Sed & principes recognoſcere debent, & vtique recognoſcunt, ſicut iidem in noſtra recognouêre præſentia: quòd ius & auctoritas examinandi perſonam electam in regem, & promouendam ad imperium, ad nos non ſpectat, qui eum inungimus, conſecramus, & coronamus. Eſt enim regulariter & generaliter obſeruatum, vt ad eum examinatio perſonæ pertineat, ad quem impoſitio manus ſpectat. Nunquid enim ſi principes non ſolùm in diſcordia, ſed etiam in concordia ſacrilegum quemcunque, vel excommunicatum in regem tyrannum vel fatuum hæreticum eligerent, aut paganum: nos inungere, conſecrare, ac coronare hominem huiuſmodi deberemus: abſit omnino. Obiectioni ergo principũ reſpondentes, adſerimus, quòd legatus noſter *epiſcopus Preneſtinus* adprobando regem *chariſſimum in Chriſto fi. noſtrum*[a]. & reprobando ducem *Suauie Philippum*. nec electoris geſſit perſonam, vtpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec cognitoris, cùm neutrius electionem, quo ad factum eligentium confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam, *& ſic ius ſibi principum nullatenus vſurpauit.* Exercuit autem denunciatoris officium, quia perſonam ducis eiuſdem indignam; & perſonam regis denunciauit idoneam, quo ad imperium obtinendum. non tam propter ſtudia eligentium, quàm propter merita electorum, quamuis plures ex illis, qui eligendi regem in imperatorem promouendum de iure ac de conſuetudine obtinent poteſtatem, conſenſiſſe perhibeantur in ipſum regem *Ottonem*, & ex eo quod fautores *Philippi* ducis abſentibus aliis & contemptis ipſum eligere præſumpſerunt, pateat eos perperam proceſſiſſe, cũ electioni plus contemptus vnius, quã contradictio multorum obſiſtat:

[† & in-

Vide l. properandum § Sin autẽ C. de iud. & l. conſentaneũ, per Barto. C. quomodo et quãdo iud.

a Vnde

a Intelligit Ottonem regem.

* *al. itaque.*
a Philippum.
b Ottonem.

[†& infra.] Nos vtique*non[a] ducem,ſed[b] reliquum reputamus & nominamus regē,iuſtitia exigente:[‡& infra.]Quòd autem cùm in electione vota principum diuiduntur, poſt admonitionem & expectationem alteri partium fauere poſſimus,maximè poſtquam à nobis vnctio,conſecratio & coronatio poſtulantur:iure patet pariter & exemplo. Nunquid enim ſi principes admoniti,& expectati vel non potuerunt,vel noluerunt,in vnum propoſitum conuenire : ſedes apoſtolica aduocato & defenſore carebit:eorumque culpa ipſi redundabit in pœnam?Sciunt autem principes,*& tua nobilitas non ignorat*,quod cùm Lotharius & Corradus in diſcordia fuiſſent electi: Roma.pontif. Lotharium coronauit, & imperium obtinuit coronatus,eodem Corrado tunc demum ad eius gratiam redeunte . *Nos ergo per nuncios principum memoratos* Eos[a] igitur[l] duximus commonendos, *vt ſicut nos à iuris ipſorum ceſſamus iniuria,ſic ipſi contra ius noſtrum ſe nequaquam iniurioſos oſtendant . ſed* à præfato duce iuſto quidem à nobis iudicio reprobato recedant:& præfato regi non abnuant adhærere:niſi tunc demum contra perſonam vel factum legitimum, quid ab eis obiectū fuerit,& oſtenſum : & infra. Sunt enim notoria impedimenta ducis,ſcilicet excommunicatio publica,periurium manifeſtum,& perſecutio diuulgata,quam progenitores eius & ipſe prçſumpſerunt in apoſtolicam ſedem , & alias eccleſias exercere. Fuit[c] quoque à *bo.me.Ce.pp.* præd.noſt.*propter inuaſionem & deuaſtationem patrimonij beat.Petri commonitione ſæpe præmiſſa publicè ac ſolenniter* excommunicationis vinculo innodatus,*cum in Tuſcia moraretur*, quod poſtmodū recognouit,dum per nuncium ſuum *ab ipſo prædeceſſore noſtro* abſolutionis beneficium poſtulauit. *& poſtmodum a Sutrino epiſcopo quem cum abbate S. Anaſtaſii pro liberatione ven.fr.n.Salernitani archiepiſcopi non in Teuthoniam miſeramus,contra formam mandati noſtri de facto ſolummodo quia de iure non potuit,poſt ſuam electionem apud VVarmatiam occulte ſe fecit abſolui.* vnde patet,quòd ipſe fuit excommunicatus electus: [‖ & infra.] Idem etiam contra proprium iuramentum,ſuper quo nec conſilium à ſede apoſt.requiſiuit,ambitionis vitio regnum ſibi vſurpare præſumpſit,*non alium neceſſitatis cauſa in regē eligere quod vtique tolerabilius videretur.*cùm ſuper illo iuramēto prius Romana eccleſia conſuli debuiſſet. *ſicut & eam quidã conſulere prudenter conſueuerunt, apud quem ex inſtitutione diuina plenitudo reſidet poteſtatis.* Nec valet ad plenam excuſationem ipſius, ſi iuramentum illud dicatur illicitum,cùm nihilominus ſuper eo nos prius conſulere debuiſſet,quàm contra ipſum propria temeritate venire: prçſertim illo exemplo,quòd cùm Gabaonitæ à filijs Iſraël per fraudem ſubripuerint iuramenta: ipſi tamen cognita fraude, contra illud venire temere noluerunt.

c enim.

Vtrum

Vtrum verò dictum iuramentum ſit licitum vel illicitum, & ideo ſeruandum, an non ſeruandum extiterit, nemo ſanæ mentis ignorat ad noſtrum iudicium pertinere. [* * & infra.] Inſuper ſi prædictus dux, *quod abſit*, imperium obtineret, libertas principum in electione periret, & imperium obtinendi de cæterò cæteris fiducia tolleretur. nam ſi prout olim *Federicus Lorado vel Henricus poſtmodum Federico, ſicut nunc vel Federicus Philippo vel Philippus Henrico*, frater dicti ducis patri eorum, ſic dux ipſe fratri ſuo ſuccederet, videretur imperium non ex electione, ſed ex ſucceſſione deberi: *præterea cùm multi principum ex imperio æquè ſint nobiles & potentes*; & in præiudicium principum redundaret, ſi nõ niſi de domo [a] ducis prædicti videretur aliquis ad imperium adſumendus. [† & infra.] Nobilitatem ergo tuam monentes, per apoſtolica ſcripta mandamus, quatènus à præfato duce recedas. omnino, non obſtante iuramento, ſi quod ei ratione regni feciſti, cùm (eo quantum ad obtinendũ imperium reprobato) iuramẽtum huiuſmodi non debeat obſeruari. *Prædicto verò* Ottoni, *quem nos concedente domino, ad coronam Imperij diſponimus euocare potenter adhæreas, &c.*

a ducũ Sueuiæ

[‡ *Fratrem noſtrum Salczburgenſ. archiepiſcopum. & dilectum filium abbatem de Salen. & nobilem virum Marchionem Orientalem quorundã principum nuncios ad ſe. ap. deſtinatos benignè recepimus, & eis beniuolã duximus audientiam indulgendam. Literas quidem quas quidam per eos nobis principes deſtinarunt, diligenter perlegi fecimus, & quæ in eis continebantur, notauimus vniuerſa.*]

[* *Venerabilem nos qui ſecundum Apoſtolicæ ſeruitutis officium ſumus ſingulis in iuſtitia debitores, ſicut iuſtitiam noſtram nolumus ab aliis vſurpari, ſic ius principum nolumus nobis vendicare.*]

† *Vnde priuilegium meruerunt amittere qui permiſſa ſibi abuſi ſunt poteſtate. Videri non immeritò poteſt quod iniuria huiuſmodi non obſtante cæteri vti poterant iure ſuo. Et quoniam dux prædictus, nec vbi debuit, nec à quo debuit, coronam & vnctionem accepit, memoratus verò rex & vbi debuit, videlicet Aquiſgrani. & à quo debuit. ſ. a. ven. f. n. Colonien. archiepiſcopo vtrunque recepit.*]

[‡ *In reprobatione verò præfati Philippi ducis Sueuiæ & propter manifeſta impedimenta perſonæ, non accuſatione, ſed condemnatione potius fuit opus, quia non accuſatione, ſed damnatione indigent manifeſti.*]

[‖ *Et videtur non immeritò quod ad hunc ſit ex eadem excommunicationis ſententia innodatus, cùm prædictus epiſcopus eum ſua auctoritate non poſſet abſoluere, auctoritate verò noſtra delegatione, nec poſſet plus nec aliter licere hoc ipſi, quàm ei fuerat ab apoſtolica ſed. conceſſum. ex eo etiam excommunicationis ſententiæ ſubiacere creditur manifeſtè: quod cum perfidus Morcualdus, [al. Marcoaldus,] dei & eccleſiæ inimicus cum vniuerſis fautoribus, tam Teuthonicis quàm Latinis, excommunicationis vinculis ſua iniquitatis merito ſit aſtrictus, ſicut iam illi per literas noſtras*

F directas

directas per P. iudicem Placentinum ipſius Philippi nuncium intimaſſe meminimus, quas ad ipſius Philipp. audientiam credimus perueniſſe. Ipſe nihilominus quamuis id non tantum ex relatione ipſius iudicis, ſed etiam per publicam famam ad notitiam eius deuenerit, eidem excommunicato nõ ſcium communicat, ſed eum in malitia ſua fouet, & per nuncios & per literas ſuas exercuit vel exacuit furorem ipſius vt chariſſ in Chriſto filio noſtro F. Siciliæ regem illuſtrem nepotem ſuum, quem iam priuauit hæreditate paterna, adhuc priuet poſſeſſione materna.]

*[*Quòd autem Philippus de genere perſecutorum exiſtat, principes nõ credimus dubitare, cùm Henricus qui primus imperiũ de genere ipſius hoc accepit, bo. me. Paſchalem pp. p. noſtrum cum epiſcopis & cardinalib. & multis nobilib. Romanorũ præſumſerit captiuare. Fredericus autẽ pater ipſius Philippi contra Fe. recordationis Alexandrũ papam. p. n. longo tempore ſciſma fouit. Henricus frater ipſius Philippi, qualiter ſe habuit circa interfectores ſanctæ memoriæ A. Lodien. [al. Longõ.] epiſcopi, quẽ ipſe prius coegerat exulare, ac Corradum qui Hoſtienſem epiſcopum ceperat ſatis noſtis. Quinetiã qualiter Ven. F. n. Auximan. epiſcopum alapis cedi fecerit, & pilos de barba eius auelli, & tractari eum in plurib. inhoneſte. qualiter & quoſdã familiares eccleſiæ naſo fecerit mutilari. Qualiter quoque prædictum Salernitanũ archiepiſcopum captiuari, & quoſdã viros eccleſiaſticos flammis torreri fecerit, quoſdã verò viros in mari ſubmergi, ad tuã & aliorum principum credimus audientiam perueniſſe.]*

[†Cùm ergo nos flecti à propoſito noſtro nulla penitus occaſione poſſimus, ſed in eo potius firmiſſimè perſiſtamus, & tu nobis ſæpe per literas tuas duxeris ſuggerendum, vt eidem duci nullatenus faueremus.]

IDEM.

Abſentes ad electionem de prouincia ſunt vocandi, & confirmatur electio maioris & ſanioris partis.

CAP. XXXV.

Ex 4. compilati. CORam dile. fi. tit. ſanctæ Prudentianę presbytero cardinali: & infra. Si verò vtriuſque partis fuerit caſſata electio: vos (fratribus omnibus qui fuerint in prouincia conuocatis) quæ maiori & ſaniori parti eorum ſuper prædictis videritis complacere: per cenſ. eccle. faciatis firmiter obſeruari.

IDEM Parmenſi epiſcopo, & eius coniudicibus.

Caſſata electio partis maioris factæ, contempta minori parte, etiã ſi eſt vnus ſolus: non tamen ius eligendi deuoluitur ad minorem h. d ſecundum intellectum communem. CAP. XXXVI.

BOnæ memoriæ S. Cremonen. epiſcopo in extremis agente, cùm de conualeſcentia deſperaretur ipſius, Cremon. capitulum H. canonicũ ſuum Regij diſciplinis ſcholaſticis inſiſtentem, ad certum terminum in vigilia Pentecoſtes pro futuri electione pontificis citari fecerunt: [& infra.] Conſtituto autem dicto H. pro ſua electione & dilecto filio noſtro I. pro electione archipresbyteri corã nobis: electionem ab ipſo

H. poſt electionem archipresbyteri non caſſatam, licet de viro multæ literaturæ, honeſtæ vitæ, & claræ famæ, non tamen ſine multa temeritate præſumptam, cùm de priori noſtrũ deberet expectare iudicium, antequam procederet ad ſecundã, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem, in [a] primo conſenſu capitulo permanente.

Electionem autem archipresbyteri (quamuis laudabile teſtimonium perhibeatur de ipſo) iuſtitia exigente caſſauimus: tum quia corpore dicti epiſcopi nõdum tradito ſepulturæ, habuerunt de ipſa electione tractatum cõtra canonicas ſanctiones: tum quia inuentus eſt H. fuiſſe contemptus, licet vnus ſolus extiterit: cùm plus in talibus conſueuerit contemptus vnius obeſſe, quàm multorum contradictio in præſenti. Nec prædicta debet dici citatio valuiſſe, quia cùm epiſcopi mortẽ præuenerint, temeraria nimis extitit: & ideo non potuit *arcere citatum.

a Vult pontifex archipresbyteri electionem nec cõfirmare quaſi ex nouo capituli cõſenſu, ſi adhuc conſentiat.

* *al. arctare.*

[Verum ſecunda feria poſt pentecoſten dicto epiſcopo viam vniuerſæ carnis, ingreſſo capitulũ antequam corpus illius eſſet ſepulturæ traditum, abſente canonico memorato, in quatuor de ipſo capitulo & tres de clero ciuitatis poteſtatem eligendi pontificem contulerunt, expreſſo hoc ſcilicet, vt minor pars illorũ vij ſequeretur in electione maiorẽ. Habito itaque poſt mortẽ, ſed ante ſepulturã, tamen ipſius epiſcopi de futuri paſtoris electione tractatu, cum vota illorũ diui ſerẽtur in partes, vt quatuor in archipresbyterum, duobus in archid. vno in aliũ conſentientibus, tandẽ illo ſepulto minoris partis arbitrio ad iudicium accedente maioris, eundem archypresbyterum concorditer elegerunt. Cui electioni archid. cum capitulo & clero ciuitatis nullo contradicente conſenſit. Verum adueniens poſtmodum Hug. & aſſerens ſe fuiſſe contemptũ, ac propter hoc electionẽ huiuſmodi nullius fuiſſe momenti, quaſi ius eligendi deuolutum fuiſſet ad ipſum pro ſe, prout potuit archidiaconum memoratum elegit.]

IDEM.

Non monachus, in prælatum regularem eligi non poteſt.

CAP. XXXVII.

CVm ad noſtram notitiam perueniſſet, quòd H. qui ſe pro abbate Lexonienſi gerebat, nõ fuit antè monachus quàm electus: nos attendentes, quod contra regulares traditiones illud fuerat attentatum, cùm nullam ſpem vel promiſſionem habens, vt abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipſo factam curauimus irritare.

IDEM magiſtro Ca. presbytero cardinali ſedis apoſtolicæ legato.

In abbatem eligi non poteſt, niſi inſtructus in regula monachali.

CAP. XXXVIII.

OFficij tui: [* & infra.] Sanè nobis tuis literis intimaſti, quod cum monaſterium quoddam poſitum in medio nationis

peruerſæ, paſtore careret: monachi de electione abbatis tractantes *neceſſariam duxerunt perſonam eligere, cuius potentia valerent à perſecutorib. liberari. cumque non poſſent, &c.* cùm non poſſent ſui ordinis idoneam inuenire perſonam, in quendam virum nobilẽ oculos fixerunt, per quem poterant melius defenſari: & patrem adierunt ipſius humiliter poſtulantes, quod filium ſuum induceret, vt habitum ſuſciperet monachalẽ, nullam patri de ipſius promotione fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium prouidum & diſcretum, *&* xxxv. *annorum ætatis.* qui effectus monachus, *nulla ſpe, vt aſſerunt, de ſublimatione tributa, ſed die in quo monachus eſt effectus,* fuit in abbatem electus, cuius electio extitit per rectorem Meſſanenſem apoſtolicæ ſedis legatum, qui omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cum autẽ idem ſit paratus purgare ſe, quod nulla fuit ad hoc ambitione inductus: poſtulas edoceri, vtrum dictus legatus electionem confirmare vel diſpenſare potuit, vel quod factum eſt, ſtare poſſit, & vtrum electione caſſata iterum valeat eligi in abbatem? Nos autem conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod cum ex his, quæ incontinenti ſubſecuta ſunt, oſtendatur, quod talis taliter non poſſit eligi in abbatem, maximè pro eo, quod antequam eſſet diſcipulus, voluit eſſe magiſter: electionem illam irritam eſſe decreuimus & inanem. Verùm poſtquam fuerit in regula competenter inſtructus (ſi vrgens neceſſitas, & euidens vtilitas ipſius monaſterij poſtulauerit) purgatione recepta poterit in abbatem adſumi, ne monaſterium opprimatur incurſibus malignorum.

[† *Proſequens laudabilem actionem, cùm ſuper illis de quibus dubitas per nos poſtulas edoceri.*]

IDEM.

Electio aliàs canonica confirmatur, licet quidem eligentium eſſent minori excommunicatione ligati.

CAP. XXXIX.

Sic in vet. IL la quotidiana inſtantia. & infra. Quia pro certo didicimus electionẽ canonicam extitiſſe, ipſam auctoritate apoſtolica duximus confirmandam: ſupplentes de plenitudine poteſtatis ſi quis in ea ex eo fuiſſet defectus, quod quidam interfuerunt electioni eiuſdẽ, qui ex ſola participatione in ſimplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

IDEM magiſtro maximo notario noſtro.

Si poſtulatio cum electione concurrit, & numerus poſtulantium eſt duplo maior & poſtulatus eſt idoneus: poſtulatio admittitur, reiecta electione. Si verò indignus, & hoc maior pars poſtulantium ignorauerit: poſtulatio & electio reprobantur. Si verò ſciebant, & electus eſt idoneus, confirmatur electio: & idem ſi numerus poſtulantium non eſt duplo maior. hoc dicit, intelligendo ſecundum quod continet ius commune.

CAP.

CAP. XL.

Scriptum eſt in Apocalypſi Ioan. quòd in medio & in circuitu ſedis erant quatuor animalia: & infra. Sanè ad hanc eccleſiam, ſcilicet Cõſtantinopolitanã duo animalia ſunt vocata, vtinam plena oculis, & alas habentia ſenas, videlicet 'Eradienſis' archiepiſcopus, & Plebanus ſancti Pauli de Venetijs, ſicut per Procuratores tam poſtulantium archiepiſcopũ, quàm eligentium Plebanum fuit propoſitum coram nobis: & infra. — Apocalip. 4. Sic abſciſa in vet. Eraclienſis

Verùm quia de his, quæ per aſſertionem partium in iudicium deducta fuerant, nobis non potuit fieri plena fides, quãuis ſuper his, quæ de numero dicta ſunt poſtulantiu, per quoddam inſtrumentum publicum, necnon confeſſionem procuratoris aduerſę partis in iudicio factam, ſed poſtea reuocatam, pars altera aſſereret ſuam intentionẽ eſſe fundatam, cauſam diſcretioni tuæ duximus committendam. Per ap. ſcripta mãdantes, quatenus ſuper his & alijs inquiras diligentiſſimè veritatem, de meritis electi & poſtulati apud Venetias, vbi nati fuerunt, & diutiùs conuerſati. De ſtudijs autem eligentium & poſtulantium, & omnibus generaliter, quę cauſam poſſunt inſtruere apud Conſtantinopolim, vbi huiuſmodi poſtulatio & electio celebratæ fuerunt. Et ſi partes conſenſerint, procedas hoc modo: vt ſi conſtiterit de mutuo conueniſſe conſenſu, quòd ad electionem patriarchæ. vij. admitterentur præpoſiti, ſiue per ſeipſos ſiue per alios, & duo alij ex parte vniuerſitatis pro cæteris conuentualium eccleſiarum prælatis, totéue tunc temporis conuentuales eccleſias habuiſſe prælatos, quod cum vij. præpoſitis & nouem canonicis quos quidem canonicos conſtat in poſtulatione præfati archiepiſcopi conueniſſe, duplo maiorem facerent numerum quàm xvj. electores plebani, tu vice noſtra poſtulationem admittas, niſi probatum fuerit poſtulato aliquid obuiare de canonicis inſtitutis, quod promotionẽ ipſius debeat impedire: ac Plebani electione caſſata) ipſum archiepiſcopum abſoluas à vinculo quo Eradienſ. eccleſiæ tenetur: concedendo ipſum Conſtantinopolitanæ eccleſiæ in paſtorem. Quod ſi ad faciendum duplo maiorem numerum ſimul omnes prædicti minimè ſufficerent: ſiue dignus ſiue indignus fuerit poſtulatus, tu poſtulatione repulſa, electionem Plebani auctoritate noſtra cõfirmes, dummodo nihil obſiſtat eidem, quod ipſum tanto præſulatu reddat indignum.

Si verò numerus poſtulantium inuentus fuerit duplo maior, quemadmodum prædictum eſt, & perſona poſtulata reperta fuerit indigna, tàm poſtulationem, quàm electionem nõ differas reprobare. Niſi forſan omnes, aut maior pars poſtulantium præſumptione damnabili poſtulauerint ſcienter indignum, vt hac vice meritò debeant eligendi ſeu poſtulandi

poteſtate priuari. Et hoc quoque caſu electionem confirmes, ſi eam de perſona idonea conſtiterit celebratam.

Conſtit. xxiij. IDEM in concilio generali *Lateranenſi.*

Si illi, ad quos ſpectat electio, negligunt eligere prælatum cathedralis vel regularis eccleſiæ intra tres menſes, proximus ſuperior eccleſiá ordinabit: quòd ſi intra tres alios menſes non fecerit, canonicè punietur.

CAP. XLI.

NE pro defectu paſtoris gregē dominicum lupus rapax inuadat, aut in facultatibus ſuis eccleſia viduata graue diſpendium patiatur: volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & eccleſiarum indemnitatibus prouidere: Statuimus, vt vltra tres menſes cathedralis eccleſia vel regularis prælato non vacet. Intra quos (iuſto impedimento ceſſante) ſi electio celebrata non fuerit: qui eligere debuerant, eligēdi poteſtate careant ea vice. Ac ipſa eligendi poteſtas ad eum, qui proximo præeſſe dignoſcitur, deuoluatur. Is verò, ad quem fuerit deuoluta poteſtas, deum præ oculis habens non differat vltra tres menſes cum conſilio capituli ſui, & aliorum virorum prudentium viduatam eccleſiam de perſona idonea ipſius quidem eccleſiæ, vel alterius, ſi digna non reperiatur in illa, canonicè ordinare: ſi canonicam voluerit effugere vltionem.

Conſtit. xxiij. IDEM in eodem.

Per aliquam de tribus formis hic contentis, ſcilicet ſcrutinij, compromiſſi, & inſpirationis, procedi debet ad electionem in eccleſiis cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contra facientes, priuandi ſunt ea vice poteſtate eligendi. hoc dicit vſque ad §. Illud.

CAP. XLII.

QVia propter diuerſas electionum formas, quas quidam inuenire conantur, & multa impedimenta proueniunt, & magna pericula imminent eccleſiis viduatis. Statuimus, vt cum electio fuerit celebranda, præſentibus omnibus qui debent, & volunt, & poſſunt commodè intereſſe: adſumantur tres de collegio fide digni, qui ſecretè & ſigillatim vota *& corda*, cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorſus adpellationis obſtaculo interiecto: vt is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel maior & ſanior pars capituli conſentit. Vel ſaltem eligendi poteſtas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium eccleſiæ viduatę prouideant de paſtore. Aliter electio facta non valeat: niſi fortè communiter eſſet ab omnibus, quaſi per inſpirationem *dei* abſque vicio celebrata. Qui verò contra præſcriptas formas eligere adtentauerint: eligendi ea vice poteſtate priuentur.

Inter-

Interdicit procuratorem in electionis negotio conſtitui, niſi concurrant hic contenta vſque ad § electiones. Abbas Siculus.

Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem conſtituat, niſi ſit abſens in eo loco, de quo debeat aduocari, iuſtoq́ue impedimento detentus venire non poſſit: ſuper quo, ſi opus fuerit, fidem faciat iuramento. & tunc ſi voluerit, vni committat de ipſo collegio vicem ſuam.

Præcipit electiones ſolenniter publicari, & clandeſtinas reprobari. h. d. vſque ad finem. Abbas Siculus.

Electiones quoque clandeſtinas reprobamus, ſtatuentes, vt quàm citò electio fuerit celebrata, ſolenniter publicetur.

IDEM in eodem. Conſtit. xxv.

Conſentiens electioni de ſe factæ per abuſum poteſtatis ſecularis, efficitur inelegibilis ad dignitatem, & electio eſt nulla. Eligentes autem à beneficiis, per triennium ſuſpenduntur, & tunc ſunt priuati poteſtate eligendi.

CAP. XLIII.

QVisquis electioni de ſe factæ per ſecularis poteſtatis abuſum conſentire præſumpſerit, contra canonicam libertatem & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec abſque diſpenſatione ad aliquam valeat eligi [b] dignitatem. [a] Qui verò electionem huiuſmodi, quam ipſo iure irritam eſſe cenſemus, præſumpſerint celebrare: ab officiis & beneficiis penitus ſuſpendantur [per triennium] eligēdi tunc poteſtate priuati.

a al. in veteri. Si quis.

b poteſtatē. vet.

Incluſa deſunt in vet.

IDEM in eodem. Conſtit. xxvj.

Si prælatus per negligentiam confirmauit indignum electum ad regimen animarum, perdit poteſtatem confirmandi primum ſucceſſorem, & à perceptione proprij beneficij ſuſpenditur, & promotus deiicitur: Si verò per malitiam hoc fecit grauius punitur. Electi verò immediatè ſubiecti papæ, per ſe aut per perſonas inſtructas debent adire papam, & petere confirmationem. Et ſi ſunt electi in concordia & valde remoti, videlicet vltra Italiam conſtituti, interim adminiſtrant, ita tamen, quod nil alienent: benedicantur autem & conſecrantur prout conſueuerunt.

CAP. XLIIII.

NIhil eſt, quòd eccleſiæ dei magis officiat, quàm quod indigni aſſumantur prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo adhibere neceſſariam medelam, irrefragabili conſtitutione ſancimus, quatenus cum quiſquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet ipſius confirmatio, diligenter examinet & electionis proceſſum, & perſonam electi: vt cum omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia ſi ſecus fuerit incautè præſumptum, non ſolum deiiciendus eſt indignè promotus,* verum etiam indignè promouens puniendus. Ipſum quoq; decernimus hac animaduerſione puniri: vt cùm de ipſius conſtiterit

*Vide l. ſi conſtat. & Bart. ff. de adpel.

ſtiterit negligentia, maximè ſi hominem inſufficientis ſciẽtiæ, vel inhoneſtæ vitæ, vel ætatis illegitimæ adprobauerit: nõ ſolum confirmãdi primum ſucceſſorem illius careat poteſtate, verumetiam (ne aliquo caſu pœnam effugiat) à perceptione proprij beneficij ſuſpendatur, quouſque (ſi æquum fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si verò conuictus fuerit in hoc per maliciam exceſſiſſe, grauiori ſubiaceat vltioni.*

*Vide l. ſeruos. C. ad leg. Iu. de vi pu. & l. nemo deinceps ad ſi. C. de epiſ. audi.

Epiſcopi quoque tales ad ſacros ordines & eccleſiaſticas dignitates promouere procurent, qui commiſſum ſibi officium digne valeant adimplere, ſi & ipſi canonicam cupiunt effugere vltionem. Cæterum qui ad Romanum pertinẽt immediatè pontificem: ad percipiendam ſui confirmationem officij, eius ſe conſpectui (ſi commodè fieri poteſt) perſonaliter repræſentent, aut perſonas tranſmittant idoneas, per quas diligens inquiſitio ſuper electionibus & electis poſſit haberi: vt ſic demum† per ipſius circunſpectionem conſilij, ſui plenitudinem officij adſequantur, cùm eis nihil obſtiterit de canonicis inſtitutis: ita quòd interim valde remoti, videlicet vltra Italiã conſtituti, ſi electi fuerint in concordia, diſpenſatiuè propter neceſſitates eccleſiarum, & vtilitates in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtrent, ſic tamen vt de rebus eccleſiaſticis nihil penitus alienent. Munus verò benedictionis, ſeu conſecrationis recipiant, ſicut hactenus recipere conſueuerunt.

† al. dein le.

HONORIVS tertius, cap. Conſtantinop.

Expenſæ neceſſariæ quas facit capitulum pro electione prælati, de bonis prælaturæ debent fieri, vel reddi.

CAP. XLV.

ex 5. compil. tit. de conſtitut.

VT præteritæ: [*& infra.] Pręſentiũ auctoritate ſtatuimus, vt expenſæ neceſſariæ, quas capitulum Conſtantinopolitanum, vel eius nuncij vacante ſede pro electionis negocio fecerint, de bonis patriarchatus fiant totaliter, vel reddantur: Dummodo ipſi bona decedentis patriarchæ non occupent vel vſurpent.

[*Litis vel cõtentionis deciſa materia futuris litigiis occaſio amputetur.]

Elcoludenſi

IDEM electo ¹Lugdunẽ.¹

Electio poſt collationem ex interuallo celebrata, non valet. h. d. ſecundũ opinionem magis communem. CAP. XLVI.

a b Lundonen. & ſic paulò poſt

CVm poſt petitam inſtanter, & demum obtentam, quondam ᵃ¹Lugdunenſis¹ archiepiſcopi ceſſionem, vota canonicorum Lugdunenſi. in te tunc ipſorum præpoſitum concorditer conueniſſent: Quia tandem examinato (ſicut decuit) proceſſu electionis tuæ, inuenimus eam poſt publicationem conſenſuum, & collationis tractatum, aliquandiu fuiſſe protractam, adſenſumque tuum prius, quàm electus fueris requiſitum: electionem eandem (ex ipſius dumtaxat

inordinato proceſſu)[a] iuſtitia caſſauimus exigente.

IDEM[b] Eboracenſ. priori S. *Barbaræ*, & magiſtro Guidoni de Canope.

Monachus vnius monaſterij alterius factus abbas, in electione abbatis prioris monaſterij vocem non habet, etiam ſi tale ius ab abbate & monachis prioris monaſterij ſibi fuit reſeruatum. CAP. XLVII.

COnſtitutis in præſentia noſtra procuratoribus ſancti Taurini[c] Eboracen. & ſancti Leofredi de cruce abbatũ [† & infra.] Cùm autem procuratores ipſorum abbatũ iuſſi eſſent exprimere, quo iure ipſi abbates deberent electioni abbatis Fuſcan. monaſterij intereſſe: reſponderunt, quod olim cùm adſumerentur in ſuorum & monaſteriorũ abbates, fuit ſpecialiter indultum eis ab abbate & conuẽtu monaſterij Fuſcanen. vt haberent vocem in capitulo eorundem. Nos autem rationem huiuſmodi friuolam reputantes, ſuper hoc perpetuum ſilentium imponimus abbatibus ſuprà dictis.

[† *Et monaſterij Fuſcanen. dil. fr. n. d. tt. ss. Io. & Pauli presbyterum Cardinalem de limus auditorem, coram quo propoſuerunt procuratores prædictorum abbatum quod vacante præfato monaſterio, quod immediate ad Romanam eccle. pertinet, monachi euſdẽ loci contemptis præfatis abbatibus qui commodè poterant & debebant de iure vocari ad electionem abbatis temere procedentes Erhardum quondam abbatem S. Vindoci ad eiuſdem regimen minus idoneum eligere præſumpſerunt, quare petebant electionem eiuſmodi penitus irritari.*]

IDEM Rothomagenſi capitulo.

Electio debet fieri verbo, & de illo, in quem conſenſerit maior pars capituli, & non reſpectu aliarum partium.

CAP. XLVIII.

ECcleſia veſtra deſtituta paſtore, & votis veſtris, cùm de futura prælati haberetis ſucceſſione tractatum, in diuerſa diuiſis, quidam in Thomam, quidam in cancellarium, & quidam ſingulares in ſingulares perſonas eiuſdem eccleſiæ cõſenſiſtis. Verùm cum ſuper his in noſtra & noſtrorum fratrum præſentia multa fuiſſent hincinde propoſita, inuenimus quòd illi, qui ſua in Thomam deſideria dirigebant, licet maiorem partem facerent partium comparatione minorum, nõ tamen ad maiorem partem capituli peruenerunt. Conſiderauimus nihilominus, quòd poſt publicationem conſenſuum, & collationis tractatum ad electionem nullus habitus eſt proceſſus, quamuis deportationis ſolennitas etiam poſt appellationem legitimã fuerit ſubſecuta, quam pro electione nec decerет, nec etiam expediret haberi. Vnde quod factum eſt de T. prædicto, caſſauimus, petitione conſentientium in cancellarium non admiſſa. Gregorius nonus.

[a] *Vide authen. de hæred. & Fal. §. inordinatum col. 1. et vij. q. i. nihil.*

[b] Ebroicenſi.

[c] Ebroicenſi.

Non profeſſus in abbatem eligi non poteſt. CAP. XLIX.

CVm in magiſtrum aſſumi non deceat, qui formam diſcipuli non aſſumpſit, nec ſit præficiendus, qui ſubeſſe non nouit: nos intellecto per te, quòd in quibuſdam regularibus domibus iure tibi diœceſano ſubiectis, ſunt quidam in abbates non profeſſi ordinem regularem aſſumpti: Mandamus, quatenus cùm abbates tales eſſe non debeant, qui per profeſſionem monachi & regulares canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inueneris (ſublato appellationis impedimento) procedas.

IDEM Cuman. Capitulo.

Electio facta à non maiori parte capituli, et omiſſa collatione, nõ valet.

CAP. L.

CVmana eccleſia paſtoris ſolatio deſtituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, qui præſentes erant de Cumanis canonicis, ac tribus abbatibus, qui vocem in electione habere noſcuntur, capellani & clerici ciuitatis electioni ſe debere intereſſe dicentes, ſub huiuſmodi proteſtatione admiſſi fuerunt, quod vox eorum, qui non deberent intereſſe de iure, vel de conſuetudine non valeret. Tandem præmiſſo iuxta formam concilij generalis ſcrutinio: vij. de canonicis, vnus abbatum, xj. capellani, & nouem clerici in eiuſdem eccleſiæ archipresbyterum conuenerunt: nouem canonicis, vno de abbatibus, vno capellano, & xj. clericis in ipſius eccleſiæ archidiaconis dirigentibus vota ſua: & infra. Cùm decem & octo fuerunt canonici, tres abbates. xx clerici, & xiiij. capellani, neutram electionem comperimus ad maiorem partem totius capituli perueniſſe. nec probatum fuerat, quòd clerici admitti debuerint, nec quòd capellani admiſſi fuerint de conſuetudine, vel de iure. nã & ſi cappellani electionibus epiſcoporum interfuerint, & ſcrutatores dederint voluntatum, non tamen inquiſita vota ſua fuiſſe, vel eos aliquos elegiſſe probatur, ſed & ſi inquiſita fuiſſent vota, vel ipſi aliquos elegiſſent, per hoc tamen non conſtitit id eis de iure competere, vel ex conſuetudine iam præſcripta. Vnde nos electiones ipſas præſumptas etiam contra formam concilij generalis, cùm collatio omiſſa fuerit, quæ poſt publicationẽ ſcrutinij fieri debuiſſet: de f. no. con. ſententialiter duximus irritandas, electores hac vice eligendi poteſtate priuantes.

IDEM abbati Cluniacen.

Per compoſitionem factam cum prælato & capitulo, non poteſt ius eligendi competere laico, etiam patrono in eccleſia collegiata.

CAP. LI.

SAcroſancta Romana eccleſi. & infra. Sanè propoſuiſti in noſtra præſentia, quod ſuper ordinatione prioris monaſte-

rij

rij ſancti Pancratij ad Cluniacẽ. eccleſiam pertinentis* cum comite de Valernia patrono ipſius, quidã prædeceſſor tuus de conſenſu capituli ſui compoſitionem quãdam iniuit iuri contrariam,[a] & eccleſiæ ipſi damnoſam, videlicet vt in optione ſit ipſius comitis aſſumere ad prioratú dicti monaſterij (Cluniacẽ. & de Charitate prioribus dumtaxat exceptis) vnum de duobus melioribus totius Cluniacẽ. ordinis, quos abbas duxerit nominandos: & infra. Attendentes itaque, quòd ius eligendi in collegiata eccleſia non cadit in laicum. & ideo id eſſet perniciosum exẽplo, & redundaret in diſpendium eccleſiaſticæ libertatis: volumus vt dictum prioratum liberè poſſis (non obſtãte compoſitione ipſa) ſicut alios prioratus tibi ſubditos ordinare, denunciando ordinationem factam patrono, vt ſuum ſi voluerit honeſtum* impartiatur aſſenſum.

*al. pertinente.

[a] Vide. l. non dubium cũ not. C. de leg. & xxv. q. ij. imperiali.

*al. honeſtè.

IDEM decano & Cap. Sancti Ioannis & ſancti Stephani Biſuntinẽ.

Si per Papam mandatus habentibus eligere, quod eligant cum conſilio aliquorum: alioquin conſiliarij prouideant: eligentes debent conſilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore exſpectare reſponſum: aliàs electio non tenet. CAP. LII.

CVm in veteri lege: & infra. Porrò iamdudum vobis dedimus in mandatis vt intra quadraginta dies poſt ſuſceptionem literarum noſtrarum cum conſilio ſancti Benigni & Moriſmundi abbatum, & fratris S. de ordine prædicatorum, eligeretis perſonam idoneam canonicè in paſtorem: alioquin dicti conſiliarij vobis de archiepiſcopo prouiderent. Verùm die ad eligendũ præfixa, ſex ex vobis poteſtatem eligendi dediſtis, vſque ad conſumptionẽ cuiuſdam candelæ, quæ ibidem accenſa extitit duraturam. Tandem cùm electores huiuſmodi conueniſſent in prædictum abbatem ſancti Benigni, & ſuper hoc ſociorum eius conſilium requiſiſſent: proponente vno ex illis quòd deliberato conſilio reſponderent: & differentibus eis feſtinanter dare reſponſum, præfati electores (cum candela ipſa deficeret) non exſpectato ipſorum conſilio dictum abbatem in Biſuntinẽ. archiepiſcopum elegerunt: & infra. Relato ergo ad apoſtolicam ſedem negocio: archiepiſco Vienẽ. & abbati de Firmitate iniunximus, vt ſi cõſtaret ab eiſdem electoribus de electione tractatum fuiſſe habitum, & in tractatu electionis* prædictorum conſilium requiſitum, electionem ipſius abbatis (ſi perſona eſſet idonea) confirmarent. Quòd ſi in tractatu electionis non fuiſſet illorum conſiliũ requiſitum, licet poſtea requiſitum fuerit non competenti tempore, nec etiam exſpectatum reſpõſum ipſorum, aut non eſſet idoneus idem abbas: quod de ipſo factum erat, tanquam inualidum irritarent: & infra. Cum autem compertum non fuerit competenti

*al. electione.

parenti tempore requiſitum cõſilium de perſona prædicti abbatis, & quando extitit requiſitum, non fuit exſpectatum reſponſum niſi modico tẽpore, nec debeat alijs imputari, quòd intantum illi ſibi tempus arctarãt* : electionem abbatis ipſius, non perſonæ, ſed electionis vitio, duximus irritandam.

*Vide l. 2. §. ſed ſi qui. ff. ſi quis can.

IDEM epiſcopo Siluanecten.

Si maior pars capituli ſcienter eligit indignum, valet electio de digno à minori parte etiam ex eodem ſcrutinio facta. hoc dicit, ſecundum veriorem intellectum & intrinſecum.

CAPVT LIII.

CONgregato Niuernen͂. capitulo ad electionem futuri paſtoris. xiij. in decanum, & xviij. (computato procuratore cuiuſdam abſentis) in cantorẽ ipſius eccleſiæ cõuenerunt: qui cùm plures in eum, & pauciores in alium ſua deſideria direxiſſent, à parte ſua electus extitit in paſtorẽ eccleſię Niuernen͂. Poſtmodum credente parte decani, quòd alij plurimum deliquiſſent eligendo perſonam ſcientiæ literalis expertem, propter quod illis ſecundum ſtatuta Lateranen͂. concilij ipſo iure eligendi poteſtate priuatis, poteſtas eligendi ad eos extitit deuoluta: decanum ipſum, qui in eum ſua vota direxerant, in ſuum epiſcopum elegerunt ad ſedem apoſt. adpellantes: & infrà. Reliquis petentibus vt irritare decani electionem adtentatam à paucioribus, & poſt aliam non caſſatam, ac confirmare reliquam veluti canonicè celebratã à pluribus de perſona idonea dignaremur. Nos igitur mãdamus, quatenus ſi dictus cantor defectum in literatura non patitur, & aliàs eſt idoneus ad regimẽ paſtorale, ipſius electionem procures auctoritate noſtra (infirmata reliqua) cõfirmare. Alioquin (ipſius cantoris electione irrita nunciata) prænominatum decanum (ſi nihil ei de canonicis obſtiterit ſtatutis) eadem auctoritate præficias eccleſiæ memoratæ.

Idem Siluanecten͂. epiſcopo, & Ioan. de monte mirabili archidiac. & ſuccentori Parienſi.

Habens plures dignitates vel plura beneficia curata ſine diſpenſatione Papæ, ineligibilis eſt. h. d. quò ad titulum. CAP. IIII.

DVdum eccleſia Rothomagen͂. paſtoris ſolatio deſtituta, contra electionem, quæ in eadem *eccleſia fuerat celebrata, archidia. & quidam alij eiuſdẽ eccleſiæ canonici ad ſedem apoſt. acceſſerunt. Dicto verò archid. pro ſe ac parte ſua, & G. archid. procuratore illorum, qui electionem celebrauerant, in noſtra præſentia cõſtitutis, inter alia, quæ contra electum obiecta fuerant, archidiac. propoſuit memoratus, quòd idẽ electus poſt generale cõcilium archidiaconatũ Ambianen͂. adeptus, ipſum cũ pluribus parœcialibus eccleſiis, quas ante idem cõcilium obtinuerat, retinere præſumpſit, eoq; dimiſſo *retinuit

* Al. ea.

* l. omiſſo.

nuit eccleſias memoratas. Vnde cùm in eodem concilio ſit ſtatutum, vt quicunque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, ſi prius tale beneficium obtinebat, eo ſit ipſo iure priuatus: & ſi forte illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur: prædictus electus contra huiuſmodi veniens ſtatuta, tranſgreſſionis notã, nec non cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non ſpectabant ad ipſum (cùm poſt receptionem alterius priora beneficia vacauerint ipſo iure) rem contrectauit per cõſequens alienam & ſic furtum commiſit quodãmodo vel rapinam. In ſuæ quoq; ſalutis & multarum animarũ diſpendium prædictas parœciales eccleſias retinebat, cùm earum cura, qua iam priuatus fuerat ipſo iure, ad eum nullatenus pertineret: & ſic per ipſum eædem animæ damnabiliter ſunt deceptæ. Verùm procurator eorum, qui elegerant ipſum & ſi pluralitatẽ beneficiorum huiuſmodi coram nobis profiteretur in iure, per conceſſionem tamen Rothomagẽ. archiepiſcopi nobis exhibitam, eundem electum niſus* eſt multipliciter excuſare. Nos igitur dictam excuſationem, vtpote friuolam nullatenus admittentes, [b] vobis dedimus in mandatis, vt ſi conſtaret, quòd idem poſt receptum archidiaconatum prædictum curam animarum habentem, præfatas parœciales eccleſias electionis tempore retineret, nec oſtenderet ſecum per ſedem apoſtolicam ſuper hoc diſpenſatum, electionem illius auctoritate apoſtolica caſſaretis: & infrà.

*al. [illegible] iſus.
[a] Vide l. [illegible] §. fina. ff. de neg. geſt.

Partibus ergo propter hoc in veſtra præſentia conſtitutis, præſtito quoque* iuramento de veritate dicenda, & factis poſitionibus & reſponſionibus hinc inde, tandem eodem decano prætextu quorundã grauaminum ad noſtram audientiam appellante, vos electionem huiuſmodi irritantes, eidem eccleſiæ de Cenomañ. epiſcopo prouidiſtis: & infrà. Licet autẽ poſitiones[a] & reſponſiones ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen conteſtationem litis non inuenimus eſſe factam (cùm non per poſitiones & reſponſiones ad eas factas,* ſed per petitionem in iure propoſitam & reſponſionem factam conteſtatio litis fiat) [b] eundem proceſſum de fratrum noſtrorum conſilio irritum duximus nunciandum. Tandẽ archidiaconus electionem ex præmiſſa cauſa petiit irritari, electo reſpondente prædicto, quòd non erat eius electio irritanda. Lite verò coram nobis legitimè conteſtata, præſtitoq́ue de veritate dicenda à partibus iuramento, idem electus etſi conſiteretur ſe dicta beneficia electionis tempore retinuiſſe: tamen excuſare ſe ſuper hoc nihilominus nitebatur, * quia videlicet dictum archidiaconatum non credebat curam animarum habere

*al. præſtitoque
[a] Vide l. hæres. & [illegible] ff. de pet. hæ. & l. Gallus §. & [illegible] ſi tantum [illegible] de lib. & poſth.
*Al. [illegible] tas.
[b] Vide l. de[illegible] ſor. §. qui interrogatus ff. de inter. act. & l. [illegible] C. de [illegible] teſt.
*a [illegible] [illegible] tur.

bere. Sed cũ in iure confeſſus fuerit, quòd archidiaconus Aabianen. de conſuetudine ſuſpendit, excommunicat, & abſoluit presbyteros & priores, & parœciales eccleſias interdicit, nec non archidiaconus viſitat, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione viſitationis recipit, euidenter adparet, quòd curam habet animarum adnexam: quam ſi etiã non haberet, negare nõ poteſt, quin perſonatus exiſtat, cùm idem de perſonatibus, quod & de beneficijs curã animarũ habentibus iudiciũ ſit habendum. Inſuper indulgentiam, quam ſuper hoc adſerit ſe habere, inualidam reputauimus, cum in ea falſitatem ſuggerit, & ſuppreſſerit veritatem: qua tacita vel expreſſa ipſam nullatenus habuiſſet. Suggeſſit enim quòd prædictas parœciales eccleſias antequã fuiſſet in archidiaconũ adſumptus, canonicè fuerat adſecutus, cum nullus potuerit plures parœciales eccleſias obtinere, niſi vna penderet ex altera, vel vnam intitulatam, & alteram cõmendatam haberet. vnde cum idẽ vtranq; illarum intitulatam haberet, ipſas nequiuit canonicè habuiſſe. Item ſuggerens, quòd reditus perſonatus ſui erant tenues & exiles, ſuppreſſit, quòd alios reditus in pluribus eccleſiis noſcitur obtinere. Suppreſſit etiam, quod plures parœciales eccleſias cum pluribus alijs beneficijs in diuerſis eccleſijs obtineret: cùm intentionis noſtræ non fuerit ſecum in tot beneficijs (præſertim habentibus curam animarum) diſpenſare, nec intentionis noſtræ fuerit aliquid ei de nouo concedere, ſed vt per indulgentiam poſſet habita licitè retinere: & infra. Tandem cùm non reſtaret, niſi proferenda ſententia, idem tam iuri (ſi quod ei competere videbatur) quàm liti ceſſit [a] ſpontanea voluntate, cuius ceſſionem duximus admittendam.

[a] *Vide. l. poſtquã liti. C. de pact. & Bar. in. l. qui Roma. §. duo fratres. ff. de verbo. obliga.*

IDEM.

Irrita eſt electio, quam collatio non præceſſit, vel quæ facta non eſt à maiori parte capituli, vel quæ non fuit communis. CAP. LV.

IN Geneſi legitur: & infra. Cum in concilio caueatur, vt is collatione habita eligatur, in quem omnes vel maior & ſanior pars capituli cõſentit: & in Guil. maior pars totius capituli non conſenſerit, quanquã maiorem partem habuit parium comparatione minorum. Nec plenè nun erit ad numerum, quia vtrum G. & H. de quibus aduerſarij referunt quæſtionem, in electione vocem habuerint. tractatum non extitit nec diſcuſſum: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit. Nec etiam electio communiter celebrata, quoniã licet in eũdem Guil. ſingulariter, ſinguli cõſenſiſſent, non tamẽ debuit ſubſequi ſingularis electio, ſed communis: ne vel idem repeti videretur, vel ex hoc ſequeretur abſurditas, vt tot eſſent electiones, quot eſſent numero eligentes. Nec ex ſingularibus vel particularibus conſenſibus adpareret vniuerſalis

ſalis electio vel communis, licet quilibet ſingularis veritatem exprimat ſuæ partis: quemadmodũ ex ſingularibus propoſitionibus (licet veris) vniuerſalis propoſitio non adparet[a], niſi per ſignum vniuerſale fortiſan exprimatur. Nec præmiſſi duo canonici poterant ſic excludi, cùm primus exiſteret in canonicatus poſſeſſione, vel quaſi[b] habendo ſtallum in choro, locũ in capitulo, legendo & cantando vt canonicus, & ad tractatus ac electiones dignitatum & perſonatuum, quæ occurretũt pro tempore faciendæ, tanquam cononicus ſit vocatus: quanquam hac vice fuerit cum proteſtatione admiſſus: ſecundus verò eſſet in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocãdus: cùm de toto regno Franciæ vocentur abſentes de conſuetudine eccleſiæ Gallicanæ. Nos his plenius intellectis, de con. f. n. præmiſſam electionem vtpote contra formam concilij adtentatam, decernimus irritam & inanem.

[a] Vide l. qui habebat. ff. de leg. iij. & l. [illegible] ff. de leg. ij.

[b] Vide l. certum C. de rei vind.

IDEM Cap. Maſſano.

Non valet electio pontificis per laicos & canonicos facta, etiã ſi hoc habeat conſuetudo. h. d. & quotidie ſolet allegari.

CAP. LVI.

MAſſana* eccleſia paſtore vacante: & infra. Edicto perpetuo prohibemus, ne per laicos cum canonicis pontificis electio præſumatur. Quę ſi fortè præſumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem. Nõ obſtante contraria conſuetudine, quæ dici debet potius corruptela.[c]

* al. Meſſana.

[c] Vide. l. omnes iudices, cũ no. C. de dec. lib. 10. in gl. 1. & in auth. vt nulli iudi[illegible] in gl. magna. col. ix.

IDEM Cap. Cathalañ.

Non ſufficit ad confirmationem electionis, quòd ſit facta à maiori parte capituli, niſi etiam illa pars ſit ſanior.

CAP. LVII.

ECcleſia veſtra deſtituta paſtore conuenientes in vnum (abſente Guil. qui tunc noluit intereſſe) ad celebrandam electionem terminum ſtatuiſtis. Veniente verò termino, & Guil. dicto (cùm abſens exiſteret) non vocato: præmiſſo iuxta formam concilij generalis ſcrutinio. xiiij. magiſtrum G. presbyterum cardinalem concanonicũ veſtrum. & xvij. R. Remen. canonicum elegerunt, præfato G. poſtmodum electioni eiuſdem R. ſuum præbente conſenſum. Tandem procuratoribus vtriuſque partis in no. præ. cõſtitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod (cùm in. iiij. excederat aliam computato Guil. prædicto maiorem capituli partem habebat, & per hoc debebat pars ſua ſanior reputari, cùm vbi maior numerus eſt, zelus melior præſumatur.[d] Pars vero altera electionem eandem multipliciter impugnabant, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec eſſe ſufficientis ſcientiæ ad eccleſiam ſupradictam, cũ ætatis maturæ, & eminentis ſcientiæ prælatus cardinalis exiſtat. & cum electores cardinalis alios meritis & auctoritate præcellerent: habito præſertim reſpectu ad perſonam

[d] Vide l. ita ſtipulatus. § cedendum eſt ff. de [illegible].

ſanam electam: meliorem zelum eos habuiſſe conſtabat. Dicebatur præterea, quod cõſenſus dicti Guil. (quem pars eiuſd. R. confitebatur fuiſſe cõtemptum, adſerente parte reliqua capitulum potiùs contemptum ab ipſo fuiſſe) cum nõ fuerit conſenſus præſtitus in ſcrutinio, ſed poſt electionem acceſſerit, adijcere nil valebat: & infra. Denique ſtatutum gene conci. quod electionem decernit inualidam, cum contra eiuſdẽ concilij formã in electione peccatur, non debet ad contemptum & alia, quæ non ſunt de forma referri. vnde quod ibi dicitur quod aliter electio celebrata non valeat, ea reſpicit tantũ, quæ attentantur contra formam cõcilij memorati: nõ autem alia quæ ponuntur ibidem, ſicut eſt iſtud quod præſentibus omnibus, qui debent, volunt, & poſſunt commodè intereſſe, habe- debeat in electione proceſſus, ne cætera, quæ ſuper hoc alibi ſtatuta noſcuntur vno verbo videantur euerti. Neque enim* credendum eſt Romane pontifi. (qui iura tuetur) quod aliàs excogitatum eſt multis vigilijs & inuentum, [a] vno verbo ſubuertere voluiſſe. Nos ergo quæ hincinde fuere propoſita pleniùs intellectis (cum ex Lateranenſ. concilio in ordinationibus eccleſiarum maior & ſanior pars capituli exigatur, & ſtatutum generalis concilij contineat inter cætera, vt is eligatur, in quem omnes vel maior & ſanior pars conſentit) electionem dicti R. non perſonæ, ſed potius electionis vicio (cum maior & ſanior pars non conſenſerit in eundem) de fratrum noſtrorum conſilio duximus ſententialiter irritandam.

**Al. Nec enim.*

[a] Vide. §. quorũ inſti. in proœ. et in auth. vt iud. ſine quo. ſuff.

IDEM.

Publicato ſcrutinio, non poſſunt electores variare, ſed compelli debent ad collationem & electionem.

CAP. LVIII.

PVblicato ſcrutinio, variare nequeunt electores, Cum ſit facienda collatio, & electio celebranda. Ad quod per ſuperiorem, ſi oportuerit, compellantur.

IDEM.

Caſſata electione propter ſimoniam etiam ſine culpa electi, non diſpenſat epiſcopus ea vice cum caſſato: ſecus ſi electus libere reſignauit h.d. ſecundum intellectum gloſſæ.ij. in fi.

CAP. LIX.

SI alicuius electionem propter ſimoniam, eo ignorãte ac ratum non habente, commiſſam contigerit reprobari. cum eo ſuper prælatione * ad quam taliter fuerat electus illa vice non poteſt epiſcopus diſpenſare. Quamuis circa eum, qui ignoranter recipit ſimplex beneficium per ſimoniacam prauitatem, poſt liberam reſignationem epiſcopi diſpenſatio toleretur.[a]

** Aliàs, poſtulationis.*

[a] Vide. l. nihil §. ſicut filius. ff. de in offi. teſta.

IDEM.

Electi

Electoribus impeditis currit tempus, ſi poſſunt impedimentum tollere.

CAP. LX.

HIs quibus interdicitur vt abſque ſuperioris licentia eligere non præſumant, tempus ſtatutum à canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam huiuſmodi poſtulandi.

DE TRANSLATIONE EPISCOPI.

Ex 3. compilat.

TIT. VII.

Innocentius .iij. Antiocheno patriarchæ.

Patriarcha qui confirmatum in archiepiſcopum, transfert ad ſedem epiſcopalem, ab epiſcoporum confirmatione ſuſpenditur. Ioan. And.

CAPIT. I.

CVm ex illo generali priuilegio, quod beato Petro & per eum eccleſiæ Roman. dominus noſter indulſit, canonica poſtmodum manauerint inſtituta continentia maiores eccleſiæ cauſas ad apoſt. ſed. perferendas, ac per hoc tranſlationes epiſcoporum ac ſedium mutationes ad ſummum apoſtolicæ ſedis antiſtitem de iure pertineant, nec ſuper his quicquam præter eius adſenſum debeat immutari.* Miramur quod L. Apameñ.[a] electu in Tripolitanam[b] eccleſiam tranſtuliſti, & nouo quodam mutationis genere paruificaſti maiorem, & magnum quodammodo minoraſti, epiſcopare archiepiſcopum, imò potiùs dearchiepiſcopare præſumens. Licet enim dictus L. nondum fuiſſet in archiepiſcum conſecratus, confirmationis tamen munus receperat, & archiepiſcopalia (quantũ ei licuit) miniſtrarat, ſicut nobis ipſius relatione innotuit, qui [ſe Valieñ.] epiſcopum aſſeruit confirmaſſe. Ne igitur perpetrandi ſimilia cæteris audacia tribuatur, te ab epiſcoporum confirmatione duximus ſuſpendendum. *

* al. attentare.
a Papheñ.
b metropolitanam.
al. Siual. eñ.

Idem decano & capitulo Andegaueñ.

Electos in epiſcopos & confirmatos, transferre poteſt ſolus papa.

CAP. II.

INter corporalia & ſpiritualia eam cognouimus differentiam, quòd corporalia faciliùs deſtruantur quàm conſtruantur. ſpiritualia verò faciliùs conſtruantur, quàm deſtruantur. Vnde iuxta canonicas ſanctiones epiſcopus ſolus honorem dare poteſt, ſolus auferre non poteſt. Epiſcopi quoque à metropolitanis ſuis munus conſecrationis accipiunt, qui tamen non poſſunt, niſi per Rom. pon. condemnari. Cum ergo fortius ſit ſpirituale vinculum, quàm carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus ſpirituale coniugium, quod eſt inter epiſcopum & eccleſiam, ſuo tantum iudicio reſeruauerit diſſoluendum, qui diſſolutionem etiam carnalis coniugii, quod eſt inter virum & fœminam, ſuo tantum iudicio reſer-

*Vide l. 1. C. ad le. Iul. repe. & Inſti. de excep. §. hodie.

uauit: præcipiẽs, vt quos deus coniunxit, homo non ſeparet. Non enim humana, ſed potius diuina poteſtate coniugium ſpirituale diſſoluitur, cum per tranſlationem, depoſitionem, aut ceſſionem auctoritate Rom. pon. quem conſtat eſſe vicarium Ieſu Chriſti, epiſcopus ab eccleſia remouetur: & ideo tria hęc quæ præmiſimus, non tam conſtitutione canonica, quàm inſtitutione diuina, ſoli ſunt Ro. pon. reſeruata. Sicut autem epiſcopus conſecratus ſine licentia Ro. pon. ſuam nõ debet eccleſiam derelinquere, ſic & electus confirmatus: cum non debeat in dubium reuocari, quin poſt electionem & confirmationem canonicam inter perſonas eligentium & electi coniugium ſit ſpirituale cõtractum, cui profecto epiſcopalis dignitas nihil addit: cùm quis epiſcopali præditus dignitate, nullius tamen eccleſiæ poſſit eſſe epiſcopus: quemadmodum de illo contingit, qui oneri pontificali renunciat, non honori. Vnde cùm non ſit maius vinculum epiſcopi ad eccleſiam, quàm electi, maximè cùm fuerit confirmatus, imò idem penitus & non aliud, idem iuris obtinet in vtroque. Sicut ergo epiſcoporum tranſlatio, depoſitio, & ceſſio, ſic & electorũ poſt confirmationem (ſpiritualis coniugij ratione) ſoli eſt Romano pontifici reſeruata. licet vſque ad tempora iſta, quod cautum fuerat de epiſcopis, expreſſum non fuerat de electis: propter expreſſam tamen ſimilitudinem, vel identitatem potius nemini poterat videri dubiũ ſubtiliter intuenti. cùm de ſimilibus idem iudiciũ ſit habendum. Sed neque iſtud, quod in canone legitur de electo, vt ſi vltra ſex menſes per ſuam negligẽtiam retinuerit eccleſiam viduatam, nec ibi, nec alibi donum conſecrationis accipiat, imò Metropolitani ſui cedat iudicio: aliter intelligentibus poterat ſuffragari: cùm non intelligatur eccleſia viduata, quaſi ſponſum non habeat, ſed quia ſponſus eius nondum ſit conſecratus, adhuc quò ad quandam quaſi viri maneat ſolatio deſtituta: ſicut iuxta communem modum loquendi illa dicitur eccleſia viduata, quæ licet epiſcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de ceſſione ſubſequitur, & ſtatutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam: vt ſicut Metropolitani iudicio electus deiicitur, ita etiam ad aliam eccleſiam poſſit trãſferri, præſertim cùm nec ſine auctoritate Romani pontificis fiat ceſſio vel deiectio memorata: qui vt hæc poſſent, ex illo canone, Metropolitano, indulſit. Vnde ſi circa tranſlationem idem fieri voluiſſet, quod de ceſſione dixerat, de tranſlatiõe poterat expreſſiſſe: & quod non eſt ſanctorum patrum decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinuentionibus præſumendum: præſertim cùm nonnunquã intelligatur prohibitum, quod non inuenitur conceſſum. Sanè quoniam Turonẽ. achiepiſcopus electum

Abric-

ceñ. per Metropolitanum ſuum confirmatum, in eccleſiam veſtram præter auctoritatem ſedis apoſtolicæ transferre præſumpſit, & in epiſcopum conſecrare, quem Rothon ager. archiepiſcopus citra mandatum noſtrum abſoluit, & ei licentiam tribuit tranſeundi: prædictos archiepiſcopos à conſecratione & confirmatione pontificum, epiſcopum verò ab executione pontificalis officij, Bituricen. archiepiſcopus iuxta mandati noſtri tenorem ſuſpendit. Et quamuis iidem archiepiſcopi tãquam maiores plus exceſſerint in præmiſſis,* præfatus vero epiſcopus minus (vtpote illorum tanquam maiorum errorem ſecutus) nos tamen intellecta eorum confeſſione ſpontanea, & ſupplicatione deuota, veniam errori dedimus, quòd non ex malignitate, ſed ex ſimplicitate peccauerunt.* Et quoniam præfatus epiſcopus, qui minus peccauerat, ſeuerius fuerat caſtigatus, reatum ſuum recognoſcens humiliter & deuotè, ac miſericordiam poſtulans, & iudicium non requirens: nos intuentes, quòd licèt ſibi munus conſecrationis impenſum, nec prioris eccleſiæ ipſum pontificem fecerit, nec ſecundæ, cùm ad primam non fuerit conſecratus, & ad ſecundam (priori vinculo perdurante) non potuerit canonicè conſecrari, adhuc coniugaliter alteri alligatus: et tam à vinculo prioris eccleſiæ, quàm à pœna ſuſpenſionis per ipſum abſoluto, de benignitate ſedis apoſtolicæ duximus concedendum, vt priori conſenſu hactenus perdurante, Andegauen. eccleſiam ſtudeat gubernare.

*Vide l. in preſbyteris C. de epiſcop. & cle. & ſi de pe. l. meis & iſti ſunt.

*Vide l. 3. § ſi. ff. de li. cau. & not in l. plag. C. ad le. Fla. de pla.

Idem Bambergenſi epiſcopo & Petro ſcholari Maguntinen.

Epiſcopus, qui propria auctoritate de ſua eccleſia ſe transfert ad aliam, caret vtraque.

CAP. III.

QVãto perſonã *ven. f. n.* Hildeſen. epiſcopi [* & infra.] Ipſe verò relicta Hildeſen. eccleſia, ad Herbipolen. eccleſiam auctoritate propria ſe tranſtulit. Non attendens quod veritas in euangelio proteſtatur. Quos Deus coniunxit homo non ſeparet. & poteſtatem transferendi pontifices ita ſibi retinuit dominus & magiſter, quòd ſoli beato Petro vicario ſuo, & per ipſum ſucceſſoribus ſuis ſpeciali priuilegio tribuit, & conceſſit: ſicut teſtatur antiquitas, cui decreta patrum ſanxerunt reuerentiam exhibendam: & euidenter aſſerunt ſacrorum canonum ſanctiones. Non enim homo, ſed Deus ſeparat, quos Roma. ponti. (qui non puri hominis, ſed veri Dei vicem gerit in terris) eccleſiarum neceſſitate vel vtilitate penſata, nõ humana, ſed diuina potius auctoritate diſſoluit. [* & infra.] Ne autẽ facti peruerſitas tranſeat præſumptoribus in exemplum* (quod quidem, ſi verum eſt, non poteſt non eſſe notorium) tibi præcipimus vt adminiſtrationem Herbipo-

Matth. 19.

*Vide l. capitulum § pe. ff. de pe. & in l. ſi quis in ſuo C. de in ſi. teſt.

eccleſiæ penitus derelinquat: [† & infra.] Cæterùm quoniam Herbipo. eccleſiæ canonici vota ſua in ipſum prorſus illicitè contulerunt, volentes (ſicut dignum eſt) vt in eo puniantur, in quo peccauerunt, eligendi eos hac vice ſuſpendimus poteſtate [‡ & infra.] Quia vero Hildeſen. eccleſiam, cui fuerat alligatus, vnde (ſecundum apoſtolum) ſolutionẽ quærere non debebat, nimis improbè dereliquit: ne ad ipſam redeat vlterius, diſtrictius prohibemus: cum ſecundum traditiones canonicas, qui ad maiorem ſe plebem tranſtulerit, à cathedra repelli debeat aliena, & carere propria: vt nec illis præſideat, Concord. 7. q. 1. ſi quis. quos per ſuperbiam ſpreuit, nec illis, quos per auaritiam concupiuit.

[§ Sincero diligebamus affectu, tãto ſecurius ſperabamus quod nihil aduerſus matrem ſuam Ro. eccleſiam in præiudicium ſui ordinis & eccleſiaſticæ diſciplinæ diſpendium attentaret. Sane ſicut certa multorum aſſertione comperimus & ſuarum didicimus nihilominus teſtimonio literarum, quibus ad nos directis Herbipolen. ſe pontificem nominabat.]

[Nolentes autẽ tantæ præſumptionis audaciam relinquere impunitam, qui ſecundum Apoſtolum omnem inobedientiam prompti ſumus vlciſci.]*

[† Si verò quod non credimus hanc ſuſpenſionem noſtrã non curauerit humiliter obſeruare, & in abbatia ſibi vſurpare præſumpſerit, excommunicationis vinculo ipſum decreuimus innodatum, omnibus etiam tam clericis quàm laicis Herbipolẽ. diœceſ. ſub anathematis interminatione præcipimus non obſtante iuramento fidelitatis vt omnem ſibi obedientiam ſubtrahant, quam ipſe ſibi contra ſacros canones vſurpauit, non attendens quod dicit apoſtolus: Nemo ſibi ſumat honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.]

[‡ Etſi contra ſed. ap. interdictum ad cuiuſdã nominatiõnem proceſſerint, quod ab eis factum fuerit irritum decreuimus & inane.]

IDEM Bamber. epiſcopo & *magiſtro Præpoſito* ſcholaſtico Maguntinenſi.

Solus papa transfert epiſcopos: & indulgentia per eum ſuper tali tranſlatione conceſſa, ad literam ſeruanda eſt.

CAP. IIII.

LIcet in tantum: [‖ & infra] Sicut legitimi matrimonij vinculum, quod eſt inter virum & vxorem, homo diſſoluere Matth. 19. nequit, domino dicente in euangelio: Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet: ſic & ſpirituale fœdus coniugij, quod eſt inter epiſcopum & eccleſiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum ſine illius auctoritate ſolui non poteſt, qui ſucceſſor eſt Petri, & vicarius Ieſu Chriſti. Hoc autem C. quondam Hildeſen. epiſcopus non attendẽs, ad Herbipolen. eccleſiam propria temeritate tranſiuit: [* & infra.] Nec illa [illegible]no.

no indulgentiæ præſumptionem excuſat ipſius, ſed ambitionem accuſat. cùm in ea ſit expreſſum, quòd ſi ad maiorem vocaretur forſitan dignitatem, eam ſibi liceret adſumere, dum tamen nihil ei de ſtatutis canonicis obuiaret. vnde licet forſitan aliquibus videatur, vt indulgentiæ occaſione ipſius ad dignitatem poſſit tranſire maiorem, ad parem tamē ipſi tranſire non licuit: cum in maiori dignitate propter maiorem vtilitatem facilius ſoleat diſpenſari. Præterea cùm poſtulatio ſicut & electio examinari ſoleat diligenter, & tenor illius indulgentiæ non ſolum videatur poſtulationis examinationē, ſed perſonæ etiam reſeruare, ſubiungens dummodo nihil de canonicis obuiet inſtitutis: antequā per eum poſtulatio examinata fuiſſet, cui fuerat facienda: nulla ratione debuerat tranſiſſe.

[Quæ tam verò ſibi ap. ſed reſeruit, quod immo ſo ſpecialiter & ſingulariter vt præter ſpecialem auctoritatem ipſius nec iure agi valeant, nec attentari debeant cum affectu. In his autem ſpecialiter tranſlationes epiſcoporum à Deo non tam conſtitutio canonica, quàm diuina eius tātum poteſtati commiſit &c.]

[Et adminiſtrationi eius ſe ingerens Herbipolenſem ſe fecit archiepiſcopum nominari &c.]]*

DE AVCTORITATE, ET VSV PALLII. TIT. VIII.

Clemens iij.

Intra quamlibet eccleſiam prouinciæ ſuæ archiepiſcopus pallio vti poteſt: ſed extra, non poteſt. Ex 2. compilat.

CAP. I.

CVm ſuper aliqua re: & infra. [a] Quæſiuiſti quomodo intelligatur quod in forma traditionis pallij continetur, videlicet, tradimus tibi pallium, vt eo intra [b] eccleſiam tuam vtaris. Quod ita intelligitur, videlicet intra quamlibet eccleſiam prouinciæ tibi commiſſæ. Si verò te ſacris indutum veſtibus eccleſiā proceſſionaliter, vel alio modo exire contigerit: tunc tuo pallio minimè vti debes.

a ſic & in vet. abſciſſum.
b al. infra.

Celeſtinus iij.

Archiepiſcopus alteri archiepiſcopo pallium ſuum accommodare non poteſt.

CAP. II.

AD hæc quia quæſitū eſt à nobis ex parte tua, vtrum liceat tibi pallium tuum metropolitano alij commodare [c] [1 & infra.] Inquiſit. t. t. reſpondemus, quòd non videtur eſſe conueniēs, vt pallium tuum alicui commodes: cùm pallium perſonam non tranſeat, ſed quiſque cum eo debeat (ſicut tua nouit diſcretio) ſepeliri.

c al. accommodare.

[[a] *Si contigerit eum ſine pallio ſuo ad eccleſiam tibi cõmiſſam vel in aliquo præcipua ſolemnitate venire. & in eadem eccleſia miſſarum ſolẽnia celebrare, licet etenim non recolamus nos expreſſum canonem inueniſſe, ſuper hoc tamen.*]

Innocentius.iij .C. *tit. S. Laurentij in Lucina* presbytero cardi.apo.ſe.legato.

Per pallium confertur plenitudo pontificalis officij, & nomen archiepiſcopale. CAP. III.

Ex 3. compila.

NIſi ſpecialis dilectio illa:& infra. Sane ſi poſtulatio Troiani epiſcopi ad Panormitanam eccleſiam fuiſſet per nos etiam adprobata, nõ tamen deberet ſe archiepiſcopum adpellare prius, quàm à nobis pallium ſuſcepiſſet, in quo põtificalis officij plenitudo, cum archiepiſcopalis nominis adpellatione confertur. Tu ergo quod factum eſt, ſic ſtudeas palliare, vt id in confuſionem tuam, & ſe.apo. opprobrium non redundet. Quoniam ſi oporteat vt nos, vel tu, ex hoc negocio confundamur, eligemus potius te confundi, quàm lædamus ſed. apo. dignitatem. Idem.

Romanus pontifex ſemper & vbique vtitur pallio, alij in eccleſiis ſuis & certis diebus tantum. CAP. IIII.

AD honorem Dei:& infra. Sane ſolus Ro. pontifex in miſſarum ſolennijs pallio ſemper vtitur, & vbique: quoniam adſumptus eſt in plenitudinẽ eccleſiaſticæ poteſtatis, quæ per palliũ ſignificatur.[a] Alij autẽ *minores* eo nec ſemper, nec vbique, ſed in eccleſia ſua, in qua iuriſdictionem eccleſiaſticã acceperunt, certis debent vti diebus. Quoniam vocati ſunt in partẽ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis.

a ſiguratur.

Idem Compoſtellano archiepiſcopo.

Archiepiſcopus extra ſuam prouinciam pallio vti non poteſt, etiam ſi hoc habeat conſuetudo. CAP. V.

EX tuarum tenore literarum accepimus, quòd cùm fuerit in conceſſione pallij tibi dictum, vt ipſo intra eccleſiam tuam vteris: & tibi pro eccleſiæ tuæ negocijs frequenter extra tuam prouinciam commoranti, verecundum ſit abſq; pallio miniſtrare (cũ conſuetudo ſit in Hiſpania generalis, quòd archiepiſcopi extra ſuas prouincias, pallio indifferenter vtantur) vt extra tuam prouinciam vti pallio valeas, indulgeri tibi à ſede apoſt. poſtulaſti.

Licet autem talis conſuetudo dicenda ſit potius corruptela,* nos tamen de ſpeciali gratia indulgemus tibi, vt ſi neceſſitate aliqua præpeditus, ad eccleſiam tibi ſubiectam accedere fortè nequiueris pro conſecrandis ſuffraganeis tuis, vel clericis ordinandis, & ad eccleſiam alienam propter hoc te contigerit declinare: dummodo is, ad quem eccleſia pertinet, id permittat, vtendi pallio in iam dictis caſibus liberam habeas facultatem. Idem.

Vide l. omnes iudices. C. de decur. lib. 10 & authen. vt nulli iudi. § 1 in gloſ. magna coll. 1. ix

In qualibet eccleſia ſuæ prouinciæ, permiſſis diebus, archiepiſcopus miſſam celebrans, vti poteſt pallio. Ex 4. compilat.

CAP. VI.

CVm ſis [& infra] Vbicunq; fueris in miſſarũ celebrationibus conſtitutus: diebus ſolẽnibus vſum pallij, per quod plenitudo pontificij deſignatur, poteris liberius exercere.

[*In partibus remotiſſimis gratãter gerimus & accepimus quod in actibus tuis quotieſcunque dubitationis ſcrupulus emergit &c. Noueris igitur quod vbi expoſcit neceſſitas, & plura in vna eccleſia altaria & plures epiſcopos ſimul poteris conſecrare &c.*]

Honorius.iij.archiepiſcopo Tri.

Sine pallio & ſandaliis, poteſt archiepiſcopus celebrare. Ex 5. compilat.

CAP. VII.

QVia nos: & infra Inquiſitione. t. t. rñ. quòd tam in tua quàm in aliena diœceſi, potes ſine pallio & ſandaliis celebrare: qui vtiq; in tua diœceſi non debes ſemper celebrare cum pallio, ſed diebus illis duntaxat qui in eccleſiæ tuæ priuilegiis ſunt expreſſi. Sicq; ſoluta eſt quarta quæſtio, qua quæſiuiſti, an tibi ſit licitum pro defunctis cum pallio celebrare.

DE RENVNCIATIONE. TIT. IX.

Alexander. iij. Baton. epiſcopo. Lugdu. archie.

Non datur licentia cedendi epiſcopo, qui propter ſenectutem vult cedere, ſi neceſſarius vel vtilis ſit eccleſiæ ſuæ. Ex 1. compilat.

CAP. I.

LIteras tuas [& infra.] Si tuam aut ſenectutem, aut inſufficientiam fortè conſiderans, te tanquam emeritum poſtulas relaxari: ſcito nos credere quòd tutius ſit hoc tempore ſi cõmiſſa tibi eccleſia ſub vmbra tui nominis gubernetur, quàm ſi alteri nouæ incognitæque perſonæ gubernanda in tanto diſcrimine committatur: maximè quia in te vigor deuotionis & fidei (etiam corpore ſeneſcente) non deficit, ſed vergente deorſum conditione corporea, feruor ſpiritus in ſublimiora conſcendit [* & infra.] Monemus te igitur] vt ſuper hoc diebus iſtis nulla te facias importunitate moleſtum quia indecens omnino probatur prius ſoluere militiæ cingulum, quàm cedat victori aduerſitas prçliorum.

[*Nuper accepimus deuotione plenas & dolore nõ vacuas, quæ quidem & tuam nobis inſinuant affectuoſiſſimam charitatẽ, & tui archiepiſcopalis officij quod fideliter geſſiſſe & adhuc te gerere gaudemus: contrariam exigunt eccleſiæ vtilitatibus ceſſionem. Noſti enim ſicut vir prudens & prouidus quanta eſt illius malitia, & contra eccleſiam Dei tam grauis tamque diuturna perſecutionis inſtantia, vt nequaquam ei cedat ad commodum ſi tuam ſedem talem contigerit ſubire defectum. Quod*]

[* *Ne igitur huius doloris aculeus viuidam circa te noſtri pectoris vulneret charitatem: rogandum te potius dignum duximus & monendum.*]

Dulonen.

Idem Abba. ‖Dolen.‖ & priori de *Attigia.*

Qui abiun xit beneficium, licite poteſt illud (ſi denuo eligatur) obtinere.

CAP. II.

CVm inter P. Gaufridi & quoſdam alios canonicos ſancti I. ſuper ſpirituali beneficio, ſcilicet ſtallo in choro, & loco in capitulo, quæſtio fuiſſet diutius agitata: [& infra.] Ideoque vobis mandamus, quatenus ſi præfatum P. inueneritis de conſenſu maioris partis capituli fuiſſe de prædicto beneficio auctoritate apoſtolica inueſtitum, eum faciatis beneficium ipſum *app. remota* pacifice poſſidere. non enim videtur nobis impedimentum adferre iuramentum, quod de eodem non petendo vlterius proponitur præſtitiſſe, ſi conſenſus maioris & ſanioris partis canonicorum eccleſiæ interceſſit.

[‖ *Quia tamen altera pars ſufficienter inſtructa non veniat, negocium non potuit terminari* ‖]

*al. Verſellenſi.

Item epiſcopo *Verulano.

Qui renunciauit beneficio ſuo illud repetere non poteſt.

CAP. III.

EX tranſmiſſa relatione abbatis ſancti N. de Ceparano noſtris eſt auribus intimatum, quòd P. Rubeus clericus dum infirmitate laboraret apud monaſterium ſancti Saluatoris ſibi petiit habitum monaſticũ indulgeri: qui recuperata poſtmodum ſanitate, ad monaſterium illud gratia complendi votum acceſſit. & ibidem moram aliquantulam faciens, ea, quæ prædictæ eccleſiæ ſancti N. contulerat, ſibi fecit reſtitui. nũc autem mutato animo laborat, vt reſtituatur in eccleſia ſupradicta.

* al. vnde.

*Verùm quoniam iam dicta eccleſia ab eo ſoluta dignoſcitur, ex quo ea, quæ ſibi contulerat, ad petitionem ſuam reſignauit eidem: mandamus, quatènus (ſi res ita ſe habet) prædictum abbatem & ſocios eius ad receptionem P. nulla ratione compellas inuitos: nec [à populo Ceparano] compelli permittas: hortari tamen eos poteris, vt illum non tãquam vnum de eccleſia, ſed quaſi de nouo recipiãt in ſocium & in fratrem.

al. loco incluſorum ab aliquo

Idem epiſcopo Tornacenſi.

Beneficiatus ſine licentia prælati ſui, beneficio renunciare non poteſt.

CAP. IIII.

ADmonet. & infra. Vniuerſis perſonis tui epiſcopatus ſub diſtrictione prohibeas, ne eccleſias tuæ diœceſis ad ordinationem tuam pertinentes, abſque aſſenſu tuo intrare audeant, aut detinere, aut te dimittere inconſulto. Quòd ſi quis contra prohibitionem tuam venire præſumpſerit, in eum canonicam exerceas vltionem.

Cle-

Clemens iij.. Ex 2. compilat.

Contra petentem beneficium admittitur spontaneæ abiurationis exceptio, etiam cauſa renunciationis non adiecta: contra quam actor exreplicare poterit, quòd non ſponte renunciauit: & qui melius probauerit obtinebit. CAP. V.

SVper hoc quod ſciſcitaris, vtrum eccleſiaſtica beneficia repoſcentibus obiecta ſpontaneæ abiurationis exceptio ſine cauſæ cognitione ſit admittenda, & an actoris, quòd ſponte nō renunciauit, an rei de ſpontanea renunciatione debeant probationes admitti. Sic tuæ experientiæ reſpondemus, quòd nulla ratio hoc veriſimile reddit, vt quiſquam beneficium multis ferè expenſis & laboribus adquiſitum, quo ſuſtentari debet, facile ſine magna cauſa, ſua ſponte reſignet: ideóque ſuperuacuum eſſe non credimus, cauſam reſignationis diligenter inquiri, quam ſi forte probabilem, id eſt non vi, nec metu, nec oppreſſione, nec interuentu pecuniæ, nec promiſſione extortam iudex inuenerit, maximè ſi non interuenerit iuramentū, quod vix fieri de voluntate propria creditur, quod ferè ſemper a malo eſt (niſi replicatio canonica fuerit oppoſita) admittere non poſtponat. Porro licet negantis factum, per rerum naturam nulla ſit probatio, eius tamen qui ſpontaneam renunciationē negat (cum implicitè & quodammodo replicando inficietur ſuper aſſertione ſua, habito ad dignitatem & opinionem reſpectu, probationes credimus admittendas.

IDEM.

Qui ſpontè renunciauit electioni de ſe factæ, ſuper ipſa vlterius audiri non debet CAP. VI.

IN præſentia noſtra: [a] & infra. Licet igitur iudex non ſemper ad vnam ſpeciem probationis adplicet mentem ſuam, ſed ex confeſſionibus, depoſitionibus, allegationibus, & alijs, quæ in eius præſentia proponuntur, formet animi ſui motu. & tanta ſit iudicialis auctoritas, vt ſemper pro ipſo præſumi debeat, donec cōtra ipſum aliquid legitimè comprobetur: quare ſi tu coram [b] Dulmen. epiſcopo & eius coniudicibus nihil penitus probauiſſes, ſtandum tamen ſententiæ fuerat, niſi aduerſarius eam oſtenderet irritandam. Quia tamen præter iſta conſtitit de ipſius renunciatione ſpontanea per quaſdam epiſcoporum literas & confeſſionem ipſius, nos ei ſuper eadem audientia ſilentium duximus imponendum.

a ſic in vetet. abſciſſum.

b al. Diuellen.

Cœleſtinus iij. Ex 2. compil. tit. de [illegible] in mandatis.

Qui renunciauit literis beneficialibus, non ideo inſtitutioni iam factæ renunciare videtur. CAP. VII.

SAnè dilecto filio noſtro I. presbytero cardinali tunc apo. ſe. legato, nos meminimus iniunxiſſe, vt H. ſubdiaconum canonicum in Pictauiñ. eccleſia inſtitui procuraret: qui mandatis noſtris obtemperans, ibidem inſtituit in canonicum ſub-

diac. memoratum. [[1]& infra.] Poſtmodum idem H. quorundam veſtrum ductus cõſilio, literas ſuas vobis reddens, veſtræ miſericordiæ ſe ſubiecit. [*& infra. Quia verò vnde miſericordiam debuit impetrare, inde cogitur diſpendium ſuſtinere: mandamus quatenus (hoc non obſtante) ipſum in fratrem & canonicum admittatis.

[*Verum vos nec nobis nec ipſi cardinali reuerentiam exhibentes quod literis ſuis de iam dicto H. idem Card. iniunxit vobis adimplere, minimè curantes, nec etiam ſuſceptionem ipſius in aliquo obſeruare. Sed]

[*Qui cùm crederet apud vos miſericordiam impetraſſe vobis ſatisfaciẽs in hac parte inde damnũ cogitur ſuſtinere, vnde gratiã & præmiũ meruit reportare. Nolẽtes igitur quod de ſæpedicto H. tã à prædeceſſor. noſtris quã à nobis inchoatũ eſt aliquatenus relinquere imperfectũ] mãdam⁹, &c.

Innocentius iij. Nidroſieñ. archiepiſcopo.

Renunciatio beneficij facta in manibus laici non tenet, renuncians tamẽ eſt beneficio ſpoliandus. CAP. VIII.

QVod in dubijs. & infra. Hi præterea, qui beneficium eccleſiaſticum ſibi collatum ſpontè in manum laicam reſignantes, illud denuo à laico ſuſceperunt, eodem ſunt beneficio ſpoliandi,[a] licet reſignatio talium facta laico nullam obtineat firmitatem.

[a] *Videl. quæro. §. ſi venditor. ff. de ædil. edict. & l. Heremius. ff. de euict.*

Idem Eboraceñ. archiepiſcopo.

Papa concedit licentiam cedendi epiſcopo, qui ſine mortis periculo in eccleſia morari non poteſt. CAP. IX.

AD ſupplicationem Raguſieñ. archiepiſcopi, eum à cura, qua tenebatur eccleſiæ Raguſieñ. duximus abſoluendũ, eo ꝙ ibi non poterat ſecurè morari: & ſi acceſſum haberet ad illam, mortis ſibi periculum imminebat:[b] & infrà. Ne verò idẽ in vituperium miniſterij noſtri, defectum in rebus temporalibus patiatur: mandamus quatenus beneficium quod de liberalitate regia, ac conceſſione tua in epiſcopatu Carleoli, & eccleſia de Malebros eſt illi collatum, ad ſuſtentationem conſerues ipſius. Cui conceſſimus, vt in ipſo epiſcopatu, abſque vſu pallij officium epiſcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reuerentiam & obedientiam impenſurus.

[b] *Vide l. ſi putator. ff. ad leg. Aquil. & l. ſi vt certo § commodatum. ff. cõmo.*

*al. Trlatan.

I DEM epiſcopo *Arelatenſi.

Ponit ſex cauſas, ex quibus epiſcopi poſſunt petere, & papa conſueuit cõcedere cedẽdi licentiã, quæ ſex cauſæ his verſibus cõprehendi poſſunt:

Debilis, ignarus, male conſcius, irregularis:
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

CAP. X.

NIſi cùm pridem: [[1]& infra.] Si *enim* in huiuſmodi ceſſione frugem tibi melioris vitæ promittis, ſcire te debes nõ eſſe ſanctificato in vtero ſanctiorẽ, & ideo nõ oportet te prædicationis iam ſuſceptæ deſerere miniſterium, cùm ille, cuius fieri baiulus

baiulus recuſabat, tandem prædicandũ [a] receperit verbũ dei. a al. ſuſceperit.
Quòd ſi forſan humilitatis cauſa de culmine, quæris [b] põtifica- b al. pontificalis honoris.
li deſcendere, eo ipſo humilitatis videris eligere malè verticẽ,
quòd te nimis in reſignandi propoſito exhibes pertinacem: quia
tunc in te veram humilitatẽ cuſtodies, cùm & per eam locum
ſublimem fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te
itaque *ven. fr. in Christo* volumus, quòd hæc ſunt illa, per quę ce-
dẽdi epiſcopus licẽtiã poteſt poſtulare, cõſcientia criminis,
debilitas corporis, defectus ſciẽtiæ, malitia plebis, graue ſcan-
dalũ, irregularitasq́; perſonæ. ſed in his omnibus eſt *adhibenda
diſcretio & obſeruãda* cautela. Propter cõſciẽtiã [enim] criminis
cedẽdi poteſt licẽtia poſtulari, & forſitã nõ cuiuſlibet, ſed dũta-
xat illius, ꝓpter quod ipſius officij executio poſt peractã pœnitẽ-
tiã impeditur: cũ ſi oẽs quos arguit cõſcientia cuiuſlibet culpę
cederẽt, pauci vel nulli in illo miniſterio remanerẽt: [x & infr.]
Alia verò cauſa eſt, *propter quã aliquis petere poteſt ab onere pontifica-
lis ſolicitudinis abſolui*, debilitas corporis, quę [vel] ex infirmitate, videlicet.
vel ex ſenectute procedit: nec tamen omnis, ſed illa ſolúmodo
per quã impotẽs redditur ad exequendũ officiũ paſtorale. nã
ſi pro qualibet corporali debilitate, ſuſceptæ ſeruitutis officiũ
poſſet deſeri, fruſtra fateretur ſe Apoſtolus in ſuis infirmitati-
bus gloriari: cũ interdũ non plus hortetur ſenilis debilitas ali-
quẽ cedere, quàm moralis maturitas (quę in ſenibus eſſe ſolet)
ipſum in ſuo ſuadet officio permanere. pro talibus enim de ſe
dicit Apoſtolus: Cùm infirmor, tunc fortior ſum. quia non-
nunquã corporis infirmitas fortitudinem cordis augmentat.
Pro defectu quoque ſcientiæ plerunq; poteſt quis petere ceſ-
ſionem: quia cùm ipſa circa ſpiritualium adminiſtrationẽ ſit po-
tiſſimum neceſſaria, & circa curam temporalium opportuna
præſul, qui commiſſam ſibi debet eccleſiam regere in vtriſq;,
ſalubriter ei renunciat, ſi ſcientiam (in qua ipſam regat) igno-
rat. Tu enim (inquit dominus) ſciẽtiam repuliſti, & ego te re-
pellam ne ſacerdotio fungaris mihi. quanquam & ſi deſideran-
da ſit eminens ſcientia in paſtore, in eo tamen ſit competens
toleranda: quia ſecundum apoſtolum, Scientia inflat, charitas
autem ædificat: & ideo imperfectum ſcientiæ, poteſt ſupplere
perfectio charitatis. Propter malitiã [[b] autem] plebis cogitur b quoque.
interdum prælatus ab ipſius regimine declinare, quando plebs
adeò duræ ceruicis exiſtit, vt proficere nequeat apud ipſam, ſed
propter eius duritiam, quo magis ſatagit, eò magis iuſto iudi-
cio deficere pertimeſcat: dicente domino per prophetam: Lin- Ezech. 5.
guam tuam adhærere faciã palato tuo: quia domus exaſperans
eſt. Et apoſtoli leguntur dixiſſe Iudæis: Ecce cõuertimur ad Actor. 13.
gentes: quia verbũ dei vos indignos feciſtis. Non tamen pro
qualibet culpa paſtor debet gregem deſerere, ne mercenario
comparetur,

Ioann.10. comparetur, qui videt lupum venientē, & dimittit oues, & fugit: ſed de ſuperioris licentia, tunc demum poteſt non tam timidè fugere, quàm prouidè declinare, cùm oues cōuertuntur in lupos: & qui debuerāt humiliter obedire, iam irreuocabiliter contradicunt: cùm etſi tales ſint grauiter pro crimine puniendi, ſunt tamen pro tēpore vtiliter tolerandi: quia ſanguinē elicit, qui nimis emungit. Pro graui quoque ſcādalo euitādo (cū aliter ſedari non poteſt) licet epiſcopo petere ceſſionem: ne plus temporalem honorem, quàm æternam videatur adfectare ſalutem, 1.Corinth.8. memor illius quod dicit Apoſtolus: Si eſca ſcandalizauerit fratrem meum, non manducabo carnem in æternum. Sed inter ſcandalum & ſcandalum eſt ſubtiliter diſtinguendum: ſic dominus ipſe diſtinxit, cui cùm dixiſſent apoſtoli: Matth.15. Scis quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizantur? Reſpondit: Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Alibi verò dixit: Matth.18. Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Perſonæ verò irregularitas (vt ſi fortè ſit digamus, vel viduæ maritus) eſt cauſa, propter quam petere poteſt licentiam aliquis reſignandi, adteſtante Apoſtolo, 1.Timoth.3. qui dicit: Oportet epiſcopum eſſe vnius vxoris virum. Nō tamen propter quamlibet irregularitatem perſonæ debet ei, qui regulariter miniſtrauit, cedendi licentia indulgeri, vtpote ſi de legitimo matrimonio non ſit natus: quia licet irregularitatem huiuſmodi non potuerit ſubticere, ſi tamen & culpa latet & cauſa, cum eo, qui laudabiliter ſuum impleuit officium (iniuncta ſibi pœnitentia competenti) poteſt non minus vtiliter, quàm miſericorditer diſpenſari. Exod.20. Ego ſum, inquit, deus, zelotes, vindicans peccata patrum in filios, vſque in tertiam & quartam generationem, in his qui oderunt me, id eſt, in illis qui contra me paternum odium imitantur. Vnde patet quòd illis, qui paterna vitia non ſequuntur, propriè poſſunt in talibus ſuffragari virtutes, illo diſcretionis adhibito moderamine, vt inter nothos & [a] manzeres, naturales & ſpurios diſtinguatur: [† & infrà.] Verùm ſi propter alias cauſas ceſſionem adfectes, non eſt in hoc tibi poſtulanti fauendum: cùm huiuſmodi poſtulatio videatur nō eſſe diſcreta, quoniam (vt id tanquam notiſſimū omittamus, quod ocioſitas & voluptas arma ſunt hoſtis antiqui ad miſeras animas captiuandas) propter laboris anguſtias, aut perſecutionis incurſus non debes deſerere ſponſam tuam, cui defigendo manum apud extraneum te fide Matth.5. media copulaſti, ſciens quòd, Beati ſunt illi, qui perſecutionē patiuntur propter iuſtitiā: quoniam cùm probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromiſit deus diligētibus ſe. Sed Ioann.3. dices: Spiritus vbi vult ſpirat, & neſcis vnde veniat, aut quò vadat,

a ſic vocat eum qui ex ſcorto natus eſt, [illegible] interpres.

vadat, & ideo non eſt, qui poſſit vias illius ſpiritus perſcrutari. qui verò ſpiritu dei aguntur, non ſunt ſub lege: quoniam vbi *2. Corinth. 3.* ſpiritus dei, ibi libertas. quare ſi cedēdi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedes: quia data eſt tibi libertas cedendi à deo. Certè deſipis, ſi ſic ſapis. nam quomodo ſpiritu dei agitur, qui contra ſpiritum dei agit? ſi enim vera ſunt, quæ præmiſimus (imò quia indubitanter ſunt vera) proculdubio contra ſpiritum dei agit, qui aliquid contra veritatē attentat, quoniam ipſe eſt ſpiritus veritatis. Porro ſi dicas, quòd forſan alia eſt cauſa latens, propter quam cedendi voluntas tibi cælitus inſpiratur: & nos ſi quidem reſpondemus, tu quomodo ſcis quòd talis inſpiratio ſit cæleſtis? nonne recolis quid ille glorioſus pontifex dixit, cùm cœpiſſet viribus corporis repente deſtitui: Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat voluntas tua. illius exemplum ſecutus, qui dixit: Cupio diſſolui, & eſſe cū Chriſto, manere *Philip. 1.* autem in carne neceſſarium eſt propter vos: *[& infrà.]

Quippe ſi quantocunque virtutum flore refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil te com probaris habere. nulla ſiquidem maior poterit eſſe charitas, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. *Ioan. 15.* Cùm autem propter hāc te deceat animam tuam pro ſubditis tuis ponere, nulla occaſione (dummodo proficere illis poſſis, & ſi non omnibus tamen multis) ab eorum regimine te conuenit excuſare: [a]quoniam ſi laboris *a al. quod ſi* cauſam prætendis, exemplum te Apoſtoli ſubleuabit, qui ſuadet tibi laborem huiuſmodi non refugere, dum ſe aſſerit pro communi ſalute plus cæteris laboraſſe, quia licet non ſemper ſequatur laborem effectus, nihilominus tamen, ipſe labor eſt meritorius apud deum: iuxta quod legitur: Reddet deus mer- *Sapient. 10.* cedem laborum ſanctorum ſuorum: [††& infra.] Nec putes quòd ideo Martha malam partem elegerit, quæ circa plurima *Luca 10.* ſatagebat: quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quoniam licet illa ſit magis ſecura, iſta tamen eſt magis fructifera: & licet illa ſit magis ſuauis, hęc tamen magis vtilis: cùm in fœcunditate ſobolis lippitudo Liæ, Rachelis pul- *Exod. 24.* chritudini ſit prælata: quamuis ſimul in vnum & contemplatiuus eſſe valeas, & actiuus, legiſlatoris exēplo, qui nunc aſcendebat in montem, vt ibi gloriam domini cum maiori cerneret libertate: nunc verò deſcendebat in caſtra, vt cum vtilitate maiori neceſſitatibus populi prouideret. quapropter facilius indulgetur vt aſcendat monachus ad præſulatum, quàm præſul ad monachatum deſcendat. [& infra.] Monemus igitur vt laborem paſtoralis regiminis non recuſes, ne forſitan ad pedes ſuos cum Maria ſperneret te accipere, qui ſibi apud te diuertenti ſpreuiſſes cum Martha ſolicita miniſtrare: [& infra.]

Quia

Quia verò in poſtulando cedendi licentiam *nimis diutius* inſtitiſti. *ecce* tibi te duximus relinquendũ, vt diſtinctis cauſis, propter quas cedere te oporteat: ſi propter aliquam cauſam vtilẽ & honeſtã in huiuſmodi propoſito perſeueres, de licentia noſtra cedas: alioquin cedẽdi licentiã auctoritate apoſtolica tibi ſcias eſſe penitus interdictã: quoniã ſi pẽnas habeas, quibus ſatagas in ſolitudinem auolare, ita tamen ſtrictæ ſunt nexibus præceptorũ, vt liberum non habeas abſq; noſtra permiſſione volatũ.

IDEM epiſcopo Fauenti in archiepiſcopũ Rauen. electo.

[[1] *In officio paſtorali ad diuinum officiũ acceſſiſti, præparaſſe te ad tentationes animum crederemus, aut præuidiſſe prudenter nequaquam in humana fragilitate cõſiſtere varios anguſtiarum languores, quos te ſciebas in ipſo officio perpeſſurum poſſe non abſque magno dei adiutorio ſuſtinere: formidaremus vtique ne paruulos tuos poſtmodum ad petrã allidere neglexiſſes, eoſquè tantum in te permiſeris inualeſcere, vt ipſorum ſuggeſtionibus tibi ſuſcepti miniſterij ceſſionem inſtantiæ vix iam valeas repugnare. Verùm quoniã (ſicut credimus) cùm te ſcires eſſe contra ſpirituales nequitias pugnaturum, armaturam dei qua poſſes ſtare contra inſidias tentatoris ab Apoſtolo monitus, induiſti, & inexpertus non ignoraſti ſolicitudinis paſtoralis anguſtias, quas forſitan expertus abhorres, neſcimus cur tam inſtanter ſuſceptum velis regimen inutiliter derelinquere, quod ad ſuſcipiendum vtiliter non deberes vſquequaque vitare.*]

[* *In multis enim offendimus omnes, & ſi dixerimus quia peccatum non habemus nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. quia miſericordia illum excuſat, qui miſerabiliter ſe accuſat.*

[† *Cùm autem plerunque vitia ſeu virtutes mentis minus prouidè metiantur ſubtiliter aduertere te oportet vtrum reſignandi propoſitum quod tam feruenter geſtare videris in pectore, dignum ſit dei odio vel amore. Si enim propter cauſam aliquam præmiſſarũ cedere poſtulares, tam ſuper cauſa quàm ſuper eius affectu pariter doleremus: ſed ne ſub improuida pietatis amictu ad reſignandum deteſtabilis impietas te impellat, conſiderare te volumus & alias eſſe cauſas propter quas malè quis petit & peius appetit huiuſmodi officium reſignare. Si enim ex puſillanimitate forſitan vt laborem deponat, vel perſecutionem effugiat, aut ex vanitate (quod abſit) vt plenius vacet ocijs ſeu liberius indulgeat voluptatibus curam velit alicuius deſerere paſtoralem, ab ea non meretur abſolui, quamuis propter huiuſmodi vanitatem tanquam qui mortaliter peccat, ea reddat ſe indignum, ſed ſatagere debet vt vanitate depoſita ſatisfaciat de peccato. Aliam verò cedendi cauſam omnino credimus deteſtandam. Si quis autem à pontificali velit diſcedere dignitate vt gloriam captet humanam, tanquam qui eligit in domo dei abiectus eſſe magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum, vel vt non amittat humanum fauorem quem per hypocriſin adquiſiuit ſiue quòd eius ſimulatio reuelari iam incipit, ſiue quòd feruor ipſius ex qualibet cauſa tepeſcit, nec vult videri quod malus fuerit vel fiat, & ideo ſub religionis prætextu ſuam vult contegere prauitatem, vt quaſi deſerens Mar-*

tham

tham, amplectatur Mariam, & Lyæ faſtidiens lippitudinem, Rachelis concupiſcat pulchritudinem. Quod autem ſi propterea velit cedere quòd tempore proſperitatis arridente fortuna viſus eſt laudabiliter miniſtrare, quoniam omnia ſibi proſperè ſuccedebant: ſed aduerſitatis tempore imminente veretur ne ſi quælibet caſu ſiniſtra contingant, ipſius negligentiæ imputentur: planè ſi propter hoc cœperit cedere nautæ ſe poterit imprudenti comparare, qui cùm mari ſub tranquillitate iacente non cum multo labore nauis exercuerit gubernaculum, ipſum tempeſtate ſurgente deſerit, & deuenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi cauſam penitus deteſtamur ſi forte cedere velit epiſcopus vt vel alter ſibi ſuccedat vel obtentu pretij vel affectu carnis, vel vt cùm peior ſibi ſucceſſerit, ipſe velut optimus extollatur. Illud autem quaſi nefas reſpuimus & damnamus quòd propter occupationes mundanas & ſollicitudines ſeculares non valeat ſine crimine pontificale officium exercere, cùm multos ſanctos eccleſia veneretur qui ſpiritualia ſimul & temporalia miniſtrarunt. Verum tamen læua debet eſſe ſub capite & dextra in amplexu: ſed & illud te aduertere volumus diligenter ne forte per hoc velis tuæ diſpoſitionis propoſitum effici vel ex iis de quibus dicitur per prophetam: Filij Ephrem. i. ar. & m. ſa. con. ſ. in die belli cùm potius pro domo domini Iſraël murum debes te opponere aſcendentibus ex aduerſo, quia iuxta ſententiam veritatis non qui cœperit ſed qui perſeuerauerit, ſaluus erit. cauens attente ne maculam in gloria tua ponas, non ſolum apud homines, ſed etiam apud deum: quoniam ſub hoc pallio te non poteris occultare nedum apud deum qui renes ſcrutatur & corda, ſed nec etiam apud homines qui ex veriſimilibus talia ſuſpicantur. Illud quoque prudenter attendas quia iuxta ſententiam ſapientis ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus quæ ſine intellectu conſiſtunt. Si verò pro tuenda eccleſiæ libertate difficultatis onus incumbere pertimeſcis, non ideo deſerere debes prælaturæ honorem, conſiderans diligenter ne forte tenteris iuſto iudicio ab illo qui malorum eſt interpretator, vt probetur vtrum ſatisfacere velis in eo in quo forſan deliquiſti. Qui verò contemnit aut negligit ſatisfacere pro delicto, theſaurizat ſibi iram in die iræ, cùm reuelabit dominus abſcondita tenebrarum. Ecce quidem admonemus tibi ſpeculum vt teipſum contemplatus in ipſo, tuam conſcientiam perſcrutatus, agnoſcas ex qua cauſa cedendi licentiam poſtulas importunè. Nos enim (nouit altiſſimus) ignoramus quare in tali propoſito perſeueres quoniam nec etiam infirmitas corporis, nec longæuitas temporis, nec defectus ſcientiæ, nec malitia plebis, nec irregularitas perſonæ te reddit ineptum, nec conſcientiam ſanguinis te fateris habere.

[*Quia igitur diuerſas tibi cauſas ſuper hac cauſa diſtinximus & propter quam cauſam cedere deſideres, ignoramus, teipſum tibi duximus committendum vt de propriæ mentis tribunali reiudicans, vtrum ſi ſic poſſis reſignandi deſiderio ſatiſfacere vt gregis tibi commiſſi curam ſine culpa valeas declinare. Si enim cedendo proficere appetis tibi ſoli, procul dubio tuo tantum ſubtrahis, quantum quod impendere poteras aliis non impendis. quia tunc maiora animæ tuæ lucra conquireres cùm ſine tua ſalute ſalutem

ſalutem plurimorum procurares. potioris enim eſt meriti ſe cum deo quàm plurimos lucrifacere quàm ſalutem propriam quærere ſine illis quorum ſalus ad eius curam noſcitur pertinere.]

[‡Sed eſto quòd multum hactenus laboraſti & bonum certamen certaueris, cum eodem Apoſtolo poßis dicere, tamen vt corona iuſtitiæ tibi derelicta reponatur, curſum te decet perfecti operis conſummare. Quantumlibet enim in anguſtiarum laboribus qui comitantur officium paſtorale noctes tibi laborioſas enumeras, & tanquam fatigatus ceruus vmbram quietis affectas; quãtumlibet inter me ſqualores & anguſtias patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui fidem anxius præſtoleris, expedit tamen tibi virtutem in infirmitate perficere, ac pugnam tuam perſeuerantia coronare: ſciens quòd cùm apud extraneũ defixeris manum tuã, cùm animas tibi ſuſcepti gregis in tuã animã ſuſcepiſti, non ſic tibi debes portũ quietis appetere vt nauigãtes hactenus tecũ filios ſine remigij adiutorio patiaris in hoc mari magno & ſpatioſo cũ timore naufragij fluctuare.]

*[**Fraternitatem tuam & exhortamur attentius per a. ſ. m. q. illam vocem Dauidicæ imprecationis abhorrens, tibiqúe formidans eam per effectum operis adaptari quæ dies operis impij paucos fieri vt & epiſcopatum eius accipiat alter, quæ imprecatur.]*

[††Illud quoque te debeo fortius miniſtrandi propoſito ſtabilire, quod hactenus in eccleſia tibi commiſſa laudabiliter miniſtraris, ſiquidem (quod abſit) alius te cedente minus vtilis ſumeretur ad ipſam, profecto non parum ab ipſa quiete quam appetis, turbaberis. cùm vbi bene miniſterium tuum exercueris, non abſque dolore cerneres inutilis miniſtri defectum, fieretque vt tantum in contemplationis arte tibi deperiſſe cognoſceres quantum eccleſiæ cui præſides, non ſine tua confuſione per te ſubtractum eſſe videres.]

Epiſcopus, qui propter crimen renunciauit epiſcopatui, & ad religionẽ tranſiuit, ad epiſcopatũ readſumi non poteſt. Secus ſi renunciauit propter perſecutionẽ infirmitatẽ, defectum ſcientiæ, ſimoniã ipſo ignorãte commiſſam, vel aliam ſimilẽ cauſam. CAP. XI.

POſt tranſlationem tuã ad eccleſiã Rauennatẽ. cùm præpoſitus & canonici Fauentin. in I. eorũ concanonicum liberã eligendi auctoritatem vnanimiter contuliſſent, ipſe [a] I. ſancti Fridiani Lucañ. canonicũ olim epiſcopũ Sarrañ. in Fauentin. epiſcopũ poſtulandũ elegit. Porrò à ſancti Fridiani priore ſuper hoc requiſito & obtento conſenſu, præpoſitus & alij poſtulationẽ eandem adprobari à nobis humiliter petierũt. Verùm poſtulationi huiuſmodi videbatur concilij Conſtantinopolitani capitulũ obuiare, in quo ſtatutũ eſt, vt quicunq; de põtificali dignitate ad monachorũ vitã & pœnitentiæ locũ deſcẽderit, nequaquã vlterius ad pontificatũ reſurgat. vnde contra dictũ cõcilium (cùm ſit vnũ ex quatuor principalibus, quę ſicut quatuor euangelia eccleſia catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum poſtulatio admittenda. cæterùm ſpeciales quidam caſus inueniuntur, in quibus (prædicto cõcilio nõ obſtante)

a id eſt, Ioachim

obſtante) is, qui vitam monachalē elegit, rurſum licitè poteſt ad epiſcopatum aſſumi. ſi enim quiſquā perſecutionis rabie ſæuiente, vel præpediente inualitudine corporis: cùm proficere nequeat in regimine paſtorali, de ſuperioris auctoritate ad monaſticam vitā deſcendat: perſecutionis vel ægritudinis impedimento ceſſante, ad epiſcopalem poterit reſurgere dignitatem. Item ſi quis propter literaturæ defectum (ne tanquam cæcus cæco ducatum præbeat) locum regiminis auctoritate apoſtolica deſerendo, ad ocium ſe cōtulerit monachale, ac per exercitiū lectionis, ſciētiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus à domino cathedram reaſcendere paſtoralem. Rurſus, ſi quis cupiditate parentū (eo tamen penitus ignorante) fuerit epiſcopatum adeptus, & hoc cōperto epiſcopatum de licētia ſuperioris dimittēs, obſeruantiā elegerit regularem: etſi ad epiſcopatum eundem redire poſtmodum nequeat, iuxta canonicas ſanctiones, ad alium tamen poterit licitè reaſſumi. Quanquam autem in his & cōſimilibus caſibus is, qui epiſcopatu dimiſſo monaſticam vitā elegit, reſurgere valeat ad officium paſtorale, nihil tamen in his contra præſcriptum intelligitur concilium attentari, quod in eo loquitur caſu, cùm propter aliquod crimen epiſcopatum quis deſerens, ad vitam monaſticam, pœnitentiæ cauſa, deſcendit. Vnde quidam in eo caſu loqui dixerunt capitulum ſuprà dictum cùm quis pro crimine, de quo cōuictus fuerat vel cōfeſſus, ab epiſcopali dignitate depoſitus in monaſterio extitit ad pœnitentiam agendā incluſus: vel cùm aliquis propter graue crimen, pro quo epiſcopatum retinens pœnitentiam dignè agere non valebat, cedendi obtenta licentia vitam monachalem elegit. Aliis aſſerētibus ſic intelligendū eſſe capitulum antedictum, vt per ſe reſurgere nequeat, id eſt repetere quaſi debitum, quod tali modo dimiſit, quanquam eligi poſſit præſertim, ſi locum tantùm, & non ordinem reſignauit. Cùm ergo nobis conſtare nequiuerit, ob quam cauſam prædictus I. epiſcopatum olim ceſſerit, mādamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd propter aliquam ex præmiſſis cauſis, ſeu conſimilibus, idem I. epiſcopatui ceſſerit memorato, tu auctoritate noſtra (dummodo neceſſitas, vel vtilitas, id expoſcat) licentiā ei tribuas aſcendendi ad regimen eccleſiæ [illegible]enſis, maximè ſi veritate ſubnititur quòd dictus I. loco tantummodo ceſſerit memorato, & non ordini, vel etiam dignitati. tunc enim eſſet vehementiſſimè præſumendum, quòd non propter crimen aliquod ab ipſo commiſſum, ſed cauſa potius alia ad vitam migrauerit regularem, præſertim cùm Apoſtolica ſedes poſt ceſſionem multo minus, quàm antea permiſerit eidem tali crimine irretito, in pontificali ordine miniſtrare, alioquin (cùm durū ni-

mis extiterit, contra tam ſolenne conſilium huiuſmodi poſtulationem admittere) præpoſito & canonicis memoratis iniungas, vt aliam perſonam ſibi idoneam eligant in paſtorem.

a Conſti. 27.

IDEM in concilio generali.[a]

Qui petijt cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.

Ex 4. compil.

CAP. XII.

QVidam cedendi licentiam cum inſtantia poſtulantes, ea obtenta, cedere prætermittunt. Sed cùm in poſtulatione huiuſmodi, aut eccleſiarũ commoda, quibus præſunt, aut ſalutem videatur propriã attendiſſe (quorũ neutrum ſuaſionibus aliquorũ quærentiũ quę ſua ſunt, ſeu etiã leuitate qualibet nolumus impedire) eos ad cedendũ decernimus cõpellendos.

Honorius iij. maioris eccleſiæ decano & magiſtro R. Cant. ſancti Dionyſij Leodienſis.

Nõ renũciat iuri ſuo, qui gratiæ aduerſarij ſe ſubmittit. CAP. XIII.

b Vincto Treceſ. diœc.

VEniens ad ſedem Apoſtolicam I. *pauper* ſubdiaconus *in noſtra* propoſuit *præſentia* quòd cùm bonæ memoriæ I. papa p.n. abbati de Emẽco.[b] & maioris eccleſiæ ac ſancti Pauli cãtoribus Treuerẽſ. ſuis dederit literis in mãdatis, vt ſi nihil canonicum obuiaret, præbendã in eccleſia ſancti Florẽtini in Confluẽtia, quã Iacobus decanus ipſius eccleſiæ reſignauit, ſublato adpellationis obſtaculo adſignarẽt [† & infra] Cùmq; iudices apoſtolicũ vellent adimplere mandatũ: quidam ſe oppoſuerũt canonici eccleſiæ memoratæ, dicentes ſubdiaconũ antè dictũ renũciaſſe iuri, quod ſibi ex ipſis literis competebat. Dicto igitur ſubdiacono hoc negante, iam dicti canonici ad hoc probandum teſtes aliquos produxerunt: per quos, cùm videretur probatum ipſum ſe gratiæ capituli commiſiſſe: duo iudices prędictorũ ſententialiter decreuerũt eundẽ nõ poſſe vti literis ſupradictis, pro eo, ꝙ idem aduerſarij ſe gratiæ cõmiſiſſet, per quod viſus eſt renũciaſſe iuri ſibi ex ipſis literis competenti. A qua ſententia idẽ adpellans, in vigiliã epiphaniæ terminũ ſuę adpellationis pręfixit. Ad quẽ cũ veniſſet. P. de Colle medio, capellanũ noſtrum ſuper hoc ſibi cõceſſimus auditorẽ. Sed cùm eius aduerſarius nõ acceſſerit per duos menſes & amplius expectatus, nec vllus cõpareret pro eo ſufficiẽs reſponſalis, tandẽ quidam literas habens ad contradicendum & impetrandũ coram eodẽ cõparuit: qui cùm ad tractandũ cauſam minus ſufficiens crederetur, idem auditor ſententiam prædictorum iudicum ſententialiter (iuſtitia exigente) caſſauit. Nos igitur ratam & firmam habemus capellani ſententiam memorati.

[† *Eodem I. literas ipſas prædicto Decano & alijs oſtendente idem Decanus de reſignatione forte pœnitens occultauit literas ſupradictas, deinde eidem I. præfatis literis reſtitutis eas nominatis iudicib. vt exequerentur mandatum ap. præſentauit.*]

IDEM

IDEM archiepiſcopo Treuerenſi.

Si prælatus ab obedientia ſubditos abſoluit: non propter hoc prælaturæ renunciat.

CAP. XIIII.[a] — a Hoc caput ſubijciebatur requeſti, in antiq.

LEctæ coram nobis f. t. literę, continebāt, quòd abbas ſancti *Petri Tulen. tibi humiliter eſt confeſſus, quòd cùm adeò graui ægritudine laboraret, quòd de vita deſperaretur ipſius: ad cuiuſdam æmuli ſui conſilium, de quo ipſe (cùm non crederet eum ęmulum) confidebat, monachos ſuos ab obedientia, in qua ſibi tenebātur, abſoluit, vocato diœceſano epiſcopo, vt abbatiam in eius manibus reſignaret: quod tamē vſus conſilio ſaniori non fecit: & eidem abbati poſtmodum reſtituto ſanitati vniuerſi & ſinguli de conuentu obedientiā & reuerentiam requiſiti ab eo in capitulò promiſerunt. [*& infra.] Nos autem ex tali facto eundem abbatem ſuo reſignaſſe regimini non videmus. — *al. Apriculi.

[* *Idem tamen ſuper eo quod ſic fecerat dubitans à te vt ſuper hoc ſaluti ſuæ conſuleres poſtulauit: propter quod tu cum habito prudentum conſilio diuerſi diuerſa ſentirent, tu noſtrum conſilium, an idem abbas ex hoc reſignauerit requiſiſti.*

†Gregorius ix. Agathenſi & Vticenſi epiſcopis.[b]

†*Falſo Gregorio nono tribuuntur, ſic autē reſtituenda eſt inſcriptio ex antiquis libris Idē Agatenſ. & Nicen. epiſcopis & archidiacono Agathenſi.*

Abbas exemptus ſine licentia Papæ renunciare non poteſt.

CAP. XV.

DIlecti filij cōuentus monaſterij ſancti V.[b] immediatè ad Ro. pertinentis eccleſiam, intimauerunt, quòd abbas eorum ſentiens ſe inſufficientem oneri regiminis abbatiæ, ceſſit in manibus eorundem: ipſi quoque: G. monachū ſancti Victoris *Maßilienſis* elegerunt canonicè in abbatē. [‡ & infra.] Cùm igitur dictus abbas cedere ſine licentia noſtra nequiuerit: nos tā electionē, quàm ceſſionē prædictas decernētes irritas & inanes: mādamus quatenus abbatē ipſum loco ſuo reſtitui faciatis: quo integrè reſtituto vice noſtra recipiatis ceſſionē ipſius. — hoc cap. præcedebat cap. pro. ſup. e. in antiq. b VVilielmi deſertis.

[‡ *Supplicantes vt eorum parentes, laboribus & expenſis electionem ipſorum, faceremus in illis partibus confirmari.*]

DE SVPPLENDA NEGLIGENTIA PRAELATORVM.

Ex 2. compilat.

TIT. X.

Alexander. iij Ciſtercienſibus.[c] — c Pars c. quia nos al. tua nos.

Si diœceſanus requiſitus benedicere nolit Ciſtercienſem abbatem, ipſe monachos ſuos benedicere poterit.

CAP. I.

STATVIMVS præterea, vt ſi epiſcopus tertiò cum humilitate ac deuotione (ſicut conuenit) requiſitus, ſubſtitutos abbates veſtros, benedicere fortè renuerit: eiſdem

abbatibus liceat proprios monachos benedicere, & alia, quæ ad officium huiuſmodi pertinent, exercere, donec ipſi epiſcopi, ſuam duriciam recogitent, & abbates benedicere non recuſent.

* al. Celeſtinus.
† pars cap. cum in dandis.

*Clemens. iij.†

Regulares in ſuos vſus conuertere non poſſunt eccleſias, in quibus ius obtinent patronatus: & ſi intra tempus Lateranenſis concilij, quando vacant, non præſentent rectores ad eas, ſuperior ordinabit eaſdem.

CAP. II.

SIcut nobis tua fraternitas intimauit, monachi quidam & canonici regulares eccleſias, quæ ad præſentationem eorum pertinent, in tuo epiſcopatu habentes, proprijs vſibus deputare nituntur: nec volunt ad eas cùm vacauerint vocare perſonas: quin potius occaſione conceſſionis quorundam epiſcoporum, vicarios in eis pro ſua inſtituunt & deſtituunt voluntate, admiſſos ita pẽſionibus onerãtes, quòd nec eccleſiis competenter poſſunt in paupertate nimia deſeruire, nec epiſcopo in epiſcopalibus reſpondere, neque hoſpitalitatem (ſicut conuenit) tranſeuntibus impertiri. Nolẽtes autem, vt ſtatus eccleſiæ debitus & antiquus, per inſolentiam alicuius ſubuertatur: mandamus, quatenus (niſi à iuriſdictione tua exemptæ ſint eccleſiæ ſupradictæ) prædictos exceſſus ſtudeas rationabiliter emendare. Et niſi prædictę perſonæ intra tempus[a] Lateranenſis concilij cõſtitutum, ad vacantes eccleſias tibi perſonas idoneas præſentauerint: extunc tibi liceat (appellatione remota) in eiſdem ordinare rectores, qui eis præeſſe nouerint & prodeſſe, ita tamen, quòd ex hoc nullum patronis præiudicium in poſterum generetur.

a inf. de conceſſ. presb. c. ij.

Innocentius. iij.

Ex IIII. comp.

Supplet ſuperior inferioris negligentiam in beneficijs conferendis, ſi tempus Lateranenſis concilij lapſum ſit: & collatio per inferiorem poſtea facta, non valet.

CAP. III.

LIcet magiſter H. & R. procurator R. de ſancto[b] Cadimundo, ſuper archidiaconatu Richemundiæ diutius litigauerint *diutius* corã nobis: [† & infra.] Ne igitur ius noſtrum negligere videamur, qui alios in ſua iuſtitia cõfouemus: mãdamus, quatenus ſi vobis conſtiterit archidiaconatũ Richemundię vacaſſe per annum (tempore ſemeſtri, quo vel ad archiepiſcopum, vel ad capitulum donatio pertinebat, non à vacatione, ſed à notitia computato) cùm pro eo, quòd Eboraceñ. archiepiſcopus alium ſuperiorẽ nõ habet, ex tunc fuerat ad nos donatio deuoluta, vtrique ſuper eo ſilentium imponatis.

b Eadmundo.

[† *Tamen poſtmodum noſtris eſt auribus intimatum quod neutri fuerat conceſſus intra tempus in Lateranen. concilio definitum.*]

IDEM

IDEM magiſtro P. de Caſtro nouo, & R. monacho Fontis frigidi apoſtolicæ ſedis legato.

Si is, ad quem ſpectat beneficij collatio, lapſo tempore Lateranenſis concilij conferat: non valet collatio, niſi de miſericordia toleretur.

CAP. IIII.

Literas veſtræ diſcretionis accepimus, quòd cùm in quibuſdam eccleſijs legationi veſtræ ſubiectis quædam beneficia & dignitates tanto tempore vacauiſſent, quòd tam prælati, quàm capitula ſecundũ tenorem Lateranenſis concilij eſſent iure inſtituendi priuati: poſt quam aduentus veſter innotuit, in beneficiis illis perſonas minus idoneas inſtituere præſumpſerunt: [† & infra.] Diſc. v. mandamus, quatenus ſi beneficia & dignitates noueritis perſonis idoneis aſſignatas: & eas* de patientia permittatis ab ipſis pacificè poſſideri: alioquin perſonas amouentes prorſus ab ipſis, eas de perſonis idoneis auctoritate noſtra ſuffulti, non differatis quantocyus ordinare. * al. eaſdem.

[† *Vnde cùm receperitis conſiliũ à iuriſperitis, vt tales inſtitutiones ab his quorum non intererat, & qui propria culpa iure inſtituẽdi ſe priuauerant factas, auc. ap. caſſaretis, in hoc noſtrum prius decreuiſtis conſilium habere. Nos igitur.*]

IDEM epiſcopo Samo.

Is, ad quem primo loco ſpectabat collatio beneficij, lapſo tempore Lateranenſis concilij, conferre non poterit. CAP. V.

Dilecto filio P. ti. ſancti Marcellini presbytero card. S. & R. procuratoribus *dilectorum filiorum*, P. & G. apud ſedem apoſtolicã conſtitutis, auditore conceſſo [* & infra] Quia nobis conſtitit à Salamantino decano & eius ſequacibus, poſt elapſum ſex menſium ſpacium, intra quod epiſcopus & capitulum (prout communiter ſpectabat ad eos) procedere ad electionem cãtoris neglexerant, electionem ſupradicti P. minus canonicè celebratam, eandẽ decernimus irritã & inanẽ: & adpellationem à decano & ſuis fautoribus interpoſitam, factum archiepiſcopi (ad quem iam erat eligendi auctoritas deuoluta) nequiuiſſe aliquatenus impedire [† & infra.] Mandamus, quatenus niſi dicto G. aliquod canonicum obuiet: electionem de ipſo factam, ſublato adpellationis obſtaculo, confirmetis. In antiq. erat ſub ti. de præbendis.

[**Idem S. propoſuit corã eo, quod cùm in Salamantin. eccleſia in qua cantoris electio ad epiſcopum & ad capitulũ communiter pertinet, cantoria vacãte Salamantinũ capitulum, quia ſæpius epiſcopũ monuiſſet, vt ad celebrandã cantoris electionem, cum eo conueniret: eodem epiſcopo in ſemeſtre tempus facere id negligente: capitulum cupiens vti iure ſuo in eccleſiæ memoratæ capitulo ſicut moris eſt dil. fi. p. eiuſdem loci canonicum in cantorem elegit, nequid in eiuſdem electionis præiudicium fieret appellando quem ſupradi. S. auc. ap. petit confirmari, ac electionem quam ven. f. n. Compoſtolanus archiepiſc. poſt app. huiuſmodi de G. clerico multis cri-*

minibus irretito, ac tunc temporis vinculo excommunicationis aſtricto, minus canonicè celebratam caſſari fecit. Dictus verò R. propoſuit ex aduerſo quod e verſo vi. menſium ſpacio, ita quod ad epiſcopum & capitulum, cantoris electio pertinebat, decanus & quidam alij canonici Salaman. epiſcopo archid. & nonnullis alijs canonicis qui præſentes aderant, in ciuitate inconſultis non conſueta hora, nec in capitulo iuxta morem, ſed in eccleſia potius quibuſdam Laicis aduocatis ſtultè, & inordinatè nimis eligere præſumpſerunt: & cum iam dicti archiepiſcopi qui eos propter hoc conuocauerat, adire præſentiam noluiſſent, ipſe intelligens auctoritatem eligendi, iuxta Lateran. concil. ſtatutum ad ſe deuolutam: ſupradictum G. in cantorem elegit, & eundem fecit de cantoria corporaliter inueſtiri. Poſtmodum autem Decanus & ſui complices nobis mentione de his non habita ſuggerendo, quod epiſcopus noluiſſet qui monitus ſæpius]. ſex menſes eligere noluerat, qui eccleſiæ detrimentum eo, qui in cantorem ab eodem decano, cum maiore parte capituli inſtitutus fuerat, ſpoliato, alium inſtituerat in cantorem ad decanum archid. & archipiſco. Abulen. noſtras literas impetrauit, quarum aucto. cum ſuprad. G. eiſdē inhibuit ne per prædictas literas procederēt contra eum, cum in eiſdē de ſua electione facta per archiepiſcopum nulla mentio haberetur, & tum propter hoc, tum quia prima citatione ad loca remota, perēptorie citatus extiterat, tum etiā quia iudices quoſdā ex electorib. d.p. cōſanguinitatis linea contingebant ad ſed. ap. appellarūt, ſed Iudices nihilominus ad Salamantin. eccleſiam accedentes ſuprad. p. in cantoria poſſeſſione cauſa rei ſeruandæ, contra iuſtitiam induxerunt. Cum igitur ſuper his & alijs coram eodem cardinali procuratores epiſcopi aliquādiu litigaſſent, & ipſe nobis fideliter retuliſſet quæ propoſita fuerant coram ipſo.]

[ǂ *quia verò contra perſonam ipſius G. quædam obiecta fuerant de quib. non potuit fieri plena fides.*]

DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM, ET QVALITATE *ORDINANDORVM.

* al. & ordine præficiendorum

TITVLVS XI.

Alexander. iij. *Londonenſi* epiſcopo.

* al. Arth. al. Batonen.

Diebus dominicis, vel ſabbato Pentecoſtes, ſacri ordines ab alio, quàm à Papa conferri non debent.

CAP. I.

SVbdiaconos autem nulli niſi Romano Pontifici liceat diebus dominicis ordinare. Quamuis conſecrandi deo dicatas virgines, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbato quidem Pentecoſtes, non liceat alicui ſacros ordines celebrare, cùm in ſequenti ſeptimana (recepta ſpiritus ſancti gratia) celebrentur.

IDEM epiſcopo Herfordienſi.

Non valet conſuetudo, quod extra ſtatuta tempora, ſacri ordines conferantur.

CAP. II.

a in vet. legitur Galliæ.

SAnè ſuper eo, quod moris eſſe dixiſti in eccleſiis quibuſdam Scotiæ, *Angliæ* & ᵃ Valliæ in dedicationibus eccleſiarum vel altarium

altarium extra ieiunia quatuor temporum clericos ad ſacros ordines promouere. Significamus, quòd conſuetudo illa (vtpote inſtitutioni eccleſiaſticæ inimica) eſt penitus improbanda. & niſi multitudo & antiqua conſuetudo terræ eſſet, taliter ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes priuarentur auctoritate ordinadi.

IDEM eidem.

Minores ordines conferri poſſunt diebus feſtis. Sacri verò, conferri debent in quatuor tẽporibus, vel ſabbato ſancto, vel ſabbato de paſſione.

CAP. III.

DE eo autem, quod quæſiuiſti, an liceat extra ieiunia quatuor temporum aliquos in oſtiarios, lectores, exorciſtas, vel acolythos, aut etiam ſubdiaconos promouere: Taliter reſpond. quòd licitum eſt epiſcopis, dominicis & aliis feſtiuis diebus, vnũ aut duos ad minores ordines promouere. Sed ad ſubdiaconatum, niſi in quatuor temporibus, aut ſabbato ſancto, vel ſabbato ante dominicam de paſſione, nulli epiſcorum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare.

IDEM[a].

a VV. Albanen. epiſcopo.

Criminoſus occultus moneri poteſt, ne promoueatur ad ordines: ſed prohiberi non debet.

CAP. IIII.

EX tenore tuarum literarum accepimus, quòd N. clericus, adeò deliquit, quòd ſi peccatum eius eſſet publicum, degradaretur ab ordine, quem ſuſcepit, & amplius non poſſet ad ſuperiores ordines promoueri. Verùm quoniam peccatũ ipſum fore occultum dixiſti mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, & ſuadeas, vt parte pœnitentiæ peracta, ordine ſuſcepto vtatur: quo contentus exiſtens, ad ſuperiores amplius non aſcendat. Veruntamen quia peccatum occultum eſt: ſi promoueri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.

Lucius. iij. Archidiacono Turonenſi.

Religioſus contra prohibitionem prælati ſui, ordinari non debet.

CAP. V.

AD aures noſtras peruenit, quòd religioſi quidam ad ſuperiores deſiderant ordines promoueri, ſed prælati eorum deſiderijs contradicunt. Tuæ igitur quæſtioni taliter reſpond. quòd honeſtius & tutius eſt, ſubiectis debitam præpoſitis obedientiam impendendo in inferiori miniſterio deſeruire, quàm cum præpoſitorum ſcandalo, graduum adpetere dignitatem: nec eſt in hac parte ſubiectorum deſiderium confouendum: quoniam eſſe poteſt, quod prælati eorum cõmiſſa ſecreta nouerint, ex quibus conſtat eis, quòd ſalua conſcientia nequeant ſublimari: quia non in ſublimitate graduum, ſed in am-

amplitudine charitatis, acquiritur regnum Dei.

IDEM.

Metropolitanus, ab omnibus ſuffraganeis conſecratur. Suffraganeus verò à tribus Metropolitano iubente. CAP. VI.

ex 1. compil. tit. de electione.

SI archiepiſcopus obierit, & alter fuerit ordinandus: omnes epiſcopi eiuſdem prouinciæ, ad ſedem Metropolitanam conueniant, vt ab omnibus ordinetur. Reliqui verò comprouinciales epiſcopi (ſi neceſſe fuerit) cæteris conſentientibus, à tribus iuſſu achiepiſcopi poterunt ordinari: ſed melius eſt, ſi ipſe cum omnibus eum, qui dignus eſt, elegerit, & cuncti pariter pontificem conſecrauerint.

a cap. 6. cõcord. Nicæno concil. cap. 4. ex 1. compil. tit. de electio. b deeſt in vet. compil. rectè.

Ex concilio Arelaten.[a]

Dicit idem, quod in præcedenti. CAP. VII.

NEc epiſcopi ſine Metropolitani permiſſu, nec Metropolitanus ſine tribus[b] [vel duobus epiſcopis cõprouincialibus præſumat epiſcopum ordinare, ita vt alij epiſcopi comprouinciales admoneantur epiſtolis, vt ſe ſuo reſponſo ſignificent conſenſiſſe. Quòd ſi inter partes aliqua dubitatio fuerit: maiori numero Metropolitanus *in electione* conſentiat.

Vrbanus. iij. Archiepiſcopo Piſano.

Ordinatus extra tempora, ſuſpeditur, donec diſpenſetur cum eo: & ordinans punitur. CAP. VIII.

CVm quidam: & infra. Epiſcopum, qui die, quo non debuit, ordines celebrauit, canonica diſciplina corrigere, & ordinatos à ſuſceptis ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos reſtitutionis gratiam conſequantur.

Celeſtinus. iij. Hidronenſi archiepiſcopo.

Græci à Latinis ordinari non debent: nec è contrà, ſi in ritu ordinandi ſunt diuerſi.

CAP. IX.

ex 2. compil. Deeſt.

CVm ſecũdum regulas eccleſiaſticas [† & infra] Quia verò (ſicut dicitur) in partibus Calabriæ Latini à Græcis, & Græci à Latinis ſecundum alterutrius inſtitutionis obſeruantiam ordinantur, nolumus de cæterò commixtiones & conſuetudines rituum in ordinibus obſeruari.

[† *Et ſanctorum inſtituta pontificum ſacri ſunt ordines incertis tẽporibus conferendi, quidã Græci epiſcopi ritus ſui, & conſuetudinis obſeruantiam in Latinos clericos exercentes, eos ad ſacros ordines paſſim prouehũt qui non ſunt præterquam in iiij. temporib. conferendi. Sane ſicut præſentiũ latoris Io. relatione cognouimus, cum ipſe à quodam domino cui ipſe ſeruierat, & vt in capella ſua diuina officia celebraret, cuidam Græco epiſcopo fuerit præſentatus, idem epiſcopus Cathamen. eum in ſacerdotem promouit, quem poſtmodum diœceſ. epiſcopus ab executione officij taliter ſuſcepti ordinis credidit ſuſpendendum: quæ vtiq; conſuetudo cõſuetudini eccleſiaſticæ inimica & deteſtabilis eſt & penitus improbanda, & niſi multitudo & antiqua*

antiqua conſuetudo eſſet in cauſa, ſic ordinati nõ deberent permitti in ſuſceptis ordinib. miniſtrare, nam apud nos ſic ordinati deponerẽtur, & ordinantes auctoritate ordinandi de cenſura canonum priuarentur. Verum quia nos plenam de Græcorum obſeruantia notitiam habere nõ poſſumus, nec eſt nobis certum vtrum conſuetudo ſic ſe habeat.]

Innocentius iij. abbati & conuentui Cariloci. Ex 3. compil.

Si monachus vnius ordinis, in ſecundo ordine, ad quem tranſiuit, recipit ſacerdotium, ad primum ordinem rediens, in eo libere miniſtrabit.

CAP. X.

EX parte veſtra, noſtro fuit apo. reſeratum, quòd quidã monachus veſter, ſe ad nigros monachos transferens, & habitũ eorum adſumens, ad ſacerdotij ordinem in ipſo habitu eſt promotus. Vnde quia dubitaſtis, vtrum in adſumpto taliter ordine, miniſtrare debeat: Mandamus, quatenus (niſi canonicum aliud obuiet) ipſum monachum, officium ſacerdotis liberè exequi permittatis.

IDEM C. *tit. S. Laurentij in Lucina*, presbytero cardinali, apoſtol. ſed. legato.

Si Græcus epiſcopo Latino ſubiectus ordinatur, ſine Latini licentia à Græco, interdicitur ſibi executio. Si verò de licentia, tunc toleratur.

CAP. XI.

QVod ad tranſlationẽ pontificis: [*& infra.] Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm Clericus Græcus, epiſcopo Latino ſubiectus, à Græco pontifice ordinatur: niſi de mandato vel licentia ſui epiſcopi fiat, interdicẽda eſt ei ordinis executio ſic ſuſcepti, tanquam ab alieno pontifice ſine mandato vel licentia ſui epiſcopi ordinato. Si verò de mandato vel licentia ſui præſulis, à Græco pontifice, ſecundũ morem Grçcorum fuerit ordinatus, licet culpandus ſit epiſcopus Latinus, qui clericos ſuos à Grçco facit antiſtite ordinari: quãdiu tamen talis mos ab eccleſia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter ſuſceptorum.

*[*Super eo verò quod nos conſulere voluiſti, quoniam multi Græcorum clerici conſiſtentes, in diœceſibus Latinorum ab epiſcopis Græcis non in quatuor temporib. interdum omnes ordines ſimul, nonnunquam partẽ recipiunt qui poſtmodum prohibentur à Latinis epiſcopis celebrare.]*

ITEM Mutinenſi epiſcop.

Ordinatus à papa, ſine licẽtia papæ, ad ſuperiores ordines nõ promouetur.

CAP. XII.

CVm in diſtribuendis: & infra. Meminimus à nobis fuiſſe ſuppliciter poſtulatum, & clemẽter indultum, vt quia præfatus A. eccleſiæ Romanæ ſubdiaconus erat: mandaremus ipſum per Bononienſem epiſcopum promoueri.

IDEM eidem & magiſtro [a] H. ſubdiacono noſtro. a Huberto ca. Mediolanenſi.

Duo ſacri ordines non poſſunt conferri eidem vno die, vel duobus, continuato ieiunio.

CAP. XIII.

LIteras veſtras recepimus ſuper inordinata ordinatione Imolenſis electi, quem Bonoñ. epiſcopus precedenti ſabbato in diaconum, & ſequenti die dominico (cõtinuato ieiunio) in presbyterum ordinauit. In quo, quantum vterque deliquerit, euidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim vtrunque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari nõ licuit ratione, vnum ordinem vno die, & alium altero, (ieiunio cõtinuato) conferri: cùm propter continuationẽ ieiunij fictione canonica ſiue manè diei dominicæ trahatur ad ſabbatum, ſiue veſpera ſabbati ad diem dominicam referatur: profectò manè cum veſpera, ſeu veſpera cum mane ad eundem diem pertinere dicetur. nam ſi quantum ad hunc neceſſitatis articulũ pertinet, manè ad vnum diem, & veſpera referatur ad alium, cur eſſet continuatio ieiunij neceſſaria, cùm & ſabbato ante cœnam, & dominica ante prandium intelligantur eſſe ieiuni?

Præfatum itaque Bonoñ. epiſcopum (vt puniatur in quo deliquit) à collatione ordinum, diaconij ſcilicet & presbyterij, alterum verò ab executione officij ſacerdotalis tandiu volumus manere ſuſpenſos, donec de illis aliter diſponamus.

Ex 5. compilati.

Honorius iij. epiſcopo & archi. Legi.

Ordinans puerum tredecim annorum in diaconum, ſuſpenditur à collatione ordinum: & ordinatus ab ipſius executione vſque ad ætatem legitimam.

CAP. XIIII.

VEl non eſt compos ſui epiſcopus Conuentreñ. vel nimis videtur à ſe ſcientiam repuliſſe, qui M. puerum latorẽ præſentium adhuc [a] xiij. annorum contra ſacrorum canonũ inſtituta inordinatè in diaconum dicitur ordinaſſe, in ludibrium ordinis clericalis: [*& infra.] Dignitati veſtræ mandamus, quatenus ſi rem inueneritis ita eſſe, prædictum epiſcopum à collatione ordinum ſuſpendentes, ipſum vt eidem M. quem ab executione officij diacon. vſque ad ætatem legitimam in iniuriam ſuſpendimus ordinantis, prouideat in eccleſiaſtico beneficio competenti: per cenſuram eccleſiaſticam cõpellatis.

a vet. xij.

[**Quid vtique ſi nobis plenè conſtaret, quantumcunque ſumus promiores ad veniam quam ad debitam vltionem, qualiter hoc caſtigaremus in ipſo quod ex pœna culpa notoria redderetur, & reuelata eius ignominia efficeret alios in ſimilibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiſcuſſum.*]

Non inueni.

IDEM Leoneñ. & Sal. ab.

Epiſcopus conferens eidem vna die plures ſacros ordines, etiã ſi de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi poteſtate ſuſpenditur.

CAP. XV.

DIlectus filius G. Humilieñ. canonicus, noſtro dudũ apoſtolatui reſerauit, quòd Humilienſis eccleſia ſuo viduata

paſtore,

paſtore, canonici ipſum vnanimiter elegerunt: qui cùm eſſet circa ſacros ordines conſtitutus, archiepiſcopus Caſſalen̄. metropolitanus eorum epiſcopo Trecen̄. mandauit, vt eum vno & eodem die ad tres ſacros ordines promoueret: quod ille (nō auſu proprio, ſed ipſius archiepiſcopi mandato) perfecit. Cùm ergo nobis conſtiterit ſupradictum epiſcopum in pluribus deliquiſſe, tum quia ſine mandato archiepiſcopi (vt ipſe cōfeſſus extitit) ad huiuſmodi ordinationem inordinatè proceſſit: tum quia ſi de mandato archiepiſcopi conſtaret, cùm illi huiuſmodi diſpenſatio à canone minimè ſit permiſſa, ipſi obtemperare non debet in hac parte: tum etiam quia reatum periurij ſæpius variauit, iurando prius, quòd archiepiſcopus id præceperat, & poſtea quòd illud non mandauerat in iudicio confitendo: ipſum tamdiu ab ordinandi ſuſpendimus poteſtate, donec noſtram meruerit gratiam obtinere.

Gregorius ix. archiepiſcopo Baran̄.

Ordinatus ad ſacros extra tempora ſtatuta, ordinem recipit, & poſt pœnitentiam cum eo diſpenſat epiſcopus.

CAP. XVI.

Conſultationi tuę taliter reſpond. quòd eos, qui extra tempora ſtatuta ſacros ordines receperunt, characterem non eſt dubium recepiſſe: quos pro trāſgreſſione huiuſmodi (primò eis pœnitentia impoſita competenti) ſuſtinere poteris in ſuſceptis ordinibus miniſtrare.

IDEM.

Occultus criminoſus, præter homicidam, poſt pœnitentiam, in ſuſceptis miniſtrat, & ad ſuperiores aſcendit: ante pœnitentiam monetur, vt etiam in ſuſceptis non miniſtret.

CAP. XVII.

Quæſitum eſt de ſacerdotibus, vel aliis clericis, qui per reatum adulterij, periurij, homicidij, vel falſi teſtimonij, bonum conſcientiæ rectè perdiderunt: & infra. Reſpondemus, quòd ſi propoſita crimina, ordine iudiciario comprobata, vel aliàs notoria non fuerint, non debent hi (præter reos homicidij) poſt pœnitentiam in iam ſuſceptis, vel ſuſcipiendis ordinibus impediri: qui ſi non pœnituerint, monendi ſunt, & ſub interminatione diuini iudicij, obteſtandi, vt in teſtimonium ſuæ damnationis, in ſuſceptis etiam ordinibus non miniſtrent.

DE

DE SCRVTINIO IN ORDINE FACIENDO. TIT. XII.

Innocentius iij.

Epiſcopus interrogatus in ſcrutinio epiſcopi ordinandi, poteſt reſpondere illum dignum, ſi non nouit illum indignum. CAP. I.

EX parte tua fuit propoſitum [[1] & infra.] F.t.t. reſ. quòd cùm aliquem in diaconum vel presbyterum promouemus: prior diaconorum, qui nobis adſiſtit, dicit: Poſtulat ſancta mater eccleſia hunc diaconum vel ſubdiaconum, ad onus presbyteratus vel diaconatus adſumi. & nobis interrogantibus, ſi eum cognouerit eſſe dignum, idem reſpondet, quòd quantũ humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcit, & teſtificatur illum ad huiuſmodi onus officij eſſe dignum. Vnde in tali reſponſione aliquem peccare non credimus, dummodo cõtra conſcientiam non loquatur: * quia non ſimpliciter illum adſerit eſſe dignum, ſed inquantum humana fragilitas noſſe ſinit: cùm illum, quem indignum eſſe non nouit, dignum debeat æſtimare. Huiuſmodi ergo reſponſione ſecurè vti poteris, niſi fortè de indignitate tibi conſtiterit conſecrandi. Si autem illum indignum eſſe cognoſcis: metropolitano (prius quàm ad huiuſmodi ſcrutinium veniatur) ſecretè ſtudeas nũciare, vel intimare: quamuis nos interrogationem huiuſmodi, non in conſecratione Pontificis, ſed in ordinatione diaconi vel presbyteri faciamus.

** Vide l. Præſenti. cum no. C. de his qui ad eccleſ. confug.*

[[1] *Queſiuiſti præterea per ſe. ap. edoceri cum epiſcopi ad cõſecrationes epiſcoporum ab archiepiſcopo vel etiam ab alio euocentur, & ipſi electum metropolitano offerant conſecrandũ dicentes. Reuerende pater poſtulat ſancta mater eccleſia hunc electũ in epiſcopũ cõſecrari, & interrogante archiepiſcopo ſi ſciant illum eſſe dignum, reſpondeãt quod illũ ſciunt & credunt pariter eſſe dignũ, & te in reſpõſione huiuſmodi ne offenderes hominẽ deũ exiſtimes offendiſſe, quãdoque præter, quãdoq; contra conſcientiã reſpõdes cum electi cõuerſatio aut minus tibi cognita aut penitus ignota, qualiter in huiuſmodi interrogationib. ſalua cõſcientia valeas reſpõdere ad quod*]

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QVI RENVNCIAVIT EPISCOPATVI. TIT. XIII.

Alexander. iij. Toletano archiepiſcopo.

Epiſcopus qui renunciauit loco tantùm ciuitatis: conferre poteſt ordines, ſicut prius. Si verò & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad ſacros diſpenſat epiſcopus ſuus, cum inordinato vero, ſcienter ad ſacros non diſpenſat.

CAPIT. PRIMVM.

REquiſiuit à nobis tua fraternitas, vtrũ clerici, qui poſt renunciationem factam à prædeceſſore tuo ordines receperunt, in ipſis debeant remanere [* & infra:] Reſpon-

Reſpondemus igitur diſtinguendo, vtrum renunciauit loco tãtum, an loco ſimul & dignitati. nam in primo caſu, ordines (ſicut antea) rogatus ab epiſcopo, aliquo poterit de ratione conferre. In ſecundo verò caſu, diſtinguendum putamus, vtrũ ſacros contulerit, an minores. Si enim à tali ordines vſque ad ſubdiac. aliquis acceperit, quia & huiuſmodi ordines à nõ epiſcopis quandoque cõferuntur, & in illis deſeruire poterit, & ad maiores (ſi idoneus fuerit) promoueri. Sanè ſi ab eodem ſacros ordines ſcienter quis receperit, quia indignum ſe fecit, executionem officij non habebit. vbi autem non ſcienter, poterit, (niſi craſſa & ſupina fuerit ignorantia) diſcretus pontifex diſpenſare.

[*Aut ad maiores de iure canonum promoueri Nos igitur quia nobis nõ plenariè de veritate conſtat, non poſſumus ſuper hoc breuiter reſpondere.]

Gregorius nonus.

Breue eſt.

CAP. II.

CVm clericis, qui ab excommunicato epiſcopo ignoranter ordines receperunt, per ſuos poterit epiſcopos diſpenſari.

DE AETATE, ET QVALITATE, ET ORDINE PRAEFICIENDORVM.

TITVLVS XIIII.

Ex concilio Pictauenſi. *c. decreuit.*

Non ſummatur.

CAP. I. Ex 1. comp.

VT abbates *&* decani & præpoſiti, qui presbyteri nõ ſunt, presbyteri fiant, *aut prælationes amittant*, qui archidiaconatus tenẽt, diaconi *fiant*: qui verò archipresbyteratus, presbyteri *fiant*, aut amittant honorem. Quòd ſi aliqua iuſta cauſa prohibente, presbyteri aut diaconi eſſe non potuerint, prælationes amittant.

Alexander iij. Cantuarienſi archiepiſcopo.

Eccleſia diſpenſatiuè minori conceſſa non per laicos, ſed per clericos regi debet, donec ille perueniat ad ætatem.

CAP. II. Eboracenſis

EX ratione: [+& infra.] Accepimus *autem* quòd [1]Conuentren.[2] epiſcopus *non attendens quid ſacrorum canonum inſtituta decreuerint, nec modeſtiam paſtoralem conſeruans*, pueris, qui ſunt intra decennium conſtituti, in archidiaconatu R. archidiac. Ciſtrẽ. eccleſias plures conceſſit quæ non per clericos, ſed per laicos *diſpenſantur*, *&* diſponuntur. Vnde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari: mandamus, quatenus prædictum epiſcopum ſuper his corripias, & clericis idoneis adminiſtrationes, & cuſtodiam præſcriptorum eccleſiarũ, donec prædicti pueri ad congruam veniant ætatem (laicis amotis) committas.

tas. Eidem epiſcopo prohibens, ne de cæterò eccleſias, niſi perſonis, quæ ætatem & ſcientiam habeant, regendas concedat. Quòd ſi ſecus egerit, ei debitam pœnam infligens, inſtitutionem & conceſſionem ipſius, omnino viribus carere decernas.

[†*Tibi commiſſæ dignitatis & conſideratione legationis, ad vniuerſas eccleſias tuæ legationis aciem ſolicitudinis tuæ extendere debes: & quæ enormiter ſeu contra iuſtitiã facta fuerint, paſtorali cura corrigere & emendare, quatenus de commiſſis ouibus coram patrefamilias plenam reddas rationem, & tibi pro labore & ſolicitudine tua merces copioſa cumuletur in cælis.*] 1.

IDEM Cantuarieñ. archiepiſcopo, & eius ſuffra.

Regimem eccleſiæ minori xiiij. annis committi non debet.

CAP. III.

INdecorum eſt, vt hi debeant eccleſias regere, qui non nouerunt gubernare ſeipſos: cùm ad eccleſiarum regimen tales perſonæ ſint admittendę, quæ diſcretione præemineant, & motum fulgeant honeſtate. Nolentes itaque ſuſtinere, vt paruulis eccleſiæ regimen cõmittatur: mandamus, quatenus nemini intra annum xiiij. conſtituto perſonatum, cuiuſlibet eccleſiæ cõcedere præſumatis. Sciturι pro certo, quòd ſi cõtraire præſumpſeritis: quod inde feceritis, irritabimus, & inobedientiam veſtram grauiter puniemus.

IDEM.

Ad regimen eccleſiarum non debet inſtitui indignus ſcientia, moribus, vel ætate: & qui habet duas eccleſias, alteram dimittere cogitur, niſi cauſa ſubſit.

CAP. IIII.

EAm te decet: [*& infra] Arctius inhibemus, ne perſonas, quæ in eccleſiis tui epiſcopatus ad curã animarũ fuerũt ordinandæ, in ipſis inſtituas, nec aliqua occaſione vel etiam literarum noſtrarum obtentu inſtitui patiaris, quę ſcientia, moribus, & ætate, concilij non congruant inſtitutis. Sed etiam habentes plures eccleſias, quæ ex vna non pendeant, tibi liceat app. poſtpoſita cogere ad vnam ipſarum, quam maluerint, dimittendam, niſi ita fuerint tenues in ſubſtantia, quòd proprios ſacerdotes non poſſint conuenienter alere.

[**In ordinandis eccleſiis tuæ diœceſis curã habere, ne vllus in eis contra decreta quæ in Lateran. conc. edidimus, vel etiã contra antiquas ſacrorum canonum ſanctiones clericus ordinetur, ſed tales in ipſis ſatagas ponere, qui & commiſſi ſibi gregis curam commodè gerere poſſint, & exemplo boni operis ad virtutes alios inuitent. Inde eſt quod præſentibus literis tibi.*]

Exomenſi epiſc. IDEM.

Is qui nondum eſt in ſacris, ſi aliàs eſt idoneus, ad regimen parœcialis eccleſiæ diſpenſatiuè poteſt adſumi.

CAP.

CAP. V.

PRæterea licet ad *regimen parœcialis eccleſiæ non debeat aliquis, niſi ſubdiaconus ſit ad minus, admitti. Diſpenſatiuè tamen in minoribus ordinibus conſtituti conſueuerunt *adſumi. Dum tamen tales ſint, qui intra breue tempus poſſint in presbyteros ordinari. *al. presbyteratum. *al. admitti.

IDEM.

Propter neceßitatẽ & vtilitatem eccleſiæ, compelluntur clerici ipſius recipere ordines, ſuis beneficiis non adnexos.

CAP. VI. Ex 2.compil.

QVæris à nobis, quid agendum ſit de clericis tuæ iuriſdictioni commiſſis, qui cum beneficiis eccleſiaſticis multis abundent, à te commoniti nolunt ad maiores ordines promoueri, ſe tale quid ſecretò commiſiſſe dicentes, quod eos ſalua conſcientia ordinari non ſinit. Cùm igitur ſuper hoc caſu videantur ſacri canones diſcordare (cùm quidam dicant eos minimè compellendos, alij verò contrarium adſeuerent) omnis contrarietatis vinculum præſenti pagina enodamus. Statuentes, vt ſi prædicti clerici perceptione maiorum ordinum propter occulta ſua peccata ſe indignos eſſe fatentur, inferiores in eccleſia, quorum ſit vita probabilis, præferantur eiſdem. Et niſi fortè illi, qui ordinari pro iam dicta cauſa recuſant, in aliis eccleſiæ ſeruitiis valde vtiles fuerint: auferãtur eis beneficia, & aliis canonicè conferantur. Quòd ſi pro ſola voluntate renuerint ordinari, & ſuaſerit vtilitas eccleſiæ aut neceſſitas, ipſos (dummodo idonei ſint) ad maiores ordines recipiendos: per amiſſionẽ locorum, & beneficiorum ſubtractionẽ adpellatione ceſſante compellas.

Clemens iij. R. *canonico Cremonenſi.*

Euentus mortalitatis infirmi, non impedit promoueri eius medicum peritum, ſolicitum, & traditiones artis obſeruantem.

CAP. VII.

AD aures noſtras te ſignificante peruenit, quòd cùm in arte Phyſica eruditus ſis, pluribus iuxta ipſius artis traditionem exhibuiſti cum diligentia medicinam, licet pluries in cõtrarium ſucceſſerit: & quibus putabas adhibere medelam, medicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt. verùm quia ad ſacros ordines deſideras promoueri, ſuper eo nos conſulere voluiſti. Tibi breuiter reſpon. quòd ſi ſuper præmiſſis conſcientia tua te remordeat, ad maiores ordines de noſtro conſi- lio non aſcendas.

Celeſtinus tertius.

Qui ſtetit per annum in ſuſpenſione, priuatur beneficio, quod prius habebat, & quod interim acquiſiuit.

CAP.

CAP. VIII.

CVm bonæ memoriæ Clemens papa præ.n.I.Buccaren. & quoſdam alios Barañ.clericos vocauiſſet, vt ad præſentiã ipſius accederent, H. archi.ſuo, quẽ grauiter læſerant, reſponſuri: quia venire iuxta mandatum apoſtolicum contempſerunt, in eos fecit ſententiam ſuſpenſionis promulgari: in qua triennio permanentes, quidam ex ipſis ſuſpenſi aliud beneficium eccleſiaſticum ſunt adepti. Et quia vtrũ beneficia ſic recepta poſſint rationabiliter retinere, nos conſulere voluiſti.

Reſpondemus, quòd non licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ poſtmodum ſunt adepti, aliquatenus retinere. 19
Vnde Baraneñ. archiepiſcopo dedimus in mandatis, vt eos pro tanta pertinacia, & contemptu apoſtolico, beneficiis quæ habent, non differat ſpoliare.

Innocentius iij. *Mutinenſi epiſcopo.*

Subdiaconus in epiſcopum eligi poteſt. CAP. IX.

A Multis multoties an ſubdiaconus in epiſcopum eligi valeat, hæſitatur. Si quidem Vrbanus papa primus [a] decreuit, vt nullus in epiſcopũ, niſi in ſacris ordinibus religioſe viuens inuentus fuerit, eligatur. ſacros (inquit) ordines diaconatum dicimus, & presbyteratum. hos ſiquidem ſolos primitiua eccleſia legitur habuiſſe. ſubdiaconis verò (quia etiam ipſi miniſtrant altaribus) opportunitate exigente concedimus in epiſcopos eligi, ſi tamen [b] præclaræ ſcientiæ, ac religionis exiſtãt. quod ipſum non ſine Romani pontific. vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quòd Vrbanus ad ſtatum primitiuæ eccleſiæ ſe referens (in quo ſubdiaconatus ordo ſacer minimè dicebatur) inſtituit vt de ſubdiacono (niſi vtilitatis cauſa, & tunc etiam de permiſſione Metropolitani, vel Romani pontificis) non poſſit electio celebrari. Verùm cũ hodie ſubdiaconatus inter ſacros ordines computetur, ſicut Vrbanus papa ij. ſub his verbis expreſſit: Erubeſcant impij, & intelligant iudicio ſpiritusſancti eos, qui in ſacris ordinibus presbyteratu, diaconatu, ſubdiaconatu ſunt poſiti: ſi caſtè non vixerint, excludendos ab omni eorundẽ graduum dignitate. Et iterum. [b] Nemo ad ſacrum ordinẽ permittatur accedere, niſi aut virgo, aut probatæ caſtitatis exiſtat, & qui vſque ad ſubdiaconatum vnicam, & virginẽ habuit vxorem. Et ad ſimilitudinem diaconi & presbyteri, ſubdiaconus 40
debet continentiam obſeruare: ſicut & in ſexta ſynodo conſtitutum eſt, vt [c] ſi quis eorum, qui ad clerũ accedunt, nuptiali iure mulieri voluerit copulari, hoc ante ſubdiaconatus ordinem faciat. Et beatus Gregorius ſtatuiſſe legitur, vt nullum facere ſubdiaco. præſumãt epiſcopi, niſi qui ſe caſtè victurum promiſerit. [d] Nos volentes ſuper hoc articulo diſceptationis

materiam

a Extat di. 60. c. nullus in epiſc.

ſpectatæ.

b 32. diſt. cap. nemo.

c 32. diſtinct. ſi quis eorum.

d 32. diſt. ante triennium.

materiam amputare, ſtatuimus, vt ſubdiaconus in epiſcopum valeat liberè eligi, ſicut diaconus vel ſacerdos. 28.diſt. nullam

IDEM ti. S. Crucis presbytero cardinali.

Irregularis, & in minoribus poteſt diſpenſatiuè in abbatem inſtitui.

CAP. X.

TVam in domino diligentiam commendamus, quam ſuper monaſterio ſancti Quirici reformando dignoſceris adhibere. Mandamus, quatenus ſi non potes eidem monaſterio de perſona idonea melius prouidere, tu monachum illum, quẽ literis tuis de honeſtate ac induſtria commendaſti, per quem ſtatus eiuſdem loci creditur reformandus (nullum prorſus habens reſpectum ad petitionem illicitam, quam quidam laici faciebant, ſed ex tuę duntaxat prouiſionis officio) inſtituas in abbatem: ita videlicet, quod ad ſacros ordines non aſcendat, cùm inſtante neceſſitatis articulo poſſit in abbatem adſumi, etiam in minoribus ordinibus conſtitutus, & laici memorati non ſint conſanguinitate, vel adfinitate coniuncti monacho memorato, vt ex ipſorum petitione debeat cõtra eum aliqua ſiniſtra ſuſpicio ſuboriri.

IDEM Rothomageñ. archiepiſcopo.

Abbas ſi eſt presbyter, & eſt benedictus, conferre poteſt ordinem clericalem.

CAP. XI. Ex quarta compilatione.

CVm contingat interdum, quòd laici ad monaſteria conuolantes, à ſuis abbatibus tonſurentur: requiſiſti, an clericatus ordo in tonſura huiuſmodi conferatur. Super hoc tibi. t. reſpon. quod cùm in vij. ſynodo ſit ſtatutum, vt lectores per manus impoſitionem licentia ſit vnicuique abbati in proprio monaſterio ſolummodo faciẽdi, dummodo ipſis ab epiſcopo (ſecundum morem præficiendorum abbatum) manus impoſitio facta noſcatur, &. conſtet eum exiſtere ſacerdotẽ: per primam tonſuram, iuxta formam eccleſiæ datam, à talibus clericalis ordo confertur. Diſt.79. quoniã

IDEM.

Si cononicus regularis factus monachus, iuſta de cauſa ad canoniam reuerſus, ibi poſtea præficiatur, licitè tenere poterit prælaturam.

CAP. XII.

INtelleximns, quòd cùm in monaſterio tuo fueris laudabiliter conuerſatus, ad monaſterium ſancti Innocentij talis ordinis acceſſiſti: vbi cùm aliquandiu in ipſo ordine permanſiſſes, demum ad cor reuerſus, de Metropolitani & aliorũ conſilio ad primã domum redire curaſti: in qua tandẽ ſub regularis obſeruantiæ diſciplina taliter deo & hominibus placuiſti, ꝙ per tuorum exigentiam meritorum fratres tui præfecerunt te vnanimiter in abbatem. Ne igitur occaſione moræ, quam in præſcripto monaſterio contraxiſti (quaſi conſcientia tua te remordeat) in ſuſceptæ adminiſtrationis cura tepeſcas, ad-

 tendens

10.q.3.mandamus. tendens quòd cautum eſt in canone, ne quis canonicus regularis, niſi fortè publicè lapſus ſit (quod abſit) efficiatur monachus: & ſi factus fuerit, ad canonicatus ordinem reuertatur vltimus in choro manendo, cucullam ad memoriam delaturus.

Di.t.mandamus, quatenus circa curam tibi commiſſam ſolicitudinẽ exercere ſtudeas indefeſſam, & taliter ſequentia bona continuare prioribus, quòd dignum à Deo poſſis meritum expectare.

IDEM.

Ordinatus ad ſacros ſine titulo, ab ordinatore iuſtè petit beneficium.

CAP. XIII.

ACcepimus, te noſtris auribus intimante, quòd quidã clerici, qui ad ſacros ordines ſine titulo ſunt promoti, te ad eccleſiam Bracareñ ſuper beneficiis obtinẽdis infeſtant. [*& infra.] Licet igitur in ordinationibus clericorum illã tu ac prędeceſſores tui diligentiam debueritis adhibere, vt minus idonei non ordinarentur à vobis, ac ideo poſt promotionem eorum exceptionem non poteris prætendere cõtra illos, niſi fortè poſtquã promoti fuerint, reddiderint ſe indignos: ex ſuperabundanti tamen, quando ſcribere pro talibus nos oportet, facimus in literis noſtris adponi, vt ſi ordinatus, pro quo ſcribimus, idoneus habeatur, & eccleſiaſtico beneficio nõ indignus, ei ab ordinatore vel ſucceſſore ipſius competens beneficium tribuatur, cum & ſi tecum de iure agere vellemus, te poſſemus merito ad prouiſionem eorum compellere, quos à te vel prædeceſſoribus tuis ordinatos fuiſſe cõſtaret, eo præſertim quod ad obtinendum eccleſiaſticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines ſuſcepiſti. Vnde grauiter ſuſtinere nõ debes, ſed nobis potius deuotè inclinare teneris, ſi illos examinari per alios facimus, quos ſine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad prouiſionem eorum te compellere velimus. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere noſtra mandata in forma cõmuni, in maiori eccleſia, vel aliis diœceſibus, Bracareñ. prouidere non tardes.* Exceptiones autem, ſi quas cõtra tales propoſueris, præcipimus audiendas.

*Vide l. ſi cui fundus. ff. de fun. inſt. vel. & l. ſi cum ... ff. de vſuf. lega.

*[*Quibus etiam de cunctis redditibus eccleſiæ tuæ tunc commodè miniſtrare non poſſet, præſertim cum mandemus eiſdem in eccleſiis prouideri qui nec meritis neque ſcientia aut etiã in parochialibus eccleſiaſtica beneficia promererentur, nedum in eccleſia Braccarenſi, quorum vita & ſcientia nobis eſt penitus ignota: de quib. ſi certitudinem haberemus, nec in maioribus eccleſiis eis, nec in minoribus præciperemus prouideri, & licet idoneis in tuis capellis & in aliis parochialibus eccleſiis extra ciuitatem velut iuxta mandatum apoſtolicum prouidere, cum omnibus in maiori prouidere non poſſis: ipſi tamen prouiſionem in eccleſiis eiſdem recipere inde dignantur. Iudices quoque & monitores ſeu executores, ad quos literas noſtras deportant,*

rant, exceptiones tuas legitima[illegible] quas in eorum pr[illegible] præſentia non admittunt, unde poſtulabas a nobis, ut tibi prouideremus benignius in hac parte.]

IDEM in concilio generali. Conſtit. xxviij.

Minus idoneus in ſacerdotem promoueri vel ad regimen animarum adſumi non debet.

CAP. XIIII.

CVm ſit ars artium regimen animarũ, diſtrictè præcipimus, vt epiſcopi promouendos [in] ſacerdotes diligenter inſtruant & informent vel per ſeipſos, vel per alios idoneos viros ſuper diuinis officiis, eccleſiaſticiſque ſacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare. Quoniam ſi de cætero rudes, & ignaros ordinare præſumpſerint, (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos vltioni graui decernimus ſubiacere. Sanctius enim eſt (in ordinatione maximè [a] ſacerdotum) paucos bonos, quàm multos malos habere miniſtros: quia ſi cæcus cæcum ducit ambo in foueã [b] dilabuntur.

a al. ſacerdotij.

b vel cadũt. vet.

Honorius tertius, capitulo Bremeñ.

Defectus ſcientiæ deiicit iam promotum.

CAP. XV. Ex 5. compilati.

QVanuis multa propoſita fuerint contra epiſcopum *Calinenſem, quia tamen confeſſus eſt coram nobis ſe nunquam de Grammatica didiciſſe, nec etiam legiſſe Donatum, & per euidentiam facti vſque adeo de illiteratura & inſufficiẽtia ſua conſtat, quòd contra deum eſſet & canonicas ſanctiones, tantum in epiſcopo tolerare defectum, ipſum à pontificalis officij executione, & ab adminiſtratione Calineñ. eccleſię penitus duximus amouendum.

*al. Talmen.

DE SACRA VNCTIONE.

TITVLVS XV.

Innocentius tertius *patriarchæ conſtantinopolitano.* [c]

Eccleſia Græcorum in ordinationibus & conſecrationibus ſeruare debet vnctiones quas ſeruat eccleſia Romana. Epiſcopus autem cùm conſecratur, inungitur chriſmate in capite & manibus: quod ſi fuerit prætermiſſum, per tres epiſcopos eſt ſupplendum.

c Sic [illegible] cit. [illegible]

Ex 3. compil.

CAP. I.

CVM veniſſet ad apoſtolicam ſedem *ven. fr. n.* [Bracarenſis epiſcopus, *clara nobis inſinuatione monſtrauit, quod in conſecratione, &c.* qui in conſecratione ſua ſanctam non acceperat vnctionem, quoniam apud vos non conſueuerunt pontifices cum conſecrantur inungi, nos quod illi defuerat, mandauimus in ipſo ſuppleri, facientes caput eius & manus per Albañ. epiſcopum, (adſiſtentibus ei

Bra[illegible] [illegible] [illegible] epiſc. Græco.

duobus epiſcopis, ſecundum morem eccleſiaſticum) ſacro
chriſmate deliniri: [*& infra.] Scire te volumus duas eſſe
ſpecies vnctionis: exteriorem, quæ materialis eſt & viſibi-
lis: & interiorem, quæ ſpiritualis eſt & inuiſibilis. Exterio-
re viſibiliter inungitur corpus, interiore inuiſibiliter inungi-
Iaco.5. tur cor. De prima Iacobus Apoſtolus ait, Infirmatur quis in
vobis? inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vn-
gentes eum oleo in nomine domini: & oratio fidei ſaluabit
1.Ioan.2. infirmum. De ſecunda Ioannes apoſtolus ait, Vos vnctionem,
quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis: & non neceſſe habe-
tis, vt aliquis doceat vos *de omnibus*, ſed ſicut vnctio vos docet,
de omnibus ita faciatis. Vnctio viſibilis & exterior, ſignum
eſt interioris & inuiſibilis vnctionis. Vnctio verò inuiſibilis
& interior, non ſolum eſt ſignum, ſed etiam ſacramentum:
quia ſi dignè ſumitur, vel agit, vel auget abſque dubio quod
deſignat. Ad exhibendum autem exteriorem & viſibilem vn-
ctionem, benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum
vel infirmorum: & conficitur chriſma, quod ex oleo fit & bal-
ſamo, myſtica ratione. Per oleum enim nitor conſcientiæ de-
Matt.25. ſignatur: iuxta quod legitur, Prudentes virgines acceperunt
Eccl.24. oleum in vaſis ſuis cum lampadibus. Per balſamum, odor *bonæ*
famæ exprimitur: propter quod dicitur, Sicut balſamum aro-
matizans, odorem dedi. Hoc ergo chriſmate vngi debet epi-
ſcopus non tam in corpore, quàm in corde: vt & interius ni-
torem conſcientiæ, quantum ad deum, & exterius habeat odo-
rem *bonæ* famæ quò ad proximum. De nitore conſcientiæ
2.cor.1. dicit apoſtolus, Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcien-
Pſal.24. tiæ noſtræ. nam omnis gloria filiæ regis ab intus. De odore
2.ad Ti.3. famæ idem apoſtolus ait, Chriſti bonus odor ſumus in omni
loco, & aliis ſumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in
mortē: Debet enim epiſcopus bonū habere teſtimoniū, & ab
his, qui ſunt intus, & ab his, qui ſunt foris, vt cortina cortinam
trahat: & qui audit, dicat, veni. Hoc vnguento caput & ma-
nus epiſcopi conſecrentur. Per caput enim mens intelligitur,
Matth.6. iuxta illud. Vnge caput tuum, & faciem tuam laua. Per ma-
nus opera intelliguntur, iuxta illud, Manus meæ diſtillauerūt
Cantic.5. myrrham. Manus igitur inunguntur oleo pietatis, vt epiſco-
pus operetur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſti-
cos fidei. Caput autem vngitur balſamo charitatis, vt epiſco-
pus diligat deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota
mente ſua, & proximum ſuum ſicut ſeipſum. Caput inungi-
tur propter auctoritatē & dignitatem, & manus propter mi-
niſterium & officium. Caput enim vngitur, vt oſtendatur il-
lius repræſentare perſonam: de quo dicitur per prophetam:
Pſal.132. Sicut vnguentum in capite *eius, quod deſcendit in barbam*, *barbam*

Aaron.

Aaron. Caput enim viri Chriſtus, caput Chriſti, Deus: qui de ſe dicit, Spiritus Domini ſuper me, eò quòd vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me. Manus epiſcopi inunguntur, vt oſtendatur accipere poteſtatem benedicendi & conſecrandi. Vnde cùm eas conſecrator inungit, conſecrare, inquit, & ſanctificare digneris domine manus iſtas, per iſtam vnctionem & per benedictionem noſtram: vt quæcunque conſecrauerint, conſecrentur: & quæcunque benedixerint, benedicantur in nomine domini. *1.Cor.11.* *Luca 4.*

*[*Hoc n. catholica eccleſia tenet, non ſolùm ex præcepto diuino, verùm etiam apoſtolorum exemplo. In Exodo quippe legitur præcepiſſe Moyſi dominus, vt Aaron & filios eius vngeret quatenus ſacerdotio fungerentur: & Anacletus papa origine Græcus, qui à B. Petro fuit in presbyterum ordinatus, & poſtea in Apoſtolatus officio Clementi ſucceſſit, tradidit in ordinatione ſua, vngendos eſſe epiſcopos more Apoſtolorum & Moyſi, quia omnis ſanctificatio in ſpiritu ſancto conſiſtit, cuius inuiſibilis virtus ſancto chriſmati eſt permixta. Vnde.]*

Tractat de vnctione regum, & de differentijs in vnctione inter reges & pontifices. Panor.

Vnde in veteri teſtamento non ſolum vngebatur ſacerdos, ſed etiam rex & propheta: ſicut in lib. Reg. dominus præcepit Heliæ. Vade & reuertere in domum tuam per deſertū in Damaſcum: cumque perueneris illuc, vnges Azabel in regem ſuper Syriam: & Iehu filium Nauſi vnges in regem ſuper Iſraël. Hæliſæum autē filium Saphat, qui eſt de Abel, vnges prophetam pro te. Sed vbi Ieſus Nazarenus (quem vnxit deus ſpiritu ſancto (ſicut habetur in Actib. apoſt.) vnctus eſt oleo pietatis præ conſortibus ſuis: qui ſecundum apoſtolum eſt caput eccleſiæ, quæ eſt corpus ipſius: principis vnctio à capite ad brachiū eſt tranſlata, vt princeps extunc non vngatur in capite, ſed in brachio, ſiue humero, vel in armo, in quibus principatus congrue deſignatur: iuxta illud, quod legitur, Factus eſt principatus ſuper humerum eius. &c. Ad quod etiam ſignificandum Samul fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant inuitati. In capite verò pontificis ſacramentalis eſt delinitio* conſeruata, quia perſonam capitis in pontificali officio repræſentat. Refert autem inter pontificis, & principis vnctionem: quia caput pontificis chriſmate conſecratur, brachium verò principis oleo delinitur: vt oſtendatur quanta ſit differētia inter auctoritatem pontificis, & principis poteſtatem. *3.Reg.19.* *Act.10.* *Epheſ.1.* *Coloſ.2.* *Eſa.9.* *1.Reg.9.* ** al. delibutio.*

Tractat de Chriſtianorum omnium vnctione.

Quia verò Chriſtus fecit nos in ſanguine ſuo deo noſtro regnum, & ſacerdotes (propter quod Apoſtolus ait: vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium) idcirco in nouo teſta- *Apocal.1.* *1.Pet.2.*

mento non ſolum reges & ſacerdotes vngebantur, ſed etiam omnes Chriſtiani, bis ante baptiſmum, ſcilicet oleo benedicto: primum in pectore, deinde inter ſcapulas: & bis poſt baptiſmum, ſcilicet chriſmate ſancto, primum in vertice, demum in fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, vt per
Heb. 10. ſancti ſpiritus donum abiiciat errorem & ignorantiam, & ſu-
Abac. 1. ſcipiat fidem rectam, quia iuſtus ex fide viuit. Inter ſcapulas, vt per ſpiritus ſancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides ſine operi-
Iaco. 2. bus mortua eſt: vt per fidei ſacramentum ſit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium ſit fortitudo laborum. In ſcapulis, quatenus fides per dilectionem, ſecundū
Gal. 5. Apoſtolum operetur. In vertice verò baptizatus inungitur, & ſit paratus omni petenti de fide reddere rationē: quia per
Eccleſiaſtes. 2. caput intelligitur mens, iuxta quod legitur: Oculi ſapientis in capite eius, cuius ſuperior pars eſt ratio, & inferior eſt ſenſualitas. vnde bene per verticem, quæ eſt ſuperior pars capitis, intelligitur ratio, quæ eſt ſuperior pars mentis. In fronte vngitur baptizatus, vt liberè confiteatur, quod credit: quia
Rom. 10. corde creditur ad iuſtitiam, ore verò fit confeſſio ad ſalutem:
Matt. 10. memor eius quod dominus ait: Qui me confeſſus fuerit co-
& Marc. 8. ram hominibus, &c. Ante baptiſmum ergo vngitur oleo benedicto: & poſt baptiſmum chriſmate ſancto, quia chriſma ſoli competit Chriſtiano. Chriſtus enim à chriſmate dicitur, vel potius à Chriſto dicitur chriſma: non ſecundum nominis formam, ſed ſecundum fidei rationem. A Chriſto verò Chriſtiani dicuntur, tanquam vncti deriuantur ab vncto: vt omnes concurrant in odorem illius vnguenti, cuius nomen oleū eſt effuſum.

Tractat de unctione chriſmatis poſt baptiſmum, quæ dicitur confirmatio.

Per frontis chriſmationē, manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine dicitur confirmatio: quia per eā ſpiritus ſanctus ad augmentū datur & robur. vnde cum cæteras vnctiones ſimplex ſacerdos, vel presbyter valeat exhibere, hanc non niſi ſummus ſacerdos, id eſt, epiſcopus debet conferre: quia de ſolis apoſtolis legitur (quorum vicarij ſunt epiſcopi) quòd per manus impoſitionē ſpiritum ſanctum dabant: quemadmodū
Act. 8. actuum apoſtolorū lectio manifeſtat. Cum audiſſent enim apoſtoli qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannē: qui cum veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperent ſpiritum ſanctum. Nondum enim in quenquam illorum venerat, ſed baptizati tantū
Matth. 3. erant in nomine domini Ieſu. tunc imponebant manus ſuper
Marc. 1. illos, & accipiebant ſpiritum ſanctum. cuius aduentus per vn-
Luca 3. ctionis miniſterium deſignatur. quia columba in qua ſpiritus

ſanctus

ſanctus ſuper Chriſtum in baptiſmo deſcendit, ad veſperum in cataclyſmo reuertens, ramum retulit virentis oliuæ, cuius vtique ſacramentum Dauid propheta præcognoſcens, exhilarandam faciem in oleo prædicauit. *Geneſ. 8.* *Pſal 108.*

Tractat de conſecratione altaris. Abbas.

Vngitur præterea, ſecundum eccleſiaſticum morem cùm conſecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non ſolum ex mandato legis diuinæ, verumetiam exemplo beati Silueſtri, qui cum conſecrabat altare, illud chriſmate perungebat. præcepit enim dominus Moyſi, vt faceret oleum vnctionis, de quo vngeret teſtimonij tabernaculum, & arcam teſtamenti, menſamque cum vaſis. Verùm vnctionis ſacramentum aliud quidem efficit, & figurat, tam in nouo, quàm in veteri teſtamento. vnde non iudaizat eccleſia, cum vnctionis celebrat ſacramentum, ſicut antiqui mentiuntur, qui neq; ſcripturas, neque dei nouere virtutem. Monemus igitur *fr. & hortamur attentius, & per ap. ſc. m. q. ad mandatum dil. fil. noſtri S. crucis presbyteri card. ap. ſe. le. tu quoque ſacram ſuſcipias vnctionem, ne quid tibi deſit ad plenitudinem ſacramenti, cùm & ſacro fueris chriſmate delibutus, archiepiſcopos & epiſcopos tuos ſimiliter vngi, & per eos facias manus ſacerdotum inungi oleo benedicto, illum de cætero in ordinandis, &c.* vt illum in ordinandis presbyteris, & conſecrandis epiſcopis morem ſerues, & facias obſeruari, quem apoſtolica ſedes obſeruat: [*& infra] Licet Romanus pontifex non vtatur baculo paſtorali: tum propter hiſtoriam, tum propter myſticam rationem: tu tamen ad ſimilitudinem aliorum pontificum poteris eo vti. *Exod. 30.*

*[*Quæ diſponente domino cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra. Mittimus tibi per cardinalem prædictum pontificalia ornamenta, caligas & Sandalia, amictum & Albam, cingulum & ſuccinctorium, orarium & manipulum, tunicam & Dalmaticam, chirothecas & annulum, planetam & mithram. Pallium verò per dilect. fi. Io. capellanum n. antea miſeramus, &c.*

DE SACRAMENTIS NON ITERANDIS. TITVLVS XVI.

Ex 3. compil.

Innocentius iij. *Helien. ep.*

In ordinato in ſubdiaconum ſine manuum impoſitione, & confirmato non chriſmatis, ſed olei vnctione, non fiet iteratio, ſed ſupplebitur prætermiſſum.

CAP. I.

Paſtoralis *officij diligentia, &c.* [& infra.] Præterea nos conſulere voluiſti, an permitti debeat miniſtrare, qui ſine impoſitione manuum fuerit ad ordinem *ſubdiaconatus aſſumptus. Et ſi confirmationis ſacramentum in eo

Require ex c. paſtoralis. infr. de off. & pot. Iud. del.

*al. diaconatus.

debeat iterari, qui per errorem fuit nō chriſmate, ſed oleo delinitus. Ad quod breuiter duximus reſpondendum, quòd in in talibus non eſt aliquid iterandum, ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum.

Honorius iij. archiep. Londoñ. & eius ſuffragan.

Prohibet ſepultos à ſchiſmaticis exhumari, veſtimenta cum quibus celebrarunt, iterum benedici: & altaria, in quibus celebrarunt, iterum conſecrari.

CAP. II.

Ex 5. compil.

A Nobis humiliter quęſiuiſtis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore ſchiſmatici & reprobi Waldemarij à ſchiſmaticis ſunt ſepulti: & de indumentis ſacerdotalibus, cùm quibus necnon de altaribus, in quibus degradati presbyteri celebrarunt. Nos autem inquiſitioni veſtræ breuiter reſpond. quòd nō credimus ob hoc duntaxat ſepultos huiuſmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterum benedici, vel reconſecrari altaria ſupradicta.

Gregor. ix. archiepiſcopo Londoñ.

Si in ordinatione presbyteri, vel diaconi manus impoſitio fuerit prætermiſſa, ſtatutis temporibus ſupplebitur.

CAP. III.

PResbyter & diaconus cum ordinantur, manus impoſitionē tactu corporali (ritu ab apoſtolis introducto) recipiunt. quod ſi omiſſum fuerit: non eſt aliquatenus iterandum, ſed ſtatuto tempore ad huiuſmodi ordines cōferendos cautè ſupplendum, quod per errorem extitit prętermiſſum.* Suſpenſio† autem manuum debet fieri, cùm oratio ſuper caput effunditur ordinandi.

* *Vide. l. qui teſtamento. ff. de excu. tuto.*
† *al. impoſitio, al. interpoſitio.*

DE FILIIS PRESBYTERORVM ORDINANDIS VEL NON.

TIT. XVII.

Ex concilio Pictauēñ.[a]

a C. decreuit.

Illegitimus non ordinatur, niſi vt religioſus fiat: nec tunc præficitur, id eſt ad prælaturam non habilitatur.

CAPIT. PRIMVM.

VT filij presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati, ad ſacros[b] ordines nō promoueantur. Niſi aut monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter[c] viuentes: prælationes verò nullatenus habeant. Sed neque ſerui: niſi à dominis ſuis libertati donentur.

b vet. ordinis gradus.
c viuant.

Alexander iij. Lincoñ. electo.

Illegitimus filius ſacerdotis, qui hoc tacitè per reſcriptum apoſtolicum paternam eccleſiam impetrauit, remouetur ab illa.

CAP.

CAP. II.

AD præſentiam noſtram accedẽs R. presbyter.tacitò, quòd eſſet filius ſacerdotis, impetrauit à nobis vt in eccleſia, in qua pater eius miniſtrauit,exiſteret capellanus. Ideoque mandamus,quatenus,ſi tibi conſtiterit, quòd memoratus R. ſit in ſacerdotio genitus,& quòd pater in eadẽ eccleſia miniſtrauit: nõ obſtãtibus prędictis literis noſtris ipſum amoueas ab eadẽ.

IDEM.[a]

Non poteſt filius ſacerdotis eccleſiæ paternæ præeſſe. hoc dicit. cũ ſequen. a p.c. interei. al. inter cætera.

CAP. III.

PRæſentium auctoritate iubemus, vt filios ſacerdotum in eccleſiis paternis miniſtrare, vel eas qualibet occaſione obtinere nullatenus patiaris: ſed ipſos ab eccleſis, in quibus patres eorum miniſtraſſe noſcuntur, ſtudeas penitus amouere.

IDEM Vigoreñ. epiſcopo.

Idem dicit.

CAP. IIII.

COnquerente nobis M. clerico [*& infra.] Frat. t. mandamus, quatenus, ſi publicum eſt, & notorium patrem R. clerici habuiſſe in prædicta eccleſia perſonatum, filium eius ibidem miniſtrare, aut eiuſdem eccleſiæ perſonatum habere nullatenus patiaris: & ſi iam inſtitutus eſt ibi, eum inde non differas amouere.

[*Auribus noſtris innotuit quod cum R. presbyter eccleſiam B. Mariæ de vniz tanquam perſona diutius habuiſſet, & poſt mortem eiuſdem idem M. Richard. poſſeſſori & domino fundi fuiſſet præſentatus, R. filius eius presbyteri in ſacerdotio genitus inſtitutionẽ ipſius clerici niſus eſt impedire, ad habendam eccleſiam eandem omnibus modis aſpirat. Quoniam igitur indignum eſt & canonicæ obuiat ſanctioni vt filij ſacerdotum debeant patribus ſuccedere in eccleſiis, nos ad enormitatem iſtam eradicandam ſollicite volentes & diligenter intendere.]

IDEM London. epiſcopo.[b] b Lugdun.

Epiſcopus, qui ſcienter contulit filio ſacerdotis paternam eccleſiam, exinde eum remouere non poteſt.

CAP. V.

VEniens ad præſentiã noſtram R. clericus nobis propoſuit, quòd cũ illum ad capellã ſancti L.[c] quam ei conceſſiſti, in presbyterũ ordinaſſes, ipſum ea poſtea ſpoliaſti, eo quòd pater eius in præſcripta eccleſia miniſtrauit. Ideoq. fra. t. mãdamus, quatenus ſi tibi innotuerit quando eam ſibi dediſti, ꝙ pater eius presbyter in dicta eccleſia miniſtraſſet, ipſam ei reſtituas, & in pace dimittas, amoto alio, ſi quẽ inſtituiſti forſitan in eadem. Verum ſi hoc ignorans feciſti, *ex quo ad eccleſiã ipſam eum in presbyterum ordinaſti: eam ſibi reſtituas, donec in alia eccleſia ſibi prouideas, vnde honeſtè valeat ſuſtentari. c Laurentij. *Videl. ꝗ. ff. de in. & ſi ign. et l. ... ff. de lega. i.

IDEM Oxoñ. epiſcopo.

Gratiam continet, & h.d. ex quo filius ſacerdotis eſt ordinatus, non debet carere beneficio. Ioan. And.

CAP. VI.

PRopoſuit nobis R. lator præſentium, quòd cùm ad eccleſiam de Sabel à domino fundi fuerit præſentatus, tu curam animarum noluiſti ſibi cōmittere, pro eo quòd eſſet filius ſacerdotis. Cæterùm quia indignum eſt, vt ipſe poſtquàm eſt in ſubdiaconum ordinatus, omnino debeat eccleſiaſtici beneficij prouiſione carere: mādamus, quatenus aliquē honeſtū presbyterum cū aſſenſu eiuſdem clerici inuenire ſtudeas, qui eccleſiæ ſeruiat ſupradictæ, ita quòd præfatus R. medietatē omnium beneficiorū prædictæ eccleſiæ, eidē in ſuo ordine ſeruiendo, pacificè debeat obtinere. Non enim ſolus presbyter miſſarum ſolennia, vel alia diuina officia, poteſt ſine miniſtri ſuffragio celebrare. IDEM archiepiſcopo Cantuarieñ.

Filius præeſſe poteſt eccleſiæ, cui pater præfuit mediatè.

CAP. VII.

EX tranſmiſſa conqueſtione G. clerici percepimus, quòd ad abbatis de Caſtris præſentationem, in quodam beneficio

VVintonien.

eccleſiæ de H. eum in præſenti recipere diſtuliſti, eo quòd pater eius in præfata eccleſia miniſtrauit: quo defuncto media interceſſit perſona, cui prædictum beneficium eſt collatum. Ideoq; mandamus, quatenus ſi eſt ita, prænominatum G. ad præfatum beneficium admittere non poſtponas, non ideo minus obſeruato apoſtolici reſcripti decreto, quòd ſucceſſionem in eccleſia dei hæreditariam deteſtatur.

IDEM Vigoreñ. epiſcopo.

Filius præeſſe poteſt eccleſiæ, in qua pater ſine titulo miniſtrauit.

CAP. VIII.

COnſtitutus in præ. no. G. clericus, ſupplici nobis inſinuatione monſtrauit, quòd cum capellam de Stortoñ. canonicè fuiſſet adeptus, & eā pluribus annis pacificè poſſediſſet: R. miles ipſum ea ſine iudicio ſpoliauit. Cumq; memoratus clericus exinde apud te depoſuiſſet querelam, obiectum fuit ei, q pater ſuus in capella miniſtrauit eadē [* & infra.] Frat. mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd idem clericus à capella fuerit prædicta per potentiam laicalem eiectus, & quòd pater eius præfatæ capellæ perſona ſeu perpetuus vicarius non fuerit (licet in eadem nomine eiuſdem G. quandoque miniſtrauerit) ipſam ſibi cum reditibus perceptis reſtituere non omittas.

[* *Ideoque præfatam capellam non ſuam potuit rehabere. Quia vero ad noſtrum ſpectat officium, inſolentiam laicorum contra viros eccleſiaſticos debita ſeueritate compeſcere.*]

IDEM Eboraceñ. archiepiſcopo.

Si is cui conceſſum eſt à papa vt poſſit diſpenſare cum filijs ſacerdotum, circa eccleſias paternas immediatè tenendas, cum aliquo diſpenſat: ille per literas iuſtitiæ poſtea contra eum impetratas, remoueri non poterit.

CAP. IX.

Ex tua nobis parte eſt propoſitum, quòd cum olim ad tuam conſultationem ſuper filijs ſacerdotum tales à nobis literas recepiſſes, vt eos poſſes in eccleſiis, quas patres eorum nullo mediante poſſederant, ſuſtinere, quos probatæ vitæ & ſanæ conuerſationis cognoſceres, vel quos longo tempore illas tenuiſſe conſtaret: quidam ad iudices literas impetrauerunt, vt ſi conſtaret eos eſſe filios ſacerdotum vel clericorum, qui in proximo ante eos eccleſias tenuerit, ſuper his imponatur eis appellatione ceſſante ſilentiũ, & eccleſias illas ipſis abiudicent, quiuis in eis ſe oſtendere nequeant per epiſcopos inſtitutos. Super quo tibi taliter reſpondemus, quòd ſi per priores literas cum aliquibus clericis diſpenſaſti, diſpenſationem tuam poſteriorũ literarum intuitu nolumus irritari. Alios verò clericos laicorum donationis intuitu in eccleſiis ſine auctoritate pontificis inſtitui, aut inſtitutos remanere auctoritate apoſtolica prohibemus.

IDEM Cantuarieñ. archiepiſcopo & eius ſuffraganeis.

Si manifeſtum eſt, quòd filius in eccleſia, immediatè ſucceſſit patri, ſine aliqua teſtium receptione ab illa remouendum.

CAP. X.

Quoniam eſt ſacris canonibus prohibitum [† & infra.] Præcipimus, quatenus ſi manifeſtum & publicum fuerit patres in eccleſiis perſonatus geſſiſſe, filios ab eiſdem (ſi etiam eas adepti ſunt) penitus excludatis, nec ad earum gubernationem vlterius aſſumantur. Nolumus enim vt cauſa in iudicium deducatur, vel teſtes etiam admittantur, ſi hoc manifeſtum exiſtat.

[† *Ne qui hæreditario iure eccleſiaſtica beneficia poſſidere præſumant, nec hi qui in ſacerdotio ſunt geniti niſi probatæ vixerint, in clauſtris monachorum vel canonicorum regularium ad ſacros ordines debeat promoueri, &c.*]

IDEM Cantuarieñ. archiepiſcopo.

Filius etiam legitimus remouetur ab eccleſia, in qua immediatè ſucceſſit patri vicario vel rectori. La. 2. comp. [illegible]

CAP. XI.

Ad extirpandas ſucceſſiones [‡ & infra] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus, ſi qui filij presbyterorum prouinciæ tuæ tenent eccleſias, in quibus patres eorum tanquam perſonæ vel vicarij nulla perſona media miniſtrarunt: eos (ſiue geniti ſint in ſacerdotio, ſiue nõ) ab eiſdem eccleſiis non differas amouere.

[‡ *A ſanctis dei eccleſiis ſicut ipſo totius ſpiritualitatis debemus intendere, & etiam ad hoc decet nos vigilem curam exhibere, ne circa miniſterium ſuſcepti regiminis videamur minus diligentes exiſtere, ſi id vi-*

i.l. itim a m eccleſ. s vel negocijs eccleſiaſticis, et viris permittimus pullu-la. e. H. ic eſt quod.]

Clemens.iij. Caſſel. archiepiſcopo.

Filius epiſcopi legitime natus promoueri poteſt ad ordines: & in paterna eccleſia beneficiari.

a ſcias ve.

ADhæc ex parte tua noſtris auribus eſt relatum: & infra.[a] Quòd à nobis. f. tua requiſiuit, an à pontificibus generati valeant ad ſacros ordines promoueri, ſi ſciẽtia fuerint & morum honeſtate probabiles. Sciat. f. t. quòd ſi ex legitimo ſunt matrimonio procreati, nec aliud canonicũ obuiat: licitè poſſunt ad ſacros ordines aſcendere, & in eiſdem eccleſijs in quibus præſunt vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

b Cœleſtinus. iij.

IDEM.[b]

Non poteſt filius eſſe vicarius illius eccleſiæ, in qua pater proximus fuit rector. CAP. XIII.

MIchael presbyter de ſancto Germano tranſmiſſa nobis conqueſtione monſtrauit, quòd cum eccleſiam ſancti I. de Corona tuæ diœc. canonicè ſit adeptus: M. filius Antonij, qui proximo ante ipſius eccleſiæ habuit perſonatum, ad ſe vicariam ipſius adſerit pertinere: [* & infra.] F. tuæ mandamus, quatenus ſi cõſtiterit tibi ipſum M. fuiſſe filium Antonij, qui eiuſdem eccleſiæ habuit proximo perſonatum, ei ſuper eadem vicaria perpetuum ſilentium imponere non poſtponas.

[Quia igitur in eccleſia ſucceſſiones, & in prælaturis & dignitatib. eccleſiaſticis ſtatutis canonicis damnatur.]*

IDEM.

Illegitimè genitus etiam de vxore, ſine diſpenſatione ad ordines vel beneficia promoueri non poteſt. CAP. XIIII.

LIteras [† & infra.] Intelleximus, quòd H. in ſacerdotio genitus, de vxore legitima natus & conceptus, adfectauit à pueritia miniſtrare domino in officio clericali. Verum licet à filijs paterna incontinentia modis omnibus propellenda noſcatur: ſi tamẽ aliás dignus inuẽtus fuerit, permittimus ipſum ordinari in clericum, & ad eccleſiaſticum beneficium (vnde commodè ſuſtentari valeat) promoueri.

[† Dilectionis veſtræ accepimus nomen literis præſentium, & eius originem continentes.]

Innocentius.iij.

Illegitimus in eccleſia paterna præbendari non debet. CAP. XV.

* al. quorum.
c Vide no. per B. in l. generaliter. §. cũ autẽ C. de de inſti. & ſub ſtitu.

CVm decorem domus dei: & infra. Filijs canonicorum præbendas in eiſdem eccleſijs conferri non ſinatis, quarum * ſunt canonici patres eorum. Cum indecorum ſit, vt in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret, [c] in quo vnigenitus dei filius æterno patri pro ſalute humani generis victimatur.

IDEM

IDEM in concilio generali.[a]

Si illegitimus maxime filius ſpurius inſtituatur in eccleſia, in qua inſtitutus eſt pater, inſtitutio non valet, & inſtituens à ſuis beneficijs ſuſpendatur.

CAP. XVI.

AD abolendam peſſimam (quæ in pluribus inoleuit eccleſiis) corruptelam: Firmiter inhibemus, ne canonicorum filij, maximè ſpurij, canonici fiãt in ſecularibus eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres eorum. Et *ſi fuerit contra præſumptum, decernimus non valere. Qui verò tales (vt dictum eſt) canonicare præſumpſerint, à ſuis beneficijs ſuſpendantur.

Honorius tertius.[b]

Alius, quàm papa non diſpenſat, vt filius in eccleſia paterna immediate ſuccedat.

CAP. XVII.

DIlectus filius G. præpoſitus ſanctæ M. tranſmiſſa nobis petitione monſtrauit, quod cum Vergilius presbyter quandam eccleſiam curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater eius, obtineat, ipſum monuit vt reſignaret eandem: ſed idem adſerens quòd H. Remeñ. archiepiſcopus tunc apo. ſed. leg. diſpenſauit cum eo, id efficere contrà dicit. Quocirca mandamus, quatenus non obſtante diſpẽſatione aliqua, quæ à ſe. apo. nõ manauerit: quod canonicũ fuerit (appellatione poſtpoſita) ſtatuatis.

Gregorius. ix. Turoñ. archidiaco.

Illegitimus abſque diſpenſatione papæ ad dignitatem, vel perſonatum vel beneficium curatum, promoueri non poteſt.

CAP. XVIII.

NImis in tua prouincia eccleſiæ deformatur* honeſtas, ex eo, quòd filij ſacerdotum & alij non legitimè nati, ad dignitates & perſonatus* & alia beneficia curam animarum habentia, ſine diſpenſatione ſedis apoſto. promouentur. Quocirca mãdamus, quatenus prædictis perſonis à perſonatibus, & dignitatibus, & huiuſmodi beneficijs prorſus amotis, ea perſonis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationẽ ipſorum de iure noueris pertinere. Et ne id de cætero præſumatur diſtrictius inhibemus.

DE SERVIS NON ORDINANDIS, ET EORVM MANVMISSIONE.

TITVLVS XVIII.

Ex concilio Toletano.

Seruus ante plenam manumiſſionem ordinari non debet.

CAP. I.

INſtruendi: & infra. Forte dicet aliquis: Clericus fieri non permittitur, niſi ante clericatum ingenuitatis dignitate potiatur. Re vera verum dicit. Et ideo quod infirmari vel vituperari poteſt, præcaueri debet.

Ex

[a] cap. xxx.

Ex 4. compila.

* al. ſed.

[b] Decano Motinenſi.

Ex 5. compila.

* al. diffamatur.

* Vide. ff. de. alis et cibis leg. [illegible] l. pe. et l. [illegible] ff. de dona.

Non ſolum autem qui ad clericatus ordinem promouendi ſunt in eccleſia manumittendi ſunt: verum etiam hi quos quiſque pro remedio animæ ſuæ emancipari vult, quia ſic ſcriptum eſt in pactis Francorum.

[Sunt præterea laici vt ſciant quia nullatenus alio loco manumittere poſſunt proprios ſeruos quos dominicis caſtris congregare conuenerunt, niſi in ſacra eccleſia ordine prænotato. Quomodo enim clerici extra eccleſiam libertatem aſſequi poſſunt qui a lege mundana extranei ſunt, & quib. interdicitur ne ad ſeculare iudicium procedant, quomodo à ſeculari iudicio à iugo ſeruitutis abſoluuntur. Sed.]

Ex eodem.

Seruus ſine licentia domini ordinatus deponitur, & domino reſtituitur.

CAP. II.

DE ſeruorum ordinatione [† & infra.] Statutum eſt, vt nullus epiſcoporum deinceps ad ſacros ordines eos, promouere præſumat, niſi prius à dominis libertatem fuerint conſecuti. Et ſi quilibet ſeruus fugiens dominum ſuum, qualibet calliditate aut fraude ad gradus peruenerit eccleſiaſticos, decretum eſt vt deponatur: & eius dominus eum recipiat.

[† Qui paſſim ad gradus eccleſiaſticos indiſcretè promouentur, placuit omnib. cum ſacris canonib. concordare.

Ex eodem.

Seruus ab eccleſia manumiſſus ordinari poteſt: & quod adquirit, poſt ſuum obitum, erit eccleſiæ manumittentis: quam ſi accuſat, vel contra eam teſtificatur, libertate & ordine priuatur.

CAP. III.

DE famulis eccleſiæ conſtituere presbyteros & diaconos per parœcias liceat, ita tamen vt antea manumiſſi ſtatum recipiant libertatis. Quicquid autem talibus extiterit debitum, aut quolibet modo collatum eis in perſona extraneas tranſmittere non licebit, ſed omnia ad ius eccleſiæ, à qua manumiſſi ſunt, poſt eorum obitum debeant pertinere.

Quibus (ſicut cæteris eccleſiæ libertis) accuſandi vel teſtificandi aduerſus eccleſiam aditus præcludatur: quod ſi aſpirauerint: non ſolum libertatis beneficio careant, ſed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturæ, ſed neceſſitate temporis promeruerunt.

Ex concilio apud Alichi. *altum.**

*al. Altern.

Dominus in ſeruo, quem manumittit, poteſt ſpirituales operas retinere.

CAP. IIII.

NVllus [† infra.] Si quis de ſeruis ſuis quemquam donauerit libertati, & ipſum in presbyterū fecerit ordinari, ille autem poſtea in ſuperbiam elatus, domino ſuo canonicas horas pſallere noluerit: accuſatus apud epiſcopum, qui ordinauerit eum, degradetur.

[Clericus ad gradum presbyterij promoueatur, niſi ordine canonico & pri-

ſcriptum in canonib. habetur. Si.n propter Dei dilectionem.]

Alexander iij. archiep. Turon.

Spurij, vel ſerui, ordinari non debent.

CAP. V.

COnſuluit: & infra. Conſulti reſpō. quod neque ſpurios, neque ſeruos ordinare debes: & ſi memor es, in conſecratione tibi dictum fuit, vide ne quemlibet ſeruilis conditionis ad ordines promouere præſumas.

Innocentius iij. Variñ. epiſcopo.

Manumiſſus ab eccleſia vt fiat clericus, & ipſi eccleſiæ perpetuo ſeruiat in diuinis, ad aliam eccleſiam ſe transferre nō poteſt, ſecus ſi purè fuerit manumiſſus. Vel ſic, ſecus ſi fuerit manumiſſus vt ſeruiat. Ioan. And.

CAP. VI.

EO libentius & infra. Adiecisti aliam quæſtionem, an illorum filij, qui eccleſiæ ſeruili conditione tenentur, traditi à parentibus militiæ clericali cum ſuorum conniuentia dominorum, vt in eadem eccleſia debeant deſeruire, adipiſcentes propterea libertatem, poſt tempus ea relicta poſſint ad aliam ſe transferre? In quo credimus diſtinguendum, vtrum eo tenore fuerint manumiſſi & obligati ordini clericali, quod manumittenti eccleſiæ, dum vixerint, deberent impendere famulatum in obſequijs diuinorum: & tunc transferendi ſe ad aliā, eſt eis licentia deneganda, vel manumiſſi extiterint abſolute: ſicque libertatē habeant ad aliam transeundi. IDEM.

Ius, quod eſt de ſeruo facto diacono, etiam de ſubdiacono debet intelligi.

CAP. VII.

MIramur non modicum cum certum ſit in conſtitutionibus antiquorū, quando ſerui in gradus eccleſiaſticos ordinati, debeant in ſeruitutem vel nō debeant reuocari. & infra. De ſubdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in parte illa ſtatutis expreſſe, videtur nobis, quòd & is cum diaconali gradu priuilegio gaudeat eodē. Nam licet ſacer ordo nō reputaretur in eccleſia primitiua, tamen à conſtitutione Gregorij atq; Vrbani ſecundum moderna tempora ſacer gradus eſſe minime dubitatur.

Gregorius. ix. archiepiſcopo Neapo.

Natus ex patre ſeruo & libera matre, liber eſt & licitè promouetur.

CAP. VIII.

DIlectus filius G. diaconus propoſuit, quod miles ea occaſione, quòd patrē ipſius hominē ſuū eſſe proponit (licet matrem ſuā cuius debet imitari conditionē, & liberā eſſe naſcatur) ne promoueatur in presbyterum impedire præſumit. Quocirca mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, eundem militem ab huiuſmodi impedimento ceſſare compeſcas.

DE-

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

TITVLVS XIX.

Ex concilio Carth.

Obligatus ratiocinijs, depoſito onere & reddita ratione, ordinari poteſt: prius verè non. CAP. *vnicum.*

MAgnus epiſcopus Aug. dixit *quid dilectioni veſtræ videtur* procuratores, actores executores ſeu curatores pupillorum ſi debant ordinari. Gratus epiſcopus dixit: Si poſt depoſita onera & reddita ratiocinia actus vitæ ipſorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude dei (ſi fuerint poſtulati fuerint) honore munerari, ſi enim ante libertatem negociorum vel officiorum fuerint ordinati, eccleſia infamatur. Vniuerſi dixerunt: Rectè ſtatuit ſanctitas veſtra, ideoque [a] iſta[a] eſt veſtra ſententia.

a iuſta.

DE CORPORE VICIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

TIL. XX.

Alexander tertius.[b]

b pars cap. præter ſolitum.

Presbyter, qui in duello digiti partem amiſit, ex diſpenſatione ſui epiſcopi poteſt in ſuo ordine miniſtrare. CAP. I.

DE presbytero Campaniæ, qui duellum ſponte obtulit, & oblatum ſuſcepit, & in eo partem digiti amiſit: reſpondemus, quòd cùm ipſe non perdiderit tantum de digito, quin ſine ſcandalo poſſit ſolenniter celebrare, ſatis potes poſt peractam pœnitẽtiam cum eo miſericorditer agere, & permittere ipſum in ſuo ordine miniſtrare, licet eius exceſſus grauis admodum extitiſſet.

c Ciſtrenſi.

IDEM Ciſtercieñ.[c] elect.

Habens in oculo maculam, quæ non inducit magnam deformitatẽ etiam ad epiſcopatum poteſt promoueri. CAP. II.

CVm de tua electione & aliorũ quæſtio mota fuiſſet: [* & infra.] Tibi, quòd in oculo maculam habeas, & filius canonici fueris, eſt obiectum: Vnde Cantuarieñ. archiepiſcopo dedimus in mandatis, vt pro eo quòd canonici filius diceris, in promotione tua ex multa diſpenſatione procedat. De macula vero archiepiſcopo prædicto mandauimus, vt cum conſilio ſuffraganeorum ſuorũ quod exinde viſum fuerit, exequatur, in quo tibi ex maxima diſpenſatione curauimus prouidere.

[* *Qui ſunt in quibuſdam eccleſijs Anglicanis electi in præſentia noſtra & noſtrorum fratrum.*

Clemens.iij. Varieñ. epiſcopo.

Sectus in cunabulis, licitè promouetur. CAP. III.

d Bartoli.

EX parte[d] B. monachi petitorium fuit noſtro apoſtolatui præſentatum, quòd cùm ipſe in cunabulis ſectus fuerit, poſtmo-

modum ſub regula & abbate deuotè deo militans, in diaconatus ordinē eſt promotus: [* & infra.] Sanè cum ſecundum ſtatuta Niceni concilij, illi ad clericatus ordinem prohibeantur accedere, & ſi etiam in clero fuerint, debeant ceſſare, qui ſeipſos ſanè abſciderint vel affectauerint, vt ab aliis abſcindantur,* non credimus ei impedimentū afferre, quò minus poſſit prouehi, qui in cunabulis ſectus fuit, quia nō videtur hoc eo tempore affectaſſe, quo iudicium animi non habebat: præſertim cùm in canonibus Apoſtolorum[a] ſit manifeſtè ſancitu, quòd eunuchus, ſi per inſidias hominum factus, vel ita natus ſit, aut etiam in perſecutione ſint ei amputata virilia, & dignus eſt, poſſit in epiſcopum promoueri.

*Vide l. ſed & quæſitum. §. 1. cū nū. ff. de lib. & poſth. & l. ſi a ... ff. de ver. ſignif.

a Diſt. 55. c. Eunuchus.

[* *Vnde ſuppliciter petiit facultatem ſibi à ſe. ap. indulgeri vt ſit ei licitum in presbyterum ordinari.*

IDEM Rauenna archi.

Sacerdos, qui ſine cauſa virilia ſibi fecit abſcindi credens inde mereri de diſpenſatione epiſcopi ſuum officium, præter altaris miniſterium poteſt exercere.

CAPIT. IIII.

SIgnificauit nobis R. archipresbyter ſancti Stephani, quòd B. presbyter (credens ſe obſequium præſtare deo) fecit ſibi virilia amputari: & infra. Quocirca mandamus, quatenus ſi iam dictum presbyterum aliàs dignum inueneris, ei ſacerdotale officium abſq; altaris miniſterio auctoritate noſtra fretus & tua, prout videris expedire concedas.

Innocentius iij.

Sacerdos, qui ex iuſta cauſa fecit ſibi virilia abſcindi, poteſt vt prius ſacerdotale officium exercere.

CAP. V.

EX parte M. presbyteri fuit propoſitum, quòd cùm ſibi ſentiret lepræ periculum imminere, de conſilio medici virilia fecit ſibi abſcindi, vt poſſet à tā graui infirmitatis vitio liberari: [† & infra.] Quoniam igitur canones ſanctorum patrum hunc a ſacri altaris adminiſtratione nō prohibent, mādamus, quatenus ſi eſt ita, & memoratus M. eſt aliàs idoneus: vt ſui miniſterij officium exequatur, liberam ei tribuas facultatem. Ex 4 compil.

[† *Et vt prouideremus ei ſuper executione ſui officij à nobis humiliter poſtulauit.*]

IDEM Militeñ. *epiſcopo. *al. Melden.

Mutilatus manu, ſi promotus fuerit in abbatem, ab abbatia deponitur.

CAPIT. VI.

EXpoſuiſti nobis, quòd prædeceſſor tuus H. in abbatem promouit, neſciens quod ipſe eſſet in manu ſiniſtra mutilatus: [† & infra.] Nos igitur fr. t. reſpon. quòd cùm pro tanti corporis defectu ad ſacros non poſſit ordines promoueri, & in promotione ſua ſe tacuerit fraudulenter, ab abbatiæ officio eſt non immeritò amouendus.

[[1] Quia vero ipſe abbas noſcitur ſiniſtra carere quid ſuper hoc agendum ſit, noſtra voluiſti reſponſione edoceri.]

Honorius iij. epiſcopo Engoliſmen.

Carens vngula pollicis, dummodo ſit fortis in pollice, licitè ad ſacerdotium promouetur. CAP. VII.

Ex 5. compil.

THomas monachus propoſuit, quòd cùm in annis puerilibus eſſet conſtitutus, quadam barra ferrea ſuper dextræ ſuæ pollicem fortuitò cadens, vngulam auulſit ab eo. Quocirca mandamus, quatenus ſi ad frangendum Euchariſtiam ſit in pollice ipſo potens, & aliud canonicũ non obſiſtat, propter deformitatem huiuſmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promoueas ſacerdotis.

DE DIGAMIS NON ORDINANDIS TIT. XXI.

Ex 1. compil.

Ex concilio Aurelianenſi.

Breue eſt. CAP. I.

VT digami, pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad ſacerdotium non [1]aſcendant[1].

Promoueantur. vet.

Lucius iij. [2]Spalen. archiepiſcopo.

[2] al. Spoletano

Cum digamo, qui ordinatus eſt ad ſacros, non diſpenſatur: & ordinator priuabitur poteſtate ordinandi, niſi cum eo fuerit diſpenſatum.

CAPIT. II.

SVper eo quod tua fraternitas de digamis requiſiuit: Reſpõdemus quòd ordinatores eorum poteſtate & officio ordinandi, & ordinati ſi ad ſacros ordines fuerint promoti, eis ideo ſunt priuandi, quia in digamis contra Apoſtolũ diſpẽſare non licet vt debeant ad ſacros ordines promoueri, vel in eis ſi promoti fuerint remanere. In ordinatore autem poteſt diſpenſatio adhiberi, vt ordinandi poteſtate & officio non priuetur.

Celeſtinus. iij.

Digamus vxore viuente, vel mortua, non ordinatur. CA. III.

Ex 2. compila.

DE digamis presbyteris, & viduarum maritis, idem ſancimus omnino, vt nec viuentibus vxoribus, nec defunctis, ad diuinorum debeant celebrationem admitti: maximè cùm a doctrina ſit Apoſtoli, & inſtitutionibus eccleſiæ alienum.

Innocentius iij. Ratiſpa. epiſcopo.

Qui mortua vxore promotus ad ſacros, cum ſecunda de facto contraxit & cognouit, digamiæ pœnam incurrit, licet non ſit digamus.

CAPIT. IIII.

NVper à nobis *tua fraternitas*: & infra. Tertius *& vltimus* articulus videbatur habere non modicũ quæſtionis: quoniam cùm in matrimoniis contrahendis non iuris effectus, ſed animi deſtinatio attendatur, vnde illum comitatur infamia, qui duas ſimul vxores habet, quod partim ad ſectum conuenit retorqueri: ſicut in canone legitur de presbytero, qui nõ legalibus nu-

bus nu-

bus nuptiis detinetur: eadem cenſura tales videntur inter digamos reputandi. Licet obiici ex aduerſo quod opinioni ſit veritas præferenda, & quòd iuxta præmiſſa, qui nullam vxorē habuit, foret digamus reputandus: quod contingeret, ſi quis de facto contraheret cum diuerſis, quibus de iure non poſſet matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæſtione.tamē. quod cum huiuſmodi clericis, qui quātum in ipſis fuit, ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter coniunxerunt, tanquam cum digamis non liceat diſpēſari, licet in veritate digami non exiſtant, non propter ſacramenti defectum, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto.

IDEM Metenſi epiſcopo.

Qui contraxit cum virgine, licet prius ab alio fuerit deſponſata, digamus non cenſetur. CAP. V.

DEbitū paſtoralis officij [* & infra.] Et *ita* duximus reſpōdendum, quòd cū ſint duo in coniugio, videlicet conſenſus animorum, & cōmixtio corporum, quorum alterum ſignificat charitatem, quæ conſiſtit in ſpiritu inter deum & iuſtam animam, ad quod pertinet illud quod dicit Apoſtolus: Qui adhæret deo, vnus ſpiritus eſt cum eo: reliquum vero deſignat conformitatem, quæ conſiſtit in carne inter Chriſtū & eccleſiam, ad quod pertinet illud quod euangeliſta teſtatur: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: profecto coniugium illud, quod non eſt commixtione corporū conſummatū, non pertinet ad illud coniugium deſignandum, quod inter Chriſtū & eccleſiā per incarnationis myſteriū eſt cōtractum, iuxta quod Paulus exponens illud quod dixerat protoplaſtus: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: & propter hoc relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna. ſtatim ſubiungit, hoc autē dico magnum ſacramētum in Chriſto & eccleſia. Cū ergo propter ſacramenti defectum inhibitum ſit, ne digamus aut maritus viduæ præſumat ad ſacros ordines promoueri: quoniam nec illa eſt vnica vnici, nec ille vnus vnius: profecto vbi deficit inter huiuſmodi coniuges commixtio corporum, non deeſt huiuſmodi ſignaculum ſacramenti. Vnde is, qui vxorem ab alio viro ductam, ſed minimè cognitam duxit vxorem, quia nec illa, nec ipſe carnem ſuam diuiſit in plures, propter hoc impediri non debet, quin poſſit ad ſacerdotium promoueri.

Quæ hic deſunt recepta in c.4. de baptiſmo.

1.Cor.7.

Ioann.1.

[illegible] an is qui mulierē ab alio viro traductam, ſed nondum cognitam matrimonialiter ſibi copulauit, [illegible] ad ſacerdotium [illegible] [illegible] ſicut & ille digamus cenſetur, qui cum duabus [illegible]

contraxit vxoribus, ſiue neutram ſiue alteram tantum cognouit, quia vir extitit duarum vxorum. Nos tamen]

IDEM Lugdunen. archiepiſcopo apo. ſe. legato.

Qui plures habuit concubinas, ex eo digamus non eſt. CAP. VI.

QVia circa minima & *maxima frequenter humanus deficit intellectus*, & infra. Sanè poſtulaſti per ſe. apo. edoceri, ſi preſbyteri plures concubinas habẽtes, digami cẽſeantur. Ad quod duximus reſpondendum, quòd cum irregularitatem non incurrerint digamiæ: cùm eis tanquam ſimplici fornicatione notatis, quo ad executionem ſacerdotalis officij poteris diſpenſare.

IDEM.

Subdiaconus qui cum vidua contraxit, & eam cognouit, digamiæ pœnam incurrit licet digamus non ſit. CAP. VII.

A Nobis fuit: & infra. Ille autem, qui in ſubdiaconatus ordine conſtitutus de facto tãtum (quia de iure non potuit) duxit viduam in vxorem, profectò digamus non exiſtit: ſed nec viduæ poteſt in veritate dici maritus, cùm inter ipſum & illã non fuerit vinculum maritale contractum: cùm eo tamen contra doctrinam Apoſtoli tanquã cum marito viduæ diſpenſare non licet, non propter ſacramenti defectum, ſed affectum intentionis cum opere ſubſecuto.

DE CLERICIS PEREGRINIS.

TIT. XXII.

Alexander iij. Cœnoman. epiſcopo.

Vltramarini & valdè remoti ordinationem ſuam probare debent per quinque epiſcoporum ſigilla. CAP. I.

Ex 1. cõpilatio.

TVa nos duxit. f. conſulendos, quid ſit agendum de clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorum oſtendunt, à quibus ſibi proponunt manus impoſitas: & vtrum epiſcoporum ſigilla ſint, quæ repræſentant, incertum exiſtit. * Tuæ igitur conſ. r. tutius eſſe, vt in his ſtatuta patrum veterum obſeruetur, quàm nouum aliquid ſtatuatur. ſtatutum autem eſt de tranſmarinis, vt ad minus quinque epiſcoporum ſuper ordinatione ſua teſtimonio muniantur: quod in aliis, ſi ſimiliter ſunt incogniti, credimus obſeruandum, ita tamen vt in ſuſpenſione aliquanto tempore habeantur, in quo plenius de actibus inſtruantur ipſorum. ſed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet quia poſſet contingere, vt aliquibus prætermiſſis ſaltum feciſſent. His autem peractis, ſi digni inuenti fuerint, circa eos poterit diſpenſari.

* *Quemadmodum & quando ſigillo credendum ſit, vide l. Lucius & ibi Bart. ff. de fi. inſtr. & in l. in teſtium ff. de teſt.*

Innocentius iij. Conſtantinop. patriarchæ.

Clericus peregrinus, qui iurat ſe ordinatum: niſi aliter probet, in illo ordine non ſuſcipitur, nec ad ſuperiores promouetur.

CAP. II.

Inter

INter quatuor *animalia* [*& infra.] Verum clericos ad te ſine ſuorum ordinatorum literis venientes, & offerentes iuramentum, quòd ſint in quouis eccleſiaſticorum ordinum conſtituti, debes ad ſuperiores ordines promouere. Inquiſitioni. t. t. r. quòd niſi de ipſorum ordinatione canonica, per idonea tibi conſtiterit argumenta: eos nec in illis ſuſcipere, nec ad maiores debes ordines promouere, præſertim antequam conuerſatio eorum fuerit adprobata.

*Tota hæc præfatio extat infra cap. Inter 4. de maioritate & obedientia. Ideo hic non adſcribo quod de ſimilibus admonitum volo.

Ex tertia cõpil.

IDEM patriarchæ Hieroſolymitano.

Peregrinus de cuius ordinatione non conſtat, non permittitur celebrare in publico, ſed in occulto ſic. CAP. III.

TVæ fraternitatis: [†& infra.] Verũ clericos, qui ad partes Hiero. ſine commendatitiis literis veniunt, permittere debeas celebrare diuina: [‡& ∫.] Reſpõdemus quod niſi legitimè tibi cõſtiterit, ſiue per literas, ſiue per teſtes, de illorũ ordinatione canonica, qui penitus ſunt ignoti, nõ debes ipſos permittere in tuis plebibus celebrare: ſed ſi forſitan eorum aliqui ſecreto ex deuotione celebrare voluerint, poteris ſuſtinere.

[† *Diſcretio poſtulauit per ſed. apoſt. edoceri.*]

[‡ *Cum pleriq; eorum de quorum canonica ordinatione non conſtat ſtatim vt veniunt, præſumunt non expetita licentia celebrare. Nos autẽ tuam in domino ſolicitudinem commendantes ſuper primo articulo. ſ. t.*]

Honorius. iij. Regiñ epiſcopo.

Inferiores prælati ſine diœceſanorum conſenſu, in eccleſiis ſuis peregrinos non poſſunt inſtituere. CAP. IIII.

TE nobis proponente didicimus, quòd quidam prælati eccleſiarum tuæ iuriſdictionis, in eccleſiis ſibi commiſſis ſine ſcientia* tua clericos de alienis epiſcopatibus* inſtituere non verentur. Attendentes igitur id eis nulla ratione licere, cùm ſit honeſtati contrarium,• & à ſanctorum patrum inſtitutionibus alienum: [†& infra. Inquiſitioni. t. t. r. quòd] tibi licet eos exinde remouere, niſi aliquos ex diſpenſatione in eiſdem eccleſiis duxeris dimittendos.

Ex quinta cõpil.

*Aliàs conſcientia.

*Aliàs partibus.

• *Vide l. quod vulgo ff. de ſtatu ho. & l. ſi cũ dies. §. compromiſſo. ff. de arb.*

[† *Ad exemplar ſe. re. Alex. PP. p. n. auct. apoſt. tibi indulgemus vt ſi qui clerici de alienis epiſcopatibus in eccleſiis tuæ iuriſdictionis ſine conſcientia & aſſenſu tuo ſunt vel fuerunt in poſterum inſtituti.*]

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

TIT. XXIII.

Ex libro Romani ordinis.

Ponit quæ ſpectant ad officium archidiaconi. CAP. I.

VT archidiaconus poſt epiſcopum ſciat ſe vicarium eſſe eius in omnibus, & omnem curam in clero (tam in vrbe poſitorum, quam eorum, qui per parochias habitare noſcuntur) ad ſe pertinere, ſiue de eorum conuerſatione,

 ſiue

*Alias onere.

ſiue honore* & reſtauratione eccleſiarum, ſiue doctrina eccleſiaſticorum, vel cæterarum rerum ſtudio. & de negligentia rationem coram deo redditurus eſt. Et vt de tertio in tertium annum ſi epiſcopus non poteſt parœciam vniuerſam circumeat, & cuncta, quæ emẽdatione indigent, ad vicem ſui epiſcopi corrigat & emendet.

Ex concilio Toletano.

Non ſummatur, ſed ponit quædam quæ ſpectant ad officium archidiaconi. CAP. II.

OFficium verò archidiaconi eſt euangelium quando voluerit legere, vel alicui de diaconis præcipere: & quando epiſcopus miſſam canit, ad iuſſionem illius induant ſe Leuitæ veſtimentis ſacris: qualiter cum pontifice ad miſſam procedant: [*& infra.] Omne eccleſiaſticum officium prouidendo, Lectiones [a] aut reſponſoria in matrice eccleſia dare debet, & auſcultare, in tantum vt nullus euangelium, aut epiſtolã reſponſoria, vel quamlibet in eccleſia lectionem legat & cantet, donec auſcultetur ab ipſo. Acolythos quoque ipſe ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quíſve minorum in eccleſia aliqua officia agere debeat.

a &

*[*Omnémque querimoniam ſeu cauſam vel inſtitutum presbyterorũ vel diaconorum vel ſubdiaconorum ipſe debeat deliberate ordinare. Ideo vero ſtrenuus prouiſus, cautus, vicem ſui epiſcopi agens totius epiſcopatus curam habeat, &c.]*

Gregorius.iij. archidia Salonitano.

Cuſtodia vaſorum eccleſiæ ſpectat ad archidiaconum. CAP. III.

*Al. continet.

EA quæ contra *& infra, Scire vero te volumus quod à te diſtrictè quæſituri ſumus, quia vel propriæ eccleſiæ, vel ea quæ de diuerſis eccleſiis cimilia ſunt collecta, non ſub omni ſolicitudine & fide ſeruantur. Quod ſi quid ex eis, vel negligentia, vel cuiuſquam fraude deperiit: tu hoc reatu adſtringeris, qui per archidiaconatus ordinem cuſtodiæ eiuſdem eccleſiæ arctius deputaris.

Alexander.iij. Elieñ. archidiacono.

Archidiaconus ſine mandato epiſcopi, non committit curam animarum, niſi, non habet inſtitutionem authorizabilem.

CAPIT. IIII.

CVm ſatis ſit abſurdum: [†& infra.] Quoniam igitur obtentu alicuius conſuetudinis, non debes cõtra ſanctorum patrum conſtitutiones venire, & quod ad tuum nõ ſpectat officium vindicare. Mandamus vt nemini ſine licentia & mandato epiſcopi curam præſumas committere animarum.

[†Et à ſanctorum patrum inſtitutionib. alienum vt archidiaconi auct. propria debent cuilibet eccleſiarum curam committere, ipſe tamen ſerua[illegible], quod tu ſine mandato epiſcopi tui curam animarum committis.]

IDEM

IDEM *Vigorienſi epiſcopo. p. c. cauſa quæ. *Vintonien.

Archidiaconus de iure communi non poteſt excommunicare. An. de Bu.

CAP. V.

ARchidiaconis non videtur de eccleſiaſtica inſtitutione licere (niſi auctoritas epiſcoporum acceſſerit) in aliquos ſententiam promulgare.

IDEM epiſcopo Conuentrẽ. & abbati Ceſtrẽ.

Archidiaconus ſemel in anno (niſi neceſſitas exigat plus) viſitat ſuam prouinciam, id eſt, parœciam.

CAP. VI.

MAndamus quatenus prohibeatis Ceſtrẽ. archidiac. ne ad eccleſias ſui archidiaconatus viſitandas, niſi ſemel in anno accedat. Niſi fortè talis cauſa emerſerit, propter quã ipſum oporteat præfatas eccleſias ſæpius viſitare.

Innocentius tertius.

Dicit primo quod ſit officium archidiaconi: & in quo per illud releuetur epiſcopus. Et ſecundo dicit decanos rurales per epiſcopum & archidiaconum eligendos & amouendos, ſi eorum vices communiter gerant.

CAP. VII. Ex 3. compil.

AD hæc nos dicimus,l & infra. Sane cõſuluit nos tuæ fraternitatis deuotio, quid ad officiũ archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura epiſcopalis ſollicitudinis debeat releuari: & nos prout poſſumus reſpondemus. Archidiaconus (ſecundum ſtatuta beati Iſidori[a]) imperat ſubdiaconis & leuitis: parœciarum ſollicitudo & earum ordinatio ad ipſum pertinet: & audire debet iurgia ſingulorum: archipreſbyteri, qui à pluribus decani nuncupãtur, eius iuriſdictioni ſe nouerint ſubiacere. Secundum verò Romani ordinis conſtitutionem maior poſt epiſcopum, & ipſius epiſcopi vicarius reperitur: omnem ſollicitudinem & curam, tam in clericis, quàm in eccleſiis eorum (prout melius ſecundum deum poterit) impẽdendo, cum ſuper his ſit redditurus rationẽ in diſtricti examinis iudicio. Item in epiſtola beati Clementis papæ p̃ n. oculus epiſcopi archidiaconus appellatur, vt loco epiſcopi per epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet: niſi à deo fuerint ardua negocia, quæ abſq; maioris ſui præſentia nequeant terminari. In quadam verò noſtra conſtitutione[b] iam alia vice nos meminimus expreſſiſſe, quòd inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipſum debeat pertinere, examinatio etiam clericorum ſi fuerint ad ſacros ordines promouendi: & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſeruãdum, vt qui beneficiis eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo prius examinentur archidiacono, & per ipſum poſtmodum epiſcopo præſententur: Subſequenter poſtea quæſiuiſti, vtrum decani rurales, qui pro

l docuimus.

a diſt. 25. perlectis.

b infra e. ti. c. noſtrum.

tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolum, vel archidiaconi, vel etiam vtriuſque inſtitui debeant vel deſtitui, ſi fuerint amouendi. Ad hoc breuiter reſpondemus, quòd cum ab omnibus, quod omnes tangit, adprobari debeat, & commune eorum decanus officium exerceat: communiter eſt eligendus, vel etiam amouendus.

IDEM.

Archidiaconus non dat commendatitias ad ordines. CAP. VIII.

Significaſti: & infra. Interdicas archidiacono tuo ne ſine conſcientia tua & auctoritate literas ſuas promouendis cõcedat. Et eis etiam diſtrictè* prohibeas, ne ad ordines audeant conuolare. Qui ſi contra prohibitionem tuam venire præſumpſerint, executionem eis ordinum ſuſceptorum totaliter interdicas.

*Aliàs, diſcretè.

IDEM Mediolanen. archiepiſcop.

Archidiaconus examinat & præſentat ordinandos, & ponit prælatos in ſede. CAP. IX.

Prodeat de vultu dei iudicium &c. infra. c. vt noſtrum. de appellatio, &c. vt noſtrum. vt eccl. be. ſ. de. conferantur.
Ex. 5. compilat.

VT noſtrum: [& infra.] Nec fuit ſufficienter probatum, quòd cancellarius ex officio ſuo exerceat ſpiritualia memorata, cum ea potius de iure communi ad archidiaconi ſpectent officium, repræſentare videlicet ordinandos epiſcopo, & illos examinare, ponere abbates & abbatiſſas in ſede.

Honorius tertius abbati Ariminen. Treceñ. diœceſis & archidiacono & decano ſancti Stephani Treceñ.

Archidiaconi in monaſteriis iuriſdictionem non habent, niſi quantum tribuit eis generalis vel ſpecialis conſuetudo. CAP. X.

DIlecto filio: & infra. Ad petitionem archidiaconi Senoñ. conquerentis, quòd abbas & conuentus monaſterii ſancti Petri Senoneñ. procurationem annuã, & quædam alia, ratione ſui archidiaconatus ad ipſum ſpectantia, exhiberi ſibi contra iuſtitiam denegabant, abbati ſancti Criſpini & collegis eius dedimus in mandatis vt audirent cauſam, & fine debito terminarent. Coram quibus petiit prædictus archidia. vt cum monaſterium intra metas ſui archidiaconatus ſit ſitum, abbas & monachi ſibi obedirent in his, quę pertinẽt ad iuriſdictionẽ, correctionem, & viſitationem ad ius (vt dicebat) archidiaconale ſpectantes, videlicet vt coram ſe conquerentibus reſponderent, citati etiam venirent ad eius præſentiam: & eius mandata honeſta & ſancta ſecundum deum, de correctione exceſſuum, & aliis, quę archidiaconi ſolent & poſſunt rationabiliter iniungere, audituri, & (ſalua ſua regula, & abbatis ſui debita obedientia) ſeruaturi. Petiit iī ſuper ne decætero facerent aliquos de Senoneñ. balliuia, eo prætermiſſo, coram officiali Senoneñ. archiepiſcopi conuenĩri, aſſerens illos prius debere conueniri ſub ipſo, quàm corã officiali prædicto: ſpectantibus ipſius

archidia-

archiepiſcopi & hominum, ac familiæ ſuæ cauſis duntaxat exceptis: [* & infra.] Ideoq; di. v. manda. quatē. per maiores eccleſiæ Senonen. canonicos, qui habere debent de huiuſmodi conſuetudine notitiam pleniorem, ſuper his ſollicitè veritatem inquiratis: & niſi vobis conſtiterit præfatum archidia. vel prædeceſſores ipſius de pacifica ſic obtenta cõſuetudine iuriſdictionem aliquam in ipſo monaſterio, vel in huiuſmodi abbatiis hactenus habuiſſe: præfatum monaſterium ab eius impetitione penitus abſoluatis, perpetuum ſuper hoc ipſi archi. ſilentium imponentes. Si vero de præmiſſis conſtiterit per eoſdem, eandem iuriſdictionē duntaxat adiudicantes eidē in monaſterio prædicto, quam ipſum vel prædeceſſores ſuos in monaſterio ipſo, vel in eiuſdem abbatiis habuiſſe conſtiterit: ſuper aliis perpetuum ei ſilentium imponatis.

[* *Lite ergo ſuper præmiſſis coram præfatis iudicibus legitimè contestata, & auditis ab eiſdem hincinde propoſitis, iidem iudices de utriuſque partis aſſenſu cauſam ad examen Apoſtolicum remiſerunt. Ipſis ergo Abbat. & archid. in noſtra præſentia conſtitutis: nos attendentes eorum conſuetudines eſſe ſuper archidiaconorum iuriſdictione diuerſas, cum in hoc caſu neſciremus conſuetudinem, qua in Abbatiis Senon. ordinis præfati monaſterij vtitur archid. Senon. finalē nequiuimus habere in huiuſmodi quæſtione proceſſum. Volentes autem vt eidem quæſtioni finis debitus imponatur, cauſam ipſam nobis de ipſius abbatis & procuratoris aſſenſu duximus committendam.*]

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

TIT. XXIIII.

Ex concilio Toletano.

Archipresbyter ciuitatis ſubeſt archidiacono: & principaliter præeſt presbyteris, & presbyteralibus officiis. CAP. I.

VT archipresbyter ſciat ſe *ſubditũ* & ſubeſſe archidiacono, & eius præceptis ſicut ſui epiſcopi obedire, & quod ſpecialiter ad eius pertinet miniſterium, ſuper omnes preſbyteros in ordine presbyterali poſitos curam agere [animarum] & aſſidue in eccleſia ſtare, & in epiſcopi ſui abſentia ad vicem eius miſſarum ſolennia celebret, & collectam dicat, aut cui ipſe iniunxerit.

Leo papa.

Ad idem. CAP. II.

MInisterium archipresbyteri in eo conſtituitur, vt diligenti cura prouideat miniſterium ſacerdotum cardinalium, qui ſolenne debent agere officium in communicatione corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti, à ſacroſancto die dominico incipiēdo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter, exſequerent, vt opus dei digne & ſancte perficiatur ab eo, cui committitur: [* & infra.] Prouideat etiam archipresbyter vitam ſacerdotum cardinalium, præceptis ſui obtemperando

epiſcopi, ne aliquãdo cedant, aut ſcurrilitate torpeant: [† & infra. Si epiſcopus defuerit (exceptis his, quæ prohibita ſunt) archipreſbyter prouideat cuncta, quæ in ſacerdotum miniſterio perfici debeant, fontes benedicere, infirmum oleo perungere, pœnitentem infirmum (conſulto epiſcopo) reconciliare, pœnitentiam cunctis aliis ſacerdotibus iniungere. In præcipuis feſtiuitatibus, aut ipſe celebrationem miſſæ ſolẽniter impleat, aut ad ſui iuſſionem, cui committitur, peragat venerantur.

[* *Sed reminiſcantur quod labia ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiam & iuſtitiam & legem requirunt ex ore eius q. a. d. e. c*]

[† *Verens ſententiam illius ſapientiſsimi viri vbi dicitur. Maledictus homo qui negligenter agit opera dei.*]

IDEM.

Declarat quod ſit officium archipresbyteri ciuitatenſis. Ant. de But.

CAP. III.

OFficium archipresbyteri de vrbe conſtat, quando ſibi præſul defuerit vice eius officium inchoare, benedictiones presbyterales in eccleſia dare, miſſam quando voluerit cantare, vel cui de ſacerdotibus iuſſerit. Quãdo verò epiſcopus miſſam canit, debet pręcipere ſacerdotibus vt induãt ſe veſtimentis ſacris, & qualiter ad miſſam procedãt debet enim præcipere cuſtodi eccleſiæ, vt in ſacrario Euchariſtia Chriſti propter infirmos non deſit, debet infirmis prouidere & prouidendo præcipere ſacerdotibus, ne forte ſine confeſſione, vel confirmatione corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti moriantur: confeſſiones peccatorum* eorum, qui à foris veniunt, recipere cum omnibus ſacerdotibus, & exinde per prouiſionẽ pontificis magnam debet illis adhibere curam, ad Chriſtianos quoq; faciendos, & baptizandos infãtes, & ad ſuccurrendum: omnia à ſacerdotibus per iuſſionem* illius fiant.

* *Aliàs, dictorum.*

* *Aliàs, prouiſionem.*

IDEM ex ſynodo * Rauennæ habita.

* al. Romæ. a Io. pp. xiii. & à Lamberto Imperatore.

Archipresbyter ruralis presbyterorum & laicorum plebaniæ ſuæ curam gerit: contra decretum tamen epiſcopi nihil ordinare poteſt.

CAP. IIII.

VT ſingulæ plebes archipresbyterum habeant, propter aſſiduam ergo populum dei curã, qui nõ ſolum in perin vulgi ſolicitudinem gerãt, verumetiã presbyterorũ, qui per minores titulos habitant, vitam iugi circunſpectione cuſtodiũt, & qua vnuſquiſq; induſtria diuinum opus exerceat, epiſcopo ſuo renunciet. Nec cõtendat epiſcopus non egere plebẽ archipresbytero, quaſi ipſe eam gubernare valeat, quia etſi valde idoneus ſit, decet tamẽ vt ſua onera partiatur: & ſicut ipſe matrici eccleſiæ præeſt, ita archipresbyteri præſint plebibus, vt in nullo titubet eccleſiaſtica ſolicitudo: cuncta tamen referant ad epiſcopum, nec aliquid contra eius decretum ordinare præſumant.

DE OFFICIO PRIMICERII.

TIT. XXV.

IDEM in libro Romani ordinis.

Ponit ea, quæ ſpectant ad officium primicerij. Anto. de But.

CAPIT. PRIMVM.

VT primicerius ſciat ſe eſſe ſub archidia. ſicut & archipresbyter, & ad ei⁹ curam ſpecialiter pertinere, vt præſit in docendo diaconis, vel reliquis gradibus eccleſiaſticis in ordine poſitis, vt ipſe diſciplinæ & cuſtodiæ inſiſtat, ſicut pro animabus eorum coram deo rationem eſt redditurus, & vt ipſe diaconis donet lectiones quæ ad nocturna officia clericorum pertinent, & de ſingulis ſtudium habeat vt in quacunque re capacem ſenſum habuerit, abſque vlla vacet negligentia, aut a quo ipſe iuſſerit inſtruantur. Ex 1. compilat.

DE OFFICIO SACRISTAE.

TIT. XXVI.

Ex concilio Toletano.

CAPIT. I.

VT ſciat ſe ſacriſta ſubiectum archidiac. & ad eius curam pertinere cuſtodiam ſacrorum vaſorum, veſtimentorum eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri eccleſiaſtici, nec non, quæ ad luminaria pertinent, ſiue in cera, ſiue oleo.

DE OFFICIO CVSTODIS.

TIT. XXVII.

Ex libro Romani ordinis.

Ponit, quæ ſpectant ad officium cuſtodis. hoc dicit.

CAPIT. I.

CVſtos eccleſiæ, cui ea, quæ eccleſiæ competunt, cuſtodienda committuntur, oportet vt ſui archid. iuſſioni in cunctis obediat, in canonicis horis ſigna tinnabulorum pulſanda, ipſo archidiacono iubente ab eo pulſentur, pallia vel linteamina altaris, ſeu cuncta vtenſilia eccleſiæ indeſinenter cuſtodiat, lampades & laternas in accendendo, ſeu extinguendo peruigil exiſtat: ne aut ſupra modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obſcurior ſit eccleſia: ſed omnia cum diſcretione agantur. quæ noſcitur omnium virtutum eſſe mater. Si verò is minus idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab archidiac. coerceatur vt ſe emendet. Si autem indomitus permanſerit, archidiac. epiſcopo denunciando prouideat, vt indecente eiecto, aptus domui dei conſtituatur miniſter, vt omnia in laudem dei fiant.

Ex concilio Toletano.

Ad idem.

Ad idem. CAPIT. II.

CVſtos ſolicitus debet eſſe de omni ornamento eccleſiæ, & luminarijs ſiue incenſo, nec non panem & vinum omni tempore præparatum ad miſſam habere debet, & per ſingulas horas canonicas ſignum ex conſenſu archid. ſonare, & omnes oblationes ſeu eleemoſynas, ſeu decimas (cum eiuſdem tamen conſenſu abſente epiſcopo) inter fratres diuidat. In his tribus eccleſiæ columnis (vt ſancta ſanxit ſynodus) conſiſtere debet alma mater eccleſia: vt ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores & ſanctiores eſſe viderint, vt nulla negligentia in ſancta dei eccleſia videatur: hi tres, archidiaconus, archipresbyter, cuſtos, ſimul iuncti, vno animo prouidè peragant & perfectè, & non ſit inuidia, neque zelus inter illos.

DE OFFICIO VICARII.

TIT. XXVIII.

Alexander.iij.epiſcopo Noruic.& G.archidia.

Vicarius ſi beneficium curatum poſtea ſit adeptus, vicaria priuabitur.

CAPIT. PRIMVM.

Ex I. cōp. Dunelia.

AD audiētiam noſtram peruenit quòd Hug. V. presbyter monachos de a Rameſia petēdo vicariā eccleſiæ de Burnel. à qua viginti annis retroceſſit, in diuerſis poſtea eccleſijs perſonatum adeptus, fatigare præſumit. Quia igitur non eſt canonicum, vt qui curam animarum in diuerſis habet eccleſijs, vicarius in alienis exiſtat: mādamus quatenus (ſi eſt ita) prædictum presbyterum à petitione ſupradictæ vicariæ deſiſtere compellatis.

IDEM Elienſi epiſcopo. P. C.

Plures vicarias quis habere non poteſt.

CAPIT. II.

PRouideas attentius, ne in epiſcopatu tuo patiaris aliquem plures vicarias habere: Quia cùm vicarij teneantur perſonis & eccleſijs deſeruire, alienum eſt ab ordine iuris, vt vicariam quis habeat præter vnam.

IDEM Vintonienſi epiſcopo.

Perpetuus vicarius per epiſcopum inſtitutus, per rectorem remoueri vel portione ſua fraudari non poteſt. CAPIT. III.

AD hæc ſi perſona alicuius eccleſię, vicario, quem in eadem eccleſia inſtituit, de aſſenſu & auctoritate diœceſani epiſcopi certam aſſignauerit portionem: is, qui perſona illa defuncta in perſonatum illius ſubſtituitur, non poteſt eundem ab eccleſia remouere, vel aſſignatam ſibi minuere portioné. Niſi aliquid committat, propter quod per iudicem in vicaria ſit vel beneficio condemnandus.

IDEM Nor. epiſcopo.

Vicarius non poteſt ſubſtituere vicariam.

CAP.

CAPIT. IIII.

CLericos in presbyteratu vel in alijs inferioribus ordinibus conſtitutos, in vicarijs eccleſiarum, quas adepti ſunt, alios ſibi ſubſtituere non permittas, cùm id ſatis ſit abſonum & abſurdum, *& contrarium rationi.*

Innocentius tertius abbati ſancti Euge. & plebano ſancti Petri.

Vicarius Papæ in vrbe iuriſdictionem habet, non extra vrbem. Ex 3. compila.

CAPITVLVM V.

SVa nobis *ven. fr. n.* & infra. Nos igitur vicarij literas æſtimantes per ſurreptionem obtentas, Quoniam iuriſdictio vicarij, quem Romanus pont. in vrbe reliquit, non extenditur extra illam, niſi ei ſpecialiter ſit conceſſum. Præſertim cum ipſe moratur in ſua prouincia ſpeciali, videlicet inter Capuanam prouinciam & Piſanam. Mandamus, quatenus quicquid occaſione literarum illarum actum eſt, in irritum reuocetis.

Honorius. iij. Vigor. epiſcopo. Ex 5. compil.

Compelluntur vicarij ordinarij, eccleſiis deſeruire, per ſubtractionem prouentuum & vicariarum. CAP. VI.

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis [*& infra.] Mandamus, quatenus perpetuos vicarios, vt in eccleſijs, in quibus vicarias obtinent, reſideant, & ſe in presbyteros (vt eorũ cura exigit) faciant promoueri, per ſubtractionem prouentuũ vel ipſarum vicariarum app. re. compellas.

[* *Quod quidam in eccleſiis quibus perpetuas obtinent vicarias debitam reſidentiam facere, ac in presbyteros promoueri contemnunt. Nolentes igitur abuſũ huiuſmodi ſicuti nec debemus æquanimiter ſuſtinere f. t.*]

DE OFFICIO ET POTESTATE IVDICIS DELEGATI. TIT. XXIX.

Alexander. iij Londonenſi epiſcopo.

Delegatus Papæ, poteſtatem habet non ſolum in partes, ſed etiã in alios, qui ſuam iuriſdictionem impediunt. CAP. I.

QVia quæſitum eſt quid faciendum ſit de poteſtatibus, quæ cùm præcipimus alicui iuſtitiam exhiberi, minis ac terroribus conquerentes ſilere compellunt, & ſic mandatum noſtrum eluditur: ſic tibi reſpondemus, quòd ſicut agentes & conſentientes pari pœna (ſcripturæ teſtimonio) puniuntur: * ſic tam eos, qui trahuntur in cauſam, quàm principales eorum fautores (ſi eos manifeſte cognoueris iuſtitiam impedire) diſtrictione eccleſiaſtica poteris coercere. Ex 1. compilat. Rom. 1. c. * Vide l. iubemus §. œconomi cum 2 ulti. C. de epiſ. & cler.

IDEM Bononienſi epiſcopo. *pars c. inter cæteras.*

Cum diuerſæ literæ ſub eadem data & forma contraria impetrantur, & præſentantur a diuerſis ad eoſdem iudices, ſuperſedetur vtriſque, donec conſulatur Papa.

CAPIT. II.

Sanè

SAne ſi à nobis ſuper aliqua cauſa literæ impetrãtur, & aliæ poſtea (non facta mentione priorum literarum) literæ opponuntur, ſi iudicibus innotuerit donec Romanum pont. cõſulant, & ſuam exinde cognoſcant plenius voluntatem, executioni ſuperſedeant vtrarumque. Ne pro varietate literarũ, cauſarum fines valeant impediri.

a al. Lunen.

IDEM epiſcopo [a] Londeñ.

Delegatus Papæ impeditus, ſubdelegare poteſt cauſam, quæ ſine ipſo commode terminari poteſt.

CAP. III.

SI pro debilitate, vel pro qualibet alia graui cauſa, vel neceſſitate tractandis cauſis, quæ tibi à ſede Apoſt. committuntur, intereſſe non poteris: liberum tibi ſit perſonis diſcretis & idoneis vices tuas committere. Ita tamen, quòd ſi res tãti eſt, conſulere te debeant. Niſi forte cauſæ ita graues ſint, quòd ſine præſentia tua non poſſint commode terminari.

IDEM. V. Carnoteñ. electo.

Si cauſa committitur intra certum diem decidenda: niſi partes prorogent, per lapſum diei expirat iuriſdictio.

CAP. IIII.

DE cauſis, quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quòd niſi dies *ab ap. ſede* præfixus de communi cõſenſu partium prorogetur, eo tranſacto mandatum expirat.

Vbi certa pœna per ius ſtatuta non eſt, delegatus imponit arbitrariam. hoc dicit.

Illis etiam qui pro cauſis tibi commiſſis ad citationẽ tuam venire, aut tuo ſuper his parère iudicio neglexerint: ſi tale fuerit negocium, quòd certa exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas, alioquin ipſos pro delicti qualitate & cauſæ ſecundum tuum arbitrium punire procures.

b Cenomanēſi. s.c. Sicut Romana.

IDEM archiepiſcopo [b] Senonenſi.

Per ſimplicem commiſſionem cauſæ poteſt delegatus citare, contumacẽ punire, & reliqua facere, quæ ſpectant ad cauſam.

CAPITVLVM V.

PRæterea ſuper hoc, quòd nos conſulere voluiſti, verum liceat iudici delegato non ordinario cogere contumacem vt veniat, aut damnare, ſi non venerit? Hoc tibi auctoritate præſentium innoteſcat quòd poſtquam ei cauſa, licet ſimpliciter delegatur, ſatis poteſt noſtra auctoritate partes compellere, & etiam cõtumaces ſeueritate eccleſiaſtica coërcere: etiã ſi literæ commiſſionis id non contineant, aut partes mandatum noſtri non habeant vt accedant. Quia ex eo, quòd cauſa ſibi cõmittitur ſuper omnibus quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem.

IDEM

IDEM [a] Vintonienſi epiſcopo. a al. VVig.

Si cauſa pluribus eſt ſimpliciter commiſſa, quilibet ſubdelegare poteſt. h. d. & quoad hoc allegatur.

CAPITVLVM VI.

QVamuis ſimus [* & infra] Si vero duobus cauſa committitur, etiam ſi non adponatur, vt vnus ſine altero procedat in ea: nihilominus vnus ex ipſis, ſiue ſuo conjudici, ſiue alij, vices ſuas poteſt committere in hac parte.

[* *Multiplicitate negociorum impliciti & grauibus diuerſisque ſollicitudinibus occupati; nos tamen cogit propter debitum commune gratia & dilectio qua perſonam tuam diligimus tuis conſultationibus reſpondere, ne videamur inſufficienter relinquere quæ à nobis enodanda tua voluit diſcretio præſentare. Noſcat itaque fraternitas tua quod iudex a nobis delegatus cauſam ſibi commiſſam poteſt alijs delegare, ut totam audiendam & terminandam, aut vt audiant allegationes & rationes & atteſtationes recipiant & ſententiam ſibi reſeruent, vel horum aliquid tantummodo faciant iuxta voluntatem & beneplacitum delegantis. quanquam non poſſit eandem cauſam alijs appella. poſtpoſita delegare, & ſi ſibi ſit aperte commiſſa.*]

IDEM Norui. epiſcopo.

Delegatus Papæ exequitur ſententiam ſuam, quam exequi non poteſt, aut non vult is, cui eam commiſerit exequendam. CAP. VII.

SIgnificaſti nobis: [* & infra.] Cons. t. f. r. quòd ſi iudex ordinarius ad mandatum iudicis delegati à nobis non vult aut non poteſt (alijs reſiſtentibus) ſententiam ab eo latam, ſuo effectui mancipare, delegatus iudex eam auctoritate noſtra ſibi commiſſam poteſt executioni mandare. & ſi qui ſibi reſtiterint, eos ſententia eccleſiaſtica coercere.

[* *Per literas tuas quod interdum à iudice delegato fruſtra ſuper aliqua cauſa fertur ſententia, cum ordinarius iudex eam ad mandatum illius nolit executioni mandare, aut alijs reſiſtentib. effectui mancipare non poſſe. Super hoc*]

IDEM.

Si ordinarius ſcit eum non canonicè inſtitutum, quem delegatus Papæ mandat in poſſeſſionem induci, non reſiſtet violenter. ſed precibus inſtabit vt differat, donec Papa conſulatur.

CAPIT. VIII.

SI quando clerici coram iudice delegato prælatos eccleſiarum, ſuper eccleſijs, quas tenent, in cauſam traxerint, & coram eodem iudice tranſactione vel alio modo eccleſias obtinuerint, in quibus certum ſit eos inſtitutionem canonicá nullatenus habuiſſe nec poſſeſſionem etiam corporalem: Ordinarius iudex, non debet iudicis delegati mádato reſiſtere violenter, *ſed apud ipſum inſtare, vt differat eos in poſſeſſionem mittere, donec nobis rei veritas innoteſcat.

* *Vide l. Nec magiſtratibus. ff. de iniur.*

IDEM

IDEM Brixienſi epiſcopo.

Poſt diffinitiuam executioni mandatā expirat delegati iuriſdictio.

CAP. IX.

IN literis:[*& infra.Con.t.t r.] quòd ex quo iudex delegatus per ſe vel per alium, ſententiam executioni mādauit, vel mandari præcepit, eius auctoritas & iuriſdictio ceſſat: Quia ſemel eſt officio ſuo functus.

[**Quas tua nobis destinauit fraternitas quæſtiones quaſdam inſeruiſti, ſuper quibus ſolutionem tibi à nobis poſtulaſti exhiberi quarū ſi prima est, ſcilicet vſque ad quod tempus iudex delegatus poſſit ſe interponere, vt ſtetur rei iudicatæ vel tranſactioni. Super hoc itaque prudentiæ tuæ ſic reſpondemus.*]

IDEM abbati ſancti Albini.

Reo abſente, non per contumaciam delegatus datus etiam ad diem, non reſtituet actorem: licet poſſeſſionem & deiectionem probare volentem.

CAP. X.

COnſultationibus:[†& infra.] Quæſitum eſt, vtrum ſi aliquis eccleſia vel poſſeſſione quaalibet ſe aſſeuerans abſque iudicio & cauſa rationabili ſpoliatum, a nobis ad iudices literas obtinuerit, vt intra certum tempus reſtituatur ſibi poſſeſſio, ſi conſtiterit iudici, eum eſſe taliter ſpoliatum, poſſeſſio debeat ei reſtitui: cum is, qui tenet eccleſiam vel poſſeſſionem quam ipſe requirit, antequam de literis ipſis aliqua mentio fieret, ſtudiorum peregrinationis, vel alia huiuſmodi cauſa ſe abſentauerit, nec intra tempus *præfixum, iudici poſſit ſuam præſentiam exhibere? Super quo reſpondemus, quòd nec poteſt, nec debet reſtitutionem habere, quamuis paratus ſit coram iudice delegato, teſtibus idoneis poſſeſſionem & deiectionem ſuam probare: niſi is, qui poſſidet, ſe per contumaciam abſentaſſet.

*al. premiſſum.

[†*Singularum ex miniſterio ſeruitutis ſuſceptæ cogimur ſingulis reſpondere, vt ſi quid dubietatis vel quæſtionis in mentē alicuius emerſerit, ab eccleſia Romana ſoluatur, quæ inter alias dignoſcente domino meruit obtinere principatum.*]

IDEM.

Cātuar.archiep.

Delegatus Papæ in cauſa ſibi commiſſa, iuriſdictionem habet ſuper ordinarium, & quemcunque maiorem.

CAP. XI.

SAne quia nos:[‡& infra.] Tuæ quæſtioni duximus reſpondendum, quòd iudex à nobis delegatus, vices noſtras gerit: vnde in cauſa illa ſuperior eſt & maior illis, quorum cauſam ſuſceperit terminandam. Ideoq; ſi epiſcopus vel alia perſona, quæ non ſit de iuriſdictione illius in cauſa, quam ei delegamus rebellis aut contumax fuerit, ſecundum qualitatem delicti poterit vel interdicti, vel ſuſpenſionis ſententia, a iudice delegato compelli: Ita quòd iudex ſecundum negocij qualitatem

tatem temperate procedens, epiſcopo vel ingreſſum eccleſiæ, vel ſacerdotale officium interdicat, aut etiã terram illius, quæ ad iuriſdictionem ſuam pertinet, ſpecialiter interdicto ſupponat.

[²Conſulere in primis voluiſti qualiter à nobis iudex delegatus epiſcopum, qui ei non ſubeſt ad aliquid faciendum vel dandum compellere debeat, cum cauſam quæ inter epiſcopum & clericum & laicum vertitur à mandato noſtro ſuſceperit terminandam &c.]

IDEM Eboracenſi archiepiſcopo, & epiſcopo Conuentren.

Si primus impetrauit primam dignitatem in eccleſia vacaturam, ſecundus impetrauit certam dignitatẽ ipſius eccleſiæ cum vacaret, & illa poſtmodum vacat: debetur primo, & non ſecundo. h. d. & eſt notabilis deciſio.

CAPIT. XII.

Ex parte N nobis innotuit, quòd cùm ad te, frater Conuen- 1
tren. epiſcope, noſtras literas impetrauerit, vt ei archidiaconatum, quem in eccleſia tua primò vacare contingeret, adſignares: R. aduerſarius eius alias à te frater Eboracen. literas impetrauit, nulla de prioribus habita mentione, vt ſi auunculus ſuus archidiaconatum, quem habebat in eccleſia eadẽ, vellet omnino dimittere ipſum, ei faceres adſignari. Quoniam igitur ſi memores fuiſſemus nos pro prædicto N. literas direxiſſe, pro aduerſario nullatenus ſcripſiſſemus: mandamus, quatenus præfato N. archidiaconatũ ipſius eccleſiæ (ſi vacat) non obſtantibus poſterioribus literis adſignetis.

IDEM Eboracenſi archiepiſcopo.

Vbi contraria voluntas Papæ non apparet, delegatus iuris formam ſeruare debet, & rationabiles exceptiones admittere. Ioan. And.

CAPIT. XIII.

Ex parte tua: [³& infra.] Quæſtioni tuæ taliter reſponde- 2
mus, quòd ſi quando iudici delegato expediat formam ſibi ſtatutam ſeruare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere: & in cauſa iuxta iuris æquitatem procedere: Niſi exprimatur in literis noſtris, quod nullæ debeant exceptiones admitti. Quod nec nos, nec anteceſſores noſtros credimus vnquàm expreſſiſſe.

[³Quæſitum eſt à nobis vtrum cum cauſam aliquam ſub certa forma committimus: iudices delegati formam ſibi commiſſam debeant ſequi, itaq; rationabiles exceptiones non admittant. Super quo]

IDEM abbati & conuentui maioris monaſterij.

Delegatio facta dignitati non expreſſo nomine proprio, tranſit ad ſucceſſorem.

CAP. XIIII.

Quoniam abbas ¹Leicest. qui prius ſuſcepto mãdato noſtro 1 Luceñ.r.s.
partibus diem ad agendum præfixit, abbatem Vincestriæ

ceſtriæ de nouo ſubſtitutũ iudici præmortuo, illi mãdato noſtro porrecto: quia ſub expreſſis nominibus locorum & non perſonarum commiſſio emanauit, ſibi ſocium in cauſę cognitione adiunxit. Nos ſententiam illorum (ſicut eſt iuſta) ratam & firmam habemus.

Pars cap. Tua.

IDEM.

Si quæſtionem de iure præſentandi Papa delegat adpellatione remota, et ſub ea forma, vt delegatus ad præſentationem eius, ad quem viderit pertinere, ordinet eccleſiam: per hoc non habet inſtituere, ſed pronunciare: & is, ad quem pertinet, inſtituet: & ſi iuri ſuo detrahitur, licitè adpellat. CAP. XV.

SVper eo verò, quod ſubiungere voluiſti, ſi de præſentatione presbyteri inter aliquos quæſtione ſuborta cauſam contigerit delegari alicui ſub hac forma, vt ſi cõſtiterit ius de quo agitur, ad partem alterutram pertinere, ad præſentationem eiuſdem de perſona idonea ordinet eccleſiam ap. re. an liceat delegato iudici, inſcio diœceſis epiſcopo, archidiacono vel archipresbytero reclamante, præſentatum ſibi clericum in poſſeſſionẽ eccleſiæ mittere: & an ſi archipresbyter, vel archidiaconus, vel epiſcopus ad quem inſtitutio pertinet, adpellauerit, eorum ſit adpellationibus deferendum. Hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quòd licet quæſtionem, quæ de præſentatione vertitur, ap. re. committamus alicui terminandam: non tamen eſt noſtræ intentionis diœceſis epiſcopo, vel archipresbytero, vel archidiacono præiudicium generare: ideoque præſentandus eſt illi, qui inſtituendus fuerit, & tenebit eorum adpellationẽ, ſi videntes iuri ſuo detrahi duxerint adpellandum, quia non illis*ſed partibus inter quas cauſa commiſſa eſt, adpellationis remedium eſt ſublatum.

*Al. illi.

IDEM.

Si cauſa ſimpliciter eſt delegata duobus, ſententia vnius non tenet.

CAPIT. XVI.

CAuſam matrimonij, quæ inter I. mulierem, & Blancharium agitari dignoſcitur, Furolieñ. & Vapiceñ. epiſcopis nos meminimus commiſiſſe: quibus iam viro reſtitui mandantibus, vir mulierẽ cruciatibus & flagellis adeo adfecit, q͏̃ inuita & coacta inter ſe virum ſuum confeſſa eſt parentelam. ſicq; factum eſt, quòd ad iudicium vnius eorũ dimiſit eandẽ. [Et infra.] Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi inueneritis, quòd præfatus B. dictam I. ad iudicium ſolummodo alterius prædictorum à ſe ſeparaſſet (quia cùm cauſa duobus committitur, ſententia vnius non tenet) ipſum vt eãdem mulierem ſicut vxorem ſuã benignè recipiat, & maritali adfectione pertractet, monitione præmiſſa cogatis. Si qui tamẽ adparuerint, qui (poſtquàm ab eo recepta fuerit) matrimonium ipſorum ve-

velint, & legitimè poſſint impetere: cauſam audiatis, & fine canonico terminetis.

[Quæ V. filios ex eo dicitur genuiſſe, & XIIII. annis ſecum ſine quæſtione permanſiſſe. Vnde quoniam matrimonium in eccleſia Dei à Deo probatur eſſe magnum ſacramentum quod ſine rationabili & euidenti cauſa non debet diſſolui, præſertim cum non ab homine, ſed à Deo fuerit inſtitutum.]*

IDEM Oxonenſi & Vintonieñ. epiſc. & abbati Herſor.

Delegatus, qui eſt dominus impetrantis, recuſari poteſt.

CAPIT. XVII.

CAuſam, quæ inter F. & R. de natiuitate Agathæ vertitur, vobis fratres epiſcopi, & Londoñ. epiſcopo commiſimus terminandam. Verum quoniam idem F. præfatum Londoneñ epiſcopum habebat ſuſpectum, pro eo, quod dominus eſt prædicti F. ipſum amouendum, & te fili abbas loco ipſius duximus ſubrogandum. 1

IDEM.

A ſubdelegato delegati Papæ, qui ſubdelegauit non in totum, non ad Papam ſed ad ipſum delegatum adpellari debet.

CAPIT. XVIII.

CVm te conſulente: & infra. *Item*, Si ſuper cauſa, quæ tibi ex noſtra delegatione committitur, à perſonis eccleſiaſticis vna vel pluribus, quibus (vt parcas laboribus partium & expenſis) cognitionem ipſius cauſæ & teſtium examinationem (ſententia tibi reſeruata) committas, adpellatio fuerit interpoſita, huiuſmodi adpellationis intuitu cauſam ipſam indefinitā relinquere non teneris. Ex 2. compila. tit. de offi. & po. iud. d. sic abſciſſum in vet.

Lucius iij. Cantuarienſi archiepiſcopo, & eius ſuffraganeo.

Morte delegantis non expirat iuriſdictio delegati, coram quo lis erat conteſtata.

CAP. XIX.

RElatum eſt, & infra. Nos itaque conſult. veſtræ reſp. quòd ſi lis fuerit ante præ. n. obitum conteſtata, mandatū mortē mādatoris nullatenus expirauit. Si verò ante litis conteſtationem deceſſit, non eſt à iudicibus, quos delegauerat, ex delegatione huiuſmodi procedendum. Ex 1. compil.

Vrbanus iij.

Si delegatus citauit ante mortē delegantis, perpetuata eſt eius iuriſdictio.

Et appellationi renunciat, qui coram iudice, a quo adpellauit litem proſequitur.

CAP. XX.

GRatum gerimus, [* & infra.] Sane conſuluit nos deuotio veſtra, an ante obitum delegantis propoſito citationis edicto, lite verò poſt mortem conteſtata nihilominus debeat in cauſa procedere delegatus. Et vtrum is tacitè videatur adpellationi renunciaſſe, qui ea interpoſita ad producendos teſtes inducias poſtulauit, & demum productioni & allegationi renuncians, atteſtationes petiit ſolenniter publicari. Nos Ex 1. compil.

 autem

autem inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd cum in caſu priori citatione facta, negociu ſit quaſi cœptum, & maxime ſi delegatus non ſit certus de obitu delegantis, poteſt & debet in cauſa procedi, tenebitq́ue, quod iuſtitia fuerit prævius definitum. In ſecundo vero caſu videtur ab adpellatione receſſum, ſi ſecundum ea, quæ præmiſſa ſunt, eum, qui adpellauerit, conſtiterit proceſſiſſe.

[*Et acceptum quod negociis veſtræ diſcretioni commiſſis debitam curam impenditis, & in his quæ ad dubitationem faciunt pro grauitate veſtri officij cenſuram ſedis ap poſtulaſtis.]

Celeſtinus iij.

Ex 2. Compil.

Si cauſa committitur tribus delegatis cum clauſula, quod ſi non omnes, &c. prius quàm adpareat de impotentia tertij, duo procedere non poſſunt. Et ſi procedũt nihil agunt. hoc dicit vſque ad §. adiicimus.

CAPIT. XXI.

Pars c. prudentia intra de mutuis peti.

PRudentiam tuã: *debita, &c.* & infra. Quinto loco ſupplicas informari, vtrum cum tribus cauſa committitur, ita, quod ſi omnes intereſſe nequiuerint, duo eã nihilominus exequantur: ſi reus à duobus tantum fuerit conuocatus, venire neceſſario teneatur. Et ſi citatus à pluribus coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per ſe, vel per literas (vt ſolet fieri) excuſante, an duo præſentes in cauſa poſſint procedere, & eam ſententiæ calculo terminare? In hoc caſu taliter reſpõdemus, quod cum aliquis delegatorum iudicum, per certum nũcium, vel excuſatorem literatoriè deſtinatum non oſtenderit ſe intereſſe non poſſe, vel aliâs de eodem canonice conſtare non poterit, reſidui procedere ad cauſæ cognitionem non debent: quòd ſi proceſſerint, nihil reputabũtur egiſſe. Illa quippe fuit antiqua ſedis apoſtolicæ prouiſio, vt huiuſmodi cauſarum recognitiones duobus, quàm vni, tribus, quàm duobus libẽtius delegaret, cum (ſicut canones adteſtantur) integrum ſit iudicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Mandati ſiquidem excedere fines probaretur, ſi quis citra formam reſcripti accepti præſumeret iudicare.

alias Nec. recte.

Clauſula. ſi non omnes poteritis, ſub impotentia includit voluntatem, quò ad purificandam iuriſdictionem coniudicum. Idẽ in duobus datis cum clauſula, quòd ſi ambo. h. d. vſque ad. § ſexta.

Adiicimus etiã, quòd vbi fuerit in cõmiſſione adpoſitum: vt ſi omnes intereſſe nequiuerint, duo eam nihilominus exequantur: ſi aliquis ex ipſis cùm poſſit, noluerit intereſſe, duo nihilominus in cauſa procedãt, licet ille tertius grauiter ſit arguendus *& puniendus* pro eo, quòd mandatum apoſtolicum exequi ſubterfugiat, aut contẽnat. Idẽ quoq; per omnia dicimus obſeruandum in cauſa, quæ cõmittitur duobus, eo adpoſito, vt ſi ambo intereſſe nequiuerint, alter nihilominus exequatur.

Vet.

Si hæ

Si reus coram delegato obiicit excommunicationẽ actori, quam non probat intra tempus debitum, auditur actor. ſi vero probat, delegatus abſoluet actorem, ſi excommunicatus eſt propter cauſam ſibi commiſſam: ſi propter aliam, ad excommunicatorem ſuum illum remittet: qui ſi non vult eum abſoluere, delegatus Papæ eum abſoluet, niſi ſit de caſibus Papæ reſeruatis. h.d.

Sexta nobis propoſita ex parte tua quæſtio continebat, quòd cùm aliquibus iudicibus cauſa committitur, & quandoque contingit, quòd reus actori obiicit, quod ſtare non poteſt in iudicio: vtpote vinculo excommunicationis adſtrictus, ſi reus non velit ſtatim eum probare excommunicatum, ſiue nõ poſſit: an actor nihilominus audiri debeat, donec ſuper eo, quod obiicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter remouemus, quòd ſi ille, qui tale quid obiicit, ſtatim vel intra terminum competentem non probauerit legitimè, quod intendit, actor permitti debet, vt ſine offendiculo quolibet, audiatur. Cæterùm, ſi vel ex confeſſione actoris, vel alio quolibet modo legitimè conſtiterit eſſe actorem vinculo excommunicationis adſtrictum, à iudicibus delegatis ſecundum formam eccleſiæ valet abſolui, ita, vt ſi propter aliam iuſtam cauſam & euidentem ab ordinario iudice vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet abſoluendus remitti: qui ſi malitiam adhibuerit, delegati iudices id ritu eccleſiaſtico liberè exequantur, dummodo non ſit tale genus excommunicationis illius, cuius abſolutio ſe. Apoſt. reſeruetur. Explorati ſiquidem iuris exiſtit: vt delegatis iudicibus, quibus principale committitur, & acceſſorium committatur.

Abſolutus à delegato ſuper cauſa pro qua fuerat excommunicatus, coram excommunicatore parebit ſeu reſpondebit ſuper illa cauſa, niſi ſit alteri delegata: & ſi excommunicator malicioſe diſtulerit, delegatus, qui abſoluit, cognoſcet h.d.

Si verò ab his fuerit præſtito iuramento, quòd ſtabit mandato eccleſiæ abſolutus: rurſus interrogas, an coram eiſdẽ delegatis vel ordinario, à quo excommunicatus extitit, teneatur ſuper eadem cauſa, pro qua excommunicatus fuerat reſpõdere, & quorum debeat iudicio vel mãdato ſtare: In quo caſu taliter reſpondemus, quod coram ipſis excommunicatoribus ſuper illa cauſa pro qua fuerat excommunicatus ſtare debet, & eorum ſeruare mãdatum: niſi ſpecialiter fuerit illud aliis iudicibus à ſe. apo. delegatum. Quod ſi excommunicatores malicioſè diſtulerint, tunc delegati eãdem iuriſdictionem, quam in principali & acceſſorio exercebunt.

Innocentius tertius, Rheginẽ. archiepiſcopo, & epiſcopo Cephaludẽſi. Cephaludenſi.

Si cauſa ſimpliciter delegatur tribus, duo ſine ſubdelegatione tertij procedere non poſſunt. Quòd ſi fecerint, ab eis poterit adpellari. Idem ſi ſunt dati cum clauſula, quòd ſi non omnes. non enim valet proceſſus duorum tertio inconſulto. hoc dicit comprehendendo vtrumque intellectum.

Ex tertia compilatione.

CAP. XXII.

CVm cauſa, quæ vertitur inter *ven. fr. n.* Montis Regalis, & Roſañ. archiepiſcopos, ſuper quibuſdam decimis Panormitano & Capuano archiepiſcopis & tibi fratri Rhegiñ. commiſſa fuiſſet à nobis fine debito terminanda, prædictus archiepiſcopus Montis Regalis (ſicut accepimus) ad primam Panormitani & Capuani archiepiſcoporum citationem acceſſit, in quorum præſentia excipiendo propoſuit, quòd pro duabus cauſis eorum non deberet ſtare iudicio: tum quia ipſa cauſa tribus fuerat iudicibus delegata, & idem ab illis duobus tantũ (te frater Rheginen. inconſulto, nec vices tuas ſuper hoc committente) ad iudicium fuerat euocatus, tum quia ante ipſorum citationem & notitiã literarum, pro eadẽ cauſa nuncium ſuum ad apoſt. ſedem tranſmiſerat, in quo decretalem Alexandri Papæ præ. n. ſibi adfirmabat apertiùs ſuffragari. At iidem archiepiſcopi exceptiones ipſius nolentes admittere contra eum vt reſponderet, interlocutoriam ſententiam protulerunt: propter quod ad ſedem Apoſtolicam adpellauit: [*& infra.] Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus *vocatis ad præſentiam veſtram his qui fuerint euocandi, & inquiſita ſuper præmiſſis diligentius veritate,* ſi vobis conſtiterit prædictos archiepiſcopos exceptiones prædictas nullatenus admiſiſſe: non obſtante eo, quod per ipſos factum eſt, decimas ipſas, quibus prædictus Montis Regalis archiepiſcopus ſe poſtquam nuncius ſuus propter hoc ad ſedem Apoſtolicam acceſſerat, adſerit ſpoliatum, præcipuè cùm eaſdem, tam ſibi, quàm eccleſiæ ſuæ à ſede Apoſtolica adſerit confirmatas, ſiue per laicalem potentiam, ſiue per eoſdem iudices factum ſit, cùm fructibus inde perceptis reſtitui faciatis, audientes poſtmodum quantum de iure poteritis quicquid fuerit quæſtionis.

[Nos igitur inquiſitionem prædictorum & deciſionem canonicam veſtræ diſcretionis examini committentes.]*

IDEM conuentui de Conchis.

Si duo ſunt delegati cum clauſula, quòd ſi ambo &c. vno recuſato, alter ſolus procedere poteſt, nec tenet proceſſus, ſi cum recuſato proceſſit.

CAP. XXIII.

CVm ſuper abbatia monaſterij veſtri, inter vos & S. quondam abbatem veſtrum, fuiſſet quæſtio agitata, demum ſuper ea ad Leſſouẽñ. epiſcopum & abbatẽ, de Becco noſtræ ſuo-

rant literæ deſtinatæ: & infra. Quamuis ſolus abbas antequam appellaretur ab eo, iuxta formam literarum noſtrarum procedere potuiſſet, quia tamen pro eo, quòd cum ipſo epiſcopo interlocutus eſt appellationem prius ab eodem epiſcopo interpoſitam non tenuiſſe: de iure ſine ipſo cùm poſſet & nollet negocio intereſſe, per conſequentiam confeſſus eſt, ſe nõ poſſe mandatum apoſtolicum adimplere, nec ſuæ intentionis extitit, vt ſine coniudice ſuo aliquid defiñiret, & cum eo, qui iam iudex eſſe deſierat, aliquid ſuper prædicto negocio ritè diſponere non valebat, voluntate ac poteſtate ſibi mutuò aduerſantibus, cùm noluerit, quod potuerit, & quod voluerit adimplere, nequiuerit: quod à duobus factum fuerat, effectum non potuit de iure obtinere.

IDEM archiepiſcopo Toleta.* *al. Torcell. *al. Toletan. Eccl.

Si iuriſdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus adſignauit, poſt congruam horam peremptorij iudex non expectabit contumacem. Si non expirat, poteſt expectare in diem alteram, & iterum citare, ſi vult. CAP. XXIIII.

CONſuluit nos. t. f. vtrum cùm ad recipiendos teſtes, depoſitiones publicandas eorum, vel ſententiam proferendam peremptoriè citatas partes, & earum altera ſe abſentat contumaciter die data, an circa vltimam partem ſaltem diei ſit in negocio procedendum, vel in diem expectandum potius ſubſequentem. & ſi expectaueris, vtrum contumax iterum ſit citandus, cum non fuerit die partibus adſignata proceſſum? Nos autem credimus diſtinguendum, vtrum iuriſdictio duret poſt terminum peremptorium, an expiret in illo. Si durat, in diem alteram, æquitate ſuadente, poteris expectare: nec erit pars contumax peremptorio elapſo citanda, niſi gratiã fecerit ei benignitas iudicantis. Si autem expiret, niſi partes, cùm id nouerint, ſe tibi præſentauerint ea hora, qua congruè poſſis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitimè terminum peremptorium adſignaſti: ex tunc exequi poteris quod intendis, ne fruſtra iudicialis inſtantia euaneſcat. Ne verò iudicium eccleſiaſticum exerceatur in tenebris, quia iuxta teſtimonium veritatis, qui malè agit, odit lucem. *Ioan. 3.* licet enim ſecundum conſuetudinem & conſtitutiones legitimas more Romano dies à medietate noctis incipiat,* in medio noctis deſinat ſubſequentis (vnde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde ſanxit habendum legalis auctoritas, ac ſi qualibet parte lucis agatur) nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua poſſis ante noctis tenebras perficere quod incumbit. Porrò diſcretus iudex in adſignatione peremptorij, non debet iuriſdictionem ſuam (niſi neceſſitas exigat) adeò coarctare.*

Vide. l. more Roma. ff. de fe. Bat. in l. aut facta. §. tēpus. ff. de pœ. & l. hac verba in fi. ff. de ver. ſig.

Vide Abba. in hunc locum.

a al. Boros

IDEM abbati de [a] Bordellis, & priori ſancti ſepulchri.

Ex noua cauſa remouetur delegatus, etiam poſt litem conteſtatam, & alius ſubrogatur. CAP. XXV.

INſinuante R. rectore ſancti Saldati, ad audientiam noſtram peruenit, quòd cùm cauſam, quæ ſuper iure parœciali inter ipſum & T. vertebatur Vigori. epiſcopo & cõiudicibus ſuis à nobis obtinuerit delegari, poſtmodum (licet fuerit in eadem quæſtione proceſſum) tractu tẽporis ante diffinitiuæ ſentẽtiæ calculum idem epiſcopus dictum R. in familiarem admiſit: ſine quo alij coniudices (ſecundum quòd in noſtris literis mandabatur) in cauſa procedere non valebant, & alter ipſorum cõiudicum officialis eſt epiſcopi ſupradicti: propter quod aduerſæ parti poterat ſuſpectus haberi. vnde cùm tam epiſcopus, quàm officialis prędictus (vtpote quos idem R. in iudices poſtularat, & ipſe familiaris eorum poſtmodum eſt effectus) ab aduerſa parte poſſent meritò recuſari, deciſionem ipſius cauſæ veſtræ petiit diſcretioni committi. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita (niſi poſtquam familiaris eius eſt effectus, litigare conſenſerit coram illo) in cauſa, ſecundum priorẽ continentiam literarum (ratione præuia) procedatis, alioquin partes ad priorum iudicum reuertantur examen.

b al. epiſcopo Præneſtino.

IDEM priori ſancti Phridiani. [b]

Delegatus Papæ ſententiam ſuam exequi poteſt vſque ad integrum annum. h. d. & eſt caſus ſingularis. CAP. XXVI.

QVærenti quid per cenſuram eccleſiaſticam: & infra. Si verò delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei iudicatæ parére contemnit: licet aliquibus videatur, quòd ſuo ſit functus officio, vt alterius non habeat ex delegata ſibi iuriſdictione proceſſum: alij autem dicant, quòd iuriſdictio eius duret donec ſententiæ pareatur: vt interim abſoluere poſſit parere volentem. Nos tamen per æquitatis ſemitam incedentes præſentium auctoritate ſtatuimus, vt delegatus à nobis non ſolum vſque ad quadrimeſtre tempus, quod ad ſoluẽdum debitum à lege reo conceditur, ſed vſque ad integrum annum iuriſdictionem ſibi commiſſam, ad exequendum ſententiam valeat exercere ſicut obſeruatur in illo, qui ante litis conteſtationem contumax inuenitur.

IDEM Cantuariẽ. archiepiſcopo.

Delegatus Papæ poteſt principium, medium, & finem cauſæ coniunctim & diuiſim ſubdelegare h. d. vſque ad. §. verum.

CAP. XXVII.

SVper quæſtionum articulis, de quibus nos conſulere voluiſti, t. reſpond. quòd per conſtitutionem noſtram conſultationi Alex. papæ nullatenus derogatur, ſed illa per iſtam exponitur, imò in iſta verius, quæ in illa fuerant prætermiſſa ſupplentur.

plentur. Ipſe namque reſpōdit, quòd ſi ſuper cauſa, quæ alicui ex apoſtolica delegatione committitur, a perſonis eccleſiaſticis vna vel pluribus, quibus delegatus (vt parcat laboribus partium & expenſis) cauſæ cognitionē ipſius, & teſtium examinationes, ſententia ſibi reſeruata, committit, adpellatio fuerit interpoſita: huiuſmodi adpellationis intuitu cauſam indefinitam relinquere non tenetur. Nos autem ſtatuimus, quòd licet is, cui cauſa committitur remota app. non poſſit eam aliis ſine prouocationis obſtaculo delegare, ſi tamen delegatus a nobis vel iudex quicunque non tam cognitorem, quàm executorem ad aliquem certum articulum, quempiam deputauerit, ab eo (niſi modum excedat) nō liceat adpellari, dummodo de partiū deputetur, vel recipiatur adſenſu. Quòd ſi delegatus à nobis vel litis exordium vel cauſæ finem, necdum totum negocium ei duxerit committēdum, ab ipſo tanquam à iudice licitè prouocetur: cùm & lis ante iudicem debeat conteſtari, & cauſa per iudicem definiri. Intentionis igitur noſtræ fuit (ſicut ex tenore conſtitutionis præmiſſæ poteſt liquidè deprehendi) quòd vt iudicantis auctoritas liberius valeat exerceri delegatus à nobis licitè poſſit, & principium & finem, & medium cauſæ ſibi commiſſæ, non ſolum coniunctim, ſed etiam diuiſim alij delegare,* non obſtante quòd dicitur, quòd iudex debet cognoſcere per ſeipſum in principio, in medio, & in fine: cùm antequam ferat ſententiam, vniuerſa, quæ acta ſunt in iudicio, inueſtigare debeat diligenter.

** Vide l. à iudice. C. de iud. & gl. in l. ſæpe audiui ff. de offi. præſid.*

A ſubdelegato cum iuriſdictione adpellari poteſt: ſecus ſi ſine iuriſdictione, niſi modum excedat: tunc enim poteſt recuſari, niſi datus ſit de partium conſenſu. Abb.

Verùm cùm totam cauſam committit alicui, vel principium aut finem ipſius: ab eo, tanquam à iudice poteſt licitè prouocari. Cùm autem alicui medium, tantum committit, ab ipſo tanquam ab auditore prouocari non poteſt: niſi mandati fines excedat,* vel meritò ſit ſuſpectus, vnde ne valeat recuſari, prouidè ſtatuimus, vt de partium detur vel recipiatur adſenſu.

** Vide authen. qua in prouincia. cum not. C. vbi de crimi. ag. op.*

A ſubdelegato non in totum adpellatur ad ſubdelegantem, non autem ad primum delegantem: ſecus ſi in totum h. d. vſque ad. §. Quem verò.

Porrò cùm delegatus à nobis iuriſdictionem ſuam in alium transfert totam, ſi fuerit adpellandum, non ad eum, ſed ad nos adpellari debebit. Cùm autem ſibi aliquid de iuriſdictione reſeruat ſi cauſa ſit ei adp. re. commiſſa: nō ad nos, ſed ad eū poterit de iure adpellari. Vnde ſi forſan adpellaretur ab eo, cui media cauſæ committit, ſiue cognitor vel executor dicatur, vel (quod melius eſt) auditor pro eo quòd mandati fines excedat, vel meritò ſit ſuſpectus: nihilo minus tamen delegatus à

nobis iuxta conſtitutionem præmiſſam, cauſam poterit definire: vt parcatur laboribus partium & expenſis.

Auditor datus ſine partium conſenſu, recuſari poteſt vt ſuſpectus, non tamen ſine cauſa. Abbas.

Eum vero quem delegatus à nobis deputauerit auditorem, neutra partium poterit recuſare, niſi coram eo iuſtam recuſationis cauſam oſtendat.*

*Vide l. apertiſſimi. & l. cùm ſpecialis. C. de iud.

Si vnus ex duobus delegatis principis cum clauſula adpel. re. ſubdelegat alteri acceptanti, non poteſt acceptans ſubdelegare, nec adpel. re procedere, quod tamen ante acceptationem poterat: & ſi ab iſto fuerit adpellandum, adpellabitur ad papam etiam ſi fuerit ſubdelegatus non in totum. hoc dicit ſecundum intellectum veriorem.

Si verò duo ſunt à principe delegati, & vnus cõmittit vices ſuas alteri, ille nec poteſt nec debet adpel. re. procedere, nec cauſam alij delegare,* quãuis in cõmiſſione facta duobus contineatur, expreſſum, vt adp. re. alter poſſit procedere ſine reliquo, ſi nõ poſſunt ambo pariter intereſſe. Quia quod poteſt ex ſola iuriſdictione ſibi à principe delegata, non poteſt cum iuriſdictione ſibi à condelegato cõmiſſa. Vnde ſi ab eo fuerit adpellatum, licet aliquibus viſum fuerit, quod ad cõdelegatum valeat adpellari: nobis tamen videtur, quòd ad primum duntaxat adpellandum eſt delegantem, propter rationẽ ſuperius aſſignatã.

*Vide. l. à iudice. C. de iud.

Si delegatus papæ ſubdelegat non in totum, pars à ſubdelegato non poterit adpellare, ex eo, quod datus ſit ſine ſuo conſenſu, poteſt tamen recuſari in oſtendendo cauſam iuſtã coram delegato. & tunc delegatus definiet: à quo etiam ſi noluit recuſationem admittere, adpellatur ad Papam. hoc dicit.

Eius ergo adpellatio, de quo tua fraternitas nobis ſcripſit, ſi noſtræ cõſtitutionis occaſione ad noſtrã audientiã adpellauit, pro eo qꝫ delegatus à nobis reſeruata ſibi definitiua ſententia, audientiã cauſæ cõmiſit quibuſdã, qui de partium aſſenſu nec dati ſunt, nec recepti: niſi contra eos iuſtã recuſationis cauſam oſtẽderit, vel paratus fuerit oſtẽdere corã iudice delegato: non debuit impedire, quo minus procederẽt auditores. Qui etiã ſi tanquã ſuſpecti fuiſſent merito recuſati: delegatus tamẽ à nobis nihilo minus potuiſſet, ſublato adpellationis diffugio, cauſam iudicialiter expedire. Quòd ſi iuſtam recuſationis cauſam noluit admittere delegatus, ſed corã ſuſpectis eum litigare cogebat, à tali grauamine licitè potuit ad noſtrã audientiam adpellare: quodq́; poſt adpel. huiuſmodi eſt præſumptum, iudicari debet irritum & inane. IDEM epiſcopo Helien.

Delegatus Papæ, niſi malicioſé ſe exoneret, ſubdelegatum compellit ad ſuſcipiendam ſubdelegationem: in coactione tamen deſert ſuæ dignitati & perſonæ. h. d. vſque ad. §. Itẽ cum tuũ. CAP. XXVIII.

Ex hoc ca. ſumpta ſunt ca. paſtoralis. j. de offi. iud. ord. & c. paſtoralis. de iudi.

PAſtoralis officij: [*& infra.] Cõſul. t. *de fratrũ noſtrũ cõſilio* duximꝰ reſpondendũ, qꝫ cũ delegata à principe iuriſdictio dã di mucẽ ſit à lege cõceſſa (dumodo ipſe exonerare ſeipſũ ma

ſcioſè nõ quærat) poteſt cõpellere renitẽtem, eo φ iuriſdictio illa nullius videretur momẽti, ſi coërcitionem aliquã non haberet. Delegatus tamẽ debet ſolicitè prouidere, vt ſi perſonis ſuperioribus (exigẽte neceſſitate) negociũ duxerit delegandũ: in coactionibus inferendis dignitati deferat & perſonæ.

[*Diligẽtia & ſolicitudo quam geris circa executionẽ mandatorũ noſtrorum, & zelus tuæ rectitudinis nos inuitant, vt quãuis ſimus multiplicib. occupationib. præpediti negociorũ, eis tamẽ ad horũ ſubtrahimus noſmetipſos, in qua tuis intẽdamus cõſultationib. Cõſuluit etenim nos tua fr. diſcretio vtrũ ſi delegatus à principe cauſam ſibi cõmiſſã voluerit alijs delegare, nolentẽ delegationẽ ſuſcipere ad ipſam ſuſcipiendam valeat coarctare.]

Delegatus Papæ ſicut poteſt committere totam cauſam, ita poteſt citationem: & punire contemnentem acceptare h. d. Ab.

Itẽ cùm totũ negociũ alij poſſit cõmittere delegatus, ſicut ſuperius eſt expreſſum: citationis officiũ poteſt cuilibet (diſcretione præuia) demandare, ac punire meritò contemptorem.

Si Papa ſcienter cõmiſit adpellationẽ interpoſitã à ſuo delegato dato cũ clauſula, adpellatione remota, iuriſdictio primi delegati eſt interim ſuſpenſa quo ad executionem hoc dicit ſecundum verum intellectũ.

Præterea poſtulaſti, ſi cũ à ſentẽtia lata auctoritate literarum noſtrarũ, in quibus adpellatio eſt inhibita, fuerit adpellatũ, & literæ poſt adpellationẽ ad iudices alios emanauerint: an ad mandatũ poſteriorũ iudicũ executio ſentẽtię à prioribus delegata debeat retardari, vt priores iudices ipſã neq; per ſe, neq; per alios exequãtur. Nos autẽ inquiſitioni. t. t. r. φ cum adpellationis cauſam ex certa ſciẽtia iudicibus alijs cõmittimus cognoſcendã adpellationẽ videmur recipere, ac iuriſdictionem priorũ iudicũ reuocare, vt interim executio ſentẽtiæ ſuſpẽdatur, donec adpellationis merita plenius ſint diſcuſſa: & infra.

Ordinarius ad mandatum delegati exequitur ſententiam, etiam ſi ſciat eam iniuſtam Abb.

Quia vero ſæpè cõtingit, φ executio ſentẽtię ordinario demãdatur: quęſiuiſti, an ſi ipſa iniuſtã eſſe cognouerit, debeat eã executioni mãdare? an ſit ei potiꝰ ſubſiſtẽdũ? Adtẽdẽtes itaq;, φ nõ cognitio ſed executio tantũ demãdatur eidẽ: reſpõdemus, φ cum ordinarius teneatur obſequi delegato, etſi ſciat ſententiã illã iniuſtã exequi nihilo minus tenetur eandẽ, niſi apud eũ efficere poſſit, vt ab hoc onere ipſũ abſoluat. & infra.

Delegatus qui impeditur die ſtatuta procedere partem hoc procurantem puniet: & quantum ad diem illam cauſam committet, adpellatione remota in odium procurantis, niſi partes negotium prorogent. Abbas.

Cùm autem ſæpe contingat, vt die, quam iudex delegatus à nobis partibus adſignauit: earum altera procurãte, vt negocium prorogetur, iudicẽ ipſum a rege vel archiepiſcopo euocari. Nos peruerſitatum volẽtes malignitatibus obuiare, decernimꝰ vt ſi delegato cõſtiterit hoc feciſſe alicuius partis ma-

litia procuratum, ipſam puniat animaduerſione condigna: & ſine aliquod lucrum ex huiuſmodi fraude reportet, perſonæ neutri parti ſuſpectæ, quantum ad diem illum, cōmittat ipſum negocium audiendum: quæ in ipſo, adpellatione remota, procedat: niſi forte partes conſenſerint negocium prorogari.

IDEM Abbati ſancti Hilarij *plebano S. Pauli Caſtell. diœc.* & magiſtro G. ca. Teruiſ.

Subdelegatus à delegato papæ iuriſdictionem habente, poteſt coercere impedientem. hoc dicit comprehendendo vtrunque intellectum.

CAP. XXIX.

EX literis *ven fr. n.* patriarchæ Grandeñ. [* & infra. Mandamus, quatenus, niſi vobis cōſtiterit, quòd literæ quæ ſecundo loco ad archipresbyterum Paduanum impetratæ dicuntur, de prioribus literis ad primiceriū Grandeñ. & plebanum ſanctæ Sophiæ obtentis expreſſam fecerint mentionem, vt per ſecundas primæ adpareant reuocatę: cum primos iudices auctoritate literarum noſtrarum iuriſdictionem nō ſit dubium habuiſſe, quam potuerunt poſtmodum patriarchæ, quo ad executionem ſententiæ demandare, ex qua coercitionem etiam idem patriarcha receperat: cùm huiuſmodi demandata iuriſdictio deluſoria videretur, ſi ſubdelegatus huiuſmodi coercitionem aliquam nō haberet: interdicti ſententiam ab eodē patriarcha in Caſtallan. archi. promulgatam pro eo quòd eiuſdē patriarchæ executionem impediens, eius literas, quibus mandatum prædictorum iudicum nunciabat, legi in publicum nō permiſit: tamdiu faciatis inuiolabiliter obſeruari, donec eidem patriarchæ de iniuriis irrogatis ſufficienter fuerit ſatiſfactum. Si verò conſtiterit primas literas, per ſecundas legitimè reuocatas: cùm adpareat primos iudices iuriſdictionem nullam penitus habuiſſe: & ita conſtet per conſequētiam patriarcham ipſum non recepiſſe iuriſdictionem, vel coercitionem aliquā ab eiſdem, prædictam interdicti ſententiam denuncietis irritam & inanem.

[*Accepimus quod cum dil. fi. Granden. primicerius & plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus cauſa, quæ inter clericos ſanctæ Iuſtinæ & ſ. presbyterum ſuper eo, quod idem presbyter clericum ſe ipſius eccleſiæ eſſe dicebat, agitari dignoſcitur, à nobis fuerat delegata: mandaſſent eiſdem vt clericos memoratos, qui per archipresbyterum Paduan. ad quæſtionem fuerat ſuper eodem negocio quoddam reſcriptum obtentum, in quo, ſicut aſſeritur, de prioribus literis mentio non fiebat, denunciati fuerant excommunicationis vinculo ſubiacere, niſi prædictum presbyterum in ſocium reciperent & in fratrem, idem patriarcha denunciaret anathematis vinculo non ligatos: ipſe nolens eiſdem iudicibus in hac parte parere qui noſtra fungebantur auctoritate, maxime cum ven fr. n. Caſtellan. epiſcopus ipſis ſuper hoc parendum non duxerit: requiſitus clericus ſanctæ Mariæ formoſæ mandatum iudicum prædicto-

prædictorũ iudicum per ſuas literas nunciauit, quas dil. fil. n. archidia. Caſtel. plebanus eiuſdem eccleſiæ legi publicè coram populo non permiſit. & infra. Vnde conſiderans idem patriarcha archidiaconum ipſum per tantũ iniuriarum exceſſum, non ſe tantummodo, ſed etiam Branden. eccleſiã, imò nos ipſos grauiter offendiſſe, tam ipſum archidia. quàm præd. eccleſiã, ſuppoſuit interdicto & infra. Cùm igitur ſuper præmiſſis & aliis inter procuratores vtriuſque partis fuiſſet coram dil. fil. t. SS. Coſmæ & Damiani diac. card. quem auditorem dedimus eiſdem, diutius litigatum, & ipſe nobis quæ audierat, fideliter retuliſſet: quia nobis conſtare non potuit vt per literas quæ ad Paduæ archipreſ. impetratæ dicuntur, cùm nobis oſtenſæ nõ fuerint, reuocatæ fuerãt aliæ literæ ad prædictos Primicerium & plebanum obtentæ, cauſam ipſam veſtro examini duximus cõmittendam, per a. L.]

I DEM epiſco [a] Picta.

[a] al. Parmeñ.

Iuriſdictio delegati re integra, morte mandantis expirat.

CAP. XXX.

LI[illegible] vndique: [• & infra.] Cùm igitur duxeris requirendũ, ſi cauſam tribus iudicibus delegamus adponi in literis noſtris illam clauſulã facientes, quòd ſi non omnes his exequendis potueritis intereſſe, duo veſtrum nihilo minus eã exequantur: & vnus poſtquam commiſerit cuidam ex aliis, vices ſuas, de medio ſit ſublatus, tertius vt ſuſpectus meritò recuſetur: an collega ſuperſtes ſuo nomine ac defuncti poſſit negocium definire: Inquiſitioni t. r. r. quod ſi iuriſdictione à ſuo ſibi collegi delegata eo viuente vti non cœperit, quia mandatum huiuſmodi re integra morte mandatoris expirauit: non habet ſolus officium iudicandi. ſi verò ante mortem illius iuriſdictione vti cœperit taliter demandata: vices ſuas & alius poterit adimplere.

[• *Confluentium negociorum multiplicitas copioſa noſtrum animum ad curas varias impellere non deſinat, fraternitas tamen tua quam ſincera cõplectimur charitate in domino, ſolicitudinem noſtram ad tempus deponere compellit, quam in exequendis aliis ex debito paſtoralis officii gerebamus, atque tuam dubitationem apoſtolico certificare reſponſo.*]

I DEM epiſcopo Baioceñ.

Non creditur quis delegatus, niſi delegationem probet. CAP. XXXI.

CVm in iure peritus: & infra. Præterea quæſiuiſti cùm tibi ab aliquo ſub hac forma mandatur: auctoritate qua fungor iniungo, vt talem denuncies excommunicationis ſententiæ ſubiacere, ac tibi ſuper mãdato apoſtolico hæſitanti, ab aliquo nõ ſit facta fides: • an mãdatũ huiuſmodi exequi tenearis? Super quo tibi huiuſmodi damus reſponſum, quòd niſi de mãdato ſe apo. certus extiteris, exequi nõ cogeris quòd mãdatur.

• *Vide l. quicunque ff. de pub. & nota. in l. ſciendum ff. de ver. oblig.*

I DEM Pari. & Treceñ. epiſc. & abbati ſanctæ Geneuefæ.

Per procuratorem non habentem mandatum, de re ad rem, iuriſdictio prorogari non poteſt.

CAP. XXXII.

Cùm

a ſcribendū Virziliacenſis vel Veceliacenſis.

CVm olim abbas & cōuentus [a] Vergiliacēn. ſua nobis conqueſtione monſtraſſent, quòd P. comes Altiſiodorēn. quoddam ſtagnum, molendinum & domum in terra eorum conſtruere nitebatur in ipſorum pręiudicium & grauamen, epiſcopo & theſaurario Niuernēn. commiſimus cauſam ipſam. Per quorum literas accepimus, quod lite ſuper petitionibus eccleſiæ conteſtata, receptis vtrinque teſtibus, & atteſtationibus publicatis, cum ſuper dictis teſtium inter partes fuiſſet poſtmodum diſputatum: Tādem pars comitis propoſuit, quod de damnis in nemoribus & rebus alijs datis ſuper quibus teſtes deponere videbantur, cognoſcere non debebant, cū in reſcripto noſtro nulla de dānis mentio haberetur: [* & infra.] Iudices autem *ſuper hinc in ſe propoſitis habito conſilio diſcretorū* interlocuti ſunt, quòd ſuper damnis datis à comite, ad eos cognitio pertinebat. Quo audito, comes ad adpellationis beneficium conuolauit. Vnde ipſum iudices euocatum, & nec per ſe nec per reſponſalem idoneum comparentem, excōmunicationis vinculo conſtrinxerunt: & infra. Quia verò ſuper damnis datis, antequam lis fuerit conteſtata, nequaquam ad dictos iudices cognitio pertinebat, cùm in reſcripto nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipſos potuerit iuriſdictio prorogari, cùm procurator ad illa ſolummodo intelligatur conſtitutus, quæ in commiſſionis literis inueniuntur expreſſa, & poſtquam comes publicatis atteſtationibus intellexit ſuper his fuiſſe depoſitum, protinus cōtradixit: nos eoſdē iudices pronunciauimus minus iuſtè interlocutos fuiſſe, ac ſæpedictum comitem qui ob hoc ad adpel. beneficium conuolauit, excommunicationis ſententia non fuiſſe ligatum.

[Ad quod inter alia fuit ex aduerſo reſponſum, quod cum ſuper omnibus articulis de quib. teſtes depoſuerant lis fuiſſet ſolenniter conteſtata, de ipſis cognoſcere ac pronunciare iudices tenebantur. Ad hoc pars comitis replicauit quod & ſi ſuper damnis à procuratore ſuo lis fuerit conteſtata, ei tamen ex hoc non poterat præiudicium generari, cum ad hoc procurator datus non fuerit, ſed ad illa duntaxat capitula quæ fuerant in literis commiſſionis expreſſa ſuper caſtro videlicet ſtagno & molendino. Ad hoc parte altera reſpondente quod procuratoris factum comes videtur impugnare non poterat quouſque poſt publicationem teſtium minime duxerat reuocandum.*

IDEM Senoñ. archiepiſcopo.

Qui acta cauſæ relationis iudicum delegatorum ſigillo videndo aperuit, non auditur poſtmodum contra illa.

CAP. XXXIII.

Ex 4. compilat.

CVm olim magiſter S. & B. archidiaconatum & præpoſituram adinuicem cōmutaſſent: & infra. Verum dictus B. delegatis noſtris non deferens, imò verius deleganti, ſigilla vio-

violauit illorum, & ſcripta quæ nobis fuerant præſentanda, non erubuit aperire. Qui poſtmodum in noſtra pręſentia cōſtitutus, aduerſario præſente in excuſationem ſuam propoſuit, quod iudices perperam proceſſerant contra ipſum, cum acta in ſcriptis minus fideliter redegiſſent: vnde timens ne literas portaret Vriæ, illorum ſcripta aperuit, & quod ſuſpicatus fuerat, adinuenit. Sanè ſi quod expediret melius notauiſſet: vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta, vel recepta nobis fideliter præſentaſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram nobis: præterea cum non conquereretur de iudice, quem ei proprio motu conceſſimus, ſed de illo potius, quem ipſe duxerat eligendum: & iudices ſuas nobis per eum literas deſtinaſſent, de ipſo pariter conquerentes: verbis ipſius fidem non duximus adhibendam. Sed vt in hoc ſaltem puniretur, in quo peccauerat: contra acta iudicum, quæ temerè violarat, ipſum (ſicut nec debuimus) noluimus exaudire: ne videretur dolus ſuus ei patrocinium attuliſſe.

IDEM abbati, & cappellano ſanctæ M. Boñ.

Delegatus non tenetur admittere collegam ſibi adiunctū per literas ſubreptitias, nec ipſius ſubdelegatum. hoc dicit ſecundum vnum intellectum. vel ſic: Delegatus ſubdelegatū collegæ impediti non tenetur admittere, ſi in reſcripto eſt clauſula, quod ſi ambo &c. hoc dicit, ſecundum alium intellectum.

CAPIT. XXXIIII.

Coram dilecto filio M. diacono cardinali, quem tibi & H. nuncio, & clerico ſanctæ Agathæ aduerſario tuo, qui cū inſtrumentis eiuſdem eccleſiæ, ſed abſque literis de ratihabitione, ad apo. ſe. acceſſerat: ſed de rato cauerat, ſub fideiuſſoria cautione, conceſſimus auditorē: proponere curauiſti, quòd cum quidam in parochia ſanctę M. in honorē beatæ Agathæ eccleſiam conſtruxiſſet, Alexand. papa prædec. no. cauſam ſuper hoc abbati ſancti Stephani, & priori ſancti Victoris commiſit terminandam: qui pro eccleſia ſanctæ M. definitiuam ſententiam protulerunt: verū capellanus ſanctę Agathæ ſententię parere contēpſit. Cumque ſuper eadē cauſa corā Ferrarien. epiſcopo per annum diſceptatum fuiſſet, pars eccleſiæ ſanctæ Agathæ literarum veritate ſuppreſſa, magiſtrum L. Boñ. canonicū obtinuit eidem epiſcopo in cauſæ deciſione adiungi: qui cum cauſæ intereſſe non poſſet, prædictus epiſcopus, cui per ſequentes literas mandabatur, vt ſi ambo intereſſe nō poſſent mandatis apoſtolicis exequēdis, ea ipſe nihilo minus adimpleret: ſententiam prædictam confirmauit [* & infra:] Nuncius verò eccleſiæ ſanctæ Agathę inter alia propoſuit, quòd cū dictus magiſter L.] vices ſuas alij delegaſſet, epiſcop' admit-

Ex 3. cōpilat. de parochijs.

mittere noluit ſub delegatum, ſed poſt appellationem ad nos interpoſitam ſolus, in cauſæ cognitione proceſſit: [*& infra] Sed è contra fuit reſponſum, quòd Ferrarien. epiſcopus ſolus procedere potuit, cùm in vltimæ commiſſionis literis fuiſſet inſertum, quòd ſi ambo intereſſe non poſſent, prædictus epiſcopus nihilo minus exequi procuraret. quod non intelligitur, vt ſi per ſe, vel per alios intereſſe non poſſent: quia id rarò, *vel nunquam contingeret, ſed ſi non poſſet perſonaliter intereſſe. Idem igitur cardinalis latam ab eodem Ferrarien. epiſcopo ſententiam confirmauit, & aduerſæ parti ſuper hoc perpetuum ſilentium duxit imponendum. Nos ergo, quod ab eo factum eſt, auctoritate apoſtolica confirmamus.

*Vide l. iura. cũ l. ſeq. C. de poſtu. & l. na ad ea ff. de legi.

[* *Capellano S. Agathes ſub pœna excommunicationis iniungens, vt nullum parochianorum tuorum infra certos terminos commorantium ad officia diuina, vel eccleſiaſtica reciperet ſacramenta. Ad hæc d. Hugolinus ex aduerſo reſpondit quod olim archipreſbyter de Paſtino. à prædicto Alex. p.p.n. indulgentiam impetrauit vt in vico Caſtellionis, in quo ſuperexcreuerat populi multitudo eccleſiam de nouo fundaret. Vnde tunc [illegible] ſis epiſcopus de mandato eiuſdem p.n. & locum ſignauit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento ſecundum conſuetudinem collocauit. capellam in eodem loco conſtructam cum tota parochia quam vſque hodie habet eccleſia de Paſtino per xx. annos iuſte poſſedit, quam ſe[illegible] re cę.pp. [illegible] n eis ſuis literis confirmauit. & nos ſub noſtra protectione recepimus conſtitutam nobis ab eodem archipreſbytero cum [illegible]. Verum olim quidam canonicus regularis ab archipreſbytero de Paſtino vt diuina in eadem celebraret officia deputatus præter auct. archipreſbyteri & capituli de Caſtellino coram prædicto abbate S.S. & priore S. Vict. ab illis citatus apparuit, ſed coram illis iudicium non ſubiuit, imò ab ipſis tamquam de ratione ſuſpectis, quia prædictam volebant ſibi parochiam vendicare, ad noſtram duxit audientiam appellandum. Iidem autem iudices non dubitantes mandati fines excedere tam ſuper nouo quam veteri populo ſententiam protulerunt, cum ſecundum tenorem literarum directarum ad eos non poſſent niſi de veteri iudicare. Poſtmodum vero memoratus canonicus contra voluntatem ſine prohibitionem archipreſbyteri ſui coram Ferrarien. epiſcopo comparens, ſub eo aliquantulum litigauit, ſed tamen cum [illegible] quod [illegible] familiares eius ei eſſent aduerſi, [illegible]]*

[† *Vnde contra primam ſententiam allegabat quod de commiſſione quia ad primos iudices impetrata ad archipreſbyteri notitiam nil peruenit quia iudices poſt appellationem legitime interpoſitam proceſſerant, & quia [illegible] nes mandati fuerunt in proceſſu transgreſſionis. contra ſecundam [illegible] liter proponebant quod canonicus regularis qui coram Ferrarien. [illegible] litigauit, non ſolum non fuerat procurator datus ad eam, ſed etiam contra prohibitionem archipreſbyteri litti ſe præſumpſerat immiſcere. quod Ferrarien. epiſcopus ſolus proceſſerat cum non ei ſoli cauſa fuerat delegata, & collega eius & ſi cauſæ nequiuerit intereſſe, alij tamen commiſerit vices ſuas*

ſuæ: & quòd poſt appellationem ad nos interpoſitam idem Ferrarien. pro eccleſia S. N. ſententiam promulgauit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quòd prædicta ſtare non poterant, cum credi non debeat quod à rectoribus illis fuit appellatum aduerſa, ad quos nec ſcripſerat, nec authenticum commiſſionis literas emiſiſſe. Præterea cum in literis commiſſionis appellationis fuiſſet obſtaculum partibus interclusum appellationi interpoſitæ non fuerat deferendum. Inſuper cum ſicut aduerſarius ſuit in iure confeſſus, & ſi pars eius, qui vt proſequeretur appellationem literas impetrauit, non fuerit tamen illis vſa, pro eodem haberi debeat, ac ſi non fuerit proſecuta. Vnde ſententia iam tranſierat in rei iudicatæ authoritatem, & ſi contra ius etiam prolata fuiſſet. Cum autem nec literæ commiſſionis ad iudices primos obtentæ præſententur in iure, nec aliter legitime demonſtretur formam mandati iudices exceſſiſſe, pro ſententia potius eſt præſumendum. Quod dicitur ex aduerſo, quòd canonicus ipſe non fuerit procurator, non nocet: cum ipſe procurator litem coram eodem Ferrarien. epiſcopo conteſtando factus fuerit dominus litis, qui generalis ab ipſius fundatione eccleſiæ procurator fuit, & ſic agebat & contrahebat, ac ſi vera nouæ capellæ dominus extitiſſet, præſertim cum in cauſam non tam eccleſiæ nomine quàm proprio traheretur. Ipſe quoque parochianos adiudicatos eccleſiæ S. N. ad diuina recipiebat officia & exhibebat eis eccleſiaſtica ſacramenta. Præterea, cum ad archipreſbyteri notitiam perueniſſet, cauſam ipſam fuiſſe Ferrarien. epiſcopo delegatam, ſed ſi per canonicum illum nolebat ſubire iudicium, ad cauſam agendam debuerat alium deſtinare, quod cum non fecerit, ei eſt negligentiæ imputandum, imò malitiæ potius qui ſic commiſſionem noſtram eluſus fuerit.]

IDEM præpoſito ſancti Dominici ſubdiacono noſtro.

Iudex ad quem reus ſecurè accedere non poteſt, & canonicus in cauſa concanonici delegatus, recuſari poſſunt.

CAPIT. XXXV.

CVm R. canonicus Ianuen. cauſam pecuniariam quæ inter ipſum ex vna parte, ac P. ciue Ianuen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & ille eius propter multas & graues inimicitias ciuium ſuæ, in tua nequeat præſentia comparere. Mandamus, quatenus ſupradicto R. huiuſmodi optionem relinquas, vt (exceptis canonicis Ianuen. quos cum ſint eius ſocij, merito habet pars aduerſa ſuſpectos) in ciuitate, vel diœceſ. Ianuen. in qua ſunt multi viri prouidi, iudicem eligat, coram quo quæſtio terminetur. cui authoritate noſtra diſtrictè præcipias, vt eandem cauſam iuxta reſcripti à te obtenti tenorem appel. r. fine debito terminare procuret.

IDEM Rothomagen. archiepiſcopo.

Si [illegible] iudici delegato [illegible] abſoluat, qui dicit ſe iniuſtè excommunicatum, ante probationem abſoluere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam: probationem nullitatis ante excommunicationem admittet.

CAP. XXXVI.

M Cum co-

CVm contingat interdum, quòd laici: & infra. Inſuper requiſiti ſumus, cùm quis conqueritur in ſe à ſuo epiſcopo poſt adpella. ad nos legitimè interpoſitam, vel aliàs iniuſtè excommunicationis ſententiam promulgatam, & nos iudicibus damus in mandatis, vt ſi eſt ita, iuxta formam eccleſiæ abſolutionis beneficium illi impendant, vel eandem ſententiam denuncient eſſe nullam, ac epiſcopus paratus ſit probare ſe in illum, antequam vocem adpellationis emitteret, vel aliàs iuſtè huiuſmodi ſententiam protuliſſe, an probationibus non admiſſis liceat iudicibus excommunicatum abſoluere, vel denunciare ſententiam eſſe nullam? Ad quod. t. r. quòd cum quis conqueritur ſe poſt adpella. ad nos legitimè interpoſitam excommunicatione fuiſſe innodatum, ſemper vtriuſq; partis probationes ſunt admittendæ, antequam ad decernendum ſuper hoc aliquid procedatur, per quas demq; adparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel denunciandus ſit potius non ligatus. In eo vero caſu, cum excommunicatum quis ſe adſerit iniuſtè, vix vel nunquam eſt eius (antequam abſolutus fuerit) probatio admittenda, niſi tunc tantum, cùm adſerit in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum: ad quod probandum admittitur antequam abſolutionis gratiam conſequatur. Verum ſi proponat ſe ſimpliciter excommunicatum iniuſtè, ac epiſcopus ad probandum, quòd iuſtè ipſum excommunicauit, ſuas poſtulet probationes admitti, non eſt ante abſolutionem ipſius aliquatenus audiendus, cùm etſi pro certo conſtaret rationabiliter in illum excommunicationis ſententiam promulgatam, nihilo minus eſſet ei abſolutio impendenda humiliter poſtulanti: & ideo in hoc caſu illum credimus iuxta formam eccleſiæ protinus abſoluendum: vt ſic demum probationibus vtriuſque partis admiſſis, vtrum iuſtè vel iniuſtè ligatus fuerit, decernatur.

Honorius iij. Meſſan. & Regin. archiepiſcopis.[a]

Rogatus à nobis olim & fratrib. noſtris, Chariſſimus in Chriſto filius noſter Fredericus Romanorum imperator ſemper Auguſtus Rex Siciliæ vt reſtitueret ven. fra. no. Cephaluden. epiſcopum, quem ſpoliauerat eccleſia & aliis bonis ſuis, ſe id liberè facturum viua voce promiſit, vnde per ſcripta noſtra Venerabili fra. no. & c. quæ ſequuntur hic adſcripta.

a In ipſius Honorij commentarijs, ſeu regiſtris, huius capitis hoc erat initium.

Ex 3. compil.

Si ſubdelegatus delegati papæ iuriſdictione vti cœperit, à delegato remoueri non poteſt: & ſi fecerit contra mandatum, ſiue exceſſerit formam reſcripti, proceſſus eſt nullus.

CAPIT. XXXVII.

VEnerabili fra. no. archiepiſcopo Cuſentin. dedimus in mandatis, vt Cephaluden. epiſcopum reſtitutum faceret ad epiſcopatum, & ad alia, quibus fuerat ſpoliatus: quo reſtituto plenarie, &

riè, & corporalem ac pacificam poſſeſſionem adepto, ſi epiſcopus memo eſſet de dilapidatione ſuſpectus, virum prouidum & honeſtum prouideret coadiutorem eidem adiungere, ſine cuius conſilio nihil eorum faceret, quæ ad adminiſtrationē pertinēt temporalem, quo aduſq; veritate comperta duceremus aliter prouidendum, interim omne alienationis genus eorum vtriq; auctoritate noſtra diſtrictius interdices. Porrò idem archiepiſcopus corporis infirmitate grauatus, commiſit in huiuſmodi negocio vices ſuas, primo abbati ſancti ſpiritus de Panormo, ac demũ theſaurario Coſentinen. Quorum proceſſus nobis exhibitos, de fratrum noſtrorum conſilio caſſauimus iuſtitia exigente: quia videlicet abbas contra mandati noſtri tenorem, ad inquirendum vtrum de dilapidatione ſuſpectus eſſet epiſcopus, eo non reſtituto proceſſit, & archiepiſcopus ipſe (cum iam ſuo functus eſſet officio: dicto abbati committendo in integrum vices ſuas) huiuſmodi negocium dicto theſaurario non potuit demandare.

Gregor. ix. S. præcentori & magiſtro N. cano. Ambiañ.

Si delegatus pronunciauerit ſe iuriſdictionem non habere, ipſam etiam de conſenſu partium non reaſſumit. Vltima compil.

CAPIT. XXXVIII.

Significantibus M. muliere, & I. nato eius: nos noueritis accepiſſe, quòd cum nobilis mulier Iuliana vidua mentiens ſe pauperem contra eos ſuper terris & rebus aliis ad iudices, noſtras literas impetraſſet, iidem coram eis excipiendo proponere curauerunt, quòd cum dictæ literæ ſuggeſtio mẽdacio impetratæ fuiſſent, cùm prædicta Iul. (quæ nobilis eſt & diues) pauperem ſe dixiſſet in eis coram ipſis (niſi requiſito prius domino, ſub cuius iuriſdictione ipſi cõſiſtunt, & corã quo parati erant eidem exhibere iuſtitiæ complementum) non debebant de iure per tales literas conueniri. vnde dicti iudices interloquendo pronunciarunt ſe per eaſdem literas procedere non debere: & infra. Demum fuit à partibus in quoſdam tanquam in arbitros taliter compromiſſum, quòd ſi intra terminum in compromiſſo expreſſum cauſam nõ deciderent, partes ad eorundem iudicum redirent examen. Verum arbitris cauſam intra terminum negligentibus terminare, dicti iudices iuriſdictionem per formam compromiſſi huiuſmodi reſumpſerunt: a quibus iidem ſe ſentientes grauari, quòd ſuper his, ſuper quibus ab eis fuerant abſoluti, litigare compellebant eoſdem, ad noſtram audientiam appellarunt. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocetis in irritum.

IDEM.

Arbitri electi ad cauſam recuſationis aſſignant partibus terminum

ad probandum cauſam ſuſpitionis, & iudex recuſatus compellit arbitros ad cauſam finiendam. CAP. XXXIX.

SVſpicionis cauſa contra iudicem adſignata, non ipſe (qui forſan prouocatus obeſſet) ſed arbitri potius coram quibus probatio eſt facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulũ faciunt, pertinere noſcuntur: poſſunt ad hoc terminũ adſignare. Ab ipſo quoque iudice (cui ſicut iuriſdictio, ſic & cætera ſine quibus explicari non poteſt, intelliguntur eſſe commiſſa) iidem vt conueniant, ſi diſcordes fuerint, in vnam ſententiam, vel tertium concorditer aduocẽt*, cum quo duo vel alter eorum id faciat, ſunt cogendi, ne huiuſmodi occaſione principale negocium plus debito prorogetur.

*Vide. l. item ſi vnus ff. de arbi.

IDEM abba. ſanctæ Genouefæ.

Delegata iuriſdictio ad perſonas non expreſſas in reſcripto, etiam de ipſarum conſenſu prorogari non poteſt.

CAPIT. XL.

P. & G. per literas apoſtolicas conquerentibus coram te de epiſcopo London. quòd cõceſſum ab eis mutuum prom iſſo loco & termino non perſoluit: pendẽte iudicio. I. laicus, qui in quantitate quadam eiſdem mercatoribus tenebatur, ſe in tuam iuriſdictionem (ſicut aſſerit) voluit prorogare*: vt ſi intra terminum conſtitutum prædictam non ſolueret quantitatem, excommunicationis & interdicti ſententias in perſonam & terram eius promulgares. Quas huiuſmodi occaſione à te latas, decernimus non valere: cum & ſi aliàs iuriſdictioni præeſſe dicatis: quia in dictum I. nullam iuriſdictionem habebas, iuriſdictionis prorogatio nulla noſcitur extitiſſe, cum huiuſmodi delegata iuriſdictio ad alias perſonas nequeat prorogari.

*Vide. l. iij. ff. de eo quod cer. lo. et l. eum. & ibi Bar. C. de ſen. quæ pro eo, quod intereſt.

IDEM.

Maior xx. annis poteſt à quocunque dari delegatus. Idem in maiori xviij. dummodo interueniat conſenſus partium. Minor verò. xviij. non poteſt dari niſi à principe. CAP. XLI.

CVm vigeſimum annum peregeris*, dari potuiſti in ætate huiuſmodi delegatus. Cæterum conſtituto intra ætatem eandem (niſi partes ſcienter conſentirent in eum, qui annum xviij. tranſcendiſſet) facta delegatio ab alio, quàm à principe, non teneret.

*Vid. l. i. ff. de min. & l. filiusfa. et l. cum prætor. ff. de iudi.

IDEM.

Poteſtas plurium delegatorum vel arbitrorum ſimpliciter datorum expirat per mortem vnius. CAP. XLII.

VNo delegatorũ vel arbitrorum (ſicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium expirauit. Niſi aliud in delegatione aut compromiſſo fuiſſet expreſſum.

IDEM.

Delegatus Papæ ſubdelegare poteſt, licet datus ſit ex officio vel de partium conſenſu, vel cũ clauſula prælectionis, videlicet, quod ſi non omnes,

omnes, tu cum alio exequaris, & cætera. hoc dicit, vſque ad. §. I. autem.

CAP. XLIII.

QVoniam apoſtolica ſedes intendit prouidere negociis & non perſonis quibus eadem cõmittuntur, ſi iudex tertius licet ex officio noſtro, vel de adſenſu partium pro cõmuni a nobis datus eiſdem, alij delegauerit vices ſuas (cum delegato à principe id cõcedatur à iure) *delegatio valebit ipſius. Idem quoque dicendum eſt, cum mandatur epiſcopo vt cum altero ſuorum conidicum mandatum apoſtolicum exequatur, & tũc ſine ſubdelegato ab ipſo epiſcopo reliqui duo procedere non valebunt.

**Vide l. à iudi. & ibi Pet. de bel. part. et Cyn. C. de iudi. & Bar. in l. & quia ff. de iuriſd. om. iudi.*

Is, cui committitur negocium, vt perſonaliter exequatur, poteſt ſi partes conſentiunt. alteri ſubdelegare. Fallit in caſibus hic expreſſis. hoc dicit. vſq; ad. §. Cæterum.

Is autem, cui iniungitur vt perſonaliter negocium exequatur, poteſt (dummodo partes conſentiant) hoc aliis delegare. Præterquam ſi inquiſitionem fieri, vel eccleſiis de prælatis, vel aliis miniſtris prouideri mandaremus, cum in his omnibus caſibus induſtriam & fidem perſonæ, cui talia committimus, eligere videamur.

Is, cui committitur nullum miniſterium exequendum, non poteſt vices ſuas alteri committere. fallit in legato ſedis apoſtolicæ. Et eſt tex. notabilis, & multum allegatur. Ab. Sicu.

Cæterum (ſalua legatorum ſed. apo. auctoritate, nulli cui commiſſum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel abſoluere aliquos, diſpenſare cum irregularibus, vel iniungere pœnitentias liceat hæc de cætero aliis demandare: quia non ſibi iuriſdictio, ſed certum miniſterium potius committitur in hac parte.

DE OFFICIO LEGATI. TIT. XXX.

Alexander tertius vniuerſis ſuffraganeis Cantuatuarieñ. eccleſiæ.

Legatus Papæ etiam per ſimplicem querelam adiri poteſt.

CAPITVLVM I.

CVm non ignoretis fr. n. Cant. archiepiſcopum vobis nõ ſolum metropolit. ſed etiam legationis iure præeſſe: [*& infra.] Sane licet idem archiepiſcopus metropolico iure audire non debeat cauſas de epiſcopatibus veſtris, niſi per adpellationem deferãtur ad eum: legationis tamen obtentu vniuerſas, quę per adpel. vel querimoniam perueniunt ad ſuam audientiam, audire poteſt & debet, ſicut qui in prouincia ſua vices noſtras gerere comprobatur.

Ex I. compil.

[**Mirabile ſatis eſt quod quidam veſtrum ſicut audiuimus aſſeuerare præſumit, quod idem archiepiſcopus nullam cauſam de epiſcopatibus veſtris ſiue metropolico ſiue legationis iure debeat audire.*]

Celeſtinus tertius *magiſtro Columbo.*

De cauſa ſpecialiter delegata à papa, legatus ſe intromittere non poteſt.

CAPITVLVM. II.

Ex 2. cõpilat.

STuduiſti à nobis quærere, vtrum de cauſa, quam alicui delegamus, alius qui ſit generalis in prouincia legatus, ante cognitionem vel poſtea cognoſcere valeat, vel commiſſionis noſtræ proceſſum, quem iudici delegato tranſmittimus, taliter impedire. Reſpondemus, quòd cum mandatum ſpeciale deroget generali, legatus commiſſionem alij factam ſpecialiter impedire non poteſt. & ſi ſecundum formam mãdati noſtri ſententia iam fuerit promulgata, non poterit ipſe legatus (niſi ſuper hoc mandatum ſpeciale receperit) eam quomodolibet irritare: ipſam tamen (ſi rationabiliter lata fuerit) confirmare valebit, & executioni demandare.

Innocentius tertius. C. tt. ſancti Laurentij in Lucina preſbytero cardinali ſed. apoſt. legato.

Legatus etiam de latere ex generali legatione non poteſt transferre epiſcopos, vel vnam eccleſiam cathedralem alteri ſubiicere, & alteri concedere ius primatiæ, vel duos epiſcopatus vnire, vel vnum diuidere: excommunicatos tamen propter manuum iniectionem in clericos, abſoluere poteſt. h. d. cum. c. ſeq. CAP. III.

Ex tertia cõpilatione.

NIſi ſpecialis illa dilectio, quam ad perſonam tuam habuimus & habemus, iuſtum motum animi noſtri temperaret, pœna docente, cognoſceres, quantum exceſſeris, qui ſpretis canonicis ſanctionibus, & conſuetudine generali, motu proprio præſumpſiſti Troianum epiſcopum de Troiana eccleſia ad Panormitanam de facto transferre.

IDEM eidem.

Summatim fuit ſupra in cap. præcedenti. CAP. IIII.

QVod tranſlationẽ: [* & infra.] licet in regno Siciliæ generalis ſit tibi commiſſa legatio, ad eam tamen ſine ſpeciali mandato noſtro non debuiſti manus extendere, quæ in ſignum priuilegij ſingularis ſunt tantum ſummo põtifici reſeruata: & ſi quædam ex his, quæ de ſpeciali conceſſione ſæpe fuere legatis indulta, vt illorum videlicet abſolutio, qui propter ſacrilegas manuũ iniectiones in clericos, incidunt in canonem promulgatæ ſentẽtiæ, videãtur ex ipſo legationis officio iam licere legatis: an exiſtimas, quia vices noſtras tanquã legato tibi cõmiſimus exequendas, quòd Panor. eccleſiã poſſes ſubiicere Meſſañ. vt illam præficeres iſti, conceſſo ſibi priuilegio primatiæ? An putas ex eadẽ cauſa tibi licere, duos epiſcopatus vnire, vel vnum diuidere ſine licentia ſpeciali?

[* *Pontificis de Troiano epiſcopatu ad Panormitanam metropolim à te factam volumus ratam habere, zelus vtique non amaritudinis, ſed rectitudinis nos induxit. quia*]

IDEM

IDEM Bonoñ. epiſco. & M. cappellano ſubdiac. noſtro. [Boronienſ.

Ex quo legatus retulit cauſam Papæ, illius deſinit eſſe iudex. CAP. V.

LIcet Traneñ. canonici ab initio diſſenſiſſent, tandē vnanimiter conſenſerunt, G. fratrem Caſſinen. abbatis in archiepiſcopum eligētes, cuius electionem Portueñ. epiſcopus tūc legatus, examinari pręcepit: [* & infra.] Nuncius præfati Caſſinatis abbatis nobis literas pręſentauit, grauem contra iam dictum legatum querimoniā continētes, quòd poſtquā electionem examinauerat, & eam ad noſtræ deliberationis examen tranſtulerat, nunciis iā directis, electionem eandem malicioſe nimis examinare præſumpſit: [† & infra.] De cōcilio fratrum noſtrorum examinationem ſecundā, tanquam à non ſuo iudice factam, poſtquam negocium ad noſtrum fuerat trāſlatum examen, cenſuimus irritam & inanem.

[* *Et examinationem redactā in ſcriptis fecit ſigillis di. fi. n. archid. n. mag. Petrach. q muniri cum ſuo quoq; ſigillo ad ſe. ap. tranſmittend. literas quoq; ſuas nobis pro fratre dicto Caſſi. abbatis deprecatorias deſtinauit, quas cum decreto electionis omniū canonicorū ſubſcriptionib. roborato necnon & literis ſuffraganeorū & populi tres de canonicis Tranen eccleſiæ ab vniuerſo capitulo deſtinatum, nobis humiliter præſentarunt. petentes electionem canonicam de perſona idonea celebratam auct. Ap. confirmari. Nos autem ad maiorem cautelam a præfatis canonicis iuramentum recepimus, non à nobis exactum, ſed ab ipſis oblatum & factum electionis, ſicut eſt & meritis & iuris examinauimus diligenter. Interim vero*]

[† *Vnde petebat per viros Idoneos ſuſpicione carentes de ipſo facto inquiri, cúmq; præfatum ſuperueniſſet epiſcopus & ea quæ geſta ſunt intellexiſſemus ab ipſo*]

IDEM ſancti P. & ſancti Leonis abbatibus & R. archi. Tullen.

Legatus de latere cōferre beneficiū vacãs, licet illud ſpectet ad præſentationem alicuius clerici. hoc dicit. & eſt caſus notabilis. CAP. VI.

DIlectus filius R. Metenſis canonicus intimauit, q̄ cum Prænestinus epiſcopus apoſt. ſed. legatus eccleſiam ſancti Trudonis cōtuliſſet eidem: Metheñ. archi. ad quem illius eccleſiæ præſentatio pertinebat, aſſerens quòd eodem inconſulto conferri non potuit à legato, canonicum ipſum ſuper eadē eccleſia moleſtare præſumit. Cum igitur plus iuris habeat in conceſſione prælatus, quàm in præſentatione patronus,* hec præiudicet prælato, ſi quando per apoſt. ſed. legatum eo inconſulto eccleſia conceditur: mādamus, quatenus dictum archi. vt ab eius ſuper hoc moleſtatione deſiſtat, ap. el. re. cogatis. *Vide l. ſi commu. ff. quod ſit cum.

IDEM illuſtri regi Francorum.

Legatus in pluribus locis poteſt in quolibet dictorum locorum iuriſdictionem ſuam exercere. ita quod facta vnius loci poſſit in alio exequi. hoc dicit l. anumi. CAP. VII.

NOuit ille, qui nihil ignorat: [* & infra] Ex parte tua querimoniam accepimus, quod cum tibi legatus eſſet certa ratione ſuſpectus, extra fines regni Francorum in terrã tuam interdicti ſententiam promulgauit: [† & infra.] Tuæ magnificentiæ reſpondemus, quòd etſi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat terminos ſuæ legationis egreſſus. cum nõ ſolum in regno Frãcorum, ſed in Vien. Lugdun. & Biſuntin. prouinciis ei iunctam ſibi à nobis legationis ſolicitudinẽ ſuſcepiſſet.

[Quod regiæ ſublimitati, & infra. Nuper autem primo dil. fil. Vincen. & VValter. milites & poſtmodum dil. fi. magr. decanum Aurelianenſem cum literis tuis benigne recepimus. & curauimus multipliciter honorare ſicut per ipſos poterit tuæ ſerenitati plenius patere. Ipſi autem in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia conſtituti contra eundem Card.] ex parte tua querimoniam intenderunt.*

[† Qui etiam in animam ſuam promiſerunt & obtulerunt iurare quod tu coram legatis & delegatis noſtris ſuper hoc negocio ſtabis iuri, & quod poſt huiuſmodi negocium, nec per nos, nec per alium fueris ex parte noſtra citatus ut iuri pareres: prædictam petens ſententiam recepta huiuſmodi cautione iuratoria relaxari. Cæterum ad ea quæ contra legatum obiecerant & eis reſpondimus &c.]

Gregor. ix. patriarchæ Hieroſolymitano.

Præſente legato de latere, minor legatus executionem officij ſui dimittere debet. CAP. VIII.

VOlentes: & infra. Fraternitati. t. legationis officium in prouincia tua duximus committendum, ita tamen quod ſi legatum ad partes illas de latere noſtro contigerit deſtinari, executionem ipſius officij, quamdiu legatus ipſe ibi fuerit, pro ſedis apoſt. reuerentia omnino dimittas.*

** Vide authen. multo magis. C. de ſac. ſan. eccl. ſac. l. ij. C. de te. tut.*

IDEM.

Legatus non de latere, ſed ratione perſonæ extra prouinciam ſibi decretam abſoluere nequit excommunicatos pro iniectione manuum in clericos, nec etiam in prouincia ſi tales excommunicati aliunde veniant. Legatus vero ratione dignitatis nullos tales abſoluit. hoc dicit, ſecundum communem intellectum. CAP. IX.

EXcommunicatis pro iniectione manuum violenta, eccleſiæ Romanæ legati, qui de ipſius latere nõ mittuntur extra prouinciam ſibi commiſſam, vel ibidẽ ſi huiuſmodi manuum iniectores illuc contingat aliunde accedere. Et qui eccleſiarum ſuarum prætextu legationis ſibi vindicant dignitatem, etiam ſubditis (quamuis in prouincia ſua exiſtentes) beneficium abſolutionis impartiri non poſſunt. Niſi de ſpeciali gratia illis & illis amplius à ſede apoſtolica concedatur.

IDEM.

Durant legati ſtatuta etiam legatione finita, finitur tamen ſua delegati iuriſdictio, ſi citatio non præceſſit. CAP. X.

Nu[illegible]

NEmini dubium eſſe volumus, quin legatorum ſedis apoſto. ſtatuta ædita in prouincia ſibi commiſſa durent tanquam perpetua, licet eandem poſtmodum ſint egreſſi. Secus autem ſi cauſas duxerint delegandas aliquibus, cum iuriſdictio illorum expiret, ſi ante illorum diſceſſum horum citatio non præceſſit.

DE OFFICIO IVDICIS ORDINARII.

TIT. XXXI.

Ex ſynodo Ioannis papæ.

Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere & punire, & cum opus fuerit inuocare brachium ſeculare. CAP. I.

PErnicioſa: & infra. Habeant igitur epiſcopi ſingularum vrbium in ſuis diœceſibus liberam poteſtatem adulteria & ſcelera inquirere, vlciſci & iudicare ſecundum quòd canones cenſent abſque impedimento alicuius. Et cum opus fuerit, publicum conuocent auxilium, non ad præiudicandum, ſed potius ad ea, quæ deo ſunt placita, proſequẽdum. Ex. 1. compilat.

Eugenius* papa. * al. Auguſtinus

Ordinarius, qui ſcit non vt iudex vel homo, ſed vt deus ſubditum eſſe criminis reum, indeterminate poterit, ſed non nominatim eum arguere vel punire CAP. II.

SI ſacerdos ſciat pro certo aliquẽ eſſe reum alicuius criminis, vel ſi confeſſus fuerit, & emendare noluerit: niſi iudiciario ordine quis probare poſſit. Non debet eum arguere nominatim, ſed indeterminate. Sicut dixit Chriſtus, Vnus veſtrum me traditurus eſt. Matth 26. Sed ſi ille, cui damnum illatum eſt, petierit iuſtitiam, poteſt excommunicare auctorem damni, licet etiam ei confeſſus ſit, ſed tamen non nominatim poteſt eum remouere à communione, licet ſciat eum eſſe reum: quia non vt iudex ſcit, ſed vt deus: ſed debet eum admonere ne ſe ingerat: quia nec Chriſtus Iudam à communione remouit. Marc. 14. Luc 22. Ioan. 13.

Alexander. iij. Floren. epiſcopo.

Si ordinarius ſubiectus epiſcopo profert in ſibi ſubiectum iuſtam cenſuram eccleſiaſticam, epiſcopus illam ſeruare debet, & illam ſine ſatisfactione & conſcientia proferentis relaxare non debet.

CAP. III.

CVm ab eccleſiarum prælatis eccleſiaſtica ſententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet & firma conſiſtere, & vſque ad dignam ſatisfactionem inuiolabiliter obſeruari. Quapropter mandamus, quatenus ſi quando plebanus ſancti P. in clericos vel laicos parœcianos ſuos interdicti vel excommunicationis ſententiam rationabiliter tulerit, ipſam facias inuiolabiliter obſeruari, & eam ſine cõgrua ſatisfactione, & abſque eiuſdem plebani conſcientia non relaxes.

IDEM Cantuarieñ. archiepiſcopo & eius ſuffraganeis.

Si ordinatio vacantis eccleſiæ etiam patronatæ ex iuſta cauſa differtur, eſt ibi per epiſcopum œconomus ponendus. CAP. IIII.

CVm vos plerumque oporteat ordinationem eccleſiarum differre, pro eo, quod quandoque perſonæ vobis minus idoneę præſentãtur, aũt inter vos & præſentatores alia de cauſa radix diſſenſionis emerſerit: [*& infra.] Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus ſi quando in vacantibus eccleſiis, in quibus eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet, vel quia perſonæ minus idoneæ præſentatur, vel alia de cauſa de iure perſonas non potueritis in eis inſtituere: adpellatione remota ponatis œconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in eccleſiarum vtilitatem expendere, aut futuris perſonis fideliter reſeruare.

[*Prouidendum nobis eſt, ne occaſione huius diſſenſionis & ſcandali interim fructus illarum eccleſiarum depereant, aut eius parochianis in ſpiritualib. grauia proueniant detrimenta. Inde eſt quod]

IDEM Cantuarieñ. archiepiſcopo.

Si conſtat ordinario, quod abſolutus à papa ſuppreſſit veram cauſam quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad papam. Si vero ſibi non conſtat, eſt tamen ſibi vrgens ſuſpicio contra eum, debet cogere eum ſe purgare. CAP. V.

EX parte tua: [† & infra.] Quia nos cõſulere voluiſti, vtrum illorum abſolutio teneat, qui (occultatis exceſſibus, pro quibus excommunicati fuerant) abſolutionis beneficiũ per ſedem apoſtolicam meruerunt, ſuę excommunicationis cauſam aliam prætendentes? Taliter r. quod ſi ita tibi conſtiterit, debes eos eccleſiaſtica cenſura compellere cum literis tuis rei veritatem continentibus, ad ſedem apoſtolicam redire. Si vero id tibi non conſtiterit, & eos ſuſpectos habueris, quod confeſſi non fuerint veritatem, ipſos compellere debes exinde coram te: quod ſi veritatem confeſſi fuerint, purgationem præſtare.

[† *Nobis eſt conſtanti aſſertione propoſitum, quod interdum quidam pro certis cauſis excõmunicati ſe. ap. viſitant & tacites cauſis pro quib. ſunt vinculo excommunicationis aſtricti, de abſolutione ſua literas deferunt, continentes eos ad ſe. ap. acceſſiſſe, & auditis confeſſionib. ſuis abſolutionis beneficium meruiſſe. Vnde*]

Celeſtinus tertius.

Si ex deſidia vel malitia delegati papæ, quis perſeuerat in peccato, ordinarius loci poteſt ſupplere, non obſtante quod cauſa fuerit delegato commiſſa. hoc dicit. & eſt caſus notabilis & ſingularis.

CAPITVLVM VI.

Ex 2. compilat. SIgnificauit nobis. t. ſ. quod quidam de parrocianis tuis, cum pro illicita conſanguinitatis & affinitatis copula excommu-

communicatione notantur, ad iudices remotiores ab apo. ſe. literas impetrāt: per quas cum ab excommunicatione fuerint abſoluti, quia dicti delegati ad locum, vbi teſtes produci valeant, non accedant, nec aliquos pro eorum receptione tranſmittunt, in prænominata nefariæ coniunctionis copula remanent: & cauſa debitum non ſortitur effectu: [*& infra.] Cum itaque pro malitia vel deſidia iudicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula coniunctionis iniquæ ſuffragium inuenire: tale damus f. t. f. reſponſum, quod quotiés ea, quæ prædiximus in tua diœceſi euenire contigerit, licitè potes taliter abſolutos in priſtinam excommunicationis ſententiam reuocare, ipſoſque tandiu eadem ſententia tenere ligatos donec cauſa in receptione teſtium, & in aliis legitimum incipiat habere progreſſum.

[* Vnde poſtulaſti à nobis quid ſit tibi in tali articulo faciendum.] *Cum itaque dolus ſuus alicui patrocinari non debeat, nec etiam quis per malitiam vel deſidiam iudicis delegati debeat. &c.*

Innocentius. iij. Auſitano archiepiſ. Ex 4. compilat.

Ordinarius ſupplet negligentiam abbatis non reuocantis monachum vagabundum. CAP. VII.

QVanto deuotio religioſorum: [*& infra.] Ad audientiā ſiquidem noſtram noueritis perueniſſe, quod monachi canonici & alij regulares tuæ prouinciæ cum deberent potius in clauſtro iuxta regularia conſtituta diuinis obſequiis vigilare, de obedientijs & reditibus, quorum curam geſſerunt pecunia congregata, clauſtrum abhorrentes, per curias principum & potentum diſcurrere non verentur. [† & infra:] Mādamus, quatenus quoſcunque tales inueneris: niſi ad commonitionem tuam reſipuerint, vt proprium in manibus prælatorum ſuorum ſine difficultate reſignent, conuertendum in vtilitatem domus ſecundum abbatis conſilium, & regularem vitam obſeruent, ſi prælati eorum poſt ſuam commonitionem id exequi negligenter omiſerint: per ſuſpenſionem officij & beneficij appellatione remota compellas.

[* Vt ſerum ſtudioſius mentibus diuinis inhæret & creatori ſuo placere per omnia opera ſancta conuerſationis intendit, tanto humani generis inimicus ad ſeductionem ſuæ fraudis malignitate laborat, & variis modis eis præſtat materiam excedendi, & animas eorum inextricabili laqueo nititur irretire.]

[* Et muneribus ſuis illorum ſibi fauorem & gratiā adquirunt, ac de ipſorū familiaritate in conuētu ſuo confiſi, graues diſſenſiones cōmouent, & ceterorum humilitatē in ſuum arrogantiæ cōtemnentes mandata prælatorum ſuorum vilipendentes & cōtumaces exiſtunt & contra illorum prohibitionem ſecularium negociorum ſolicitudinibus ſe ingerūt. Cum igitur propter hoc ordo religionis non modicum eneruetur, f. t. per a. ſ.]

IDEM

IDEM Rothomagẽn. archiepiſcopo & eius ſuffraganeis.

Ab vno epiſcopo excommunicatus, ab aliis eſt vitandus. Et archiepiſcopus per querelam aditus, non abſoluet, niſi primo remittat.

CAP. VIII.

AD reprimendam malitiam peruerſorum pœnæ certæ ſunt in canonibus conſtitutæ: quas ſicut latas à vobis interdum in ſubditos vultis inuiolabiliter obſeruari, ita latas ab aliis debetis inuiolabiliter obſeruare. Ideoque mandamus, quatenus ſententias, quas Lexoneñ. epiſcopus duxerit in ſubditos ſuos canonicè promulgandas: & vos ipſi ſeruetis, & à veſtris ſubditis faciatis inuiolabiliter obſeruari. Tu vero frater archiepiſcope (cum excommunicationis ſentẽtia per adpellationis non ſuſpendatur obiectum) ſi quis excommunicatus ab ipſo de iniuſta tibi fuerit excommunicatione cõqueſtus: ad ipſum (ei quaſi coepiſcopo deferens) abſoluendum ſecundum eccleſiæ formam remittas: qui ſi noluerit ipſum abſoluere: tu (recepta cautione iuratoria) abſolutionis munus ei poteris exhibere: ita tamen, quod niſi legitimè tibi conſtiterit eum cõtra iuſtitiam excommunicatum fuiſſe, ex debito ſibi iuramẽti præcipias, vt ſuper eo, de quo fuerit excommunicatione innodatus*, eidem epiſcopo ſatisfaciat competenter. Quod ſi facere contempſerit, eum in excommunicationis ſententiam, adpellatione remota, reducere non omittas.

*aliàs notatus.

IDEM Turonenſi* archiepiſcopo.

*al. Tyrenſi.

De cauſis ſubditorum archiepiſcoporum & epiſcoporum ſuorum patriarcha non cognoſcit: niſi per adpellationem legitimam, aut vigore conſuetudinis ſeu priuilegii.

CAP. IX.

DVo ſimul: [*& infra.] Conſult. t. t. r. quòd cùm ſit in canonibus definitum primates vel patriarchas nihil iuris præ cæteris habere, niſi quantum ſacri canones concedunt, vel priſca illis conſuetudo contulit ab antiquo:* ita vt ſecundum Nicenas regulas ſua priuilegia ſeruentur eccleſiis, præterquam ſi apoſt. ſed. aliquam eccleſiam vel rectorem ipſius quolibet ſpeciali priuilegio decreuerit honorare: quamdiu clerici tui coram te voluerint ſtare iuri, compelli non debent ad eius iudicium patriarchæ ſubire, niſi cauſa per adpel. ad eius audientiam perferatur: aut ei aliquid ſuper hoc à ſede apoſtol. ſit indultum.

*Vide. l. de quibus ff. de leg. & C. quæ ſit lon. conſue.

[*Conſultationem ſcilicet & querimoniam vnica tua ſ. petitio continebat per quam a ven. f. n. Hieroſolymitano patriarcha conquerebaris clericos tuo iniuſte grauari, qui eos ſpreto iudicio tuo coram quo parati ſunt de ſe querimoniam deponentib. iuſtitiam exhibere, licet ad eum [illegible] cauſa minime deferatur, coram ſe reſpondere compellit, & [illegible] iure compelli per noſtras poſtulabas literas edoceri. Volentes igitur ſuper grauaminib. tibi prouidere prædictis.]

IDEM

IDEM Turonēſ. archiepiſcopo.

Archiepiſcopus impeditus poteſt conſecrationem ſui ſuffraganei, alteri committere, & conſecrandus tenetur ab illo commiſſario munus conſecrationis recipere.

CAP. X.

QVod ſedem apoſt. [* & infra.] Nos ſiquidem cōſuluiſti, vtrum ſi aliqua infirmitate, vel alia iuſta cauſa detentus, aliquem ſuffraganeorum tuorum conſecrare non poſſes, alicui coepiſcoporum tuorum vices tuas committere licitum tibi eſſet: [† & infra.] Conſult. t. t. r. quòd in tali articulo conſtituto tuas vices (vt dictum eſt) tibi committere licet, & conſecrandus munus debet ab eo conſecrationis* accipere: † cui eas duxeris committendas, dummodo catholicus habeatur: & impedimentum ei ex ſubtractione gratiæ apo. ſe. non obſiſtat.

[* *Conſultis ſuper his quæ tibi dubia exiſtunt, gratum gerimus & acceptum & tua exinde ſolicitudo videtur commendanda, cum lex diuinæ conſtitutionis eandem ſedem totius poſuerit orbis terrarum magiſtram, vt quicquid dubitatur ab aliquo ab ea tandem eiuſdem ratio requiratur.*]

[† *Et vtrum electus qui pro conſecratione inſtaret ab eo cui vices tuas commiſiſſes aliter deberet licitè conſecrari.*]

* Al. à cōſecratore.

† Vide. l. vnicā. C. qui pro ſua iuriſdict.

IDEM epiſcopo Helienſi.

Archiepiſcopus cauſam ad ſe per appellationem delatam, ſubditis ſuffraganei committere poteſt, non tamen ad ipſam ſuſcipiendam cōpellere poteſt. h. d. vſque ad. §. Præterea.

CAP. XI.

PAſtoralis officij: [a & infra.] Ex parte tua fuit inſuper quæſitum, vtrum ſi aliqua cauſa fuerit ad archiepiſcopum per appellationem delata poſſit eandem iure ordinariæ poteſtatis ſuffraganei ſui ſubdito delegare, vel animaduertere in eundem ſi cauſam renuerit ſuſcipere delegatam? Ad quod reſpondemus, quod archiepiſcopus ipſum ad ſuſcipiendam delegationē huiuſmodi compellere nequit inuitum: cum in eum (exceptis quibuſdam articulis) nullam habeat poteſtatem, licet epiſcopus ſuus eidem ſit metropolitana lege ſubiectus: & infra.

a Quæ hic deſunt require ex ca. paſtoralis. tit. de off. iud. delegati.

Mortuo delegato Papæ, qui excommunicauit reum, vel actorem in poſſeſſionem induxit: ſi eius ſucceſſor in delegatione ſuccedit, abſoluere & reſtituere poſſeſſionem poterit alias ſolus papa reſtituet et abſoluet, preterquam in mortis articulo ne tamen currat annalis preſcriptio reus coram ordinario, vel publicis perſonis de ſtando iuri cautionem præſtabit. hoc dicit.

Præterea poſtulaſti an alicui ordinario liceat ſine ſpeciali mandato apo. ſe. (delegato, qui reum propter contumaciam manifeſtam excommunicationis vinculo innodauit, vel petitorem cauſa rei ſeruandæ in poſſeſſionem petitorum induxit, rebus humanis exempto) eidem volēti iuri parere abſolutio-

nis

nis beneficium impartiri, & poſſeſſionem reſtituere intra annum: ſufficienti recepta primitus cautione. Ad quod dicimus, quòd cum delegatus quantum ad illud ſit maior ordinario: ſine mandato ſummi pont. excommunicatus ab huiuſmodi delegato non poteſt per alium (præterquam in mortis articulo) abſolutionis gratiam obtinere, niſi forſan delegatus talis extiterit, cui alius ſuccedat in onere & honore. Nec per alium, quàm per ſummum pont. recuperare poterit poſſeſſionem amiſſam. veruntamen ne alius poſt annum verus efficiatur poſſeſſor: coram ordinario, vel ſi eius copiam habere nequiuerit, coram publicis & honeſtis perſonis (vt quaſi præſcriptionem interrumpat annalem) offerre ac præſtare, quòd iuri parebit, poterit cautionem: vt ſic poſt annum recuperare poſſeſſionem per ſedem apo. mereatur.

IDEM Archiepiſcopo Senonen.

Papa per reſcriptum, quo mandat ordinario vt ſubditos ſuos corrigat, nõ facit ex hoc ipſum delegatum, ideo ab eo poterit adpellari ad proximum ſuperiorem, ſicut ſi papa nullum mandatum feciſſet. hoc dicit.

CAP. XII.

LIcet in corrigendis exceſſibus iuxta canonicas ſanctiones adpellationis ſit diffugium interclusum, & ideo Pariſien. epiſcopus cùm à nobis receperit in mandatis, vt tam circa viros religioſos, quàm etiam clericos ſeculares ſuæ iuriſdictioni ſubiectos, qui multa & grauia crimina committere propo[nunt], inquirat & corrigat ap. re. quæ viderit corrigenda, ſtatuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit, & honeſtum. Quia tamen intentionis noſtræ nec fuit, nec eſſe debuit iuriſdictioni tuæ per mãdatum huiuſmodi derogare: præſentium auctoritate duximus declarandum, quòd ſi in inquiſitionibus ab eodem epiſcopo, non tanquam delegato, ſed tanquam ordinario faciendis, aliquis caſus emerſerit, in quo licitum ſit ad ſedem metropolitanam adpellare, prædicti occaſione mandati auctoritati tuæ, quo minus ad te tanquam ad metropolitanum adpellari valeat, nolumus aliquatenus derogare.

Conſtitut. vij. Ex 4. compilat.

IDEM in concilio generali.

Prelati ſubditos corrigunt & reformant adpellatione remota, & contraria conſuetudine non obſtante. Si tamen capitulum conuenit corrigere exceſſus canonicorum, ſi intra terminum ab epiſcopo præfigendum non facit, ipſe epiſcopus hoc facit. hoc dicit, & §. Cæterùm.

CAPIT. XIII.

IRrefragabili conſtitutione ſancimus, vt eccleſiarum prælati ad corrigendum ſubditorum exceſſus, maxime clericorum, & reformandos mores prudenter ac diligenter intendant, ne

ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur. Vt autẽ correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus vt executionem ipſorum nulla conſuetudo, vel adpellatio valeat impedire, niſi formam in talibus exceſſerint obſeruandam. Exceſſus tamen canonicorũ cathedralis eccleſiæ, qui conſueuerunt corrigi per capitulum, per ipſum in illis eccleſijs, qui talem hactenus conſuetudinem habuerunt, ad cõmonitionem vel iuſſionem epiſcopi corrigantur, intra terminum competentem ab eo præfigiendũ: alioquin ex tunc epiſcopus deum habens præ oculis, ipſos vt animarum cura requirit, per cenſ. eccle. corrigere non poſtponat.

Si canonici ſine manifeſta & rationabili cauſa (maximè in contemptum epiſcopi ceſſant à diuinis: epiſcopus ceſſationem non ſeruabit, & metropolitanus vice Papæ cognoſcet. h. d.

Cæterùm ſi canonici abſque manifeſta & rationabili cauſa, maximè in contẽptum epiſcopi, ceſſauerint à diuinis: epiſcopus, ſi voluerit, nihilominus celebret in eccleſia cathedrali, & metropolitanus ad querelam ipſius, tanquam ſuper hoc delegatus à nobis taliter eos per cen. eccle. cognita veritate caſtiget, quod pœnæ metu talia de cætero non præſumant.

Prælatus in impoſitione pœnæ, cauere debet à quæſtu pecuniæ, & ab omni alio grauamine. h. d. vſque ad finem.

Prouideant itaque diligenter eccleſiarum prælati, vt hoc ſalutare ſtatutum ad quæſtum pecuniæ vel grauamen aliud nõ conuertant, ſed illud ſtudioſe ac fideliter exequantur, ſi canonicam velint effugere vltionem: quoniam ſuper his ſed. apo. auctore domino adtentiſſimè vigilabit.

IDEM in eodem.

Cùm in ciuitate vel diœceſi ſunt populi diuerſarum linguarum, epiſcopus debet prouidere eis per viros idoneos, qui ſecundum varietatem linguarum officia eis celebrent, & ſacramenta miniſtrent. Et ſi vrgens eſt neceſſitas, conſtituet ſibi vicarium pontificem illius linguæ, non tamen propter hoc eadem diœceſis debet habere duos epiſcopos. Conſtitut.ic.

CAPIT. XIIII.

QVoniam in pleriſque partibus intra eãdem ciuitatẽ atque diœceſim permixti ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide varios ritus & mores: diſtrictè præcipimus, vt pontifices huiuſmodi ciuitatum, ſiue diœceſium prouideant viros idoneos, qui ſecundum diuerſitates rituum & linguarum, diuina illis officia celebrent, & eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omnino ne vna eademque ciuitas ſiue diœceſis diuerſos pontifices habeat, tanquam vnum corpus diuerſa capita quaſi monſtrũ. Sed ſi propter prędictas cauſas vrgens neceſſitas poſtulauerit, pontifex loci catholicũ præſu-

præſulem nationibus illis conformem, prouida deliberatione conſtituat ſibi vicariũ in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens & ſubiectus. [a] Vnde ſi quis aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum: & ſi nec ſic reſipuerit, ab omni miniſterio eccleſiaſtico deponendum, adhibito (ſi neceſſe fuerat) brachio ſeculari ad tantam inſolentiam repellendam.

al. Verum.

Conſtitut. x.

Idem in eodem.

Epiſcopi, qui per ſe non poſſunt, tenentur adſumere idoneos, qui ſuppleant ſuo loco, quo ad prædicationes, viſitationes, & confeſſionũ auditiones, & vt poſſint epiſcopi reperire tales, præcipit in eccleſiis cathedralibus & collegiatis tales inſtitui. CAPIT. XV.

Inter cætera, quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi dei permaximè ſibi noſcitur eſſe neceſſarium: quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpirituali cibo nutritur, eo quòd non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore dei. Vnde cùm ſæpe contingat quòd epiſcopi propter ſuas occupationes multiplices, vel inualitudines corporales, aut hoſtiles incurſus, ſeu occaſiones alias (ne dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis reprobandum eſt omnino, nec de cætero tolerandum) per ſeipſos non ſufficiunt miniſtrare verbum dei populo, maximè per amplas diœceſes & diffuſas: generali conſtitutione ſancimus, vt epiſcopi viros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum adſumant potentes in opere & ſermone, qui plebes ſibi commiſſas vice ipſorum (cum per ſe iidem nequiuerint) ſolicitè viſitantes, eas verbo ædificent & exemplo: quibus ipſi cùm indiguerint, congruè neceſſaria ſubminiſtrent: ne pro neceſſariorum defectu compellantur deſiſtere ab incœpto. Vnde præcipimus tam in cathedralibus, quàm in aliis cõuentualibus eccleſiis viros idoneos ordinari, quos epiſcopi poſſint coadiutores & cooperatores habere, non ſolum in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confeſſionibus, & pœnitentiis iniungendis, ac cæteris, quę ad ſalutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere neglexerit, diſtrictè ſubiaceat vltioni.

Matth. 4.
Luce. 4.
Deute. 8.

Honorius iij. epiſcopo Aſſiſinatiñ.

Ex 3. compilat.

Epiſcopus in eccleſiis diœceſis ſuæ debet eſſe contentus iuribus epiſcopalibus: & quæ ſint iura epiſcopalia declarat. CAP. XVI.

Conquerente œconomo monaſterij ſancti Benedicti mõtis Subaſij nobis innotuit, quòd tu iuribus epiſcopalibus non contentus, quæ in eccleſiis ſeu capellis eiuſdem monaſterij debes habere, à quibuſdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationẽ minimè ſufficere proponebat, petens vt ſpecificares, quæ tibi ratione iuris epiſcopalis

palis competerent in eiſdem, quorum quibuſdam ſpecificatis, lis fuit legitimè conteſtata. Nos autem inſpectis probationibus, & quæ ab vtraque parte fuere propoſita intellectis, decreuimus vt in eccleſiis ſeu capellis tuæ diœceſis, ad monaſterium ipſum ſpectantibus, habeas canonicam obedientiã, ſubiectionem & reuerentiam, inſtitutionem & deſtitutionẽ, correctionem & reformationem, ac cenſuras eccleſiaſticas. iuriſdictionem quoq; cauſarum omnium ad forum eccleſiaſticum de iure ſpectantium, pœnitẽtias & ſacramentorum omnium, quæ ab epiſcopo ſunt recipienda collocationem, ſynodum & ſynodatici ſeu cathedratici nomine duos ſolidos, quartam decimationum & mortuariorum, viſitationem quoq; annuam: ita quòd cùm ad eas viſitandas acceſſeris, non amplius procurationis nomine requiras ab eis, niſi quantum (penſatis facultatibus earundem) moderate poterunt exhibere, ne plus cæteris capellis eiuſdem diœceſis in procurationibus onerentur: & infra. Tu autem his iuribus in præfatis eccleſiis contentus exiſtens, non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium, quod iuxta formam Lateranẽ. concilij, ſi manifeſta & rationabilis cauſa extiterit: cum charitate poſtulandum, ſicut ab aliis eccleſiis eiuſdem diœceſis pro neceſſitate temporis ſuſtinemus.

IDEM abbati & conuentui ſancti Remigij.[a] a Fetial.

Epiſcopus viſitans monaſterium non introducat ſeculares, ſed duos aut tres canonicos ſuos, cum aliquibus religioſis.

CAPIT. XVII.

VT iuxta: [*& infra] Attendentes igitur, quòd indecens eſt vt ven. fr. n. Remeñ. archiepiſcopo, in monaſterio veſtro viſitationis officium exercente, ſeculares interſint, per quos poſſit in clauſtro diſſolutionis materia prouenire. Firmiter inhibemus, vt nullos de cætero ſeculares in capitulum (niſi duos vel tres de canonicis eccleſiæ ſuæ in decenti habitu, aliis quos expedire viderit religioſis adiunctis) ſecum viſitationis tempore introducat.

*[*Illius ſupremi poſt Chriſtum paſtoris edictũ paſtor forma factus gregis ex animo dignoſcitur non dominandi libidine, ſed amore recti regendi debet eũ ſalubriter viſitare, ſic ex eius delinquentiũ quantũ poteſt corripiendo ne relinquat ſic increpans, ne confundas. Quia cum iuxta ſapientis edictum ſecreto ſit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, ſi econtra populum arguit increpando.]*

IDEM epiſcopo Brocen. & archidiacono Rotomagen.[b] b Abbati de Segunt.

Lex diœceſana, & lex iuriſdictionis, ſunt diuerſæ, vnde res iudicata in vna non obſtat agenti in alia.

CAP. XVIII.

DIlectus filius abbas monaſterij Rotomagen. nobis expoſuit, quòd tertia pars emendarum, quas homines qui de al. Vonceren.

parœciarum pro ſuis exceſſibus ſoluere compellũtur, ad ſuum ſpectant monaſterium ab antiquo: [*& infra.] Cumq; fe. me I. papa præ. n. vobis dederit in mandatis, vt auditis hinc inde propoſitis, cauſam remitteretis ad eum ſufficiẽter inſtructam: dictus epiſcopus proceſſum veſtrum diutiùs impediuit occaſione cuiuſdam ſententiæ, quæ ſuper quibuſdam eccleſiis, quo ad legem diœceſanam promulgata extitit pro eodem. Vnde præfatus abbas nobis humiliter ſupplicauit, vt cùm citatio, cauſarum examinatio, & deciſio, ac emendę ad legem iuriſdictionis pertinere noſcantur, non ſineremus ſententiæ memoratæ prætextu negocij proceſſum vlteriùs impediri. Cùm igitur prædicta de lege iuriſdictionis exiſtant: mandamus quatenus huiuſmodi ſententia non obſtante, procedatis in negocio iuxta traditam vobis formam.

*[*Et quos inter ipſos homines orta eccleſiaſtica quæſtione citatio ad eundem, ſed examinatio & deciſio quæſtionis ad ven. f. n. Venenten. epiſcopum & ipſum abbatem pertinent in communi.]*

Ex v i. compil. Gregorius. ix. epiſcopo Suañ.

Per reſcriptum, quo papa mãdat ordinario, vt corrigat clericos ſuæ diœceſis, non datur ei iuriſdictio ſuper exemptos.

CAPIT. XIX.

GRaue gerimus, quòd cùm in eccleſiam ſanctæ Mariæ de Orbicello, & quaſdam alias exiſtentes in tua diœceſi ad monaſterium ſancti Anaſtaſij de vrbe ſpectãtes nullam iuriſdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam, occaſione literarum noſtrarum, quas ſuper correctione clericorum tibi tranſmiſimus: in eas interdicti, ac in clericos earundem ſuſpenſionis ſententias promulgaſti: quanquam abbas eiuſdem monaſterij eos corrigere ſit paratus: & infra. Mandamus quatenus ſi eſt ita, prudenter corrigens per teipſum, quæ minùs prouidè attentaſti, prædictas ſententias ſine difficultate relaxes.

IDEM.

Ordinarius cui competit abſoluere ab excommunicatione, poteſt aliis abſolutionem demandare.

CAPIT. XX.

HIs, quibus ex officio in certis caſibus competit illos abſoluere, qui pro violenta manuum iniectione incidunt in canonem ſententiæ promulgatæ, licet aliis huiuſmodi abſolutionem committere cùm viderint expedire.

Ex v. compil.

DE OFFICIO IVDICIS.

TIT. XXXII.

Honorius tertius archiepiſcopo ſancti Leonardi, & abbati Salernitano.

Ad officium iudicis etiam delegati, ſpectat prouidere aduocatũ parti, quæ non poteſt habere, & poteſt dare domeſticum. CAP. I.

Ex lite-

EX literis veſtris accepimus, quòd cum cauſam, quæ inter abbatem & conuentum Foſſæ Nouæ ex parte vna, & abbatem & cõuentum monaſterij [a] Canẽ. ex altera, ſuper quibuſdam poſſeſſionibus monaſterij ſancti Petri de [b] Almaphia vertebatur: [* & infra.] Quia *igitur partibus in veſtra præſentia conſtitutis*, pars prædicti monaſterij propoſuit, quòd habere non poterat aduocatum, veſtrum ſuper hoc implorando officium, tu frater archiepiſcope eidem de magiſtro R. clerico tuo ad exhibendum in cauſa ipſa patrocinium prouidiſti. Verum frater S. Cañ. monachus propoſuit in præiudicium eiuſdẽ monaſterij factum eſſe, eo quòd dictus R. clericus domeſticus tuus erat: & infra. Mandamus quatenus hoc nõ obſtante, in negocio ipſo (ratione præuia) procedatis.

a Canonenſis Salonitanæ diœc.
b Almeſia.

[* *Quas Bo. me fr. Syluester monachus Foſſæ Nouæ cum idem S. Petri monaſterium viſitaſſet eiſdem abbati & conuentui canonenſi vendidit in eiuſdem monaſterij S. Petri præiudicium & grauamen vobis duximus committendam.*]

Gregorius nonus.

Cum imploratur officium nobile, fit litis conteſtatio, ſecus in mercenario.

CAP. II.

IVdicis officium vbicunque pro actione proponitur, veluti cum reſtitutio in integrũ principaliter poſtulatur, litis conteſtationẽ expoſcit: aliàs ante & poſt ingreſſum cauſæ poteſt ad hoc ſine litis conteſtatione haberi recurſus.

DE MAIORITATE ET OBEDIENTIA. TIT. XXXIII.

Gregorius Auguſtino Anglorum epiſcopo.[c]

Primus ordinatus, cæteris paribus, prior & maior habendus eſt.

c Lib. 12. epiſt. 15. Ex 1. compil.

CAPITVLVM I.

CVm certum [† & infra.] Sit *inter Lundoniæ & Eboracæ ciuitatis epiſcopos inpoſterum* honoris iſta diſtinctio, vt ipſe prior & maior habeatur, qui prius fuerit ordinatus cõmunitatis conſilio, & *corde &* concordi actione.*

[† *Sit pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reſeruari, nobis tamen eis neceſſe eſt bonorum beneficia tribuere, vt in ſpiritalis operis ſtudio ex remuneratione valeant multiplicius inſudare, &c. extat prolixa & impreſſa inter opera Gregorij. I.*]

*Vide l. honores. ff. de decur.

IDEM.

Veniens contra decretum vel conſtitutionem epiſcopi, debet excommunicari.

CAPIT. II.

SI quis venerit contra decretum epiſcopi, ab eccleſia abijciatur. In lib. Reg legitur: Qui non obedierit principi, morte moriatur. Et in concilio Agathẽn. [d] quòd anathematizetur.

1. Reg. 15. Deu. 17. d vt.

Leo papa.

Clericus adminiſtratione carens, non tenetur ad iuramentum obediẽtiæ,

vel ad faciendum ſcripturam ſuper ea. CAP. III.

LEgebatur in literis tuis quòd frater Atticus chartulam de obedientiæ ſponſione cōſcripſerat, in qua ſignum prodebatur iniuriæ. Non enim neceſſarium fuerat vt obligaretur ſcripto, qui obedientiam ſuam, ipſo iam voluntarij aduentus officio comprobabat. Clemens papa.iij.

Ab omnibus de diœceſi obediendum eſt epiſcopo. CAP. IIII.

OMnes principes terræ, & cæteros homines, epiſcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

Innocentius iij. capitulo Herbipollen̄.

Non obediens canonicis inſtitutis, incurrit inobedientiæ notam, id eſt, infamiam. CAPITVLVM V.

Ex 3. compil. *Vide l. in nouatione & ibi B. C. de ſacer. ſan. eccle.*

ILlud dominus in beato Petro [† & infra] Cùm ſpiritualia ſint temporalibus digniora, * & obedientia melior ſit quàm victima, & auſcultare magis, quàm adipem arietum auferre: non debuerat Hildeſemenſis epiſcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere: & apoſtolicis iuſſionibus contraire.

† *Vene. fr. n. quondam Hildeſem. epiſcopus. Imperialis aulæ cancellarius, non attendens quia multa ſunt quæ præter ſpecialem auctoritatem ſe. ap. de iure nō poſſent nec deberēt impune ab aliquibus attentari, vtpote ceſſiones & tranſlationes epiſcoporum, & alia quæ nota ſunt vobis licentia noſtra non ſolum non obtenta, non petita, ſed nec etiam poſtulata eccleſia Hildeſem. relicta, Herbipolēſem eccleſiam occupauit. Munitiones autē & oppida Herbipolenſ eccleſiæ in vtilitatē ipſius ſe aſſeruit tenuiſſe, ne ſi ad alienas manus forſitan deueniſſet, non eſſet qui eas poſtmodum liberaret. Sed]*

a Legendum, N. Conſtantinopolitano ex manuſcriptis. nomē autē proprium imperatorum aut regum quibus ſcribunt, ſolent omittere. vt ſup. c. Nouit. de off. iud. del. illuſtri Francorum Regi. Videtur autem fuiſſe Alexius aut Balduinus, ad quem hæc ſcripſit, hoc moneo, quia quidam notauit errorem hic eſſe, qui nullus eſt, adſcripto pūcto.

IDEM illuſtriſſimo conſtantinopolitano imperatori.[a]

Imperium non præeſt ſacerdotio ſed ſubeſt & ei obedire tenetur. Vel ſic: Epiſcopus non debet ſubeſſe principibus, ſed præeſſe. h. d. & eſt multum allegabile. CAPIT. VI.

SOlitę benignitatis affectu: [* & infra.] Mirata eſt autem imperialis ſublimitas, *ſicut per eaſdem literas deſtinaſti*, quòd te nuſi fuimus in noſtris literis *aliquantulum* increpare, *licet non increpandi animo, ſed affectu potius commonendi, quod ſcripſimus nos meminimus præſcripſiſſe.* Huic autē tuæ admirationi, nō cauſam, ſed occaſionem præbuit, *ſicut ex eiſdem literis concepimus*, quòd legiſti beatum Petrum apoſtolorum principem ſic ſcripſiſſe: Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter deum, ſiue regi tanquam præcellenti, ſiue ducibus, tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudē verò bonorum: [† & infra.] Verùm ſi perſonam loquentis, & eorum ad quos loquebatur potestatem ac vim locutionis diligentius attendiſſes, ſcribēs non expreſſiſſes taliter intellectum. Scribebat enim Apoſtolus ſubditis ſuis, & eos ad humilitatis meritum prouocabat. nā ſi per hoc, quod dixit, Subditi eſtote: ſacerdotibus voluit imponere

1. Pet. 2.

nere iugum ſubiectionis, & eis prælationis auctoritatem adferre, quibus eos ſubiectos eſſe monebat: ſequeretur ex hoc etiam quòd ſeruus quilibet in ſacerdotes imperium accepiſſet, cùm dicatur, Omni humanæ creaturæ. Quod autem ſequitur, Regi tanquam præcellenti, non negamus quin [a] procellat imperator in tẽporalibus [b] illos duntaxat, qui ab eo ſuſcipiunt temporalia: ſed pontifex in ſpiritualibus antecellit: quæ tanto ſunt temporalibus digniora: quãto anima præfertur corpori: licet non ſimpliciter dictum fuerit, ſubditi eſtote: ſed additum fuit, propter deum: nec purè ſit ſubſcriptum, regi præcellenti: ſed interpoſitum fortiſan non ſine cauſa, tanquam. Quod autem ſequitur, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, intelligendum nõ eſt, quòd Rex vel Imperator ſuper bonos & malos gladij acceperit poteſtatem, ſed in eos ſolummodo, qui vtentes gladio eius ſunt iuriſdictioni cõmiſſi: [†& infra.] Potuiſſes autem prærogatiuam ſacerdotij ex eo potius intelligere, quod dictum eſt, non à quolibet, ſed à deo: non regi, ſed ſacerdoti: non de regia ſtirpe, ſed de ſacerdotali proſapia deſcendenti, de ſacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot: Ecce conſtitui te ſuper gentes & regna, vt euellas & diſſipes, ædifices & plãtes: [†& infra.] Præterea noſſe debueras, quòd fecit deus duo magna luminaria in firmamẽto cæli: luminare maius, vt præeſſet diei: & luminare minus, vt præeſſet nocti: vtrunque magnum, ſed alterum maius, *quia nomine cæli eccleſia deſignatur iuxta quod veritas ait: Simile eſt regnum cælorum homini patrifa. qui exiuit ſummo mane conducere operarios in vineam ſuam. per diem vero ſpiritualis homo accipitur, per noctem carnalis ſecundum propheticum teſtimonium. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam.* Ad firmamentum igitur cæli, hoc eſt vniuerſalis eccleſiæ, fecit deus duo magna luminaria, id eſt duas inſtituit dignitates, quæ ſunt pontificalis auctoritas, & regalis poteſtas. Sed illa, quæ præeſt diebus, id eſt ſpiritualibus, maior eſt: quæ verò carnalibus, minor: vt quanta eſt inter ſolem & lunam, tanta inter pontifices & reges differentia cognoſcatur. Hæc autem ſi prudenter attenderet imperatoria celſitudo, non faceret, aut permitteret Cõſtantinopolitanum patriarcham, magnum quidem & honorabile membrum eccleſiæ, iuxta ſcabellum pedum ſuorum in ſiniſtra parte ſedere: cùm alij reges & principes archiepiſcopis & epiſcopis ſuis (ſicut debent) reuerenter aſſurgant, & eis iuxta ſe venerabilem ſedem aſſignent: [** & infra.] Nos autem etſi non increpando ſcripſerimus, potuiſſemus tamẽ rationabiliter increpare: [†† & infra.] Nobis autem in B. Petro ſunt oues Chriſti commiſſæ, dicẽte domino: Paſce oues meas, nõ diſtinguẽs inter has oues & alias*: vt alienum à ſuo demonſtraret ouili,

a præcedat.
b illis.
Hier. I.
Geneſ. I.
Pſal. I. 135.
Ioan. 21.
Vide l. 1. ff de al. iudi. & l. quos prohibet cũ ſimil. ff. de poſtul.

qui Petrum & ſucceſſores ipſius magiſtros nō recognoſceret & paſtores: vt illud tanquam notiſſimum omittamus, quod dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad ſucceſſores ipſius: Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in

Matth. 16.

cœlis, &c. nihil excipiens, qui dixit: Quodcunq; [†† & infra.] Vtrum autem imperatoriam excellentiam ad bonum & vtile per literas noſtras duxerimus inuitandā, vtrum tibi iuſta ſuggerimus & honeſta, tua ᵃſolicitudo diſcernat: cùm non niſi ad

a celſitudo.

vtilitatem eccleſiæ & terræ Hieroſolymitanæ ſubſidium, nos te meminerimus inuitaſſe.

[*Recipimus literas quas per dil. fil. n. archid. Durachij virū prouidum & diſcretum, & fidelem imperialis nobis excellentia deſtinauit, per quas intelleximus quod literæ quas per dil. fi. capellanum n. I. tunc ap. ſe. legatum tibi tranſmiſimus, imperio tuo præſentatæ fuerant & perlectæ.]

[†Volens n. de quo nos rationabiliter admiramur, imperatoria celſitudo per hæc & alia quæ induxit, imperiū ſacerdotio dignitate ac poteſtate præferre, ex auct. præmiſſa voluit triplex trahere argumentum. Primū ex eo quod legitur: Subditi eſtote. Secundum ex eo quod ſequitur: Regi tanquam præcellenti. Tertium ex eo quod eſt ſubſequenter adiunctum: ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, per primum ſubeſſe ſacerdotium: per ſecundum imperium præminere: per tertiū, imperatorē tam in ſacerdotes quàm in laicos iuriſdictionē, imo etiam gladij poteſtatē accepiſſe præſumēs. Cum enim & boni quidam ſint ſacerdotes, & quidam eorum malefactores exiſtant, is qui ſecundum Apoſtolum gladium portat ad vindictā malefactorum, laudem verò bonorum. Imo malefacientes presbyteros & eorum exceſſus præſumptos poteſt vltore gladio vindicare, cum inter presbyteros & alios Apoſtolus non diſtinguat.]

[†Iuxta quod veritas ait: omnes qui acceperint gladiū, gladio peribunt. Nō enim debet nec poteſt quiſquā alterius ſeruum iudicare, cū ſeruus ſecundum Apoſtolū domino ſuo ſtet aut cadat. Ad id etiā inducis(?) quod licet Moyſes & Aarō ſacerdotij dignitate ſecundū carnē fratres extiterint: Moyſes tamē princeps populi Aarō ſacerdotij poteſtate præerat, et Ieſus ſucceſſor eius imperiū in ſacerdotes accepit. Dauid quoq; Rex Abiathar pōtifici præminebat. Cæterū licet Moyſes dux populi fuerit, fuit & ſacerdos qui Aaron in ſacerdotē vnxit, & cui propheta ſacerdotium recognoſcens, Moyſes, inquit, & Aaron in ſacerdotib. eius. Quod verò de Ieſu Beniamin cū [illegible] ſcripſiſti, magis ſecundū ſpiritū, quā ſecundum literā debet intelligi, quia ſecundū Apoſtolū litera occidit, ſpiritus autē viuificat. pro eo quod ipſe veri Ieſu figurā expreſſit, qui populū ſuum in terram promiſſionis induxit. Dauid etiā quāuis regni diadema obtineret, Abiathar ſacerdoti non tā ex dignitate regia, quā auctoritate prophetica imperabat. Verū vtcunq; olim fuerit in veteri teſtamento, nūc aliud eſt in nouo, ex quo Chriſtus factus eſt ſacerdos in æternū ſecundū ordinē Melchiſedech, qui ſe nō vt Rex, ſed vt ſacerdos in ara crucis hoſtiā obtulit Deo patri, per quā genus redemit humanū, circa illū præcipuè qui ſucceſſor eſt Petri apoſt. et vicarius Ieſu Chriſti.] [† Verū

[† *Virtutes. Dictum eſt etiam in diuina lege, diis non detrahes & principem populi tui non male dices, quæ ſacerdotes regib. anteponens, iſtos deos & alios principes appellauit.*]

[** *Nam & piiſsimus Conſtantinus quantum honoris exhibuit ſacerdotibus, tua ſicut credimus, diſcretio non ignorat.*]

[‡ *Cum B. Paulus Apoſtolus epiſcopum inſtituens ad Timotheũ ſcripſiſſe legatur. Prædica verbum, inſta opportune, importune, argue, obſecra, increpa; & in omni patientia & doctrina. Non enim os noſtrum debet eſſe ligatum, ſed patere debet ad omnes; ne ſecundum propheticum verbum ſimus canes latrare non valentes. Vnde correctio noſtra tibi non debuit eſſe moleſta, ſed magis accepta, quia pater filium quem diligit, corrigit, & deus quos amat, arguit, & caſtigat. Debitum igitur paſtoralis officij exequimur cùm obſecramus, arguimus, quando increpamus, & non ſolum alios ſed imperatores & reges opportune, & importune: & ad ea ſtudeamus adducere quæ diuinæ ſunt placita maieſtati.*

[‡ *Solueris ſuper terram. e. ſ. & in c. nihil excipiens qui dixit quodcunque. verum his diutius inſiſtere nolumus, ne vel contendere videamur, vel in huiuſmodi gloriari, cum ſi gloriari expediat, no in honore ſed in onere, non in magnitudine, ſed in ſolicitudine ſit potius gloriandũ. cum & Apoſtolus in infirmitatibus glorietur. Nouimus eſſe ſcriptum. Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur: et iterũ, Quãto maiores, humilia te in omnib. & alibi. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Propter quod exaltationẽ noſtrã in humilitate ponimus, & humilitatem & exaltationẽ maximam reputamus. Vnde nos etiam ſeruos nõ ſolum dei, ſed etiam ſeruorum dei nos eſſe ſcribimus, & fatemur. & tam ſapientibus quàm inſipientib. ſecundum Apoſtolum debitores ſumus.*]

IDEM epiſcopo Florẽ.

Ordinatus per papam, non per hoc eximitur à iuriſdictione ſui epiſcopi.

CAP. VII.

PEr tuas nobis literas: [*& infra.] Poſtulaſti per ſedis apoſtolicæ oraculum edoceri, vtrum quis per ordinem ſubdiaconatus à Romano pontifice ſuſceptum, à debita tibi reuerentia ſubtrahatur. Ad quod breuiter reſpondemus, quòd etſi decens ſit vt illis quantum conuenit à te inter alios tibi ſubditos deferatur, quos benignitas apoſtolica collatione ipſius ordinis honorauit, per eam tamen ab obedientia, quam aliàs tibi debent, minimè abſoluuntur.

[** *Intimaſti quod cum aliqui eccleſiæ Ro. ſubdiaconi prælationes in tua diœceſi [illegible] tibi debent obedientiam exhibere, ſi quando exigente iuſtitia te [illegible] exercere, [illegible] ſubdiaconatus [illegible], ad ea ſe [illegible] executionem ſententiæ. [illegible] tua quæ tibi tenentur [illegible]*]

IDEM Conſtant. patriarchæ.

Quando de obedientia vel ſubiectione agitur, nihil [illegible]

præiudicium rei, vel poſſeſſoris non citati. CAP. VIII.

Huc refer. c. inter quatuor ſupra de cleri. pere. & infra. de cleri. non reſid.

INter quatuor: [*& infra.] Petitionem cõtra eccleſias, quas tibi ſubiici poſtulabas, quæ prius quàm Conſtãtinopolis ciuitas caperetur, Conſtanti. patriarchæ minimè reſpondebant: duplici ratione non duximus admittendam. Iuris namq; ratio poſtulat, vt in eorum præiudicium, quibus eędem eccleſię ſunt ſubiectæ, nihil ordinemus de ipſis, cùm nec citati ſint, nec cõuicti, nec per contumaciam ſe abſentent: & infra. Super obedientia verò, quam vt tibi impendi faceremus ab archiepiſcopo, & epiſcopis regni Cypri ſimiliter poſtulaſti, ferè idem duximus reſpondendum, cùm & ipſi ante tuam promotionẽ fuerint exempti, quando videlicet Conſtantinopolis eccleſia erat inobediens & rebellis: & in eorum abſentia cõtra ſtatum eorum non debuerimus aliquid immutare. Iuſtitiam tamen non negabimus tibi, cùm eam duxeris poſtulandam.

[Animalia quæ in medio ſedis & circuitu eius deſcribuntur ab Ezechiele facies Aquilæ ſuper ipſarum quatuor memoratur, quia inter quatuor patriarchales eccleſias, Antiochenam, Alexandrinã, Hieroſolymitanã, Conſtantinopolitanam, quæ per animalia ſupradicta ſignificantur, quas Ap. ſedes in medio habens quaſi filias implectitur ſpirituales, cui eadem quaſi in circuitu famulæ obſequentes ipſa Conſtantinopol. poſt ap. ſedem excellentia præeminet dignitatis, ad cuius exaltationem tanto libentius aſpiramus, quanto ipſam honorabilius membrum ſacroſanctæ Rom. eccleſiæ arctius amplexantes ipſius auxilio temporib. iſtis eandem amplius noſcimus indigere, ac tuas qui domino diſponente præeſſe dignoſcis, petitiones libentius promouere diſponimus, quib. non repugnat honeſtas, nec aliis præiudicium generatur. cum à nobis iniuriarum actio non debeat exoriri à quib. iura tanquam à fonte ad cæteros deriuantur. & infra. tibi duximus reſpondendum concedendo vt hi qui eccleſias ſuas ſeu beneficia poſſident, obedientiam tibi exhibeant, niſi forte aliqua illarum eccleſiarum ante captionem regiæ ciuitatis à iuriſdictione patriarchæ legitime fuiſſet exempta. Subſequentem verò]*

IDEM.

Ex 4. compilat.

Abbates & ſacerdotes, qui ſunt diœceſani epiſcopi: ad eius ſynodum venire, & ſibi obedire compelli poſſunt per cenſuram eccleſiaſticam.

CAP. IX.

*al. ſubiectos.

QVod ſuper his: & infra. *Similiter* abbates & ſacerdotes diœceſana tibi lege ſubditos*, qui ad tuam ſynodum venire contemnunt. (Dummodo in ipſa ſynodo non ducas aliquid ſtatuendum, quod canonicis obuiet inſtitutis) per cen. eccle. ad ſynodum illam venire compellas: & debitam tibi obedientiam & reuerentiam exhibere.

IDEM ſancti Stephani & ſancti Proculi abbatibus Bon.

Canonici regulares inobedientes Priori ſuo, per ipſum excommunicari poſſunt: & ſi fuerint incorrigibiles, de fratrum conſortio expelli debent.

CAP. X.

Cum

CVm in eccleſiis ſancti Victoris & ſancti I. de Monte: & infra. Nos igitur ad reformationem earundem eccleſiarum diligenti ſollicitudine intendentes, vniuerſis canonicis dedimus in mandatis, vt priori ſuo, in his, quæ ad eum pertinent, obedirent. Cumq́; omnes (quatuor duntaxat exceptis) ſe obedire velle concorditer reſpondiſſent, prædicti quatuor ſe contra priorem in ſuperbiam erigentes, licet de obedientia ſuo priori præſtanda præſtitiſſent iuramentum corporaliter: tamen exhibiti iuramenti immemores, ſuo priori per omnia reſtiterunt: & cùm pro contumacia ſua nequiuiſſent ad debitam obedientiam reuocari, dictus prior in eos excommunicationis ſententiam promulgauit. Cùm igitur præfati canonici ad apoſtolicam ſedem acceſſiſſent, per ſcripturas authenticas ex multorum teſtimonio prælatorum effecti, de ipſorum contumacia certiores, recepto ſecundum formam eccleſiæ ab eiſdem corporaliter iuramento, ipſis fecimus abſolutionis beneficium impendi, præcipientes eis ſub debito iuramenti, vt ad ſuum clauſtrum de quo exierant redeuntes, Priori ſuo ſecundum deum deuotè ac humiliter obedirent. Ideóque mandamus quatenus præfatos canonicos, vt ad prioris ſui obedientiã reuertantur, per cen. eccle. com. pellatis: & ne de ſua poſſint contumacia vel malitia gloriari, cogatis eos (ſi videritis expedire) vt iuramentum, quod de parẽdo mãdatis prioris pro abſolutionis beneficio impetrando ſuperbè negauerãt, humiliter præſtare procurent, alioquin eos de fratrum conſortio penitus excludatis.

Honorius. iij. G. presbytero cardinali. & capitulo ſancti Laurentij in Damaſo.

Presbyteri & clerici capellarum ſubditarum titulo cardinalatus, debent cardinali obedientiam, & reliqua de quibus hic. Et vacante titulo, ſuccedit capitulum illius eccleſiæ, niſi pro bono pacis aliquid ſit exemptum. Ex quinta cõpil.

CAP. XI.

HIs, quæ pro eccleſia ſancti Laurentij in Damaſo ex parte vna, & capellis ſibi ſubiectis ex altera ſuper ſcrutinio aliiſque articulis fuere propoſita, diligenter auditis: ſententiando decreuimus, vt earundem capellarum presbyteri & clerici, cardinali, qui nunc eſt in ipſa eccleſia, & qui fuerint per tempora, manualem obedientiam, & reuerentiam, & honorificentiam omnem exhibeant, & ad eccleſiam ipſam pro ſcrutinio, baptiſmo & capitulo celebrandis conueniant temporibus conſuetis, correctionem ipſius cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, interdicti, vel ſuſpenſionis ſentẽtias, quas tulerit in eos & eccleſias eorundem, inuiolabiliter obſeruantes. Quando autem eccleſia ipſa cardinali vacabit, capellani & clerici memorati, eidem eccleſiæ reuerenter exhibeant omnia ſupradicta, excepto, quòd de correctione, & excommuni-

catione, & ſuſpenſione ipſorum pro bono pacis noſtræ prouidentiæ reſeruamus.

IDEM abbati ſancti Michaelis Abradenſis diœceſis.

Licet abbatiſſa ſubditos excommunicare non poſſit, ipſi tamen ſibi obedire tenentur.

CAP. XII.

* *Alias, Lumburgen.*

DIlecta filia in Chriſto abbatiſſa de Bubrigeñ.* tranſmiſſa nobis petitione mõſtrauit, ꝙ cum ipſa plerunq; canonicas ſuas, & clericos ſuæ iuriſdictioni ſubiectos, propter inobediẽtias & culpas eorum officio beneficioq; ſuſpẽdat, iidem cõſiſi ex eo, quòd eadem abbatiſſa excõmunicare eos nõ poteſt, ſuſpenſionem huiuſmodi non obſeruãt, propter quod ipſorum exceſſus remanent incorrecti. Quocirca mandamus, quatenus dictas canonicas & clericos, vt abbatiſſæ præfatæ obediẽtiam & reuerentiam debitam impendentes, eius ſalubria monita & mandata obſeruent, eccleſiaſtica cenſura compellas.*

**Vide. l. à diuo Pio. ff. de re iud.*

Gregorius ix. patriarchæ Grand.

Si Metropolitanus à ſuffraganeo iuramentum exigit vltra formam ſtatutam à canone: in eo, quod eſt vltra, ſuffraganeus non tenetur.

CAP. XIII.

DIlecti filij archiepiſcopi & capitulum Caſtellañ. ſuam ad nos querimoniam detulerunt, quòd cùm à Caſtellañ. epiſcopo exigeres iuramentum præter formam canonicam, quã cæteri ſuffraganei metropolitanis ſuis conſueuere præſtare, iidem conſpicientes ex hoc eccleſiæ ſuæ præiudicium generari, ad ſedem apoſtol. adpellarunt: & infra. Cùm igitur non deceat alij te feciſſe, quod ab alio fieri tibi nolles: mandamus, quatenus contentus forma canonica, quam nos à coepiſcopis noſtris nobis immediatè ſubiectis recipimus*, nil amplius à Caſtellañ. epiſcopo obtentu alicuius cõſuetudinis exigas prętextu præſtiti iuramenti, ſciens nos eundem epiſcopum ab huiuſmodi iuramento, quo ad alios articulos abſoluiſſe, vel denunciaſſe potus non teneri.

**Vide. l. 1. C. de ſum. tri. & fide catho. & l. 1. de eman. libe.*

IDEM priori fratrum prædicatorum, & archid. Rhegin.

Vacante epiſcopatu, Capitulum confirmat & infirmat electiones.

CAPIT. XIIII.

CVm olim cauſa. & infra. Quocirca mandamus, quatenus licet conuentus monaſterij ſancti Saluatoris Meſſan. ſint ipſo iure hac vice eligendi poteſtate priuati: de gratia tamen eligendi ſeu poſtulandi detis ipſis auctoritate noſtra liberam facultatem. Mandantes eiſdem, vt cùm eccleſia Meſſañ. vacet ad pręſens, electionem ſuam confirmandam, prout de iure fuerit, vel etiam infirmandam, præſentent capitulo Meſſañ.

IDEM archipresbytero ſanctæ M. maioris de vrbe.

Qui maior eſt ordine, licet in eccleſia; cilerius receptus, in loco & portione præfertur. h.d. ſecundum veram lect.

CAP. XV.

Statuimus,

STatuimus, vt presbyteri primum locum, diaconi ſecundū, ſubdiaconi tertium. Et ſic de reliquis obtineant ordinatim, etiam ſi poſterius admittantur. Et qui maior eſt ordine: etiam ſi poſtea ſit receptus, & in portione percipienda potiorem eſſe volumus, ac minores facere ſeruitia conſueta.

a ad huius cap. declarationi factum fuit c. vlt. ſup. de conſtitu.

IDEM archiepiſcopo Colocenſi.

Si eccleſia ſita in aliquo archidiaconatu erigitur in cathedralem, à iuriſdictione archidiaconatus eximitur. CAP. XVI.

CVm inferior potiorem ſoluere nequeat vel ligare*, ſed potior inferiorem liget regulariter & abſoluat, & ſatis abſonum videatur, vt filius poteſtatem habeat in parentem: miramur, quod cùm tu monaſterium de Cheur. conſtitutū in Firmienſi archidiaconatu tuæ diœceſis eccleſiam erexeris cathedralem: archidiaconatus Firmieñ. in tantam prorupit temeritatis audaciam, vt in epiſcopum ibi cōſecratum & eccleſiā, ſuā iuriſdictionem exercere præſumat: & infra. Mandamus, quatenus præfato archidiacono, a cuius iuriſdictione dictum epiſcopum denunciamus exemptum, id diſtrictè ſtudeas inhibere. Prouiſo vt ſi ex hoc archidiaconi Firmieñ. iura lædūtur, in diœceſi tua (vbi expedire videris) abſq; alieni iuris præiudicio recompenſationem illi facias congruentem.

*Vide l. decurio C. de decu. l. xij. no. in. l. homine. ff. manda.

IDEM Lemouic. Archi. & priori ſanctæ Radegun. Pictā.

Compoſitionem ſuper iure primatiæ vnus ſolus, cuius intereſt, poterit impedire. CAP. XVII.

HVmilis doctrina magiſtri: & infra. Mandamus, quatenus prælatorum Burdegaleñ prouinciæ in ea præſentium, & cathedralium capitulorum eiuſdem, necnō & Bituriceñ. capituli, ſuper prouiſione, quam inter Bituriceñ. & Burdegaleñ. archiepiſcopos in cauſa primatiæ duximus faciendam, requiratis aſſenſum, quo habito, prouidentiam noſtram ſolenniter publicetis. Si qui verò conſenſum præſtare noluerint, vos ſuperſedentes publicationi prædictæ, diſtrictè præcipiatis eiſdem, vt perſonaliter, ſi prælati fuerint, vel ſi alij, per procuratores idoneos, noſtro ſe conſpectui repræſentent, proſecuturi coram nobis ius, ſi quod habere contendunt, & ſatisfacturi parti alteri, ſi ſuccubuerint, in expenſis.

DE TREVGA ET PACE.

TIT. XXXIIII.

Alexander. iij. in concilio Lateranenſi.

Statuit tempora treugarum, & pœnas violantium. CAP. I.

TReugas, à quarta feria poſt occaſum Solis, vſque ad ſecundam feriam [in ortu] Solis, ab aduentu domini, vſque ad octauas Epiphaniæ, & à ſeptuageſima vſque ad octauas Paſchæ, ab omnibus inuiolabiliter ob[illegible] præcipimus. Si quis autem treugam frangere præſumpſerit, poſt

cap. xvj. In eo [illegible] ſeruet.

poſt tertiam admonitionem, ſi non ſatisfecerit, ſuus epiſcopus ſententiam excommunicationis dictet, in eum, & ſcriptam vicinis epiſcopis adnunciet, quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, imò ſcriptam ſententiam quiſque confirmet. Si quis autē hoc violare præſumpſerit, ordinis ſui periculo ſubiaceat. Et quoniam funiculus triplex difficile rūpitur, præcipimus, vt epiſcopi ad ſolū deum, & ad ſalutem populi habētes reſpectum, omni trepidatione ſepoſita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum ſibi conſilium & auxilium præbeant, neque hoc alicuius amore vel odio prætermittant. Quòd ſi quis in hoc opere trepidus inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

a ſcripto ſuſcepta vet.
Pſal. 138.
al. tepidus.

IDEM *in eodem concilio. c. xv.*

Perſonæ hic enumeratæ, plena ſecuritate gaudent tempore guerræ.

CAP. II.

INnouamus, vt presbyteri, *clerici*, monachi, conuerſi, peregrini, mercatores, ruſtici, euntes vel redeuntes, vel in agricultura exiſtentes, & animalia, quibus arant, & ſemina portant ad agrum congrua ſecuritate lætentur.[b]

b Poſterior pars huius cano. extat ſub ti. de cenſib. c. innouamus.

DE PACTIS.

TIT. XXXV.

Ex concilio [c] Aphricano.

c Karthaginis Africæ primo c. 12

Pacta quantumcunque nuda, ſeruanda ſunt.

CAPIT. PRIMVM.

ANtigonus epiſcopus *Matirenſis* dixit: [*& infra.] Aut inita pacta, ſuam obtineant firmitatem, aut conuentus (ſi ſe non cohibuerit) eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam. Dixerunt vniuerſi, [d] pax ſeruetur, pacta cuſtodiantur.

al. ſui.
d pax hic pro pactione poni videtur.
al. firmiter.

[* *Grauem iniuriam patior, & credo dolere ſanctitatem veſtram iniuriam meam, & computare communem iniuriam. Optantius epiſ. cum ſe repræſentaret, pactum meum habuit, & diuiſum eſt, quod ad ſe illiciat imperatorum animos contra diſciplinam, contra Euangelicam traditionem, contra pacem placitam. Nam ſi ſibi contingere poſſe arbitraretur, nūquam profectò in fratrem aliquis deliquiſſet. Vnde*]

Gregorius.

Conuentio inualida, per conſenſum ſuperioris validatur.

CAPITVLVM II.

QVotiens in conuentionibus noſter expectatur adſenſus, ne in dubium veniant, quæ geruntur, ratihabitio eas debet pro ſecuritate partium ſolidare.

IDEM *Ianuario epiſcopo Caralitano.*

lib. 8. ep. 38.

Iudex debet ſtudioſe agere, vt promiſſa adimpleantur.

CAP. III.

Quæ

QValiter in Sardinia:[* & infra.] Studioſè agendum eſt, vt ea, quæ promittuntur, opere compleantur.

[* *Minores vel pauperes ab eis qui illis maiores ſunt opprimantur, reuerendiſſimi fratris noſtri Carthaginenſ. epiſcopi atque eminentiſſ. filij n. Innocentij præf. epiſtolæ teſtatur, a quib. vt quæ nobis ſcripta ſunt noueritis, ipſarum vobis epiſtolarum exēplaria prouidimus tranſmittenda. Et ideo quia ea quæ nobis petenda ſunt, offeruntur*]

Alexander Exonen̄. & Vuig. epiſcopis.

Non valet pactum, per quod beneficium eccleſiaſticum debet pecunia reſignari.

CAPIT. IIII.

CVm pridem S. clericus procurator prioris & monachorum de Acra, & P. clericus pro cauſa, quæ inter eos & prædictum P. ac fratrem eius, cuius vicem ſe gerere dicebat ſuper eccleſia, & capella de L. vertebatur: ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, inter ſe (non tamen nobis mediantibus) conuenerunt, quòd eidem P. pro expenſis, quas fecerat, tres marchæ argenti ſoluerentur, & idem P. liti cederet, & à monachorum infeſtatione ceſſaret. C. Cumque compoſitionem iſtá auctoritate Apoſt. peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam, pro eo quòd videbatur prauam illicitæ pactionis ſpeciem continere: [* & infra.] Ille igitur noſtris monitis adquieſcens, & eidem liti pro ſe ac fratre ſuo renuncians, authentica inſtrumenta, quæ ſuper hoc habebat, in noſtris manibus reſignauit: quæ nos priori & monachis deſtinantes, mandauimus, vt eidem P. & fratri eius in aliquo ſtuderent beneficio prouidere, de quo maius lucrum valeant apoſtolica interceſſione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita prouenire. Cæterum quia prior & fratres adquieſcere noluerunt: mandamus, quatenus moneatis eoſdem, vt præfato P. & fratri eius competens beneficium conferant & adſignent: alioquin ſi vobis conſtiterit dictos clericos à prænominata eccleſia & capella abſque ordine iudiciario violenter eiectos: ipſas eiſdem reſtitui faciatis: non obſtantibus literis noſtræ confirmationis, quas prædicti prior & monachi à nobis impetraſſe noſcuntur. Simon.

[* *Monuimus autem prædictum P. vt ipſe tam pro ſe quàm pro ſuo fratre monachos in pace dimitteret, & eidem liti omnino abrenunciaret.*]

IDEM archiepiſcopo Eboracenſi.

Non valet pactum de ſuccedendo poſt mortem prælati in ipſius eccleſia.

CAP. V.

ACcepimus, quòd quædam ſunt eccleſiæ clericis tali tenore conceſſæ, quòd poſt eorum obitum alij nominatim ſuccedant. Verum quoniam hoc iniquum eſt, & ſacris canonibus

nibus inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari: mandamus, quatenus huiuſmodi ſucceſſiones tam deteſtabiles & iniquas adpellatione ceſſante prohibeas, & omnino friuolas & inanes eſſe diſcernas.

IDEM Cantuarienſi archiepiſcopo & eius ſuffraganeis.

Qui per pactum augendæ penſionis conſecutus eſt eccleſiam, debet ea priuari, & aliàs canonicè puniri. CAP. VI.

CVm clerici veſtræ iuriſdictionis (ſicut accepimus) decedentibus eccleſiarũ perſonis: paciſcantur ex ipſis eccleſiis maiores ſolito ſoluere penſiones, vt facilius poſſint eaſdẽ eccleſias adipiſci. Nos* ad tam deteſtabile vicium extirpãdum, fraternitati veſtræ mandamus, quatenus ne id adtentare præſumant, diſtrictius prohibentes (ſi contra prohibitionem veſtram venire præſumpſerint) adpellatione ceſſante eos taliter adeptis eccleſiis ſpoliatis: alias pro tantæ præſumptionis exceſſu, ſeueritate eccleſiaſtica punientes eoſdem.

**Alias, additur, intendentes.*

Conſt. lxvij.

Innocentius tertius in concilio generali.

Si eccleſia rem ſuam locando, vel in feudum concedendo, adponit pactum in præiudicium iuris parœcialis alterius eccleſiæ, non tenet: & quicquid hac occaſione perceperit, reddere cogitur illi eccleſiæ. CAP. VII.

PLerique (ſicut accepimus) regulares clerici & ſeculares interdum cũ vel domos locant, vel feuda concedunt, in præiudicium parœcialium eccleſiarum pactum adiiciunt, vt conductores & feudatarij decimas eis ſoluant: & apud eoſdem eligant ſepulturam. Cùm autem id de auaritiæ radice procedat, pactum huiuſmodi penitus reprobamus, ſtatuentes, vt quidquid fuerit occaſione huiuſmodi pacti perceptum, eccleſiæ parœciali reddatur.

Gregorius ix.

Non valet pactio in ſpiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpis, ſeu de re turpi, vel impoſſibilis de iure, vel de facto. CAP. VIII.

PActiones factæ à vobis (vt audiuimus) pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis: cum in huiuſmodi omnis pactio, omniſque conuentio debeat omnino ceſſare, nullius penitus ſunt momenti. Quod etiã de alijs eſt dicendum, quæ obſeruatæ, vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam iuxta legitimas ſanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impoſſibilis de iure, vel de facto, nullam obligationem inducit.*

**Vide. l. Inter ſtipulantem. §. ſacram. et l. impoſſibilis. ff. de verbo. oblig.*

DE TRANSACTIONIBVS.

TIT. XXXVI.

Gregorius iij. A. ſubdi. & domi. ab.

Inſtrumenta, & alia iura partium, contraria tranſactione tolluntur.

CAP. I.

Anthemio. ſic in vet.

SIcut graue: [& infra.] Poſt ſalubrem deciſionem de controuerſia veſtra factam, decreuimus, vt omnia inſtrumẽta, vel quicquid aliud eſt, quod partibus quoquo modo, aut

aut ex temporis præſcriptione, ſeu aliter opem de lege, aut quocunque priuilegio ferre poterat, ſit vacuum, & omni virtute caſſatum, & ſola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum perpetuumque robur obtineat. Cui ſi quid fortè incuria vel imperitia minus firmitatis inſertũ eſt, vires pleniſſimę notionis ex hac noſtra auctoritate ſuſcipiat.

Alexander tertius.

Tenet compoſitio ſuper decimis facta cum adſenſu ſuperioris.

CAP. II.

STatuimus, vt ſi ſuper decimis inter vos & aliquam perſonam eccleſiaſticam de adſenſu epiſcopi vel archiepiſcopi ſui compoſitio facta fuerit: rata & inconcuſſa perſiſtat.

IDEM Dulmenſi epiſcopo.

Si capitulum conſenſit tranſactioni, quam fecit prælatus nomine eccleſiæ, vlterius diſſentire non poteſt.

CAP. III.

COntingit interdum, quòd licet abbas vel prior alicuius conuentualis eccleſiæ, cum eccleſiaſtica vel ſeculari perſona ſuper his, de quibus inter eos controuerſia vertitur, coram delegato vel ordinario iudice tranſigat, capitulum tamen eandem tranſactionem nititur reuocare. Vnde quia nos conſulere voluiſti, tibi reſpondemus, quòd ſi abbas vel prior à capitulo ſuo de ratihabitione literas habuerit, tranſactionẽ, quam fecit (ſi fuerit aliquot annis ſeruata) capitulum ac ſi non conſenſerit in eam, non poterit reuocare.

IDEM abbati de Stra. & priori ſancti Euſebij.

Super eccleſiaſtico beneficio tranſigi non poteſt, etiam cum iuramenti interpoſitione.

CAP. IIII.

COnſtitutus in noſtra præſentia G. clericus ſua nobis adſertione monſtrauit, quòd cùm inter ipſum, & A. clericum ſuper capella de ſtratis controuerſia emerſiſſet, tandem per tranſactionem ſopita fuit: & licet hinc inde fide pręſtita firmata fuiſſet, eam tamen præfatus A. ſeruare recuſat. Quia igitur huiuſmodi tranſactiones ſpeciem continent ſimoniæ: mandamus, quatenus reuocata tranſactione in irritum, cauſam audiatis, &c.

IDEM Carnotenſi epiſcopo.

Per tranſactionem factam ſine auctoritate epiſcopi poteſt prælatus, ſed non eccleſia conſtitui cenſualis.

CAPIT. V.

DEcætero noueris, quòd cùm aliquis ad extraordinarium iudicem literis impetratis cum aduerſario ſuo componit, poſtmodum in eccleſia, de qua agitur, ius aliquod habiturus: Si compoſitio non eſt iuri contraria: non eſt à loci epiſcopo reprobanda. Sed cenſus abſque epiſcopali auctoritate, cui pręeſt

præeſt eccleſiæ ſub hoc prætextu ſolutus vitam eius, qui ſoluerit, non excedit.

IDEM Eboracenſi archiepiſcopo, & Vigoren. epiſcopo.

Si beneficium, quod per tranſactionem habetur, impetratur vt vacans ab eo, qui fuit tranſactionis mediator: non valet impetratio. h. d. quo ad titulum.

CAPIT. VI.

EX literis veſtris accepimus, quòd cùm olim inter R. & A. clericos ſuper eccleſia de Vult. coram te frater epiſcope, qui iudex fueras delegatus auctoritate G. qui tunc eidem A. patrocinabatur in cauſa, & teſtis inſcriptus fuerat, tranſactio facta fuiſſet, poſtmodum idem G. ſe mentiens clericum, cùm nondum eſſet in clericum tõſuratus: ſuper eadẽ eccleſia tacito de tranſactione literas noſtras impetrauit. Cùm autẽ idem G. non inficiaretur ſe tranſactioni interfuiſſe, & nondũ fuiſſe tonſuratum, cùm literas iſtas obtinuit, ei ſuper prædicta eccleſia ſilentium duximus imponendum.

IDEM.

Super eccleſiaſtico beneficio non poteſt tranſigi, ſed amicabiliter componi. h. d. & quotidie allegatur.

CAPITVLVM VII.

Ex 2. compilat.

SVper eo quod quęſiuiſti, vtrum de eccleſiaſtico beneficio in litigium deducto, poſſit fieri tranſactio: Tale damus reſponſum, quòd tranſigi ſuper re ſacra * & litigioſa non poteſt. etenim res ſacræ, vt poſſideantur aliquo dato, vel retento ſeu promiſſo, ſpeciem credimus habere ſimoniæ. Aliàs ſi gratis & amicabiliter inter ſe litigantes ſe componant, ſacris canonibus nequaquam dicimus obuiare.

* *Aliàs ſuper re religioſa et ſacra*

Stand. Elſebith.

IDEM abbati de ‡Strapho. & priori de § Phœbi.

Tranſactio facta de rebus eccleſiæ per prælatum, ſine ſuperioris conſenſu, non obligat ſucceſſorem.

CAP. VIII.

Famuſſa.

VEniens ad Apoſt. ſedis clementiam magiſter G. de *Fauil. ſua nobis inſinuatione mõſtrauit, quòd monachi maioris monaſterij, terras in parœcia ſanctæ M. de Marchia excolũt, & ab eadem eccleſia coloni eorum omnia eccleſiaſtica, tam neceſſaria, quàm voluntaria ſuſcipiunt ſacramenta, & tamen eidẽ eccleſię decimas ſoluere cõtradicunt: [*& infra.] Arbitrãtur autẽ ſe poſſe tueri cuiuſdã trãſactionis prętextu inter pręfatos monachos, & quendã ſacerdotẽ memorati Guil. prędeceſſorẽ factæ, vt de duabus carrucatis terræ, quas in dominio ſuo monachi tenẽt, tertiã tantũ decimarũ partẽ exſoluãt: [†& infra.] Mãdamus, quatenus niſi præfati monachi trãſactionem præſcriptam, auctoritate Apoſt. confirmatã eſſe docuerint, cùm aliàs inter perſonas facta potius, quàm inter eccleſias videatur, ne pacta inter alios acta aliis obeſſe patiamur:

ipſos

ipſos & agricolas decimationes ex quibuſlibet rebus prouenientes ex integro & illarum, quas illicitè detinuerant iuſtam æſtimationem reſtituere eidem eccleſiæ compellatis.

[[1]*Sed de frugibus tertiam partem ſoluunt, & duas partes ſibi retinere præſumunt, de reliquis autem minutis decimis vtpote nutrimentis animalium ſuorum, & de fructibus hortorum nil penitus præſtare non erubſcãt.*]

[**Quod fit vt inde occaſionẽ ſumentes malignãdi prædia ex agricolarũ defectu ad eos deuoluta, monachi in ſuum magis aſtutè quàm prouidè dominium conuertunt, quatuor vel fortè plures carruatas duabus aggregant, non tamen decimas præſtantes de illis, quoniam prius de duabus præſtitiſſent, cùm ſecundum compoſitionis tenorem integras de illis decimationes ſol uere tenerentur. Quoniam igitur nos conuenit de eccleſiis prouidere ne ſua cuilibet videantur iura perire. ſ. u. p. a. ſ.*]

Lucius iij.[a] Ormenſi epiſcopo.

a Morinenſi. p. c tua.

Sicut ſuper iure præſentandi, ita ſuper adnexo non poteſt tranſigi vt recedatur à lite, interueniente aliqua temporalitate.

CAP. IX.

PRæterea, quando inter laicos & viros religioſos de præſentatione alicuius eccleſiæ quæſtione ſuborta tranſigitur, ita quòd præſentationem laicus obtineat: religioſi verò nouam vel maiorem percipiãt in eccleſia, in qua prius nullam vel minorem habere conſueuerant portionem, an huiuſmodi tranſactio teneat, quęſiuiſti. Cùm igitur ipſa pactio ſimoniaca meritò videatur: Reſpondemus, quòd de iure non tenet, ne ex ea religioſi vllum debent commodum obtinere.

Celeſtinus tertius[b].

b p. c. bonæ memoriæ.

Super ſpirituali ſubiectione non licet tranſigi.

CAP. X.

PRæterea quarto loco quæſtio talis acceſſit, quòd quædam cella eximi voluit à ſubiectione, qua matrici domui tenebatur: 2 [[2]& infra.] Fratres illius cellæ, ſe confitentes in iure illi domui quondam fuiſſe ſubiectos, referebant quæſtionem olim de hac ſubiectione fuiſſe motam, & trãſactione ſopitam, eatenus vt quędam annuum cenſum eccleſiæ matrici reddendo eſſent à ſubiectione principalis domus exempti: [*& infra.] Prior conſequẽter pro maiori eccleſia proponebat, quòd de ſpirituali ſubiectione tranſigere non liceret. Reſpondemus igitur ꝙ ex prædicta fratrum confeſſione, contra eos ſententia procedere debeat, præſertim cùm illa tranſactio (licet nobis de illo, quòd cella determinatè reddere tenebatur, conſtare nequiuerit) iniquitatem ſimoniacam continuiſſe putetur.

[*cúmque cauſa debito Marte percuteret*]

[**Cæterùm ex aduerſo prior maioris domus duo pariter allegabat, vnum ſ. quod ex quo confeſſi fuerant ſe dudum illi domui fuiſſe ſubiectos, & non ante tranſactionem illam eſſe exemptos conſtabat, eos fuiſſe rebelles eo ipſo quòd ante tranſactionem illam & exceptionem ſe commenda-*

bant vel contendebant ab eiuſdem iuriſdictione eſſe ſubtractos, nec tranſactio ſubſequens eos poterat à tanto crimine inobedientiæ relaxare.]

Honorius tertius I. tituli ſanctæ Praxedis presbytero cardinali.

Iudex poteſt, & debet ſe interponere pro tranſactione inter partes facienda, præter quàm in caſibus, in quibus iura hoc non admittunt, vt ſuper matrimonio. hoc dicit.

CAP. XI.

EX parte tua: [*& infra.] Poteris *etiam* ad componẽdum interponere partes tuas, & interdum aliquid ſeueritati detrahere, prout (ſtatu imperij, & excedentium multitudine, prouida deliberatione penſatis) videris expedire: exceptis nimirum caſibus, qui compoſitionis, ſeu diſpoſitionis remedium non admittunt, vtpote coniugij ſacramentum, quod cùm non ſolum apud Latinos & Græcos, ſed etiam apud fideles & infideles exiſtat, à ſeueritate canonica circa illud recedere non licebit. In his verò, ſuper quibus ius nõ inuenitur expreſſum, procedas (æquitate ſeruata) ſemper in humaniorem partem declinando, ſecundum quod perſonas & cauſas, loca & tempora poſtulare videris.

*[*Fuit propoſitum coram nobis quòd nonnulli Græci furtiuè ſacros ordines à non ſuis epiſcopis receperunt, quidam etiam excommunicati celebrant in eccleſiis interdictis, & Græcis ritibus pertinaciter inhærentes in nullo volunt Latinis obedire prælatis. Præterea quidam Græci & Latini epiſcopi conſecrationes faciunt in alienis epiſcopatibus, & decimas percipiunt in eiſdem in epiſcoporum eorundem locorum præiudicium & grauamen, licet epiſcopi Græcorum nec percipere decimas, nec conſecrationes huiuſmodi conſueuerunt celebrare. Ad hæc laici Græci vxores ſuas ſecundum motum propriæ voluntatis dimittere, alias ſuperducere non verentur, ac operari dominicis ac feſtiuis diebus quemadmodum in profeſtis. Porrò quidam barones & milites tam Latini quàm Græci Abbatias & eccleſias alias cum hominibus & bonis alijs eorundem contra iuſtitiam detinentes, decimas non exſoluũt, & alios ſoluere recuſantes, in ſuo errore defendunt. etſi pro his & alijs exceſſibus feratur in eiſdem ſententia excommunicationis, eam in animarum ſuarum periculum & aliorum ſcandalum vilipendunt. Vnde à nobis poſtulas edoceri quid tibi agendum ſit, & qualiter Metropolitanus puniendus ſit qui quibuſdam euntibus cum mercibus in Alexandria contra ſtatutum concilij generalis licentiam tribuere de facto non expauit. Nos igitur d. t. G. Reſ. vt cùm iura canonica & ciuilia edita ſunt fere in omnibus his articulis prænotatis, procedas in his ſecundum canonicas & legitimas ſanctiones.]*

DE POSTVLANDO.

TIT. XXXVII.

Ex concilio Lateranenſi.

cap.xij. Sub Alexand. 3

Clericus, in ſacris vel minoribus beneficiatus, in ſeculari foro poſtulare non debet, niſi pro ſe, vel ſua eccleſia, vel miſerabilibus perſonis.

CAP. 1.

CLerici in ſubdiaconatu, & ſupra & in ordinibus quoque minoribus *conſtituti*, ſi ſtipendijs eccleſiaſticis ſuſtētur, coram ſeculari iudice aduocati in negociis ſecularibus fieri non præſumant: Niſi propriam cauſam, vel eccleſiæ ſuæ fuerint proſecuti, aut pro miſerabilibus fortè perſonis, quæ proprias cauſas adminiſtrare non poſſunt.

Sequitur:

Sed nec procuratores villarum aut iuriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquibus principibus & ſecularibus viris vt Iuſtitiarij eorum fiant, quiſquam clericorum exercere præſumat.

Innocentius iij. Compoſtellæ archiepiſcopo.

Canonici regulares poſtulare non poſſunt ſicut monachi, niſi pro vtilitate eccleſiæ, vel ſui monaſterij, & præcepto abbatis.

CAP. II.

EX parte tua nobis fuit propoſitum, quòd quidam canonicī regulares non ſolum in eccleſiaſticis, verùm etiam in forenſibus cauſis præſumunt aduocati officium exercere. Cumque obijcitur eis, quòd non debent eſſe forenſis, vel eccleſiaſtici negocii ſuſceptores vel executores, niſi fortè id monaſterij expoſcat vtilitas, abbate nihilo minus imperante, ad ſuam proponunt inſolertiam excuſandam, quòd capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de monachis non de canonicis regularibus loquitur manifeſtè. Vnde conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd idem iudicium de canonicis regularibus, quod & de monachis, quantum ad ſupradicta, credimus obſeruandum, licet de monachis in canone ſpecialiter ſit expreſſum.

Gregorius nonus.

Se ſummat. CAP. III.

CVm ſacerdotis ſit officium nulli nocere, omnibus autem velle prodeſſe: Non niſi pro ſeipſo, vel eccleſia ſua, vel (ſi neceſſitas immineat) pro perſonis coniunctis, aut miſerabilibus ſibi licitum eſt poſtulare: & infra. Clericus autem qui contra eccleſiam, à qua beneficium obtinet, pro extraneis aduocatus vel procurator eſſe præſumit, tanquam ingratus poteſt (maximè ſi clericus ſit eiuſdem eccleſiæ) beneficio huiuſmodi ſpoliari.

DE PROCVRATORIBVS.

TIT. XXXVIII.

Ex 1. compilat.

Gregorius Maximo Salonenſi epiſcopo.

Non auditur quis tanquam alterius procurator, niſi habeat mandatum legitimè factum.

CAP. I.

*Aliàs nunc.

ALia quidem: [& infra.] Scripſiſſe te quibuſdam comperimus, quòd prædictos viros *tunc ad cauſam non miſeris, & ideo, quæ cum ipſis facta ſunt ſubſiſtere non debere: ſed & Thomas ſibi hoc à te dictum perhibuit: ex qua re nec præſentium portitoribus iudicauimus eſſe credendum, ne de ipſis ſimiliter diceretur. Quia ergo hoc cautiores nos eſſe præmonuit, inſtructam perſonam cum mandato legaliter facto, & presbyterorum, ſeu diaconorum teſtiumque ſubſcriptionibus roborato, geſtiſque ex more indicto tranſmitte: vt quicquid cum ea actum fuerit, iure ſubſiſtat.

Alexander tertius.

Ex 2. compilat.

Non valet ſententia, etiam expenſarum condemnatoria, lata contra abſentem ex probabili cauſa legitimè per nuncium excuſatum. h.d. quantum ad verum intellectum.

CAP. II.

*Videl. Quæſitum.ar.à contrario ſen. ff. de re iudic.

QVerelam A. clerici accepimus: [†& infra.] Mandamus, quatenus ſi conſtiterit vobis, quòd Vigor. epiſcopus, præfatum A. in reſtitutione expenſarum, pro nulla alia rationabili cauſa condemnauerit, niſi pro eo tantum, quòd termino conſtituto ad eius præſentiam non acceſſit, infirmitate detentus, *cùm non poſſit quis cogi, niſi velit in grauibus cauſis procuratorem conſtituere, & ipſe ad probandum infirmitatem ſuam, presbyterum & diaconum deſtinauerit, cum abſoluere ab eadem ſententia minimè differatis.

[† Quod cùm ven. f. n. Vvigor. epiſcopus cauſam quæ vertitur inter ipſum & Sabin. epiſcopum ſuper eccleſia de Bubet de mandato noſtro ſuſcepiſſet fine debito terminandam. tandem quia idem clericus termino conſtituto ſuam ei exhibere præſentiam non potuit pro eo quòd erat infirmitate grauatus, ſicut per quendam presbyterum & diaconum, quos ad præſentiam ipſius epiſcopi miſerat, paratus erat probare eundem A. in reſtitutione expenſarum quas R. Luxon. Archidiac. pro ipſa cauſa ad diẽ ſibi ſtatutum tunc veniendo eidem condemnauit.]

Clemens tertius.

Sententia lata cum procuratore reuocato, & de hoc certificato, non præiudicat domino. hoc dicit ſecundum communem intellectum.

CAP. III.

EX inſinuatione archidiaconi Sag. accepimus, quòd cùm inter ipſum & magiſtrum G. ſuper quadam præbenda Le-

20. eccleſiæ cõtrouerſia mota fuiſſet:[*& infra.] Licet ab eodem archidiacono procuratori ſuo duobus clericis præſentibus expreſſè fuiſſet inhibitum, ne cauſæ cognitionem ſuſciperet, ipſe nihilo minus in cauſa procedens, ſententiam contrariam reportauit. Cæterùm, quia alter de prædictis clericis dicitur obijſſe, mandamus quatenus ſi per archidiaconum & ſuperſtitis clerici iuramentum conſtiterit de præmiſſis, *ſententia contra eum lata nequaquam obſtante, prædictæ præbendæ poſſeſſionem, cum fructibus inde perceptis (ſi eius reſtitutioni aliud canonicum non obſiſtat) auctoritate noſtra reſtitui faciatis eidem. Reſtitutione verò facta, ſi archidiaconus ipſe ſuam canonicam inſtitutionem probare potuerit, ipſam ratam permanere adpel. poſtpoſita decernatis.

*Vide l. in bonæ fidei. C. eo & l. admonendi ff. eod.

[*Eidem magiſtro propter hoc ad ſe. ap. accedente G. de coron. procuratorem ipſius arch. ſe gerens ad illam cauſam conſtitutam cum quibuſdam literis de ratihabitione prout decebat, ſe oppoſuit. Cùm autem aliquantulum in cauſæ cognitione proceſſum fuiſſet.]*

Innocent. iij. Cabilon. & Cathalañ. epiſcopis.

Reſcriptum ſuper conſecutiuis iudicij impetratum à procuratore reuocato, & de hoc certificato non valet, nec proceſſus, vel ſententia lata per ipſum, ſi reuocatio peruenit ad aduerſarium. hoc dicit ſecundum gloſſam.

CAP. IIII.

Ex 3. compilat.

IN noſtra præſentia Tulleñ. epiſcopus eſt conqueſtus, quòd cùm ad cauſam, quæ inter epiſcopum & decanum Tulleñ. ſuper dilapidatione, excommunicatione, & periurio, ac quibuſdam alijs criminibus vertebatur, T. & G. presbyteros procuratores inſtituens, ipſos ad ſedem apoſt. duxerit deſtinãdos, cùm de ipſorum fide poſtmodum titubaſſet, mandatum quod eis dederat, intra modicum temporis ſpatium reuocauit: ſed ipſi licet mandati literas reuocatorias recepiſſent, nihilo minus in negocio proceſſerunt, & procuratoribus ſe gerentes, cum aduerſario ingreſſi iudicium, cum eo ad Pariſien. archidiaconum & collegas ſuos in eiuſdem præiudicium noſtras literas impetrarunt:[*& infra.] Cumque prædictus epiſcopus ad probandum, quòd falſi procuratores fuerant, ab ipſis iudicibus inducias poſtulaſſet, ipſi exceptionem oppoſitã inutilem & ſuperuacuam reputãtes, ad probationem ipſius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficiũ cõuolauit. Sed iidem nihilo minus lite non conteſtata, & iuris ordine prætermiſſo, teſtes contra eum recipere preſumpſerũt, ipſum a Tullen. eccleſia per ſententiam remouendo. Nos verò licet vix fidem adhibere potuerimus, quòd dicti iudices, vtpote viri literati prouidi & honeſti taliter proceſſiſſent, maximè cùm in ſua relatione, quam ad noſtram præſentiam tranſmiſere, de huiuſmodi exceptione nullam fecerunt mentionẽ:

quia tamen epiſcopus per viros religioſos, prouidos & honeſtos, de quibus non eſt veriſimile, quòd ſuæ ſalutis obliti, ac iuramenti religione cõtempta, falſum teſtimonium tulerint, nobis fecit ſuper his, quæ ſunt propoſita plenam fidem, attendentes etiam, quòd falſi procuratoris exceptio non ſolum ante ſententiam, verumetiam poſtea poteſt obijci: *vtpote qua probata iudicium nullum & nullius momenti controuerſiæ reputantur, proceſſum ſupradictorum iudicum ſententialiter duximus irritandum.

**Vide l. licet. C. de iudic.*

[‡*Quorum citatio licet eidem epiſcopo minimè fuerit præſentata, cùm tamen ad eius notitiam deueniſſet quòd eiſdem erat cauſa commiſſa qua inter ipſum & dictum decanum & archidiac. vertebatur ad eorum præſentiam venire properauit.*]

Idem Brixien. epiſcopo.

Si agitur de adulterio coram iudice ſeculari ad pœnam legalem, non interuenit procurator: ſecus ſi coram eccleſiaſtico ad ſeparationem tori.

CAP. V.

a ſic in vete. lib. abſciſſum. c. tuæ. infr. de ſpõſalib. eſt pars huius cap.

TVæ fra. a& infr. Conſul. t. r. r. quòd ſi vir adcuſat vxorem de crimine adulterij coram iudice ſeculari ad pœnam legitimam infligendam, quia tunc inſcriptionis vinculum debet adripere, ſeque ad pœnam talionis adſtringere: nõ per procuratorem, ſed per ſeipſum præſentem oportet præſentialiter adcuſare. Si verò vir adcuſare velit vxorẽ de adulterio corã eccleſiaſtico iudice, vt ab eius cohabitatione diſcedat, quia tunc etſi forſan oporteat eum inſcribere, vt deſignet in ſcriptis nomen, locum & tempus, & omnia quæ comprehenduntur in lege ciuili: *ad talionem tamen non debet ſe aliquatenus obligare: ne forte cùm in probatione defecerit, intentionis ſuæ conſequatur effectum: ſuſtineri poteſt, ſi neceſſitas id poſtulauerit, vt per procuratorem adcuſet, quoniam huiuſmodi adcuſatio, etſi de crimine fiat, non eſt tamen criminalis, ſed quaſi mixta inter ciuilem & criminalem, quanquam in præſentia principalium perſonarum ſecurius procedatur. IDEM.

Vide l. libellorũ. ff. de adcu. & l. prætor edixit. & ibi Bart ff. vti poſ.

Qui de mandato domini cauſam procurauit, ab eo repetit expenſas propter hoc factas.

CAP. VI.

Ex 4. compilat.

CVm pro cauſa, quæ inter G. & F. Gabiõ. eccleſiæ archidiac. vertebatur: [†& infra.] Diſ. v. mandamus, quatenus expenſas archidiacono reſtitui faciatis, ſi legitimè probare potuerit ſe de mandato capituli ſuſcepiſſe prædicta negocia promouenda, & propter hoc ad ſedem Apoſt. acceſſiſſe.

[†*Procuratores vtriuſque partis ad n. præſentium acceſſiſſent, archid. ſ. procurator propoſuit quod à bo. me. pp. p n. confirmationis literas impetrauit, ſub quibuſdam cõſtitutionib eccleſiæ de cõmuni aſſenſu capituli conſtitutis ex quarum inobſeruantia eccleſia debito ſeruitio fraudaretur. petebat itaque procurator pro archidiacono memorato cauſam committi, & confirma-*

mari conſtitutiones prædictas & eas reſtitui quæ ad vtilitatem ipſius eccleſiæ coactus fuerat expendiſſe. & †.]

IDEM ſcholaribus Pariſien.

Vniuerſitas etiam ſcholiarum poteſt ad agendum, & defendendum procuratorem conſtituere. CAP. VII.

QVia in cauſis, quæ contra vos, & pro vobis mouentur, veſtra vniuerſitas ad agendum & reſpondendum commodè intereſſe non poteſt, poſtulaſtis à nobis, vt procuratorem inſtituere ſuper hoc vobis de noſtra permiſſione liceret. Licet igitur de iure communi hoc facere valeatis, inſtituendi tamen procuratorem ſuper his auctoritate præſentium vobis concedimus facultatem.

Honorius iij. epiſcopo Aegitanenſi. *Ex 5. compilat.*

Si citatus ad totam cauſam conſtituit procuratorem, quem poſtea reuocat, poteſt nihilominus contra eum procedi inquantum ſtatus cauſæ patitur ſine alia citatione h. d. quò ad intellectũ. CAP. VIII.

AVditis & intellectis, quæ ſuper delegatorum noſtrorum proceſſibus fuere propoſita: proceſſus ipſos, & quæcunq; ſecuta ſunt ex eis vel ob eos, noueris nos irrita iudicaſſe, non obſtantibus literis, quas de reuocatione mandati procuratori ſuo Colubrien. epiſcopus deſtinauit: cùm antequam ad illum literæ huiuſmodi peruenirent, fuiſſet ſuper eiſdem proceſſibus hinc inde concluſum. Cæterùm memoratum Colubrien. epiſcopum, qui procurauerat totum negocium ad examen ſedis apoſt. aduocari: & poſtmodum mandatum factum procuratori non ſine noſtro contemptu, & tuo diſpendio reuocauit: condemnandum tibi duximus in expenſis, quas feciſti à tempore, quo ad procuratorem ipſis reuocatoriæ literæ peruenerũt, & facies etiam vſquequo per ſe idem epiſcopus, vel per procuratorem idoneum ſe noſtro conſpectui præſentabit, in principali negocio legitimè proceſſurus.

IDEM M. & R. canonicis Mutinen.

Procurator epiſcopi cauſas epiſcopatus agit & defendit, licet non fuerit datus ſub nomine ſyndici vel actoris.

CAP. IX.

PEtitio veſtra nobis exhibita continebat, cùm Mutinen. epiſcopus in Liuoniam profecturus, vos vicarios & procuratores ſuos conſtituit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum epiſcopi Mutinen. vel cõtra illum agentibus reſpondere: frequenter opponitur, quòd facere non poteſtis, pro eo, quod in inſtrumento vicariæ, ſiue procurationis huiuſmodi non exprimitur, ꝙ epiſcopus ipſe conſtituerit vos ſyndicos vel actores: [†& infra.] Nos igitur ex tenore ipſius inſtrumenti liquido cognoſcentes ꝙ intentio fuit ipſius epiſcopi dare vobis agendi & reſpondendi pro ipſo epiſcopo liberam

beram poteſtatē, exceptionē huiuſmodi penitus reprobamus. [†*Vnde humiliter poſtulaſtis vt cum per exceptiones huiuſmodi frequenter impediatur vtilitas epiſcopi ſupradicti, ſuper hoc prouidere ſalubriter dignaremur.*]

Gregor.ix.nobili viro Vbaldo ciui Piſano.

Prouidere debet iudex, maximè in cauſa matrimoniali, quòd conſtituens procuratorem gaudeat plena libertate. CAP. X.

ACcedens ad apoſt.ſe.& infra. Mandamus, quatenus D. nobilem mulierem, quæ ſub tua poteſtate tenetur, plenæ reſtituas libertati, faciens ipſam ad caſtrum de Maſſa Lucanæ diœceſis ſecurè perduci, vt exiſtens ibidem libera, procuratorem liberè ordinare valeat, qui ſuam coram nobis iuſtitiam proſequatur. Tu ergo ſuper ſpōſalibus, quæ inter natam tuam & filium eiuſdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad præſentiam noſtram mittas, qui ad agendum & reſpondendum plenam habeat poteſtatem.

Idem Cantuarien. archiepiſcopo.

Si procuratori generali denegantur induciæ ad conſulendum dominum ex cauſa probabili abſentem, poterit procurator adpellare.

CAP. XI.

DIlectus filius magiſter L. rector eccleſiæ de Auna tranſmiſſa nobis petitione monſtrauit, quòd cùm R. preſbyter contra ipſum cauſa ſtudij Bononiæ commorantem ſuper eadem eccleſia ad iudices noſtras literas impetraſſet, earū auctoritate à iudicibus ipſis eodem rectore citato, procurator ipſius generalis ad omnia eius tractāda negocia, pro eo, quòd competentem terminum, intra quem rectorem ipſum conſuleret, vtrum deberet contendere vel cedere quæſtioni: ſibi concedere denegabant, pro eodem noſtram audientiam adpellauit.

Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocato in irritum, &c.

Idem epiſcopo Lexoneñ.

Si reus recedit à iudicio dimiſſo procuratore ſolummodo ad agēdum, contumax eſt, & condemnatur in expenſis. CAP. XII.

COnſtitutis in præ.n.H.priore Sagieñ.& T. laico, dilectū filium O. ſubdia. noſtrum ſuper cauſa, quæ inter ipſos ſuper quadam ſumma pecuniæ vertitur, conceſſimus auditorē: & infra. Quia prior ſuper ipſa pecunia, in qua dictus T. eum ſibi ſuæ vxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus receſſit, quendam procuratorem dimittens ſolummodo ad agendum, quem cùm auditor ipſe per mandatum procuratorium ſibi datum ad defendendum priorem ſufficientē non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipſo præfato T. in vnam marcham ſterlingorum condemnauit, taxatione præhabita

habita in expenſis* & infra. Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum eſſe dignoſcitur adprobantes, mandamus, quatenus partibus conuocatis &c. Idem.

**Vide .l.i. cum not. ibi. ff. quod eiuſd. vniuer.*

Tenet iudicium agitatum, cum procuratore reuocato, ſi reuocationem iudex & aduerſarius ignorauerunt .h. d. ſecundum communem intellectum & verum.

CAP. XIII.

MAndato procuratoris poſt litem conteſtatam à domino reuocato: ſi hoc ignorante iudice, vel aduerſario factum fuerit: iudicium quod idem quaſi procurator poſtmodum expertus eſt, ratum eſſe debebit.

Idem.

Filius familias poteſt eſſe procurator in iudicio, etiam ad futuras lites: & procurator datus cum pluribus ſimul in ſolidum, præfertur ſi præoccupauit negocium, ſecus ſi diuerſo tempore fuit datus. Item procurator adpellare debet à ſentẽtia, niſi ex cauſa excuſetur: quo caſu debet domino nunciare de ſentẽtia: adpellationem tamen proſequi non tenetur. CAP. XIIII.

NOn iniuſtè iudex proceſſit, qui filiumfami. in procuratorem admiſit, Quamuis ad futuras controuerſias conſtitutum. Qui licèt ſimul cum aliis datus fuerit, prius tamẽ procurationis officium occupauit. Quod fieri nequiſſet in procuratoribus diuerſis temporibus conſtitutis, quoniam dato poſteriori, prioris eſſet procuratio reuocata. * Potuit quoque is, & debuit à ſententia in eo, quod lata extitit contra ipſum, noſtram audientiam adpellare, vel (ſi iuſta cauſa excuſabat eundem) ſaltem domino conteſtari, vt ad adpellationis beneficium conuolaret. Licet adpellationem proſequi non teneretur inuitus. Idem.

**Vide .l. ſi quis eũ. §. fi. ff eo.*

Procurator vniuerſitatis, cuius maiores & iurati ſunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, niſi illi in procuratorio ſint expreſſi, vel eorum auctoritate factum ſit, vel ad id ſcientes ſint admiſſi. hoc dicit, & eſt deciſio notabilis & ſubtilis.

CAP. XV.

COnſulti ſumus, an conſtitutus ad impetrandum à communitate aliqua procurator, ab impetrando deberet excludi pro eo, quod maiores & iurati, * per quos eadem communitas regebatur tempore, quo iniunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis ſententia innodati.

T. r. quòd niſi eſſent illi in literis procurationis expreſſi, vel aliâs eorum auctoritate procuratoris inſtitutio facta fuiſſet, aut ſciẽs eos eſſe tales, ipſa communitas vnà cum eis conſtituiſſet eundem, non eſt procurator huiuſmodi repellendus.

**Vide .l. i ff. quod cuiuſque vni &c. c. cum non ignores. de præben.*

Ex 1. compilat. lib. 1. epi. 67. Petro.

DE SYNDICO. TIT. XXXIX.

Gregorius papa ſubdia. defenſori Siciliæ.

Religioſi debent habere ſyndicum, qui cauſas monaſterij agat defendat, etiam (ſi oportuerit) conſtituto illi ſalario.

CAP. I.

SIcut ſtudij noſtri eſſe debet à litigiis forenſibus monachos ſubmouere, ita neceſſe eſt noſtra prouiſione, quemadmodum negotia eorum diſponi debeant ordinare. Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fauſto loqui debeas, cui (ſi voluerit) conſtituto ſalario, monaſterij generaliter debeas negocia commendare. Expedit enim pro paruo incōmodo à ſtrepitu cauſarum ſeruos Dei eſſe quietos.

DE HIS, QVAE VI, METVSVE CAVSA FIVNT. XL.

Alexand. iij. Exoñ. epiſcopo, & priori ſanctæ Mariæ Cæſarra.

Si quis timore mortis poſtea ratum non habens, religionem profitetur: exire, & matrimonium contrahere poteſt: ſecus ſi a principio, vel ex poſt facto liberè conſenſiſſet.

CAPIT. I.

PErlatum eſt ad audientiam noſtram, quòd cum quidam nobilis & potēs M. vxorem ſuam ſuſpectam haberet, milites ſui eius præcepto eam ad quandam ſyluam ducētes, euaginato gladio occidere voluerunt: ſed tandem pietate ducti, ſub tali conditione pepercerunt eidem, quòd in monaſterio de Calobris habitum ſuſciperet monachale: [†& infra.] Epiſcopi verò *rem ignorantes* miſſi à viro, vt ei velum imponerent: quia iuuenis erat, & filium paruulum habebat, mutationem vitæ ſuæ ſuſpectam habentes, ſeorſum conuenerunt eandem: quæ rem patefaciens, quòd mortis timore monaſterium intrabat, propoſuit, & quod inde quandocūque poſſet, exiret: ſed aliter epiſcoporum (vt viri tyrānidi ſatisfacere videretur) mulieri velum imponere ſimulauit, tandē viro de medio ſublato, prædicta mulier de monaſterio exiens, alium maritū accepit: quos Gallagoritanenſis epiſcopus ad inſtantiam ſororum vinculo excōmunicationis adſtrinxit: [*& infra.] Ideoq; mādamus, quatenus prædictam mulierem & virum (recepto ſacramento, quòd veſtro debeant ſtare mandato) ab excommunicationis vinculo abſoluatis: deinde tam mulierē, quàm prioriſſam & moniales præſcripti monaſterij ante veſtrā præſentiam conuocantes, ſi legitime probatum fuerit non timore mortis prædictam mulierem religionem intraſſe, aut quod fecit, poſtmodum ratum habuiſſe: ipſam ad monaſterium redire, & habitum depoſitum readſumere cenſura eccleſiaſtica compellatis.

[†Qui

[†*Quo audito maritus eius quia reſeruata erat ad vitam, graue plurimum tulit, ſed tamẽ poſtmodum adquieuit, ſicq́ue factum eſt quod duos epiſcopos Cæſaraug. & Teraſonen. vt eam benedicerent & illi velum imponerent ad monaſterium ipſum adduxit.*]

[* *Ignorans pœnitus quomodo res proceſsiſſet. quoniam vtique ſententiam ven. f. n. Terragonenſ. archiep. poſtea confirmauit. Nos igitur de prudentia & honeſtate veſtra confidentes, cauſam ipſam experientiæ veſtræ duximus committendam, & fine debito terminandam.*]

Idem epiſcopo Vigornieñ.

Qui per metum amiſsionis patrimonij ſuo beneficio renunciat, illud repetere poteſt.

CAP. II.

ABbas ſancti Eadmundi, à quo R. præſentium lator patrimonium ſuum tenere dignoſcitur, milites *ſuos* & Burgenſes ad domum eius (ſicut accepimus) deſtinauit, qui eum à domo & vniuerſa poſſeſſione expellerent, niſi eccleſiam ſuam penitus abiuraret: quod cum idem R. tali modo coactus feciſſet, abbas alij conceſſit ſupradictam eccleſiam. Vnde quia quæ metu & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari: mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate reſtituas vniuerſa.

Clemens tertius. Ex 2. compilat.

Qui terrore laicorum electioni de ſe factæ renunciat, ſi renunciatio iuramẽto vel fide firmata nõ ſit: regimini, ad quod electus erat, præfici poterit.

CAP. III.

AD aures noſtras te ſignificante peruenit, quòd electus quidam in plebanum cuiuſdam eccleſiæ ad errorem laicorum renunciauit electioni, quæ de ipſo fuerat à clericis, vno excepto vnanimiter celebrata: [‡& infra.] Tuæ igitur diſcretionis præſentibus innoteſcat, quòd renunciatio facta ad terrorem laicorum (niſi forte iuramento, vel fide interpoſita, ſit confirmata) non impedit quo minus is, qui renũciauit eccleſiæ, ad cuius regimen prius erat electus, pręficiatur eidem.

[‡ *Is autem qui diſſenſit ante electionem ad ſe. apo. vocem appellationis emiſit. Ideoque conſulere voluiſti ſi renunciatio facta ad terrorem laicorum impediat quominus ad regimen prędictæ eccleſiæ is qui fuerit prius electus aſſumi debeat, & ſi eius appellatio valeat qui ſe non electurum iurauit, & ne alij eligerent, appellauit.*]

Innocen. iij. decano & ſubdiacono Linconeñ.

Qui per metum, qui cadere potuit in conſtantem virum, beneficio ſuo renunciare iurauit: & renunciauit: illud repetere poterit. Ex 3. cõpila.

CAP. IIII.

AD audientiam noſtrã magiſtro G. de Cheuelle ſignificante peruenit, quòd cũ eccleſiam de Cheuel. canonice fuiſſet adeptus, & aliquandiu pacifice poſſediſſet: grauiſſimo tandem metu regis, quòd eam reſignaret iurare coactus, eam in

corum,

eorum,ad quos pertinebat manibus reſignauit. Quia verò, quæ vi metúſve cauſa fiũt,carere debẽt robore firmitatis:mãdamus,quatenus ſi eundem ad reſignationem conſtiterit vobis per talem metum fuiſſe coactum, qui potuerit & debuerit cadere in virum conſtantem, non obſtante iuramento prædicto,quo non ad repetendum ſed ad reſignandũ, ſolummodo tenebatur,præfatam eccleſiam ei reſtitui faciatis.

Idem Vidronẽ. archiepiſcopo.

Excommunicatus non eſt,qui abſolutè coactus excommunicato communicat, ſecus ſi coactio fuit conditionalis.

CAPIT. V.

SAcris eſt canonibus: & infra. Diſtinguimus autẽ, vtrum is,qui communicat excommunicatis inuitus, ſit per coactionem adſtrictus,aut per metum inductus. In primo caſu talem non credimus excõmunicatione teneri,cum magis pati,quàm agere videatur. In ſecundo licet metus adtenuet culpam, * quia tamen non eam prorſus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere,excommunicationis labe credimus inquinari.

**Vide.l. fin. & ibi. Bar ff de cõdi.ob.tur.cau.et l.i.§. metus.ff. eod.*

Idem Marſil.& Agathẽ.epiſcopis.

Metum paſſo non ſubuenitur, ſi non fuit talis,qui cadere potuit in conſtantem virum.

CAP. VI.

CVm dilectus filius: & infra. *Nos igitur rationib. & allegationibus canonicorũ inſularum et abbatis de Florẽtia Ciſtren. ordinis qui eas in ſcriptis nobis exhibuit plenius per iam D. epiſcopum Portuen. eis auditorem à nobis conceſſum intellectis.*] Quia conſtitit nobis de voto emiſſo, & de præſtito iuramento à canonicis inſularum, quòd regulam Ciſtercieñ obſeruarent,vel tranſlationẽ ipſius eccleſiæ ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cùm vtrunque ſeruatum non vergat in diſpendium ſalutis æternæ, nolentes viam periuriis aperire. Non oſtante violentia, quæ proponebatur illata,cùm neq; metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, * & ideo nõ debuerat cadere in conſtantes. Nec obſtante dolo,pro quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos:cùm talis dolus non tam ad circunuentionem prædictorum Ciſtercieñ. quàm ad fatuitatem eorum debeat retorqueri. Super reſtitutione petita ſilentium eis duximus ſententialiter imponendum.

**Vide .l. ij. & ibi.B.ff.de noxa*

Gregorius nonus.

Probata violentia per teſtes,res amiſſæ probantur per iuramentum. Et ſuper valore rerum amiſſarum taxatione iudicis præmiſſa, & ſecuto petentis iuramento fit condemnatio.

CAP. VII.

SVper eo,quòd aduerſarius veſter ſe conquerebatur à vobis per violentiam ſpoliatum,arbitramini contra vos fuiſſe iniuſtè proceſſum,cùm non niſi proprio iuramento probauerit ſingula,

ſingula, quæ amiſit. Verùm poſtquam de violentia per teſtes. & de amiſſis rebus per ipſius conſtiterit ſacramentum: potuit iudex taxatiõe ab ipſo facta pro perſonarum ac negocij qualitate, vos in æſtimatione rerum amiſſarum iuramẽto aduerſarij declarata, rationabiliter condemnare.

DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE.
TIT. XLI.

Alexand. iij. Alphanẽ. epiſcopo.

Si in contractu venditionis vel locationis eccleſia fuit enormiter læſa, poteſt aduerſus talem contractum petere reſtitutionẽ in integrum: emptor tamen ſiue conductor non debet fraudari in precio ſuo, vel in ſumptibus per eum factis. CAP. I.

Ex I. compilat.

REquiſiuit .t.f. quid agendum ſit de poſſeſſionibus laicis, ſub modico cenſu conceſſis. Noueris itaque, quòd ſi eccleſia læſa eſt, & manifeſtè adparet detrimentum ipſius (cùm epiſcopo eius conditionem facere deteriorẽ non liceat, & eccleſia iure minoris debeat ſemper illæſa ſeruari) quæ in damnum eius data conſtiterit, ad ipſius conuenit ius, & proprietatem redire. Prouidendum eſt tamen, ne ſi fortè coloni poſſeſſiones illas expenſis ac labore ſuo reddiderint meliores, ſumptibus, quos bona fide fecerunt, debeant defraudari.

Innocentius tertius ſancti Gregorij, & ſancti [b]Sergij[b] abbatibus.

Ex 3. compilat. Gregorij.

Reſtituitur eccleſia læſa propter negligentiam procuratoris, qui iura eccleſiæ non produxit. CAP. II.

CVm veniſſent ad apo. ſe. electus & monachi Rothoñ. pro ſe ac pro monaſterio ſuo, ac magiſter A. pro epiſcopo Venet. eis ſancti Georgij *ad velum aureum* diacon. cardi. dedimus auditorem. Cora quo idem magiſter pro epiſcopi parte propoſuit, quòd cùm monaſterium Rothoñ. eſſet ſitum in diœce. Veneteñ. & eccleſiæ Venet. ſubiectum, prædictus epiſcopus poſſeſſione ſubiectionis vſus eſt hactenus inconcuſſe: ſed cùm occaſione cuiuſdam electionis, quæ ibidẽ facta fuetat, partes de communi adſenſu ad [b]Nateñ.[b] epiſcopũ & eius collegas [a] commiſſionis literas impetraſſent, duo eorum ad monaſterium acceſſerunt: quorum aduentum intruſus præſentiens, renunciauit huiuſmodi electioni, & ſe à monaſterio abſentauit. Sed iudices auctoritate apoſt. monachis iniunxerunt, vt ſyndicum vel procuratorem eligerent, qui in cauſis monaſterij & conſultè ageret, & vtiliter reſpõderet: diſtrictius inhibentes eiſdem, ne aliquem eligerent in abbatẽ donec plenius agnoſceretur de iure, quod epiſcopus ſe habere in abbatis electione dicebat. Monachi verò etſi procuratorẽ ad mandatum

Vicen.

a Abbates ſcilicet de Mater. & de Gromat.

datum iudicum elegiſſent, abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præſumpſerunt: cuius electionem epiſcopus petiit infirmari, & ſe ad poſſeſſionem reſtitui, qua eũ monachi ſpoliarant. Deinde iudices definitiuam ſentẽtiam protulerunt, electionem caſſantes eandem, quam ſententiam dictus magiſter petiit confirmari. Ad hoc fuit reſponſum, quòd licet per procuratorem ex parte monachorum fuiſſet propoſitum, quòd monaſterium ipſum ad Rom. eccle. nullo medio pertineret, dicti tamen iudices contra eos procedere nimis animosè cœperunt: & infra. Nos igitur inſpectis priuilegiis præ. no. Leonis, Grego. & Cle. quæ monaſterium illud ad ius & proprietatem indicant ſe. apo. pertinere, intelligentes, quòd monaſterij procurator, etſi eadem priuilegia coram prædictis iudicibus exhibere omiſerit negligenter, ius tamen non tam ſuum, quàm noſtrum fuerit proteſtatus, videlicet, ꝙ monaſterium ipſum ad Ro. ec. nullo medio pertineret, ne ipſius negligentia in damnum, tam noſtrum, quàm monaſterij redundaret, ad audientiam reſtituimus monachos Rothoñ. & infra. Electionem autem à monachis (ſicut dicitur) concorditer factam, pendente controuerſia ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

Rairoſen.

Idem Helieñ. & Floreñ. epiſcopis.

Eccleſia læſa in probatione neceſſaria omiſſa, poteſt petere reſtitutionem in integrum, non obſtante termino iuris probationis excluſiuo. Et reſtitutionem petere poteſt, non ſolum contra priuatum, ſed etiam contra eccleſiam. h. d.

CAP. III.

atteſtationi. inſtrumentis & allegationib. vt erat in autenti.

[a] Veſham.

[b] Rendo

[c] Veſham.

AVditis & intellectis cauſæ meritis in quæſtione, quæ vertitur inter Vigorieñ. epiſcopum & abbatem de Eueſcam ſuper eccleſiis in valle de [a] Eueſcam, quas epiſcopus adſeruit ad ſe diœceſana lege ſpectare: abbas autem eas ab eius iuriſdictione prorſus eſſe exemptas, cognouimus euidenter eccleſias illas per priuilegia illa Ro. pon. non eſſe ab epiſcopali iuriſdictione ſubtractas, niſi forte vallis de Eueſcam ſit ille locus, qui fuit à duobus regibus [b] Roe, videlicet & Offa libertati donatus, & quem bonæ memoriæ Celeſtinus papa libertati donauit, ſicut in ipſius priuilegiis continetur. Verùm tãto tempore probantur per teſtes ab abbatibus de [c] Eueſcam pleno iure poſſeſſæ, vt videatur in eis ius epiſcopale legitimè præſcripſiſſe, niſi fortè per tantum temporis ſpacium Vigorieñ. eccleſia interim vacauiſſet, vt tempore vacationis ſubducto, præſcriptio minimè ſit completa: & infra. Licet autem vtrinq; ſit in cauſa concluſum, quia tamẽ vtraq; pars neceſſariã (vt adſerit) probationem omiſit: nos attendentes, quòd vtraque eccleſia fungatur iure minoris, æquitate penſata vtrãque reſtituimus contra reliquam, ad probandam rationem omiſſam,

ſam, ne alterutra pars propter huiuſmodi negligentiam graui iactura lædatur.

Idem priori ſanctæ M. ad carceres, & L. canoñ. ſanctæ M. de Mandria.

Reſtitutio ex iuſta cauſa etiam maiori eſt concedenda, dummodo iuſta cauſa petendi probetur. Si autem non probatur plenè vel ſemiplenè, conceditur reſtitutio in cauſa fauorabili.

CAP. IIII.

EX literis abbatis de Calueñ. didicimus, quòd cùm Ramiſanæ & Grimol. archiepiſcopi inter I. virum & L. mulierem ex delegatione noſtra ſententiam diuortij protuliſſent, & adpel. interpoſita cognitionem ſentẽtiæ ipſi abbati & archipreſbytero Paduano duxerimus committendum, quia pars mulieris ad peremptorium terminum non acceſſerat, abbas ipſe, cui aliter coniudex commiſerat vices ſuas, allegationibus diligenter inſpectis latam à iudicibus prædictis cõfirmauit ſententiam: ſed poſt octo dies pater puellæ accedens ad ipſum, intellecto quòd ſententiam protuliſſet, firmauit proprio iuramento, quòd quidam ad eum & filiam eius accedens, fraudulenter ſub ipſius abbatis nomine falſas eis literas præſentauit, quibus mandabatur eidem, vt quia iudex ad diem, quam adſignauerat, venire non poterat, poſt octo dies à termino conſtituto, ipſius ſe cõſpectui præſentaret: & poſtmodum adpellauit ad ſedem apo. & etiam ſupplicauit. Licet autem de fraude taliter perpetratã per huiuſmodi iuramentum non cõſtet ad plenum, in fauorem tamen matrimonij de benignitate canonica contra fraudem propoſitam ſupplicationem mulieris admiſimus, & ad audientiam reſtituimus eam pro matrimonio poſtulantem. Ideoq; mandamus, quatenus de cauſa prioris adpellationis ordine iudiciario cognoſcentes, confirmetis vel infirmetis, ſicut iuſtum fuerit, ſententiam à primis iudicibus promulgatam.

Idem epiſcopo & capitulo Oſceneñ.

Etiam contra ſententiam papæ reſtituitur eccleſia. hoc primo. Et cauſa reſtitutionis in integrum debet præſentibus partibus tractari. hoc ſecundo. hæc duo dicit quo ad titulum.

CAP. V.

TVm ex literis *bo. me* C. papæ præ. no. tum ex his, quæ ipſius temporibus geſta fuerunt *frater epiſcope*. grauem Ilerdeñ. eccleſiæ intelleximus quæſtionem per ſententiam Eugenij papæ ſuper eccleſiis quibuſdam prolatã, ſe læſam enormiter, & olim & nunc etiam conquerentis. vnde cum idem Cel. tẽpore Anaſtaſij papæ proximi ſucceſſoris eiuſdẽ Eugenij in minori adhuc officio cõſtitut⁹, in partibus Hiſpaniarũ legationis officio fungeretur, & ex delegatiõe ipſius cognoſcere cœpit de contro-

.i. barba de de . fa. de gellar. & de Alcezar.

controuerſia memorata, cui etiam Alexand. ſucceſſor ipſius Anaſtaſij, officio legationis denuo in partibus eiſdem fungenti, cauſam commiſit eandem: idem quoque Celeſtinus ad apicem ſummi pontificatus promotus. G. ſancti angeli diacon. cardi. tunc apo. ſe. leg. dictam controuerſiam ſub eo tenore commiſit, vt inſpectis Ilerden. eccleſiæ priuilegiis, auditis etiam partium rationibus, memorata ſententia non obſtante, definitiuam proferret ſententiam, eamq́ue faceret obſeruari: verum quoniam per ipſum legatum, aut per alios, quibus ſub eodem tenore cauſa eadem commiſſa extitit (licet producti teſtes ex parte Ilerdeñ. epiſcopi recepti fuerant) mandatum apo. non extitit adimpletum, magiſter A. canonicus Ilerdeñ. poſtulauit per officium noſtrum dictam ſententiam in melius reformari, & contra eam reſtitui eccleſiam Ilerdeñ. Nos igitur cum fratribus noſtris & aliis deliberauimus diligẽter: nonnullis adſerentibus, quòd cum prædictus C. præ. n. cõtra iam dictam ſententiam viſus fuerit Ilerdeñ. eccleſiæ reſtitutionis beneficium indulſiſſe, cum ea nõ obſtante duxerit negocium committendum, & nos ſupplicationem eiuſdem eccleſiæ admittere debebamus, præſertim quia ſententia Rom. ſed. non negatur poſſe in melius commutari, cùm aut ſubreptum aliquid fuerit, aut ipſa pro cõſideratione ætatum & temporum ſeu grauium neceſſitatum diſpenſatiuè quicquam ordinare decreuit. Et ſecundũ iura ciuilia principes etiã contra res bis iudicatas in auditorio ſuo examinari, reſtitutionem in integrũ permiſerunt. Perſpeximus quoque ex data ſententiæ in regeſto dicti Eugenij papæ repertæ, quòd primo menſe ſui pontificatus fuerit promulgata: quando non plenè de meritis ipſius cauſæ videbatur inſtructus, illa nitens præcipuè ratione, quod priuilegium Vrbani ſecundi ex parte veſtra productum, ſubiectum fuerat falſitati, cuius tenorem nos in regeſto ipſius inuenimus incorruptum. Tandem deliberatio noſtra in hoc reſedit: vt an data ſit reſtitutio, an dãda contra præmiſſam ſententiam, partibus præſentibus decernatur, quarum adſertione merita cauſarum panduntur. Quo circa mandamus, quatenus vſque ad feſtum beati Lucæ, vel in propriis perſonis, vel per idoneum reſponſalem noſtro vos conſpectui præſentetis, quòd dicta ſententia retractari non debeat (ſi poteritis) oſtenſuri: vel ſi fortè exigente iuſtitia fuerit retranctanda, vel per vos vel per reſponſalem idoneum adpareatis ſufficienter inſtructi: vt in principali negocio canonicè procedatur: pro certo ſcituri, quòd cùm propter multam locorum diſtãtiam non poſſit ad vos ſine magnis laboribus & expenſis ſæpius haberi recurſus, ſi ad præmiſſum terminum, quem vobis peremptorium adſignamus, iniuncta vobis contempſeritis adimplere:

nos

nos nihilo minus in ipſo negocio, quantum de iure poterimus, procedemus.

Idem.

Petitio reſtitutionis in integrum contra ſententiam ſuſpendit regulariter executionem ſententiæ in euentu iſtius cauſæ reſtitutionis fallit ſi contra petentem reſtitutionem eſt præſumptio malitiæ, quòd cauſa differendi executionem hoc petat: quo caſu executio fit præſtita cautione de reſtituendo, ſi petens reſtitutionem obtinebit in cauſa. hoc dicit, ſecundum mentem iuncta gloſ. pe. & in hoc vltimo eſt iſte text. valde ſingularis reſpectu vtriuſque iuris. Ex 4. compilat.

CAP. VI.

SVſcitata ſuper diuerſis articulis inter Burgeñ. epiſcopum & Ouieñ. monaſterium quæſtione: & infra. Nos intellectis, quæ vtraque pars propoſuit coram nobis ſuper quatuor articulis prænotatis, monaſteriũ Ouieñ. iuſtitia condemnauimus exigente. Sententia verò lata procurator monaſterij ad probandam præſcriptionem factam tam ſuper quatuor articulis prænotatis, quàm etiam ſuper quibuſdã decimis per tranſactionem adquiſitis, reſtitutionem in integrum nomine monaſterij poſtulauit, quam eidem duximus indulgendam: & infra.

Ne verò per excogitatam malitiam (ſicut ex præſumptionibus pluribus videbatur) effectum ſententiæ in damnum epiſcopi contingeret impediri, néue monaſterium per executionem ſententiæ propter diuerſas ſuſpiciones incurreret detrimentum, nos æquitate penſata, iure duximus prouidẽdum, vt ante omnia ſupra dicta ſententia executioni mandetur: & infra. Volumus nihilominus & mandamus, vt ab epiſcopo ipſo recipiatis idoneam cautionem: quòd ſi monaſterium in cauſa ipſa præualuerit, vniuerſa, quæ medio tẽpore ſententię ipſius occaſione perceperit, monaſterio reſtituat memorato.

Honorius. iij archiepiſcopo & capitulo Brachar.

Poſt peremptorium non auditur eccleſia de iure communi, auditur tamen per beneficium reſtitutionis in integrum. Ex 5. compilat.

CAP. VII.

COram felicis me. I. papa præ. n. lite inter archiepiſcopum Toletañ. & te frater archiepiſcope ſuper primatia ſolenniter conteſtata, fuit peremptorius terminus adſignatus: & . j. Sic in veteri abſciſſum.

Verùm elapſo termino conſtituto, poſt expectationẽ non modicam comparuerunt procuratores veſtri: ſed quia non attulerant depoſitiones teſtium & alia munimenta, dilationem cum inſtantia poſtularunt. Poſtquam verò contra eos interlocuti fuimus ſuper dilatione petita, tandem indulgeri eccleſiæ Bracharẽ. dilationem propter inſtructionem cauſæ per auxilium reſtitutionis in integrum poſtularunt, exhibentes ſuper

hoc ex parte veſtra ſpeciale mandatum. Nos autem vſque ad octauas Pentecoſtes per reſtitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum.

Gregorius nonus.

Reſtituitur minor in eo, quod contraxit vel omiſit, ſi probat exinde ſe læſum, & ſit intra tempora reſtitutionis petenda.

CAP. VIII.

Conſtitutus in noſtra præſentia magiſter Guil. pro ſe ac fratre ſuo I. canonico Parroſinen̄. exibita nobis petitione monſtrauit, quòd cum eis in minori conſtitutis ætate, ac eorum matre (cuius ſucceſſores exiſtunt) rebus humanis exempta, quondam G. pater ipſorum quaſdam poſſeſſiones vtriq; communes quibuſdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (vt huiuſmodi venditio robur firmitatis haberet) emancipauit eoſdem, & fecit eos contractui conſentire. Quare ſupplicauit: vt vel venditionem eandem mandaremus nunciari nullam, vel cum adhuc exiſtant intra tempus ad obtinendum beneficium in integrum reſtitutionis indultum, & intra annum & diem à tempore contractus ipſis tanquam proximioribus competeret ſuper illa portione ius offerendi emptoribus precium: iuxta municipij Parroſinen̄. conſuetudinē adprobatam, quod hactenus omiſerunt, dignaremur eis ſuper vtroq; (cùm in hoc non modicum læſi noſcantur, & emptoribus portionis eiuſdem, vel eorum ſucceſſoribus preciū ſint offerre parati) per idem beneficiū ſubuenire. Quocirca mandamus, quatenus ſi præmiſſa inueneritis veritate ſubnixa, vel venditionem prædictam quò ad partem ex ſucceſſiōe materna, ipſos contingentem nullam nunciare curetis, ſi in ea debita iuris ſolennitas eſt omiſſa: vel ſi forſitan interuenerit, & eos læſos eſſe conſtiterit, tam ſuper ea, quàm ſuper reſidua portione, dum tamen quod offerunt duxerint faciendum, auctoritate noſtra in integrum reſtituere ſtudeatis.

Idem.

Reſtitutio in integrum poſtulanda eſt ab ordinario, adminiſtrationem habente vel à delegato ab eo, ſiue hæc cauſa ſit ſpecialiter delegata, ſiue incidat in cauſa generaliter commiſſa. Ab ordinario vero adminiſtrationem non habente vel à delegato peti non debet, niſi veniat incidenter in cauſa. Arbiter autem de cauſa reſtitutionis non cognoſcit, nec poteſt aſſumi in maioribus cauſis.

CAP. IX.

Cauſa reſtitutionis in integrum, coram iudicibus ordinariis adminiſtrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterit & finiri, ſiue hoc ipſis delegatis ſpecialiter demandatum fuerit, ſiue in commiſſo eis negocio contingat incidere huiuſmodi quæſtionem. Delegati verò ab ordinariis, qui

qui adminiſtrationem non habent, ſed tantummodo facultatem iudicandi, ſeu arbitri de hac cauſa cognoſcere nequeunt, niſi coram eis mota fuerit incidenter. In matrimoniali quoq; cauſa, liberali vel criminali, cum maiores iudices exigant, arbiter nequit adſumi.

Idem.

Reſtitio denegata eccleſiæ, vlterius ſibi non conceditur, niſi ex noua cauſa: reſtituitur tamen ad appellandum à ſententia denegationis.

CAP. X.

BEneficio reſtitutionis in integrum eccleſiæ tuæ in alio iudicio denegato reſtitutio (præterquam ad adpellationem omiſſam) videtur eidem eccleſiæ poſſe denegari, niſi nouis defenſionibus ad huiuſmodi ſit beneficium admittenda.

DE ALIENATIONE IVDICII MVTANDI CAVSA FACTA. TIT. XLII.

Alexander tertius. Ex 1.compilat.

Is, in quem facta eſt alienatio rei cauſa mutandi iudicij, conuenitur per reſcriptum impetratum contra alienantem.

CAP. I.

EX quorundam *certa* relatione audiuimus, quòd cùm aliqui *viri eccleſiaſtici de prouincia veſtra pro iuſtitia ſua* literas à nobis commiſſionis impetrant: aduerſarij (vt mãdatum noſtrum eludant) antequam literæ ad iudicem perueniant, vel etiam poſtea prius quàm citentur ab eis, in vocem adpellationis prorumpunt. [* & infra.] Nos igitur cõtra prædictam calliditatem & verſutiam prouidere volẽtes: mandamus, quatenus ſi aduerſarij eorum pro euacuando noſtro mandato taliter adpellauerint, aut de poſſeſſione, de qua controuerſia vertitur, commutationem fecerint, vel ſe malitioſè duxerint abſentandos: eos, qui in poſſeſſione ſe ingeſſerunt, adpel. ceſ cogatis ſub veſtro examine iuris æquitati parere.

[* *Vel commutationem facientes aliquos in poſſeſſionem eorum de quibus controuerſia vertitur, malitioſè inducunt.*]

Greg. ix. abbati S. Nicolai, & decano Fareñ. Moriñ. diœce.

Clericus cauſa mutandi iudicium, non debet recipere ceſſionem à laico.

CAP. II.

EX parte Scabinorum Hipreris fuit propoſitum, quòd inter laicos eiuſdem loci quæſtionibus emergentibus dirimendis per iudicium ſeculare, quidam clerici ſibi dono vel precio ab aliquibus laicorum ipſorum cedi faciunt actiones, vt aduerſarios ad eccleſiaſticum forum trahant, & prædam ex huiuſmodi commercio adſequantur: & infra. Cum igitur ceſſiones & emptiones litiũ legitime prohibeãt ſanctiones, ita ꝙ

iactura cauſæ adficiant illos, qui ſibi potẽtiorum patrocinium taliter aduocare præſumunt, & ex eo ſint etiam odioſæ, quòd ex fonte cupiditatis videtur procedere: mandamus, quatenus clericos memoratos à præſumptione huiuſmodi per cen. eccle. compeſcatis.

DE ARBITRIS. TIT. XLIII.

Ex concilio Aphricano.

Arbitri ſunt in diſpari numero adſumendi, & eis diſcordantibus ſtatur ſententiæ maioris partis.

CAP. I.

SAnè: & infra. Si autem ex cõmuni placito epiſcoporum, inter quos cauſa verſatur, arbitros elegerint: aut vnus eligatur, aut tres: vt ſi tres elegerint, aut omnium ſequantur ſententiam, aut duorum.

Alexander. iij. Eboraceñ. archiepiſcopo.

Nullum eſt arbitrium ſeu arbitramentum continens peccatum per partes non remiſſibile. CAP. II.

Ex 2. compilat.

NOn ſine multa neceſſitate A. presbyter nobis propoſuit, quòd cùm in eccleſia ſancti Alphridi per manum R. archi. de Suella perſonæ illius eccleſiæ capellanus inſtitutus fuiſſet, eodem R. mortuo M. nepos eius, qui ſibi in eccleſia iam dicta ſucceſſit, eundem presbyterum capellanum ibidem iterum ordinauit [* & infra.] Cùm autem idem presbyter *per ſe adhuc* extra prouinciam exulans, de ſuo beneficio non poſſet iuſtitiam obtinere, nec ſuam vlterius inopiam ſuſtinere, per dolum & fraudem ipſius M. ab eo eſt ſacramentũ extortum, vt arbitrium clericorum duorum exinde ſuſciperet & ſeruaret: qui iam dicto M. fauentes presbytero præceperũt vt quinque marchas pro eodem ſuſciperet, & toti cederet quæſtioni. Quoniam igitur non decet te aliquatenus ſuſtinere, vt quod perperam arbitrati ſunt, debeat incorrectum relinqui, mandamus, quatenus ſi ſe cognouerint præfati clerici tam nequiter arbitratos fuiſſe, dictum presbyterum ab obſeruãtia iuramenti auctoritate noſtra prorſus abſoluas: vel ſi arbitrium ipſum noueris æquitate ſubnixum, ad obſeruantiam ipſius vtranque partem adp. ceſ. compellas.

[*Quorum temporib. xxx. annis & vltra capellaniam eiuſdem eccleſiæ pacificè ſe aſſerit tenuiſſe. tandem verò idem M. ab eadem eccleſia volens ipſum presbyterum remouere, in eũ cœpit indebitas exactiones exercere: & quidam eius homo circa domum ſuam egreſſus, violentas manus in eum iniecit & idem M. niſus eſt eum circumuenire, vt pro. v. marcis argenti quas eidem idem M. ei promittebat annuatim nomine penſionis ſolutuum prædictæ capellaniæ cedere non diſſeret. Præfato verò presbytero nolente eius exequi voluntatem. M. prædictus tantum dicitur feciſſe, quod poſt

poſt multas iniurias & grauamina ſibi illata occupatis omnibus alijs rebus ab officio & beneficio eſt ſuſpenſus vel ſpoliatus.]

Idem.

Arbiter adſumptus in patrimoniali cauſa clerici, non poteſt adiudicare rem eccleſiæ poßidendam, etiam ad vitam clerici. hoc dicit. & eſt caſus notabilis.

CAP. III.

PEruenit ad nos, quòd cùm G. de Cal. ſororem G. clerici duxiſſet in vxorem, idē G. fidei interpoſitione firmauit, quod v. ſol. ſterlingorū annuatim daret eidem. vnde cùm ſuper eiſdem. v. ſol. inter ipſos cōtrouerſia mota fuiſſet, in quatuor cōpromiſère perſonas, quæ taliter arbitratæ fuerunt, quòd idem G. decimas, quas in parœcia de Cal. prçfatus G. habere digno ſcitur, pro. v. prætaxatis ſol. perciperet annuatim. Vnde quoniā huiuſmodi arbitrium eccleſiæ poſſet in poſterū perniciosum exiſtere, mandamus, quatenus ſi ita inueneris, prçnominatum G. diligenter commoneas, & ec. di. compellas, vt prælibatas decimas liberas omnino dimittat, nec ſibi occaſione huiuſmodi aliquid vlterius vindicare præſumat. Clericū verò moneas, vt cum eodem G. amicabiliter ſtudeat conuenire.

Innocentius tertius cancellario & magiſtro Loth. canonico Pariſieñ. — Ex 3. copila.

In mulierem ſingularem tanquam in arbitratricem compromitti non poteſt. ſecus ſi mulier habet alias iuriſdictionem de iure communi vel conſuetudine. nam tunc etiam ſuper rebus temporalibus eccleſiæ poteſt in eam valide compromitti. h. d. clarè.

CAP. IIII.

DIlecti filij Abbas & conuentus de Scarduna Ciſtercieñ. ordinis, ſua nobis querela monſtrarunt, quòd cùm inter eos ex vna parte, ac hoſpitalarios *de Cretesis Seno. diæ.* ex altera, ſuper vſuario cuiuſdam nemoris *in marchia quod Fagetum dicitur in territorio vallis mortue* quæſtio verteretur, in *chariß. in Chriſto filiam* A. reginam Francorum *illuſtram* fuit cōpromiſſum vtrinque. quæ cauſæ meritis intellectis, arbitriū duxit per definitiuam ſententiam promulgandum: [*& infra.] Quamuis autem ſecundum regulam iuris ciuilis fœminæ à publicis officiis ſint remotæ, & alibi dicatur, quòd licet ſummæ opinionis exiſtāt, ſi arbitrium in ſe ſuſceperint, vel ſi patronæ inter libertos ſuos interpoſuerint audientiam, ab omni ſunt iudiciali examine ſeparandæ, vt ex earum prolatione nulla pœna aduerſus earum contemptores, nullaq́; pacti exceptio habeatur: quia tamen iuxta conſuetudinem adprobatam, quæ pro lege ſeruatur, in partibus Gallicanis fœminæ præcellentes in ſubditos ſuos ordinariam iuriſdictionem habere noſcuntur, mandamus, quatenus hoſpitalarios, vt arbitrium ipſum, præſertim cum epiſcoporum fuerit præſentia & conſilio roboratū, ſicut — Extra. s. — l. vlt. C. de arbitris. — Nota.

prouidè latum eſt,& ab vtraque parte ſponte receptum, obſeruent per pœnam in compromiſſo ſtatutam adpel.poſtpo. compellatis.

[* *Et redactum in ſcripto proprio & epiſcoporum qui ibi interfuerunt fecit firmari ſigillis.contra cuius ſententiam hoſpitalarij temerè venire non timent.*]

al. Pig .mi1. Idem abbati & conuentui de Pigrauia.

Eccleſia empta non poteſt in præiudicium exemptionis compromittere. hoc dicit.& clarè. CAP. V.

CVm tempore C papæ præ.no.[* & infra.]Super controuerſiis,quæ inter te & Mesburgeñ.epiſcopũ & quoſdam tuos monachos vertebantur,te promiſiſti arbitrium Magdeburgeñ.archiepiſcopi ſeruaturum: [.† & infra.]Quia legitimè conſtitit,quod fide hincinde data compromiſſum eſt in archiepiſcopum memoratum,nos arbitrium ab ipſo prolatum decernimus obſeruandum,illis duntaxat capitulis exceptis,quæ contra libertatem ipſius monaſterij, & duarum capellarum eiuſdem in arbitrio ſunt expreſſa. Cùm etſi ſponte volueris,de iure tamen nequiueris ſine licentia Roma. pontifi.renunciare priuilegiis vel indulgentiis libertatis,quæ monaſterium illud indicant ad ius & proprietatem Rom. eccleſ. pertinere.

[* *Tu ſili abbas ad Ro eccle.acceſſiſſes,& priuilegia & alia ſcripta à ſed ap.merueris obtinere: Memburgen. epiſcopus ſicut aſſeris.propter hoc eſt grauiter contra te commotus,tu verò timens tibi & monaſterio tuo periculum imminere.*]

[† *Sicquè factum eſt vt idem archiepiſcopus adiunctis ſibi tam clericis quam laicis ſub certa forma arbitrium promulgauit,& cauſas ſuſpectionis multiplices aſſignauit.Conſequenter etiam iudicium volens declinare,ſed.ap.appellauit.ſed reuerſus poſtmodum coram eiſdem ſacramentum de calumnia præſtitit, & teſtes produxit,petitis dilationib.& obtentis.Ipſi verò iudices procedentes in cauſa auditis atteſtationib. vtriuſque partis geſta omnia ſigillorum ſuorum munimine roborata, ad ſe ap.deſtinarunt,terminum partib imponentes quo recepturæ ſententiam ap. ſed.præſentarent & infra.Quia verò memoratus epiſcopus eo quod iuramentum præſtitit de calumnia, & à delegatis inducias poſtulauit,& teſtes coram eis produxit,renunciaſſe appellationi videtur,& eorum examini conſenſiſſe.Nos habito f.n.con.in præmiſſa incidenti quæſtione interlocuti ſumus,quod deberent quæ coram prædictis iudicibus geſta fuerãt publicari,vt ſecundũ tenore ipſorũ noſtra tandẽ ſententia informaretur.tibi igitur et procuratorib. ſupradicti epiſcopi.ven.fr.n.Hoſtien.epiſco.& dil.fi.p.n.S. M. eccleſiæ presbyterum cardinalem dedimus auditores,qui cum ea quæ fuerunt hincinde propoſita & oſtenſa nobis & fratrib. noſtris fideliter retuliſſent.*]

Idem epiſcopo ſancti Andreæ,& abbati de Bechot.

Arbiter

Arbiter non habet poteſtatem iudicandi ultra comprehenſa in compromiſſo: ideo coram eo non ſit reconuentio. CAP. VI.

CVm dilectus filius: & infra. Vtrum coram arbitris reconuentioni ſit locus, poſt illatſi per ſed.apoſt.explicari. Nos igitur reſpōdemus, q; licet in iudicio conuenientē reconuenire valeatis, qui coram iudice cōuenitur: coram arbitris tamen reconueniri non poteſt: cum arbitri iudicare non valeant, niſi de his tantum, ſuper quibus in eos extiterit compromiſſum.

Idem rect. vi & fratribus hoſpitalis ſancti Bartho. Lucani.

Qui per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum conſilio: tenetur illorum conſilium in tractatu electionis requirere, ſed ſequi non aſtringitur. CAP. VII.

CVm olim ſuper eligendo in hoſpitali veſtro rectore & fratribus inter vos & priorem ſancti Barthol. Lucan. coram iudicibus delegatis quæſtio verteretur, & vtraq; pars in eos cō primittens ipſorū arbitriū ſe promiſerit ſeruaturū: ſuper prolato ab ipſis arbitrio vtrinq; dubitatio eſt exorta, quā petiſtis per ſed.apo.declarari. Nos igitur publico inſtrumento arbitrium continente diligenter inſpecto, cognouimus, q; ſecundum formam arbitrij prior ſancti Bartho. Lucan. tenetur habere conſiliū cum familia hoſpitalis eiuſdem, & tractare cum ea de inueniendo rectore. Propter quod dicimus, q; niſi prior ſuper inueniendo rectore tractauerit cum familia hoſpitalis, & ipſius conſiliū requiſierit, non habet poteſtatem eligendi rectorem: & ſi alio modo eum elegerit, eius electio haberi debet irrita & inanis. Verùm habito cum familia ſuper hoc conſilio & tractatu *de inueniēdo rectore*, prior liberè poteſt rectorem eligere, dum tamen idoneum ſiue concordet ſiue diſcordet familia cum ipſo ſuper inuentione rectoris.

Idem in concilio generali. Conſti.XL. Ex 4. compilat.

De rebus ſpiritualibus in laicum cōpromitti nō poteſt. CAP. VIII.

COntingit interdū, ꝑ cū in actori: &.ĩ. Ad hoc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus cōpromittatur in laicum, quia non decet, vt laicus in talibus arbitretur.

Idem Piſano archiepiſcopo.

Auctoritate iudicis cauſæ etiam delegati poteſt de cauſa ſpirituali in clericum & laicum compromitti: & ſi arbitrium eſt à partibus receptum, debet à partibus executioni mandari, licet per generalem procuratorem factum fuerit cōpromiſſum. Si autem non fuit arbitrium approbatū & pœna fuit apposita, agitur ad pœnā, alias ad intereſſe, hoc dicit generaliter inhærendo literæ. CAP. IX.

PEr tuas literas intimaſti, quòd cū in ſuper executione arbitrij quod inter hoſpitalarios ſancti Ioannis & plebanū de Piſcia ſuper hoſpitali ſancti Allucij latum erat, à nobis literas accepiſſes: [& infra.] Plebanus propoſuit *ex aduerſo* quòd ad

cauſam tractandam procuratori dedit generale mandatum, non tamen ei mandauit, vt ſine ſpeciali mandato compromittere poſſet, vel tranſigere ſuper eo. Et præterea procurator iam dictus de adſenſu canonicorum ſuorum non fuerat inſtitutus: & ideo dicebat arbitrium non valere: præſertim cùm procurator fines mandati exceſſerit, & arbitrium fuerit per vnum clericum & duos laicos promulgatum, licet ipſi de adſenſu Genueñ. archiepiſcopi, cui cauſa commiſſa fuerat, arbitrium protuliſſent [*& infra.] Super quo frater t.t.r. quòd ſi ex parte plebani arbitrium receptum fuerit, indiſtinctè ratū haberi debet, ac per hoc iuxta tenorem mandati adp. executioni mādari. Si verò receptum non fuerit, refert, vtrum fuerit, vel non de obſeruando ipſum pœna ſtatuta. Et quidem ſi pœna adpoſita fuit, agi poteſt ad pœnam. at ſi nulla ſtatuta fuerit, ſed ſimpliciter fuit, quòd ſtaretur ſententiæ compromiſſum, procurator ad intereſſe poterit conueniri, quia iuramento ſuo ſeipſum perſonaliter, non eccleſiam poterit obligare. Quod autem à duobus laicis & vno clerico dicitur eſſe prolatum, nequaquam obuiare videtur, cùm auctoritate dicti archiepiſcopi factum ſit, cui cauſa, de qua dicitur compromiſſum, fuerat delegata.

[†Partib. in tua præſentia conſtitutis hoſpitalarij à te executionem arbitrij poſtulabant, aſſerentes illud debere obſeruari, pro eo quod procurator plebani ſponte in arbitros iuramento interpoſito compromiſit, quoniā dicebant cōpromittendi & tranſigendi ſuper eodē negocio (arbitriū) recepiſſe.]

*[*Vnde cum ſuper his dubietas fuiſſet exorta per ap. ſe. oraculū doceri petiſti, qualiter ſuper negocio iſto tibi ſit procedendum.]*

Honorius iij. archiepiſcopo Colonieñ.

Si per duos electos ad eandem prælaturam in diſcordia compromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromiſſum: ordinarius tamen ex poteſtate ordinaria procedit ſuper iure ſuperſtitis, antequam fiat tranſitus ad aliam electionem. h.d.

CAP. X.

Ex parte tua noſtris eſt auribus intimatum, quòd vacante
a Vnuberti præpoſitura *eccleſiæ* ſancti [a] Cuneberti in Colonia, canonici eiuſdem eccleſiæ vota ſua diuiſerunt in duos, videlicet H. de
b Barbaia. Iuliaco, & C. de [b] Lombardia: & infra. Cumque poſtmodum tractaretur ſuper electione huiuſmodi, & partes eſſent in tua præſentia conſtitutæ, in te demum ſuper hoc fide præſtita compromittere curauerunt: qui cauſæ meritis diligenter inſpectis, ad proferendam definitiuam ſententiam diem ipſis conſentientibus præfixiſti. Interim verò præfato H. ab vna parte electo ſublato de medio, ſupradictis canonicis inhibere curaſti, ne tua pendente ſententia procederetur ad electionē aliam faciēdam: quorum quidam nihilo minus B. Colonieñ. canonicum

canonicum elegerunt. Die igitur, quo ſententia proferri debuit, in tua præſentia partibus conſtitutis, dictus B. allegauit, quod procedere vlterius non deberes. Quapropter tibi edoceri à nobis humiliter poſtulanti, breuiter reſpondemus, quòd licet arbitrium ſit finitum per mortem ipſius *H. prius tamen de primæ electionis meritis debuiſti cognoſcere, quàm proceſſus fieret ad ſecundam. nam ſi dictus C. ſuperſtes in electione ius habet, ſecunda conſtat penitus non valere. *Vide l. diem proferre. §. 1. & l. ſed interpeatur ff. eod.

IDEM electo & abbati ſancti Zenon. & C. canonico Veroñ.

Arbiter poſt rem iudicatam ſuper diſcordijs nouis adſumptus, non poteſt per ſuum arbitrium ſententiam immutare, etiam ſi de componendo inter partes mandatum acceperit a papa. CAP. XI

EXpoſita nobis Feleeñ. & Behen. electi petitio continebat, quòd cùm cauſa, quæ inter anteceſſorem ſuum ex parte vna, & ciues Teruiſinos ex altera, ſuper diſtrictu & rebus alijs vertebatur, per ſententiã Hoſtien. epiſcopi tunc apo. ſed. lega. fuerit terminata: [*& infra.] Tandem ſuper quibuſdam diſcordijs, quæ hinc inde videbantur exortæ, in duce Venetorum tãquam in arbitrum cum parte altera compromiſit: [†& infra.]

Licet autem eidem literas noſtras miſerimus, vt ad componendum inter partes laborare deberet, cùm tamen intentionis noſtræ non fuerit immutare ſententiam ipſam, vel ſopitas per eam querimonias ſuſcitare, mandamus, quatenus (præfatis literis non obſtantibus) quicquid per prænominati ducis arbitrium contra ipſius legati ſententiam inueneritis eſſe factum, in irritum reuocetis: *& ei diſtrictius inhibentes, ne vlterius in compromiſſo procedat, eundem ad reſtitutionem obſidum occaſione illius compromiſſi ſibi datorum, vt ipſius arbitrium ſeruaretur, per cen. eccle. compellentes. *Ad hunc text. vide Abba.

[*Et ipſius anteceſſor electi adiudicata ſibi per legatum eundem diu pacifice poſſedißet, ipſe nihilominus habito canonicorum ſuorum aſſenſu in preiudicium eccleſiarum ſuarum.]

[†Qui veniens contra eandem ſententententiam auct. ap. confirmatam ſuper rebus iudicatis ab eodem legato aduerſus prædictas eccleſias æquitate poſtpoſita iniquum arbitrium promulgauit.]

Gregorius nonus decano & magiſtro P. canonico ſancti Petri Atrebatenſis diœceſis.

Non valet compromiſſum factum in duos ſiue plures, hoc adiecto, vt in caſu diſcordiæ eligatur tertius per eoſdem vel alios. h. d.

CAP. XII.

INnotuit nobis Gulielmo laico conquerente, quòd cùm O. laicus ipſum ſuper quadam ſumma pecuniæ corã iudicibus auctoritate apoſtolica cõueniſſet, tandẽ fuit à partibus in duos arbitros compromiſſum, ſic tamen quòd ſi illi duo adinuicem

diſcordarent, tertium adderent iudices nominati, retenta penes ſe compellendi partes ad obſeruandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilo minus poteſtate. Cum.ij. tertius arbiter à iudicibus prædictis electus, cùm altero duorum ipſum parti alteri condemnaſſet: idem ex eo ſentiens à ſæpedictis iudicibus ſe grauari, quòd ipſum ad obſeruantiam huiuſmodi arbitrij compellebant, noſtram adpellauit audientiam: ſed ipſi adpellatione contempta, excommunicationis tulerunt ſententiam in eundem. Ideóque mãdamus, quatenus ſi eſt ita, cùm legali ſit prouiſione ſtatutum, vt compromiſſum de incerta perſona in arbitrum abſumenda non teneat, dictam excommunicationis ſententiam denuncietis penitus nullã eſſe.*

*Vide l. item ſi vnus. §. ſi in duos. ff. eo.t.

IDEM abbatiſſæ & conuentui Iotren.

Valet compromiſſum factum in vnum vel in plures vt ipſi per ſe cauſam deſiniant, vel per alios quos ipſi elegerint. hoc dicit ſecundum intellectum, quem ſenſit glo. hic: & Innocentius in capite præcedenti, qui placet mihi. Panor.

CAP. XIII.

CVm à nobis petitur: & infra. Ex parte veſtra fuit propoſitum, quòd olim inter vos & Senõn. archiepiſcopum quæſtione ſuborta ſuper eo quòd idem archiepiſcopus adſerens monaſterium veſtrũ metropolitico iure ſibi ſubeſſe, procurationes & res alias exigebat à vobis. Tandem in R. ſancti angeli diacon. cardin. tunc apoſtolicæ ſedis legatum, à partibus concorditer compromiſſo, & promiſſo ſub certa pœna quòd arbitrio ſeu ordinationi eiuſdem, vel duorum mediatorũ, quos idem ſuper hoc deputaret, præciſe parerent: magiſter P. capellanus noſter, & I. archidiaconus Senõn. mediatores ab eodé ſuper hoc deputati legato, ordinando & deſiniendo cauſam huiuſmodi terminauerunt. Nos igitur, quod per prædictos mediatores ſuper hoc actum eſt, auctoritate apoſtolica confirmamus.

IDEM.

Compromiſſum ante ſententiam latam, finitur morte alterius compromittentium, vnde non tranſit in hæredes compromittentium, niſi de eis ſit cautum in compromiſſo, hoc dicit, comprehendendo mentem capituli.

CAP. XIIII.

COmpromiſſum non extenditur in compromittentis hæredes, ſi de ipſis non caueatur ibidem.*

*Vide l. veterib. C. de contra. & commit. ſtipu.

Finit liber primus.

DE-

DECRETALIVM EPISTOLARVM GREGORII LIBER II.

DE IVDICIIS. TITVLVS. I.

Ex concilio Aphricano.

Contumax in non comparendo, vel non reſpondendo, excommunicari poteſt, beneficio autem priuari non debet. hoc dicit Abbas Sicul. Ex 1. compilat.

CAP. I.

DE Quoduultdeo Centurienſi epiſcopo, [a]quem cùm aduerſarius ipſius [b]eum petijſſet ad concilium *noſtrum* introduci, interrogatus, an cum eo vellet *apud epiſcopos* experiri: primo id promiſerat, & altera die reſpondit hoc ſibi non placere, atque diſceſſit.

a quoniam. & rectius.
b ſc.

Placuit vt nullus [c]eidem communicet, donec [d]ſatisfactione præmiſſa fuerit abſolutus. Nam adimi ibi epiſcopatum ante cauſæ eius exitum nulli *Chriſtiano* poteſt de iure videri.

c Quoduultdeo.
d cauſa eius qualē potuerit terminum firmat.

Ex ſynodo Eugenij papæ.[e]

e cap. 5. In ea quam habeo manuſcrip.

Laici eccleſiaſtica negocia tractare non debent, ſed prælatorum iudicio diſponuntur. hoc dicit Abbas.

CAP. II.

DEcernimus, vt laici eccleſiaſtica tractare negocia non præſumant. [f]Sed epiſcopi, abbates, archiepiſcopi & alij eccleſiarum prælati de negocijs eccleſiaſticis (maximè de illis, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur) laicorum iudicio non diſponant. Nec propter eorum prohibitionem, eccleſiaſticam dimittant iuſtitiam exercere.

f Et.

Alexander tertius illuſtri regi Anglorum.

Cauſa iuriſpatronatus ſpectat ad iudicium eccleſiæ. h.d. ſpecificè & ad literam.

CAP. III.

QVanto diuina gratia: & infra, Cauſa verò iuriſpatronatus ita coniuncta eſt, & connexa ſpiritualibus cauſis: quòd non niſi eccleſiaſtico iudicio valeat definiri.

IDEM Salernitano archiepiſcopo.[g]

g Pars c. Licet præter ſolitam.

Clericum conuictum vel confeſſum de crimine coram iudice ſeculari, ex eo non punit epiſcopus: ſed coram ſe conuictum vel confeſſum, punit pœna debita, niſi cum illo diſpenſet, quod poteſt in adulterio & minoribus: depoſitum verò non ſtatim tradit curiæ ſeculari. h.d. vſque ad fi. Abbas Siculus.

CAP. IIII.

ET ſi clerici coram ſeculari iudice conuicti fuerint vel confeſſi de crimine, non ſunt propter hoc à ſuo epiſcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim ſententia à non ſuo iudice lata non tenet, ita & facta confeſſio coram ipſo. Si verò coram

ram epiſcopo de criminibus in iure confeſſi ſunt, ſeu legitima probatione conuicti: dummodo ſint talia crimina propter quę ſuſpendi debeant vel deponi, non immerito ſuſpendendi ſunt à ſuis ordinibus, vel ab altaris miniſterio perpetuo remouẽdi.

Summatus eſt iſte.§.ſupra in prin.c.tamen quia habet materiã ſeparatam & notabilem, ideo dic aliter: In adulterio & minoribus poteſt cum clericis peracta pœnitentia epiſcopus diſpenſare: depoſitum autem pro ſuis exceſſibus non tradit indifferenter curiæ ſeculari.h.d. Abb.Sicu.

De adulterijs verò & alijs criminibus, quæ ſunt minora, poteſt epiſcopus cum clericis poſt peractam pœnitẽtiam diſpenſare. Sed non debet quemlibet depoſitum pro ſuis exceſſibus (cùm ſuo ſit functus officio, nec duplici debeat ipſum contritione conterere) iudici tradere ſeculari.

a p.c.eam e.

IDEM[a].

Vaſallus coram domino feudi conueniendus eſt, etiam ſi dominus feudi ſit eccleſiaſtica perſona, dummodo ibi actor poßit ſuam iuſtitiam conſequi: alias loci ordinarius poterit adiri. & ſecundum hoc eſt caſus not.

CAP. V.

Caeterum, quia in eos, quos ab eccleſia tua conſtat poſſeſſiones tenere in feudum, occaſione ipſarum excommunicationis ſeu interdicti ſententia promulgatur. Nos id diſtrictius inhibemus. Quandiu parati fuerint ſuper his in tua præſentia iuſtitiam exhibere.

IDEM Exonen. epiſcopo, & capitulo Londonen.

Nomen actionis in libello exprimere pars non cogitur, debet tamen factum ita clarè proponere, vt ex eo ius agendi colligatur. hoc dicit quo ad intellectum. Abbas.

CAP. VI.

Dilecti filij prior & clerici de Guiſeburnen. contra Eboracen. archiepiſcopum apoſt. ſed. leg. grauem querimoniam transmiſerunt: & infra. Prouideatis attentius, ne ita ſubtiliter, ſicut à multis fieri ſolet, cuiuſmodi actio intentetur inquiratis, ſed ſimpliciter & purè factum ipſum, & rei veritatem, ſecundum formam canonum & ſanctorum patrum instituta, inueſtigare curetis. IDEM Paduano epiſcopo.

Excommunicatus in iudicio, niſi tanquam reus ſtare non poteſt.

CAP. VII.

Intelleximus: [*& infra.] Quia poſtulaſti à nobis vtrum excommunicatus in iudicio ſtare poſſit. Reſpondemus quòd conueniri poteſt: & debet per alium reſpondere in iudicio, Ne videatur de ſua malitia commodum reportare.

[*Ex literis tuis quòd cùm filia cuiuſdam nobilis viri parochiani tui, cum quodam viro matrimonium contraxiſſet, comperto poſtea quòd idem vir pro nece bo.me. Vincentini epiſcopi vinculo tenebatur excommunicationis aſtrictus, in tua propoſuit præſentia quæſtionem. Vnde]

Lucius

Lucius iij. Strigon archiepiſcopo[a]. a p. c. ad apoſt.

Clericus de omni crimine debet coram eccleſiaſtico iudice conueniri, nec valet conſuetudo contraria. CAP. VIII.

CLerici: [† & infra.] Cùm imperator dicat quòd leges non dedignantur ſacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, vt de omni crimine clericus debeat coram eccleſiaſtico iudice conueniri. Non debet in hac parte canonibus ex aliqua conſuetudine præiudicium generari.

[† *Verò maximè in criminalibus cauſis in nullo caſu poſſunt ab aliquo quàm ab eccleſiaſtico iudice condemnari. etiam ſi conſuetudo regia habeat vt fures à iudicibus ſecularibus iudicentur.*]

Idem Clemens tertius. Ex 2. compilat.

Iudex ex officio prouidere debet, vt debitæ ſolennitates ſeruentur in iudiciis, quibus omiſsis iudicium redditur fruſtratorium. hoc dicit Abbas Siculus. CAP. IX.

CAuſam, quæ vertitur inter fratres [b] Dulmeñ. monaſterij, & monachos ſancti Albani: [* & infra.] Prouideas inter cætera, vt fratres Dulmeñ. monaſterij, cum auctoritate & aſſenſu epiſcopi ſui ingrediantur negocium. Ne ſi fratres ſancti Albani obtineant, epiſcopus idem abbatem monaſterij ſe proponens, litem ſopitam valeat ſuſcitare.

b Dimolenſ.

*Super eccleſia de Cantiuz audiatis & app. re. terminetis illud ita ſpecialiter-

*Celeſtinus tertius. *Clemens.

Clericus depoſitus incorrigibilis excommunicandus eſt, & ſucceſsiuè anathematizandus: & ſi ſic non reſipuerit, per iudicem ſecularem comprimendus eſt. h. d. Abbas Siculus. CAP. X.

CVm non ab homine: * & infra. A nobis fuit ex parte tua quæſitum, vtrum liceat regi vel alicui ſeculari perſonæ iudicare clericos cuiuſcunque ordinis ſiue in furto, ſiue in homicidio, vel periurio, ſeu quibuſcũque fuerint criminibus deprehenſi. Conſultationi tuæ taliter reſpondeo, quòd ſi clericus in quocunque ordine conſtitutus, in furto, vel homicidio, vel periurio, ſeu alio crimine fuerit deprehenſus legitimè atq; cõuictus, ab eccleſiaſtico iudice deponẽdus eſt. Qui ſi depoſitus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: deinde cõtumacia creſcẽte anathematis mucrone feriri. poſtmodũ verò ſi in profundum malorum veniens contempſerit, cùm eccleſia non habeat vltra quid faciat, ne poſſit eſſe vltra perditio plurimorum, per ſecularem comprimendus eſt poteſtatem, ita quòd ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur.

* Sic in vet. abſciſſum. eſt auté pars cap. cùm non ab homine. infr. de ſenten. excommunica.

IDEM.

Per reſcriptum impetratum contra violentum conuenitur, qui ſcienter ſuccedit in vicium. h. d ſecundum communem modum, qui mihi placet. Panor. CAP. XI.

QVia V. qui violenter dicebatur eccleſiam P. clerici occupaſſe, defunctus eſt vt accepimus, & R. eam poſtmodum eſt

eſt ingreſſus. Præcipimus vt ſecundum formam priorum literarum inter ipſos R.& P. ſub eiſdem iudicibus mediante ratione, ſicut inter eundem P.& præfatum V. ſi viueret, negocium terminetur.

Ex 3. compilat.

Innocentius tertius ſancti Sergij,& ſancti Georgij abbatibus, *& Cant.*

Solus papa cognoſcit de dubijs priuilegiorum apoſtolicæ ſedis, & non inferior.

CAP. XII.

CVm veniſſent.& infra. Cùm *enim* ſuper priuilegijs ſedis apoſtolicæ cauſa vertatur, nolumus de ipſis per alios iudicari.

a Archiepiſcopis & epiſcopis.

IDEM [a] prælatis per Franciam conſtitutis.

Iudex eccleſiaſticus poteſt per viam denunciationis euangelicæ, ſeu iudicialis, procedere contra quemlibet peccatorem etiam laicum: maximè ratione periurij, vel pacis fractæ.

CAP. XIII.

NOuit ille, qui nihil ignorat: [*& infra.] Non *ergo* putet aliquis, quòd iuriſdictionem illuſtris regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cùm ipſe iuriſdictionem *aut poteſtatem* noſtram nec velit, nec debeat impedire, *cúmque iuriſdictionē propriā nō ſufficiamus explere, cur alienā vſurpare vellemus?* Sed cú dominus dicat in euangelio: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi te non audierit, adhibe tecum vnú vel duos, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum: quòd ſi non audierit, dic eccleſiæ: ſi autem eccleſiam nó audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Et rex Angliæ *ſicut aſſerunt*, ſit paratus ſufficienter oſtendere, quòd rex Francorum peccat in ipſum, & ipſe circa eum in correptione proceſſit ſecundum regulam euangelicam, & tādem quia nullo modo profecit, dixit eccleſiæ: quomodo nos qui ſumus ad regimen vniuerſalis eccleſiæ ſuperna diſpoſitione vocati, mandatum diuinum poſſumus non exaudire, vt non procedamus ſecundum formam ipſius? niſi forſitan ipſe coram nobis, vel legato noſtro ſufficientem in contrarium rationem oſtendat. Non enim intendimus iudicare de feudo, cuius ad ipſum ſpectat iudicium, niſi fortè iuri communi per ſpeciale priuilegium, vel contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum: ſed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet ſine dubitatione cenſura, quam in quemlibet exercere poſſumus & debemus. Non igitur iniurioſum ſibi debet regia dignitas reputare, ſi ſuper hoc apoſtolico iudicio ſe committat, cùm [b] Valentinianus inclytus Imperator ſuffraganeis Mediolanē. eccleſiæ dixiſſe legatur: talem in pontificali ſede conſtituere procuretis, cui & nos, qui gubernamus imperium, ſyncerè noſtra

Matth. 18.

b lxiij. diſt. Valentinianus.

capita

capita ſubmittamus, & eius monita (cùm tanquam homines deliquerimus) ſuſcipiamus neceſſario velut medicamenta curantis. Nec ſic illud humillimum omittamus, quod Theodoſius ſtatuit imperator: & Carolus innouauit, de cuius genere rex ipſe [a] noſcitur deſcendiſſe, quicunque videlicet litem habēs, ſiue petitor fuerit, ſiue reus, ſiue in initio litis, vel decurſis temporum curriculis, ſiue cùm negocium peroratur, ſiue cùm iam cœperit promi ſententia, ſi iudiciū elegerit ſacroſanctæ ſedis antiſtitis, illico ſine aliqua dubitatione (etiā ſi pars alia refragetur) ad epiſcoporū iudicium cum ſermone litigantium dirigatur. Cùm enim non humanæ conſtitutioni, ſed diuinæ potius innitamur, quia poteſtas noſtra non eſt ex homine, ſed ex deo, nullus qui ſit ſanæ mētis, ignorat quin ad officium noſtrū ſpectet de quocunque mortali peccato corripere quemlibet Chriſtianum: & ſi correctionem contempſerit, per diſtrictionem eccleſiaſticā coercere. ‡ Sed forſan dicetur quod aliter cū regibus, & aliter cum alijs eſt agēdum. Cæterùm ſcriptum nouimus in lege diuina, Ita magnum iudicabis vt paruum, nec erit apud te acceptio perſonarum: [† & infra.] Licet autē hoc modo procedere valeamus ſuper quolibet criminali peccato, vt peccatorem reuocemus à vicio ad virtutem, ab errore ad veritatem, præcipuè cùm contra pacem peccatur, quæ eſt vinculum charitatis: poſtremo cùm inter reges ipſos reformata fuerint pacis fœdera & vtrinque præſtito proprio iuramento firmata: quæ tamen vſque ad tempus prætaxatum ſeruata non fuerint: nunquid non poterimus de iuramenti religione cognoſcere, quod ad iudicium eccleſiæ non eſt dubium pertinere, vt rupta pacis fœdera reformentur? Ne ergo tantam diſcordiam videamur ſub diſſimulatione fouere *diſſimulare locorum excidium, vel ſtragem negligere populi Chriſtiani* prædicto legato *dilecto filio abbati Caſemarij* dedimus in [b] præceptis, vt (niſi rex ipſe vel ſolidam pacem cum prædicto rege reformet, *vel treugas ineat competentes*, vel ſaltem humiliter patiatur, vt idem abbas & *ven. fr. n.* archiepiſcopus Bituricēn. de plano cognoſcant, vtrum iuſta ſit querimonia, quam contra eum proponit coram eccleſia rex Anglorum, vel eius exceptio ſit legitima, quam contra eū per ſuas nobis literas duxit exprimendam) iuxta formam ſibi datam à nobis procedere non omittat. *Ideóque vniuerſis vobis per apoſtolicam ſedem mandamus & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus poſtquam idem abbas ſuper hoc mandatum fuerit apoſtolicum exſecutus ſententiam eius, imò noſtram verius, recipiatis humiliter & faciatis ab aliis obſeruari pro certo ſcituri, quòd ſi ſecus egeritis, inobedientiam veſtram grauiter puniemus.*

[* *Qui ſcrutator cordium eſt, ac conſcius ſecretorum quod chariſſimum in Chriſto fi. n. Philippum regem Francorum illuſtrem de corde puro & conſcientia*

a dicitur xj. q. j. quæcunque.

Deuteron. 1.

b mandatis.

conſcientia bona, & fide non ficta diligimus, & ad honorem & profectum & incrementum ipſius efficaciter aſpiramus, exaltationem regni Francorũ, ſublimationem ap. ſe. reputantes, cùm hoc regnum benedictum à deo ſemper in ipſius deuotione permanſerit, & ab eius deuotione nullo vnquam, ſicut credimus, tempore ſit diſceſſurum, quia licet interdum hinc inde fiant immiſſiones per angelos malos, nos tamen qui Sathanæ non ignoramus aſtutias, circumuentiones ipſius ſtudebimus euitare, credentes quòd idem rex illius ſeduci fallacijs non ſe permittet.]

†Quòd enim debeamus corripere & poſſimus, ex vtriuſque patet pagina teſtamenti. Cùm clamet Dominus per prophetam: Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annũcia populo meo ſcelera eorum. & ſubiungat ibidem: Niſi annunciaueris impio impietatem ſuam, ipſe in iniquitate, quam operatus eſt, morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Apoſtolus quoque nos monet corripere inquietos. & alibi dicit idẽ: Argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina. Quòd autem poſſimus & debeamus coercere, patet ex eo quod dicit dominus ad prophetam qui fuit de ſacerdotibus Anathot: Ecce conſtitui te ſuper gentes & regna vt euellas & deſtruas, & diſſipes, & ædifices & plantes. Conſtat vero quòd euellendum deſtruendum & diſſipandum eſt omne mortale peccatũ. Præterea cùm dominus claues regni cælorum beato Petro apoſtolo tradidit, dixit ei: Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcũque ſolueris ſuper terrã, e. ſ. & in cælis. Verùm nullus dubitat quin omnis mortaliter peccans apud deum ſit ligatus. Vt ergo Petrus diuinũ iudicium imitetur, ligare debet in terris quos ligatos conſtat in cælis.

[†quam beatus Iacobus interuenire teſtatur. Si dixeris ei qui indutus eſt veſte præclara: Tu ſede hic bene: pauperi verò, ſta tu illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum.]

IDEM epiſcopo Helien.

Principalis perſona per ſe non per aduocatum debet factum proponere in iudicio, niſi ſit indiſcreta.

CAP. XIIII.

*require ſupr. de off. & po. iu. deleg.

PAſtoralis: [*& infra]. Statuim* preterea, vt principales perſonæ non per aduocatos, ſed per ſeipſas factum proponãt. Niſi fortè ſint adeò indiſcretæ, vt earum defectus de iudicis licentia per alios ſuppleatur.

IDEM nobili viro Matthæo de [a]Riparia.

a Roma.

Si actio & intentio ſunt ineptæ, vel ſola intentio, debet reus abſolui ab inſtantia iudicij: iterum tamen actor audietur, ſi apte egerit. h. d. quo ad intellectum.

CAP. XV

Ex 3. compilat. tit. de confirm. vtili vel inut.

EXaminata cauſa, quę vertitur inter te & milites Campaniæ: [*& infra.] Actionem, quam ſuper iure patronatus eiuſdẽ eccleſiæ contra præfatos milites intentabas, incongruentem cognouimus & ineptam. Quia cùm teſtes induxeris ad probandum quòd quando præfatus A. vicedominus eccleſiã eandem

dem tanquam ſequeſtratam accepit, tu ius patronatus ipſius eccleſiæ poſſidebas: profectò nec rei vindicationem intentare, nec ipſius reſtitutionem poteras poſtulare. Vnde intentionem tuam in hac parte pronunciauimus non tenere, abſoluentes eoſdem milites ab eadem. Ita tamen quòd ſi congruentem & aptam intentare volueris actionem, reſpondere tibi nihilominus teneantur.

[* *Super eccleſia S. Angeli de Caſa parata actis confeſſionib. & atteſtationibus intellectis, inſpectis inſtrumentis, & allegationib. indagatis, perpendimus euidenter, quod arbitrium quod contra te vicedominus Sabin. dicebatur ſuper eodem negocio promulgaſſe, contra formam iuris, & compromiſſum fuiſſe declaratum. Verum nõ obſtante confirmatione fe. me. c. pp. p n. qui confirmauerat illud. ſicut prouide latum fuerat, & ab vtraque parte receptum, decreuimus ipſum irritum & inane.*]

Idem magiſtro & fratribus militiæ templi in Italia conſtitutis.

Præceptores templi pro domibus ſuis agere & defendere poſſunt, nec obſtat eis religio, vel quòd ignota ſit eorum origo.

CAP. XVI.

CVm deputati: & infra. Accepimus, quòd quidam, tam ſeculares, quàm eccleſiaſtici iudices, illos, quos habetis in domibus veſtris præceptores in cauſis ad proſequẽdam ſuam iuſtitiam non admittũt, tanquã licitũ non ſit eis ſuper litigioſis negociis curã gerere, qui pacificis decreuerunt ſtudijs inhærere, illud allegantes in repulſione eorum quòd eorum ipſis generatio non eſt nota: qui vndecunque venerint gratia diuina vocati, dum laudabiliter exequantur officium ſui ordinis, ex ſuperabundanti requiritur ſuæ notio nationis. Nequis igitur in proſecutione cauſarum præceptores eoſdem ab agendo vel reſpondendo occaſione huiuſmodi repellat, auctoritate præſentium inhibemus.

IDEM Vercellẽ. epiſcopo, & abbati de Toleto.

Prælati debent laicis de clericis adpellatione fruſtratoria non obſtante, iuſtitiam facere: ad ſeculare tamen forum clerici à laicis trahi non debent, etiam data ipſorum prelatorum negligentia.

CAP. XVII.

QValiter & quando: & infra. Præcipiatis ex parte noſtra prælatis, vt laicis de clericis conquerentibus plenam faciant iuſtitiam exhiberi. Non obſtantibus adpellationibus fruſtratorijs, quas in eorum grauamine clerici frequenter opponunt. Ne pro defectu iuſtitiæ clerici trahantur à laicis ad iudicium ſeculare: quod omnino fieri prohibemus.

IDEM.

Ex 4. compilat.

Iudex habens vt priuatus penè conſimilem cauſam, quam habet vt iudex, à iudicando remouetur. h. d.

CAP. XVIII.

CAuſam, quæ inter abbatem & conuentum Vindoñ. & archidiaconum Carnoteñ. ſuper quibuſdam procurationibus vertitur: vobis & archidiacono Pariſieñ. meminimus cõmiſiſſe: [*& infra.] Quia vero cum eundem archidiaconum ſimilis pene cauſa contingat, nimis fauorabilis parti alteri videretur, nos te fili decane loco ipſius archidiaconi ſurrogantes: mandamus, quatenus (non obſtantibus prioribus literis) in cauſa ratione præuia procedatis.

*[*Dictus vero abbas & conuentus nolentes parti alteri reſpondere, niſi vos primò conſulerent ſecundum priuilegia Rom. pontificus, indulta monaſterio eorundem dil fi. b. eiuſdem monaſterij monachum, propter hoc ad ſe. ap. tranſmiſerunt. nihilominus ſupplicantes, quatenus te fili Decane loco Pariſien. archidiaconi ſurrogare ad defenſionem ipſius negocij dignaremur.]*

Hono. iij. archiepiſcopus Remenſi, & decano Brimenſi Coloñ. diœceſis.

Ex 5. compil.

Si iudices de principali & exceptionibus præiudicialibus ſimul cognoſcunt, vel ſuper principali lite non conteſtata teſtes recipiunt, licite ab eis adpellatur.

CAP. XIX.

EXhibita nobis R. Virduneñ. electi petitio, declarauit, ꝙ cũ ſuper facto electionis ſuæ, H. archidia. ac quorundam canon. Virdunen. aduerſariorum ſuorum procuratores ad noſtrã audiẽtiam acceſſiſſent, Pariſieñ. epiſcopo & cõiudicibus ſuis, ſub certa forma literas noſtras direximus inter alia continentes, vt vocatis, qui forent euocãdi ſuper propoſitis & alijs negotium contingentibus inquirerent veritatem: [†& infra.] Cum autem idem electus, quibuſdam ex his, qui cõtra eum agebant, conſpirationem, & quibuſdam excommunicationẽ in modum exceptionis obijceret, ſe id offerens probaturum: præfati iudices interlocuti fuerunt, quòd de his & principali negotio ſimul inquirerent, nolentes, quaſi non iudices, ſed inquiſitores exiſterent, ſuper dictis exceptionibus ipſius electi probationes admittere: ſed peruertendo iuris ordinem, de præmiſſis exceptionibus & principali pariter per ſe inquirere intendẽtes, & procedentes etiam ad receptionem teſtium lite nondũ ſuper eodẽ negotio conteſtata: quare pręfatus electus noſtram audientiam adpellauit: [‡& infra. Quia vero nõ in modum inquiſitionis ſed commiſſionis negocium extitit delegatum: mandamus, quatenus ſi ex dictis grauaminibus vel aliquo ipſorum adpellatum cõſtiterit, reuocato in irritum quicquid poſt adpellationem huiuſmodi inueneritis adtentatum, in cauſa ipſa iuxta priorum continentiam literarum ratione præuia procedatis.

†Et

[† *Et teſtes quos nominari contingeret iuxta conſuetã eccleſiæ formam, ad teſtimonium compellendo & præfigendo partib. terminum competentem, quo per ſe vel per procuratores idoneos noſtro ſe conſpectui præſentarent, iuſtam ſententiam receptura: partib. ergo citatis non fuit proceſſum in aliquo primo die. Cumq́ue decem de parte aduerſa ſecundo termino comparerent, & fuiſſent, ſi electioni ſe opponerent in iure requiſiti, ſeptem eorum reſpondere nolentib. ad agendum tres ſe reſidui obtulerunt.*]

[‡ *Humiliter ſupplicans vt cum literæ ad ipſos iudices obtentæ, non inquiſitionem ſed commiſſionem ſapiant. prout apparet ex continentia earundem, quod ab ipſis factum eſt poſt app. ipſius reuocare in irritum & cauſam alijs committere dignaremini.*]

IDEM magiſtro Tancredo canonico Bononieñ.

Lapſu triennij non obſtante, poteſt delegatus in cauſa ſibi commiſſa procedere. Ex 5. compilati.

CAP. XX.

VEnerabilis frater noſter archiepiſcopus Rauennas propoſuit corã nobis, quòd cùm deciſio cauſæ, quæ inter ipſum & communitatem Ceruię ſuper iuriſdictione ciuitatis Ceruię, & quibuſdam alijs articulis vertitur, ſit per ſubterfugia & cauillationes eorum per triennium prorogata: dicti Ceruieñ aſſerentes inſtantiam iudicij per decurſum triennij perijſſe, reſpondere ſub tuo examine recuſauerunt: [‡ & infra.] Mandamus, quatenus exceptione huiuſmodi non obſtante, in negocio iſto procedas iuxta traditam tibi formam.

[‡ *conſuetis tergiuerſationib. proceſſum impedientes dictæ cauſæ. Nolentes igitur vt eiuſdem cauſæ deciſio vlterius prorogetur præſentium tibi auctoritate.*]

IDEM epiſcopo & magiſtris T. & B. Prateñ. Bononiæ commorantibus.

Actor obtinens in poſſeſſorio coram iudice rei, non tenetur coram eo in lite ſuper proprietate reſpondere, ſi eſt prorſus alterius fori h. d. Et eſt caſus notabilis.

CAP. XXI.

SIgnificauerunt nobis olim abbas & conuentus ſanctæ Matiæ de Florentia, quòd Florentina poteſtas pro eis contra communitatem caſtri de Signa, ſuper poſſeſſione vel quaſi iuris ibidem eligendi, rectorem (quod ad ſe pertinere dicebant) definitiuam ſententiam promulgauit. Sed poſtmodum abbatem & conuentum præfatos ipſa poteſtas coegit communitati prædictę ſuper proprietate vel quaſi memorati iuris in ſeculari iudicio reſpondere. Vnde vobis iniunximus, vt ſi ita eſſet, cogeretis communitatem eandem electum à monachis in rectorem admittere, audituri poſtea, quæ partes ſuper proprietate vel quaſi prædicti iuris ducerẽt proponenda [† & infr.] Verum pars altera inter alia excipiendo propoſuit ſe tunc reſpon

dere coram vobis de iure nō teneri, cum tempus propter vindemias exiſteret feriatum: reſpondente ſyndico monaſterij hoc malicioſe proponi: vt videlicet cauſa protracta, tempus regiminis electi prædicti inutiliter elabatur: [† & infra.] Mandamus, quatenus hoc non obſtante in negocio, ratione præuia, procedatis.

[Vt cauſam ſicut iuſtum extiterit deciſuri, non obſtante ſtatuto quolibet contrario eccleſiaſticæ libertati, ſeu quod abbas & conuentus prædicti compulſi ſunt ſuper hoc litem conteſtari in iudicio ſeculari. Nuper enim referente abbate & conuentu didicimus, quod cum de literis, à nobis ſuper hoc obtentis, ad ipſius communitatis notitiam perueniſſet, ſyndicus eius exhibito coram iudice poteſtatis calumniæ iuramento citari fecit abbatem, quod coram illo ſubiret ſimile iuramentum, & vt per hoc renunciare app. literis intelligeretur: idem abbas ipſo facto aut pro conuicto ſi hoc facere recuſaret haberetur. Cumque præfatam communitatem ad præſentiam veſtram ſæpius & peremptoriè citaſſetis, ſyndico eius ſe velle dilatorias exceptiones proponere proteſtanti, terminum quo id faceret vel ſuper principali reſponderet negocio ſtatuiſtis,] ad quem idem veniens fuit proteſtatus paratum ſe pro poſſe alio tempore literas noſtras per ſuggeſtionem falſi & veri ſuppreſſionem obtentas.]*

[† Quod apparebat ex eo quod per nuntium poteſtatis, abbati fuit prohibitum ne communitatem eandem extra Floren. diſtrictum in iudicio conueniret, quare prænominati abbas & conuentus humiliter petierunt vt obuiare huiuſmodi malicijs dignaremur. Quocirca diſcr.]

DE FORO COMPETENTI.

TITVLVS II.

a ca. IX. In trāſlatione Dionyſij Exigui.

Ex concilio Chalcedonēn. [a]

Clericus coram ſuo epiſcopo conueniri debet.

CAP. I.

Τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέσθω.

b vtræque partes

c al. continebūt.

SI quis clericus aduerſus clericum negocium habeat, non deſerat epiſcopum proprium, *& ad ſecularia percurrat iudicia*, ſed prius apud ipſum actio ventiletur: vel *certe* conſilio eiuſdem apud alios, quos [b] vtraque pars voluerint, iudicium obtinebunt.[c] *Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis correptionib. ſubiacebit.*

Ex concilio Parienſi.

Iudex ſecularis, ſi clericum per ſe diſtringit vel condemnat, excommunicari debet.

CAP. II.

d al. ſententia.

NVllus iudicum, neque presbyterum, neque diaconum, aut clericū vllū, aut minores eccleſiæ ſine [d] permiſſu pontificis per ſe diſtringere aut condemnare præſumat. Quòd ſi fecerit, ab eccleſia dei, cui iniuriam irrogare dignoſcitur, tandiu ſit ſequeſtratus, quouſque reatum ſuum cognoſcat & emendet.

Ex

Ex concilio Aphri.

Ratione rei, de qua agitur, ſortitur quis forum ibi vbi res eſt. Sic communiter ſummatur. CAP. III.

SAne ſi epiſcopi inter quos cauſa verſatur, ſint diuerſarum prouinciarum: ille primas det iudices, in cuius prouincia eſt locus, de quo contenditur.

Gregorius Bonoñ.[a] defenſori Corſicæ. [a] Bonefacio.

Epiſcopus vt ſuſpectus recuſatus, de cuius ſuſpicione notorie conſtat, poteſt dare delegatum partibus non ſuſpectum: cuius ſententiam poterit per ſe executioni mandare.

CAP. IIII.

SI quis contra clericum cauſam habuerit, epiſcopum ipſius adeat: qui ſi vt ſuſpectus fuerit recuſatus, executor ab eo deputetur. Aut ſi hoc actor refugerit, *à te eſt cogendus*, *vel* ab eodem epiſcopo eſt deputandus: qui partes ſibi mutuo conſenſu iudices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitũ, ipſius ſolicitudine (ſeruata lege) modis omnibus compleatur.

Alexander tertius.[b] [b] pars cap. Nos inter.

Super re eccleſiæ vel clerici poteſt laicus coram eccleſiaſtico iudice conueniri: ſed ſi probabiliter negat rem eſſe eccleſiæ vel clerici ad iuriſdictionem eccleſiaſticam declinandam, conuenitur coram ſuo iudice.

CAP. V.

SI clericus laicum de rebus ſuis vel eccleſiæ impetierit: & laicus res ipſas, non eccleſiæ eſſe aut clerici, ſed ſuas proprias adſeuerat, debet de rigore iuris ad forenſem iudicem trahi. Cum actor forum rei ſequi debeat: Licet in pleriſque partibus aliter de conſuetudine habeatur.

IDEM.[c] [c] Epiſc. Treuer. Ex 2. compila.

Si quæſtio feudalis eſt inter clericum & laicum, cognoſcet dominus feudi: ſed eo negligente, cognoſcet delegatus papæ, etiam ante negligentiam datus. h. d. ſecundum lecturam gloſſ.

CAP. VI.

EX tranſmiſſa nobis inſinuatione B. G. & Vu. militũ [d] eccleſiæ tuæ intelleximus, quòd cùm R. de [e] Caſſauillę eos ſuper quadam poſſeſſione coram Treceñ. epiſcopo traxiſſet in cauſam, nobilis vir de [f] campis [f] eorum dominus ſub debito fidelitatis eis inhibuit, ne de ſeculari feudo in iudicio eccleſiaſtico reſponderēt: [* & infra.] Per dominum feudi cauſam iubeas terminari. Et ſi ipſi malicioſe diſtulerit, tu ei debitum finem imponas. [d] Treuer. [e] Calle. [f] Caris.

[* *Itaque præfatus epiſcopus in eos velut contumaces excommunicationis ſententiam promulgauit. & ĩ.*]

IDEM.

Per dominum ſeu li ſecularem ſiue eccleſiaſticum, quæſtio feudalis terminari debet, etiam ſi vaſalli ſint clerici: & ſi plures prætendantur do-

mini, non poteſt vnus cognoſcere, maxime alio abſente, an feudum ad eum pertineat, hoc dicit ſecundum lecturam magis notabilem.

CAP. VII.

VErum quoniam de quibuſdam feudis aduerſus præpoſitum quæſtio mota fuit: Statuimus, vt ex quo epiſcopus fuerit in eccleſia cõſecratus: de feudis ipſis ſub ſuo iudicio cognoſcatur, ſi ad eccleſiaſticam cognitionem pertineant: alioquin beneplacito imperiali (ſicut iuſtum fuerit) relinquatur.

a al. idem.

Lucius tertius.[a]

Malefactores eccleſiarum, in vtroque foro conueniri poſſunt.

CAP. VIII.

CVm ſit generale, vt actor forum rei ſequatur: [* & infra] Verùm quoniã ſeculares iudices in exhibenda iuſtitia perſonis eccleſiaſticis ſæpe in iudicio ſunt remiſſi, in fauorem eccleſiæ eſt introductũ, vt malefactores ſuos, qui ſacrilegi ſunt cenſendi venerabilium locorum rectores poſſint ſub quo maluerint, iudice conuenire.

[* *Conueniẽtius eſt vt apud iudices ſeculares raptores prius conueniantur. ſed ſi iuſtitiam exhibere contempſerint, aut iudices ex quacunque cauſa fuerint negligentes, quia iudicandi ſunt ſacrilegi ab eccleſia de crimine illo cenſuram poteris in eos eccleſiaſticam exercere.*]

Celeſtinus tertius.

Cauſæ clericorum ſecundum iura, non ſecundum conſuetudines laicorum terminantur. Vel ſic: in loco temporalis iuriſdictionis eccleſiæ, cauſæ clericorum ſunt ſecundum ius canonicum terminandæ. hoc dicit, ſecundum gloſſ. & vtrumq; ſummariũ recipit determinationem.

CAP IX.

QVod clerici [† & infra.] Mandamus, quatenus ſi quas cauſas pecuniarias *ſcholares* [b] clerici Pariſius commorantes, habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipſas iure canonico decidatis.

b al. ſeculares, ſed melius ſcholares.

[† *Etc. & infra. Nullus epiſcoporum vel clericorum ad iudicia ſecularia eſt trahendus. habent enim illi ſuos iudices, nec quicquam eſt eis publicis commune cum legib. Bonifacius verò papa & Gelaſius, & alij plures anteceſſorum noſtrorum antiquioribus conciliis conſonantes, ſicut bene patet viris vtriuſque peritis, id ipſum in ſacris conſtitutionib. edixerunt. Hac igitur ratione inducti: per ap. ſe*]

Innocentius iij Vercellenſi epiſcopo.

Laicus laicum ſuper re ciuili coram iudice eccleſiaſtico conuenire non poteſt, niſi in defectu iuſtitiæ ſecularis, vel niſi conſuetudo id expoſcat.

CAP. X.

LIcet ex ſuſceptæ: [† & infra.] Mãdamus quatenus ſi quãdo à laicis Vercellen. literæ ſuper rebus præcipuè, quę forum ſeculare contingunt, à ſede apoſto. contigerit impetrari, ſub-

ſublato adpellationis obſtaculo, decernas auctoritate noſtra irritas & inanes, dummodo conſules & commune de ſe conquerentibus in iudicio ſeculari exhibeant iuſtitiæ complementum.

Liceat tamen ipſis, qui ſub eiſdem conſulibus taliter duxerint contendendum, ſi ſe in aliquo ſenſerint prægrauari: ad tuam (ſicut hactenus ſeruatum eſt) vel ad noſtram, ſi maluerint audientiam adpellare, hoc præſertim tempore, quo vacante imperio ad iudicem ſecularem recurrere nequeunt, qui à ſuperioribus in ſua iuſticia opprimuntur. Si verò conſules iuſtitiæ tanquam merito ſuſpecti fuerint recuſati, coram arbitris communiter electis de cauſa ſuſpicionis agatur: quæ ſi probata fuerit eſſe iuſta, ad te vel ad nos pro iuſtitia recuratur: ſicut ſuperius eſt expreſſum.

[† *Seruitutis officio ſimus omnib. in iuſtitia debitores: ſic tamen in iure ſuo nos quibuſdam conuenit prouidere, ne alijs iniuriam facere videamur, ne quod abſit, inde ſumatur materia ſcandali, vnde prouida debet conſideratione ſedari Ex inſinuatione ſanè dil. filiorum conſilium communis Vercellenſis, nos noueris accepiſſe quod cum de ſingulis queſtionib. quæ motæ fuerunt contra eos coram conſulibus iuſtitiæ iuxta conſuetudinem approbatam velint cuilibet conquerenti iuſtitiæ plenitudinem exhibere, laici quidam vt eorum iuriſdictionem euacuent & fatigent, eos laborib. & expenſis ſuper reb. quæ iudicium eccleſiaſticum non requirunt, literas ap. impetrant, & ſic præter iuriſdictionem conſulum quam meruerant eos cogunt multipliciter laborare. volentes igitur ſic eorum vtilitati conſulere, ne patiamur iuſtitiam aliorum depirere. ſ. t. per. a. ſ.*

IDEM archidiacono & [a] theſaurario [a] Turonenſi. a B. cancellario.

Vidua laicum coram iudice eccleſiaſtico conuenire non poteſt, niſi ſuper cauſa eccleſiaſtica, vel in defectum iudicis ſecularis.

CAP. XI.

EX tenore literarum, *nobilis viri* G. comitis Britanniæ, eſt noſtris auribus intimatum, quòd cum cauſam, quæ inter mulierem nobilem E. & I. de Meduano ſuper hæreditate ſua noſcitur agitari, vobis & *bo. me.* G. *magiſtro ſcholarũ* B. *Martini*, commiſimus terminandam, ipſe comes eidem mulieri cum tam ipſa, quàm prædictus I. eſſent de foro ipſius, mandauit, vt cauſam deferrent ad ipſum promittens eidem, quod faceret ei iuſtitiæ plenitudinem exhiberi, [*infra.] Nos igitur attendentes, quòd ſic ſumus viduis in iuſtitia debitores, quod alij iniuſtitiam facere non debemus: mandamus, quatenus niſi ſit talis cauſa quæ ad eccleſiaſticum iudicem pertinere noſcatur, ei ſuperſedere curetis: dummodo per iudicem ſecularẽ ſuam iuſtitiam poſſit obtinere, alioquin non obſtante ipſius contradictione, cauſam ipſam ratione præuia terminetis.

[Nobis nihilominus intimare procurans quod in curia ſua debeat huiuſmodi negocium terminari, & vos & mulier ſupradicta ei nequaquam obtemperare volentes, ſatagitis in cauſa procedere, & ſic ſibi minus rationabiliter iuriſdictionē auferre, vnde nobis humiliter ſupplicauit, vt cauſam ipſam ad eum ad quem ſpecialiter pertinet, mittere dignaremur.*

IDEM Piſano Archiepiſcopo.

Clericus non poteſt conſtituere ſibi iudicem laicum, etiam ſi proprium iuramentum & aduerſarij conſenſus accedat. CAP. XII.

SI diligenti [† & infra.] Adſeruiſti te vſque ad hæc tempora tenuiſſe, quòd licitum ſit clerico renunciare ſaltem in temporalibus cauſis iuri ſuo, & ſibi laicum iudicem conſtituere, præſertim vbi aduerſarij voluntas accedit: ac tenere iuramentum ſuper hoc interpoſitum reſpondiſti: Immemor conſtitutionis, qua cauetur pacto priuatorū iuri publico minime derogari. Cùm ergo ius hoc in Mileuitañ. & Carthaginenſi concilijs ſit ſpecialiter promulgatū, ne clerici clericos relicto ſuo pontifice ad iudicia publica pertrahant, alioquin cauſam perdant, & à communione habeātur extranei: & tam epiſcopi, quàm diaconi, ſeu quilibet clerici in criminali, ſeu in ciuili negocio, ſi derelicto eccleſiaſtico iudicio publicis iudicijs ſe purgare voluerint, etiam ſi pro eis ſit lata ſententia locū ſuum amittant, & hoc in criminali actione, in ciuili verò perdant, quod euicerint, ſi locum ſuum maluerint obtinere. Manifeſtè patet, quod non ſolum inuiti, ſed etiam voluntarij paciſci non poſſunt, vt ſecularia iudicia ſubeant, cùm non ſit beneficium hoc perſonale, cui renunciari valeat, ſed potius toti collegio eccleſiaſtico ſit publicè indultum: cui priuatorum pacto derogari non poteſt. Nec iuramētum licitè ſeruari potuit, quod cōtra canonica ſtatuta illicitis pactionibus informatur.

[† Meditatione & infra. Super eo autem admiramur plurimum, & mouemur quod cum te reputemus virum prouidum & diſcretum, & iuxta debitum pontificalis officij, ſtatuta ſanctorum patrum ignota tibi eſſe non debeant, & iuris peritorum copiam habere noſcaris.]

IDEM Beluacenſi epiſcopo.

Clerici, ſuper exceſſibus coram ſuo epiſcopo conueniri debent, non coram his, quibus ſeruiunt, niſi cōſuetudo vel priuilegiū aliud inducat.

CAP. XIII.

CVm contingat interdum *in tua*: [& infra.] Inſuper poſtulaſti, an cum aliqui clerici deputati ſeruitio capituli Beluac. aut aliorum clericorū tuæ diœceſis ſuper exceſſibus impetuntur, ſint cogendi corā te, vel potius corā illis quibus ſeruiunt, querelantibus reſpōdere, cum illi ſibi iuriſdictionē huiuſmodi vindicare contendant, licet illos excommunicare non valeant, vel aliâs etiam coercere. Super quo taliter reſpondemus, ꝙ ad te (vtpote ordinarium) de talibus debent conquerētes, ha

bere

bere recurſum: maximè ſi ſuper his impetūtur,quæ in tua noſcuntur diœceſi commiſiſſe. Niſi fortè hi,quibus delinquentes ipſi deſeruiunt,ex indulgentia vel conſuetudine ſpeciali iuriſdictionem huiuſmodi valeant ſibi vindicare.

IDEM. *Senicen.epiſc.*

Epiſcopus delicti condemnat clericum de delicto.ſed non priuat beneficio alibi exiſtente: ſed epiſcopus beneficij priuabit quaſi exequendo condemnationem iudicis delicti.h.d.ſecūdum vnum intellectum. Secundum alium intellectum h. d. Epiſcopus delicti condemnat clericum de delicto priuando beneficio alibi ſito, ſed executio realis fit ab epiſcopo beneficij.

CAP. XIIII.

POſtulaſti per ſedem Apoſt.edoceri, vtrum ſacerdos habens eccleſiam in vna diœceſi,& reſidens in eadem,domicilium verò patrimonij ratione in alia,ibi delinquens ab eo, in cuius diœceſi habet patrimonium , pro delicto ibidē commiſſo debeat iudicari,præſertim in cauſis,quæ officij ſui ſeu beneficij priuationem expoſcunt? Ad quod breuiter reſpondemus, ꝙ per epiſcopum in cuius diœceſi deliquit,ſententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo,in cuius diœceſi beneficium obtinet, erit quo ad illud executio facienda.

Honor. iij.archiepiſ. decano, & archidiacono Turoñ.

Miſerabilis perſona poteſt laicum interdicto, vnde vi,coram Iudice eccleſiaſtico conuenire, etiam ſi res ſubtracta dicatur feudalis.

CAP. XV.

EX parte *chariſſ.in Chriſto fil.*B. quondam Angliæ reginæ fuit propoſitum,quòd cum nobilem virum G.*de Guinchia*,detētorem caſtri Sergei,ratione dotalitij pertinentis ad ipſam,quo per eum vel eius complices contra iuſtitiā fuerat ſpoliata, auctoritate bonæ memoriæ Ioannis papæ præ. no. coram vobis traxiſſet in cauſam . Dictus nobilis excipiendo propoſuit, quòd literæ Apoſtolicæ non valebant , pro eo quòd caſtrum Guargiæ, vbi eſt eius domicilium principale,conſiſtit in diœceſi Rodoñ. quæ vltra duas dietas à Turonis eſt remota. Verum replicatum fuit ex parte reginæ , quòd idem nobilis Turonis ſatis poterat conueniri,cùm non ſolum in Rodoñ. diœceſi,ſed & in Andegauenſi diœceſi exiſtat,eo quòd & caſtra & reditus plures habet in ipſa:& caſtrum , de quo quæſtio vertitur,in eadem eſt diœceſi, quæ à Turoñ. nequaquam vltra xij. leucas diſtat.Idem quoque adiecit,quòd cùm dicta regina ius ſuum coram domino feudi proſequi debuiſſet,literæ apoſtolicæ non valebant, cùm non faciebant mentionem, quòd dominus feudi fuerit requiſitus, & ipſe in exhibenda iuſtitia extiterit negligens vel remiſſus ſubiiciens, quòd eædem literæ

falſitate expreſſa fuerant impetratæ, eo quòd ſuggeſtum fuerat caſtrum illud ad eandem reginam ratione dotalitij pertinere. cùm nec ab initio, nec durante matrimonio à viro ſibi fuerat in donationem propter nuptias adſignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipſius reginæ reſponſum, quod vidua ſpoliata irrequiſito ſeu ſi domino, ſpoliatorem ſeu detentorē rei coram eccleſiaſtico iudice poterat conuenire, cuius intereſt viduas defenſare: [*& infra.] Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit dictum nobilem terram & manſionem habere in Andegauienſi diœceſi, in qua interdum conſueuit cōmorari, & ipſam diœceſim vltra duas à Turoñ. nō diſtare dietas, & in eadem litigioſam rem eſſe: non obſtantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potius, quàm in poſſeſſorio, quod regina contra eundem nobilem intentabat, locum habere videntur, in ipſo negocio iuxta priorum continentiam literarū ratione præuia procedatis.

*[*Nec obeſt quod ſibi caſtrum illud nō fuit aſſignatum, cum claræ me. Io rex Angliæ hæres & ſucceſſor viri ſui caſtrum præfatum in Concabin. pro aliis reb. dotalitialib. eidem conceſſit, & ipſa illud pro dote diu pacificè poſſediſſet. Ad hæc autem fuit ex parte nobilis prædicti replicatū, quod prædictus rex Io. hæres non fuerat regis Ricardi, nec dominus Andegauiæ, ſed eius caſtri raptor potius & inuaſor: & ita ius quod ipſe nequaquam habuerit, transferre non potuerit in reginam. Ad quod ſic pars reginæ reſpondit, quòd contra reſcriptum exceptio huiuſmodi non valebat, nec locum habebat in poſſeſſorio, quod eadem contra dictum nobilem intendebat. Vnde vos aures huiuſmodi exceptionib. friuolis adhibentes, in principali negocio procedere hactenus diſtuliſtis in eiuſdem reginæ grauamen non modicum & iacturam. Nos igitur volentes vt finis litib. imponatur. diſ. v.]*

Gregor. ix. fratri Palmerio canonico S. Trinitatis.

Laici vſurpantes iura eccleſiaſtica, velut ſacrilegi per iudicē eccleſiaſticum compelluntur.

CAP. XVI.

CONqueſtus eſt nobis Bononienſis epiſcopus, quòd poteſtas & commune Bononieñ. temporalem iuriſdictionem, quæ in quibuſdam caſtris & villis eccleſiæ Bononienſis cōpetit pleno iure: & in cuius quaſi poſſeſſione fuiſſe ac eſſe dignoſcitur, per violentiam vſurpare præſumunt: & infra. Cùm autem valde ſit iniquum ea, quæ collata ſunt, pro remedio peccatorum venerabilibus eccleſiis vel relicta, aut eis iuſtis modis aliis adquiſita, aliis vſibus adplicari, propter quod merito inuaſores ipſarum rerum, tanquam ſacrilegi ſunt, anathemati vſque ad ſatisfactionem congruam ſupponendi: & infra. Mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam ceſſare ipſos ab huiuſmo-

huiuſmodi, & ſatisfacere de præteritis damnis & iniuriis, adpellatione remota, compellas.

IDEM epiſcopo Dulmenſi.

Priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco: ſi in alio loco ſe ſpondere vel ſoluere promittit ibi poterit conueniri, & etiam vbi habet domicilium, ſecundum I. And.

CAP. XVII.

DIlecti filij I. & A. ciues Romani, ſua nobis petitione mõſtrarunt, quòd cum abbati S. Genofeuæ Pariſienſis, ſuper quadam pecuniæ ſumma, contra R. prædeceſſorẽ tuum literas impetraſſent, tu proponi feciſti, quòd omnibus Anglicis eſt à ſede Ap. indultum, vt ſuper cauſis pecuniariis, citra mare conuenire non poſſint: propter quod idem abbas in negocio non proceſſit. Verum, quia & ſi fuiſſet priuilegium tale cõceſſum, non tamen prodeſſet illis, qui ſe certo loco reſpõdere, vel ſoluere, aduerſariis promiſerit, cùm ibi & vbi domicilium habeat, valeant conueniri: mandamus, quatenus eiſdem de pecunia ipſa cum iuſtis & moderatis expenſis, & cõgrua ſatiſfactione damnorum (vſuris omnino ceſſantibus) ſatisfacias, vt teneris. alioquin eidem abbati noſtris damus literis in mãdatis, vt in commiſſo ſibi negocio (propoſita ex parte tua indulgentia non obſtante) iuxta prioris mandati noſtri tenorem ſine diſpendio more procedat.

IDEM abbati Treceñ.

Quanquam laici poſſunt iuriſdictionem non ſui iudicis prorogare, clerici tamen non poſſunt niſi epiſcopi diœceſani conſenſus accedat, & iudex, cuius iuriſdictionem prorogare volunt, ſit eccleſiaſticus.

CAP. XVIII.

SIgnificaſti nobis, quòd P. clericus ad petitionẽ C. mercatoris ſe tuæ iuriſdictioni ſubiecit, ſi in termino nũc elapſo, de pecunia matuata non ſatisfeciſſet eidem: & infra. Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd licet priuatorum conſenſus eum, qui iuriſdictioni præeſſe dignoſcitur, ſuum poſſit iudicem conſtituere, clerici tamen in iudicem non ſuum (niſi fortè ſit perſona eccleſiaſtica, & epiſcopi diœceſani voluntas accedat) conſentire non poſſunt.

IDEM.

Legitimè citatus tenetur coram iudice citante cauſam proſequi, non obſtante quòd poſt citationem mutauerit forum.

CAP. XIX.

PRopoſuiſti nobis, quòd quidam ſubditus tuus ad petitionẽ cuiuſdã aduerſarij ſui, à te legitimè citatus ad cauſam, quia poſtmodum iuriſdictionis alterius eſſe cœpit, tuũ intendit iudicium declinare. Porrò tuæ prudentiæ dubium eſſe non credimus, quòd is in prædicta cauſa ius reuocandi forum nõ habet, quaſi ab illo iam præuentus.

IDEM

IDEM.

Quiſque clericus poteſt in curia Romana conueniri, licet aliàs ſpecificè forum ibi non ſortiatur: habet tamen ex cauſa ius reuocandi domum.

CAP. XX.

LIcet ratione delicti ſeu contractus aut domicilij, ſiue rei, de qua contra poſſeſſorem cauſa mouetur: quibus forum regulariter quis ſortitur, epiſcopus veſter apud ſedem apoſtolicam conuentus non fuerit: Quia tamen omnium eccleſiarū mater eſt eadem: & magiſtra, ritè compelli potuit, vt ibi ſuis aduerſariis reſponderet: niſi pro alia iuſta & neceſſaria cauſa veniſſet, quam ſi tunc allegaſſet, ius reuocandi domum ſaluum fuiſſet eidem.

DE LIBELLI OBLATIONE.

TIT. III.

Ex concilio apud ſanctum *Medardum habito.*

Actor tenetur in ſcriptis libellum porrigere. Vel ſic: Iudex non debet admittere actorem ad litigandum, niſi prius in libellum in ſcriptis offerat. hoc dicit, per alia verba.

CAP. I.

I[a]Gnarus epiſcopus dixit: Habetis libellum reclamationis vel poſtulationis? *ſicut eccleſiaſtica ſe habet traditio.* Illi reſponderunt, ſe præ manibus nullum habere libellum. Ignarus epiſcopus dixit,* *legum eccleſiaſticarum, &c. & infra. Quapropter* oportet vos ſecundum eccleſiaſticam auctoritatem, reclamationem veſtram libelli ſeriè [b] declarare, eamque veſtris manibus roboratam, ſynodo porrigere, vt tunc vobis *conuenienter &* canonicè valeat reſponderi. Et tunc ipſi fratres libellum conſcribentes *Iſmaro* porrexerunt.

a Iſmarus. & infra. & paulò poſt.
* Vide l. ſi quādo. C. vnde vi & l. ſi homicidij. C. de accu. & authen. de iudi. §. oportet. colla. vi.
b allegare.

Innocentius tertius.

Cùm agitur reali, non ſufficit rem generaliter peti, ſed debet ita ſpecificari, vt euitetur obſcuritas & æquiuocatio.

CAP. II.

SIgnificantibus T. & R. fratribus noſtro fuit apoſtolatui declaratum, quòd cùm inter ipſos ex vna parte, & V. ex altera, ſuper quadam terra coram iudicibus delegatis tracti fuiſſent in cauſam, oblato eis libello: illi (cum plures terras haberent) vt terra illa, ſuper qua quæſtio vertebatur, oſtenderetur eiſdem, à iudicibus poſtularunt: quod cùm ipſi facere denegarent, ad noſtram audientiam prouocarunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocato in ſtatum debitum, ſi quid poſt appellationem huiuſmodi noueritis attentatum, &c.

Gregorius

Gregorius nonus archidiacono ciuitatis Nouæ, & M. canoñ. Culmeñ.

Non tenetur reus reſpondere libello in actione perſonali, ſi non exprimitur cauſa petendi.

CAP. III.

Dilecti filij fratres eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Hiſpida, ſua nobis petitione monſtrarunt, quòd cùm prior & conuentus ſanctæ Mariæ ad Carceres, ipſos ſuper quadam pecuniæ ſumma coram priore ſanctę trinitatis Veroñ, auctoritate apoſtolica conueniſſent, ex parte ipſorum fuit excipiendo propoſitum, quòd cùm dicti prior & conuentus nollent exprimere in porrecto libello * conuentionali, quare ſibi dicta pecunia deberetur, ſuper hoc minimè reſpondere tenebantur: & quia dictus iudex exceptionem huiuſmodi admittere denegabat, noſtram audientiam adpellauerunt. Ideóque mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocato in irritum, &c.

Vide. l. fin. C. de an. excep. & l. 1. ff de eden. per Bar.

DE MVTVIS PETITIONIBVS.

TIT. IIII.

Alexander iij. *Vulterano archipresbytero*, epiſcopo & abbati de Spongia.

Iudex etiam delegatus, compellit actorem ad reſpondendum reo in cauſa reconuentionis, & vtramque cauſam ordine ſucceſſiuo ſimul audiet: & vna ſententia terminabit. h.d.

CAPIT. PRIMVM.

Ex literis: [† & infra.] Quoniam rationis ordo exigit, * vt plebanus & clerici Matureñ. abbati & fratribus Matureñ. monaſterij, de ijs. quæ aduerſus eos proponunt, debeant in veſtra præſentia reſpondere, cùm ſibi ex ipſis corá vobis a ſede apoſtolica delegatis iuſtitiam poſtulant exhiberi: Mandamus, quatenus actione plebani & clericorum propoſita, & reſponſione facta: monitione præmiſſa compellatis eoſdem memoratis abbati & fratribus incontinenti coram vobis ſuper ſuis quæſtionibus reſpondere, & viciſſim poſtmodū rationes partium audientes, concordia vel iudicio vtriuſque negocium terminetis.

Vide l. cū Papinianus. in fi. C. de ſen. & inter. omniū iudi.

[† *Veſtris accepimus, quòd dil. filij noſtri abbas & fratres Maturienſis monaſterij, ſuper queſtionib. quas plebanus & clerici Matnrien. aduerſus eos proponunt, veſtrum parati ſunt ſubire examen, ſi illi incontinenti debeant de ſuis queſtionib. reſpondere. Vnde.*]

Ex ſecūda compilatione.

Celeſtinus iij. Rothoma. * decano.

*al. archiep.

Modus procedendi datus per reſcriptum in cauſa conuentionis, intelligitur repetitus in cauſa reconuentionis.

CAP. II.

Par. c. prudentiã ſup. de offic. Iud. de.

PRudentiam *tuam debita* : & infra . Sanè conſuluiſti nos, vtrum cùm cauſa adpellatione remota committitur, & reus coram eodem iudice actorem reconuenerit, & actor ſuper reconuentione adpellationis obſtaculum interponit, an ſit huiuſmodi adpellationi deferendum ? Nos verò ita ſentimus, quòd cùm actoris & rei eadem ſit conditio , & vno eodemque iure circa adpellationis remedium debeat vterque cenſeri, ſicut deſiderat actor , vt ſibi iuxta mandatoris reſcriptum iuſtitia fiat adpellatione remota : eodem modo recõuenienti debet in ſua iuſtitia reſpondere.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITVLVS V.

Gregorius ix. abbati ſancti Ioannis in vineis.

Non per poſitiones & reſponſiones, ſed per petitionem in iure propoſitã, & reſponſionem ſecutam, fit litis conteſtatio, qua omiſſa , nullus eſt proceſſus.

CAP. I.

OLIM inter epiſcopum Nouienſem ex parte vna, & capitulum eccleſiæ ſancti Quintini ex altera, ſuper quibuſdam iniuriis, & excommunicationum ſententiis, & quibuſdam aliis articulis orta fuit materia quæſtionis: & J. Iudices factis quibuſdam poſitionibus , & reſponſionibus ad eaſdem : auditis etiam, quæ partes voluerunt proponere corã eis, cauſam eandem ad examen apoſtolicum remiſerunt. Procuratoribus igitur partiũ propter hoc in noſtra præſentia conſtitutis , quamuis poſitiones & reſponſiones hincinde ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram iudicibus memoratis: quia tamen litis conteſtationem non inuenimus eſſe factam, cùm non per poſitiones, & reſponſiones ad eas, ſed per petitionem in iure propoſitam & reſponſionem ſecutam conteſtatio litis fiat: proceſſum ipſorum de fratrum noſtrorũ conſilio irritum duximus nunciandum.

VT LITE NON CONTESTATA NON PROCEDATVR AD TESTIVM RECEPTIONEM, VEL AD SENTENTIAM DEFINITIVAM.

TIT. VI.

Innocentius iij. abbati ſancti Proculi, & L. canonico Bononienſi.

Si agatur de adulterio ad ſeparationem tori, & ante litis conteſtationem reus eſt contumax, poteſt excommunicari, ſed teſtes recipi nõ poſſunt, nec cauſa definiri.

CAP.

CAP. I.

AD hæc Deus:[†& infra.] Cùm cauſa, quæ inter R. & B. vxorem eius vertitur, auctoritate apoſtolica vobis commiſſa fuiſſet, tádem procurator eiuſdem R. libello vxoris, quo virum ad ſeparationem tori, & vt dotem reciperet, de adulterio accuſabat, noluit reſpondere, donec aduocatus eius veniret, inducias poſtulando. Qui cùm huiuſmodi inducias ſæpe petendo, vobis illudere videretur, tandem ad præſentiam veſtram accedens, dixit ſe reſpõdere paratum: ſed die ſtatuto cùm crederetur reſponſurus libello, reſtitutionem vxoris primò fieri poſtulauit, ne ſecus fieret adpellando.* Verùm quia dicebat mulier ſe virum habere ſuſpectum, & idem procurator nec de mulieris impunitate cauere, nec veſtro ſe curaſſet poſtmodum conſpectui præſentare, vos teſtes mulieris recipere ſtuduiſtis: [*& infra.] Conſultationi veſtræ taliter reſpondemus, quòd licet ordo iudiciarius in aliis controuerſijs ſit ſeruandus, & in matrimonialibus cauſis, non vſquequaque ſeruetur: quia tamen in præſenti negocio non eſt actũ de fœdere matrimonij, ſed de crimine adulterij, (per quod ad ſeparationem coniugij, non ad coniunctionem tenditur) quia lite non conteſtata, teſtes fuerunt recepti, & adteſtationes etiã publicatæ, ſiue deferendum, ſiue nõ deferendum adpellationi fuiſſet, non eſt ad definitiuam ſententiam procedendum. Potuit tamen præfatus R. propter ſuam contumaciam, vel etiam procuratoris (ſi ſciens non purgauerit eandem) excommunicationis ſententia innodari.

*Vide antiear. qui ſunt C. Quũ & quãdo in.

[†*In apoſt. ſede conſtituit totius eccleſiæ magiſtratum, vt quia ſecundum ſcripturæ ſententiam fecit deus hominem rectũ, ſed ipſe ſe immiſcuit quæſtionib infinitis, ad eandem nodi quæſtionum difficiles referantur, ſuo tecto iudicio diſſoluendi, & infra Ad apoſtolatus noſtri notitiam literarum veſtrarum inſinuatione peruenit quod.]

[*Et atteſtationibus publicatis diligenter auditis quæ fuerant ipſius nomine allegata. Quia verò cùm deferenda ſententia cum viris prudentib. tractaretis, diuerſorum inueniſtis diuerſa conſilia, quibuſdam dicentib. appellationi ſimpliciter deferendum, alijs autem appellationi deferendum non eſſe, nonnullis etiam aſſerentib. appellationem nullatenus tenuiſſe cùm mulier non ſit reſtituenda viro ſuſpecto, niſi de impunitate ſufficienti præſtita cautione. vos in tanta varietate nos conſulere voluiſtis, qualiter eſſet in hoc negocio procedendum. Nos igitur.]

IDEM Hieroſolymit. patriarchæ, & archiepiſcopo Caſſeñ. — Cæſarien.

In cauſa reſtitutionis, contra contumacem, lite non conteſtata: ſententia proferri non poteſt. h. d. comprehendendo omnem modum ſummandi.

CAP. II.

Accedens: [† & infra.] Cumque poſtmodum in iudicium delegatorum præſentia, archiepiſcopus Tirenen. reſtitutionis beneficium poſtularet, plebanus ſancti Marci de Venetus (cõtra quem agebat) nihil ad obiecta reſpondit,* ſed ad noſtrã audientiam adpellauit: & licet ſæpe fuiſſet admonitus, vt iuri pareret (quia eius adpellatio non tenebat) noluit tamen reſpondere amplius, vel corã eis etiam comparere. Ipſi verò iudices (cùm plebanus in ſua contumacia perduraret*) teſtes receperunt ab aduerſa parte productos, & depoſitionibus redactis in ſcriptis, mandauerunt eidem, vt ad eos accederet, in perſonas, vel in dicta teſtium obiecturus. Quod cùm facere noluiſſet,* in ipſum excõmunicationis ſententiã protulerunt, poſſeſſionẽ iuris parœcialis adiudicantes archiepiſcopo memorato: & eũ reſtituentes in integrum, diſtrictius vetuerunt, ne quis poſſeſſionem Cirenen. eccleſiæ reſtitutã præſumeret perturbare. Cũ igitur* lis coram eiſdem iudicibus nõ eſſet conteſtata, & maneſtè pateret literas ipſas per veri ſuppreſſionem obtentas, (cùm manifeſtum eſſet duos prædictorum iudicũ, Achonien. videlicet & Beriten. epiſcopos: eidem archiepiſcopo tanquã ſuffraganeos ſuo Metropolitano ſubeſſe) ac ex hic plebanũ legitimè adpellaſſe conſtaret, in quem (etiam ſi minus legitimè adpellaſſet) licet iudices ipſi propter contumaciam excõmunicationis fortè potuerunt proferre ſententiam, nõ tamen debuerunt ſuper principali negocio definitiuam ſententiã, lite non conteſtata, proferre: prædictas caſſauimus ſentẽtias, imò caſſas denunciauimus & inanes. Vnde Tiren. archiepiſcopo dedimus in mandatis, vt eccleſiæ S. Marci inſtrumenta reſtituat: & etiã vniuerſa, quæ huiuſmodi occaſione ſententiæ, per ſe, vel per alios, occupauit*.

[† *Ad præſentiam noſtram ven. f. n. Paphen. ep. ven. f. n. Achoni. Tibiaden. & Beriten. epiſcoporum nobis literas præſentauit, ſententiam continentes, quam ſuper cauſa quæ inter ven. f. n. Thyren. archiepiſcopum ex vna parte, & plebanum ſancti Naren, ex altera vertebatur, iidem epiſcopi promulgarunt: aſſerebant etenim iidem epiſcopi memorati per ſuas literas, quod cum cauſam ipſam de mandato noſtro ſuſceperint terminandã, partes ad ſuam præſentiam conuocarunt. Sed plebanus nec eorum literas, in quib. mandati noſtri tenor erat expreſſus recipere voluit nec eorum ſe conſpectui præſentauit, ſed ſecundò citatus: licet nec literas eorum recipere voluiſſet, corã eis apparuit, prioris abſentiæ ſuæ cauſas allegans, & inſpecto noſtrarum literarum tenore, petitis etiam inducijs & receptis, ab eis licentiatus abſceſſit, ſe ſtatuto die ad eos redire promittens.*]

IDEM epiſcopo Brixienſi.

Si lite non conteſtata reus eſt contumax: ſi fieri poteſt, mittitur actor in poſſeſſionem, cauſa cuſtodiæ: aliàs reus excommunicabitur.

*Vide l. 1. ff. ſi quis ius di. non obtemp. & l. 2. ff. ſi quis in ius vo. non ie.

*aliàs. malicia permaneret.

*Vide l. 2. §. ſi quis à principe: ff. ne quid in loco pu.

*ordo eſt. Nos caſſauimus prædictas ſentẽtias, cùm lis non eſſet conteſtata, & pateret, &c. & cõteſtaret, &c.

*Vide l. diſſolutè. C. de condi. ex leg.

CAP.

CAP. III.

TVæ fraternitatis deuotio: [* & infra.] Conſultationi tuæ taliter duximus reſpondendum, quòd ſi reus lite non conteſtata abſentauerit ſe contumaciter: taliſq́ue cauſa ſit, quòd actor poſſit in petitarum rerum poſſeſſionem induci, eſt in eadem cauſa cuſtodiæ inducendus. Quod ſi cauſa talis fuerit, quòd idem in poſſeſſionem nequeat intromitti, vt iuri pareat, per cenſuram eccleſiaſticam eſt contumax compellendus.

*[*Conſuluiſti præterea, vtrum ſi aliquis citatus legitimis peremptoriis parere noluerit, iudex lite non conteſtata, contra ipſum debeat ſententiam promulgare, vt idem affectus tædec appellaturus, ſaltem iudicis ſe conſpectui repræſentat. ad quod.]*

IDEM de decima & Helemoſio abbatibus Aurel. & Carnot. diœce.

Receptio teſtium facta contra non contumacem, lite non conteſtata, in cauſa matrimoniali eſt nulla.

CAP. IIII.

ACcedens ad ſedem apoſtolicã nobilis vir Gu. vicecomes 2
nobis expoſuit, quòd cùm Coriſopiteñ. epiſcopus comitem Britanniæ proxima linea conſanguinitatis adtingat: & archidiaconus eius ſit clericus commẽſalis (qui eidem vicecomiti eſt aduerſarius principalis, vtpote qui vxorem ſuam, & terram publicè detinere præſumit) & magiſter P. de terra vxoris ſuæ oriundus, exiſtat nimis fauens eidem, & omnes ſub diſtrictu exiſtant comitis memorati, nec niſi per diſtrictũ ipſius ei pateat acceſſus ad eos, & ipſi (quibus cauſa inter ipſum & vxorem ſuam commiſſa fuerat) nunquam ei voluerint niſi in terra inimicorum ſuorũ) locum & terminum adſignare, quò ſine mortis periculo accedere non audebat: & licet literas nõ habuit de conductu, ſi tamen miſſæ ei fuiſſent, nõ debebat ſe credere ſuis capitalibus inimicis: [*& infra.] Mandamus, quatenus (cùm propinquiores ſitis terræ nobilis tam dictæ, q̃ ſuæ: & cauſa ipſa per vos cõmodius valeat terminari, cùm ad vos ſecurus pateat acceſſus) vtrinque partibus conuocatis (ſi vobis conſtiterit, quòd ante litem legitimè conteſtatam, vel poſt adpellationem ex pręmiſſis cauſis interpoſitam, teſtes ſuper conſanguinitate contra matrimonium abſque culpa contumaciæ recepti fuiſſent) vos adteſtationes huiuſmodi decernatis irritas & inanes, cõpellentes dictam nobilem, vt reuertatur ad virum ſuum (quem inconſultè dimiſit) ita quòd poſtquam ipſe vir plenariam reſtitutionem habuerit tam vxoris, quàm terræ, cauſam ſuper matrimonio audiatis: eamq́ue ſine canonico terminetis.

*[*Sed qui & lite non conteſtata ſuper conſanguinitate teſtes recipere præſumpſerunt. & infra. Cùm igitur in matrimonialib. cauſis non tam ad*

R *disiungendum*

diſiungendam, quàm ad coniungendum debeamus exiſtere promptiores, ne fortè quod Deus coniunxit, homo non ſeparare præſumat. diſ. v p.a.ſ.]

IDEM.

Lite non conteſtata non recipiuntur teſtes regulariter ſuper principali. Fallit in caſibus hic annotatis: ſcilicet cùm timetur de morte, vel abſentia diuturna teſtium, tunc enim ſeruata ſolennitate hic poſita, poſſunt etiam lite non conteſtata teſtes examinari. h.d. vſq; ad. §. porrò.

CAP. V.

QVoniam frequenter in dubium reuocatur à multis, an lite non conteſtata teſtes recipi valeant, auctoritate præſentium duximus declarandum regulariter verum eſſe, quòd lite non conteſtata, non eſt ad receptionem teſtium procedendum. Niſi fortè de morte teſtium timeatur, vel abſentia diuturna: in quibus caſibus, cùm ciuiliter eſt agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur) ſenes, & valetudinarij, & alij teſtes (de quibus ex aliqua rationabili cauſa timetur) etiam lite non conteſtata ſunt procul dubio admittendi, ſeu pars conuenta ſit contumax, ſeu ſit abſens abſque malicia, vt conueniri non poſſit. Sed ſi actor non conuenerit aduerſarium intra annum, ex quo conueniri poterit, vel ſaltem receptionem huiuſmodi teſtium non denunciauerit illi. Adteſtationes ſic receptæ non valeant, ne fortè hoc procuret in fraudem, vt proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum teſtes, vel aliæ locum habere non poſſint.

Cùm agitur de matrimonio carnali vel ſpirituali, poſſunt contra contumacem etiam lite non conteſtata teſtes recipi, & ſententia definitiua ferri. Si verò reus eſt abſens, ſed non contumaciter, tunc in carnali non procedit ſed expectatur abſens. In ſpirituali verò, ſi agatur de contracto: ſtabitur iuribus antiquis: ſi de contrahendo, expectatur abſens per ſex menſes. Sed de hoc vltimo quando agitur de contrahendo dic hodie vt in capi. quàm ſit. & capi. cupientes. de electio in. vi. vbi aliter eſt prouiſum. hoc dicit.

Porrò ſpeciales cauſæ poſſunt occurrere, in quibus caſualiter eſt aliud obſeruandum, vt (verbi gratia) ſi ſuper alicuius electione, vel copula maritali quæſtio moueatur, tunc etenim (ne propter longam moram in ſpiritalibus & temporalibus patiatur eccleſia læſionem, vel viro ſiue mulieri fornicationis occaſio præbeatur, maximè cum propinquitatis gradus opponitur lege diuina prohibitus) in huiuſmodi caſibus (ſi contumax apparuerit is, in quem fuit actio dirigenda, ſeu quia peremptoria citatione recepta venire contemnit, ſeu quia malicioſè ſeipſum occultat,* ſeu quia impedit, ne poſſit ad eum citatio peruenire) teſtes lite non conteſtata ſunt

**Vide l. contumacia, cũ no. ff. de reg. iur.*

ſunt meritò admittendi, & nihilo minus (ſi de cauſa liqueat) ad definitiuam ſententiam procedendum. Si verò aliter abſens fuerit, & agatur de ſpirituali coniugio inter eccleſiam & prælatum iam contracto, electione maximè confirmata, illud in hoc articulo volumus obſeruari, quod ſuper expectatione talium perſonarum in ſacris eſt canonibus definitū. Quod ſi forſan agatur de ſpirituali coniugio contrahendo: is qui eſt in prælatum electus, per ſpacium ſex menſium expectetur, niſi (penſatis negociorum circunſtantiis) per ſuperioris prouidentiam magis vel minus fuerit expectandus.

Si autem de carnali coniugio ſit agendum, tandiu alteruter coniugum expectetur, donec de ipſius obitu veriſimiliter præſumatur: quia cùm ſine culpa ſit abſens, vt ſi captiuitate, vel ægritudine, aut alio iuſto impedimento forſitan teneatur, aut etiam propria, ſed non malicioſa voluntate in remotis partibus moram facit,* vt de facili vel in breui citari non poſſit: ei quidem præiudicari non debet, cùm habeat forſan exceptiones legitimas ad intentionē contrariam elidendam: eo nequaquam obſtante, quod de lapſu carnis poſſit obponi: quoniam in coniugio caſus multi occurrunt, in quibus coniuges ſine culpa, ſed non ſine cauſa continere coguntur.

*De modo probandi iuſtā abſentiam. vide in l.ſe.§. ad crimē ff.de pub. iudic.

Ad perpetuam rei memoriam, vel cùm agitur per viam inquiſitionis, poſſunt teſtes ſine litis conteſtatione recipi, & etiam publicari. hoc dicit. vſque ad §. In alijs vero.

Sunt & alij caſus ſimiliter ſpeciales, in quibus abſque litis conteſtatione legitimè poſſunt teſtes produci, vt quādo exceſſuum inquiſitio, vel teſtium publicatio imminet facienda.

Si reus lite non cōteſtata eſt contumax, & agitur reali, mittitur actor in poſſeſſionem rei petitæ cauſa cuſtodiæ: quam tamen recuperat reus veniens intra annum, ſi offerat cautionem de ſtando iuri, & reſtituat expenſas. poſt annum verò his non ſeruatis, non auditur, niſi ſuper proprietate. Sed ſi conuenitur reali, qui nomine alieno poſſidet, nominabit dominum in iudicio, & ſtatuetur ei terminus, intra quem faciet dominum comparere: qui ſi intra terminum non venerit, iudex illum citabit. quo adhuc non veniente, iudex mittit actorem in poſſeſſionem veram. Si verò reus contumax conuenitur actione perſonali, mittetur actor in poſſeſſionem bonorum, ipſius rei pro modo debiti declarati: & primò mobilium, ſecundò immobilium, ſi mobilia non exiſtant: vel excommunicabitur reus. h.d. vſque ad finem.

In aliis verò caſibus prudenter eſt attendendum, vtrum contumax reali actione, an perſonali cōueniatur. Si reali, mittendus eſt actor in rei petitæ poſſeſſionem, vt tædio affectus reus veniat reſponſurus. Qui ſi venerit intra annum (iudicio

Vide l. cùm clericis C. de epiſc. & cleric.

ſiſti præſtita cautione,* ac exhibita ſatisfactione congrua expenſarum) poſſeſſionē recuperet. Quod ſi cautionem offerre neglexerit intra annum: actor poſt annum verus conſtituetur poſſeſſor: ſuper proprietate duntaxat aduerſæ parti defenſione legitima reſeruata. Quòd ſi ſuper rebus immobilibus quiſquam conueniatur, qui eas poſſidet nomine alieno, debet ſtatim in iudicio dominū nominare, certo dierum ſpacio à iudice finiendo, eoque ad eius notitiam perducēdo, vt vel ipſe veniens, vel idoneum dirigens reſponſalem, actoris intentionē excipiat. Si verò poſt tempus indultum, quod diſpoſitum eſt, noluerit adimplere: tanquam lite, quę ingeritur ex eo die quo poſſeſſor ad iudicium vocatus eſt, ad interrumpendam præſcriptionem longi tēporis conteſtata, dominum poſſeſſionis iudex tribus edictis legitimis euocabit: & tunc ipſo in eadē voluntate manēte, negocium ſummatim examinās, in poſſeſſionem ipſarum rerum actorem mittere non tardabit: omni allegatione abſenti ſuper principali quæſtione reſeruata. Si autem ſuper perſonali actione conueniatur, vel mittēdus eſt actor in poſſeſſionem mobiliū ipſius, vel immobiliū, ſi fortè mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacē eſt eccleſiaſtica ſententia proferenda: ita videlicet, quòd alterutra pœna, quæ magis timeri debeat, iudex à principio ſit contentus: ad alteram nihilo minus proceſſurus, ſi hoc meruerit proteruitas contumacis: qui veniens intra annum, vel poſt annum etiam audietur iuxta diſtinctionem in alio caſu ſuperius adnotatam.

Ex 1. compil.

DE IVRAMENTO CALVMNIAE.

TIT. VII.

†Honorius tertius.

†Ita hactenus ſcriptum & impreſſum conſtanter. Ego verò certò affirmo legendum: Honorius ſecundus. Cùm ex ordine capitum huius titu. tum ex Henrici imperatoris mentione in hoc capite habita. Vixit. n. hic Eugenius. & ſedit circa annum Chriſti, 1126. imperāte Henrico 5. imperatore, cuius legem quam hic citat, habeo manuſcriptum.

Clericus in cauſa eccleſiæ ſuæ iuramentum calumniæ poteſt alteri committere: & per ſe iurare non cogitur, nec debet ſine ſuperioris ſententia.

CAP. I.

IN hærentes veſtigiis prædeceſſorū noſtrorū dicentiū grauiores quęſtiones per ſummū pontificē terminari: [*& infra.] Legibus itaque comperimus eſſe cautū, vt nullus clericus iurare præſumat. Alibi verò reperitur ſcriptū, vt omnes principales perſonæ in primo litis exordio ſubeant iuramentum calumniæ: propter quod pleriſq; venit in dubiū, vtrū clericus iuſiurandū præſtare debeat, aut alij hoc officiu delegare:

c. cùm clerici. C. de epiſcopis & clericis. aut. principales. C. e.

re quia illud cōſtitutionis edictū, vbi clerici iurare prohibentur, à [[a]Marco] Auguſto *Cōſtantino* PP.[b] de Cōſtantinopolitanis clericis promulgatu fuiſſe videtur, idcirco ad alios nō creditur pertinere. Vt ergo dubietas iſta auferatur, ſecundū etiá deciſionem filij noſtri [c]H. quondā imperatoris, cuius ſunt verba hæc: & infra. Eius itaque* interpretationē corroboramus, & diui [Marci] conſtitutionem ita interpretari debere decernimus, vt ad omnium eccleſiarum clericos generaliter pertinere iudicetur. Nam cum imperator Iuſtinianus decreuerit, vt canones patrum, vim legum habere oporteat, & in nōnullis patrum canonibus reperiatur, vt clerici omnino iurare non audeant, dignum eſt, vt totus clericalis ordo à iuramento calumniæ præſtando ſit immunis. Preterea ſtatuti principis tenor talis eſſe dignoſcitur. Nos itaque (diuinæ & humanæ legis intentione ſeruata*) decernimus & imperiali auctoritate irretractabiliter definimus, vt non epiſcopus, non presbyter, non cuiuſcunque ordinis clericus, non abbas, nō aliquis monachus, vel ſanctimonialis, in cauſa quacunque, ſiue controuerſia, ſeu criminali, ſeu ciuili, iuſiurandum compellatur qualibet ratione ſubire, ſed aliis idoneis defenſoribus (ſi expedire eccleſiæ ſuæ nouerit) huiuſmodi officium liceat delegare. Verùm cum hac moderatione, vt epiſcopus inconſulto Rom. pontific. vel quiſque clericus incōſulto prælato ſuo minimè iurare audeat. Omnibus autem epiſcopis, & vniuerſo clero, ita cuſtodiri debere mandamus, vt ſi quis in illam cōmiſerit, veniam ſibi deinceps nouerit denegari.

[*Noſtrorū fratrum diligenter conſilio inquiſito, huiuſmodi cauſæ ſpeciē inrefragabiliter deo opulante decidimus. Quoniam.]

[a]Idem ordinatori, eccl. ſubd. & magiſtro Omnibono.[a]

In ſpiritualibus cauſis, de calumnia non iuratur. CAP. II.

Literas: [*& infra.] Sane Ro. eccl. in his caſibus, in quibus de eccleſiis, decimis, & rebus ſpiritualibus tantum agitur: iuramentum calumniæ nec dare, nec recipere conſueuit: eo, ꝙ tales cauſæ non ex legum diſtrictione, ſed ex canonum æquitate finem debitum ſortiuntur: canones autem iuramentū calumniæ in huiuſmodi cauſis, nulli prorſus inducunt. Vnde contentione de iuramento calumniç præſtando omiſſa, ad vlteriora diſcretio veſtra procedat.

[*Benignitatis tuæ benignè recepimus, in quib vtrum in ea cauſa quæ inter ven. f. n. G. Boron. epiſcopum, & dil. fil. A. Paduanum abbatē, ſub veſtro examine agitatur iuramentum calumniæ præſtari vel recipere conueniat requiſiſtis.]

Eugenius papa.

Principalis perſona non indiſtinctè releuatur ab onere iurandi de calūnia: licet cōpareat per œconomum: ſed ſibi vel œconomo eſt deferendū,

a Legend. Marciano. vt & inf. paulo poſt. error hinc proceſſit quod in ſcriptis codicibus quales habeo. ſic ſcriptu erat. Imp. Marc. Marcianus. Illi autē ſcripſerunt Marcus. nunc ... ore quidam ante me admonuit.

b vet. rectè.

c Henrici, vt ſcribitur in vet. lib. vbi additur etiam Henrici conſtit. Arimini. factam eſſe iij. Kalend. April.

**Inn. Ho. & Io. An. halluciniati ſunt in interpretatione huius loci.*

**Vide l. non dubium. C. de legi. & l. cum pater. §. dulciſſimus. ff. de lega. ij.*

Eugenius papa. iij. vet. ſedit autem anno Chriſti. 1143.

inſpecta qualitate cauſæ & perſonarum. h. d. CAP. III.

IN pertractandis cauſis ſacramentum calumniæ non paſſim præcipimus exhiberi: ſed cauſę & principalium perſonarum qualitate inſpecta, quandoque per ipſas principales perſonas, quandoque per œconomos, qui cauſam omnino nō neſciát,* in animam iurantis illud præcipimus præſtari.

*Vide. l. ij. §. ſin autē vel digni-tas. & ſeq. C. eo. arg. ff. de te-ſti. l. cumēt.

IDEM [Magal. & R. Neumaſeñ. epiſcopo.

Vniuerſitas tenetur iurare de calumnia, niſi releuet ſe conſtituendo œconomum. CAP. IIII.

IMperatorum: [* & infra.] Accepimus *autem*, q̃ ab abbate & fratribus ᵃClareuallis (ſicut ab aliis) exigitur calumniæ iuramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. Sed (ne aliena iura videantur huiuſmodi occaſione illicitè detinere, & ipſi à cauſa ſua decidant, ſi ex parte ipſorum prędictum iuramentum, cùm res poſtulauerit, non fuerit præſtitum) eiſdem præcipimus, vt in ſuo monaſterio œconomum ſtatuant: qui pro eis petere & excipere, atque iuramentum de calumnia (cum neceſſe fuerit) valeat exhibere: [† & infra.] Tu verò frater Neumaſeñ. epiſcope œconomum idoneum ſtatuas, qui in tali officio conueniens ipſi monaſterio videatur.

a Frameuallis. vet.

[**Secularium leges & ſanctorum patrum inſtitutiones eccleſiaſticæ viros religioſos in omnipotentis Dei ſeruicio protegunt & defendunt, & nullam eis moleſtiam vel perturbationem quæ ſacro ordini contradicat, irrogari permittunt.*]

[†*Ideoque per a. ſ. ſ. v. m. q. eoſdem fratres qui in iſta cauſa ſunt, ſicut ratio exigit plenius inſtruatis, vt de cætero ſua iura per hoc non poſſunt amittere, & alijs quantum iuſtitia permittit, in talibus cauſis, debeant ſatisfacere.*]

P. c. peruenit.

Lucius iij. [Elieñ. epiſcopo, & archid. Noruiceñ.

Clerici etiam in eorum cauſis iurant de calumnia, contraria conſuetudine non obſtante. CAP. V.

CAeterùm, quia nouis morbis, noua cōuenit antidota præparari: mandamus quatenus in cauſa *fideiuſſionis*, quæ inter R. clericum de ſancto Albano, & [I. & F. canonicos Londoñ. vertitur: ad veritatem eliciendā, adpellatione ceſſante præſtari faciatis ab vtraque parte calumniæ iuramentum: conſuetudine, quæ legi contraria eſt, non obſtante.

Hel. & Phil. clericos.

Innocentius iij. epiſcopo Placeñ.

Procurator vel ſyndicus vniuerſitatis eccleſiaſticæ vel ſecularis, de calumnia iurare poteſt. h. d. CAP. VI.

Ex 3. compilat.

CVm cauſam, quæ inter Rauennateñ. archiepiſcopum, & commune Fauentinum (ſuper villa Luci, ac quibuſdā aliis) vertitur: delegatis iudicibus duxerimus committendam, & ijdem in negocio minimè proceſſiſſent: nos partibus dedimus in mandatis, vt pro ipſa cauſa noſtro ſe conſpectui præſentaient,

rent, quorum procuratoribus cum inſtrumẽtis de rato, in noſtra præſentia conſtitutis, petitionem ipſius archiepiſcopi per procuratorem eius fecimus exhiberi: & ad eam, partem alteram reſpondere, ac interrogationibus & reſponſionibus reductis in ſcriptis, & lite coram nobis pleniſſimè conteſtata, fecimus calumniæ iuramentum ab ipſis procuratoribus vtrinque præſtari.

Gregorius ix. epiſcopo Beluacẽ.

Epiſcopus iurat de calumnia, ſi per ſe ipſum elegit litigare, propoſitis tantum non tactis euangeliis. Si verò per ſyndicum litigat: per illum poterit iurare. h. d.

CAP. VII.

CVm in cauſa pecuniaria (quam inter te & R. motam eſſe proponis) non per te, ſed per ſyndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum quidem præſtandum erit calumniæ iuramentum: quod ſi per te ipſum, propoſitis tantum, ſed non tactis euangeliis (ſicut in dicẽdo teſtimonio) à te videtur huiuſmodi iuramentum exhibendum: & infra.

Actor refutando iuramentum calumniæ ſine cauſa, cadere debet ab inſtituta actione, reus autem debet haberi pro confeſſo. h. d.

Pœna verò recuſantis hoc iuramentum cùm præſtandũ fuerit, eſt vt actor ab inſtituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confeſſo.

DE DILATIONIBVS.

TIT. VIII.

Alexander iij. Cantua. & Vigori. epiſcopis.

Summa ſic: (ne videatur conuenire rubri. de appellationibus.) Citatio vocatoria cum peremptoria non debet eſſe nimis breuis, maximè vbi de rebus eccleſiaſticis agitur, niſi neceßitas aliud ſuggerat.

CAPIT. PRIMVM.

DILECTI filij, abbas & monachi de H. nobis inſinuare curarunt, quòd cum cauſam, quæ vertitur inter ipſos, & moniales de Ledẽ. ſuper eccleſia de Altẽ. decano & archidiacono Lincoñ. commiſerimus terminandã: ipſi timentes ſe à iudicibus adgrauari (eo quòd ad primam citationem terminum ſibi nimis breuem & peremptorium ſtatuerunt) * ad noſtram audientiam duxerunt appellãdum. [*& infra.] Quia [verò] non ſpectat ad iuris ordinem, diem peremptorium, maximè cùm de rebus eccleſiaſticis agitur, (niſi forte neceſſitate vrgente) taliter maturare, mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocato in irritum, ſi quid inueneritis poſt appellationem huiuſmodi attentatum: in cauſa iuxta priorum tenorem literarum procedatis.

Ex 1. compilat.

Vide l. contumacia. ff. de re iu. & l. tres denunciationes. quomodo et quãdo iud.

[*Nos igitur attendentes.]

p.c. plerunque.

Celeſtinus tertius.

Induciæ deliberatoriæ denegantur reo, ſi per literas citatorias plenè potuit inſtrui, & deliberare ſuper eo de quo quæritur CAP. II.

PRæterea adiecisti, quòd cùm cauſæ tibi à ſe. ap. delegantur, literis citatoriis reſcriptum apoſtolicum inſeris, vt eo viſo deliberare valeat, qui ab altero conuenitur: [† & infra.] Quia igitur quid agendum ſit in hoc caſu, deſideras edoceri, taliter tibi reſpondemus, quod reo ad iudicium legitimè cõuocato, ſi ex reſcripto ſibi tranſmiſſo plenè potuit inſtrui ſuper eo, de quo in iudicio conuenitur, induciæ deliberatoriæ non ſunt vlterius indulgendæ, ſed procedendum potius eſt ad examinationem cauſæ, & finem ei debitum imponendum.

[† Cùmque non ad primam & ſecundam canonicam citationem, ſed ad tertiam tantummodo reus veniat, actore ad omnes citationes veniente, & ipſe actor intentionẽ ſuam in iure proponat: reus vexationi eius intendens, tunc primò deliberatorias requirit inducias, cùm actor eidem autenticum offerat, vt concordet cum reſcripto: quia in prima citatione recipit, aſſerens etiam quod tam longo citationis ſpacio, ſi voluerit, plenæ tempus deliberationis potuit habere.]

al. Ferrarien.

Honorius iij. ⸢Ferentino⸣ epiſcopo.

Ex 5. compil.

Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui poſiti in libello, nouæ induciæ deliberatoriæ dandæ non ſunt, ſi per expreſſa potuit reus deliberare ſuper ambiguitate illa, vel generalitate. hoc dicit.

CAP. III.

a archipresbyt. *Eccle. S. Pauli in vrbe Ro. præeſt abbas vnus: & huic eccleſiæ deſeruiunt vij. presb. card. Quorum vnus eſt presbyter cardinalis S. Priſcæ. Ergo presbyteri legendum non archipresbyteri.

LIteræ tuæ ac petitio [a] presbyteri * ſanctorũ Priſcæ & Aquilæ de vrbe, nobis exhibitæ continebant: [* & infra.] Idem presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum eccleſiæ ſuæ nomine obtulit, continentem, quòd penſio de poſſeſſionibus ſoluta nõ fuerat ipſi eccleſiæ, elapſis iam tribus annis & vltra. Nobilibus verò ipſis petentibus, vt explicaret ipſis ſpacium, quod per hanc adiectionem, & vltra, ſignificari volebat: & ipſo presbytero exprimente, quòd ſeptẽ annis fuerat in dictæ penſionis ſolutione ceſſatum: ijdem dicentes libellum eſſe huiuſmodi expreſſione mutatum, longiores ad deliberãdum petierunt inducias: quas quia denegaſti eiſdem, ad noſtram audientiam adpellauerunt. Nos igitur adpel. huiuſmodi friuolam reputantes, mandamus quatenus ea nequaquã obſtante, in negocio ipſo ratione præuia procedas iuxta priorum continentiam literarum.

[*Quod cũ cauſam quæ inter ipſum archypresbyterũ ex vna parte, & nobiles viros A. de Cilia. & G. & fratres eorũ, & filios ex altera ſuper quibuſdã poſſeſſione. & reb. alijs vertitur tibi duximus cõmittendam.]

Greg. ix. abbati aquæ viuæ Turoñ. diœc. & archidiac. Turoñ.

Si citatus in cauſa ardua, de longinquo vocatur pro publica vtilitate cuiuſ ad locũ iudicij, ita quòd intra terminũ citationis deliberare, & alia ſibi neceſſaria

neceſſaria ad comparendum explicare non potuit. in termino reſpondere non cogitur, ſi repetiatur in loco iudicij, ſed habebit nouas inducias. hoc dicit notabiliter. CAP. IIII.

EXpoſuit nobis Bituricen̄. archiepiſcopus: & infra. Burdegalen̄. archiepiſcopo dedimus in mandatis, vt ſuper iure primaciæ, quam in eo & in prouincia ſua dictus Bituricen̄. archiepiſcopus ſe habere propoſuit, ad initium proximè præteritæ quadrageſimæ (quod ei terminū peremptorium adſignauimus) per ſe, aut per procuratorem idoneum, ſe conſpectui noſtro præſentaret*. Cumque poſtmodum perſonaliter vocatus pro eccleſiæ Romanæ ſubſidio, ad no. audi. acceſſiſſet, Bituricen̄. archiepiſcopus apud ſe. ap. conſtitutus, poſtulauit inſtāter, vt in eodem negocio procedere deberemus. Idem verò Burdegal. archiepiſcopus ad propria rediens, conſtituit pro ſe procuratorem in ipſo negocio, qui (ſaluis exceptionibus ſibi cōpetentibus in reſpondendo & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat perſona facturus. Petente ergo archiepiſcopo ſuprà dicto, vt præfatus procurator reſponderet eidem, ille excipiendo propoſuit ſe ad hoc nō teneri, cum pro alia maiori cauſa, pro publica ſcilicet vtilitate, dictus Burdegalen̄. vocatus pro abſente reputari debuerat,* & reuocandi domum priuilegium habuiſſet. Nondum etiā ſuper hoc deliberauerat cum ſuffraganeis ſuis & alijs, quorum conciliū tam ardua cauſa requirit: nec tempus habuerat, in quo ad vtrunque negotium valuerit (ſicut expediret) eſſe paratus. Sed pars altera econtra reſpondit, quòd cùm ſuper quæſtione prædicta prius fuerat euocatus: noſtræ intentionis non fuerat primum mandatum per poſterius reuocare: temporis quoque ſpacium habuerat tam prolixum, vt potuiſſet ſi voluiſſet ſuper cauſa deliberare prædicta, ſicut fecerat cum quibuſdam: & commodè vtrique negocio imminere: & infra. Nos igitur de conſilio fratrum noſtrorum vſq; ad proximum venturum feſtum Natiuitatis dominicæ dilationem adhuc ſibi duximus indulgendam.

Vide. l. i. & ibi. glo. & doc. C. eo.

Vide. l. actione. §. Labeo. ff. pro ſol. & l. I. in fi. ff. ſolu. ma.

DE FERIIS.

TIT. IX.

Ex concilio apud Compendium.

Diebus dominicis mercari, litigari, iudicari, vel iurari non debet, ſed de veſpera in veſperam debent celebrari. CAP. I.

OMnes dies dominicos à veſpera in veſperam, cum omni veneratione decernimus obſeruari, & ab omni illicito opere abſtinere: vt in eis mercatū minimè fiat neque placitum: neque aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur, nec ſacramenta (niſi pro pace, vel alia neceſſitate) præſtentur.

Ex I. compilat.

* al. Truden. archiepiſ. Ex 2. compilat.

Alexander tertius.* *Tricilien. archid.*

Feſtorum principium & finis fieri debet, ſecundum ipſorum magnitudinem, & conſuetudinem regionis. hoc primo. In præcipuis feſtis & intra Paſcha & Pentecoſten, non fit ſolennis genuum flexio. Si tamen tunc clerici vel epiſcopi ordinentur, ſecundum ordinationis modum genua flectuntur. hoc ſecundo. Romana eccleſia ſpeciale feſtum de Trinitate non facit: ſeruatur tamen de hoc cuiuſque eccleſiæ conſuetudo. hoc tertio.

CAP. II.

hic abſciſſum inuet. Gene. 2. Exod. 16. et 20. Leuit. 23. Num. 28. Deute. 5.

QVoniam in parte: [*& infra.] Licet ſcriptum ſit de veſpera in veſperam celebrabitis ſabbata veſtra: feſtorum tamen principium & finis iuxta eorum qualitatem, & diuerſarum regionum conſuetudinem debet adtendi: & ſicut magnitudo dierũ exigit, prius incipere, & tardius terminari: & infra. Diebus autẽ dominicis & aliis præcipuis feſtiuitatibus, ſiue inter Paſcha & Pentecoſten, genuum flexio nequaquam debet fieri: niſi aliquis ex deuotione id velit facere in ſecreto. In conſecrationibus autẽ epiſcoporum, & clericorũ, ordinationibus, conſecrans & cõſecratus tantũ genua flectere poſſunt: ſecundum quod conſecrationis modus requirit. Præterea feſtiuitas ſanctæ trinitatis, ſecundum conſuetudines diuerſarũ regionum à quibuſdam conſueuit in octauis Pẽtecoſtes: ab alijs in dominica prima ante aduentum domini celebrari. Eccleſia ſiquidem Romana in vſu non habet, quòd in aliquo tempore huiuſmodi celebret ſpecialiter feſtiuitatem: cùm ſingulis diebus, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto, & cætera ſimilia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

[* *Veſtram volumus prudentiam certa cognitione tenere quod.*]

Idem Triburieñ. archiepiſcopo. [a] *& eius ſuffrag.*

Propter neceſſitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem dei operi ſeruili intendere, maximè circa rem tempore perituram. h. d.

CAP. III.

LIcet tam veteris, quàm noui teſtamenti pagina ſeptimum diem ad humanã quietem ſpecialiter deputauerit: & tam eam, quàm alios dies maieſtati altiſſimæ deputatos, necnõ natalicia ſanctorum martyrum eccleſia decreuerit obſeruanda: & in his ab omni opere ſeruili ceſſandum [† & infra.] Indulgemus, vt liceat parœcianis veſtris diebus dominicis, & alijs feſtis (preterquam in maioribus anni ſolennitatibus) ſi alecia terræ ſe inclinauerint, eorum captioni ingruente neceſſitate intendere: ita quòd poſt factam capturam eccleſiis circumpoſitis & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.

[† *Nos tamen cui ab omniũ proviſore eccleſiæ eſt regimẽ commiſſum, ſuper his quæ neceſſitas exegerit, Chriſti fidelib. tenemur cõmodũ prouidere, non vt ſi quando eos ſeruili operi, id eſt actioni vel operi peccati publici & victui & veſtitui quærendo, fortè intendere contigerit, volumus vt*

eis ap.

eis ap. ſe. miſericordia conſueta ſubueniatur. Inde ſiquidem eſt quod regio veſtra quæ non multis frugib. abundet, mare in quo populus maiorem conſueuit habere ſuſtentationem ſterilius ſolito effectum fuiſſe multorum relationib. cognoſcentes bea. Petri auc. & Pauli & noſtra.]

Clemens tertius, aliàs Celeſt.

Tres ſeptimanæ, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante feſtum Ioannis Baptiſtæ, non continuantur feſto: ſed intelligitur de ſeptimana aſcenſionis cum duabus ſequentibus. CAP. IIII.

CApellanus tuus, frater epiſcope, coram nobis ex parte tua propoſuit, quòd cum ſtatuta canonica declarent nuptias tribus ſeptimanis ante feſtum natiui. beati Ioannis Baptiſtæ minime celebrari debere, quidā hebdomadas illas abſque interpolatione continuandas intelligunt. Alij verò inter feſtum & ipſas volentes facere interuallum, illud dicunt ob reuerentiam feſtiuitatis Pētecoſtes fuiſſe ſtatutū: quæ in ſeptimanis iſtis ſolet interuenire quādoque: & ſic à tribus diebus: Rogationum ante aſcenſionem domini inchoantes, vſq; ad octauum diem poſt Pentecoſten (illis hebdomadis computatis) illo tantū ſpacio tēporis celebrari nuptias non permittunt, earū celebrationē abinde nullatenus inhibētes. Quia ergo conſulti fuimus, vtra iſtarum opinionum potior videatur: nobis & fratribus noſtris adparuit: ꝙ licet ea ſit Roma. eccle. conſuetudo, vt quocunq; tempore matrimoniū contrahatur, conſenſu interueniente legitimo de præſenti: quia tamen à ſeptuageſima vſq; ad ſeptimum diem poſt Pentecoſten celebrari nuptię non ſinuntur, & poſtea etiam tribus ſeptimanis, vel pluribus ante feſtiuitatem ſancti Ioannis ſine differentia celebrantur: poſterior ſententia meliori & ſubtiliori nititur ratione: & ſiue ſecundum canones à ſeptuageſima vſq; poſt octauas Paſchæ: ſiue iuxta cōſuetudinē eccleſiæ Ro. vſq; poſt. vij. diē feſti Pentecoſtes (quod caret octauis) nuptiæ ſuſpēdantur: in dominica, quæ ſequitur, & deinceps poſſunt licitè celebrari.

Gregorius.ix.

Inferijs introductis in honorem dei & ſanctorum, niſi ob neceſſitatem vel pietatem, iudicium exerceri non poteſt, etiam de conſenſu partium, ferijs tamen introductis fauore hominū partes renunciare poſſunt.

CAP. V.

COnqueſtus eſt nobis: & infra. Quamuis non prorogari, ſed expediri deceat quæſtiones: debet tamen iudicialis ſtrepitus diebus conquieſcere feriatis, qui ob reuerentiā Dei noſcūtur eſſe ſtatuti: ſcilicet natalis domini, ſancti Stephani: Ioannis euangeliſtæ, Innocentium, ſancti Silueſtri circuncisionis, Epiphaniæ. vij. diebus dominicę paſſionis, Reſurrectionis cum vij. ſequentibus, Aſcēſionis, Pētecoſtes, cum duobus qui ſequūtur. Natiuitatis Ioannis Bapt. feſtiuitatum omniū virgi-

nis glorioſæ.xij.Apoſtolorum,& præcipuè Petri & Pauli,beati Laurentij,Dedicationis beati Michaëlis. Solennitatis omnium Sanctorũ:ac diebus dominicis, cæteriſque ſolennitatibus, quas ſinguli epiſcopi in ſuis diœceſibus cũ clero & populo duxerint ſolenniter venerandas.quibus vtiq; ſolennibus ferijs(niſi neceſſitas vrgeat,vel pietas ſuadeat) vſqueadeo cõuenit ab huiuſmodi abſtinere,vt conſentiẽtibus etiã partibus,nec proceſſus habitus teneat,nec ſententia quam cõtingit diebus huiuſmodi promulgari. Licet diebus feriatis,qui gratia vindemiarum vel meſſium ob neceſſitates hominum indulgentur, procedi valeat,ſi de partium proceſſerit voluntate.

DE ORDINE COGNITIONVM.

TITVLVS X.

Clemens.iij.Alatrino epiſcopo.

Ex I. compila.

Contra mulierem vindicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio conſanguinitatis: quæ prius diſcutienda eſt, quàm ſuper matrimonio pronuncietur: & ſufficit ſuper ipſo principali pronunciare, hoc dicit. CAP. I.

INtelleximus,quòd cùm quædam mulier peteret quendam in virum, teſtes ad ſuæ intentionis adſertionem induxit: per quos pars viri futurum ſibi præiudicium metuens, exceptionem conſanguinitatis obiecit,ex qua intendit petitionem mulieris elidi: [*& infra.] Inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quòd cum exceptione probata quæſtio principalis perimatur, ante eſt cognoſcendum de ipſa, quam ad definitionis articulum procedatur: quo facto virum ab impetitione mulieris (prout expoſcit ratio iuris)abſoluas.

[* *Quia verò nos conſulere voluiſti, an prius de impedimento conſanguinitatis ſit agendũ quàm ſuper cauſa principali ſentẽtia proferatur.*]

Innocentius. iij. epiſcopo Narniẽn.

Si reus contra actorem ſpoliatorem ſpoliationem opponit: aut excipiendo,& tunc prius auditur, & ea probata, reſpondere non cogitur: ſed per hoc non reſtituitur: aut agendo & tunc ſimul vtraque quæſtio terminatur,& ea probata reſtituetur. CAP. II.

CVm dilectus filius abbas de Ferentino, de nobilibus viris dominis de Artone depoſuerit quæſtionem, quòd manu armata,& cum exercitu ad caſtrũ monaſterij *Ferentini* venientes,in prædis animalium & alijs damnificare dictum cœnobiũ præſumpſerunt:de quibus iuſtitiam ſibi fieri poſtulabat. Et citra litis conteſtationem ſub forma exceptionis fuit ex aduerſo reſponſum,quòd per ipſius dolum & violentiam caſtrũ Siſrati amiſerant: quod & progenitores eorum tenuerant,& ipſi poſſederant in quiete: ſibi petentes prius reſtitui, quàm petitionibus ipſius reſponderent,præſertim cũ teſtes haberent præſentes,per quos intentionem ſuam incontinenti probare volebant.

lebant. Verum ex parte abbatis fuit taliter replicatum, quod ab eo reſtitutio peti non poterat, qui non fuerat ſpoliator, præſertim cùm dictum caſtrum ad ius & proprietatem ſui monaſterij pertineret: quod etiam pars aduerſa nullatenus denegabat. vnde & verus dominus (ad quem ab alio res ſua poſſeſſa reuertitur etiam poſt tempora longiora) retentionis debebat commodum obtinere: & iudicium reſtitutorium contra ſpoliatorem tantum competere dignoſcitur: [* & infra.] Nos autem diſtinguendum eſſe credimus, vtrum ſpoliationis quæſtio ab eiſdem nobilibus ſit obiecta in modum actionis ad reſtitutionem petendam, an in forma exceptionis ad intentionem aduerſarij repellendam. Cùm ea in modum actionis propoſita, intelligantur mutuæ petitiones ſeſe tanquàm diuerſæ minimè contingentes: ac per hoc iuxta regulam iuris (qua dicitur, Qui prior adpellat, prior agat) quæ prius eſſet propoſita, prius foret tractãda quanquàm in idem iudicium ambæ deductæ, viciſſimque tractatæ, ſimul eſſent eadem ſententia terminandæ. Sed quoniam quæſtio illa fuit ab eiſdem nobilibus tantum in modũ exceptionis obiecta: interloquẽdo pronunciamus, vt probationes eorum ſuper ipſa exceptione primitus audirentur, & ea probata legitimè, abbati nõ cogerẽtur reſpondere ſuper petitionibus memoratis, donec reſtituerẽtur ab ipſo: cùm ſpoliatori ſpoliatus ante reſtitutionem non cogatur vllatenus reſpondere.

Verùm ſpoliatione in modũ exceptionis tantum probata, nõ eſt per hoc reſtitutio faciẽda. Quemadmodũ ſi in modum exceptionis aliquod crimen teſti obijcitur, vt à teſtimonio repellatur, etſi crimen contra eum ciuiliter probatum fuerit, nõ ideo ſibi pœna infligitur ordinaria, ſed eius dutaxat teſtimonio nõ creditur: quod ea ratione cõtingit, quoniã in ipſum accuſatio non procedit. Teſtes etiam, quorum teſtimonium reprobatur, inter infames quaſi ex falſo teſtimonio nõ habẽtur.

[Pro damnis quoq. illatis reſtitutio poſtulari non poterat, ſed ad eadem debebat actio competens intentari alioqui cùm etiam pars abbatis damna grauiſſima ſibi quereretur illata, prius reſtituenda fuerant ſi propter huiuſmodi eſſet reſtitutio facienda ſecundum tenorem regulæ memoratæ. Capitula quoque de reſtitutione facienda, loquentia, locũ habere in criminalib. aſſerebant: & quando quis ab aduerſario ſpoliatur, & ſuper re ipſa qua ſpoliatus eſt, conuenitur. Cæterum ex parte abbatis regulam introductam aduerſa pars in mutuis petitionib. locum habere dicebat, cùm cauſæ viciſſim tractatæ vna poſtea ſententia terminantur. Cùm verò pars aliqua petat reſtitutionem, vel aliquid ſibi deberi proponit, & altera in modum exceptionis ſe aſſerit ſpoliatã. nec ante reſtitutionẽ ſua nullatenus reſponſurã de incidenti prius aſſerebat antea cognoſcendum. Cùm autẽ quæ præmiſimus & alia quadã prædicti cardinal. nobis et fratribus noſtris fideliter retuliſſent.]*

Ho-

Honorius.iij. Lodouico regi Francorum.

Petenti hereditatem, obſtat exceptio natiuitatis, quæ prius debet coram eccleſiaſtico iudice terminari. hoc dicit, ſecundum gloſ. intelligendo, quòd hic erat prius coram iudice ſeculari petita hereditas, & exceptum fuit de illegitimitate. CAP. III.

TVam non credimus latere prudentiam, cauſam natalium reginæ Cypri, ad examen noſtrum (vtpote, quæ ad forum eccleſiaſticum pertinet) eſſe delatã [* & infra.] Quia verò [a] antequam natalium cauſa terminata eſſet, dependentem ex illa ſucceſſionis cauſam incipere, nihil aliud eſſet, quàm diuerſis proceſſibus intricare negocium, & confuſione quadã iudicij ordinem perturbare: ſi fortè ab ipſa regina fueris ſuper hoc requiſitus, donec iam dicta cauſa natalium apoſtolico iudicio finem acceperit, patienter expectes.

a tamen.

[* *Vnde clare me. Philippum regem Francorum patrem tuum literis noſtris curauimus præmonere, vt ſi forſitan in regina ipſa ſuper ſucceſſione comitatus Campaniæ, quæſtionem proponeret coram eo non audiret eandem quouſque terminata eſſet prædicta cauſa natalium ex qua illa noſcitur dependere. Licet igitur ſicut eidem patri tuo ſcripſimus velimus Reginam ipſam in ſuis iuſtis petitionib. exaudiri.*]

Gregorius.ix.

Agens poſſeſſorio recuperandæ, non tenetur ante reſtitutionem ſuis ſpoliatoribus (niſi ſuper quæſtione ſpoliationis) reſpondere: poteſt tamen ab agendo repelli per exceptionem ſpoliationis h. d. CAP. IIII.

SVper ſpoliatione conuentus, aduerſus reſtitutionem petentem non eſt (niſi ſuper quæſtione ſpoliationis) ſi eum reconueniat, audiẽdus. Cùm reſtitutionis petitio in hoc priuilegiata noſcatur, vt ipſam intentans non cogatur ante reſtitutionem ſpoliatoribus reſpondere. * Quanquam ab agendo (ſpoliatione ab eis in modum exceptionis propoſita) repellatur.

**Vide l. bona fides cum not. ff. depoſi.*

DE PLVS PETITIONIBVS.

TITVLVS XI.

Gregorius nonus.

Ponit quatuor modos plus petendi, & pœnas plus petentium. CAP. I.

COnſilium prouidentiæ dici non poteſt, quòd pecuniã tibi debitã, ante terminũ ab aduerſario repetiſti: punitur enim importunitas plus petentiũ ſi ſuper petitione ſua duxerint in iudicio perſiſtendum: ita, quod qui repetunt amplius ſine cauſa, in expenſis aduerſario condẽnantur. Qui autẽ plus loco, ad intereſſe tenentur: * pro eo quod vtilitas adimitur debitoribus, quã haberẽt ſi ſtatuto loco ſoluiſſent. Ei verò, à quo amplius tempore petitur, induciæ duplicãtur: nec litẽ excipiet, niſi ei ſoluãtur expenſæ. Te quoq; dubitare non credimus, quòd cauſa plus petitur, cùm aliquid in genere vel ſub alternatione debetur, & rẽ in ſpecie, vel vnũ præciſe peti contingit.

**Vide l. i. ff. de eo quod certo lo.*

tingit. Re autem, ſi .x. ſint debita, & xx. petantur. Loco verò, cū quis non vbi cōuenit ſoluere, ſed alibi conuenitur. Tempore quoque cum ante diem vel conditionē petitur quod debetur.

DE CAVSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

TIT. XII.

Gregorius duci [a] Siciliæ. — a al. Fœlici.

Cauſa poſſeſſionis & proprietatis ſub eodem iudice terminari debet: nec contra abſentem eſt pronunciandum. CAP. I. — Ex 1. compil.

SVſceptis: [*& infra.] [b] Legali prouiſione decretum eſt tam[c] momēti, quàm proprietatis cauſam, ſub vno eodēq; iudice debere cognoſci.* Nec nos contra inauditam partem aliquid poſſumus definire.

b lib. 7. iudi. 2. epiſt. 102.
c al. momētaneæ poſſeſſiones, ſed in regiſtro Greg. eſt momēti.

[* *Magnitudinis veſtræ epiſtolis contriſtati ſumus, &c. quæ ſunt impreſſa in magiſtro Gregorij.*]

* *Vide. l. i. & per totum. tit. ff de qui. re. ad eundē iudi. eatur.*

Celeſtinus tertius.[d]

Si actum eſt poſſeſſorio & petitorio, poteſt iudex receptis probationibus ſuper vtroque, prius diſcutere probationes ſuper poſſeſſorio, & illud terminare, hoc dicit. CAP. II.

d p. c. l. o. me.
Ex 2. compilat.

AD vltimum interrogati fuimus, ſi iudices deputati, vt de poſſeſſione & proprietate cognoſcāt, grauibus partiu ſumptibus parcere cupientes, de vtraque commixtim audiant allegationes, pariter & teſtes admittant: deinde prius audiāt atteſtationes de poſſeſſione, & pronuncient ſecundum tenorem illarum, vtrum licitè hoc agatur. Nos autem (cùm hoc ſit in iure ciuili expreſſum) quòd licitè poſſint fieri reſpondemus.

Innocentius .iij archiepiſcopo & canonicis Sutrinis. — Ex 3. compilat.

Si ſpoliatus poſſeſſorio & petitorio ſimul agens poſſeſſionem & ſpoliationem probat, ſed non dominium ſeu proprietatem, obtinet in poſſeſſorio: ſed ſuccumbet in petitorio. CAP. III.

CVm Eccleſia Sutrina paſtore vacaret, vos conuenientes in vnū, & ſicut moris eſt, ſpiritus ſancti gratia inuocata: paſtorē vnanimiter elegiſtis, petentes ipſius electionē à ſede apoſtolica cōfirmari. Verū clerici conuentualiū eccleſiarū ciuitatis eiuſdē, conſequenter ſuam depoſuêre quærelam, ꝙ cùm in epiſcoporū electionibus ipſi ac prædeceſſores eoru conſueuerint intereſſe, vos eis renitētibus, & excluſis ad electionē procedere præſumpſiſtis: quā ob hoc nō cōfirmari, ſe infirmari potius poſtulabant. Partibus ergo apud ſed. apoſt. conſtitutis, in auditorū præſentia teſtes vtrinq; producti fuerant: & eorū depoſitionibus publicatis, pars canonicorū per teſtes à ſe introductos intentionē ſuam ꝙ ad eos tantū ſpectaret electio, ſufficiēter dicebant eſſe probatā. Parte clericorū nihilominus afferente, quòd per dicta teſtium, quos produxerant, & ipſi aſſertionem ſuam (quòd electioni pontificum intereſſe debe-

rent(

rent) plenius probauiſſent: per quæ conſtare dicebant eos electionibus trium epiſcoporum (qui eccleſiæ Sutrinæ vltimò & immediatè præfuerāt) cum canonicis cathedralis eccleſiæ adfuiſſe vocemq; habuiſſe cum alijs eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus teſtes veſtros in perhibendis teſtimonijs varios extitiſſe, atque aduerſus fidem adteſtationis ſuæ coram auditoribus vacillaſſe, & ꝙ negatiuam quodāmodo adſtruere ſatagebāt, probare volentes ius electionis ita ad vos ſpectare, quòd ad aduerſarios minime pertineret: per teſtes vero aduerſæ partis fuit ſufficienter oſtenſum, ꝙ in trium epiſcoporū electionibus de quibus prēmiſſum eſt, clerici prēſentes adfuerint, & vocem habuerint eligēdi) præmiſſam electionē factam eis contradicentibus & excluſis decreuimus irritandam, clericos ſæpe dictos in eam quaſi poſſeſſionē (quam ante controuerſiam motam habuerant) reducentes. Verum quoniam in quæſtione prædicta quicquid iuris vtraq; pars in electione habebat, deductum in iudiciū videbatur, cùm iure ciuili ſit cautum, id venire in iudicium, nō ſolum, de quo actum eſt vt veniret, ſed id non venire, de quo nominatim actu eſt ne veniret: & ſecundum ſtatuta canonica electiones epiſcoporū ad cathedralium eccleſiarū clericos regulariter pertinere noſcātur, niſi alibi ſecus obtineat de conſuetudine ſpeciali: nec ex eo, quod clerici antedicti ſe inter eligētes Sutrinos epiſcopos probauerunt tertiò extitiſſe, ius eligēdi propter breuitatē temporis vſque ad præſcriptionē legitimam non producti ſibi adquirere potuerunt, & actore non probante, qui conuenitur & ſi nihil præſtiterit, obtinebit: ab eorum impetitione ſuper electionibus faciendis vos duximus abſoluendos, ſæpedictis eccleſiarum clericis ſuper hoc perpetuum ſilentium imponentes.

IDEM canonicis de Bethlehem.

Idem dicit quo ad intellectum quod decretalis ſuprà proxima.

CAP. IIII.

CVm ſuper electione Bethlehemitem. eccleſiæ inter R. ſubdiaconum noſtrum, & P. canonicum ſepulchri dominici quæſtio verteretur: vtroque ſe pro electo gerente: cū præfatus ſubdiaconus à patriarcha Hieroſoly. fuerit confirmatus [* & infra.] Eum qui ſe probauerat per ſecularem potentiam ſpoliatum: reſtituendum decreuimus, iuſtitia mediante. Verùm quoniam tam poſſeſſorium, quàm petitorium deductum fuerat in iudicium, & tam reſtitutionis, quàm electionis quæſtio plenius agitata, & conſtitit nobis electionem vtriuſque minus canonicam extitiſſe (cùm iudex, de qua re cognouerit, pronunciare debeat) vtranque duximus ſententialiter irritandam[a].

a reliqua pars huius cap. eſt infra. de confeſſis. cap. 2.

[*Alio

*[*Alter verò fauore Regium obtineret, eis dil. f. p. Baſilicæ XII. apoſtolorum I tit. ſ. Stephani in monte Cœlio presbyteros & G. ſ. Mariæ in porticu diac. card. dedimus auditores. In quorum præſentia receptis vtrinque teſtib. & eorum depoſitionib. publicatis, hincinde allegata fuerunt nobis, & fratribus noſtris retulerunt fideliter & prudenter. Nos verò tam per relationes cardinalium, quàm per geſta de cauſa meritis ſufficienter inſtructi communicato fratrum noſtrorum conſilio iamdictum ſub. R.]*

IDEM epiſcopo Nouiomen.

Qui agit de proprietate, ante concluſionem cauſæ poſſeſſorio adipiſcendæ vel recuperandæ agere poteſt: poſt concluſionem verò, & ante ſententiam hoc non poteſt, niſi iuſta cauſa ſubſit.

CAPIT. V.

PAſtoralis officij: [† & infra.] Sanè (ſicut intimaſti) contingit aliquando, vt cum is, qui ſe aſſerit ſpoliatum, ſuum trahit ſpoliatorem in cauſam, inter ipſa iuris auſpicia requiſitus, quo malit experiri iudicio, litem proprietatis ingreditur, de illata ſibi violentia nullam faciens mentionem: cum autem fuerit in cauſa proceſſum, nouum iudicium ſuper poſſeſſorio nititur inchoare: [‡ & infra.] Conſultationi tuæ taliter reſpondebimus, quod poſſeſſorio quidem iudicio, quod de recuperanda, ſeu adipiſcenda poſſeſſione proponitur antequam renunciatum ſit, aut concluſum in proprietatis iudicio primitus inſtituto, agi poteſt ab eo, qui rem corperit vindicare. Cum legali ſit prouiſione ſtatutum, cum, qui fundum vindicauerit ab eo, cum quo interdicto, Vnde vi potuit experiri, pendente iudicio interdictum poſſe nihilominus intentare. Aliis poſſeſſoriis iudiciis in ſuo robore duraturis, quę vindicationem dominij, ſui natura præcedunt. Si verò renunciatum fuerit vel concluſum, vt iam poſſit cauſa proprietatis definitiuæ ſententiæ calculo terminari. (Ne lites litibus inculcentur, & via poſſit fraudibus aperiri) cauſa non deciſa, poſſeſſorio non erit vtendum. Niſi iudex, qui de cauſa cognoſcit, hoc ipſum ex iuſta cauſa viderit expedire. *Puta cùm ex perſpicuis indiciis facilè arguitur iniquitas inuaſoris, & ſpoliato caſu ſeu malicia probandi dominium ſubtraxerit facultatem. His igitur & aliis cauſis inſpectis (quæ continent æquitaté, aut iuſtè mouerint animum iudicantis) poſtquàm etiam concluſum fuerit, poſſe agi poſſeſſorio iudicio non negamus.

*Vide l. dolum. cum gloſ. & not. C. de dona.

[† Debitum ſollicita mente proſequeris cum iuſtitiæ zelo ſuccenſus ſuper dubiis iuris articulis per ap. ſe. oraculum [illegible] quæ tua [illegible] auctoritas, reſponſum humiliter expetis & deuotius expectas, ne fortè noua oppoſitionum [illegible] aut iuris [illegible], non iniuſte [illegible] ſed iuſtitiæ defectum potius inducat.]

[‡ Quod non videtur poſſeſſorio [illegible] rē experit [illegible] indicare. Ex aduerſo reſiſtitur, quia [illegible] querelam proprietatis [illegible]

præiudi-

præpoſuit, præiudicium ſibi fecit in quæſtione poſſeſſionis quæ ſecundū eandem iuris prius proponi petiit et debuit terminari quid igitur in hoc ſtatu tenendum ſit tua ſ. requiſiuit Nos autem]

IDEM epiſcopo & officiali ſancti Andreæ.

Si petitorio & poſſeſſorio ſimul eſt actum, vna ſententia terminatur: & præmittitur poſſeſſorium in terminando, ſed in exequendo præualet petitorium.

CAP. VI.

CVm dilectus: & infra. Ad quartum breuiter reſpōdemus, quod cum ſuper poſſeſſorio & petitorio ſimul eſt actum: vtrunq; vna ſententia debet terminari. *Sed licet in pronunciatione ſit poſſeſſio præmittenda, in executione tamen debet proprietas præualere.

**Vide. l. etiā. ff. de mino. per Bart.*

IDEM Veronen̄. epiſcopo.

Adiudicatur illi beneficium, qui probauit collatorem ſuum fuiſſe in poſſeſſione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur ſuccumbens agere de proprietate iuris conferendi cum ipſo collatore. hoc vult tota litera.

CAPIT. VII.

CVm olim quæſtio, quæ inter archidiaconū ex vna parte, & archipreſbyterum & canonicos Vincentinæ eccleſiæ ex altera: & infra. Quoniam per adteſtationes nobis conſtitit euidenter, quòd ab epiſcopis Vincen̄. archidiaconatus ipſe ſine reclamatione aliqua canonicorum, duobus archidia. continuè (qui ante ipſum extiterant) fuerat adſignatus. & quia canonici prædicti, iudices recuſare minimè debuerunt, cum cauſa prædictis iudicibus fuiſſet delegata, de vtriuſque partis procuratorum adſenſu, prædictum archidiaconatum eidem per definitiuam ſentētiam adiudicare curauimus: canonicis Vincen̄. perpetuum ſilentium imponentes: Reſeruata tamen eis quæſtione proprietatis ſuper collatione archidiaconatus ipſius: ſi fortè ſuper hoc contendere voluerint aduerſus epiſcopū Vincen̄. cū res inter alios acta, nō debet eis præiudiciū generare.

Honorius. iij. abbati ſancti Cypriani Torcel. diœceſis, & ſanctæ Mariæ nouæ de Venetiis.

Si petens rem ex vna cauſa ſuccumbit, ex alia cauſa petere poteſt. hoc dicit, quo ad literam. Vel ſic: Petenti rem iure dominij, poſſeſſionem probare non ſufficit. hoc dicit, quo ad titulum.

CAPIT. VIII.

IN cauſa, quæ inter patriarcham Graden̄. ex vna parte, & abbatem & conuentum monaſterij ſancti Georgij de Venetiis, ſuper ſubiectione ipſius monaſterij, ex altera vertebatur: inuenimus pro eodem patriarcha probatum, quòd inter alia abbas quandoq; iuit ad eius ſynodum. l. ſo. Venetorum ei per plures annos exoluens: [& infra.] Ad hæc cùm de prædictis l. ſo. quos

l.ſo.quos petiit ad ſubiectionis iudiciū, à patriarcha ſit actum per ſententiam diffinitiuam, quam ſuper hoc contrariam reportauit: ei non adimimus (ſi alio iure de ipſis experiri voluerit) poteſtatem.

[†*Probatum verò pro epiſcopo inuenitur, quod eiuſdem monaſterij confirmauit abbates, qui eidem obedientiam & reuerentiam impenderent. Abbates etiam eiuſdem monaſterij ad ſynodum veniebant epiſcopi, & idem ad exequias inuitatus recipiebatur proceſſionaliter cum ſolemnitate prædicta, ac ſimiliter inuitatus in feſto beati Georgij procurationē recipiebat ibidem quem in barcha ſua in feſto purificationis be. virginis conducebant. Cum autem in his primo poſſeſſorio egerint patriarcha & epiſcopus memorati, nos eos ad poſſeſſionem vel quaſi reſtituimus prædictorum, quia hincinde petitorio nihilominus actum fuit, & vtraque pars totum ius ſuum videretur in iudicium deduxiſſe: nos viſis prædeceſ. n. priuilegijs monaſteriū ipſum de fr.n.con. liberū eſſe decreuimus, & immediate ad Ro.eccl pertinere. Illud in præmiſſis quæ iuriſdictionem et ſubiectionem reſpiciunt ab impetitione dictorum patriarchæ & epiſcopi abſoluentes, non obſtante poſſeſſione circa prædicta probata: cum non docuerint ſe tanto tempore talia percepiſſe, quod per hoc libertatis priuilegijs fuerit derogatum: reſeruamus tamen epiſcopo ſupradicto quæ ſibi circa Chriſma, oleū ſanctum ordinationes clericorum, & quædam alia quæ in eiſdem priuilegijs ſpecialiter reſeruātur.*]

DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM. TIT. XIII.

Gregorius[a] ix. epiſcopo Conſtantinop.

Aduerſus reſtitutionem petentem, non eſt audiendus reus de proprietate opponens, niſi actore conſentiente.

CAPIT. I.

LIcet multum: & infra. Conqueſtus eſt nobis [b] Philaſius cæcus, eius campum ab eccleſiæ hominibus irrationabiliter occupatum. Quòd ſi ita eſt, quāquam ante omnem contentionem poſſeſſio ei debuerat violenter ablata reſtitui: tamen quia Euētus diaconus ipſius eccleſiæ, conſentiente illo conſtituit ſe legitimè probaturum dictum campum eiuſdem eccleſiæ iuris eſſe, inquire veritatē: & ſi hoc probatum fuerit, huic dicendum eſt, vt à ſua intentione diſcedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

a Imò Gregorius vii. qui & Hildebrandus. qui ſedit anno 1072. ita reuincendum eſſe docet ſeries ſequentium capitum. Ex 1. compil.

b Phialagrius.

Alexander. iij. Vigoreñ. epiſcopo.

Petenti reſtitutionem beneficij, non obſtat renunciatio facta poſt ſpoliationem, quia præſumitur non ſpontanea. Et ſecus à Ludo, quia præſumitur non ſpontanea, quoniam & ſi probaretur ſpontanea, debet obſtare talis exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.

CAPIT. II.

SOlicitè cures perquirere, quo tempore H. renunciauit eccleſiæ: & ſi tibi conſtiterit eum ſpoliatum, cùm eidem eccleſiæ renunciauit: cōtra eū teſtes alterius partis, de iuramen-

to,& renunciatione ſponte facta (antequam reſtitutus fuerit) non admittas: * quia non eſt veriſimile, quòd ſponte iuri ſuo renunciauerit, qui renunciat ſpoliatus. Sed teſtes eiuſdem H. quibus intendit ſe probare, quòd violenter prædicta eccleſia fuerit ſpoliatus (dummodo idonei ſint) recipere non poſtponas.

Vide ad hunc locum Abbatem.

IDEM.

Petens reſtitutionem beneficij non auditur, etiam ſi ſpoliationem probat, ſi probatur eum ſponte illud beneficium prius reſignaſſe.

CAPIT. III.

ACcepta quæſtione P. clerici (quòd violenter fuerat eccleſia ſpoliatus) vobis dedimus in mandatis, vt ſi hoc conſtaret, eam ſibi reſtitui faceretis. Quo cognito, reſponſum eſt ab aduerſario, id non debere proficere: eo quòd ſpontanea volũtate coram Eboraceñ. archiepiſcopo apoſt. ſe. leg. præſcriptã eccleſiam abiuraſſet: [*& infra.] Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd præfatus P. nullo metu vel vi coactus, ſed ſpontaneè prælibatam eccleſiam taliter abiurauerit: ei ſuper hoc perpetuum ſilentium imponatis.

[*Quia verò non ſcripſimus idiotis, ſed diſcretis perſonis, & noſtrum eſt diſcernere quid ratio dictet præſentium auctoritate diſ. n.]

IDEM Vigoreñ. epiſcopo, & Elieñ. archid.

In interdicto de retinenda ſuccumbit reus ipſius abiuratione probata. h. d. quò ad titulum.

CAP. IIII.

AVdita querela T. clerici quòd H. perſona eccleſiæ de Sander, ipſum ſuper eccleſia ſua de Peleñ. indebitè moleſtaret: Londoneñ. epiſcopo, & tibi (fili archid dedimus in mãdatis, vt ſi vobis conſtaret, quòd prædictus H. alterius eccleſiæ perſonatum haberet, vel iuramento ſpontaneè præſtito firmauerit, ſe memorato T. ſuper eadẽ eccleſia quæſtionẽ de cætero nõ moturum: ab eius moleſtia ſuper hoc cõpeſceretis eundẽ: [†& infra.] Cùm verò vobis plenius conſtitiſſet dictũ H. non ſolũ eccleſiæ alterius perſonatum habere, ſed etiã ſpõtanea voluntate eccleſiã de Peleñ. in perpetuum abiuraſſe: prohibuiſtis eidem ne dictum T. ſuper hoc de cætero moleſtaret. Licet autem nuncius eiuſdem H. poſteriores literas impetrauerit formam aliam continentes, quòd nõ obſtãtibus literis à parte altera impetratis, reuocari deberet, ſi quid immutatum eſſet in cauſa, poſtquã idẽ nuncius iter, ad nos arripuerit veniendi. Quia tamen non intelleximus, nec intelligi debuit vt reuocaretur, quod per vos factũ eſſet auctoritate literarũ noſtrarum, *ſed ſi quid præſumptione vel violentia immutatum eſſet: mandamus, quatenus ſententiã, quã protuliſtis ante poſteriorũ literarum receptionem, occaſione ipſarum nullatenus reuocare tentetis: & ſi cõtra ſententiã ipſam aliquid ſtatuiſtis, ſtudeatis id ſublato ad p. obſtaculo reuocare. Si verò poſt receptionem

Verbum, Reuocetis in initium, Abbati non intelligitur de legitime actis.

ptionem ſequentium literarum ſentētia lata fuerit: ea nō obſtante iuxta tenorem ipſarum adpel. poſtpoſita procedatis.

[† *Poſtmodum verò nuncius præfati H. ad præſentiā noſtram accedens, conſtanti nobis aſſertione propoſuit, quod per violentiam idem H. eadē eccleſia ſpoliatus fuerit, & ideo ad vos noſtras literas impetrauit: vt ſi cōſtaret vobis veritate cognita ipſum H. ſpoliatum eſſe, cum idem renunciauerit eccleſiæ contra eū teſtes alterius partis de iuramēto & renunciatione ſpontaneè facta nullatenus reciperetis ſ. teſtes potius H. quib. intendebat poſſe probare quod violenter præd. eccleſia ſpoliatus fuerit dummodo ſint idonei, non differatis recipere & ſecundum eorum depoſitiones vel demonſtrationes & rationes & allegationes hincinde productas in cauſa ipſa app. re. quod iuſtum eſt iudicetis, non obſtantib. literis noſtris, ſi quæ aliæ ab alterutra parte impetratæ fuiſſent, aut forma quam expreſſimus in aliis literis ſuper hoc impetratis. Addimus inſuper quod ſuper cauſa ipſa aliquid eſſet mutatum poſtquàm nuncius prædicti H. tunc iter arripuit ad noſtram præſentiam veniendi, totam cauſam ante ingreſſum principalis cauſæ contradictio & appel. ceſſ. in eum ſtatum reduceretis in quo fuiſſe dignoſcitur cum nuncius prædicti H. eſt iter ipſum agreſſus, niſi forte interim idē H. cum altera parte ſpontanea voluntate poſſet ſuper eccleſia ipſa conuenire, nunc autem ex literis prædicti epiſcopi & tuis fil. archid. nobis innotuit quod vos priorum literarum tenorem ſecuti, partes debita ſolennitate citaſtis.*]

IDEM Brixieñ. epiſcopo.

Petenti reſtitutionem beneficij, quæſtio inſtitutionis non canonicæ, referri non poteſt.

CAPIT. V.

IN literis tuis: & infra. Super illa quæſtione, videlicet cùm quis dicit ſe de poſſeſſione violenter eiectum: & aduerſarius dicit eum non fuiſſe canonicè inſtitutum: reſpondemus prius de violenta eiectione, quàm de canonica inſtitutione agi debere: quia prædo etiam eſt ſecundum rigorē iuris reſtituēdus.

IDEM [a] Exoneñ. epiſcopo. [a] al. Iconenſ.

Non obſtat exceptio criminis agenti interdicto vnde vi: vel, Quod vi aut clàm. P. c. in literis.

CAP. VI.

ITem cùm quis dicit ſe de poſſeſſione violenter eiectum, vel aduerſarium clàm poſſeſſionē intraſſe, & aduerſarius ei crimen obiicit, vt eum à ſua intentione repellat: nō occurrit nobis, quod illius obiectio admitti debeat, * vel principalis cauſæ propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter aduerſus eum ante reſtitutionem agere non poteſt, cum præſumatur eius exiſtere inimicus. *Vide l. qui ad nundinas. §. clã poſſidere cum l. ſe. per l. n. ff. de adquir. poſſ.*

IDEM Cantua archiepiſcopo.

Spoliatus etiam à iudice iuris ordine prætermiſſo, ante omnia reſtituatur. Ex 2. compil.

CAP. VII.

COnquerente nobis Renaldo clerico accepimus, quòd ipſum eccleſia de Vverſort ſine iudicio ſpoliauit. Quia verò

iam non decet honeſtatem tuam clericos tuæ iuriſdictionis ſine manifeſta cauſa & rationabili ſuis beneficiis ſpoliare, quibus teneris paterna prouiſione conſulere: mandamus, quatenus, ſi eſt ita, prædicto clerico præfatam eccleſiam cum reditibus inde perceptis reſtituas: & in pace eam poſſidere permittas. Reſtitutione autem facta, ſi quid aduerſus eum ſuper præſcripta eccleſia proponere volueris: corã Exoñ. epiſcopo delegato à nobis per te vel per ſufficientem reſponſalem tuum, cum eodem R. ordine iudicario poteris experiri.

IDEM *Amb. epiſ.*

Reſtituitur coniunx viro probanti deſponſationem & copulam, & de ipſius impunitate caventi: niſi magna ſit viri ſævitia.

CAPIT. VIII.

EX tranſmiſſa nobis, & infra. [+Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd præfata mulier prædicto militi legitimè deſponſata fuiſſet, & ab eo cognita: ipſam ei reſtitui faciatis, recepta tamen ſufficienti cautione, quòd illi nõ debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir perſequitur, quòd meritò de ipſo diffidat: alicui probæ & honeſtæ mulieri vſque ad cauſę deciſionem cuſtodienda ſtudioſius committatur, in loco vbi vir, vel parẽtes eius, mulieri nullam poſſint violentiam inferre.

[+*Quia nobis de veritate conſtare non potuit cauſam experientiæ veſtræ duximus committendam. F. v. p. a. ſ.*]

IDEM Exon. ep. & *abb. de Ford.*

Per ſolutionem penſionis rei donatæ factam donatario cum auctoritate donatoris, adquiritur illi donatario rei donatæ poſſeſſio: adeò, quòd ſi ab illa expellitur, per interdictum recuperandæ agere poteſt.

CAPIT. IX.

a Bol. CVm veniſſet ad nos B. canonicus ſanctæ Trinitatis de a Haſul: à ſuo priore & capitulo deſtinatus, in audientia noſtra propoſuit quòd cùm Eboracẽ. archiepiſcopus eccleſiam de N. eis conceſſiſſet, & per ſcriptum proprium confirmaſſet, ita quòd poſt deceſſum G. clerici (qui præfatam eccleſiam tunc retinebat) vſibus eorum omnibus modis proficeret, & interim auctoritate ipſius archiepiſcopi idẽ G. ipſis canonicis annuam ſolueret penſionem. [+& infra.] Reſpondemus quòd ſi præfati canonici, de prædicta eccleſia auctoritate eiuſdem archiepiſcopi viuente clerico perceperunt annuam penſionem: eo mortuo, quamuis auctoritate eiuſdem archiepiſcopi nõ quæſierunt, vicioſè tamen non ſunt poſſeſſionem ingreſſi: * cùm (ſicut *in ſecularibus legib. principum* cautum eſt) & is poſſideat, cuius nomine poſſidetur.

**Vide l. ex ſtipul. tione ff. de adquiren. poſſ. et l. 2. C. eod.*

[+*Nos primò lum etiam ipſam conceſſionem ſcripto ipſius archi. diligenter inſpecto auc. ap. duximus confirmandã. Mortuo autẽ præfato clerico*

tam di-

iam dicti canonici licet per ipſum archiepiſcopum non fuiſſent in poſſeſſionem eccleſiæ prælictæ inducti, tamen de conceſſione & confirmatione noſtra plurimum confidentes, eccleſiam ipſam ne à quodam clerico turbaretur qui eos ſuper eadem eccleſia nitebatur fatigare, ſunt ingreſſi: & tam cõtra ipſum archid. à quo grauari timebant, quam contra præfatum clericum ad n. audientiam appellauerũt. Ipſis verò per duos de fratrib. ſuis appellationẽ factam proſequentib. ſæpedictus archid. bladum & omnia bona eccleſiæ quæ præfatus G. clericus ſuus moriens ibidem reliquit, fecit quod vix credere poſſumus inuitis prædictis canonicis aſportari & infra. Magiſter vero M. & A. nuncij eiuſdem archid. qui præſentes aderant ipſum ſuper his inſtanter excuſauerunt, & adiecerunt archid. iam prædictio per præfatos canonicos grauem iniuriam irrogatam. Quia ſi ab ipſo literas conceſſionis habuiſſent, ipſius auct. poſtmodum contempta, per ſe ipſos in poſſeſſionem ingredi non deberent. Nos itaque]

Lucius. iij. archidiacono, & I. presbytero Turoñ. Ex. 1. compilat.

Si actore agente petitorio, reus ſuper eadem re deducit poſſeſſorium: proceditur in ſolo poſſeſſorio, ſuſpenſo petitorio. CAP. X.

EX conqueſtione B. mulieris ad nos noueritis perueniſſe, q̄ cùm C. miles eam ſibi matrimonio copulaſſet, & maritali adfectione pertractans, ex ipſa filiã ſuſcepiſſet: ſine iudicio eccleſiæ à ſe remouit eandem: & de accuſando ſuper cõſanguinitate matrimonio, remoto adpellationis obſtaculo, literas ad iudices impetrauit: cùm autẽ prius quàm à iudicibus mulier citaretur, per diœceſanum epiſcopum virum ſibi reſtitui petiiſſet, & ob hoc ad nos proprium nuncium deſtinaſſet: demũ corã præfatis iudicibus cõſtituta, modo per ſe, modo per procuratorem, ante ipſius cauſæ ingreſſum, & poſt, virum ſibi reſtitui poſtulabat. Iudices verò reſtitutione denegata (quod fieri nõ debuit) in principali procedere voluerunt: vnde ipſa noſtram audiẽtiam adpellauit: [*& infra] Mãdamus, quatenus ſi ita eſt, mulieri virum reſtitui faciatis, quæ poſt adpellationem* ipſius acta ſunt, in irritum reuocãtes: poſtmodum ſuper matrimonio cauſam audiatis, & fine canonico terminetis. *Vide ad hæc Abba.

[Quia ego iniuſte grauatis apoſtolicum debemus patrocinium impertiri, diſ. v p. a ſ]*

Celeſtinus. iij *epiſc. & archid.*

Violentus rem cum fructibus etiam, qui percipi potuiſſent reſtituere, damna reſarcire, & de iniuriis ſatisfacere compellitur.

CAP. XI. Ex 2. cõpilat.

GRauis ad nos querela: *& infra Mãdamus, quatenus ſi vobis cõſtiterit de præmiſſis: prædictum archidiaconum ablata prænominati monaſterij fratribus cum integritate reſtituere, damna plenariè reſarcire, & de illatis iniuriis con peter ſatiſfacere compellatis,* prouiſuri vt non tantum fructus à nouo & violento poſſeſſore perceptos, ſed quos (ſi eis poſ-

*S[illegible]

*Vide l. §. qui autem cum. §. ſeq. ff de vi & vi armata.

ſidere fuiſſet licitum) poſſeſſores veteres percepiſſent, reddi faciatis eiſdem.

Innocentius. iij. epiſcopo & cap. Tridenſ.

Ingreſſus poſſeſſionem ignorante domino, ad quem pertinet, poteſt per ipſum dominum ſtatim cùm ſciuerit repelli etiam violenter, nec ex tali repulſione competit repulſo contra dominum interdictum poſſeſſorium. hoc dicit. CAP. XII.

Ex 3. compilat.

OLim cauſam, quæ inter vos nomine Tridenſ. eccleſiæ, & magiſtrum & fratres militiæ tēpli in Lombardia, ſuper domo Caluentiæ vertebatur, de Locedio & de colūba abbatibus meminimus cōmiſiſſe: & infra. Epiſcopus Tridonſ. poſſeſſiones quaſdam humiliatis ſub ea conditione cōceſſit, quòd nomine Tridonſ. epiſcopi oratorium ibidem & hoſpitale conſtituerent, & tres ſolidos cenſuales Tridonſ. epiſcopo annis ſingulis exhiberēt, à quo etiā perſona, quæ loca præficeretur eidem inueſtituram perciperet, & pro ſe, & alijs fratribus, ei & ſucceſſoribus eius obedientiam faceret manualem: epiſcopo ſibi loci dominium nihilominus retinēte. Dictus verò magiſter ad eandē domum adſpirās, ipſos adeò circumuenit, quòd præter conſcientiā veſtram ſe & ſua in eius manibus tradiderunt. ea tamen cōditione adpoſita, ſi vobis quod facerent cōplaceret: ſine quorum adſenſu ſe nihil poſſe facere adſerebant: [* & infra.] Intelligētes autem prædictam domum, eidē magiſtro traditam ſub conditione fuiſſe: & quòd nullum iuri veſtro præiudicium fuerat irrogatum, ex eo quòd idem magiſter iuſtitiæ veſtræ non inſcius, vobis ignorātibus poſſeſſionē accepit, præſertim cùm ſtatim, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam:* & quòd idem ſua temeritate poſſeſſionem præter conſcientiam veſtrā (ad quos ipſam poſſeſſionem nouerat pertinere, & quos quæſtionem ſibi moturos ſuſpicari debuerat) eſt ingreſſus, procuratorē veſtrum & veſtro nomine ab impetitione ipſius magiſtri nomine domus militiæ templi, quò ad faciendam reſtitutionē, quam petebat, reddimus abſolutum: decernentes vos magiſtro ſatisfactionē debitam exhibere, ſi defendendo ius veſtrum, in offenſam ipſius vel domus militiæ templi modum forſitan exceſſiſtis.

*Vide. l. 3. §. cū arietes. ff. ſi quadru. paupe. feciſ. dica.

[* *Magiſter verò conditionem appoſitam acceptauit, & quod aliter eos non reciperet affirmauit. & infra. Tunc verò magiſter accedens Caluentiam exinde paramenta eccleſiæ inſtrumenta domus & libros accepit. & nonaginta oues fecit abduci, ac poſtmodum reuerſus ad vos, cum ei fuiſſet quod petierat denegatum, quia paratus eſſet vobis facere rationem. ſi forſan vos offenderat, adiecit. Vos autem intentionem eius maleuolam attendentes & ne ſe de domo intromitteret memorata diſtrictius inhibentes ad ſe. ap. appellaſtis, & cum tu frater epiſcopi quæ geſta fuerant audiuiſſes, omnes pariter ad domum acceſſiſtis eandem, & eos quos inueniſtis ibidem ad domum cuſtodiam*

cuſtodiam a magiſtro relictos eieciſtis, ex ea vim vi ſicut omnia iura permittunt, licitè repellentes. Vnde cum poſſeſſio prædictæ domus ſub conditione tradita fuiſſet eidem magiſtro non extante conditione non traditio tenebat. Præterea cum idem magiſter clam domum illam intrauerit nullum eſt vobis præiudicium generatum quominus eum poſſetis repellere, cum id ad veſtram audientiam peruenerit, præſertim cum verus dominus controuerſiam ipſe mouerit vel ſuſpicatus fuerit vel debuit ſuſpicari. & infra. Cum autem Cardinales prædicti, quæ coram eis tam ex parte veſtra quàm ex alia propoſita fuerant nobis fideliter retuliſſent.]

IDEM Bituriceñ. archidiacono.

Si contra petentem reſtitutionem coniugis, opponitur conſanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ: recepto ab opponente iuramento de malicia, negabitur reſtitutio quo ad torum, & fiet quo ad reliqua, ſi verò probationes promptæ non ſint, fiet plena reſtitutio, niſi ſit magna viri ſæuitia. CAP. XIII.

Literas tuas recepimus, *continentes* quòd cùm quædam matrimonialis cauſa (Bituriceñ. archiepiſcopo in remotis agente) in tua præſentia tractaretur, [a] N. mulier ſeparari à G. viro ſuo conſtantiſſimè poſtulabat, cui ſe quarto gradu conſanguinitatis, proponebat eſſe coniunctam: [*& infra.] Vir autem ſibi vxorem poſtulabat reſtitui, quæ ab eo ſua temeritate diuertit: [† & infra.] Reſcripto petebas apoſtolico edoceri, *ex præmiſſis velut de quodam ſtemmate multas eliciens quæſtiones. Primo quidem* vtrum quando aliquis cõſanguinitatis gradus obiicitur, in quo ſedes apoſtolica diſpenſare non poteſt, nec etiam conſueuit, & probationes promptæ ſint & paratæ: indulgenda reſtitutio ſit an neganda: [‡ & infra.] Sanè circa ſolutionẽ propoſitæ quæſtionis, diuerſæ ſunt ſententiæ diuerſorum: aliis aſſerentibus reſtitutionem faciendam: aliis ſentientibus in contrarium: nonnullis viam mediam eligentibus ac dicentibus eam faciendam interdum: quandoque penitus denegandam. Primi per decretalem epiſtolam [a] Lucij pa. iuuari videntur, arguentis quoſdam iudices delegatos, qui reſtitutionem viri, qui ſine iudicio eccleſiæ vxorem dimiſerat, & ei conſanguinitatem poſtmodum opponebat, ſpoliatæ ac repetenti coniugem denegabant: & mandantis ſibi prius reſtitui taliter ſpoliatam, & poſtea de matrimoniali cauſa cognoſci. Horum autem aſſertionem inceſtus videtur periculum oppugnare: ſed ipſi timorem inceſtus inanem eſſe reſpondent, cum etiam beneficio reſtitutionis obtento, qui cõſanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum, contra conſcientiam nec ſoluere teneatur: quoniam ſi ſecus egerit, ædificat ad gehennam: ſicut nec conſanguinitatis cõſcius ſuper cuius cõiugio quæſtio nõ mouetur. Secunda vero aſſertio per oraculum [b] Clementis papæ fulcitur: à quo cùm fuiſſet quæſitum, vtrum muliere quadã,

a Yſberga

c. ex conqueſtione ſupr. c.

c. intelleximus. ſupra de ord. cogn.

quendam in virum peteate, qui vt eam repelleret, exceptionẽ conſanguinitatis obiecit, prius eſſet de impedimento conſanguinitatis agendum, quàm ſuper matrimonio ſentẽtia proferretur: ſic inquiſitioni factæ reſpondit, q̃ cùm exceptione probata, principalis quæſtio perimatur, prius eſt cognoſcẽdum de ipſa, quàm ad definitionis articulum procedatur: cùm etiã in multis caſibus reſtitutio differatur, ſecundum canonicas ſanctiones. Opinioni autem vltimæ videtur non incongruè adaptari, vt in gradibus conſanguinitatis diuina* lege prohibitis reſtitutioni aditus præcludatur: ſed conſtitutione interdictis humana, reſtitutio locum habeat cum effectu: cum in illis diſpenſari non poſſit, & in iſtis valeat diſpenſari: ſicut B. Greg & multi alij diſpenſarunt. Vnde nõ peccat, qui in hoc articulo ad mandatum eccleſiæ reddit debitum coniugale. Nos autem ad præſens nullã de prædictis ſententiis reprobamus: nec cuiquã earum aliquod præiudicium ex noſtra reſponſione volumus generari: quãuis præſcriptum Lucij papæ mandatũ ad poſſeſſorium, reſponſum verò Clementis ad petitorium referatur. Porrò cùm mulier, quæ conſanguinitatis habet notitiã, præſertim in gradibus, ques lex diuina prohibuit, non poſſit huiuſmodi viro ſine mortali peccato carnaliter cõmiſceri: quoniam omne quod nõ eſt ex fide, peccatum eſt: & quicquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehẽnam: fruſtra in tali caſu adiudicaretur reſtitutio ſpoliato, cùm illa cõtra deum non debeat in hoc iudici obedire, ſed potius excommunicationẽ humiliter ſuſtinere: ſicq́; difficultas occurreret quaſi perplexa: quia propter ſeatentiam oporteret eam reddere debitum, & propter conſcieatiam reddere non deberet: vnde contingeret eos grauiter impediri: & vtriq; laqueus pararetur: cum inter ſe carnaliter coniungi non poſſent: nec alter alteri matrimonialiter copulari. Propterea melius videtur, quòd cùm opponitur cõſanguinitas (præſertim in gradibus diuina lege prohibitis) & probationes offeruntur incontinenti paratæ, in cæteris adiudicanda ſit reſtitutio: ſed ad maiorem cautelã iuramento recepto, quòd talis obiectio malitiosè nõ fiat ſola, quo ad commixtionem carnalẽ (maximè ſi fama cõſentit) eſt reſtitutio differenda, donec auditis probationibus & diſcuſſis, cauſa ſine diffugio terminetur, cùm vtriq; ſit melius taliter expediri, quã manere taliter impeditos. Quòd ſi non habeat probationes incontinenti paratas, ſed dilationes expetat longiores (quia præſumitur contra eam, quæ ſine iudicio eccleſiæ ſua tantum temeritate receſſit à viro) ad reſtitutionem plenariam eccleſiaſtica debet cenſura compelli, quam tamẽ ipſa torí negando cõſortium debet humiliter tolerare, donec probationes offerat præparatas: & tunc abſolutione petita, ſecundum formam

*Olim, ob hominum raritatem, tantum inter filium & matrẽ, patrem & filiã vetitus erat coniugalis nexus lege diuina. Vide Leuit. 18. & 8. q. 1.

formam eccleſiæ abſoluetur: ſed antè, quàm fiat ei mandatum ſuo de recepto iuramẽto, receptis probationibus procedatur, quẽadmodum eſt præmiſſum. Si verò tanta ſit viri ſæuitia, vt mulieri trepidanti non poſſit ſufficiẽs ſecuritas prouideri, non ſolum non debet ei reſtitui, ſed ab eo potius amoueri, * alioquin ſufficienti (ſi fieri poteſt) ſecuritate prouiſa, profectò videtur coniunx ante cauſæ cognitionem reſtituenda marito. * In hunc locum vide Abbatem.

[* *Apparebãt etiam accuſatores & teſtes exhibentes cartam ab vtroque latere conſanguinitatis lineam continentem, qui ſe contracti matrimonij tempore abſentes fuiſſe dicebant, & quod incontinẽti parati erant quod propoſuerant, comprobare.*]

[† *Quemadmodum allegabat. Ceterum pars replicabat vxoris tum propter futurum inceſtus periculum, tum quia probationib. paratis & præſtitis ſine diffugio quod intendebat poterat demonſtrare, reſtitutionem penitus denegandam. Ad hæc notam eſſe mariti ſæuitiam proponebat, cui erat impetuoſa leuitas & crudelitas beſtialis, & ſi liberam reſtitutæ facultatem ſibi haberet vxoris, eius amici timebant mortis periculum imminere vel corporis cruciatum, & ſic ab accuſatione deſiſterent, eam qualitercunque viuere, quàm interire mallentes. Adiicientes nihilominus ipſam à viro licentiatam receſſiſſe cum lachrymis & inuitã. Ipſe verò miles nihilominus petebat ſibi vxorem liberè ac pacificè reſtitui, & ne ſecus fieret ſe. ap. appellauit. Cum igitur in cauſis matrimonialib. exceptiones huiuſmodi ſæpius proponantur, quid ſit in talib. agendum.*]

[† *Secundo quærebas an idẽ iuris exiſtat, ſi aliquis gradus diſpenſabilis vel aliud impedimentum diſpenſabile allegetur, & probationes ſimiliter ſint præſentes, vtrum reſtitutio cõcedi debeat an negari. Tertio loco quærebas ſi mariti crudelitas & ſæuitia ſint notæ in tãtũ vt propter motam controuerſiã indignatus vxorẽ tormentis tractaturus ſit & iniurijs affecturus: & ſic accuſatores de morte fœminæ metuentes, accuſare deſiſtant: vtrum hoc in primo vel in ſecundo caſu reſtitutionis præſtat adminiculum denegandæ. Poſtremo quærebas ſi deneganda ſit reſtitutio in aliquo caſuum præmiſſorum & ad ſe. ap. appelletur, vtrum appellatio ſit huiuſmodi deferendũ.*]

IDEM Vulteranẽ. epiſcopo.

Per ſolam traductionem mulieris ad domũ viri factam non præcedentibus ſponſalibus, vel inutilibus non adquiritur poſſeſſio: vnde ea recedente propria auctoritate non cõpetit reſtitutio. CAP. XIIII.

Ex parte M. mulieris fuit propoſitum, quòd cùm eam infra pubertatis tempora conſtitutam patruus ſuus filio H. Senen. ciuis nõ ſum... annorum matrimonio voluerit copulare ac eadem traducta fuerit in domum eiuſdem, * ipſa ex quo ad nubiles annos peruenit, ratum nolens habere, quòd a patruo ſuo circa hoc procuratũ fuerat, à Senẽn. epiſcopo nubendi alij licentiã poſtulauit. [* Sed infra.] Quia igitur non credimus ambiguũ, quum ipſa mulier (quamuis minor) cauſam poſſit matrimonij per procuratorem tractare, ac pars alia (quę * Vide l. qui ſe minuiſſe. §. ac adqui. poſſeſſ.

mulieris

mulieris reſtitutionem ſibi fieri prius poſtulabat) reſtitui nequaquam debeat, vtpote nullo iuris ſeu poſſeſſionis cõmodo deſtituta, cùm per ſolam traductionem (quã non præceſſerunt ſponſalia, vel conſenſus legitimus, nec fuerunt etiam ſubſecuta) nullum inter eos obligatorium vinculum ſit contractum: Mandamus, quatenus, ſi eſt ita (non obſtantibus exceptionibus ſupra dictis) audias, quæ hincinde partes duxerint proponenda, & quod canonicum fuerit adp. remota decernas.

[*Cumque partes idem epiſcopus citaſſet præfata M. per procuratorem idoneum in iudicio cõpareret, quærens poſſeſsionem: & res alias reſtitui ſibi dotis nomine pro ſe datas, & pars altera reſtitutionẽ peteret mulieris eiuſdem, aſſerens eam non poſſe per alium cauſam agere, ſed debere ipſi tractatui perſonaliter intereſſe, præfatus epiſcopus dubitans quid ſuper his ſtatuere poſſet de iure prout nobis ſuis literis intimauit, proceſſus negocij ſuperſedit.]

IDEM.

Interdictum Vnde vi, non competit contra illum, qui non ſpoliauit, nec ſpoliari mandauit, nec ſpoliationem ratam habuit. CAPIT. XV.

CVm ad ſedem apo. acceſſiſſent. Cumañ. epiſcopi & fratrũ hoſpitalis Hieroſol. procuratores: [† & infra.] Abbati de Accon. [cauſam (quę ſup eccleſia & hoſpitali de mõte Citano inter eos vertebatur] taliter duximus cõmittendã, vt audiret omnia tam ad poſſeſſoriũ quàm ad petitoriũ iudicium pertinentia, quæ vtraq; pars duceret proponenda, & cauſam ipſam ſine debito terminaret. Coram quo procurator hoſpitalis prędicta cum poſſeſſionibus & pertinentiis ſuis, quæ tenebat epiſcopus, ſibi reſtitui poſtulauit, adſerens illa de iure ad hoſpitale Hieroſolym. ſpectare, & quòd ipſa diutius poſſediſſet. Ad quæ reſpondit procurator epiſcopi ſe nec ſcire, nec credere ſupra dicta ab hoſpitali poſſeſſa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quæ Cumaneñ. epiſcopus, vtpote in ſua diœceſi conſtituta, rationabiliter detinebat. Cùm igitur ad fundandam intentionem ſuam pars vtraque teſtes produceret, dictus abbas procuratorem epiſcopi condemnauit ad reſtitutionem omnium prędictorum: & infra. Nuper autem vtriuſque partis procuratoribus comparentibus coram nobis, cauſam ipſam examinauimus diligenter: & quidem per teſtes videbatur eſſe probatum, quòd Cumaneñ. epiſcopi nuncius cruces hoſpitalariis abſtulit, inhibẽdo ipſis ne ad ſupradictam eccleſiam vel hoſpitale redirent, & quòd epiſcopus ſupradicta omnia poſſidebat: vnde procurator hoſpitalariorum petiit dictam reſtitutionis ſententiam confirmari: [* & infra.] Nos prioris acta iudicij recenſentes, quia nec per dicta teſtium, vel confeſſiones partium *cum nullæ penitus in iudicio factæ fuerint; vel etiam inſtrumenta, quæ nullatenus de ſpoliatione tractabãt, nec

*Vide. l. actor. C. de proba. & l. 1. C. de cõfeſ.

nec per euidentiam facti nobis conſtare potuerit, quòd Cum-neñ. epiſcopus hoſpitalarios ſpoliauerit, vel mandauerit ſpoliari, vel ſpoliationem factam ſaltem ratam habuerit: pronunciauimus in quæſtione prædicta interdictum vnde vi, locum nullatenus habuiſſe, reſtitutionis ſententiam à prædicto abbate prolatam (licet pars aduerſa proponeret quod præſumendum eſſet pro ſentētia iudicis, qui motum animi ſui potuit ex cauſis aliis informare) iuſtitia exigente caſſantes.

[†Et instrumenta nobis & acta cauſæ quæ ſuper eccleſia & hoſpitali de monte Cmario inter eos agitabatur prout geſta fuerant in præſentia ven. f. n. ſapien. epiſcopi qui ex delegatione noſtra de cauſa cognouerat, præſentaſſent, nos diligenter inſpectis quæ coram eodem epiſcopo acta fuerant, haberi ea decreuimus pro infectis, cum conſtiterit nobis eum in cauſa ipſa iudicem non fuiſſe ſicut ipſemet ad vltimum recognouit, eandem cauſam dilecto filio]

*[*Ex aduerſo autem proponebatur quod etſi per teſtes forſan eſſet oſtenſum ſufficienter quod per nuncium epiſcopi fuerant hoſpitalarij ſpoliati, cum tamen nō conſtiterit de mandato epiſcopi hoc fecerit vel quod ipſi ratum habuerit factum ipſius, reſtitutio non potuit ſibi locum vendicare, quum non conſtaret epiſcopum prædicta tenere, qui vtique ipſa de Iure poſſidet, vtpote ad ſe ſpectantia & in ſua diœceſi conſtituta. Sed ad hoc pars altera replicauit quod quamuis per dicta teſtium euidenter mandatum epiſcopi non probetur, quia tamen iudex motum animi non potuit ex alijs cauſis informare, pro ſententia erat merito præſumēdum. His igitur & aliis intellectis quæ vtriuſq; partis procuratores proponere curauerunt.]*

IDEM.

Exceptio inopiæ, de qua conſtat à clerico oppoſita, impedit executionem ſententiæ etiam latæ in poſſeſſorio. h. d. comprehendendo mentem literæ, & veram lecturam.

CAP. XVI.

OLim vobis dediſſe meminimus in mandatis, vt Oueteñ. 2
epiſcopum ad debitam partis reſtitutionem Zamorineñ. diœceſis, quā tenebat, cùm inde perceptis fructibus cogeretis reſtituere: & infra. Verùm quoniam inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit, * mandamus, quatenus non prius epiſcopum ad reſtitutionem fructuum cōpellatis, quàm ipſe fuerit taliter reſtitutus, vt reſtituere poſſit, quod percepit de prouentibus alienis.

*Vide l. nam is. ff. de dolo.

IDEM abbati ſanctæ Genouefæ Pariſieñ.

Per excommunicationis probationem non probatur quaſi poſſeſſio iuriſdictionis licet aliquibus diebus fuerit obſeruata: ideo petens reſtitutionem, hoc ſolo probato ſuccumbit. h. d. quo ad intellectum.

CAPITVLVM XVII.

OLim inter te pro abbatia tua, & Pariſieñ. epiſcopum nomine Pariſieñ. eccleſiæ, ſuper poſſeſſione iuris parochialis in parœcia de monte, quæſtione ſuborta. & infra. Nos attendentes, 3

dentes, q (ex eo ſolo quòd populus prædictæ parœciæ, timore ſententiæ ſuæ per aliquot dies abſtinuit à diuinis) nullam in eos iuris parœcialis poſſeſſionem idem epiſcopus fuerit adſecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quòd eo tempore, quo ſententiam ipſe protulerit, poſſeſſionem in ipſis iuris parœcialis haberet, vel prius etiam habuiſſet. * reſtitutionem ei adiudicare de iure nequiuimus, cùm ipſum non conſtiterit ſpoliatum.

**Semel poſſides, ſemper præſumitur poſſidere.*

a cap.x.

IDEM in concilio generali.[a]

Recipiens ſcienter rem inuaſam à ſpoliatore, tenetur eam ſpoliato reſtituere, licet non probet dominium. CAP. XVIII.

SAepe contingit, quòd ſpoliatus per ſpoliatorem in alium re tranſlata, dum aduerſus poſſeſſorem non ſubuenitur per reſtitutionis beneficium eidem ſpoliato, commodo poſſeſſionis amiſſo, propter difficultatem probationum iuris proprietatis amittit effectum. Vnde nõ obſtante iuris ciuilis rigore, ſancimus: vt ſi quis de cætero ſcienter rem talem receperit, cùm ſpoliatori quaſi ſuccedat in vitium, (eo quòd nõ multum interſit, quò ad periculum animæ, iniuſtè detinere, ac inuadere alienum) contra poſſeſſorem huiuſmodi ſpoliato per reſtitutionis beneficium ſuccurratur.

Gregorius ix. epiſcopo Lucañ.

Occupans certum locum, in quo quis iura liberè poſſidebat, ſi per ipſius occupationem non poteſt poſſeſſor ſua iura liberè poſſidere ſicut prius, conueniri poteſt poſſeſſorio pro libertate poſſidendi. & reſtitutio fieri non poteſt, niſi dimittat locum in priſtina libertate. h. d. valde ſingulariter.

CAPIT. XIX.

PIſanis ac Lucanis ciuibus per grauem diſcordiã (quam diu inter ſe habuerant) afflictis grauiter & attritis: & infra. P. ſubdiacono noſtro dedimus in mandatis, vt poſſeſſione, quam in quibuſdam caſtris cõſtat Lucanam eccleſiam habuiſſe, ſibi prius plenè ac liberè (ſicut tempore motæ diſcordiæ habuerat) reſtituta, & ſuper ea, de qua dubietas oriretur, ſufficienti cautione recepta (quòd iuri coram nobis prædicti Piſani parêrent) prolatas pro occupatione caſtrorũ ipſorum in eos ſententias relaxaret: & infra. Piſanis igitur aſſerentibus quòd per te ſtabat, quò minus tibi iuxta mandatum noſtrum fieret reſtitutio, & inſtanter petentibus, vt dictas ſententias præfatus ſubdiaconus relaxaret: ipſe receptis cautionibus de parendo iuſtitiæ coram nobis, ſententias relaxauit eaſdem: propter quod tu reputans te grauatum, ad noſtram præſentiam acceſſiſti, impugnaturus proceſſum ſubdiaconi ſæpedicti: & infra. Porrò duo in noſtro continebantur mãdato: vt videlicet poſſeſſio, quam conſtabat Lucañ. eccleſiam habuiſſe tẽpore motæ diſcordiæ, prius reſtitueretur eidem: & vt eiuſdem poſſeſſionis

ſionis reſtitutio fieret plenè ac liberè, ſicut eam habuerat tempore ſupradicto. quorum primũ ad factum, alterum verò referebatur ad modum. vnde licet (prout pars Piſanorum dicebat) in facto mãdati formam ſubdiaconus ipſe adimplere nequiuerit, quia nõ poterat facere tibi reſtitui poſſeſſionem caſtrorum, de qua non conſtabat eidem, *nec etiam (ſecundum quod tu ipſe dicebas) affictuum & penſionũ poſſeſſio poterat tibi reſtitui, quia ea non fueras ſpoliatus: fuit tamen in modo peccatum: quia debuit facere, vt Piſani poſſeſſionem penſionum & affictuum (quam per eorum confeſſionem conſtabat te in caſtris prædictis habere) tibi dimitterent plenè ac liberè, ſicut eccleſia tua illam habuerat tẽpore motæ diſcordiæ: quod quidem eſſe non poterat, niſi Piſani caſtra ipſa omnino dimitterent: quia illis detinentibus caſtra, & munitiones caſtrorum, in quibus dictas penſiones recipis & affictus, ea plenè ac liberè habere non poſſes, ſicut habebas quãdo ipſi caſtra eadem minimè detinebant, eo quòd quamdiu ea detinẽt, in eorum poteſtate relinquitur te non admittere vel repellere quando velint. * His ergo diligenter auditis, proceſſum huiuſmodi de fratrum noſtrorum conſilio irritum iudicamus.

*Vide l. diligenter. ff. mandati.

*Vide Abba. & Felin. in hunc locum.

DE DOLO ET CONTVMACIA.

TIT. XIIII.

Alexander iij. Herforden. epiſcopo.

Ex 1. compil.

Reus, qui mittendum in poſſeſſionem ad mandatum iudicis non admiſit, non mulctabitur de canonica æquitate, ſi intra annum caueat ſtare iuri.

CAPITVLVM I.

AD hæc cùm contingit actorem multotiens mittendum eſſe in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, propter abſentiam partis aduerſæ, & per eius dolum ſiue potentiam non poſſit rem cuſtodiendam naciſci, ac imminente fine anni, reus (ne poſſeſſionem amittat) debitam offerat cautionem, cuiuſmodi ſit pœna mulctandus (quia iuſſioni non paruit iudicis) à nobis tua fraternitas requiſiuit. Ad quod dicimus, quòd in eccleſiaſticis perſonis & negociis rigor & diſtrictio iuris non requiritur: *ſed (cùm iuſtitia propter hoc non periclitetur) patienter admitti debet, cùm reus per cautionem ſtandi iudicio ſe adſtringit.

*Vide l. vnicã. ff. ſi quis ius dicen. non obtem.

Idem abbati de Rameſe. & archidiacono Helien.

Propter contumaciam rei poteſt iudex rem petitam ſequeſtrare, & ipſum contumacem in expenſis condemnare, quas propter ipſius contumaciam vel doloſam exceptionem actor fecit. hoc dicit Panor.

CAPIT. II.

EX literis veſtris accepimus, quòd cùm vobis cauſam, quæ inter monachos de Etollen. & canonicos Linconen. ſuper

eccleſijs

eccleſiis de V. & M. vertitur, duxerimus committendam, & canonici citati legitime, ſe contumaciter abſentauerint, vos, licet monachi eſſent ob contumaciam aduerſæ partis in poſſeſſionem rerum petitarum mittendi, intuitu tamen religionis mitius agere cum eis volentes, poſſeſſionem ſequeſtrari feciſtis: vt ſic ſaltem canonici affecti tædio, ſtare iudicio cogerentur. tandem monachis eccleſias ſibi poſtulantibus reſtitui, canonici reſponderunt auctoritatem veſtram penitus expiraſſe, eo quod ad alios iudices literas impetrarunt, quæ præiudicare prioribus videbantur. Verum quoniam in poſterioribus literis non fuit mentio facta priorum, nec in eis nomina continebantur eccleſiarum, quæ in prioribus poſita fuerant, ſed indefinite dicebatur, ſuper quibuſdam eccleſiis: nos attendentes malitiam & dolum nulli patrocinari debere, mandamus, quatenus prædictam cauſam ſecundum formam priorum literarum (non obſtantibus poſterioribus) terminetis: expenſas, quas propter hoc monachi feciſſe noſcuntur, eis à canonicis reſtitui facientes.

IDEM Exonen̄. & Vintonien̄. epiſcopis, & abbati Herforden̄.

Actore contumace teſtes recipi, & ſententia ferri debent etiam lite non conteſ[illegible], reo inſtante. hoc dicit. ſecundum communem intellectum.

CAPIT. III.

CAuſam, quæ inter F. & R. filium Agathæ de natiuitate ipſius A. vertitur, vobis fratres epiſcopi, & Londonen̄. epiſcope commiſimus terminandam: & infra. Cæterum, ſi aduerſarius ſuus legitime citatus, ad præſentiam veſtram accedere, vel iudicio eccleſiæ parere contempſerit, aut etiam ſe abſentauerit (cùm de Anglia receſſiſſe dicatur) procuratorem eius, ſi quem reliquerit, conuocetis: qui ſiue venerit, ſiue non, aut ſi procuratorem non dimiſit, denuntiationibus ad domũ eius miſſis, receptis teſtibus alterius partis, iuxta dictam formam ad proferendam ſententiam procedatis.*

*Vide l. conſentaneum. C. quomodo & quãdo iudi. per Bart. a fratrib. de Giſeber.

Vrbanus iij. de nouo loco, & de Viger. prioribus.

Si reus poſt litem conteſtatam eſt contumax, ſi aliàs liquet de cauſa, fertur definitiua ſententia ſi non liquet, actor in veram poſſeſſionem inducitur.

CAPIT. IIII.

PRout nobis: *literis veſtris annotatis, &c.* & infra. Reum, quia contumaciter à præſentia veſtra receſſerat, iuratoriam coegiſtis exponere cautionem, quod coram vobis iuri pareret. Cumque die præfixa veſtro ſe conſpectui præſentaſſet, prætextu aduocati, quem non habebat, reſpondere ſolita malitia recuſauit. Tandem actore inſtante reſpondit quod quadraginta annis decimas, de quibus erat contentio, percepiſſet vaniſque poſtmodum excuſationibus vtens, in vocem ap. prorupit,

rupit, & cõtumaciter iuramento contempto receſſit. Ideoque mandamus, quatenus ad conuincendam eius malitiam, ſemel eum ad præſentiam veſtram conuocetis: et ſi venerit, finem imponatis negocio competentem: quòd ſi venire contempſerit, cauſam (vtpote lite, quæ ingeritur conteſtata) definitiua ſententia termineris, vel præſenti ſaltem adiudicetis poſſeſſionem, ſeruata duntaxat quæſtione proprietatis abſenti.

Innocentius tertius.

Qui ſublata intentione actoris exceptionem peremptoriam obiicit, quam non probat incontinenti, ſed accipit inducias: ſi defecerit in probando, condemnatur incontinenti, definitiua non expectata, in expenſis, ac ſoluere cogitur: quod ſi non poteſt, punietur in corpus ſecundum arbitrium iudicis. hoc dicit nota. iſte tex. ſecundum lecturam quæ placet Panor.

CAPITVLVM V.

FInem litibus cupientes imponi, ne partes vltra modũ, grauentur laboribus & expenſis, præſertim cùm de beneficiis eccleſiaſticis litigatur, quæ ſine diſpendio diu vacare non poſſunt. Præſenti decreto ſtatuimus, vt poſtquam intentionem ſuã altera pars fundauerit, ſi reliqua forte voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit aut nequeat incontinenti probare. Quia frequenter ad impediendum vel differendum proceſſum, exceptiones huiuſmodi per excogitatã malitiã opponuntur, ad ſoluendas alteri parti moderatas expenſas ex tunc in iudicio faciendas: cum acceptis induciis, ſi forſitan in probatione defecerit, condemnetur. Et ſi ſoluẽdo non fuerit, aliàs, ſecundum arbitrium diſcreti iudicis puniatur: vt hoc ſaltem timore perterritus, non facilè quis in grauamẽ alterius falſas exceptiones opponat. Ex 3. compil. ti. de exceptio.

IDEM Prænestinẽ. epiſcopo. apo. ſe. le. & decano Brinẽ.

Citatus ad totam cauſam certo termino ad comparendum aſſignato, tenetur comparere in termino: & dato impedimento in termino, debet comparere quàm citius poteſt poſt terminum: aliàs condemnabitur in expenſis à tempore citationis emiſſæ.

CAPIT. VI.

CVm dilecti filij nuncij Leodicẽ. electi pro eo ad ſe. apo. acceſſiſſent archidiac. & H. canonicus Leodicen. eccleſiæ, nomine ſuo & quorundam canonicorum ſuorum (quorum literas exhibuere de rato) contra eundem electum quædã crimina proponebant, per quæ nitebantur eum ab electione repellere vt indignum: & infra. Quàmuis autem ex eo quòd idem electus a grauamine aduerſæ partis appellauerit, & appellationem non fuerit per ſufficientes procuratores*, cùm poſſit illis proſequentibus, proſecutus, non leuis exorta eſſet ſuſpicio *Vide l. ſi quis ſingulari. in p. cum no. ff. de vet. ſig.*

contra eum. Volentes tamen iuris ordinem obſeruare, ipſi mandauimus, quatenus vſque ad dominicam, qua cantatur (Ego ſum paſtor bonus) per ſe vel per procuratorem ſufficiētem, ad præſentiā noſtrā accederet, ſuper prædictis omnibus reſponſurus, alioquin cùm aſſignaremus ei pro peremptorio terminum ſupradictū, ſciret quòd (quantum de iure poſſemus) procederemus ex tunc in negocio memorato*. Expectantibus igitur aduerſariis, ipſum diu vltra terminū duximus expectandum: ſed ipſe direxit ſimplicem ſolummodo nuncium excuſationis literas adferētem. ſcribebat enim quòd nuncium (cui cùm à nobis recederet, iniunximus viua voce, vt citaret eundem) ſero receperat, vnde non poterat, tū propter termini breuitatem, tum propter viarum diſcrimina, noſtro ſe conſpectui præſentare. Sed contra hoc faciebat, quòd ſicut excuſatorem direxerat, ſic dirigere potuerat reſponſalem: cùm ei non fuiſſet iniunctum, vt ad cauſam in propria perſona duntaxat veniret, ſed vel ipſe accederet, vel procuratorem idoneum deſtinaret. Præterea cùm mandatur alicui, vt ad certum terminum ſe iudici repræſentet, duo ſub hac forma mandātur, vt ad iudicem veniat, & ad diem ſibi præfixam accedat. vnde ſi venire non poſſit ad diem adſignatum, tenetur nihilominus ſe iudici præſentare. Si enim mandatur alicui, vt alij ad certum diem, certam rem exſoluat: non ideo erit à mandato ſolutus, ſi ſoluere nequiuerit die data: imò ad ſolutionem (elapſo etiam die ſolutioni præfixo) tenetur. Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec ſufficientem miſerat reſpōſalem, ad diem ſibi ſtatutum, vel poſt, etiā diutius expectatus, nec de vicino eius aduentu ſpes erat, vtpote, qui per literas vtcunq; excuſauerit moram ſuam, & calores æſtiuos, & inſidias ſibi poſitas formidabat, eum reputauimus contumacem, & ad legitimas & moderatas expenſas, quas aduerſarij eius fecerant à tempore citationis emiſſæ, quem ex tunc expectare incœperant, ipſum curauimus condemnare.

Vide l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. per Bart.

IDEM Armachano & Caſelenenſi archiepiſcopo. *& epiſco. Lauinenſi.*

Sententia in cauſa beneficiali, non tranſit in rē iudicatam, reſpectu ſuperioris, quò minus poſsit de iuribus partium inquirere, maximè quando ſententia fuit lata contra abſentem, licet contumacem & indefenſum.

CAP. VII.

CVm olim D. clericus (Celeſtino papæ prædeceſſori noſtro, diuerſis prælatorum Hyberniæ literis præſentatis) ſe adſereret in epiſcopum fuiſſe Roſcenſem electum, nullúſque adpareret, qui aliquid contra eū proponeret: dictus præ. n. ei munus fecit conſecrationis impendi. Poſtmodum F. & G. monachi ad eiuſdem præ. n. præſentiam accedentes, vterque ſe adſeruit à

fuit à canonicis Roſcen. eccleſiæ fuiſſe electum, & quòd prædictus D. per falſas literas fuerat conſecratus, propter quod idē præ. n. cauſam vobis ſub ea forma cōmiſit, vt de forma & proceſſu electionis memorati D. ſolicitè quæreretis: & ſi eum electum canonice fuiſſe conſtaret, ipſum faceretis pacifica poſſeſſione gaudere. alioquin inter prædictos F. & G. audiretis cauſam: & cuius electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inueniretis, alterius curaretis electioni præferre: [*& infra.] Cumq; à vobis dictus D. tertio citatus, veſtro ſe nollet conſpectui præſentare: procedētes in cauſa, tam ex teſtimonio cleri & populi Roſcenſis eccleſiæ, quàm aſſertione regis Conaciæ, & prælatorū prouinciæ, de prædicto F. electionem fuiſſe celebratam canonice didiciſtis, & eam curaſtis auctoritate Apoſt. confirmare, præſertim cum capitulū Roſcenſis eccleſiæ dictū D. ſe non elegiſſe cōſtanter aſſereret, nec de prædicti G. monachi electione aliquatenus cogitaſſe. Interim memoratus D. ad Apoſtolicam ſedē accedēs, ſuper quibuſdam aliis grauaminibus & iniuriis contra dictū F. & quoſdā alios literas impetrauit: dictus F. poſtmodū ex parte veſtra nobis literas præſentauit, quæ qualiter à vobis in commiſſione prædicta proceſſum fuerat, cōtinebāt: [†& infra.] Volētes igitur adhuc miſericorditer agere cum abſente, vt eius malitia conuincatur, dictum F. ad vos duximus remittendum, mādantes, quatenus non obſtante, quòd eiuſdē F. fuit electio cōfirmata, ſæpedictum D. ſi in Hybernia poterit inueniri, legitimè citetis ad cauſam, & (facultate ſibi defenſionis indulta) in cauſa ipſa canonice procedatis. Qui ſi inuentus, intra tres mēſes veſtro ſe conſpectui contempſerit præſentare, ad cōſecrationem dicti F. (omni occaſione poſtpoſita) procedatis. Si autē in Hybernia inuētus nō fuerit, indulto ſibi vnius anni ſpacio, ex quo ad nos, etſi nō verbo, facto tamē intelligitur prouocaſſe, (arrepto itinere ad ſedē Apoſt. veniēdi) dicto F. adminiſtrationem Roſcenſis eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus committatis: quo elapſo, eum non differatis in epiſcopum cōſecrare.

[*Ac tu frater Caſſalen. alterum electum quem rationabiliter duceres confirmandum in epiſcopum conſecrares. Vnde ſicut ex literis veſtris accepimus, cum dictæ commiſſionis vobis fuiſſent literæ præſentatæ, iuxta tenorem earum primo de electione prædicti D. inquirere voluiſtis.]

[†Cum fratrib. igitur noſtris habito ſuper hoc diligenti tractatu, timētes ne ſicut prædictus p. n. per literas quas idem D. ei præſentauerat, dicatur circumuentus, nos etiam circumueniri contingeret per literas vtpote nobis ab eodem monacho præſentatas.]

IDEM.

Si procedatur per viam inquiſitionis contra abſentem contumaciter, etiam lite non conteſtata teſtes recipiuntur, & ſententia definitiua

ferri, etiam per viam depoſitionis, ſi hoc meretur delictum.

CAP. VIII.

VEritatis eſt verbũ organo dominicæ vocis emiſſum: [*& infra.] Sicut canonici Curieñ. in noſtro auditorio retulerunt, H. Curieñ. epiſcopus eccleſiam ſuã nõ ſolum dilapidando depreſſit, ſicut publica prædicabat infamia, ſed etiã homicidio, inceſtu, aliiſq; criminibus polluit: [†& infra.] Super his cõmiſimus primò cauſam Tridon. epiſcopo, & abbati mõtis ſanctę Mariæ, & præpoſito de Inſula: ſecundò quoq; Brixieñ epiſcopo, & ipſis abbati & præpoſito: & infra. Verùm cum epiſcopus ipſe priorum iudicum præſentiam adire per contumaciam contempſiſſet, auctoritate noſtra fuit per ipſos iudices ab officio beneficioque ſuſpenſus: & infra. Tandem vero coram iudicibus canonica citatione vocatus, præſentiã ſuam difficulter exhibuit: ſed friuolã tunc excuſationẽ malicia concepta prætendens, experiri cum canonicis in iure neglexit: qua de cauſa nos de conſilio fratrum noſtrorum ſuſpendentes epiſcopum ipſum, vel potius ſuſpẽſionem à iudicibus factam auctoritate Apoſt. confirmantes, tertio ſuper his Cumano epiſcopo & abbati ſancti A. cauſam ad ſuperandam maliciam ipſius epiſcopi, commiſimus audiendã: qui partibus citatis, cum nec per ſe, nec per reſpõſalem idoneum comparuerit, in eundem propter inobedientiam, excommunicationis ſententiam protulerunt, teſtes ex parte veſtra (quemadmodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, ſcilicet abbates, priores, præpoſitos, & alios religioſos viros: per quos quemlibet articulum criminum prædictorum, conſtat fuiſſe probatum: & infra. Nos igitur videntes ordinem iudiciarium in hoc facto fuiſſe ſeruatum, conſiderato præterea, quòd poſt ſententias in ſe datas celebrare præſumpſerit: cùm multi prælati eccleſiarũ contra eundem epiſcopum ſcripſerint, nec vnus pro eo defendendo vel aliquatenus excuſando: in nomine domini cum Apoſtolo omnem inobedientiam vlciſci volentes, licet abſentes corpore, præſentes tamẽ ſpiritu, iuxta verbum eiuſdem Apoſtoli, tulimus ſententiam perpetuæ depoſitionis in ipſum: & eum tam à pontificali, quàm ab omni officio ſacerdotali priuantes, ſine ſpe reſtitutionis aliqua, duximus condemnandum: ea nihilominus in irritum reuocantes, quæcunque poſt inhibitionem Apoſto. ſedis, ſeu factam ſuſpenſionem * & excommunicationem, de rebus eccleſiæ alienare præſumpſit.

Vide l. Fulcinius §. quid ſit autem ff. ex qui. cau. in poſ. ea per Barto.

*[*Quo arbor que terrã inutiliter occupat dignè exciditur, & in ignem mitti cenſetur, vt terra qualibet quæ ſub nociua occupatione inutilis arboris ſterilis habetur, per nouam plantationem ad fructificandum culturam recipiat cõgruentẽ. Hinc nimirũ arbori H. quondã Curien. epiſcopus nõ immerito cõparatur, qui Curien. eccleſiã vſq; modo per violẽtiã detinuit. &]*

[*Nos

[i Nos autem vtpote quib. hæc imminent corrigenda cum ipſi canonici veſtri bono zelo arbitrantur inducti prædictum epiſcopum accuſare imminẽtes, enormitates eiuſdem ad aures noſtras deferre curarũt, timentes ne ſicut in decreto Gelaſii cõtinetur, aliquã offenſam incurrerent, ſi huiuſmodi exceſſus auditui catholicæ eccleſiæ ſupprimẽdos putarẽt, primo cauſam ven. f. n. Truden. epiſco. & di. fi. abbati S. Mariæ & præpoſito de Inſula. Secundo quoq; ven. f. n. Brixie. epiſcopo & ipſis iterũ & abbati & præpoſito, &c.]

IDEM in concilio generali. Conſt. xi.

Actor non admiſſus in poſſeſſionem ſibi decretam per iudicem cauſa rei ſeruandæ, vel ab ea expulſus, per lapſum anni verus efficitur poſſeſſor.

CAP. IX.

Contingit interdum, quòd cum actori ob contumaciam aduerſæ partis adiudicatur (cauſa rei ſeruandæ) poſſeſſio: propter rei potentiam ſiue dolum, actor intra annum rem cuſtodiendam nanciſci non poteſt, vel adquiſitã* amittit: & ſic (cum ſecundum multorum adſertionem verus nõ efficeretur poſt lapſum anni poſſeſſor) reportat cõmodum de malicia, ſua reus. Ne igitur contumax melioris, quàm obediens, conditionis exiſtat: de canonica æquitate ſancimus, vt in caſu præmiſſo, actor verus conſtituatur elapſo anno poſſeſſor. * nactam

Gregorius nonus archiepiſcopo Burdega.

Si reus non inuenitur, ſufficit publicè citationem ad eccleſiam ſuam proponi.

CAP. X.

Venerabilis frater noſter: & infra. Volentes finem imponi litibus, ne immortales exiſtant: mandamus, quatenus ad initium proximè venturæ quadrageſimæ* (quod tibi peremptorium terminum duximus aſſignãdum) ſuper iure primatiæ, quod Bituricen. archiepiſcopus in te ac in prouincia tua ſe habere proponit, per te, vel per procuratorem idoneum ſufficienter inſtructum ad litem conteſtandam, & ad alia omnia negocia peragenda, quæ neceſſaria deciſioni negocij videbuntur, noſtro te conſpectui repræſentes. Nos verò nihilominus archidiacono Tranſiugen. & magiſtro M. canonico Turonen. dedimus in mandatis, vt & ipſi ad eundem terminum auctoritate noſtra iuxta præmiſſam formam te peremptoriè citare procurent: & ſi non poteris inueniri faciant, vt citationis edictum per ipſos vel alios, apud eccleſiam tuam publicè proponatur. * *Vide. l. Quadraginta. C. de fer.*

DE EO, QVI MITTITVR IN POSSESSIONEM CAVSA REI SERVANDAE. TIT. XV.

Alexander iii. priori & fratribus de Guiſeburch.

Miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto in reali, per lapſum anni veram & incommutabilem nanciſcitur rei poſſeſſionem, adquirit ius ex paſſus miſſionem, habentem intra annum voluntatem cautionem præ-

ſtandi, quam tamen non deduxit ad effectum, ſuo defectu. h. d. ſecundum verum intellectum.

Ex 1. compil. CAP. I.

COnſtitutis in præſentia noſtra R. canonico veſtro, & reſponſalibus præpoſiti de Berl. ſuper poſſeſſione eccleſiæ de Lamento (in quam cauſa rei ſeruandæ fueratis inducti) hincinde fuit coram nobis aliquandiu diſputatum: tandem ex vtriuſque partis aſſertione tenuimus, quòd licet cauſa rei ſeruandæ tantum, in eiuſdem eccleſiæ poſſeſſioné inducti fueritis, intra annum tamen altera pars ſtandi iuri non præſtitit cautionem, licet voluntatem præſtandi habuerit, & vos eam parati recipere fuiſſetis. Ideoque decernimus, vt amodo poſſeſſionem præſcriptæ eccleſiæ (ſaluo iure quod idem præpoſitus in petenda eccleſia habere dignoſcitur) abſq; contradictione qualibet habeatis. Vt autem noſtræ definitionis ſententia inuiolabiliter obſeruetur, eam Apoſtolico duximus patrocinio roborandam.

Clemens. iij. epiſcopo & archi. Eboracenſi.

Tempus annale non currit miſſionem paſſo ſi intra illud cautionem iudicibus, vel alteri eorum aliis abſentibus, obtulit: licet per eos ſeu per eum recepta non fuerit. Et eſt caſus notabilis ſecundum hunc intellectum.

Ex 2. compil. CAPIT. II.

CVm ſicut accepimus inter P. ſubdecanum, & abbatiſſam & conuentum ſanctæ trinitatis ſuper eccleſia de Capit. quæſtio verteretur: de Thaurino & de Corinth. abbates, ac archid. Chima. à ſede Apoſtolica delegati, moniales ipſas rei ſeruandæ cauſa, in poſſeſſionem rei petitæ miſerunt. vnde cũ hoc ad ſubdecani notitiam perueniſſet: ad archidia. prædictum acceſſit, & offerens ei ſiſtendi iudicio cautionem (quoniam abbas de Corinth. profectus erat in Angliã & abbas Thaurinen. viã fuerat vniuerſæ carnis ingreſſus) poſſeſſioné intra annum ſibi reſignari cum inſtantia poſtulauit, ſed nõ potuit obtinere: [† & infra.] Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi eſt ita, ſiſtendi iudicio ab eo cautione recepta, ei poſſeſſionem reſtitui faciatis: nec obſtare volumus, q annus elapſus eſſe proponitur, ſi per eum non ſteterit, quò minus intra annũ & poſſeſſionem receperit, & dederit cautionem.

[† *Proceſſu vero temporis moniales quas duximus ad ven. f. n. abbatem ſ. Katarine & I. de veteri ponti archid. Rothomagen. literas alias impetrarũt, quarum iudicium ideo ſubdecanus ſicut aſſerunt ſubire recuſat, quod cum pred. archiepiſcopum habet certa ratione ſuſpectum, & metuit ne eius contra iudices ad partem quamlibet eius aut de facili trahantur. Quia vero nec inuitus ſuſpectorum iudicum compellitur iudicio ſubiici.*]

Innocentius iij. Vr. & Senogal. epiſcopis.

Si paſſus miſſionem, repetens poſſeſſionem, allegat ſe contumacem non fuiſſe,

fuiſſe, reſtituitur in priſtinum ſtatum, præſtita cautione, & dilata condemnatione expenſarum, quam euitat, ſi poſtea conſtiterit eum non fuiſſe contumacem. CAP. III.

CVm veniſſent ad Apoſt. ſedem abbas ſancti Angeli, & P. Gal. idem P. propoſuit, quòd prædictus abbas eum ſuper quadam poſſeſſione coram Io. Apoſtol. ſedis legato traxit in cauſam: [*& infra.] Verum legatus ipſe cauſam cõmiſit iudicibus, ſecundum ius & bonã terræ conſuetudinem* terminandam: qui cum ſecundum ius tantum vellẽt procedere, præfatus P. noſtram audientiam adpellauit: ſed iudices nihilominus partem aduerſam in poſſeſſionem rerum petitarum inducendam cauſa cuſtodiæ decreuerunt, ita quòd ſi vſque ad annum & diem præſtaret ſiſtendi iudicio cautionem, & parti alteri triginta libras reſtitueret pro expenſis, reciperet poſſeſſionem eandem. Cumq; G. ſedis Apoſtol. legatus intra annum fuiſſet terram illam ingreſſus, ipſe cautionem ſtandi iuri obtulit coram eo, & poſſeſſionem ſibi reſtitui, poſtulauit, paratus expenſas reſtituere factas in litem, quæ ſex librarum ſummam (ſicut adſerit) non excedunt: ſed abbas triginta librarum ſibi reſtitui petiit quantitatem: & infra. Nos igitur ipſum P. cautione præſtita in poſſeſſionem credimus reducendum: hoc etiam decernentes, vt ſi conſuetudinem, quam allegat, laudabilem eſſe conſtiterit (quia ex hoc ſequitur eum rationabiliter adpellaſſe) ad reſtituendas expenſas nullatenus cõpellatur: alioquin (cum ex hoc adpareat eum fruſtratorie prouocaſſe) ad reſtitutionem cogatur expenſarum illarum, quas abbatem conſtiterit propter hoc neceſſarias in lite feciſſe.

Cõſuetudo terræ ligat clericos. vide. l. 1. C. de ſum. trini.

[* *Quod ei ſecundum bonam terræ conſuetudinem reſponderet coram eodem aſſeruit Card.*

Gregorius. ix.

Contra abſentem, qui non dimiſit procuratorem, facta citatione domi, nullo defendente fit miſſio. h. d. ſupplendo ad literam, maximè, vt dicitur in gloſ. Et eſt verus & notabilis intellectus.

CAP. IIII.

SI aduerſarius tuus poſt citationis edictum, ad remota loca ſe transferens, procuratorem legitimum nõ dimiſit, & denunciatione publicè facta domi, nõ adparet, qui defendat eũdem. Iure petere potes, vt in poſſeſſionem earum terrarum, de quibus quæſtio vertitur, cauſa cuſtodiæ inducaris*.

Vide. l. 2. ff. Si quis in ius vo. non ierit. per B.

VT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETVR. TIT. XVI.

Alexander. iij. Eboracenſi archiepiſcopo.

Priuilegium etiam à principe impetratum, per quod priuatur quis ſine cauſæ cognitione lite pendente vſu poſſeſsionis, tanquã ſurreptitium non valet, ſeu tanquam rationi obuium eſt reuocandum.

CAPITVLVM. PRIMVM.

Ex 2.compilat.

A Memoria noſtra non excidit: [* & infra.] Statuimus, vt literę prohibitionis, quas ad petitionem archiepiſcopi Cantuariẽſis tuæ fraternitati direximus, nullum præiudicium faciant, quo minus tibi, & ſucceſſoribus tuis, liberum ſit (quemadmodum vobis eſt beneficio priuilegiorum Apoſt. ſedis indultum, & tu, & prædeceſſores tui, cõſueuiſtis facere) ante vos per totam Angliã deferre crucem, quouſque definitiua ſentẽtia decernatur an eccleſia tua de iure hoc debeat habere.

[Qualiter in primo anno noſtræ prouiſionis tranſcriptum literarum fe. me. præd. n. Honorij papæ nobis feceris præſentari, in quo continebatur anteceſſorib. tuis apoſtolica benignitate eſſe indultum, vt tam eis, quàm ſucceſſorib. ſuis liberum eſſet per totam Angliam ante ſe crucem deferre. Nos verò anteceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, tibi ſcripti noſtri munimine confirmamus quod anteceſſorib. tuis erat à prædeceſſore noſtro indultum. Poſtea verò. ſ. & venerandæ me. t. quondam Cant. archie. exiſtimans hoc in præiudicium vel in depreſſione iuris & dignitatis ſuæ eccleſiæ redundare, exinde cœpit quæſtionem mouere, & propter hoc ad ſe. ap. appellauit. affirmans ſi bene meminimus quod tibi & prædeceſſorib. tuis id nullatenus licuiſſet. Sicque factum eſt vt nos tibi per ſcripta noſtra prohibuerimus, ne in prouincia Cantuar. eccleſiæ donec de cauſa ipſa cognoſceretur ante te crucem deferre aliqua ratione auderes. Quia igitur per dil. fi. noſtros. I. & A. clericos tuos grauem coram nobis querimoniam depoſuiſti, aſſerens quod te de poſſeſſione huius rei quam tu & anteceſſores tui habuiſtis, ante cognitionem iudicij ſpoliaſſemus, volentes nos tibi tanquam ven. f. noſtro deferre, & iura tua integra illibataque ſeruare præſentib. literis]*

*al. Celeſti

*Clemens. iij.

Adcuſatus de adulterio ad ſeparationem tori, non debet lite pendente priuari, poſſeſſione coniugali.

CAP. II.

Sic in vet. abſciſſe

LAudabilem: & infra. Quæris quando matrimonium adcuſare contingit, an ſtatim ſit carnale cõmercium ſuſpendendum, [† & infra. Ad quod breuiter] reſpondemus, quod coniugum alteruter adcuſatus, ante probatam adcuſationem, iure, quod habet in altero, priuari non poſſit.

[† Aut quamdiu diſſimulari poſſit vel potius ſuſtineri. Ad quod breuiter reſpondemus quod cum Alex. III. aperte prohibeat ne ab inuicem donec iuſtè fiat cauſæ examinatio, ſeparentur, & Symmachi papæ contineat inſtitutum, vt prælatus aliquis accuſatus antequam ea quæ obijciuntur luce clareſcunt, relinqui non debeat à ſubiectis in præſenti articulo.]

Innocentius. iij. abbati & conuentui ſancti Syluestri.

Qui rem litigioſam alienauit, ita quod rei. ibeat non poteſt, debet æquiualentem ſubſtituere in locum illius: quam alienare non poterit. hoc di-

hoc dicit, cum ſe. CAP. III.

ECcleſia ſanctæ Mariæ in via lata contra Ioannem de Ateia (qui quaſdam poſſeſſiones ipſius dicebatur contra iuſtitiā detinere) mouit ſub L. iu lice quæſtionem: * & infra. Prohibemus ne poſſeſſiones, quę ſucceſſerunt in locum & ius illarum, & quas ab Io. de Ateia eccleſia ſanctæ Mariæ petierat, in monaſterium veſtrum ab eodem Ioan. lite pendente tranſlatas, alienare interim præſumatis: vt ſi eccleſia ſanctæ Mariæ de vicio litigioſi contractus, vel de proprietate voluerit experiri (ne ſi obtinuerit in iudicio, in vanum laboret monaſterio veſtro minimè poſſidente) ſic, quod euincere valeat & habere.

ſupra c. 10. d. conſti.

* quę hic abſciſſa ſunt ſupra integra poſita ſunt, c. 10. de conſti.

IDEM.

Idem dicit quod in præcedenti. CAP. IIII.

ECcleſia ſanctæ Mariæ: * & infra. Poſſeſſionem, qua fuerat prætermiſſo iuris ordine, prædicta eccleſia ſpoliata, ſibi reſtitui poſtulabat: & infra. Nos quicquid ab aliis factum fuit (poſtquam prædeceſſor noſter ad curiam ſuā idem negocium reuocauit) irritum decernimus & inane: & infra. Verum quoniam præfatam poſſeſſionem poſt reſtitutionē vobis factam ab Ioan. de Ateia, alij locationis titulo adſignaſtis, ne ei reſtituere poteratis eccleſiæ ſpoliatæ: loco ipſius tantundem poſſeſſionum æquiualentium, ad arbitrium bonorum virorū, ipſi eccleſiæ fecimus aſſignari: quas, cum alij fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus à creditoribus, qui nobis inſtrumentum pignoris reſignarunt.

* ſupra. de cōſti. cap. 10. in tertio ſub titulo de reſtitu. ſpoliat.

Honorius. iij cancellario, cantori, & A. canonico Pariſien̄.

Lis decidenda eſt ſecundum iura exiſtentia tempore controuerſiæ, non autem ſecundum priuilegium impetratum lite pendente, niſi de litis pendentia mentionem faciat. CAP. V.

DIlectus filius, magiſter A. perſona eccleſiæ de Baſſeuilla, expoſuit coram nobis, quòd cùm inter prædeceſſorem ſuum ex parte vna, & priorem ac monachos de Baſſeuilla ex altera, ſuper decimis noualium intra fines parœciæ ſuæ conſiſtentium, quæſtio emerſiſſet, ea pendente coram iudicibus delegatis, abbas & cōuentus maioris monaſterij Turon̄ quibus ſubſunt, prior & monachi ſupradicti, pro ſe ac membris ſuis obtinuerunt à ſede apoſt. indulgentiam ſuper perceptione huiuſmodi decimarum: cuius prætextu prior & monachi ſupradictas decimas ſibi vindicare contendunt, licet in indulgentia de dicta quæſtione facta mentio non fuiſſet. Ideoque mandamus, quatenus eiſdem iudicibus iniungatis, vt (indulgentia non obſtante prædicta) in negocio ipſo procedant, iuxta traditam ſibi formam.

DE SEQVESTRATIONE POSSESSIONVM ET FRVCTVVM.

TIT. XVII.

Innocentius iij. Mediolaneenſi archiepiſcopo.

Res, in quam facta eſt miſſio, non debet ſequeſtrari, etiam ſi miſſus inde fuerit violenter eiectus. Vel notabilius ſic: Sequeſtrum factum loco miſſionis propter ſcandalum euitandum, reuocari debet oblata cautione, & reſtitutis expenſis. CAP. I.

Ex 2. compil. t.
a ſic abſciſſum erat in antiquis etiam compilat.

AD hoc vnxit nos deus: [a] & infra. Abbas de regula nobis expoſuit, quòd cum M. prædeceſſor tuus ſuper cauſa, quæ inter ipſum & monaſterium ſuum fuerat agitata, obtinuiſſet Veronenſi epiſcopo literas deſtinari, & ipſe ſuper iudicio poſſeſſorio partim pro monaſterio, partim pro archiepiſcopo ſententiam protuliſſet, procuratore ipſius monaſterij quæſtionem de proprietate poſtmodum intentare volente, archiepiſcopus iuriſdictionem epiſcopi oppoſuit expiraſſe: adiiciens cauſam poſſeſſionis tantum, & non proprietatis fuiſſe commiſſam: & quia ſuper poſſeſſione pronûnciauerat, ſemel functus officio ſuo ſuper quæſtione proprietatis deinceps cognoſcere non valebat: [*& infra.] Sed iudex actorẽ in poſſeſſionem (quæ fuerat per ipſum archiepiſcopo adiudicata) propter eiuſdem contumaciam mitti decreuit, à qua tamen archiepiſcopus violenter monaſteriũ eiecit: [† & infra.] C. Papa prædeceſſor noſter, ſic ſuum interpretatus fuit reſcriptum, quòd tam cauſa poſſeſſionis, quàm proprietatis, fuerat iudici delegata, cùm abſolutè & indiſtinctè commiſſa fuerit, & eius continentia diuidi nõ deberet, prælibatam quoq; poſſeſſionem pro ſuo arbitrio ſequeſtrari præcepit, iniungens Reg. & Mutineñ. epiſcopis, vt de cauſa poſſeſſionis & proprietatis plenius cognoſcentes, eam debito fine deciderent, & poſſeſſionem ei parti poſtmodum reſignarent, quæ obtineret de proprietate triumphum: [‡ & infra.] In eum ſtatum continentiam cauſæ reducimus, in quo fuerat, cùm prædictus prædeceſſor noſter cauſam proprietatis & poſſeſſionis Regiñ. & Mutiñ. cõmiſit: mandato ſequeſtrationis penitus reuocato, [b] infra. Ne autẽ monaſterio videamur in ſuo iure deeſſe, moderatas expenſas (ex quo epiſcopus Veroneñ. ipſum in poſſeſſionem induci decreuit, vſq; ad ſatisfactionis tempus oblatæ) propter hoc factas ſibi reſtituendas eſſe cenſemus: & à te ſufficientem præberi ſtandi iudicio cautionem.

b ſic abſciſſum.

[Ad hæc pars monaſterij inter alia reſpondebat quod cauſa quæ inter archiepiſcopum & monaſterium vertebatur, fuerat epiſcopo memorato abſolutè & indiſtinctè commiſſa: & ſic continentiam cauſæ diuidi non debere dicebat, in hanc ſummam & alias rationes cum iudex plenius audiuiſſet & actorem &c. vt ſup.]*

[† Cùmque

[† *Cùm que proceſſu temporis vtriuſque partis nuncij propter hoc ad ſe. ap. acceſſiſſent bo. me.*]

[‡ *Nos autem ſupradicto Alberi. mandauimus, vt illis literis quas ad Bon. & Ferrarien. epiſcopos ſuper reſtituenda ſibi poſſeſſione cum fructibus per mandatum impetrauit omnino careret.*]

Honorius.iij. priori Deben. & decano de Calinen̄.

Si miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ fructus diſſipat, diſſipati reuocantur, & cum aliis ſequeſtrantur.

CAPIT. II.

DIlectus filius R. rector eccleſiæ de Bethuſia, ſua nobis petitione monſtrauit, quòd cùm inter ipſum ex parte vna, & abbatem, & conuentum de Ciſteria ex altera, ſuper eadem eccleſia, coram abbate de Sibirō. & eius collegis quæſtio verteretur, iudices ipſi prædictos abbatem & conuentum in poſſeſſionem ipſius eccleſiæ cauſa cuſtodiæ induxerunt, qui fructus medio tempore perceptos pro ſuæ diſtrahunt libito voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, facientes fructus ſequeſtrari prædictos, ſi quid de ipſis per eos diſtractum inueneritis, in ſtatum priſtinum reuocetis.

Gregorius.ix.

Si reus poſſeſſor appellat à ſententia contra eum lata, licitè rei petitæ fructus ſequeſtrantur, ſi diſſipantur ab eo.

CAPIT. III.

AB eo, qui à ſententia prouocauit, fructus poſſeſſionis (ſi diſſipentur ab ipſo) poſſunt lite pendente rationabiliter ſequeſtrari.

DE CONFESSIS. TIT. XVIII.

Clemens. iij.

Ad ſolum dictum confitentis crimen proprium, non eſt alteri infligenda pœna aliqua: infamato tamen eſt indicenda purgatio.

CAPITVLVM I.

CVm monaſterium & infra. Eos, quorum ſuggeſtione ſcelus homicidij ſe presbyter perpetraſſe proponit: niſi aliis modis verum eſſe conſtiterit, nulli cenſemus pœnæ ſubdendos: cùm ſecundum vtriuſque iuris ſtatuta de ſe confeſſi ſuper aliorum conſcientiis interrogari non debēt, & (crimine læſæ maieſtatis excepto) de reatu proprio confitentis periculoſa confeſſio non eſt aduerſus quemlibet admittenda. Si tamen eos infamia huiuſmodi laborare cognoueris, ſingulis eis (adiunctis tribus ſociis ſui ordinis) purgationem iniungas.

Innocentius.iij canonicis de Bethlehem.

Si de crimine contingente cauſam principalem conſtat contra aliquem per eius confeſſionem, punitur pœna ordinaria, etiam ſi in eo contra eum non agatur. h. d. ſecundum gloſſam. Et eſt caſus notabilis

& verus

& verus in ſe. Vel ſumma ſic ſecundum alium intellectum non minus notabilem, quem etiam ſentit gloſ. licet non perfectè explicet Si quis conſitetur crimen in iudicio incidenter, poteſt iudex ordinarius, nouum inchoando proceſſum, illum punire pœna ordinaria. hoc dicit, ſingulariter Abbas.

Ex 2. comp.

CAP. II.

CVm ſuper electione Bethlehem eccleſiæ, inter R. & P. quæſtio verteretur: * & infra. Quoniã V. canonicus Bethlehem fuit in iure confeſſus, quòd pro præſtando alterius electioni conſenſu, quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extitit ſimoniacę prauitatis: Nos (quoniam vitiũ huiuſmodi perſequi volumus, vt debemus) ipſum per definitiuam ſententiam duximus ab omni beneficio & officio eccleſiaſtico deponendum.

*quæ hic deſunt reperies ſup. c. cum ſupra, de cauſa poſſ. & pro.

Gregorius. ix. B. iudici Viterbienſi.

Confeſſio facta in iure per œconomum eccleſiæ, nocet ipſi eccleſiæ. poteſt tamen reuocari, ſi ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanaſſe. h. d.

CAPIT. III.

EX parte abbatis & conuentus monaſterij ſancti M. fuit propoſitum, quòd cum inter ipſos ex parte vna, & V. nomine ſuæ vxoris ex altera coram te quæſtio verteretur, œconomus monaſterij memorati, quædam per errorem facti fuit in iure confeſſus, ex quibus timet ſibi præiudicium generari. Cùm igitur negocio nondum finito, nemini noceat error facti, mandamus, quatenus ſi de huiuſmodi potuerit errore docere, prouideas, vt nullum ſibi ſuper hoc præiudicium generetur.

DE PROBATIONIBVS. TIT. XIX.

Gregorius Tancredo regi Vinceſtriæ.

al. Taucredo videtur eſſe Gregorius Septimus.

Reus actori ſua propria inſtrumenta edere non tenetur. ita communiter ſummatur.

CAPIT. I.

EX epiſtolæ verbis: & infra. Tua excellentia poſtulauit, vt imperatori ſcriberem, quatenus pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter Iuſtinianum principem & prædeceſſores tuos fuerunt emiſſa, vt ex his colligeret, quid tibi ſeruare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obſtitit, quia nulli dicendum eſt, ea quæ contra te ſunt, apud temetipſum debes documenta requirere, in mediumq́ue proferre.

Alexander tertius.

Actor, qui plenè probauit, non debet compelli iurare.

CAP. II.

SIcut cõſuetudo laudabilis: [* & infra.] Sanè quoniam apud vos conſuetum eſſe didicimus, vt cum aliquis intentionẽ ſuam fundauerit inſtrumentis aut teſtibus, et ſacramẽtum nihilominus deferatur: quod ſi ſubire noluerit, fides probationibus non habetur. Nos, cum tunc demum ad huiuſmodi ſit iuſtra-

ſuffragium recurrendum, cùm aliæ legitimæ probationes deeſſe noſcuntur) talem conſuetudinem reprobamus.

[*Nulla debet nouitate conuelli, ſic quod noſcitur morib. introductũ, obuia ratione non debet diſſolui.]

Lucius tertius. *Ciſtren. epiſcopo.*

In cómmuni iudicio probant actor & reus: & ſi pariter probant, reus abſoluitur, niſi fauorabilem cauſam foueat actor.

CAPIT. III.

EX literis tuis intelleximus te & archidiaconum confines habere præbendas in villis, quas ſinguli ſingulas poſſidetis, & prætextu terminorum inter vos controuerſiam agitari, eo quòd dicas eum antiquos fines egreſſum, partemque tui fundi occupaſſe. illo in contrarium aſſerente ſe partẽ eandem fundi poſſediſſe, quadraginta annorum ſpacio inconcuſſè. tu autem quod per idem tempus quietè illam poſſederis aſſeueras: quare vtrũ incumbat actori vel poſſeſſori probatio, quæſiuiſti. Ad quod ſcire debes, quod iudicium finium regundorum tale eſt, vt in eo vtraq; perſona vices duorum habeat, videlicet actoris & rei. Vnde hincinde teſtes produci poſſunt ad cognitionem iudicis inſtruendam: quibus examinatis, iudex quos præcellere intellexerit, ad fidem ſibi faciẽdam admittat.

Quòd ſi ambarum partium teſtes ſunt æque idonei poſſeſſoris teſtes præferentur: cùm promptiora ſint iura ad ſoluendum, quàm ad condemnandum preterquam in liberali cauſa, in qua ſi vtriuſque partis teſtes æquales fuerint, pro libertate ſententia proferetur. nam poſſeſſori probationem aliquando dari iuris manifeſti eſt, cùm iure cautum ſit, quòd qui obiecerit præſcriptionem longiſſimi temporis (quam nemo rectè obiicit, niſi qui poſſidet) & eam probauerit, in cauſa debeat obtinere.

Gregorius. viij. præpoſito ſancti Cataldi.
& archipresbytero Caſa maioris.

Non creditur marito aſſerenti etiam cum iuramento vxorem ſe cognouiſſe, ſi vxor per matronas adteſtantes, per ipſius corporis aſpectum probat contrarium.

CAP. IIII.

PRopoſuiſti quòd cauſa matrimonij, quæ inter O. de Caſa noua & O. mulierem vertitur, tibi fuit de mandato apoſtolico delegata. cumque partes eſſent in tua præſentia conſtitutæ, mulier propoſuit ſe nec à viro cognitam, nec potuiſſe cognoſci: quod tam proprio iuramento, quàm teſtimonio. vij. mulierum probauit, quæ per aſpectum corporis eam eſſe virginem aſſeuerant, viro autem per iuramentum ſuum contrarium aſſerente: [† & infra.] Videtur igitur nobis, quòd iuramento puellæ, & teſtimonio illarum. vij. mulierum fides eſt potius adhibenda.

[†Vos

[† *Vos in negocio procedere noluiſtis donec de hoc noſtrum conſilium haberetis.*]

a al. tertius.

Clemens ſecundus. [a]

par. ca. bo. me. *Singulares de vniuerſitate poſſunt ad commodum vniuerſitatis reprobare inſtrumentum falſo confectum nomine vniuerſitatis.*

CAPIT. V.

TErtio loco fuit à nobis ita quæſitum: Ecce quidam regularis ſigillo capituli, quoddam inſtrumentum cuidam amico ſuo ſignauit, in quo facta ei alienatio, quarũdam rerum eccleſiæ immobiliũ cõtinetur. Quò exhibito in iudicio procurator vniuerſitatis illud adſeruit de adſenſu conuentus non fuiſſe confectum, & adulterinum, vel furtiuum eſſe ſigillum. Cumq́ue fratres ad perhibendum teſtimonium produxiſſet, iurati dixerunt, quod quotiẽs de hoc inter fratres aliqua erat mentio, conſiliũ totius conuentus, & vox fuit vnanimis, quòd nolebant alienationem rerum illarũ, ſed res domus integras conſeruari volebant. Sed quoniam contra hoc nihil pars aduerſa probauit, reſpondemus ſecundum adſertionem teſtium, tantummodo iudicandum.

IDEM. *Clemens tertius.*

Vbi agitur de matrimonio contrahendo: probato impedimento, & publicatis adteſtationibus, alij teſtes ſuper defectu impedimenti admittendi non ſunt.

CAPIT. VI.

IVrauit quidam (vt adſeris) ſe quandam in vxorem legitimam accepturũ: quam cum vellet traducere, quidam iuramentis, ſecundum morem exhibitis, legitimè probauerunt ipſos in quinto cõſanguinitatis gradu, ſibi inuicem adtinere. Quia verò requiſiſti à nobis, quid agendum ſit, cùm quidam alius velit probare contra prædictam probationem iuramentis canonicis factam, & partibus publicatam nullo eos ſeſe conſanguinitatis gradu contingere: reſpondemus, quòd ſtandum eſt probationi priori.

Innocẽn. iij. archidia. Pariſieñ. *& magiſtro R. de Corſen canonico Nouiom.*

Si per literas ordinarij probatur quis excommunicatus, à procuratione repellitur. hoc dicit. & hæc ſummatio conuenit textui & titu. & nullam patitur calumniam, & ideo eam tene.

CAPIT. VII.

b de ceſſionem

PОſt ceſſionẽ: [b] & infra. Cùm igitur per literas iudicis ordinarij (quibus ſtandum eſt * donec probetur contrarium) nobis conſtiterit, quòd VV. erat excommunicatus cùm procurationis officium adſumpſit. Ipſum tanquam procuratorem non duximus admittendum.

* *Vide l. ſi quis in hoc genus. C. de epi. & cle. & l. ſi qua per calumniam per Bald. Fe. de bel. per n & C. y.*

IDEM abbati & conuentui Caſeñ. [c]

c Caſemarii.

Si rogatus reſtituere totam hereditatem eo ſine liberis decedente intret monaſterium, euaneſcit fideicommiſſum, & hereditas adquiritur monaſterio.

naſterio: nec ad inualidandum ingreſſum ſufficit probare minorem ætatem tempore ingreſſus, ſi ex aduerſo geminatus probetur ingreſſus. hoc dicit intelligendo, quod ſubſtitutio fuit fideicommiſſaria. Si verò fuit directa, ſumma ſic: Subſtitutio facta filio eo decedente ſine liberis, euaneſcit per ingreſſum monaſterij: & tunc adde, id quod eſt in primo ſummario ibi, Nec ad inualidandum &c. vſque ad finem, & vterque intellectus eſt verus in ſe dico tamen, quod primus eſt verior, quod hic fuit ſubſtitutio fideicommiſſaria: licet. d. Ant. hic dicat, quod fuit compendioſa.

CAPIT. VIII.

IN præſentia G. ſancti Hadriani diaconi cardinalis. G. & B. fratres veſtro ſyndico conſtituto coram ipſo fecere proponi, quod cum quondam A. frater ipſorum conderet teſtamentum, M. filium ſuum ſibi hæredem inſtituit, & præcepit, vt ſi abſque liberis decederet, ad eos bona deuoluerentur ipſius. vnde illa, quæ de bonis ipſius veſtrum monaſterium detinebat, ſibi reſtitui poſtulabant, & petebant vos ſuper hoc à ſua moleſtatione compeſci. Verùm ſyndicus ipſe propoſuit ex aduerſo, quod prædictus M. monaſterio veſtro obtulit ſe & ſua. Vnde vniuerſa, quæ habuerat, erant ad monaſterium deuoluta, * quare vniuerſa, quæ ipſi de bonis eius intulerant, reſtitui monaſterio veſtro petebat, & ſuper cæteris ſilentium illis imponi. Ad hæc autē pars altera replicauit, quod dictus M. oblationis ſuæ tempore fuerat minor annis, & quod voti facti pœnitens, quod feruore infirmitatis fecerat, poſt conualeſcētiam reuocauit, [* & infra.] Vnde cum ſine liberis deceſſiſſet, ex teſtamēto patris ad ipſos erat ei⁹ hæreditas deuoluta. **Hic Abb. & Felinus dicunt poſſe quē ſe priuare in vita poteſtate teſtandi per monaſterij ingreſſum.*

Verùm ſyndicus reſpondere curauit, quod licet dictus M. de monaſterio ſine *abbas de tua licentia* fuiſſet egreſſus, eidem poſtmodum ſe & ſua obtulit humiliter & deuotè, & quod nec contra oblationem ſuam veniret, iuramento firmauit. Quare cum conſtet, quod idem M. bis monaſterio veſtro cōtulit, ſe & ſua, nec ex aduerſo probetur, quod vtriuſque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem veſtram huiuſmodi exceptionis probatio non elidit: cum & ſi primæ oblationis tempore fuerit minor annis, ſecundæ tamen potuit maior extitiſſe. Præterea cum verbum illud, Minor annis, duobus potuerit modis intelligi: cum & qui minor eſt quatuordecim annis, & qui viginti quinque dici ſoleat minor an. intentioni veſtræ verbum dubium non nocebat, cum intra [a] vigintiquinque [a] annos teneret donatio iuramento firmata. Sed & ſi teneret, quod factum fuerat à dicto A. [b] quia tamen intelligendum non erat ſine hærede decedere, qui monaſterium ſibi hæredem inſtituit, * hoc monaſterio non nocebat: [† & infra.] Dilectus filius B. ſancti Eu- *a al. xx.* *b Al. tē.* *• Vide. l. ſi quid. & l. ſi prædium C. de præſcri.*

cti Euſtachij cardinalis attendens, quod ſyndicus veſter intẽtionem ſuam plene fundaſſet, & quod nihil fuiſſet ex aduerſo ſufficienter probatum, cum & ſi oſtenſum eſſet per teſtes, quod M. ſuæ oblationis tempore fuerit minor annis: verum tamen primæ vel ſecundæ oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuiſſet expreſſum, de mandato noſtro ſententiam protulit: & prędictis G. & B ſilentium imponens ſuper his, quæ à monaſterio poſtulabant: eos ad reſtitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propria temeritate inuaſerant, condemnauit. Nos igitur ſententiam ipſam auctoritate apoſtolica confirmamus.

[*Verumtamen ex eo quod M. infra ætatem legitimam in monaſterio Raſomarij obtulit ſe & ſua, tamen quia quod inconſulte fecerat poſtmodum reuocauit, eius oblatio non tenebat.]

[*Cúmque cardinalis prædictus ea quæ coram ipſo propoſita fuerant in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia retuliſſet, nos ad conſilium dil. fi. n. b. S. Euſtaſii Card. de cauſæ meritis plenius intellectis.]

*al. Rauen.

IDEM. *Ariminenſi epiſcopo.

Si actor & reus in interdicto retinendæ poſſeſſionis probant, obtinet is, qui antiquiorem poſſeſſionem probat titulo maxime iuſtificatam, vel meliores probationes reſpectu poſſeſſionis adduxit. hoc dicit vel. & probatur ſatis hoc ſummariũ in verſic. ex præmiſſis. ponderato verſic. maximè.

CAP. IX.

LIcet cauſam, quæ vertitur inter eccleſiam Rauen. & commune Fauentiæ ſuper iuriſdictione, honore *dominio atque* diſtrictu in villa ſancti P. & caſtro Arioli, quod de iure ad ſe ſpectare dicta eccleſia proponebat: [& infra.] Porrò atteſtationibus publicatis ſyndicus Fauentinorum propoſuit ſe velle in perſonas teſtium ex parte altera productorum, quædam obiicere ac probare, œconomo eccleſiæ adiiciẽte id fieri non debere. ſuper quo interloquendo decreuimus ipſum nullatenus audiendum, cùm intra trium menſium ſpacium in noſtris literis comprehenſum teſtes huiuſmodi producere nõ curauerit, intra quem terminum pars vtraque teſtes inducere potuit, tam in perſonas teſtium, quam ſuper negocio principali. Poſt hoc idem obiecit in teſtes prædictos, quòd corrupti falſo dixiſſent. Vnde quia talis exceptio non ſolùm ante, ſed etiam poſt ſententiam poteſt opponi, licet nonnulli crederẽt Fauentinorum partem exceptionem huiuſmodi per excogitatam malitiam ad impediendum proceſſum negocij obiecisse, quia tamen nolumus à iuris tramite declinare, magiſtris G. & T. præcipimus, vt teſtes, quos ſuper hac exceptione procurator Fauentinorum duceret producendos intra menſem, recipere & examinare curarent, de ſingulis circunſtantiis *ſubtiliter inquirentes; ex tunc indulto altero menſe procuratori

**Vide l. vbicunque ff. de inter. ac. ci. aliis multis.*

curatori eccleſiæ ſupradictæ, intra quẽ ſi vellet, ad reprobationem teſtium illorum produceret teſtes coram eis: [† & infra.] Quanquam autem pars Fauentinorum teſtes multos produxerit ſuper negocio principali: vix tamen ex illis ſex remanſerunt concordes, cùm alij ſibimet in ſerie ſui teſtimonij cõtradicant, & quidam alij ſint in dicto ſui teſtimonij ſingulares. Ad reprobandum verò quoſdam teſtium eccleſiæ Rauẽ. & ſi ex parte Fauentinorum, quidam ſint teſtes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia ſibi inuicẽ euidentiſſimè contradicunt. quidam verò alij, pauci numero, quamuis non reprobentur expreſſe, vſqueadeo tamen malæ famæ ſunt, & leuis opinionis, quòd eorum dictis nulla vel modica eſt fides habenda. Iidem quoque teſtes Fauentinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud, ad quod probãdum eorum ſyndicus ſe adſtrinxit, videlicet, quòd corrupti falſa dixiſſent: quoniam: & ſi de corruptione videantur aliquid dicere, de falſitate penitus nihil dicunt: [† & infra.] Ex præmiſſis igitur euidenter adparet, quòd eccleſia per teſtes numero plures, quibus potius lux veritatis adſiſtit, qui etiam aptiora negocio & vero proximiora in ſuis teſtimoniis expreſſerunt: ſufficienter oſtendit, quòd à lx. annis & citra cum omni iuriſdictione, honore, atque diſtrictu loca ſupradicta poſſedit: per quod patet, quòd ſi commune Fauent. à l. annis citra (ſicut videntur teſtes eorum deponere) aliqua ſeruitia in locis perceperunt ſupradictis, illa proculdubio ſine iuſto titulo percipere incœperunt: cum duo inſimul eandem rem & eodem modo in ſolidũ poſſidere non poſſint, maximè cùm iidem Fauentini iuſtum poſſeſſionis titulum non oſtendant, & ex priuilegiis imperatorum & Rom. pon. eccleſiæ Rauennatẽ. conceſſis euidentiſſimè colligatur poſſeſſionem ipſius eccleſiæ in prædictis locis iuſtam fuiſſe. Cùm ergo conſtet Fauentiñ. ab eo tẽpore, quo ſe poſſediſſe probare contendunt, minus iuſtè ac ſine titulo aliqua in prædictis locis temeritate propria occupaſſe, & œconomus eiuſdem eccleſiæ petierit à vi turbatiua ſeu inquietatiua ſuper præmiſſis cõmune Fauẽ prohiberi: nos recognoſcentes in hoc caſu non ſic locum eſſe interdicto, Vti poſſidetis, vt dicere debeamus, Vti poſſidetis, ita poſſideatis: cum probationes eccleſiæ longè ſint potiores, & ideo ſit in interdicto ſuperior, commune Fauentiæ ſibi condemnamus, ſuper iuriſdictione, & honore, atque diſtrictu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis prędictis, quò ad poſſeſſoriũ iudicium, quo tãtummodo actum eſt, perpetuum ſilentium imponẽtes, & prohibentes eiſdem, vt neque per ſe, neque per alios ſuper his præfatam Rauẽ. eccleſiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus moleſtare.

[*Cæterum, quia vtrique parti erat plurimum oneroſum teſtes producere corã nobis, Placentino epiſcopo dedimus in præceptis, vt infra tres menſes teſtes app. re reciperet, quos vtraque pars tam ſuper principali negocio quã in perſonas teſtium duceret producendos, ita videlicet vt effrenata teſtium multitudine refrenata, hincinde quadragenarium numerum nullatenus excedere pateretur, & infra. Sicque poſtmodum vtriuſque partis procuratores cum atteſtationib. conſignatis ad noſtram præſentiam redierunt.]

[†Et eorum dicta fideliter conſcribentes xx. dierum ſpatium vtriq; parti præfigerent, infra quod cum atteſtationib. ipſis noſtro ſe conſpectui præſentarent, ſententiam recepturæ. Partib. igitur comparentib. iterum coram nobis & huiuſmodi atteſtationib. publicatis audiuimus quæcunque proponere voluerunt.]

[‡Per multos autem eccleſiæ tuæ teſtes omni exceptione maiores probatum eſſe conſtat manifeſtè eccleſiam tuam villam luci S. Petri & caſtrum Arcoli à longiſſimo tempore poſſediſſe cum omni honore, diſtrictu & iuriſdictione nominatim ex præmiſſis vniuerſis articulis exprimentib. iuriſdictionem, honorem atque diſtrictum.]

IDEM.

Si qui nominent áliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur poſtea alteri eorum iuranti contrarium.

CAPIT. X.

PEr tuas nobis literas intimaſti, quòd cùm T. Tibertinus ciuis, quandam per ſeptennium habuerit concubinam, nec prolem ſuſceperit interim ex eadem, ac ipſa poſtmodum diuertens ab eo, ad ipſum non poſt multum tempus rediſſet, filium, quem reuerſa in domum ipſius peperit, ex eo ſe adſeruit ſuſcepiſſe: [†& infra.] Quia verò] mulier illa de dicto T. ſuſcepiſſe R. de quo agitur, primitus conſtãter adſeruit, & idem T. præfatæ mulieris præcipuè deuictus inſtantia, ipſum ſuum filium publicè recognouit, & filius eius nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus, eiuſdem mulieris poſtmodum iuramento in contrarium præſtito non eſt ſtãdum: cum nimis indignum ſit (iuxta legitimas ſanctiones) vt quod ſua quiſque voce dilucidè proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare. Vnde adparet per cõſequẽs, quòd prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cuius prima facie præſumitur conſobrinus, non poteſt habere aliquatenus in vxorem.

[†Qui licet à principio dixerit illum nequaquã filium ſuum eſſe, cum illa mulier per ſeptennium eidem cohabitans ex eo minimè concepiſſet, mulieris tandem & aliorum deuictus inſtãtia, ſuum filium recognouit R. eum & domine appellando. Cùm autem idem R. ad virilẽ veniſſet ætatem, & nomen Saturnellæ ſororis ipſius T. frequentaret quæ ipſum nepotem ſuum nominaret & Sophiam ipſius Saturnellæ filiam cum qua quondam habuit conuerſationem amauit, & carnaliter cognouit eandẽ: quod cùm peruenisset ad noti-

ad notitiam Saturnellæ, acriter increpauit vtrunque, & apud ſe filiam retinens ſupradictum R. remouit à domo. Cùm autem mater ipſius R. accepiſſet quod vir eiuſdem Sophiæ eidem R. grauiter interminabatur, in ciuitatis platea iurauit publicè corã multis quod R. ſupradictam Sophiã propinquitatis lineæ minimè contingebat, aſſirmans ſub virtute præſtiti iuramenti ſe de alio quàm de ſupradicto T. præfatum ſuſcepiſſe R. Cùm igitur nos duxerimus conſulendos an mulieris aſſertioni ſtandum ſit in hac parte, & an memoratus R. ſupradictam Sophiam habere valeat in vxorem, inſinuatione præ. tibi reſpondimus quòd cum idem R. quem]

IDEM in concilio generali. Conſ. xx.

Iudex debet habere notarium vel duos viros idoneos, qui ſcribant acta iudicij, aliàs ſi quid difficultatis emerſerit, per ſuperiorem punietur, nec credetur ei ſuper proceſſu: niſi in quantum per acta, vel aliàs per legitima documenta conſtabit.

CAPIT. XI.

QVoniam contra falſam adſertionem iniqui iudicis innocens litigator, quandoque non poteſt veram negationem probare: cùm negantis factum per rerum naturam nulla ſit directa probatio: ne falſitas veritati præiudicet, aut iniquitas præualeat æquitati: Statuimus, vt tam in ordinario iudicio, quàm extraordinario iudex ſemper adhibeat aut publicam (ſi poteſt habere) perſonam, aut duos viros idoneos, qui fideliter vniuerſa iudicij acta conſcribant: videlicet citationes, dilationes, recuſationes, exceptiones, petitiones, reſpõſiones, interrogationes, confeſſiones, teſtiũ depoſitiones, inſtrumentorum productiones, interlocutiones, adpellationes, renunciationes, concluſiones, & cætera, quæ occurrerint competenti ordine conſcribenda, loca deſignando, & tempora, & perſonas. Et omnia ſic conſcripta partibus tribuantur, ita quòd originalia penes ſcriptores remaneant: vt ſi ſuper proceſſu iudicis fuerit ſuborta contentio, per hoc poſſit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, ſic honeſtis & diſcretis deferatur iudicibus, quòd per improuidos & iniquos innocẽtium iuſtitia non lædatur. Iudex autem, qui conſtitutionem ipſam neglexerit obſeruare, ſi propter eius negligentiam, quid difficultatis emerſerit, per ſuperiorẽ iudicem animaduerſione debita caſtigetur, nec pro ipſius præſumatur proceſſu, niſi quatenus in cauſa legitimis documentis conſtiterit.

Honorius. iij. archiepiſcopo Londe. & eius ſuffraganeis.

Si probari poteſt reum deliquiſſe, eius probatio, quòd non deliquerit, non eſt admittenda.

CAPIT. XII.

AD noſtram noueritis audientiam perueniſſe, quòd ſacerdotes & clerici Daciæ legi regni (per quam negatiua probatur)

batur) temerè innitentes, à criminibus, quæ probari teſtibus fide dignis poſſunt, legitimè contra eos, reputantur inſontes, ſi ſe ſuper his purgare valeāt quoquo modo: [*& infra.] Volentes igitur, vt hæc peſtis contraria omni iuri penitus extirpetur à clero: mādamus, quatenus in huiuſmodi probatione negatiuè (dum tamen poſſit adfirmatiua ex aduerſo probari) neminem audiatis.

*[*Vnde contingat quòd quandoque ad ſuam purgationem ſui ſimiles criminoſos adducunt, vt eis debeāt in ſimilib. in opportuno tempore reſpondere, multáque crimina committuntur audacius ab eiſdem.]*

IDEM Aure. & Lameteñ. epiſcopis.

Fines diœceſum probantur per libros antiquos, adminicula, teſtes, & famam.

CAPIT. XIII.

Cum cauſam, quæ inter Colubri. & Egitañ. epiſcopos ſuper ſuarū limitatione diœceſum vertitur, vobis duximus committendam. Mandamus, quatenus ſecundum diuiſiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo melius probantur, necnon teſtes, famam, & quæcunque alia adminicula in negocio procedatis.

IDEM epiſcopo & archiepiſcopo Senoñ.

Poſſunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.

CAPIT. XIIII.

Cauſam matrimonij, quæ inter V. iuuenem, & G. puellam Senoñ. quæ ſe virginem & monacham profitetur, noſcitur agitari: [†& infra.] Mandamus, quatenus eādem puellam ponatis interim in illo monaſterio, quod intrauit: vt ibi ſecurè valeat commorari, donec iudiciali ſententia, quid agi debeat, decernatur: recepturi poſtmodum nō ſolum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad inueſtigandum ſigna virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verùm etiam probationes alias hoc negocium cōtingentes, quas pars vtralibet duxerit producendas. Et quia (vt dicit canon) ſæpe manus fallitur, & oculus obſtetricum: volumus & mandamus, vt adhuc honeſtas matronas prouidas ac prudentes deputari curetis, ad inquirendum vtrum dicta puella virginitatis priuilegio ſit munita.

[†Quia non ita inſtructam miſiſti frater archiepiſcope, vt vſque ad calculum ſententiæ definitiuæ procedere valeremus, vobis remittimus plenius inſtruendam, diſcre. v.]

Gregorius nonus præpoſito ſanctæ M. Magdeburgeñ. & decano Miſneñ.

Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis iudicibus, fidem faciunt coram ſecundis.

CAPIT. XV.

Cum bo-

CVm bonæ memoriæ: & infra. Cùm acta originalia dicantur apud priores iudices remanſiſſe: mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipſa ſi potuerint inueniri*, & ſi qua partes duxerint legitimè proponenda in ſcriptis redacta ad noſtram præſentiam remittatis. Alioquin cùm non reuocetur in dubium de conteſtatione litis ſuper ſtatu Pigam̃. monaſterij, & quibuſdam ſpoliationibus cõtra abbatem eius factis à Maſburgeñ. epiſcopo, recipiatis partium probationes de nouo, & audientes, ſi partes audire voluerint, de cõpoſitione tractatum, tam quod ſuper hoc inueneritis, quàm cauſam ſufficienter inſtructam ad nos remittere procuretis.

*Vide.l.fi.in gl. C.de proba. Specul.in ti.de procu. §. ratione forma.

DE TESTIBVS ET ADTESTATIONIBVS. TIT. XX.

Ex concilio Macieñ.

Breue eſt. CAP. I. Ex 2.compilat.

PLacuit ſancto conuentui, vt teſtes *ad teſtimonium dandum* non conducantur precio: & vt quicunque idonei & fideles in teſtimonium adſumantur: ac nullus teſtimonium dicat, niſi ieiunus.

Gregorius nonus Ioanni defenſori eunti in Hiſpaniam.

Nulla eſt receptio teſtium facta contra non citatum.

CAP. II.

IN nomine domini: & infra. Quòd autem dicit epiſcopus, quia ſe abſente etiam viliſſimi ſunt teſtes exhibiti nullius momenti: lege noſcendum eſt cõſtitutionis nouellæ, quę de teſtibus loquitur in hæc verba. Et ne poſtea obiiciatur eis, quòd per vnam partem geſta & confecta ſunt, oportet vt teſtimonia dentur, illo admonito à iudice, aut defenſore, venire & audire teſtes. Si verò noluerit venire, & non ex ineuitabili quadam neceſſitate venire non poſſit: ſancimus huiuſmodi teſtimonia ita valere, tanquam ſi non ex vna parte conſiſterent, ſed etiam ipſo præſente facta fuiſſent. Ecce admonendus eſt ſemper aduerſarius, vt audiẽdos teſtes veniat: quod quia hic omiſſum eſt, neceſſe eſt, vt quod cõtra legem actum eſt, non habeat firmitatem.

F. collatione. XVI.

IDEM Sabino defenſori Sardiniæ.

Mulier teſtificatur contra clericum, cùm de crimine agitur.

CAP. III.

QVoniam aliqua nobis de perſona Epiphanij presbyteri ſunt facinora nunciata, neceſſe eſt, vt cuncta diligentius perſcruteris, & ſeu mulieres, cum quibus peregiſſe dicitur, ſeu alios, quos de cauſa ſcire aliquid ſenſeris, huc feſtines adducere: quatenus eccleſiaſtica diſtrictione liquidè poſſint, quæ vera ſunt, aperiri.

Paſchal. pa.

Vbi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis perſona admittitur in teſtem. CAP. IIII.

Mat. 18. Luce 17. Ioan. 8. Deute. 17.

IN omni negocio principalis perſona dicēs veritatem de re ſibi nota rectiſſimè, habenda eſt pro teſte: cui adhibito vno, efficiuntur duo teſtes: adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter oſtendit dominus, cùm dicit: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum: quod ſi te non audierit, adhibe tecum vnū vel duos teſtes: vt in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum. Idem alibi adfirmat dicens: Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimoniū perhibet de me pater. nam in lege veſtra ſcriptum eſt, quòd duorum hominum teſtimonium verum eſt.

Eugenius tertius.

Dicit quales eſſe, & qualiter iurare debeant, qui ſuper conſanguinitate deponunt. CAPIT. V.

*vbi nō eſt præfixus teſtiū numerus, duo ſufficiunt. vid. l. vbi numerus. C. de teſti.

QVotiens aliqui propter cognationem propinquitatis ſeparari petuntur: duobus* vel tribus teſtibus adhibitis, qui de eadem conſanguinitate ſuperſint, vel totidem ſenioribus & melioribus loci eiuſdem id debet legitimè comprobari. Probatio autem teſtium debet fieri duplici iuramento, vt iurent ſe non priuato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habēt, vel habituri ſint, ad hoc iurandum inductos: & ſicut ipſi dicunt, rei veritatem accepiſſe à maioribus ſuis, & credere ita eſſe.

IDEM priori & fratribus ſanctæ Trinitatis.

Prælatus & clerici, qui cauſam eccleſiæ non procurant, teſtificari poſſunt in ea. CAP. VI.

IN ſuper ſtatuimus, vt liceat vobis in cauſis eccleſiæ veſtræ ferre teſtimonium. Dummodo vnus ex vobis vel duo ad agendum vel reſpondendum inſtituantur: quorum teſtimonium in cauſis, in quibus actores vel reſponſales ſunt inſtituti, non debet admitti.

IDEM R. Herfordeñ. epiſcopo, & abbati Sard.

Si probatio exceptionis oppoſitæ contra teſtem productum non admittitur: antequam dictum teſtis recipiatur. in caſu in quo admitti debuit, licitè adpellatur. h. d. ſecundum lecturam, quam ponit Panormitanus. CAPIT. VII.

EX parte A. presbyteri ad nos eſt querela perlata, quòd cùm eccleſiam de Clunod. canonicè fuiſſet adeptus: & eam xxx. an. & amplius pacificè poſſediſſet. Miles quidam H. nomine tacito, quòd laicus eſſet, ad iudices literas impetrauit, quòd ſi dictus presbyter filius eſſet illius, qui proximo in eadē eccleſia miniſtrarat, vel publicè fornicariā haberet, ipſum à prædicta eccleſia amouerent. Tandem cùm miles per interpoſitam

perſonam eum coram præfatis iudicibus traxiſſet in cauſam, quoſdam laicos infames & notabiles ad teſtimonium dicitur produxiſſe. Licet autem presbyter adſereret illos non eſſe recipiendos, pro eo quòd quidã eorum latrones & raptores manifeſti eſſent, quidã verò in alia cauſa fuiſſent conuicti de periurio, & ſe hoc diceret probaturum: Nihilominus iudices teſtibus talibus receptis, eidem abſenti poſt adpellationem prȩſcriptam abiudicauerunt eccleſiam, quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam: & infra. Mandamus, quatenus, ſi vobis conſtiterit, quòd prædictus presbyter non fuerit legitimè per teſtes idoneos prædicta eccleſia ſpoliatus, eorundem iudicum caſſata ſententia, literis etiam confirmationis (ſi quæ ſunt ſuper eadem eccleſia impetratæ) non obſtantibus, eccleſiam presbytero reſtituatis eidem, ipſumq; non permittatis exinde moleſtari. Si verò res aliter ſe haberet, cauſam audiatis, & ſine debito terminetis. Teſtes autem ſi quos idem A. in ſuæ adſertionis teſtimonium inuocauerit, curetis monere vt coram vobis, ſuper his perhibeant teſtimonium veritati.

IDEM Exoñ. & Vigor. epiſcopis.

Iudex mittere debet examinatorem diſcretum ad teſtes recipiendos, qui ad eum commodè venire non poſſunt. CAP. VIII.

SI qui teſtium valetudinarij ſunt, & ſenes, vel debilitate confecti, aut paupertate depreſſi, ita quod non poſſint ad veſtrã præſentiam adduci, ad ipſos recipiendos mittatis * perſonas idoneas & diſcretas.

Ad quos debeãt mitti examinatores, vide in l. ad egregias. per Barto. ff. de iureiuran. & in l. generaliter. C. eod.

Alexander tertius Belua. epiſcopo.

Retractanda eſt ſententia, ſi conſtat eam fuiſſe latam ad dictum corruptorum teſtium, hoc dicit, ſecundum lecturam, quam tenet Panor.

CAP. IX.

SIcut vobis eſt intimatum, quidã accepta pecunia de parentela inter virum & vxorem exhibent iuramenta: per quȩ, inter ipſos diuortij ſententia promulgatur. poſtea verò priuatim nullam inter eos conſanguinitatis lineam adſerentes, ſe corruptos dicunt teſtimonium perhibuiſſe falſitati. Super quorũ t. rñ. quòd ſi vir & vxor, aut alter eorum ad ſecunda vota tranſiuit: teſtibus de periurio & adulterio vno pluri ùſve, quibus cauſam dederant, pœnitentia indicatur*. Si verò ad ſecunda vota idem vir & vxor non migrauerint, diligenter inquirendi ſunt, coram quibus corruptio interceſſit, & ſi tales exhibeantur per quos poſſit prædictæ corruptionis veritas comprobari, recepto eorum teſtimonio eſt ſententia reuocandi. non enim teſtimonium prædictorum (cùm periuri ſint) eſt in hoc caſu aliquatenus admittendum.

Vide. l. generaliter. C. de non nũe. pec. & l. eos per Bar. ff. de fal.

IDEM Atinen. epiſcopo.

Socius criminis & muneris non teſtificatur niſi in crimine ſimonia. Et

vnius teſtimonium non ſufficit ad condemnationem.

CAPITVLVM X.

VEniens ad nos L. presbyter ſua relatione mõſtrauit, quòd ei obiectum fuit, quòd in eccleſia de Oueñ. canonicum non habuiſſet ingreſſum, quia promiſiſſet vnicuiq; parœcianorum quinq; barillos vini remittere, qui ſacerdoti ibi pro tempore ſeruienti* conſueuerant pro beneficio dari: verum cùm duo adparuiſſent, qui iurati depoſuerunt prædictum presbyterum talem feciſſe promiſſionem, & cum altero illorum pactum illud factum fuiſſe, tu de presbytero prout ordo rationis exigit, iudicaſti. Nos tuam ſententiam commendamus, eo quòd ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum teſtificari non poſſet, nulliq; de ſe confeſſo, aduerſus alium in eodem crimine ſit credendum, nec vnius teſtimonium ad condemnationem ſufficiat alicuius.

**Aliàs, morãti.*

IDEM abbati. ſ. L. & priori. ſ. C.

Adteſtationes in vno iudicio receptæ, fidem faciunt in eadem cauſa & inter eaſdem perſonas coram alio iudice. CAP. XI.

CAuſam quæ: [* & infra.] Diſcre. v. mãdamus, quatenus ſuſceptis adteſtationibus vtriuſq; partis, quæ ab aliis iudicibus ſunt receptæ, cauſam ipſam fine debito terminetis.

[* *V. & E. monachos ſuper electione de vtroque facta & in monaſterio Debere, eſt diutius agitata, experiẽtiæ veſtræ committimus audiendã & app. re. fine debito terminandam. Ideóque*]

IDEM Cantua. archi. & Vigo. epiſcopo.

Clerici non ſunt à ferendo teſtimonio in cauſa eccleſiæ ſuæ ſine rationabili cauſa repellendi. CAP. XII.

CVm nuncius: [† & infra.] Non lateat prudẽtiam veſtram, quòd clerici non ſunt à ferendo teſtimonio ſuper negocio eccleſiæ ſuæ (niſi alia rationabilis cauſa impediat) repellendi.*

[† *Canonicorum de Plut. & nuncius M. militis &c. & infra. præterea.*]

**Vide. l. ſi domus. ff. de ſer. vrb. præ.*

IDEM Cantua. archiepiſcopo. *p. c. ſignificaſti.*

Crimen nunc probatum repellit teſtem, aliàs de illo crimine non damnatum. CAP. XIII.

SVper eo quòd quæſiuiſti, vtrum teſtes ſint reprobandi in cauſa criminali vel ciuili, quibus ab aduerſa parte crimina opponuntur. Reſpondemus, quòd ſi etiam ante nõ ſunt conuicti vel confeſſi de criminibus illis, dummodo inde conuincantur, in teſtimonium non debent admitti.

IDEM Salernitano archiepiſcopo. *p. c. licet.*

Laicus in criminali non teſtificatur contra clericum, accuſat tamen pro ſua vel ſuorum iniuria. CAP. XIIII.

DE cætero laicos in accuſationem vel teſtimonium contra clericum in criminali cauſa non eſſe aliquatenus admittendos, cenſura ſacrorum canonum manifeſtius edocet. Niſi

forte

forte ſuam vel ſuorum iniuriam proſequantur. Nec tunc etiã ad teſtimonium, ſed ad accuſationem poſſunt admitti.

IDEM eidem.

In cauſis eccleſiaſticis & ciuilibus poſſunt fieri tres productiones teſtium. quarta autem non admittitur abſque ſolennitate legali. Et ſuper dictis teſtium poſt ipſorum publicationem poteſt publicè diſputari. hoc dicit ſecundum lecturam communem, & verbis textus congruentem.

CAP. XV.

IN cauſis eccleſiaſticis vel ciuilibus vltra tertiam productionem non debent teſtes produci, niſi adhibita quadam ſolennitate, quæ in legibus inuenitur expreſſa. Et ſuper dictis teſtium, cum fuerint publicata, publicè poteſt diſputari.

IDEM præpoſito, & canonicis Embrudiñ. eccleſiæ.

Si quis probat actu geſtum poſt adpellationem, & aduerſarius probat quòd ante, præfertur prima probatio: & actus iudicatur non tenere, niſi ſecundus probet, quòd ante omnẽ adpellationẽ.

CAP. XVI.

CVm tu fili præpoſite cum quibuſdam canonicis tuis & archiepiſcopus veſter eſſetis in noſtra præſentia conſtituti: [* infra.] Cum conſtet teſtes veſtros iuraſſe, quod poſt adpellationem, excommunicationis ſententiam tulerit, & archiepiſcopi teſtes ſimiliter iuraſſe, quòd ante adpellationem: nos dicta teſtium benignè interpretari volentes, ne periurij reatu notentur: quia vtrunq; eſſe potuit, & quòd poſt primam adpel. & ante ſecundam ſententia lata fuerit, eandem ſententiam decernimus non tenere.

[* *Archiepiſcopo aſſerente quod vos ante appellationem excommunicaſſet, & poſtulans ſententiã ſuam cõfirmari, econtra propoſuiſtis quod poſt appellationem in vos ſententiam excommunicationis protuliſſet, & ob hoc dixiſſetis eam nullius momenti eſſe, adieciſtis etiã tam tu quam altera pars quod teſtes fuerunt, hincinde producti, & adteſtationes eorum receptæ. Nos verò auditis & cognitis rationib. & allegationib. vtriuſque partis & atteſtationib. diligenter inſpectis*]

IDEM epiſcopo Placeñ.

In cauſa adpellationis ſuper nouis capitulis tantum teſtes noui & veteres producuntur, iuramento ſecundum morem prius recepto.

CAP. XVII.

FRaternitatis tuæ literis nos conſulere voluiſti, vtrum recipiendi ſint noui teſtes ſuper quæſtione iudicata, in qua teſtibus renunciatum conſtet vtrinque. Et an teſtibus in prima cauſa receptis propter cauſam adpel. liceat ſuper quæſtionibus iudicatis aliquid noui proponere: [† & infra.] Duximus tibi reſpondendum, quòd in adpellationis cauſa, ſi noua contigerit emergere capitula ſuper quibus aliqua partium voluerit nouos teſtes inducere, vel per iam receptos aliquid comprobare: eos credimus poſſe recipi ſuper nouis duntaxat

capitulis, receptis prius ab ipſis, ſecundum formam recipiendorum teſtium iuramentis.

[* *Licet igitur nobis ex his non plenè innotuit vtrum teſtes ſuper eiſdẽ vel nouis capitulis à partibus deſiderentur induci, quia tamen cum prudentium iuris copiam habeas, nos ſuper hoc conſulere voluiſti.*]

IDEM Exon̄. epiſcopo.

Qui iurauit teſtimonium non dicere, teſtificari compellitur, ſi teſtificationes publicatæ non ſunt. CAP. XVIII.

INtimauit R. presbyter, quòd V. clericus capellanum eius & alios, quàm plures de teſtibus ſuis iuramento conſtrinxit, quòd teſtimonium, conſilium, & auxilium contra ipſum non præberent eidem. Ideoq; iniungimus vt ſi teſtimonium eorum publicatum non eſt, nec eſt abrenunciatum teſtibus, eos qui ſunt iuramento adſtricti, & alios (ſi neceſſe fuerit) idoneos in teſtimonium recipere non poſtponas.

IDEM abbati & fratribus de Martura.

Publicatio vel renunciatio teſtium in certis capitulis non præiudicat volenti teſtes producere in aliis. hoc dicit quò ad titulum.

CAP. XIX.

CAuſam, quæ vertitur inter vos, & plebanum, & clericos ſanctæ Mariæ de Martu. cõmiſimus iudicibus terminandam. cumq; vtraque pars in eorum eſſet præſentia conſtituta; & teſtes eſſent hincinde recepti, & eis ab vtraque parte renunciatum, & adteſtationes etiam publicatæ, quoddam priuilegium nuper à nobis impetratũ in medium protuliſtis: [* & infra.] Iudicibus ipſis mandauimus vt ſuper aliis capitulis, ſi qua alia fuerint ab his, ſuper quibus teſtes recepti ſunt, & eorũ adteſtationes publicatæ, teſtes (ſi qui idonei producti fuerint) recipiant: & (nullis capitulis nouiter à nobis per veſtros nuncios impetratis, quæ contineantur in priuilegio veſtro, vel in aliis literis, quas vobis indulſimus poſtquã cauſam ipſam cõmiſimus, eiſdem prædictæ plebi in hac cauſa impedimẽtum præſtantibus) concordia vel iuſtitia mediante decidant. Quia verò Florẽtinus epiſcopus intimauit quædam capitula eidem priuilegio eſſe inſerta, quæ obuia rationi videntur, illud ad noſtram præſentiam cum veſtro nuncio tranſmittatis.

[* *Aſſerentes vos quædam alia munimenta à nobis impetraſſe quæ rationes ſupradictæ plebis obſcuraſſe & impedire videntur, quare cauſa ipſa nondum potuit terminari. Quia verò ſolicitudini noſtræ incũbit vniq; eccleſiæ iura ſua ſeruare integra, ac litib. & contentionib. finem imponere.*]

IDEM Nouicen̄. epiſcopo.

A teſtimonio repellitur ſimili morbo laborans. CAP. XX.

PErſonas eccleſiarum: & infra. Verùm ſi coram te vel alio quolibet negocia ventilentur: nolumus vt aliqui conſimili morbo laborantes, ſi certum ſit, aut legitimè ſuper hoc poſ-

ſint

ſint conuinci, ſi ab alterutra parte teſtes adducti fuerint, in teſtimonium admittantur.

Idem in concilio Lateranen.

Chriſtianus contra Iudæum in teſtem admittitur. CAP. XXI.

IVdæi ſiue Sarraceni: & infra. Teſtimonium quoque Chriſtianorum aduerſus Iudæos in omnibus cauſis (cum illi aduerſus Chriſtianos teſtibus ſuis vti præſumant) recipiendum eſſe cenſemus. Et anathemate decernimus feriendos, quicunque Iudæos Chriſtianis voluerint præferre in hac parte. Cùm eos Chriſtianis ſubiacere oportet: & ab eis pro ſola humanitate foueri.

IDEM [1]Matthæo[1] cardiñ. Marco.

Teſtimonium matris eſt ſuſpectum, vbi filia petit in virum aliquem ſe maiorem. Et ad dictum ſolius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, ſed contractum non diſſoluitur.

CAPIT. XXII. Ex 2. compil.

SVper eo quod à nobis tua deuotio poſtulauit, vtrùm viro negante ſe mulierem adfidaſſe, ipſius mater mulieris, & altera mulier poſſit ad teſtimonium recipi: Con.t.t. reſpond. quòd cùm mater filiæ incrementum & honorem videtur diligere, vbi vir ſuperior eſt diuitiis & nobilitate, potentia vel honore teſtimonium eius videtur eſſe ſuſpectum, & ideo nõ eſſe aliquatenus admittendum. Super [1]illa[1] verò quæſtione, quam feciſti, an mulier coniungẽda non ſit viro, pro eo, quòd ſola mater alterutrius eos eſſe conſanguineos fatetur: reſpondemus, quòd ſi non eſt firmatũ matrimonium inter eos, matre adſeuerante ipſos eſſe conſanguineos, non debẽt coniungi, quia præſumptio eſt non modica, quòd ſe linea cõſanguinitatis attingant. Si verò matrimonium eſt firmatum, non debet ſine plurium iuramento diſſolui. alia.

IDEM.

Ad deciſionem cauſæ maximè pro parte Iudæi, non ſufficit regulariter minus teſtimonium, quàm duorum probatæ vitæ & laudabilis conuerſationis. CAPIT. XXIII.

LIcet vniuerſis: & infra. Quia non eſt licitum alicui Chriſtiano, & multo minus crucis Chriſti inimico, vt cauſę ſuę vnius tantũ quaſi legitimo teſtimonio finem imponat: Mandamus, quatenus ſi inter vos & quoſcunque Iudæos emerſerit quæſtio in qualibet cauſa Chriſtiani, & maxime clerici: non minus, quàm duorum vel trium virorum, qui ſint probatæ vitæ, & fidelis conuerſationis, teſtimonium admittatis. Iuxta illud dominicum: In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum. Quia licet quædam ſint cauſæ, quæ plures, quàm duos exigant teſtes, nulla eſt tamen cauſa, quæ vnius teſtimonio (quanuis legitimo) terminetur. Matth. 18. Luca 17.

IDEM

Idem Firman. epiſcopo. *P.c. ſignificatum.*

Non ſunt idonei teſtes, quos actor de familia ſua produxit.

CAPIT. XXIIII.

a ſic abſciſſum in 2. comp.

IN literis: *& infra. Quidam nobilis tui epiſcopatus quandam ſibi legitimè copulans, cum eam in domo fere per ſeptennium tenuiſſet, conſobrinam patris eius, antequam eam duceret, ſe adſeruit cognouiſſe: ad quod probandum teſtes de familia ſua tres produxit. Reſpondemus igitur vt (ſi res ita ſe habet) pro illorum teſtimonio ipſum ab vxore nulla ratione diuidi patiaris: nec contra ipſos aliquos audias, niſi probatæ eſſent vitæ & opinionis, de quibus veriſimile non eſſet, quòd deberent pro aliquo deierare.

Vrbanus tertius.

Donec adteſtationes fuerint publicatæ, & eis renunciatum, produci poſſunt teſtes: poſtea verò non ſuper eodem capitulo, ſed ſuper alio ſic: hoc dicit, quò ad titulum.

CAPIT. XXV.

CVm veniſſet ad apoſto. ſedem magiſter M. nobis expoſuit, quòd Lucius papa præ. no. cauſam, quæ inter ipſum & abbatem de Sicolan. vertebatur, commiſit iudicibus fine debito terminandam: [*& infra.] Mandamus, quatenus ſi ſententiam illorum noueritis canonicè promulgatam, eam auctoritate apo. confirmetis: nec adpellatio illam impediat, quę hic interpoſita dicitur occaſione mortis præ. no. cum poſtea egerit & reſponderit, teſteſque duxerit producendos. Quæſtiones quoque alias, ſuper quibus teſtes fuêre producti, & depoſitiones publicatæ eorum, vel renunciatum fuit teſtibus hinc & inde nullis aliis ab alterutra parte ſuper eodem receptis ſecundum tenorem ipſarum mediante iuſtitia terminetis. Si quæ verò fuerint quæſtiones, ſuper quibus vel teſtes non fuerint producti, vel renunciatum eiſdem, audiatis (quaſi hincinde propoſita fuerint) finem illis debitum imponentes.

[* *&c. & infra diſ. v. p. a. ſ.*]

Clemens tertius.

Poteſt reus producere teſtes ad probandum contrarium eius quod actor probauit, ſi publicatio adteſtationum non eſt facta, conſuetudine contraria non obſtante, hoc dicit, ſecundum notabiliorem lecturam.

CAPIT. XXVI.

SEries tui reſcripti nobis aperuit, quod cùm nuper inter filios quorundam nobilium tuæ ciuitatis coniugalis quæſtio tractaretur, [† & infra.] Pars, quæ matrimonium adcuſabat, teſtes produxit legitimos, qui conſanguinitatem inter prædictos eſſe firmiter adſerebant, in primo gradu ponendo duas perſonas B. videlicet & I. dicentes illos eſſe fratrem & ſororem. pars autem oppoſita id falſum dicebat, B. ſcilicet eſſe ſoro-

ſororem I. ad corroborandam adſertionem ſuam tam teſtes offerens, quam publicum inſtrumentum. Vnde quia pars accuſantium teſtes illos non eſſe recipiẽdos proponit, & tu non eſſe conſuetudinem eccleſiæ adfirmas, vt poſt receptos teſtes, qui conſanguinitatem, ſecundum formam canonum computant, alij ex oppoſito admittantur. Præſenti pagina reſpondemus, quòd ſi non eſt aliud canonicum, quod obſiſtat, non obſtante illa conſuetudine, vtpote iuri contraria, teſtes recipere non omittas.

[† *Quia diſtrahebaris ad alia vrgentiora negocia, vices tuas in ventilatione illius quæſtionis quibuſdam iuris prudentib. commiſiſti, ante quos.*]

Celeſtinus tertius.

Carnalis copula probatur per conueniens teſtimonium de viſu. idem in teſtimonio auditus, quod adminicula & fama coadiuuant.

CAPIT. XXVII.

PRæterea cum quis adcuſatur aliquã cognouiſſe: an ſint teſtes interrogandi de viſu, aut ſola viciniæ fama ſufficiat, vel ſi iuratis teſtibus ſit credẽdum, qui ſe carnalis copulæ cõſcios eſſe fatentur, ſed de viſu nihil affirmant? *Reſpõdemus, quòd ſi teſtimonium conueniens de viſu reddatur, vel etiam de auditu, & præſumptionem violentam fama conſentiens ſubminiſtret, ac alia legitima adminicula ſuffragentur, ſtandum eſt teſtimonium iuratorum. Etenim circunſpectus iudex atque diſcretus motum animi ſui ex argumẽtis & teſtimoniis, quæ rei aptiora eſſe compererit, confirmabit.

**Sola fama carnalem copulam nõ probari. Vide gloſſ in l. iij. §. i. cũ not. ff. de teſt.*

Innocentius. iij. conſulibus & populo Beneuentano.

Vnius iudicis verbo non creditur: ſcripturæ verò eius per teſtes reprobari poſſunt. fallit hoc in papa, ita communiter ſummatur.

CAPIT. XXVIII.

Ex 3. compil.

CVm à nobis: & infra. Et canonica & ciuilia iura ſequentes, diſtrictius inhibemus, ne vnius iudicis, quantæcunque fuerit auctoritatis, verbo credatur in cauſis, ſiue ſuper teſtamentis, ſiue quibuſlibet aliis contractibus quæſtio agitetur. Nec ſcriptum eorum (niſi teſtium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, quin ei poſſint & debeant duorum vel trium teſtium bonorum teſtimonia prævalere: Salua in omnibus ſedis apoſtolicæ auctoritate.

IDEM ¹Tyrẽ. epiſcopo.¹

Turonen. archiep.

Teſti ſuper dilatoria inducto, non creditur ſuper principali, nec cogitur deponere: ſecus ſi ſuper peremptoria. tunc enim cogi poteſt, vt iuret deponere ſuper toto.

CAPIT. XXIX.

DE teſtibus: [*& infra.] Conſul. t. t. r. quòd ſi teſtes ſint inducti ad exceptionẽ dilatoriam ſolummodo probandam, cum ſuper ea tantũ iurauerint dicere veritatem, ſuper principali

pali nec debent audiri, nec cogi teſtimoniũ perhibere, vt pote ſuper quo deponerent non iurati. Si verò cùm ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra partium inducũtur, reliqua pars ſuper principali negocio etiam eos deponere fortè petierit, & vt cogantur ſuper toto negocio dicere veritatẽ, ſacramento eos poſtulauerit obligari: ad id ſunt ſine dubitatione cogendi: niſi forſitan ſufficiens productio teſtium ſuper principali iam facta fuerit, vel renunciatum teſtibus *vel depoſitiones teſtium fuerint publicatæ.

*Vide authen. iubemus. & ibi Bar. C. de iudi.

[*Qui ad exceptionem probandam à partibus inducuntur, tua nos duxit. f. conſulendos, vtrum cogendi ſunt ſuper principali negocio & ferre teſtimonium veritati, & an illi ſint ſicut cæteri teſtes examinandi diſtrictè, qui ad purgandam alicuius infamiam inducuntur. Super hoc igitur f. tuam plurimum commendantes quæ in dubiis ſe. apoſtolicæ vult certificari reſcripto.]

IDEM Elieñ. & Ciſtreñ. epiſcopis, & archi. de Norbanen.

Dicta teſtium non ſunt ad petitionem tertij publicanda. Et is, qui produxit teſtes coram certis iudicibus, non poteſt ad eundem effectum coram iudicibus aliis illos producere, ſed illorum atteſtationibus debet eſſe contentus. CAPIT. XXX.

COnſtitutus in præ. no. procurator magiſtri R. propoſuit, quòd cum decanus & capitulum Eboraceñ. ei tum auctoritate Lateraneñ. cõcilij, tum priuilegij proprij ratione archidiaconatum Richimundiæ canonicè cõtuliſſent magiſter H. qui archidiaconus Richimundiæ nominatur, ipſum eo poſt adpel. ad nos interpoſitam ſpoliauit. Cumq; prædictus R. ad iudices ſuper reſtitutione ſua cõmiſſionis literas impetraſſet, memoratus H. literas reuocatorias impetrauit, [*& infra.] Inter alia poſtulabat prædictus H. vt faceremus depoſitiones quorundam teſtiũ aperiri: ſed procurator prædictus aperiẽdas eas non eſſe dicebat: cùm nõ in hac cauſa fuiſſent inducti, ſed in ea, quæ inter Eboraceñ. archiepiſcopũ & eundẽ R. vertebatur: [†& infra.] Nos eas aperire noluimus, ſed cauſam duximus veſtro examini committendam: ita quod ſi vobis conſtiterit præfatum H. teſtes pro ſe coram epiſcopo & decano Linconñ. & te fili archiep. delegatis iudicibus produxiſſe: atteſtationibus apud eum depoſitis ſit contentus: alioquin eo non obſtante, quod teſtes illi coram iudicibus ipſis, & te fili archiepiſc. fuêre producti pro dicto H. ſi producti fuerint, ad teſtimonium admittantur.

[*Quas idem procurator per falſi ſuggeſtionem oppoſuit impetratas, &c.]

[†Licet autem archidiac. ſicut ſuperius eſt præmiſſum ad faciendam nobis ſidem ſuper omnibus pleniorem atteſtationes quaſdam peteret aperiri, aduerſarius autem in alia cauſa eas aſſereret eſſe receptas.]

IDEM

IDEM.

Publicatis adteſtationibus non opponitur in perſonas teſtium, tres caſus excipit, & ad ſecundum determinationem ſubdit.

CAPITVLVM XXXI.

PRæſentium auctoritate ſtatuimus, vt ſi quis poſt depoſitiones teſtium publicatas obiicere voluerit in perſonas eorum, ei tunc tandem id liceat, cùm iuramēto firmauerit, quod ad hoc ex malicia non procedat: Niſi forſan ante publicationem id fuerit proteſtatus: Vel oſtendere poterit, quod poſt publicationem didicerit, quod obiicit in perſonas. Cæterum, cum quis perſonas teſtium ſe velle poſt publicationem depoſitionum repellere, fuerit proteſtatus, ſi quid pro ipſo dixerint, de facili non credatur.

IDEM London. & Elien. epiſcopis.

Si actoris & rei teſtes contraria deponunt, fidem ſibi non derogant, ſed præualent digniores, & veriſimiliora deponentes: & ſi in cæteris eſt diſparitas, præfertur numerus.

CAPIT. XXXII.

IN noſtra præſentia: [* & infra.] Cùm igitur hinc plures: inde verò ſint teſtes numero pauciores producti, quos nō ſolum diuerſa ſed aduerſa penitus in quibuſdā conſtat teſtimonia reddidiſſe: quia etiam ad multitudinem tantum reſpicere nō oportet, ſed ad teſtiū qualitatem, & ad ipſorū depoſita, quibus potius lux veritatis adſiſtit, ex quibus motum animi ſui conuenit iudicem informare: Mandamus, quatenus ſi teſtes vtrinq; producti eiuſdem honeſtatis & exiſtimationis extiterint, cùm conſtet teſtes monachorū eſſe teſtibus archidiaconi numero pauciores, pro archidiacono ſententiam proferatis. Si verò teſtes ex parte monachorū producti tantæ pręeminētiæ fuerint, quod eorum auctoritas aliorum ſit merito multitudini præferenda, ab impetitione archid. abſoluatis eoſdem.

[*Conſtitutis dil. fi. mag. VVil. nomine & di. fi archid. Cantuar à quo procurator fueras deſtinatus, poſſeſſionem eccleſiæ de Militon. quam dil fil. abbas & monachi S. Auguſtini Cantuar. illicitè occuparunt, cum fructibus medio tempore perceptis ſibi reſtitui poſtulauit, & infra.]

IDEM priori ſancti Fridiani ¹Lucan.¹ & magiſtro G. canonico Piſano. Lucenſ.

Ad probanda impedimenta electi, laici & fœminæ admittuntur (adde) & teſtes de auditu & fama ſufficienter non probant.

CAPIT. XXXIII.

TAm literis veſtris, quàm depoſitionibus teſtium, intelleximus nihil eſſe cōtra Lucanū electum ſufficiēter oſtēſum, niſi de auditu tantum & fama: cùm ſuper aliis ſiqua fortè videantur eſſe probata, teſtes ſint vel ſoli, vel tales, qui nō potuerūt illa legitimè comprobare. Quia verò ſuper matrimonio, quod

quod idem clericus dicitur cõtraxiſſe cum vidua,teſtes nõ fuere recepti propter adpellationis obſtaculum , ne laici vel fœminæ in tali reciperentur articulo contra ipſum:nos vt tantæ irregularitatis obiectio non remaneat indiſcuſſa,mandamus, quatenus teſtes ſiue laicos ſiue fœminas * (duntaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum inducti,recipiatis legaliter,& examinetis prudenter:excommunicãtes ſolenniter ſi quis eos impedire præſumpſerit quo minus teſtimoniũ perhibeant veritati.Demum adteſtationibus publicatis ſi forte cõſtiterit irregularitatem huiuſmodi non eſſe probatam,indicatis eidem electo purgationẽ canonicam de obiectis per ſeptem canonicos maiores eccleſiæ,vel priores eccleſiarum ciuitatis Lucañ. presbyteros ſeu diaconos bonæ famæ pręſtãdam:qua recepta præfigatis ei terminum, quo cõſecrandus noſtro ſe cõſpectui repræſentet .Si verò vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum,vel intra terminum conſtitutũ non præſtiterit purgationem indictam : vos eum à prælatione Lucañ. eccleſiæ amouentes,mandetis ex parte noſtra capitulo, vt electionem de alio non differant canonicè celebrare. Archipresbyterum autem Lucañ.& G.ſacriſtam, qui contra prædictum electum literas nobis ſub nomine maioris partis capituli deſtinauerũt (cum conſtet per adteſtationes prædictas , longè maiorem partem capituli non fuiſſe conſciam huiuſmodi literarum)ab officio & beneficio denuncietis eſſe ſuſpenſos:donec mereantur noſtram indulgentiam obtinere.

[Margin: **Vide l.i. & ii. per Cy.ff.de leg. & de reſt.ſpol. literas.*]

[Margin: al. Helien.]

IDEM [b]Dulmeñ.[c]epiſcopo & decano & priori ſanctæ Trinitatis Ebora.

In cauſa liberali contra contumacem etiam lite non conteſtata, teſtes recipi poſſunt.hoc dicit,notabiliter,ſecundum lectu.communem.

CAPIT. XXXIIII.

CVm olim archi.Meneñ. aduerſus Cantua.archiepiſcopum ſuper ſtatu Meneñ.eccleſię propoſuerit quęſtionẽ:[*& infra.]Mandamus,quatenus niſi pars aduerſa prædictum archidiaconum per exceptionem legitimã repellere valeat ab agendo:partibus,ſi poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locũ ſecurum & idoneum conuocatis,& lite legitimè cõteſtata,teſtes,quos archiepiſcopus in Anglia,&quos archi.duxerit producendos in Vuallia,recipere procuretis . Verùm ſi archiepiſcopus citatus legitime , vel per ſe vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam conteſtari, vos teſtes maxime ſenes & valetudinarios, quos archi. duxerit producẽdos ſublato ap.obſtaculo admittatis, & depoſitiones eorum conſcriptas ad ſe.curetis apo.deſtinare, ſtatuẽtes partibus terminum peremptorium,quo per ſe vel reſponſales idoneos noſtro ſe conſpectui repræſentent ſententiam recepturæ.

IDEM

[Archiepiſcopo ipſi per literas noſtras dedimus in mandatis, vt per ſe vel per procuratorem idoneum ad præſentiam noſtram ſuper hoc accederet reſponſurus. Verùm cum ipſe nec veniſſet, nec miſiſſet propter hoc idoneum reſponſalem volentes Menen. eccleſiæ paterna ſollicitudine prouidere, cauſam ſuper hoc ven. f. n. epiſcopo Helienſi & dil. fi. Lundonenſ. decano, & archid. Bukman ſub certa forma duximus committendam, a quib. non fuit hactenus iuxta mandatum noſtrum in negocio ipſo proceſſum. Ne igitur cauſa ipſa remaneat indeciſa di. v. per a. ſ.]*

IDEM priori de Bolonie. & I. rectori eccleſiæ de Borell.

Publicatis adteſtationibus admittitur aduerſarius ad probandum contrarium, ſi ante publicationem ſuper hac probatione contraria inſtrui non potuit. h. d. & eſt caſus ſingularis.

CAPIT. XXXV.

Ex tenore veſtrarum accepimus literarũ, quòd cum vobis cauſam, quæ vertitur inter R. militem, & M. mulieré, commiſerimus fine debito terminandã. & infra. Pars mulieris propoſuit, quòd dictus miles prius corporale præſtitit iuramentum, quod ipſam duceret in vxorem, poſtmodũ carnaliter cognitã traduxit in domum. * Miles verò hoc inficiabatur omnino, adiiciens quòd etſi hæc vera eſſent, eam tamẽ de iure habere non potuit, eò quòd aliam tunc viuentem prius duxerat in vxoré. Cùm per teſtes militis videretur eſſe probatũ, quòd ipſe ante feſtum Purificationis beatæ virginis B. mulieré ſolenniter accepit vxorem, & teſtes M. mulieris dicerent, quòd in ſeptimana Paſchali ſequente feſtum prædictum, de ea ducenda præſtitit iuramentum, prædictus miles ab impetitione ipſius abſolui cum inſtantia poſtulabat. Verùm ex parte ſæpedictæ mulieris extitit replicatum, quòd eo tempore, necnõ & ante, quo teſtes dicti militis dixerant eum cum alia matrimonium contraxiſſe, fuerat ſemper in Ebor. prouincia cõmoratus, cùm teſtes ipſi dicerẽt hoc longè extra dictã prouinciam actum eſſe, determinantes tempus & locum: quod per teſtes idoneos erat probare parata. Sed econtra fuit ex aduerſo reſponſum, quod cùm atteſtationes iam eſſent hincinde ſolenniter publicatæ, locus productioni teſtium iam nõ erat. Quia igitur dubitatis vtrum poſt publicationem adteſtationum ſuper illo articulo deberent teſtes admitti: nos inquiſitioni veſtræ auctoritate præſentium reſpondemus, teſtes mulieris ad probandum illum articulum admittendos.

*Vide l. i. C. de ſponſa. & in l. ii. eo. tit.

IDEM priori ſancti Victoris.

Indulgenda eſt in cauſa quarta productio teſtium petita cum ſolennitate legis, cauſa legitima non refragante, alias dagatur (?) ... adgeltatur.

CAPIT. XXXVI.

X Signifi-

SIgnificauerunt nobis. [*& infra.] Cùm cauſa quæ vertitur inter abbatem & monachos ſancti Dionyſij ex vna parte, a al.Forel. ac abbatiſſam & moniales de ᵃForcellis ex altera tã ſuper proprietate, quàm ſuper poſſeſſione prioratus de Argentolio, iudicibus à nobis commiſſa fuiſſet, & moniales ſuper cauſa proprietatis prius litem ingreſſæ, teſtes produxiſſent in illa poſtmodum poſſeſſionis iudicium ſuſpenſo petitorio intentarũt: [†& infra.] Vnde in cauſa poſſeſſionis, quam moniales petebant, ea ratione, quòd illæ, quibus ipſæ ſucceſſerant, inde fuerant violenter eiectæ, teſtes fuerunt ab vtraque parte producti, & eò vſq; proceſſum, vt publicatio iam fieri deberet: [‡& infra.] Mandamus, quatenus ſi vobis cõſtiterit abbatem & monachos quartam productionem teſtium, cum iuris ſolennitate ſuper poſſeſſorio petiuiſſe, & propter hoc intra decem dies poſt interlocutoriam ſententiam adpellaſſe (niſi fortè iudices quartam productionem negauerint) pro eo quòd voluerint effrænatam multitudinem teſtium refrænare, vos ad quartam productionem (adhibita ſolennitate legali) admittatis eoſdem ipſos (ſi in probatione defecerint) in expẽſis legitimis cõdemnantes. Et niſi adeò ſit in petitorio iam proceſſum, vt plenè poſſit de proprietate liquere, vos cauſam poſſeſſionis, ad quam de iuris beneficio abbatiſſa & moniales habuere recurſum, primitus termineris, in cauſa proprietatis poſtmodũ proceſſuri: alioquin quæſtionem termineris ſimul vtramque.

*[*Per literas ſuas ven. f. n. G. Syluanecten. epiſcopus, & dil. fi. I. abbas ſ. Victoris Pariſien. & F. Aurelianen. decanus quod.]*

[†Quod eis de iure licere ipſi de prudẽtum conſilio per interlocutoriam ſententiam declararunt.]

[‡Petebant moniales prædictæ depoſitiones teſtium in cauſa poſſeſſionis tantummodo publicari, ſed contradicebant monachi allegantes quod ſicut in cauſa proprietatis fuerat prius cœpta, ita debebat accipere prius finem, vel ſaltem tam ſuper petitorio quàm ſuper poſſeſſorio teſtes prius publicari debebant. Ipſi vero auditis hincinde propoſitis, cum ſuper hoc vellent interloqui, habito ſuper hoc conſilio ſapientum monachi adiecerunt, quod ſuper cauſa proprietatis renunciauerant productioni teſtium moniales. quod cùm pars aduerſa negaret, & inter partes quaſi dubium verteretur, interlocuti fuerunt, quod atteſtationes in poſſeſſorio publicarant, & ſuper renunciatione monialium probationes monachorum audirent, ſed ab hac interlocutoria monachi ad veſtram audientiam appellarunt. Ipſi autem diem alteram partib. præfigentes, vt deliberarent an deberent huiuſmodi appellatio ni deferre conuocatis prudentib. de ipſorum conſilio ſententiam minimè reprobantes, parti monachorum audientiam in hac parte ſi fortè rationem aliquam allegarent ad retractandam ſententiam prædictam efficacem: qui tandem poſt allegationes ſuas appellationi prius factæ fortiter inhærebant, &c. & inf. Nos igitur his & aliis auditis quæ fuerant hincinde propoſita

de commu-

de communi ſ. n. c. p. a. ſ.]

IDEM epiſcopo Placentino.

Diligenter examinandi ſunt teſtes & puniendi, qui eos impediunt: & ipſorum teſtium multitudo eſt per iudicem refrænanda.

CAPIT. XXXVII.

CVm cauſam, quæ inter archiepiſcopum Rauẽ. ac commune Fauẽ. [* & infra] Quia verò vtrique parti nimis exiſteret oneroſum, vt teſtes producerent coram nobis: mandamus, quatenus recipias teſtes, quos vtraq; pars, tã ſuper principali negocio, quàm in perſonas teſtium duxerit producendos: ac eos diligenter examinare procures: & de ſingulis circunſtantiis prudenter inquirens, de cauſis videlicet, perſonis, loco, tempore, viſu, auditu, ſcientia, credulitate, fama, & certitudine cuncta plenè conſcribas: & infra. Teſtes autem, &c. Quòd ſi fortè Fauentini vel alij eos, quos dictus archiepiſcopus ad perhibendum teſtimonium veritati duxerit producendos, præſumpſerint impedire: tu ipſos ab huiuſmodi præſumptione ceſſare compellas. Volentes autem effrænatam multitudinem teſtium refrænari: volumus, vt hincinde quadragenarium numerum teſtium excedere non permittas, ita videlicet, vt ſi Fauenti. teſtium depoſitiones ratas habere voluerint, quæ à Ferrari. epiſcopo & abbate Pompoſ. receptæ fuerint: teſtes ipſi computentur in numero prælibato: alioquin (cùm adteſtationes ipſæ ſint clauſæ) iidem teſtes, ſi neceſſe fuerit, iteratò producantur.

[* *Super villa Luci & S. Potici & caſtro. Arcol. & eorum diſtrictu honore ac iuriſdictione noſcitur agitari diuerſis iudicib. duximus committendam, nec potuiſſet per aliquos eorum terminari & infra. Procuratorib. vtriuſque partis comparentib. deinde coram vobis iuramentum de calumnia fecimus vtrinque præſtari.]*

IDEM de [a] Nouo fonte & Caſædei abbatibus. [a] al. Noue font.

Adteſtationes receptæ in ſummario, fidem non faciunt in plenario iudicio. Et illarum publicatione non obſtante iidem, vel alij teſtes ſuper eiſdem capitulis recipi poſſunt.

CAPIT. XXXVIII.

VEniens ad apoſtolicam ſedem C. archi. Claremo. humiliter ſupplicauit, vt ſententiam ſuper decanatu Clarem. eccleſiæ pro eo latam, quæ iam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Cùm autem procuratores capituli Claremo. in noſtra præſentia propoſuerint ſententiam illam contra iuſtitiam, & poſt appellationem ad nos interpoſitam, promulgatam: & infra. Et idem archidiaconus ipſos tanquam procuratores admittere noluerit, vel dictis eorum aliquatenus reſpondere: P. ſubdia. noſter ſe ipſi oppoſuit ex aduerſo: adſerens canonicè ſe in decanatu

Clarem. electum. propter quod dictus archi. in ſua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia decanatus ipſe, non ad illum, ſed ad ſe potius pertinebat: & infra. Cùm igitur ſuper his aliquandiu diſceptaſſent, interlocuti fuimus, vt dictus P. ſi poſſet, incontinenti ſuam intentionem fundaret: qui cùm ſuper hoc teſtes & inſtrumenta produxerit, interloquendo pronũciauimus, quòd ſua intererat, vt ſe poſſet obponere archid. memorato. Lite igitur inter eos, tam ſuper electione, quàm ſuper ſententia cõteſtata, quæſitum fuit ab ipſo archid. vtrum adteſtationes prius exhibitas in articulo ſupradicto in hoc iudicio vellet admittere: qui reſpondit quòd vellet, dummodo poſſet obiicere tam in perſonas teſtium, quàm in dicta. Quo audito, pars aduerſa reſpondit, quòd adteſtationibus illis in hoc iudicio vti nolebat: cùm non ſuper principali negocio, ſed ſuper articulo incidenti fuiſſent lite non conteſtata receptæ. vnde ſuper toto negocio alios volebat teſtes producere vel eoſdem. Pars autem reſpõdit aduerſa: quòd cum teſtes illi, tam ſuper ſententia, quàm ſuper electione dixiſſent, & eorum adteſtationes fuiſſent in iudicio publicatæ: non licebat eidem (poſtquam teſtificata didicerat) ſuper eiſdem articulis alios teſtes producere, præſertim cùm in hoc iudicio adteſtationibus illis vſus fuiſſet ſubdiac. prælibatus. Nos igitur iuſtitia pronunciauimus exigente, quòd teſtes eſſent recipiendi ſuper toto negocio, quos vtraque pars duceret producendos. Quocirca mandamus, quatenus receptis teſtibus, & rationibus partium intellectis, cauſam ipſam tam ſuper principali, quã etiam incidenti, fine canonico terminetis. Quia verò quæ in capitulo aguntur, non facilè poſſunt, niſi per canonicos ipſos probari: volumus, vt ad cautelam abſoluatis eoſdẽ, vt vocati ad teſtimonium liberè valeant pro vtraque parte teſtari.

IDEM Biſuntino archiepiſcopo.

Religioſi etiam ad teſtificandum non admittuntur abſque iuramento, niſi à partibus remittatur.

CAPIT. XXXIX.

TVis quæſtionibus *reſpondemus*: & infra. Monachi verò de ſuis fratribus ac conuerſis, teſtes in cauſis propriis producere abſque iuramenti exhibitione non poſſunt: Niſi forte à parte remittatur aduerſa.

a De duñ.

IDEM Atrebateñ. epiſcopo, & [a] Dedimeneñ. & Vrſicampi abbatibus.

Delegatus neceſſarius in teſtem remouetur à iudicando, & alius ſubrogatur.

CAPIT. XL.

b amenſi

DIlecto filio [b] Arieñ. præpoſito nobis innotuit exponente, quòd cùm cauſam, quæ inter ipſum & comitiſſam Flandren. ſu-

dren. ſuper donatione ſex præbendarum ſacerdotalium agitatur, vobis epiſcope ac abbas[a] Dedimencñ. & Atrebatẽ. decano duximus committendam: idem præpoſitus citra litis conteſtationem propoſuit, quòd teſtimonium decani neceſſarium erat ſibi in cauſa prædicta, cùm de iure ſuo non niſi per ipſum & alium vnicum tantum teſtem fidem facere poſſet. vnde poſtulauit, vt in cauſa ipſa eo procederetur excluſo, vel ſuperſederetur in negocio quouſque ſubſtitueremus alium loco eius. vos autem petitionem eius admittere recuſaſtis, quinimo poſt adpellationem à præbendarum ipſarum donatione ſuſpendiſtis eundem. Ne igitur ob teſtis defectum eius iuſtitia valeat deperire, te abbas Vrſicampi loco ipſius duximus ſubrogandum, * mandantes quatenus ſi eſt ita (ſuſpenſione præpoſiti relaxata) in cauſa iuxta prioris mandati tenorem, ratione præuia procedatis.

a Dinus.

*Vide l literas. per Cy. & B.C. de Preſum.

IDEM iudici Sabineñ.

Ne probationis copia pereat, citato aduerſario recipiuntur, & publicantur teſtes, quos reus induxit.

CAPIT. XLI.

SIgnificauit nobis presbyter ſancti N. Sabineñ. diœceſis, ꝙ fundatores eiuſdem eccleſiæ liberam eam eſſe volẽtes fundationis tempore ſe in ea nihil iuris retinere dixerunt. vnde timens, ne proceſſu temporis, probationis copia valeat deperire, prouideri ſuper hoc idem presbyter poſtulauit. Quocirca mandamus, quatenus teſtes idoneos, quos ipſe ſuper hoc duxerit producendos, examines diligenter, & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, denunciando fundatoribus antedictis vel eorum hæredibus, vt receptioni teſtium, ſi velint, interſint: & ſuper denunciatione ſic facta, confici facias publicum inſtrumentum.

IDEM epiſcopo & archidiacono Beneueñ.

Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod ſubiicitur neceſſitati probandi, poſſunt teſtes etiam antiqui publicatis adteſtationibus produci.

CAPIT. XLII.

CVm cauſa, quæ inter œconomum monaſterij ſancti M. de monte: & infra. Cùm igitur abbas & fratres eiuſdem loci probare intendant, quanti precij venditionis tempore poſſeſſiones prædictæ fuẽre: mandamus, quatenus recipiatis teſtes, quos alterutra partium ſuper hoc duxerit producendos. & infra. Si verò pars monaſterij ad hunc articulum eoſdem teſtes produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis. quoniam aliud eſt probaſſe deceptionis exceſſum, & aliud probare quantitatem valoris.

IDEM.

Recipiuntur & publicantur teſtes, qui interfuerunt ſententiæ, vbi per ſcripturam de ſententia non adparet. CAP. XLIII.

ALbericus miles nobis inſinuare curauit, quòd cùm olim inter ipſum & C. mulierem Rauennaten. coram capitulo Rauennaten. matrimonij quæſtio verteretur, tandem lata fuit diuortij ſententia inter eos. poſtea verò dictus miles timens ſibi & filiis, quos de legitima vxore ſuſcepit, ex eo poſſe præiudicium generari, quòd in ſcriptis redacta non fuit ſententia memorata, ſupplicauit vt teſtes, qui ſententiæ interfuere prædictæ, recipi faceremus. Ideoq; mandamus, quatenus teſtes curetis recipere antè dictos, depoſitiones ipſorum in ſcripturam publicam redigi facientes.

IDEM Beluacenſi epiſcopo.

Publicatis atteſtationibus poſſunt produci teſtes ſuper eodem articulo vel directè contrario, qui primò fuerunt producti in iudicio, ſummario, ſeu extra iudicium. h. d. ſecundum notabiliorem intellectum, nõ ponendo aliquam ſpecialitatem in cauſa matrimoniali. Et tunc expone textum. in fi. ibi, In hoc caſu, ſcilicet cùm teſtes aliàs producti reproducantur. Panor. CAP. XLIIII.

CVm in tua diœceſi: & infra. Vtrum autem ſi adcuſatore idoneo comparente, per tres vel quatuor teſtes inter iam coniunctos parentela probaretur, per depoſitiones eorundem poſteriorum teſtium derogetur fidei vndecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore ac præſtantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium iurauerant, diſtinguendo perſonas & gradus, à quibus directè hi, de quorum copula agitur deſcenderunt, an primi poſterioribus præferantur, non immerito quæri poſſet. Quanquam autem ad aliud & ob aliud iurauerint, tam illi, quàm iſti, tamen ſi in ſecundo iudicio priores perſonæ iuratæ deponerent, illa eadem, quæ primò dixerunt, abſq; dubio eorum teſtimonia præualerent, nec eo poſſent prætextu repelli, quòd partes teſtificata didicerant, cum talis exceptio locum non habeat in hoc caſu.

IDEM.

Excommunicari poſſunt, qui partem impediunt in teſtibus producendis. Et denunciandi ſunt teſtes non teneri iuramento, de veritate non dicenda. Et ſi conſanguinei impediunt teſtes actoris, de veritate nõ dicenda, punitur reus, de cuius voluntate hoc fieri præſumitur.

CAP. XLV.

1 COnſtitutis in præſentia noſtra archiepiſcopo & M. canonico Sutrenti, dum ipſe illum de crimine ſimoniæ deferret: & infra. Cæterum quoniam à principio proteſtatus eſt præfatus M. ipſius archiepiſcopi conſanguineos multa impedimen-

pedimenta per ſuam potentiam præſtitiſſe quo minus probationum copiam in noſtra præſentia ſecum haberet, cùm quoſdam induxerint ad iurandum ne aduerſus archiepiſcopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à teſtimonio perhibendo arcere nitantur: nos ex officio noſtro ſuper hoc prouidere volentes, mandamus, vt generalem feras excommunicationis ſententiam* in omnes, qui impedimentum aliquod ipſi M. præſtare præſumpſerint in teſtibus producendis. Illos autem quos (vt dictum eſt) iuraſſe conſtiterit, quòd contra archiepiſcopum nil dicerent, denuncies iuramento huiuſmodi non teneri. Si quis autem de conſanguineis dicti archiepiſcopi aliquem de teſtibus præſumpſerit impedire (quia veriſimile non videtur, vt eo inuito talia fierent, & ob hoc non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, eo quòd ſi voluerit, poterit prohibere: cùm ſecundum legitimas ſanctiones iniquam oſtendant ſe cauſam fouere, & expediri debeat iudicis auctoritatem eluſam, qui defenſionis copiã ſubtrahit aduerſario) eundem archiepiſcopum ab officio pontificali ſuſpendas, & facias manere ſuſpenſum, donec illum fecerit à tali præſumptione ceſſare.

** Per excommunicationis ſentẽtiam dubitantibus ſuccurritur. concor. quod not. Bar in l. quidam conſulebant. ff. de re iudica.*

IDEM Magdeburgeñ. archiepiſco. & præpoſi. Suburgeñ.

Qui teſtificata non didicit, nec renunciauit teſtibus producendis, ſuper antiquis articulis ſeu capitulis teſtes etiam alias productos producere poteſt. CAP. XLVI.

COnſtitutis in præſentia noſtra procuratore A. ſororis nobilis viri Marchionis Miſnẽ. & nuncio illuſtris principis 2
Bohemorum: [* & infra.] Prageñ. epiſcopus ad petitionem eiuſdem principis ipſa volente ad ipſum accedere, vt ſuas coram eo proponeret actiones, ſed à ſatellitibus eiuſdem prohibita, qui ei bis vel tertiò prohibuerunt ingreſſum, poſt adpellationem ad nos interpoſitam diuortij ſententiam promulgauit: à qua ipſa fecit ad noſtram pręſentiam prouocari: & infra. *nos igitur intellectis per Card. prædictum quæ fuerunt hincinde propoſita, adteſtationes pro nobili memorata receptas nec approbandas duximus, nec etiam improbandas, ſed eas tempore diſputationis decreuimus reſeruari, vt tunc pro illis vel contra illas à partib. allegetur, per ap. ſe. diſ. v. p.* Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum conuocatis, recipiatis teſtes, quos vel nobilis ipſa pro ſe, vel princeps pro parte ſua (cùm nondum teſtificata didicerint) ſuper proceſſu Prageñ. epiſcopi vel poſteriorũ iudicum duxerint producendos, & nobilis ipſa pro ſe, vel teſtes, quos induxit prius, vel alios ſi voluerit inducere non veretur, cùm non renunciauerit teſtibus producendis.

[* *d. fi. n. P. S. Marcelli preſbyterum Cardinalem conceſſimus auditorem, coram quo propoſuit procurator nobilis memorata quod cum eius*

ea ſignificante ad noſtram audientiam perueniſſet quod prædictus princeps eam duxiſſet legitime in vxorem, & xiiij. annis & amplius velut coniugem legitimè pertractaſſet, & filius & filiab. ſuſceptis ex ea.

IDEM in concilio generali.

Ponit concilium duodecim, ſine quibus ad probandum conſanguinitatem in cauſa matrimoniali, non valet teſtimonium de auditu. hoc dicit, ſummando generaliter.

CAP. XLVII.

LIcet ex quadam neceſſitate præter communem formam olim fuerit inſtitutum in conſanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere teſtimonium de auditu, cùm propter breuem hominum vitam teſtes de viſu deponere non valerent, vſque ad gradum ſeptimum computando, quia tamen pluribus exemplis & certis experimẽtis didicimus ex hoc multa pericula contra legitima prouenisse coniugia: ſtatuimus, ne ſuper hoc recipiantur decætero teſtes de auditu, cùm iam quartum gradum prohibitio non excedat. Niſi fortè perſonæ graues extiterint, quibus fides meritò ſit adhibenda, & ante litem motam teſtificata didicerint ab antiquioribus quidem ſuis non vtique ab vno: cùm non ſufficeret ille ſi viueret, ſed duobus ad minus: nec ab infamibus & ſuſpectis, ſed à fide dignis & omni exceptione maioribus: cùm ſatis videretur abſurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen ſi vnus à pluribus vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperunt, quod teſtantur, tanquam plures idonei teſtes debent admitti, cùm ſecundum ordinem ſolitum iudiciorum non ſufficiat vnius teſtis aſſertio, etiam ſi præſidali refulgeat dignitate, & actus legitimi ſint infamibus interdicti. Teſtes autem huiuſmodi proprio iuramento firmantes, quòd ad ferendum teſtimonium in cauſa ipſa odio, amore, timore, vel commodo non procedant, perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, vel circumlocutione ſufficienti deſignent, & ab vtroque latere ſingulos gradus clara computatione diſtinguant: & in ſuo nihilominus iuramento concludant ſe accepiſſe à ſuis maioribus quod deponunt, & credere ita eſſe. Sed nec tales ſufficiant, niſi iurati deponant ſe vidiſſe perſonas, vel in vno prædictorum graduum conſtitutas pro conſanguineis ſe habere: tolerabilius eſt enim aliquos contra ſtatuta hominum dimittere copulatos, quàm coniunctos legitimè contra ſtatuta domini ſeparare.

Honorius.iij. præpoſito Moliſij Firmã. diœceſis.

Poſt publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent teſtes, niſi quando dolo, vel negligentia examinatorum ſuper omnibus capitulis interrogati non fuerunt.

CAP. XLVIII.

Per

PEr tuas nobis literas intimaſti, quòd cum cauſa, quæ ſuper quibuſdam terris vertitur inter canonicos ſancti Petri ex vna parte, & G. ſancti Simonis ex altera, tibi fuiſſet ab apoſtolica ſede commiſſa, dictus G. tribus menſibus poſt teſtium publicationem elapſis, teſtes ſuos interrogari poſtulat iterato: [*& infra.] Nos igitur reſpondemus, illum non eſſe ſuper hoc decætero audiendum, niſi forſan a principio illos interrogari ſuper certis capitulis poſtulaſſet, idq́; malitiosè, vt negligenter fuerit prætermiſſum. Ex quinta cõpil.

*[*Super quo quid agere debeas per reſponſo deſideras edoceri.]*

IDEM Vell. Oleti & Sacramenıæ abbatibus, Palentiæ & Segobień. diœce.

Teſtes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet: ſed reprobatorios reprobatoriorum non licet.

CAP. XLIX.

LIcet dilectus f. n. L. tituli ſanctæ Crucis presbyter cardinalis, quem procuratoribus Burgień. epiſcopi, & clericorum ſanctæ Mariæ de caſtro Soret, dedimus auditorem, ea, quæ procuratores ipſi proponere voluerunt, audierit diligenter, quia tamen procurator dicti epiſcopi contra perſonas teſtium productorum in principali adhuc ſe velle dicere proponebat: [†& infra.] Mandamus, quatenus recipiatis teſtes, quos contra perſonas productorum ſuper principali negocio partes duxerint producendos: quos ſi rurſus pars altera vel vtraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuretis, ita, quòd vltra non liceat partibus ad reprobationem teſtium aſpirare: ne ſi producendi quartos contra tertios, & ſic deinceps partibus licentia tribuatur, negocium diutius protelari contingat.

[†Et proteſtans nihilominus adteſtationes alterius partis quæ vacante ſede Burgenſi dicuntur receptæ fuiſſe cæteris de cauſis nullius eſſe momenti, cauſa ipſa per nos non potuit terminari, licet pars altera ſententiam cum inſtantia poſtularet. Illam igitur ad vos de conſenſu partium remittentes diſ. v.]

IDEM propoſito & magiſtro G. & R. Landuń. canonicis.

Adteſtationes receptæ per arbitrum, fidem faciunt in iudicio, ſi teſtes mortui ſunt: ſi viuunt, eſt in optione illius, contra quem teſtes producti ſunt, an velit adteſtationes recipere, an teſtes de nouo deponere. Et adde etiam ſi adteſtationes publicatæ ſunt. & hoc vltimum non eſt in. l. ſi. C. eod. vbi ponitur caſus huius decre.

CAPIT. L.

PRæſentata nobis Sueſſioń. archidiaco. petitio continebat, quòd cum inter quondam R. prædeceſſorem ſuum ex vna parte, & capitulum ſancti Pe. Sueſſioń. ex altera, ſuper iuriſdictione, quam idem archidiac. ſe dicta eccleſia ratione archi-

diaconatus proponebat habere, quæſtio verteretur, tandē cancellarium Pariſień. & magiſtros R. Remeń. & P. Britō canonicos ſuper hoc arbitros elegerunt. qui cùm ſuſcepto arbitrio adeò in negocio proceſſiſſent, quòd productis teſtibus, & depoſitionibus publicatis, receptiſq; allegationibus vtrorumq;, & actis omnibus redactis in ſcriptis ſigillorum ſuorū impreſſione ſignatis, arbitrium proferre deberēt, vnus ipſorum viam vniuerſæ carnis ingreſſus, & alius in archiepiſcopum Ebreduneń. adſumptus, qui diſtat per duodecim dietas & amplius ab eiſdem. Vnde cùm prædicto R. ſolo minimè arbitrari valente videatur arbitrium expiraſſe. Diſ. veſtræ mandamus, quatenus cauſam iuxta huiuſmodi acta fine debito terminetis, optione capitulo reſeruata, vt vel recipiāt depoſitiones eorum, qui ſuperſunt productorum teſtium contra eos, vel eas reſpuentes conſentiant, vt iidē teſtes admittantur iterum, ſaluo iure quod in vtroque caſu eidem capitulo competit, tam in perſonas teſtium, quàm in dicta.

a Murien.

IDEM [a] Penń. [a] epiſcopo.

Non creditur teſti etiam religioſo, qui ſine iuramento deponit.

CAPIT. LI.

NVper nobis A. presbytero ſupplicante innotuit, vt cùm ipſe ordinem fratrum Minorum cauſa probationis *infra annum* intraſſet, cuſtos ad probandum, quòd idem presbyter feciſſet profeſſionem, quoſdā ordinis ſui teſtes induxit, qui depoſuerunt ſuper hoc (contradicente dicto presbytero) non iurati: [* & infra.] Reſpōdemus, quòd nullius teſtimonio quantumcunque religioſus exiſtat (niſi iuratus depoſuerit) in alterius præiudicium debet credi.

[* *Vnde præfatus presbyter aſſerebat eorum teſtimonium nullum eſſe, prædicto replicante cuſtode quod ſecundum ſui ordinis regulam iurare non poterant nec debebant, ſed eorum verbis ſimplicib. in huiuſmodi ſtandum erat: quare nobis humiliter ſupplicaſti vt quid agendum ſit tibi, te redderemus noſtris literis certiorem. Nos igitur tuæ f. breuiter.*]

IDEM Coriſopotoń. & Trecoreń. epiſcopis.

Diligenter & ſigillatim examinandi ſunt teſtes: ſupple. etiam ſi agitur de vita, & miraculis alicuius canonizandi.

CAP. LII.

b Criſopon.

VEnerabili f. n. epiſcopo & capitulo [b] Coriſopoteń. ac vniuerſis abbatibus apud Ciſtercień. in generali capitulo cōgregatis: [† & infra.] Diſ. veſtræ mandamus, quatenus teſtes, quos abbas & monachi ſancti Martini Ciſtercień. ordinis ſuper vita & miraculis piæ memoriæ M. abbatis monaſterij ſupradicti duxerint producēdos, examinare ſigillatim curetis, cū ea diligentia, quæ ſolet & debet in receptione teſtiū adhiberi.

[† *Multiſque epiſcopis aliis & religioſis vna cum abbate & conuentu S. Mauricij monaſterij Ciſtercienſ. ordinis Criſopen. diœceſ. olim nobis*

nobis inſinuantib. piæ me. Mauricium abbatem præfati monaſterij diuino munere clarus choruſcante miraculis, adeo vt monaſteriũ ipſum quadam vſurpatiue vſus ſeu potius quadam anticipatione futuri votum ab eius nomine ſortiatur, & humiliter ſupplicantibus vt ipſum adnumerari ſanctorum cathalogo faceremus vt quod populus deuota præſumptione vt ſic diceremus nunc vſurpat ſeu etiam diuino instinctu anticipat, illum appellando ſanctum & abſque auct. ap. ſe. venerando id tandem iuſſione apoſtolica faciat ad gloriam Chriſti & nominis Chriſtiani, nos eorum deuotis precibus inquantum decuit, annuentes. Ven. fr. n. epiſcopo Leon & dil. fi. abbati. ſ. lupi Criſopon. diœc. dedimus in mandatis vt inquirerent ſuper prædicti viri vita & miraculis diligentiſſimè veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, vt ea plenius comperta pro ſupplicantium deſiderio plenius annuere valeremus. Idem epiſcopus & abbas quandam nobis paginam transmiſerunt propriorũ ſigillorum appenſione munitam, in qua multa quidem & magna miracula continentur facta, vt dicitur à domino meritis dicti viri, quæ licet probata per teſtes iuratos & nominatos in ipſa pagina inueniantur, non tamen apparet per paginam ſæpedictam quod ipſos teſtes examinauerunt ſigillatim, & quo i eos ſuper his de quibus ſunt teſtificati ac circunſtantiis cum ea interrogauerunt diligẽtia quæ ſolet & debet in teſtium receptione adhiberi. Vnde licet humana deuotio prompto deceat affectu honorare quos dignatio diuinæ benignitatis honorat, tutius tamen eſſe cenſemus hoc differre negocium, quam in eo ſententiam minus conſideratè proferre. Nolentes autem deeſſe ſupernæ gratiæ muneri, ſed adeſſe.]

Gregorius.ix.

Iterum examinandus eſt teſtis, qui obſcurè depoſuit: ſupple tu, ex iudicis officio.

CAPIT. LIII.

CVm clamor validus contra Acherontinẽ. epiſcopum ſuper ſimonia & aliis criminibus aſcendiſſet, Meſtinẽ. & Rubẽ. epiſcopis dedimus in mandatis, vt ſuper his diligenter veritatem inquirerent: & infra. Verùm quia quidam teſtis adteſtationibus L. & G. ſuper ſimonia ita depoſuére cõfuſè, quòd ex dictis eorum non poteſt veritas declarari: Mandamus, quatenus examinetis eos iterum diligenter, & tam eorum, quam aliorum, quos receperitis teſtificata ſub ſigillis veſtris nobis fideliter referatis.

IDEM.

Perſeuerans in crimine, etiam in ciuili, repellitur à teſtimonio emendatus verò, non infamis admittitur in ciuili, & etiam criminali mota ciuiliter ſallit in periurio qui in criminali repellitur.

CAPIT. LIIII.

TEſtimonium eius, cui ab aduerſa parte opponitur crimẽ, meritò reprobatur in criminali cauſa, ſiue ciuili, ſi in ipſo crimine perſeueret. Si verò ſit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non eſt in cauſa ciuili, vel etiam cũ de crimine ciuiliter agitur (præterquam pro reatu periurij) repellendus.

lendus. In criminali autem, ſi in alio iudicio inſtituta adcuſatione contra ipſum, de crimine conuictus extitit, vel confeſſus: vel ſi nunc per exceptionē exinde conuincatur, aut grauata ſit eius opinio, pro eo quòd quandoq; fuit tali modo repulſus, quamuis in hoc caſu non excluderetur in cauſa ciuili: poteſt à teſtimonio (licet egerit pœnitentiam) remoueri.

IDEM.

Quarta productio non eſt danda ſine ſolennitate legali, de qua hic.

CAP. LV.

VLtra tertiam productionem non debent teſtes vlterius produci in cauſa.* Niſi præſtito ab eo, qui hoc poſtulat iuramento, quòd neq; per ſe, neq; per alium teſtificata ſubtraxerit, vel fuerit percunctatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem expoſcat: ſed quia quos deſiderat de nouo producere, prius habere nequiuit.

** Vide authen. qui ſemel. C. de proba.*

IDEM.

Adcuſatus criminaliter non admittitur in teſtem contra alium in cauſa criminali, ſua adcuſatione pendente: niſi in exceptis criminibus.

CAPIT. LVI.

NOn debet quis in criminibus. (Niſi forſan in exceptis) ad teſtificandum admitti pendente adcuſatione de crimine contra ipſum: cum etiā adcuſati (niſi prius ſe probauerint innocentes) ab adcuſatione ac ſuſceptione ordinum repellātur.

DE TESTIBVS COGENDIS, VEL NON. TIT. XXI.

Alexander.iij. Papieñ.elec.

In cauſa ciuili monendi & inducendi teſtes ſunt ad teſtificandum: & ſi ſe ſubtrahant odio gratia, &c. compelluntur.

CAPITVLVM. PRIMVM.

Ex. 1. compilat.

CAuſam matrimonij, quæ inter M. mulierem & filium R. vertitur, commiſimus iudicibus terminandam. Ideoq; mandamus, quatenus teſtes ab alterutra partium in ſuæ adſertionis teſtimonium inuocatos, ne veritatē occultent: diligentius moneas & inducas. Si autem odio, vel gratia, vel timore ſe ſubtrahant, eos ad ferēdum teſtimonium coram præfatis iudicibus, vel eorum nuncio, quem ad hoc miſerint, eccleſiaſtica diſtrictione compellas.

IDEM presbyteris Ponti, & Aſilij.

Vbi teſtimonium eſt neceſſarium, compellendi ſunt teſtes ad illud ferendum, etiam per ſuſpenſionis, excommunicationis, & depoſitionis ſententiam.

CAP. II.

CVm ſuper cauſa, quæ vertitur inter Prænestinen. epiſcopum & Subl. abbatem, ſit teſtimonium veſtrum neceſſarium: mandamus, quatenus perhibituri teſtimonium veritati, apoſtolico vos conſpectui præſentetis. Si verò non veneritis, ſciatis

ſciatis vos ab officio & beneficio eccleſiaſtico apoſtolica auctoritate ſuſpenſos. Et ſi nec ſic veneritis, excommunicationis ſententiam & depoſitionis poteritis formidare.

IDEM Ianuenſi archiepiſcopo. *P.C. nos Inter.*

Teſtis, qui timore aduerſæ partis ſe ſubtrahit, teſtificari compellitur, adde etiam in criminali ſecundum cõmunem intellectum: & ſic aliquid addit ad cap. 1. ſupra eo. & c. dilectorum infra eo.

CAPIT. III.

SVper eo: [*& infra.] Conſul. t.t. reſpond. quòd ſi factũ eſt notorium, non eget teſtium depoſitionibus declarari, cùm talia probationem vel ordinem iudiciarium non requirant. Verùm ſi non eſt notorium, & is, qui conuenitur, factũ negauerit. teſtes qui interfuerunt facto, monendi ſunt, non cogedi ad ferendum teſtimonium veritati. Niſi fortè timore aduerſæ partis conſtiterit iudici eos à ferendo teſtimonio reuocari: Licet ad hoc paſſim poſſint de iuris humani rigore compelli.

[* *Quod certificari deſideras an cùm aliquis de aliquo facto manifeſto ante iudicem conuenitur, hi qui facto interfuerint, cogendi ſint ad ferendum teſtimonium veritati.*]

IDEM.

Compelluntur teſtes etiam in criminali, quos accuſatus malitioſe accuſationi ſubtraxit. hoc dicit ſecundum verum & communem intellectum. Abbas.

CAP. IIII.

PEruenit ad audientiam noſtram, quòd cùm I. prior ſancti 1
Laurentij coram te fuiſſet de ſimoniæ & adulterij crimine accuſatus, quendam, qui contra eum ducendus erat in teſtimonium, iuramento adſtrinxit, vt non deponeret contra ipſum: & infra. Nos igitur attendentes, quòd nemo debet aduerſario inſtrumenta (quorum adpellatione teſtes continentur) ſubtrahere: & quòd tam ille, qui ſubripit inſtrumenta, quàm qui aduerſario parem aduocationis copiam ſubtrahit, iniquam oſtendit à ſe litem foueri, & experiri debet in ſe iudicis auctoritatem eluſam: reſpondemus, ad detegendum tantæ fraudis & calliditatis commentum ipſum teſtem merito eſſe compellendum.

Clemens. iij. Segobienſi epiſcopo.

Si res aliter probari non poteſt, etiam in cauſa criminali compellendi ſunt teſtes. h.d. ſecundum lecturam notabiliorem.

CAPITVLVM V.

PEruenit ad nos, quòd cùm à laicis enormis & intolerabilis 2
iniuria clerico multis adſtantibus & videntibus inferatur, Ex 2.comp.
iniuriantes in cauſam tracti, negant ſe tantũ facinus commiſiſſe. & cum læſus eorum teſtimonio, qui præſentes extiterãt, hoc probare deſideret, illi nolunt veritati teſtimoniũ perhibere: [*& infra.] Con. t.t. quòd hi, qui de rebus eccleſiaſticis teſtifi-

teſtificari recuſant: ſi aliter veritas nequiuerit elici, ad illud ſunt per cenſuram eccleſiaſticam compellendi.

[* *Sicq́ue fit vt eccleſiaſtica iuſtitia depereat & clericalis ordo vileſcat. Quia verò ſuper his tua nos duxit f. conſulendos.*]

al. ſignificauit.

IDEM. P.C. *ſignificaſti.*

Super conſanguinitate probanda cogendi ſunt teſtes. Ita communiter ſummatur. Sed Panorm. non placet hoc ſummarium, & ideo ſummat ſicut c. 1. ſupra eo.

CAPIT. VI.

CAeterùm, quòd ſuper conſanguinitate cogendus ſit teſtis perhibere teſtimonium veritati, non dubitatur à nobis, cùm id tam ius ſcriptum adprobet, quàm conſuetudo actibus vtentium adprobata, ſi ipſum conſtiterit odio, vel gratia, veritatem ſupprimere, aut timore.

Celeſtinus. iij.

Teſtis ſynodalis, qui coram ordinario ſuper matrimonio depoſuit, non compellitur iurare ſuper eo coram delegato. hoc primo. Propter ſuperuenientem infamiam, à teſtimonio repellitur. hoc ſecundo. Poteſt tamen ſi errauit, incontinenti, non ex interuallo, dictum ſuum corrigere. hoc tertiò.

CAPIT. VII.

PRæterea ſi teſtes publici, quos tua ciuitas nuncupat ſynodales, ſuper cauſa matrimonij coram te vel tuo capitulo ſemel teſtimonium reddiderint, non debent compelli, vt in præſentia alicuius delegati iudicis ſuper eadem cauſa iteratò præbeant iuramentum, dummodo alter fiat fides iudici delegato: niſi fortè articulus nouæ quæſtionis emergat. Huiuſmodi verò teſtes publico iure poſſunt propter infamiam à perhibendo teſtimonio remoueri, ſi eam poſtquam in communi recepti fuerant, contigerit contraxiſſe. Quorum teſtimonia, ſi quandoque non ſtudioſè, ſed in proferendo errauerint, & ſe incontinenti correxerint, reprobari non debent: ſecus autē erit, ſi correctioni ſuæ interpoſuerint interuallum.

Innocentius. iij. priori ſancti Fridiani & magiſtro P. canonico Piſano.

Cùm de fama & de vitio falſitatis inquiritur, cogendi ſunt teſtes. h. d. ſecundum Ioan. And. ſed ſecundum Panor. nimis reſtringit textum.

CAPIT. VIII.

SVper his: & infra. Cæterùm volumus & mandamus, vt ſuper inquiſitionis articulis, tam de fama electi, quàm literis contra eum ſub nomine longè maioris & ſanioris partis capituli deſtinatis, cogatis teſtes, qui nominati fuerint, perhibere teſtimonium veritati.

IDEM. archidiacono Mediolanenſi.

Teſtes, qui ſe ſubtrahunt, etiam in criminali cogendi ſunt.

CAPIT. IX.

Cùm

CVm contra magiſtrum R. ſuper eo, quòd dicitur falſas de ſede apoſt. literas reportaſſe, ac per ſe vel procuratorem fuiſſe vſum eiſdem, tibi direxerimus ſcripta noſtra, poſtulaſti per ſedem apoſt. oraculum edoceri, vtrum ſuper præfato vitio falſitatis teſtes compellere debeas nominatos. Nos igitur reſpondemus, quòd teſtes prædicti ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, per cen. eccle. debes adpel. remota, compellere veritati teſtimonium perhibere.

Honorius. iij. abbati S. Eugenij, & magiſtro G. canonico Señ. Ex 5. compil.

Non ſummatur propter varietatem lecturarum, nec etiam diuiditur.

CAPIT. X.

DIlectorum filiorũ Vulterani capituli ex parte vna, & epiſcopi Vulterani ex altera procuratoribus in noſtra præſentia conſtitutis: [* & infra.] Teſtes, qui fuerint nominati: præterquam ſuper criminibus (ſi ſe gratia vel timore ſubtraxerint, vel odio) per cenſuram eccleſiaſticam cogatis veritati teſtimonium perhibere.

[* *Dil. fi. nr. SS. Coſmæ & Damiani diac. Card. conceſſimus auditorem, coram quo cùm per conuentionis & reconuentionis modum ſuper diuerſis capitulis quæ ſub bulla noſtra vobis tranſmiſimus interclusa, lis fuerit legitimè conteſtata, &c.*] *ſic abſciſſum.*

IDEM epiſcopo Boñ. & magiſtro B. epiſcopo.

Ad detegendam veritatem coniurationis coguntur ſocij, etiam iurati.

CAPIT. XI.

VEnerabilis frater noſter archiepiſcopus Rauennateñ. propoſuit, ꝙ ciues Ceruiceñ. cum M. & L. quondam clericis eccleſiæ Rauenñ. quandã præſumpſerũt coniurationem facere cõtra eum, nihilominus in detrimentum eius dantes eis quandam pecuniæ quantitatem: & ad hæc cæla da ſe adſtringẽtes vinculo iuramẽti. vnde humiliter ſupplicauit, vt cùm cauſam ſuper his, & quibuſdam articulis vobis duxerimus committẽdam, & ipſe intentionem ſuam probare non poſſit, niſi teſtimonio ciuium prædictorum prouidere ei, ne pro defectu teſtium pereat ſua iuſtitia, dignaremur. Ideoque mandamus, quatenus monitione præmiſſa per cenſuram eccle. adpel. remota cogatis illos, quos videritis compellendos, vt ab huiuſmodi iuramento abſoluant, quos idem archiepiſcopus ad teſtimonium duxerit producendos: eos nihilominus (ſi ſe gratia, vel odio, vel timore ſubtraxerint) diſtrictione ſimili compellentes ad perhibendum teſtimonium veritati.

DE FIDE INSTRVMENTORVM.

TIT. XXII.

Gregorius.

Inſtrumenti exemplum non ſolenniter ſumptum, ſi idem non facit abſque originali, h. d. ſecundum ipſius mentem. Ex 1. compil.

CAP. I.

Si

SI ſcripturam authenticam non videmus: ad exemplaria nihil facere poſſumus.

Alexander.iij. P.C.Si quis.

Corruit inſtrumentum, ſi teſtes inſcripti deceſſerint, niſi ſigillum habeat authenticum, vel à notario ſit confectum.

CAPIT. II.

SCripta verò authentica, ſi teſtes inſcripti deceſſerint (niſi per manum publicam facta fuerint ita, quod appareāt publica, aut authēticum ſigillum habuerint, per quod poſſint probari) non videntur nobis alicuius firmitatis robur habere.

IDEM.

Ex 2.comp. *Reſcriptum apoſtolicum propter raſuram, in loco non ſuſpecto non cenſetur vitioſum. h.d. ſecundum mentem.*

CAPIT. III.

a al. Ambitiona EX literis veſtris accepimus, quod cùm cauſa, quæ inter magiſtrū A. & R. ſuper capella de Ambitoria [a] vertitur, de mandato noſtro ſuſceperitis terminandam, præfatus R. literarum ſibi copiam fieri poſtulauit. Qui cum eas argueret falſitatis, quia in narratione facti abraſæ ſunt, vbi ſcriptum eſt, intra parochialia: [*& infra.] Dicimus, [b] quòd propter abraſionem illam iudicari falſæ non poſſunt, nec etiam haberi ſuſpectæ, præſertim cùm priuilegia in poſſeſſionibus abradātur, & literæ in narratione facti (ſi erratū eſt) poſſunt incunctanter abradi.

b vel didiſcimus

[*Nos autem inſpicientes literas veſtras.]

Idem Eboracenſi epiſcopo.

Redarguenti priuilegium de falſo, iudex faciet illud exhiberi coram iudice & paucis, & in loco congruo & ſecuro: & interim ſtabitur ſententia lata per illud.

CAPIT. IIII.

ACcepimus literas, quas abbas ſancti Auguſtini contra Cantuarieñ. archiepiſcopum tranſmiſit: [*& infra.] Cum priuilegia non inſpecta non valeant argui falſitatis, & difficile ſit & periculoſum ea apud ſedem apoſt. exhiberi: præcipimus, vt vel exhibeantur eidem archiepiſcopo in clauſtro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo & ſecuro, vſque ad natiuitatem proximam ſancti Ioannis Baptiſtæ. Si verò nec venerit, nec ſufficientem reſponſalem miſerit, ei perpetuum ſilentium imponatis ipſa vlterius arguendi. Interim autem nolumus illa priuilegia vacillare: ſed præcipimus ſententiam, quæ eorum obtentu ſuper ſtatu monaſterij lata eſt, inuiolabiliter obſeruari: & infra. Iubemus etiam, vt archiepiſcopum in inſpectione priuilegiorum. xij. hominum numero faciatis eſſe contentum.

[*Nos itaque attendentes tempus ad proſequendam appellationem præſcriptum nullatenus expectandum.]

Celeſti-

Celeſtinus iij. abbati ſancti Secundi.

Inſtrumentum vel priuilegium, quo quis vtitur coram iudice, aduerſario integraliter legi debet. ſed ſolum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.

CAP. V.

COntingit interdum, vt dicitis, quòd quandocunque cum aliquo litem habetis, priuilegium veſtrum aduerſæ parti cogimini plenius exhibere: vnde accidit, quòd occaſione vnius capituli, ſuper quo conuenimini: plurima litigia ſciſcitantur: [† & infra.] Conſ.t.t.r. vt quandocunque ſuper exhibendo priuilegio vel indulgentia ſeu inſtrumento fueritis requiſiti: præſente iudice aut aliquibus prudentibus viris deputatis ab ipſo audiente parte contraria tantummodo recitetur, ita quòd ſi tantum ſuper vno capitulo quæſtio fuerit, illud ſolummodo deſcribatur, & aduerſæ parti copia eius fiat.

[† *Et ſic euidenter æmuli multarum cauillationum argumenta recipiũt, quibus etiam pacem & tranquillitatem veſtram impugnant. Quia vero intereſt noſtra iurgijs ſuſcitandis obuiare, & ſuſcitata decidere.*]

Innocentius iij. Mediolanenſi archiepiſcopo. Ex 3. compilat.

Inſtrumentum publica manu non confectum, habens ſigillum, cuius literæ non ſunt legibiles, vel ſcripturæ deletæ, vel enormem patitur fracturam, non probat. h.d. prout magis facit ad titulum. Et eſt caſus quotidianus & notabilis pro iſtis ſigillis antiquis. Panor.

CAP. VI.

INter dilectos filios G. abbatem de Scozula, & B. procuratorem tuum ſuper ſubiectis articulis, diu fuit in noſtro auditorio litigatum. Petebat ſiquidem abbas nomine monaſterij ſui à præfato procuratore tuo nomine Mediolanen̄. eccleſiæ reſtitui monaſterio memorato portum Scozulæ cum honore diſtrictu & iuriſdictione loci præfati, dicens ad monaſterium hæc omnia pertinere, hoc ipſum dicens de hominibus, qui habitant in Curteberunen̄. & tenent res monaſterij in Gralia: de quibus monaſterium obtinuerat in iudicio poſſeſſorio per ſententiam epiſcopi Veronenſis Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: ſaluo in omnibus iure addendi vel deminuendi, ſatagens comprobare omnia, quæ præmiſſa ſunt ad ſuum monaſterium pertinere. Primò per priuilegium Luithardi comitis quondam epiſcopi Lucani, qui monaſteriũ ipſum fundauerat, & ei, quæ præmiſſa ſunt, donauerat vniuerſa Secundò per inſtrumentum ſententiæ Aſperti, quondã Mediolanen̄ archiepiſcopi, quam ex delegatione Lodouici imperatoris tulit ſuper his pro monaſterio cõtra A. præfati Luithardi nepotem, qui ſuper his monaſteriũ moleſtabat. Tertiò per priuilegia Romanoru Impp. & præſertim Henrici, qui præmiſſa omnia monaſteria confirmabat, vel etiã conferebat. Quartò per inſtrumenta locationu, quas fecerant diuerſis perſonis

abbates monaſterij memorati. Teſtes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quòd monaſterium à lx. annis & citra, & à l. annis & ſupra, poſſederat ſupradicta: & quòd fama publicà erat, ea omnia præfato monaſterio, à iam dicto Luithardo fuiſſe donata. Sed contra priuilegium donationis à procuratore tuo multa fuerunt obiecta. Primò, quia ibi maximè adparebat conſumptum (videlicet in adnotatione indictionis) vbi potuiſſet falſitas facilius deprehendi. Secundò, quia cũ charta vetuſtiſſima videretur, recentior adparebat ſcriptura, tanquam non illo tempore facta fuiſſet. Tertiò, quia falſum ſigillum vicioſè videbatur adpoſitum, eo quòd à media parte ſigilli adparebat quædam imago non cum mitra in capite, ſed cũ pileo: nec induta põtificalibus, ſed regalibus indumentis, tenens in manu nõ baculum paſtoralem, ſed quaſi ſceptrum regale, cuius facies non adparebat integra, ſed dimidia, tanquam in illa medietate reſpiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, ſed quædam imago videbatur ex ea fuiſſe deleta: quia cera in ea parte, nec in colore, nec in planicie reliquæ parti ſimilis adparebat: vnde non epiſcopi, ſed imperatoris videbatur fuiſſe ſigillum, quod in vna medietate Cæſaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præſumebatur, vel filij, vel coniugis imaginem habuiſſe: nam in ipſo ſigillo nullæ aliæ literæ adparebant, niſi quæ nomẽ proprium cum hac adiectione, dei gratia, deſignabant. Sed cùm proprium nomen ipſius epiſcopi fuerit Luithardus, & in nomine proprio, quod exprimebat ſigillum, deletæ fuerant duæ literæ. ſecunda, quæ erat inter l. & t. & ſexta, quæ fuerat inter r. & u. ita, quòd ſi ſecũda o. & ſexta fuiſſet i. procul dubio non Luithardus, ſed Lotharius legeretur: quod etiam inde conuinci poterat, quòd ſecundum diſpoſitionem aliarum literarũ inter l. & t. non erat ſpacium, niſi quod potuiſſet vnam literam continere: cùm ſecundum integritatem huius nominis Luithardus inter l. & t. duæ literæ ſint diuerſæ, præterea inter r. & u. tam modicũ erat ſpacium, vt in eo nec hæc litera d. quæ maius occupat ſpaciũ, ſed hæc litera i. quæ minimum occupat, videretur formata fuiſſe. Rurſus cùm cera ſigilli ab interiori parte vetuſtiſſima eſſet, cera quæ poſita erat ab exteriori parte, quaſi ad conſeruationem ſigilli, recens erat & mollis. Quod cùm diligenter inueſtigatum fuiſſet, certo certius eſt compertum, quòd ſub vetuſto ſigillo charta fuerat perforata, & per glutinum nouæ ceræ, quæ fuerat poſita exterius, quaſi ad conſeruationem ſigilli, vicioſe fuit ipſi chartæ ſubiunctum. Eadem falſitatis ſpecie per vicioſam videlicet adpoſitionem ſigilli cætera fere priuilegia Romanorum Impp. præter priuilegia Henrici vel falſa reperta ſunt, vel falſata. Sed & ipſum Henrici priuilegium ad fidem

dem inſtruendam non videbatur ſufficere,quia nec erat publica manu confectum,nec ſigillum habebat authenticum,eo ꝙ erat ex media fere parte conſumptũ,nec plus de nomine proprio,niſi vltima medietas:videlicet icus, nec de cæteris literis niſi hæc adiectio,dei gratia,adparebat, ita quòd ex literis ipſis non magis poterat comprobari fuiſſe ſigillum Hẽrici, quàm Lodouici. Inſtrumentum quoque ſententiæ multis modis inueniebatur ſuſpectum,tum quia in ipſo quædam adparebant lituræ:tu quia ſubſcriptio notarij videbatur manus alterius fuiſſe,quam ſubſcriptio inſtrumenti, cùm tamen notarius in ſubſcriptione profiteretur ſe inſtrumentum manu propria conſcripſiſſe. Litera quoque recentior videbatur, quàm charta,& aqua videbatur encauſtum infectum, vt antiquius adpareret. In omnibus autẽ Imperialibus priuilegijs, quæ poſteriora fuerant,nulla eſt habita mentio de ſententia,quamuis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luithardi,qui dicebatur donationem feciſſe. Porrò ſi legitimum eſſet inſtrumẽtum ſententiæ, per illam tamen ſententiam nullum Mediolañ.archiepiſcopatui præiudicium poterat generari,cùm ipſa ſententia lata fuerit inter alios:& res inter alios acta, alij non præiudicet . Nec adteſtationes, quæ continebantur in inſtrumento ſententiæ, per quas legitima donatio Luithardi videbatur eſſe probata, poterant eidem archiepiſcopatui nocumentum aliquod irrogare,cũ inter alias perſonas,& in alio iudicio receptę fuiſſent. Cæterum memorati Henrici priuilegium,quod non ſolũ cõfirmationis,ſed etiam donationis videbatur fuiſſe , vnde rerũ dominium donatarum intelligi fortè poterat monaſterio adquiſitũ,quáuis ex forma petitionis,quæ in ipſo priuilegio declaratur,confirmatorium videretur fuiſſe, vnde tamen intelligatur eo modo,quo magis poſſet valere: diſtinguendũ videbatur:vt idem Henricus alia donauerit,& alia confirmauerit: cùm eadem legitimè nequiuiſſent confirmari pariter & donari:confirmari,tanquam prius habita & poſſeſſa:donari,tanquã tunc tradita & conceſſa:ac per hoc illa non poterant intelligi per priuilegium illud donata,ſed confirmata , cùm iuxta legũ ſanctiones,quod meum eſt,ex alia cauſa meum fieri nõ poſſit, niſi deſierit eſſe meum:[*& infra.]Cùm ergo priuilegiũ Hẽrici confirmatoriũ tantum extiterit; ſaltẽ quo ad illa, quæ deducta ſunt in iudiciũ,ſi principale non tenuit, nec acceſſoriũ, quod ex eo vel ob id dignoſcitur eſſe ſecutũ: [†& infra.] Per inſtrumenta verò locationis , nec eſt vtique probata proprietas:nec ad plenum poſſeſſio, cùm ad probationem rei propriç ſiue ad defenſionem non ſufficiat facta locatio: [& infra.]Cũ autem ſuper his fuiſſet diutius litigatũ,quia legitimè probata non fuerant quæ petebantur , ad monaſterium pertinere , ab

impetitione ipſius procuratorem tuum nomine tuo & Mediolanẽ. eccleſiæ ſententialiter duximus abſoluendum: quoniam cùm obſcura ſunt iura partium: conſueuit contra eum, qui petitor eſt, iudicari.

[*Præſertim cùm pars monaſterij viſa fuerit comprobare, tum per priuilegium conceſſionis, tum per inſtrumentum ſententiæ vel illa quidem legitimè fuerant à Luithando donata, & illa donatione per totum iudicium eſt vſa. vnde poſt donationem huiuſmodi eadem eidem non poterant redonari.]

[†Pari modo cætera priuilegia Romanorum imperatorum etiam ſi vera fuiſſent ac ſine ſuſpicione reperta, ad probationem tamen inualida probarentur.]

IDEM Cantuarienſi archiepiſcopo.

Non valent literæ ſuper abſolutione voti per cruce ſignatos impetratæ tacita veritate, vel expreſſa falſitate. CAP. VII.

QVod ſuper his & infra. Quæſiuiſti, quid agere debeas circa cruce ſignatos, qui dicentes ſe ab Apoſt. ſede redire, ſuper abſolutione ſua ignota cardinalium ſigilla reportant: cùm eis ſuper impedimentis expoſitis non fuiſſet de leui credendum. Ad quod taliter reſpondemus, quòd quando talibus literas indulgemus, illis, qui perſonas & facultates eorum plenius nouerunt, hoc modo ſcribimus, vt ſuper impedimentis expoſitis (inquiſita diligentius veritate) ſtatuant circa illos, quod animarum ſaluti, & ſuccurſui terræ ſanctæ magis nouerint expedire: prouidentes adtentiùs, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Vnde ſi tales per ſuppreſſionem veritatis, aut falſitatis expreſſionem, literas non ſolum cardinalium, ſed & noſtras, nec ſolum dubias, ſed & certas conſtiterit impetraſſe, carere volumus impetratis, & eis non obſtantibus ad voti executionem compelli.

IDEM Helienſi epiſcopo.

Si de extrauaganti dubitatur, an decretalis ſit authentica: aut eſt iuri conſona, & tunc iudicatur ſecundum illam: aut diſſona, & tunc Papa conſulitur. CAP. VIII.

PAſtoralis *officij diligentia, &c.* [‡ & infra.] Auctoritate præſentium duximus ſtatuendum, vt cùm decretalis aliqua, de qua iudex merito dubitet, allegatur: ſi eadem iuri communi ſit cõſona, ſecũdum eam non metuat iudicare: cùm non tam ipſius, quàm iuris cõmunis auctoritate procedere videatur. Verum ſi iuri communi ſit diſſona, ſecundum ipſam non iudicet, ſed ſuperiorem conſulat ſuper ea.

[‡Quæſiuiſti etiam quibus iudicijs fides ſit adhibenda Decretalibus de quorum auctoritate iudex poteſt non immerito dubitare, cùm plures inueniantur in compilatione ſcholarium, & allegentur in cauſis, de quibus per bullam non conſtituit, nec ipſa per metropoles inſinuata fuerunt. Quis

igitur

Quia igitur ſæpe contingit, quòd etiam coram nobis decretales huiuſmodi proponuntur, quas eſſe autenticas dubitamus f. t. benignius reſpondentes.]

IDEM epiſcopo ſancti Andreæ, & abbati de Broc.

Poſt publicatas adteſtationes vſque ad concluſionem poſſunt inſtrumenta produci. hoc primo. Conſuetudo loci facit inſtrumentum authenticum. hoc ſecundo.

CAP. IX.

CVm dilectus: & infra. Ad ſecundam quæſtionem duximus reſpondendum, quòd vtraque pars poteſt inſtrumentum etiam poſt publicationem adteſtationum vſque ad definitiuæ ſententiæ calculum exhibere ante, quàm ſit in cauſa concluſum. Super tertio verò articulo reſpondemus, quòd ſi conſuetudo illius patriæ obtinet adprobata, vt inſtrumentis illius regis fides adhibeatur: vos ea ſecurè poteritis admittere: præſertim cùm ſupradictus rex tantæ fuerit honeſtatis, quòd ipſius inſtrumenta maximæ auctoritatis ſint in partibus Scoticanis.

IDEM Petro ciui Viterbienſi. Ex 4. compilat.

Falſitas inſtrumenti, vel quod deeſt inſtrumento, probari poteſt per teſtes.

CAP. X.

CVm Ioannes eremita à te centum triginta[a] libras Senen. ex cauſa mutui coram Donadeo & Io. iudicibus Viterbien. petijſſet, & tu ex aduerſo proponeres, quòd cùm idem in centum & octoginta libris tibi pro precio domus, quam eidẽ vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immerito debebat compenſare. Tandem cùm ſuper hoc & quibuſdam alijs articulis inter vos fuiſſet aliquandiu litigatum, iudices adteſtationibus publicatis te ſententialiter condemnauerunt, vt eidem prædictæ domus poſſeſſionem vacuã traderes, & à creditoribus liberatam: & infra. Cùm igitur ab hac ſententia ad noſtram audientiam duxeris adpellandum, & nos tã tibi, quàm prædicto I. T. ſubdiaco. & capellanum noſtrũ dedimus auditorem, ex parte tua fuit propoſitum ſupradictę domus venditionem non puram ſed conditionalem potius extitiſſe, ac nullatenus teneri ad traditionẽ ipſius, quatuor nihilominus teſtibus ad hoc probandum inductis. quod etſi nouum eſſet capitulum, pendebat tamen ex veteri. qui iurati depoſuerunt ſe interfuiſſe contractui inter te & prædictum I. ſuper eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarũ precium tibi fuerat conſtitutum, tali videlicet adiecta cõditione, vt tu domum ipſam inhabitares liberè in vita tua, & poſt obitum tuum M. & R. natis tuis eiuſdẽ I. nepotibus remaneret: cuius conditionis intuitu domum ipſam eidem I. pro minori precio vendidiſti, cùm à G. morãdi pro ipſa CC. libras potuiſſes habere. anni verò menſis & diei, quo vẽditio facta fuit, iidẽ teſtes ſe dixerũt minimè recordari. Dictus verò I. venditionẽ

[a] lxxx. vet. ſed malè.

 non

non conditionalem, ſed puram propoſuit extitiſſe, ad hoc probandum publicum exhibens inſtrumentum: [*& infra.] Tabellionem quoque, qui confecerat inſtrumentum: & vnum ex teſtibus in inſtrumento ſubſcriptis ad id probandum induxit: [†& infra.] Porrò cū dubitatio fuiſſet exorta, vtrius deberet probatio præualere, pro tua fuit parte propoſitū, quia etſi eandem vim obtineant inſtrumentorum fides, & depoſitiones teſtium in litibus exercendis, non tamē quodlibet inſtrumentū tanti debet eſſe momenti, vt trium vel plurium idoneorū teſtiū depoſitionibus præferatur: [‡& infra.] Ad hoc autem idē Io. ex aduerſo reſpondit, quòd cùm intentionem ſuam per iā dictum fundauerit inſtrumentū, ac tu in modum exceptionis venditionem ipſam non purè, ſed conditionaliter celebratam eſſe proponas, nec per teſtes ad hoc à te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideo non adpareat quòd ſuper illa vēditione deponant, quam conſtat per dictum inſtrumentū determinato tempore fuiſſe contractam, huiuſmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verùm reſponſionem iſtam eſſe proponebas inualidam: quoniam cùm vtraque pars à nobis interrogata, fuiſſet in iure cōfeſſa, quòd vnica tantum venditio ſuper domo contracta fuerit: & ex depoſitionibus teſtium liqueat vendionem conditionalem fuiſſe: ex vtriuſque cōfeſſione colligitur eiuſdē domus venditionem conditionalē extitiſſe, non purā, non obſtante ꝙ ipſa interrogatio facta fuerit poſtquā à partibus extitit in cauſa cōcluſum, cùm iudex (qui vſq; ad prolationē ſententiæ debet vniuerſa rimari) poſſit interrogare de facto quotiēs dubitationis aliquid occurrit, [**& infra.] De cōſulta. f. n. pronunciauimus, venditionem prędictæ domus fuiſſe conditionaliter celebratam, & te ob hoc nullatenus obligatum ad traditionē ipſius: ſuper hoc memorato I. ſilentiū imponentes. Sententiā verò iudicum prædictorum, qui aliàs iuſtè pronunciaſſe noſcuntur (cùm huiuſmodi exceptio coram ipſis nec probata fuerit nec obiecta) quò ad dictum capitulum infirmamus, eā quò ad alios articulos auctoritate apoſtolica confirmantes.

Vide l. Gratianus. §. offerri. ff. de act. em.

*[*In quo profitebaris te propria voluntate vendidiſſe ac tradidiſſe domum ipſam eidem Io. heremitæ, & poſtea C. LXXX. librarum precium recepiſſe.]*

[†Sed licet tabellio venditionem puram extitiſſe firmauit prout in ſerie inſtrumenti continetur, vtrum tamen ſub conditione vel pure fuerit contractus initus dixit ſe minimè recordari.]

[‡Satis eſt etenim ſi propter tabellionis auctoritatem qui ſuum officium fideliter adimplere præſumitur, cùm ad hoc ex iuramento teneatur tanta fides adhibeatur inſtrumento confecto quanta foret duobus idoneis teſtibus adhibenda: ſed cùm per quatuor teſtes omni exceptione maiores

fuerit

fuerit maniſeſtè probatum ſupradictam venditionem fuiſſe conditionaliter celebratã, eorum depoſitiones aſſerunt inſtrumento merito præferendas.]

*[** His igitur & aliis tam coram nobis quàm quorum prædicto capellano prepoſitis & plenius intellectis.]*

Honorius tertius.

Defectus literæ, non viciat reſcriptum. CAP. XI.

EX parte chariſſimæ in Chriſto filiæ B. quondã Anglicorum reginæ fuit propoſitum [& infra.] Quia reſcriptum apoſtolicum pro eo quòd in hac dictione, ſpoliarunt, hæc figura O. deerat, adſeritur vicioſum: mandamus, quatenus hoc non obſtante in negocio ipſo ratione præuia procedas.

p.e.ex parte.ſu. de foro competenti. Ex s. compilat. Reliqua quę hic deſunt reperies ſup. in c. ex parte. de foro competenti.

Gregorius nonus priori ſancti Bartholomæi, & decano de Arcubus Lugdun̄.

Licitè adpellatur à iudice, qui parti hoc petenti, non facit edi communia inſtrumenta. CAP. XII.

G. Perpetuus vicarius eccleſiæ de Recham nobis expoſuit, quòd cùm prior & conuentus de Ledis eum ſuper decimis coram iudicibus auctoritate Apoſt. cõueniſſent, & dictus G. ſuper ſimilibus coram ipſis reconueniſſet eoſdem, quia dicti iudices copiam quorundam inſtrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem ſuam ſuper principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum inſtantia poſtulanti: noſtram audientiam adpellauit. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocato in ſtatum debitum &c.

Idem.

Scriptura contrariæ ab eodem producta, fidem non faciunt.

CAP. XIII.

IMputari ei poteſt, qui contrarias inter ſe ſcripturas in iudicio protulit fidem ſibi adinuicem derogantes, cùm in ipſius fuerit poteſtate, quam voluerat non proferre.

Idem.

Si in inſtrumento debiti exprimitur cauſa, condemnatur debitori, niſi probet indebitum: ſi non exprimitur, neceſſe eſt, vt creditor probet id fore debitum. CAP. XIIII.

SI cautio, quam à te indebitè proponis expoſitam, indeterminatè loquatur, aduerſarius tuus tenetur oſtendere debitum, quod continetur in ea. Sed ſi cauſam, propter quam huiuſmodi ſcriptura proceſſerit, expreſſeris in eadem: confeſſioni tuæ ſtatur: niſi probaueris te id indebitè promiſiſſe.

Idem I. tabellioni.

Auctoritate ordinarij poteſt notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere. CAP. XV.

CVm P. tabellio morte præuentus, quædam non perfecerit inſtrumenta, quæ in nota redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate or-

dinarij iudicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

IDEM.

Inſtrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate ordinarij, eandem vim habet cum originali. CAP. XVI.

SI inſtrumenta propter vetuſtatem, vel propter aliam iuſtam cauſam exemplari petantur. Coram ordinario iudice vel delegato ab eo ſpecialiter præſententur: qui ſi ea diligenter inſpecta in nulla ſua parte viciata repererit: per publicam perſonam illa pręcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

DE PRAESVMPTIONIBVS.

Ex 1. compilat.

TITVLVS XXIII.

Salomon in Parabolis.

Sicut manifeſtè nocens eſt pœnæ obnoxius: ita & occultus, licet poſtea dicat ſe ioco feciſſe. CAP. I.

SIcut noxius eſt, qui mittit lanceas & ſagittas in mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico ſuo, & cùm fuerit deprehenſus, dicit ludens feci.

IDEM[a].

a In iudicio duarum mulierum lib. 3. Reg. ca. 3.

Ex violenta præſumptione fertur definitiua, & eſt caſus notabilis.

CAP. II.

ADferte mihi gladium. Cumque attuliſſent, ait: diuidite infantem viuum, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cuius filius erat viuus, ad regem (commota ſunt quippe viſcera eius ſuper filio ſuo) obſecro domine, date illi infantem viuum, & non occidatur: è contrario alia dicebat, nec mihi, nec tibi: ſed diuidatur. Reſpódit rex, & ait: Date huic infantem viuum, & non occidatur. hæc eſt enim mater eius.

Salomon in Parabolis[b].

b Hieron. ſuper parabol.

Conuerſatio in adoleſcentia facit præſumptionem in ſenectute.

CAP. III.

Prouerb. 26.

EX ſtudijs ſuis intelligitur puer. Quicunque enim virtutibus ſtudet, cum modeſtia cõtinentię, auditioni ſapientum, obſeruantiæ mandatorum dei, maximè ſimplicitati & humilitati [c] videris, huius munda & recta opera intellige.

c in diuinis

Bonifacius papa epiſcopis Galliæ.

Præſumitur contra illum, qui dilationibus ſubterfugit iudicium.

CAP. IIII.

NVllus dubitat, quòd ita iudicium nocens ſubterfugit, quemadmodum vt abſoluatur, qui eſt innocens, quærit. confitetur enim de omnibus, quiſquis ſe ſubterfugere iudicium dilationibus putat.

Gregorius

Gregorius in homilia.

Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum adſirmare præſumitur.

CAP. V.

NOnne bene dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmoniũ habes? Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo. Ioan. 8.

Duo quippe illata fuerunt ei: vnum negauit, alterum tacendo conceſſit.

Idem maximo epiſcopo.

Ex præteritis præſumitur circa futura. CAP. VI.

MAndata cœleſtia efficacius gerimus, ſi noſtra cum fratribus onera partiamur. Proinde ſuper cunctas eccleſias Siciliæ te vices apoſtolicæ ſedis miniſtrare decernimus.

Quas non loco tribuimus, ſed perſonæ. Quia ex tranſacta in te vita didicimus, quid de ſubſequenti conuerſatione tua præſumamus. Idem.

Ex vicinitate præſumitur notitia facti loci vicini.

CAP. VII.

QVoſdam: & infra. Aphrica verò qualiter mortalitate, & languoribus vaſtetur: quanto viciniores eſtis, credo quod ſubtilius cognouiſtis.

Idem Victori epiſcopo.

Præſumitur factum notum in vicino loco, quod eſt notum in remoto.

CAP. VIII.

QVanto: & infra. Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo peruenit.

Hieronymus ſuper Oſee.

Ex præteritis præſumitur circa futura. CAP. IX.

SCribam eis multiplices leges meas. Ex prius datis, & neglectis adparet, quod has negligent.

Alexander tertius decano Caſſieñ. al. Cant.

Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non eſt veriſimile. CAP. X.

QVia veriſimile non eſt, quòd H. presbyter perſonatum eccleſiæ R. capellano conceſſerit, & ab eo eiuſdẽ eccleſiæ acceperis vicariam. Prouideas ne ſuper hoc probationẽ recipias, niſi communis loci fama id habeat, vel tales perſonæ adpareant, de quibus veriſimile non ſit, quod debeant deierare. Quoniam ſæpe cõtingit, quòd teſtes facilè corrupti inducantur ad falſum teſtimonium proferendum.

Idem Genueñ. archiepiſcopo.

Per cohabitationem diutinã & famam de matrimonio & contractibus matrimonialibus, ac alia adminicula probatur matrimoniũ. Panor. Ex ti. de ſponſa.

CAP. XI.

ILlud quoque nobis innotuit, quòd cùm libera mulier per decem annos & vltra, cuidam ſeruo ſcienter cohabitauerit,

& ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipſum adſerit ſuũ non eſſe maritum. Verùm vir eam vindicans in vxorem, oſtendit publicum inſtrumentum, in quo ſeſe coniuges nominant, & per quod ipſum ei donationem propter nuptias feciſſe adparet. Mulier verò inſtrumentum illud adſerens vitioſum, vt ſeruo dominus fraudaretur, plures teſtes produxit, quòd ille ab amicis eius ſæpe rogatus, vt eam diſpenſaret, nec deſponſaſſe, nec deſponſaturum ſe ipſam firmiter adſerebat. vir autem non niſi prædicto inſtrumento, & quibuſdam teſtibus, qui viderant anulos deferentem ipſam, probauit vxorem: ſed mulier de more illarum, quæ panes vendunt, ſe anulos detuliſſe dicebat. Verùm quia in huiuſmodi dubietate, fama viciniæ magis debet attendi, ſi fama loci habet, quod vir ipſam in lecto, & in menſa ſicut vxorem tenuerit (cum matrimonium ſit maris & fœminæ coniunctio indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens) cogenda eſt mulier, vt eidem viro adfectu ſeruiat coniugali, præſertim ſi præſcriptum inſtrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium ſuum fideliter adimpleuit.

Idem arch. Genuẽſ.

Per violentam præſumptionem probatur carnis copula.

CAP. XII.

Ex 2. compilat. LIteris fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, quod cum P. ab A. muliere, quam in vxorem acceperat, peteret ſeparari, adcuſatores matrimonij produxerunt teſtes firmiter adſerentes, quod poſtquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, conſanguineum viri eiuſdem ſolũ cum ſola, nudum cum nuda, in eodem lecto iacentem, ea (vt credebant) intentione, vt eam cognoſceret carnaliter, viderunt multis locis ſecretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis [[1] & infra.] Cõſul. t. t. reſpõdemus, quod ex huiuſmodi violenta, & certa ſuſpicione fornicationis, poteſt ſententia diuortij promulgari: ita quidem, vt vir licentiam habeat, mortua illa ducendi aliam, muliere ſine ſpe coniugij remanente.

[[1] *Et publica fama conſentit quod poſt contractum matrimonium ſe miſcuerunt ad inuicem, quod in præſentia tua publicè, vt aſſeris ſunt confeſſi, quamuis & id ſe poſt contractum matrimonium feciſſe negarent. dicitur quoque de muliere prædicta, quod de marito ſe ſimulans concepiſſe alienum partum iam baptizatum vt ferunt ſe mentita eſt peperiſſe & rebaptizari faciens, virum ſuum decepit. procedente verò tempore cùm fama empti alieni partus fraudem detegeret parentib. à quib. eum emerat occultè reſtituit. poſtea veneficum potum & alias vitæ inſidias viro paraſſe eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos duxit tua f. conſulendos ſi ad diſſoluendum matrimonium prædictæ probationes ſufficiant.*]

Cle-

Clemens.iij.

Idem dicit, vt præce. cap. CAP. XIII.

TErtio loco quæſtionis huiuſmodi modum tua.ſ.petiit explicari, an iuuenis ſponſam, in quam per verba de præſenti cõſenſit, debeat vxorem habere, ad quorum matrimonium impediendum neptis ipſius ſponſæ proſiliens, ſe à iuuene carnaliter præcognitam proponebat: à qua producti teſtes dixerunt ſe pro certo credere, quod illa dicti iuuenis extiterit cõcubina: adiicientes, quod eos inſimul viderant per plana & nemora, vias, inuia, pluries conuagantes: & teſtimonium viciniæ ſuper hoc recepiſſe dicebant. Ad maiorem verò certitudinem (quia minus ſufficienter credidiſti eſſe probatum, quod eadem mulier adſerebat) tam ipſa, quàm iuuenis iuramentis adſtricti ſeorſum confeſſi ſunt, quod ſe inuicẽ carnaliter præcognouerant: licet iuuenis nollet ab ea, quam deſponſauerat, ſeparari. Nos autem, quæ dicta ſunt intelligentes, præſertim cum hoc non dicatur occultum, ſed quaſi prædicetur à pluribus manifeſtum, conſultius eſſe credimus, vt matrimonialiter non coniungantur, ſed ſolutis ſponſalibus ſeparẽtur.

Innocentius tertius Niuernẽ. epiſcopo & archidiacono. Bituricẽ. Ex 3. compilat.

Propter præſumptionem etiam vehemẽtem, non debet quis de graui crimine condemnari. CAP. XIIII.

LIteras veſtras recepimus, cõtinentes, quod cùm cauſa, quæ vertitur inter Altiſſiodorẽ. epiſcopum, & quoſdam burgenſes de charitate, quos idem epiſcopus, de hęreſi impetebat, vobis & abbati Collonenſi, à ſede apoſtolica delegata fuiſſet, vtraque pars vos duos ſub certa pœna, ſibi arbitros ſtatuerunt, delegata vobis nihilominus poteſtate reſeruata: G. autem lator præſentium vnus ex illis hæreſim ſuam fuerat publica voce confeſſus, & de fratre ſuo ſimiliter recognouerat, quod eodem ſecum laborabat errore: [•& infra.] Nos vero *ex his quæ ſcripta ſunt.* prædictum G. ſuſpectum de hæreſi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat, poſtea ſe dixiſſe negauit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, adſerendo illum hæreticum, vel periurium poſtea commiſit in Deum, purgando illum de hæreſi: quorum vtrunque reddit illum valde ſuſpectum: quanquam veriſimilius videbatur, quòd eo tempore, quo tanquam verè pœnitens ab hæreſi reuertebatur ad fidem, tam graue mendacium non dixiſſet præſertim in fratrem, quem tanquam chariſſimum, non adſeruiſſet hæreticum, niſi fuiſſet accenſus zelo fidei orthodoxæ. vnde præſumitur, quòd cum poſtea purgauit illum de hæreſi, turpiter deierauit. Quocirca mandamus, quatenus cum propter ſolam ſuſpicionem (quamuis vehementem)

tem) nolumus illum de tam graui crimine condemnari, talem & tantam ſecuritatem recipiatis ab ipſo, præter iuratoriam cautionem, quod timore pœnæ corporalis debeat coerceri, diſcretam ei pœnitentiam iniungentes, ex qua valeat adparere vtrum in tenebris ambulet, an in luce: vtrúmve ſit verè pœnitens, an fictè conuerſus: & ſi eum hoc modo verũ catholicum cognoueritis, non ſinatis ipſum indebitè moleſtari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

[* *Qui cum de fide ſua coram ven. f. n. Bituricen. archi. conueniretur, eique purgatio facienda per eundem* V V. *qui verè pœnitens & catholicus credebatur, eſſet indicta, tunc ipſe* V V. *fratrem ſuum quem publicè aſſeruerat hæreticum, præſtito iuramẽto catholicum eſſe firmauit, & ſic à præfato epiſcopo duo contraria proponebatur dixiſſe: vnde ab epiſcopo & periurus & hæreticus cenſebatur. Ex contrario verò idem* V V. *propoſuit quod licet de ſe publicè confeſſus fuiſſet, nihil tamen de fratre fuerat confeſſus. vnde bene poterat illum purgaſſe, maxime cum à duob. capellanis de Albiniaco, qui conſcientiam illius nouerant, ſe dicat audiuiſſe quod tanquã catholicum poterat illum securè purgare, qui eorum literas poſtea vobis oſtendit, ſed epiſcopus ſuper eo quod de fratre negauerat, protinus eum per ipſum & vnum presbyterum & alium diaconum coram vobis conuicit: vnde ipſum prolapſum in hæreſim aſſerebat. Nos igitur in prædictum* V V. *contrarietates notabiles attendentes, ipſum ſimul: cum literis noſtris ad præſentiam noſtram tranſmiſiſtis. bonis eius interim annotatis, donec de perſona eius & bonis quod ſtatuendum foret, ſtatuere curaremus, adiicientes quod cum idem* V V. *apud vos cum quibuſdam inſtaret, vt purgationem reciperetis ipſius ſicut aliorum quorundam vos iuramentum eius, eo quod ſibi contrarius videbatur admittere noluiſtis, purgatione tamen pro eo per manum* VIII. *bonorum virorum admiſſa. quia verò vulpeculæ quæ moliũtur vineam domini demoliri, ſagaci ſunt ſtudio capiendæ, nam vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos.*]

Idem Cenadieñ. epiſcopo & abbati Deciquorum.

Non præſumitur incontinens in ſenectute, qui in iuuentute continuit, maxime ſi eſt literatus. CAP. XV.

CVm in iuuentute ſua Quinqueeccleſieñ. epiſcopus adeò ſe maturum, honeſtum & prouidum exhibuerit, vt ab eccleſia Romana meruerit pallio decorari, non eſt de leui credendum, quod poſtquam ad ſenilem peruenit ætatem, turpiter abiecerit iugum domini, fœtores libidinis amplexando: cum labes huiuſmodi quæ nonnunquam in iuuentute cõtrahitur, in ſenectute frequentius expietur. Quis præterea de facili crederet, quod vir præditus ſciẽtia literarum, propriæ ſalutis oblitus, ad eã paſſionis ignominiã ſe cõuerteret, vt cum propria nepte abominabilem perpetraret inceſtum? cum etiam ſecundum ſententias ethnicorum naturale fœdus inter tales perſonas, nihil permittat ſæui criminis ſuſpicari. Licet igitur rex

Hungariæ eundem epiſcopum nobis per nuncios & literas de tali crimine detuliſſet, poſtulās, vt malum huiuſmodi perniciosum exemplo de Hungarica eccleſia tolleremus: Quia tamen eius ſuggeſtio non de charitatis radice procedere videbatur, noluimus aures noſtras, quaſi malignis delationibus inclinare. Sed vt probaremus, ſi ſpiritus eſſet ex deo. Autienſi epiſcopo dedimus in mandatis, vt prudenter & cautè à coepiſcopis indagaret, vtrum præfatum epiſcopum crederent tali labe reſperſum. Qui nobis poſtmodum reſcripſerunt, quòd eum virum honeſtæ conuerſationis eſſe credebant, perſonam illius multipliciter commendantes.

Idem archidiac. & præpoſito Medioleñ.

Is, pro quo beneficiando ſcribitur cum clauſula ſi idoneus fuerit, nō tenetur probare ſe idoneum, cùm idoneus præſumatur.

CAP. XVI.

DVdum archidia. Mediolan. dedimus in mandatis, vt C. ſcholarem à presbytero ſancti Victoris in clericum eiuſdem eccleſiæ recipi faceret & in fratrem:* & infra. Sed presbyter memoratus archidiaconi declinans examen, adſeruit, quòd nequaquam ſufficiebant duobus clericis facultates eccleſiæ memoratæ, adiiciens, quòd prædictus C. non erat idoneus ad illius eccleſiæ beneficium obtinendum: & infra. Cauſam vobis duximus cōmittēdam ita, vt ex illa clauſula, ſcilicet ſi perſona fuerit idonea, quæ noſtro reſcripto reperitur inſerta, eidem ſcholari probandi ſe idoneum nulla neceſſitas imponatur, cùm prima facie præſumatur idoneus: niſi aliud in contrarium oſtendatur.

*Vide Angelum

DE IVREIVRANDO.

TIT. XXIIII.

Gregorius tertius[1], *vniuerſis chriſtianis epiſcopis.*

Agi poteſt ad relaxationem iuramenti, cuius implementum turpitudinem continet ex parte ſuſcipientis. hoc dicit quoad intellectum, & eſt caſus notabilis. Abbas.

al. octauus quod rectius eſt. Hoc cap. inordinate & præpoſtere ſequentib. eſt præpoſitum cū ſit ex. 2. cōpil. ſequentia autem ex. 1.

CAP. I.

EX adminiſtrationis & infra. Quoniam igitur *creditores ad vſuras ſibi ſoluendas in manifeſtum periculum animarum iuramento debitores adſtringunt Nos eorum ſaluti volentes iuxta debitum proſpicere, & iniquum grauamen à debitorib. remouere. & ab iis præcipuè qui vel ſua dederint ad ſuccurſum terræ Hieroſolymitanæ præſtandum vniuerſis vobis.*] Mandamus, quatenus creditores ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis præſtita, relaxanda *ſub. contradict. app. ob.* eccleſiaſtica diſtrictione cogatis.

Grego-

Gregorius.

Non valet iuramentum præſtitum à prælato de non repetendis rebus eccleſiæ. Vel ſic: A iuramento meticuloſo ſit abſolutio per iudicem eccleſiaſticum. CAP. II.

a PEruenit ad nos Laudiceñ. Epiſcopum ab Ar. comite rebus ſuis ſpoliatum, & iurare compulſum, quòd non repeteret ſic ablata. Cognita igitur contumelia, valde doluimus: adſerentes ipſum epiſcopum nullius iuramẽti vinculis ſuper hoc poſſe conſtringi: quem tamen abſoluimus: quia nefandiſſima coactione iurauit.

Idem regi Francorum.

Non deierat, qui iuramenti implementum in melius commutat. Et non adſtringitur quis iuramento ad implendum, quod iurauit, ſi ab alia parte non impletur, cuius reſpectu præbuit iuramentum.

CAP. III.

a PEruenit ad nos [*& infra.] Nõ enim propoſitum aut promiſſum infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiam ſi promiſſum tuum iuramento, vel fidei obligatione interpoſita, cõditione firmaſſes, aliquatenus teneris, ſi conſtat eum conditioni minime paruiſſe.

[*Quod cum iam pridem ad partes Aluerniæ. &c.]

Idem Petro ſubdia.

ex i. de electiõe l. ... comp.

Ponitur forma iuramenti ſeptem cap. continẽs, ſecundum quam iurant papæ epiſcopi: ſed hodie omnes recipientes dignitatem à papa ſibi iurant. hoc ſit pro ſummario & diuiſione. CAP. IIII.

EGo N. epiſcopus ab hac hora in antea fidelis ero ſancto Petro, ſanctæq; Romanæ eccleſiæ, dominóq; meo papæ C. eiúſq; ſucceſſoribus canonicè intrantibus. Non ero neque in conſilio neq; in facto, vt vitã perdat aut mẽbrum, vel capiatur mala captione. Conſiliũ, quod mihi aut per ſe, aut per literas aut per nuncium manifeſtabit: ad eius damnũ nulli pandã. Papatum ſanctæ Romanæ eccleſiæ & regulas ſanctorum patrum adiutor ero ad defendendum & retinendum (ſaluo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad ſynodum veniam: niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Legatum ap. ſe. quem certum eſſe cognouero, in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adiuuabo.

Limina apoſtolorum ſingulis annis aut per me, aut per certum nuncium viſitabo: niſi eorum abſoluar licentia. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta euangelia.

Vrbanus papa.

Non tenetur clericus epiſcopo ſuo obedientiæ iuramentum præſtare, niſi ratione adminiſtrationis ſibi conceſſa. CAP. V.

NVllus epiſcopus clericos ſuos (niſi fortè, quibus eccleſiaſticarũ rerũ commiſſa fuerit diſpenſatio) ſibi iurare cõpellat.

Alexander

Alexander tertius epiſcopo Vigileñ.

Qui ſe obligauit ad vſuras ſoluendas, ſoluere non cogitur, niſi iurauerit: quo caſu cogitur, ſed repetit.

CAP. VI.

DEbitores ad ſoluendas vſuras, in quibus ſe obligauerant, cogi non debẽt. Si verò de ipſarum ſolutione iurauerint: cogendi ſunt domino reddere iuramentum, *vt creditorib. vſuræ à debitorib. ſoluantur*. Et cùm vſuræ ſolutæ fuerint, creditores ad eas reſtituendas ſunt eccleſiaſtica ſeueritate (ſi neceſſe fuerit) compellendi.

Idem Rothomageñ. archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis.

Debitor, qui iurauit creditori nullum grauamen ſuper re pignorata inferre, donec ſolueret debitum, non auditur repetens pignus volẽdo compenſare fructus in ſortem: ſed debet prius debitum integraliter ſoluere, & demum rem cum fructibus inde perceptis expoſcere. hoc dicit, & eſt caſus not.

CAP. VII.

AD noſtram noueritis audientiam perueniſſe, quòd cũ P. *Seneſcula tempore guerræ, quæ fuit inter chariſſ. fi. noſtrum H. illuſtrẽ Anglorũ regem & filios eius pro tuitione regni Fracorum*, quibuſdã nominibus certam ſummã pecuniæ mutuaſſet, quaſdam ab eis poſſeſſiones & reditus recepit in pignore, ipſos iuramenti religione adſtringens, quòd ſuper illis, donec ſoluerent ſibi pecuniam, nullum ei grauamen inferrent. Licet autem de poſſeſſionibus illis & reditibus nondum ſortem, deductis expenſis, receperit, tu tamen frater archiepiſcope eum propter hoc excommunicationis vinculo adſtrinxiſti: [*& infra.] Ideoque mandamus, quatenus recepta à præfato P. ſufficienti cautione quòd veſtro debeat parere mandato: abſoluatis eundem. Deinde debitores eius, qui prædictas poſſeſſiones & reditus contra iuramentum ſubtraxiſſe dicuntur, ſi ita eſt, eos eccl. cen. cogatis, vt hæc reſtituant, nec ſibi moleſtias inferant, donec ei pecunia perſoluatur. Cùm autem ei pecuniam, ſicut iurauerunt, perſoluerint: vos ipſum ad reſtituẽdum, quicquid (deductis expenſis) vltra ſortem recepiſſe conſtiterit, inducere ſtudeatis: & ſi commonitus non fecerit, in eandem excommunicationis ſententiam reducatis eundem.

[**Exinde vobis literas noſtras cogimur deſtinare, præſertim cum ille ſicut aſſerit, ſorte ſua velit eſſe contentus.*]

Idem Senoñ. archiepiſcopo.

Si iuramentum per metum extortum ſeruari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ ſeruandum eſt: eccleſia tamen Roman. conſueuit à tali iuramento abſoluere. p.c. ſicut Romana.

CAP. VIII.

SI verò aliquis quenquã grauiſſimo metu ſub religione iuramenti, ſuum ius refutare coegerit, ipſumq́; ſibi retinuerit,

rit, quia nos conſulere voluiſti, an alter eorum vel neuter id habere debeat: Duximus tibi reſpondendum, quòd nō eſt tutum quemlibet contra iuramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quod ſeruatum vergat in interitum ſalutis æternæ: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra iuramentum proprium, ne auctores periurij videamur. verum aliquando in Ro. eccle. à pluribus præ. n. factum eſſe recolitur, quod clerici, qui coacti miniſterium eccleſiæ abiurarunt, de iuramento abſolutionis beneficium meruerunt, & ad coercendam iniquitatem eorum, qui eccleſiaſticos viros ad præſtandū illud compulerant, permiſſi ſunt in eadem eccleſia miniſtrare.

al. arcon.

Idem[1] Sardineñ.[2] epiſcopo.

Monachi pro debito monaſterij iurant ſtare in obſtagio, & fideiuſſores, qui iurauerunt creditorem indemnem ſeruare, iuramenta ſeruare coguntur.

CAP. IX.

EX reſcripto, quod nobis eſt præſentatū, innotuit abbatem Tremeñ. cum Petro ſuper ſumma octo milliū ſolidorum taliter conueniſſe: & infra. Super hæc prædictus abbas quoſdam ex monachis obſides dedit, qui de obſeruanda conuentione iurauerunt, vt ſi ipſi deficerent, alij monachi loco eorū in obſtagio ponerentur. Inſuper ſi fidem dicti monachi non ſeruarent, abbas dedit eidem V. & eius vxorem fideiuſſores: qui ſimiliter fidem præſtitiſſe dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam abbatem, quàm monachos, quàm V. & vxorem ipſius monere curetis, vt ſicut iurarunt, eandē conuentionem faciant adimpleri, alioquin abbati & monachis ingreſſum interdicatis eccleſiæ: & in terra præfati V. & vxoris eiuſdem vſque ad dignam ſatisfactionem inhibeatis diuina officia celebrari.

Idem. Lundoñ.[3] & Vigorieñ. epiſcopis.[4]

Periurus eſt & ab eccleſia remouendus, qui non neceſſitate, ſed voluntate venit contra licitum iuramentum.

CAP. X.

QVerelam R. canonici Linconieñ. accepimus, quòd cū V. clericus ei duos biſantios nomine eccleſiæ de ſtatera ſe annuatim ſoluturū interpoſito ſacramento firmaſſet, per biennium ab huiuſmodi penſionis ſolutione ceſſauit. Quoniam igitur non merentur eccleſias regere, qui ſunt crimine periurij irretiti, mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit memoratum V. contra iuramentum ſuum non neceſſitate, ſed voluntate ab eiuſdem penſionis ſolutione ceſſare, ipſum à præſcripta eccleſia remouentes, eam præfato R. reſtituere minime differatis.

Lucius

Lucius.iij. Noruicen.epiſcopo.

Si præſentatus iurat præſentanti de antiquo cenſu augendo, & poſtea contrarium iurat inſtituenti, valet ſecundum & non primum, tamen ab eccleſia remouetur. Ex 2. compilat.

CAP. XI.

TVa nos duxit fraternitas conſulendos, cui ſtandum ſit iuramento cum clericos religioſi iuriſiurandi religione conſtringunt ad maiorem ſolito penſionem ſoluendam, vel præſtandum aliquid beneficij præter ſolitam penſionem: cum autem inſtituuntur ab epiſcopis, iurant, quòd antiquam pēſionem & ſolitam non augebūt. Tuæ igitur conſul. breuiter reſpondemus, quòd cum poſterius iuramentum ratione & Late conci. auctoritate iuuetur, primo præiudicat, quod de cupiditate proceſſit. Cæterùm iuſtum eſt, vt clerici pro periurio, quod vitare non poſſunt, ab eccleſiis perpetuo excludantur.

Vrbanus .iij. archiepiſcopo Piſa.

Epiſcopi de periurio grauius, quàm alij ſunt puniendi. hoc dicit.

CAP. XII.

CVm quidam [[1]& infra.] Conſul. t. t. r. quòd in epiſcopos, qui ſuum tranſgreſſi ſunt iuramentū, eſt tanto grauius vindicandum, quanto maiori præeminent dignitate, & eorum exemplo facilius alij poterant ad ſimilia prouocari.

[[1]*Epiſcopi Sardiniæ ſicut nobis eſt ex tua parte propoſitū, quibuſdam pecuniam ſicut tenebantur iuramento adſtricti non ſoluerint: & quidam epiſcopus ipſius terræ in die dedicationis eccleſiæ ordines, cum dies ille ad hoc inſtitutus non fuerit, celebrauerit, & quidam etiam iurauerunt aliquando quod fratri vel ſorori, patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis ſubſidium miniſtrare, à nobis quid de huiuſmodi faciendum ſit, tua f. requiſiuit Nos igitur.*]

Illicitum eſt iuramentum de non præbendo ſubſidium coniuncto. hoc dicit.

Illi verò, qui iurant non loqui patri vel matri, ſorori, vel fratri, aut eis humanitatis ſubſidium non exhibere: abſoluendi ſunt ab illius obſeruantia iuramenti, cùm illicitum ſit, & contrarium rationi: iniuncta tamen eis de hoc, quod male iurauerant, pœnitentia competenti.

Idem.

Non valet iuramentum monachi clauſtrum abiurantis: & ſibi de hoc grauis pœnitentia imponitur.

CAP. XIII.

SIcut ex literis tuæ diſcretionis cognouimus R. prior monaſterij tui iracundiæ calore ſuccenſus, iuramento firmauit, quòd in clauſtro eiuſdem monaſterij, quo ſe vinculo profeſſionis adſtrinxit, non eſſet cum [1]G.[1] monacho vlterius moraturus [* & infra.] Reſpondemus, quòd *cum bea. Benedictus in regula ſua quam ferè omnes monachi profitentur, omnino iurare prohibeat,* Guidone.

Z

beat, non licuit monacho ſupradicto temerarium iuramẽtum facere, maxime cũ fidem profeſſionis frangeret, & ſtabilitatis ſuæ propoſitum euacuaret. Ideoque circa eum tua ſolicitudo prouideat, quòd talis ei pœnitẽtia iniungatur, vt alius quilibet exemplo eius deterritus, ſimile aliquid facere pertimeſcat. ipſe verò in clauſtro, quod licitè abiurare non potuit, cum ſtabilitate perpetua, ſuam pœnitentiam exequatur.

[**Querenti ergo tibi quid ſuper hoc circa eundem monachum ſit agendum.*]

Guillelmo regi Siciliæ.

Clemens. iij.

Vaſallus, qui iurauit prælato, ſucceſſoribus iurare non cogitur.

CAP. XIIII.

VEritatis amica ſimplicitas: [† & infra.] Reſpondemus, vt hæredes tui, qui nobis vel alicui ſucceſſorum noſtrorum iurauerint, aliis iurare minime compellantur: catholicis tamẽ ſucceſſoribus noſtris, qui pro tempore fuerint, & homagij & fidelitatis puritatẽ, nihilominus ac ſi iuraſſent, omni tempore teneantur abſq; tergiuerſatione aliqua fideliter obſeruare.

[*† Nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum inuolucris offuſcari. Ea propter fili chariſſime in domino, audito quod in magnitudinis tuæ præſentia quæſtio mota fuerit, vtrum ex tenore noſtri reſcripti colligeretur quod ſinguli tuorum hæredum ſingulis noſtris ſucceſſorib. fidelitatis præſtare debeant & hominij iuramentum. Intellecta etiam expreſſione vel expoſitione di. fi n. A. tit. S. crucis in Hieruſalem & P. tituli S. Laurentij in Damaſco presbyterorum eadem ſe. ap. le quæ ad nos fuit ſub ſigillorum ſuorum teſtificatione tranſmiſſa: à ſano intellectu eorum nolumus aliquatenus diſſentire. ſerenitati regiæ duximus intimandum, quod cum intentio noſtra non ſit vt intolerabile tibi ſit tuiſquè hæredib. imponere, taliter in hoc articulo tibi.*]

Celeſtinus tertius.

p. c. cum non ab homine. Supra de iudiciis.

A iuramento per metum extorto eccleſia ſolet abſoluere: & eius tranſgreſſores, vt peccantes mortaliter non puniuntur.

CAP. XV.

VErum in ea quæſtione, quæ quinto loco ponitur, an à ſacramenti vinculo abſoluantur, qui iſtud inuiti pro vita & rebus ſeruandis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quàm quòd anteceſſores noſtri Rom. pont. arbitrati fuiſſe noſcuntur, qui tales à iuramenti nexibus abſoluerunt. Cæterùm, vt agatur conſultius, & auferatur materia deierandi non eis ita expreſſe dicatur, vt iuramenta non ſeruent: ſed ſi non ea attenderint, non ob hoc ſunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

Innocentius. iij. [b] H. & S. & M. ciuibus Venetis.

Si

Si is, cuius mandato ſtare iuraui, aliquid mihi præcipit contra iuramentum per me prius licite factum, illud ſeruare non teneor. hoc dicit, inhærendo verbis literæ.

Ex 3. compilat. Henrico Vitali & Leonardo & Marco Mauricen.

CAP. XVI.

VEniens ad præſentiam noſtram A. nobis expoſuit, quod olim cum M. Maurieñ. alternatim conuicia ingerendo certauit, propter quod cû graues inimicitias incurriſſet, quidam, qui partis vtriuſque amatores extiterant, ſuggeſſerunt prædicto A. vt in ſatisfactione iniuriarû veſtro iuraret obedire mandato. Cumq́ue idem non crederet ſe tale quid commiſiſſe propter quod ei aliquod graue deberet imponi, iuramentumq́; illud ſub tali confidentia præſtitiſſet, ipſi ſub iuramenti debito præcepiſtis, vt nunquam curiam ducis intraret, niſi cum omnes per edictum ipſius generaliter ad curiá vocarentur [¹& infra.] Verum quia idem A. qui dicti ducis eſt conſiliarius, & in iure ſuo multis eccleſiis, quarum eſt aduocatus, ex promiſſo tenetur adeſſe, nequaquam taliter iuraſſet, ſi mandatum illud ſibi contrariû præſciuiſſet: noueritis nos patriarchæ Grandeñ. mãdaſſe, vt ſi mandatum priori iuramento licite facto repugnet, ipſum auctoritate noſtra denunciet non ſeruandum.

[¹ *Aut niſi per nobilem virum R. comitem & H. Maurocen. qui abſentes eſſe dicuntur, ipſum contingeret relaxari.*]

Idem magiſtro Apollinari.

Qui iurauit eccleſiam defendere, & requiſitus ſine iuſta cauſa recuſat, periurus eſt, nec eum defendit appellatio. CAP. XVII.

BReui ſuſcitatus es quæſtione, vtrum ille, qui iura alicuius eccleſiæ ſeruare ac pro poſſe defendere iuramento tenetur, ſi neceſſitate imminente ſuper hoc ſub iuramenti debito requiſitus duxerit adpellandum, periurij reatum incurrat. Reſpondemus, quòd in hoc articulo adpellantem à periurio talis adpel. non excuſat, imò (niſi difficultas exiſtat, propter quam requiſitus non poſſit eccleſiæ ſubuenire) culpa periurij potius irretitur.

Idem illuſtri regi Aragoniæ.

Iurans ſcienter illicitum, non indiget abſolutione, ſed tenetur illud non obſeruare. Si verò iurauit ignoranter, debet illud obſeruare, ſi aliquo licito modo eſt obſeruabile. Si autem iurauit licitum, quod putabat illicitum, debet obſeruare iuramentum, ſed de animo deprauato aget pœnitentiam. CAP. XVIII.

QVanto perſonam tuam: [*& infra.] Quidam conſiliarij tui (imò potius deceptores) tuum animum induxerunt, vt iurares irrequiſito adſenſu populi vſque ad certum tempus patris tui conſeruare monetam, quæ tamen circa mortem eius fuerat legitimo pondere defraudata. Cùm autem adeò ſit

deminuta & minoris valoris effecta, quòd graue propter hoc ſcandalum in populo generatur, tu quod egeras indiſcretè cupiens reuocare, ac neceſſitati populi ſatisfacere, ab obſeruatione iuramenti prædicti poſtulaſti ſuppliciter à nobis abſolui. Super quo diligens indagator potuiſſet facilè intueri, quòd non tam erat abſolutio neceſſaria, quàm interpretatio requirenda: quoniam cum iuramentum feciſti, monetam aut falſam aut legitimam eſſe credebas. Si falſam, iuramentũ fuiſſet illicitum, & nullatenus obſeruandum, & pro eo eſſet tibi pœnitentia iniungenda: cum iuramẽtum non vt eſſet iniquitatis vinculum, fuerit inſtitutum. Si verò legitimam eſſe credebas, iuramentum licitum fuit & vſquequaque ſeruandum, Et vt irreprehenſibiliter obſeruetur, conſulimus & mãdamus, vt reprobata moneta, quæ à legitimo pondere fuerat defraudata, alia ſub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas, ſecũdum eum ſtatum, quem tempore patris tui habuit meliorem, ita quòd antiqua moneta, quæ ab illo ſtatu falſata non fuerat, cum ea pariter expendatur: per quod & diſpendium vitari poterit, & iuramentũ ſeruari. Veruntamen ſi monetam ipſam in præſtatione iuramenti credebas à legitimo pondere deminutam, & tua ſuper hoc conſcientia te remordeat, tuum humiliter cõfitere peccatum, & ſatisfactionem iniunctam tibi pro illicito iuramento ſtudeas adimplere.

[[a] *Inter alios chriſtianos principes ſinceriori charitate diligimus, tanto ſerenitati regiæ diligẽtiori ſolicitudine volumus præcauere, ne quid ei quod abſit, immineat quod vel in periculum animæ tuæ aut detrimentum terræ valeat redundare. Ex tenore ſiquidem literarum tuarum & plurium prælatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo conſiſtentium nobis innotuit, quod aduerſus inimicos Chriſtianitatis qui præ magnitudine ſuæ potentiæ terram Hiſpaniæ tunc temporis occupabant, in auxilium chariſſimi in Chriſto fi. n. regis Caſtellæ illuſtris, cum armatorum multitudine feſtinares.*]

a al. Tridentin.

Idem conſulibus & populo [a] Tudertino.

Non valet iuramentum præſtitum in præiudicium iuris ſuperioris.

CAP. XIX.

VEnientes ad ſe. apo. conſules veſtros ſuper his, quæ ad nos de vobis ſæpius referuntur: & cõmonere curauimus & aliquantulum aſperè conuenire. Cùm enim & appellationibus interpoſitis ad apoſt. ſed. teneamini humiliter & deuotè deferre, cùm & leges etiã ſeculares poſt ſententiã, beneficium appellationis non denegent adgrauatis, vos ſententias appellatione ſuſpenſas executioni mandatis. Verum iidẽ conſules nobis exponere curauerunt, quòd cùm aliqui veſtrũ vocãtur ad officium conſulatus, firmant proprio ſacramento, q ſuper

muuis

mutuis & plegiariis, ſecundũ veſtræ ciuitatis conſuetudinem iudicabũt: & intra .xxviij dies quæ iudicauerunt, exequentur. Vnde ſaluo huiuſmodi iuramento vos nõ poſſe ſuper his adpellationibus deferre dicebant. Quia verò non minus iudices ſecundũ leges, q̃ conſules veſtri ſecundũ conſuetudinem veſtræ ciuitatis iudicare iurarunt: & ideo ſicut iudices contra leges, ſic & cõſules veſtri cõtra conſuetudinẽ poſſent ſubditos adgrauare, mãdamus, quatenus adpellationibus ad nos interpoſitis deferatis, cũ prædictum iuramentũ vos excuſare non poſſit, in quo debet intelligi ius ſuperioris exceptum. Cũ ergo poſtquã S. lator præ. ad ſed. apo à ſententia G. iudicis adpellauit, ſententiam ipſam duxeritis executioni mandandam in poſſeſſionem rerum, de quibus quæſtio vertebatur, adpellãtis aduerſarium inducentes: volumus & mandamus, vt poſſeſſionem ipſam reſtituatis eidem: alioquin noueritis nos epiſcopo Nucerino mandaſſe, vt vos ad illud eccle. cen. compellat.

Idem Piſano archiepiſcopo.

Iurans vſuras non repetere poteſt iuramento non obſtante ex noua cauſa repetere. h. d. ſecundum intellectum notabiliorem.

CAP. XX.

1 AD noſtram noueritis audientiam perueniſſe, quòd cùm I. G. Petro vſuras non modicas perſoluiſſent, iuramento firmauerunt, q̃ nec per ſe nec per alium prædictas vſuras repeterent, vel apud eccleſiaſticum iudicem, ſeu etiam ſecularem ſuper his deponerent quæſtionẽ. Cũq; creditor cõdiderit teſtamentum, ſuis præcepit hæredibus, vt omnibus, qui probarent ſe dediſſe vſuras eidẽ, ipſas eis reſtituere procurarẽt. Vnde cùm prædicti I. & G. vſuras repetere nõ adtentẽt propter huiuſmodi iuramentũ, & hæredes prędicti P. eis negligant ſatisfacere de vſuris. Mandamus, quatenus ſub pœna excõmunicationis publicè in eccleſia proponi facias vel proponas, vt qui ſuper hoc nouerint veritatem, procedant ad teſtimonium proferendum: & ſi per dicta teſtium vel alia documenta tibi conſtiterit de præmiſſis, hæredes illius, vt vſuras, quas à prædictis pater eorum accepit, reſtituant vniuerſas, eccleſiaſtica cenſura compellas.

Idem Neapol. archiepiſcopo.

Iuramentum generale debet ita intelligi ſi fieri poteſt vt non obuiet iuri, aliàs tanquam temerarium non obligat contra iuris obſeruãtiam.

CAP. XXI.

2 AD noſtram noueris audientiam perueniſſe, quòd à te quaſi per extorſionem tale fuit præſtitum iuramentum, quòd in omni cauſa deberes ordinem iudiciarium obſeruare. Verùm quoniam ſecundum traditiones canonicas manifeſta adcuſatione non indigent:* nec in eis eſt ordo iudiciarius obſeruandus, qui debet in aliis obſeruari: nec tu quando ſub præ-

*Vide .l. ſi verò. §. qui pro rei. ff. qui ſatiſda. cog.

& l. 2. & Bar. ff. de furtis.

miſſo tenore iuraſti, habebas in mẽte, vt propterea venires cõtra canonicas ſanctiones, alioquin non iuramentum, ſed periurium potius extitiſſet: nec eſſet aliqua ratione ſeruandum. Nos iuramentũ tuum benignius interpretari volentes, ita ꝙ conſonet canonicis inſtitutis fra. t. auctoritate præſentiũ intimamus, ꝙ in manifeſtis & notoriis ratione iuramẽti præmiſſi nõ credimus te teneri ſeruare ſubtilitatẽ ordinis iudiciarij, quã in his nõ ſeruari per omnia ipſa iuris ratio poſtulat & requirit, vnde videbitur ſubtiliter intuẽti de ordine iudiciorum procedere, vt in præmiſſis nõ per omnia ordo iudiciarius obſeruetur. Quanquam & ſecundum adprobatum intellectum rectè poſſit intelligi quod iuraſti, vt in omnibus cauſis ordinẽ iudiciarium obſeruares, in illis videlicet, in quibus eſt ordo iudiciarius obſeruandus. Sic ergo faciens & iuramenti tenorem ſeruabis, & inſtituta canonica non omittes.

Idem iudici Carolitano.

Si vnum iuramentum vni debitum alteri præſtatur, illicitum eſt: & eo non obſtante, cui debetur, præſtandum eſt. CAP. XXII.

EA te credimus diſcretione vigere, vt intelligas per teipſum quòd onus non remittitur, ſed augetur, cùm cuiquam improuidè ſoluitur, quod alij ex debito eſt præſtandũ. Sanè cum archiepiſcopus Turritanus à te nomine noſtro iuramentũ fidelitatis (ſicut à nobis mandatum acceperat) exegiſſet, illud exhibere in eius manibus diſtuliſti, adſerens, ꝙ Piſano archiepiſco ſaluo apoſtolicæ ſedis honore huiuſmodi præſtiteras iuramentum. Cùm igitur nobis & eccleſiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, ſi præſtitum iuramentum ei, quod à te nobis tanquam debitum eſt præſtandum contrariũ reputes, illud illicitum iudicabis: & illicito nõ obſtante quod licitè, imò ex debito petitur exhibebis: vel ſi præſtitum præſtando contrarium non exiſtit, illud ſine difficultate præſtabis.

Idem Alatrino epiſcopo.

Qui iurauit ſtare mandato alicuius, non tenetur parere ſi præcipit illicita, vt quod filium exhæredet, vel vxorem abiiciat.

CAP. XXIII.

QVintauallis noſtris auribus intimauit, quòd pro offenſa, quam filiæ ipſius aliis mulieribus irrogarẽt, quòd earum mandato pareret, præſtitit iuramentum: quæ tale illi ſub debito iuramenti dedere mandatum: quòd ſi quando filij aut vxor illius aliquot factum vel verbum contumelioſum mulieribus illis obiicerent, idem filias & filios exhæredaret, & à ſe propriam remoueret vxorem. Quocirca mandamus, quatenus cùm licitum fuerit iuramentum, ſed mandatum illicitũ, prædictis vt reuocent mandatum illud iniungas, alioquin eũ ad mandati obſeruationem illius denuncies non teneri.

Idem

Idem archiepiſcopo Terraconeñ.

Ex cauſa leui & temeraria coniuges etiam quo ad torum, & mutuam cohabitationem ſe ſeparare non poſſunt, etiam cum iuramenti interpoſitione. CAP. XXIIII.

TVa nos duxit fraternitas conſulendos, quid tibi ſuper hoc ſit faciendum, quòd B. & A. vxor eius adinuicem iurauerunt ſe nunquã mutuò petituros: idem verò nunc repetit illã inſtãter: ea ecõtrario aſſirmãte, ꝙ prius ſe faceret Saracenã, quàm rediret ad eũ: [[1]& infra.] Nos igitur fraternitati tuæ reſpondẽtes: mandamus, quatenus vtrũque ad continentiam ſeruandam moneas & inducas: quam ſi promittere voluerint & ſeruare, vtrunq; dimittas ſine alio cõmmorari: alioquin ſi vir noluerit continere, tu illam vt reuertatur ad ipſum, & tanquam vxor cum viro moretur, per excommunicationis ſententiam adpel. re. compellas: cùm & temerarium fuerit huiuſmodi iuramentum, & adulterium vtrinque ſit commiſſum.

[[1]*Sed adulterium cui adhæſit poſtquam receſſit ab eo libenter dimitteret, & caſtitatem promitteret, & iuraret.*]

Idem Genueñ. archiepiſcopo.

Is qui iurauit cum muliere contrahere, propter ſuperuenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere poteſt: propter præcedentem non, hoc dict. CAP. XXV.

QVemadmodum ſi vir mulieri iuraſſet quando contraxit cum illa, quòd eam ſemper pro legitima vxore teneret: pro fornicatione, quam mulier antea commiſiſſet, non poſſet eam dimittere: ſed pro fornicatione, quam poſtea pepetraret, eam dimittere poſſet, non obſtante huiuſmodi iuramento, quoniam in eo talis erat ſubintelligenda conditio, ſi videlicet illa in legem coniugij non peccaret. Ita ſi quis iurauerit ſe ducturum aliquam in vxorem, non poteſt ei fornicationem opponere præcedentem, ſed ſubſequentem, vt illam non ducat in coniugem: quia in illo iuramento talis debet conditio ſubintelligi, ſi videlicet illa contra regulam deſponſationis non venerit.

Alioquin ſi poſt huiuſmodi iuramentũ publica meretrix fieret, teneretur eã ducere in vxorem: quod eſt prorſus abſurdum. Nam ſi poſt contractum coniugium vir propter fornicationem, licitè poteſt vxorem à ſua cohabitatione dimittere: lõgè fortius ante coniugiũ celebratũ propter eandẽ cauſam ſponſus licitè poteſt in ſuam cohabitationem nõ admittere ſponſam: quia turpius eiicitur, q̃ nõ admittitur hoſpes. Non obſtãte in alterutro caſu vinculo iuramẽti, quod quidẽ propter ſubintelligendam conditionẽ eſt tale vt is, qui iurauit, ad vtrũque ſine tranſgreſſione ſe poſſit habere. Quòd ſi poſt huiuſmodi iuramentum mulier fieret non ſolum leproſa, ſed

etiam paralytica, vel oculos, vel naſum amitteret, vel quicquã ei turpius eueniret: nunquid vir teneretur eam ducere in vxorem: profectò ductam non poſſet dimittere. Sed nunquid nõ ductam admittere teneretur? quanuis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

Si vir iurauit non accuſare vxorem, temerarium eſt iuramentum. ſed ſi ſpecialiter de adulterio hoc iurauit, denunciare poterit, ſed accuſare non debet.

Illud autem iuramentum eſt proculdubio temerarium, ſi vir iuret vxori, q̃ eã ſuper nullo crimine adcuſabit: quia ſi mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro abſq; cõtumelia creatoris, vel vt illum traheret ad infidelitatis errorẽ: tunc incunctanter debent illã impetere apud iudicẽ ſuum, vt eam niſi penitus reſipiſceret, omnino dimitteret, ſecundum canonicas ſanctiones. Quòd ſi expreſſe iuraſſet, quòd eã ſuper adulterio non impeteret, eſſet ne ſeruandum huiuſmodi iuramentum? Cùm ſcriptura teſtetur q̃ patronus eſt turpitudinis, qui celat crimen vxoris: & ſecundum regulam euãgelij, ſi primò & ſecundò correcta reſipiſcere nollet, dicendum eſſet eccleſiæ, vt tanquam ethnica & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera præberetur ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. Sed nunquid vir non poteſt dimittere vxori peccanti non ſolum ſepties, ſed etiam vſq; ſeptuagiesſepties ſecũdum euangelicam veritatem? Tutius ergo in hoc caſu videretur, vt propter iuriſiurandi religionem vir adcuſare deſiſtat vxorem ad diuortium celebrandum: quanquam denunciare eam poſſit ad pœnitentiam peragendam.

Leuit. 18.
Matth. 18.
Matth. 18.
Luc. 17.

Idem *Stao* abba. & capitulo Caſtellionis.

Licitè ex cauſa neceſſaria etiam per religioſos iuratur.

CAP. XXVI.

ET ſi Chriſtus præceperit ſecundũ euangelicam veritatem: Sit ſermo veſter, eſt eſt, non non: vt adfirmatio vel negatio ſicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excreſcente malitia, ſimplici adſertioni vel negationi vix creditur, idcirco prudenter adiunxit, quod amplius eſt, à malo eſt: à malo quidem non tam culpæ, quàm pœnæ: nec exhibentium, ſed exigentium iuramentum, nam incredulitas huiuſmodi magis eſt pœna, quàm culpa. vnde nõ dixit, malum: ſed dixit, à malo. Licet enim iuramentum prohibuiſſe dominus videatur, nuſquam tamen per creatorem, ſed per creaturam iurare prohibuit: ne per huiuſmodi iuramentum transferretur ad creaturam honorificẽtia creatoris. Quare cũ in euangelio præmiſiſſet, Dico vobis, nolite iurare omnino: ſtatim ſubiũxit: neque per cælum, quia thronus dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum pedum ipſius eſt: neque per

Math. 5.
Ibidem.

Hiero-

Hieroſolymam, quia ciuitas eſt regis magni: neque per caput tuum, quia nõ potes vnum capillum facere album aut nigru. Et quanuis non ſit per creaturam iurandum: ſi tamen iuretur per creaturam, ſeruandum eſt quidem, dummodo ſit licitum quod iuratur: quia teſte veritate, qui iurat in cælo, iurat in throno dei & in eo qui ſedet ſuper eum. Iacobus quoque nõ ſim- *Iacob.5.* pliciter prohibet iuramentum: ſed voluntatem iurandi, cùm ait. Ante omnia fratres mei, nolite iurare, quoniam ad iuramentum non debet quenquam ſpontanea voluntas inducere, ſed neceſſitas trahere importuna: & tunc poteſt ſine culpa iurare, dummodo illos tres comites habeat iuramentum, de quibus propheta ait: Et iurabunt viuit dominus, in veritate & iudicio *Hier.4.* & iuſtitia. Quod autem Iacobus ſubdit, Neque per cælum, *Iacob.5.* neque per terram, neque per quodcunque aliud iuramentu: iurare vetat per quamlibet creturam, quodcunque ſit illud: alioquin non dixiſſet apoſtolus: Homines per maiorem ſuum iu- *Hebr.6.* rant, & omnis controuerſiæ eorum ad confirmationẽ finis eſt iuramentum. in quo patenter oſtendit, per quem ſit iurãdum, cùm ait: homines per maiorem ſuum iurant, id eſt per deum. & cur ſit iurandum, vt videlicet omnis controuerſiæ finis ſit iuramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apoc. Ioan ſtantem ſuper mare & ſuper terram, leuauit manum ſuam ad cælũ, & iurauit per viuẽtem in ſecula ſeculorũ. Chriſtus etiam plus legitur dixiſſe in euangelio, quàm eſt eſt, non non: cùm ſępiſſimè dixerit, amen dico vobis: quod ipſe, ſecũdum Lucam exponens cùm præmiſiſſet, Amẽ dico vobis, quia nemo prophe *Luc.4.* ta acceptus eſt in patria ſua: conſequenter adiunxit: In veritate dico vobis, quia multæ viduę erãt in diebus Helię in Iſrael. Apoſtolus quoque iurabat cùm diceret: Teſtis eſt mihi deus. *Rom.1.* & iterum. Quotidie morior per gloriam veſtram fratres. quæ *1.Corin.15.* Græca exemplaria manifeſtiſſimam iurationem eſſe oſtendũt. Si enim per ſe malum eſſet iurare, profecto dominus non iuraſſet, cùm tamẽ in veteri teſtamẽto legatur, quia iurauit dominus, & non pœnitebit eum & rurſus: Iurauit dominus Da- *Pſalm.109.* uid veritatem, & non fruſtrabitur eum: imò & præcepit in ve- *Pſalm.131.* teri teſtamento: Redde deo iuramenta tua. Quædã enim pro- *Matth.5.* hibentur, quia per ſe mala ſunt, vt furtum, adulterium, & huiuſmodi. quæ non ſunt aliquatenus faciẽda. Quædã verò prohibentur ex cauſa, non quia per ſe mala ſunt, ſed quia ſi fiant frequenter & multum, ex his mala ſequuntur: vt vinum per ſe malum non eſt, & tamen prohibet apoſtolus dicẽs: Nolite in- *Epheſ.5.* ebriari vino, in quo eſt luxuria, quoniam ex frequenti & immoderata potatione vini, luxuria generatur. Sic & iuramentum per ſe quidem malum non eſt, cùm ſit cõfirmatio veritatis: ſed tamen prohibetur ex cauſa, quoniã ex frequenti & in-

Eccleſ. 23.

1. Timoth. 5.

cauta iuratione periurium ſæpe contingit: ſicut in eccleſiaſtico legitur: Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non diſcedet à domo eius plaga. Quemadmodum ergo Paulus indulſit propter neceſſitatem diſcipulo ſuo Timotheo, vt vtatur modico vino propter ſtomachum, & frequentes infirmitates, ſic profectò cùm neceſſitas exigit, pro re vera, licita, & honeſta poteſt ſecurè iurari, quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus.* Licet ergo debeatis eſſe viri perfecti, vt quantum poteſtis iuramenti vinculum euitetis: volentes tamen indemnitati veſtri monaſterij prouidere, ne propter defectum teſtium, ſui iuris ſuſtineat læſionem: præſenti vobis pagina indulgemus, quatenus vos & monaſterij veſtri conuerſi poſſitis in cauſis eiuſdem (deficientibus alijs teſtibus) pro ipſo perhibere teſtimonium veritati.

**Vide l. generaliter. C. de epiſc. & cler. & l. ſi pater. C. de hæred. inſtit.*

IDEM epiſcopo Amelieñ.

Iuramentum contra vtilitatem eccleſiaſticam præſtitum, non tenet.

Erat integrum in 3. compil. tit. de Conſtitut.

CAP. XXVII.

SIcut noſtris eſt auribus intimatum, eccleſia Tudertina vacante, ipſius canonici, & epiſcopus cum eis, dum eſſet in minoribus ordinibus conſtitutus, iuramenta quædam in damnũ epiſcopalis iuris fecerunt prius quàm de põtificis electione tractatus aliquis haberetur: [*& infra.] Pro iuratione incauta imponi fecimus epiſcopo pœnitẽtiam congruẽtem: [†& infra.] Quia non iuramenta, ſed periuria potius ſunt dicenda, quæ contra vtilitatem eccleſiaſticam adtentantur: mandamus, quatenus ab ipſis canonicis inquiras ſuper præmiſſis diligentius veritatem: & ſi ea inueneris eſſe vera, quod in damnum epiſcopalis iuris repereris taliter adtentatum, in ſtatum debitum, adpellatione remota, reducas.

*[*Quæ vtrũ ſeruari debeãt, cùm ex eis cõtingeret præſertim reditus epiſcopales minorari, tãquã vir prouidus & diſcretus olim nos duxit idẽ epiſcopus cõſulẽdos. Nos igitur ſaluti eius paterna volẽtes ſolicitudine prouidere.*

[†Et nihilominus attendentes quòd iuramentum non vt eſſet iniquitatis vinculum fuerit inſtitutum &]

IDEM.

Iuramentum præſtitum ſuper actu à lege infirmato principaliter fauore iurantis, licet ſecundario in fauorem publicum, neceſſario eſt obſeruandum ſi non vi, nec dolo fuit præſtitum, & in alterius præiudicium principaliter non redundat. h. d. multum ſingulariter conſiderata medulla capituli.

Ex 4. compilat.

CAP. XXVIII.

CVm contingat interdum, quòd conſtante matrimonio mulieres alienationibus ſuper rebus dotalibus & donationibus propter nuptias conſentiant, ne vlterius contraueniant proprio ſacramento firmando, ac ſoluto proceſſu temporis matrimonio contrauenire nitantur: vtrum hoc eis liceat, à nobis tua fra. requiſiuit. Nos autem f. t. r. r. quòd etſi mulierum conſenſus in talibus non videatur obligatorius ſecundum legitimas

mas ſanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat periurijs aperiri: mulieres ipſæ ſeruare debent huiuſmodi iuramenta ſine vi & dolo ſponte præſtita, cùm in alterius præiudicium non redundent, nec obſeruata vergant in diſpendium ſalutis æternæ.

IDEM.

Mouens bellum iniuſtum compellitur reſtituere, quæ per violentiam occupauit, & eos abſoluere, à quibus indebitè iuramenta extorſit. hoc dicit, vſque ad verſi. Iuramentum. CAP. XXIX.

SIcut: & infra. Si conſtiterit, quòd prædictus H. iniuſtè bellum mouerit contra I. ipſum H. ſtudeatis inducere vt vniuerſa per huiuſmodi violentiam occupata reſtituat conquerenti, eum à præſtito ſibi iuramēto prorſus abſoluentes. Quòd ſi adquieſcere noluerit, ipſum ad hoc (ſi præmiſſa veritate nituntur) cogatis per ſententiam excommunicationis, terram eius interdicti ſententiæ ſupponentes.

Non adſtringitur quis iuramento ad implendum quod iurauit, ſi ab alia parte non impletur, cuius reſpectu præſtitum eſt iuramentum. h.d.

Iuramentum autem quod I. ſe adſerit præſtitiſſe: ſi de adſenſu factum eſt vtriuſque, eum non ligat, qui præſtitit, dum ille cui præſtitum fuerit, ſeruare negligit, quod promiſit.

IDEM in concilio generali.[a] — a Conſt.xliij.

Clerici non habentes temporalia à laicis, non tenentur eis præſtare iuramenta fidelitatis. CAP. XXX.

NImis de iure diuino quidā laici vſurpare nituntur, cū viros eccleſiaſticos nihil tēporale obtinētes ab eis, ad prȩſtandū ſibi fidelitatis iuramēta cōpellūt. Quia ſecundū Apoſtolū ſeruus ſuo domino ſtat aut cadit, ſacri auctoritate cōcilij ꝓhibemus, ne tales clerici perſonis ſecularibus prȩſtare cogātur huiuſmodi iuramēta. Honor. iij. A. & C. canonic. Antiochen. — I.Cor.5.

Qui iurat non eſſe cōtra aliquē, poteſt in cauſis proprijs & eccleſiæ ſuæ eſſe cōtra eū. h.d. ſecundū intellectum gloſſæ. CAP. XXXI. — Ex 5. compilat.

PEtitio veſtra nobis exhibita, continebat ꝙ eccleſia Antiochena vacāte, princeps Antiochen. timēs cōſpirationes aliquas fieri cōtra eū, à vobis iuramentū extorſit, ꝙ cōtra ipſum nō eſſetis de cætero: [*& infra.] Interpretatione cōgrua declaramus, vos iuramēto huiuſmodi non teneri, quin pro iuribus & honorib⁹ ipſius eccleſiæ ac etiā ſpecialib⁹ *veſtris legitimè defendēdis cōtra ipſum principē ſtare liberè valeatis, coercēdo vos à machinatione duntaxat, per quam idē princeps deberet læſionē perſonæ vel ſui amiſſionē incurrere principatus. — *Aliàs, ſpiritualibus.

[*Cùm autē dictus princeps adeò aduerſus ipſam eccleſiā frequētes habeat quæſtiones, nec vos ipſi deeſſe eccleſiæ ſine ipſius detrimēto poteſtis, nec eidem audetis adeſſe, ne videamini contra dictum facere iuramentū. Quare nobis humiliter ſupplicaſtis, vt vobis ſuper his paterna prouidere ſolicitudine dignaremur. Nos igitur vtilitati eccleſiæ eiuſdem & ſaluti ac famæ veſtræ & honori dicti principis pariter prouidentes.]

IDEM

IDEM archid. & magiſtro G. canonico Tulleñ.

Cùm agitur de vſuris, poteſt iudex in qualibet parte litis ex officio ſuo deficientibus probationibus exigere à partibus iuramentum de veritate dicenda. Et eadem ratione idem in qualibet cauſa, in qua imminet peccatum, ſecundum Panormitanum.

CAP. XXXII.

Ex 5. compilat. ti. de iuramento calumniæ.

EX literis veſtris accepimus, quòd ſuper cauſa vſurarum vobis pro G. contra E. ab apoſtolica ſede commiſſa non potuit per teſtes ipſius G. per te productos de ſortis quantitate liquere, licet de obligatione pignoris conſtitiſſet. vnde expedire videris, quòd exigatur de dicenda veritate à partibus iuramentum, cùm ex fama quaſi notorium habeatur præfatum E. ex quadam terra ipſius G. ſibi titulo pignoris obligata ſortem & amplius percepiſſe. Nec igitur ex huiuſmodi iuramẽti defectu iuſtitia (occultata veritate) ſuccumbat: mandamus, quatenus partes ad præſtandum huiuſmodi iuramentum per cenſu. eccle. adpel. remota cogatis.

IDEM [a] Colloſſeñ. archiepiſcopo & eius ſuffraganeis.

a Colon.

Si poſitus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipſemet reuocare debet non obſtante iuramento de non reuocando, maximè ꝙ prius iurat non alienare. hoc dicit, ſecundum verum intellectum. Panormitanus.

CAP XXXIII.

Ex 5. comp. ti. 8.

INtellecto iamdudum, quòd chariſſimus in Chriſto filius noſter Hungariæ rex illuſtris, alienationes quaſdam fecerit in præiudicium regni ſui, & contra regis honorem. Nos eidem regi dirigimus ſcripta noſtra, vt alienationes prædictas, non obſtante iuramento, ſi quod fecit de non reuocandis eiſdem, ſtudeat reuocare.* Quia cùm teneatur & in ſua coronatione iurauerit iura regni ſui & honorem coronæ illibata ſeruare, illicitum profectò fuit, ſi præſtitit de non reuocandis alienationibus huiuſmodi iuramentum: & propterea penitus non ſeruandum.

Vide l. prohibere. § quod plane. ff. quod vi aut clã.

Gregorius ix. epiſcopo Cenomañ.

Si mulier iurauit aliquem eſſe maritum, & ſuccubuit, quia aliter non probauit, non datur nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

CAP. XXXIIII.

MVlieri, quæ in iure præſtito iuramento adſeruit virum talem in ipſam per verba de præſenti matrimonialiter conſenſiſſe probationes alias non habenti, viro ab eius impetitione per ſententiam abſoluto, nec debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor periurij videaris: *nec hoc ei dicimus prohibendum: ne fortè ſi falſum iurauerit, matrimonium contingat legitimum impediri: ſed ſuæ cõſcientiæ eſt potius relinquenda.

Iuramentum non debet deferri ei, quem credimus incurſurum periurium l. 2. C. de indic. vidui tol.

IDEM.

IDEM.

Qui iurauit ſeruare ſtatuta edita, & poſtea per illud iuramentum aliter non iurando promiſit ſeruare edenda ſeu poſtea edita, non tenetur ex iuramento ad nouiter edita. hoc dicit, ſecūdum verum intellectum.

CAP. XXXV.

CLericus, qui iurauit ſe ſtatuta in eccleſia ſua edita ſeruaturum, promittens per idem iuramentum ſtatutum, quod poſtmodum ſubſecutum eſt, fideliter obſeruare. Licet tranſgredi non debuerat, quod promiſit, non tenetur ad illius obſeruantiam ex debito præſtiti iuramenti.

IDEM H. iudici.

Iuramentum litis deciſorium à iudice delatum, ſine iuſta cauſa recuſari non poteſt: delatum verò à parte, licitè recuſatur & refertur: in actione tamen famoſa non licet reo referre. hoc dicit vſque ad §. ſanè.

CAP. XXXVI.

IVramentum à te parti delatum, niſi iuſta de cauſa non potuit recuſari. Quanuis, quod in iudicio à parte parti defertur, recuſari poſſit licitè, ac referri. Nec liceat conuento famoſa actione referre huiuſmodi iuſiurandum.

Actore nihil probante, reus eſt abſque omni onere abſoluendus: ſi verò præſumptio eſt pro eo, defertur reo iuramentum, vel ipſi actori conſideratu perſonarum, & cauſæ circunſtantijs. hoc dicit.

Sanè ſi actor omnino in probatione defecerit, reus debet (& ſi nihil præſtiterit) obtinere. Præſumptione verò faciente pro illo, reo deferri poteſt, ad oſtendendam ſuam innocentiam iuramentum, niſi iudex (inſpectis perſonarum & cauſæ circunſtantijs) illud actori videat deferendum.

DE EXCEPTIONIBVS.

TIT. XXV.

Celeſtinus tertius.[a]

[a] p.c. Laud. Ex 2. compilat.

Si teſtis de crimine contra eum excepto conuincitur, vel aliàs conuictus adparet, repellitur à teſtimonio, ſed de crimine non punitur, ſi non tangit negocium principale.

CAP. I.

DEnique, quod in dicta & perſonas teſtium: [*& infra.] Si crimina teſtibus obijciuntur, de quibus non fuerant hactenus adcuſati, ſed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda eſt, antequam cauſa per ſententiam terminetur: cùm (ſicut canonica inſtituta declarant) teſtes abſque vlla infamia vel ſuſpicione vel manifeſta macula in ferendo teſtimonio requirātur. Quòd ſi ſola crimina, de quibus alio tempore conuicti vel confeſſi fuerunt, teſtibus obijciuntur, à teſtimonio repelli poſſunt: quia ſicut

ſicut Stephanus papa & alij pontifices multi Romani teſtantur, non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, niſi prius ſe probauerint innocentes. Cæterum ſi de criminibus ad ſolam exceptionem obiectis teſtes conuicti fuerint ſiue confeſſi, pœna ordinaria mulctati non debent, cùm adcuſatio in ipſos, ſecundum iuris ordinem non procedat. Sufficit ergo ſi à perhibendo teſtimonio repellantur, præſertim vbi crimen quod eis obijcitur, cauſam, de qua agitur, contingere non videtur.

[*Quibus ante iuramentum vel depoſitiones nil obiectum fuit, poſt atteſtationes publicatas poſſit opponi, hoc in Ro. eccleſia de longa conſuetudine obtinuiſſe cognoſcas, vt ante iuramentum vel depoſitiones & poſt, in dicta & etiam perſonas teſtium legitima exceptio poſſit opponi, &c.]

Innocentius iij. archidia. Richemundiæ.

Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obſtat replicatio communionis. CAP. II.

A Nobis ex parte tua fuit quæſitum, vtrum is, qui excommunicato in locutione vel oratione ſcienter communicat, excommunicatum ipſum à ſua poſſit adcuſatione repellere, cùm ille communionem huiuſmodi replicet contra eum. Nos igitur inquiſitioni tuæ. t. r. quòd ipſe ab adcuſatione illius poterit remoueri, cùm primus à communione fidelium ſit excluſus, ſecundus verò tantum à ſacramentorum participatione ſit remotus.

a Laud. IDEM [a] Audicen. epiſcopo.

Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate non excipit. hoc dicit Ioann. And.

CAP. III.

CVm eccleſiaſticæ prouiſionis officium: [†& infra.] Mandamus, quatenus Ia. faciatis prębendæ illius, de qua per C. præd. no. noſcitur inueſtitus pacifica poſſeſſione gaudere, cùm exceptionem illam, quòd præfatus Ia. in alia eccleſia beneficium poſſidet, ei non poſſit opponere, quos conſtat varia beneficia in diuerſis eccleſijs obtinere.

[†*Pro quæſtione ſiquidem quæ inter dil. fil. Nouarien. capitulum & I. clericum ſuper præbendæ Nouarien. eccleſiæ vertebatur, tam nunciji capituli quàm idem I. ad ſe. ap. acceſſerunt: & dum in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia foret vtraque partium conſtituta, pro ipſa Ia. fuit taliter in noſtro auditorio allegatũ, quod cùm placuiſſet bo. me. cc. pp. p. n. Ia. præbendam Nouarien. eccleſiæ, quæ fuerat magiſtri B. defun. ad preces quorundam Cardinalium conferre, & ipſum de illa manu propria inueſtire, de apoſt. mandato fuit poſtmodum in corporalem ipſius poſſeſſionẽ inductus, quoniam non permittebant eum canonici poſſidere. Econtrario verò Nouarien. canonici reſpondentes, exceptiones quamplurimas allegabant, quibus ipſum Ia. à perceptione præbendæ repellere omnino intendebant.*]

IDEM

IDEM epiſcopo Helien.

Iudex ſtatuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, poſt quem excipientem non audiet, niſi in tribus caſibus hic exceptis.

CAP. IIII.

PAſtoralis: [& infra.] Quoniam per dilatorias exceptiones malicioſe, nonnunquam cauſarum terminatio prorogatur, inquiſitioni t. reſpondendo decernimus, vt intra certum tempus à iudice adſignandum, omnes dilatoriæ proponantur. Ita quòd ſi partes extunc voluerint aliquas opponere, quas non fuerint proteſtatæ, nullatenus audiantur, niſi fortè aliqua de nouo ſibi competens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat iuramento, ſe poſtmodum ad illius notitiam perueniſſe.

Sup. de off. Iud. deleg. c. paſtoralis. require quę ſunt hic deciſa.

IDEM monachis Farſen.

Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defenſionem facere poteſt, ſed reconuenire non poteſt.

Ex 4. compilat.

CAP. V.

CVm inter priorem & conuentum de Argentolio ex parte vna, & nobilem virum S. de Malileone diœc. Picta. ex altera, ſuper damnis & alijs coram vobis ex delegatione noſtra quæſtio verteretur, procuratore ipſius nobilis veſtrum volente declinare iudicium, eo quòd duos ex vobis habebat ſuſpectos, procurator monaſterij allegauit parti eiuſdẽ nobilis (cùm eſſet vinculo excommunicationis adſtrictus) exceptionis huiuſmodi beneficium interdictũ: [*& infra.] Inquiſitioni veſtræ duximus reſpondendum, quòd prædicto nobili legitima defenſio in iudicio reſeruatur, & maximè iudicis recuſatio, cũ periculoſum ſit coram ſuſpecto iudice litigare, ac ſuſpectis iudicibus ſe. apo. cauſam de certa conſcientia non committat. vnde in talibus non excommunicati fauor attenditur, ſed æquitas iudicantis, cùm non debeat claudicare iudicium: ac ſatis videatur abſurdum ſi actore impugnante, reo defenſionis copia denegetur, quia ſic cõdemnaretur multoties abſoluendus. Porrò cùm excommunicato, quando in cauſa abſolutionis exiſtit, non ſit iuſta deneganda ſententia, nec interdici debet eidem adpellationis remedium, ſi contra iuſtitiam condẽnetur, qua ratione in vno eodemque negocio ipſi alia legitima ſubtrahantur ſuffragia, non videmus. Cæterum non ſic in reconuentione ſentimus: ne quod in defenſionis remedium ſuſtinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

[*Cùm enim excommunicatus non reportet ex contumacia commodum: valeat conueniri, ſed ad exceptiones liberum poſſet habere progreſſum vel recurſum, traheretur multoties in fauorem quod eſt in odium introductum. Vnde poſtulaſtis ſedis apoſtolicæ oraculo edoceri, qualiter in hoc dubitationis articulo procedere debeatis.]

IDEM

IDEM monachis Ferſen.

Excipiens, non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur. Et exceptio falſi poteſt etiam poſt ſententiam opponi.

CAP. VI.

CVm venerabilis f. noſter I. Sabin. epiſcopus coram dilectis filijs noſtris R. tituli ſanctæ Anaſtaſiæ presbytero & P. ſanctæ Luciæ diac. card. quos ſibi & R. procuratori veſtro conceſſimus auditores, eccleſiam ſancti Viti cum ſuis poſſeſſionibus & pertinentijs petiuiſſet, aſſerens eandem ad ſe in ſpiritualibus & temporalibus pertinere. Idem nondũ epiſcopi intentione fundata præproperè ſic reſpondit, quòd etſi dicta eccleſia dudum fuerit eccleſiæ Sabin. ſubiecta, eam tamen non poterat epiſcopus vindicare, quã ex permutationis cauſa Ferſen. monaſterium obtinebat, ad hoc probandum quoddam exhibens inſtrumentum, in quo contineri prima facie videbatur, quòd Theodoſius epiſcopus cum ſuorum ſacerdotum aſſenſu prædictam eccleſiam ſancti Viti, pro quibuſdã eccleſijs & rebus alijs in cambium veſtro duxit monaſterio concedẽdam.

Ad hæc epiſcopus propoſuit memoratus intentionem ſuã per huiuſmodi reſponſionem eſſe fundatam. cùm enim pars veſtra reſponderit ſe dictam eccleſiam ex permutatione facta per Sabin. epiſcopũ obtinere, cõfiteri per cõſequens videbatur ſe credere, ꝙ dicta eccleſia tempore permutationis pertinuit ad eccleſiã Sabin. cùm permutatio inter cõtractus bonæ fidei cõputetur, nec cũ alio, quàm cũ domino, vel cum eo, qui habebatur loco domini legitimè valeat celebrari: [*& infra.] Porrò memoratus epiſcopus ad probandũ, ꝙ iã dicta eccleſia ad ſe in tẽporalibus pertinebat, quoſdã teſtes induxit, per quos nitebatur oſtendere, quòd tam dictam eccleſiam, quàm molendina, terras, & alia bona eius Sabin. epiſcopi diutius poſſederunt, de illis pro ſuæ volũtatis arbitrio diſponẽdo. [†& infra.] Intelleximus ſupradictum epiſcopũ intentionẽ ſuam minimè fundauiſſe per teſtiũ depoſitiones, vel procuratoris ſupradicti reſponſionem, quia exceptionem obijciens de intentione partis aduerſæ, non intelligitur fuiſſe cõfeſſus, vel per inſtrumentum ex aduerſo exhibitum, cùm in eo Theodoſius epiſcopus à quo permutatio facta proponitur, nõ dicatur epiſcopus Sabin. quanquam in trãſcripto, quo procurator vtebatur, adpoſitum fuerit Sabin per vitium falſitatis. Licet autẽ nimis exceſſerit, qui tranſcriptum illius inſtrumẽti falſauit, quia tamen delictũ perſonæ in damnũ eccleſiæ redundare non debet, ac non ſolũ ante ſententiam, verũetiam poſt obijci poteſt exceptio falſitatis, cùm falſorũ inſtrumẽtorum prætextu lata ſententia, vſq; ad xx. annorũ ſpacium valeat retractari veritate comperta: nolumus vt per id monaſterio veſtro præiudicium generetur.

Quia

Quia vero nobis cõſtitit ſupra dictã eccleſiã ſancti Viti cõſtitutã eſſe in diœceſi Sabin epiſcopale ius in omnibus eidem epiſcopo adiudicauimus in eadem, iſtis duntaxat exceptis, quę per authẽtica ſcripta ei noſcuntur eſſe ſubtracta, cũ per priuilegiũ vel per pręſcriptionẽ legitimã nullatenus probã etur exẽpta.

Verum quia dictus epiſcopus, qui eandem eccleſiã vindicabat munitum ſe præſcriptione legitima nõ oſtendit, quanquã probauerit epiſcopũ Sabin. bona eiuſdem eccleſiæ aliquanto tempore poſſediſſe: vos ab impetitione epiſcopi quo ad temporalia eiuſdem eccleſiæ ſententialiter duximus abſoluendos.

[* *Adijciens etiam quod ſi confeſſioni ſtare vellet inquantum contra vos facere videbatur, inſtrumentum tamen huiuſmodi contra ſe minimè admittebant, quia nec tabellionis auctoritate nec ſubſcriptione teſtium dignoſcitur eſſe fulcitum. Sed ad hæc pars veſtra reſpondit, quod cum procurator in modum exceptionis id obijceret, non videbatur de aduerſæ partis intentione fuiſſe confeſſus, quia iuxta legitimas ſanctiones, qui exceptione vtitur non æſtimatur de intentione aduerſarij confiteri, adiungens quod etſi permutationis tempore cœnobium foren. crediderit eccleſiam dictam S. Viti ad Sabinen eccleſiam pertinere, prædictus tamẽ procurator ex certis cauſis ſeu veriſimilib. coniecturis credulitatem ſuam poſtmodum potuit taliter informare vt crederet eandem eccleſiam ad Sabin. eccleſiam tunc temporis non ſpectaſſe.*]

[† *Super his igitur & alijs propoſitis coram ſupradictis cardinalib. deliberatione cum fratrib noſtris habita.*]

Honorius tertius abbati ſancti Huberti & ſancti Martini Leodieñ.

Si exceptio iuriſdictionis, excluſiua, propter quam fuit adpellatum probatur vera: iudex adpellationis non debet de principali cognoſcere, ſed ſuperſedere. h. d. intelligendo, quod iſti erant iudices adpellationis, & eſt notabilis intellectus. Panor. Ex 5. compilat.

CAP. VII.

OLim [* & infra.] Nuper verò ex parte Gu fuit propoſitum, quod literis præ. n. Treueren. archiepiſcopo præſentatis idem W. excipiendo propoſuit, quod auctoritate ipſarũ reſpõdere minime tenebatur, quia vltra duas dietas extra ſuam diœceſim trahebatur in cauſam, & quia dictus archiepiſcopus hanc exceptionẽ admittere recuſabat, vocem ad nos adpellationis emiſit [† & infra.] Porrò procurator partis[a] aduerſæ reſpondit quod idem Gu. vltra duas dietas extra ſuam diœceſim minime trahebatur, cùm ipſe archiepiſcopus terminũ in tali loco ſtatuerit, qui remotus ab illo non erat vltra, quàm prouiſum eſt per conſtitutionem concilij generalis [‡ & infra.] Diſc. v. mandamus, quatenus ſi procurator dicti Gu. probare potuerit exceptionem, quã coram archiepiſcopo propoſuit ſæpedicto, videlicet, ſe in cauſam trahi vltra duas dietas contra conſtitionem a ipſius conſt. 3.

cõlij generalis, vos adpellationem dicti Gu. legitim. m decernentes negocio ſuperſedere curetis.

[*Fuit noſtris aurib. intimatum quod cum fe. me. I. pp. p. n. mandauiſſet ven. f. n. archiep. Treuer. vt compoſitionem inter nobiles viros L. comitem Delos & W. de Hollandia cruceſignatos Treu. diœc. ſuper raptu nobilis mulieris vxoris eiuſdem comitis, terris & reb. alijs amicabiliter ratam faceret obſeruari dicto verò W. intente venire contra dictam compoſitionem, & ſe ad apoſtolicum diffugiũ conuertente: idẽ archiepiſcopus appellationi eius non deferens, quã friuolam eſſe decreuit in præfatũ W. qui alias erat vinculo excommunicationis aſtrictus, ſpecialiter propter compoſitionem prædictam excõmunicationis & in terram ſuam interdicti ſententias promulgauit. Cumque poſtmodũ dil. fi. G. dicti G. procurator noſtras ad vos ſuper executione ſententiarum ipſarum literas impetraſſet, & H. procurator W. præfati in audiẽtia publica contradixiſſet eiſdẽ ven. f. n. Alban. epiſcopum & di. F. G. S. M. in Coſmi diac. card. quos procuratorib. antedictis auditores dedimus, quia per ea quæ ab eiſdem fuerunt propoſita corã eis conſtitit manifeſte dictũ W. excõmunicationis vinculo eſſe innodatũ, procuratorẽ eiuſdẽ W. ad impetrandũ literas vel contradicend. admittẽdum non eſſe ſententialiter decreuerunt, literis, quas ad nos procurator dicti comitis impetrauerat abſolutis. Nos quidem ad inſtantiam procuratoris comitis ſupradicti alterius partis aſtutiam metuentes, vobis dedimus in mandatis vt in commiſſo vobis negocio iuxta formam in prædictis noſtris literis, expreſſam ratione præuia procederetis, literas decernẽtes carere virib. ſi quas fortè à nobis ſuper præmiſſis pro ipſo W. in præiudicium ipſius comitis per ſubreptionem contigit impetrari, quæ plenam de prædictis non faciant mentionem.]

[† Sed præfatus archiepiſcopus app. contempta mandauit Ven. f. n. Treueren. epiſ. vt compoſitionem prædictam faceret per cen. eccle. firmiter obſeruari. adiectum etiam fuit ex parte præfati W. quod dictus comes appellationẽ friuolam mentiens antedictã, excõmunicatus ad nos exiſtẽs veritate tacita literas impetrauit ſupradictas, quãdo pro parte ipſius W. fuit humiliter ſupplicatum, vt cùm idem ac terra ſua necnon & alia bona ſub ap. ſed. protectione conſiſtat, ſuper hoc ſibi prouidere miſericorditer dignaremur, non obſtante ſententia quam incurrerat, cum Ludouico in Angliam transfretãdo cum ipſum abſoluerimus ab eadem. Nos igitur eudem excommunicationis vinculo abſoluto, prouidere volentes, abbati S. Laurentij & coniudicib. ſuis per noſtras literas dedimus in mandatis, vt ſi rem inuenirent taliter ſe habere reuocato in irritum quidquid inuenirent poſt app. huiuſmodi attentatum, cauſam audirent, & fine debito terminarent, alioqui partes ad examen noſtrum remitterent adpellantem in expenſis legitimis condemnantes.]

[‡ Adiecit etiam ipſius comitis procurator quod ſæpe dictus W. auct. iam dicti noſtri prædeceſſoris, alia eſt excõmunicatione ligatus, de qua in literis ad iam dictum abbatem S. L. & eius coniudices directis nullam fecit penitus mentionem. Vnde petiuit ſupradicti comitis procurator vt eis.

ob cau-

ob cauſas iam dictas decerneremus irritas & inanes. Quia, verò in tanta contrarietate proponentium de veritate nobis conſtare non potuit.]

Idem archid. Transleg. & officiali, & I. canonico Turon.

Pro defenſione ſuæ eccleſiæ poteſt quis opponere exceptionem excommunicationis, periurij, vel aliam legitimam exceptionem: nec per replicationem excommunicationis vel periurij repelli poteſt.

CAP. VIII.

DIlecti filij S. & P. ac C. canonici eccleſiæ ſanctæ Mariæ transmiſſa nobis petitione mõſtrarunt, quod cum M. canonicus eiuſdem eccleſiæ ipſos corã delegatis à nobis traxiſſet in cauſam ſuper eo, quod ſe opponunt electioni à quibuſdam canonicis Grandeñ factæ de ipſo in priorem eccleſiæ ſupra dictæ: ijdem propoſuerunt, quod dictus M. non debebat audiri, eo quod excommunicatus erat, & periurij crimen irretitus. Cumq́ue dictus M. præfatis G. & P. periuriũ, & S. excommunicationem in modũ exceptionis & replicationis obijciens, eorum exceptionem elidere niteretur, procurator eorũ propoſuit, quòd eius ſuper hoc probatio recipi non debebat, quia & ſi obiectum præfatis canonicis periurium probaretur, non eſſent propter hoc à defenſione ſuæ ecclſiæ repellẽdi. Adiecit etiam, quod contra excommunicationẽ dicto M. in modum exceptionis obiectam, excommunicatio ſupra dicti. S. replicari non poterat: quia exceptio ipſi M. oppoſita & probata, eundem repelleret ab agẽdo: replicatio verò ſæpedictum S. nequaquam à defendendo repelleret, ſi etiam probaretur: [* & infra.] Ipſi verò iudices interlocuti fuerunt, quòd prius probationes reciperent ſuper replicatione præmiſſa, *propter quod ad noſtram audiẽtiam fuit adpellatum. Quocirca mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, reuocato in irritum &c.

Ex 5. compilat. tit. de tit. repli.

* Vide. l. circa. ff. de proba.

[* *Quare petebatur vt omiſſis probationib. huius replicationis in quib. etiam ſi probaretur labor, vt præoſtenſum eſt, cõſumeretur, inanes probationes reciperent, quas ad probandum obiecta ipſi M. dicerent producendas.*]

Gregorius nonus I. & M. Canon. Pragen.

Si per exceptionem ſuſpenſionis contra quam replicatur de nullitate, ordinatio eccleſiæ retardatur, fit abſolutio ad cautelam.

CAP. IX.

APoſtolicæ ſe. & infra. Sane vobis apud ſe. apoſtolicam conſtitutis, quædam ſuſpenſionis & amotionis à beneficiis ſententiæ ſunt in modum exceptionis obiectæ. Quas licet proponeretis vos poſſe nullas eſſe per teſtes idoneos & inſtrumenta probare: Ne tamen ordinationem Pragẽ. eccleſiæ, propter quã veneratis, huiuſmodi obiectionis obſtaculo contingeret retardari: Sententias ipſas relaxamus ad cautelam.

IDEM decano Lincon.

Excommunicationis exceptione non obſtante valet reſcriptum impetratum in cauſa adpellationis, licet de excommunicatione lata poſt adpellationem à grauamine non faciat mentionem, hoc dicit & ſecundum hoc eſt caſus no. & ſingularis: per quem ſorte poſſet colligi vna regula, quòd de innouato poſt adpellationem etiam ab interlocutoria non eſt neceſſe in reſcripto facere mentionem. Hanr.

CAP. X.

DIlectę in Chriſto filiæ prioriſſa & conuentus de Campeſſia nobis ſignificare curarunt, quòd cũ inter ipſas ex vna parte, & priorem & conuentũ de Burcellia ex altera, ſuper quibuſdam decimis & rebus aliis, pro quibus conueniebantur ab illis coram abbate ſancti Benedicti & eius collegis auctoritate apoſtolica quæſtio verteretur, & ipſę ad nos ex ſufficienti grauamine adpellaſſent, ac nũcium ſuum ad adpellationẽ miſerint proſequendam: præfati iudices poſtmodum tulerunt excommunicationis ſententiam in eaſdem. Noſtris ergo literis ſuper adpellatione præfata non facta mentione, de excommunicatione per eundem nuncium ad priorem de Angles & ſuos coniudices impetratis, pars aduerſa ex eo ſe adpellaſſe proponens, quòd ipſi iudices exceptionem excõmunicationis prædictæ, contra ipſas ab eadem parte propoſitam admittere denegarunt, ad priorẽ de Gernemoe, & ſuos coniudices noſtras ſuper hoc literas impetrauit: coram quibus ex parte ipſarum fuit excipiendo propoſitũ, quòd cum poſt adpellationẽ legitimam dicta ſententia lata fuerit, & cuilibet excõmunicato defenſionis auxilium competere dignoſcatur, memorati iudices exceptionẽ partis contrariæ (ſicut nec debebãt) admittere noluerunt: ſed cum dictus prior de Gernemoe & coniudices ſui talem exceptionem non reciperent earundem, ipſæ ad noſtram audientiã adpellarunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocato in ſtatum debitum, quicquid poſt huiuſmodi adpel. inueneritis adtentatũ, in eodem negocio iuxta prioris mandati noſtri ad præfatum priorem de Gernemoe & coniudices ſuos directi tenorem, præuia ratione procedas.

IDEM abbati ſancti Saluatoris Papien. & Verſel. præpoſito.

Per exceptionem excommunicationis à proſecutione adpellationis etiam originalis actor repelli non debet. hoc dicit, & eſt caſus ſingularis, quatenus dicit de actore.

CAP. XI.

SIgnificauerũt nobis capitulum de Tornacen. quòd cum P. in ſuum archipresbyterũ elegiſſent, Mediolan. archiepiſcopus præſentatam ſibi electionem renuens confirmare, quendã Zephum clericum in archipresbyterũ inſtituit eccleſiæ ſupradictæ: quare ipſis ad ſedem apoſtolicã adpellantibus, præpoſito ſancti Stephani cauſam ipſam ſuper his dicimur cõmiſiſſe:

qui

qui electionem ipſorum confirmans, & pronuncians ius eligendi ad ipſum capitulum pertinere, partē aduerſam ab impetitione ipſorū abſoluit: à qua ſentētia partes ad ſedem apo. adpellātes, cauſam ipſam vobis obtinuere cōmitti. Sed à parte altera exceptione excommunicationis oppoſita contra capitulum memoratum, vos minus prouidè attendentes, quòd prætextu excommunicationis oppoſitæ à proſecutione adpellationis, non debeat quis excludi: cum omnis legitima defenſio excommunicato in iudicio reſeruetur: partem aduerſam non eſſe cogendam ad reſpondendum eiſdem perperam decreuiſtis: propter quòd dictum capitulum noſtram audientiam alpellarunt: & infra. Mandamus, quatenus ſi eſt ita, exceptione huiuſmodi non obſtante, in eodem negocio procedatis.

IDEM.

Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem obÿciens auditur: & ſi malicioſè diſtulerit, in expenſis condemnatur: & dato, quod non excipiat ipſe iudex, publicè excommunicatum repellet.

CAP. XII.

EXceptionem excōmunicationis in dilatoriis proponendis reus ſcienter omittens, in qualibet parte litis opponere minime prohibetur, quod eſt in hac exceptione ſpecialiter obſeruandum, ne quiſquam in periculum animæ ſuæ excommunicato communicare cogatur. Qui ſi eam omiſerit, vt actor laboribus & ſumptibus fatigetur, in expenſis eſt legitimis condemnandus. Excommunicatus autem publice, etſi huiuſmodi exceptio non opponitur, nihilo minus eſt officio iudicis repellendus.

IDEM.

Non competit exceptio rei iudicatæ reo abſoluto, quia non poſſidebat.

CAP. XIII.

ADuerſario tuo per iudicem abſoluto, quoniam tempore motæ litis rem petitam ab ipſo ſine dolo deſierat poſſidere, ſi eam modo poſſideat, tibi petenti denuo rei iudicatæ exceptio non obſiſtat.

IDEM.

Valet reſcriptum impetratum ab excommunicato ſuper proſecutione adpellationis, licet de excommunicatione non fecerit mentionem.

CAP. XIIII.

VEnerabilem. f. n. archiepiſcopum Narboñ. qui à iudicibus ex ſufficienti grauamine ad apoſt. ſedem adpellans, ad vos ſuper adpellatione ſua noſtras literas reportauit, & ſi ex cauſis aliis tempore impetrati reſcripti vinculo fuerit excommunicationis adſtrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad proſequendam per eaſdem literas adpellationem prædictā decreuimus admittendum. Quia nihil excommunicato adpellare prodeſſet, ſi non poſſet adpellationem ſuam proſequi, & ſuper ea literas impetrare.

DE PRAESCRIPTIONIBVS.

TITVLVS XXVI.

Ex concilio Aphricano.[a]

a Canonum Grę cè collectorũ ex Carthaginẽſibus conciliis, hic numeratur centeſimus vigeſimus primus.

Epiſcopus contra epiſcopum locum per ſe conuerſum ad fidem præſcribit triennio: ſed cùm vacat eccleſia: vel eſt in ſchiſmate, non præſcribitur contra ipſam. CAP. I.

PLacuit, vt ſi quiſquam aliquem locum ad catholicam vnitatem conuerterit, ſi eum per triennium nemine repetente tenuerit: vlterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipſum triennium fuerit epiſcopus, qui poſſet repetere, & tacuit: Si autem non fuerit, non præiudicetur matrici eccleſiæ, ſed liceat cum locus acceperit epiſcopum, ex ipſo die intra triennium repetere. Item ſi fuerit epiſco ad catholicam fidem ex donati parte conuerſus, non ei præiudicet præfinitum tempus: ſed ex quo die conuerſus eſt, habeat per triennium poteſtatem repetendi locũ, qui ad ipſam cathedrã pertinebat.

Ex regeſto Grego. Italiæ Patriciæ.

Duobus modis ſummatur. Primò ſic: Taciturnitas prælati non nocet eccleſiæ, donec ſit præſcriptum. Secundò ſic: In rebus inuaſis non currit præſcriptio. Io. And. CAP. II.

NIhil prodeſt [* & infra.] Nihil cum ſcandalo, nihil cum forali ſtrepitu vobiſcum nos velle de cauſis pauperum definire vobis ſcripſiſſe meminimus. Sed illud ſcire vos credimus, taciturnitatem atq; patientiam noſtram futuris poſt me pontificibus in rebus pauperum præiudicium non facturam. [**Glorioſiſſima ſanitas et pulchritudo in corporis ſuperficie ſi vulnus latet intrinſecus. atq; illa magis cauẽda eſt diſcordia cui ſatellitiũ pax præbet exterior. Illud verò quod in epiſtolis noſtris reuocare in memoriã noſtrã excellẽtia veſtra ſtudioſe contendis, ſcriptũ eſſe vobis.*] Gregorius.

Per quietam & ſynceram poſſeſſionem triginta annorum præſcribit eccleſia rem priuati. hoc dicit, prout loquitur in præſcriptione eccleſiæ actiue. & iſte intellectus tenendus eſt. CAP. III.

SAnctorum patrum ſanctiones ſtatuentes confirmauerunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, vt omnes poſſeſſiones ad ſingulas prouincias noſtrorum fratrum pertinentes, à quibus per triginta annos poſſeſſæ ſunt quietè & ſyncerè abſque ſynodali proclamatione, perpetuo teneantur.

Alexander. iij. Salernitano archiepiſcopo.[b]

b p.c. Licet

Quarta decimarum & funeralium præſcribitur contra epiſcopum, ſi quadraginta annorum ſpatio non ſoluatur, & cathedralis eccleſia interim non vacauit. CAP. IIII.

DE quarta decimæ & oblationis defunctorũ clericus ab impetitiõe epiſcopi quadraginta præſcriptiõe tẽporis ſe poſſe tueri videtur. Niſi fortè interim paſtoralis ſedes caruiſſet paſtore, qui iura eccleſiæ ſuę exigere debuiſſet. Nam Rom. eccle. tri-

tricennalem præſcriptionem contra eccleſiam non admittit. [a] a al.Clemẽs.iij.

[I DEM.][a]

Poſſeſſor malæ fidei non præſcribit. CAP. V.

VIgilanti ſtudio cauendum eſt, ne malæ fidei poſſeſſores ſimus in prædiis alienis: quoniã nulla antiqua dierum poſſeſſio iuuat aliquem malæ fidei poſſeſſorem, niſi reſipuerit poſtquam ſe aliena nouerit poſſidere: cum bonæ fidei poſſeſſor dici non poſſit. Epheſinus enim legiſlator ſolum propter vitandam miſerorum ſegnitiem, & longi temporis errorẽ & cõfuſionem, primus triceonali vel quadragenali præſcriptioni vigorem legis impoſuit. * Nobis autem tam in rebus cognitis, quàm latentibus placuit non habere vigorem. *Vide. l. fi. C. de præſcrip. lon. tempo.*

I DEM Mauritano epiſcopo.

Vna eccleſia in parœcia alterius. xl. annorum ſpacio decimas præſcribit.

CAP. VI.

AD aures noſtras peruenit duas eccleſias litigaſſe ſuper decimis, quas vna earũ in alterius parœchia annis xl. poſſedit. [*& infra] Tuę fraternitati tenore pręſentiũ innoteſcat, quod de iure *diuino & humano* melior eſt conditio poſſidentis. Quia qua dragenalis præſcriptio omnẽ prorſus actionem excludit.[b] b al.ſecludit.

[* *Ac per hoc eius actionem putat eſſe extinctam, altera vero volens eas iure parochiali euincere, præſcriptionem non debere ſibi obeſſe proponit. Ideoque quid iuris ſit in hoc caſu, tua nos duxit f. conſulendos.*]

I DEM Parmenſi epiſcopo.

Laici ſpiritualia poßidere non poſſunt, ergo & per conſequens, nec præſcribere. h. d. & quotidie allegatur. CAP. VII.

CAuſam quę inter Regin. archidia. & nobilem virum G. ſuper decimis vertitur [†& infra.] Ideoq; *f. t. p a ſ. p.* mandamus, quatenus cauſam ipſam debito fine decidas, non obſtante præſcriptione tẽporis, vel cõceſſione eccleſiaſticę ſecularíſve perſonæ, ſi idem G. obponere eã voluerit: quia cũ laici decimas detinere nõ poſſint, eas nulla valẽt præſcribere ratione.

[† *Experiẽtiæ tuæ de qua multum confidimus, cõmittimus audiendã & mediante iuſtitia terminandam.*] [I DEM.] *Vrbanus iij.*

Si contra præſcriptionem. xl. annorum, quæ ſola currit contra eccleſiam, obponatur interruptio, vterque probabit. CAP. VIII. Ex 2. compila.

ILlud autẽ te ſcire volumus & tenere, quòd aduerſus eccleſias minorem præſcriptionem, quàm quadraginta annorum Ro. eccle. nõ admittit, licet quidem canones comprobant tricennalem: & eccleſia ſe poteſt aduerſus eccleſiam quadragenaria temporis pręſcriptione tueri de re illa, quam inconcuſsè quadraginta an. noſcitur poſſediſſe. Verũ ſi de præſcriptione & interruptione inter partes fuerit mota quæſtio, ab vtraque parte teſtes recipi debẽt: & ſi probata fuerit interruptio, præſcriptio nõ retinebit. [I DEM.] *Alex. iij. Syracuſano archiepiſcopo.*

Finis prædiorum eccleſiaſticorum, quadraginta annorum ſpacio præſcribuntur. CAP. IX.

QVia indicante abbate G. comperimus inter eum & abbatem ſanctæ Luciæ *grauem eſſe* exortā de finibus quæſtionem: agrimenſoris definitione illam proſpeximus finiendam. Hortamur igitur, vt ad loca, de quibus eſt contentio, accedentes, eam in veſtra faciatis præſentia terminari. Quadraginta tantum annorum præſcriptione vtrique parti ſeruata.

Lucius tertius.

Tempore hoſtilitatis non currit præſcriptio. CAP. X.

EX tranſmiſſa cōqueſtione abbatis & monachorum de Haben. accepimus, quòd cùm eccleſia de Camenone ad ius eorum pertineat, & homines de Sib. & Vinto. eccleſiarum parœciani ſint ipſius eccleſiæ: clerici, qui prædictas habuerūt eccleſias, minutatim omne ius parœciale præter ius funerandi matrici eccleſiæ ſubtraxerunt: & infra. Diſ. ve. man. quatenus decimas & oblationes cum alijs obuentionibus memoratæ matrici eccleſiæ (præſcriptione hoſtilitatis tempore non currente) reſtitui faciatis.

a Creta. Innocentius. iij. abbati de [a] Cenedo.[a]

Ex 3. compila.

Procurationes quæ debentur legatis & nuncijs apoſtolicæ ſedis, præſcribi non poſſunt. CAP. XI.

ACcedentes ad præ. no. præpoſitus ſancti Nazarij, & A. canonicus ſancti Stephani, ſyndici & procuratores primicerij & clerici Mediolañ. de ordinarijs maioris eccleſiæ grauiter ſunt conqueſti, quòd cùm ipſi legatos & nuncios apo. ſed. deuotè recipiant & procurent, dicti ordinarij procurare ipſos renuunt, & procurantibus ad exſpenſas ſubſidium impartiri: [* & infra.] Volentes autem vt quod omnibus imminet, ab omnibus cōprobetur. Mandamus, quatenus niſi dicti ordinarij per ſpeciale priuilegium apo. ſed. à præſtandis procurationibus oſtenderint ſe immunes, (etiam ſi longiſſimo tempore procurationis obſequiū non impenderint: cum in talibus præſcriptio ſibi locum nequeat vindicare) ipſos ad procurationis ſarcinam ordine debito ſubeundam teneri decernas.

[* *Vnde clerici Mediolan. graue querebantur ſibi preiudiciū generari, cū enim per ciuitatē ipſam ſæpe contingat tranſitū facere nūcios noſtros & legatos, quanto in eorū procurationib. pauciores exiſtunt, tāto faciētes amplius prægrauantur, & quanto per plures onus eſſet procurationis diuiſum, tanto à facientib. facilius portaretur. Qui ſiquidē ordinarij, cum pro eis & alijs vigilare iugiter non ceſſemus, & ſpiritualia ſicut deus dederit omnib. miniſtremus, in huiuſmodi ſe iure ſpeciali tueri ſatagant, non videtur præſertim cùm & Apoſtolus dicat ſi vobis ſpiritualia ſeminauimus: nō eſt magnū ſi carnalia veſtra metamus. et inſtātia noſtra cotidiana ſit omnium eccleſiarum ſolicitudo, ſicut plenius norunt præſentes pariter et remoti.*]

IDEM

IDEM de coſta,& de S. Donato prioribus.

Subditus non præſcribit obedientiam contra prælatum.

CAP. XII.

CVm non liceat à capite membra recedere: non ſufficimus admirari, quòd ſicut referente Bracharen̄. archiepiſcopo nobis eſt intimatum,licet eccleſiæ veſtræ in ipſius ſint diœce. conſtitutæ, vos tamen obedire ſibi tanquam epiſcopo veſtro contumaciter recuſatis:[*& infra.] Ideo[q;] mandamus,quatenus præfato archiepiſcopo & eccleſiæ Bracharen̄. obedientiam & reuerentiam debitam,ſicut alij clerici ſuæ diœceſis faciunt,impendatis,præſcriptione temporis non obſtante.

*[Cùm igitur crimen ariolandi ſit repugnare,& ſcelus idolatriæ nolle adquieſcere ſuſtinere nolentes, quod ſubditi prælatis ſuis non obediant vt tenentur, de communi f. n. con.]

IDEM nobili viro Matafeloni.

In iuribus ad Romanam eccleſiam ſpectantibus currit ſola centenaria præſcriptio.

CAP. XIII. Ex 2.compil.

AD audientiã apoſtolatus no.peruenit:[†& infra.] Proponebatur ex parte tua Alexan. pa. præ. no. tibi in caſtro Palatioli cõceſſiſſe ſingulis annis xl. ſol. denariorũ Papien̄. quos Ro.eccl.ibi cõſueuit recipere annuatim,inſuper comeſtiones, banna,placita,forisfacta,& omnia iura,quæ ibi ap. ſed. habebat. Sed ea tibi ratione nulla deberi caſtellanus eiuſdem caſtri conſtantiſſimè adſerebat. Ad quod probandũ inducebas prædicti papæ priuilegiũ,& librum eccl. Ro. cenſualẽ. hoc etiã nitebaris probare per teſtes,qui dicebant ſe vidiſſe præſcriptũ cenſum nuncijs Ro.pon. à l. annis, & infra fuiſſe ſolutũ. Sed inter alia fuit ex aduerſo reſponſum, ꝙ nec priuilegiũ nec liber cẽſualis,tibi aliquid cõmodi adferebant, cùm priuilegio vſus non fueris ſpacio annorũ xxx. & liber cenſualis ſuſpectus exiſteret: quia nõ fuerat in camera noſtra receptus, ac ſcriniarius alio modo ſcripſiſſet dicta teſtiũ,quàm dixiſſent. Nos igitur magis auctoritatẽ priuilegij, quàm depoſitiones teſtiũ attendentes,conſiderantes etiã librum cenſualẽ, quem nõ ſuſpectũ habuimus,licet nõ in noſtra,ſed in cardinalis S. Hadriani camera ſit inuentus,qui eũ, quãdo camerarius fuerat, de camera B. Petri ſuſcepit,nec credentes ipſum ſcriniarium(cum iuratus ſit officium ſuum fideliter exequi) aliud ſcripſiſſe, quàm à teſtibus diceretur: Reſpiciẽtes inſuper(quod eſt longe validius) ipſum negocium tangere principaliter Ro.eccl. contra quam nõ niſi centenaria præſcriptio currit:in ſolutione prædicti cenſus & aliorũ petitorũ condemnauimus partẽ aduerſam,iniungentes eidẽ,vt tibi nõ tanquã tibi,ſed tanquã eccl.Ro. (cuius auctoritate debes percipere,cuius etiam propter prædicta beneficia vaſallus exiſtis) ſine difficultate perſoluat.

[†*Te conquerente quòd quædam iura de caſtro palatiolo à fe. re. Alex. papa p. n. tibi conceſſa caſtellanen. eiuſdem caſtri tibi reddere denegabant. Porrò te ac dil. fil. Leonis conſuléque illius caſtri propter hoc in noſtra præſtita conſtitutos audiri fecimus diligenter.*]

IDEM Hel. & Gu. abbatibus.

De centenaria præſcriptione, quæ ſolum currit contra Romanam eccleſiam, tempora ſchiſmatum deducantur.

CAP. XIIII.

CVm vobis: [*& infra.] Licet *igitur* tam legali, quàm canonica ſit definitione ſtatutum, vt contra Ro. eccl. quæ gaudet priuilegio ſpeciali, non niſi centum annorum præſcriptio locum ſibi valeat vindicare, tempora tamen intercidentium ſchiſmatum, quæ ſecundum iuris ordinẽ curſum præſcriptionis impediunt, nolumus aliquatenus computari, ſed diligenti conſideratione adhibita de ipſa computatione deduci.

[**Alijs literis dedimus in mandatis, vt in cauſam quæ inter eccleſiam Hildenſen. ex vna parte, & eccleſiã de Gand. & eccl Ro. ex altera dignoſcitur agitari teſtes ad probandum præſcriptionẽ recipere debeatis. Inſinuatione præſentium vobis duximus declarandum, quòd poſtquam præſcriptio contra monaſterium ſupradictum & libertatẽ ipſius dicitur inchoata, ſciſſura trium ſchiſmatum aduerſus Ro. eccl. interuenit.*]

a al. Racroſen.

IDEM Hel. eñ. & [a] Roſeñ. epiſcopis.

Prælatus inferior poteſt præſcribere in certis eccleſiæ ſuæ diœceſis totum ius epiſcopale, ſubducitur tamen de præſcriptione tempus, quo vacauit eccleſia cathedralis.

CAP. XV.

AVditis & intellectis meritis cauſæ, quæ vertitur inter Vigoreñ. epiſcopum, & abbatem de Heueſcham ſuper eccleſijs in valle de Heueſcham, quas epiſcopus aſſerit ad ſe diœceſana lege ſpectare, abbas autem eas eſſe ab eius iuriſdictione prorſus exemptas: [†& infra.] Verum tanto tempore probantur per teſtes ab abbatibus de Heueſcham pleno iure poſſeſſæ, vt videantur in eis epiſcopale ius legitimè præſcripſiſſe: [*& infra.] Quocirca mandamus, quatenus inſpectis priuilegiis The. & Of. regum, quæ abbas ſuper præmiſſa libertate aſſerit ſe habere, ſi per illa conſtiterit, quòd vallis de Heueſcham ſit ille locus, quem C. præ. no. libertati donauit, abſoluentis abbatem ab impetitione epiſcopi ſuper eccleſiis memoratis: & adiudicãtes illas abbati pleno iure ſubiectas, epiſcopo ſuper illis ſilentium imponatis. Quòd ſi abbas in hac probatione defecerit, auditis probationes ſuper tempore, quo intra quadraginta annos ſedes epiſcopalis vacauit: & ſi per tantum temporis vacaſſe conſtiterit, vt illo ſubducto, non ſit quadragenaria completa præſcriptio, vos in illis eccleſijs ius epiſcopale adiudicetis epiſcopo, & ſuper illo perpetuum ſilentium imponatis abbati. Si autem exceptionem huiuſmodi epiſcopus

pus non probauerit: quia tamen interruptionem probauit circa proceſſionem Pentecoſtalem in villa & eccleſia de Mortana, & ad receptionem ac procurationem archidiaco. necnon ſolutionem denariorum S. Petri in valle de Heueſcham, circa cognitionem quoq; cauſarum matrimonialium, & capellani ſuſpenſionem in prædicta villa de Mortana, & interdictũ capellarum in præfata villa de Heueſcham, vos ſuper his ius epiſcopale adiudicetis eidem, ſi tamen circa ſuſpenſionem & interdictum huiuſmodi intra quadraginta annos interruptio facta fuit, in cæteris ei ſilentium imponentes, quæ abbas præſcripſiſſe probatur.

[† cognouimus euidenter eccleſias illas per priuilegia Ro. pon. non eſſe ab epiſcopali iure ſubtractas, niſi fortè vallis de Eueſcham ſit ille locus quem à duob. regib. Rendo videlicet & Oſfa libertati donata bo. me. c. pp. libertati donauit, ſicut in ipſius priuilegio continetur.]

[Niſi fortè per tantum temporis ſpatium VVigoren. eccleſia interim vacauiſſet, vt tẽpore vacationis ſubducto, præſcriptio minimè ſit impleta.]*

IDEM Pariſien. epiſcopo.

Non poteſt ſubditus contra ſuperiorem viſitationem aut procurationem ratione viſitationis debitam, in ſeipſo præſcribere: quamuis alius in perſonam alterius præſcribere poſſet vtramque.

CAP. XVI.

CVm ex officij ſui debito Senon. prouinciam viſitaret archiepiſcopus Senon. per Pariſien. diœceſim tranſitum faciens, ad abbatis ſancti Maglorij prioris de Caſtres, & quorundam aliorum eccleſias eiuſdem diœceſis neceſſe habuit declinare: à quibus cùm procurationẽ ſibi debitam poſtularet, ipſi eam inhumaniter negauerunt, ad ſuæ negationis defenſionem hoc ſolum allegantes, quòd non meminerant ſe procurationẽ huiuſmodi prædeceſſoribus eiuſdem archiepiſcopi exoluiſſe, nec ab eis aliquando fuiſſe petitam: [* & infra.] Nos igitur præmiſſam allegationem eorum nullam penitus reputantes, cùm contra procurationem, quæ ratione viſitationis debetur, præſcribi nequiuerit: quemadmodum nec contra viſitationẽ ipſam, poteſt aliquo modo præſcribi, & ſi alius contra eum præſcribere poſſet vtramque. Ideóque mandamus, quatenus ſententiam, quã in huiuſmodi contemptores de antiqua Metropolis conſuetudine tulit archiepiſcopus memoratus, vſque ad ſatisfactionem condignam facias obſeruari, quia ſecundũ Apoſtolum: Qui ſpiritualia ſeminat, non eſt magnum, ſi metat carnalia, cùm nemo cogatur ſuis ſtipendiis militare. Si 1. Cor. 7.
quid enim aliud, quàm ſuperius fuerit allegatum, contra intentionem archiepiſcopi obiicere voluerint & probare, nos eis faciemus iuſtitiam exhiberi.

[* Idem

[*Idem verò archiepiſcopus propter procurationem ſibi minus rationabiliter denegatam illis auctoritate reſcripti, quod ſuper hoc à ſed. ap. impetrauit ab officiorum executione ſuſpendit, eoſdem poſtmodum quoniam ſuſpenſionis ſententiam non ſeruabant, vinculo excommunicationis adſtringens, quod totum in ipſius archiepiſcopi literis proſpeximus contineri, qui eandem ſententiam petebat auct. ap. confirmari.]

IDEM Piſano archiepiſcopo.

Qui alieno nomine poßidet, non præſcribit, nec etiã is, qui proprio, niſi habeat bonam fidem & iuſtum titulum ſi præſumptio eſt contra eum. h. d. ſecundum Ioan. And. addita ſuppletione Panor.

CAP XVII.

a tam dictus

SI diligenti: [† & infra.] Cùm a iudicatus Calaritanus ad ius & proprietatem B. Petri pertineat, ſicut tota Sardinia nullo pertinet mediante, tibi non licuit pro te vel eccleſia tua à Marchione Maſſæ iudice Calaritano fidelitatis exigere iuramentum: [† & infra.] Nos igitur, quæ nũcius tuus proponere voluit plenius circunſpectis, non intelleximus te vel eccleſiam tuam ſuper hoc aliquo iure ſubnixam, cùm auct. ſed. apoſt. non oſtendas, per quam à iudicibus Calaritanis, tu & anteceſſores tui fidelitatis exegeritis iuramẽta: nec præſcriptione aliqua muniatis, cùm ſecundum confeſſionem tuam,* nec eccleſia Piſana, vel tu fueris in quaſi poſſeſſione iuris exigendi huiuſmodi iuramentum, quod per ſed. apo. ab ipſis iudicibus receptum fuiſſe fateris, per quod conſtat eccleſiam Romanam ſemper in quaſi poſſeſſione fuiſſe, cùm pro ea miniſterio tuo & anteceſſorum tuorum exactum fuerit, & præſtitũ iuramentum: & is poſſidere dicatur, cuius nomine poſſidetur. Si verò dicatur, quòd nomine tuo & anteceſſorum tuorũ, & non nomine noſtro & eccleſiæ Romanæ fuerit iuramentum exactũ, poſſet inferri, quòd iuramentum præſtitũ de conſeruando iure & honore ſed. apoſt. fuerit violatum: vnde licitè retineri nõ poſſet, quod contra iuramentum huiuſmodi fuerit ſciẽter obtentum: quia etiam ſecundum hoc locum præſcriptio habere non poſſet, cùm in præſcriptione rerum eccleſiaſticarũ bona fides & iuſtus titulus exigantur. etſi etiam locum potuiſſet habere præſcriptio, non credimus centenariam præſcriptionem (quæ ſola currit aduerſus Rom. eccl.) poſſe probari.

An confeßio præiudicialis noceat eccle. Cy. in xv. q. in l. 1. C. de confeß. Bar. in l. certi. §. ſed ante ipſos ff. eo.

[†Penſes animo, quid illa tabernaculi archa ſignificet, in qua cum tabulis, virga ſimul & Manna ſunt iubente domino recondita, nequaquam nos tibi ſcripſiſſe durè & aſperè reputares, cùm in pectore Roman. pont. qui vniuerſis eccleſiarum prælatis præeſſe deo auctore dignoſcitur, & virga correctionis & manna debeat eſſe dulcedinis, vt altero foueat humiles & deuotos, & reliquo rebelles feriat, & puniat delinquentes. Hinc eſt quod illius vulnerib. ſauciati, quem Samaritanus duxit in ſtabulum, vinum adhibetur & oleum, vt niſi commonitionis & exhortationis oleo delinquen-

quentium vulnera foueantur: vinum eccleſiaſticæ ſeueritatis ſubſequitur. Licet igitur ex his quæ præmiſimus contemptis monitis noſtris, & mandatis quib. niſi ſumus fraternitatem tuam frequenter inducere, vt di. fil. n. V V. Marianum Maſſæ iudicem Calaritanũ iuramento fidelitatis abſolueres, quod exhiberi tibi & eccleſiæ Piſanæ feciſti, vt eo non obſtante nobis & eccle. Rom. iuraret. non ſolum aſperitatem verborum, ſed executionem forſitan potuiſſemus in te procedere eccleſiaſticæ diſciplinæ.]

*[*Super eo verò articulo taliter reſpondiſti, quod ab eo tempore quo fuiſti aſſumptus ad præſulatus officium, iuramentum fidelitatis pro ſe. ap. ab ipſis iudicib. recepiſti: ſciens te per archiepiſcopum Villanum prædeceſſ. tuum, virum magnæ auctoritatis & honeſtatis, qui longo tempore in curia Rom. extitit cardinalis. ipſe quoque plenius nouit conſuetudines, & ſtatuta, & omnes anteceſſores tui, qui fuerunt viri magnæ au. ſic & antiquam conſuetudinem tenuiſſe pariter, & feciſſe, cùm nihil tibi vel ipſis hactenus ab apoſt. ſe. fuiſſet obiectum.]*

IDEM epiſcopo Lucano.

Abbas in capellis præſcribere poteſt iura epiſcopalia, obtinet tamen in his ſolis quæ præſcripſit. h. d. quò ad titulum.

CAP. XVIII.

CVm olim frater epiſcope, cum abbate & monachis ſancti ſaluatoris de Ficheto ſuper plebe Falamazanæ & adiacentibus capellis ipſius in noſtra præſentia litigando inſtitutionẽ in eis, & alia ad ius epiſcopale pertinentia vindicares, ad fundandam intentionem tuam ius commune principaliter allegabas, cuius auctoritate dicebas vniuerſa ſpiritualia in prædictis locis, quæ ſunt in diœce. tua conſtituta, ad te tanquam ad diœceſanum epiſcopum pertinere. arbitrium præterea ſuper hoc promulgatum à Piſtorien. epiſcopo archipresbytero ac primicerio Lucanis allegans. Ad elidendam autem intentionẽ tuam abbas Greg. vij. papæ priuilegium exhibuit: quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præceſſiſſe: per quod tam monaſterium, quàm plebs & capellæ prædictæ videbantur libertati donatæ: *& infra. Aliorum quoque Roma. pontific. dictus abbas priuilegiis vtebatur poſt arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis priuilegia ſibi cõcedere videbantur: [*& infra.] Quia prædictus abbas ſufficiẽter oſtendit monaſterium ſuũ ſuper inſtitutionibus, deſtitutionibus, & ordinationibus plebani & clericorum, baptiſmo & pœnitẽtia in leuioribus culpis, ſepultura, decimarũ perceptione, ac diuinis officiis celebrandis, tam in plebe, quàm in capellis prædictis, in excõmunicando atq; interdicendo, & etiã abſoluendo legitima præſcriptione munitũ: abbatẽ ipſum ab impetitione tua ſuper iam dictis articulis duximus abſoluẽdum, ſuper illis tibi

tibi perpetuum ſilentium imponendo, ſuper aliis omnibus, quæ ad ius epiſcopale ſpectare noſcuntur, iuxta tenorem arbitrij eundem abbatem, quo ad plebem & capellas prædictas ſententialiter condemnantes.

IDEM.

Qui præſcriptione completa priuilegium contrarium impetrat, & vtitur illo: præſcriptioni renunciat. Si præſcriptio non erat completa, malam fidem habet: & ideo non præſcribit.

Ex 4. compilat.

CAP. XIX.

VEniens ad præ. no. abbas ſancti Martini de Pannonia: & infra. Petiit à nobis poſtmodum idem abbas, vt Veſprimeñ. epiſcopus non impediat vel faciat impediri: quo minus omnes, qui in Simagieñ. parœcia vel comitatu conſiſtunt de omnibus quæ poſſident, decimas ſibi ſoluant: ſicut in priuilegiis Paſchalis pa. præ. no. & ſancti regis Stephani continetur. Præfatus verò epiſcopus poſtulauit, vt decimas Simagieñ. comitatus intra ſuę diœce. terminos conſtitutas, quas detinet idem abbas: ſibi reſtitui faceremus, niſi aliquo iure ſpeciali ſeipſas poſſidere monſtraret: & infra. Chriſma verò, oleum ſanctum, conſecrationes altarium ſeu baſilicarum, ordinationes clericorum, qui ad ſacros ordines promouendi fuerint, clerici eccleſiarum vel capellarũ ipſius monaſterij, quod eſt in Veſprim. diœceſi conſtitutum, à Veſprimeñ. epiſcopo poſtulabunt: ſi quidem catholicus fuerit, & gratiam ſed. apoſtolic. habuerit, & ea gratis ſine prauitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, præſule catholico ſuſcipiendi ea liberam habeant facultatem: ſicut in priuilegio dicti Paſchalis, & Alexand. papæ prædeceſſ. noſt. perſpeximus contineri. Non obſtante priuilegio Clementis papæ, per quod priuilegiis ſuorum prædeceſſorum non extitit derogatum, cùm de ipſis nullam fecerit mentionem. præſertim cùm & ipſe Clemens priuilegium illud cõceſſerit, ſaluis inſtitutionibus, non ſolum Romanæ eccleſiæ, ſed ipſius etiam legatorum. Nec obſtare poterat præſcriptio, quam idem abbas in ſuum ſubſidium opponebat: quia ſi conſummata erat quando ab Alexandro papa priuilegium impetrauit, iuri præſcriptionis renunciaſſe videtur,* præſertim cùm corã vobis priuilegio illo ſit vſus, quòd ſuæ intentioni (quantum ad hunc articulum) contradicit. Si verò nondum conſummata erat præſcriptio, ſed erat in præſcribendo: poſt impetratum huiuſmodi priuilegium, bonam fidem non habuit: & ideo ſecundum canones non præſcripſit.

*Vide l. Vnicã. C. de theſ. lib. x.

IDEM in concilio generali.

Nec in foro canonico. nec ciuili, valet præſcriptio cum mala fide.

CAP.

CAP. XX.

QVoniam omne, quod nõ eſt ex fide, peccatũ eſt. Synodali iudicio definimus, vt nulla valeat abſque bona fide præſcriptio, tam canonica, quam ciuilis. Cùm generaliter ſit omni conſtitutioni, atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali peccato non poteſt obſeruari. Vnde oportet, vt qui præſcribit in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ.

DE SENTENTIA ET RE IVDICATA.

TIT. XXVII.

Gregorius. *Io. arch. primæ Iuſtinianeæ.*

Sententia lata contra leges vel canones, non tenet: nec ab ea opus eſt adpellare. Panor.

CAPIT. PRIMVM.

SEntentia contra leges canonésve prolata, licet non ſit adpellatione ſuſpenſa, non poteſt tamen ſubſiſtere ipſo iure.

IDEM.

Lites debent celeriter terminari. CAP. II.

IVrgantium controuerſias celeri ſentẽtia terminare & æquitati conuenit, & rigori.

IDEM.

Sacerdos ſine iuſta cauſa non eſt deponendus. CAP. III.

NOn poteſt quenquã à ſacerdotali gradu (niſi iuſtis ex cauſis) concors ſacerdotum ſententia ſubmouere.

LEO papa.

Iuſtè quis petit ſententiam à papa confirmari, ſi iuſtè & rationabiliter fuit lata. CAP. IIII.

EA, quæ iuxta eccleſiaſticum morem iuſtè & rationabiliter fuerint definita, noſtra quoque ſententia roborentur.

Alexander iij. Eboraceñ archiepiſcopo. p.c. conſuluit.

Iudex deputatus ſuper executione ſententiæ admittit exceptionem fraudis ſeu nullitatis ſententiæ, non ad affectum, vt ſuper ea pronunciet, ſed vt negocium ad ſuperiorem, qui iudicauit transmittat. ſi illã probabilem repererit. h. d notabiliter. CAP. V.

DE cæterò noueris, quòd ſi ſententiam à nobis latam præcipimus per aliquem executioni mandari, & fraus interuenerit: non eſt facultas executori de toto negocio cognoſcendi, ſed deferri quæſtiones, quæ inciderint ad ſedem apoſtolicam oportebit.

IDEM Noruiceñ. epiſcopo.

Non

Non ſufficit reo damnato ad traditionem poſſeſsionis, tradere pignus pro ipſa poſſeſsione.

CAP. VI.

CVm aliquibus eſt adiudicata poſſeſſio, non ſufficit eis dari pignora, niſi corporali poſſeſſione lætentur.

IDEM eidem, & V. archidia.

Sententia lata contra matrimonium nunquam tranſit in rem iudicatã: vnde quandocunque reuocatur cùm conſtat de errore.

CAP. VII.

LAtor præſentium ſua nobis inſinuatione monſtrauit, quòd cùm quandam mulierem legitimè deſponſaſſet, & carnalis eſſet copula ſubſecuta, inter eos ſcandalum eſt ſubortũ, cuius occaſione debitum ei ſubtraxit. Conſanguinei verò mulieris hoc moleſtum habentes, quæſtionẽ mouerũt, proponẽtes, quòd mulierem inuitam & renitentẽ, nec ætatis aptæ matrimonio exiſtentem duxiſſet vxorem: & quoniam idem vitã cupiebat agere diſſolutam, demum vtriuſque ſtudio interueniente, fuerunt minus rationabiliter ſeparati. Nolentes igitur matrimonia canonicè contracta, leuitate quadã diſſolui, mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit eos per iudicium eccleſię non fuiſſe legitimè ſeparatos, eccleſiamq́ue deceptam, ipſos faciatis ſicut virum & vxorem inſimul permanere.

IDEM T. & clericis S. Anaſtaſiæ Veroñ.

Retractatur ſententia prætextu iniquæ conſuetudinis lata contra eccleſiam.

CAP. VIII.

CVm cauſa, quæ vertitur inter vos, & G. & A. laicos ſuper domo quadã eis ab archipresbytero veſtro vendita, ad examen I. apo. ſed. legati delata fuiſſet, poſt adp. ad nos interpoſitam, & receptas inducias, quoniam intra terminum tibi fili T. ad eam proſequendã præfixum iter non arripueras, cõtra te ſententiam proferens: memoratis G. & A. prætaxatã domum ſecundum Veroneñ. ciuitatis conſuetudinem adiudicare curauit: deinde cùm cauſa fuiſſet ad nos per adp. delata: Brixieñ. epiſcopus delegatus à nobis, ſententiam cõtra vos (ſpreta forma canonum) ſecundum eandẽ conſuetudinẽ, ſicut prędatus legatus fecerat, promulgauit. Nos autem conſiderantes, quòd licet vſus vel conſuetudinis non minima ſit auctoritas, nunquam tamen veritati aut legi præiudicat, præſcriptã ſententiam reuocauimus, & vos ab impetitione abſoluẽres illorum, vobis & eccleſiæ veſtræ domũ adiudicauimus ſupradictam.

IDEM Eboraceñ. archiepiſcopo.

Sententia iniqua retractatur per ſuperiorem, licet cauſa fuerit adpellatione remota commiſſa. Si autem continet manifeſtam iniquitatẽ, eſt nulla. h. d. intelligendo, quòd ponat duos caſus.

CAP. IX.

INter cæteras *cõſultationes:* & infra. Itẽ cùm aliqua cauſa adp.te. committitur, & ſententia fertur iniqua, eã euacuari oportet: nec ei debet ſtari, ſi iniquitatem contineat manifeſtam.

Clemens tertius.

Sententia lata contra abſentem nõ contumacem in cauſa matrimoniali, non valet. h. d. intelligendo, quòd hæc mulier non fuit contumax. Panormitanus. Ex 2. compil.

CAP. X.

TEnor literarum tuarum oſtendit, quòd cùm inter R. & M. mulierẽ quæſtio matrimonij verteretur: & Theatino epiſcopo cõmiſſa fuiſſet, idẽ eundẽ R. muliere abſente ab impetitione ipſius abſoluit. Cæterùm eadẽ mulier à nobis ad te literas impetrauit, vt de cauſa cognoſceres, & eam fine debito terminares: [*& ĩ.] Dictus vero R. à te vocatus ad cauſam infirmitate prætenſa non adfuit: ſed quia nocte ſequente aliam ſibi copulare præſumpſit, in eũ excõmunicationis ſententiam promulgaſti: à qua poſtmodũ abſolutus ad te veniens, oſtẽdit literas epiſcopi memorati, quibus eũ ab inquietatione ipſius abſolutum fuiſſe patebat. Quia igitur mulier ſuos teſtes offert ad probandum, ꝙ idem R. eam deſponſationis anulo publicè ſubarraſſet. & tu quid ſuper his agere debeas, poſtulas edoceri. Ideoq; inquiſitioni t. t. reſpond. ꝙ (non obſtante illicita abſolutione, quam epiſcopus fecit) in cauſa procedas eidẽ R. ſub pœna excommunicationis arctius interdicens, ne ad eam, quã ſuperinducit, accedat, prius quàm fuerit cauſa deciſa.

[*Quia cauſa coram memorato epiſcopo pro commotione terræ non poterat definiri.]

IDEM.

Sententia diuortij in cauſa matrimoniali ritè lata, ad ſolam cõiugis cõfeſſionem adſerentis contrariũ, non reuocatur, ſed interim ei ſtatur donec legitimè de contrario doceatur. Ita ſummatur, vt aliquid de nouo adferat. Panor.

CAP. XI.

COnſanguinei E. latricis præſentium ſicut tuis literis intimaſti, compaternitatem inter ipſam & virum ſuum legitimè probauerunt, ita quòd inter eos ſententiã diuortij protuliſti: prædicta verò E. cùm ſit tibi poſtmodum confeſſa, quòd eius commater in veritate ante ſententiã non fuiſſet, ſed poſt ſeparationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandẽ ad ſecundas nuptias conuolauit: [†& ĩ.] Frater. t. reſpond. quòd propter ſolam confeſſionem mulieris non eſt recedendum à ſententia per iudicium eccleſiæ rationabiliter promulgata, niſi legitimè in contrarium probaretur.

[†*Quia igitur reatum ſuum nunc recognoſcẽs conſilium noſtrum ſuper hoc expetiit: tu inde à nobis in hoc poſtulaſti reſponſum.*]

Innocen. iij. archidia. & ſacriſtæ Magalon̄.

Ex 3. compil.

Si papa contra pronunciationem ſuam confert beneficium, hoc tacito, ſubreptitia dicitur collatio, & non tenet. CAP. XII.

CVm olim Magalon̄. epiſcopus P. de caſtro nouo, ad vacā-tem archidiaconatum eiuſdē eccleſiæ nominaſſet, I. præpoſito, vt nullus ibi (niſi prius duplici ſibi voce conceſſa) inſtitueretur per adpellationem interpoſitam inhibente, epiſcopus dictum P. de Archid. per ſuum anulum inueſtiuit. Præpoſitus verò alium ad eundem archidiaconatum nominare præſumpſit. Tandem C. prædeceſſor noſter, quod factum fuerat ab vtraque parte, caſſauit: pronuncians, quòd aliquibus ſcriberet, vt tam epiſcopum, quā perſonas ad ordinandum concorditer archidiaconum monerent: & eorum fortè monitis nō admiſſis, hoc ipſi exequi non differrent. poſt hæc verò dictus prædeceſſor noſter G. qui nondum ad diaconatus erat promotus officium, præter conſcientiam procuratoris epiſcopi apud ſed. apoſt. tunc morantis, ipſum archidiaconatum contra pronunciationem ſuam contulit, ſicut credimus circumuentus. Nos igitur inhærentes veſtigiis prædec. noſt. dicentium ſententiā Rom. ſed. cùm aliquid fuerit ſubreptum, poſſe in melius cōmutari: quòd de prædicto G. factum eſt, non obſtante donatione, quam ab eodē epiſcopo in illuſionem donationis apoſtolicæ nuper dicitur recepiſſe, in irritum reuocamus: & ei licet abſenti cùm de ſubreptione liquido conſtet,* ſuper dicto archidiaconatu perpetuum ſilentium imponentes præcipiendo mandamus, quatenus ſæpedictum archidiaconatum (plena omnium veſtrum, qui præſentes fuerint in eccleſia, interueniente concordia) ordinare curetis.

Vide Bar. in l. quod iuſſit. in fi. ff. de re ind.

IDEM abbati & conuentui S. Zenonis Veron̄.

Valet ſententia contra ius litigatoris lata, ſi ab ea intra x. dies nō fuerit adpellatum. Vel ſic & aliter: Per ſententiam, à qua non fuit adpellatum, poteſt eccleſia ſubiici prælato inferiori epiſcopo, ſeu ad aliam eccleſiam pertinere. CAP. XIII.

CVm inter vos pro eccleſia veſtra & archypresbyterū & clericos S. Proculi, ſuper ſubiectione eiuſdē eccleſiæ quæſtio verteretur: ex parte veſtra fuit propoſitum, quòd dicta eccleſia monaſterio veſtro pleno iure debet eſſe ſubiecta: videlicet in inſtitutione, deſtitutione, inueſtitura archipresbyteri, & eiuſdem fidelitate ipſius. & fratrum obedientia, correctione, repræſentatione ad ordines, tonſuratione, ſuſceptione chriſmatis, litaniis, & aliis ſimilibus, per quæ plena ſubiectio declaratur: ad quod probandum inſtrumentum publicum cōceſſionis B. quondā Veron̄. epiſcopi pars veſtra in mediū producebat, quam conceſſionem ceſſor eius G. ratam habuit, & etiam confirmauit. Super his quoq; tam Ro. pon. quā patriarchatum

tharum Aquileg priuilegia & confirmationes induxit,quorũ vnus, de ſubiectione plenaria in priuilegio ſuo euidenter expreſſit,quod ſub teſtimonio R.quondam Veroñ.epiſcopi,qui eiuſdem eccleſię archipresbyter extitit,factum fuerat & completum,& in eodem à priore ſancti Zenonis mādauit ſua vice ſubſcribi. Adiecit et ā pars veſtra, ꝙ inter B. quondā abbatem eiuſdē monaſterij, & ſancti Proculi archipresbyterum & fratres ipſius procedente tēpore de fidelitate & obedientia manuali controuerſia fuit exorta, ad quæ duo illi ſe duntaxat teneri negabāt,& ſuper his teſtes producti fuerūt. tandē præfatus G.Veroñ. epiſc. opus quendā cardinalē ſequens, à quo idē fuerat iudicatū,quòd vel archipresbyter dimitteret eccleſiam, aut abbati obedientiam repromitteret, ſententialiter definiuit,cuius ſententia(cū nulla fuerit adpellatione ſuſpenſa)in rē tranſit iudicatam:[*& infra.] Quāuis fortè dicto inſtrumento donationis non ſit plurimum innitendum,nec cōfirmationibus nec priuilegiis, quæ de ipſo cauſam & originē acceperunt:adtendentes tamen,ꝙ quātum ad litigantes ipſos,ius ex ſententia factum fuit,poſtquā in rem tranſit iudicatā,etiam ſi contra ius litigatoris lata fuiſſet:cùm contra ius cōſtitutionis expreſsè lata non fuerit, veritate geſtorum ſermonibus præualente,quæ præſumitur ritè per omnia celebrata: definimus, vt archipresbyter S. Proculi,qui pro tempore fuerit,fidelitatē & obedientiam præſtet abbati S. Zenonis.

[*Quam aſſerebat nullo poſſe iuris remedio attētari,à cuius prolatione vſque ad hæc tempora l.annorum eſt elapſum ſpatium, per quod probatur quòd monaſterium S.Zenonis præfatam eccleſiam pleno iure poſſedit. & quod dictus archipresbyter & fratres eius præteriti & præſentes obedientiam abbatib.S. Zenonis fecerunt. cùm itaque hæc quæ præmiſimus, & ſimilia multa præfati auditores nobis & fratrib. noſtris prudenter & fideliter retuliſſent, nos communicato f.n.conſilio.]

IDEM canonicis Nouarieñ.

Sententia contra actorem lata,nihil iniqui continēs,venit in cauſa adpellationis confirmanda: licet per adteſtationes videatur pro actore fuiſſe probatum: dummodo pro ſententia concurrant præſumptiones. de quibus hic in litera: & ſecundùm hunc intellectum eſt hic caſus ſingularis valde.

CAP. XIIII.

CAuſam, quæ inter vos & A.clericum ſuper præbenda Nouarieñ. eccleſiæ vertebatur:Laudun.epiſcopo de conſenſu partium commiſimus terminādam, qui pro vobis contra dictum A. definitiuam ſententiam promulgauit: à qua fuit ad noſtram audientiā adpellatū: [*& infra.] Licet ex parte ipſius A. fuiſſet propoſitum quòd contra formā mandati noſtri dictus epiſcopus ſentētiam promulgauit,ſicut per adteſtationes

nitebatur probare: quia tamen iudicis animus non ſemper ad vnam probationis ſpeciem inclinatur, & ipſa ſententia nihil continebat iniquum, & eidem iudici de communi partium aſſenſu fuerat cauſa commiſſa, qui vt ſententiã ferret poſt examinationem cauſæ, ab vtraque parte fuerat requiſitus: ſententiam ipſam curauimus confirmare.

[†Dicto igitur A. & magiſtro I. & A. procuratorib. eccleſiæ veſtræ, in noſtra propter hoc præſentia conſtitutis. Idem A. probare multipliciter nitebatur, ſententiam iniquè latam fuiſſe, ac propter hoc debere non immeritò retractari. dictis procuratorib. veſtris defendentib. ſententiam, & eam petentib. confirmationis noſtræ præſidio communiri. Nos igitur auditis quæ fuerant hincinde propoſita, & diligentius intellectis, habito cum fratrib. noſtris ſuper his diligenti tractatu.]

IDEM Conſtantino epiſcopo.

Si ſententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum: tempus decendij ad adpellandum currit à tempore ſententiæ, non autem à die fruiti termini, hoc primò. Quadrimeſtre tempus, quod à lege datur condemnatis in perſonali, poteſt à iudice ex cauſa arctari: & ſponte terminum arctatum recipiens, nõ poteſt poſt decendium adpellare, licet non conſtet iudicem ex cauſa terminum abbreuiaſſe: hoc ſecundò. Ab executione ſententiæ non adpellatur, niſi in executione modus excedatur: hoc tertiò d. euacuando medullam ca. ſecundum Panor.

CAP. XV.

QVod ad conſultationem: & infra. Quia poſtulaſti, vtrum adpellationi ſit clerici deferendum, qui purgationem indictam ſibi per ſententiam, & ad ipſius receptionem terminum competentẽ, puta viginti dies vel amplius, ſine contradictione recipiens: & ad diem veniens conſequenter, adpellat cauſam non exprimens adpellandi: nec ſit locus niſi ſuſcipiẽdæ purgationi & executioni ſententiæ, à cuius prolatione & purgatione iniuncta vltra decendium dicitur effluxiſſe. Taliter duximus reſpondẽdum, quòd cùm poſt decem dierum ſpatiũ ſententia in auctoritatem rei tranſeat iudicatæ, qui quia prouocationis ſubſidium intra id temporis non recurrit, adpellandi ſibi aditum denegauit: cùm per hoc videatur per interpretationem iuris latæ ſententiæ paruiſſe, præſertim vbi cauſa nõ redditur adpellandi. Sed nec executionem ipſius ſententiæ ideo conuenit retardari, licet ad hoc agendum quadrimeſtre tempus regulariter ſit ſtatutum: quia id arctari poteſt nonnunquã à ſedente in medio, & etiam prorogari. & qui ab initio ſpontè recipit terminum, breuiorem imputari ſibi poteſt & debet: cũ ex hoc videatur amplius beneficium contempſiſſe: vnde talis non audietur adpellans, niſi fortè aduerſus eum modus executionis canonicus excedatur.

IDEM

IDEM decano cancellario, & canonico [Lund.] Laudun.

Sententia poteſt probari per teſtes: licet non deponant de cauſis, quæ ſolent iudicem mouere ad ſententiandum.

CAP. XVI.

SIcut nobis intimaſtis, cùm cauſa, quæ inter H. ſubdia. & B. presbyterum ſuper quinque modijs frumenti vertebatur ipſi ſubdiac. per annos ſingulos exoluendis vobis commiſſa fuiſſet, & reſtitutionẽ ſibi fieri poſtularet: ſubdia. ſupradictus aduerſarius ſe ad hoc non teneri reſpondit, cùm alia vice ſuper hoc conuentus fuerit, & ſententialiter abſolutus: quod oſtendere voluit duorum teſtimonio, ex quorum depoſitione conſtitit quòd magiſter A. auct. epiſcopi Lunduñ. ipſum abſoluit ab impetitione ſubdia. memorati. Verùm quia teſtimonium ipſorum quaſi nudè prolatum fuerat, cùm de cauſis quæ iudicem mouere ſolent, ad ſententiam proferẽdam nihil dixerint, quid tenendum ſit: ſedem duxiſtis apoſt. conſulendã. Cùm autem in pleriſq; locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris exiſtit, quòd omnia, quæ iudicem mouent, non exprimantur in ſententiis proferendis: vobis taliter reſpondemus, quòd cùm ex depoſitionibus teſtium prædictorum cõſtiterit ſententiam à iudice ſuo prolatam: propter auctoritatem iudiciarium præſumi debet omnia legitimè proceſſiſſe.* *Facit ad hoc l. 1. C. de profeſſ. qui in vrb. conſtan. & l. 1. cũ not. C. de legi.

IDEM Aſtoriceñ. epiſcopo, [& abbati, ſcilicet] *ſancti* Iſidori Legioneñ *& de Carc. abbatib.*

Ab eadem ſentẽtia poteſt adpellare, ne dum reus victus ſed etiã tertius, cuius intereſt: & poterit ſententia quò ad reum nil de ſuo iure docentem cõfirmari: reſpectu verò tertij rationabiliter adpellantis infirmari.

CAP. XVII.

CVm ſuper controuerſia, quæ inter Aurieñ epiſcopũ & monaſterium Cellæ nouæ ſuper ſtatu ipſius vertebatur, pro epiſcopo diuerſæ ſententiæ latæ fuiſſent. nuncius Oneteñ. epiſcopi per eas Oneteñ eccleſiam læſam grauiter querebatur, ad quã proponebat monaſterium pertinere: [‡& infra.] Cùm ex parte monaſterij nihil rationabile fuerit propoſitum & oſtenſum, quare ſententia pro epiſcopo promulgata debuerat irritari, eam quantum ad monaſterium duximus cõfirmandam: & infra.] Mandamus, quatenus ſi conſtiterit adp. pro eccleſia Oneteñ. rationabiliter interpoſitam, & ad eam proſequendã nuncium eius* intra tẽpus legitimum deſtinatum fuiſſe, executio ſententiæ differatur, ne circa poſſeſſionem Oneteñ. eccleſia detrimentum incurrat: alioquin (ſicut ius poſtulat) executioni abſque Oneteñ. eccleſiæ præiudicio demandetur: cui, quæ præmiſſa ſunt, non præiudicent, quo minus ſuam valeat conſequi rationem, cùm res inter alios acta non noceat regulariter alij* iuxta conſtitutiones canonicas & ciuiles.

*Vide l. à ſententia in princ. cùm & ſeq ff. de adp.

*Vide l. 1 ucim. ff. de his qui no. infa. & l res inter alios. al. eſt l. Modeſtinus ff. de excep.

[†Poſtquam igitur hæc & ſimilia, nobis & fratrib. noſtris. præfati cardinales fideliter retulerunt: quia conſtitit nobis per delegationem literas à duob. miſſas, cùm tertius intereſſe nequiuerit, ſicut & ex ipſius aſſertione tenuimus ap. ſe. ap. conſtituti fuiſſe proceſſum, & contra ipſorum ſententiã ex parte monaſterij noſtri nihil rationabile fuit propoſitum & oſtenſum. Quare debuerit irritari, eam communicato f. n. con. quantum ad monaſterium ipſum duximus confirmandam, ſibi perpetuum in hac re ſilentium imponentes. Cæterum, quia ſuper adpellatione Oneten. eccleſiæ non potuimus elicere veritatem, cauſam ipſam veſtro duximus examini committendam. f. t. per. a. c.]

IDEM.

Si citatus ad ſententiam, ex legitima cauſa iudicij ignota non comparuit, tenet ſententia eo abſente lata: ſed retractatur eo probante legitimam abſentiæ cauſam. Si verò impedimentum probatur non plenè, non retractatur ſententia: niſi prius doceat de ipſius iniquitate. h. d. & eſt verus & not. intellectus, ſecundum Panor. quem alij doctores non clarè dilucidarunt.

CAP. XVIII.

a carinam. vet.

CVm Bertholdus miles [a] curiã ſuã, *ſiue fundũ Mutneſtanen.* P. militi pignori obligaſſet: eodẽ P. ſublato de medio, A. nepos eius, qui ſucceſſit eidẽ, vacante eccleſia eiuſdẽ, aſſerens ꝙ ius patronatus cũ vniuerſitate tranſiſſet in eũ, D. clericũ eiuſdem loci archidiacono ad ſupradictã eccleſiã præſentauit: qui de conſenſu epiſcopi ipſum inſtituit in eadem, in poſſeſſionẽ eum induci faciẽs corporalẽ. Prædictus verò B. dominus fundi T. ſacerdotẽ memorato epiſcopo præſentauit: ſed ipſum epiſcopus nõ admiſit. Cùm autẽ dictus T. aduerſus memoratũ D. ſuper prædicta eccleſia depoſuit quæſtionem, Remeñ. epiſcopus apo. ſed. leg. iudicibus negocium delegauit: ad quẽ cũ adteſtationes vtrinque receptas per partes poſtmodum remiſiſſent, & præfato D. cũ ſuis adteſtationibus accedente dictus T. nec per ſe, nec per reſponſalẽ idoneum cõparere curaret, ipſe adteſtationibus inſpectis clerici memorati ipſum ab impetitione ſæpedicti T. ſententialiter reddidit abſolutũ: eidem T. imponens ſilentium ſuper eccleſia memorata. Poſtmodum autem idem presbyter ad archiepiſcopi præſentiã intra breue tempus accedens, iuſtam cauſam abſentiæ allegauit. archiepiſcopus verò Argentino electo & Altæ Siluæ, & Tudebernon. abbatibus dedit ſuis literis in mandatis, vt ſi iuſtam abſentiæ cauſam ille oſtenderet coram eis, prædictã ſententiam nullius decernerent eſſe valoris, & cauſam ſine debito terminarent, alioquin facerent ſententiã obſeruari. Verum dicto electo & præfatis abbatibus committentibus aliis vices ſuas, ipſi ſubdelegati teſtes ſuper prædicto articulo receperũt: à quibus dictus clericus vocẽ ad nos adp. emiſit: [*& infra.] Licet [autẽ] iuſtã cauſam abſentiæ minus ſufficienter presbyter probauiſſet, ne tamen

tamen præiudicaret opinio veritati R. diac. car. eis cōceſſimus auditorem: qui cum nobis omnia fideliter retuliſſet, ex tenore ſententiæ archiepiſcopū inuenimus circumuentum, tum quia cōtinebatur in illa, quòd per adteſtationes ipſius clerici fuerat ſufficienter probatū, quòd præfatus A. in poſſeſſione iuris patronatus extiterat, cū eundē ad prædictā eccleſiā præſentauit, cùm tamen per adteſtationes illas nihil oſtenſum aliud fuerit, niſi quòd pro quodā iure quod de illa eccleſia conſueuit exhiberi patronis prædicti P. & A. annuatim x. ſolidos acceperūt. tum etiā quia in eadē ſententia dicitur, quòd dictus T. in probatione defecit, cū per adteſtationes ſuas appareat ipſum ſuā intentionē ſufficienter probaſſe. tum etiam quia cauſam non recepit ſufficienter inſtructam, cùm vnius tantū partis adteſtationes receperit, quæ parum faciebant ad cauſam. Vnde ſententiam ipſam duximus irritandam, memorato T. adiudicantes eccleſiam ſupra dictam, cum per adteſtationes nobis conſtiterit euidenter ipſum à vero patrono fuiſſe ad ſæpe dictam eccleſiam præſentatum.

*[*cùm igitur vtraque pars cum adteſtationib. ſignata ſigillis prædictorum iudicum ad noſtram præſentiam acceſſiſſet.]*

IDEM.

Papa in ſententijs, quas profert, ordinem iuris ſeruat.

CAP. XIX.

IN cauſis, quæ ſummi pon. iudicio deciduntur, & ordo iuris & vigor æquitatis eſt ſubtiliter obſeruandus. Cùm in ſimilibus caſibus cæteri teneantur ſimiliter iudicare. Niſi fortè cū aliquid (cauſa neceſſitatis & vtilitatis inſpecta) diſpenſatiuè duxerit ſtatuendum.

IDEM conuentui ſancti [Leodij.]

Leufridi de cruce.

Secunda ſententia in diuerſa inſtantia contra primam lata tenet mero iure, nec debet infringi etiam ſi ſit iniuſta, ex quo ab ea non fuerit adpellatum, præſertim ſi prima ſententia ſecundis iudicibus nō fuit oſtenſa. h. d. Panor.

CAP. XX.

INter monaſterium ſancti A. Rothoma. & veſtrū ſuper modo eligendi abbatem, in monaſterio veſtro fuit quæſtio agitata: & infra. Cùm conſtiterit nobis primam commiſſionem nō fuiſſe per vltimam reuocatam, tum quia cauſę ſuſpicionis in iure propoſitæ friuolæ videantur: quas etiam tanquā dilatorias ante litis ingreſſum opponere debuiſſent, quibus coram delegatis eiſdem ſubeundo iudicium renunciaſſe videntur, tum etiam quoniam de priuilegiis ap. ſe. & proceſſu negocij corā primis iudicibus nihil in ſecundis literis dicebatur, quod ſi fuiſſet expreſſum, obtinere minimè potuiſſent: Non obſtāte ſentētia, quæ pro monaſterio ſancti A. dicebatur fuiſſe prolata, quæ tamen nobis oſtenſa nō fuit: tamen ſi a prædictis iudicibus

dicibus fuiſſet oſtẽſa,ea poſthabita cõtrarium ſtatuiſſent:alioquin eam obiicientibus imputetur,cùm ſub prętextu nouorũ inſtrumentorum lites non debeant inſtaurari. Factum priorũ iudicum ratum & firmum habemus, & eorum ſententiã confirmantes,electo à vobis nos ipſi munus benedictionis (ſaluo iure diœceſani) curauimus exhibere.

I DEM epiſcopo,deca.& cancel.Pariſiẽ.

Tenet ſententia contra priuilegium oſtenſum vel non oſtenſum , ſi ab ea non fuerit appellatum vel ſupplicatum.

CAP. XXI.

SVborta inter Melden epiſcopũ & monaſterium Resbacẽ. ſuper ipſius monaſterij ſubiectione materia quæſtionis , & procuratoribus partium litigantibus corã nobis, quia per confeſſionem partis aduerſæ conſtitit eundem epiſcopum, quaſi poſſeſſionem obedientiæ in eodẽ monaſterio habuiſſe:ipſum reſtituendum decreuimus ad eandem. Verùm quia priuilegiũ Innoc.papæ præ. no. libertatem monaſterij plenariam exprimebat,decano Sueſſion.& ſuis coniudicibus dedimus in mandatis , vt epiſcopo in quaſi poſſeſſionem obedientiæ reſtituto, niſi contra priuilegium rationabile aliquid obiiceret & probaret,ſuper ſubiectione monaſterij ſibi ſilentium imponere procurarent:& infra. Iudicibus autem cauſam inſtructam remittentibus,quia cognouimus efficaciores epiſcopi rationes:ſubiectionem eidẽ adiudicauimus memorati monaſterij,vt ibidẽ habeat tanquam diœ.epiſcopus poteſtatem,ita tamen vt nullum per hoc apo.ſedi præiudiciũ generetur,quod nimus,ſi voluerit,ſuam iuſtitiam proſequatur . Nimirum ſi præfati Inno. priuilegium Alexandro fuit in iudicio præſentatũ, & ipſe tulit ſententiam contra illud,intelligitur reprobaſſe. Si verò nõ fuit coram eo exhibitum, prætextu priuilegij de nouo reperti prædicta non debet ſententia retractari.

I DEM S. Mariæ in [a]Catag.] & vallis [b]ſecretæ abbati.

a Cagia.
b ſerenæ.

Sententia à qua fuit appellatum, retractatur. ſi cõſtet eos teſtes, ad quorũ dicta tantum lata fuit, conſpiratores fuiſſe. & contradicente parte receptos.

CAP. XXII.

CVm I. & A. canonici ſancti Dio. Remẽſ. ex parte quorundam canonicorum eiuſdẽ eccleſiæ noſtro apoſtolatui retulerant,quòd abbas eorum ſuper dilapidatione, periurio, ſimonia,& quibuſdã aliis erat multipliciter infamatus, nos Cathalañ. epiſcopo, & eius collegis dedimus in mandatis, vt ad eccleſiam perſonaliter accedentes,tam in capite,quã in membris corrigerent corrigenda, & ſtatuerẽt quæ ſtatuenda viderentur:& infra. Iudices autem abbatis & canonicorum iuramẽta recipientes, abbatem ab adminiſtratione ipſius eccleſiæ per ſententiam remouerunt, correctione membrorum dilata, quam tunc

tunc non poterant expedire. A qua ſententia, cùm procurator prædictus ad noſtram audientiam adpellauerit, propoſuit dictam ſententiá reprobandá, tum quia iudices lite non conteſtata in ipſo negotio proceſſerunt, tú quia iuramenta conſpiratorum cótra ipſum recipiétes (depoſitionibus corá partibus minime publicatis, nec oſtenſis eiſdem) ad ſententiam procedere præſumpſerunt: & infra. Quia verò de conſpirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd illi conſpiratores fuerint, quorum conſtat à iudicibus iuramenta recepta, quod abbas probare voluit coram eis, & eorum dicta iudices ſecuti tantummodo, cum per alios ea probata non eſſent, ſententiá protulerunt, vos irritantes proceſſum eorum in negocio iuxta prædictam formam comprehenſam in prioribus literis procedatis. Si vero eos cóſpiratores fuiſſe nequiuerit comprobare, vel licet de hoc conſtaret: adpareat tamé illos nihil ſuper his depoſuiſſe, pro quibus idem abbas fuit amotus: vel etiam ſi aliqua ſuper his depoſuerint: ea tamen per aliorum dicta fuerát ſufficienter oſtenſa, proceſſum ipſorum iudicum confirmetis: quia licet aduerſus abbatem non debuerint conſpiratores admitti, iuramenta tamé ipſorum de veritate dicéda ſuper ſtatu ipſius domus recipi potuerunt: vt per ipſorum dicta ſuper aliis fides poſſit haberi, quæ abbatem minime contingebant, præſertim cùm tunc probatum non eſſet eos conſpiratores fuiſſe.

IDEM H. de Caſtro Guarti.

Damnatus in actione iniuriarum infamis eſt, & per papam poteſt fama reſtitui. h. d. prout communiter ſummatur. Ex 4. compilat.

CAP. XXIII.

CVm te à B.[a] iniuriarum actione conuento, eo quòd diceres equum tuum non eſt minoris precij, quàm capillos ipſius. iudices, qui ſuper hoc cognoſcebant, te in decem ſolidos condemnaſſent, tu timés ne ipſorum ſententia te notaret infamia, beneficium reſtitutionis ad famam à ſede apoſtolica implorasti. Nos autem cóſiderantes, quia nulla fuerit, vel minima facta iniuria: volumus te per prædictam ſententiam infamia non notari.

a Bartholomeo.

IDEM.

Reuocata ſententia propter defectum iuriſdictionis, vt quia vnus ex iudicibus publicè excommunicatus erat, vel propter iuris ordinem non ſeruatum: iterum de principali quæritur.

CAP. XXIIII.

AD probandum quòd procurator dominæ: & infra. Vos autem interim agnoſcatis de confirmatione ſententia, quę lata eſt a iudicibus delegatis de electione cuſtodis, vt eam (ſicut de iure fuerit faciendum) cófirmare vel infirmare curetis,

ita vt ſi pro eo quòd vnus ex delegatis iudicibus, qui eandem ſententiam protulerunt, excommunicationis vinculo eſſet publicè innodatus, quando ſententia lata fuit, ſicut par Metropolitani literas perhibetur, aut ex alia iuſta cauſa eandem ſententiam conſtiterit infirmandam: ipſa caſſata, de ipſius electione cuſtodis iterum cognoſcatis.

Gregorius nonus.

Res inter alios iudicata, alijs non nocet, fallit in eo, qui paſſus eſt illum litigare, cui ſecundo loco competebat actio vel defenſio, vel à quo cauſam in iure iudicato habuit. CAP. XXV.

QVamuis regulariter alijs non noceat res inter alios iudicata. Ei tamen, qui cum ſibi primum de ea re actio vel defenſio competebat ſuſtinuit ſequentem agere. Ac illi etiam, qui paſſus eſt eum, à quo cauſam habuit, experiri, eſt præiudicium generatum.

IDEM.

Si duo ordinarij pronunciant contraria, tenet ſententia pro reo. fallit in quatuor caſibus hic contentis & ſimilibus. Si verò delegati diſcordant, delegans eſt adeundus. Si arbitri, neutra tenet.

CAP. XXVI.

DVobus iudicibus (vt accepimus) diuerſas ſententias proferentibus: ſi ex iuriſdictione ordinaria proceſſerunt, tenet pro reo, non pro actore ſententia, niſi in cauſa fauorabili, puta matrimonio, libertate, dote, ſeu teſtamento pro ipſo fuerit promulgata. Si verò ex delegata poteſtate, vtraque pendet ſententia ex arbitrio delegantis. Quod ſi ex compromiſſo, neutra debet habere vigorem.

DE ADPELATIONIBVS, RECVSATIONIBVS, ET RELATIONIBVS.

TITVLVS XXVIII.

Alexander tertius Exonen. epiſcopo & decano Lundonen.

Collatio beneficij facta poſt adpellationem ex probabili & veriſimili cauſa interpoſitam, eſt ipſo iure nulla.

CAP. I.

DIlecti fili prior & clerici de Giſebergien. grauem querimoniam tranſmiſerunt, quòd Eboracen. archiepiſcopus apo. ſe. legatus eundem priorem poſt adpellationem ſuſpendit, ſuas eccleſias interdixit, & canicos (ſi eidem tanquam priori obedirent) excommunicatos denunciauit: & infra. Super quibus ſi veritate per idoneas perſonas & famam loci ſolicitè inquiſita, inueneritis eccleſiarum conceſſiones factas, niſi prior & canonici malicioſe diſtulerint eas, quántum ad ſe pertinet, ordinare, in irritum reuocetis eaſdem.

IDEM archiepiſco Remen.

Ad-

Adpellatio generalis, reſpectu cauſæ non valet. CAP. II.

INter cætera: & infra. Super eo quod abbas ſancti Apollinaris in clauſtro a te adpellationem interpoſuit generalem ſuper omni cauſa, quæ aduerſus eum aliquo tempore poſſit moueri. Ipſum exinde redarguimus, nec huiuſmodi adpellationem duximus, admitendam.

IDEM abbati ſancti Petri.

A correctione legitima non appellatur, niſi modus excedatur. hoc dicit, inſpecta mente. CAP. III.

AD noſtram: [*& infra.] Quia verò remedium adpel. non ideo eſt inuentum, vt alicui à religionis & ordinis obſeruantia exorbitanti debeat in ſua nequitia patrocinium exhibere. Mandamus, quatenus, ſi quando quilibet ſubditorum tuorum ad remedium appellationis cõuolauerit: non ideo minus eum iuxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & inſtitutionem ordinis corrigas & caſtiges.

[**Nouerit audientiam perueniſſe, quod ſi quando ſubitos tuos vis pro ſuis exceſſib. ſecundum regulam B. Benedicti, & inſtitutionem tui ordinis corrigere & caſtigare, ipſi vt malitiam ſuam liberius maleant exercere, ad remedium appellationis confugiunt.*

IDEM Noruicen.[a] epiſcopo. a Nicenſi.

Si appellans intra terminum à iudice à quo appellauit, vel à ſeipſo ſtatutum appellationem non proſequitur, ſententiæ vel iudicio illius ſtare compellitur. CAP. IIII.

PErſonas eccleſiarum: [†& infra] Si quis ad noſtrã audientiam adpellauerit, & appellationi ſuæ prolixum terminum præfixerit, tu ei diem, intra quẽ apo. ſedem conuenienter poſſit adire adſignes: ad quam ſi venire contempſerit, tu illũ extũc iudicio tuo ſuper his, quæ in quæſtione vertuntur, ſine contradictione aliqua ſtare cõpellas. Si autem quiſquã adpel. ſuæ præfigat terminum congruentem: nec tamen cauſam ad diem adpel. fuerit proſecutus, ipſum nihilo minus ex tunc ſententiæ tuæ (ſicut de alio diximus) adpel. re. parere conſtringas.

[†*Eccleſiarũ in tua diœceſi conſiſtentiũ, ita tuis & dominorum fundi autenticis ſcripturis præmunias, vt cùm aliquam perſonam eccleſiarum illarum decedere forte contigerit, decedentis filius vel vicarius ſeu alius quilibet perſonatũ eccleſiæ vacantis viro idoneo conferendi tibi viam præcludere aliqua calliditate non poſſit. Quod*]

[‡Eccleſia caput & magiſtra omnium eccleſiarum diſponente dno cõſtituta & ad eãdẽ cõſultationes, & quæſtiones de diuerſis mundi partib. merito referantur, quod cum ſup variis quæſtionib. cõſulis gratulamur, & prudentiam tuam nõ immerito cõmendamus. Hæc eſt quod ſer... præſentib.]

IDEM Remeñ. archiepiſcopo.

Adpellans ad proſequendum habet annum, & ex cauſa biennium, niſi iudex moderetur Et ſi intra id tempus non proſequitur, rata manet ſententia: vel redit ad primum, ſi ante ſententiam adpellauit. hoc dicit.

CAP. V.

CVm ſit Romana: [‡& infra.] Et duximus reſpondẽdum, quòd ſi ante ſententiam, vel poſtea fuerit adpellatum, huiuſmodi

huiuſmodi adpellationibus annus indulgetur: aut ex neceſſaria & euidenti cauſa biennium: niſi fortè iudex à quo adpellatū fuerit, ſecundum locorum diſtantiam & perſonarum, & negocij qualitatem receſius tempus fuerit moderatus. Intra quod ſi is, qui adpellauerit, cauſam adpel. non fuerit proſecutus, tenebit ſententia, ſi poſt ſententiam appellauerit, & à cauſa ſua cecidiſſe videtur: nec amplius ſuper eodem negocio audietur adpellans. Si verò à grauamine, & ante litis ingreſſum fuerit adpellatum: huiuſmodi audietur adpellans, quoniam ſacri canones, etiam extra iudicium paſſim adpellare permittunt: nec ſolent huiuſmodi dici adpellationes, ſed prouocationes ad cauſam. Si autem ante ſententiam quis adpellauerit, cogitur illius ſtare iudicio, ad quem noſcitur adpellaſſe.

Qui de crimine impetitur, adpellare poteſt, niſi ſit notorium: hoc dicit.

Præterea ſi raptor ſit, vel violentus detentor alienæ rei, qui adpellat: huiuſmodi adpellatio facta in iudicio apud eccleſiaſticas perſonas ſolet audiri, niſi fortè manifeſtus raptor vel fornicator exiſtat, ſicut ille, quem abſentem & irrequiſitum Apoſtolus excommunicauit.

2. cor. 5.

IDEM eidem.

Coram iudice à quo adpellaui in vna cauſa, poſſum in alia conueniri, niſi eum recuſem vt ſuſpectum.

CAP. VI.

AD hæc ſi in vna cauſa quis adpellauerit, & pendente adpellatione aliquod crimen committat, vel prius commiſiſſe dicatur, vel modo etiam accuſetur aut conueniatur de alia re ſuper qua non ſit adpellatum, & illam perferri contingat ad audientiam iudicis, à quo in alio negocio adpellauit, eum poteſt ſi voluerit tanquam ſuſpectū vitare. alioquin debebit eius ſtare iudicio, maximè ſi ſuus ordinarius iudex exiſtat.

IDEM.

Si à iudice inferiori vnus adpellat ad papam, alius ad inferiorem, tenetur adpellans ad papam comparere ad citationem iudicis inferioris, ſaltem allegaturus adpellationem ſuam: aliàs valebit proceſſus à minori, niſi ſciuerit adpellationem interiectam ad papam.

CAP. VII.

SI duobus coram ſuo iudice litigantibus, alter ad noſtram, alter ad ſui iudicis audientiam ſuper eodem negocio adpellauerit: & ille, qui ad ſuum iudicem adpellauit, ad diem adpellationis veniens, ſe ad eum adpellaſſe proponit, eo tacito quòd aduerſarius eius ad audientiam Romani pontificis adpellarat: ſi legitimè citatus, nec venit reſpōſalem miſit, aut etiam aliàs parere contemnit: tenebit excommunicationis ſententia in

in eum pro contumacia promulgata, niſi iudex cognouerit eum ad audientiam Romani pontificis adpellaſſe.

A ciuili iudice, qui non eſt de temporali iuriſdictione eccleſiæ non adpellatur ad papam. h.d. vſque ad ſi.

Denique quod quæris, ſi à ciuili iudice ante iudicium, vel poſt ad noſtrã audientiã fuerit adpellatũ, an huiuſmodi adpellatio teneat: tenet quidem in his, qui ſunt noſtræ temporali iuriſdictioni ſubiecti: in alijs verò etſi de conſuetudine eccleſiæ teneat, ſecundum iuris rigorem credimus non tenere.

IDEM plebano & clericis ſancti Nazarij de Albia.[a] a Arbareto.

Lapſus biennij non præiudicat adpellanti, quo minus ex cauſa legitima audiatur, ſaltem per beneficium reſtitutionis in integrum. hoc dicit, ſecundum vberiorem intellectum. CAP. VIII.

EX ratione: & infra. Verum ſi adpellationem biennio elapſo interpoſitam à ſententia contra vos prolata, proſecuti non eſtis: dummodo proſecutionem ipſius per impotentiam vos conſtiterit omiſiſſe, nolumus quòd iuſtitię veſtræ debeat prę iudicium generare.

IDEM Vigorien̄. epiſcopo.

Si reus poſt citationem vel notitiam literarum iuit ad curiam, delegatus in cauſa procedet: aliàs non. hoc dicit, cum. c. ſuggeſtum, infra eo.

CAP. IX.

MEminimus: & infra. Cæterùm cùm aliquam cauſam contingit tibi adpel. re. cõmitti: & aduerſa pars poſt citationem iter adripuerit ad ſe. apo. veniendi, non minus poteris in negocio ſecundum iuris formam procedere. Quòd ſi ante citationem iter arripuerit, non eſt aliquatenus procedendum.

IDEM.

Superſedetur propter articulum in quo adpellatum eſt, etiam ſuper principali cauſa, ſi ſine illo articulo expediri non poteſt. hoc dicit, inhærendo literæ. CAP. X.

SVper eo quod ſolicitudo tua quæſiuit, prudentiæ tuæ duximus reſpõdendum, quod ſi de aliqua exceptione quæſtio oriatur, & exinde adpellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit merito ſuperſedendum: et principalis cauſa ſine illa terminari non poterit, ei nihil ominus ſuperſedeatur. 1

Non obſtante adpellatione ex falſa cauſa interpoſita, poteſt iudex ad vlteriora procedere. h.d.

Si autem aduerſa * pars de falſi ſuggeſtione in adpellationem prorupit, non eſt ſententia ſuper hoc differenda. ** Vide. l. ſi veteris cum not. C. de fide inſtru.*

IDEM.

Etiam pro minoribus, ſeu leuioribus cauſis adpellari poteſt.

CAP. XI.

DE adpellationibus pro cauſis minimis interpoſitis volumus te tenere, quòd eis pro quacunq; leui cauſa fiant, non

minus

minus eſt, quàm ſi pro maioribus fierent deferendum.

IDEM.

Secundum canones adpellatur etiam ante ſententiam: ſecundum leges non, niſi in quibuſdam caſibus: hoc primo. Et adpellatio, & recuſatio æquiparantur in hoc, quia ſicut in adpellatione requiritur cauſa rationabilis, ita & in recuſatione: hoc ſecundo. Et tempus adſignatum iudici ad cauſam decidendam, incipit currere à tempore præſentationis reſcripti. hoc tertiò. ſecundum verum intellectum.

CAP. XII.

2 SVper eo: [*& infra.] Sacri canones ante & poſt litis conteſtationem, & in prolatione ſententiæ, & poſt, ſingulis facultatem tribuunt adpellandi, leges autem ſeculares adpellationem (niſi in caſibus) ante ſententiam non admittunt. In cauſis quoque eccleſiaſticis vbi adpellationis remedium tollitur, ſicut adpellationi, ita recuſationi non eſt aliquatenus deferendum. Si autem intra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere, cùm iudices contigerit literas receperiſſe.

[Quod interdum iudices delegati ab altera partium tanquam ſuſpecti recuſantur, hoc tuæ prudentiæ præſentib. literis innoteſcat, quod.]*

IDEM.

Conuentus ſuper iniuria clerici, vel ſuper adulterio, adpellare poteſt, niſi ſit notorium. h.d. cum ca. ſeq.

CAP. XIII.

PEruenit ad nos, quòd cũ clerici ſe conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel aliàs eſſe læſos, qui impetuntur, Apoſt. ſedem adpellant: [†& infra] F. t. mãdamus, quatenus ſi eorum exceſſus publicus non ſit, & notorius, eos eccl. cenſura compellas, vt intra conueniens tempus adpellationem interpoſitam proſequãtur. Si verò publicus eſt & notorius, adpellationis obtentu non prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipſoſque facias ſicut excommunicatos cautius euitari, donec paſſis iniuriam ſatisfaciant, & cum literis tuis apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

[† Sed appellationem interpoſitã nolentes proſequi, conſortia hominum deuitare contemnunt. Verùm quia quid tibi faciendũ ſit, exinde noſtris literis certiorari deſideras.]

IDEM archiepiſcopo Toletano.

Summatum eſt ſupra cap. proxi.

CAP. XIIII.

COnſuluit nos fraternitas tua: [‡& infra.] Con. t. r. duximus reſpondendũ, quòd ſi aliqui, quos manifeſtum ſit & notorium vxorem alterius detinere, aut iniecitſe manus violentas in clericum, adpellauerint: eorum adpellationi non eſt aliquatenus deferendum. Sed cùm multa dicantur notoria, quæ non ſunt prohibere debes, ne quod dubium eſt, pro notorio videatis habere. Illos autẽ, qui adpellant à præſentia tua, cogere debes

bes intra tempus conueniẽs adpellationem interpoſitam proſequi, aut iudicio tuo adi[illegible] parere.

[* Vtrũ deferendũ ſit adpellationib. quãdo cauſa fruſtratoriæ dilationis appellatur, nec interpoſitam appellatione proſequuntur. Super quo vtiq;.]

IDEM. Dulmenſ. epiſc.

Hoc cap. ſummatum eſt ſupra eo cap. [illegible]. CAP. XV.

SVggeſtũ eſt auribus noſtris, quòd cum oppreſſi ad præſidiũ Apoſt. ſedis recurrunt, & adpellatione facta iter adripiunt, aduerſarij eorũ adpel. interpoſitã cognoſcentes, nec ad præſentiam noſtrã accedunt, nec reſponſalem trãſmittunt. cum autẽ ſenſerint illos noſtras literas reportaſſe, in vocem adpellationis prorumpunt, & iter nos adripiunt veniẽdi, vt ſic eorũ ſolicitudinẽ, à quibus impetuntur, eludant. Tuæ conſultationi taliter reſpondemus, vt ſi quis deprehenſus fuerit, hoc ex fraude vel malicia facere, adpellationi eius nõ deferas, neq; ob id cauſam tibi commiſſam terminare poſtponas, quia decretalẽ epiſtolam, qua tales muniri videntur, non ad deprimendã cuiuſq; iuſtitiam, ſed ad remouendũ grauamẽ nos feciſſe cognoſcas.

IDEM Eboracenſi archieſcopo.

Excommunicatus pendente cognitione adpellationis, abſolui poteſt ad cautelam: & ſi adparet eum legitimè adpellaſſe, non punitur pro eo, quòd interim celebrauit diuina. CAP. XVI.

AD præſentiam noſtram R. presbytero veniente, epiſcopo Tuſculano, & P. ſanctæ Suſannæ cardi. tuã & ipſius cauſam commiſimus audiendam. Qui ad obiectionem tuam, licet R. presbyter non eſſet excommunicatus de iure, de facto tamen fecerunt eum abſolui. Ideoque mandamus, quatenus prædictum presbyterum pro eo, quòd poſt excommunicationem contra adpellationem factam diuina cantauit, nullatenus inquietes, ſed ad eum ſtatum reducas omnia, in quo erant tempore adpellationis emiſſæ.

IDEM Cantuarienſi archiepiſcopo.

Si adpellans turbatur in poſſeſſione, ſuper qua fuit adpellatum, iudex à quo poteſt illam poſſeſſionem ſibi reformare, adpellatione in ſuo ſtatu permanente. h. d. ſecundum communem intellectum.

CAP. XVII.

CVm teneamur: [*& infra.] Quoniam igitur nos conſulere voluiſti, vtrũ ſi eorum poſſeſſio, qui ad audientiã noſtram adpellant, turbata fuerit, tibi eam ſibi liceat reformare, eo de quo appellatio eſt interpoſita prætermiſſo. Prudentiæ tuæ taliter reſpon. quòd ſi exinde ad te querela peruenerit, id ordine iudiciario tibi licebit experiri.

[* *Conſultationib. ſingulorum, quantum nobis dominus miniſtrauerit, reſpondere tanto gratius tibi volumus reſponſum impendere, quanto perſonam tuam abundantiori diligimus charitate.*]

IDEM

IDEM epiſcopo & archidiacono de Bonoñ.

Generalis & vaga adpellatio reſpectu cuiuſlibet grauaminis non valet, ſed reſtricta ad certam cauſam ſic.

CAP. XVIII.

COnſuluit [*& infra.] Conſul. veſtræ. t. r. quòd ſi generaliter adpel. quis interponeret ab omni grauamine, quod ſibi poſſet contingere, huiuſmodi adpellationem tenere non debet. Si verò ab aliquo iudice ſuper omni grauamine, quod in vna cauſa ſibi poſſit inferri, quanquam generalis adpellatio ſit interpoſita, adpellationi tamen eius eſt ab eodem iudice deferendum.

[* *Nos veſtra deuotio vt ſi appellatio quæ ab omni grauamine interponitur, teneat, veſtrã prudentiã redderemus noſtris literis certiorẽ, & ideo.*]

IDEM Zamorienſi epiſcopo.

Adpellatio friuola non excuſat inferiorem, quò minus teneatur obedire ſuperiori, & vt de contemptu puniatur, niſi innocentiam ſuam aliter purget. h. d. Et eſt caſus notabilis, in eo quod dicitur iſtum eſſe puniendum.

CAP. XIX.

CVm Parati eſſemus tuas petitiones admittere, I. diaconus cardi. olim Apoſt. ſedis lega. propoſuit, quòd cùm ad eius vocationem cõtempſiſſes accedere, in perſonam tuam excommunicationis ſententiã promulgauit [† & infra.] Cumq; N. canonicus beati Iacobi firmiter adſeueraret, quod in legatione regis eſſes, & ideo non potuiſſes ad vocationem prædicti cardi. accedere. Cardinalis è contra adſeruit, quod non in legatione regis, ſed in Salamantina eccleſia, te ſuus nuncius inueniſſet [‡ & infra.] Nos verò attendẽtes, quòd te non decuit contemnere obtentu adpel. ad vocationem venire legati: præcipimus, quatenus vel in perſona propria, vel per nuncios idoneos apoſtolico te conſpectui repræſentes, innocentiam tuam (ſi poteris) oſtenſurus.

[† *Poſt excommunicationem eius qui vice noſtra fungebatur, te feciſti in epiſcopum conſecrari.*]

[‡ *Et tibi dixiſſet, quod in alia eccleſia te non eſſet requiſiturus. Et cùm iterum ex parte tua fuiſſet propoſitum, quod quãdo Ven. ſi metr. archiepiſcopus compoſtellanus appellauit, tuam appellationẽ etiam interpoſuiſſet, Cardinalis adiecit quod appellatio illa te tueri in hac parte, non potuit, quin ad ipſius vocationem accedere teneteris.*]

IDEM Cantuarienſi archiepiſcopo.

Si mandatum factum est, qui iurauit ſtare iudicio eccleſiæ, excedit limites iuramenti & licitæ promiſſionis, adpellare poteſt, alias ſecus. h. d. compendioſe. Abb.

CAP. XX.

a .l. cap. Incipit præterea.

AD hæc & infra[a]. Præterea de his, qui iuramentum præſtant, quòd eccleſiæ ſtabunt iudicio, & poſtea adpellant: Id tua ſolicitudo prouideat, vt eos ſeruare quod iurant, vel infra.

intra .xl dies poſt adpellationem interpoſitam iter adripere ad ad ipſam proſequendam compellas.

IDEM Carnotenſi epiſcopo. *p.c. ſane.*

Summa vt ſupra cap. proxi. CAP. XXI.

QVæſtioni, quam facis, vtrum adpellationi illius ſit deferendum, qui (ſicut moris eſt) præſtito iuramento abſolui meretur, & antequam ei mandetur aliquid, vel mandato recepto cauſa ſubterfugij adpellauerit: Reſpon. quòd adpellationi, quæ iuramento eius debeat derogare, non eſt in aliquo deferendum, ſed ſtatim erit in eandem reducendus ſententiam: quæ (donec mãdatum ſuſceperit, & ſuſceptum pro poſſe fuerit proſecutus) debet firmiter obſeruari.

IDEM Vintoñ. epiſcopo.

Adpellans ab ordinario, poſtea de delicto ab eo commiſſo puniri poteſt per ipſum ordinarium. h. d. ſed ſupple ad textum, idem eſſe de antea commiſſis, ſi nunc de illis accuſatur, vt cap. ad hæc i. ſupra eo. & cap. propoſuit. infra. eo.

CAPIT. XXII.

PRæterea de his, qui ad ſedem Apoſt. adpellant, & poſtea grauia committentes, ſe dum conueniuntur, adpellatione tuentur: Duximus reſpondẽdum, quòd eos adpellatio nõ debet in ſua iniquitate tueri, quò minus eorum exceſſus cenſura canonica puniatur.

IDEM Grandenſi patriar. & ſancti Vitalis preſbytero cardinali.

Qui non detulit adpellationi ſui aduerſarij, de ſua poſteriori circa idem contra eum excipere nequit. CAP. XXIII.

COnſtitutis in præſentia noſtra abbate ſancti Felicis & preſbytero R. pro controuerſia, quæ de electione Torcellanæ eccleſiæ eſt ſuborta: & infra. Ideoque mandamus, quatenus ſi archidiaconus poſt adpellationem & denunciationẽ excommunicationis ad nominationem ſæpe dicti C. proceſſerit, & primicerius cũ canonicis, & plebanus cum aſſenſu cleri epiſcopatus vel maioris & ſanioris partis prænominatũ I. in epiſcopum & paſtorem elegerit, non obſtante adpellatione præfati archidiaconi, ſi ipſe adpellationi prius factæ non detulit: electionem de præfato I. factam auctoritate Apoſtolica confirmetis. IDEM Eboracenſi archiepiſcopo.

Adpellans ab ordinario in vna cauſa, in alijs coram eo reſpondere tenetur: poteſt tamen eum recuſare vt ſuſpectum, niſi cõueniatur de crimine manifeſto. & in quo non cadit excuſatio nec ſuſpicio, vt quia imponitur pœna iuris ſurgens ipſo facto. hoc dicit ſecundum intellectum intrinſecum. CAP. XXIIII.

PRopoſuit nobis M. clericus tuus, quòd ſæpe contingit, vt cum aliquis ſuper aliqua cauſa adpellat, in alijs cauſis, in

quibus non eſt adpellatum, reſpondere recuſet. Super quo tibi taliter reſpondemus, quòd licet pro illa adpellatione non minus teneatur in aliis, ſuper quibus adpellatum non eſt reſpondere, iudex tamen, à quo adpellatur (quia illi omnino ſuſpectus eſt) eum non debet ad reſpondendum ſuper aliis cõpellere, niſi pro crimine adeo graui & manifeſto, quo ipſo actu merito ſit damnandus.

IDEM R. Cantuarienſi archiepiſcopo.

Abſoluitur excommunicatus cautione recepta, licet aduerſarius, vel excommunicator, ne abſoluatur, adpellet. h. d. ſecundum vnum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excõmunicatio non fuit lata pro manifeſta contumacia vel offenſa, quia tunc non debet abſolui, niſi ſatisfactione præcedente, vt in cap. ex parte. i. infra. de verbo ſigni.

CAPIT. XXV.

QVa fronte nos *in articulis iuris* conſulere valeas, non videmus: cum *in his quæ tibi nota ſunt* dicaris ordinẽ iuris peruertere, *& euidenter libertati eccleſiaſticæ occurrere, pro qua glorioſus & inclytus martyr Thomas prædeceſſor tuus ſubire martyrium non expauit.* iam enim non in eccleſia, ſicut eſt canonicum & honeſtũ, non etiam in palacio, non in camera tua, ſed in camera regis cõtra debitum iuris, & pontificalis officij dignitatem, epiſcoporum electiones diceris cõfirmare: [✱& infra.] Sane ſi quis pro contumacia vel alia qualibet cauſa interdicto vel excommunicatione tenetur adſtrictus, & offert ſe ad iuſtitiam de his, pro quibus ſententiam ipſam excepit, iudex eum (ne in excõmunicatione decedat) abſoluere poterit, etiam ſi pars aduerſa, ne abſoluatur, adpellationis obſtaculum interponat: ab ipſo tamen ante abſolutionem ſufficienti cautione recepta, quòd vel in præſentia Romani Ponti. ad cuius audientiam adpellatur, ſi maluerit aduerſarius, vel coram iudice, cui cauſam delegauerit, iuris pareat æquitati. De his etiam, qui conqueruntur ſe irrationabiliter excommunicationi vel interdicto ſuppoſitos, illud idem dicimus etiam ſi hi, qui huiuſmodi protulerũt ſententiam, ad ſedem Apoſtolicam duxerint adpellandum.

Nota eſt hiſtoria, Thomã Cantuarie. archiep. circa annũ Chriſti 1171. ſub Alexandro. 3. à ſceleratis hominib. crudeliter occiſum.

[✱*Verum ne petitionib. tuis noſtrum denegare videamur aſſenſum, ſuper his de quib. nos conſulere voluiſti, tibi prout dedit nobis dominus, reſpondemus.*]

Cap. ix.

IDEM in concilio Lateranenſi.

Prælatus ſubditum ſuſpendere vel excommunicare non debet, niſi monitione premiſſa: nec ſubditus contra diſciplinam eccleſiaſticã adpellare poteſt, maximè ſi eſt religioſus. Et iudex à quo, præfigit terminum adpellanti ad adpellationem proſequendam, intra quem ſi non proſequitur, iudex à quo reaſſumit iuriſdictionem. Adpellans vero non proſequens adpellationem ſuam, condemnatur in expenſis, adpellato hoc proſequenti.

CAPIT. XXVI.

Repre-

REprehenſibilis:[†& infra.] Præſenti decreto ſtatuimus, vt nec prælati (niſi canonica monitione præmiſſa) ſuſpẽſionis vel excommunicationis ſententiam ferant in ſubiectos, niſi fortè talis ſit culpa, quæ ipſo ſuo [a] genere ſuſpenſionis vel excommunicationis pœnam inducat. Nec ſubiecti contra diſciplinam eccleſiaſticam in vocem adpel. *ante ingreſſum cauſæ* erũpãt[b]. Si verò quiſquam pro ſui neceſſitate crediderit adpellandum: competens ei ad proſequendam adpellationẽ terminus præfigatur: intra quem ſi fortè proſequi neglexerit, tũc epiſcopus liberè ſua auctoritate vtatur. Si autem in quocunq; negocio aliquis adpellauerit, & eo, qui adpellatus fuerit veniente, qui adpellat venire neglexerit: ſi quid proprium habuerit, competentem illi recompenſationem faciat expenſarum: vt hoc ſaltem timore territus, in grauamen alterius non facilè quis adpellet. Præcipuè verò hoc in religioſis volumus obſeruari, ne *monachi ſiue quicunque alij* religioſi, cùm pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra regularem prælati ſui, & capituli diſciplinam adpellare præſumant, ſed humiliter ac deuotè ſuſcipiant, quod pro ſalute ſua fuerit eiſdem iniunctum.

a Al. nomine

b Al. prorumpant.

[†Valde conſuetudo in quibuſdam partib. inoleuit, vt cùm fratres & coepiſcopi noſtri ſeu etiam archidiaconi appellaturos quoſdam in ſuis cauſis exiſtimant, nulla penitus admonitione præmiſſa, ſuſpenſionis ſeu etiam excommunicationis ſententiam ferunt. alij etiam dum ſuperioris ſententiam & diſciplinam canonicam reformidant ſine vllo grauamine appellationem obiiciunt, & ad defenſionem iniquitatis vſurpant, quod ad præſidium innocentum dignoſcitur inſtitutum. Quocirca ne vel prælati ſine cauſa valeant grauare ſubditos, vel ſubditi pro ſola voluntate ſub appellationis obtentu correptionem valeant eludere prælatorum.]

IDEM. p. c. Eam te.

Iudex, à quo non obſtante adpellatione cognoſcit de cauſa, ſi adpellans non proſequitur: hoc primo. Et iudex vt ſuſpectus recuſatus, poteſt alteri cauſam committere: hoc ſecundo. CAPIT. XXVII.

AD hæc.[‡& infra.] Cum à te ſuper aliqua cauſa fuerit adpellatum: fas tibi ſit adpellantes adpel. remota compellere, vt vel adpellationem interpoſitam proſequantur, vel coram te iuris pareant æquitati. Aut ſi alterutra partium te ſuſpectum habuerit, te inſiſtente iudicem eligant, [a] qui propoſitam inter eos valeat dirimere quæſtionem.

a *Vide l. ſi ſuſpecta cum gl. & l. ſecundo requiris ff. eod.*

[‡Præſentib. tibi literis duximus indulgendum, vt]

IDEM Salabrienſi epiſcopo.

Si canonicus ad reſidentiam monitus adpellat, ſtatuitur ſibi terminus ad adpellationem proſequendam: & interim deſeruitur beneficio per vicarium de fructibus beneficij ſuſtentandum: & ſi adpellationem non proſequitur, vel reſidentiam non facit, priuatur præbenda.

CAPIT. XXVIII.

PEruenit ad nos, quòd cum V. eccleſiæ tuæ canonicum, vt in ea reſidentiam faceret, monuiſſes, in adpellationem prorupit: [*& infra.] Cum ipſe [autē] fruſtratoriæ dilationis cauſa videatur dictus canonicus adpellaſſe: mandamus, quatenus eum ſtudioſè moneas, vt in eadem eccleſia reſidētiam faciat: vel intra terminum eam proſecuturus iter ad nos adripiat veniendi. Interim verò alicui honeſtæ perſonæ vices eius in eccleſia prætaxata committas, & ei de beneficiis illius adſignes, vnde poſſit congrue ſuſtentari. Quod ſi prælibatus V. alterum iſtorum adimplere neglexerit, tu de præbenda ſua priues eundem, & eam alii idoneæ perſonæ concedas.

*[*Et appellationi ſuæ terminum proximum feſtū beatæ Luciæ præfixit. Quoniam igitur indignum eſt pro eius & aliorum ſubterfugio prædictā eccleſiam debitis cōſequiis defraudari.]*

Ex 2. compil.

IDEM.

A iudice iuriſdictionem exequente non adpellatur. CAP. XXIX.

COnſuluit nos tua fraternitas, vtrum ſit adpellationibus deferendum à *chariſſimo in Chriſto filio noſtro Lud.* rege Frācorum pro Iudæis interpoſitis, vt mancipia detineāt Chriſtiana: [†& infra.] Non conuenit, vt pro huiuſmodi adpellationibus ab obſeruatione decreti debeas abſtinere.

[†Et vtrum ſuſtinere debeas quod de nouo conſtituant ſynagogas, vbi eas nullatenus habuerunt.]

IDEM Genuenſi archiepiſcopo.

Qui ante citationem vel notitiam litterarum miſit nuncium ad Papam, adpellare poteſt ne delegatus procedat, ſecus ſi poſt.

CAPIT. XXX.

AD hæc ſicut adſeris: [‡& infa.] Reſpondemus, quòd iudex ſi ei conſtiterit adpellantem ante, quàm partes eſſent citatæ, vel delegatio cauſæ perueniſſet ad ipſum, qui adpellationis interponit obſtaculum, nuncium ad ſedem Apoſtolicam deſtinaſſe, factę debet adpellationi deferre. ſed ſi poſt citationem fuerit deſtinatus, ſatis poteſt exequi, quod mandatur.

[‡Quandoq; ſuper communi cauſa quæ iudici app. re. committitur, altera pars appellat, aſſerens ſe pro eadem cauſa nuncium ſuum ad ſe. ap. deſtinaſſe, ad quod taliter]

IDEM.

Qui non detulit adpellationi interpoſitæ ad Papam, mittitur cum literis ordinarij ad curiam puniendus.

CAPIT. XXXI.

DE priore [*& infra.] Cęterum ſi præfatus canonicus priorem propter ſuas enormitates manifeſtas, quæ ipſum notabilem reddunt, ad ſedem Apoſt. adpellauit, & ipſe tali adpel. deferre contempſit: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto exceſſu ſatisfacturum ad ſedem Apoſt. venire compellas.

[* Qui non

[*Qui non deferens protectioni & appellationi veſtræ ad ſe. ap. factæ quendam canonicum ſuum veſtib. fecit omnib. vſque ad camiſiam ſpoliari, & eum accuſationi & appellationi renuntiare coegit, qui & de ſuis & quorundam fratrum enormitatib. murmurauit, id tuæ ſolicitudini duximus inſinuandum, vt ſuper hoc rei veritate diligentius inquiſita, ſi inueneris quod pro euitanda diſciplina prædictus canonicus appellauit, eidem priori propter ea nullam pœnam infligere debes, quoniam ſac. Ro. eccleſia & huiuſmodi appellationem non conſueuit admittere, ne monachis vel canonicis regularib. præbeetur audacia delinquendi.]

IDEM *abbatib.*

Contra conſtitutiones regulares, adpellatio religioſum non defendit.

CAPIT. XXXII.

QVia nos: [†& infra] Vt abbates, qui de aliqua publica infamia publicè reſperſi ſunt aut conuicti, deinde in communi capitulo commoniti prælationi cedere noluerint, adpellandi non habeant facultatem.

[†*Elegit dominus in hæreditatem ſibi, & à longe de alto proſpexit paci & tranquillitati veſtræ, quantum diuina gratia cõcedit, proſpicere cupientes auct. ap. vobis concedimus & indulgemus.*]

IDEM.

Iudex à quo poteſt præfigere terminum adpellanti ad proſequendam adpellationem, quo lapſo, reaſſumit iudex iuriſdictionem.

CAPIT. XXXIII.

AD aures noſtras: [‡& infra.] Adpellanti ad proſecutionem adpellationis terminus congruus præfigatur: intra quem, ſi adpellationem non fuerit proſecutus: extunc compellatur ſtare iudicio delegati.

[‡*Noſtras te ſignificante peruenit quod cùm interdum tibi vel aliis cauſas ſub. ap. re. delegamus altera partium vt examen valeat declinare iudicis delegati, quæſtiones incidentes opponit, & tum licet in principali cauſa app. re. non ſit procedendum, in app. tandem vocem prorupit, appellationi ſuæ terminum non præfigens ſicque partem aliam ſine proſecutione appellationis facit remanere ſuſpenſam. Poſtulas igitur tibi & aliis iudicib. indulgeri, vbi cauſæ ſine appellatione committuntur incidentes quæſtiones ſine debito app. poſtpoſita valeas terminare. Cæterum cum incidentes quæſtiones ſæpius præiudiciales non immerito iudicentur, petitionem tuam in hac parte non duximus admittendam. Sed ne qua pars fruſtatoriis diutius affligatur.*]

IDEM Abulenſi epiſcopo.

Si præcedente grauamine quis ſubmittit ſe protectioni ſuperioris, habetur pro adpellante: dummodo ſeruauerit ea, quæ in adpellatione ſunt neceſſaria.

CAPIT. XXXIIII.

AD audientiam noſtram noueris perueniſſe: quòd cum Zamorenſis epiſcopus G. presbyterum eccleſiæ ſancti Iacobi

bi Zamoren. multipliciter moleſtaret: tandem idem presbyter ſe & eccleſiã ſuã, noſtræ protectioni ſubiecit: [*& infra.] Licet autem prædictus presbyter ex ſimplicitate forte verbum adpel. non expreſſerit: quia tamen poſtquàm ſe & ſua noſtræ protectioni ſubiecerat, non debuit ſine cauſæ cognitione aliqua ſententia condemnari: mandamus, quatenus (ſi ita tibi conſtiterit) ſententiam, quam prætatus epiſcopus in eundem presbyterum tulit, denuncies non tenere.

[* *Sed præfatus epiſcopus pro eo fortè quod expreſſe non appellauit, in eum poſt inuocatum ſe. ap. patrocinium, contra etiam priuilegium Compoſtellanæ eccleſiæ indultum excommunicationis ſententiam promulgauit.*]

Idem archi. Terracon.

Ex 2. compilat.

Cauſa non eſt ad iudicem à quo remittenda, adpellatione adhuc nõ iuſtificata niſi de partium conſenſu. CAP. XXXV.

ACcepta conqueſtione canonicorum Pampilion. [*& infra.] Non debet ad eos cauſa remitti, niſi partes conſenſerint à quibus noſcitur adpellatum.

[* *Quod dī. ſi. n. dux Nauarrorum eos bonis ſuis ſpoliaſſet, cauſam ipſam tibi frater ad eorum petitionem commiſimus terminandam. Verum quoniam nobis tacuerunt quod ab audientia fuit ad ſe. ap. appellatum, nec nos ſi hoc nobis conſtitiſſet tuo cauſam commiſiſſemus examini cum*]

Lucius.iij. Gualtero Lincoñ. canonico.

Delegatus etiam datus cum clauſula, adpellatione remota, recuſari poteſt, ſi eſt conſanguineus impetrantis, vel ſi fuit aduocatus eius in illa cauſa. CAP. XXXVI.

POſtremo fraternitati tuæ literis præſentibus intimamus, quòd ſi cauſa alicui fuerit delegata, qui conſanguineus ſit illius, qui literas impetrauit, aut in eodem negocio aduocati officio functus, vel ex alia iuſta cauſa ſuſpectus: huiuſmodi delegatus non immerito poterit recuſari, quamuis adpellatione remota fuerit ei negocium delegatum.

Idem Noruicenſi epiſcopo.

Sententia interdicti non ſuſpenditur per adpellationem ſequentem. CAP. XXXVII.

AD hæc quoniam ſub interdicto aliqui conſtituti adpellant, & deinde illud ſeruare contemnunt: quid in hoc caſu ſeruandum ſit conſulere voluiſti. Nouerit igitur, quod ſicut poſt adpell. excommunicari non poſſunt: ſic interdictum nequeunt, cui ante adpell. eos conſtat ſuppoſitos declinare.

Clemens.iij.

Iudex adpellationis remittit adpellantem, & cauſam ad priorem iudicem: niſi ſibi conſtiterit à grauamine vel iniuſta ſententia fuiſſe adpellatum. CAP. XXXVIII.

Cum

CVm in eccleſia: & infra. Accepimus, quòd quidam clerici de Gual. occaſione iudicij tui, quòd velle obſeruare ſe iactant: Linconien. epiſcopi iudicis ordinarij ſine cauſa rationabili cognitionem euitant. Vnde mandamus, quatenus ſi quando contigerit aliquem de clericis à præfato epiſcopo ad tuam audientiam adpellare, nõ ante adpellationem admittas, quàm tibi conſtiterit eam vel à grauamine, vel iniuſta condẽnatione porrectam: alioquin ipſum ad prædicti epiſcopi audientiam remittas, adpel. remota eius iudicio pariturum.

IDEM.

Si adpellans, qui non proſequitur, redit ad iudicem à quo & iterũ grauatur, non obſtante prima deſertione, poteſt iterum adpellare. h. d. & eſt caſus notabilis. Panor.

CAP. XXXIX.

DIrectæ nobis tuæ literæ demonſtrarunt, quòd cùm in tua præſentia cauſa cuiuſdam matrimonij tractaretur, in qua pars viri conſanguinitatis vinculum opponebat: & pars mulieris ad ſed. apoſt. adpellaſſet, nec adpellationem ſuam præfixo termino fuerit proſecuta: poſtmodum ea renunciante adpellationi, quam fecerat, tu in cauſæ cognitione procedens de parentela teſtimonia recepiſti: verùm quia mulieris pars iterum adpellauit, poſtulas vtrum ad calculum ſententiæ procedere valeas, edoceri. Reſpondemus igitur, quòd licet iuxta decretum Lateranen. concilij poſtquàm in termino proſequendæ adpell. ſtatuto adpellans ſuam adpell. non fuerit proſecutus: auctoritate tua liberè poſſis vti: tamen quia iterum adpellauit (cùm ſecundum iura ei licuit in eadem cauſa bis adpellare) ſe à iuriſdictione tua fecit exemptam, præſertim cùm hic ad ſeparationem matrimonij, quod eſt res fauorabilis: intentio viri procedat.

Celeſtinus.iij. *p. c. a nobis.*

Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti lata ſub conditione ſuſpenditur, ſi ante conditionis euentum fuerit adpellatum. h. d. inhærendo verbis literæ, vt ſic ſatisfaciat cuilibet lecturæ. Et eſt deciſio ſubtilis, & multum allegabilis.

CAPIT. XL.

PRæterea requiſiti fuimus, ſi quis iudex ita protulerit ſententiam. Niſi Sempronio intra. xx. dies ſatisfeceris, te excommunicatum, vel ſuſpenſum, aut interdictum eſſe cognoſcas: ille in quem fertur ſententia medio tempore adpellans ad diem ſtatutum minimè ſatisfecerit: vtrum ille ſententia tali ligetur: aut interpoſitione adpell. tutus exiſtat. Videtur autem nobis, quòd huiuſmodi ſententiam adpel. obſtaculum debeat impedire.

IDEM.

Si per reſcriptum cõmittantur plures articuli connexi, & in vno remo-

ueatur adpellatio: intelligitur remota etiam in aliis. hoc dicit.

CAP. XLI.

SEcundo requiris, cùm pluribus articulis in vna commiſſione poſitis, in vno tantum contingit adpellationem expreſsè vetari: vtrum adpellatio teneat ſi ſuper aliis fuerit adpellatum? Inquiſitioni tuæ taliter reſpon. quòd cum ſecundum beatum Gregor. verba intentioni deſeruiant,* & hæc ſit noſtra intentio, vt de omnibus articulis, qui in commiſſione ponuntur, iuſtitia ſuum conſequatur effectum: in omnibus adpellatio intelligitur interdicta. Nihil enim intereſt, vtrum inhibeatur primo, an ſecundo, medio, an in fine: cùm (ſicut vtriuſque iuris argumenta nos docent) ea, quæ in principio, ad medium & ad finem: illa verò, quæ in medio, ad finem atque principium ſæpe referri contingat.

** Vide. l. Pater. § fundum. ff. de leg. 3. & l. cum pater. § dulciſſimis. & vtrobique per Bar. ff. de leg. 2.*

Cauſa ſuſpicionis proponenda eſt coram iudice, qui recuſatur, & probanda coram arbitris. h. d.

Tertiò poſtulas edoceri: [* & infra.] Conſul. t. t. reſpon. quòd cùm aliquis iudicem proponit ſe habere ſuſpectum, ſuſpicionis cauſam coram eodem allegare tenetur: ſed partes vt in aliquos non valde remotos conueniant, per eundem iudicem debent cogi: coram quibus ſi cauſa ſuſpicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tunc demum auctoritate ſua iudex vtetur. Quòd ſi coram ipſis cauſa ſuſpicionis probata fuerit, cauſæ cognitioni ſuperſedere tenebitur recuſatus. Ipſa namque ratio dictat, quia ſuſpecti & inimici iudices eſſe non debent.

*[*Cum aliquis iudicem tanquam ſuſpectum recuſat, an cauſam ſuſpicionis debeat allegare, & eam niſi manifeſta ſit coram eodem iudice probare teneatur. Vtrum etiam iudex poſſit in eodem iudicio & negocio procedere, ſi ille qui ſuſpicionem obiicit cauſam eius aut non velit, vel non poſſit in iure probare.*

IDEM.

Non tenetur iudex vel aduerſarius deferre adpellationi, cui non detulit adpellans.

CAP. XLII.

AN ſit deferendum adpel. illius, quem aduerſarius de expoliatione poſt adpel. legitimè interpoſitam ſibi factam paratus eſt incontinenti conuincere, nos duxiſti per tuos nuncios conſulendos. Reſpondemus, quòd cùm in eo quis puniendus ſit, in quo deliquit: qui adpellationi deferre neglexerit, ſe beneficio reddit adpel. indignum.

Ex tertia cōpilatione.

Innocentius. iij. illuſtri regi Francorum.

Habet duos intellectus, ſecundum primum hoc intendit: Meus executor non recuſatur, nec ab eo adpellatur, niſi modum excedit, maximè ſi eſt datus cum clauſula, adpellatione remota: ſecundum alium intellectum hoc dicit: A iudice ſuſpecto non receditur per adpellationem, niſi modum excedat.

CAP. XLIII.

Nouit

NOuit ille, qui nihil ignorat: [* & infra.] Præterea interdicti ſententiã cardinã. non edidit, ſed potius publicauit: nec fuit dictator ipſius, ſed verius executor. Vnde cùm ſecundum ius ab executoribus adpellari non poſſit, niſi forſan modum excederent in exequendo, nos etiam in literis ſuper hoc directis ad ipſum adpellationis curauimus obſtaculum inhibere, adpellationi ab eo interpoſitæ non fuerat deferendum. De ſuſpicione autem obiecta, licet eum meritò tibi ſuſpectum fuiſſe credamus: non tamen & ſi fuiſſet, propter adpellationẽ interpoſitam ab eo deſiſtere debuiſſet: ad quod non proprio motu, ſed noſtro potius præcepto proceſſit.

Vide c. nouit. ſu[...] [...]t off. le[...]

[*Quæ hic abſciſſa ſunt, reperies s̃. de off. legati. nouit.]

IDEM.

Si adpellatio recipitur à iudice vel adprobatur à parte, terminus ad eam proſequendam præfixus obtinet vicem peremptorij, vt in abſentem procedatur, ac ſi peremptorie fuiſſet citatus: nec talis terminus præueniri poterit ab aliqua partium. CAP. XLIIII.

SAepe contingit, quòd cùm ad noſtram audientiam adpellatur: propter defectum partis alterius neque per ſe, neq; per reſponſalem idoneum adpellationem interpoſitam proſequentis, vel forſitan ex malitia ſubſequentis reſponſalis mandatum procuratorium occultantis, lites, quæ de facili poterãt terminari, remaneant indecisæ, cùm frequenter iuris quæſtio moueatur, cuius apud nos probationes neceſſariæ in cõtrario non exiſtunt, & interdictum etiã facti, quomodo de leui poſſet partibus præſentibus comprobari. Vnde licet in Lateranẽ. concilio fuerit conſtitutum, vt ſi in quocunq; negocio aliquis adpellauerit, & eo qui adpellatus fuerat veniente, qui adpellauit venire neglexerit: competentem illi recompenſationem faciat expenſarum, vt hoc ſaltem timore deterritus, in grauamen alterius non facilè quis adpellet. Quia tamen propter hoc quæſtiones protogantur, præſenti decreto ſtatuimus, vt ſi huiuſmodi adpellatio vel à iudice recepta, vel à parte fuerit adprobata, poſt terminum adpellationi præfixum edicti peremptorij vires obtineat, ita videlicet, vt ex tunc in abſentem perinde procedatur, ac ſi peremptoriè vocatus ad iudicium extitiſſet. Quòd ſi forſitan interpoſita prouocatio malicioſè recepta, vel adprobata non fuerit, cùm conſtiterit legitimè prouocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Saluis conſtitutionibus de prouocantibus poſt ſententiã promulgatis: quibus adpellationes ſuas proſequi non curantibus, poſt terminum adpellationis proſequẽdæ, præfixum rata manet ſententia, quæ fuerat adpellatione ſuſpenſa. Quicquid autem contra citationẽ peremptoriam poſſet ab abſente proponi, aduerſus adpellationem huiuſmodi valeat allegari. Si

quis autem terminum adpell. præueniens tacita veritate literas impetrauit, & careat impetratis, & pœnam contumaciæ non euadat. Hoc autem in litibus, ſiue iudiciis exercendis volumus obſeruari.

IDEM Lemouiceñ. & Cantuarieñ. epiſcopis.

Adpellatione deſerta per negligentiam adpellantis, poteſt iudex ex officio procedere in caſibus, in quibus eius officium exuberat, & eſt caſus valde notabilis. CAP. XLV.

CONſtitutus in præſentia noſtra archidiaconus Claremoñ. nobis expoſuit, quòd Claremoñ. decanatu vacante, quidam canonici vota ſua in epiſcopum tranſtulerunt, & epiſcopus cum quibuſdam aliis expreſsè conſentiētibus in eundē archid. ei contulit decanatum. xj. canonicis prius adpellantibus, ne quis adſumetur præter adſenſum omnium in decanū, cùm electioni eius. xxv. tum per ſe, tum epiſcopo medio conſentirent. Cumq; ſancti Marcelli presbyter cardinalis tunc apoſt. ſe. leg. per partes illas tranſitum faceret, non vt adpellationi ad nos interpoſitæ derogaret, ſed vt inſtructam tranſmitteret ad nos cauſam, ſancti Egidij & ſancti Andreæ abbatibus examinationem delegauit ipſius, & mandauit eiſdē, vt partē contradicentem electioni decani citarent ad ipſum, contradictionis ſuæ cauſam in eius præſentia oſtenſurā: [* & infra.] Intellecto igitur per adſertionē cardiñ. q ſub ea forma fuerat adpellatum, ne ſine adſenſu omnium procederetur in electione decani, & quòd adpellantes adpella. intra annum nō fuerant proſecuti, nec erat propter quod eis eſſet biennium indulgēdum, cùm ſicut bis intra tempus legitimum ſimplicē nuncium ad ſed. apoſt. deſtinauerant, ſic potuiſſent ſaltem ſemel procuratorem idoneum deſtinaſſe. Ne tamen peremptorias exceptiones ex eorum parte propoſitas videamur ſub ſilentio præterire, mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit archid. facto epiſcopi, ex quo nititur, ſponte renunciaſſe, vel prædictum epiſcopum proceſſiſſe ad electionem ipſius prætermiſſis prædictis ſine quibus ne procederet in illa trāſlatione voluntatum, ex qua nititur archidia. proponitur eſſe actum, ei ſuper decanatu ſilentium imponatis: alioquin nominationem ſeu electionem taliter factam de alio, & quicquid fuerit ſecutum ex ipſa, denunciētis irritum & inane.

[* *Cùm igitur Cardi. prædictus quæ coram eo propoſita ſunt nobis fideliter retuliſſet*]

IDEM cancellario Meteñ.

Contra electum, vel confirmatum nullum aliud in expectantem, non admittitur regulariter exceptio, vel adpellatio maximè fruſtratoria ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum: ſed poſt electionem habita, poterit adnunciari vel denunciari. h. d. & ſecundum hoc eſt caſus

caſus notabilis. CAP. XLVI.

COnſtitutis in præſentia noſtra N. decano ſancti Saluatoris, & cantore Meten. [*& infra.] Meten. intimauit epiſcopus, quòd ſancti Saluatoris præpoſitura vacante die electioni præfixo per patrem & filium & ſpiritū ſanctū in virtute obedientiæ, ac ſub animæ periculo canonicos adiurauit: vt ſecundum deum, & iuxta conſcientiam ſuam vnū eligerēt de duobus, in quos partes videbantur oculos extendiſſe, quem eccleſiæ magis vtilem & idoneum reputarent. decanus autem cum duobus diaconis & ſubdiaco. tribus dictum cantorem in præpoſitum nominauit. cantor verò ipſe, qui presbyterali officio fungitur, & cuſtos cum ſcholaſtico & magiſtro B. ſacerdotibus, leuitis duobus, & ſubdiaco. quinq; te cōcorditer elegerūt: cuius electionem tanquam à maiori & ſaniori parte capituli factam (cùm de perſonę tuæ honeſtate cōſtaret) prędictus epiſcopus cōfirmauit: & cùm tibi vellet donum & inueſtituram porrigere (vt moris eſt) decanus ad ſedem apo. adpellauit, cōtra te impotentiam duntaxat allegans, proponēdo te in partibus illis, quaſi penitus impotente, in quibus præpoſituræ poſſeſſiones exiſtunt, addens quòd alia tibi obiiceret in præſentia noſtra, quæ tunc in pręſentia iudicis ſuſpecti noluit explicare.

Nos ergo, quia conſtitit euidenter illam adpellationis cauſam quæ fuit expreſſa rationabilem non fuiſſe: * aliam autem tunc non expreſſit, etſi dixerit idem decanus, quòd aliam vellet obiicere coram nobis: decreuimus tuæ cōfirmationis effectum non debere per ea, quæ ſunt propoſita impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediēdum electionis & confirmationis effectum, ſed in modum denunciationis, vel accuſationis duxerit proponendum, poſtquam pacificam ipſius præpoſituræ poſſeſſionem fueris adſecutus, proponendi licentiam non negamus.

Quæ dicatur rationabilis cauſa: vide apud Bar. in l. quod vero ff. de legi. & in l. ſi poſtulauerit. §. ratio. ff. de adul.

[*& D. ſcholaſtico eiuſdem eccleſiæ tuæ procuratoribus benignam curauimus audientiam indulgere. Fuit autem nobis ex parte tua propoſitum ſicut etiam ven. f. n.]

IDEM Vigorien. epiſcopo.

Adpellari poteſt ſi locus non tutus partibus adſignatur, etiam ſi ſit ſcriptum adpellatione remota.

CAPIT. XLVII.

EX parte tua: [*& infra.] Præſenti pagina reſpondemus, quòd cum excuſetur honeſte, qui ad præſentiam delegatorum iudicū nō poteſt ſecurè venire citatus, tu vel tui quoties ad illos iudices vos euocari contigerit, ad quorum præſentiam vobis periculoſum eſt ire, liberè poteris adpellare etiam ſi in literis commiſſionis adpel. fuerit remediū intercluſum, niſi iudices vobis adſignent locum idoneum & ſecurum.

[*Fuit

[Fuit propoſitum coram nobis quod cum inter Anglicos & Valen. ſint inimicitiæ manifeſtæ & ad partes illas Anglicis ſit tranſitus periculoſus pro viarum periculis & guerra quæ inter gentes illas frequenter eſſe dignoſcitur continua, multi de cauſæ ſuæ meritis diffidentes, te aliquando vel tuos auc. literarum noſtrarum trahere ſatagunt ad iudices in VValliа conſtitutos, vt ſic indefenſas cauſas etiam iuſtiſſimas relinquatis vel compoſitionem ſubeatis iniuſtam pariter & damnoſam. Cùm igitur cauſas quas committimus ſic velimus ſine debito terminari, quod neutra partium contra iuſtitiam aggrauetur. f. t. p. a. ſ m. & tibi.]*

IDEM epiſcopo decano & præcentori Herforden.

Licitè adpellat reus, ſi non auditur excipiens procuratorem actoris non habere ſufficiens mandatum, vel ſe prius conuentum per alias literas, de quibus non ſit mentio in ſecundis. hoc dicit, quo ad titulum.

CAP. XLVIII.

SIgnificauit nobis magiſter hoſpitalis Eboraceñ. [† & infra.] Præterea capitulum Eboracen. auctoritate quarumdam literarum, in quarum ſigillo continebatur ſigillum capituli ad citationes tantum, cùm aliud ſigillum capitulum illud noſcatur habere, quendam conſtituebat actorem. ſed licet idem magiſter allegauerit, quòd occaſione literarum illarum actor non deberet admitti, & inſuper adiunxiſſet, quòd auctoritate literarum quarũdam à nobis ad alios iudices obtentarum prius conuentus non debuit per literas poſteriores, in quibus nulla fuerat mentio de prioribus, conueniri: iudices tamen exceptiones huiuſmodi admittere noluerunt, propter quod vocem ad nos adpellationis emiſit. Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit ob dictas cauſas, vel earum aliquam ad noſtram fuiſſe audientiam adpellatum: reuocato in irritum, quicquid poſt adpellationem huiuſmodi noueritis eſſe factum, partes &c.

[Quod cum P. quondam rector Hoſpitalis illius diem clauſiſſet extremum, Ven. f. n. Eboracen. archiepiſcopus ad quem prædeceſſorum ſuos hoſpitalis eiuſdem ordinatio pertinuit ab antiquo volens ipſum ex defectu rectoris diſpendium ſuſtinere dictum. I. presbyterum eundem, domus à ſuis fratrib. vnanimiter in rectorem electum præfecit ibidem, ſperans quod domus iſta per ipſum tam in temporalib. quàm in ſpiritualib. reciperet incrementum. procedente verò tempore decanus & capitulum Eborac. eccleſiæ tanquam ad ipſos hoſpitalis eiuſdem ordinatio pertineret magiſtrum ipſum à ſuæ adminiſtrationis officio remouere volentes, literas ſuper hoc apoſtolicas ad decanum Lingonen. & ſuos conudices impetrarunt, quarum auc. in ius vocari fecerunt tam archiepiſcopum quàm rectorem. partib. igitur die peremptoria aſſignata coram ipſis in Lincoln. conſtitutis, iudices aliis vic. ſuas commiſerunt, ſola ſibi diffinitiua reſeruata.*

IDEM

IDEM magiſtro G. archidia. & Vin. Normanno canonicis Sueſſionen̄.

Licitè adpellat reus, ſi non auditur petens declarari rem petitam in libello.

CAPIT. XLIX.

Significantibus T. & R. fratribus, noſtro fuit apoſtolatui declaratum, quòd cùm inter ipſos ex vna parte, & V. ex altera, ſuper quadam terra coram iudicibus delegatis quæſtio verteretur, ipſi cùm plures terras haberent, vt terra illa, ſuper qua quæſtio vertebatur, oſtenderetur eiſdem, à iudicibus poſtularunt: quod cùm ipſi facere denegarent, ad noſtram audientiam prouocarunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocato in ſtatum debitum, ſi quod poſt adpellationem noueritis adtentatum, &c.

IDEM ¦Eboracen̄.[a] ¦ epiſcopo, & ¦de Luc.[b] ¦ & de Monte molli abbatibus.

a Abrimen.
b Elucenſ.

Iudex à quo non poteſt ſtatuere terminum ad finiendam adpellationem: quod ſi fecerit, intelligitur ſtatuiſſe ad ſe præſentandum.

CAPITVLVM L.

Ex inſinuatione prioris & canonicorum ſanctæ Barbaræ nobis innotuit, quòd cùm inter ipſos ex vna parte, & V. camerarium de T. ingar. ex altera, ſuper quodam monaſterio coram iudice ordinario quæſtio verteretur, & idem camerarius ad noſtram audientiam adpellauerit, adpellationi terminum non præfigens dictus iudex, qui cauſam illius videbatur fouere pro eo, quòd quidam clericus commenſalis ſuus, dicti camerarij in eadem cauſa fuerat aduocatus, hunc terminum adpellationi præfixit, vt ad feſtum Purificationis vtraque pars eſſet ab adpellationis perſecutione reuerſa, licet non potuit nobis legem imponere, vt eam teneamur intra dictum terminum expedire, cùm & ſecundum legitimas ſanctiones lis, quæ in conſiſtorio principis ſperatur inferri, abſque damno moræ intacta permaneat, donec ipſam faciat introduci, & à proceribus dirimi iuxta morem. Interim autem nuncius camerarij præueniẽs nuncium eorundem, nec ipſo vſque ad terminum legitimum expectato, impetrauit literas & receſſit. Quia verò fraus & dolus alicui patrocinari non debeat, mandamus, quatenus ſi eſt ita, partibus conuocatis, audiatis cauſam & *eam app. re. terminetis.*

IDEM Roſen̄. & ¦Bonden̄.¦ epiſcopis.

Londonen.

Qui extra iudicium adpellat, ex veriſimilibus & probabilibus cauſis ne in poſſeſſione moleſtetur: ſi poſtea ſpoliatur, reſtituitur, ante omnia in ſtatum, in quo erat tempore adpellationis emiſſæ. hoc dicit, inhærendo verbis literæ, & vt mo geratur vnicuique lectura. Panor.

CAPIT. LI.

Bonæ

BOnæ memoriæ O. de camera perſona eccleſiæ de Fan. viã vniuerſæ carnis ingreſſo, abbas ſancti Auguſtini Cantuarienſis eiuſdem eccleſiæ, quam ad ſe adſerit pertinere, primò per quoſdam monachos, ſecundò per ſeipſum poſſeſſionẽ ingreſſus, ad nos pluries vocẽ adpellationis emiſit, ne quis eum ſuper poſſeſſione ipſius eccleſiæ præſumeret moleſtare. cumq; aliquandiu prædictam eccleſiam pacificè poſſediſſet, quidam laici Cantuarienſis diœceſis ipſum abbatem & monachos de poſſeſſione ipſius eccleſiæ, per violentiã eiecerũt: [*& infra.] Procurator verò archidiaconi propoſuit ex aduerſo, quod defuncta perſona eccleſiæ archidiacono tantum datur eius cuſtodia. imò archidiaconi, qui fuerũt pro tempore, tam de iure communi, quàm de generali conſuetudine, tam in illa eccleſia, quàm in aliis vniuerſis eiuſdem diœceſis, hoc iure ſemper vſi fuerunt. Præterea præfatus O. nomine archidiaconi eccleſiam poſſedit eandem, vtpote qui ei vnam procurationem, & v. ſol. nomine eccleſiæ annis ſingulis exoluebat: [†& infra.] Præmiſſis igitur diligenter inſpectis, prædictos abbatem & monachos in eum ſtatũ, in quo tempore adpellationis factæ ex veriſimilibus & probabilibus cauſis ad nos legitimè interpoſitæ fuiſſe noſcũtur (proprietatis parti vtrilibet ſaluo iure) decernimus reducendos, ac fructus medij temporis perceptos cenſuimus pariter adſignandos eiſdem.

[* *His igitur & aliis pluribus ex parte abbatis & monachorum propoſitis.*]

[† *Eodem O. ſublato de medio apud archidia. animi poſſeßio dignoſcatur remanſiſſe, quæ non perditur niſi archid. ſe putaret poſſe depelli, vel niſi veniens non fuiſſet admiſſus. Sic ergo monachorum poſſeßio quæ potius detentio clandeſtina debet dici: quoniam archidiac. ipſam poſſeßionem non perdidit, & ſic eam monachi non potuerunt rehabere, cùm duo in ſolidum quicquam poßidere non poßint. Cùm igitur Archidiaco. potuit ſuo iure in poſſeßionem intrare, ac tenentes de facto fortius eiicere potuit nullo exiſtente, nec vllatenus reſiſtente ſibi ius proprium reſeruare, cùm iuris executio nullam habere iniuriam dignoſcatur. Ad hæc monachi poſſeßionem archidiaconi non poſſunt aliquatenus aduocare, & ſi eos eam habuiſſe conſtaret, quia cùm eos nequaquam de poſſeßione eiecerit, nec hoc probatum fuerit, nec in iure confeſſum, non habent quid obiiciant extraneo detentori, præſertim cum & ipſi auct. ſua poſſeßionem intrauerint, & iniuriam alijs fauentes ius aliquod adquirere nequiuerint. Appellatio quoque quam monachi ſe interpoſuiſſe proponunt, penitus nulla fuit, cum non niſi à grauamine præſenti præterito vel futuro debeat appellari. Archidiaconus ergò nec prius eos grauauerat, nec ipſos poſt appellationem grauauit, cùm rem vacuam quam cuſtodiendi ius habet, imo quam ex officio cuſtodire tenetur, in cuſtodiam ſuſcepiſſe noſcatur. Denique adpellationi monachorum non fuerat vllatenus deferendum, quoniam ſi ad eos eadem eccleſia pertineret,*

tineret, non debuerunt auctoritate propria ipſius poſſeſsionem intrare, præſertim cùm ſcierunt vel ſcire potius debuerunt, quod cuſtodia eccleſiarum vacantium ad archidiaconum pertinebat, & ſi tunc idem archidiaconus præſens eſſet, eandem denegaſſet eiſdem. & ſi ibi prout ad eius ſpectauit officium tenuiſſet: Cum autem clandeſtina fuiſſet eorum poſſeſsio, non potuerunt verè poſſeſſores haberi, cùm ſuper poſſeſsione nequeat minùs fieri clandeſtino poſſeſſore.]

Idem ſancti Auguſtini, & ſancti Gregorij prioribus.

Itineris adreptio habet vim adpellationis, ſi ſeruantur ea, quæ ſeruari debent in adpellatione. hoc dicit ſecundum vnum intellectum intrinſecum.

CAPIT. LII.

Dilecti filij Io. & H. prioris & monachorum Cantuarieñ. eccleſiæ nuncij retulerunt, quòd cùm pro cauſa, quę inter dictos priorem & monachos, & Cantuarieñ. archiepiſcopum ſuper capella de Lamede vertebatur, ab ipſis ad ſedem apoſtolicam mitterentur, idem archiepiſcopus, poſt iter adreptum in eos excommunicationis ſententiam promulgauit. Cùm autem plus ſit ad ſedem apoſto. facto prouocare, quàm verbo, & ipſis propter dictam cauſam ad Romanam eccleſiam venientibus intelligatur ad ſedem apoſtolicam prouocatum: mãdamus, quatenus ſi eſt ita, dictos Io. & H. denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.

IDEM epiſcopo Elieñ.

Per clauſulam, adpellatione remota, inhibetur omnis adpellatio, quæ à iure non indulgetur expreſſe. hoc dicit, vſque ad. §. verum.

CAPIT. LIII.

Paſtoralis officij diligentia: [a] & infra. Quæſiuiſti, vtrum quando inhibetur adpellatio in reſcripto, fruſtratoria tantum inhibita videatur? Nos igitur adtendentes, quòd per adpellationem fruſtratoriam, etiam ſi non fuiſſet inhibita, negocium non debeat impediri: reſpondemus, quòd quælibet prouocatio intelligitur remoueri, quæ à iure non indulgetur expreſſè. ſed ſi adpellans fuerit grauatus iniuſte, grauamen huiuſmodi per ſuperiorem poterit emendari.

[a] quære ſupra de off. & pot. iud. del. & c. paſtoralis &

Licet excommunicatus, ab excommunicatione adpellet, nihilo minus denunciari poteſt, & beneficij redditibus ſpoliari. h.d.

Verùm quia multotiens quis ad tempus per adpellationem legitimam à iudicis ſui, quo ad aliquem certum articulum eximitur poteſtate: conſuluiſti nos, vtrum ſi quis excommunicationis ſentẽtia innodatus, ante denunciationem ipſius ab ea, tanquam minus rationabiliter promulgata in eo caſu, in quo ante ſentẽtiam adpellatio vires obtinuiſſet, curauerit prouocare, eo quòd per adpellationem interpoſitam excõmunicantis videtur iuriſdictio dormitaſſe, ipſe denunciare poſſit eundẽ, & ad tempus eccleſiaſticis beneficiis clericũ ſpoliare?

Nos

Nos itaque reſpondemus, quòd cum executionem excommunicatio ſecum trahat, * & excõmunicatus per denunciationem amplius non ligetur, ipſum excõmunicatum denunciare potes, vt ab aliis euitetur. Et illi prouentus eccleſiaſtici merito ſubtrahuntur, cui eccleſiæ communio denegatur.

*Excommunicatio trahit [illegible] executionem.

Idem epiſcopo Pariſien.

Si adpellans ad ſuperiorem, comparet coram iudice inferiori ſuper concernentibus ipſam adpellationem ipſi adpellationi renunciare videtur. Si autem proteſtetur, quòd propter hoc non intendit renunciare adpellationi, tanquam contraria allegans, non eſt audiendus: niſi notorium ſit actum illum eſſe iniuſtum, ſuper cuius emendatione adiuit inferiorem. h. d. & eſt bonus caſus.

CAPIT. LIIII.

SOlicitudinem paſtoralis: [*& infra.] Sanè cùm ſicut recepimus, duobus coram epiſcopo litigantibus, alter eorum ad ſedem apoſtolicam adpellaſſet, epiſcopus adpellantem reputans contumacem, ipſum excommunicationis vinculo innodauit: qui coram metropolitano de epiſcopo ſibi petiit iuſtitiam exhiberi, adſerens, quod poſt adpellationem legitimè ad nos interpoſitam ipſum excommunicauerat, & petens ſe ad eum ſtatum, in quo fuerat adpel. tempore, à metropol. reduci, denunciari videlicet abſolutum, adiiciens etiam, quòd adpellationi non renunciabat obiectæ: ſed proſequi volebat eandem. [†& infra.] Nos igitur inqui.t.t.reſpõdemus, quòd ſicut metropolitanus de adpel. ad nos interpoſita cognoſcere omnino nõ valet: ſic nec de his, quæ poſt adpellationem fuerant innouata, dummodo de aliis cognoſci non poſſit, niſi de adpel. pariter cognoſcatur, vel de his, quæ adpellationis cauſam contingere dignoſcuntur. In quo caſu ſi metropolit. ad cognoſcendum partes ſuas interponere forte præſumeret, epiſcopus poſſet ad adpellationis beneficium conuolare: nam ad officium eius, qui de adpellatione cogniturus eſt, pertinet prudenter corrigere, quæ contra ipſam inuenerit adtentata. Si verò notorium exiſteret, quòd mandatũ epiſcopi indiſcretum fuerat vel iniuſtum, cui non tenebatur ſubditus obedire, ac per conſequentiam ei liqueat euidenter ſubditum legitime prouocaſſe: poteſt archiepiſcopus auctoritate metropolitana declarare ſubditum irrationabiliter extitiſſe anathematis mucrone percuſſum. Cùm autem excommunicatus, qui adpellauerat, iuxta præſcriptam formam coram archiepiſcopo deponit contra epiſcopum quæſtionem, metropolit. ad cognoſcẽdum de cauſa poteſt interponere partes ſuas, cum ille adpellationis proſecutioni renunciaſſe tacitè videatur. Sed ſi verbo vel facto adpellationem ſe velle proſequi proteſtetur, non eſt tanquam aduerſa petens, & ſibi cõtrarius audiendus. [* Offi-

*[*Officij fideliter exequeris cùm ſuper dubitationib. iuris reſponſo ſe. ap. poſtulas edoceri.]*

[†Vnde tua f. requiſiuit à nobis vtrum metropolitanus de huiuſmodi cõqueſtione cognoſcere valeat: & ſi reperit eum legitime prouocaſſe, vtrum denunciare eum debeat abſolutum, & an ſi epiſcopus coram archiepiſcopo appellauerit, ne is qui excõmunicatus ab eo fuerat abſolueretur, appellationi ſit huiuſmodi deferendum.]

IDEM epiſcopo & cantori Treceñ.

Per adpellationem legitime interpoſitam principale, cum acceſſoriis ad iudicem adpel. defertur, & ſententiæ excommunicationis & interdicti poſt adpellationem latæ non tenent.

CAPIT. LV.

DIlectis filiis decano Altiſſiodoreñ. ac magiſtro R. Altiſſiodoren. epiſcopi procuratore in noſtra præſentia conſtitutis, idẽ magiſter propoſuit, quòd cum dictus epiſcopus preſbyterum domus dei, in qua diſpenſationem plenariam obtinere dignoſcitur, detineri feciſſet vinculis mancipatum, pro eo, quòd bona quædam eiuſdem domus, quę furtiuè ſubtraxerat, reſtituere detractabat, propter quod etiam ab eodem epiſcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, & ſupradictus decanus epiſcopum monuiſſet, vt ei reſtitueret, vel ſaltem redderet preſbyterum memoratum, *quem ad iuriſdictionem ſuam ſpectare firmiter aſſerebat, epiſcopus metuens, ne decanus aliquid in ſuum præiudicium attentaret, ſe ac ſuos, ſtatum eccleſiæ, ac ciuitatis protectioni metropol. ſupponens, ad eius audiẽtiam adpellauit: Verùm decanus poſt modicum tempus interdictum huiuſmodi promulgauit, vt epiſcopo in ciuitate præſente, à diuinis in Altiſſiodoren. eccleſia ceſſaretur. Poſtmodum verò cum die adpellationi præfixo cõparuiſſent partes corã officiali curiæ Senon. decanus allegans, quod adpellationi ab epiſcopo interpoſitæ, ideo nõ duxerat deferendũ, quoniã preſbyter ſupradictus, adhuc in vinculis tenebatur, quando ad nos vocem adpellationis emiſit. officialis autem iudicauit irritum interdictum à decano poſt adpellationem epiſcopi promulgatũ [† & infra.] Quia verò idẽ epiſcopus diuerſos modos expreſſit, ſecundum quos decano paratus fuerit ſuper captione preſbyteri iuſtitiam exhibere, ad metropolitanã ſedem adpellans, decanus non potuit poſt hoc ferre ſententiam interdicti, & ideo ſententiam ipſam ab eo poſt adpellationem legitimè promulgatã, irritam decernimus & inanem, nõ obſtante, quod decanus ad excuſationem ſuã, quaſi verẽdo propoſuit, quòd priuſquam epiſcopus adpellaſſet, ſententiã tulerat, cuius effectum ad tempus duxerat ſuſpendendum: cum interim adpellatione interpoſita procedere nõ debuerit ad ſententiam exequẽdam, officialis proceſſum, qui poſt adpellationem ha-

**Vide l. iure ff. a iur. & l. 1. §. per hanc cum gl. ff. de rei vin.*

nem huiuſmodi ſententiam interdicti irritam & inanẽ decreuit, temerarium iudicantes: cùm appellatione ad nos interpoſita nil debuit innouari. Præterea licet excõmunicationis ſententia in decanum per epiſcopum promulgata, ritè lata prima facie videretur, cum per dictum officialem eſſet prohibitu ne ſeruaretur in eccleſia interdictum, & decanus ne celebraretur in eccleſia prohibendo, diuinum videretur officium perturbare: quia tamẽ per appellationem ad nos interpoſitam ex parte decani, cui etiam officialis duxerat deferẽdum, apoſtolos concedendo, nõ ſolum principale negocium, ſed acceſſoria etiam ad noſtrum referebantur examen, eandem ſententiam poſt appellationem promulgatam decernimus viribus caruiſſe. Verùm licet archiepiſcopus poſt appellationem prædictam, de qua ſibi per officialis literas innotuerat, decanum denunciauerit euitandum: Senoñ. tamen canonicos (qui ſaniori ducti conſilio communicauerunt eidem, vt appellationi ad nos interpoſitę magis, quàm denunciationi ab epiſcopo factæ deferrent) inculpabiles iudicamus.

[Ex his igitur & aliis quæ vtrinque fuere propoſita coram nobis intelleximus euidenter quod ſi epiſcopus prudenter & vtiliter prouidiſſet, & reddidiſſet decano presbyterum ſupradictum ad omnem prorſus ſcandali materiam amputandam.]

IDEM Mediolañ. archiepiſcopo.

Poſtquam papa aliquam cauſam ad ſe reuocat, non valet proceſſus poſtea per minorem iudicem factus, ſicut non valeret, ſi fuiſſet ab eo legitime appellatum. hoc dicit, vt cuilibet lectura ſatisfiat.

CAPIT. LVI.

Ex 3. comp. ti. vlt. eccleſiaſtica benefi. ſine deminutione conferantur. c. vt noſtrum. infra, vt eccleſiaſti. be. ſi de. co. vbi quæ hic deſunt reperies.

VT noſtrum prodeat de vultu dei iudicium: [& infra.] Iudicibus dedimus in mandatis, vt ſi poſt ſecundum mandatum, per quod totius cognitionem negocij ad noſtrum iudicium reuocauimus, traditionem ſigilli dicto H. à te cognoſcerent eſſe factam, eam decernerent irritam & inanem, inhibentes illi, ne quomodolibet eo vti præſumeret. Cùm plus ſit Romanum põtificem ad ſe aliquod reuocare negociu quàm quenquam ad eum ſuper aliquo negocio prouocare.

IDEM abbati ſancti Felicis, & G. canonico Bonoñ.

Si terminum appellationi proſequendæ ſtatutum ab homine altera pars præuenit, hoc tacito literas impetrando, literæ non valent: ſed terminum iuris etiam appellatus præuenire poteſt dummodo initium non præcurrat: & vbi ex dilatione imminet periculum, etiam neutra parte proſequente poteſt iudex ad quem ſupplere, partes compellendo ad proſecutionem.

CAPIT. LVII.

OBlatæ nobis veſtræ literæ continebant, quòd cum quidam iudices, quibus cauſa, quæ inter Sãbr. & Rinocor. plebes

vertebs-

vertebatur, ſuerat ab apoſtolica ſede cōmiſſa, pro plebe Sambrienſi ſententiam protuliſſent, & à procuratore plebis de Rinocor. ad nos fuerit ſine termino adpellatum, nec delatū adpellationi fuiſſet, nec ad proſecutionem ipſius terminus à iudicibus partibus adſignatus: plebanus de Sambro. ſuper obſeruatione prædictæ ſententiæ (ſicut rationabiliter lata erat) noſtras ad vos literas, & alia pars alias commiſſionis literas à nobis ſuper infirmanda eadē poſtmodum ad alios iudices impetrauit, nulla in poſterioribus literis de prioribus habita mētione. vnde in dubitationem reuocato, an poſteriores iudices, vel vos de illa debeatis cognoſcere, nos ſuper hoc cōſulere voluiſtis: & infra. Licet igitur adpellanti legitimè à ſententia indulgeatur annus à lege, aut ex iuſta cauſa biennium ad adpellationem interpoſitam proſequendam: quia tamē huiuſmodi terminus poteſt reſtringi non ſolum à prouocante, verū etiam à iudice, à cuius ſententia prouocatur (cum ideo ſit cōſtitutum, non vt terminus ipſe præueniri non poſſit, ſed ne valeat prorogari) credimus diſtinguendum in quo caſu literæ impetrantur: & quidem quando certus terminus ab adpellante vel à iudice adpellationi præfigitur proſequēdæ, ſi eo tacito adpellatus literas impetrauerit, huiuſmodi literæ tanquam tacita veritate ſubreptæ, obtinere non debent aliquam firmitatem. Si verò non ſit aliquis terminus à iudice vel adpellante præfixus, pars adpellata intra terminum conſtitutum à lege (dummodo nimium non præcurrat, vt adpellātem in commiſſione impetranda ſupplātet) commiſſionis literas poterit impetrare, quarum auctoritate in adp. cauſa legitimè procedatur, ita quòd ſi adpellans voluerit in cauſa adp. procedere, oportebit eū agere ſub iudice ſic obtento, niſi poſſit eum legitimè recuſare: quòd ſi agere noluerit adpellatus, poteſt nihilo minus proſequi cauſam ipſam, maximè ſi ſentiat ſibi ex dilatione imminere grauamē. Superior quoq; iudex ſi viderit ex dilatione periculum imminere, poteſt & debet neutro proſequēte adpellationē occurrere, vt periculū euitetur, puta ſi à ſentētia lata ſuper confirmatione alicuius electi fuerit prouocatum, & vtraque pars velit etiam ad annum proſecutionem adp. differre, poteſt vtiq; (imò debet) ſuperior iudex, ad quem fuerat adpellatum, terminum prouidè moderari, ne gregi dominico diu deſit cura paſtoris. Ex his igitur conſul. veſtræ noueritis eſſe reſponſum, quod per poſteriores nō derogatur prioribus legitimè impetratis per quas ad confirmandam ſententiam vel infirmādam, præuia poteſt ratione procedi. IDEM.

Altera parte contumaciter abſente poteſt iudex adpel. etiam principale negocium definire, ſi poſt lit. conteſt. fuerit adpellatum.

CAPIT. LVIII.

PEr tuas literas requiſiſti, vtrum ſi poſt latam ſententiam, vel ſaltem poſt depoſitiones teſtium publicatas fuerit ad ſed. apoſt. adpellatum, hi qui ſuper hoc delegantur à nobis, ſi altera partium eorum ſe noluerit conſpectibus præſentare, cauſam ſibi delegatam iudiciali poſſint calculo terminare. Nos igitur conſul. t. taliter reſpondemus, quòd cum lis ſuper eodem negocio coram primis iudicibus ſit legitimè conteſtata, poterunt iudices delegati (eo, qui conuenitur, ſe per contumaciam abſentante) cum eis de meritis cauſæ liquebit, commiſſum ſibi negocium definire.

IDEM in concilio generali.

Notabile & famoſum capi. habens multa noua dicta vtrunque iur limitantia. & hoc dicit in ſumma, inhærendo ſimpliciter verbis literæ. Adpellans ante ſententiam tenetur exprimere cauſam rationabilem coram ipſo iudice à quo: nec admittitur exceptio, quod prius miſerat nuncium ad ſedem apoſto. vel quòd literas impetrauerat, quæ nondum ſunt iudici præſentatæ.

CAPIT. LIX.

VT debitus honor deferatur iudicibus & litigatoribus conſulatur ſuper laboribus & expenſis: Statuimus, vt ſi quis coram idoneo iudice conuenerit aduerſarium, ille ante ſententiam ad ſuperiorem iudicem abſque rationabili cauſa non prouocet, ſed coram illo ſuam iuſtitiam proſequatur, non obſtante ſi dicat, quòd ad ſuperiorem iudicem nuncium deſtinauerit, aut literas impetrauerit ab eodem priuſquam delegato fuerint adſignatæ. Cùm autem ex rationabili cauſa putauerit adpellandum, coram eodem iudice cauſa probabili adpellationis expoſita, tali videlicet, quæ ſi foret probata, deberet legitima reputari, ſuperior de adpellatione cognoſcat. Et ſi minus rationabiliter eum adpellaſſe conſtiterit: illum ad inferiorem remittat, & in expenſis alteri parti condemnet: alioquin ipſe procedet, Saluis conſtitutionibus de maioribus cauſis ad ſedem apoſtolicam referendis.

Conſti. 36.

IDEM in eodem.

Si iudex, à quo eſt adpellatum à grauamine, illud reuocat, poteſt in principali cauſa procedere.

CAPIT. LX.

CVm ceſſante cauſa, ceſſet effectus: Statuimus, vt ſiue iudex ordinarius, ſiue delegatus aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium grauaretur, & ſano vſus conſilio ab huiuſmodi interlocutionis vel comminationis effectu deſtiterit, liberè in cauſæ cognitione procedat, non obſtante ſi à tali comminatione vel interlocutione fuerit adpellatum, dummodo non ſit ex alia cauſa legitima ſuſpectus: ne proceſſus negocij friuolis occaſionibus retardetur.

IDEM

IDEM in eodem.

Conſtit.xl.

Volens iudicem recuſare, debet coram eodem ſuſpicionis cauſam probabilem proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare: qua non probata, ſua iuriſdictione iudex vtitur in principali: ea verò probata, remittit negocium ad ſuperiorem, vel cauſam committit de recuſatoris conſenſu.

CAPIT. LXI.

CVm ſpeciali ſit prohibitione prouiſum, ne quis in aliquẽ excommunicationis ſententiam, niſi competenti commonitione præmiſſa, promulgare præſumat. Volentes etiam prouidere, ne fortè commonitus fruſtratoriæ recuſationis vel adpellationis obtentu monentis poſſit declinare examen. Statuimus, vt ſi allegauerit ſe iudicem habere ſuſpectum, coram eodem cauſam iuſtæ ſuſpicionis adſignet, & ipſe cum aduerſario, vel (ſi forte aduerſarium nõ habeat) cum iudice arbitros communiter eligat: aut ſi communiter conuenire non poſſit, abſque malicia ipſe vnum, & ille alium eligat, qui de ſuſpicionis cauſa cognoſcant: & ſi nequiuerint in vnã concordare ſententiam, aduocent tertium: vt quod duo ex ipſis decreuerint, robur obtineat firmitatis: ſciantq́; ſe ad id fideliter exequendum ex iniuncto à nobis in virtute obedientiæ ſub obteſtatione diuini iudicij diſtricto præcepto teneri. Cauſa verò ſuſpicionis legitima corã ipſis intra competentẽ terminum nõ probata, ſua iuriſdictione iudex vtatur. At ipſa probata legitime de recuſatoris adſenſu perſonæ idoneæ committat negocium recuſatus, vel ad ſuperiorem tranſmittat vt in eo ipſo procedat, ſecundum quòd fuerit procedendum.

In notoriis non admittitur adpellatio, in dubiis cauſa probabilis coram iudice eſt exprimenda, quæ debeat legitima reputari: quam ſi nõ proſequitur, iudex à quo in cauſa procedat. Idem ſi proſequitur & non probat. Hæc autem conſtitutio non extenditur ad regulares. hoc dicit.

Porro commonito ad adpel. obſtaculum cõuolante: ſi eius exceſſus euidentia rei vel ipſius confeſſione aut alio modo legitimo fuerit manifeſtus* (cum adpellationis remedium non ſit ad defenſionẽ iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutum) non eſt prouocationi huiuſmodi deferendum. Exceſſu quoq; dubio exiſtente, ne friuolæ adpellationis diffugio adpellans iudicis proceſſum impediat, coram eodem probabilem cauſam adpellationis exponat, talem videlicet, quę ſi foret probata, deberet legitima reputari. & tunc ſi habuerit aduerſarium, intra terminum, ſecundum locorum diſtantiam, & tẽporis qualitatem, & naturam negocij ab eodem iudice moderandum adpellationis cauſam proſequatur: quam ſi proſequi non curauerit, ex tunc ipſe iudex (adpellatione non obſtante) procedat, nullo autem aduerſario compa rẽte, tunc iu-

* *Confeſſionem ſolam inducere notorium, vide in l. cum ſi fidei-commiſſum ff. d fidei com.*

d 3 dex

dex ex ſuo officio procedit. Adpel. cauſa coram ſuperiore probata, ſuperior ſuæ iuriſdictionis officium exequatur. Sed ſi adpellans in eius probatione defecerit, ad eum, à quo ipſum malicioſè adpellaſſe conſtiterit, remittatur. Cæterum has duas conſtitutiones præmiſſas nolumus ad regulares extendi, contra ſuas ſpeciales obſeruantias.

Honorius.iij.decano cancel.& cantori Linconien̄.

Ex 5. compil. *Si iudex confeſſionem aduocati eadem die reuocatam pro litis conteſtatione velit habere, vel proceſſum à ſubdelegato ſubdelegati factum ratificat, licitè adpellatur.*

CAPIT. LXII.

CVm cauſam, quæ inter abbatem & fratres de Valle ſancti Ioannis ex parte vna, & priorem & canonicos de Nouo loco ex altera, ſuper eccleſia de Holiſeth vertitur R. ſancti Angeli diacono cardinali cōmiſimus audiendā: [* & infra.] Procurator prædictorum prioris & canonicorum propoſuit, quòd cum coram ſubdelegatis iudicum delegatorum inducias ad proponēdum exceptiones dilatorias petiſſet: quia aduocatus ipſius ductus errore reſpōdit, quòd eccleſia de Nouo loco eccleſiam, de qua erat quæſtio, per.xl annos & amplius pacificè poſſederat, licet ipſe eadem die aduocati errorem corrigens: ipſius reſponſionem, quæ ſuæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod ſibi poſſet præiudicium generari, pro eo quòd ante litem conteſtatam, ſunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eiſdem iudicibus reuocauit. Iudices tamen per huiuſmodi reſponſionem erroneam aduocati, litem conteſtatam fore credentes, ad receptionem teſtium partis alterius proceſſerunt: [† & infra.] Mandamus, quatenus ſi dicti prior & canonici legitimè probauerint, quòd per procuratorem ipſorum eadem die aduocati reſponſio extiterit reuocata, quia ſic per conſequens lis conteſtata non fuit, vel quòd delegati teſtes receptos à ſubdelegatis ſubdelegatorum ſuorum adprobauerint, cùm non niſi delegatus à principe cauſam alii valeat delegare, quicquid ab ipſis poſt adpella. eorum factum eſt (dummodo hæc in adpellatione expreſſa fuerint) nuncietis irritum & inane.

[*P. & B. procuratores prædictorum abbatis & fratrum in ipſius præſentia cōſtituti, petebant inſtanter vt proceſſum approbantes de Chenalie et Bellalando abbatem & priorem de Malton quib. cauſa ipſa à bo me. I. pp. p. n. fuerat delegata, cauſam ipſam quæ tanto tempore iam durauit, dignaremur ſententialiter terminare.]

[†Sed & grauamini grauamen addentes cum examinatione quorundam teſtium prior de Vellebec & ſuo conuentui delegaſſent, qui vices ſuas ſubdelegauerunt aliis contra canonicas ſanctiones, receptiones & examinationes teſtiū ab ipſis de facto cum de iure nequiuerint, factā nimium præmiſſ

prouidè approbarunt, propter quæ grauamina ex parte præfatorũ prioris & canonicorum ad ſe ap. fuit adpellatum. vnde idem procurator cum inſtantia poſtulabat vt memoratum iniquum proceſſum decerneremus irritum & inanem. Quia verò ſuper præmiſſis non potuit nobis fieri plena fides de v.de vtriuſque partis procuratorum aſſenſu]

IDEM decano & theſaurio & P.S.Petri canonico Zamoren.

Non ſufficit adpellanti docere, quod exceptionem legitimam & veram oppoſuit & adpellauit, niſi doceat propter exceptionem non admiſſam adpellaſſe. hoc dicit, & eſt caſus no. & quotidianus.

CAP. LXIII.

DIlecto filio G.capellano noſtro D.presbytero & I.capituli Salamãtini procuratori à nobis auditore conceſſo, procurator capituli propoſuit coram eo, quòd cum dictus presbyter ſuper receptione ſua in Salamantina eccleſia executorias à nobis ad archid. Ciuitaten. & collegas eius literas impetraſſet, coram eis fuit ex parte capituli allegatum, quòd cum in ipſa ſit eccleſia certus numerus canonicorum iuramẽto firmatus, de quo in literis ad eos directis mentio non fiebat, per eas nõ debebant contra ipſos procedere: & ne aliter facerent, fuit ad noſtram audientiam adpellatum: [* & infra.] Quoniam igitur etſi per confeſſionem presbyteri factam coram auditore prædicto conſtiterit Salamãtinam eccleſiã habere certum numerum canonicorum iuramẽto firmatum, & huiuſmodi exceptionem coram executoribus fuiſſe propoſitam, & quòd adpellatum extiterit ab eiſdem: quia tamen non conſtitit, quòd propter exceptionem huiuſmodi non admiſſam aliámve legitimam fuerit adpellatum: mandamus, quatenus ſi vobis cõſtiterit præfatam exceptionem huiuſmodi de certo canonicorum numero, iuramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuiſſe propoſitas coram ipſis executoribus, nec admiſſas, ac ideo partem capituli adpellaſſe, ipſorum executorum proceſſum denuncietis irritum & inanem.

*[*Sed ipſi executores huiuſmodi adpellatione contempta, excõmunicationis ſententiam in epiſcopum & capitulum protulerunt. Quare petebat procurator prædictus, ſententiam ipſam irritam nunciari, & dictum epiſcopum ſuper hoc ab eorundem epiſcopi & capituli vexatione compeſci.]*

IDEM ſancti Andreæ archidiac. & magiſtro I. Canonico de Melten.

Adpellans, qui terminum adpell. præfigit, ſi mittit procuratorem ad impetrandum & contradicendum tantum, & adpellatio fuit recepta à iudice, vel approbata à parte; aduerſario legitimè proſequenti, condemnatur in expenſis. hoc dicit, ſecundum communem intellectum, licet gloſſa aliud ſenſerit.

CAP. LXIIII.

NIcolao militi ac fratri E. monacho monaſterij ſanctæ Mariæ, ſancti Hadriani diaco. cardi. conceſſimus auditorem. In cuius præſentia cum dictus monachus nõ niſi ad impetrandum & contradicẽdum procurator fuerit inſtitutus, ſupplicauit humiliter idem miles vt contra ipſos tanquã contumaces procedere deberemus: [* & infra.] Mãdamus, quatenus ſi vobis conſtiterit dictos abbatem & conuẽtum adpellationi ſuæ terminum præfixiſſe,* cum ad proſequendã eandem ſufficiẽtem procuratorem non miſerint, memorato milite ipſam perſonaliter proſequente ipſos ad reſtituendas expenſas à tempore adpel. factas eidem militi condemnetis.

* Adpellans adpellationi ſuæ poteſt terminum ſtatuere.

[Ac dare aliquib. in mandatis qui eoſdem pro eo ad proſequendam adpellationem emiſſum procuratorem minus idoneum deſtinauerunt, ipſo eandem perſonaliter proſequenti in reſarciendis ſibi damnis & expenſis legitimè condemnantes, eo prius ſicut iuſtum fuerit reſtituto, audiant ſuper his quæ contra ſe prædictos abbatem & conuentum præfatus miles rationabiliter duxit proponenda. Quia verò ſuper præmiſſis nobis non potuit fieri plena fides, de aſſenſu militis & monachorum prædictorum diſ. v.]*

IDEM epiſcopo Mantiñ. & P. canonico Tuſcañ.

Ab eadem ſententia ab eodem tertio adpellari non licet.

CAPIT. LXV.

a Roncus

SVa nobis [a] R. tutor filiorum quondã B. ciuis Tuſculañ. petitione monſtrauit, quòd cum inter ipſum ex vna parte, & F. pro ſe ac P. tutore quondam filij B. ex altera, ſuper quadam ſumma pecuniæ coram iudice Tuſculañ. quæſtio verteretur, idem definitiuam pro eodem R. ſentẽtiam promulgauit, quæ bis fuit per iudices delegatos *cõfirmata. [† & infra.] Sed pars altera, quæ ſemel & iterum adpellauerat, tertio vocem adpellationis ad nos emittens, P. & eius collegæ cognitionẽ ipſius ſententiæ à nobis obtinuit delegari: & infra Cumq́. R. ſanctę Mariæ in Coſmed. diac. card. ſuper adpel. tertiò ad nos emiſſa vtriq; parti à nobis datus auditor interlocutus fuerit illos nõ potuiſſe de iure tertiò adpellare. Nos prædicto P. & eius collegæ dedimus in mandatis, vt in negocio ipſo nequaquã procedere adtentarent.

*Vide l 1. cum not. G. de adminiſtra. tuto.

[† Licet P. Iiuetti canonicus Tuſcanen. cui executionem ſententiæ ipſius dictum commiſiſſe, ipſum in poſſeſſionem quarundam domorum & aliarum rerum legitimè induxiſſet.]

IDEM magiſtro G. archid. & of. Lemo.

Adpellatio emiſſa me[illegible] iudice interpoſita, cauſam non deuoluit exceptione oppoſita. hoc dicit, ſecundum communem intellectum.

CAP. LXVI.

DIlecti filij prior & conuentus de Lacu Rubeo tranſmiſſa nobis petitione monſtrarunt: [* & infra.] Ex parte dictorum

ctorum prioris & conuentus fuit excipiendo propoſitum: q cum omiſſo diœceſano epiſcopo fuiſſet ad archiepiſcopum adpellatum ad quem gradatim fuerat adpellandum, in cauſa ipſa de iure procedere non debebat. ſed quia officialis archiepiſcopi huiuſmodi exceptionem admittere denegabat, ipſi ad noſtram audientiam adpellarunt: & infra. Quocirca mandamus, quatenus ſententias poſt huiuſmodi adpel. latas in eos denuncietis penitus non tenere.

*[*Quod cum inter ipſos ex parte una & ſ. de Chambar militem Claromon. diœc. ex altera ſuper quodā nemore & aliis reb. coram magiſtro A. canonico Claromon. ex delegatione ap. quæſtio verteretur. Idem miles ad ven. f. n. Bituricen. arch. fruſtratorie vocem adpellationis emittens, cauſam ſuper his officiali. Bitur. obtinuit delegari coram quo]*

Gregor. ix. magiſtro ſcholiatium H. & G. de Rupe canonicis ſancti Audomari Morineñ. diœceſis.

Si is, qui deſiit eſſe tutor, nomine pupilli conuenitur inuitus, poterit adpellare. CAP. LXVII.

EX parte M. dominæ de Colob. nobis fuit oblata querela, quòd cùm nobilis mulier domina de Bellebron. ſuper quibuſdam terris ipſam nomine filiorum ſuorum coram iudicibus auctoritate noſtra traxiſſet in cauſam, eadem in iudicium ipſorum excipi fecit præſentia, quòd cum res, de quibus in iudicio agebatur, & prædicti filij eius, ſub poteſtate & tutela ipſius minime permanerent, cum iam ad ſecunda vota tranſiſſet: * ſuper his ei non tenebatur ipſorum nomine, quorum tutrix eſſe deſierat reſpondere. ſed quia dicti iudices hac exceptione neglecta nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipſa ſentiens ſe grauari, noſtram audientiam adpellauit. Ideóque mandamus, quatenus ſi ita eſt, reuocato in irritum, quicquid poſt adpel. huiuſmodi inueneritis attentatum, audiatis hincinde propoſita &c.

* *Vide authen. matri & auiæ. C. quando mu. tu. eſ. ſun.*

IDEM magiſtro & fratribus domus Mori.

Si iudex de iure dubitans vult conſulere ſuperiorem, debet conſultationis copiam partibus edere. aliàs eius verbis conſultationis fides non adhibetur. CAP. LXVIII.

INtimaſti: & infra. Prætérea hoſpitalariis ignorantibus, & non facta eis copia de inquiſitionis proceſſu, ad nos relationem tranſmiſiſſe noſcuntur, cùm iuxta legitimas ſanctiones quoties relaturum ſe iudex quilibet polliceatur, illico litigatoribus apud acta conſultationis exēplum edere teneatur.

IDEM archiepiſcopo & G. canonico Turonen.

Si ante litem conteſtatam circa principale negocium, iudex aliquid innouet vel litem aſſignatam ſine cauſa protraxerit, licitè adpellatur. Et ſi procurator litem ad interim intum ſuper adpellatione non ſeruauit formam mandati, auditur adpellans etiam poſt annum.

CAP. LXIX.

Vide. l. 1. C. quæ ſit lon. conſue.

SIgnificante Aurelian̄. epiſcopo, nos noueritis accepiſſe, q̄ cum decanus & capitulum Magdunen̄. ipſum ſuper eo, quod dicebant alibi, quàm in ſtallis decani & capituli prædictorum carnifices carnes vēdere non debere:* corā iudicibus auctori.apoſt.conueniſſent:petentibus tandem decano & capitulo nominatis iudicum officium implorando, vt cùm idē epiſcopus poſt citationem carnes in ſtallis aliis vendi feciſſet: quod per eum ſuper hoc factum fuerat, in ſtatum priſtinū reuocarent:pro parte ipſius fuit propoſitum, quod cum lis præſertim non fuiſſet ſuper negocio cōteſtata,locum imploratio huiuſmodi non habebat, adiiciens quod cùm de cōſenſu partium corā dictis iudicibus, ad litigandum ſuper ipſo negocio certus dies ſtatutus fuiſſet, & quantum ad illam diē ſolutum fuiſſet iudicium eorundem, præuenire diem ipſum ac audire partem aduerſam in tali imploratione abſque conſenſu partium non debebāt: & quia ſuper his non audiebant eundem, noſtram audientiam adpellauit:& licet procuratorē ſuum intra annum ad huiuſmodi adpellationē miſerit proſequēdam: quia tamen dictus procurator (vt creditur) circumuentus cōtra inhibitionem ipſius epiſcopi noſtras ſuper hoc ad quoſdā iudices certa ratione ſuſpectos literas impetrauit, dictus epiſcopus vti noluit literis ſic obtentis, petens non obſtante lapſu anni ad proſecutionem adpella. admitti. Ideóq; mandamus,quatenus ſi de inhibitione huiuſmodi,& præmiſſis cauſis adpellationis vel earum altera conſtiterit, reuocato in irritum &c.vſq; ad attentatum in iam dicto negocio iuxta priorum continentiam literarum &c.

IDEM.

Capitulum famoſum & multum allegabile & h.d. Ad iuſtificandam adpellationem ex cauſa interpoſitam, probare oportet cauſa veritatem coram iudice ad quem, niſi fuerit coram iudice a quo oblata probatio & reiecta.h.d.ſingulariter vſque ad § eidem.

CAP. LXX.

INterpoſita adpellatione ex cauſa probabili, non ſufficit adpellanti probare, quòd ex cauſa huiuſmodi prouocauit, ū eam non doceat eſſe veram: niſi hoc ſe offerens probaturum non fuiſſet admiſſus.

Si adpellatio non fuit recepta à iudice, vel adprobata à parte, ſufficit adpellanti mittere procuratorem ad impetrandum & contradicendum, licet pars adpellata ſit parata in curia proſequi. hoc dicit. vſque ad. §. illē denique. Abbas Siculus.

Eidem quoque permittitur ſi non recipiatur adpel. eius à iudice, nec ab aduerſario adprobetur, ſuper proſecutione adpel. per procuratorem ad impetrandum & contradicendum conſti-

conſtitutum literas impetrare, licet pars altera per ſe vel per procuratorem idoneum, iudicium ſuper hoc apud ſedem apoſtolicam recipere ſit parata.

Ante inchoatam perſecutionem adpell. adpellans poteſt ſi vult inuito adpellato petere, vt remittatur ad iudicem à quo, ſed condemnabitur in expenſis factis per partem aduerſam in iſta adpellatione. hoc dicit. vſque ad §. ſane. Abbas.

Ille denique, qui vocem adpel. emiſit, cuius nõdum eſt alij cognitio delegata ad petitionem eiuſdem, ad eum, à quo prouocauit, de iure remittitur, contradictione partis alterius non obſtante, * in legitimis expenſis aduerſario, quas eum propter hoc feciſſe conſtiterit, condemnandus.

* Vide. l. ſi quis libellos. C. eod. tit.

Articulus adpellationis interpoſitæ à grauamine diſcutitur per iudicem ad quem parte abſente per contumaciam, etiam lite non conteſtata in adpell. vel principali cauſa. h. d. Abbas.

Sane parato aliquo probare grauamen, propter quod duxerat adpellandum, & parte aduerſa ſe contumaciter abſentante, poteſt ſuper hoc lite non conteſtata procedi, licet nondum litis conteſtatio facta fuerit in ipſo adpel. articulo vel negocio principali, quia cùm in hoc caſu iniquitas principaliter prioris iudicis arguitur, non eſt rigor iuris (ex quo ſequi poſſet cauſæ perplexitas) requirendus.

IDEM.

Clauſula, adpellatione remota, in medio literarum poſita, reſpicit præmiſſa, quibus adnectitur, non ſequentia: niſi repetatur in fine literarum. Et hoc ſi negocia ſunt ſeparata.

CAPIT. LXXI.

INquiſitioni. t. t. reſpondemus, quòd quoties clauſula, per quam tollitur adpellationis remedium, * in medio literarum ponitur: ſi ſunt plura negocia ſe minime contingentia, tantum præmiſſa complectitur: niſi fortè in fine literarum prædicta clauſula iteretur.

* Hæc clauſula adpellat. re. ſolius eſt principis. l. 1. §. 1. ff. à quib. adpell. non licet.

IDEM.

Breue eſt, ſed per alia verba ſic ſummatur. Adpellatio vnius prodeſt alteri ſi communi iure inuentur, & idem ſit negocium, & eadem defenſionis cauſa, & ſint eadem ſententia condemnati: alias ſecus.

CAP. LXXII.

VNa ſententia pluribus condemnatis, ſi vnus ſolus ad adpellationis beneficium conuolauerit, illius victoria iure communi cæteris ſuffragatur, ſi communi iure iuuentur, idemq́; negocium, & eadem cauſa defenſionis exiſtat.

IDEM.

Iuſtus metus excuſat, adeo quòd non adpellans habetur pro adpellante, ſi fuerit proteſtatus, & adpellationis cauſa duxerit exprimendas.

CAP. LXXIII.

CAP.

SI iuſtus metus quo minus adpellaueris te excuſat. Ad adpel. reputaris beneficium conuolaſſe: Dummodo intra tempus, quo licitè prouocatur, coram iudice à quo adpellaſſe volueris: vel ſi habere ipſius copiam nequiuiſti, in præſentia bonorum virorum conteſtatione ſuper hoc propoſita, cauſas adpella. duxeris exprimendas.

DE CLERICIS PEREGRINANTIBVS. TIT. XXIX.

Ex 2. compil.

Celeſtinus. iij. Abieñ. epiſcopo.

Contra peregrinantem ſeu proficiſcentem ad ſedem apoſt. non eſt aliquid innouandum.

CAPIT. I.

COnquerente Γ. presbytero intelleximus: [* & infra.] Licet *autem* presbyter idem res ſuas & eccleſiæ ſuæ in protectione noſtra non poſuerit, quando ad nos acceſſit; tamen cùm hi, qui accedunt ad præſentiam noſtram, cùm rebus eorum debeant eſſe ſub apoſtolica protectione ſecuri: mandamus, quatenus quicquid eidem presbytero poſt iter adreptum ad nos veniendi, ſubtractum eſt vel ablatum, ſibi reſtitui faciatis.

[* *Quod poſtquam ad nos veniendi iter arripuit, quidam res eius diripere præſumpſerunt.*]

DE CONFIRMATIONE VTILI VEL INVTILI. TIT. XXX.

Ex 1. comp.

Alexand. iij. Exoneñ. epiſcopo. P.C. *In literis.*

De re ſcienter confirmata per papam, inferior iudex cognoſcere non poteſt, niſi confirmatio non tenuerit, vt quia ſubreptitia, vel de re litigioſa. hoc dicit, cum cap. ſequent.

CAPIT. I.

SI quis rei litigioſæ confirmationem impetrauit ab apoſtol. ſe. non minus poteſt iudex de cauſa cognoſcere, & eam fine debito terminare. Sed ſi rem tunc pacificè poſſidebat, cùm inde confirmationem obtinuerit, non eſt licitum iudici de quæſtione poſtea exorta decernere, aut eam definire abſque ſe. apoſto. mandato.

IDEM Vigorienſi epiſcopo. P.C. Ex parte.

Idem dicit. CAPIT. II.

DE confirmationibus autem Rom. ponti. volumus te tenere, quòd contra illas (niſi nouum apo. ſed. procedat mandatum, aut certum ſit, quòd ſint per falſi ſuggeſtionem elicitæ) non eſt aliquatenus iudicandum.

Celeſtinus tertius. P.C. à *nobis.*

Litera

Literæ confirmationis ſuper ſententia, à qua erat adpellatum, non valent, ſi adpellatum malitioſè præuenit adpellantem, alias pendent donec de adpellatione cognoſcatur.

CAPIT. III.

Ex 2.comp.

BOnæ memoriæ A. canonicus veſter propoſuit ſententiam à delegatis iudicibus prolatam fuiſſe: & intra decem dies ille, contra quem ſententiatum fuerat, ab illa ſententia adpellauit, iudices tamen nihilominus ſententiam executioni mandarunt. Cæterùm adpellans itinere ſtatim ad apo. ſedem adrepto literas de retractando ſententiam impetrauit. aduerſarius autem ipſum cautè præueniens confirmationis promulgatæ ſententiæ reſcriptum fuerat adſecutus, in quo nulla de facta adpellatione mentio habebatur. Ideoque requiſiſti, quæ quibus literis præiudicium faciant. Reſpondemus igitur, quòd poſteriores debent prioribus præiudicium generare. Verùm ſi dicatur, nullis literis veritati & iuſtitiæ præiudicantibus: vel ſub alia forma verborum, dummodo nil diceretur de literis confirmationis expreſſè, dicimus primę tamdiu ſuum debent habere vigorem, donec de iniqua ſententia cognitio plenior habeatur.

Innocentius. iij. decano Padebureñ.

Ex 3.comp.

Innouatio priuilegij nouum ius non tribuit, nec antiquum confirmat: ſed ſi quod competebat, conſeruat. Breuius ſic poteſt ſummari: Innouatio priuilegij non inducit confirmationem iuris in eo contenti.

CAPITVLVM IIII.

CVm dilectæ in Chriſto filiæ abbatiſſa & ſorores eccleſiæ de *Gardeuen.* ſua cuperent priuilegia innouari: propter viarum diſcrimina quatuor epiſcopis & abbatibus totidem, vt ea inſpicerent diligenter, & tenorem ipſorum fideliter tranſcribentes ſub ſigillis ſuis nobis remitterent, duximus iniungendum: [*& infra.] Nos autem tam legato, qui ſub ſigillo proprio ea noſtro fecit conſpectui præſentari, quàm inquiſitoribus ipſis fidem debitam adhibentes, licet non videremus, quare non deberent eadem priuilegia innouari: quia tamen C. maioris eccleſiæ, & I. ſanctæ Crucis canonici propoſuerunt Hildeſemeñ. eccleſiam in poſſeſſione ſubiectionis ipſius monaſterij per centum annos & amplius extitiſſe, priuilegia ipſa tunc non duximus innouanda. Vnde iudicibus dedimus in mandatis, vt ad locum idoneum accedentes (citatis, qui fuerint euocandi) inquirerent ſuper his diligentius veritatem, à quibus pars Hildeſemeñ. eccleſiæ ad apoſt. ſed. adpellauit. Nuper autem iterato prædicta petiit abbatiſſa, quatenus deberemus priuilegia ſuæ eccleſiæ renouare. Ex aduerſo verò fuit poſtulatum, vt cauſam ipſam diſcretis viris

Gerundeſien.

viris committere dignaremur, qui teſtes reciperent, quos contra priuilegia monaſterij, & ad probandum præſcriptionem legitimam inducere proponebant. Nos igitur attendentes, quòd iure ſit ciuili ſtatutum, vt quando periculum teſtium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis caſibus ſubtrahatur, etiam lite non conteſtata teſtes valetudinarij, & alij de quibus ex aliqua rationabili cauſa timetur, ad teſtimonium admittantur: eiuſdem æquitatis ſimilitudine prouocati, prædicta priuilegia quaſi iam nimia vetuſtate conſumpta, cùm fuerint non in pergameno, ſed in papyro conſcripta, * duximus innouanda: nolentes, quòd ex innouatione huiuſmodi nouum ius monaſterio adquiratur, ſed antiquum (ſi quod habet) per innouationem priuilegij conſeruetur. Quia verò præfatum monaſterium ad ius & proprietatem apoſt. ſe. per priuileg. præd. no. pertinere monſtratur: ne ius eccleſiæ Romanæ remaneat indefenſum, eandem abbatiſſam procuratricem ipſius duximus ſtatuẽdam: vt cum aduerſus Romanæ eccleſiæ poſſeſſiones, & iura non niſi centenaria currat præſcriptio, ipſa ſuper hoc & aliis vice noſtra procuret, quæ coram te in iudicio fuerint procuranda. Nolentes igitur, quòd de ſtatu eiuſdem monaſterij diutius dubitetur, mandamus, quatenus locum tutum & commodum eligens, recipias teſtes, quos ad præſcriptionem probandam Hildeſemeñ. eccleſia, vel ad interruptionem oſtendendam cœnobium duxerit producendos: & ſi legitimam præſcriptionem probauerit, vt intendit: niſi probata fuerit interruptio ex aduerſo, ſubiectionem ipſius monaſterij ad iudices epiſcopo memorato, cùm conſtet ipſum in ſua diœceſi conſtitutum, priuilegium, quod monaſterio innouari fecimus, corrumpendo: alioquin eidem ſuper hoc perpetuum imponens ſilentium, monaſterium pronuncies perpetua libertate gaudere, noſtro ſibi priuilegio reſignato.[a]

*Vide l.ii.C.de diuer. reſcriptis.

reſeruato.

[* *Qui Apoſtolico mandato parentes, priuilegia Felicis recordationis Agapi. & Iohanni Pont. p. noſtrorum ſibi præſentata ſubtiliter conſpexerunt, tenorem eorum ſub ſigillis ſuis nobis fideliter tranſmittentes. Ven. quoque f. n. G. Remen. archiepiſcopus tunc epiſcopus Preneſtinus in partibus illis officium legationis exercens, tenorem priuilegiorum ſuorum ſub ſigillo proprio noſtro fecit conſpectui præſentari.*]

IDEM epiſcopo & præpoſito Vriceñ.

Non valet confirmatio, quam religioſus impetrauit à papa ſuper temporali adminiſtratione, ſeu prioratu, ſi tacuit ſe regularem: ſi verò expreſſit, reſcriptum præſumitur falſum: quia papa non conſueuit concedere. hoc dicit, cum ſequent.

CAPIT. V.

Ad

AD noſtram audientiam præpoſito Nemaneñ. ecclesiæ ſignificante peruenit, quòd quidam canonici Nemaneñ. eccleſiæ à nobis literas confirmationis ſuper adminiſtrationibus ſuis obtinere laborant, religionis ſuæ conditione ſuppreſſa. Cum igitur regularibus perſonis non conſueuerit apoſtolica ſedes aliqua perſonaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipſis canonicis (cùm regulares exiſtant) noueritis taliter impetratas, denuncies irritas & inanes. | Ne mauſen.

IDEM.

Idem dicit, quod ſupra ca. proxi. CAP. VI.

POrrecta nobis ex parte tua petitio continebat, quòd plures ex religioſis, qui prioratibus & aliis adminiſtrationibus præſunt, à nobis ſuper ipſis, quoad vixerint poſſidendis confirmationis literas ſe aſſerunt impetraſſe: [* & infra.] Cùm igitur à cancellaria noſtra huiuſmodi literas emanaſſe non credamus: mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint in quibus prioratus vel adminiſtrationes, tanquam religioſis confirmantur, eoſdem punias, tanquam falſitatis auctores. Si vero in eis non fit mentio religionis ipſorum, illas tanquam tacita veritate ſubreptas denuncies non valere. | Ex 3. compil. ti. de reſcrip.

[* *Quorum occaſione bona ipſorum prioratuum diſtrahunt & conſumunt, aſſerentes ſe tibi quoad prioratus illos nulla ratione ſubeſſe.*]

IDEM nobili viro Matthæo de Riuariis.

Sententia ſeu laudum contra formam iuris vel compromiſſi latum per arbitros, licet per papam in forma communi confirmatum, non tenet.

CAPIT. VII.

EXaminata cauſa, quæ vertitur inter te & milites Campanicos ſuper eccleſia ſancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod vicedominus Sabineñ. dicebatur ſuper eodem negocio promulgaſſe, contra formam iuris & compromiſſi fuiſſe dictatum. Vnde non obſtante confirmatione C. papæ præde. noſt. qui confirmauerat illud, ſicut prouidè latum fuerat, & ab vtraque parte receptum, decernimus ipſum irritum & inane.

Honorius. iij. illuſtri regi Cypri, baronibus, & militibus, & aliis hominibus Cypri. | Ex 5. compil.

In confirmatione ex certa ſcientia dictis, ſicut ponitur cauſatiuè: nec nocet, ſi verbum confirmationis præcedit tenorem confirmati.

CAPIT. VIII.

VEnerabilis frater N. archiepiſcopus Nichoſieñ. & ſuffraganei eius tranſmiſſa nobis petitione monſtrarunt, quòd inter ipſos & vos ſuper quibuſdam decimis mediante Albaneñ. epiſcopo

epiſcopo tunc apoſtolicæ ſedis legato amicabilis compoſitio interuenit, expreſſè adiecto, quòd quantocyus eam auctoritate apoſtolica confirmari contingeret, ſtatim deberet executioni mandari. Verùm licet ſit per nos confirmata, & ad maiorem rei euidentiam literis confirmationis tenor compoſitionis inſertus, ipſam tamen renuntiis obſeruare, occaſionem friuolam prætendentes, tum ex eo, quòd in literis verbu confirmationis iuxta ſtylum eccleſiæ Romanæ præcedat, * tum quia clauſula conſueta, ſcilicet, ſicut, ſine prauitate prouidè facta eſt, in eiſdem literis continetur: [* & infra] Mandamus, quatenus ſi præmiſſis veritas ſuffragatur, compoſitionem eandem adimplere curetis.

Vide. l. proinde. §. h. ff ſi. cer. pe- ta. per Bart. & gl. in cle. 1. de offic. de leg.

[** Cùm igitur nedum contra deum & eccleſias, ſed nec etiam contra priuatas perſonas huiuſmodi cauilloſis diffugiis inſiſtere debeatis. Vnde vo.*]

Idem vniuerſis abbatibus & prælatis, ac conuentibus & clericis in Conſtantinop. diœceſi conſtitutis.

Collatio eccleſiæ alteri facta per legatum, & per papam confirmata, ius diœceſani non lædit.

CAPIT. IX.

SVa nobis patriarcha Conſtantinopolitanus conqueſtione monſtrauit, quòd cùm quidam veſtrum ſua entes occaſionem ex eo quòd I. presbyter cardinalis tunc apoſtolicæ ſedis legatus, quibuſdam aliis eccleſiis & clericis in ſpiritualibus & temporalibus contulit monaſteria eorundem, ipſi patriarchæ obedire recuſant, & ei de iuribus patriarchalibus reſpondere, in ſuæ præſumptionis adiutorium inducentes confirmationes huiuſmodi collationum à ſede apoſtolica impetratas. Cùm igitur nolimus iura, quæ diœceſanis debentur, per collationes, ſeu confirmationes prædictas minui ſeu lædi: mandamus, quatenus occaſione huiuſmodi non obſtante, ipſi patriarchæ reuerentiam & obedientiam exhibere curetis, eique de iuſtitiis ſuis integrè reſpondere.

Libri ſecundi finis.

DECRE-

DECRETALIVM EPISTOLARVM GREGORII LIBER III.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM. TIT. I.

Ex concilio Maguntino.

Cùm celebratur, diuiſus eſſe debet clerus à populo. CAP. I. Ex 1. Comp.

VT laici ſecus altare, quando ſacra myſteria celebrãtur, ſtare vel ſedere inter clericos *tam ad vigilias quàm ad miſſas* non præſumant. Sed pars illa, quæ cancellis ab altari diuiditur, tãtum pſallentibus pateat clericis. Ad orandum verò & communicandum laicis & fœminis (ſicut mos eſt) pateant ſancta ſanctorum.

Ex concilio Pictauieñ.

Breue eſt, nec poteſt breuius ſummari. CAPIT. II.

CLerici arma portantes, & vſurarij excommunicentur.

Ex concilio Maticeñ.[a]

a Nanetenſ.

Presbyter habens populum, debet habere clericum, qui ſecum cantet, & in aliis hic expreſſis, eum iuuet. CAPIT. III.

VT quiſque presbyter, qui plebem regit, clericum habeat, qui ſecum cantet, & epiſtolam & lectionem legat, & qui poſſit tenere ſcholas, & admonere ſuos parœcianos, vt filios ſuos ad fidem diſcendam mittãt ad eccleſiam: quos ipſe cum omni caſtitate erudiat.

Gregorius nonus.

Non poteſt breuius ſummari. CAP. IIII.

SI quis ex clericis comam relaxauerit, anathema ſit.

Ex concilio Carthaginenſi.

Breue eſt, & non aliter ſummatur. CAPIT. V.

CLericus neque comam nutriat, neque barbam. 1

Ex concilio [b] Triburiceñ.

b Maguntienſi.

Clericus non in ſacris nec profeſſus poteſt vxorem ducere, ſed iterum tondebitur ſi vult gaudere priuilegio clericali, vel diſpenſatiuè tenere beneficium. h. d. ſecundum modum, qui eſt magis conſentaneus literæ, ſecundum quem ponit vnum caſum duntaxat.

CAPIT. VI.

CLericus ſi tonſura dimiſſa vxorem acceperit, qui quidem ſit ſine gradu: nec monaſterio à parentibus traditus; vxorem permittatur habere, & iterum tondeatur; nec in vita ſua [c] vxorem dimittere audeat. 2

c tonſuram in vet.

e Alexan-

Alexander.iij. Cantuarieñ. archiepiſcopo.

Clericus debet tonſuram deferre: & ſi non vult, poteſt inuitus à ſuo ſuperiore tonderi. CAPIT. VII.

Clericis: & infra. Clerici, qui comam nutriunt & barbam, etiam inuiti à ſuis archidiaconis tondeantur.

IDEM in concilio Laterañ p. c. clerici.

Frequentans monaſteria monialium, & monitus non deſiſtens, ſi clericus eſt, deponitur: ſi laicus, excommunicatur.

CAPIT. VIII.

Al. ca. præterea. Monaſteria ſanctimonialium, ſi quiſquã clericus ſine manifeſta & rationabili cauſa frequentare præſumpſerit, per epiſcopum arceatur. & ſi non deſierit, ab officio eccleſiaſtico reddatur immunis. Si laici, excommunicationi ſubdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni.

Gregorius [a] ſeptimus.

a Al. octauus vniuerſis epiſcopis.

Epiſcopus poteſt ſtatuere in eccleſia certum numerum clericorum ſecundum ipſius facultates, qui viuant in communi, & contradictores ad hoc compellere: & iſtos in communi viuentes poteſt abſoluere ab excommunicatione incurſa, propter iniectionem manuum in ſocium.

CAPIT. IX.

Quoniam (vt ait ſcriptura) [* & infra.] Statuimus, vt facultatibus eccleſiarum veſtrarum prouentibus & expenſis diligenter inſpectis, certum in eis valeatis ponere numerum clericorum, & ſtatuere, vt bona eorum veniant in commune, in vna domo veſcantur, atque ſub vno tecto dormiant & quieſcant. Si qui verò contradictores extiterint, licitum vobis ſit per ſuſpenſionem officij & beneficij, aut grauiori etiam pœna, ſi opus fuerit, ad hanc obſeruantiam eos compellere, adpellatione non obſtante. Indulgemus etiam vt ſi quiſquam eorum, qui ſimul viuunt, pro manus iniectione in ſocium à communione meruerit fieri alienus, recõciliandi & pœnitentiam imponendi poteſtatem plenariã habeatis, niſi fortè atrocitas facti pœnam grauiorem expectet.

[*Proni ſunt ſenſus hominis ad malum ab adoleſcentia ſua, ſicut ex ſenſualitate vergit caro in culpam, ita vigore ſpiritus præcedente & ſubſequente diuina gratia, animus niti debet ad veniam. & remedia ſemper inquirere quibus inuentes occaſiones mortis valeat declinare. Inde ſiquidem eſt quod intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in veſtris eccleſiis peruenisse, quæ aut delictum in ſe aut occaſionem habent delinquendi per aue. apoſtolicæ ſedis, cui ex diſpoſitione domini deſeruimus, prout datur ab eo decreuimus obuiandum & auc. in vobis epiſcopalis officij ad reſecanda nociua in ſubditis veſtris, & inſerenda vtilia ſcriptis apoſtolicis muniendam, recolentes quod in veteri lege præcepit dominus dicens, Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubiiciens mane ligna per ſingulos dies.]

Inno-

Innocentius tertius. *Prælatis & clericis Lombardiæ.*

Eccleſiaſtici iudices & delegati gratis iudicare debent, nec exigere poſſunt decimam, vel etiam quotam litis, etiam ſi hoc habeat conſuetudo. Ex 3. compil.

CAPIT. X.

CVm ab omni ſpecie mali præcipiat Apoſtolus abſtinere: [*& infra.] Sanè ad audientiam apoſtolatus noſtri peruenit, quòd cùm ex delegatione noſtra cauſas ſuſcipitis pertractandas: more ſecularium ſuper decima litis, vel parte alia pro diuerſa terrarum conſuetudine præter expēſas victualiū cum litigantibus receptis pignoribus, pro ſalario conuenitis. Nos attendentes, quòd ad hoc vobis & aliis clericis ſint eccleſiaſtici reditus deputati, vt ex ipſis honeſtè viuere debeatis: [†& infra] Ideoque mandamus, quatenus ab huiuſmodi exactionibus de cætero abſtinentes * vigorem iudiciarium gratis ſtudeatis litigantibus impartiri, non obſtante quòd in fraudem à quibuſdam proponitur, quod id exigatur nomine adſeſſorum: cùm nec iuſtum iudiciū iudici vendere liceat, & venales ſententiæ ab ipſis etiam ſecularibus legibus reprobentur.

1. *Theſ.* 5.

** Simile vide in l. 3. ff. quod cuiuſque vni. et in l. quæ oneranda. ff. de op. leg.*

[**Nos qui licet indigni conſtituti ſumus à Deo ſuper gentes & regna, vt iuxta verbum propheticum, euellamus & deſtruamus, ædificemus & plantemus, ſummopere debemus ſatagere, quatenus euellamus vitia, plantemus virtutes, deſtruamus iniqua & ædificemus honeſta. Sicque noſtra ſolicitudine mediante praua tranſeunt in directa, & aſpera conuertantur in plana, licet autem huiuſmodi noſtræ ſolicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia ſapientib. & inſipientib. ſumus in iuſtitia debitores, tamen ſpecialiter ad clericos qui domine debent a[illegible]itus, vt ſint pennæ columbæ deargentatæ, ne quid appareat in illis quod obfuſcet candorem eccleſiaſticæ puritatis.*]

[*†Nec vos oporteat ad turpia lucra manus extēdere vel ad iniqua munera oculos inclinare. Cùm ergo opera veſtra lucere debeant laicis in exemplum, nec vos deceat ad inſtar ſecularium ad turpe compendium victus occaſione arripere. v. v. p. a ſ.*]

IDEM Liuonien. epiſcopo, & eis, qui cum ipſo ſunt fratribus.

Ad euitandum ſcandalum, poſſunt religioſi diuerſi habitus miſſi ad prædicandum de nouo conuerſis, ſe in vnum ſuperiorem habitum & propoſitum confirmare.

CAPIT. XI.

DEus qui eccleſiam ſuā noua ſemper prole fœcundat: [†& infra.] Ne igitur, ſi diſpar in vobis obſeruantia fuerit, & diſſimilis habitus, apud eos, quibus vnum euangelium prædicatis, ſcandalum ſuſcitetur: Mandamus, quatenus eo non obſtante, quòd inter vos monachi ſunt, & canonici regulares, vel alij etiam regularem vitam ſub alia diſtrictione profeſſi, omnes pariter in vnum regulare propoſitum & honeſtū habitum quantum ad hoc ſpectat, officium conformetis.*

**Ad hunc locum vide Abb.*

[† Volens hæc moderna tempora conformare priorib. & fidem catholicam propagare, prædeceſſorib. noſtris & nobis poſt eos pium inſpirante affectum ut Liuonen. ingreſſi prouinciam paganis euangelizetis nomen dn. n. Ieſu Chriſti, eorum ſequentes exemplum quib. in euangelio legimus eſſe dictum. Euntes: docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine pa. & fi. & SS. & de quib. Euangelicus ſermo ſubiunxit. Illi autem profecti, prædicauerunt vbiq; domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentib. ſignis. Attendens etenim Euangelicus ille paterfamilias quod meſſis eſt multa, operarij autem pauci, adhuc mittit operarios in meſſem ſuã & in hac quaſi in decima hora vineæ ſuæ verè vos deputat vinitores, quorum labores pari cum primis denario recompenſet. Vnde cum Euãgelizandi officium eo aſſumpſeritis inſpirante, qui facit vtraque vnum: oportet vos in vnitatis & charitatis ſpiritu ambulare, illorum ſequentes exemplum de quib. legitur, Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna.]

IDEM.

Ludi theatrales etiam prætextu conſuetudinis, in eccleſiis, vel per clericos fieri non debent.

CAPIT. XII.

CVm decorem domus dei: & infra. Interdum ludi fiunt in eccleſiis theatrales, & non ſolum ad ludibriorum ſpectacula introducuntur in eis monſtra laruarum, verum etiam in aliquibus feſtiuitatibus diaconi, presbyteri, ac ſubdiaconi inſaniæ ſuæ ludibria exercere præſumunt: [*& infra.] Frat. v. mandamus, quatenus ne per huiuſmodi turpitudinem eccleſiæ inquinetur honeſtas, prælibatam ludibriorum conſuetudinem, vel potius corruptelam, curetis à veſtris eccleſiis extirpare.

[Quia igitur ex officio nobis iniuncto domus domini nos zelus comedit, & opprobria exprobrantium ei ſuper nos cadere dignoſcuntur.]*

Cap. 14. cõcilij. Ex 4. comp.

IDEM in concilio generali.

Clerici debent continere, & caſtè viuere: contrà facientes punit: & ſeuerius puniuntur illi, qui poſſunt legitimo matrimonio vti.

CAPIT. XIII.

VT clericorum mores, & actus in melius reformentur, continenter & caſtè viuere ſtudeant vniuerſi, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti, ab omni libidinis vitio præcauentes, maximè illo, propter quod venit ira dei in filios diffidentiæ, quatenus in conſpectu omnipotentis dei puro corde, ac mundo corpore valeant miniſtrare. Ne verò facilitas veniæ, incentiuum tribuat delinquendi, ſtatuimus, vt qui comprehẽſi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut minus peccauerint, puniantur ſecundum canonicas ſanctiones, quas efficacius & diſtrictius præcipimus obſeruari: vt quos diuinus timor à malo non reuocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat à peccato. Si quis igitur hac de cauſa ſuſpẽſus præſumpſerit celebrare

lebrare diuina: nõ ſolum eccleſiaſticis beneficiis ſpolietur, verum etiam pro duplici culpa perpetuò deponatur. Prælati verò, qui tales præſumpſerint in ſuis iniquitatibus ſuſtinere, maximè obtentu pecuniæ vel alterius commodi temporalis: pari ſubiaceant vltioni. Qui autem ſecundum regionis ſuæ morem non abdicarũt copulam coniugalem, ſi lapſi fuerint, grauius puniantur: cùm legitimo matrimonio vti poſſint.

Idem in eodem.

Clericus crapuloſus vel ebrioſus monitus non deſiſtens, ab officio vel beneficio ſuſpenditur. CAPIT. XIIII.

A Crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant: vnde vinum ſibi temperent, & ſe vino. Nec ad bibendum quiſpiam incitetur: cùm ebrietas & mẽtis inducat exilium, & libidinis prouocet incentiuum. Vnde illum abuſum penitus decernimus abolendum, quo in quibuſdam partibus ad potus æquales ſuo modo ſe obligãt potatores: & ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit: niſi à ſuperiore commonitus ſatisfecerit, ab officio vel beneficio ſuſpendatur.

Idem in eodem.

A negociis, perſonis, locis, ludis, veſtibus inhoneſtis, & ornatu minus honeſto, præcipit clericos abſtinere, & habitu honeſto vti: cuius vanitatem in pluribus exprimit & deteſtatur.

CAPIT. XV.

CLerici officia vel commercia ſecularia nõ exerceant, maxime inhoneſta. Mimis, ioculatoribus, & hiſtrionibus non intendant. Et tabernas prorſus euitẽt, niſi fortè cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas & taxillos non ludant, nec huiuſmodi ludis interſint. * Coronam & tonſuram habeant congruentem. Et ſe in officiis eccleſiaſticis, & aliis bonis ſtudiis exerceant diligenter. Clauſa deferant deſuper indumenta nimia breuitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis aut ſotularibus cõſuticiis, frænis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus non vtantur. Cappas manicatas ad diuinum officiũ intra eccleſiam non gerant, ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio & perſonatibus conſtituti: niſi iuſta cauſa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatũ habentes, ſed nec anulos: niſi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico, & in eccleſia ſuperindumẽtis lineis omnes vtantur: niſi monachi fuerint, quos oportet ferre habitũ monachalem. Palliis diffibulatis non vtantur in publico, ſed vel poſt collum, vel ante pectus hincinde connexis.

** Quibus ludis poſſunt clerici intereſſe, & ludere. vide apud Bal. in l. fi. ff. qua. re act. non da. & C. de epiſ. & cle. authen. interdicimus.*

Honorius.iij. Ambianeñ. epiſcopo.

Clericus, qui tertiò monitus à negociationibus ſecularibus non abſtinet, interim perdit, quo ad bona priuilegium clericale. h. d. Et eſt textus multum no. & qui quotidie allegatur.

CAPIT. XVI.

EX literis Pontini & *Munſhol* comitis intelleximus, quòd quidam clerici ſuæ terræ potius ſecularibus negociationibus, quàm officiis diuinis intendunt: & gaudere volentes priuilegio clericali, nolunt ſtatutis patriæ (quibus quoties expedit, ſicut laici ſe tuentur) in negociationum ſuarum qualitatibus ſubiacere: [*& infra.] Mandamus, quatenus ſi tales tertiò à te commoniti ab huiuſmodi non reſipuerint, ſed prætermiſſis diuinis officiis, negociationibus inſtiterint ſupradictis, cum facto priuilegium abiiciant clericale, ªin quo minus, dum his ſe implicant, de ſuis facultatibus ſtatutis, & conſuetudinibus patriæ ſubiaceant, non defendas eoſdem.

ª*Vide l. quaſtiones C. de re iudi. & l. ſi proponas §. i. ff. de inof. teſta.*

[**Vnde quia magnum ex hoc ſcandalum inter laicos generatur, nobis humiliter ſupplicauit, vt vel compelli huiuſmodi clericos ad ſeruiendum eccleſiæ illicitis ſecularib. negociationib. poſtpoſitis mandaremus, vel pateremur eos quo ad facultates eorum ſtatutis & conſuetudinib. patriæ ſubiacere. Cùm igitur prædicta in clericalis ordinis vituperium redundare noſcuntur, & clericorum vita generare non debet laicis ſcandalum, ſed præſtare honeſtatis exemplum &c.*]

DE COHABITATIONE CLERICORVM ET MVLIERVM. TIT. II.

Ex conciliº ª Maguntiñ.

ª Nannoten.

Clericus non debet retinere in domo mulierem ſuſpectam de incontinentia, etiam ſi ſit mater, vel alia conſanguinea.

CAPIT. I.

INhibendum eſt, vt nullus ſacerdos fœminas, de quibus ſuſpicio poteſt eſſe, retineat. Sed neque illas quas canones concedunt, matrem, amitam, & ſororem: quia inſtigante diabolo, & in illis ſcelus perpetratum reperitur, aut etiam in pediſſequis earundem. Sed ſi qua de his neceſſitatem habuerit, presbyteri habeant in vico aut in villa domum longè à ſua conuerſatione: & ibi eis, quæ ſunt neceſſaria, ſubminiſtrent. Prohibendum quoque eſt, vt nulla fœmina ad altare præſumat accedere, aut presbytero miniſtrare, aut intra cancellos ſtare ſiue ſedere.

Ex decreto Eugenij papæ.

Excommunicatur clericus in ſacris, qui à ſuſpectarum mulierum colloquio, vel earum conſortio, monitus non deſiſtit.

CAPIT. II.

SI quiſquam ſacerdotum, id eſt, presbyter diaconus, ſubdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis ſuſpectus, poſt

ctus. poſt primam, ſecundam & tertiam admonitionem inueniatur fabulari, & alio pro modo conuerſari cum ea: excommunicationi ſubiaceat, fœmina verò canonicè iudicetur.

Alexander. iij Saler. archiepiſcopo. *p. c. cum tu.*

Non debet prælatus clericum cogere ad cõcubinam abiurandam: ſed eam nolentem dimittere, poteſt excommunicare. CAP. III.

CLericos in ſacris ordinibus conſtitutos, qui publicè tenent concubinas, ad eas abiurandas nolumus à tua fraternitate compelli, ne in eandem fornicationem inſtinctu diabolicæ fraudis redeuntes, periurij reatum incurrant. Verùm ipſos per ſuſpenſionis & interdicti ſententiam debes arctius cogere, vt mulieres ipſas à ſe ita remoueant, quòd de illis ſiniſtra ſuſpicio non poſſit haberi. Et ſi qui eorum ad ipſas redire, vel alias accipere fortè præſumpſerint: in aliquos eorum debes perpetuam excommunicationis ſententiam proferre, vt alij eorum exemplo perterriti, à ſimilibus arceantur.

IDEM Cantuarieñ. archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis.

Si clerici moniti concubinas non dimittunt, ſuſpenduntur à beneficiis, & ſi ſe non corrigunt, deponuntur. CAP. IIII.

SIcut ad extirpanda: [*& infra.] Frat. v. mandamus, quatenus clericos veſtræ iuriſdictionis, qui in ſubdiaconatu, & ſupra fornicarias habuerint, ſtudioſè monere curetis, vt à ſe illas remoueant, eas vlterius minimè admiſſuri. Si verò adquieſcere contempſerint, eos ab eccleſiaſt. beneficiis vſque ad ſatisfactionem congruam ſuſpendatis. Et ſi eas ſuſpenſi præſumpſerint detinere, ipſos ab eiſdem beneficiis perpetuò remouere curetis.

[*Vitia quæ periculum pariunt animarum ſummopere decet intendere, ita etiam nos conuenit gramina propagare virtutum, ex quibus fidelib. ſalutis augmentum & ſacris eccleſiis decor proueniat honeſtatis. Vnde cum in Anglia praua & deteſtabili conſuetudine & longo tempore ſit obtentum, vt clerici fornicarias in ſuis domib. habeant, nos volentes tam graue ſcandalum de populo remouere, & prædictos clericos ad honeſtatem eccleſiaſticam reducere]

IDEM Eboraceñ. archiepiſcopo.

Literæ à clerico concubinario ſuſpenſo ſuper abſolutione (tacita facti ſerie) obtenta non valent. CAP. V.

SVper eo verò, quòd adſeris A. presbyterum fornicariam detinentem, propter hoc ab officio ſuo ſuſpenſum: [†& infra] Porrò ſi literas à nobis obtinuerit, quæ facti ſeriem non contineant: nolumus illas ſibi prodeſſe.

[† *Prud. t. t. R. quod ſi ſuper hoc adpellatum ſit, ad præſentiam noſtram ſi contingat ipſum ad nos accedere prout expedire videbimus, pertinaciam eius & audaciam corrigemus. Si verò non venerit ad præſentiam veſtram, ſuſpenſionis in eum ſententiam propter hoc latam tamdiu volu-*

mus obſeruari donec fornicariam ſuam à ſe prorſus abiiciat & viuat ſicut decet presbyterum continentem.]

IDEM Lugdunen. epiſcopo. *p.c ad aures.*

Si clerici moniti non dimittunt concubinas, ſuſpenduntur à beneficiis: & ſi ſe non corrigunt, deponuntur. CAP. VI.

SI autem clerici tuæ iuriſdictionis (ſiue in ſacris ordinibus, ſiue in inferioribus conſtituti) fornicarias detinent: niſi eas ad ſecundam vel tertiam commonitionem à ſe dimiſerint, eaſdem decætero contempturi, liceat tibi eos eccleſiis, vel earum portionibus appel. poſtpoſita ſpoliare, officio ipſis nihilo minus interdicto.

*al. Vrbanus.3. Ex 2. cõpilat.

Lucius tertius.*

A clerico fornicario, quandiu toleratur, nec habet operis euidentiam, licitè audiuntur diuina, & percipiuntur eccleſiaſtica ſacramenta. à notorio verò abſtinendum eſt, non quia in ſacramento ſit defectus, ſed ad ipſorum fornicatorum emendationem. h. d. inhærendo verbis literæ. CAP. VII.

VEſtra duxit deuotio inquirendum: [*& infra.] Alicubi dicitur, nullus audiat miſſam ſacerdotis, quem ſcit indubitanter cõcubinam habere. alibi verò legitur, nõ poteſt aliquis quantumcunq;[a] pollutus fuerit diuina polluere ſacramẽta, quę purgatoria cunctarum cogitationum exiſtunt. Qualiſcunque enim ſacerdos ſit, quæ ſunt ſancta coinquinari non poſſunt. Sumite ergo ab omni ſacerdote Chriſti myſteria: quia omnia in Chriſti fide purgantur. Cęterùm aliud eſt crimẽ notorium, aliud occultum. Notorium definitur, de quo presbyter canonicè condemnatur. Occultum, quod ab eccleſia toleratur. Cæterùm aliud eſt, quando crimen notorium non diffitetur preſbyter, vel de ipſo eſt canonicè condẽnatus. Aliud eſt penè occultum, quod ab eccleſia toleratur. Item aliud eſt à talium officiis abſtinere, vt peccandi licentia cęteris auferatur, & huiuſmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur: atque aliud ſi tanquã in fornicatione iacentium, talia myſteria reſpuantur. Sine dubitatione itaque teneatis, quòd à clericis & presbyteris, quanquam fornicariis, quandiu tolerantur, nec habent operis euidentiam, licitè diuina myſteria audiantur, & alia recipiantur ſacramenta eccleſiaſtica.

a 33. di. nullus. 25. q. 8. c. vlt.

*[*Vt conſulamus fratrib. noſtris parochiales eccleſias adeuntib. quarum clerici concubinas habere credantur. de hoc videntur diuerſæ ſacrorum canonum ſententiæ emanaſſe]*

Innocentius.iij. Exon epiſcopo.

Si fornicatio clerici eſt ita publica, quod tranſit in notorium, nec accuſator nec teſtis neceſſarius eſt: ſed ſi eſt publica per ſolam famam, non ſufficiunt ad condemnationem ſola teſtimonia, i. eſt teſtium dicta non iuratorum: ſed ſi ex hoc oritur ſcandalum, indicitur purgatio, in

tio, in qua deficiens canonicè punitur. CAP. VIII.

TVa nos duxit fraternitas conſulendos, ſi de clericis publicè concubinas habentibus, qui quando à te cõueniuntur, ſe eſſe concubinarios diffitentur, nec adparet cõtra eos legitimus adcuſator, credendum ſit teſtimonio bonorum virorum, inter quos viuere dignoſcuntur. Nos igitur con.t.t. reſpon. quòd ſi crimen eorum ita publicum eſt, vt meritò debeat adpellari notorium: in eo caſu nec teſtis, nec adcuſator eſt neceſſarius: cùm huiuſmodi crimen nulla poſſit tergiuerſatione cælari. Si verò publicum eſt, non ex euidentia, ſed ex fama: in eo caſu ad condemnationem eorum ſola teſtimonia non ſufficiunt: cùm non ſit teſtimoniis, ſed teſtibus iudicandum. Sed ſi de clericis ipſis talis habeatur ſuſpicio, vt ex ea ſcandalum generetur in populo,* licet contra ipſos non adparuerit accuſator, eis tamen eſt canonica purgatio indicenda: quam ſi præſtare noluerint, vel defecerint in præſtanda, eos canonica debebis animaduerſione punire.

**Vide l. ſi oleũ. ff. de dolo. & l. æquiſſimum. ff. de vſufr.*

IDEM Piſtorienſi epiſcopo.

Breue eſt: vnde non ſummatur. CAP. IX.

ANobis tua fraternitas requiſiuit: & infra. Cum clericis quoque non permittas mulierculas habitare, niſi fortè de illis perſonis exiſtant, in quibus naturale fœdus, nihil permittat ſæui criminis ſuſpicari. Gregorius nonus.

Clericus concubinarius in officiis vitandus non eſt, niſi ſit notorius.

CAPITVLVM X.

QVæſitum eſt de clericis in fornicationem prolapſis, ſi eorum ſit officium prius, quàm pœnituerint audiendum. Verùm etſi quemlibet pro mortali peccato, quo ad ſeipſum conſtet eſſe ſuſpenſum, non debet tamen in officiis euitari: quia quantum ad alios etiam in caſu propoſito ſuſpenſus nõ eſt, niſi peccatum huiuſmodi ſit notorium per ſententiam, ſeu confeſſionem factam in iure, aut per euidentiam rei, quæ tergiuerſatione aliqua cælari non poſſit.

DE CLERICIS CONIVGATIS.

TIT. III.

Alexander tertius. *p.e. ſicut.*

Matrimonium contractũ per clericum exiſtentẽ in ſacris, non tenet: ſecus in minoribus, ſed tunc cogitur dimittere beneficium. CAP. I.

SI qui clericorum infra ſubdiaconatum acceperint vxores, ipſos ad relinquenda beneficia eccleſiaſtica, & retinendas vxores diſtrictione eccleſiaſt. compellatis. Sed ſi in ſubdiaconatu & aliis ſuperioribus ordinibus vxores accepiſſe noſcuntur: eos vxores dimittere, & pœnitentiam agere de cõmiſſo, per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam compellere procuretis.

IDEM Herfor. epiſcopo.

Coniugatus ad adminiſtrationem, & ad ordinem eccleſiaſticum, vel beneficium non promouetur, niſi caſtitatem promittat, & non ſit bigamus. CAP. II.

1 SAnè: [*& infra.] Prouideas adtentius, ne deinceps clericus coniugatus ad eccleſiaſtica beneficia, vel ſacros ordines, aut adminiſtrationes eccleſiaſticas admittatur: Niſi fortè caſtitatem voueret perpetuam, & qui vnicam & virginem habuiſſet vxorem.

[*De clericis inferiorum ordinum qui in coniugio conſtituti diu eccleſiaſtica beneficia ex conceſſione prædeceſſorum noſtrorum habuerūt, à quibus ſine magno diſcrimine ac effuſione ſanguinis non poſſunt priuari. ſ. i. id duximus reſpondendum vt]

IDEM Verulañ. epiſcopo.

Si clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, priuatur beneficio: & quod dedit eccleſiæ, ſibi reſtituitur. hoc dicit. Et in hoc vltimo eſt caſus not. & multum allegabilis. CAP. III.

QVod à te: [† & infra.] Vtrum clerici infra ſubdiaconatus ordinem conſtituti, qui continere carnis deuicti vitio non valentes, vxores accipiunt, eccleſiaſtico beneficio canonicè debeant ſpoliari. Id volumus te tenere, quòd cùm ſimul voluptatibus & carnalibus deſideriis, ac diuinis & eccleſiaſticis obſequiis vacare non valeant, ob immunditiam ſuam eccleſiaſticis ſacramentis indigni tractandis, eccleſiaſticis procul dubio beneficiis ſunt priuandi. Sanè ſi eccleſiis, quibus intitulati fuerant, de poſſeſſionibus aut aliis bonis aliqua contuliſſe noſcuntur: cùm ab earundem eccleſiarum miniſterio fuerint & beneficio ſequeſtrati: ad ipſos recta via debent abſque contradictione redire.

[† Quod fraternitatis tuæ quærit induſtria]

IDEM. p. c. cauſam.

Ex 2. compilat.

Peracta pœnitentia, diſpenſant epiſcopi cum ſacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt. CAP. IIII.

2 SAnè ſacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, ſed contubernia ſunt potius nuncupanda: poſt longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio ſuo reſtitui poterunt, & ex indulgentia ſui epiſcopi eius executionem habere.

Innocentius. iij. Noruiceñ. epiſcopo.

Ex tertia cõpilatione.

Auferenda ſunt clerico beneficia, quæ habebat tempore contractus matrimonij: collata verò poſtmodum ſcienter per epiſcopum, per eundem auferri non poſſunt, ſed per ſuperiorem. h. d. CAP. V.

DIuerſis fallaciis: [*& infra.] Accepimus autem, quòd quidam clerici tuæ diœceſis, qui matrimonium cõtraxerunt, eccleſiaſtica beneficia detinere contendunt: in quorum conuerſatio-

uerſatione cithara cum pſalterio malè concordat. Cùm ergo vir cogitet quomodo placere poſſit vxori,& ideo minus, quæ dei ſunt valeat cogitare, cum quaſi diuiſus in duo* plenã ſui non habeat poteſtatem:vt ei,à quo ſtipẽdium recipit, plenius famuletur: mandamus, quatenus huiuſmodi clericos beneficiis eccleſiaſticis, quæ in tua diœceſi ſunt adepti, priues ad ſpe. præſertim cùm rerum eccleſiaſticarum ſubſtantia per tales ſoleat deperire. Niſi fortè tu talibus ſcienter contuleris eccleſiaſtica beneficia: quibus eos non per te, ſed per ſuperiorem decernimus ſpoliandos. *Vide.l. ſi plures.ff.de pac.

[* *Homines circumuenti, deo & mammonæ ſimulari conantur. Cùm tamen ſecundum Euangelicam veritatem nemo poſſit duobus dominis ſeruire, quoniam ſi vnum dilexerit, alium habebit exoſum, aut vno contempto, alium ſuſtinebit.*

IDEM Archeronen̄. archiepiſcopo.

Filius ſacerdotis Græci ex vxore genitus licitè inter Latinos promouetur, ſi ſcandalum non cõſiſtat. h.d. Et eſt caſus notabilis.

CAP. VI.

CVm olim ad noſtram audientiam perueniſſet, quòd canonici Anglorien̄. cantorem Tricaricen̄. ſibi elegerant in paſtorem: [† & infra.] Licet tibi de forma electionis canonicæ, ac idoneitate perſonæ in aliis cõſtitiſſet: mouit te tamẽ, quòd cum pater eius Græcus fuerit,& iuxta ritum Græcorum vxorem duxerit in minoribus ordinibus conſtitutus, cantorẽ ipſum ex vxore legitima in ſacerdotio ſuſcepiſſet. Nos igitur attendentes, quòd Orientalis eccleſia votum continentiæ nõ admiſit, quoniam Orientales in minoribus ordinibus contrahunt,& in ſuperioribus vtuntur matrimonio iam contracto: mandamus, quatenus niſi pro eo, quòd inter Latinos Græci huiuſmodi cõuerſantur, regionis cõſuetudo repugnet: ſi aliud canonicum non obſiſtat, ad confirmationem & conſecrationem eiuſdem ſine dubitatione procedas.

[† *Tibi dedimus in mandatis vt examinata electione diligentius & perſona, ſi electionem canonicam & perſonam idoneam inuenires, electionem ipſam auc. ap. confirmares, ſicut metropolitanus in cæteris proceſſurus*]

IDEM epiſcopo Pictauien̄.

Clericus coniugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonſuram.

CAPIT. VII.

IOannes nobis conquerendo monſtrauit, quòd tu eum, quanquam iam dudum vxorem legitimam duxerit, pro eo, quòd prius in acolytum fuerat ordinatus, compellere niteris, vt tonſuram deferat clericalem, ex qua inter ipſum & vxorem ſuam poſſet ſcandalum generari, cum de conſuetudine terræ tuæ clerici vxorati non cogantur inuiti portare tonſuram.

Quo-

Quoniam igitur idem etiam tõſuratus non poteſt priuilegio clericali gaudere: mandamus, quatenus ipſum ſuper tonſuratione huiuſmodi non moleſtes, dummodo nullum percipiat beneficium eccleſiaſticum, cuius ratione teneatur clericalem deferre tonſuram: quia cùm eum oporteat ſecularibus negotiis immiſceri, tonſura ipſius ſecularia exercentis videretur profectò in miniſterij noſtri vituperium redundare.

IDEM.

Vxorati non admittuntur ad eccleſiaſticas dignitates, & coguntur dimittere, quas habent.

CAPIT. VIII.

CVm decorem: & infra. Eos qui ſunt publicè vxorati, non admittatis decætero ad eccleſiaſticas dignitates, dimiſſis ab eis, quas non poſſunt ſine prauo exemplo & graui ſcandalo retinere.

Honorius.iij.H.quondam reginæ Anglorum.

Clerici coniugati, in rebus ſuis non gaudent priuilegio clericali.

CAPIT. IX.

EX parte tua fuit propoſitum, quòd nonnulli literati terræ tuæ (habitu & tonſura clericali relictis) publicè ducunt vxores: [*& infra.] Vt tamen conſuetis iuſtitiis & debitis obſequiis te defraudẽt, tonſuram reſumũt abiectam: [†& infra.] Quidam etiam accepta prima tonſura ſimiliter contrahunt: & eandem tonſuram deferunt, vt eodem prætextu excuſari valeant à prædictis: [‡& infra.] Cùm igitur reddenda ſint, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt dei, deo: æquanimiter duximus tolerandum, vt à talibus iuſtitias debitas velut ab aliis vxoratis exigas & ſeruitia conſueta.

Math.22.
Marc.12.
Luca 23.

[**De his quæ huius mundi ſunt ſoliciti, & quomodo placeant vxoribus exiſtentes: qui licet negociationibus & aliis negociis ſecularibus inſiſtant.*]

[†*Quatenus ipſius prætextu ab huiuſmodi vt clerici excuſentur, quamquam non militant domino ſed potius mundo, vt cæteri vxorati.*]

[‡*Et ven. f. n. epiſc. & di. fi. decanus & archid. & capitulum Cenomanenſe ipſos tamquàm clericos in ſubtractione ſeruitiorum tuorum fouere nituntur in tuum præiudicium & grauamen.*]

a ep. Lingonẽſ.

IDEM.

Si clericus in minoribus militet, non eſt cogendus deferre tonſuram vel habitum clericalem.

CAPIT. X.

VT conſultationi tuæ breuiter ſatisfiat, reſpondemus, quòd R. miles tuæ diœceſis, qui olim cùm in minori eſſet conſtitutus ætate, tonſuram tantum & coronam clericalem adſumpſit, non eſt cogendus deferre habitum clericalem.

DE

DE CLERICIS NON RESIDENTIBVS IN ECCLESIA VEL PRAEBENDA.

TIT. IIII.

Ex concilio Sardicenſi.

Epiſcopo non licet ſine licentia papæ tranſire ad alium epiſcopatum, ipſum acceptando, alias priuatur habito & ambito. hoc intendit cum gloſſa. CAPIT. I.

NOn liceat epiſcopo de ciuitate ſua tranſire ad aliam. Manifeſta eſt enim cauſa, pro qua facere hoc adtentat. Cùm nullus ſit inuentus epiſcopus, qui ad minorem de maiori ciuitate tranſiret.

Leo[a] quartus.[a]

Deponitur cardinalis, qui in ſuo titulo non reſidet. hoc dicit. Et eſt iſte textus multum notabilis.

[a] tertius in omnibus vet.

CAPIT. II.

EX geſtis: [*& infra.] In qua ſynodo Anaſtaſius presbyter cardiñ. titu. beati Marcelli ab oībus canonicè eſt depoſitus. Eo, quòd parœciam ſuam per annos quinque, contra canonum inſtituta deſeruit, & in alienis vſque hodie demoratur.

[*Ro. Pontificum conſilio Lotharij & Ludouici Imperatorum Sanctam & Ven. LXVII. epiſcoporũ in eccleſia bea. Petri Synodum congregauit.]

Ex concilio Lateraneñ.

Vni plures dignitates, vel eccleſiæ conferri non debent, & eccleſia eſt conferenda illi, qui reſidere & regere valeat per ſeipſum, aliàs perdit eccleſiam, & donans conferendi poteſtate priuatur.

CAPIT. III.

QVia nonnulli modum auariciæ non ponentes dignitates, diuerſas eccleſiaſticas & plures eccleſias parœciales, cõtra ſacrorũ canonũ inſtituta nitũtur accipere, vt cum vnum officium vix implere ſufficiant, ſtipendia ſibi vindicent plurimorum: ne id de cætero fiat, diſtrictius inhibemus. Cùm igitur eccleſia vel eccleſiaſticum miniſterium cõmitti debuerit, talis ad hoc perſona quæratur, quæ reſidere in loco, & curam eius per ſeipſam valeat exercere. Quòd ſi aliter actum fuerit: & qui receperit, quod contra ſacros canones accepit, amittat: & qui dederit, largiendi poteſtate priuetur.

Alexander. iij. Eboraceñ. archiepiſcopo.

P. C. *In eminenti.*

Præſentatus ad eccleſiam non confirmatus, ſi apparet, quòd nolit reſidere, non debet inſtitui per ſuperiorem: confirmatus autem & ex non iuſta cauſa non reſidens, priuatur adpellatione remota.

CAPITVLVM IIII.

RElatum eſt nobis, quòd cum in Lateraneñ. concilio ſtatutum ſit vt perſonæ tali eccleſia vel beneficium eccleſiaſticum conferatur, quæ reſidere in loco, & curam eius per ſe valeat

leat exercere, nonnulli ad eccleſias præſentati hoc ſe poſſe adfirmant,ſed eiicere contradicunt:[*& infra.] Cùm [igitur] verba accipienda ſint cum effectu, tales ſi præſentati fuerint, non debent admitti, & admiſſi poterunt amoueri: niſi fortè de licentia ſuorum prælatorum, vel ſtudio literarum, vel pro aliis honeſtis cauſis contigerit eos abeſſe, nec patrocinari debet eis adpellationis diffugium,ſi contra huiuſmodi intentionem decreti fuerit interiectum.*

Vide.l.ſi qua pœna.cum concord.ff.de verbo. ſignifi.

[* *Ideo nos conſulere voluiſti, an propter hoc poſſis tales præſentatos repellere, vel inſtitutos adpe. ſub.remouere. Tuæ igitur prudentiæ innoteſcat quod.*]

IDEM.

Ex 2.compil.

Breue eſt,nec poteſt breuius ſummari. CAP. V.

FRaternitati tuæ: [†& infra.] Præterea clericum alterius diœceſis abſque commendaticiis literis ſui epiſcopi non debes recipere,niſi pro eo receperis ab apo.ſede mandatum.

[†*Duximus indulgendum, vt ſe clerici qui in eccleſia tua iuriſdictionis beneficium ſunt adepti qui ad aliam diœceſim abſq; licĕtia & aſſenſu tuo morandi cauſa tranſtulerunt, liceat eos tibi beneficiis quæ habent à te, exſpoliare,niſi fortè ſcholaſticis diſciplinis inuigilauerint, aut rationabilem tibi cauſam oſtenderint,quare reuerti non debeant.*]

IDEM.

Qui non reſidet in beneficio etiam modicæ æſtimationis,illo priuatur.

CAPIT. VI.

COnquerente nobis R. presbytero accepimus, quòd G. clericus ab eo pro eccleſia ſua, de qua vitæ neceſſaria vix poteſt percipere, annuatim. xx. ſolidos extorquere conatur, adſerens beneficium iſtud in eadem eccleſia ſibi fuiſſe collatum:[‡& infra.] Frat.t.mandamus,quatenus ſi tibi conſtiterit,quòd dictus G.habeat eccleſiaſtica beneficia ſibi ſufficientia, vel quòd eidem eccleſiæ non deſeruiat: ſibi ſuper præſcripto beneficio ſilentium (ſublato impedimento adpellationis)imponas.

[‡ *Quamquam eidem eccleſiæ ſicut accepimus non deſeruiat,& alia eccleſiaſtica beneficia ſufficientia habeat & poſſidet ab eccleſia. Quoniam igitur indecens eſt & non conſentaneum rationi vt idem B. cum alia eccleſiaſtica beneficia ſibi ſufficientia habeat & poſſideat ab eccleſia cui non deſeruit,beneficia quærat.*]

IDEM.

Qui eſt in ſeruitio epiſcopi,percipit fructus beneficij tanquam reſidens, præter diſtributiones quotidianas. Abbas. CAP. VII.

DEcætero: & infra. Statuimus ne canonicis,donec in ſeruitio tuo fuerint, quicquam ſubtrahi debeat vel auferri, quod de communitatis ſibi beneficio debetur: Niſi fortè ſint victualia,quæ non conſueuerunt abſentibus exhiberi.

Celeſti-

Celeſtinus tertius.

Priuandus eſt prælatus vel clericus non reſidens, qui citatus non reuertitur in termino ſibi præfixo, niſi habeat iuſtum impedimentum. h.d. cum duobus ſequentibus.

CAPIT. VIII.

EX parte veſtra noſtro fuit apoſtolatui reſeratum, quòd eccleſiæ veſtræ decanus, qui in partibus Gallicanis ſibi potius habitationem elegit, iam per decem annorũ ſpacium eccleſia veſtra ipſius præſentia habere nequiuit. Quia ergo nolumus, vt eadem eccleſia decani officio defraudetur, mandamus, quatenus ſcribatis eidem, quòd ſuum ibidem officium, vt decanus debeat exercere. Quòd ſi vocatus, venire noluerit, eligẽdi alium, qui præeſſe eccleſiæ veſtræ valeat & prodeſſe, vobis ex tunc concedimus liberam facultatem.

Innocentius.iij.ca. Raguſino. — Ex 3.compil.

Summatum eſt in capitulo præcedenti. CAPIT. IX.

QValiter archiepiſcopus veſter temeritate propria receſſit ab eccleſia Raguſinenſi, nec iam vltra quadrienniũ expectatus redierit per literas etiam veſtras reuocatus: [*& infra.] Diſcret. v. mandamus, quatenus (niſi forſitan iam redierit) vos poſt menſem à receptione præſentium, perſonam vobis idoneam in archiepiſcopum eligatis.

[* *Veſtra vniuerſitas plenè nouit, cùm ſæpius apud nos depoſueritis ſuper hoc querelam, & vobis concedi poſtulaueritis licentiam eligendi. Nos autem expectantes diutiùs duximus expectandum, ſi forte reuerteretur ad cor & ad eccleſiam ſuam quam taliter reliquerat remearet. Nolẽtes igitur quod diutiùs eccleſia ipſa paſtorali maneat conſolatione deſtituta.*]

IDEM Conſtan. patriarchæ.[1] — archiep. Patracenſi.

Summa vt in capitulo, ex parte. ſupra eodem. CAPIT. X.

INter quatuor animalia: [& infra.] De clericis, qui eccleſias vel præbendas ſibi conceſſas, ſine iuſta & neceſſaria cauſa deſerunt, tuo præſertim non accedente conſenſu, hoc tibi duximus reſpondendum, quòd poſtquam congruo tempore fuerint expectati, niſi redierint ad illas, poſſunt eis iuſtè priuari, dummodo non ſint iuſto impedimento detenti. — quære ſup. de maioritate & obedientia inter quatuor.

Idem archiepiſcopo Panormitano.

Si neſcitur vbi ſit clericus, tribus publicis edictis citabitur in eccleſia ſua: & ſi intra ſex menſes non reuertitur, priuabitur eccleſia ſua. hoc dicit. vſque ad verſi. contra eos.

CAPIT. XI.

EX tuæ deuotionis *inſinuatione recepimus*, & infra. In eccleſiis eorũ, qui ſe fraudulenter abſentant, nec ad ipſos valet citatio peruenire, trinæ citationis edictũ facias publicari: & ſi nec ſic curauerint obedire, & vltra ſex menſes ſuis deſeruerint eccleſias, iuxta ſanctiones canonicas, eis debent merito ſpoliari.

Ille

Iſte verſic. non ſummatur propter varietatem lecturarum, & quia ſecundum vnum intellectum non facit ad rubricam.

Contra eos etiam procedatur, vt ipſos per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam ad tuam obedientiam venire compellas. Quod ſi nec ſic eorum malicia poterit emolliri, eos B. ti. ſanctæ Suſannæ presbyter cardin. apo. ſed. leg. à ſpiritualium adminiſtratione remoueat, & quibus præſunt eccleſiis, de perſonis idoneis faciat prouideri, ſed in eos degradationis ſententiam non promulget, vt cùm eis miſericorditer (ſi expediat) facilius agi poſſit.

IDEM Altiſſiodorenſi epiſcopo.

Priuilegiatus vt abſens in ſtudio fructus præbendæ recipit. Exiſtens in villa vel caſtello, vbi nullum eſt, vel minus competens ſtudium, priuilegio non vtitur.

CAPIT. XII.

TVæ fraternitatis diſcretio poſtulauit, & infra Quæſiuiſti præterea, vt cùm interdum canonici, quibus ſtudiorũ gratia eſt indultũ, vt in abſentia ſua fructus percipiant præbendarum ſuarum, * accepta licentia ſe ad villas transferunt vel caſtella, in quibus nullum eſt vel minus competens exercitium ſtudiorum: vtrum præbendarũ ſuarum fructus ſint talibus cõferendi? Ad quod bre. rñ. eis qui huiuſmodi fraudem committunt (cùm fraus & dolus nemini debent patrocinium impartiri) præfatam indulgentiam competere non debere.

Vide l. quæſitũ in prin. ff. de lega. iii. & auth. habita. C. ne fi. pro pa.

Honorius. iij. præpoſito de Valeriis.

Qui iurauit in eccleſia reſidere, pro ſeruitiis eccleſiæ licitè ſe abſentat.

CAPIT. XIII.

EX parte tua fuit propoſitum, quòd tempore, quo recepiſti præpoſituram de Valeriis, præſtitiſti de facienda reſidentia iuramentum: [*& infra.] Poſtulationi t. t. r. quòd ſi te non abſentando in fraudem, præpoſituræ tuæ iura fideliter proſequeris, cùm ex hoc cenſeri debeas reſidens, periurium non incurris.

[*Præſtito inſuper iuramento promittens quod homines & iura ipſius præpoſituræ manuteneas & defendas. Cùm autem proſequendo iura præpoſituræ reſidere interdum in eccleſia memorata non poſſis, de iuramento ſuper ipſa reſidentia præſtito metuens prouideri tibi ſuper hoc à nobis humiliter poſtulaſti. Nos vero.]*

IDEM capitulo Meteñ.

Familiaris papæ (non obſtante conſtitutione contraria) præbendæ ſuæ fructus percipit in abſentia.

CAPIT. XIIII.

CVm dilectus filius magiſter Otto: [*& infra.] Mãdamus, quatenus non obſtante conſtitutione, quæ contra abſentes canonicos inter vos dicitur manaſſe, fructus præbendæ ſuæ adſignetis eidem, in noſtro ſeruitio commoranti: Cùm familiares

miliares noſtri, qui circa nos ſe obſequiales exhibent vniuerſis, * minori non debeant prærogatiua gaudere, quàm veſtrum ſinguli, quorum negocia per ſeipſos ſæpius promouentur.

[*Canonicus eccl. veſtræ ſcriptor noſter grata nobis iugiter impendat obſequia, & non minus ſi ſit abſens, quàm præſens eidem eccleſiæ vtilis habeatur, vniuerſitatem veſtram rogandam duximus & monẽdam per ap. ſc. vobis.]

*Vide ... & reprobat. ℈ pe. per Bal ff. de excu. tuto.

IDEM Meldeñ. epiſcopo.

Duo canonici abſentes cum epiſcopo, ſeu in eius ſeruitio, fructus præbendarum ſuarum percipiunt in abſentia, conſtitutione eccleſiæ contraria non obſtante.

CAPIT. XV.

AD audientiam noſtram peruenit, quòd cùm in Meldeñ. eccleſia quædam ſit conſtitutio valliata iuramento, & auctoritate ſed. apo confirmata: vt canonici, qui non reſident in eadem, ſuarum priuentur fructibus præbendarum, illis exceptis, quos infirmitas excuſaret, ſiue in apoſtolicæ ſedis ſeruitio cõtingeret detineri: [†& infra.] Decernimus, vt duo ex canonicis eccleſiæ memoratæ, in tuo ſeruitio exiſtentes, ſuarum fructus integrè percipiant præbendarum: cum abſentes dici non debeant, ſed præſentes, qui tecum pro tuo & ipſius eccleſiæ ſeruitio commorantur.

[†*Quos peregrinationis labor, aut ſtudia traherent literarum. Decanus & quidam canonici eccleſiæ memoratæ occaſione cõſtitutionis huius canonicos in tuo ſeruitio commorantes, præbendarum ſuarũ priuare fructib. moliuntur. Vnde cùm tibi plurimum expediat aliquos canonicorum ipſorum in tuo ſeruitio retinere, nobis humiliter ſupplicaſti, vt ſuper hoc neceſſitati tuæ conſulere dignaremur. Volentes igitur ſic conſtitutionem moderari ſupradictam, vt dicta eccleſia fructum ſentiat ex eadem, & tu per eius abuſum diſpendium non incurras: præſentium auctoritate.*]

Gregorius. ix. patriarchæ Antiochiæ apoſto. ſed. legato.

Si eccleſia patitur miniſtrorum defectum, priuilegiati ſuper abſentia per ſubtractionem prouẽtuum redire coguntur. hoc dicit. Et eſt bonus textus, & poteſt multum practicari.

CAPIT. XVI.

CVm ad hoc ſint eccleſiaſtica beneficia deputata: & infra. Sanè nobis innotuit, quòd eccleſia Antiochena multis ex ſeruitoribus eius abſentibus eſt ferè deſtituta miniſtris. Vnde mandamus, quatenus non obſtantibus apoſtolicis indulgentiis, * & prædeceſſorum tuorum licentia, abſentes canonicos & aſſiſios reuoces ad reſidendum in eccleſia ſupradicta: & ſi non venerint, tu de ipſorum beneficiis, dum abſentes fuerint, ipſi eccleſiæ facias congruè deſeruiri, in vtilitatem eiuſdem, quod ex præfatis beneficiis ſuperfuerit conuertendo.

*Vide l ii. per Bal. ff. ne quid in loc. public.

IDEM.

Priuatur beneficio clericus non reſidens, ſi monitus nõ redeat, nec iuſtam excuſationem alleget. hoc dicit, & eſt caſus notabilis.

CAPIT. XVII.

CLericos in eccleſiis tuæ iuriſdictionis beneficia, quæ reſidentiam exigunt adſecutos, ſi ad alterius diœceſim abſque licentia tua morandi cauſa tranſierint, liceat tibi, ſi moniti non redierint, dictis beneficiis (niſi excuſationem rationabilem oſtenderint) ſpoliare.

DE PRAEBENDIS ET DIGNITATIBVS TIT. V.

Ex concilio Pictauiẽ.

In bonis eccleſiæ non ſucceditur iure conſanguinitatis.

CAPIT. I.

VT nullus de clero ſiue populo eccleſiaſtica bona iure conſanguinitatis ſibi requirat habenda.

In corpore canonum.[a]

Non licet epiſcopo aliquem ordinare ſine titulo.

a Ex conſtitutionib. Nouellis.

CAPIT. II.

NOn liceat vlli epiſcopo ordinare clericos, & eis nullas alimonias præſtare: ſed duorum alterum eligat, vel non faciat clericos, vel ſi fecerit, det illis vnde viuere poſſint.

Gregorius Anthe. ſubdiacono.

Bona eccleſiarum communia ſunt, nec debet quiſquam tanquam propria vindicare.

CAPIT. III.

RAtio nulla permittit, vt quod pro communi vtilitate datum eſſe cognoſcitur, propriis cuiuſquam vſibus adplicetur.*

Vide. l. actione §. Labeo ff. pro ſo. et l. i ff. ſolut. matri.

Alexander. iij in concil. Lateranẽ. c. v.

Qui ordinauit aliquem ad ſacros ordines ſine titulo non habentem de ſuo vnde viuat, prouidere tenetur ei de ſuo, donec aliquem titulum fuerit conſecutus.

CAP. IIII.

EPiſcopus ſi aliquem ſine certo titulo, de quo neceſſaria vitæ percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinauerit: tamdiu ei neceſſaria ſubminiſtret, donec in aliqua eccleſia ei conuenientia ſtipendia militiæ clericalis adſignet. Niſi talis ordinatus de ſua paterna hæreditate, *vel alia honeſtatis cauſa* ſubſidium vitæ poſſit habere.

Add. in lib. concilij Lateranẽſ.

IDEM in eodem. c. XIII.

Non debent epiſcopi permittere quem plures eccleſias obtinere.

CAPIT. V.

QVia in tantum quorundam proceſſit ambitio, vt non duas vel tres, ſed plures eccleſias perhibeantur habere, cum nec duabus poſſint debitam prouiſionem impendere. Per

fratres

fratres & coepiſcopos noſtros hoc emendari præcipimus, & de multitudine præbendarum canonibus inimica, quæ diſſolutionis materiam & euagationis inducit, certumque continet periculum animarum, eoru, qui eccleſiis deſeruire valeant, indigentiam volumus ſubleuari.

IDEM.

Ad mandatum papæ non tenetur quis prouidere illi, qui beneficium in literis tacuit, vel cui ſine ſcandalo prouideri non poteſt. h. d. Et in vlti. eſt iſte textus ſemper menti tenendus.

CAPIT. VI.

CVm teneamur: [*& infra.] Si mandatum noſtrum pro alicuius prouiſione receperis, qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commodè ſuſtentari: niſi fortè in literis ipſis de hoc mentio habeatur: aut ſi non poteſt ei ſine ſcandalo prouideri: æquanimiter ſuſtinemus, ſi pro eo mādatum noſtrum non duxeris exequendum.

[*Ex debito ſuſcepti regiminis prouiſioni clericorum intendere, tibi & aliis eccleſiarum prælatis pro eis ſcripta noſtra dirigimus: interdum etiā ſuper illorum prouiſione, qui aliud ſufficiēs beneficium habere noſcuntur. Verū aliquando ignoramus eos habere aliud beneficium pro quib. tibi & aliis eccleſiarum prælatis ſcribimus.]

IDEM.

Habens plures eccleſias, alteram eligere & alteram dimittere compellitur.

CAP. VII.

REferente I. preſbytero accepimus, quòd cum duas haberet eccleſias, archidia. tuus ipſum altera ſpoliauit: & cuidam preſbytero G. nomine adſignauit eandem. prædictus autem I. ſentiens ſe in hac parte grauari, ad metropolitanum, videlicet Remeñ. archiepiſcopum adpellauit. Cumque de mandato eiuſdē archiepiſcopi in prædicta eccleſia reſtitutus fuiſſet, præfatus archidiaconus eundem I. pro eo, quòd ad præſentiam ſuam vocatus venire contempſit, vinculo excommunicationis adſtrinxit. Nos autem ipſum à ſententia, qua tenebatur, facientes abſolui, tibi mandamus, quatenus præſcripto I. de prædictis eccleſiis vna quam maluerit relicta, alteram præfato G. ſi eccleſiam non habet, non differas adſignare. alioquin ipſam alteri perſonæ idoneæ beneficio eccleſiaſtico carenti incunctanter adſignes.

IDEM in concilio Turonenſi.

Præbendæ & dignitates non debent diuidi, nec etiam permutari.

CAPIT. VIII.

MAioribus eccleſiæ beneficiis in ſua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, vt minorum clericorum præbendæ patiantur ſectionem. Idcirco vt ſicut in magnis, ita quoq; in minimis membris ſuis firmatam eccleſia habeat

*Vide l. cui pa-
cto per [illegible]
de ſeruis expor.
a Sard. epiſ.*

vnitatem, *diuiſionem præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.

IDEM [11] Cantua. archiepiſcopo.

Receptus in canonicum ex promiſſione capituli, debet quando facultas ſe obtulerit habere præbendam. vide capi. ii. de conceſſ. præbend. in vi. cum gloſſ.

CAPIT. IX.

RElatum eſt: [*& infra] Quoniam igitur dignum eſt, vt poſtquam magiſter I. in eccleſia tua canonicus eſt inſtitutus, & à te habuit in promiſſis de conferenda ſibi prima præbenda, cum in eccleſia ipſa vacaret, vt debeat præbendæ integritate gaudere: mandamus, quatenus ſi idem I. in eccleſia tua eſt canonicè inſtitutus, & in choro & capitulo & aliis, quorum vſus eſt communis, poteſtatem ſicut canonicus habet: ei præbendam ſi qua nunc vacat, vel cùm ibi primò vacauerit, ſecundum promiſſionem tuam concedas liberaliter & adſignes: quia non eſt congruum, vt præbēda careat, qui in canonicum noſcitur eſſe receptus.

[*Aurib. noſtris quod cum dil. fi. n. magiſter I. in eccleſia tua ſit per te canonicè inſtitutus. & in choro & capitulo & aliis locis quorum communis eſt vſus plenam ſicut canonicus habeat poteſtatem, nōdum ſibi præbendam iuxta promiſſionem tuā aſsignari curaſti licet poſt promiſſum tuum plures præbendæ in ipſa eccleſia vacaſſe dicantur.]

IDEM canonicis regularibus, & monachis Eboracen. diœceſis.

Religioſi reditus eccleſiarum ſuarum deminuere non poſſunt reſpectu portionis, quæ debetur rectoribus ſeu vicariis, nec parœcias diuidere.

CAPIT. X.

Ephes. 5.
Coloſſ. 3.

AVaritiæ, quæ eſt idolorum ſeruitus: [†& infra.] Intelleximus, quòd in eccleſiis veſtris, de quibus certas penſiones conſueuiſtis percipere, portiones, vel antiquos reditus minoraſtis, quos nonnulli clerici eccleſiarum ipſarum olim habuiſſe noſcuntur: [‡& infra.] Ideoq;] mandamus, quatenus, ſi quas portiones vel antiquos reditus clericorum ſine conſenſu archiepiſcopi veſtri minuere, vel parœcias diuidere præſumpſiſtis, ad integritatem priſtinam reuocetis.

[†Hi debent radicem ſtudioſius extirpare qui ſeculi vanitatib. renunciantes, dominio elegerunt in religionis habitu miniſtrare.]

[‡Vnde quoniam hoc ex radice auaritiæ & cupiditatis procedit, quam debetis modis omnib. euitare. d. v p a. ſ. præ.]

IDEM præpoſito & capitulo Inſul.

Poſſunt prælatus & capitulum præbendæ vacanti honeſtum onus imponere, ad quod præbendarius tenetur.

CAPIT. XI.

SIgnificatum eſt nobis, quod cuidam ſacerdoti præbendam vnā in eccleſia veſtra communi voluntate dediſtis, ita quòd miſſam

miſſam de ſancta Maria (niſi corporis infirmitate grauatus ſit) debeat quotidie celebrare, & eccleſiam veſtrã non niſi cõmuni tam præpoſiti, quàm capituli adſenſu poſſit dimittere, vel cuiquam præbendæ illius anniuerſarium delegare. Quam ſiquidem inſtitutionem eatenus confirmamus, vt prædictus ſacerdos, niſi infirmitate corporis fuerit impeditus, aſſiduè debeat obſequium ſuum impendere eccleſiæ memoratæ, & quãto frequentius poteſt (ſalua honeſtate ſua, & debita deuotione) miſſarum ſolennia celebrare: nec ſibi liceat hoc illi ſubtrahere, ſiue cauſa voluptatis, ſiue ſe ad aliam eccleſiam transferendo.

IDEM Vigorien. archiepiſcopo. *p c. meminimus,*

Ad præſentationem religioſorum in eorum eccleſiis, nullus debet inſtitui per epiſcopum, niſi prius ei congrua portio redituum adſignetur.

CAP. XII.

DE monachis, qui vicarios parœcialium eccleſiarũ grauant, vt hoſpitalitatem tenere non poſſint, eam prouidentiam habeas, quòd ad præſentationem monachorum nullum recipias, niſi tantum ei de prouentibus eccleſiæ coram te fuerit adſignatum, vnde iura epiſcopalia poſſit perſoluere, & cogruã ſuſtentationem habere.

IDEM Salernitano archiepiſcopo.

Plures dignitates vel perſonatus in vna vel in diuerſis eccleſiis quis habere non poteſt.

CAP. XIII.

AD hæc licet: & infra. Illud eſt omni rationi contrarium, vt vnus clericus in vna vel diuerſis eccleſiis, plures dignitates vel perſonatus obtineat. Cùm ſingula officia in eccleſiis adſiduitatem exigant perſonarum.*

** Vide. l. fi. per Bald. C. de indic. 6. & l. his. C. de reuocã. do.*

IDEM Burdegalen. archiepiſcopo.

Habens plures dignitates, alteram dimittere compellitur.

CAP. XIIII.

PRæterea de G. qui in tua & Toloſana eccleſia eſt archidiaconus conſtitutus, & in vtraque eccleſia regulariter profeſſus: Mandamus, quatenus eundem altero, quem maluerit, archidiaconatu facias eſſe contentum.

IDEM ˹Cantua. archiepiſcopo.˺

˺Ariminenſi epiſcopo. Ex 2. compilat.

Si electus ad ſecundam eccleſiam, noluerit dimittere primam, eligentes poſſunt reſilire, & electum non acceptare.

CAP. XV.

CVm non ignores, quòd vna eccleſia vnius debeat eſſe ſacerdotis: [*& infra.] Cùm igitur nuncius presbyteri, qui in duabus eccleſiis locum habere contendit, & quidam clerici alterius eccleſiæ ad noſtram præſentiam acceſſerint, contra eum: nos attendentes non eſſe conueniens, vt idem presby-

ter locum habeat in duabus eccleſiis: mandamus, quatenus ipſum beneficio quod habet, facias manere contentum. Quod ſi fortè archipreſbyter & clerici alterius eccleſiæ in eum conſenſerint, eis nunc diſſentientibus, cùm ipſorum ſcandalo non debet locum in ipſa eccleſia quærere vel habere.

[*Mirabile gerimus & indignum quod vni perſonæ locum in pluribus eccleſiis velis concedere, vel in epiſcopatu tuo inducere conſuetudinem eccleſiæ Gallicanæ: quæ cum vnum ad plura recipiat beneficia, contra ſanctorum canonum inſtituta, non approbatur à nobis, licet non poſſit præ multitudine delinquentium emendari]

Innocentius.iij. Zamoreñ. epiſcopo.

Ex 3.Comp. *Ordinato ad ſacros per epiſcopum ſine titulo, nemine præſentante, ordinator vel ſucceſſor compellitur in neceſſariis prouidere, donec titulum habuerit.*

CAPIT. XVI.

1.Corin.9. CVm ſecundum apoſtolum, qui altario ſeruit, viuere debeat de altari: & qui ad onus eligitur, repelli non debet à mercede: patet à ſimili, vt clerici viuere debeant de patrimonio Ieſu Chriſti, cuius obſequio deputantur: vt ipſa nominis ratio perſuadet. Cùm enim à cleros, quod eſt ſors vel hæreditas, clerici adpellentur: quia in ſui ordinatione, vel adſumuntur in hæreditatem domini, vel adſequuntur hæreditatem in ipſo, vt verè

Pſal.15. poſſint pſallere cum propheta, dicente: Dominus pars hæreditatis meæ: dignũ eſt vt eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentẽtur, in qua & per quam diuinis obſequiis adſcribuntur. Licet autem prædeceſſores noſtri ordinationes eorum, qui ſine certo titulo promouentur, in iniuriam ordinantium irritas eſſe voluerint &

*Vide l. cum in teſtamento ff. de re iud. & l quoties. eo. ti. inanes: nos tamen benignius agere cupientes, *tãdiu per ordinatores vel ſucceſſores eorũ prouideri volumus ordinatis, donec per eos eccleſiaſtica beneficia conſequãtur. *ne fortè clamores clericorum pauperum quos in aures domini Sabaoth credimus introire, indurata facie negligere videamur.* Inde eſt quòd cũ G. lator præſentium à prædeceſſore tuo fuerit ad ſubdiaconatum nullo præſentante promotus: mandamus, quatenus ſi eũ hi, quibus examinationẽ ipſius duximus cõmittẽdam, te citato legitimè, vt per teipſum vel idoneum reſponſalem interſis, & tam ſuper idoneitate perſonæ, quàm etiam ſuper quantitate ac qualitate beneficij proponere tibi liceat quicquid rationabiliter duxeris proponendum, idoneum eſſe repererint, tandiu ei vitæ neceſſaria congruè ſubminiſtres, donec per te in Zamoreñ eccleſia, vel alia fuerit competens beneficium eccleſiaſticum adſecutus: ſciturus pro certo, quòd ſi per examinationẽ eorum fuerit repertus idoneus, & tu ei iuxta mandatum noſtrum neglexeris prouidere, cùm hoc nobis per literas eorum innotuerit, ad id exequendum, te per dictam eccleſiam compellemus.

IDEM

IDEM archiepiſcopo Senonen̄.

Qui hoc ignorans ſcienter contulit præbendam, quam non potuit, illa euicta aliam, quam poteſt, conferre tenetur. hoc dicit. & eſt ſingularis diſpoſitio. CAP. XVII.

INter cætera: [* & infra.] Facta reſignatione à G. quondam canonico Laudunen̄. de præbenda eiuſdem eccleſiæ, quę per commutationem præbendarum H. tunc Siclunen̄. canonico auctoritate apoſtolica adſignari debebat, magiſter P per Laudunen̄. epiſcopum de præbenda fuit inueſtitus eadem. Super quo cùm inter magiſtrum ipſum & dictum H. controuerſia ſuborta fuiſſet, per C. papam prædeceſſ. no. omnia retractata fuerunt: & infra. Supradicto epiſcopo dedimus in præceptis, vt donec idem magiſter in eadem eccleſia fuerit præbendale beneficium adſecutus, nulli alij præbendam aſſignare præſumat. quod ſi fortè prǽſumpſerit, id irritum decernimus & inane. decet enim, vt quia præbendam ei, quam de iure non potuit adſignauit, eam, quam de iure poteſt adſignet, ne prębendam illi fraudulenter viſus ſit adſignaſſe.

[*Tibi ſatis credimus eſſe notum qualiter]

IDEM epiſcopo & cantori Tornacenſi.

Caſſatur electio illius, qui poſſidet plures dignitates atque præbendas: & idem ſi detinetur aliquo vitio hic ſcripto.

CAP. XVIII.

CVm iam dudum: & infra. Verùm quoniam ab R. Siclunen̄. canonico, I. de Bythinia quædã obiecta fuere, multitudo videlicet tam dignitatum, quàm etiam præbendarum, ambitionis & auaritię vitium: cui nondum finē imponens, cōtra definitionis noſtræ tenorem, & Lateranen. cōcilij ſtatuta, ad obtinendam præpoſituram Siclunen. ſe ingerit & ingeſſit, & quòd die intruſionis ſuæ ante confirmationem præſumpſerit miniſtrare, ſicut & poſt confirmationem caſſatam: Mandamus, quatenus ſi inueneritis prædictũ I. habere plures alias dignitates atque præbendas: aut aliquid aliud præmiſſorum quod ad caſſationum eius ſufficiat, inueneritis eſſe verum: ei ſuper iam dicta præpoſitura ſilentium imponatis, ab impetitione ipſius Siclunen. eccleſiam abſoluentes. Cùm multa per patientiam tolerantur: quę ſi deducta fuerint in iudicium, exigente iuſtitia non debeant tolerari.

IDEM archiepiſcopo, & archid. Senonen̄.

Recepto in canonicum, quàm cito facultas ſe obtulerit, debetur præbenda: & interim habebit quotidianas diſtributiones.

CAP. XIX.

DIlectus filius T. canonicus Linconien. propoſuit, ꝙ cum de mandato C. papæ præ. no. Linconien. epiſcopus quandam prębẽdam adſignauit eidem in eccleſia Linconien. quia capitu-

capitulum ipſum ad eandẽ recipere contemnebat: [*& infra.]

Ad inſtantiam Remen. archiepiſcopi, tunc epiſcopi Prænestinen. apo. ſe. le. & auctoritate illius, talis inter eum & epiſcopum & canonicos Linconien. cõpoſitio interceſſit, quòd ipſo ab eis recepto in canonicum, & conceſſo ſibi ſtallo in choro, & participatione qualibet diuinorum, idẽ fructus præbendæ percipere non deberet, niſi loco proximo vacaturæ. [†& infra.] Cum ergo dictum T. in canonicum recipi, canonicis nõ obuiet inſtitutis, & vacaturam expectare præbendam Lateranen. concilio non ſit dubium obuiare, nos facto eiuſdẽ legati illicito reprobato, quod eſt licitum adprobantes: quia videtur indignum, vt receptus in canonicum præbendæ beneficio defraudetur: mandamus, quatenus dictos epiſcopum & canonicos, vt ei præbendam (cum ſe facultas obtulerit) non differant adſignare, adpel. poſtpoſita compellatis. Facientes eidem portiones quotidianas, quæ fiunt in eccleſia memorata ſine deminutione qualibet adſignari.

[*Ad di. fi. Clareuall. & Lõgmardi abbates auc. p. n. cùm nollet aliquatenus à contradictione ceſſare, ipſum ſuppoſuerit eccleſiaſtico interdicto. Poſtmodum autem accedens ad præſentiam noſtram ad dil. fi. Meliradin. & Guntanen. abbates obtinuit ſcripta noſtra, ſed ſicut cum per eos ſuam non poſſet iuſtitiam obtinere, nos ven. f. n. Remenſi archiepiſcopo S. Ro. eccl. cardinali tunc epiſcopo Prænestino ap. ſe. legato ſicut aſſerit dedimus in mandatis, vt prædictam interdicti ſententiam ſicut rationabiliter fuerit promulgata faceret app poſtp. firmiter obſeruari. Verum cum idem archiepiſ. negocium prorogaret, & idem poſt labores multiplices fere de promouendo negocio deſperaſſet deficiens in expenſis.]

[† Licet autem memoratum archiepiſcopum ſincera diligamus in domino charitate, & ipſius velimus honori deferre, quia tamen in his quæ contra canonicas ſanctiones attentata noſcuntur, ei deferre nec volumus nec debemus: quod ab eo illicitè factum eſt in hac parte duximus irritandum, quod licite factum eſt approbantes.]

IDEM epiſcopo Brixien.

Non tenet electio cum ad vnam præbendam duo ſimpliciter eliguntur.

CAPIT. XX.

TVæ fraternitatis deuotio. [* & infra.] Cum ſæpe contingar quòd ad vnam præbendam duo clerici propter importunitatem petentium eligantur: *vtrum confirmanda ſit electio vel irritanda*. Nos attendentes, quòd ſi duo vnam præbendam tenerent, illud eſſet contra concilium Turonen. quod præbendarum prohibet ſectionem: & ſi vnus illorum ipſam obtineret præbendam, ſub expectatione alius contra Lateranen. concilij ſtatuta remaneret. Inquiſi.t. t.r. quòd talis electio de rigore iuris penitus eſt caſſanda.

[* *Præterea conſuluiſti*]

IDEM.

Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in iudices, poterit iudex alterum confirmare, & alteri pro bono pacis de prouentibus prouiſionem facere. Iſta eſt pulcherrima diſpoſitio, & in toto corpore iuris non habes conſimilem. CAP. XXI.

NIſi eſſent viri prouidi & honeſti, tam qui ordinationem fecerunt, quàm illi, circa quos eſt facta ordinatio, in eccleſia veſtra ſuper negocio prioratus, ordinationem illam valde ſuſpectam propter exempli perniciem haberemus. Quod ergo poſt concertationem diutinam ordinatum eſt circa vnum de duobus electis, vt ipſe habeat prioratum, hoc ex iuriſdictione delegata ſecundum iuſtitiam videtur eſſe ſtatutum. quod autẽ ordinatum eſt circa reliquum, vt ipſe viginti libras de reditibus capituli, & quadraginta de prouentibus prioratus percipiat annuatim: hoc ſecundum prouidentiam intelligitur eſſe præceptum ex arbitraria poteſtate, cum in delegatos fuerit compromiſſum, qui auctoritatem ſibi retinendo commiſſam, ſe pro bono pacis & vtilitatis hoc ordinaſſe fatẽtur. Quia igitur hæc ordinatio ab omnibus eſt recepta, poſſuntq́; licitè prior & capitulum de prouentibus ſuis propter cauſas prædictas, non quidẽ ex pactione partium, ſed ex iuſſione iudicum prouiſionem huiuſmodi exhibere: nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, vt ad præſtationẽ quadraginta librarum non dignitas prioratus, ſed perſona prioris maneat onerata: ne forte circa prouentus aliqua videatur facta ſectio prioratus: ita quòd ipſo priore defuncto, ſucceſſor ipſius ad præſtationẽ quadraginta librarum minime teneatur.

IDEM Valeñ. epiſcopo, & abba. Vatiã.

Canonici priuilegiati à papa ſuper certo numero, ſi ſponte receperunt aliquem ſupra numerum, contra impetrantes à papa exceptione numeri vti non poſſunt. CAP. XXII.

PRo illorum prouiſione: [*& infra.] Burdegaleñ. archiepiſcopo mãdauimus, vt magiſtro R. in aliqua eccleſiarũ ſuarum, vbi ei expedire cognoſceret, competens faceret beneficium aſſignari, contradictores eccleſiaſt. diſtrictione compeſcens: qui decano & capitulo Xantoneñ. auctoritate noſtra mãdauit, vt ipſum admitterent in canonicum & in fratrẽ. Cumque idem reluctarentur canonici, ac indulgẽtiam de quadragenario canonicorũ numero ei obponerent: quia archiepiſcopus cognouit illos in eluſionẽ mandati noſtri indulgentia cõceſſa eis irreuerenter abuti, prædictum magiſtrum de præbẽda & canonica Xantoneñ. eccleſiæ inueſtiuit, contradictores vinculo excommunicationis adſtringens. & infra. Quia verò quod per dictum archiepiſcopum de memorato magiſtro auctoritate noſtra prouide factum eſt, firmitatem volumus obtinere:

f 5 tinere:

tinere:mandamus,quatenus ſi vobis conſtiterit prædictos canonicos indulgentiam, quam habent de certo canonicorum numero,non ſeruaſſe, & aliquem vltra cõſtitutum numerum in canonicum auctoritate propria recepiſſe: cùm nobis legẽ imponere non debeant,quam ipſi negligunt obſeruare, latam in ipſos excommunicationis ſententiam à prædicto archiepiſcopo tamdiu denũcietis ſublato adpellationis obſtaculo ſeruandam, donec ſæpe dictum magiſtrum recipiant in canonicum,& ea,quæ ad canonicatum pertinent:cum ſtallo chori & loco capituli ei ſtudeant adſignare.

[*Pro dilecto filio magiſtro R. Audoen. qui apud ap ſed. moram feciſſe dignoſcitur longiorem, nec adhuc erat competens beneficium eccleſiaſticum aſſecutus, licet ad ipſum eſſet idoneus obtinendum Ven. f. n.

I DEM Biſuntineñ. archiepiſcopo.

Non beneficiatus habens ſufficiens patrimonium, ad ſacros legitimè promouetur.

CAPIT. XXIII.

TVis quæſtionibus reſpondemus,quòd clericos in minoribus ordinibus cõſtitutos de patrimonialibus bonis habẽtes,vnde poſſint congruè ſuſtentari, & ſi nondum fuerint beneficium eccleſiaſticum adſecuti; dummodo aliud canonicum non obſiſtat,ad ſuperiores poteris ordines promouere.

I DEM epiſcopo Zamoren.

Abſenti poteſt conferri beneficium alio mediante, nec refert vtrum abſens inueſtiatur per perſonam mediam, vel perſona media inueſtiatur pro abſente. h. d. coniungendo vtrumque intellectum. Et eſt caſus not. & quotidie practicatur.

CAP. XXIIII.

ACcedens ad apoſtolicam ſedem. & infra. Inquiſitioni.t.t. r. quòd clericus abſens per alium vel alius magis, pro ipſo poterit de beneficio eccleſiaſtico inueſtiri.*

*Vide.l qui mihi donatum per Bar.ff.de dona.

I DEM Treceñ. epiſcopo.

Si ad vnum canonicatum & præbendam duo ſunt recepti ſimpliciter, receptio non tenet, etiam interueniente apoſtolica auctoritate. hoc dicit: & eſt notabile cap. quare tene ſemper menti. & nota ipſum.

Ex 4.compilat.

CAP. XXV.

DIlecto filio P. ſanctæ Prudentianæ presbytero cardinali cellerario Treceñ.& R procuratori tuo auditore conſeſſo,idem cellerarius propoſuit corã eo, quòd cum in manibus Remeñ.archiepiſcopi tunc apo.ſe.le. intenderetis prouidere G. nepoti ſuo in Treceñ.eccleſia præbendã, quam ibi obtinebat, liberaliter reſignauit, dictus legatus præfatum G. & eundẽ cellerarium in canonicos Treceñ.inſtituit,& ambobus idẽ capitulum Treceñ.ſtallum in choro,& locum in capitulo,& idẽ archiepiſcopus ſupradictæ præbendæ fructus diuidẽdos communiter

muniter adſignarunt, donec idem G integrum eſſet præbendale ſtipẽdium adſecutus: [*& infra.] Quorum receptionem procurator generalis præd. tui in partibus Conſtantinopolitanis tunc agentis poſtmodum adprobauit. Dictus quoq; cellerarius lectionem & euangelium in hebdomada ſua legiſſe dignoſcitur, & tam decani quàm epiſcopi electioni & aliorum negociorum tractatibus ſicut canonicus Treceñ. interfuit, & domum quandam per capitulũ memoratũ obtinuit, quæ non niſi canonico conſueuerat adſignari: tuq; cum ad eandem acceſſiſſes eccleſiam conſecratus, eũ cum canonicis aliis ad oſculum recepiſti, cum tunc non niſi canonici ad oſculum admittantur: & eidem ſuper prædictis non mouiſti per biennium quæſtionẽ, propter quod petiit, vt te ab ipſius ſuper hoc moleſtatione indebita cõpeſcere dignaremur: [†& infra.] Procurator tuus propoſuit ex aduerſo, quòd ad vnicum ius ſpirituale, quod vacabat ibidẽ, inſimul duos canonicos inſtituere prædicto legato non licuit. nam ſi duo vnicam prębẽdam haberent, id eſſet contra Turonen. concilium, quod præbendarum inhibet ſectionẽ. Si verò duobus receptis, vni tantũ præbenda daretur, ſub expectatione alius contra Lateranen. concilium remaneret. Prætera licet in eccleſia, in qua nõ eſt certus numerus præbẽdarum, nulla etiam vacante in canonicum quis poſſit adſumi, cũ intelligatur ad quòddã ius eligi, quod ex electorũ adſenſu de nouo creatur, & cum electo in canonicum naſcitur, & deſinit cum defuncto: in eccleſia tamẽ, quæ determinatum habet numerum præbẽdarum, vno indiuiduo iure vacante, duo ſimul eligi nõ poſſunt ad illud, eo quòd huiuſmodi ſpiritale ius diuidi ſeu communicari nequeat inter eos, quanquam interdum hi, ad quos ſpectat electio, de communi adſenſu augmentare valeant numerum præbendarum quoddam ius ſpirituale de nouo creando, niſi fortè ſtatutum aliquod obuiaret, quod eſſet iuramento firmatum, vel cui ſed. apo. cõfirmatio acceſſiſſet, huiuſmodi clauſula prohibitionis adiecta, vt ſi quicquam contra id fieret, non valeret: propter quod inſtitutionẽ pręfatam nullam fuiſſe dictus adſeruit procurator, cum in Treceñ. eccleſia certus ſit præbendarum numerus quem capitulũ vel legatus augmentare minimè intendebat, vel ius aliquod de nouo creare. Vnde dictum cellerarium ad reſtitutionem eorum, quæ ratione prædictæ inſtitutionis tenebat, ſententialiter duximus condemnandum, ei ſuper præbenda ipſa vel eius parte ſilentium imponentes: Ita quòd per hoc prædicto G. nullum præiudicium generetur: cum res inter alios acta regulariter aliis non obſiſtat.

[*In eos qui contra venire præſumerent excommunicationis ſententia promulgata.]

[†Verùm

[Verùm dictus R. procurator tuus propoſuit exaduerſo quod cum dictus Celerarius præbendam ſuam in præfati archiepiſcopi Remen. manibus reſignaſſet, ipſe de medietate vna dictum Celerarium inueſtiuit.]*

IDEM.

De vna præbenda vacante, poſſunt fieri duæ, ſi eius ſuppetant facultates, aliàs diuidens integrare tenetur.

CAPIT. XXVI.

VAcante quadam præbenda in eccleſia tua, duas ex ea conſtituens, ad illas de conſenſu capituli tui duos canonicos adſumpſiſti: quorũ altero viam vniuerſæ carnis ingreſſo, præbendam, quam defunctus habuerat, quidam clericus nomine Hippolytus fuit auctoritate ſe. apo. adſecutus. Verùm cùm idem Hippolytus te ſuper integritate præbẽdæ, per quaſdam noſtras literas inquietet, & alius idem ius aduerſus te, ſe habere proponat, quid facere debeas requiſiſti. Super quo ſic duximus reſpondendum, quòd cùm Turoneñ. ſtatuta conci. ſectionem inhibeant præbendarum, teneris vtrique de his, quæ vacare contigerit, integrare præbendam, niſi rationabili cauſa de vacante præbenda ſupradicta duæ fuerint conſtitutæ, ac tot ſint vtriuſque prouentus, quòd per vtramque ſit vtrique prouiſum in beneficio competenti.

Idem Vercelleñ. epiſcopo.

Si papa mandat capitulo, vt aliquem in canonicum recipiant, & præbendam (ſi qua vacat) conferant, ſi de mandato ſcientes alij conferūt, coguntur primum recipere, & de reditibus eccleſiæ loco beneficij prouidere, donec præbendam habeat.

CAPIT. XXVII.

DIlectus filius G. clericus nobis expoſuit conquerendo, ꝙ cùm pro eo ad Nouarieñ. capitulum mandatum apoſtolicum miſiſſemus, vt eum in canonicum reciperent & in fratrem, præbendam (ſi qua tunc vacabat) conferentes eidem: [* & infra.] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd in Nouarieñ. eccleſia præbenda vacaret tempore quo eiuſdem eccleſiæ canonici noſtras literas receperunt: cùm eam alij in eluſionem mandati noſtri duxerint conferendam, eundem clericum ſi non habet ſufficiens beneficium eccleſiaſticum, in canonicum recipi facias, & ſibi de reditibus eccleſiæ ſingulis annis aſſignari prouentus, donec ei ſit in beneficio præbendali prouiſum.

[Ipſi non ſolum mandatum Apoſtolicum noluerunt adimplere, verū etiam præbendam vacantem, quam mandauimus illi conferri, alij præſumpſerunt aſsignare. Vnde petebat à nobis vt quod de ipſo incœperamus, exequi dignaremur. Magiſtro autem G. G. Nouarien. eccleſiæ procurator proponebat econtra quod cùm in illa eccleſia nulla vacaret præbenda: prædictus clericus ad apoſt. ſed. accedens falſo in eccleſia ipſa ſuggeſſit vacare præbendam*

dum, & ad ſuggeſtionem falſam per ſurreptionem ſuam literas impetrarat. Vnde cum mendax precator carere debeat impetratis, penitus idem procurator ab impetitione ipſius eccleſiam poſtulabat abſolui. Cùm igitur coram dil. fi. n. G. S. GG. ad velum aureum diaco. card. quem eiſdem dedimus auditorem ſuper his diutius litigarent, & idem cardin. quæ fuerunt propoſita coram eo retulit diligenter.

IDEM in concilio generali.

Habens perſonatum, vel beneficium curatum, ſi ſecundò tale receperit, vacat primum: quòd ſi retinere contenderit, etiam ſecundo priuabitur hoc primò. Et is, ad quem ſpectat beneficij curati collatio, licitè confert ſtatim cùm inſtitutus aliud recepit: & ſi intra ſex menſes non conferat, deuoluitur ad alium collatio, & aliter punitur. hoc ſecundo. Cùm ſublimibus verò & literatis perſonis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium ſolus papa diſpenſat. hoc tertio. Hoc dicit iſtud cap. vtile & famoſum.

CAPIT. XXVIII.

De multa prouidentia fuit in Lateranen. concilio prohibitum, vt nullus diuerſas dignitates eccleſiaſticas, vel plures eccleſias parochiales reciperet contra ſacrorum canonum inſtituta, alioquin recipiens, ſic acceptum amitteret, & largiendi poteſtate conferens priuaretur. Quia verò propter præſumptiones & quorundam cupiditates, nullus hactenus aut rarus de prædicto ſtatuto fructus prouenit: nos euidentius & expreſſius occurrere cupientes. Præſenti decreto ſtatuimus, vt quicunque receperit aliquod beneficium curam habens animarum adnexam, ſi prius tale beneficium habebat, eo ſit ipſo iure priuatus: & ſi fortè illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur. Is quoque, ad quem prioris ſpectat donatio, illud poſt receptionem alterius liberè conferat, cui meritò viderit conferendum: & ſi vltra ſex menſes conferre diſtulerit, non ſolum ad alios ſecundum Lateranen. concilij ſtatutum eius collatio deuoluatur, verum etiam tantũ de ſuis cogatur prouentibus in vtilitatem eccleſiæ, cuius eſt illud beneficium adſignare, quantum à tempore vacationis ipſius cõſtiterit eſſe perceptum. Hoc idem & in perſonatibus eſſe decernimus obſeruandum: addentes vt in eadem eccleſia nullus plures dignitates, aut perſonatus habere præſumat, etiam ſi curam nõ habeant animarum. Circa ſublimes tamen & literatas perſonas, quæ maioribus beneficiis ſunt honorandæ: cùm ratio poſtulauerit, per ſedem apoſtolicam poterit diſpenſari.

priore iſto quod factum eſt ſub Alexan. 3.

IDEM in eodem.

Concilium prouinciale à beneficiorum collatione ſuſpendit eos, qui poſt ſecundam correptionem indignis beneficia conferunt: prouidet etiam quis interim beneficia conferat, & illam ſuſpenſionem relaxat ſolus papa, vel ſolus patriarcha.

CAPIT. XXIX.

Graue

GRaue nimis eſt & abſurdum, quòd quidam eccleſiarũ prælati, cùm poſſint viros idoneos ad eccleſiaſtica beneficia promouere: adſumere non verẽtur indignos, quibus nec morum honeſtas, nec literarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum, non iudicium rationis: vnde quanta eccleſiis damna proueniant, nemo ſanæ mẽtis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, præcipimus, vt prætermiſſis indignis, idoneos adſumant, qui deo & eccleſiis velint & valeant gratum impendere famulatum: fiatque de hoc in prouinciali concilio diligens inquiſitio annuatim: ita, vt qui poſt primam & ſecundam correptionem fuerit repertus culpabilis, à beneficiis conferendis per ipſum concilium ſuſpendatur, inſtituta in eodem concilio perſona prouida & honeſta, quæ ſuſpenſi ſuppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipſum circa capitula, quæ in his deliquerint, obſeruetur. Metropolitani verò delictum, ſuperioris iudicio relinquatur ex parte concilij nunciandum. Vt autem hæc ſalubris prouiſio pleniorem conſequatur effectum: huiuſmodi ſuſpenſionis ſententia præter Romani pontificis auctoritatem, aut proprij patriarchæ minimè relaxetur, vt in hoc quoque quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur.

Conſti.xxx.

Idem in eodem.

Rector eccleſiæ, non obſtante conſuetudine epiſcopi, vel patroni, debet de reditibus eccleſiæ ſufficientem habere portionem. h.d. vſque ad. §. qui verò.

CAPIT. XXX.

EXtirpandæ conſuetudinis vitium in quibuſdam partibus inoleuit, quòd ſcilicet parœcialium eccleſiarum patroni, & aliæ quædam perſonæ prouentus ipſarum ſibi penitus vindicantes, presbyteris earum ſeruitiis deputatis, relinquunt adeò exiguam portionem, quòd ex ea nequeant congruè ſuſtẽtari. Nam (vt pro certo didicimus) in quibuſdam regionibus parœciales presbyteri pro ſua ſuſtentatione non obtinẽt, niſi quartam quartæ, id eſt, ſextamdecimam decimarum. Vnde fit, vt in his regionibus penè nullus inueniatur ſacerdos parœcialis, qui vllam vel modicam habeat peritiam literarum. Cùm igitur os bouis ligari non debeat triturantis: ſed qui altario ſeruit, de altari viuere debeat: ſtatuimus vt (conſuetudine qualibet epiſcopi vel patroni, ſeu cuiuſlibet alterius non obſtante) portio presbyteris ipſis ſufficiens adſignetur.

Deut. 25.
1.Cor.9.

Priuatus eſt parœciali eccleſia rector in ea non reſidens, niſi ſit annexa dignitati vel præbendæ: quo caſu debet ibi habere perpetuum vicarium. Et in fine prohibet in fraudem rectoribus de ipſius prouentibus penſionem in beneficium dari. h.d. Vel ſic: Non reſidens in eccleſia parœciali, vel non ponens vicarium, quando eſt adnexa beneficio maiori, priuatus eſt ea. hoc dicit.

Qui

Qui verò paræcialem habet eccleſiam, non per vicarium, ſed per ſeipſum illi deſeruiat in ordine, quem ipſius eccleſiæ cura requirit, niſi fortè dignitati vel præbendæ paræcialis eccleſia ſit adnexa: in quo caſu concedimus, vt qui talem habet præbendam vel dignitatem, cùm oporteat eum in maiori eccleſia deſeruire, in ipſa eccleſia paræciali idoneum & perpetuum habeat vicarium canonicè inſtitutũ, qui (vt prædictum eſt) congruentem habeat de ipſius eccleſiæ prouentibus portionem: alioquin illa ſe ſciat auctoritate huius decreti priuatum, liberè alij conferenda, qui velit & poſſit, quod dictum eſt, adimplere. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de prouentibus eccleſiæ, quæ curam habere debet proprij ſacerdotis, penſionem alij quaſi pro beneficio conferre præſumat.

IDEM in eodem.

Non debent religioſi eccleſias vel decimas à laicis ſine diœceſanorum conſenſu recipere, excommunicatos, vel interdictos ad diuina admittere. in eccleſiis quoque, quæ ad eos non pleno iure pertinent, inſtituere vel deſtituere, ſed præſentabunt diœceſanis ad eas viros idoneos.

CAPIT. XXXI.

IN Lateranenſi concilio noſcitur fuiſſe prohibitum, ne quilibet regulares, eccleſias ſeu decimas ſine epiſcoporum cõſenſu de manu laici præſumant accipere, nec excommunicatos, vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad diuina. Nos autem id fortiùs inhibentes, tranſgreſſores digna curauimus animaduerſione punire, ſtatuentes nihilo minus, quatenus in eccleſiis, quæ ad ipſos pleno iure non pertinent, iuxta eiuſdem concilij ſtatuta epiſcopis inſtituendos presbyteros repræſentent, vt illis de plebis cura reſpõdeant: ipſis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant cõpetentem, inſtitutos verò remouere non audeant epiſcopis inconſultis. Sanè adiicimus, vt illos repræſentare procurent, quos vel conuerſatio notos reddit, vel commendat probabile teſtimonium prælatorum.

Honorius.iij. abbati & priori ſanctæ Genouefæ.

Abſens in theologiæ ſtudio, fructus beneficiorum ſuorum percipit in abſentia, ſed quotidianas diſtributiones non. Ex 5.compil.

CAPIT. XXXII.

LIcet vobis direxerimus ſcripta noſtra, vt magiſtro N. Eboracen. archidiacono in ſacra pagina cupienti ſtudere prouentus ſuos eccleſiaſticos faceretis integrè miniſtrari. Noluimus tamen, vt quotidianas diſtributiones, quæ tantum reſidentibus in eccleſiis, & his, qui interſunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.

IDEM

IDEM Veſprimen̄. epiſcopo.

Propter paupertatem præbendarū eccleſiæ cathedralis poſſunt eis adnecti capellæ, reſeruata ipſarum presbyteris congrua portione.

CAP. XXXIII.

EXpoſuiſti nobis, quòd eccleſiæ tuæ canonici deminuta ipſorum prouiſione à tempore concilij generalis, cum eis ex tunc non fuerint ad eorum ſuſtentationem conceſſæ capellæ, ſicut antè fieri conſueuit, de reditibus præbendarum ſuarum nequeunt ſuſtentari. [*& infra.] Si euidens neceſſitas vel vtilitas exigat præbendas, eccleſiæ tuæ poteris de capellis in perpetuum adnectendis eiſdem (ſicut diſcretione præuia expedire videris) augmentare, reſeruata congrua capellarum presbyteris portione.

*[*Propter quod plures ipſorum eadem eccleſia relicta in eius ſeruitio et clericatus coguntur opprobrium aliorum ſe obſequiis mancipare. Vnde humiliter ſupplicaſti, vt de capellis eiſdem prouiſionem eorundem ampliare & noſtra tibi permiſſione liceret. Quia verò per hoc ſtatutis eiuſdem concilij derogaretur, quæ ſeruare volumus inconcuſſe, te in hac parte nequiuimus exaudire. Verum illorum paupertati paterno compatientes affectu, & tibi prout expoſcit tuæ deuotionis meritum gratiam facere cupientes fi.t de qua plenam fiduciam obtinemus p. auc.m.q.]*

IDEM epiſcopo, & priori, & archidiacono Herforden̄.

Licet eccleſia ex donatione laici beneficium conferat, tenet illius beneficij impetratio, de hoc mentione non habita.

CAPIT. XXXIIII.

DIlectus filius G. clericus nobis propoſuit, quòd cū decano & capitulo Andegauen. preces direxerimus & præcepta, vt ipſum quā citò facultas ſe offerret, in canonicum reciperent & in fratrem, vobis ſuper hoc executoribus ſibi datis: quia decani & capituli procurator excipiēdo propoſuit literas nō valere, pro eo quòd in eis mentio non fiebat, quòd præfatus decanus ex donatione regis præbendarum eiuſdem eccleſiæ collationem haberet: vos mandati noſtri executores non eſſe interloquendo dixiſtis: & ſic duę præbendæ, quæ medio tempore vacauerunt, aliis ſunt collatæ: [†& infra.] Mandamus, quatenus occaſione huiuſmodi (quam reputamus friuolam) non obſtante, mandatum noſtrum exequi procuretis.

[†Et dictus clericus occaſione huiuſmodi quam vos malitioſè recepiſſe videmini, remanſit hactenus ſua prouiſione fruſtratus, propter quod idem ad noſtram audientiam appellauit, appellationi cuius dicimini detuliſſe. Nolentes igitur vt ſæpedictus clericus ſit fruſtratus, à nobis literarum noſtrarum commodo vlterius ſuſpendatur, vobis firmiter]

Gregorius. ix. Argentinen̄. epiſcopo.

Pueri & aliàs beneficiati non ſunt idonei ad beneficia conſequenda. h. d. inhærendo verbis literæ.

CAPIT. XXXV.

Super

SVper inordinata ordinatione: & in infra. Cùm autem illi ſint in eccleſijs idonei reputandi, qui ſeruire poſſunt & volunt in ipſis: Conſult. t. t. reſpond. quòd pueri & beneficiati qui non poſſunt in eadem eccleſia deſeruire, in ea non debent idonei reputari.

IDEM archiepiſcopo & magiſtro R. Turoneñ.

Pro vnius præbendæ integratione, alia diuidi non debet.

CAP. XXXVI.

CVm cauſam, quæ inter Aurelianeñ. epiſcopum, & I. de Bleſis canonicum ſanctæ Crucis, ſuper integratione præbendæ ipſius canonici vertebatur, vobis duxerimus committendam: & infra. Conſultationi tuæ t. reſpond. quòd noſtræ intentionis non exiſtit, vt pro integratione prębendæ ſupradicti canonici, præbenda de nouo aliqua ſcinderetur.

IDEM.

Clerici ignobiles & non eminentis ſcientiæ, propter hoc non debent à præbendis repelli, etiam in eccleſia quæ tales admittere non conſueuit.

CAP. XXXVII.

VEnerabilis frater noſter Portueñ. epiſcopus ſupplicauit, vt cùm quandam præbendam, quæ in Argentineñ. eccleſia tamdiu vacauerat, quòd donatio eius erat ad ſedem apoſtolicam deuoluta, I. clerico contulerit, dum in illis partibus legationis officio fungeretur, ſuam collatione benigno proſequeremur affectu. verùm procurator Argentini capituli propoſuit ex aduerſo, quòd idem capitulum hoc audito conſuetudinem allegans antiquam inuiolabiliter obſeruatam, iuxta quam nullum, niſi nobilem & liberum, & ab vtroque parente illuſtrem, honeſtæ conuerſationis, ac eminentis ſcientiæ, in ſuum conſortium hactenus admiſerant: ne contra hoc fieret (maximè cùm nulla tunc præbenda vacaret, antequam monitorias vel executorias literas recepiſſet) ad ſedem apoſtolicam adpellauit: & infra. Nos igitur attendentes quòd non generis, ſed virtutum nobilitas, vitæque honeſtas, gratum deo faciunt, & idoneum ſeruitorem, ad cuius regimen non multos ſecundum carnem nobiles & potentes elegit, ſed ignobiles ac *Rom. 12.* pauperes: eo quòd non eſt perſonarum acceptio apud ipſum, *Galat. 2.* & vix ad culmina dignitatum (nedum ad præbendas) viri e- *Epheſ. 6.* minentis ſcientię valeant reperiri, exceptiones huiuſmodi non *Coloſſ. 3.* duximus admittendas: & infra. Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit prædictam præbendam vacaſſe, quando ipſam dicto I. epiſcopus contulit memoratus, ipſum ad eam recipi faciatis.

IDEM.

Si mandatur prouideri in eccleſia, non poteſt de eccleſia prouideri.

CAP. XXXVIII.

CVm olim priori ſanctæ M. dederimus in mandatis, vt Gu. diacono in aliqua eccleſia ciuitatis vel diœce Luc. auctoritate apoſtolica prouideret: idem præfatum Gu. eccleſiæ ſancti Pe. de vico rectorem auctoritate huiuſmodi niſus eſt deſignare: in qua rector ab eiuſdem eccleſiæ clericis eligi conſueuit, excommunicationis ſententiam nihilo minus proferens in rebelles. Cum igitur mandatum huiuſmodi ſe ad talia non extendat, nec ad rectoriā vel dignitatem noſtra feratur intentio, cùm pro ſimplici beneficio iuſſio noſtra manat: mandamus, quatenus tam inſtitutionem huiuſmodi, quàm excommunicationis ſententiam propter hoc latam denuncies non tenere.

DE CLERICO AEGROTANTE VEL DEBILITATO.

TIT. VI.

a de Vberueteri.

Gregorius Candido epiſcopo [a] Vrbeuetañ.

Clericus infirmus integrè percipit fructus beneficij ſui.

CAP. I.

lib 2. ep. 5. Gregor. vbi extat integra.

CVm percuſſio corporalis: [& infra] F. tuam hortamur, quatenus latorem præſentium ad percipienda quæ conſueta ſunt ab eccleſia tua, ægritudo ſua non debeat impedire. Quia ſi alij eius eſſent exemplo deterriti, fortè non poſſet, qui militaret eccleſiæ, inueniri: ſed ſecundum eius ordinē quæcunque ei ſi ſanus eſſet, poterant miniſtrari, de ipſa exiguitate, quæ eccleſiæ poteſt accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti.

b Iccellenſ. archiep.

Eugenius papa.[b]

Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis eſt abſciſſa, miſſam non celebrat ſed cæteris ſacerdotalibus fungi poteſt.

CAP. II.

PResbyterum, cuius duos digitos cum medietate palmæ à prædone abſciſſos ſignificaſti, miſſam non permittimus celebrare: quia nec ſecurè propter debilitatem nec ſine ſcandalo propter deformitatem membri hoc fieri poſſe confidimus.

Ipſum autem cæteris officijs ſacerdotalibus fungi minimè prohibemus.

c P. 5. ad aures.

Lucius tertius.[c]

Si rector eccleſiæ ſit leproſus, dandus eſt ei coadiutor.

CAP. III.

DE rectoribus eccleſiarum lepræ macula vſque adeò infectis, quòd altari ſeruire non poſſunt, nec ſine magno ſcandalo eorum, qui ſani ſunt, eccleſias ingredi: Hoc volumus te

tenere,

teneret, quòd eis dandus eſt coadiutor, qui curam habeat animarum: & de facultatibus eccleſiæ ad ſuſtentationem ſuam congruam recipiat portionem. Clemens tertius.

Si rector eccleſiæ ſit leproſus, ab adminiſtrationis officio remouetur, ſed de bonis eccleſiæ ſuſtentatur. CAP. IIII. Ex 2. compilat.

TVa nos duxit ſ. conſulendos: & infra. De ſacerdote, qui diuino iudicio lepræ morbo repercuſſus in parœciali eccleſia prælationis officio fungitur: Dicimus quod pro ſcandalo & abominatione populi, ab adminiſtrationis debet officio remoueri, ita quòd iuxta facultates eccleſiæ ſibi neceſſaria, quãdiu vixerit, miniſtrentur.

Innocentius iij. Arelaten. archiepiſcopo.

Epiſcopo qui propter morbum incurabilem paſtorale officium exercere non poteſt, dandus eſt coadiutor. CAP. V Ex 3. compilat.

EX parte tua fuit propoſitum, quòd cùm Auraſienſis epiſcopus graui morbo & incurabili fere per quadriẽnium laborauit, ita quòd paſtorale officium non poteſt vllatenus exercere: princeps terræ illius, ac ciues ciuitatis eiuſdem à te poſtulant inceſſanter, vt ipſis (cùm ſis metropolitanus eorum) ſtudeas prouidere. Verùm cùm ipſum ad ceſſionem compellere non poſſis, nec debeas vllo modo, nec afflicto afflictio ſit addenda, imò potius ipſius miſeriæ miſerendum, eo quòd idem vir bonus extiterit, & eccleſiam ſalubriter ſibi cõmiſſam gubernauerit: nos volentes tam epiſcopo, quàm eccleſiæ prouidere: mandamus, quatenus illi coadiutorem adſocies virum prouidum & honeſtum: per quem tam epiſcopo, quàm populo vtiliter conſulatur. Honor. iij. epiſcopo Auerſan. Ex 5. compil.

Breue eſt, & non ſummatur. CAP. VI.

COnſultationibus: & infra. Archidiacono autem, quẽ morbo paralytico laborantem officium linguæ adſeris amiſiſſe, coadiutor eſt merito adhibendus.

DE INSTITVTIONIBVS.

TIT. VII.

Ex concilio Arelatenſi.

Numerus clericorum debet inſtitui in eccleſiis collegiatis, ſecundum facultatem ipſarum. Ex 2. compilat.

CAP. I.

NOn amplius ſuſcipiantur in monaſterio monachorum, aut clericorum, ſeu etiam puellarum, quàm quot ſe regere de bonis eccleſiæ abſque penuria poſſint.

[a]Eugenius. a al. Celeſtin. 3.

Laici in canonicos non poſſunt inſtitui.

CAP. II.

IN eccleſia veſtra certum numerum canonicorũ (ſicut nobis innotuit) communiter inſtituere curauiſtis: [& infra] Cũ laici non debeant in canonicorum numero cõputari, nec vos

debeatis differre, quo minus ſtatutum numerum de alijs clericorum perſonis idoneis suppleatis: tales ad ſupplendum numerum inuenire curetis, per quos deo in diuinis officijs per eccleſiaſticos ordines congruè ſeruiatur.

[†*Et inſtitutionem veſtram religione firmare iuramẽti. Vnde quia illo numero ſucceſſu temporis diminuto, in dubitationem deducitis vtrũ ipſum de inſtitutione canonicorum ſupplere poſsitis, cum laicis computatis qui in eccleſia veſtra canonicorum titulo numerantur, ſtatutus numerus ſit impletus, vt hac ambiguitas à veſtris cordibus auferatur, nobis videtur quod*]

Alexander tertius Cantuarien. archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis.

Ex 1. compil.

Inſtitutio beneficiorum ſpectat ad epiſcopos, vel eorum officiales.

CAP. III.

EX frequentibus querelis didicimus in partibus veſtris conſuetudinem prauam à multis retro temporibus inualuiſſe, quòd clerici eccleſiaſtica beneficia ſine conſenſu epiſcopi diœce. vel officialium ſuorum (qui hoc de iure poſſunt) recipiunt, minus quàm deceat cogitãtes, quomodo id à patrum ſanctorum eſt inſtitutionibus alienum, & eccleſiaſticæ contrarium honeſtati. Vnde cùm tu frater archiepiſcope, ex officio tibi commiſſo, tam iniquam conſuetudinem de prouincia tua velis (ſicut debes) radicitus extirpare, *tã in illos, qui eccleſiaſtica beneficia taliter occupata ſcienter detinẽt, quàm in eos, qui de cætero occupare præſumpſerint, excommunicationis ſententiam protuliſti. Nos itaque eandem ſententiam ratam habentes, & eam auct. apoſt. confirmantes: mandamus, quatenus clericos ipſos, qui ipſam ſententiam incurrerint, niſi congruè ſatisfecerint, abſoluere minimè præſumatis.

Vide l. omnes. C. de decu. li. x.

Clemens iij clero Conſtantino.

Vltra facultates non debet quis inſtitui inuitis clericis eccleſia.

CAP. IIII.

AVctoritate apoſtolicæ ſedis: & infra. Statuimus inſuper, vt nullus in eccleſijs veſtris vltra quàm facultates earum ſuſtineant, vobis inſtituatur inuitis.

Innocentius tertius ſancti Marcelli, & ſanctæ Suſannæ cardinal. apoſtoli. ſedis legat.

Ex 3. compilat.

Cùm in eccleſijs oportet extraneos inſtitui non debent inſtitui clerici certæ originis tantum, ſed vndecunque ſint, dum tamen ſint idonei.

CAP. V.

AD decorem: [†& infra.] Sicut noſtris auribus eſt ſuggeſtum, Conſtantinopolitanus patriarcha aliarum nationum clericos ſpernens, Venetos tantum in Conſtantinopolitanis eccleſijs ſatagit collocare, non attendens quòd in omni gente, qui facit iuſtitiam, acceptus eſt deo, nec ſanctuarium dei conuenit

Act. 10.

uenit iure hæreditario poſſideri. Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, vt viros literatos *& aliàs idoneos vndecũque originem duxerint, in prædictis eccleſijs, & maximè in maiori inſtruere non poſtponat, alioquin indignum ſe reddet, vt vos aliarum clericos nationum ad eius obedientiam cõpellatis. Nec diſſimulare poteſtis, quin hoc noſtris auribus intimetis, vt ex hoc ipſo an verum ſit, quod ſuper hoc Venetis dicitur promiſiſſe, conijcere valeamus.

*Literati ita debent recipi in canonicos ſicut nobiles: vt no in l. ſocietatem in gl. ff. pro ſo.

[†*Et commodum tam eccleſiæ S. Sophiæ quàm aliarum eccleſiarum, quæ ſunt in vrbe Conſtantinopolitana conſtructæ noſcitur pertinere, vt literati viri & honeſtate morum perſpicui de quibuſlibet mundi partibus venientes inſtitui debeant in eiſdem. Verum*]

IDEM Helien. epiſcopo, & archidiac. Noruicen.

Inſtitutiones & cuſtodiæ poſſunt de iure ſpeciali ad non epiſcopum pertinere, & pendente lite cum diœceſano defenditur in poſſeſſione. hoc dicit. Vel ſic: Si poſſidet ius inſtituendi is, ad quem de iure communi non ſpectat, pendente iudicio proprietatis in poſſeſſione defenditur.

CAP. VI.

CVm veniſſent ad apoſt. ſe. archidiaconus Richimundię, & procuratores Eboracen. archiepiſcopi, ex parte archiepiſcopi fuit propoſitum, quòd inſtitutio perſonarum & cuſtodia eccleſiarum vacantium ad eum in diœce. ſua ſpectat, tam de iuriſdictione communi, quàm de conſuetudine generali. verùm qui tam prædeceſſores ipſius quibuſdam archidiac. Richimũdiæ tam inſtitutionem, quàm cuſtodiam perſonaliter commiſerunt: [‡& infra.] Inter alia verò archidiac. ipſe reſpondit, ꝙ archiepiſcopus tam inſtitutiones, quàm cuſtodias, non perſonaliter archidiacono, qui tunc erat, ſed perpetuo de conſenſu capituli archidiaconatui reali conceſſione donauit. Cùm autẽ archidiaconatus ipſe in cõtinua poſſeſſione, tam iſtarũ, quàm aliarum libertatum multorum archiepiſcoporum & archidiaconorum temporibus extitiſſet, & archiepiſcopus ſine conditione qualibet conceſſiſſet ipſum eidẽ, poſt conceſſionem adſeruit, quòd ipſum cõceſſerat inſtitutionibus & cuſtodijs vacantium eccleſiarum exceptis. Ipſe verò timens, ne ſi negaret expreſſe, cùm nondum eſſet archidiaconatus poſſeſſionem adeptus, vel impediretur penitus factum eius, vel diutius differretur: reſpõdit quòd non ſolum de illo, ſed de omnibus reditibus ſuis faceret quod ſibi placeret: [§& infra] Nos igitur interlocuti ſumus archidiaconũ eſſe in plena libertatum eiuſdem archidiaconatus poſſeſſione tuendum, donec probatum legitimè fuerit ex aduerſo libertates ipſas archidiaconis ab archiepiſcopis perſonaliter fuiſſe conceſſas: cùm in hoc caſu tã ante, quàm poſt, & in ipſa etiã cõceſſione, archiepiſcopus eas retinere potuerit licitè tãquam ſuas, vel donec legitimè probatum

batum fuerit eaſdem libertates archidiaconum abiuraſſe. Sed in hoc caſu ſi conceſſio illa fuerit realis, archiepiſcopo nihil iuris vel vtilitatis accederet, quia nos vel ad petitionem Eboracen. eccleſiæ, vel per noſipſos ſuper hoc archidiaconatui conſulemus. Si ergo alterutrum ipſorum fuerit legitimè adprobatum, archidiacono ſuper libertatibus ipſis; ſi neutrum, archiepiſcopo ſilentium imponatur.

[Eas ſibi aliorum tempore retinentes, & liberè, ſicut ſpectabat ad eos, vtentes eiſdem. Itaque archiepiſcopus qui Ebor. eccleſiæ modò præeſt, VV. de Chiuilli quondam archidiac. Richem. illas ad preces inclytæ recordat. R. regis Anglorum de gratia ſpeciali conceſſit, & eo in epiſcopum poſt electo, ſibi retinuit tanquam ſuas. Ad hoc autem archid. Richem. reſpondit, quòd cùm inclytæ recordationis primus H. rex Angliæ apud Carleolum ſedem epiſcopalem vellet de nouo creari, quia ex hoc archid. Richem. lædebatur, rex ipſe à bo. me. T. archiepiſcopo Eboracen. humiliter poſtulauit, vt in recompenſationem cuiuſdam partis quæ ſubtrahebatur archidiaconatui memorato ei prædictas concederet dignitates. archiepiſcopus autem annuit dignitates precibus poſtulantis.]

[†Super hoc autem pars replicauit aduerſa, quòd ſi renunciatio vel abiuratio archidiaconatui non noceret, per hoc tamen eſſet archidiacono repetendi facultas adempta: ſed archidiaconus libertates illas ſe non repetere dicebat, cùm eis liberè ſicut prius, quando iter arripuit veniendi ad ſedem apoſtolicam, vteretur, & earum poſſeſſione gauderet. Sed & contra hoc iterum replicabatur, quòd idem archidiaconus in quadam eccleſia ſui archidiaconatus non per archiepiſcopum inſtitui poſtulaſſet, ſed talis inſtitutio pertinebat ad ipſum, etſi ipſe tunc ipſarum libertatum poſſeſſione gauderet. ad quod archiepiſcopus ipſe reſpondit, quòd per archiepiſcopum non inſtitui ſed confirmari potius poſtulauit, licet quòd ſeipſum inſtitueret, incongruum videtur.]

IDEM. epiſcopo Treceñ. & archidiac. Pariſienſi.

Is ad quem ſpectat collatio dignitatum, ſeipſum inſtituere non poteſt.

CAP. VII.

CVm ad noſtram: & infra. Illud autem nolumus vos ignorare, quòd poſtquam M. fuit abbas effectus, cuſtodiam de iure non potuit obtinere: quia cùm ratione abbatiæ ad ipſum pertineat donatio tam cuſtodiæ, quàm aliarum dignitatum, ac etiam præbendarum in eccleſia Patraneñ. cuſtodiam ipſam recipere non potuit à ſeipſo. Cùm inter dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis: ſed nec ab alio, cùm ius conferendi alius non haberet.

DE CONCESSIONE PRAEBENDAE, ET ECCLESIAE NON VACANTIS. TIT. VIII.

Gelaſius papa ad Ro.

Inſtitutus ſcienter in beneficium viuentis, deponendus eſt.

CAP. I.

QVi in viuorum ſacerdotum loco ponuntur, hoc ipſo ſunt ab eccleſiaſtica communione pellendi, quo ſe paſſi ſunt ſucceſſores viuis ſacerdotibus adhiberi.

Ex concilio Lateranen. cap.5.

Beneficia non vacantia concedi vel promitti non debent: & cùm vacauerint, concedi debent intra ſex menſes: quibus elapſis de epiſcopo ad capitulum, & è contra, demum ad proximum ſuperiorem deuoluitur collatio.

CAP. II

NVlla eccleſiaſtica miniſteria, ſeu etiam beneficia vel eccleſiæ tribuantur alicui, ſeu promittantur antequam vacent: Ne deſiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum & beneficium ſe crediderit ſucceſſurum. Cùm enim in ipſis etiam legibus gentilium inueniatur inhibitum, turpe eſt, & diuini plenum animaduerſione iudicij, ſi locum in eccleſia dei futuræ ſucceſſionis expectatio habeat, quam ipſi etiam gentiles condemnare curarunt. Cùm verò præbendas eccleſiaſticas, ſeu quælibet officia in aliqua eccleſia vacare contigerit, non diu maneant in ſuſpenſo, ſed intra ſex menſes perſonis, quæ dignè adminiſtrare valeant, conferantur. Si autem epiſcopus vbi ad eum ſpectat, conferre diſtulerit, per capitulum ordinetur. Quòd ſi ad capitulum pertinuerit, & intra præſcriptum terminum hoc non fecerit, epiſcopus ſecundum deum hoc cum religioſorum virorum conſilio exequatur. Vel ſi omnes forte neglexerint, metropolitanus de ipſis ſecundum deum abſque illorum contradictione diſponat.

Alexander tertius Eboracen archiepiſcopo.

Beneficia vacantia conferuntur non obſtante adpellatione illorum, quibus promiſſa fuerant antè, quàm vacarent.

CAP. III.

RElatum eſt auribus noſtris: & infra Conſultationi tuæ taliter reſpond. quòd cùm in Lateranenſi concilio promiſſiones factæ de eccleſijs non vacantibus, ſint caſſatæ: prætextu adpellationis eorum, qui dictis promiſſionibus innituntur, omitti non debet, quin eccleſiæ, cùm vacauerint, de perſonis idoneis ordinentur.

Ex 3. co[illegible]at.

Innocentius tertius præpoſito & capitulo Cameracen.

Si ſcribitur ei, ad quem ſpectat collatio, dato executore ad prouidendum per præſentationem literarum collatori factam adſicitur præbenda: ita quòd collatio alteri facta non tenet. hoc dicit ſecundum verum intellectum. vide c. ſi capitulo. eo. titu. in. vi.

CAP. IIII.

PRopoſuit nobis T. presbyter, quòd cùm C papa præ. noſter pro receptione ipſius in fratrem, & adſignatione præbendę ad donationem veſtram ſpectantis in eccleſia veſtra proximò vacatura mandatum apoſtolicũ vobis deſtinaſſet, decano Remenſi executore conceſſo, decanus ipſe vos contumaces inueniens: ipſum de prębẽda primò vacatura in eccleſia veſtra, quę ad donationem capituli pertinet, auctoritate apoſtolica inueſtiuit: [*& infra.] Sed cùm præbenda quæ ad donationẽ veſtrã ſpectabat in eccleſia Cameracen. vacaſſet, eam alij aſſignaſtis: [†& infra.] Idẽ [autem] præd. no. quod ab eodẽ decano factum fuerat, ratum volens haberi, collationẽ præbẽdæ factam à vobis penitus irritauit, & eum de ipſa per anulum inueſtiuit.

Licet autem intentionis noſtrę non ſit inueſtituras de vacaturis factas contra canonum inſtituta ratas habere, qui ſecundum plenitudinẽ poteſtatis de iure poſſumus ſupra ius diſpenſare: adtendentes tamen ꝙ idem presbyter non de vacatura, ſed de vacante per præd. no. fuit inueſtitus, vtpote quæ poſt caſſationem conceſſionis à vobis factæ intelligebatur vacare: mandamus, quatenus amoto ab ea præbenda quolibet detẽtore, eam ipſi cum plenitudine honoris canonici adſigneris.

*[*Sed cùm ipſe decanus morte præuentus, in negocio ipſo vlterius non potuiſſet procedere.]*

[†Cùm autem propter hoc idem presbyter ad eiuſdem prædeceſſ. noſtri præſentiam acceſſiſſet, ſicut ex literis eius nobis innotuit.]

IDEM P. ſanctæ M. in Via lata diac. car. apo. ſe. leg.

Semeſtre ad eligendum ſeu conferendum à iure præfixum non currit legitimè impedito, nec incipit currere, niſi à die notitiæ vacationis. hoc dicit. Et eſt textus multum allegabilis & quotidianus.

CAP. V.

QVia diuerſitatem corporum, diuerſitas ſæpe ſequitur animorum: [†& infra.] Conquerebatur inter cætera Eboracen. archiepiſcopus quòd cùm ad eum in eccleſia Eboracen. & alijs ſuis eccleſijs collatio pertineat præbendarum, tempore ſuſpenſionis ipſius, & poſtmodum etiam quidã præter eius auctoritatem ſe intruſerunt in ipſas: [‖& infra.] Mandamus, quatenus eos, qui præbendas vel dignitates eccleſię Eboracen. vel aliarum ad donationem eius ſpectãtes pręter auctoritatem acceperunt ipſius, ad eas reſignandas monitione præmiſſa per excommunicationis ſententiam & ſubtractionem aliorũ benefi-

beneficiorum non obſtante confirmatione a ſede apo. obtenta ſub forma communi, quæ confirmat beneficia & præbendas, ſicut iuſtè & pacificè poſſidētur: ad pel. re. compellas: Niſi fortè aliqui ea vel ſpeciali mandato apo. ſe. vel auctoritate Lateranen. concilij ab Eboracen. capitulo ſint adepti: Sic tamen, vt tempus ſuſpenſionis in ſex menſibus nullatenus computetur: cùm illa Lateraneñ. concil. conſtitutio contra negligentes tantum fuerit promulgata: & tunc ſi voluerit, non tamen valuerit archiepiſcopus ipſe in conferendis præbendis vti propria poteſtate, à qua & ſi fuerit ſua culpa ſuſpenſus, nō tamen ad ipſum capitulum ex illa culpa prębendarū erat donatio deuoluta: ſed ad illum tempore ſuſpenſionis illius præbēdarum donatio pertinebat, qui præter eius deſidiam & negligentiam poterat præbendas donare.* Tempus etiam quo ad apoſto. ſed. acceſſit, & apud illam permanſit, vel receſſit ab illa, intra ſex menſes nullatenus computetur. Semeſtre autem tempus non à tempore vacationis præbendarum, ſed notitiæ ipſius potius volumus computari.

Vide l. pupil. ff. de priu. cred. & l. grani ff. de his, qui no. infa.

[†*Ne plenitudo eccleſiaſticæ iuriſdictionis in plures diſpenſata vileſceret, ſed in vno potius collata vigeret, apoſto. ſed. dominus in beato Petro vniuerſarum eccleſiarum & cunctorum Chriſti fidelium magiſterium contulit & primatum: quæ retenta ſibi plenitudine poteſtatis ad implendum laudabilius officium paſtorale, quod in omnib. iam conſtituit, eam debitricem multos in partem ſolicitudinis euocauit, ſicut ſuum diſpenſans onus & honorem in alios vt nihil ſuo iuri ſubtraheret, nec iuriſdictionem ſuam in aliquo minoraret. Cùm autem ex ſuſceptæ auctoritatis officio tam ſingulis quàm ſingulorum mater iuſta petentib. Iuſtitiam nec poſſit nec debeat denegare: cum iuſtitia & iudicium ſit præparatio ſedis eius: nos qui ad eius regimen ſumus, licet immeriti vel inſufficienter aſſumpti, fratrib. & coepiſcopis noſtris ad nos clamantib. non poſſumus in iuſtitia non adeſſe, aut quod iuſtè poſtulauerint non audire. ne ſi fortè circa exhibendam eis iuſtitiam fuerimus inuenti remiſſi, ipſi quoque negligentes inueniantur in reddendis vicib. ſubditorum, & commiſſam noſtræ ſolicitudinis partem minus laudabiliter exequantur, ſi fortè quod abſit nos viderint vel declinare à iure, vel non audire iuſtitiam poſtulantes. Hac autem ratione diligenter inducti, venientem ad Apoſto. ſed. ven. f. n. Eboracen. archiepiſcopum benignè recepimus, & multiplices curauimus eius querelas audire.*]

[* *Et in hoc & in aliis iuri eius non modicum derogauerunt, quidam etiam in quaſdam abbatias dioc. Eboracen. poſt interpoſitam ad nos appellationem irrepſerant. qui ab eo nec confirmationis munus nec benedictionis gratiam poſtulauerunt. Volentes igitur eidem archiepiſcopo per tuæ ſolicitudinis induſtriam prouideri diſ. v. per apoſtolicam ſedem de fra. noſtrorum con*]

IDEM Baſilien. epiſcopo. & abba. ſanctæ Mariæ.

Non valent literæ ad beneficium impetratæ, quæ de alterius colorata facti poſſeſſione non faciunt mentionem. hoc dicit, ſecundum verum & communem intellectum. Et eſt textus multum allegabilis, & habet materiã quotidianam: Et fuit deciſio multum ſubtilis. CAP. VI.

CVM noſtris fuerit olim auribus intimatum, quòd prępoſitura eccleſiæ Lauſanen. tempore tanto vacaſſet, vt ſecundum ſtatuta Lateranen. conci. ad nos eſſet eiuſdem donatio deuoluta: epiſcopo & canonicis Lauſanen. mãdauimus, vt prępoſituram ipſam theſaurario Lauſan. conferrent, quibuſdã ſuper hoc executoribus deputatis: & infra. Verùm præfati epiſcopus & canonici literis receptis præpoſiturã prædictã non vacare dixerũt, quia licet ille, qui præpoſitus fuerat, in epiſcopum fuiſſet adſumptus, ad ipſam tamen præpoſiturã poſt conſecrationem ſuam denuo fuerat ab ipſis canonicis electus, & eam ſicut antea poſsidebat. Quod dicti executores dicẽtes contrarium eſſe iuri, ipſam præpoſituram de iure vacantẽ auct. apo. præfato theſaurario adſignarunt: [*& infra.] Auditor igitur ſuper hoc datus à nobis, de mandato noſtro decreuit, vt quòd à memoratis executoribus factum fuerat obtentu literarũ noſtrarum, eo quòd per falſi ſuggeſtionem, & veri ſuppreſsionẽ fuerant impetratæ, cùm præpoſitura illa non vacaret de facto: quia talis poſſeſsio plus habet facti, quàm iuris, haberetur irritum & inane. Nos verò ſententiam eiuſdem ratam habentes: mandamus, quatenus niſi prædictus epiſcopus ſufficiẽter oſtẽderit, quòd vel ex indulgentia ſed. apoſt. ſpeciali, vel ex alia iuſta cauſa & neceſſaria ſibi poſt conſecrationem ſuam præpoſitura conceſſa fuerit memorata, ipſum ad reſignationẽ ipſius (ſi ſponte noluerit) compellatis. * Deinde Lauſanen. capitulum ad conferendam eam theſaurario ſupradicto diligentius inducere procuretis.

*Vide. l. filius. §. inuitus. ff. de procura. & l. in nitũ & vtrobique Alex. ff. de ſcr. vib. præ.

[**In cuius præſentia cùm prædicta & alia fuiſſent per nuncium ſubdiaconi noſtri relata, nuncius partis aduerſæ propoſuit quod poſtquam dominus ſuus Sedun. epiſcopus, qui præpoſitus fuerat Lauſanen. fuit in epiſcopum conſecratus Lauſanen capitulum & præpoſituram illam iterum conceſſit habendam, in hoc vtilitatem eccleſiæ ſuæ necnon & antiquam vtilẽ ſuetudinem attendentes. Epiſcopus Lauſauen. videns eum plurimum con- & neceſſarium eccleſiæ ſuæ, quod à canonicis ſuis factum fuerat ſuper hoc approbauit: cui tanquàm præpoſito à canonicis etiam theſaurario eſt honor impenſus. Memoratus verò theſaurarius poſtmodum ad eccleſiam Ro. accedens, & ſupprimens omnia quæ tam fuerant ab epiſcopo quàm à canonicis acta nobis prepoſiturã illam vacare ſuggeſſit, quare ſuper aſsignanda præpoſitura ſibi literas impetrauit à nobis, quas nullis ex cauſis proponebat eſſe per veri ſuppreſſionem & falſi ſuggeſtionem obtentas: nuncius pro parte d. ſui Sedunen. vtilitatem, neceſsitatem, conſuetudinẽ allegãs, quæ theſau-*

raius

rarius ſuppreſſerat. Econtra verò partis aduerſæ nuncius proponebat & rationib. multis præpoſituram illam vacare monſtrabat, & vacantem theſaurario Lauſanen. auct. ſuperioris ad quam fuerat ſecundum ſtatuta conc. Latera donatio deuoluta, conceſſa ratione inſuper multiplici monſtrari conabatur: quòd dictus Sedun. epiſcopus ad præpoſituram Lauſan. à qua fuerat ad regimen epiſcopatus aſſumptus, poſt conſecrationem ſuam minime elegi potuiſſet, cùm ſuper hoc ei ſacrorum canonum inſtituta repugnent. dicebat etiã præpoſituram illam alia ratione vacare, eò quod illi quorum erat donatio eam aſſumpto in epiſcopum concedere præſumpſerunt, cùm ſecundum ſtatuta concilij prædicti, qui receperit, debeat quod contra ſacros canones accepit amittere, & qui dedit, largiendi poteſtate priuari. Oſtendebat etiam multis aſſertionib. quod pro ipſo Sedun. epiſcopo vtilitas conſuetudo & neceſſitas quas nũcius eius in cauſæ ſuæ ſubſidium allegabat minime faciebant: cum hæc potius mendicata ſuffragia, quàm ſuæ cauſæ vera ſubſidia videantur. Vnde nuncius eius petebat vt quod à ſupradictis iudicib. factum fuerat obtentu literarum noſtrarum dignaremur auc. ap. confirmare, & ab ipſa præpoſitura. d. Sedunen. epiſcopum amouere.]

IDEM archidiac. Richimundiæ.

Vbi conſtat beneficium collatum per habentem poteſtatem, per exceptionem abiurationis & renunciationis, non debet poſſeſſio retardari.

CAP. VII.

POſt electionẽ & confirmationẽ epiſcopi Elien. vacante archidiaconatu Richimũdiæ, quẽ tenuerat, Eboracen. archiepiſcopus eũ tibi propria liberalitate conceſsit, dans Eboracen. capitulo in mandatis, vt te in archidiaconũ recipere procurarent: cuius noluerunt mandato parere: quia præ. no. inter alia, quæ decano & capitulo Eboracen. ſuo priuilegio noſcitur indulſiſſe, ordinationẽ canonicorũ ſeu perſonarũ liberã eſſe decreuit, vt videlicet idonea & honeſta perſona, cui archiepiſcopus vacantẽ in eccleſia Ebora. præbendam vel dignitatẽ duxerit conferendam, ſecundũ antiquam ipſius eccleſiæ conſuetudinem præſentaretur decano & capitulo ſupradictis: & infra. Si quis contra conſuetudinem huiuſmodi in eccleſia ipſa eſſet per aliquẽ introductus, nec pro perſona, nec pro canonico haberetur. Quòd ſi archiepiſcopus intra terminum Lateranen. conci. ſecundũ formam præſcriptã perſonæ idoneæ non conferret, liceret decano & capitulo aucto. apo. iuxta eiuſdẽ cõci. ſtatuta conferre. Cum igitur in literis archiepiſcopi directis capitulo de decano mentio nullatenus haberetur, per cuius manũ debebas in capitulo inueſtiri, eius mandato extitit contradictũ: & infra. Ipſius igitur inſtitutione propter præmiſſas rationes à capitulo reprobata, ipſi intelligentes archidiaconatus donationẽ ad eos, tam aucto. Latera. conci. quàm indulti ſibi priuilegij deuolutã, R. de ſancto Cadmũdo illũ vnanimiter cõtulerunt, inueſtientes eundẽ de ipſo, & ſolenniter inſtallantes.

Proceſſu

Proceſſu verò temporis prǽfatus archiepiſcopus poſt reſignationem & abiurationem à te factam, & receptá ab ipſo, eidem R. archidiaconatum contulit ante dictum: qui archidiaconatum ipſum, tam ratione primæ, quàm ſecundæ conceſſionis, ſibi aſſignatum, per ſe. apoſt. petiit confirmari: [ꝉ& infra.] Quoniam conſtitit nobis archidiaconatum prædictum tibi per Eboraceñ. archiepiſcopum primitus fuiſſe conceſſum, & quòd inſtitutione facta per ipſum, ſecundum iuris ordinē minimè reprobata, archidiaconatus non vacans non potuit nec debuit in alium ritè transferri: memorato R. qui contra iuſtitiæ regulam in archidiaconatum alterius prouehi ſe cōſenſit, ſuper eo duximus ſilentium imponendum: ſententialiter decernentes, vt inſtitutio facta per archiepiſcopum de te ſortiatur effectum. Exinde ſi ſuper renunciatione, vel abiuratione, vel aliquo præmiſſorum aliquis, qui velit & valeat, aduerſus te quicquam duxerit proponendum: ordine poterit iudiciario experiri.

[ꝉAd cuius obiectiones ex ordine taliter reſpondebas, quod licet decani mentio in literis archiepiſcopi directis capitulo expreſſe facta non eſſet, non tamen ob hoc excluſus videri poterat vel debebat. Adieciſti prætерea quod ſi etiam ea feciſſes, per aduerſarium tamen tuum tibi obiici non poterat cum effectu, cui potius quod ſuper ipſo archidiaconatu eſſet ſilentiū imponēdum, & approbata inſtitutione tua tibi reſtitutio facienda ex confeſſione partis aduerſæ, iudicio facta & ſæpius repetita oſtendere nitebaris, ipſe namque R. interrogatus in iure ex quo tempore archidiaconatus Richemundiæ ſibi per capitulum fuerit aſſignatus, reſpondit quod circa feſtum aſcenſionis proximum triennium compleretur. Cùm igitur ex data literarum noſtrarum conſtaret archiepiſcopum apud ſe ap. conſtitutum, & in eis per nos antiquum ius fuerit declaratum, vt tempus quo ad ap ſe. acceſſit, apud illam permanſit, vel receſſit ab ipſa non eſſet infra tēpus ſex menſium computandum: liquidò conſtare dicebat tempus illud archiepiſcopo minime concurriſſe, ſed ſi etiam quadriennium effluxiſſet ſicut etiam prioris reſponſi, ſed pœnitens vltimo propoſuit pars aduerſa: quod ex parte tua de iure fieri dicebatur, cum etiam tunc arripuiſſet iter ad ſe. ap. veniendi, licet illud non fuerit continuè proſecutus impedimentis multiplicib. retardatus, interpretatio reſcripti noſtri ad tempus etiam huius pertinebat, cui poſtea præſcriptio nocere non poterat in exilio conſtituto.]

Idem C. canonico Tridentino.

Recepto in canonicum, tenetur capitulum prouidere, quàm cito facultas ſe obtulerit. CAP. VIII.

CVm ſuper quæſtione Trideñ. præbendæ: [• & infra.] Cùm autē conſtet te in canonicum Trideñ. eccleſiæ fuiſſe receptum, licet receptionē tuā factā contra Lateraneñ. concil. pars aduerſa proponat, quia tamen probatum non extitit, nec ipſi canonici videbantur tibi hoc opponere poſſe de iure, qui ſe fatentur

tentur te contra ſtatuta præfati concilij recepiſſe: Sententialiter decernimus, vt tibi, quàm cito ſe facultas obtulerit, præbendale beneficium in Triden eccleſia cõferatur: cùm ex quo receptus es in canonicum, non debeas carere præbenda.

*[*Quæ vertebatur inter te & epiſcopum & canonicos Triden. in & procuratores partis alterius in noſtra eſſetis præſentia cõſtituti vobis. H. car. dedimus auditorem, coram quo pro te fuit allegatum quod cum bo. me. O. Tride epiſcopus patruus tuus ab ap. ſe. reuerſus, Triden. canonicos rogauiſſet, vt te reciperent in canonicum, ipſi te receperunt, nulla prima vel ſecunda habita mentione, qui ab illo tempore vſque nunc locum in choro & capitulo habuiſti, & domos in ipſa canonica tibi aſsignatas poſſediſti. Procuratores verò partis alterius reſpondebant quòd cum in Triden eccleſ certus ſit canonicorum numerus, nos ei mandauimus vt R. ſubdiaconum in canonicum reciperent.]*

Idem epiſcopo & magiſtro P. canonico Hildeſenſi.

Si habens præbendam, in eadem eccleſia recipit dignitatem cum præbenda, vel aliam præbendam, vacat prima: & quamuis à ſuperiore ſibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipſa, etiam tacito de poſſeſsione alterius: quæ colorata non eſt, hoc dicit ſecundum verum intellectum. Panor.

CAP. IX.

Literas veſtras accepimus, quòd cùm pro D.[a] clerico vobis ſcripſerimus vt eum de præbenda vacante ſancti Vniſcardi Bremen. quam dicebat ad donationem noſtram fuiſſe iuxta Lateranẽ. concil ſtatuta deuolutam, curaretis aucto. apo. inueſtire: [! & infra.] De facto [fuit] propoſitum coram nobis, quòd H. præpoſitus, quondam ſimplex canonicus eiuſdem eccleſiæ de ipſa in maiori eccleſia in canonicum eſt electus, & poſtmodum anni ſpacio euoluto, in ipſa eccleſia ſancti Vniſcardi in præpoſitum eſt adſumptus, priorem præbendam nihilominus retinens: quam in ipſa eccleſia tunc habebat: [*infra.] Sed præpoſitus allegabat econtra, quòd erat ex conſuetudine generali, quòd vnus in eadẽ eccleſia plures haberet præbendas, & cùm archiepiſcopus Bremen. præpoſitum ipſum de præpoſitura in plena ſynodo inueſtiret, tam præpoſituram illam, quàm præbendam ei de canonicorum confirmauit adſenſu: [† & infra.] Vnde cùm vobis dubium videretur, vtrum cùm aliquis de vna præbẽda eligitur ad aliam, ſtatim prior vacare incipiat, an per ſententiam debeat adiudicari eidem, an propter confirmationem huiuſmodi, quæ ſuperius eſt expreſſa, præbenda illa dici debeat non vacare: nos conſulere voluiſtis. Cùm igitur ſi ita eſt, præbenda illa etſi non de facto, de iure tamen vacare noſcatur: mandamus, quatenus dictum præpoſitum, vt illam ſine difficultate reſignet, adp. re. cogatis: quam, cùm de facto vacauerit, clerico memorato conferre curetis.

a Daniele.

[Si

[*Si canonici quibus ſuper hoc ſcribebamus, id exequi non curarent, Herberto præpoſito & quibuſdam canonicis ipſius eccleſiæ cum ipſo D. & magiſtro H. canonico ipſius loci in noſtra propter hoc præſentia conſtitutus ſic fuit.]*

[*Et ſuper hoc partes conſentiebant. fuit etiam ab vna parte propoſitum quòd ipſe præpoſitus præter præbendam illam aliam præbendam habebat præpoſituræ connexam, quam inficiatus eſt eſſe præbendam. Præterea fuit allegatum de iure quòd ex quo idem præpoſitus de minori eccleſia vocatus fuerat ad maiorem, prima præbenda de iure incœperat vacare iuxta canonum inſtituta, deinde fuit ex parte clerici allegatum, primam fuiſſe ordinationem eiuſdem eccleſiæ vt in ea tredecim eſſent perſonæ, præpoſitus ſcilicet cum duodecim fratribus. quæ ordinatio nullatenus ſeruaretur niſi diceretur illa præbenda vacare.]*

[†*Eos qui ſuper hoc inquietarent eundem vinculo excommunicationis aſtringens. vnde obijciebatur clerico memorato quòd propter hoc ſententiam excommunicationis incurriſſet, ſed ipſe talem confirmationem interueniſſe negabat, quæ etiam ſi interuenit, aſſerebat eam non tenere de iure.]*

a al. archidiac.

IDEM epiſcopo & [a]archiepiſcopo Papien.

In eccleſiis non numeratis vacatio præbendarum, ſeu canonicatuum poſſibilis non eſt: nec fit ibi deuolutio ad ſuperiorem ex negligentia ſemeſtri in non prouidendo eccleſiæ de miniſtris. hoc dicit. & eſt caſus notabilis.

CAP. X.

b Aſtorien. & ſic infr. c. per totum cap.

EX parte [b]Haſtenẽ. eccleſiæ noſtris eſt auribus intimatum, quòd cùm quædam præbendæ in ipſa per quatuor annos, & amplius vacauiſſent, Haſtenen. epiſcopus quoſdam ibidem inſtituit, credens ſibi hoc ex Lateranen. concilio licere. Inſtituti autem ſcientes, non eſſe firmam inſtitutionem huiuſmodi, ad Mediolanen. archiepiſcopum recurrerunt: qui eoſdem in canonicos Haſtenen. eccleſiæ ordinauit, & in corporalem poſſeſſionem præbendarum induxit, capitulo eiuſdem eccleſiæ præbente adſenſum, tribus tantum exceptis, qui ſe inſtitutioni huiuſmodi opponere curauerunt: [‡& infra.] Tandem vtraque pars concorditer eſt confeſſa, quòd in prædicta eccleſia non erant diſtinctæ præbendæ, nec canonicorum numerus erat certus.

Nos igitur intelleximus euidenter ſtatutum Lateranen. cõcilij de beneficijs vltra ſex menſes vacantibus, locum in hoc articulo nullatenus habuiſſe, etſi fortè Haſtenen. eccleſia canonicorum pateretur defectum. vnde inſtitutio per archiepiſcopum, vel epiſcopum facta occaſione concilij memorati, carere debet robore firmitatis. Quia verò totum capitulum tribus exceptis, prædictorum receptionem adſectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipſos obiectũ eſt & oſtenſum:

ſum mandamus, quatenus ſi Haſten. eccleſiæ ſuppetant facultates, ſecundum conſuetudinem hactenus obſeruatam prædictos clericos pro canonicis faciatis haberi.

[‡ *Tres illi dicebant electionem debere caſſari, quia nec epiſcopus nec archiepiſcopus ſupradicti de conceßione La. concilij tunc in ordinatione illa poterant præfatam eccleſiam ordinare cùm vterque circa tempus eis indultum à canone in ordinatione fuerit negligens & remiſſus. His verò altera pars dicebat quod licet inſtitutio epiſcopi non valeret, archiepiſcopi tamen inſtitutio de iure valebat, quod quia tẽpus ei indultum à canone, niſi à tempore quo illi declaratũ fuerat, non currebat. His autem vtrinq; propoſitis.*]

IDEM epiſcopo & capitulo Laudunenſi.

Habens poteſtatem conferendi, poteſt de iure alteri tradere poteſtatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.

CAP. XI.

Conſtitutus in præſentia noſtra H. *ſubdiaconus* eccleſiæ veſtræ canonicus humiliter intimauit, quod tu frater epiſcope poteſtatem ei dediſti ſacerdotalem conferendi præbendam, quæ primò in eccleſia veſtra eſſet vacatura: & Remeñ. archiepiſcopus tunc apoſt. ſed. leg. vobis filij capituli auctoritate noſtra præcepit, vt cùm præbenda ipſa vacaret, perſonam illam, cui vellet eam H. conferre, ſine interpoſitione alterius perſonę reciperetis ad ipſam: [* & infra.] Quocirca mandamus, quatenus perſonam illam, cui memoratus H. ſacerdotalem præbendam, cùm contigerit eam vacare, duxerit canonicè conferendam, ſine contradictione qualibet admittatis: & tu interim frater epiſcope, præbendam huiuſmodi contra formam conceſſionis tuæ, conferre alicui non præſumas: [† & infra.] Quia verò conceſſiones tales (ſi ad conſequentiam traherentur) fieri poſſent in fraudem canonicæ ſanctionis, per quam prohibentur eccleſiaſtica beneficia concedi ſiue promitti antequam vacent, noluimus, quòd huiuſmodi occaſione mandati, quod gratiam continet perſonalem, fraudem adhibere volentibus, licentia concedatur.

[* *Aſſeruit etiam idem ſubd. quod cùm eſſet ad apoſt. ſed. acceſſurus, ipſe ſibi præcauens, appellauit ne tu frater archiepiſcope ſi fortè interim aliquã ſacerdotalem contingeret vacare præbendam, eam nulli conferres, nec vos filij capitulum reciperetis aliquem præſentatum ad illam, niſi quem duxerit præfatus ſub. præſentandum.*]

[† *Alioquin noueris nos d. fi. n. cancellario Helien. & A. canonicis Pariſien. dediſſe in mandatis, vt vos ad hæc per cen. eccl. app. re compellant, in irritum reducentes ſi quid poſt appellationem à præfato ſubdiacono ad nos legitimè interpoſitam contra conceßionem ſibi faciam de ſacerdotali præbenda nouerint attentatum.*]

IDEM

IDEM.

Lateranenſe concilium de beneficiis vltra ſex menſes vacantibus, ad epiſcopatus non extenditur. CAP. XII.

DIlectus filius magiſter G. canonicus veſter nobis ſuggeſſit, quod epiſcopo veſtro viam vniuerſæ carnis ingreſſo archiepiſcopus ſanctæ Seuerinæ adſerens, quod propter negligentiam veſtram ad ipſum erat eligendi auctoritas deuoluta, in epiſcopum veſtrum elegit eudem. Non igitur adtendẽtes, quod cano. Lateraṅ. conc. ab Alexan. papa contra negligentes editus, ad archiepiſcopatum, vel epiſcopatum non ſolet extendi, ſed ad perſonatus alios & minora eccleſiaſtica beneficia coartari, electionem huiuſmodi iuſtitia caſſauimus exigente.

Idem priori Hoſtien. & ſuperiori ſancti Fridi.

Non valet promiſsio, beneficij vacaturi.

CAP. XIII.

EX tenore literarum veſtrarum accepimus, quod cum cauſam, quæ inter I. clericum ex vna parte, & abbatem & conuentũ de Bello[a] ex altera, ſuper prouiſione[b] vertebatur ipſius: [‖ & infra.] Dictus clericus poſt litem conteſtatam chartam quandam monachorum exhibuit, continẽtem quod primam eccleſiam ad donationem ſuam ſpectantẽ adſignarent eidem: [* & infra.] Nos igitur adtendentes, quod promiſſio prędicta non tenet, vtpote contra ſtatuta Lateraneṅ. concilij adtẽtata: mandamus, quatenus memorata clerico ſuper hoc ſilentium imponentes, ab impetione ipſius dictos abbatem & monachos abſoluatis.

a Beſſo.
b promiſsione.

[‖ *Vobis duximus committendam.*]

[* *Nihilominus per idoneos teſtes probans ipſos poſt promiſsionem eius, licet potuerunt nolle ſibi quenquam ſuper hoc admoniti fuerunt prouidiſſe: quare dictos abbatem & monachos ad aſsignandum ſibi redditum x. marcharum cogi cum inſtantia poſtulabat. fuit ex aduerſo reſponſum quòd ratione promiſsionis huius vtpote factæ contra Lat. con. ſtatuta, quę prorationi per chartam exhibitam videbatur eos non poterat conuenire, aſſerentib. aliis verò in contrarium ſentientib. ſuper hoc fuiſſet hincinde coram nobis diutius diſputatum, vos quid iuris ſit in hoc articulo dubitantes in negocio ipſo vlterius procedere voluiſtis, donec ſuper hoc reciperetis noſtra beneplacitum voluntatis: nobis humiliter ſupplicaſtis vt quid ſit in hac parte agendum vos dignaremur per noſtras reddere literas certiores*]

IDEM.

Obligatur prælatus, qui promittit prouidere cum poterit.

CAP. XIIII.

Ex 4. compilat.

ACcedens ad apoſtolicam ſedem R. clericus ſua nobis inſinuatione monſtrauit, quod cum promiſeritis vos prouiſuros eidem in eccleſiaſtico beneficio cum poſſetis, ſicut per literas iudicis delegati, inde confectas liquidò adparebat: [‖ & infra]

[& infra] Nos autem conſiderãtes, quod aliud eſt prælatum promittere beneficij collationem cum poterit, aliud cum vocabit: cum in multis caſibus ſe facultas offerre poſſet, in quibus collatio non eſſet in expectatione vacaturi beneficij differenda: mandamus, quatenus memorato R. (cum poteritis) eccleſiaſticum beneficium adſignetis.

[Vos igitur id hactenus efficere non curaſtis, allegantes coram iudicibus, quod talis promiſſio vos nullatenus obligarat, cùm videretur eſſe facta contra Lat. con. ſtatuta, quod promiſſionem inhibet non vacantis beneficij.]

IDEM.

Si ad capitulum & prelatum, vt prælatum poteſtas conferendi pertinet, de vno ad alterum lapſu temporis non tranſit: ſecus ſi prælatus interſit, vt canonicus: quia tunc de capitulo tranſit ad prelatum, niſi dolum committat. hoc dicit, & eſt textus multum allegabilis.

CAP. XV.

POſtulaſtis per ſed. apoſto. edoceri, vt cum ad vos & archiepiſcopum veſtrum, ſimul donatio præbendarum eccleſiæ veſtræ pertineat, vtrum præbendæ vacantis donatio penes archiepiſcopum ipſum remaneat, ſi eam intra ſemeſtre tempus neglexeritis ordinare? Ad quod breuiter .r. quod ſi vos & idem archiepiſcopus intra tempus præſcriptum, circa hoc negligentes extiteritis: ſicut nec ab illo ad vos, ita nec à vobis ad illum poteſtas deuoluitur cõferendi, ſed ſecundum ſtatuta Lateran. conci. ad ſuperiorem tranſit donatio: Niſi fortè archiepiſcopus non vt prælatus, ſed vt canonicus vobiſcum ius habeat conferendi.* Et in hoc caſu cum doloſe impedierit, dolus ei ſuffragari non debet.

** Vtrum donata an. [illegible] cedant eorum lucro, vide varias opinio. in l. ſi vero § item quicquid ff. ſo. mat. & in l. qui proprio ff. de procu. Ex 5. compilat.*

Honorius. iij. epiſcopo & præpoſito capituli Cameracen.

Sicut non poteſt patronus promittere ſe præſentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec dare poteſtatem præſentandi antequam beneficium vacet.

CAP. XVI.

CVm dilecta in Chriſto filia comitiſſa Flandren. fecerit promiſſiones de non vacantibus beneficiis eccleſiarum, in quibus ius obtinet patronatus, & donationes eorum in manibus poſuerit alienis. Mandamus, quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem ne ſimilia de cætero attentare præſumat.

NE SEDE VACANTE ALIQVID INNOVETVR. TIT. IX.

Ex 3. compil.
*al. Caſton.

Innocentius tertius priori & conuentui *Glaſton.

Vacante ſede ſtatus eius mutari non debet.

CAP. I.

NOuit ille, qui ſcrutator eſt cordium, *& cognitor ſecretorū*, quod licet C. præ. no. eccleſiam veſtram erexerit cathedralem, ipſam Bathonien. eccleſiæ vniendo, & idem eſſet epiſcopus vtriuſq; : quia tamē hęc vnio adſerebatur à vobis *eſſe confuſio conquerentib. vobis eam* in graue prǫiudicium Glaſton. eccleſiæ redundare, cū per ipſam diſſolueretur religio, & fraudaretur eleemoſyna, & hoſpitalitas tolleretur: nos ad releuandum eccleſiæ veſtræ ſtatum cœpimus intendere diligenter: [*& infra.] Vos autem poſt obitum Bathon. epiſcopi humiliter poſtulaſtis, vt quia tempus aduenerat, quo ſine ſcādalo eccleſiæ veſtræ ruina poterat releuari,* cum & Bathonien. eccleſia, id ipſum pariter poſtularet, rex quoque cum regni magnatibus, & quidam epiſcopi cum multis abbatibus depoſcerēt illud idem, vt vnione penitus diſſoluta, monaſterium veſtrū reduceremus in ſtatum antiquum, ſub abbatis regimine gubernandum. Attendentes igitur, quod epiſcopali ſede vacante, non debet aliquid innouari, cùm non ſit, qui epiſcopale ius tueatur, maxime ne plus fauiſſe perſonæ, quàm eccleſiæ videremur, ſi quod eo viuente conceſſimus, poſt obitum eius ſubito mutaremus: petitionem veſtram nequiuimus exaudire: auctoritate prædicta indulgentes, vt cum Bathonien. eccleſia de præſule fuerit ordinata, ius veſtrum apud ſedem apoſtolicam proſequendi, facultatem liberam habeatis: interim autem ſub cura prioris idem monaſterium gubernetur.

*Vide l. æquiſſimum cum nota. ff. de vſufru.

[* *Et quoniam abſonum videbatur, vt ſubito p noſtri euacuaremus in hac parte ſtatutum, cùm ei quantum cum deo poſſumus deferre velimus ſicut & volumus quia quantum cum deo poterunt nobis noſtri deferent ſucceſſores, inuicem vnione manente, ſic de cæteris diſpoſuimus, quantumq. bo. me Sauarigo Bathonen. epiſcopo diſpliceret frequenter, ob hoc ad ſe ap labo rauit quod ſtatus eccleſiæ veſtræ videbatur in melius releuatus. Vnde poſt diuerſos tractatus & deliberationes multiplices quod per prouidos & honeſtos aucto noſtri mandati ſuper hoc extitit ordinatum ad petitionē euſdem epiſcopi poſtquàm aliud à nobis non potuit obtinere, apoſtolico tandem curauimus munimine roborare*]

Cathalan.

Honorius tertius epoſcopo *Calmen.* & magiſtris V. & S. canonicis Sueſſionen.

Beneficia ſpectantia ad collationem prælati, non poſſunt conferri per capitulum. ſede vacante.

CAP. II.

ILla deuotionis ſynceritas: [* & infra.] Eccleſiam ſancti Leucini, de qua magiſtrū R. donationis noſtræ gratia pręcedente

cedente præbendæ nomine de mandato noſtro Capuanus archiepiſcopus inueſtiuit, ſibi duximus confirmandam: Non obſtante conceſſione per capitulum facta alij, ſeu confirmatione noſtra, ſiqua in forma communi adparet obtenta: cùm nuſquam inueniatur cautum in iure, quòd capitulum vacante ſede, fungatur vice epiſcopi in collationibus præbendarum: nec in eodem caſu poteſt dici poteſtas conferendi præbendas ad capitulum per ſuperioris negligentiam deuoluta, cum non fuerit ibi ſuperior, qui eas poſſet de facto, vel de iure conferre.

[*Quam dil. fi. magiſter R. decanus Traian. ad perſonam noſtram & ſed. ap. hactenus habuiſſe dignoſcitur, nos inducit vt eum pro ſuæ ſcientiæ & probitatis intuitu geramus in viſceribus charitatis, & eidem negare nolumus quæ ſecundum deum fuerunt concedenda. Vnde nos.*]

IDEM epiſcopo Burginen.

Sede vacante iudicium habitum contra eccleſiam, non tenet.

CAP. III.

CONſtitutis coram I. præ. no. procuratore eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Caſtro forti, & Burginen. epiſcopo prædeceſſore tuo dictus procurator petebat ab eodem epiſcopo reſtitutionem ſuper libertate liberè eligendi ſibi prælatum: [† & infra.] Nos igitur depoſitiones teſtium, qui vacante Burginen. eccleſia & carente legitimo defenſore fuerunt recepti, duximus reprobandas.

[† *Quam etiam ſuper terris ipſius eccleſiæ & reb. aliis quib. omnib. pars ſua ſpoliata fuerat, inducebat. Lite igitur coram p. n. conteſtata ſuper præmiſſis, & poſtmodum coram iudicib. delegatis factis confeſſionibus & receptis teſtib. eadem cauſa fuit ad nos inſtructa remiſſa: procuratorib. igitur partium in noſtra præſentia conſtitutis cum ſuper præmiſſis coram nobis diutius litigaſſent*]

DE HIS, QVAE FIVNT A PRAELATO SINE CONSENSV CAPITVLI. TIT. X.

Ex concilio apud Valentiam.

Non tenet alienatio rei eccleſiaſticæ abſq; adprobatione capituli.

CAP. I.

IRrita erit epiſcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei eccleſiaſticæ abſque collaudatione & ſubſcriptione clericorum.

Alexander iij. Noruicen. epiſcopo.

In temporali alienatione, quam facit prælatus, taciturnitas capituli habetur pro conſenſu.

CAP. II.

COntinebatur: & infra. Con. t. t. r. quòd conceſſio decimę ab abbatiſſa prius facta, ſi conuentu ſciente, & non con-

tradicente facta eſt, robur firmum debet habere. Verùm ſi ignorante conuentu aut contradicente decimam prius prædicto H. conceſſit, & non poſt multum temporis de adſenſu conuentus eandem decimam dedit eidem, ſecunda conceſſio debet præiudicare priori.

IDEM Vigorieñ. epiſcopo.

Alienatio temporalis facta ſine conſenſu capituli, per ratificationem eius roboratur.

CAP. III.

CVm nos iam pridem [*& infra.] Certùm eſt de rigore iuris conceſſionem illam non tenere, quam reclamante capitulo per prædeceſſorem tuum conſtat factam fuiſſe. Niſi eam ratam poſtmodum habuiſſet.

*[*Si bene meminimus per literas noſtras indulſimus, vt ſi I. prædeceſſor tuus reclamãte capitulo eccleſiæ tuæ abbati & fratrib. de Oſenia eccleſiam Deben contulit, eam tibi remouere liceret: iam dictis fratrib. ſicut aſſeris literas noſtras indulſimus, vt ipſis eccleſiam prædictam dimittens pacificè poſſidendam, immemores exiſtentes illius ſcripti quod ſuper hoc tibi fuerat à nobis indultum. Licet autem hoc tibi indulſimus, prudentiam tamen tuam monemus & exhortamur attentius quatenus diuino intuitu & pro reuerentia be. Petri & noſtra eccleſiam ipſam, ſi quomodo ſine graui detrimento eccleſiæ tuæ potes, iam dictis fratrib. in pace dimittas, quia decet prudentiam tuam ad commodum & profectum religioſorum locorum intendere, et quod idem præd. tuus pietatis ſtudio fecit, ratum & firmum habere. Si autem eandem ipſis eccleſiam dimittere, forte non poteris, non obſtanti. literis quas prædicti fratres ſuper hoc impetrauerũt, ſcriptum exinde indultum in ſua volumus ſtabilitate conſiſtere, quoniam.]*

IDEM Hieroly. patriarchæ.

Prælatus ſine conſilio capituli inſtituere, vel deſtituere, vel alia negocia eccleſiæ tractare non debet. hoc dicit. cum capitulo ſequenti.

CAP. IIII.

NOuit tuæ diſcretionis prudentia, qualiter tu & fratres tui vnum corpus ſitis, ita quòd tu caput, & illi membra eſſe probantur. vnde non decet te omiſſis membris, aliorum conſilio in eccleſiæ tuæ negociis vti: cùm id non ſit dubium & honeſtati tuæ, & ſanctorum patrum inſtitutionibus contraire.

Innotuit ſiquidem auribus noſtris, quòd tu ſine conſilio fratrum tuorum *canonicorum S. Sepulchri* abbates, & abbatiſſas & alias eccleſiaſticas perſonas inſtituis & deſtituis: [*& infra] Ideoque id auctoritate apoſto. prohibemus: & infra. Nos enim tales inſtitutiones, & deſtitutiones carere decernimus robore firmitatis.

*[*Non conſiderans neque attendens quomodo te non ſit dubium ſtatuta SS. canonum tranſgredi.]*

IDEM

IDEM eidem.

Summatum eſt ſupra capitulo proximo.

CAP. V.

QVanto [† & infra.] Fra. tuæ mandamus, quatenus in conceſſionibus & confirmationibus, & aliis eccleſiæ tuæ negociis fratres tuos requiras, & cum eorum conſilio, vel ſanioris partis eadē peragas & pertractes, & quæ ſtatuenda ſunt ſtatuas, & errata corrigas, & euellenda diſſipes & euellas. Abſentium quoque fratrum nomina inſcribi non ſinas, quia talia munimenta ſunt irrita & falſa, & tu exinde quæſtionem falſi poteris merito formidare.

[† *Maiori dignitate domino dante præemines, tanto decet amplius & oportet te in omnibus eam diligentiam & grauitatem habere, quod omnia videaris ſine nota & reprehenſione peragere, & laudabiliter iniunctæ tibi ſolicitudinis officium diſpenſare. Audiuimus autem vnde mirati ſumus ſicut mirari merito poteramus, quod in conceſſionib. & confirmationib. omiſſis canonicis eccleſiæ tuæ conſilium clericorum & laicorum circa te commorantium qui non ſunt de corpore eccleſiæ ipſius. Interdum imò ſæpe requiris & in eiſdem conceſſionib. & donationib. & confirmationib. Iuxta eorum conſilium & voluntatem procedis. & in priuilegiis etiam quod tuam prorſus non decet honeſtatem ad maiorem aucto. & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui abſentes fuerint tanquam ſi præſentes fuerint, facis ſubſcribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam in negociis tibi commiſſæ eccleſiæ conſilium fratrum tuorum poſtponere, cum quib. vnum corpus exiſtere comprobaris.*]

Celeſtinus tertius.

Si eccleſia collegiata habet præſentationem, præſentabit prælatus de conſenſu capituli, vel maioris partis, niſi de conſuetudine, vel priuilegio competat ſoli prælato.

CAP. VI.

EA noſcitur [† & infra:] Cum in prouincia tua ſæpe contingat, quod ad eccleſias, in quibus collegia ius præſentandi habere noſcuntur, eorum abbates aut per ſe, aut per literas, perſonas idoneas epiſcopis diœceſ. præſentant, & eis præſentatis & receptis, aliquando ante, aliquando poſt, monachi contradicunt. Reſpondemus, quòd in præſentationibus prælatorum intelligi debet, quòd fiant de collegiorum ſuorum adſenſu, ſine quo non obtinēt firmitatem. Vnde ſi conſtiterit conuentus, vel maioris & ſanioris partis non adfuiſſe conſenſum, inſtitutiones huiuſmodi conuenit euacuari, niſi ex antiqua & adprobata conſuetudine, vel conceſſa libertate, aliqui eorum probauerint commiſſi ſibi collegij non debere in eccleſiarum ſeu beneficiorum collationibus requiri conſenſum. Ex 2. compilat.

[† *Ex tua ſiquidem nobis eſt parte propoſitum quod*]

Innocen-

Innocentius tertius archipresbytero & magiſtro ſcholarium *& p. de vico S. d.* Bituricen.

Tenet donatio, quam de ſolius diœceſani conſenſu facit laicus eccleſiæ de decimis, quas ab alia eccleſia habet in feudum ab antiquo, id eſt ante Lateranenſe concilium.

CAP. VII.

CVm apoſtolica ſedes: [*& infra.] Sane ſicut *ex literis veſtris* accepimus, cùm ex vna parte capitulum ſancti Stephani, & ex altera monachi de Platea, ſuper decima quadam in veſtrum compromiſiſſent arbitrium: Dicti monachi proponebant donationem ipſius decimæ, ſibi à quodã milite factam, & Bituricenſis archiepiſcopi diœceſ. eius accedente conſenſu, confirmatam fuiſſe, ſéq; auctoritate Hieronymi munitos exiſtere, qui ſcribens ad Damaſum ait: Si aliquando fuerint à laicis male detenta, quæ diuini iuris eſſe noſcuntur, & in vſum tranſierint monachorum, epiſcopo loci præbente conſenſum, conſtabunt eis omnia perpetua firmitate ſubnixa. E contrario pars allegabat aduerſa conſenſum epiſcopi ſine cleri conſenſu minus ſufficere, auctoritate Leonis papæ dicentis: Ne quis epiſcopus de rebus eccleſiæ, quicquam donare vel commutare vel vendere audeat, niſi forte aliquid horũ faciat, vt meliora proſpiciat, & cum totius cleri conſenſu atque tractatu id eligat, quod non ſit dubium eccleſiæ profuturum. Quia verò nos conſulere voluiſtis, vtrum quando decima tenetur à laico, ſi conferatur eccleſiæ, ad confirmandam donationem conſenſus epiſcopi, ſine cleri conſenſu ſufficiat: Taliter reſpond. quod monendus eſt laicus, qui decimam detinet, vt eã reſtituat eccleſiæ, ad quam ſpectat, qui ſi forte induci nequiuerit, & eam cum diœceſani conſenſu alteri eccleſiæ adſignauerit, præſertim religioſo conuentui; conſtabit ipſa donatio perpetua firmitate ſubnixa. Auctoritates enim præmiſſæ, licet diuerſæ ſint, non tamen aduerſæ: cùm aliud ſit alienare, quod ab eccleſia poſſidetur: & aliud, quod detinetur à laico, ad vſum eccleſiaſticum reuocare. In alienatione quoque iuxta Leonis papæ decretum conſenſus epiſcopi ſine clericorum conſenſu non ſufficit. In reuocatione autem iuxta ſcripturam Hieronymi ſufficit conſenſus epiſcopi, cùm per vtrunque vtilitati eccleſiæ conſulatur. Nam & in Lateranẽ. concilio eſt inhibitum, ne quælibet religioſa perſona eccleſias & decimas de manibus laicorum, ſine conſenſu epiſcoporum recipiat: per quod indirectè datur intelligi, quòd ſufficit conſenſus epiſcopi, vt licitum eccleſiæ ſit decimas de manibus recipere laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quę laicis in feudum perpetuò ſunt conceſſæ.

[*Cui licet immeriti præſidemus, vniuerſis per orbem eccleſiis, non humana,*

na ſed diuina inſtitutione ſit prælata, et iuſtum eſt & conueniens, vt ad eam tanquam ad magiſtram & matrem ſuper diuerſis iuris articulis referantur dubiæ quæſtiones, quatenus quæ iura conſtituit, eadem quoque iura diſtinguat, ne quæ diuerſa cernuntur, videantur aduerſa.]

IDEM Meteñ archidiacono.

Non poteſt epiſcopus ſine conſenſu capituli concedere eccleſias aliis eccleſiis, etiam ſi habeat ius patronatus in eccleſiis conceſſis.

CAP. VIII.

TVa nuper: & infra. Adieciſti etiam, vtrum epiſcopo, vel electo cum ſolo archidiacono, præter adſenſum maioris eccleſiæ, cùm ab ipſa eligatur epiſcopus, & archidiaconus adſumatur de ipſa: cœnobiis vel eccleſiis conuentualibus, ad quas ius pertinet patronatus, liceat conferre perpetuò vacantes eccleſias baptiſmales: & ĩ. Alterius etiam quæſtionis ſolutio ex epiſtola Leonis papæ colligitur euidenter, in qua legitur: Ne quis epiſcopus de rebus eccleſiæ, quicquam donare vel permutare vel vendere audeat, niſi fortè aliquid horum faciat, vt meliora proſpiciat, & totius cleri tractatu atque cõſenſu id eligat quod non ſit dubium eccleſiæ profuturum. Irrita enim epiſcoporum donatio, venditio, & commutatio rei eccleſiaſticæ erit, abſque conniuentia & ſubſcriptione clericorũ. per hoc enim noueris ſolutam ſecũdo loco propoſitam quæſtionem, cùm conceſſiones eccleſiarum ad perpetuas alienationes non ſit dubium pertinere.

IDEM epiſcopo Helieñ.

Epiſcopus paræciales eccleſias, vel obuentiones ipſarum, de conſenſu patroni ſine conſenſu capituli ſui, monaſterio conferre non poteſt.

CAP. IX.

PAſtoralis officij diligentia: [* infra.] Præterea quæſiuiſti, (cùm auctoritate Dionyſij fuerint parœciæ limitatæ) quatenus ſingularum parœciarum prouentus in vſus eccleſiæ cederent neceſſarios, & ſtipendia miniſtrorum: ſi epiſcopo liceat ſine auctoritate ſummi pon. vel ſaltem ſine ſui capituli voluntate, viris religioſis conferre obuentiones alicuius parœcialis eccleſiæ, ſuſtentatione vicarij reſeruata. Et cum Lateraneñ cõcilij ſtatuta prohibeant eccleſiis nouam imponi, vel augere veterem penſionem, poſt illas edoceri, an epiſcopus valeat religioſis conſentiente patrono totam eccleſiam, vel de nouo conferre aliquam portionem? Ad quod breuiter reſpond. quòd ſalua conſtitutione canonica de concedenda piis locis quinquageſima portione, neque primum, neque ſecundum potuit facere epiſcopus (niſi de licentia Rom. ponti.) præter capituli ſui voluntatem.

[* *Quære ſup. de reſcrip. de off. & pot. iud. del &c.*]

Innocentius tertius archiepiſcopo Senoñ & eius ſuffraganeis.

Ad concilia prouincialia vocari debent & admitti cathedralium eccleſiarum capitula. CAP. X.

ET ſi membra corporis:& infra. Prouinciæ Senoñ. capitula cathedralium eccleſiarum ad nos quæremoniam tranſmiſerũt,quòd archiepiſcopus Senoñ.& eius ſuffraganei, procuratores eorum nuper ad prouinciale concilium conuocatos ad tractatum eorum admittere noluerunt:& infra. Viſum fuit nobis & fratribus noſtris, vt capitula ipſa ad huiuſmodi concilia debeant inuitari, & eorum nuncij ad tractatum admitti, maximè ſuper illis, quæ ipſa capitula contingere dignoſcuntur.

DE HIS, QVAE FIVNT A MAIORI PARTE CAPITVLI. TIT. XI.

Ex concilio Lateraň. cap.11.

In vniuerſitatibus eccleſiaſticis præualet regulariter,quòd fit à maiori parte,niſi minor pars rationabiliter contradicat. h. d.

CAP. I.

CVm in cunctis eccleſiis,quod pluribus & ſanioribus fratribus viſum fuerit, incunctanter debeat obſeruari: graue nimis eſt,& reprehenſione digniſſimum, quòd per quaſdam eccleſias pauci quãdoque non tam de ratione,quàm de propria voluntate ad ordinationem eccleſiaſticam procedere non permittunt.

Quocirca præſenti decreto ſtatuimus,vt niſi à paucioribus & inferioribꝰ aliquid rationabiliter obiectũ fuerit & oſtẽſum, adp.re.præualeat ſemper & ſuum cõſequatur effectum, quod à maiori & ſaniori parte capituli fuerit conſtitutum. Nec conſtitutionem noſtrã impediat,ſi fortè aliquis ad conſeruandam eccleſiæ ſuæ cõſuetudinẽ ſe iuramẽto dicat adſtrictũ,nec enim iuramẽta,ſed potius periuria ſunt dicẽda,quę cõtra vtilitatem eccleſię,& ſanctorũ patrũ veniunt inſtituta. Si quis autem huiuſmodi conſuetudines,quæ non ratione iuuantur,nec ſacris congruũt inſtitutis,iurare præſumpſerit:donec dignam egerit pœnitentiam,à perceptione ſit dominici corporis alienus.

Celeſtinus.ij.Claremonenſi epiſcopo.

Canonicus non interdicit eccleſiam, ſed hoc facere debet epiſcopus cum capitulo. CAP. II.

Ex 2.compil.

QVæſiuit:[*& infra.] Super eo,quòd eccleſiam tuam quidam ex canonicis etiam minimis, quia penſio eccleſiæ debita non redditur, vel clericus aliquis aut parœcianus deliquit, ſine tuo & aliorum canonicorum aſſenſu interdicto ſupponit [†& infra.] Fra.t.t.r.quòd interdictum in aliqua eccleſia per aliquem vel per aliquos de canonicis tuis ſine tuo &

aliorum

aliorum fratrum adſenſu poſitum, obſeruare non debes, nec etiam ſuſtinere, vt ab alijs obſeruetur: [‡& infra.] Sed ſi quis in his deliquerit, eccleſiaſticæ coercitioni ſubiaceat: cùm peccata ſuos auctores tenere debeant, nec pœna ſit vlterius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente repertum.

*[*A nobis tuæ diligentia probitatis quid obſeruari debeat.]*

[†Per quod ipſius eccleſiæ ſeruitium deperit, & inde in populo ſcandalum non modicum generatur. Super quo]

[‡Niſi talis exceſſus exſtiterit & tam grauis, per quem meritò eccleſia ſilere debeat, nec ſuſtineas prætextu occaſionis huiuſmodi vt interdictum ab alijs obſeruetur, niſi tuus & aliorum canonicorum tuorum conſenſus acceſſerit.]

Innocentius iij. Auguſteñ. præpoſito.

Communis ordinatio eccleſiæ, per contradictionem & adpellationem eius, cuius non intereſt, impediri non debet. hoc dicit, quo ad titulum. **Ex 3. compilat.**

CAP. III.

EX ore ſedentis: [*& infra.] Accedentibus ad præd. no. T. ac B. Auguſten. canonico pro quæſtione, quæ inter vos ſuper præpoſitura Auguſten. eccleſiæ vertebatur: ex parte ipſius B. fuit propoſitum, quòd pater eiuſdem à C. præd. no. decano & capitulo Auguſten. literas obtinuit deſtinari, vt intra ſpaciū menſis vnius eundem eligerent & adſumerent in præpoſitum Auguſten. in ſignū inueſtituræ anulo aureo deſtinato, & quibuſdam mandati apoſtolici executoribus conſtitutis. Capitulum memoratum, cùm audiſſet quòd E. quondam eorum prępoſitus in epiſcopum Brixieñ. electus & confirmatus fuiſſet: licet dictas literas recepiſſent, in contemptum tamen eorum adſignato prius termino, intra quem ipſi deberent ſuper mandato apoſtolico reſpondere, H. tunc Auguſteñ. decanum in præpoſitum elegerunt: [**& infra.] Quia [verò] legitimè cōſtitit, ꝙ prædictus B. de præpoſitura non fuit aliquatenus inueſtitus, etſi mandatum fuerit, vt de ea inueſtiretur: de qua etiā ſi inueſtitus fuiſſet, inueſtitura eius per præd. no. certa fuit ratione caſſata: quæ nec etiam ſi caſſata fuiſſet, per hoc, quòd dicto H. reuerentiam exhibuit, quæ debetur præpoſito, iuri ſuo renunciaſſe videtur: nos adtendentes ſibi de iure non potuiſſe competere, vt per adpellationem ob id interpoſitam, communem ordinationem eccleſiæ impediret, intelligentes etiam te à maiori parte tam dignitate, quàm numero eorum, quos eligendi ius conſtabat habere, electum fuiſſe canonicè in præpoſitum: electionem tuam auctoritate apoſtolica confirmamus, præfato B. ſuper præpoſitura ſilentium imponentes.

*[*In throno procedebat gladius bis acutus. hic eſt gladius Salomonis qui ſecat vtrinque, reddens vnicuique quod ſuum eſt. Nos igitur qui licet immeriti locum veri Salomonis diuina dignatione tenemus, gladium iſtum*

tunc prudenter exercemus, cùm quæſtiones in auditorio noſtro legitimè ventilatas, mediante iuſtitia definimus. Ad hæc verò emergentium prolixitas quæſtionum & difficiles nodi cauſarum ad ſedem apoſtolicam referuntur, vt cùm earũ merita fuerint aſſertione partium patefacta, procedat ab apoſtolica ſede ſententia deducens in certitudinem, dubia & obſcura producens in lucem, vt litigantium diſſenſione ſopita, ſuum Iuſtitia tueatur & ſequatur actorem. Inde ſiquidem fuit quòd]

*[**Cùm ergo dictus Card. hæc & alia quæcunque fuerunt hinc inde propoſita, nobis à fratribus noſtris fideliter retuliſſent, atteſtationibus & allegationibus, & rationibus vtriuſque partis plenius auditis & cognitis.]*

IDEM.

Ex 4. compilat.

Prælatus cum maiori parte capituli contradicente minori ſtatuere poteſt, quòd ad neceſſariam reparationem fabricæ quilibet canonicus conferre teneatur. CAP. IIII.

EX parte tua nobis fuit, frater archiepiſcope, intimatum, ꝙ ad reſtaurandam fabricam Rothomagẽ. eccleſiæ tractatu communiter habuiſtis, te poſtulante vt quilibet canonicorum tecum pariter aliquam ſuorum redituum portionem operi tã pio & neceſſario deputaret: [††& infra.] Statuimus, vt ſi quis veſtrum tuis, frater archiepiſcope, & maioris & ſanioris partis capituli ſtatutis ſuper hoc duxerit reſiſtendum, obtineat ſententia plurimorum*.

**Vide l. & ſuũ hæredem. §. fi. l. ſeq ff. de pac. & l. quod maior. ff. ad munic.*

[††Quia verò ſuper hoc diuerſæ fuerunt inter vos, filij canonici, & variæ volũtates ne tam laudabile opus ex veſtra diſsidentia negligatur.]

VT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DEMINVTIONE CONFERANTVR. TIT. XII.

Innocentius iij. Mediolanẽ archiepiſcopo.

Rubrum ſufficit pro ſummario. Vel ſumma ſic ſecundum Abbatem: Occulta collatio beneficij, licet ſit ſuſpecta, bene valet, dummodo aliàs legitimè facta probetur hoc dicit. Et eſt caſus not. non tamen facit ad titulum, nec omnes indiſtinctè hoc tenent, ſed maior pars concludit cum hoc ſummario.

CAP. I.

VT noſtrum prodeat de vultu dei iudicium: [*& infra.] Præterea proponebas, quòd cùm nullus debeat ſine accuſatore damnari, nec aliquid circa negocium illud ſit actum in forma iudicij, depoſitiones teſtium non poterant tibi præiudiciũ generare. Quia verò hęc allegatio perſonã noſtrã tangere videbatur, dignum duximus cauſam commiſſæ inquiſitionis & ordinem plenius explicare, ne quis quomodolibet ſuſpicetur, quòd nos in hoc negocio perperam proceſſerimus. præſertim cùm ratio aſſignanda debeat eſſe poſteris profutura. Cùm enim iuris ſit explorati, quòd actore non probante,

probante is, qui conuenitur, etiam ſi nihil præſtiterit, debet abſolui: videri poterat, quòd nos tibi, qui conueniebaris à nobis, malicioſe vel indiſcretè onus probationis ſuper tribus præmiſſis articulis impoſuimus: videlicet vt oſtenderes, quòd prædictam cancellariam perſonæ idoneæ, modo canonico, & tempore competenti donaſſes. Porrò cùm donatio fuiſſet occulta, & ideo ſuſpicione non careat, & elapſo iam anno nullus cancellarius omnino appareat: non immeritò credebamus, quòd ſecundum Lateranen̄. concilij ſtatuta ad nos eſſet ipſius cancellariæ donatio deuoluta, & ideo potuiſſemus ipſam ſine culpa conferre: quoniam etſi locum dei teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus diuinare. Quia ergo contra illud, quod prima facie iuſtè præſumebatur pro nobis, præſertim cùm reſponderis prima vice, quòd cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi conceſſimus: non fuit grauamen, ſed gratia: nec ex malicia, ſed ex benignitate proceſſit. Quòd etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandauimus, tu cauſam præſtitiſti mandato, qui ſæpe nobis per literas tuas intimaſti, & tandem probaſti per teſtes, quòd retentis tibi prouentibus, officium conceſſeras memoratum: ex quo non immeritò in talē conceſſionem fuimus ſuſpicati. Et ideo nos, qui nō tam ex plenitudine poteſtatis, quàm ex officij debito poſſumus & debemus de ſubditorum exceſſibus ad correctionem inquirere veritatem, te maximè cauſam & occaſionem præſtante, inquiſitionem cō miſimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuiſſe culpabilem, circa contrarietatem reſponſi, quia non ſolum nobis, ſed nec cuiquā debuiſſes ex certa ſcientia contraria reſpōdere. Circa carnalitatem animi, quia non ex adfectu carnali, ſed diſcreto iudicio debuiſti eccleſiaſticum officium & beneficiū in perſona magis idonea diſpenſare. Et circa inhoneſtatē facti, quia non licuit ex pactione vel conuentione quacunque, ſub modo vel tenore præſcripto cō cedere nudum officium, & tibi retinere prouentus: cùm in Lateran. concil. prohibitum ſit, ne quis conferendo eccleſiaſticū beneficium, partem prouētuum ſuis vſibus retinere præſumat, & alibi cautum reperiatur in canone, quòd eccleſiaſtica beneficia ſine deminutione debent conferri. Vnde credimus diſtinguendum, vtrum qui dat ſpirituale beneficium, prouentus ipſius ante donationem percipiat. Nam ſi prouentus ante donationem non perceperit ipſe ſed alius, & ex donatione conſequatur vt ipſe prouentus percipiat, non eſt dubium circa hæc intercedere ſimoniacam prauitatem. Si verò ante donationem perceperit ipſe prouētus, credimus diſtinguendum, vtrum ante donationem conſtituat, vt ipſi prouentus retineantur ad tē

pus

pus pro cauſa iuſta & neceſſaria: aut conueniat cum eo, qui accepit beneficium, ſeu cum mediatore quocunque, vt officio illo conceſſo retineat ipſe ſibi prouētus. Primum enim membrū credimus eſſe licitum. Secundū autem dicimus nō licere: ne viam aperiamus his, qui prauitatem ſuam ſatagūt palliare.

*[*Et oculi noſtri videant æquitatem, quia regia via debemus incedere, nec ad ſiniſtram omnino nec ad dextram declinare, ita magnum iudicantes vt paruum, quia non eſt apud deum acceptio perſonarum, &c. Quia poſt interdictum noſtrum ei præſumpſiſti tradere bullam, cùm in traditione ſaltem debuiſſes differre donec noſtrum conſuleres beneplacitum dil. fil. n. I. archidiac. & Olento canonico Mediolan dedimus in mandatis, vt ſi etiam poſt ſecundum mandatum, per quod totius cognitionem negocij ad noſtrum iudicium reuocamus, vt idipſum recognoſcerent attentatum, traditionem ſigilli decernerent irritam & inanem, inhibentes H. ne quolibet modo eo vti præſumeret, cùm plus ſit Romanum pontificem ad ſe aliquod negocium euocare, quàm ad eum ſuper aliquo negocio prouocare.]*

DE REBVS ECCLESIAE ALIENANDIS, VEL NON. TIT. XIII.

Ex concilio Lugduneñ. quarto.

Non poteſt prælatus res vnius eccleſiæ alteri dare, nec inuicem res illas commutare ſine ambarum conſenſu. CAP. I.

NOn licet epiſcopo vel abbati terram vnius eccleſię vertere ad aliam, quanuis ambæ in eius ſint poteſtate: tamen ſi commutare voluerit terras earum, cum conſenſu ambarum partium faciat.

Ex eodem.

Principes ſeculares res eccleſiæ donare non poſſunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: & perdunt omnia, quæ ab eccl. ſia aliàs legitimè obtinebant. h. d. ſecundum vnum intellectum, qui ſatis placet.

CAP. II.

QVi res eccleſiæ petunt à regibus, & horrendæ cupiditatis impulſu egentium ſubſtantiam rapiunt, irrita habeantur, quæ obtinent, & à communione eccleſiæ (cuius facultatem auferre cupiunt) excludantur.

Ex concilio Tolet.

Rector eccleſiæ. qui dat eccleſiæ rem duplæ æſtimationis, ſeruos eccleſiæ manumittere poteſt: ipſe tamen manumiſſus & eius poſteri erunt ſub patrocinio eccleſiæ. ita communiter ſummatur, tamen non placet Panor. id quod dicitur de æſtimatione. CAP. III.

COnſenſus totius concilij definiuit, vt ſacerdotibus, qui aut aliquid eccleſiæ ſuæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia, vel familias eccleſijs ſuis adquirunt, liceat aliquos de familia eiuſdem eccleſiæ manumittere iuxta rei collatæ modum,

dum, quem antiqui canones decreuerunt: Ita vt cum peculio & poſteritate ſua ſub patrocinio eccleſiæ maneant, vtilitates iniunctas ſibi, iuxta quod potuerunt proſequentes.

Ex eodem.

Si prælatus nil de ſuo dans eccleſiæ, ſeruum eccleſiæ manumittit, non tenet manumiſſio. CAP. IIII.

EPiſcopi, qui nihil ex proprio eccleſiæ Chriſti conferunt, liberos ex famulis eccleſiæ ad condemnationem ſuam facere non præſumant. Impium eſt enim, vt qui res ſuas eccleſię non adtulerit, damnum inferat. Tales igitur liberos ſucceſſor epiſcopus abſq; aliqua oppoſitione ad ius eccleſiæ reuocabit.

Ex concilio apud Siluanen.

Res eccleſiæ alienari non debent. CAP. V.

NVlli liceat alienare rem immobilem eccleſiæ, ſiue agrum, ſiue ruſticum mancipium, *neque ſpecialis hypothecæ titulo obligare. § Alienationis autem verbum continet †conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Vnde omnes ſacerdotes ab huiuſmodi alienatione abſtineant: pœnas timẽtes, quas Leonina conſtitutio comminatur.

Vide leg. 2 & 3. ff. de diuer. tempo. & præſ.

†Ita legit Innocentius, intelligitque de contractu, cui fuit adſcripta conditio. veluti Si nauis ex Aſia venerit. Lectio mihi non probatur ob illud in iure vulgatum, Conditio nihil diſponit. Alij Conductionem legebant, quos Innocentius damnat inquiens: Conducere non eſt alienare. Sane recte, niſi forte conductio perpetua foret, vt annotat Hoſtienſis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet teſtamenti conditionem, &c. Nam proculdubio qui teſtamentum condit, alienat. Vel etiam (quod ſentit & Innocentius, accipias immutatam rei conditionem, id eſt, ſtatum, cauſam, naturam prædij. veluti, Si faciat illud tributarium, vel annua penſione grauet. Quintinus.

Symmachus papa *in Romana ſynodo tertia, habita circiter annum domini* 506. *vel* 507. *cap.* 4. 5. 6. 7. *&* 8. *eius ſynodi To. concil. inf.*

Alienatio de rebus eccleſiæ facta non tenet, & alienatores niſi rem reſtituant, excommunicantur: & quilibet clericus poteſt contradicere, & rem cum fructibus repetere. hoc dicit. Et eſt textus notabilis; & quotidie allegatur.

CAP. VI.

SI quis presbyterorum, diaconorum, ſeu defenſorum alienãti prædium eccleſiæ ſubſcripſerit: quo iratus deus animas percutit, anathemate feriatur: niſi forte & alienator, & qui acceperit, celeri reſtitutione *ſibi proſpexerint. Quòd ſi in honore animæ ſuæ cura remedium oblatum neglexerint, præter pœnam ſuper hoc adſcriptam: confectum exinde documentũ viribus (quanuis ab initio nullas habuerit) vacuetur. Sed etiam

Aliàs, remedio.

licet

licet quibuſcũque eccleſiaſticis perſonis vocem contradictionis offerre, vt & cum fructibus poſſint alienata repoſcere, & eccleſiaſtica auctoritate fulciri.

Alexander tertius Vigor. epiſcopo.

Terra non fertilis eccleſiæ dari poteſt in emphyteuſim ei, cuius ſtudio reducatur ad culturam.

CAP. VII.

a al.c.Illas.

AD [a]auras: & infra. Illas terras, quæ de ſyluis extirpatæ, ſunt arabiles factæ, eis hæreditario iure poteris concedere ſub annuo cenſu tenendas, à quibus ſuo vel parentum ſuorum labore conſtiterit extirpatas. Niſi fortè tunc alijs poſſint ad maiorem eccleſiæ vtilitatem cum eodem labore & onere conferri.

Ex 2. compilat.

Celeſtinus tertius Rauen. archiepiſcopo.

Iurans non alienare bona eccleſiæ, non poteſt alienare ea, quæ ſunt de menſa, vel ea, de quibus dubitatur an ſint de menſa hoc dicit, vſque ad § poſſeſſiones. Abbas.

CAP. VIII.

VT ſuper aliqua: [*& infra.] Sanè quęſiuiſti à nobis, ſi poſſeſſiones ſiue reditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis prouenientes, quos præ. t. quouſq; diem clauſit extremum, ad manus ſuas tenuit, & in proprium vſum excepit vel expendit, nec alijs infeudauit, de menſa ſint archiepiſcopi intelligendi, & de eis cùm ex ſacramento fidelitatis teneearis apoſt. ſed. nihil alienare, contractus alienationis cuiuſlibet poſſit interuenire. Tuæ ergo inquiſitioni taliter reſpond. quòd ſiue intelligantur de menſa, ſiue non: vt non alienentur, conſultius exiſtimamus.

[**Repoſitæ quæſtionis dubietas apoſt. ſed. prouidentia enodetur, Romanam eccleſiam, cui licet immeriti præſidemus, ſingulorum conſultationibus conuenit reſpondere.*]

Poſſeſſiones eccleſiæ minus vtiles pro vtilioribus de conſenſu capituli poteſt epiſcopus permutare vel alienare. h d.

Poſſeſſiones verò, quæ eccleſiæ tuæ minus ſunt vtiles, pro alijs vtilioribus de fratrum tuorum & ſanioris partis conſilio & adſenſu alienandi ſeu commutandi liberam concedimus facultatem.

IDEM Exoñ. epiſcopo.

Canonicus prædium eccleſiæ perpetuo locare non poteſt.

CAP. IX.

AD audientiam noſtram noueritis perueniſſe, quòd quidam de canonicis Exoñ. eccleſiæ quædam prædia eiuſdem (inconſultis alijs fratribus) in damnum eius in perpetuum locauerunt. Ideoq́ue mandamus, quatenus (ſi verum eſt quod adſeritur) locationes illas legitimè reuocare procures: ita, ꝙ ſi eadem prædia non aliter reuocari poterunt, eos, quos noueris harum

harum locationum auctores, ad ſusceptam inde pecuniam cō-ductoribus refundendam adpel re. compellas.

Innocentius tertius archiepiſcopo Montis regalis. Ex 3. compilat.

Poſſeſſiones, quæ ſunt de menſa, non poſſunt alienari. Et eccleſiæ conſueta regi per regulares, ſecularibus clericis conferri non debent. hoc dicit Ioann de Imola. CAP. X.

POſſeſſiones ad menſam tuam vel capituli pertinentes, alienare non debes: Aut eccleſias in quibus monachi miniſtrare conſueuerunt, clericis vel laicis adſignare.

IDEM epiſcopo Maurienſi & præpoſito [a] Vlceñ. aVltien.

Reſtituitur eccleſia contra alienationem, per quam enormiter fuit læſa. hoc dicit, ſecundum lecturam veriorem. CAP. XI.

AD noſtram noueris audientiam perueneniſſe, quòd cùm Tuſien. monaſterium depreſſum eſſet onere maximo debitorum, abbas & conuentus eiuſdem villam quandam neceſſitate coacti B. laico conceſſerunt in feudum, tali conditione adpoſita, quòd idem lxxx. libras perſolueret, pro quibus eadē extiterat obligata: quod non diſtulit effectui mancipare: [*& infra.] Vnde humiliter ſupplicarunt, vt feudum prædictum faceremus ad vtilitatem monaſterij reuocari præſertim cùm idē laicus primo anno de ipſius prouentibus vltra ſummam perceperit prætaxatam, & per multos poſtmodum annos ſumpſerit eius fructus: [†& infra] [Quocirca] mandamus, quatenus, ſi prædictum monaſterium, propter hoc inueneritis enorme diſpendium incurriſſe, dictum laicum vt (pecunia, quam pro exoneratione feudi, ſeu etiam pro vtilitate ipſius monaſterij expendiſſe noſcitur ab eiſdem abbate & conuentu recepta, cū ſibi fructus percepti ſufficere debeant pro labore) præfatum feudum eidem monaſterio dimittat liberum & quietum, adpellatione poſtpoſita, compellatis.

Vide l. quid ſi minor. §. reſt. in tio. ff. de mino.

*[*Verùm quia præfatum monaſterium ſicut dicunt, enormiter eſt læſum in hoc eo quòd de redditibus villæ præfatæ conuentus diebus ſingulis vnū ferculum, & in feſtis duodecim lectionum piſces vel aliud æquiualens conſueuit percipere.]*

[†Nos igitur ſic volentes grauaminibus præfati monaſterij prouidere quòd alijs non videamur iniuriam irrogare.]

IDEM in concilio generali.

Alienatio rei eccleſiaſticæ facta ſine legitimo eccleſiaſticarum perſonarū adſenſu, non tenet, licet adprobetur per conſtitutionem laicorum.

CAP. XII.

CVm laicis, quamuis religioſis, diſponendi de rebus eccleſiæ nulla ſit adtributa poteſtas, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi: dolemus in quibuſdam ex illis ſic refrigeſcere charitatem, quòd immunitatē eccleſiaſticæ libertatis, quam non tantum ſancti patres, ſed etiam princi-

pes

pes ſeculares priuilegiis multis munierunt, non formidant ſuis conſtitutionibus vel potius deſtitutionibus * impugnare,* non ſolùm de alienatione feudorum, ac aliarum poſſeſſionum eccleſiarum, & vſurpatione iuriſdictionum: ſed etiam de mortuariis, nec non & aliis, quæ iuri ſpirituali adnexa videntur, illicitè præſumendo. Volētes igitur ſuper his indemnitatibus conſulere eccleſiarum, ac tantis grauaminibus prouidere, conſtitutiones & venditiones huiuſmodi feudorum ſeu aliorum bonorum eccleſiaſticorum ſine legitimo perſonarum eccleſ. adſenſu præſumptas occaſione conſtitutionis laicæ poteſtatis (cùm non conſtitutio, ſed deſtitutio vel deſtructio dici poſſit, nec non vſurpatio iuriſdictionum) ſacri adprobatione concilij decernimus non tenere, præſumptoribus per cen. eccleſ. compellendis.

**Aliàs, deſtructionibus.*

**Vide auth. caſſa. per Bar. C. de ſac. ſanc. eccleſ.*

DE PRECARIIS.

TIT. XIIII.

Ex concilio apud Beluacen.

Breue eſt, nec poteſt breuius ſummari.

CAPIT. I.

PRecariæ de quinquennio in quinquennium ſecundum auctoritatem & antiquam conſuetudinem renouentur.

Ex conciliō Carthaginen.

Reuocat ſucceſſor precariam per prædeceſſorem irrationabiliter factam.

CAPIT. II.

DE precariis irrationabiliter factis à rectoribus eccleſiarum ſe ſuoſque ſucceſſores pœna graui obligantibus, vt facta ipſorum diſſoluere nequeant: Præcipimus vt nemo ſucceſſor ipſorum antecesſoris ſui pœna ſit obligatus, ſed ſuæ prouidentiæ ſit cō ceſſum, vt ſi anteceſſor eius, res eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad ius eiuſdem eccleſiæ reuocentur.

Gregorius nonus.

Conceſſio precarij extinguitur voluntate concedentis, aut ei ſuccedentis: precariæ autem conceſſio non.

CAPIT. III.

PRecarium vtendum conceditur, quandiu patitur, qui conceſſit: ſoluitur quoque obitu eius, cui conceſſum eſt, non etiam concedentis: aut cùm ipſum alienari contingit alicui hoc reuocare volenti: quia per conuentionem huiuſmodi non licet rem alienam inuito domino poſſideri. Porrò precariæ, quæ quandoq; de eccleſiarum poſſeſſionibus fieri ſolent, non ſunt pro voluntate concedentium reuocandæ.

DE COMMODATO.

TITVLVS. XV.

IDEM Gregorius nonus.

Commodatarius gratia ſui tenetur etiam de leuiſſima culpa, non de caſu, niſi in tribus caſibus hîc poſitis. Et commodatum ante vſum completum non reuocatur. h. d. CAP. *vnicum.*

CVm gratia ſui tantum quis commendatum accepit, de leuiſſima etiam culpa tenetur: Licet caſus fortuitus (niſi acciderit culpa ſua, vel interuenerit pactum, ſeu in minora fuiſſet) ſibi non debeat imputari. Contra eum quoque rectè commodati non agitur, niſi poſt vſum expletum, cuius gratia res fuerat commodata.

Cùm non decipi beneficio nos oporteat, ſed adiuuari.

DE DEPOSITO.

TIT. XVI.

Alexander iij. Londoñ. epiſcopo.

Ex depoſito facto apud clericum eccleſiæ, non tenetur eccleſia: niſi in vtilitatem eccleſiæ ſit verſum.

CAP. I.

GRauis illa querimonia vſque ad nos ſuper depoſito tuo tibi hactenus denegato peruenit: [* & infra.] Cùm enim non conſtet pecuniam tuam, quam ille vir Belialim furatus eſt, in eccleſiæ vtilitatem conuerſam, non debemus de iure contra canonicos eiuſdem eccleſiæ præcisè intentare iuſſionis inſtantiam, vt tibi eandem reddant pecuniam perſonæ non eccleſiæ commendatam.

Quocirca ſuademus, vt in illum furē tuam dirigas actionem, eo ꝙ (vt audiuimus) loculos habet: & ea, quæ tibi ſubrepta ſunt, aſportauit. Nam & iudicibus dedimus in mandatis, vt illum iniquum ſub quæſtionib ad rationē ponant etiā (ſi oportuerit) vinculis alligatum, vt dictam pecuniam reddere compellatur: & infra. Si autem cum eis amicabiliter poteris de redituum perceptione paciſci, noueris id nobis acceptum.

[* *Duplici nos anxietate perſtringens, eo quod tibi in hoc & deeſſe non poſſumus & adeſſe non valemus.*]

Gregorius nonus.

Dicit ad quid tenetur depoſitarius, & quomodo repetatur depoſitum.

CAP. II.

BOna fides abeſſe præſumitur, ſi rebus tuis ſaluis exiſtentibus, depoſitas amiſiſti. De Culpa quoq; teneris, ſi teipſum depoſito obtuliſti, vel ſi aliquid pro cuſtodia recepiſſes. Pacto verò, culpa vel mora præcedentibus, caſus etiam fortuitus imputatur. Sanè depoſitori licuit pro voluntate ſua depoſitum reuocare, contra quod cōpenſationi vel deductioni locus non fuit. vt cōtractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minimè

referatur, licet compenſatio admittatur in aliis, ſi cauſa, ex qua poſtulatur, ſit liquida, ita q̃ facilem exitũ credatur habere.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE TITVLVS XVII.

a Alumnias.

Ex concilio apud [a]Valen.[a]

Cogit epiſcopus, ne carius vendatur tranſeuntibus, quàm in mercato venderetur. CAP. I.

PLacuit vt presbyteri plebes ſuas admoneant, vt & ipſi hoſpitales ſint, & nõ carius vendant trãſeũtibus, quàm mercato vendere poſſunt. Alioquin ad presbyterũ tranſeuntes hoc referant, vt illius iuſſu cum humanitate ſibi vendant.

Ex concilio Maguntineñ.

Fraudans menſuras & pondera, triginta diebus in pane & aqua pœnitere debet. CAP. II.

VT menſuræ & pondera iuſta fiant: [* & infra.] Si quis iuſtas menſuras & iuſta pondera cauſa lucri mutare præſumpſerit. xxx. dies in pane & aqua pœniteat.

[* *Sicut in diuinis legib. ſancitum eſt, & in capitulari Domini Karoli continetur. ſicut & iſte ſacer conuentus conſtituit, ſic in omnib. obſeruare placet. &c.*]

Alexander. iij. Atrebateñ. epiſcopo.

Tenet venditio licet venditor ſit deceptus vltra dimidiam iuſti precij: poteſt tamen venditor agere, vt reſtituatur res vel iuſtum preciũ ſuppleatur: & ſi alterum præciſè petit, ſuccumbit. CAP. III.

CVm dilecti filij Beluaceñ. canonici contra abbatem & fratres Cauloci proponerent quærimoniam, quòd ſyluam, quę Nigrauallis dicitur, à quibuſdam eorum ignorante capitulo pro. x. libris. xl. marchas tunc valentem comparaſſent: cauſam ipſam Morineñ. epiſcopo & decano Remeñ. cõmiſimus terminandã: adiicientes, q̃ ſi vterq; cauſæ cognitioni intereſſe nequiret, alter in eodem negocio procedere nõ differret: [† & infra.] Tandem decanus in illius cauſæ cognitione proceſſit: & cùm ei per teſtes conſtitiſſet, quòd prædicti fratres ſyluam minus dimidia iuſti precij comparaſſent, pronunciauit venditionem non tenere: & Syluam Beluaceñ. eccleſiæ adiudicans, canonicos in poſſeſſionem induxit: [‡ & infra.] Quia verò[b] in arbitrio emptoris eſt, ſi velit, ſupplere iuſtum precium, aut venditionem reſcindere, cùm res minus dimidia iuſti precij comparatur: ſententiam ipſam tanquam iuri contrariam irritantes, poſſeſſionem monachis iudicauimus eſſe reddendã, ſalua quæſtione canonicis ſuper deceptione precij, vel conſenſu capituli in venditione non habito, & alia cauſa rationabili, quam canonici cõtra monachos duxerint proponendam.

Cùm

[† Cum itaque decanus partes ad ſuam præſentiam conuocaſſet, abbas & monachi non ad agendum & reſpondendum, ſed ad quærendum dilationes nuncios deſtinarunt, aſſerentes quod ad nos miſerant, & ad audientiam noſtram appellauerant. Venimus quia in literis appellatio remota fuerat.]

[‡ Nuncijs igitur vtriuſque partis in noſtra propter hoc præſentia conſtitutis dum ex parte canonicorum inſtanter & ſolicitè peteretur auc. ap. confirmari, habita deliberatione cum fratrib. noſt. & alijs ſapientib. qui legib. iurati iudicant, eandem ſententiam iuri contrariam intelleximus.]

Celeſtinus tertius.

Si vir habeat alia bona, vnde vxor poſsit ſibi conſulere. & conſentiente vxore rem propter nuptias donatam vxori vendiderit: emptorem, qui ſpacio triginta annorum rem poſſedit, non poteſt vxor inquietarè ſuper ea maximè ſi precium fuit conuerſum in communem vſum viri & vxoris. hoc dicit, ſecundum intellectum, quem tenet Panor. Et eſt caſus notab. limitans ius ciuile ſecundum Io. And. non oportet adijcere, maximè: ſed omnia illa tria neceſſario requiruntur. Ex 2. compilat.

CAP. IIII.

PEruenit ad nos *ex inſinuatione tua* quòd *olim* P. miles, A. vxori ſuæ quandam domū in donationē propter nuptias aſſignatam, muliere ipſa expreſſum dante cōſenſum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate. [* & infra.] Prænominato verò milite viā vniuerſæ carnis ingreſſo, relicta eius venire cōtra hoc præſumit, allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias ſibi conceſſam alienari nō potuiſſe, licet eius conſenſus ipſi noſcatur contractui acceſſiſſe. præfata verò B. ex eo nititur ſe tueri, quòd per. xxx. annos conſtante illorum matrimonio domum ipſam bona fide, tituloq́ue iuſto poſſedit, & quia in cōmunes vſus viri & vxoris illius preciū eſt conuerſum, ac factæ venditionis tempore, vnde ſibi præfata mulier conſulere potuiſſet, in viri facultatibus conſiſtebat. Quia igitur ſuper his nos conſulere curaſti: reſpondemus prędictam emptricem (ſi vera ſunt, quæ præmiſimus) præſcriptis occaſionibus ſuper ipſa domo non debere vlterius fatigari.

[Quam ex eadem venditione B. matrimonio ſupradicto conſtante xxx. annis liberè pacificeq́ue poſſedit.*

Innocentius tertius epiſcopo Pallionen̄.

Si in venditione adponitur pactum de recuperanda re, poſt certum tempus, modico conſtituto precio: præſumitur pignus, & non venditio.

CAP. V.

AD noſtram noueris audientiam perueniſſe, quòd cùm R. laicus lator præſentiū ab M. mutuum recipere voluiſſet, creditor ne per canonem contra vſurarios editum poſſet in poſterum conueniri, domos & oliuas recepit ab eodē titulo emptionis, cùm reuera contractus vſurarius ageretur: quod patet

ex eo, quòd creditor debitori promiſit, quod quandocunque à ſeptennio vſque ad nouennium daret .lx. vncias tarenorum, quæ vix dimidiam iuſti precij contingebant, domos eius reſtitueret & oliuas. Quia igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari non debent: mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, inſtrumento venditionis confecto in fraudē canonis promulgati contra vſurarios non obſtante prædictū M. ad reſtituendas domos & oliuas ei, ad quem debent hæreditario iure deuolui (cùm debitor ſit viam vniuerſæ carnis ingreſſus) per pœnam in Lateraneñ. concilio contra vſurarios promulgatá, appellatione remota compellas.

IDEM epiſcopo & archidiac. Vrbinat.

Venditor deceptus vltra dimidiam iuſti precij, agere poteſt, vt res ſibi reddenti, precium acceptum reſtituatur, vel iuſtum precium ſuppleatur: & in hoc electio eſt emptoris. hoc dicit ſecundum Antonium.

CAP. VI.

CVm cauſa, quæ inter œconomum monaſterij ſancti Martini de monte ex parte vna, ac ciues Viterbienſes ſuper caſamentis ex altera vertebatur, fuiſſet aliquandiu ventilata, cùm conſtitiſſet nobis monaſtrium in venditione vltra dimidiam iuſti precij fuiſſe deceptum: ſententiando decreuimus, vt præfati ciues aut recepto precio poſſeſſiones reſtituerent memoratas, aut ſupplerent, quantum conſtaret legitimę venditionis tempore iuſto precio defuiſſe.

Gregorius nonus.

Ponit tres caſus, in quibus re euicta non tenetur venditor emptori de euictione.

CAP. VII.

SI venditori poſt inſtitutum contra ſe iudicium, quis omiſerit, vt rem venditam ſibi defenderet nunciare, vel contumaciter abfuit tempore ſententiæ promulgatæ, ſeu per iniuriam ſentētia lata fuit: de euictione iuxta legitimas ſanctiones agere non valebit.

DE LOCATO ET CONDVCTO
TITVLVS XVIII.

Clemens tertius.

Excommunicati ſunt magiſtri, & ſcolares Bononienſes, qui ante tempus conductionis conducunt hoſpitia aliorum magiſtrorum vel ſcholarium ſine eorum conſenſu.

CAP. I.

EX reſcripto literarum *Piæ recor. P. quondā* Tuſculaneñ. epiſcopi nobis innotuit, quòd cùm ciuitatem Bonoñ. tēpore ſuæ legationis intraſſet: [*& infra.] Conſtitutionem factam ab epiſcopo Portuen. apoſto. ſed. leg. & à prædicto Tuſculañ. epiſcopo poſtmodum cōfirmatam, videlicet vt nullus magiſtrorum ſeu ſcholarium ſuper conducendis aliorum hoſpicijs in læſionem & præiudicium habitantium audeat ho

ſpitem

ſpitem conuenire, niſi prius conſtiterit tempus conductionis elapſum, vel inquilini in hoc ſuum fauorē præſtiterint & conſenſum, cùm idem Portuen. ſub excommunicatione hoc prohibuit, & alter ſub pœna anathematis idem decreuit obſeruandum: ratam eſſe decernimus, & auctoritate apoſtolica confirmamus: Statuentes, vt à te frater epiſcope & tuo quolibet ſucceſſore hoc ſingulis annis in communi audiētia magiſtrorum atque ſcholarium recitetur.

[Inuenit ibi fuiſſe à bo. me. W. quondam Portuen. epiſcopo conſtitutum, & ſub excommunicatione prohibitum, ne aliqui ſcholares hoſpitia maioris mercedis promiſſione conducerent, vt ea ſibi vel maioris gloriæ ſtudio quaſi potentiores in expenſis apparere, volentes vel priuatæ vtilitatis commodo vendicarent. Vnde ipſe ſolicita prouiſione conſiderans quod huiuſmodi conditionis improbitas & diſcordiæ fomitem, & impedimenta non modica parerent ſtudiorum prædictam.]*

Innocentius tertius abbati & conuentui ſancti Petri de Pratel. Londeñ. diœce.

Perſonæ eccleſiaſticæ locare poſſunt prouentus decimarum his cum quibus conditio eccleſiæ fit melior, ſtatuto diœceſani contrario non obſtante: & eadem ratio eſt de alijs rebus eccleſiæ.

CAP. II.

Veſtra nobis relatio declarauit, quòd cùm ad firmam fructus veſtrarum dare conſueueritis decimarū: infra. Diœce. epiſcoporum ſtatuto contrario non obſtante, veſtrarum decimarum prouentus illis liberè locare poteſtis, cum quibus eccleſiæ veſtrę conditionem poteritis facere meliorē: ita tamen, quòd huiuſmodi locatio ad feudum vel alienationem non videatur extendi. Gregorius .ix.

Propter ſterilitatem grauem conductori ſine culpa ſua contingentem remittitur penſio pro rata, niſi poſſit cum vbertate præcedentis, vel ſequentis temporis compenſari. hoc dicit vſque ad. §. verum.

CAP. III.

Propter ſterilitatem adficientem magno incommodo conductores, vitio rei ſine culpa coloni, ſeu caſu fortuito contingentem, colonis eccleſiæ tuæ pro rata penſionis remiſſio eſt facienda, niſi cum vbertate præcedentis, vel ſubſequentis anni valeat ſterilitas compenſari.

Ponuntur hi quatuor caſus, in quibus inquilinus poteſt ante tempus conductionis finitæ licitè expelli. Abbas.

Verùm inuito inquilino domum inhabitare vel reficere poteris, ſi neceſſitas (quę tamen non imminebat locationis tempore) id expoſcat: remiſſa ſibi pro reſiduo temporis penſione: qui etiam inde rationabiliter amouetur, ſi peruerſè ibi fuerit conuerſatus, vel cùm canonem per biennium non ſoluiſſet, ſibi ſatisfactione celeri non prouidit.

IDEM.

Emphyteuta eccleſiæ meliorationes ſuas vendere non poteſt, niſi ſeruatis his, de quibus hic. Et ſi contra fecerit, vel canonem per biennium non ſoluerit, nec moram poſtea celeriter purgauerit, iuſte poteſt expelli.

CAP. IIII.

POtuit emphyteuta (eccleſia primitus requiſita, eiq́ue nunciato, quãtum ſibi ab alijs offertur, *ſi nolle ſe emere dixerit, vel à denunciationis tempore duorum ſpacium mentium ſit elapſum) meliorationes & ius ſibi competens alijs vendere, qui ab emptione huiuſmodi minimè prohibentur. Emphyteuta quoq; ſecus præſumendo, vel ceſſando in ſolutione canonis per biennium (niſi celeri ſatisfactione poſtmodum ſibi conſulere ſtuduiſſet) iuſtè potuiſſet expelli. *Nõ obſtãte, quòd ei vt canonem ſolueret, non extitit nunciatum: cum in hoc caſu dies ſtatuta pro domino interpellet.

Vide l. i. §. ſi rẽ ff. de ſ[illegible] & l. domos. §. i. & vtrobique Bart. ff. de lega. i.

Vide. l. inſulã. & ibi. doc. ff. de ver. ob.

DE RERVM PERMVTATIONE.

TITVLVS XIX.

Ex concilio apud Siluan.

Princeps poteſt rem eccleſiæ immobilem per permutationem adquirere, data re meliori vel æquali. hoc dicit. Et in hoc quod dicit, vel æquali, eſt caſus notabilis.

CAP. I.

SI princeps voluerit rẽ mobilẽ, ſanctis locis præſtare, & accipere ab eis aliã immobilem eoq; modo de cõmuni voluntate permutationẽ contrahere: Liceat ei hoc facere, ſi cauſa rationabilis id expoſcat, & res quã præſtiterit, maior fuerit, vel æqualis: pragmatica ſanctione ſuper hoc promulgata.

Ex concilio Beluaceñ.

Permutatio rerum eccleſiaſticarum facta in caſu non conceſſo, ſeu non ſeruata ſolennitate iuris, eſt reuocanda per ſucceſſorem.

CAP. II.

VT cõmutationes rerum eccleſiaſticarũ, quæ ab anteceſſore incõſultè factæ ſunt ab eo, qui ſucceſſor eſt, emendẽtur.

Ex concilio [a] apud Siluanectum.[a]

a Siciac.

Mancipia eccleſiæ non debent permutari niſi ad libertatem, vel niſi ſint fugitiua. hoc dicit cum cap. ſequenti.

CAP. III.

MAncipia eccleſiaſtica, niſi ad libertatem non conuenit cõmutari: videlicet vt mãcipia, quę pro eccleſiaſtico homine dabũtur, in eccleſiæ ſeruitute permaneant, & eccleſiaſticus homo, qui cõmutatur, fruatur perpetua libertate. quod enim ſemel deo conſecratũ eſt, ad humanos vſus transferri nõ decet.

Ex eodem.

Serui eccleſiæ cũm prophanis permutari non poſſunt, nec alienari, niſi ſint fugitiui.

CAP. IIII.

INiuſtum videtur & impium, vt mancipia, quę fideles deo, & ſanctis eius pro remedio animę ſuæ conſecrarunt, cuiuſcunque

que muneris mancipio, vel commutationis cõmercio iterum in ſeruitutem ſecularium redigãtur, cùm canonica auctoritas ſeruos tantummodo permittat diſtrahi fugitiuos. Et ideo eccleſiarum rectores ſummopere caueant ne eleemoſyna vnius alterius peccatum fiat. Et eſt abſurdum, vt ab eccleſiaſtica dignitate ſeruus diſcedens, humanæ ſit obnoxius ſeruituti.

Vrbanus tertius.

Præbendæ pactio præcedente permutari non poſſunt: epiſcopus tamen poteſt de loco ad locum permutare perſonas. CAP. V. Ex 2. copil'a.

QVæſitum eſt ex parte tua, ſi commutationes fieri valeant præbendarum, cùm commutatio dignitatũ in Toronen. concilio fuerit interdicta: [* & infra.] Generaliter itaque teneas, quod commutationes præbendarum de iure fieri non poſſunt, præſertim cum pactione præmiſſa, quæ circa ſpiritualia vel cõnexa ſpiritualibus labẽ continet ſemper ſimoniæ.

Si autem epiſcopus cauſam inſpexerit neceſſariam, licitè poterit de vno loco ad alium transferre perſonas: vt quæ vni loco minus ſunt vtiles, alibi ſe valeant vtilius exercere.

[* *Sunt enim quidam qui præbendæ ſuæ cedunt, & iuri renunciant, vt maiorem præbendam obtineant, vel ex hoc certam ſummam pecuniæ conſequantur. quod quidem honeſtati eſt contrarium, & ſimoniacam procul dubio continet prauitatem.*]

Clemens tertius.

Eccleſiæ iure proprietatis poſſunt adinuicẽ permutari, & poſſeſſiones earum etiã permutari poſſunt, & pro minus valentibus preciũ ſuppleri.

CAP. VI.

AD quæſtiones ſoluendas: & infra. Intelleximus ex literis tuis quod duæ conuentuales eccleſiæ ſunt in tua diœceſ. conſtitutæ, quarum vtraque parochialem habet eccleſiã cum poſſeſſionibus magis alteri, quàm ſibi viciniã. Illis autem deſiderantibus permutare eas, cum illarum altera reſpectu meliorum prouentuum plus abundet, & ideo ſibi poſtulet adiici certam ſummam pecuniæ numeratæ, vt ſic ad æqualitatem permutationes valeãt peruenire, vtrum poſſet id licitè fieri, extitit dubitatum: [† & infra.] Reſpondemus, quod cùm de dictis parochialibus eccleſiis per ſe queat commutatio celebrari, & in permutatione poſſeſſionum per ſe non ſit inhibitũ, ſit altera ratione poſſeſſionũ alteri præpõderet, pecuniã poſſe refundi de ipſarũ poſſeſſionibus ad inuicem, prout viſum fuerit expedire: refuſa certę pecuniæ quantitate poterit cõtractus permutationis iniri, ſic tamẽ, quod illi contractus nequaquam ſibi inuicem miſceantur.

[† *Quam ob cauſam ſe. ap. conſuluiſti. Licet itaque tuæ diſcretionis induſtriam ignorare minime putemus quid ſuper eodem articulo ſit agendum, nihilominus tuæ prudentiæ.*]

Innocentius tertius Senoñ. archiepiſcopo.

Beneficia ſua perdunt, qui ea propria permutant auctoritate.

CAP. VII.

CVm olim magiſter S. & B. archidiaconatũ & præpoſituram adinuicem commutaſſent: [* & infra.] Licet prædictus magiſter ab initio ſpõte fuerit de permutatione cõfeſſus, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quod ipſe præpoſituram ſine cõdicione qualibet reſignauit, & poſt reſignationem prædicti, magiſtri archidiaconatũ fuerat adſecutus: [† & infra.] Cũ ergo nobis conſtaret quod ipſe ſuum præſtiterit permutationi conſenſum, prædictus autẽ magiſter ſuum publicè fateretur errorem: & tunc præpoſitura, & illum archidiaconatu curauimus ſpoliare, ſuper hoc definitiuã contra eos ſententiam proferentes.

[* *Magiſtri eiuſdem obtentu cauſam ſuper hoc bo. me Naſconen. epiſcopo duximus delegandam. Cũq; idem B. ad præſentiã noſtram poſtmodum acceſſiſſet vt in negocio ſine ſuſpicione procederet, obtẽtu ipſius dil. fi. abbatem Cluniacen. eidem epiſcopo duximus adiungendum, verum cùm propter abbatis abſentiam non fuiſſet à delegatis pariter ipſis in cauſa proceſſum, vtraque partium ſe noſtro conſpectui præſentauit, & audientiam obtinuit coram nobis, &c.*]

[† *Licet magiſter ipſe proponeret ex aduerſo ipſum ſecum diutius de permutatione tractaſſe, & compleuiſſe eandem in manib. ven. f. n. Educen. epiſcopi quod tractauerant poſuiſſe. Verùm ſæpedictus B. delegatis noſtris non deferens imò verius delegantis ſigilla violauit, & illorum ſcripta quæ nobis fuerant præſentanda, non erubuit aperire. Cæterùm in noſtra præſentia conſtitutus aduerſario ſuo præſente in excuſationem ſuam propriam propoſuit coram nobis quod iudices perperam proceſſiſſent contra ipſum cum acta in ſcriptis minus fideliter redigiſſent. Vnde timens ne literas portaret Vriæ, ſcripta illorum aperuit, & quod ſuſpicatus fuerat adinuenit. Sanè ſi quid expediret melius notauiſſet vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta, vel nobis fideliter retuliſſet & præſentaſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram nobis. Præterea cùm non quæreretur de iudice quem ei ex proprio motu cõceſſimus, ſed de illo potius quẽ ipſe duxerat eligendum, & iudices ſuas nobis literas per eum deſtinaſſent, de ipſo pariter conquerentes verbis ipſius fidem non duximus adhibendam, ſed vt in eo ſaltem puniretur in quo peccauit contra acta Iudicum quæ temerè violarat, ipſum ſicut non debuimus ſic noluimus exaudire, ne videretur ei dolus ſuus patrocinium attuliſſe.*]

IDEM archiepiſc. & P. ſancti Andreæ Colonien.

Si permutatio beneficiorum completa eſt ex vna parte, & per alteram ſtat, quo minus impleatur, reſtituitur pars ad ſuum beneficium, & ſecundum hoc continet ius.

CAP.

CAP. VIII.

CVm vniuerſorum: [*& infra.] Intelleximus G. canonico referēte, quòd cū ipſe & L. clericus de permutatione præbendarum ſuarum inter ſe tractare cœpiſſent, quam vtilitati vtriuſque imminere credebant, tandem idē L. præbenda eiuſdem G. cuidam conſanguineo ſuo adſignata, præbendam ſuā ei ſicut promiſerat, noluit reſignare: & infra. Cùm igitur deceptis & non decipientibus iura ſubueniant: licet ipſi per ſe de iure non poſſent eccleſiaſtica beneficia permutare: vt tamen ſimplicitati venia tribuatur:* mandamus, quatenus, ſi conſtiterit prætaxatum G. taliter fuiſſe deceptum, amato à præbenda ſua conſanguineo ipſius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam reſtitui faciatis eidem.

Ex 3. comp. tit. de præbend.

**Vide l ff. de dona. & l. tutor. ff. de ſuſpec. tut.*

*[*Fidelium ab ipſo domino Ieſu Chriſto paſtoralis ſit nobis cura commiſſa, ſolicitudini noſtræ incūbit vel dignoſcitur expedire, vt ſic debeamus quoſlibet in ſuis rationib. confouere, quod aliquorū iura in cōſpectu eccleſiæ diſpendium non ſuſtineant, ſed firma & illibata debeant permanere.]*

Gregorius ix. Betoñ. & Fungieñ. abbatibus.

Spirituale cum temporali permutari non poteſt.

CAP. IX.

EXhibita nobis abbatis & conuentus ſancti Martini de Pannonia petitio, continebat quòd cùm ſuper cauſa, quæ inter ipſos ex vna parte, & præpoſitū Albaneñ. ex altera, ſuper quibuſdam decimationibus vertebatur, ad C. capellanum noſtrū, tunc in Hungaria commorãtem, noſtras literas impetraſſent: ipſe ac magiſter M. in quos vtrinque tanquam in arbitros extitit compromiſſum, arbitrati fuerunt, quòd ſi dictus præpoſitus obtineret decem milia ſolidorum regalium à rege Hungariæ concedi monaſterio memorato, ipſi ab earundem decimationum petitione ceſſarent: & infra. Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit de præmiſſis (cùm permutatio de ſpiritualibus ad temporalia improbetur) prædictum arbitrium, & quicquid ſecutum eſt ex eo vel ob id, irritum decernatis.

DE FEVDIS.

TITVLVS XX.

Ex 3. compilat.

Innocentius iij. Marieñ. epiſcopo.

Si dominus à vaſallo recipit feudum in pignus, abſtinendo ab eius ſeruitio, non tenetur computare fructus in ſortem, hoc dicit ſecundū intellectum communem. Et eſt caſus ſingularis, qui alibi non legitur.

CAPIT. PRIMVM.

INſinuatione præſentium declaramus, quòd [a] gageria, quā de feudo eccleſiæ tuæ ab M. dignoſceris recepiſſe, à te poteſt liberè detineri, fructibus non computatis in ſortem.

a in vet. eſt Sageria.

Ita videlicet, vt quamdiu fructus illos ceperis in ſortem minimè computandos, idem M. à ſeruitio, in quo tibi & eccleſiæ tuæ pro feudo ipſo tenetur, interim ſit immunis.

IDEM Mediolaneñ. archiepiſcopo.

Ponit tres caſus, in quibus non obſtante iuramento de non infeudãdo, poteſt epiſcopus antiquum feudum ad eccleſiam reuerſum nouo vaſallo concedere. h. d. Et eſt caſus notabilis interpretans iuramentum de non alienando.

CAP. II.

EX parte tua noſtro eſt apoſtolatui reſeratum, quòd ſæpius dubitaſti vtrum cùm contingit vaſallum tuum decedere, & ad te feudum ipſius redire, feudum eius aliis liceat tibi dare, quamuis iuramento tenearis aſtrictus, non infeudare de nouo, Romano pontifice inconſulto? Ad hæc ſi vaſallum tuum feudum alienare contingat, an ipſius filium vel conſanguineũ eiuſdem feudi cõſortem de ipſo valeas inueſtire? Alia quoque dubitatio continebat, vt cùm feudum alienatũ repereris, quod per te facilè recuperare non potes: vtrum poſſis alicui laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per eccleſiam recognoſcat? [*& infra.] In primo ergo caſu feudum decedentis liberè (ſi videris expedire) concedas. Atq; in ſecundo filium, vel conſanguineum alienantis inueſtiens. In tertio feudum alienatum poteris ei licenter cõcedere, per quem ipſa eccleſia valeat rehabere.

*[*Nos igitur ſuper his de mente tua ſcrupulum volentes dubitationis auferre, per a. ſ. tibi mandamus, quatenus ſi quando præfati caſus emerſerint.]*

DE PIGNORIBVS ET ALIIS CAVTIONIBVS.

TITVLVS. XXI.

Ex concilio Remeñ.

Res eccleſiæ pignorari nõ debent, niſi ex neceſſitate & rationabili cauſa.

CAP. I.

NVLLVS presbyter præſumat calicem, vel patinã, vel veſtimentum ſacerdotale, aut librũ eccleſiaſticum tabernario, vel negociatori, aut cuilibet laico, vel fœminæ in vadium dare, Niſi iuſtiſſima neceſſitate vrgente. [a] *ſicut & Zepherinus papa & martyr S. Hilarium in ſuis decretalib. docuit.*

a ad litur in vet.

Gregorius tertius Exoneñ. epiſcopo.

Liber homo non poteſt pignorari.

CAP. II.

LAtor præſentium: & infra. Lex habet, vt homo liber pro debito non teneatur, etſi res defuerint, quæ poſſint pro debito addici.

Alexander

Alexander iij. epiſcopo Exonień.

Si rector eccleſiæ pro facto proprio rem eccleſiæ obligauit, cogitur eius hæres rem redimere, & eccleſiæ reſtituere.

CAP. III.

Ex præſentium latoris inſinuatione accepimus, quòd ſacerdos eccleſiæ de Oditona calicem argenteum ex medietatē vnius breuiarij eiuſdē eccleſię pro ſua neceſſitate pignori obligauit, & ea, morte præuentus minimè recollegit.

Vnde quoniam indignum eſt, vt eidē eccleſiæ res ſuæ (præſertim quæ ſacris miniſteriis deputatæ ſunt) taliter debeāt deperire: mandamus, quatenus ſi verum eſt, quod adſeritur, filiū eius qui ex ſucceſſione ipſius patrimonij ius dicitur obtinere, moneas & compellas vt ea recolligat, & reſtituat eccleſiæ memoratæ.

Innocentius tertius G. ſubdiacono noſtro, & P. canonico Piſano.

Si vſurarius emit rem eo pacto, quòd poſt tempus reſtituat eam venditori, recipiendo aliquid vltra ſortē, fructibus tamen in ea cōputatis: iudicatur contractus fœneraticius.

CAP. IIII.

Illo vos credimus ſcientiæ dono vigere: [¹& infra.] Sane *per veſtras literas* intimaſtis nobis, quod cauſam, quæ vertitur inter H. & B. filios G. de Coſa ex vna parte, & G. filiam *T. & hæredes ipſius ex altera, ſuper quibuſdam ᵃterris præfatis perſonis pro ᵇvigintitribus libris pignori obligatis: vobis duximus committendam: [† & infra.] Ex parte prædictæ G. & hęredum eius fuit propoſitum terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non eſſe pignori obligatas, ſed purè venditas: ſicut in inſtrumento confecto exinde continebatur. Præfatus verò H. pro ſe ac fratre ſuo firmiter adſerebat terras non eſſe purè venditas, ſed pignori obligatas: cùm venditioni prædictæ talis fuerit adiecta conditio, vt ſi à tempore contractus vſque ad duos proximos annos præfato T. emptio diſpliceret, G. pater H. abinde vſq; ad annum viceſimumſextum libras, (perceptis fructibus cōputatis in ipſis) dare deberet. Verum, quia ambigitis vtrum pura ſit & abſoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat iudicari:

* Tiberij.
a vineis
b al. xxiij.

Reſpondemus, quòd qualiſcunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus venditio non adpareat conditionalis, ſed pura: quamuis per conditionem poſſit reſolui, ex duobus tamē, quæ in pacto fuerūt expreſſa, videlicet quòd fructus percepti deberent in ſoluenda pecunia numerari, & ꝙ vltra ſummam receptam lx. ſolid. deberent perſolui, contra ipſum emptorem præſumitur vehementer, præſertim cū vſuras conſueuerit exercere.

[¹Quod

*[*Quod ſuper eo de quo nos conſulere voluiſtis, quid iuris ſit liquido cognoſcatis, quia tamen noſtra poſtulaſtis edoceri reſponſione, ne ſub ipſius expectatione reſponſionis deciſio negocij prorogetur, præſentib. vobis literis duximus reſpondendum.*

[†Dantes vobis per literas noſtras in mandatis, vt ipſam G. & hæredes ipſius ad reſtituendas vineas, & quicquid vltra ſortem perceperant, ex eiſdem reſtituerent conquerentibus, per pœnam in Lat. concil. contra vſurarios promulgatam cogere curaretis. Vos vt iuxta mandatum noſtrum procederetis in negocio memorato partes citare curaſtis. Cúmque in præſentia veſtra eſſent conſtitutæ.]

IDEM epiſcopo Aquinati.

Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.

CAP. V.

EX literis, F. T. accepimus, quòd cauſam, quæ vertitur inter R. & A. mulierē, tibi duximus cōmittendam: [*& infra.] Si quidem probatum eſt, quòd pro facinore à marito prædictæ mulieris commiſſo, eo fugam petēte, tam frater mariti, præfatus videlicet R. quàm ipſa mulier (licet minus iuſte) à regio iuſticiario capti fuerint, & de ipſius mandato bonorum omnium delinquentis facta diſtractio, & ſoluta pecunia mercatori, qui à marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis ſpoliatus, ſed quædam poſſeſſiones illius penes eundem R. remanſerant: quas idem de mandato curiæ retinuit, ſoluta pro eis pecunia prędicto mercatori, quia emptor alius propter poſſeſſionum minutias non extabat: pars verò mulieris æſtimationem dotis inſtantius petebat ſibi reſtitui, vel in poſſeſſiones, quæ mariti fuerant ex officio delegationis induci: [†& infra.] Mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit ex his, quæ in præſentia tua fuere propoſita & probata, quòd mulier dicit viro dediſſe in dotem: & prędictum R. de bonis fratris aliqua poſſidere: cùm mulieribus fauor multus in recuperandis dotibus debeatur, & cautum ſit in iure, quòd propter maleficium viri mulier remanere non debeat indotata, cùm etiā bona viri mulieri ſint pro dote tacitè obligata, & cum ſuo onere tranſierint ad quemlibet poſſidentem: R. prædictum eidem mulieri ad reſtitutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris ſui præfati noſcitur poſſideri.

*[*Cùm ferè per biennium ſtuduiſſes, vt eadem cauſa cum concordia finiretur partib. non adquieſcentib. accitis viris prudentib. prædicta cauſa meritis diligenter examinatis. Idem negocium de prudentum virorum conſilio ad noſtram duxiſti præſentium remittendum, ea maximè ratione qua videtur hoc ad regium iudicium ſpecialiter pertinere.]*

[†Pars autem viri econtrario reſpondebat, ſe non debere ſuper his aliquomodo reſpondere, quia nihil auctoritate vel voluntate ſua diſtractum fuerat de bonis mariti ipſius mulieris, ſed fiſcus ea capi fecerat, & man-

dauerat diſtrahenda. Sanè cũ pars mulieris diceret de poſſeſſionib. viri ſui aliqua remiſiſſe, quæ diſtracta non fuerant, & ex eis ſibi ſatisfieri poſtularet, ab ea ſtudioſius inquiſiſti quāta fuiſſet pecunia quæ ſoluta fuerat mercatori: & ex confeſſione tibi conſtitit, vtriuſque quidem de memoratis lib. vſque ad xxiij. vncias auri alienatum extiterat, ſed prædictus R. ſe xxiij. vel xxiiij. vncias addidiſſe, & xl duarum vnciarum auri numerū compleuiſſe mercatori. Allegabat quoq; præ. R. quòd cùm quinq; filij eſſent vnius patris, & omnes in paternis bonis ſuccederent, facta æſtimatione totius hæreditatis, non proueniebat ad maritum mulieris de hæreditate paterna, quod vltra xxiiij. auri vncias valeret. Quia verò ad nos eadem cauſa remiſſa, non fuit ſufficienter inſtructa, nec nobis conſtitit vtrum x. libras Tereorum quas petebat, mulier dediſſet in dotem, aut idem R. aliquid poſſidebat de bonis pertinentib. ad fratrem ſuum virum mulieris prædicta nec potuiſſemus examinationi cauſæ inſiſtere, tum quia in præſentia tua renunciatum fuit allegationib. & probationib. ſicut dicis, tum quia idonei & ſufficientes non venerunt ad noſtram præſentiam reſponſales, eandē cauſam tuo duximus examini remittendam per ap. ſc.]

IDEM R. de monte Fortino.

Si creditor vel is, qui ab eo cauſam habet, tot fructus percepit ex pignore quòd ſatisfactum eſt ſorti, debet pignus reſtitui debitori.

CAP. VI.

CVm contra G. ciuem Anaginẽ ſuper quibuſdā poſſeſſionibus, quas quondā pater tuus L. de Saul. pro certa quantitate pecuniæ obligauerat, & ipſius creditoris hæredes prædicto G. pignorauerāt, mouiſſes in noſtra præſentia quæſtionē, legitimè probauiſti, quòd ex earū prouentibus tantum fuerat tam ab eodem G. quàm ab aliis, qui eas tenuerāt, à tempore, quo fuerant obligatæ perceptū, quòd fructus ſorti poterāt adæquari: Nos igitur attendentes, quòd in talibus perceptio fructuum in ſolutione ſortis accedat, cùm ſecundū canonicas ſanctiones fructus reſtitui, & in ſortē debeāt cōputari, cōſiderantes etiā, quòd poſſeſſiones ipſæ iam extenuaſſent penitus totū onus, & debitū annulaſſent, ipſas tibi reſtituendas eſſe decreuimus, & te per nuncium noſtrum in poſſeſſionem induci fecimus corporalem.

IDEM.

Si is qui ſub pacto legis commiſſoriæ pignorauit rem ſuam, & iurauit non contrauenire: iuſte impeditus intra diem ſtatutum non redemit, poſt diem redimere poterit.

CAP. VII. Ex 4. compil.

SIgnificante R. ciue Piſano nobis innotuit, quòd cùm domum ſuā G. Piſano ciui pro ccl. libris pignori obligaſſet, ac promiſiſſet præſtito iuramento, quòd niſi domum ipſam ſtatuto termino recolligeret, creditorem vlterius ſuper eo minimè moleſtaret: & intra ſtatutum tempus per certum fidelē nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remiſit: quam idem nuncius infideliter agens, ſicut ei iniun-

ctum

ctum fuerat non perſoluit: & poſtmodum idem R. ab imperatore detentus dicto G. ſatisfacere nō potuit, vt debuit: [*& infra.[Cùm igitur pactum legis commiſſoriæ ſit in pignoribus improbatum: & prædictus R. quantum in eo fuit, iuramenti debitum adimpleuit: cum per eum, quem certum nuncium eſſe ſperabat, pecuniam remiſerit termino ſtatuto, ſed in captione detentus ſatisfacere nō potuit creditori * Mādamus, quatenus ſi eſt ita, prædictum creditorem, vt ſorte contentus, penſionibus pignoris cōputatis in eam illud præfato R. omni dilatione poſtpoſita reſignet (pacto tali vel iuramento nequaquam obſtante) cen. eccle. cogatis.

*Vide l. ij. & ibi cy. C. ex qui. cau. ma. & l. ij. p. Bar. ff. de in ius vocan.

[*Nunc per dei gratiam libertati priſtinæ reſtitutus, paratus eſt pecuniam reddere creditori, licet ipſe prorſus recuſaret recipere, quia ei nō fuerit ſtatuto termino perſoluta.]

Gregorius nonus.

Vſufructuarius cauet, quòd fruetur rebus immobilibus ſalua ipſarum ſubſtantia, & pecuniam & æſtimationem mobilium, quæ conſumuntur vſu, finito vſufructu, reſtituet.

CAP. VIII.

CVm conſtet I. mulierem vxorem Ogerij, quò ad vſumfructum filio ſuo ſucceſſiſſe in bonis, quorū proprietas ad M. mulierem vxorem C. dignoſcitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quòd vtatur & fruatur ſalua rerum ſubſtantia in rebus immobilibus: quæ vſu non conſumuntur, ad arbitrium boni viri. Pecuniam verò ſi quam habuit vel habebit, ac æſtimationem bonorum, quæ cōſumuntur vſu, & in hæreditate inuenta fuerint: in morte ſua dictæ mulieri, vel hæredibus eius reſtituat: per cenſurā eccleſiaſticam compellatis.

DE FIDEIVSSORIBVS.

TIT. XXII.

Ex concilio Cantuarienſi.

Breue eſt, nec poteſt breuius ſummari.

CAP. I.

CLericus fideiuſſionibus inſeruiens, abiiciatur.*

al. ab eccleſia abiiciatur.

Lucius tertius Elien̄ epiſcopo, & archiepiſcopo Noruicenſi.

Compellitur clericus ſeruare fideiuſſorem indemnem per adſignationem reditunm ſuorum.

CAP. II.

PEruenit ad nos ex conqueſtione R. clerici, quòd cùm ipſe pro C. & F. clericis, mercatoribus Bononien. fideiuſſerit: illis præſcriptam pecuniam nō ſoluentibus, coactus eſt ſatisfacere de eadem. Ne igitur diſpendium patiatur, vnde videtur

tur præmium meruiſſe: Bonoñ. epiſcopo dedimus in mandatis, vt ſuper debitis illis inſtrumẽta, quæ ſunt apud creditores, inſpiciat: & eorũ tranſcripta ſuo ſigillo ſignata vobis mittere non poſtponat. Mandamus itaque diſcretioni veſtræ, quatenus ſi ex conceſſione prædictorum clericorum vel aliàs legitimè vobis rem ita ſe habere conſtiterit: moneatis eoſdem vt memorato R. pecuniã, quam pro eis ſoluit reſtituant, ipſumq́; ſeruent indemnem: alioquin de reditibus eorũ præſcripta debita faciatis exolui, & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, reſarciri aut prædictos reditus ſibi aſſignetis tamdiu ſine moleſtia detinendos, donec ipſa damna reſarcita fuerint, & debita ſine deminutione ſoluta. Præfatos verò clericos, ſi religionem fidei & iuramenti ſui eos violaſſe conſtiterit: ab officio & beneficio ſuſpendatis.

IDEM Cantuarienſi archiepiſcopo.

Per diſtrictionem canonicam compellitur debitor a fideiuſſione abſoluere fideiuſſorem, qui a creditoribus moleſtatur.

CAP. III.

COnſtitutus in præſentia noſtra magiſter S. ſua nobis adſertione monſtrauit, quòd pro cancellario tuo tempore Lateraň. concilij in quadam ſumma pecuniæ interceſſit, quam quia vſque modo debitor non perſoluit, ſe adſerit plurimas à creditoribus Bononieñ. moleſtias pertuliſſe, & debitum augmentatum: Ideoq́ue mandamus, quatenus ſi legitimè tibi de huiuſmodi adſertione conſtiterit, præfatum debitoẽ vt eum à prædicta interceſſione ſine dilatione prorſus abſoluat, eccleſ. cen. compellas. Præſentium quoq; auctoritate iniungimus, vt ſi debitum vel acceſſiones ille negauerit, conſuetudine, quæ eſt legi contraria non obſtante, iuramentum calumniæ ſubire cogatur. Præterea quia difficile foret interceſſori ſuos teſtes in Angliam ducere, iudicibus Bonoñ. (ſatiſdatione idonea à cancellario ipſo accepta, quod ad teſtes audiendos vadat vel mittat intra terminum competentem) literis tuis ſignifices vt eos vice tua recipiant & examinẽt diligenter, & depoſitiones eorum tranſmittentes incluſas ſignificent quanta fides poſſit inſtrumentis vel teſtibus adhiberi.

Innocentius. iij. in concil. generali [a] a Conſtit. lix.

Si ſine licentia prælati & maioris partis capituli religioſus fideiuſſerit, vel mutuum acceperit, non tenetur eccleſia, & ipſe recipiens punitur, niſi mutuum ſit verſum in vtilitatem eccleſiæ.

CAP. IIII.

QVod quibuſdam religioſis à ſede apoſtolica eſt prohibitum: volumus & mandamus ad vniuerſos extendi, [*] ne quis videlicet religioſus abſque maioris partis, capituli * Vide [illegible]

&

& abbatis ſui licentia pro aliquo fideiubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat vltra ſummam cõmuni prouidentia conſtitutam: alioquin non teneatur conuentus pro his aliquatenus reſpondere. Niſi fortè in vtilitatem domus ipſius manifeſtè conſtiterit redundaſſe. Et qui contra iſtud ſtatutũ venire præſumpſerit, grauiori diſciplinæ ſubdatur.

Gregorius nonus.

Ponit tres caſus, in quibus fideiuſſor contra debitorem agit antequã ſoluat, vt à fideiuſſione liberetur. CAP. V.

EVm, pro quo te fideiuſſorem obligaſti, ſi diu in debiti ſolutione ceſſauit, aut diſſipare bona ſua cœpit, ſeu ſuper hoc condemnatus fuiſti, iure poteris conuenire vt te à fideiuſſione debeat liberare.

DE SOLVTIONIBVS.

TITVLVS XXIII.

Alexander iij. decano & capitulo Moriñ.

Succeſſor in beneficio tenetur ſoluere debita prædeceſſoris pro neceßitate eccleſiæ contracta.

CAP. I.

AD hoc in apoſtolicæ: & infra. Sicut filius debita patris ſoluere tenetur, ita prælatus ſui prædeceſſoris pro eccleſiæ neceſſitate contracta.

Gregorius nonus.

Si prælatus obligat eccleſiam pro alienis debitis, eſt ſuſpenſus ipſo facto ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium, & eccleſia non tenetur. CAP. II.

SI quorundam: & infra. Firmiter inhibemus, ne quis præſumat eccleſiam ſibi commiſſam pro alienis grauare debitis, aut literas alicui ſeu ſigilla cõcedere, quibus poſſent eccleſiæ obligari:* Decernentes ſi ſecus fuerit adtentatum, ad ſolutionem talium debitorum eccleſias non teneri. Si quis autẽ contra præmiſſa de cætero venire præſumpſerit, ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium nouerit ſe ſuſpenſum.

Vide l. quæ dotis ff. ſol. matri. & l. 1 ncuu. & vtrobiq. Bar. ff. de fide inſtru.

IDEM decano & I. canonico Tulleñ.

Si clericus non habeat, vnde ſatisfaciat ſuis creditoribus, non debet excommunicari nec aliter moleſtari: præſtabit tamen cautionem ſaltem iuratoriam de ſoluendo, cùm venerit ad pinguiorem fortunam.

CAP. III.

ODoardus clericus propoſuit, quòd cum P. clericus, D. laicus, & quidam alij ipſum coram officiali archidiaconi Remeñ. ſuper quibuſdam debitis conueniſſent, idem in eum recognoſcentem huiuſmodi debita, ſed propter rerum inopiam ſoluere non valentem, excommunicationis ſententiam promulgauit: & infra. Mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quòd prædi-

prædictus O. in totum vel pro parte non poſſit ſoluere debita ſupradicta, ſententiam ipſam ſine difficultate qualibet relaxetis, recepta prius ab eo idonea* cautione, vt ſi ad pinguiorē fortunam deuenerit, debita prædicta perſoluat.

*Vide Alba. & Felic.

IDEM.

Conquerens ſe indebitè ſoluiſſe, hoc probare debet, niſi in caſu hic poſito.

CAP. IIII.

IS, qui conqueritur indebitam pecuniam ſe ſoluiſſe, probare tenetur, quòd indebitè ſit ſoluta.* Niſi eius aduerſarius ſolutionem inficians exinde conuincatur: tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quòd debitum recepiſſet.

*Vide l. cùm de indebito. ff. de proba.

DE DONATIONIBVS.

TIT. XXIIII.

Gregorius a A. Patricio Gallorum.

a Aſchelpidato Lib. 12. Indi. 7. epiſt. 17.

Poteſt intelligi duobus modis, & ſecundum primum intellectum. h. d. Liberalis in donando exiſtimat ſe debere quod donat. Vel ſic ſecundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.

CAPIT. PRIMVM.

PRudentes: [*& infra.] Hanc ſibi quodammodo nobilitas legem imponit, vt debere ſe, quod ſpontè tribuit, exiſtimet: Et niſi in beneficiis ſuis creuerit, nihil ſe præſtitiſſe putet.

[*Viros ſicut eſtis, regibus adhærere, multorum ſolamen eſt, &c. vt in regiſtro impreſſo]

Alexand. iij. Pariſieñ. epiſcopo.

Non valet donatio, quam facit prælatus inconſulto capitulo, & in damnum eccleſiæ.

CAP. II.

FRaternitatem tuam credimus non latere, quòd cùm epiſcopus & quilibet prælatus eccleſiaſticarum rerum ſit procurator, & non dominus: conditionem eccleſiæ meliorare poteſt, facere verò deteriorem non debet. Accepimus autem, quòd prædeceſſor tuus graues donationes in rebus epiſcopatus fecit in detrimentum eccleſiæ, ſuis canonicis inconſultis: Vnde quoniam donationes huiuſmodi de iure non tenent, indulgemus tibi, vt liceat donationes huiuſmodi tam à clericis, quam à laicis legitimè reuocare.

IDEM Vigor. epiſcopo.

pars c. meminimus.

In conſiderando, an valeat donatio facta per prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci conſuetudo. h. d. inhærendo literæ.

CAP. III.

Ex 1. comp tit. de conſuetud.

CAeterùm, ſi abbatem *tuæ diœceſis*, donationē cum priore & quibuſdã de conuentu, vel ſolum abbatē facere cõtigerit, & poſtea conuentus pars reclamauerit: Datæ rei quantitas,

& illius terræ conſuetudo (quæ tamen ſacris canonibus non obuiet) eſt diligentius attendenda: & ſecundū hoc eſt donum ratum vel irritum iudicandum.

IDEM abbati ſancti Alberti.

Eccleſia non vacans, in beneficium concedi non poteſt, ſed in proprietatem ſic, de auctoritate tamen epiſcopi, & ſine præiudicio prælati.

CAP. IIII.

COnſultationibus: & infra. Donationes verò vel cōceſſiones eccleſiarum ſi quæ fiant priuatis perſonis, viuentibus illis, qui ipſas eccleſias poſſident: nullius debēt eſſe momenti. Si religioſis fiant locis ab epiſcopo, vel eius auctoritate, ratæ debent haberi: Ita quòd perſonæ, quę iam dictas eccleſias poſſident, ſine ipſorum aſſenſu eis in vita ſua nō debeāt ſpoliari.

Innocen. iiij. epiſcopo. Floren.

Non obſtante iuramento de non infeudando de nouo prælatus integrare poteſt feudum, ſi adpareat vaſallum in menſura fuiſſe deceptum.

CAP. V.

PEr tuas literas proponere procuraſti, quòd cùm quidā nobiles Florentini tempore ſchiſmatis epiſcopum Florent. in domo ſua tenuerunt, idem epiſcopus ſedata ſchiſmatis tempeſtate de mandato Alexand. pa. quatuor modios terræ in feudum conceſſit eiſdem: & ſucceſſor ipſius (prout eſt moris) de certo feudo præfatos nobiles inueſtiuit. verùm cùm ipſi aſſignatam terram menſurari feciſſent: non niſi duos modios inuenerunt, feudum integrari, cum inſtantia poſtulantes. ſuper quo dubitas, eo quòd non ſunt in poſſeſſione ipſius: ne de nouo videaris illud cōferre: [*& infra.] Nos igitur attendētes, quòd eccleſia in actibus ſuis fraudē nō debet aliquā adhibere, reſpondemus quòd feudum ipſum ſecurè poteris integrare, cùm terra illa quatuor modiorum ipſis fuerit aſſignata.

[*Licet tibi fidelitatem curauerint exhibere, & de quatuor modijs fuerint inueſtiti, antequam eorum petitioni duceres annuendum ſe. duxiſti ap. conſulendam.]

IDEM R. de Bur & G. Berbur. abbatibus.

In donationibus pleniſſima fit interpretatio: & ob hoc clauſula onéroſa poſt multas donationes adpoſita, proximam donationem tantum reſpicit. h. d. & eſt caſus ſingularis.

CAP. VI.

CVm dilecti filij abbas & monachi de Melios propoſuerint coram nobis, quòd nobilis vir Alanus quaſdam terras à patre ipſius, eorum eccleſiæ in eleemoſynam aſſignatas, violenter redigere cepiat in foreſtam: [*& infra.] Mandamus, quatenus ad ſententiam pro ipſo monaſterio proferendam appel. poſtpoſita procedatis, cùm ex tenore inſtrumenti vehementer adparet, quod hæc fuit mens & intentio donatoris, vt clau-

clauſula, de foreſta, quæ in fine ponitur inſtrumenti, nõ ad ſuperiorem donationem, quæ tam libera & pura fuit, vt immunis eſſet ab omni vexatione & cõſuetudine ſeculari, ſed ad inferiorem conceſſionem quæ penſionem & determinationem habet inſertam, iuxta ſanum referri debeat intellectum: quia in contractibus plena,* in teſtamentis plenior, in beneficiis quoque pleniſſima eſt interpretatio adhibenda.

Interpretatio facienda eſt in meliorẽ partẽ, vt res valeat. vide l. quoties. ff. de re dub.

†Eos ſuper his indebitè moleſtare vobis dediſſe recolimus in mandatis, vt ipſum A. ab ipſorum ſuper illis terris indebita moleſtatione deſiſtere per cen. ap. poſtpo. cogeretis. Verum cùm ſuper cauſa ipſa mandatum apo. impleretis, diligentius procedentes in cauſa partib. in præſentia veſtra conſtitutis, teſtes recepiſtis hincinde, & ſuper atteſtationib. illorũ, & inſtrumẽtis, diſputationib. ac diſceptationib. diu habitis in cauſa ipſa, vſque ad ſententiæ calculum proceſſiſtis: cauſam ipſam ſufficienter inſtructam, ad noſtram audientiam remittentes, vt autem per diligentiã noſtrã finis cauſæ imponetur, eidem inſtrumentorum tenorẽ depoſitiones teſtium, & allegationes: etiam prout ex receperatis ſigillorum veſtrorum munimine roborata vel cõſignata, vobis ſub ſigillo noſtro remittimus interclusa, per apoſt. ſed.]

IDEM Helienſi epiſcopo.

Si epiſcopus in eccleſia, quam de conſenſu capituli pio loco cõceſſit, percipiebat certos prouentus, illos donaſſe videtur: alioquin omnes prouentus præter cathedraticum, cedunt pio loco. Et ſi epiſcopus conceſſit de conſenſu patroni, intelligitur patronus donaſſe ius patronatus.

CAP. VII.

PAſtoralis officij: [*& infra.] Tua nos duxit diſcretio conſulendos, ſi epiſcopus conſentiente patrono viris religioſis aliquam eccleſiã concedendo, hac vtatur ſimplicitate verborũ, concedimus vobis illam eccleſiam: vtrum eo ipſo videatur in eorum vſus fuiſſe conceſſa, vel ius tantummodo patronatus? Nos autem inquiſiti. duximus reſpondendum, quòd ſi epiſcopus eccleſiam illis conferat de conſenſu patroni, profecto patronus, quod ſuum eſt, conferre videtur, ius videlicet patronatus, & epiſcopus quod temporaliter obtinet in eadem: vt ſi fructuum eccleſiæ eiuſdem aliquam recipiat portionem, in eorum vſus illa portio conuertatur. Quòd ſi ex ipſius prouentibus nullam debeat portionem habere, omnes prouẽtus præter cathedraticum in eorum vſus credimus conuertendos. Sed vt epiſcopi donatio ſit legitima, conſenſus eſt ſui capituli requirendus.

*quære ſupr. de reſcript. & aliis titulis.

IDEM Florentiñ. & Feſulañ. epiſcopis.

Poſſunt hoſpitulari in præiudicium ſuum, ſe & domum ſuam alteri religioſæ domui ſubijcere & donare. h. d. ſecundum intellectum gloſ.

CAP. VIII.

INter dilectos filios hoſpitalarios ſancti ſepulchri, ac fratres hoſpitalis ſancti Allucij, ſuper eodem hoſpitali quæſtione ſuborta, cum iidem hoſpitalarij ſuper poſſeſſorio, quod ſemel & iterum ex cauſis tamen diſſimilibus intentarũt, contrariam ſententiam reportaſſent: deinde ad peritorium recurrentes, proponere curarunt, quòd cùm G. quõdam rector & fratres ac patroni eiuſdem hoſpitalis habito communi tractatu deliberaſſent hoſpitale ipſum hoſpitalariis ſupponere ſupradictis, commiſerunt in hoc tribus procuratoribus vices ſuas communiter ſtatuentes, vt quod per ipſos fieret, acceptarent: qui cũ eiſdem taliter ſtatuerunt, vt ad ipſum hoſpitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acciperent adſignationem ipſius. cùm autem duos illuc de ſuis fratribus tranſmiſiſſent, ipſi donationem & adſignationem hoſpitalis, tam à magiſtro, quàm à ſupradictis procuratoribus, & aliis eiuſdem domus fratribus receperunt. & infra. Procurator autem partis alterius ex aduerſo reſpondit, quòd prædicta donatio debebat non immerito retractari: quoniam multis ex fratribus inconſultis à prædicto rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis & periuris, de re litigioſa in fraudem plebani de Piſcia, qui ſuper eodem hoſpitali mouerat quæſtionẽ, fuerat celebrata: [* & infra.] Adtendentes igitur, quòd fratres & patroni ſancti Allucij pro ſe, imò potius contra ſe turpitudinem allegabant, videlicet periurium, excommunicationem, & fraudem non vtique contra ipſos, ſed ab ipſis cõmiſſam, & intelligentes donationem ab eis hoſpitalariis factam puram ac ſimplicem extitiſſe: quia nõ deceptoribus, ſed deceptis iura ſubueniunt. vnde per ea, quæ ſuperius propoſita ſunt, ſe contra factum proprium legitimè defendere non valebant, hoſpitale prædictum cum pertinentiis ſuis hoſpitalariis ſancti ſepulchri adiudicare curauimus: Ita quòd per hanc ſententiam diœceſano epiſcopo & plebano de Piſcia nullum præiudicium generetur: cùm res inter alios acta non debeat aliis præiudicium generare.*

[Et hæc omnia proponebat ſufficienter per diſpoſitiones teſtium productorum. Ad hæc verò parte altera multipliciter reſpondente hincinde fuit aliquandiu diſputatum.]*

** Vide l. tranſactionem. C. de pact. & l. ſi petitor. ff. de iudi. & l. ſi vnus. §. pacta. ff. de pac.*

Idem epiſcopo ſancti Andreæ.

Donatio quinquageſimæ vel centeſimæ quam facit epiſcopus cum graui eccleſiæ ſuæ detrimento poteſt legitime reuocari, nec etiam poteſt vltra quinquageſimam vel centeſimam conferre, etiam ceſſante læſione eccleſiæ ſine auctoritate ſuperioris.

CAP. IX.

APoſtolicæ ſedis oraculo: [* & infra] Inquiſitioni t. t. reſpondemus, quòd licet ſit in canone definitum, vt ſiquis epiſcoporũ in parœcia ſua monaſterium conſtruere voluerit, & de

& de rebus eccleſiæ, cui prçſidet ipſum dotare, nõ amplius ibidem, quàm quinquageſimam partem, eccleſiæ vero, quàm monaſticis regulis informare, vel pro ſuis propriis magnificare voluerit ſepulturis, non amplius, quàm centeſimam partem cenſus eccleſiæ, cui præeſt, debeat elargiri: quia tamen in eodem canone conſequenter adiungitur, vt hæc temperamenti çquitas obſeruetur, quod cui tribuit, competens ſubſidium conferat: & cui tollit, damna grauia non infligat: ea quidem cautela ſeruata, vt vnam tantummodo quæ placuerit ex his duabus, remunerationem adſumat. Hoc ſemper eſt obſeruandum, quòd vnus epiſcopus vel alius non ſolum nõ debet amplius, ſed nec tantum, nec minus cum graui eccleſiæ ſuæ detrimento conferre, ſiue ſimul & ſemel id facere velit, ſiue pluries ſucceſſiuè eiſdem vel diuerſis eccleſiis conferendo. vnde cùm graue detrimentum ſiue de poſſeſſionibus ſiue de prouentibus ad epiſcopalem menſam vel cathedralem eccleſiam pertinentibus, in quantalibet portione conſtiterit eſſe collatum, poterit legitimè reuocari, niſi præſcriptione vel alia exceptione legitima actio huiuſmodi excludatur. Nam etſi prima facie prçſumatur, quòd collatio quinquageſimæ vel centeſimæ partis graue non inferat detrimentum, quia tamen non ſolum ſi ſæpe, ſed etiam ſi ſemel id fiat, ex variis circunſtantiis deprehendi poteſt interdum valde damnoſum: quod quidem magis poteſt ex oſtenſione facti, quã expreſſione alicuius ſtatuti cognoſci: nec quinquageſima, nec centeſima ſemel aut ſucceſſiuè debet cũ graui eccleſię damno conferri. Si vero intantum abundet epiſcopus, vt ſine damno eccleſiæ ſuæ poſſit amplius etiam, quàm per quinquageſimam vel centeſimam partem neceſſitati alterius eccleſiæ ſubuenire, quamuis per ſe non debeat ſummam excedere à canone præfinitam, per quam incautè largiri volentibus eſt occurſum: de ſuperioris tamen auctoritate pontificis, poteſt etiam in maiori ſumma inopiæ alterius prouideri.

[† *Cùm plerumque contingat quòd epiſcopi ſucceſſiue locis religioſis de redditib. qui pertinent ad eoſdem vltra quinquageſimam conferant portionem, ita quod interdum vſque ad tertiam partem vel quartam, interdum verò plus minuſue huiuſmodi redditus minuantur, tua frat. nos conſuluit vtrum ſucceſſoribus eorumdem ea quæ taliter fuerunt vltra quinquageſimam portionem conceſſa, liceat aliquatenus reuocare. Nos igitur*]

Gregorius nonus.

Donatio poteſt per donatorem non per hæredem eius, qui tacuit ob ingratitudinem donatarij reuocari in caſibus hic expreſſis.

CAPIT. X.

PRopter eius ingratitudinem, in quem liberalitas eſt collata, donatoris perſona de rigore iuris eam potuit reuocare. * Si fortè in ipſum impias manus iniecerit, aut ſibi atroces *Vide l. 1. et 2. C. de li. & eorum libe.

iniurias, ſeu graue rerum ſuarum damnum, vel vitæ periculũ inferre præſumpſerit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur ſucceſſores.

DE PECVLIO CLERICORVM.

TITVLVS XXV.

Ex concilio Arelatenſi

Quæſitum à rectore eccleſiæ tempore promotionis nihil habente, præſumitur de bonis eccleſiæ quæſitum.

CAP. I.

INueſtigandum eſt, ſi nihil patrimonij habens presbyter, quando promotus eſt ad eccleſiaſticum ordinem, poſtea emerit prædia cuius iuris ſint: quoniam eccleſiæ, ad quam nihil habens promotus eſt, eſſe debent iuxta canonicam auctoritatem.

conc. Auraſico,

Ex eodem.

De emptis per prælatum de bonis eccleſiæ, debet inſtrumentum confici nomine eccleſiæ, aliàs debet prælatus ab adminiſtratione remoueri.

CAP. II.

PResbyter cùm diœceſim tenet: de is, quæ ſuperemerit, ad ipſius eccleſiæ nomẽ ſcripturam faciat: aut ab eius ordinatione diſcedat.

Ex epiſtola Pij papæ.

Quæſita per epiſcopum poſt conſecrationem ſuam, eccleſiæ relinquenda ſunt.

CAP. III.

VT vnuſquiſque presbyter res, quas poſt dies cõſecrationis adquiſierit, propriæ eccleſiæ relinquat.

Ex concilio Remenſi.

Empta per prælatum ex emolumentis eccleſiæ, efficiuntur eccleſiæ, licet prælatus emerit nomine alieno.

CAP. IIII.

INquirendum eſt, ſi quis presbyterorum de reditibus eccleſiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium alieno nomine res comparauit, quia ſicut nec ſuo, ita nec alieno nomine presbyter fraudem facere de facultatibus eccleſiaſticis debet, quoniam hoc ſacrilegium eſt, & par crimini Iudæ furis, qui ſacras oblationes aſportabat & furabatur.

Ex concilio Toletano.

Meliorationes factæ per prælatum in rebus eccleſiæ ſunt ſuæ in vita, etiã ſi dimittat beneficium: ſed de his teſtari nõ poteſt. h. d. ſecundum intellectum ſatis notabilem.

CAP. V.

SI quis ſanè clericorum agella vel vineolas in terra eccleſiæ ſibi feciſſe probabitur ſuſtentandæ vitæ cauſa, vſque ad diẽ obitus ſui poſſideat, verum poſt ſuum deceſſum eccleſiæ reſtituat, nec teſtamentario aut ſucceſſorio iure cuiquam hære-

dum

dum prohæredúmve relinquat, niſi forſan cui epiſcopus pro ſeruitiis ac præſtatione eccleſiæ largiri voluerit.

DE TESTAMENTIS ET VLTIMIS VOLVNTATIBVS,

TIT. XXVI.

Gregorius [a] iij. [b] Antonio ſubdiacono.

Epiſcopus de rebus patrimonialibus teſtari poteſt, de rebus verò eccleſiæ ſeu intuitu eccleſiæ quæſitis teſtari non valet.

a Imò primus. lib. 7. indict. 2. epiſt. 52.

CAP. I.

QVorundam ad nos relatione peruenit, quòd [b] I. Atellanæ ciuitatis epiſcopus condito teſtamento in octo vnciis ſubſtantiæ ſuæ nurum hæredem inſtituit, eccleſiam ſuam in reſiduis quatuor. Hortamur igitur, vt ſolicitè hoc diſcutias, & quicquid ipſum habuiſſe patuerit, à qualibet perſona detineri nullatenus patiaris, niſi hoc ſolum, quod eum ante epiſcopatus ordinē proprium habuiſſe conſtiterit. Quicquid verò eccleſiæ ante ipſius conſecrationem fuiſſe cognoueris, vel in epiſcopatus ordine prædictum epiſcopum adquiſiuiſſe, in eiuſdem eccleſiæ dominio conſeruetur.

b Importunus.

IDEM.

Abbatiſſa teſtari non poteſt, etiam ſi nunquam induiſſet habitum monachalem.

CAP. II.

QVia ingredientibus: & infra. [c] Gabina abbatiſſa conqueſta eſt [d] S. quondam abbatiſſam monaſterij ſui poſtquā regendi ſuſcepit officium, condito teſtamēto legata reliquiſſe, dicens eam vſque in diem obitus ſui non induiſſe habitum monachalem, ſed in veſtibus, quibus vtuntur loci illius presbyteri permāſiſſe, ſicut & illa quæ ante ipſam fuerat abbatiſſa, & hoc plenè ex conſuetudine licuiſſe: & infra. Neceſſarium ergo viſum eſt, poſtquam abbatiſſa ordinata eſt, & in monaſterio per annos plurimos vſque ad obitum præfuit, veſtis qualitatem ad culpam fortè epiſcopi pertinere, qui eam ſic eſſe permiſit, non tamen potuiſſe præiudicium monaſterio irrogare, ſed res ipſius eidem loco ex quo illic ingreſſa & abbatiſſa cōſtituta eſt, de iure competere.

c al. Gadimatia
d Siliam.

IDEM.

Si intra annum à die monitionis non fit executio teſtamenti per debentem exequi, deuoluitur executio ad epiſcopum.

CAP. III.

NOs quidem: & infra. Peruenit ad nos S. de hac luce migrante ſupremæ voluntatis elogio monaſterium præcepiſſe fundari: cuius deſideriū à T. religioſa fœmina eius hærede protrahitur. Quamobrem te hortamur, vt eam commo-

**Vide l. nulli. C. de epiſ. & cleric. in authen. de eccle ti § ſi quis ædificationem.*

neas* quatenus intra annum monaſteriū, quod iuſſum eſt debeat ordinare, & cuncta ſecundum voluntatē defuncti ſine altercatione conſtruere. Quòd ſi intra prædictum tempus ſiue in loco, quo conſtitutum fuerat, ſeu ſibi non poteſt, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipſi ſine deminutione qualibet adſignentur. Sic enim ſecundum piiſſimas leges dilatas defunctorum pias voluntates epiſcopali decens eſt ſtudio adimpleri.

IDEM Petro ſubdiacono.

Debetur legatum, quamuis nudis verbis à teſtatore ſit relictum.

CAP. IIII.

**Aliàs, Recepti.*

INdicante: & infra. Cognouimus R. referente quòd moriēs vxor Redempti* concham argenteam nudis verbis iuſſit venundari, & ſuis dare libertis, & ſcutellam argenteam cuidā monaſterio reliquiſſet. In quibus voluntatem eius per omnia volumus adimpleri.

IDEM T. epiſcopo.

Non debetur legatum cùm teſtator rem non ſuam, ſed eccleſiæ legauit. h.d ſimpliciter inhærendo literæ.

CAP. V.

FIlius noſter F. conqueſtus eſt, quòd quondam P. pater ſuus aliqua eccleſiæ veſtræ ſepulturæ ſuæ gratia iuris alieni reliquit. Et quidem leges ſeculi hoc habent, vt hæres ad ſoluendum cogatur, ſi auctor eius rem legauerit alienam: ſed quia lege dei, non autem lege huius ſeculi viuimus,* valde mihi videtur iniuſtum, vt res tibi legatæ, quæ cuiuſdam eccleſiæ eſſe perhibentur, à te teneantur, qui aliena reſtituere debuiſti.

**Aliàs, vtimur.*

Ex concilio Maguntino.

Hæredi non adimplenti iuſſa teſtatoris, ab epiſcopo interditur res à teſtatore relicta. h.d inhærendo literæ.

CAP. VI.

SI hæredes iuſſa teſtatoris non adimpleuerint. Ab epiſcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta eſt, canonicè interdicatur cum fructibus & cæteris emolumentis: Vt vota defuncti adimpleantur.

Ex concilio Lateranenſi.

cap. 27.

De bonis per eccleſiam adquiſitis, clerici teſtari non poſſunt.

CAP. VII.

CVm in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, à quibus beneficiū nos cognoſcimus recepiſſe, ecōtra quidam clerici cùm ab eccleſiis ſuis multa beneficia perceperint, bona per eis adquiſita, in alios transferre præſumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus conſtat inhibitum, nos indemnitati eccleſiarū prouidere volentes, ſiue inteſtati deceſſerint, ſiue aliis conferre voluerint, penes eccleſias eadem bona præcipimus remanere.

Alexander

Alexander tertius.[a] a p.c.Tua nos.

Moderatam elemoſynam de bonis per eccleſiam adquiſitis clerici facere poſſunt, etiam in ægritudine conſtituti.

CAP. VIII.

AD hæc præſentibus innoteſcat, quòd clerici de mobilibus, quæ per eccleſiam ſunt adepti, de iure teſtari non poſſunt. Viuentes tamen & ſui compotes moderatè valent aliqua de bonis ipſis non ratione teſtamenti, ſed eleemoſynæ intuitu erogare in ægritudine conſtituti.

IDEM Vigilenſi epiſcopo.

De bonis proprijs, vel acquiſitis intuitu perſonæ clerici, teſtari poſſunt, de adquiſitis intuitu eccleſiæ non. CAP. IX.

QVia nos: [† & infra.] Conſultationi.t.t.r.quòd licet clerici de his, quæ paternæ ſucceſſionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio ſunt adepti, ſeu dono conſanguineorum, aut amicorum non habito reſpectu ad eccleſiam, peruenerunt ad ipſos, liberè diſponere valeant. De his tamē, quæ conſideratione eccleſiæ perceperunt, nullum de iure poſſunt facere teſtamentum.

[† *Duxit tua f. conſulendos vtrum clerici ſeculares de mobilib. reb. poßint condere teſtamentum.*]

IDEM Hoſtienſi epiſcopo.

Valet teſtamētum, quod parœchianus facit coram presbytero parœchiali & duobus teſtibus: nec valet contraria conſuetudo. hoc dicit, inhærendo verbis literæ. CAP. X.

CVm *tu fr. epiſcope* eſſes in noſtra præſentia conſtitutus, propoſuiſti talem in tuo epiſcopatu cōſuetudinem obtinere, quòd teſtamenta, quæ fiunt in vltima voluntate penitus reſcindantur, niſi cùm ſubſcriptione ſeptem vel quinq; teſtium fiant, ſecundum quòd leges humanæ decernunt. Quia vero à diuina lege & ſanctorum patrum inſtitutis, & à generali eccleſiæ cōſuetudine id noſcitur eſſe alienum, cùm ſcriptum ſit, quòd in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbū: præſcriptam conſuetudinē improbamus: & teſtamēta, quæ parœchiani coram præsbytero ſuo, & tribus vel duabus alijs perſonis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere ſub interminatione anathematis prohibentes, ne quis huiuſmodi audeat reſcindere teſtamenta. Deut. 17.

IDEM iudicibus Vellenēſ.

Valet vltima voluntas ad pias cauſas coram duobus teſtibus, & eſt caſus ſingularis. CAP. XI.

RElatum eſt, quòd cùm ad veſtrum examen ſuper relictis eccleſiæ cauſa deducitur, vos niſi ſeptem, vel quinque idonei teſtes interuenerint, inde poſtpoſitis iudicare: [* & infra.] Mandamus, quatenus cùm aliqua cauſa talis ad veſtrū fuerit exa-

rit examen deducta, eam non ſecundum leges, ſed ſecundum decretorum ſtatuta tractetis, tribus aut duobus legitimis teſtibus requiſitis: Quoniam ſcriptum eſt in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.

Ibidem & Matth. 18.

[* *Vnde quia huiuſmodi cauſa de iudicijs eccleſiæ, non ſecundum leges, ſed ſecundum canones debet tractari. & in ipſis diuina ſcriptura teſtante duo aut tres idonei teſtes ſufficiunt.*]

IDEM Electo & capitulo Caſſanen̄.

De proprijs poteſt teſtari clericus: in adquiſitis per eccleſiam, etiam ſi ſint mobilia, ſuccedit eccleſia vel ſucceſſor. poteſt tamen aliquid ſeruitoribus vel pauperibus elargiri. ſi autem defunctus habet plures eccleſias vel beneficia, fiet æque diuiſio inter illa.

CAP. XII.

2 RElatum eſt auribus noſtris, quòd quia ſtatuimus in Lateranen̄. concilio, vt bona per eccleſiam adquiſita, ad eam in clericorum obitu deuoluantur: dubitatis an hoc ſit de immobilibus tantum, vel de mobilibus ſentiendū [† & infra.] Reſpondemus, quòd generaliter bona quælibet per eccleſiam adquiſita, eis debent iuxta Lateranen̄. concilium poſt adquirentis obitum remanere: Nomine autem eccleſiæ non epiſcopus vel ſucceſſor clerici morientis, vbi eſt collegium clericorum, ſed communis congregatio intelligitur quæ rerum illarum debet canonicam diſtributionem & curam habere. Vbi autē in loco defuncti tantū non eſt vnus ordinandus, is ea bona (ſicut & alia ipſius eccleſiæ) in dei timore diſpenſet. Licet autem mobilia per eccleſiam adquiſita, de iure in alios pro morientis arbitrio transferri non poſſunt: conſuetudinis tamen non eſt improbandæ, vt de his pauperibus & religioſis locis, & illis, qui viuenti ſeruierant, ſiue ſint conſanguinei, ſiue alij, aliqua iuxta ſeruitij meritum conferantur. Cæterū non, quæ ex hereditate, vel artificio, aut doctrina proueniunt, diſtribuentur pro arbitrio decedentis. Quia verò nonnulli in diuerſis eccleſiis beneficia poſſident, diuidantur, quæ habuerant per æſtimationē congruam inter ipſos.

[† *Reſponſoque noſtro queris edoceri ſi præſcripta bona in vſus epiſcopi vel eorum qui decedenti ſucceſſerunt, de iure tranſeant, vel communi vtilitati eccleſiæ debeant applicari. Primo itaque breuiter.*]

Innocentius. iij. Altiſſiodoren̄. epiſcopo.

Tenet teſtamentum, ſi quis extremam voluntatem ſuam alterius diſpoſitioni committit, & dicitur teſtatus ad pias cauſas. hoc dicit, ſecundum intellectum notabiliorem.

CAP. XIII.

CVm tibi de benignitate: & infra. In ſecunda quæſtione dicimus, quòd qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem committit, non videtur decedere inteſtatus.

IDEM C.t. ſancti Laurentij in Lucina presbyte. card.

De te-

De relictis eccleſiæ petit epiſcopus partem ſuam, licet aliquid fuerit ſibi à teſtatore relictum, niſi eo modo & non in fraudem fuerit relictum à teſtatore quod maneret ea parte contentus, & legatum agnouerit.

CAP. XIIII.

OFficij & infra. Secundò quæſiuiſti cùm quis in teſtamẽto relinquit epiſcopo propriam portionẽ, & alia multa monaſterijs vel eccleſijs, vtrum epiſcopus ex illis legitimam poſſit petere portionẽ: [*& infra.] Conſultationi tuæ. ꝙ ſi portionẽ illam cùm cõditione legauit epiſcopo, vt eſſet illa ſola contentus, & epiſcopus acceptauit: quia per hoc alijs renunciaſſe videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quod ſi eam ipſi abſolutè reliquit, portionem ſibi debitam poterit nilo minus de cæteris vindicare. Si verò conſtiterit, quod in fraudem modicum conſtituit mortuarium, vt in cæteris epiſcopus portione debita fraudaretur (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debet *) epiſcopus portionem ex illis poterit exigere à canone conſtitutam, ſaluis indulgentiis Romani pontificis, quæ quibuſdam regularibus ſunt conceſſæ. require ſup.

Vide. l. hæres meus ff. de condit. & demon. et l. in fraudem. ff. de iure fiſc.

[* *Adyciens autem cum quis in teſtamento, in fraudem modicum conſtituerit mortuariũ, & alia dimiſit pro anima ſua, plura nihilominus poſſit epiſcopus exigere portionẽ de illis à canonib. cõſtitutã. Nos antẽ ſuper his.*]

IDEM.

Relictum epiſcopo contemplatione perſonæ non diuiditur cum eccleſia cathedrali: ſecus ſi contemplatione eccleſiæ, ſiue nihil relinquatur eccleſiæ, ſiue aliquid, ſiue coniunctim, ſiue ſeparatim. Si autem ſoli eccleſiæ eſt factum relictum, epiſcopus habebit portionem canonicam. Præſumitur autem relictum contemplatione eccleſiæ factum, quando fit ab extraneo habente adminiſtrationem: ſecus ſi fiat ab adminiſtrationẽ non habente. Cum eccleſiis verò inferioribus epiſcopus non diuidit ſibi relictum, quia non eſt ſibi tanta communio cum eccleſiis inferioribus, ſicut cum cathedrali.

CAP. XV.

REquiſiſti de his, quę teſtator pro anima ſua legat in vltima voluntate, qualiter ſint inter epiſcopum & eccleſiam diuidenda. Et quidem regulariter verum eſt, quòd epiſcopus debet de his ſecundum diuerſas conſuetudines tertiam vel quartam portionem habere. Sed conſiderandum eſt diligenter, vtrum teſtator leget hoc modo: Relinquo iſtud epiſcopo, an relinquo iſtud eccleſiæ: vel relinquo iſtud epiſcopo & eccleſiæ: an relinquo iſtud epiſcopo, & illud eccleſię. In primo caſu diſtinguendum eſt, vtrũ relinquatur epiſcopo ab extraneo aut propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum eſt, quòd pręſumitur eſſe relictum intuitu eccleſiæ, non perſonæ: vnde cathedralis eccleſia de illo poteſt canonicam petere portionem: quẽadmodum epiſcopo cõpetit ſua portio, ſi aliquid eccleſiæ relinquatur.

linquatur. & hoc verum eſt, niſi teſtator exprimat quòd velit illud tantum eſſe epiſcopi, non eccleſiæ: in quo caſu ſeruanda eſt diſpoſitio teſtatoris. ſecus autem ſi exprimat quòd velit eſſe illud tantum eccleſiæ, non epiſcopi: quia priuata diſpoſitio teſtatoris non poteſt generalem conſtitutionem canonis immutare. Nec eſt contrarium quod in canone legitur, videlicet quòd pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cùm eccleſia, aut ſequeſtratim dimittitur aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ ſuæ, non pro commodo ſacerdotis probatur offerre) non quaſi ſuum proprium, ſed quaſi dimiſſum eccleſiæ, inter facultates eccleſiæ computabunt: quoniam hoc eſt verum, cùm teſtator ita ſequeſtratim legat illud epiſcopo, quòd non exprimit vtrum velit ad epiſcopum tantum, non ad eccleſiam pertinere. Si verò relinquatur illud epiſcopo à propinquo, præſumitur eſſe relictum, non intuitu eccleſiæ, ſed perſonæ: niſi fortè contrarium probaretur: & de iſto nihil poteſt eccleſia petere in vita eius. Quod ſi relinquatur epiſcopo & eccleſiæ de illo inter ipſos canonica eſt diuiſio facienda. Si verò iſtud epiſcopo, & illud eccleſiæ relinquatur ſiue æqualia ſiue inæqualia ſint relicta, reducenda ſunt ad diuiſionem canonicam inter epiſcopum & eccleſiam cathedralem niſi ambo velint eſſe teſtatoris diſpoſitione contenti quam propter vltimæ voluntatis fauorem ſatis decens eſt obſeruare, vbi neque fraus interuenit, neq; dolus, ne quiſquam nimium defraudaretur debita portione. Secus autem eſt, ſi aliquid legetur epiſcopo & aliqua capellis vel monaſterijs, aut alijs pijs locis. nã in hoc caſu quod legatur epiſcopo, eius eſt præcipuum cùm eccleſia cathedrali, quemadmodum ſi cuilibet alij legaretur: & de illis, quæ alijs legantur, portionem canonicam nihilo minus obtinebit: quoniam non eſt tanta communio inter epiſcopum, & inter capellas & monaſteria, ſeu alia pia loca, quanta eſt inter epiſcopum & eccleſiam cathedralem, cui eſt ſpirituali coniugio copulatus: vnde quæ adquirit epiſcopus, non illis, ſed iſti tantum adquirit. Illud autem eſt generaliter obſeruandum circa eum, qui poteſt proprium poſſidere, prælationem vel adminiſtrationem eccleſiæ non habentem, quòd ſi aliquid relinquatur ſpecialiter, non ſolum à propinquo, verum etiam ab extraneo, intelligitur eſſe relictum, non intuitu eccleſiæ ſed perſonæ niſi probatio in contrarium adpareret: & idcirco de illo nec epiſcopus, nec eccleſia poteſt in vita eius ſibi aliquid vindicare: & hoc intelligitur eſſe verum cùm fraus minimè procuratur: quæ ſi detecta fuerit, patrocinari non debet.

IDEM epiſcopo Tuſcano.

In bo-

In bonis patris, matris, & auiæ, habet quis debitam iure naturæ, in qua grauari nequit: & filius rogatus de reſtituenda hæreditate ſub conditione, detrahit debitum iure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus poſt litis conteſtationem percepti. CAP. XVI.

RAinutius de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet & Adiectã, matrem inſuper Cleram, & vxorem nomine[a] Adelaſiã, in extremis politus condidit teſtamentũ, Alterochæ filiæ puberi vltra dotem, quam ei dederat, domum & quendam hortum in eodem teſtamento relinquens. Adiecta verò impuberi reliquit [b] certa [b] bona ſua, adijciens vt Alterocha & ſoboles quam geſtabat in vtero, *cùm eodem tempore prægnans eſſet* eidem impuberi ſuccederent, ſi abſque liberis moreretur. * Mortuo itaque teſtatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis à patre iure Longobardorum cuidam P.[c] nomine tradiderunt: quæ *cùm per quadriennium cohabitaſſet eidem & filium ex eo ſuſcepiſſet*, filium ex eo ſuſcipiens, tandem ſine liberis eſt defuncta: cuius bona idem P. maritus eius ſuperſtes aliquanto tempore poſſedit in pace: qui cùm alia muliere matrimonium contrahens, & filios ſuſcipiens ex eadem, diem clauſit extremum. Poſtmodum inter Alterocham & filium eius *Montanellum* ex vna parte, & filios eiuſdem P. & Rainerium tutorem eorum ex alter: ſuper bonis prædictis eiuſdem Adiectæ ſuſcitata materia quæſtionis cœperunt coram G.[d] iudice Tuſcaa, diuuicem litigare: coram quo Alterocha & filius eius bona quondam Rainutij *ſententia* tanquam ex cauſa fideicommiſſi vel ſubſtitutionis *patris eiuſdem Alterochæ* ſibi debita petierunt, tutore filiorum prædicti P. ex aduerſo dicẽte, quòd obſtabat illis annalis præſcriptio, vſucaptio pro dote, ac longi temporis ſilentium diuturnum. Inſuper allegabãt *dicti tutores* quòd de bonis illis tam tertia Cleræ matris teſtatoris & tertia Adelaſiæ vxoris eiuſdem, quàm & quarta per Trebellianum nomine ipſius Adiectę erant ante omnia deducendæ. Dictus verò iudex *vtriuſque partis allegationib. & rationib. diligenter inſpectis*, ſupradictum Rainerium tutorio nomine pupillorum in reſtitutione bonorum Rainutij condemnauit, & tertia Cleræ primo deducta, quam Adiectæ ac viro ſuo donauerat: de qua in ſubſtitutione, quam fecit Rainutius, non videtur aliquatenus cogitaſſe: deducta quoque tertia Adelaſiæ, quam ipſa P. vendiderat ſupradicto: præcepit etiam idem iudex de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant ſecundũ Tuſcanæ conſuetudinẽ ciuitatis. Deduci prætereà quartã per Trebellianũ idẽ iudex iniunxit, cùm etiã quilibet extraneus reſtitutione grauatus eam deducere potuiſſet. ſed vtraq; pars ab illa ſentẽtia prouocauit. [* & infra.] Cũ autẽ coram G. diacono cardi. auditore à nobis cõceſſo fuiſſet diutius

a Adeleram.

b cætera vet.

* Tutorib. itaq; ſuper quos Adiectæ impuberi filiæ dederat, idẽ teſtator inſtituit, vt eandem cum omnib. bonis ſibi eidem relictis matrimonio copularent.]

c Petro.

d Geneſio.

tius litigatū, ipſe *habito conſilio peritorum* de mandato noſtro ſententiā ſupradicti iudicis, videlicet in eo, quòd dixit tertiā Cleræ & tertiam Adelaſiæ integraliter deducendas, pronunciauit iniuſtā, & ab ea legitimè prouocatum, definiēs, ſic illas tertias deducendas, vt legitima portio iure naturæ debita Alterochæ illi ſalua ſit in vtraq;: ad cuius reſtitutionem dictum Raineriū condemnauit. In eo vero, quòd quartam per Trebellianum idem iudex cenſuit retinendam: ſententiam confirmauit eiuſdem, ita videlicet, quòd fructus de bonis ipſius à tempore litis cōteſtatę percepit à prædicto P. & filius eius poſt mortē Adiectæ computentur in ea: qui ſi ſuffecerint ad quartā & fructus eius, eo nomine alia deductio nulla fiat: alioquin iuxta quantitatem fructuum perceptorum cōputationis ratio habeatur. Quia verò pater Adiectæ ipſam in legitima non potuit adgrauare legitimam ipſam videlicet eius partis, quę ſibi debebatur ab inteſtato, deducendam cenſuit, & etiam *tertiam* retinēdam, ita quòd deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus ſecundum Tuſcanæ conſuetudinē ciuitatis fieri conſueuit. In eo autem quòd prænominatus iudex condemnauit Raineriū nomine pupillorum ad reſidui reſtitutionē Alterochæ ac eius filio faciendam, ipſius ſententiā confirmauit. Nos igitur eiuſdem cardinalis ſententiam ratam habentes, ipſam auctoritate apoſtolica confirmamus.

*[*Cum autem propter hoc partes ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, di. fi. G. S. Mariæ in porticu diac. card. conceſſimus auditorem.]*

Gregorius nonus Nomoñ. epiſcopo.

Epiſcopus compellit fideicommiſſarios, ſeu executores teſtamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiam ſi teſtator hoc interdixiſſet. CAP. XVII.

TVa nobis fraternitas intimauit, quòd nōnulli tam religioſi, quam clerici ſeculares & laici pecuniam & alia bona, quæ per manus eorum ex teſtamentis decedentium debent in vſus pios expendi: non dubitant alijs vſibus adplicare. Cùm igitur in omnibus pijs voluntatibus ſit per locorum epiſcopos prouidendum, vt ſecundum defuncti voluntatē vniuerſa procedant, licet etiam à teſtatoribus id contingeret interdici: mādamus, quatenus executores teſtamentorum huiuſmodi, vt bona ipſa fideliter & plenariè in vſus prædictos expendant, *monitione præuia compellas. IDEM.

* *Vide. l. ſi pupillorum §. ſi præ. ff. de reb. eo. per Bal.*

Filius rogatus reſtituere hæreditatem, detrahit tertiam iure naturæ, & quartam Trebellianicam: in quibus poteſt legata relinquere, hæredes inſtituere, & pœnam imponere.

CAP. XVIII.

RAinaldus Peponis filius, hæres ab ipſo inſtitutus hoc modo, vt patruis ſuis hæreditatem reſtitueret, ſi abſque filijs maſcu-

maſculis moreretur: cum eis (mortuo Pepone) ſuper quibuſdam bonis hæreditatis eiuſdem in tres arbitros compromiſit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromiſſi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quòd neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res prædictas, niſi in eorum filios maſculos ex ipſis legitime deſcendentes: & quod contra hoc fieret, nõ valeret. Porrò dictus R. prolem non habens condidit teſtamẽtum, in quo medietatem partis ſuæ de rebus prędictis quibuſdam auunculis ſuis, aliam verò medietatem & reliqua bona paterna vni ex patruis ſuis & eius filiis legauit, adijciens vt bona, in quibus ex teſtamento vel ab inteſtato dicti hæredes R. poſſent ſuccedere, ſi venirent contra legatum dictis auunculis ſuis debitum, ad ipſos pro determinatis portionibus deuenirent. Demum eodem R. naturæ debitum perſoluente, ac vno ex patruis hæreditatem adeunte prædictã, cum dicti auunculi aduerſus eundẽ patruũ ac filios eius corã iudice communitatis Vrbeuetaneñ. mouerunt quæſtionem, petendo pro rata, quæ ipſos contingit, legatum prædictũ, & reſtitui eis ſi contra ipſum illi venirent, quæcunque occaſione teſtamenti eiuſdẽ R. ad ipſos peruenerant, vel poterant perueniſſe. Præfatus iudex ab illorũ impetitione ſuper legato ipſos abſoluens, ad reſtitutionem aliorum bonorum ſententialiter condemnauit eoſdem. A cuius ſententia cùm ambæ partes noſtram audientiam adpellaſſent, petente vtraque parte dicti iudicis ſententiam infirmari, quatenus cõtra ſe fuerat promulgata, & quatenus pro ſe faciebat, executioni mandari: * Dilectus frater noſter O ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaco. cardi. lite corã ſe legitime conteſtata, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peporis patris ſui tertiam partem debitam iure naturæ, in qua grauari nequiuit, necnon quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus reſtitutione grauatus deducere potuiſſet, * propter quod in rebus prædictis auunculis legatis portiones eaſdem habuit R. præfatus, eaſque potuit in vltima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit vſq; ad tertiã & quartam præfatas: licet ipſas non expreſſerit in legando, pronunciauit (non obſtante præmiſſo arbitrio, quod nec legatum tenere, non poterat impedire) iudicem ipſum in eo, quòd ſuper hoc dictum patruum in totũ abſoluit, qui confeſſus eſt ſe pro medietate poſſidere prædicta, perperam iudicaſſe, condemnauitque ipſum ad reſtitutionem medietatis tertiæ & quartæ partis ipſius legati pro rata quæ dictos auũculos de ipſo contingit, & in reſiduo præfati iudicis ſententiam confirmauit. Cæterum in eo, quod idem iudex dictum patruum & eius filios totaliter in aliis, quæ in ſecundo articulo petita fuerant, condemnarat, male ipſum pro-

** Vide l. etiam, vbi datur ratio huius dicti. ff. de mino.*

** Vide l. in ratione §. quod vulgo per Nar ff. ad l. Falci. et auth. de hæred. & fal. in prin.*

pronunciaſſe decreuit, quia filij eius contra voluntatē teſtatoris non inueniuntur aliquid commiſiſſe, cum nihil de petitis reperti fuerint poſſidere. Verum in portione, quam patruus habebat in bonis illis ratione quartæ & tertiæ prædictorum, quis R. habuit in bonis eiſdem, in quibus eius inſtitutio & legatio ac adiectio pene tenebat pro rata eoſdem auunculos contingente de prædicto legato confirmauit ſententiam iudicis ſupradicti. Eodē patruo & eius filijs in reſiduo abſolutis, & ſaluo nihilo minus ei ex iure inſtitutionis beneficio legis Falcidiæ, * in reſtitutione præfati legati, ſi intra tempus legitimum voluntati paruerit teſtatoris. cumq; inuētarium fecerit, & contra voluntatem teſtatoris: lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipſius cardinalis ſententiam ratam habentes, eam auctoritate apoſtolica confirmamus.

* *Vide. l. ex facto. §. fi. ff. de vulga. et pupil.*

IDEM.

Executor teſtamentarius, qui ſuſcepit illud officium, exequi cōpellitur.

CAP. XIX.

IOannes clericus, & P. laicus, executores vltimæ voluntatis. O clerici ſanctę crucis, qui venerabilibus & pijs locis de bonis ſuis in vltima voluntate legauit, mandans inſuper ſatisfieri creditoribus per eoſdem: Poſt mandatum ſuſceptu per diœceſanum cogi debet teſtatoris explere vltimā voluntatem.

Ponit quædam legata, in quibus non ſoluitur canonica portio, niſi fiat in fraudem.

CAP. XX.

DE his, quæ in ornamentis, vel pro cereis, ſeu fabrica, luminarijs, anniuerſario, ſeptimo vigeſimo, triceſimo die, ſiue aliis, ad perpetuum cultum diuinum legantur eccleſijs vel reliquis piis locis, canonica portio. (Dummodo in fraudem non fiat, vt ea epiſcopus ſeu parœchialis eccleſia debeat defraudari) deduci non debet.

DE SVCCESSIONIBVS AB INTESTATO.

TITVLVS XXVII.

Ex concilio apud Altenen.[a] habito.

Clericus bona propria dare poteſt cui vult: ſed ſi decedat inteſtatus, & non habet conſanguineos, ſuccedit eccleſia. hoc dicit iuncta gl.

a Alteum.

Ex 1. compilat.

CAP. I.

SEd hoc ibidem inuentum eſt de epiſcopis, presbyteris, & clericis, vt ſi per hæreditatem vel alio modo intuitu perſonæ aliquid adquiſierint, donare eis liceat cui voluerint dum viuunt. Si autem ante obierint, quàm hoc fecerint, altari cui ſeruiunt, omnia perpetuo ſanctificentur, & in ius eius tradantur.

Ex concilio Tribur.

Si olim

Si olim ſeruus, presbyter factus inteſtatus decedat, eius bona diuiduntur ſecundum formam hic contentam. hoc dicit, ſecundum intellectum ſingularem. qui hodie etiam tenet.

CAPIT. II.

SAncto concilio allatum eſt, quòd quidam laici improbè agunt contra preſbyteros ſuos, ita vt de morientium preſbyterorum ſubſtantia partes ſibi vindicent, ſicut de propriis ſeruis. Interdicimus itaque ne hoc vlterius fiat, ſed ſicut liberi facti ſunt ad ſuſcipiendum gradum & agendum officiũ diuinum, ita nil ab eis præter diuinũ officium exigatur. Peculium verò ipſorum diuidatur in quatuor partes, quarũ vna epiſcopo, altera eccleſiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus adſignetur: & ſi non ſint idonei parentes, epiſcopus eam recipiat, & in vſum eccleſiæ diligenter diſtribuat. Et ſi quis contra hoc præſumpſerit, anathematizetur.

Innocentius. iij.[a] Murneñ. epiſcopo. a Niuernenſ.

Adtingendo duos notabiles & ſingulares intellectus huius capituli ſummatur ſecundum quemlibet intellectum. Et primo ſic: Valet teſtamentum ad pias cauſas conditum per verba enunciatiua, etiam propter aliud prolata, quamquam ſucceſſio ſeu teſtatio veniat ad excluſionem alterius eccleſiæ. Vel aliter ſecundum alium intellectum, & ſic: Per vnum teſtem de veritate, & per confeſſionem etiam incidenter factam probatur oblatio, etiam quo ad effectum conſequendi bona oblata. Ex 3. comp.

CAPIT. III.

CVm dilectus filius abbas de Bruſia, pro cauſa, quã aduerſus epiſcopum [b] Adueneñ. habebat, diutius expectaſſet, abbas propoſuit ante dictus, quòd archipreſbyter de Aterio, ad participationẽ orationum monaſterio de Bruſia, obtulit ſe & ſua: [* & infra.] Sufficiẽter intelleximus eſſe probatũ, quòd dictus archipreſbyter agens in extremis velut vltimam exprimens voluntatem, adſeruit ſe & ſua monaſterio cõtuliſſe. Vnde cum requiſitus eſſet, vt conderet teſtamentum, reſpondit ſe non poſſe teſtari: quia ſe & ſua contulerat monaſterio ſæpedicto: & licet vnus teſtis ſolus dixerit ſe vidiſſe, quando ſe & ſua obtulit monaſterio, quia tamẽ alij teſtes dixerunt ſe audiuiſſe ipſum in abbatis præſentia, quod prædictum eſt, confitentem, non tanquam ſufficienter probantes, ſed tanquam vehementer adminiculantes aſſertionem abbatis plurimum adiuuabant. Quia verò pars epiſcopi aſſerebat ſe velle probare, quòd dictus archipresbyter in extremis laborãs tanquam phreneticus alienatus erat mente, vnde non valuit quod expreſſit: Nos cauſam illã tibi ſub hac forma duximus committendã, quòd niſi præfatus epiſcopus legitime probauerit ſæpedictũ archipresbyterum ſuę mentis compotem non fuiſſe, cum vltimam b Edunen.

voluntatem expreſſit, ſuper impetitione monaſterij perpetuum ei ſilentium imponatur, & compellatur reſtituere monaſterio, quæcunque de bonis ipſius archipreſbyteri, vel etiam monaſterij occupauit. Si vero legitimè probauerit archipreſbyterum, quæ ſuper vltima voluntate præmiſſa ſunt, alienata mente dixiſſe: ad faciēdam ei nomine parœcialis eccleſiæ (cuius ipſe adminiſtrationē geſſerat dum vixiſſet) reſtitutionem bonorum, quæ ipſius archipresbyteri fuerant, monaſterium condemnetur, cum idem archipresbyter ab inteſtato deceſſerit: ipſique monaſterio ſuper impetitione epiſcopi ſilentium imponatur.

[†Quibuſdã reb. ſuis vſui ſuo ſimpliciter reſeruatis. De manu cuiuſdam fratris eiuſdē cœnobij augmentationem coronæ in ſignū illius oblationis accepit, & quod hanc conceſſionē hoc modo feciſſet & non ſuo nomine, ſed monaſterij poſſidebat, & monaſterio quicquid adquirebat, adiungeret: ſæpe fuit in communi capitulo proteſtatus, & in hoc etiam publicè, per xx. annos fere idem presbyter nullo contradicente vel reclamante permanſit, ita quod per publicam famam id omnib. notum erat. Nam abbas de Lauxia qui pro tempore fuerat ei ipſi monachi reb. illius non ſecus quam alijs reb. monaſterij proprijs ſciente epiſcopo Eduuen. qui pro tempore erat, & in nullo penitus reclamante publicè vtebatur. Id autem quod mente compos dictus archipresbyter fecerat inter viuos in vltima voluntate mente ſanus licet æger corpore confirmauit. Cumq; idem abbas & monachi res ſic legitime datas, & alias quas ipſi archipresbytero conceſſerant ad vſū ſuum ad ſuum monaſterium reducere volens, prædictus epiſcopus eis violentiam inferens, nō ſolum res archipresbyteri, ſed etiam res ipſius monaſterij occupauit, quas cum in bona pace repeteret ipſe reb. illis vt ei poſſet graſſandi materia plenior indulgeri ſe. ap appellauit, in octauas S. Martini proximo præteritis ſuæ terminum appellationi præfigens. E contra prædictus nuncius epiſcopi allegauit quod antequã donatio illa facta fuit, archipresbyter erat poſitus extra mentem, ita quod cum interrogatus fuiſſet, An monachus vis tu habitum ſuſcipere & reſpondiſſet; Volo ſtatim interrogatus ab alio, Vis tu eſſe aſinus? reſpondit, volo ſimiliter. ſicque prædicti monachi eum ad ſuum monaſterium deportarunt. quod idem nuncius ſe obtulit probaturum, quibus auditis & cognitis]

DE SEPVLTVRIS. TIT. XXVIII.

Leo tertius.

Decedens inteſtatus, ſepelitur in ſepulchro maiorum vel vbi eligitur ſepultura parœcialis. tamen eccleſia habebit canonicam portionem eius, quod relinquit eccleſiæ ſepulturæ. hoc dicit, ſecundum veriorem intellectum.

CAPIT. I.

NOs inſtituta maiorum patrum conſiderantes, ſtatuimus vnumquemq; in maiorum ſuorum ſepulchris iacere, vt patriarcharum exitus docet. Nulli tamen negamus propriam

propriam eligere ſepulturam, & etiam alienã. dominus enim & magiſter alienam elegit vt propriam. Sed quia dignus eſt operarius mercede ſua, tertiam partem ſui iudicij illi eccleſiæ dari cenſemus, in qua cæleſti pabulo refici conſueuit: vt iuxta Apoſtolum ſint conſolationum ſocij, vt fuerunt paſſionum: & ſic demum vbicunque libitum fuerit, eligat ſepulturam. Aliter ne fiat, auctoritate domini noſtri, qui per prophetam locutus eſt, dicens: Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui: ſub anathematis vinculo deteſtamur, & contradicimus.

Gen. 49. Exo. 14. Luca 10. 1. Theſ. 5. 2. Cor. 1. Prou. 22.

Leo papa omnibus fidelibus per Dardaniam conſtitutis.

Qui conuertitur ad monaſterium, medietatem bonorum, quæ pro anima ſua diſpoſuit, tenetur relinquere eccleſiæ parœciali.

CAPIT. II.

RElatũ eſt auribus noſtris: [+& infra.] Mandamus, vt quicunq; amodo in monaſterio cõuerti voluerit, ſiue in morte, ſiue in vita omnium rerum & poſſeſſionum, quas pro ſalute animæ ſuæ decreuit diſponere, medietatẽ eccleſiæ, ad quam dignoſcitur pertinere, relinquat.

[+Eſſe quoſdam peruersè agentes qui ſubuertere nituntur, atque diuidere conantur eccleſiæ vnitatem, videlicet abbates monachos qui non zelo charitatis, ſed ſtudio rapacitatis inuigilant, atque ſeducere conantur ſeculares, quos illaqueare poſſint, vt res ſuas atque poſſeſſiones ſiue in morte ſiue in vita monaſterijs ſuis tradant, & eccleſijs quib. ſubiecti eſſe videntur, & à quib. baptiſmum, pœnitentiam, Euchariſtiam, necnon pabulum vitæ cum lacte carnis acceperunt vel accipiunt, nihil de bonis relinquunt, hunc denique fomitem diſcordiæ nos animaduertendo modis omnib. inhibere volumus, & ne amplius fiat omnino prohibemus. conſiderantes non eſſe bonum ſi illi qui fuerunt ſocij paſſionis ſecundum Apoſtolum fiant immunes ſocietate conſolationum, & quia dignus eſt mercenarius mercede ſua, ideo præcipimus atque]

Innocentius. iij. [a] Genuẽ. archiepiſcopo.

[a] Ariminenſi imò ſecundus.

Vbi quis ſepulchro maiorum relicto elegit ſepulchrum in loco minus religioſo dolo inductus, ſeu ex contemptu, ſeu non dimiſſa eccleſiæ ſuæ canonica portione expreſſe vel tacitè, non tenet electio. hoc dicit, ſaluando iſtum textum, quantum fieri poteſt.

CAP. III.

FRaternitatem tuam non credimus ignorare mortuorũ ſepulchra, & cœmeteria apud illas eccleſias, & monaſteria ab antiquo eſſe diſpoſita, in quibus religioſorum fratrum conuentus ſunt conſtituti, & orationes atque miſſarum ſolennia tam pro viuis, quam pro defunctis frequentius celebrantur, vnde ipſorum deuotioni & extremæ voluntati, qui apud huiuſmodi eccleſias ſepeliri deſiderant, minimè contradicendum eſt. Qui

verò relictis antiquis eccleſiis, & patrum aliorumque parentum ſuorum ſepulchris, contra conſuetudinem patrum veteris teſtamenti, qui cũ patribus ſuis ſepulti eſſe leguntur, ad noua & minus religioſa loca ſe transferunt, irrationabiliter & contra antiquam inſtitutionem facere videntur. Vnde ſi P. de Caſtello contra antiquam & rationabilem cõſuetudinem aliquid de corpore ſuo ſepeliendo mandauit, hoc nõ præiudicat rationi, ſed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus ipſius monachis ſanctis Stephani reddi facias, & cum ſuis patribus ſepeliri.

Alexander.iij. epiſcopo Spaleñ.

Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert ſe & ſua monaſterio, eccleſia paræcialis habet inde canonicam portionem, ſecus ſi in ſanitate.

CAPIT. IIII.

DE his, qui in infirmitate vel ſanitate cum bonis ſuis ad religioſa loca ſe transferunt, nihil tibi vel eccleſiis, à quibus receperunt ſalutis pabula, relinquentes, hoc tuæ volumus prudentiæ innoteſcere, quòd ſi in ægritudine ipſa ad religionem tranſeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis ſuis ipſis eccleſiis, à quibus adſumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si verò ad religioſa loca ſe in ſanitate tranſtulerint, de his quæ locis ipſis conferent, cogi non poſſunt aliquid præſcriptis eccleſiis impertiri, quia liberum eſt eis tunc bona ſua, non ſolum religioſis, ſed etiam quibuſlibet priuatis conferre perſonis.

IDEM.

Qui ſepeliunt paræcianum alienum, quem ſepelire non debent, coguntur reſtituere corpus, & quæ ratione ipſius obtinuerunt. hoc dicit, cum cap. ſequenti.

CAPIT. V.

Ex 2. compil. EX parte canonicorum Obrigeñ. nobis eſt intimatum, quòd prior de Inſula quendam paræcianum ſuum poſt adpellationem ad nos factã in ſua eccleſia ſepeliuit: [*& infra.] Mandamus, quatenus præfatum priorem compellas, vt memoratis canonicis prædicti paræciani corpus reſtituat, & exinde amicabiliter conueniat cum eiſdem.

[**Vnde quoniam hoc eccleſiaſticæ inſtitutioni contrarium eſt, & à rationis tramite penitus alienum vt quis falcem mittat in meſſem alienam f. t.*]

a Remen. IDEM decano & magiſtro R. [a] Rauenna.

Summatum eſt ſuprà cap. proxi. CAP. VI.

CVm liberum ſit: [*& infra.] Ad audientiam noſtrã peruenit ex conqueſtione abbatis, & fratrum ſancti Martini Laudoneñ. quòd cum presbyter quidam corpus cuiuſdã mulieris (prout in vltima voluntate diſpoſuit) ad eandem eccleſiam ſe-

ſiam ſepeliendum deferret, monachi ſancti Vincẽtij Laudon. corpus ipſius violenter rapere, & in eccleſia ſua ſepelire minime dubitarunt: [† & infra.] Mandamus, quatenus ſi ita eſſe inueneritis, præfatos monachos compellatis, vt oſſa præfatæ mulieris, & beneficia, quæ occaſione ſepulturæ ipſius recepiſſe noſcuntur, memoratis fratribus cum integritate reſtituant, & decætero talia non præſumant.

[* *De vniuerſis inſtitutionib. ſanctorum patrum apud religioſa loca in vltima voluntate ſibi eligere ſepulturam, canonicæ proculdubio obuiat rationi, qui deuotioni & extremæ volũtati decedentium in hac parte contradicere præſumitur.*]

[† *Et hoc idem de filio R. canis præſumpſerunt. Super quo vtique vehementi ſumus admiratione commoti, cùm iidem monachi & ſanctorum patrum inſtitutionib. contraireut & priuilegia præd. noſtrorum & noſtra quæ prædicti fratres de libera ſe habere ſepultura proponunt, ſatagunt violare. Inde eſt quod ſ. v.*]

Lucius tertius.

Mulier nupta liberè poteſt ſibi eligere ſepulturam. CAP. VII. Ex 1. compilat.

DE vxore vero, vtrum quẽadmodum vir liberã debet habere ſepulturam: Nobis videtur, q nulla ſuper hoc inter virum & mulierem ſit facienda diſtinctio, ſed vtriq; in caſu iſto æqualem eſſe credimus facultatem, cùm electio iſta ad eum potius ſtatum pertineat, in quo mulier ſoluitur à lege viri * *Vide l. in tempus. ff. de hære. inſtit. & l. quod ſponſæ cum not. C. de dona. ante nup.*

Pater filios impuberes, vbi voluerit, poteſt ſepeliri facere, ſi hoc habet conſuetudo. hoc dicit.

Vtrum autem pater quo magis voluerit minores filios valeat ſepelire, non inuenimus à ſanctis patribus diffinitum, & propterea terræ conſuetudini decernimus relinquendum.

IDEM præpoſito & capitulo Fauentı.

Si parœcianus eccleſiæ cathedralis alibi ſepelitur, de ipſius funeralibus, ſeu relictis eccleſiæ ſepulturæ debetur quarta capitulo eccleſiæ cathedralis. Ex 1. compilat. CAP. VIII.

CVm ſuper quodam capitulo: & infra. Præſentium auct. ſtatuimus, vt ſi aliquẽ parœcianorum veſtrorum alibi contigerit eligere ſepulturam, de teſtamento ipſius quarta vobis portio relinquatur.

Clemens tertius.

In quantitate canonica, quæ debetur eccleſiæ parœciali, ſtatur loci conſuetudini. Ex 2. compilat. CAP. IX.

CErtificari voluiſti à nobis, quomodo illa clauſula, quæ in priuilegiis ſolet adponi, ſalua iuſtitia illarum eccleſiarum, à quibus mortuorum corpora aſſumuntur, intelligi debeat & exponi. Cùm autem ſuper hoc articulo diuerſi anteceſſorum noſtrorum manauerint inſtituta: Leone iuſtitiam illã quandoque tertiam partem, quandoq; mediam, & Vrbano quartã fore cen-

re conſentibus: nos tale præbemus in hac varietate reſponſum, vt ſicut beatus Hieronymus inquit, vnaquæque prouincia in ſuo ſenſu abundet, ſecundum rationabilem conſuetudinem regionis* illa iuſtitia circa medietatem, vel tertiam, aut quartam partem pro locorum diuerſitatibus attendatur.

*Vide l. Labeo. ff. de ſupel. leg. & l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de fun. inſtruc.

Ex 3. comp.

Inno. epiſcopo Claremonteñ. & abbati Mauriceñ.

Priuilegiati ſuper iure funerandi, ſepelire poſſunt illos, qui apud eos eligunt ſepulturam, ſeruando tamen canonicam portionem eccleſiæ parœciali. Si vero alios ſepeliunt, tenentur reſtituere quicquid occaſione funeris receperunt.

CAPIT. X.

IN noſtra præſentia conſtitutis priore eccleſiæ montis Ferrandi, & procuratore hoſpitalariorum Claremonteñ. dioec. idem prior propoſuit, quòd prædicti hoſpitalarij quoſdam parœcianos ſuos, quorum duo erant intra annos legitimos, receperunt ad eccleſiaſticam ſepulturam. E cõtra prædictus propoſuit procurator, quòd tam ex priuilegio, quàm ex indulgentia ſpeciali, licet hoſpitalariis omnes paſſim præter excõmunicatos & interdictos ad eccleſiaſticam ſepulturã recipere, qui apud illos elegerint ſepeliri, ſibique commiſſa in vltima voluntate relicta poſſunt licenter accipere, ſoluta tãtummodo quarta parœciali eccleſiæ, de cuius parœcia mortuorum corpora aſſumuntur, præterquam de equis & armis, quæ indulta ſunt ipſis in ſubſidium terræ ſanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur: [* & infra.] Talem ſuper his duximus ſententiã proferendam, quòd prædicti hoſpitalarij de cætero non recipiant parœcianos eccleſiæ ſupradictæ ad eccleſiaſticam ſepulturam, niſi apud eos elegerint ſepeliri: & tunc parœcialis eccleſia de oblationibus, lectis, & aliis, quæ defunctus pro anima ſua in vltima diſpoſitione reliquit, præterquam de equis & armis recipiat quartam partem, & hoſpitalarij reſiduum habeant, niſi dolo, vel fraude eorum defunctus inductus fuerit ad diſpoſitionem huiuſmodi faciẽdam. Nihilominus ipſis hoſpitalariis iniungentes, vt de quarta trium millium ſolidorum priori ſatisfaciant memorato, cum conſtet eos à parœcianis eius illos ſolidos recepiſſe, niſi ſit ſufficienter oſtenſum, quòd eorum oblati vel conuerſi fuiſſent. Eiſdemque præterea duximus iniungendũ, quòd niſi probauerint, quòd Gu. parœcianus prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipſos elegerit ſepulturam, vniuerſa, quæ ipſius intuitu eius receperunt, priori reſtituant memorato: * alioquin quartam partem ſolummodo reſtituere teneantur. Pro illis vero, quos conſtat intra annos legitimos deceſſiſſe, quæ ſepulturæ eorum gratia receperunt, reſtituant vniuerſa.

*Vide l. 1. cũ no. C. de inſti. & ſubſt. & l. quæ ſub conditione. §. quoties. cum ver. ſequen. ff. de condi. inſti.

[* *Cum igitur hæc & alia quæ coram epiſcopo fuerunt propoſita, idem nobis fideliter retuliſſet, auditis & intellectis* [illegible] *& alle-*

& allegationib. vniuerſis de ſ n. conſilio.

IDEM archiepiſcopo Turonẽ.

Caſualiter mortuus, priuari non debet eccleſiaſtica ſepultura.

CAPIT. XI.

EX parte parentum M. nobis eſt intimatum, quòd cum nobilis vir dominus I. de inſula Butardi eidem poſuiſſet inſidias, quam ſolicitauerat ſæpe de ſtupro, & ipſa garcionibus, qui eam rapere nitebantur, ſuper quẽdam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnẽ de ponte cadens fuit caſu ſubmerſa. Quocirca mandamus, quatenus cùm illa non ſponte præcipitauerit ſe de põte, ſed (ſicut ſuperius eſt expreſſum) caſu ceciderit, corpus eius tradi facias eccleſiaſticæ ſepulturæ: præſertim cum ex honeſta cauſa fugiſſe noſcatur, & cui cõmunicabatur viuẽti, cõmunicandum ſit iam defunctæ.

IDEM Nidroſien archiepiſcopo.

Si oſſa excommunicatorum ſunt ſepulta in eccleſiaſtico cœmeterio, & diſcerni poſſunt, debent exhumari, & proiici: aliàs ſecus.

CAP. XII.

SAcris eſt canonibus inſtitutum, vt quibus nõ communicauimus viuis, non communicemus defunctis: & vt careant eccleſiaſtica ſepultura, qui prius erant ab eccleſiaſtica vnitate præciſi,* nec in articulo mortis eccleſiæ reconciliati fuerint. Vnde ſi cõtingat interdum, quòd vel *excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum, vel alio caſu in cœmeterio eccleſiaſtico tumulentur, ſi ab aliorum corporibus diſcerni poterunt, exhumari debẽt, & procul ab eccleſiaſtica ſepultura iactari. Quòd ſi diſcerni non poterunt, expedire non credimus, vt cum excommunicatorum oſſibus corpora extumulentur fidelium, cum licet non obſit iuſtis ſepultura nulla vel vilis, impiis tamen celebris, vel ſpecioſa non proſit.

*Vide. l. 2. ff. de ca. puni. per Barto.

* aliàs, laicorũ.

Innocentius tertius epiſcopo Magalen.

Terra cœmeterialis pro ſepultura facienda vendi non debet.

CAP. XIII.

ABolendæ conſuetudinis peruerſitas apud montem Peſſulañ. (vt dicitur) inoleuit, vt decedentibus non prius permittatur effodi ſepultura, quàm pro terra, in qua ſepeliendi ſunt, certum precium eccleſiæ perſoluatur: & infra. Mandamus, quatenus cum loci diœceſanus exiſtas, inhibeas clericis, ne quicquam omnino præſumant exigere hac de cauſa.

Gregorius. ix. epiſcopo N.

Excommunicatus qui per ſigna pœnitentiam fuit abſolutus in morte, in cœmeterio ſepeliri debet, & ad ſatisfactionem coguntur hæredes.

CAP. XIIII.

PArœciano tuo, qui excommunicatus fuerat pro manifeſtis exceſſibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum in-

iectione in perſonas eccleſiaſticas, eccleſiarum violatione vel inceſtu fuit, dum ageret in extremis* per preſbyterum ſuum iuxta formam eccleſiæ abſolutus, non debent cœmeterium & alia eccleſiæ ſuffragia denegari. Sed eius hæredes & propinqui, ad quos bona peruenerunt ipſius, vt pro eodē ſatisfaciant, cen. ſunt eccleſiaſtica compellendi.

** Quis dicatur cōſtitutus in extremis. vide in. l. 3. cū. l. ſequen. ff. de donat. cau. mor. Bar. in l. 1. C. de ſacra. ſan. eccle.*

DE PAROECIIS, ET ALIENIS PAROECIANIS. TIT. XXIX.

Ex concilio Aphricano.

Inter epiſcopum ſubſtitutum epiſcopo hæretico, & ipſum epiſcopum hæreticum reuerſum, & ex diſpenſatione receptum, diuiduntur epiſcopatus modo hic expreſſo. CAP. I.

SI epiſcopus ex Donatiſtis ad catholicam vnitatē eſt conuerſus, æqualiter inter ſe diuidant eas, quæ ſic inuentæ fuerint, vbi ambæ partes fuerint, id eſt, vt alia loca ad illum, alia ad alium pertineant, ita vt ille diuidat, qui amplius temporis in epiſcopatu habet, & minor eligat. Quod ſi fortè vnus fuerit locus, ad eum pertineat quem plebs elegerit. Sed ſi antiqui catholici ſuum voluerint, & illi ſuum, qui ex Donatiſtis conuerſi ſunt: plurimorum voluntas paucioribus præferatur. Si autem partes æquales ſunt, maioris temporis epiſcopo deputetur. Si autem ita plurima loca inueniuntur, in quibus ambæ partes fuerint, vt non poſſint æqualiter diuidi, velut ſi in impari numero fuerint, diſtributis locis, qui parem habent numerum, quicunque locus remanſerit, hoc in eo ſeruetur, quod dictum eſt, cum de vno loco ſuperius tractaretur.

Ex concilio Naneten.

Presbyteri parœciales dominicis diebus & feſtiuis parœcianos alienos ad miſſam admittere non debent, ſi ex contemptu ad eorum eccleſiam accedunt. CAP. II.

VT dominicis vel feſtiuis diebus presbyteri antequā miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi alterius parœcianus in eccleſia ſit, qui proprio cōtempto presbytero ibi velit miſſam audire: quem ſi inuenerint, ſtatim ab eccleſia abiiciant.

Hadrianus papa.

Epiſcopus parœcianum alterius ſine ipſius licentia ordinare non poteſt, nec eum aliter iudicare. CAP. III.

NVllus epiſcopus alterius parœcianum iudicare præſumat: & infra. Nam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare poteſt.

Vrbanus tertius.

Fines parœciarum, de quibus conſtat, vel finibus cohærentia præſcribi non poſſunt. CAP. IIII.

Super

SVper eo verò, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus & his, quæ finibus cohærent, non præſcribendis, ſtatutum per canones eſſe dignoſcitur, ſit in parœciarum limitibus, ſicut in prouincialibus admittendum: Reſpondemus quòd bene videtur in vtroque ſeruandum, ſi fines legitima probatione, vel alias indubitata fide conſtitit eccleſiaſtica ordinatione ſtatutos.

Celeſtinus tertius.

Si parœcianus ſeu diœceſanus domicilium transfert, primus prælatus in eo iura epiſcopalia, ſeu diœceſana ſibi non vindicat: decimæ tamen prædiales illius parœciæ, ſibi debentur, niſi alteri debeantur ex conſuetudine. Ex 2. cõpilat. CAP. V.

SIgnificauit nobis Aconen. epiſcopus, quòd cum poſt recuperationem Aconen. ciuitatis, ad habitãdum in ea ſe quamplurimi contuliſſent, qui ante generalem occupationem terræ ſanctæ in aliis ciuitatibus regni Hieroſolymitani elegerant manſionem: [*& infra.]F.t. mandamus, quatenus prædictorum locorum prælatos, vt ſibi nullam in prædictos Aconen. habitatores iuriſdictionem vſurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus ſpiritualia non miniſtrant, diſtrictione, qua conuenit cõpellatis: ita quòd ſi de agris in eorum parœcia conſtitutis fructus percipiunt, & in vltramarinis partibus ratione prædiorum decimæ perſoluuntur, deinceps eis ipſas cum integritate perſoluant: dicto verò Aco. tanquam diœceſano ſuo cogantur de cæteris reſpondere.

*[*Et in ea reſidentiam fecerunt aliquãtam, & adhuc etiam reſident in eadem, prælati prædictarum ciuitatum eos ad ſoluenda ſibi iura eccleſiaſtica compellunt. Quia verò tranſgredi terminos à patrib. conſtitutos aut falcem mittere in meſſem alienam non oportet.]*

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIBVS. TIT. XXX.

Hieronymus ſuper Ezechielem.

Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.

CAPITVLVM I.

DEcimam partem omnium frugum Leuiticæ tribui populus ex lege debebat. Rurſus ex ipſis decimis Leuitæ, hoc eſt inferiorum miniſtrorũ gradus decimas dabant ſacerdotibus. Erant quoque & aliæ decimæ, quas vnuſquiſque de populo Iſrael in ſuis horreis ſeparabat, vt comederet eas, cùm iret in templum in vrbe Hieruſalem, & in veſtibulo templi ſacerdotes & Leuitas ad conuiuium inuitaret. Erant autem & aliæ, quas pauperibus recondebant. At verò primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant ſpeciali nomine definitæ, ſed offerentium arbitrio derelictæ. Traditio- Nume. 18.

nem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, ſed arbitrio magiſtrorum inolitam, quòd qui plurimum, xl. partem dabãt ſacerdotibus: qui minimum lx. inter xl. & lx. licebat quodcunque voluiſſent, offerre. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum eſt, hoc ſpecialiter definitur propter ſacerdotum auaritiam, ne amplius à populo exigãt in primitiis offerendis.

Paſchalis ſecundus.

Non poteſt congruè ſummari, propter varietatem lecturarum.

CAPIT. II.

NOuum genus exactionis eſt, vt clerici à clericis decimas exigant, cum nuſquam in lege domini hoc legamus. non enim Leuitæ à Leuitis decimas accepiſſe leguntur. Illi profectò clerici, qui à clericis ſpiritualium miniſteriorum labores accipiunt, decimas eis debent.

Hadrianus Vigorn. & Herfor. epiſcopis.

Compoſitio ſuper decimis non tollitur per priuilegium ſequens, ſi de illa mentionem non facit. CAP. III.

EX multiplici conqueſtione V. presbyteri accepimus, quòd cùm inter abbatem de Brudena, de conſenſu totius conuentus, & prædictum presbyterum talis interceſſerit conuentio, ſcripto monachorum authentico roborata, quòd monachi dicto presbytero & eccleſię ſuæ de blado, & vniuerſis leguminibus, quamdiu viueret, decimas perſoluerent, exceptis minutis decimis, quas idem presbyter quittas clamauit: idem abbas à nobis priuilegium obtinuit, vt de laboribus, quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, nulli decimas ſoluere teneantur: [*& infra.] Vnde quia nõ fuit noſtræ intentionis per priuilegium noſtrum cõuentioni derogare prædictæ: mãdamus, quatenus abbatem & monachos, vt eandẽ conuentionem (nõ obſtante dicto priuilegio, niſi de ipſa contineatur in eo) inuiolabiliter teneant & obſeruent, vel exinde ſecum pacificè conueniant, adpel. poſtpoſita compellatis.

[* *Qui ſi quidem reuerſus ad propria tantam apud H. regem illuſtrem Angliæ gratiam & fauorem inuenit, quod totam terram rex ipſius villæ in qua eccleſia præfati presbyteri ſita eſt, monaſterio ipſius in perpetuam eleemoſynam contulit: quo facto præd. abbas vniuerſis colonis illius villæ expulſis totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis ſumptib. eccleſiæ debitos redditus ſubtraxit.*]

IDEM Thomæ Cantuarieñ archiepiſcopo.

Monachi tenentur ſoluere decimas prædiales, de prædiis nouiter cultis, de quibus decimæ prius ſoluebantur. CAP. IIII.

COmmiſſum eſt nobis [*& infra.] Peruenit ad nos quòd monachi de Boilæ, eccleſiæ ſanctæ Mariæ, in cuius parœcia commorantur, decimas ex integro non perſoluunt.

Ea pro-

Ea propter mandamus, quatenus eos, vt decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, præfatæ eccleſiæ cum ea integritate perſoluant, qua priuſquam in eadem parœcia morarentur ſolebant perſolui, compellas. Et ſicut etiam de paſcuis olim decimæ perſoluebantur, ita nunc de eiſdem ad frugum fertilitatem tranſlatis, decimas volumus abſque deminutione perſolui.

[* *A deo diſpenſationis officium admonet, & exhortatur multipliciter vt vniuerſis Christi fidelibus & eccleſiis debeamus vtiliter prouidere, atque integra iura ſua nos oportet atque illibata conſeruare.*]

Alex. iij. Cantuarien. archiep. & eius ſuffraganeis.

Per excommunicationem compellitur quis ad ſoluendas decimas de molendinis, & aliis hic contentis & ca. ſe. h. d. cum ſeq.

CAPITVLVM V.

PEruenit ad nos: [† & infra.] Mandamus, quatenus parœcianos veſtros monere curetis, & ſi opus fuerit, ſub excommunicationis diſtrictione compellere, vt de prouentibus molendinorum, * piſcatiarum, feno, & lana, decimas eccleſiis, quibus debentur, cum integritate perſoluant. *Vide. l. ſi manifeſtè. C. de ſer. & aqua. per Par. & l. 1. ff. de aqua. plu. arcen.

[† *Quod cum parochiani veſtri decimas bonorum ſuorum conſueuerint eccleſiis quibus debentur cum integritate perſoluere: nunc tam laudabili cōſuetudine prætermiſſa, quidam ex eis de lana & de fœno & de prouentibus molendinorum & piſcariarum ipſis eccleſiis ſubtrahere non verentur. Quoniam igitur inſtitutioni diuinæ manifeſtius obuiant qui decimas ipſas eccleſiis non perſoluunt ſ. v. per ap. ſ. p.*]

IDEM Vintonien. epiſcopo.

Summatum eſt cum præcedenti, & declara vt in præcedenti dictum eſt.

CAPIT. VI.

NVncios: [‡ & infra.] Mandamus, quatenus parœcianos tuos de apibus, & de omni fructu decimas perſoluere eccleſ. diſtrictione compellas.

[‡ *Et literas tuæ f. ea qua decuit benignitate recepimus & petitiones tuas quoad licuit curauimus exaudire ſicut illius perſonæ quam pura in domino & feruenti charitate diligimus & cuius commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cùm igitur ad officium tuum ſpectet ea in quibus noſtri præcepti deſideres noſtra auct. muniri, tanto in his debuiſti facilius exaudiri quāto ipſam eorum ſpecialius ſaluti reſpiciūt, de quibus in extremo iudicio redditurus es rationem. Inde eſt quod f. t. per ap. ſ. pra.*]

IDEM Exonien. epiſcopo.

Decima fructuum ſtatim cùm collecti ſunt, ſolui debet, non deductis expenſis.

CAPIT. VII.

CVm homines de Hortonen. de frugibus ix. partibus ſibi retentis decimam eccleſiæ, cuius parœciani ſunt, ſine deminutione ſoluere teneantur: & antequam id faciunt, ſeruientibus & mercenariis ſuis de frugibus non decimatis debita

bita totius anni pro ſeruitio ſuo impendant, tunc demum de reſiduo decimam perſoluentes: Mandamus, quatenus eos cogatis, vt decimam ſtatim fructibus collectis perſoluant, atque de ſubtractis & retentis dignam ſatisfactionem exhibere procurent.

IDEM monachis de Neucleñ.

Priuilegiati ſuper decimis non ſoluendis, de iis prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimam ſoluere tenentur.

CAPIT. VIII.

Dilecti filij abbas, & fratres ſanctæ crucis ſua nobis cõqueſtione monſtrarunt, q̃ prædia vnde decimas, & in magna parte ſuſtentationem conſueuerunt habere, à clericiſque laicis conduxiſtis, & recepiſtis ad firmam. Vnde quoniam iidem fratres ex hoc grauantur enormiter, nec fuit intentionis noſtræ, aut anteceſſorum noſtrorum, vt de poſſeſſionibus, quas conduxiſtis, decimas non ſoluatis: mandamus, quatenus de prædiis, quæ conduxiſtis in parœciis ſuis, de quibus conſueuerunt decimas percipere, plenariè ſoluatis eiſdem, vel cum ipſis amicabiliter componatis.

IDEM abba. & fratribus Doloñ.

Reuocatur priuilegium ſi ex poſt facto incipit enormiter nociuum eſſe.

CAPIT. IX.

Suggeſtum eſt ex parte veſtra, quòd abbas & fratres monaſterij de Vrſiñ. decimas à vobis auferre conantur. Dil. v. mandamus, quatenus cum prædicto abbate, & fratribus ſuper ipſis decimis componatis. nam quando Romana eccleſia ordini veſtro priuilegia de decimis dederat, ita erant raræ abbatiæ veſtri ordinis, quòd exinde nulli poterat de iure ſcandalum ſuboriri: ſed nunc in tantum augmentatæ ſunt, ac poſſeſſionibus ditatæ, quòd multi viri eccleſiaſtici de vobis apud nos querelam ſæpe proponunt.

IDEM Terraconenſi archiepiſcopo.

Ciſtercienſes, templarij, & hoſpitalarij decimam prædiorum ſuorum, quæ proprijs manibus aut ſumptibus excolunt ſoluere non tenentur: alij verò religioſi non ſoluunt decimas de hortis & nutrimentis animalium, nec de noualibus, quæ proprijs manibus ac ſumptibus excolunt.

CAPIT. X.

Ex parte tua ad nos noueris perueniſſe, quòd albi monachi & nigri, & quidam alij religioſi eccleſias tuæ iuriſdictionis reditibus decimarum occaſione priuilegiorum, quæ ſibi Romana indulſit eccleſia ſpoliare præſumunt. Sanè nolumus te latere, quòd prædeceſſores noſtri ferè omnibus religioſis decimas laborum ſuorum conceſſerant. Sed prædeceſſor noſter Hadrianus ſolis fratribus Ciſtercien. ordinis, & templariis, & hoſpitalariis, decimas laborum ſuorum, quos proprijs mani-

manibus vel ſumptibus colunt, indulſit: cæteris verò, vt de noualibus ſuis, quæ propriis manibus vel ſumptibus excolũt, & de nutrimentis animalium ſuorum, & de hortis ſuis decimas non perſoluant: quem ſumus ſuper his imitati. Quare ij, quibus hoc indultum eſt, hac occaſione decimas de aliis rebus eccleſiæ ſuæ non poſſunt ſubtrahere, vel ſibi aliquid vlterius vindicare.

IDEM.

Priuilegium ſuper decimis laborum non extenditur ad terras, quæ aliis traduntur excolendæ.

CAPIT. XI.

Licet de benignitate ſed. apoſt. ſit vobis indultum, vt de laboribus, quos propriis manibus vel ſumptibus colitis, nemini decimas ſoluere teneamini: propter hoc tamen non eſt licitum vobis decimas de terris veſtris ſubtrahere, quas aliis tradiũs excolendas.

IDEM.

Priuilegium ſuper decimis laborum, etiam ea, quæ non ſunt noualia comprehendit.

CAPIT. XII.

AD audientiam noſtram: [*& infra.] Illud priuilegij capitulum praua quidam interpretatione peruertentes, quo Ciſtercientibus indulgetur, ne de laboribus quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: aſſerunt ꝙ pro laboribus noualia intelligi debẽt: [† & infra.] Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri. nam ſi intelligeremus tantummodo de noualibus: vbi ponimus de laboribus, de noualibus poneremus.*

[* Noueris perueniſſe quod cum quidam veſtrum à dil. filiis noſtris fratribus Ciſtercien. ordinis de laboribus, quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, decimas exigere & extorquere conantur.]

[† Verùm quoniam fratres præſcripti ordinis de benignitate apoſt. fouere debemus & volumus & ne vlli contra eos materiam habeat malignandi, vel eos contra iuſtitiam moleſtandi quamlibet attentius prouidere volentes. ſ. 2.]

*Vide. l. ab hoſtibus. § ſed quod ſimpliciter. ff. ex quibus cau. ma. & l 3 ff. de of. ſi. præ.

IDEM Brixiẽ. epiſcopo.

Decimæ noualium debentur eccleſiæ, in cuius parœcia ſurgunt ſi verò non ſunt in certa parœcia, debentur diœceſano, qui poteſt ſibi retinere, vel alteri eccleſiæ concedere.

CAPIT. XIII.

QVoniam à nobis ſolicitudo tua requiſiuit, quid de decimis noualium tuæ diœceſ. tibi ſit ſtatuendum. Reſpondemus, vt ſi terræ, quæ arabiles ſunt, intra certam alicuius eccleſiæ parœciam fuerint, decimas earum (tua parte retenta) eidem eccleſiæ facias aſſignari. Alioquin ipſi ſecundum diſcretionem à deo tibi datam, alij eccleſiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

IDEM

IDEM Remenſi archiepiſcopo. P.C. *de diaco.*

Decimæ poſſunt exigi. CAPIT. XIIII.

PArœcianos: [*& infra.] Cum decimæ non ab hominibus, ſed ab ipſo domino ſint inſtitutæ, quaſi debitum exigi poſſunt.

[*Verò tuos ad ſoluendas decimas eccleſiis quibus eas debent eccleſiaſtica debes ſeueritate compellere.]*

IDEM Ambianen̄ epiſcopo. P.C. *Sedem.*

Decima laico iure hæreditario concedi non poteſt.

CAPIT. XV.

AD hęc donationem decimę, quam abbas ſancti S. de Mōſtrali cuidam loco conceſſit per ſucceſſionem tenendam: (Quoniam ſanctuarium dei iure hæreditario poſſideri non debet) viribus carere decernas: & laicum (niſi decimam ipſam ipſi eccleſiæ liberè reſignauerit) vinculo excommunicationis adſtringas.

Idem Marſilien̄. epiſcopo. P.C. *In lib. ſuper his.*

Iudæi coguntur prædiales decimas ſoluere, aut prædia dimittere.

CAPIT. XVI.

DE terris, quas Iudæi colunt, tuæ prudentiæ reſpondemus, vt eos ad decimas perſoluendas, * vel poſſeſſiones penitus renunciandas, cum omni diſtrictione compellas, ne fortè occaſione illa eccleſiæ valeant ſuo iure fraudari.

**Vide l. imperator. ff. de pub. cū no. per Bal. & l. comperit. C. de preſcri. xxx. vel xl. anno.*

IDEM.

Decimæ vel oblationes eccleſiæ laicis concedi non poſſunt, & prælatus contra faciens eſt puniendus.

CAPIT. XVII.

QVamuis ſit graue nimis, & diuini dignum animaduerſione iudicij habeatur, quòd laici quidam quod ſacerdotum eſt in eccleſiaſticis rebus vſurpant: maiorem tamen incurrunt formidinem, quod fomitem ſui erroris dicuntur in ipſo clero aliquoties inuenire, dum quidam prælatorum eccleſiæ decimas, & eccleſias diſponere eis indulgent, & eos in deuia mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant reuocandi. [† & infra.] Statuimus, vt ſi quis alicui laico in ſeculo remanenti eccleſiam, decimam, oblationem quę conceſſerit, à ſtatu ſuo ſicut arbor quæ inutiliter terram occupat ſuccidatur, & donec emendet, dolore ſuæ iaceat ruinæ proſtratus.

[† De quibus dicit dominus per Prophetam. Populi mei peccata comedunt, & ad iniquitatem prouocant. Vnde.]

IDEM.

Statur conſuetudini an colonus ſoluat decimam eccleſiæ in cuius parœcia ſita ſunt prædia, an eccleſiæ, vbi audit diuina, & percipit eccleſiaſtica ſacramenta.

CAP. XVIII.

Cùm

CVm ſint homines in parœcia vnius eccleſiæ (ſicut adſeris) qui terras in alia parœcia excolunt. t. di. nos conſuluit, cui eccleſiæ de terris illis decimas ſoluere debeant: [*& infra.] Sanè non eſt nobis facilè ſuper hoc certum dare reſponſum: cùm auctoritates ſanctorum patrum etiam ſint diuerſæ. Et ideo in huiuſmodi dubitatione ad conſuetudinem duximus recurrendum, *& attendendum etiam, ſi illæ eccleſiæ in vno ſint, vel in diuerſis epiſcopatibus conſtitutæ: quia difficilè nimis videtur, vt vna eccleſia in epiſcopatu alterius recipiat decimas: cùm ex hoc epiſcopatuum fines confundi non immeritò viderentur.

Vide. l. minimè & l. ſi. de interpretatione. ff. de lega.

[**An illi in qua diuina audiunt, & alia eccleſiaſtica percipiant ſacramenta.*]

Ex concilio Lateranẽ. P.C. *Preteres.*

Non poteſt laicus transferre decimam in alium laicum, etiam ſi cum titulo illam poſſideat. h. l. cum gloſſ.

CAPIT. XIX.

PRohibemus ne laici decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes, in alios laicos poſſint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & eccleſiæ non reddiderit, Chriſtiana ſepultura priuetur. Ex 2. compil.

Lucius. iij. Strigoñ. archiepiſcopo. Ex 1. comp.

Decima perſonalis debetur eccleſiæ, vbi quis percipit ſacramenta, licet alibi lucrum contigerit. In prædiali verò, ſtatur conſuetudini, ſi in aliena parœcia colonus prædium coluit.

CAPIT. XX.

AD apoſtolicæ ſedis regimen: [† & infra.] Intelleximus *ex literis tuis*, quòd quædam conſuetudo in Hungaria inoleuit, vt multitudo populi plerunque de parœcia vnius epiſcopi in diœceſim alterius transferatur: in qua licet per multa tempora moram traxerit, vterque tamen epiſcoporum, tam is cuius parœciam reliquerunt, quàm is cuius parœciani ſunt facti, decimationem requirit. Ideóque t. nos duxit fraternitas conſulendos, cui potius decimæ ſint reddendæ. Noueris igitur, quòd æquum eſt, vt illi eccleſiæ decimæ perſonales reddantur ab eis, in qua eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta. Super decimis verò meſſium, vel fructuum arborum, ſi coluerint in alia parœcia, quàm in ea, in qua habitant (quoniam à diuerſis diuerſa conſuetudo tenetur) tu eligas in hoc caſu, quod per conſuetudinem diu obtentam ibidem noueris obſeruatum.

[*† Licet immeriti dignatione diuina vocati, omnibus ſumus eccleſiæ filiis debitores, & pro ſcientia noſtræ modulo reſpondere cogimur conſultationibus ſingulorum.*]

Clemens tertius.

De omni fructu prædij ſoluendæ ſunt decimæ. CAP. XXI.

Ex

EX parte canonicorum eccleſiæ tuæ nobis eſt querela propoſita, quòd quidam agricultores, cùm ſimul vel diuerſis temporibus anni, in eodẽ horto, vel agro diuerſa ſemina ſparſerint, non niſi de vnius illorum ſeminum fructibus decimas illi perſoluunt. [*& infra.] Mandamus, quatenus ſi noueris rem taliter ſe habere, agricultores illos, vt de omnibus prędiorum fructibus decimas abſque deminutione perſoluant, eccleſia. cenſ. compellas.

*[*Qui etiam decimas de agrorum prouentibus, non curant exſoluere, niſi quibuſdam deductis expenſis, quas faciunt pro illis ad aream vel ad horrea deportandis. Quia igitur per hæc canonicis ipſis & eccleſiæ dei non modica erogatur iniuria, cum Leuitis abſque expenſis deductis decimas ſit iniunctum expendi.]*

Celeſtinus tertius.

Decimæ prædiales ſoluendæ ſunt, expenſis non deductis.

CAPIT. XXII.

NOn eſt in poteſtate hominum, cùm plantant arbores, vel aliqua ſemina terræ mandant: [*& infra.] Reuera ſicut ſancti patres in ſuis tradiderunt ſcripturis, de vino, grano, fructibus arborũ, pecoribus, hortis, negociatione, de ipſa etiam militia, de venatione, & de omnibus bonis decimæ ſunt miniſtris eccleſiæ tribuendæ, ita vt qui de his eas ſoluere neglexerint, eccleſiaſtica diſtrictione debeant percelli: [†& infra.] Volumus ergo & diſtrictè præcipimus, quatenus antequam vllas deducatis de bonis prædictis expenſas, decimas eccleſiis, ad quas pertinent, cum integritate debita perſoluatis.

*[*Quid eis ſatio vel plantatio ſit redditura. Cùm iuxta verbum Apoſtoli ad literam exponendum, neque qui plantat plenè aliquid faciat, neque qui rigat, ſed deus qui tribuit incrementum. Audiuimus autem quod quidam veſtrum de vineis oliuetis carmelis & frugibus, non niſi primo deductis expenſis ſeminum laboris vel agriculturæ decimas curant eccleſiis exhibere.]*

[†Præterea ſi quis omnino domino decimas non dederit quæ ſunt tributa egentium animarum, & ex debito requiruntur ad decimam partem vt docet Auguſtinus, remoueri meretur.]

IDEM.

De redditibus molendini ad ventum, ſoluendæ ſunt decimæ.

CAPIT. XXIII.

EX tranſmiſſa querela rectoris eccleſiæ de N. intelleximus: [*& infra.] Quia fidelis homo de omnibus, quæ licitè poteſt adquirere, decimas erogare tenetur. Mandamus, quatenus H. militem ad ſolutionem decimarum de his, quæ de molendino ad ventum proueniunt, ſine deminutione aliqua compellatis.

[*Quid

[*Quod cum M. miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiæ, de cuius terræ prouentib. decimas ſolebat eccleſia percipere, memorata conſtruxit de ipſius prouentib. vel obuentionib. decimas ei ſoluere contradicens, in ſalutis ſuæ periculum detinere non veretur. Vnde]

Innocentius.iij. Piſtorieñ. epiſcopo.

Locator vel conductor poſſeſſionum tenentur ad decimas, niſi ſe immunes oſtendant. Ex 3. Comp.

CAPIT. XXIIII.

A Nobis tua fraternitas requiſiuit: [†& infra.] Cùm igitur, quilibet decimas ſoluere teneatur, niſi à præſtatione ipſarum ſpecialiter ſit exemptus. Fraternitati t. r. reſpon. quòd à dantibus & recipientibus poſſeſſiones ad firmam, de fructibus, quos percipiunt, decimæ ſunt ſoluendæ: Niſi ab eis oſtẽdatur, quare ab huiuſmodi ſint immunes.

[†Vtrũ ab illis decimas exigere debeas qui poſſeſſiones dant vel recipiũt ad firmam, cum alij ſe conentur per alios excuſare quominus cogantur ad decimas perſoluendas.]

IDEM Vercelleñ. epiſcopo.

Imperialis conceſſio, ſub quacunque forma a ſolutione decimarum eximere non poteſt.

CAPIT. XXV.

TVæ & infra. Porrò cũ laicis nulla ſit de ſpiritualibus concedendi, vel diſponendi facultas, imperialis cõceſſio quantumcunque generaliter fiat, neminem poteſt à ſolutione decimarum eximere, quæ diuina conſtitutione debentur.

Decimæ noualium non pertinent ad laicum, qui decimas habet in feudum. hoc dicit.

Nec occaſione decimationis antiquæ (licet in feudum decimæ ſint conceſſæ) ſunt decimæ noualium vſurpandæ, cum in talibus non ſit extendenda licentia, ſed potius reſtringenda.* *Vide l. cũ quidam. cũ vulga. ff. de lib. & poſth.

IDEM eidem.

Sine deductione ſeminis & ſumptuum, debent dominus & colonus decimam ſoluere, & non cui voluerint eccleſiæ vel pauperi, ſed eccleſiæ cui debentur: nec ab hoc excuſantur propter malitiam clericorum.

CAPIT. XXVI.

TVa nobis f. intimauit, quod quidam laici decimas eccleſiæ à clericis tuis peruerſis machinationibus ſubtrahere moliuntur. Quidam enim ex eis ſemen & ſumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitus deducẽdos, & de reſiduo tantũ eandem decimã aſſeuerant. Alij vero de portione fructuum, quam à colonis accipiunt partem decimæ ſeparantes, eam capellis ſuis aut aliis clericis, aut etiam pauperibus conſtituunt, vel in vſus alios pro ſua voluntate conuertunt. Nonnulli etiam vitam clericorum tanquam abominabilem deteſtantes, decimas eis

mas eis ob hoc ſubtrahere non verentur.[*& infra.]Verùm ſi ad deum(à quo cuncta bona procedut) aſſertores huiuſmodi debitum reſpectū haberent, ius eccleſiaſticum diminuere non contenderent,nec decimas (quæ tributa ſunt egentiu animarum) pręſumerent detinere. Cùm enim deus,cuius eſt terra,& Pſal.23. plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo, deterioris conditionis eſſe non debeat, quàm dominus temporalis, cuius ſtatutum de terris. quas exhibet alijs excolendas,non quidem deductis ſumptibus aut ſemine ſeparato,neceſſariò cum integritate perſoluitur: nimis profectò videtur iniquum ſi decimæ,quas deus in ſignum vniuerſalis dominij, ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe decimas & primitias aſſeuerans, occaſione præmiſſa,vel excogitata magis fraude deminui valeant,cùm deo debita ſit ſolutio decimarum, in tantum,vt ad eas clericis exhibendas,quibus eas ipſe pro ſuo cultu conceſſit,laici ſi moniti reddere noluerint, eccleſiaſtica ſint diſtrictione cogendi. Et cum de cunctis omnino prouentibus decimæ ſint reddendæ,ſicut colonus de parte fructuum, quæ ſibi remanet ratione culturæ: ſic & dominus de portione,quam percepit ratione terræ,decimam reddere,ſine deminutione tenetur. Prætextu verò nequitiæ clericorum nequeunt eas (niſi quibus ex mandato diuino debentur) pro ſuo arbitrio erogare: cùm nulli ſit licitum aliena cuiquam concedere præter domini voluntatem.[†& infra.] Quoniam igitur pati nolumus,vt eccleſiarum & clericorum iura pręſumptione qualibet minuantur: mandamus,quatenus omnes, qui ratione perſonarum, aut etiam prædiorum decimas eccleſijs & clericis tuæ diœce. exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas adp re.compellas.

*[*Quidam inſuper aſſerentes ſe poſſeſſiones,& omnia intra ſua cũ omni honore atq; diſtrictu per imperialem conceſſionẽ adeptas decimas ſub huius generalitate detinere præſumunt, occaſione præterea veteris decimationis, quam aſſerunt ſibi conceſſam aliqui decimas nouałium ſibi non metuunt vſurpare.]*

[†Quanquam per ſolicitudinẽ paſtoralis officij ſunt à ſua nequitia coercendi,& cùm de cunctis omnino prouentibus decimæ ſint reddendæ: ſicut colonus de parte fructuum quæ ſibi remanet de ratione culturæ ſic & dominus de portione quam perceperit de ratione terræ decimam reddere ſine deminutione tenetur.]

IDEM abbati ſancti Columbæ Senonẽ.

Priuilegium ſuper decimis non ſoluendis eccleſiaſticæ perſonæ conceſſum nouałia comprehendit.h.d. ſecundum intellectum,qui placet Panor.

CAPIT. XXVII.

EX parte tua:[*& infra.]Cùm igitur tibi,quod maius eſt, ſit conceſſum, vt videlicet decimas de laboribus terræ parœciarum

ciarum tuarum, cũ integritate percipias: de noualibus eas exigere ſatis potes: quia vbi maius conceditur, minus conceſſum eſſe videtur.

[*Fuit hoc propoſitum corã nobis quod cùm tibi de laborib. terræ parochiarum tuarum eccleſiis ſicut aſſeris, ſit indultum decimas cum integritate percipere, dignaremur miſericorditer indulgere, vt de terris quæ infra parochias tuas nouiter rediguntur, ad culturam de indulgentia noſtra exigendi decimas facultatem haberes.]

IDEM Helieñ. epiſcopo.

Negociator de lucro decimam ſoluit deductis expenſis, quas facit de pecunia decimata: expenſæ vero, quæ fiunt pro habendis fructibus non deducuntur, & de fructibus ſoluitur decima, etiam non deductis expenſis factis pro re reſtauranda.

CAPIT. XXVIII.

PAſtoralis officij *diligẽtia, &c.* [& infra.] Explicari poſtulaſti, Quære 3. de reſcriptis & aliis titulis. vtrum quis poſſit de molendinis, & piſcariis neceſſarias expenſas deducere priuſquam ſoluat decimas ex eiſdem, ſicut eſt in negociatione conceſſum? Ad quod reſpondemus, quòd licet circa res adquiſitas, vel factas de pecunia decimata, cum ipſæ venduntur, credamus deducendas expenſas, & de reſiduo quaſi de lucro decimas perſoluendas, vt ſi vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut quælibet merces. Expenſas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proueniunt, non credimus deducendas, etiam ſi fuerint decimatæ: quoniam ſalua decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipſas expenſas. Fructus autem ipſos alienari poſſe non credimus, niſi cum onere decimarum. Nec pro reſtaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decimæ perſoluuntur, credimus deducendas expenſas, de prouentibus decimandis: quia penes dominum res permanent reſtauratæ, vt ſi pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat, vel totus clibanus deſtruatur.

IDEM.

Qui præſcribit decimas in aliena parœcia, ſi ibi inſurgunt noualia ipſorum, decimas non habebit.

CAPIT. XXIX.

CVm contingat interdum in tua diœce. [* & infra.] Cùm in Ex 4. Comp. quibuſdam parœciis ad quaſdam eccleſias, vel perſonas eccleſiaſticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de nouo fiant noualia in eiſdem, quæris à nobis, ad quem huiuſmodi noualium decima incipiat pertinere? Vnde inquiſitioni tuæ t. reſpond. quòd cùm perceptio decimarum ad parœciales eccleſias de iure cõmuni pertineat, decimæ noualium quæ fiunt in parœciis earũdem, ad ipſas proculdubio pertinere noſcuntur, niſi

tur, niſi ab his, qui alias percipiant decimas, rationabilis cauſa oſtendatur, *per quam adpareat noualium ad eos decimas pertinere.

*Vide l. nõ omni. per Bar. ff. de de legi.

[*Præterea requiſiſti cum aliqua prædia de quib. eccleſiis aut perſonis eccleſiaſticis decimæ ſoluebantur ad fratres Ciſtercien. ordinis donationis vel emptionis aut alio titulo deuoluuntur, an ijdem fratres de talib. prædiis ipſis eccleſiis vel perſonis decimas ſoluere teneantur. Super quo tale damus reſponſum, quod cum prædictis fratrib. à ſede apoſtolica ſit indultum, vt de laborib. ſuis quos propriis manibus aut ſumptib. excolunt, decimas nulli prorſus abſoluere teneantur, de prædiis taliter adquiſitis eccleſiis vel perſonis eccleſiaſticis decimas ſoluere non teneantur, dummodo propriis manibus eorum aut ſumptib. excolantur.]

IDEM episcopo Beluaceñ.

Decima omnium fructuum prædij debetur ei, qui decimas ibi præſcripſit, ſed ad aliud prædium, præſcriptio non extenditur.

CAPIT. XXX.

CVm in tua diœce. quædã monaſteria & conuentuales eccleſiæ, in multis parœciis maiores decimas percipiant & minutas de quibuſdam fructibus annuatim perceptis, nõ fuerunt decimæ perſolutę: [† & infra.] Reſpõdemus, quòd ſi fructus prædicti de illa terra proueniunt, de qua monaſteria vel conuentuales eccleſiæ aliquos percipiebant ratione decimarum prouentus: eis proculdubio decimæ fructuum debentur eorum, cùm ipſis terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat vna eademq; eccleſia diuerſo iure cenſeri: alioquin parœcialibus eccleſiis exoluãtur, ad quas de iure communi ſpectat perceptio decimarum.

[† Quæſiuiſti per ſed. ap. edoceri vtrum decimæ fructuum prædictorum ad parochiales eccleſias, quæ nec minores recipiunt, nec minutas, an ad monaſteria & illas conuentuales quæ decimas alias percipiũt ab antiquo debeant pertinere.]

IDEM Veſprimeñ. episcopo.

Laici eccleſias vel decimas donare non poſſunt, etiam ſi ſunt reges: nec ex eorum titulo præſtatur cauſa præſcribendi.

CAPIT. XXXI.

Al. Cũ dudum.

DVdum aduerſus fratres hieroſolymitanos hoſpitalis ſancti Stephani te proponẽte in noſtra præſentia quæſtionem quòd ipſi decimas de laboribus ruſticorũ ſuorum Veſprimen. eccleſiæ debitas non permitterẽt tibi ſolui: *[& infra.] Comparentibus igitur te ac ipſis ſtatuto termino coram nobis G. presbyterum cardi. tibi & eis conceſſimus auditorem: coram quo decimas terrarum, quæ per ruſticos hoſpitalis Veſprimeñ. diœce. excoluntur, & de chirographa & de nouaculinaria eccleſias, quæ per ipſos hoſpitalarios detinẽtur, intẽtione tua de iure cõmuni fundata petiſti. Prior autem hoſpitalis in prædictis decimis

decimis & eccleſiis præſcriptionem allegans, propoſuit ſe non teneri tibi ſuper his reſpondere. quod cum per auditorē ad noſtram audientiam perueniſſet: mandamus, quod idē prior præſcriptionis titulum, quam allegauit, probaret, qui B. regis ac reginæ Hungariæ priuilegia exhibuit, qui eccleſiā ſancti Stephani, ad quam dictæ eccleſiæ cum eiſdē decimis pertinebāt, in perpetuam eleemoſynam hoſpitali donationis titulo conceſſerunt, confirmationis Clementis papæ præd. non ſcriptum exhibens, per quod probare volebat cōceſſionem prædictam plenum habere vigorem: [†& infra.] Cæterum ex parte tua fuit propoſitum, quod in decimis & eccleſiis à rege & regina donatis, præſcriptionem non poterat opponere pars aduerſa, quæ nec à donatione ipſorum initium habere poterat, nec à confirmatione præfata tantum effluxit temporis, quòd poſſit præſcriptio confirmari, & ſic donationis regis ac reginæ allegatus titulus nullus erat, cū ſacrilegij crimen incurrat, qui eccleſias vel eccleſiaſticū aliquid de manu receperit laicali: [‡& infra.] Nos igitur cùm donatores prædicti conferre non potuerint aliis, quæ ipſi de iure nō poterāt poſſidere, & per confirmationem prædicti Clementis ſuper eccleſia ſancti S. hoſpitali cum decimis & aliis pertinentibus à ſe factam etiamſi authentica appareret, iuri epiſcopali nullatenus derogetur: ſententialiter prohibemus ne fratres hoſpitalis præſumant vlterius impedire, quò minus decimas percipias memoratas, & pacificè poſſideas in futurum.

[* *Eos citauimus, præfigentes eis terminum concilium generale quo cum inſtrumentis & rationib. ſuis noſtro ſe conſpectui præſentarent, tibi reſpondere parati.*]

[† *Et aſſerens nihilominus ipſam à ſe. record. Lucio PP. p. n. poſtmodum confirmatam.*]

[‡ *Vnde ſi contingat Laicum in donatione eccleſiæ talib. verbis vti, Do tibi eccleſiam talem: nihil aliud concedere intelligitur, niſi ius patronatus tantum quod habet in ipſa, prout in conſtitutione a nobis edita continetur expreſſe. Contra confirmationem autem fuit hoc modo reſponſum quod confirmata ipſa eccleſia S. Stephani cum omnib. decimis & eccleſiis & aliis quæ ad eandem pertinent confirmetur, ius epiſcopale non tollitur cum de illo nil exprimatur: & idem, ſi tantum debita decimarum portio in parochia S. Stephani collatum ſecundum terræ conſuetudinem eiſdem hoſpitalariis reſeruetur. Præſertim cum petitæ decimæ a te in parochia S. Steph. non conſiſtant quod de plano confeſſa eſt pars aduerſa. Contra verò fuit a parte altera replicatum, quod cum ſpatio. 30. annorum tacueris tuum tuo tacite renunciaſſe videris. ad hoc pars tua viſa eſt repellere allegando quod xxx. annorum taciturnitas non in iure communi ſed in priuilegiis noſcitur obtinere. vnde iure communi quod habet epiſcopus in decimis vel eccleſiis ſuæ diœceſ. non niſi xl. annorum taciturnitate priuatur.*]

Conſti. LII.

IDEM in concilio generali.

Domini prædiorum cogi poſſunt, vt prædia dent colenda talibus: à quibus ſine contradictione eccleſia poſſit decimas conſequi hoc dicit, vſque ad. § illæ. CAP. XXXII.

IN aliquibus regionibus, quædam permixtæ ſunt gẽtes, quæ ſecundum ſuos ritus decimas de more non ſoluunt, quamuis cenſeantur nomine Chriſtiano: his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, vt decimis, defraudantes eccleſias, maiores inde reditus adſequantur. Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitatibus prouidere: ſtatuimus, vt ipſi domini talibus perſonis, & taliter ſua prædia excolenda committant, quòd abſque contradictione eccleſiis decimas, cum integritate perſoluant, & ad id, ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

Iſte. §. propter ſui breuitatem non ſummatur.

Illæ quippe decimæ neceſſariò ſoluendæ ſunt, quæ debentur ex lege diuina, vel loci conſuetudine adprobata.

IDEM in eodem.

Prius ſoluendæ ſunt decimæ, quàm cenſus ſeu tributa: & ſi prius illa ſoluuntur, poſtea decimari debent. CAP. XXXIII.

1. Corinth. 3. CVm non ſit in homine, quid ſemen ſerenti reſpondeat, quoniam iuxta verbum apoſtoli. Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incremẽtum dat deus: ipſum quidem mortificato ſemine plurimum fructum adfert: nimis auarè quidam in decimis defraudare nituntur cenſus & tributa, quæ interdum indecimata prætereũt, de fructibus primitus
Ioan. 12. deducentes. Cùm autem in ſignum vniuerſalis dominij, quaſi quodam titulo ſpeciali, ſibi dominus decimas reſeruauerit: nos & eccleſiarum diſpendiis & animarum periculis obuiare volẽtes, ſtatuimus, vt in prærogatiuam dominij generalis exactionem tributorum & cenſuum præcedat ſolutio decimarum, vel ſaltem hi, ad quos cenſus, vel tributa indecimata peruenerint, (quoniam res cum onere ſuo tranſit) ea per cen. eccle. decimare cogantur eccleſiis, quibus de iure debentur.

IDEM in eodem.

Ciſtercien. templarij & hoſpitalarij de fructibus poſſeſſionum, quas adquiſierunt poſt concilium generale, de quo hic decimas ſoluere tenentur, ſi de illis poſſeſſionibus prius ſoluebantur decimæ.

Conſti. LX. CAP. XXXIIII.

NVper abbates Ciſtercieñ. ordinis in generali concilio cõgregati, ad commonitionem noſtram prouidè ſtatuerũt, ne decætero fratres ipſius ordinis emant poſſeſſiones, de quibus deci[m]ę debeantur eccleſiis, niſi fortè pro monaſteriis nouiter fundandis. Et ſi tales poſſeſſiones eis fuerint pia fidelium deuotione collatæ, aut emptæ, pro monaſteriis de nouo fundandis

dandis, committantur aliis excolendæ, à quibus eccleſiis decimæ perſoluantur. Ne occaſione priuilegiorum ſuorum eccleſiæ vlterius prægrauentur: decernimus, vt de alienis terris, & amodo adquirendis, etiam ſi eas propriis manibus, aut ſumptibus excolunt, decimas perſoluant eccleſiis, quibus ratione prædiorum antea ſoluebantur, niſi cum ipſis eccleſiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipſum ad alios regulares, qui gaudent ſimilibus priuilegiis, extendi volumus & mandamus: vt eccleſiarum prælati promptiores, & efficaciores exiſtant ad exhibendum eis, de ſuis malefactoribus iuſtitiæ complementum, eorumq; priuilegia diligentius & perfectius ſtudeant obſeruare.

Gregorius nonus.

Breue eſt. & ideo non ſummatur. CAP. XXXV.

INterdicimus vniuerſis perſonis eccleſiaſticis, vt decimas detentas à laicis ad alienas eccleſias pertinentes in pignus recipere ab eiſdem laicis non præſumant.

DE REGVLARIBVS, ET TRANSEVNTIBVS AD RELIGIONEM.

TIT. XXXI.

Ex concilio Maguntiñ.

Non poteſt quis ad religionem admitti niſi volens, & in ætate idoneus.

CAP. I.

NVllus tondeatur, niſi in legitima ætate & ſpontanea voluntate.

Ex eodem.

Impubes monaſterium ingreſſus, poſt annum à parentibus reuocari non poteſt hoc dicit primo. Pubes per vim ingreſſus, poſt annum exire, vel a parentibus reuocari non poteſt. hoc dicit ſecundo. Abbas.

CAP. II.

SI quis ante annos legitimos tonſuratus* eſt ſine conſenſu parentum ſuorum: ſi parentes ipſius intra annum nõ reclamauerint ad principem, aut proprium epiſcopum, vel ad miſſum dominicum, in clericatu permaneat. Si verò poſt legitimos annos per vim clericus factus eſt, & nec ipſe nec parentes eius intra annum, ad memoratas perſonas reclamauerint, in clericatu permaneat, ſicut is, de quo ſuperius dictum eſt.

** Vide. l. ſi ex cauſa. §. Papinianus. & ibi gloſ. Bar. ff. de mino. idem in l. pater ff. de adul.*

Ex concilio Toletano.

Clericus ſecularis vtens habitu & nomine monachali, cogitur vt fiat monachus, vel ab hoc deſiſtat. CAP. III.

VT clerici, qui ſe fingunt habitu & nomine monachos, & non ſunt, corrigãtur: vt veri monachi ſint, vel veri clerici.

Ex concilio ‡Arelateñ.

‡ Aurelian.

Nouitia, quæ ſponte ſe ingerit actibus profeſſarum, per hoc cenſetur profeſſa. hoc dicit, & eſt caſus multum notabilis. CAP. IIII.

Non inueni.

VIdua ſi ſponte velum conuerſationis, quamuis nõ ſacrum ſibi impoſuerit, & in eccleſia inter velatas oblationem deo obtulerit, velit nolit ſanctimoniæ habitum vlterius debet habere. Licet ſacramento firmare velit eo tenore velamen ſibi impoſuiſſe, vt deponere poſſet.

Gregorius. iij. Anath. ſubdiaco.

Monachus temerè ad aliud monaſterium tranſire, vel peculium habere non poteſt. CAP. V.

IOannes frater *& coepiſcopus noſter per iuſtum clericum &c.* & infra. Præſenti iuſſione *tibi* mandamus, vt ne quẽ monachum de monaſterio in monaſterium temerè migrare liceat, nec eorum aliquem peculiare quicquam habere. Sed ſi hoc præſumpſerit, monaſterio, in quo ab initio conuerſatus eſt, ſub abbatis ſui regula competenti coercitione reddatur.

Ex regeſto Gregorij.

Vbi eſt dura congregatio vel religio, requiritur in profitente plena pubertas, ſcilicet tempus. xviij. annorum. hoc dicit habito reſpectu ad mẽtem literæ. Et eſt textus ſingularis. CAP. VI.

Lib. 1. epiſt. 48. Auth. ſubdia. & 20. q. 1. quia autem.

QVia in inſulis dura eſt congregatio monachorum, pueros in eorum monaſteriis, ante decimumoctauum annum ſuſcipi prohibemus.

Alexander iij. archiepiſcopis, & aliis eccleſiarum prælatis, per Galliam conſtitutis.

Si Ciſtercienſis ſine licentia ſui abbatis, ad aliud monaſterium tranſit, ad proprium monaſterium regredi cogitur. CAP. VII.

NOn eſt vobis dubium: [*& infra.] Vniuerſitati veſtræ mandamus, quatenus monachos, vel conuerſos Ciſtercieñ. ordinis, poſt profeſſionem ſine licentia abbatum ſuorum, per epiſcopatus veſtros recipi, nullatenus permittatis. Et ſi qui ex eis, ſine licentia abbatum ſuorum, de monaſterio exire præſumpſerint, & commoniti celeriter non redierint, eos regredi compellatis.

[*Aut incertum quomodo fratres religioſi Ciſtercien. ordinis ea religione permaneant, & virtute quod ex inſtitutione primum prædeceſſorum noſtrorum his qui in eorum monaſteriis profeſſionem faciunt, ſine abbatis ſui licentia prohibentur de clauſtro diſcedere, & diſcedentes in aliis monaſteriis recipi. Inde eſt quod nos eandem conſtitutionem, non ſolum amicam religioni, ſed etiam conſonam rationi ſolicitè conſeruare volentes]

IDEM magiſtro F. Ciuitateñ. cano.

Profeſſio facta ante xiiij annum non obligat. poſt. xiiij. vero ſi fit per ſuſceptionem habitus profeſſorum, etiam non obligat, niſi detur perſeuerantia tridui. CAP. VIII.

AD noſtram noueris audientiam perueniſſe, quòd eremitæ de monte Folio[a] quoſdam pueros ſeduxerunt in tantum, quòd quidam ſuaſionibus eorum aſſenſum præbentes, ſi xiiij religio-

a Follia.

religionis habitum in ipſorum monaſteriis ſuſceperunt: quorum vnus T. nomine ſtatim pœnituit, quòd habitum induiſſet: [* & infra.] Quocirca mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quod præfatus T. ante cõſummationem .xiiij. anni ſuſceptum habitum depoſuerit, aut ſi poſt .xiiij. annum habitum ipſum ſine probatione ſuſceperit, & intra triduum depoſuerit, eum ab impetitione prædictorum eremitarum denuncies abſolutum. & eam, quam poſtquã exiuit, iurauit accipere in vxorem, liberè poſſe traducere, ſi alia cauſa rationabilis non obſiſtat.

[Id quod ſe erat ſuis parentib. intimauit, qui ad locum ipſum mora poſtpoſita accedentes, eum in ſe traxerunt, & cum non ſtetiſſet ibi niſi per vnam noctem tantummodo ſicut accepimus, præfati heremitæ & quidam alij non permittunt eum quandam puellam ducere in vxorem, quam ipſe iurauit in vxorem ducere, & ſicut dicitur deſponſauit.]*

IDEM Helien. epiſcopo.

Qui recipit habitum profeſſorum, vbi diſtincti ſunt habitus, compellitur vel alibi eſſe religioſus: ſed ſi recepit habitum nouitiorum, poteſt ad ſeculum redire. CAP. IX.

SVper eo, quod quæſitum fuit de clericis, qui religionis habitum ſuſceperunt, & ante profeſſionem ad priorem ſtatum ſunt reuerſi: Reſpondemus, quòd ſi auſteritatem religionis, ad quam migraſſe noſcuntur, ſeruare noluerint, ad minorem religionem ſunt cogendi tranſire: nec amplius in eccleſiis ſecularibus debent aſſumi: ne contra votum, quod domino fecerunt, venire probentur. Verùm ſi ante ſuſceptum huiuſmodi habitum in probatione poſiti recedere voluerint, ſecundum regulam beati Benedicti, non videntur prohiberi ad priorem ſtatum redire, quæ videtur præcipere, vt in eadem veſte, in qua venerint reuertantur.

IDEM Ambianen. epiſcopo. *p. c. quod ſedem.*

Canonicus regularis poteſt effici monachus, ſi religio, ad quam tranſit, eſt ſtrictior ſua, alias ſecus. CAP. X.

SAne de canonico, qui in eccleſia Aromaten. profeſſionem fecerat, & fugerat ab eadem, in monachum à quodã abbate recepto: Id. t. f. ſignificamus, quod ſi locus vbi nunc permanet, maioris religionis, quàm eccleſia Aromaten. exiſtit, ipſum in eodem loco cum pura cõſcientia remanere permittas, alioquin eum ad priorem eccleſiam redire compellas.

IDEM Beluacen. epiſcopo.

Minor xiiij. anni, profitendo non obligatur religioni, niſi factus maior ratum habuerit. CAP. XI.

SIgnificatum eſt nobis [* & infra.] Mandamus, quatenus ſi inueneris, quod I. G. non fuiſſet à parentibus oblatus & intra xiiij. annum facti voti pœnitens, à religione receſſerit, ab illo voto profeſſionis, quod fecit, denuncies abſolutum. Si autem

à parentibus fuerit oblatus, ſeu .xiiij. annum compleuerit, cùm religionem intrauit, ſeu poſt decimumquartum annum profeſſionem à ſe prius factam, ratam habuerit: eum ad eandem vel ad aliam religionem tranſire compellas.

*[*Et pro certo monſtratum, quod G. nondum incipiens eſſe XIIII. annorum, timore magiſtri qui eum literis erudiebat, habitum religionis apud eccleſiam de Reſſon. ſuſcepit, & inde ſicut puer infra annum receſſit, & per ſeculi vanitatem iam ſex annis, & eo amplius vagabundus diſcurrit. Vnde quoniam huius rei veritas nobis non conſtat ſ. t. per ap. ſe. pra.]*

Clemens.iij.

Si filia minor. xij. annis à parentibus monaſterio tradita, maior facta ſponte veletur, ad ſeculum redire non poteſt.

CAP. XII.

Ex 2. compilat.

CVm virum: [†& infra] Verùm ea, quæ intra diſcretionis annos à parentibus monaſterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiens poſtmodum ſe cuidam militi copulauit, ad monaſterium redire cogatur: Conſultationi tuæ taliter reſpon. quòd cùm iuxta concilij Toletani cenſuram, monachum aut paterna deuotio, aut propria profeſſio faciat: quicquid horum fuerit allegatum, tenebit, reuertendi ad ſeculum, aditu penitus interdicto. Nō enim videtur illa monaſticæ profeſſionis à ſe poſſe iugum excutere, cum eam non conſtet euidenter contradixiſſe, cum benedictionem accepit, quam non niſi in ætate diſcretionis recipiunt quę velantur, præſertim ſi ratihabitione ſecuta (etſi eam quandoque contradixiſſe conſtiterit) quod ante geſtum fuerat, roboratur. Nec obloquitur quod de præd. noſt. Leonis papæ conſtitutione per contrarium ſenſum ſumitur, vt puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum ſuſceperunt, ipſum poſſint ſine præuaricatione deſerere: cum de ea recte poſſit intelligi, quæ in ætate nubili noſcitur conſtituta: tunc enim quia liberum habet arbitrium, in electione propoſiti, ſequi parentum non cogitur voluntatem.

[†Te prudentem nouerimus & diſcretum, & ſi in aliquib. dubitas, conſilium à nobis ſolicitudine paſtorali requiris, & tibi de iure canonico quod poſſumus reſpondemus, & prudentiam tuam dignis in domino laudib. commendamus. Cum ſit ſiquidem tua nobis inſinuatione proponere,]

IDEM.

Valet profeſſio facta ſine ſuſceptione habitus religionis.

CAPIT. XIII.

POrrectum nobis ex parte tua petitorium continebat, quòd I. canonicus Archerontinus infirmitate grauatus, votum vt fieret monachus ſe adiecit emiſiſſe: vnde metuens ne voto de-

cederet

cederet non completo, iunctis manibus tibi ſe reddidit in monachum & in fratrem: [* & infra.] Inquiſitioni tuæ taliter reſpon. quòd cum monachum nõ faciat habitus, ſed profeſſio regularis: ex quo à conuertendo votum emittitur, & recipitur ab abbate talis vt fiat monachus, vt reddat domino, quæ promiſit, erit vtique compellendus.

[Alij quoque in tua abſentia in ſacerdotum manibus monachos ſe fieri deuouentes iam facti ad vomitum redierunt. & cùm familiares monaſterij tui antea extitiſſent, pro eo quòd non ſunt ad familiaritatem antiquam admiſſi, aduerſarij facti ſunt pro amicis. Vtrum ergo eorum talium factum diſſimulare valeas ne fiant deteriores, an ſint ad promiſſa ſoluenda compellendi per nos poſtulas edoceri. Nos igitur.]*

Celeſtinus tertius.

Si pater ſe cum bonis ſuis & filio impubere obtulit monaſterio, filius factus maior, exire poteſt religionem, & legitimam à monaſterio petere.

CAPIT. XIIII.

Cum ſimus: & infra. Sanè noſtris auribus eſt relatum, quòd cum B. miles *lepræ morbo eſſet permittẽte domino reſperſus*, ſe cum filio ſuo diſcretionis annos nullatenus adtingente, ad quoddam monaſterium cum bonis ſuis etiam contuliſſet, dictum filium ſuum fecit habitũ ſuſcipere monachalem: [*& infra.] Diſcretioni tuæ taliter reſpond. quòd ſi dictus puer ad annos diſcretionis peruenerit, & habitum retinere noluerit monachalem: ſi ad hoc induci nequiuerit, non eſt vllatenus compellendus: quia tunc liberum ſibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipſi ex ſucceſſione proueniunt, poſtulare. quære ſupra.

*[*Cùmque ipſi puero diſciplina monaſterij propter aſperitatem regulæ diſpliceret, & infra ſpatium X. hebdomadarum à monaſterio & habitu taliter ſuſcepto reſiliens, bona patris ab abbatia illa cœpit cum inſtantia poſtulare. & cum ſuper hoc ad diœc. epiſcopum quæſtio lata fuiſſet, & coram eo aliquamdiu diſceptatum: quia plerique diſſentire de rigore canonum videbantur ſi conſanguinei pueri prædicti poſſent teſtibus comprobare illum quando fuit oblatus infra annos diſcretionis extitiſſe, ipſum tali voto nullatenus obligari dictus abbas ad Maguntinæ ſedis audientiam appellauit, & quidam ex conſanguineis eiuſdem pueri ad Romanam eccleſiam appellationem ſicut ex literis Auzen. epiſcopi comperimus tranſtulerunt. Ideóque.]*

Innocentius tertius epiſcopo & capi. Targileñ.

Furioſus profitendo non obligatur, niſi factus ſanæ mentis votum habuerit. Ex 3. comp.

CAPIT. XV.

Sicut tenor literarũ: [* & infra.] Cõſultationi veſtræ taliter reſpon. ꝙ licet iſta duo inter ſe repugnantia videantur, vt quiſquam

quiſquam ſcilicet ſit extra ſe poſitus, & de præſenti vita deſperet: ſi tamen eo tempore quo P. ſacerdos lator præſentium poſitus extra mẽtem aſſeritur, indutus fuit habitu monachali, cum alienatus non ſentiat, ac per hoc non valeat conſentire, eum denuncietis ab obſeruatione monaſtici ordinis abſolutum, niſi poſtquam mentis ſuæ factus eſt compos, ſpontanea voluntate profeſſionem fecerit monachalem.

*[*Veſtrarum nobis aperuit, cum P. lator præſentium in ſacerdotali eſſet officio conſtitutus, & tanta rerum temporalium indigentia laboraret, quod nec ſibi, nec ſuis progenitorib. ſeu fratribus in neceſſitatibus, proprius poſſet aliquatenus prouidere, proprij corporis laborib. & manus periculis multis ſe non dubitauit exponere, vt de ſuo labore & adquiſitione honeſta ſuam & ſuorum poſſet indigentiam releuare. Contigit autem poſt hoc quod ipſe longe a ciuitate conſiſtens, tam graui cœpit ægritudine laborare, quod extra ſe poſitus deſperaret de vita præſenti, & dum in tali eſſet articulo conſtitutus, à quodam ſimplici monacho indutus fuerit habitu monachali, & ad monaſterium deportatus. Deinde paucis diebus elapſis cum iam in principio eſſet ſuæ conualeſcentiæ, depoſuit habitum, & de licentia eiuſdem loci abbatis monaſterium dereliquit, & cupiens progenitorum ſuorum indigentiis prouidere, à nobis ſuppliciter poſtulauit, vt poſſit ſicut prius in ſacerdotali officio miniſtrare & vobiſcum pariter conuerſari. Quid autem ſuper his vobis fuerit faciendum, ſacro apoſtolicæ ſedis oraculo, humiliter edoceri petiſtis. Nos igitur.]* . . . .

IDEM Piſano archiepiſcopo.

Profeſſio nec fieri, nec recipi debet intra tempus probationis, ſed facta & recepta tenet. hoc dicit. & eſt caſus notabilis, & quotidie allegatur.

CAP. XVI.

AD apoſt. ſedem: [* & infra.] Cum monachum fieri ante vnius anni probationẽ, regularis inſtitutio interdicat. [† & infra] Quæſtionibus tuis taliter reſp. quod licet tempus probationis à ſanctis patribus ſit indultum nõ ſolum in fauorem conuerſi, ſed etiã monaſterij, vt & ille aſperitates illius, & illud mores illius valeat experiri: quod vtrunq; diligẽter eſt obſeruandum, præſertim cum ab vtroq. de reliquo facta certa notitia non habetur, ſi tamẽ ante tempus probationis regulariter præfinitum, is, qui cõuerti deſiderat, habitum recipit, & profeſſionem emittit, abbate per ſe vel per alium profeſſionem recipiente monaſticam, & monachalem habitum concedente, vterque renunciare videtur ei, quod pro ſe noſcitur introductum: ideoq; obligantur per profeſſionem emiſſam pariter & acceptam ad obſeruantiam regularẽ, & vere monachus eſt cenſendus. quia multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent firmitatem. Prohibendum eſt abbatibus, ne paſſim ante tempus probationis quoſlibet ad profeſſionem recipiant:

piant: & ſi contra formam præſcriptam quoſlibet indiſcretè receperint, animaduerſione ſunt debita corrigendi: cùm in ſubſidium fragilitatis humanæ ſpacium probationis ſit regulariter inſtitutum.

[* *Quæ diſponente domino cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra ſuper diuerſis articulis queſtiones dubiæ referuntur, vt quod ab ea fuerit ſuper earũ ſolutione reſponſum, indubitanter ab omnibus teneatur. Ex parte ſiquidem tua tales nuper ſuſcepimus queſtiones quod.*]

[† *Monachi & moniales in tua diœceſi conſtituti, tam clericos quàm laicos vtriuſque ſexus ſanos pariter & infirmos religionis habitum volentes aſſumere, nutu etiam aliquo profitentes, interdum abſque omni profeſſione recipiunt, quandoque profeſſionem illico facientes. Vnde multa mala cognoſcuntur ſæpius prouenire, cùm infirmi ad monaſterium tam tranſlati, & emiſſa profeſſione poſt quàm de infirmitate conualuerunt, habitum religionis abiiciant, & ad propria reuertantur. Contingit etiam tales in proprijs domibus remanere, cùm monachi per eos dum viuunt, nolunt ſua monaſteria prægrauari: ſani facti etiam ſic ſine probatione recepti retro aſpicientes, matrimonia contrahunt relicto habitu regulari. de quibus ſi habitum religionis aſſumunt ante vnius anni probationem vel temporis competentis, vtrum facta profeſſione a talibus vel omiſſa monachi debeant reputari, & ſi coniugatus conuerti deſiderans recipiendus ſit in monachum, niſi vxor perpetuam continentiam repromittat, certificari à ſede apoſtolica poſtulaſti. Nos igitur.*

IDEM Aconeñ. epiſcopo. Adenen.

Qui profeſſionem fecit, licet in clauſtro nunquam permanſerit, ſed in ſeculo, & ſuis bonis vſus fuerit, ad obſeruantiam regularem compellitur.

CAPIT. XVII.

SIcut nobis fuit propoſitum, quidam clericus cùm ægritudine nimia laboraret, quaſi de morte ſecurus, & de recuperanda ſanitate deſperãs, habitum canonicorũ regularium petiit, & accepit, ſed nec ad eccleſiam tranſiit, nec bonis ſuis vti ceſſauit, videntibus & ſcientibus epiſcopo & canonicis eccleſiæ Nazareñ. à quibus habitũ ſuſceperat regularem: [* & infra.]

Fraternitati tuæ taliter reſpon. quod ſi regularem habitum ſe poſtulante ſuſcepit, & ad obſeruationem religionis canonicæ ſua ſe profeſſione ligauit: ad reſumendum habitum, eccleſiaſtica eſt diſtrictione cogendus, cùm quod tanto tempore extra canonicam manſit, * non in excuſationem eius, ſed in maioris tranſgreſſionis augmentum merito valeat allegari. * Religioſus citra bonum obedientiæ non poteſt proficere. Vide l. 1 C. de ſeruis fugi.

[* *Tu licet eo tempore quo habitum ſuſceperat in eccleſia Nazarena primis ſollicitudinem exerceres, memineris eorum quæ facta fuerant in Aconen eccleſiæ cura in communem ſuſcepiſti. Quia vero quid ſuper hoc facere debeas per noſtras literas poſtulas edoceri.*]

IDEM priori & conuentui Dimolienſi. Dulnen.

Poteſt religioſus zelo ſanctioris vitæ ad religionem tranſire ſtrictiorem,

petita

petita prius licentia prælati ſui, licet non obtenta, etiam ſi primum monaſterium ſit priuilegiatum, quòd de illo ad aliud etiam arctius tranſire non poſſit. hoc dicit. Et eſt caſus notabilis, & quotidie allegatur.

CAPIT. XVIII.

Licet quibuſdam monachis & canonicis, necnon hoſpitalariis & templariis à ſede apoſt. ſit indultum, ne poſtquam aliquis profeſſus fuerit apud eos, ad alium locum poſſit ipſis inuitis arctioris etiam religionis obtentu tranſire, vt vnuſquiſque *1.Corin.7.* ſecundum Apoſtolum in ea vocatione permaneat, in *2.Corin.3.* qua dignoſcitur eſſe vocatus. Quia tamen vbi ſpiritus dei eſt, ibi libertas: & qui dei ſpiritu aguntur, non ſunt ſub lege, quia lex non eſt poſita iuſto: ea ratione videtur hoc illis fuiſſe conceſſum, ne quis ex temeritate vel leuitate in iacturam vel iniuriam ſui ordinis ſub prætextu arctioris religionis, ad alium ordinem tranſuolaret, ſicut frequenter à multis conſtat eſſe præſumptum: non quidem vt ei tranſeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit poſtulãdam, vt non fictè, ſed verè ad frugem melioris vitæ valeat tranſmigrare. Talis ergo poſtquam à prælato ſuo tranſeundi licentiam poſtulauerit, ex lege priuata (quæ publicæ legi præiudicat) abſolutus, liberè poteſt ſanctioris vitæ propoſitum adimplere, non obſtante proterua indiſcreti contradictione prælati: quia priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate. Cùm etiam Romanus ponti. qui ſupremam in eccleſia obtinet poteſtatem, archiepiſcopis & epiſcopis cedendi licentiam ex iuſta cauſa petentibus ſine difficultate concedat. Quocirca nouerint vniuerſi, quibus huiuſmodi priuilegium eſt conceſſum, ſe ad concedendam licentiam tranſeundi taliter poſtulantibus de iure teneri: quia ſicut ſubditus à prælato cum humilitate & puritate debet tranſeundi licentiam poſtulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur, ſic profectò prælatus ſubdito ſine difficultate & prauitate qualibet, debet tranſeundi licentiam indulgere, ne videatur propoſitum impedire diuinitus inſpiratum. Si verò probabiliter dubitetur, vtrum quis velit ad ordinem arctiorem aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate tranſire, ſuperioris eſt iudicium requirendum: ne fortè angelus ſathanæ in lucis angelum ſe transformet. Iſta ſemper regula inuiolabiliter obſeruata, vt nullus abſque licentia Roman. pontific. præſumat occaſione quacunque deſerere præſulatum: quoniam ſicut maius bonum, minori bono præponitur: ita communis vtilitas, ſpeciali vtilitati præfertur. Et in hoc caſu rectè præponitur doctrina ſilentio, ſolicitudo contemplationi, & labor quieti. Ad quod vtique deſignandum vnigenitus dei filius Ieſus Chriſtus non de Rachele, ſecundum

dum carnem natus eſt, ſed de Lia: nec legitur eum in domum ſuam Maria recepiſſe, ſed Martha. Vnde quando poteſt epiſcopus prodeſſe pariter & præeſſe, non debet cedendi licentiam poſtulare, aut etiam obtinere. Cùm ergo R. monachus veſter ad fratres Ciſtercien. ordinis tranſmigrauerit, non vt ordini veſtro aliquatenus derogaretur, ſed vt apud eos vitam duceret arctiorem: mandamus, quatenus ſuper eo, quod de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta feciſſe dignoſcitur, eum nullatenus moleſtetis: quia charitas eſt fons proprius, cui non communicat alienus.

IDEM præpoſito, & decano, & ſcholaſtico, Demeren. Colon. diœceſ.

Coniuges religionem profitendo ab inuicem diuertere poſſunt: aliter ſi ſe abiurant, & non continent, illicitum eſt iuramentum.

CAPIT. XIX.

VEniens ad apoſt. ſed. G. mulier ſupplici nobis inſinuatione monſtrauit, quòd cùm matrimonium cum E. in facie eccleſiæ contraxiſſet, & diutiùs cohabitaſſet eidem, orta eſt diſſenſio inter ipſos, in tantum, vt quòd deinceps alter non requireret alterum, vterque corporaliter præſtitit iuramentum: hanc vir ipſe diuortij cauſam aſſignans, quòd quandam ipſius mulieris amitam cognouiſſet antequam eam duceret in vxorem: quod licet aſſererent quamplurimi, non fuit ſuper hoc eccleſiæ facta fides. Cùm autem poſtmodum ad ſecunda vota conuolaſſet vterque, ſecundo viro viam vniuerſæ carnis ingreſſo, priore ſuperſtite, dicta mulier ſe fecit in arcto loco ad pœnitentiam agendam includi, poſtulans vt ei dignaremur impendere conſilium ſalutare. Nos igitur attendentes, quòd illud fuit illicitum iuramentum: mandamus quatenus præfatum virum monitione præuia compellatis, vt ea, quam ſuperduxit, excluſa, præfatam mulierem recipiat: audituri poſtmodum ſi quid fuerit quæſtionis. Si verò contra matrimonium nihil fuerit oſtenſum, & vir ſeculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, vos ei ſuper hoc licentiam tribuatis, vt & illa poſſit in ſuo propoſito remanere.

IDEM abbati de Affligen. & magiſtro R. & G. canonicis Traiecten.

Qui ad monaſterium conuertitur ſumendo habitum nouitij, poteſt intra tempus probationis redire ad ſeculum, niſi appareat eum vitam voluiſſe mutare omnino.

CAPIT. XX.

COnſulti ſumus frequenter à multis, vtrum is, qui monaſterium ingreſſus eſt, habitum ſumendo nouitij ſi ante profeſſionem emiſſam intra tempus probationis exire voluerit, licitè

licitè poſſit abſque apoſtaſiæ nota vel noxa, præſertim cum debita morum correctione ad ſeculum remeare. Licet autem ſuper hoc ſenſerint diuerſi diuerſa, nos tamen credimus diſtinguendum, vtrum is, qui conuertitur, propoſuerit abſolutè vitam mutare, vt ſub habitu regulari omnipotenti deo de cætero famuletur: an conditionaliter experiri habitum viam regularem, vt ita demum ſi intra annum ſibi placuerit, profiteatur ordinis diſciplinam: aut ſi fortè non placuerit, moribus emendatus ad ſtatum reuertatur priſtinum. In primo caſu debet, vt regulariter viuat, ad laxiorem ſaltem regulam pertranſire. In ſecundo poteſt ad ſeculum non tamen vt viuat ſeculariter, remeare. Vt ergo, quæ ſit eius intentio plenius agnoſcatur, propoſitum ſuum in principio proteſtetur.

IDEM.

Qui intra annum probationis non facta profeſſione redit ad ſeculum, licitè poteſt ad ordines & beneficia promoueri.

CAPIT. XXI.

Ex 4.compil.

POſtulaſti: & infra. Tertiò quæſiuiſti, vtrum illi, qui in annis minoribus conſtituti nouitiorum habitum ſuſceperūt, & intra annum poſtmodum non facta profeſſione, ad ſeculum ſunt reuerſi, & epiſcopis ſuis hoc ſcientibus ad ſacros ordines ſunt promoti, ſuſtineri debeant in illis eccleſiis miniſtrare, in quibus ſunt ab eiſdem epiſcopis inſtituti. Nos fra. tuæ taliter reſpon. quòd propter hoc non ſunt ab eccleſiis ipſis amouendi, ſed in eis poſſunt liberè miniſtrare.

Honorius. iij. Vene. epiſcopo.

Ex 5.compil.

Qui vltra annum portat habitum monachalem in monaſterio, vbi ſunt habitus indiſtincti, cenſetur profeſſus.

CAPIT. XXII.

EX parte tua fuit propoſitum, quòd nonnulli ſunt, qui licet pluribus annis geſtauerint habitum monachalem, profeſſionem tamen monaſticam non fecerunt. vnde cum ſuper eo, quòd habent proprium, & aliàs irregulariter viuunt, à te vel ab aliis arguuntur: non erubeſcunt dicere ſe ad carentiam proprij & continentiam, ac alias regulares obſeruantias non teneri, cum habitus non faciat monachum, ſed profeſſio regularis: [*& infra.] Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoſlibet tibi lege diœceſana ſubiectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur: vt poſtquam per annum geſtauerint habitum monachalem, regulam ſecundum formam ordinis profiteantur & ſeruent, eccle. cen. compellas.

*[*Quare ſuper his apoſtolicam remedium poſtulaſti, cùm inordinata præſumptio huiuſmodi non ſolum eis periculum, ſed etiam ſcandalum inferat mentibus aliorum.]*

Grego-

Gregorius ix.

Intra probationis annum liberè quis redit ad ſeculum, niſi profeſſionem fecerit tacitè vel expreſſè, vel adpareat eum vitam mutare voluiſſe. hoc primo. Secundò dicit, quod ad hoc vt dignoſcantur nouitij à profeſſis, debet habitus profeſſorum benedici in locis, vbi habitus non eſt diſtinctus. CAPIT. XXIII.

STatuimus nouitios in probatione poſitos ante ſuſceptũ religionis habitum, qui dari profitentibus conſueuit, vel ante profeſſionẽ emiſſam ad priorem ſtatum redire poſſe liberè intra annum: Niſi euidẽter adpareat, quòd tales abſolutè voluerint vitam mutare, & in religione perpetuo domino deſeruire: Cum quilibet renũciare valeat ei, quod pro ſe noſcitur introductum.* Nihilominus ſtatuentes ad omnem ambiguitatem penitus amouendam, quòd cũ in quibuſdã locis religioſis nouitiorum habitus non diſtinguatur, ab habitu profeſſorũ: profeſſionis tempore benedicantur veſtes, quæ profitẽtibus concedũtur, vt nouitiorũ habitus à profeſſorum habitu diſcernatur.

Vide l. ſi quis in conſcribendo. C. de pactis B. in l. lecta ff. de re iudi.

IDEM.

Religioſi fugitiui annuatim ſunt requirendi, & cogendi vt ad monaſterium reuertantur. CAPIT. XXIIII.

NE religioſi vagãdi occaſionẽ habẽtes, ſalutis propriæ detrimentũ incurrant, & ſanguis eorum de prælatorũ manibus requiratur: Statuimus, vt præſidentes capitulis celebrandis ſecundum ſtatutũ concilij generalis ſeu patres abbates, ſeu priores fugitiuos* ſuos & eiectos, de ordine ſuo requirant ſolicitè annuatim. Qui ſi in monaſteriis ſuis recipi poſſint ſecũdum ordinem regularem, abbates ſeu priores eorum monitione præuia per cenſuram eccleſiaſticam compellãtur ad receptionem ipſorum, ſalua ordinis diſciplina. Quòd ſi hoc regularis ordo non patitur, auctoritate noſtra prouideãt, vt apud eadem monaſteria in locis competentibus, ſi abſque graui ſcandalo fieri poterit,* alioquin in aliis religioſis domibus eiuſdem ordinis ad agendam ibi pœnitẽtiam talibus vitæ neceſſaria miniſtrẽtur. Si verò huiuſmodi fugitiuos vel eiectos inobedientes inuenerint, eos excommunicent: & tamdiu faciant ab eccleſiarum prælatis excommunicatos publicè nunciari, donec ad mandatum ipſorum humiliter reuertantur.

Quis dicatur fugitiuus, vide ff. de ædil. edi. l. quis ſit fugitiuus & l. 1. §. ſeruum. ff. de adquiren. poſ.

Vide l. æquiſſimum ff. de vſufru. & l. oleum. cũ not. ff. de do.

DE CONVERSIONE CONIVGATORVM. TIT. XXXII.

Alexander. iij. Vibergen epiſcopo.

Si vir de [illegible] profeſſus, & [illegible] nec continentiam vouet, nec religionem ingreditur, [illegible] tenetur [illegible]. CAPIT. I.

Pars c. Super eo.

PRæterea quæris, ſi virorum hicrum vxoribus qui præſentibus fecerint [illegible] & monachorum religionem [illegible] de licentia

& permiſſione vxoris monaſterium ingreſſus, profeſſionem fecit, vxore in ſeculari habitu remanente, nec tranſeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vouente, ab epiſcopo ſuo poſſit ad torum reuocari vxoris, an illa compellenda ſit continentiam obſeruare: Dicimus quod niſi vxor ad religionem tranſierit, aut perpetuo caſtitatem ſeruare promiſerit: vir poteſt & debet de monaſterio reuocari.

IDEM Salernitano archiepiſcopo. *p. c licet.*

Ante matrimonium conſummatum poteſt alter coniugum, etiam altero inuito ad religionem ingredi: ſed remanens in ſeculo poteſt ad ſecunda vota tranſire.

CAPIT. II.

Verùm poſt conſenſum legitimum de præſenti, licitum eſt alteri altero etiam repugnante eligere monaſterium, (ſicut ſancti quidam de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commixtio non interuenerit inter eos: & alteri remanenti (ſi commonitus continentiam ſeruare noluerit) licitum eſt ad ſecunda vota tranſire: Quia cùm non fuiſſent vna caro ſimul effecti, ſatis poteſt vnus ad deum tranſire, & alter in ſeculo remanere.

IDEM Piſano archiepiſcopo.

Qui inuita vxore profeſſionem fecit, & ei poſtea reſtituitur, non compellitur mortua vxore ad monaſterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

CAPIT. III.

Qvidam intrauit monaſterium inuita vxore: qua ipſum repetente, coactus eſt ad eam redire. ea mortua, quæris, an ipſe cogatur reuerti ad monaſterium, an aliam poſſit ducere in vxorem? Conſul. t. taliter reſpondemus, quòd votum non tenuit: vnde ratione voti ad monaſterium non tenetur redire, vlterius verò non poterit vxorem accipere. promiſit enim ſe non exigere debitum, quod in eius poteſtate erat: & ideo quo ad hoc votum tenuit. non reddere autem non erat in eius, ſed mulieris poteſtate. vnde Apoſtolus: Vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier.

1. Corin. 7.

[*Quia cùm vir & vxor vna caro ſint, ſicut docet apoſt. non poteſt vnus ad deum conuerti, & alter in ſeculo remanere.*]

IDEM Exonen. epiſcopo.

Vxoratus religionem intrare non poteſt, niſi etiam vxor ingrediatur, vel niſi ſuſpecta non ſit, & continentiam promittat. h. d. Et eſt vnum cap. de principalioribus titu.

CAPIT. IIII.

Cvm ſis præditus ſcientia literarum, ignorare non debes* ſanctorum patrum conſtitutioni eſſe contrarium, vt vir vxore ſua, aut vxor viro eius nō aſſumente religionis habitum, debeat

**Iuriſperito non eſt probabilis ignorantia. Vide l. 2. ff de orig. iur.*

debeat ad religionem tranſire: [*& infra.] Inde eſt q auctoritate apo. prohibemus, ne in epiſcopatu tuo virū vel vxorē (niſi vterq; ad religionem migrauerit) tranſire permittas. Verum ſi ita vxor ſenex eſt & ſterilis, quod ſine ſuſpicione poſſit eſſe in ſeculo, diſſimulare poteris, vt ea in ſeculo remanente, & caſtitatem promittente, ad religionem tranſeat vir eiuſdem.

[*Ad monaſterium conuerti deſiderans prohibetur ſuſcipi, niſi vxor eius pariter conuertatur. Nam cùm vnum vtrorumque corpus poſt coniugij copulationem ſit factum: incongruum eſt partem conuerti, & partem in ſeculo remanere, nec recipitur apud deum illius viri conuerſio, cuius ſequitur coniugalis fœderis proſtitutio. Cùm igitur cœtus clericorum longè præminet cœtui monachorum, ita vt aliquando bonus monachus vix bonum clericum faciat,]

IDEM Strigoñ. & Colon. archiepiſcopis.

Coniugatus non eſt ordinandus ad ſacros ordines, niſi vxor continentiam promittat.

CAPIT. V.

COniugatus: [†& infra.] Nullus coniugatorum eſt ad ſacros ordines promouendus: Niſi ab vxore continentiam profitente, fuerit abſolutus.

[†*Ad monaſterium conuerti deſiderans.*

IDEM eiſdem.

Vxoratus in epiſcopum promoueri non poteſt, niſi vxor religionem profiteatur.

CAPIT. VI.

SAnè ſi cōiugati cōſenſerint ordinari, vxoris voluntas prius eſt requirenda: [‡& infra.] Ita ve. auctoritate apoſto. prohibemus, ne vxoratum præſumatis in epiſcopum ordinare, niſi vxor prius profeſſa continentiam, ſacrum ſibi velamen imponat, & religioſam veſtem, vel vitam aſſumat.

[‡*Vt ſequeſtrato manſionis cubiculo religioſe promiſſa poſt quā pariter conuerſi fuerint, ordinentur. Quod ſi in quibuſlibet eccleſiaſticis gradib. prouidenter ſolerterque curandum eſt, vt in domo dei nil ſit inordinatum, nihilque præpoſterum, multomagis laborandum eſt, vt in eius promotione qui ſuper omnes gradus conſtituitur, ne erretur. Inde eſt quod*]

IDEM Brixieñ. epiſcopo.

Sponſa de præſenti non cognita, quæ dicit ſe velle religionem ingredi, compellitur intra certum tempus profiteri, vel adhærere marito.

CAPIT. VII.

EX publico inſtrumento nobis innotuit, quòd cùm Veroñ. epiſcopus cauſam matrimonij, quæ inter A. virum & M. mulierē vertebatur ſuſcepiſſet terminandā, tandem diffinitiua ſententia matrimonium adprobauit, & eidem mulieri præcepit, vt ad virum rediens exhiberet eidem coniugalem affectum: quòd cùm re-

**Non coitus, ſed conſenſus facit matrimonium. vide. l. nuptias ff. de reg. iu.*

cùm renueret, fuit vinculo excommunicationis adſtricta *Cęterùm quia licet à præfato viro deſponſata fuit: adhuc tamen (ſicut adſerit) ab ipſo eſt incognita: mandamus, quatenus ſi prædictus vir ipſam carnaliter non cognouerit, & eadẽ ad religionem tranſire voluerit, recepta ab ea ſufficienti cautione, quòd vel ad religionem tranſire, vel ad virum ſuum redire intra duorum menſium ſpatium debeat, ipſam à ſententia, qua tenetur, abſoluas, ita quòd ſi ad religionem tranſierit vterque reſtituat alteri, quod ab eo noſcitur recepiſſe: [*& infra.] Sanè quod dominus in euangelio dicit, non licere viro, niſi ob cauſam fornicationis vxorem ſuam dimittere, intelligendum eſt, *Matth. 5. et 19.* ſecundum interpretationem ſacri eloquij de his quorum matrimonium carnali copula eſt conſummatum, ſine qua confirmari non poteſt.

*[*Et vir ipſe ea religionis habitum aſſumente, ad alia vota licentiam habeat tranſeundi.]*

IDEM priori & fratribus ſancti Ioannis. *p. c. ad petitionem. Summa vt ſupra eod. cap. cùm ſis.* CAPIT. VIII.

VXoratus ſine licentia vxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis exiſtat, ita quòd nulla marito ſuſpicio habeatur, eã ad ſecunda vota velle migrare, vel quòd minus continenter debeat viuere: quæ ſi talis extiterit, marito eius in conſortio veſtro recepto, ipſa publicè in conſpectu eccleſiæ continentiam profeſſa, in domo propria cum filiis ſuis & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ ſuſpicione non careat: voto continentiæ celebrato, à ſecularium hominum ſe conuerſatione remoueat: & in loco religioſo, vbi deo ſeruiat, perpetuo commoretur. Nullus veſtrum, mulierem aliquam tonſurare, vel ad habitandum ſecum præſumat adſumere.

Vrbanus. iij. priori ſanctæ Crucis.

Coniugatus faciens profeſſionem vxore conſentiente, licet nunquam intrauit monaſterium: ſi mortua coniuge, cum alia contrahat, non valet matrimonium, & monaſterium intrare compellitur.

CAPIT. IX.

EX parte abbatis ſancti Petri ad audientiam noſtram peruenit. quòd cùm D. in infirmitate poſitus conſentiente vxore votum vouens caſtitatis monachalẽ habitum ſuſcepiſſet, poſtmodum liberatus, vxorem retinuit, & aliã ea defuncta ſibi temere copulauit. Quia verò licet prædictus D. vxore ſua remanẽte in ſeculo de iure ad religionem nequiuerit proficiſci, ea tamen ſublata de medio, votũ ſine ſalutis ſuæ periculo non potuit violare: mandamus, quatenus ſi verum eſt, quod adſeritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, vt muliere dimiſſa ad ſuum monaſterium reuertatur, ſub regulari ha-

lari habitu decætero domino ſeruiturus.

Clemens. iij.

Profeſſus religionem vxore ſciente & diſsimulante, et mortua, ad ſeculum redire non poteſt. hoc dicit, ſecundum intellectum veriorem & ſingularem in materia. Ex 2. compil.

CAPIT. X.

COnſuluit nos G. ſacerdos, vtrum vir ad religionem tranſiens, & in ea per annum & amplius moram faciens, vxore ſua poſtquam ad domum tranſierat regularem de præſenti vita ſublata, ſecularem habitum reſumere valeat, & aliam ducere in vxorem, vel ſi ductam ei liceat retinere. Conſultationi huiuſmodi taliter reſpondemus, quòd prædictus vir nec habitum poteſt abiicere, quem adiumpſit, nec aliquam ſibi matrimonio copulare. Quòd ſi contraxerit, matrimonium ipſum decernimus dirimendum.

Celeſtinus tertius.

Coniunx, quæ continentiam vouit, tenetur reddere debitum coniugi, licet ad tempus voto conſenſerit.

CAPIT. XI.

CHariſſimus: [*& infra.] Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus ſi inueneritis vxorem regis [a] Suauiæ graui infirmitate depreſſam, continẽtiam vouiſſe, & virum eius ad tempus præbuiſſe conſenſum, maximè ſi non idem vir continentiam vouit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & vtrumque inuicem maritali affectione tractare. a Scotiæ.

[*In Chriſto filius noſter L. illuſtris rex Scotorum, apoſtolatui noſtro literis & nuncijs humiliter nunciauit, quod cùm eſſet adoleſcens & dilecta in Chriſto filia vxore eius iuuencula, mutua fide & voto contrahendi legitimum matrimonium ſe adſtringentes, inuicem ſuum conſenſum, accedente voluntate parentum, arrarum donatione roborauerunt: poſtmodum verò bo. me. D. patre ſuo ab inimicis occiſo, cùm nimia bellorum aduerſitate premeretur, & habito cum hoſtib. ſuis congreſſu, victus fugatuſque fuiſſet, quia timebat ne ipſa ſponſa ab inimicis per violentiam raperetur, & alia ſimilis ei non inueniretur in regno, quã ſibi poſſet matrimonialiter copulare. De ſuorum & eiuſdem ſponſæ parentum conſilio factum eſt, quod in conuentu ſanctimonialium habitum monaſticum, ſine propoſito perpetualiter retinendi, ſuſcepit: & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid iniuriæ ab inimicis pateretur, quam cum pace reddita, & obtento de inimicis triumpho, ſolenniter duxiſſet cum grandi exultatione in vxorem, & ex ea filium & filias ſuſcepiſſet, iam ſecundum de communi aſſenſu & electione principum terræ ſuæ in regnum ſibi inſtituit ſucceſſorem: procedente verò tempore, prædicta vxor graui infirmitate correpta, cum ſe de hac vita crederet deceſſuram, timore mortis inducta, continentiam vouit: cui cum rex ipſe noluit eam contriſtari, conceſſit ad tempus, nunc autem ſe continere non poſſe proponit, & quod

 licitè

licitè poſſe fieri arbitratur, & ad torum vxoris ſuæ redire cupit, & ad reprimendas æmulorum detractiones & calumnias, petiit à nobis ei eam in mandatis, vt vxorem ſuam auc. noſtra mandati affectione pernaciter, non obſtante voto continentiæ incautè ab ea emiſſo, & ab eodem rege ad tempus adprobato. Verùm quia ſuper his ad plenum non potuimus elicere veritatem: fr. v. deciſionem horum canonicam duximus committendam per ap. ſ. m. q. ſuper his inquiratis diligentius veritatem, & ſi vobis conſtiterit, quod prædicta mulier primo fuerit inter moniales recepta timore violentiæ ac rapinæ, & propoſitum ſe habuiſſe nubendi profitebatur, cum inter eas moram faceret, præſertim cum poſtmodum in facie eccleſiæ publicè regi nupſerit, & vſque ad hæc tempora cohabitans, filios ex eo ſuſcepit, eam denuncietis præfato monaſterio non teneri: non enim factum huiuſmodi matrimonij poteſt contractum dirimere: & ſi forte poſſet matrimonium contrahendum impedire. De ſecundo verò caſu]

IDEM.

Si alter coniugum altero ignorante religionem profitetur, & propter hoc de monaſterio educitur, illo mortuo, ad monaſterium redire non cogitur.

CAP. XII.

PLacet nobis: [* & infra.] Solicitudo tua nos conſuluit: vtrum mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis adſumpſit, & eo reuerſo, de monaſterio educta fuit, poſt obitum viri ſit ad regularem obſeruantiam compellenda. Super quo reſpondemus, quòd licet votum eius vſquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus ſe poterat obligare. promiſit enim intrando monaſterium ſe non exacturam carnis debitum, quod erat in poteſtate ipſius: redire verò ad ſeculum, in eius poteſtate non erat, ſed in poteſtate mariti: & ideo quantum ad ipſam, tenuit votum, quod poſt viri obitum tenere non debet: cùm ad eum caſum, à quo poterat efficax habere principium, peruenisſe noſcatur. Conſultius itaq; dicimus, & ei congruentius ad ſalutem, vt ad monaſterium redeat, vbi bona ducta intentione, profeſſionem fecit, & habitum religionis accepit. Si verò ad hoc induci non poterit, ipſam inuitam credimus non cogendam.

[* *Et tuam prudentiam commendamus, quod in cauſis dubiis ſe. ap. conſilium requiris, licet prudentiæ ſis ſcientia literarum, ad matrem tuam eccleſiam Romanam ideirco deuotè recurris: vt habita ſuper hoc quod dubitas reſponſione, condignam quam in ſimilib. formam ſeruare debeas, ſubſequenter cognoſcas. per dil. fi. G. decanum Cathalan.*]

Innocentius iij. Piſano archiepiſcopo.

Summa vt ſupra eod. cap. cum ſis.

CAP. XIII.

AD apoſt. ſedem: & infra. Cum autem vir & vxor vna caro ſint per copulam coniugalem effecti: nec vna pars cõuerti poſſit ad dominum, & altera in ſeculo remanere: profecto non

ctò non eſt alter coniugum recipiendus, ad obſeruantiam regularem: Niſi reliquus perpetuam continentiam repromittat: ſed & vitam debet mutare, niſi fortè ſit eius ætatis, vt ſine ſuſpicione incontinentiæ valeat in ſeculo remanere.

IDEM Lugdun̄. archiepiſcopo.

Per religionis profeſſionem, non per propoſitum caſtitatis ſeruandæ in ſeculo, diſſoluuntur ſponſalia de præſenti. CAP. XIIII.

EX parte tua eſt intimatum, quòd cùm quædam mulier velum viduitatis coram duobus abbatibus adſumpſiſſet, benedictione ſolẽni, cum celebratione miſſę ac litania (ſicut debuit) accedente, quidam nobilis proponebat ſe prius mulierẽ ipſam mediantibus internuncijs, per verba de præſenti arra etiam interpoſita deſponſaſſe: [*& infra.] At illa ſe in illum conſenſiſſe confeſſa, dixit, quod audierat eum eſſe lepra percuſſum: & ob hoc eius fuerit abominata complexus: [†& infra.] Nos autem inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd etſi poſſit non inconſultè videri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas perſonas, per verba de præſenti contrahitur,* illis viuentibus in nullo caſu poſſit diſſolui, vt viuente reliquo, alter ad ſecunda vota tranſmigret, etiam ſi vnus fidelium, inter quos eſt ratum coniugium, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine contumelia creatoris: niſi fortè ſecus fieret ex reuelatione diuina, quæ ſuperat omnem legem: ſicut à quibuſdam ſanctis legitur eſſe factum. Nos tamen nolentes à prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis declinare, qui reſpondere conſulti, antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri coniugum, reliquo inconſulto, ad religionem tranſire, ita quòd reliquus, ex tunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipſum tibi conſulimus obſeruandum in articulo prænotato, quamuis falſa ſit cauſa, per quam ad ſuſceptionem veli prædicta mulier eſt inducta, cùm ſine qualibet tali cauſa idipſum religionis obtentu facere potuiſſet. Porrò licet prædicta mulier, videatur in veli ſuſceptione religionis habitum adſumpſiſſe, ſi tamen velit in domo propria remanere, quaſi propoſitum caſtitatis in ſeculo ſeruatura, nihilominus conſummandum eſt matrimonium iam contractum: niſi ſe voto adſtrinxerit ad obſeruantiam regularem: in quo caſu compelli poteſt, vt relicto ſeculo religionis propoſitum exequatur.

*Vide. l. cum notiſsimi. C. de præſcri. xxx. an. in rub. C. qui ma. ac. poſ.

[*Audito quod mulier ipſa velum aſſumpſerat, miſit ad eam, vt deſponſationem factam carnalis copula ſequeretur. Tu verò cùm quæſtio ipſa fuit ad tuam audientiam reportata, inhibere curaſti ne ante diſcuſſionem negotij ſe carnaliter commiſcerent. Poſtmodum autem à muliere ipſa in tua præſentia conſtituta, quæſiuiſti, vtrum conſenſiſſet in illum, & quare ab illo quæreret ſeparari.]

[† Cum autem poſtmodum per teſtes idoneos tibi fuerit plena facta fides, quod ante ſuſceptionem veli, mutuus interuenerat inter ipſos per verba de præſenti conſenſus, ſicut nos duxiſti ap. conſulendum, vtrum veli ſuſceptio impediat matrimonium inter ipſos.]

IDEM Rudnen̄. epiſcopo.

Maritus factus monachus, à coniuge adultera reuocari non poteſt.

CAP. XV.

CONſtitutus in præſentia noſtra H. ſua nobis confeſſione monſtrauit, quòd in acolythatus ordine conſtitutus, quãdam puellam R. nomine in facie eccleſiæ duxit vxorẽ. quam cùm carnaliter cognouiſſet, orta diſcordia inter eum, & amicos puellæ, ipſa fuit cuidam alij V. nomine copulata: & tu memoratum H. vſque ad gradum ſacerdotij ordinaſti. Cùm autem eum ſua cõſcientia remorderet, habitum ordinis Ciſtercien̄. adſumpſit: [* & infra.] Ideoq; *f. t. p. a. ſ.* mãdamus, quatenus ſi res ita ſe habet, prædictam mulierem, vt à dicto V. recedat, cui per adulterium eſt coniuncta, nec prædictum monachum inquietet, quo minus regulare votum valeat adimplere, per cen. eccle. cogere non omittas.

[Tandem abbati ſuo omnia reuelauit, qui eum commonuit diligenter vt ſuper hoc ſaluti animæ ſuæ prouideret.]*

IDEM Pictauien̄. epiſcopo, & abbati de Boribard. Pictauien. diœc.

Vxor non poteſt repetere maritum, de cuius licentia religionem intrauit, ſi poſt ingreſſum non continuit, licet ad conſentiendum, ſeu ad dandam licentiam dolo fuit inducta.

CAP. XVI.

VEniens ad præſentiam noſtram L. nobis intimauit, quod cùm olim intrandi monaſterium propoſitum concepiſſet, pluribus ſacerdotibus præſentibus apud vxorem ſuam inſtitit, vt ſuper hoc ſuum impartiretur aſſenſum. [* & infra.] Ipſa demum tam ipſius, quàm multorum aſtantium precibus fletibusq; deuicta, caput eius altari ſuppoſuit manu ſua: qui ea præſente tonſuratus, ibidem monaſterium adijt, & finito probationis tempore, profeſſionem fecit ſolenniter monachalẽ, illa verò in ſeculo remanẽs, inhoneſtos amatores admiſit: [† & infra.] Quocirca mãdamus, quatenus ſi ita eſt, prædictum L. in monaſterio, quod intrauit, perſeuerare libere permittatis. licet enim in hoc videatur non modicum deliquiſſe, quod captioſe aſſeruit, quia niſi ſibi eadem mulier cõſentiret, tam ſibi, quàm toti mundo ſe inutilem redderet, & eum presbyteros exorauit, ne prædictæ mulieri exponerent, quod eandem relinquere ſeculum oporteret, ſi forte licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri, altari ſponte ſuppoſuit, & poſtmodũ non cõtinuit: ſuper reuocatione ipſius, nõ eſt aliquatenus audienda, cùm ipſius intentio exceptione poſſit commiſſæ fornicationis

nicationis elidi: maximè cùm antequã fuerit fornicata, ipſum non duxerit repetendum.

[ᵃ Eiſdem presbyteris prenitus exoratis, ne præfatæ mulieri exponerent, quod etiam ipſam oporteret relinquere ſeculum, ſi viro ſuo daret licentiam ad monaſterium conuolandi. Cùmque ipſum mulier ne ab ea diſcederet vice mutua precaretur: ipſe aſſerens, quod niſi ab ea ſuper hoc poſſet obtinere licentiam, non ſolum ſe ei inutilem redderet, ſed etiam toti mundo.]

[ᵇ Vnde idem I. metuens ne ſuæ continentiæ illius incontinentia imputetur, an in monaſterio debeat perſeuerare, à nobis conſilium poſtulauit.]

IDEM.

Vxor maritum profeſſum repetere poteſt, non obſtante licentia profitendi, ab ea metu extorta.

CAP. XVII. Ex 4. cõpilat.

ACcedens ad præſentiam noſtrã I. mulier propoſuit: quòd cùm V. vir eius eam ſibi matrimonio copulaſſet, volens tandem idem vir habitum adſumere monachalem, poſtulabat humiliter ab eadem vt tam pio propoſito faueret ipſius, quæ propter multa verbera, & alia grauamina, quæ dictus vir inferebat eidem, ſe ipſam adſerens dimiſſurum, adnuit votis eius. Cumq́; idem vir in domo de Vader. Ciſtercieñ. ordinis religionis habitum adſumpſiſſet, mulier in domo monialium, nullo ibi habitu religionis adſumpto, vel voto conuerſionis emiſſo permãſit, proceſſu vero temporis, cum idem vir ad ſeculum rediens religionis habitum reliquiſſet, eadem mulier ſe inſtanter ab ipſo petiit readſumi. [ᵃ & infra.] Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, dictum virum, vt eam recipiat, eiq́. adfectum exhibeat coniugalem adpellatione remota, cogatis.

[ᵃ Ipſe illam recipere penitus contradicens, præter verbera quib. ſæpe afficit eandem ſibi plurima conuitia & graues iniurias irrogauit.]

Innocentius tertius epiſcopo & decano & theſaurio Linconienſi.

Vxor profeſſi, quæ dedit viro licentiam profitendi, non compellitur ingredi religionem, ſi continens eſt, & non ſuſpecta.

CAP. XVIII. Non inueni.

SIgnificauit nobis A. mulier, quod cum ipſa F. viro ſuo coram decano ſancti Quiriaci viro archiepiſcopi Senoñ. in hac parte fungente licentiam conceſſerit religionem intrandi, continentiæ tamen voto eidem iniuncto, & recepta fide ab ipſa, quod perpetuo cõtineret, idem decanus poſt factam profeſſionem à viro prædicto in monaſterio, in quo habitum adſumpſerat monachalem, adſeruit ipſam debere religionem intrare, quamquam id primo non expreſſiſſet eidem, & hoc expreſſo, illi licentiam non dediſſet: & infra. Quocirca mandamus,

mus, quatenus ſi eſt ita, & eſt talis ætatis, de qua ſuſpicio haberi non poſſit, ipſam votum continentiæ obſeruantem, intrare monaſterium compelli, non permittatis inuitam.

Gregorius nonus.

Adultera quam maritus reconciliare non vult, ad agendum pœnitentiam, in aliquo clauſtro collocatur.

CAP. XIX.

GAudemus in domino: & infra. Mulieres verò, quæ relicto maritali toro, lapſu carnis ceciderunt, ſi mariti earum à te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conuerſas noluerint recipere propter deum, in clauſtris cum religioſis mulieribus ſtudeas collocare, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant.

IDEM I. moniali, monaſterij de Plauda.

Si coniuges ſe ad inuicem abſoluerunt continentiam promittendo, & vterque vel alter eorum religionem profitetur, alter alterum repetere non poteſt.

CAP. XX.

DVdum à C. laico mota contra te (quam vxorem ſuam dicebat) materia quæſtionis, R. ſanctæ M. in comeſ. diaco. cardi. dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerendo proponens, quòd indebitè rècuſabas eidē (cuius vxor eras per conſenſum de præſenti, & carnis copulam ſubſecutá) matrimonialiter adhærere, te ſibi reſtitui poſtulauit. Ad quod fuit reſpōſum, quòd ipſe pro animæ ſuæ remedio pura, & ſpōtanea voluntate præſentibus duobus religioſis ſacerdotibus, & adhibitis quinq; teſtibus fide dignis, omni iuri, quod in te habuerat, renunciauit omnino, reſignādo illud in manibus alterius ex ſacerdotibus ſupradictis, qui in perſonam eccleſiæ reſignationem huiuſmodi recipere procurauit, & quod idem C. ſe caſtitatem ſeruaturum promiſit, pauperumq; hoſpitalis de Ponte obſequio ſe deuouit, promittēs voto ſolenni omnia, & ſingula ſupradicta, & tribuens tibi licentiam, ad monaſterium tranſeundi: te verſa vice ſimiliter promittente, ac tribuente illi licentiam, & ius quodlibet reſignante, ſicut hæc omnia dicebantur per publicum inſtrumentum eſſe probata manu B. notarij Aretinenſis confectum. Verùm prænominatus C. propoſuit, quòd caſu amiſſo inſtrumēto præfato, illud in prima perſona, quod prius erat in tertia, inſertis pluribus in vno aliter, quam in alio fuit ab ipſo formatum: & cùm tibi iratus fuiſſet, ſicut verba & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quieſcente, quidam ipſum deceptoriè allexerunt, proponentes eidem, quod in hoſpitali prædicto cibis ad libitum poſſet vti, ac proprium retinere, præfato B. ſibi nihilominus promittente, quòd non ſolum ardorem, ſed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem propter quod quicquid in hac

parte

parte feciſſe dignoſcitur: iratus, ſeductus pariter & illectus, & ſub ſpe promiſſionis, ac ſub ea conditione vel modo, ſi poſſet continentiam obſeruare: adſeruit à ſe factum. Sed ad illa reſpondebatur ecõtra, quod an tabellio in tertia perſona inſtrumentum cõficiat, vel in prima (dummodo non mutetur ſubſtantia veritatis) nihil intereſſe videtur. Inſuper quamuis aliquando ſpes memorato C. data fuiſſet, per quam ad hoc ſe propoſuit inductum, eo tamen tépore, quo talia facta fuerunt, purè, ſimpliciter, ac voluntariè pro amore dei, & remedio animæ ſuæ, ſolummodo ad votum & ad alia ſupradicta noſcitur proceſſiſſe: * propter quod à conſortio ſecularium hominum debet diſcedere, vitamq; mutare, cùm ſe illius ætatis eſſe proponat, vt ſine ſuſpicione incontinentiæ non valeat in ſeculo remanere. Nos itaque habito F. N. conſilio, te ab impetitione dicti C. ſententialiter duximus abſoluendam, perpetuum illi ſuper hoc ſilentium imponentes. * Vide. l. cũ plures. §. locator. ff. loca.

IDEM.

Breue eſt, ſed per alia verba poteſt ſic ſummari: Poſt ſententiam diuortij, quæ ad votum latam ob fornicationem ſpiritualem mariti, poteſt vxor liberè religionem intrare. CAP. XXI.

MVlier, quæ in fide remanſit, poteſt nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur propter quam ab eo fuerat iudicio eccleſiæ ſeparata, ad religionem liberè conuolare.

DE CONVERSIONE INFIDELIVM.

TIT. XXXIII.

Celeſtinus tertius.

Non poteſt quis illam habere in vxorem, cuius maritum occidit machinatione ipſius mulieris: ſecus ſi ſine machinatione. Et eſt pulchra, & quotidianus caſus. CAPIT. I. Ex 2. comp.

LAudabilem: * & infra.* Interrogaſti de Sarracenis, qui dum in captiuitate eſſent, quarundam Chriſtianarum viros earum inſidiis & machinationibus occiderunt, vtrum, quia poſtea per ipſas ad fidem Chriſtianam conuerſi ſunt, eas de iure poſſint accipere in vxores: vel ſi duxerint, coniugium teneat eorundem. Huic Triburienſis concilij regula contenti ſumus adherentis, quòd ſi in mortem ipſorum malitioſè fuerint machinatæ, licet earum ſtudio ad fidem acceſſerint, nec tamen eis adhærere debent, nec ſunt, ſi adhæſerint etiam tolerandi, cùm tale damnũ tali lucro eccleſia compenſare non velit. Ad hoc Sarraceni quidam in bello ſunt Chriſtianos interfeciſſe notati, & Chriſtiani ſimiliter Sarracenos: poſtea verò Sarraceni ad fidem cõuerſi, vxores eorum, quos in belli certamine occiderũt, ſibi matrimonialiter copularunt, & idipſum Chriſtiani de Sarracenis mulieribus conuerſis ad fidé feciſſe noſcuntur, quæ poſtquam de priorum virorum morte compe- * ſic abſciſ. in vet.

compererint veritatem, diuortium conſtanter expoſcunt. In his igitur reſpondemus, quòd cùm tales nō procurauerint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter huiuſmodi perſonas licitè poteſt contrahi, & taliter copulati diuortium nequeunt poſtulare.

Gregorius.ix. Argentineñ. epiſcopo.

Si alter infidelium coniugum, venit ad fidem altero remanente in infidelitatis errore, communis proles adſignatur conuerſo.

CAPIT. II.

EX literis tuis accepimus, quòd quidam de Iudaicæ cæcitatis errore, ad Chriſtum verum lumen adductus, vxore ſua in Iudaiſmo relicta, in iudicio poſtulauit inſtāter, vt eorum filius quadriēnis adſignaretur eidem, ad fidem catholicā, quam ipſe ſuſceperat, perducendus Ad quod illa reſpondit, ꝙ cùm puer adhuc infans exiſtat, propter quod magis materno indiget ſolatio, quàm paterno, ſibiq; ante partum oneroſus, doloroſus in partu, poſt partum laborioſus fuiſſe noſcatur, ac ex hoc legitima coniunctio maris & fœminæ magis matrimonium, quàm patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet conuenientius remanere: & infra. Cùm autem filius in patris poteſtate conſiſtat, cuius ſequitur familiam, & non matris, & in ætate tali, quis non debet apud eas remanere perſonas, de quibus poſſit eſſe ſuſpicio, quòd ſaluti, vel vitæ inſidientur illius, & pueri poſt triennium, apud patrem nō ſuſpectum ali debeant & morari, materq; pueri, ſi eum remanere contingeret apud eam, poſſet illum adducere ad infidelitatis errorem: in fauorem maximæ fidei Chriſtianæ reſpondemus patri eundem puerum adſignandum.

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

TITVLVS XXXIIII.

Alexander. iij. Exoñ. epiſcopo.

Vota poſſent eleemoſynis redimi, vel in aliud commutari, intercedente ſuperioris auctoritate, & iuſta cauſa redimendi, vel mutandi.

CAPITVLVM I.

DE peregrinationis votis, an eleemoſynis redimi poſſint, vel pro neceſſitate in aliud commutari. Reſpondemus, quòd ab eius, qui præſidet, pendet arbitrio, vt conſideret diligentius qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis, ſcilicet, an ex infirmitate, ſeu affluentia diuitiarum, an alia cauſa probabili peregrinatio, an recompenſatio melior fuerit, & deo magis accepta: & ſecundum hoc debet exinde diſpenſare.

IDEM Noruiceñ. epiſcopo.

Commutat papa votum vltramarinum, in his maximè, qui in puerili ætate vouerunt.

CAP. II.

Venien-

V*Eniĉtis ad nos R. narratione accepimus, quòd in puerili ætate conſtitutus Hieroſolymam diſpoſuit proficiſci: cuidam quoque, qui ſepulchrum dominicum propoſuerat viſitare, fidem dedit, & ſuam recepit ab eo, quòd ſi inuicem, in via ſocij fideles exiſterent: [*& infra.] Nos autem ipſum à voto, quòd in ætate tenera facilitate potius, quàm ex arbitrio diſcretionis promiſit, abſoluimus: ita tamen, quòd idem votum eleemoſynis redimat, & iuxta conſilium noſtrum, toto vitæ ſuæ tempore vni pauperum Chriſti (dummodo ad hoc ſuæ facultates ſufficiant) debeat prouidere. *al. Per Veniĉtis.

*[*Et bonam ſocietatem ſeruarent. quod vterque ſolicita mente reuoluens, ad nos acceſſit, vt ſibi noſtrum ſuper hoc conſilium aperiremus.]*

IDEM magiſtro A. de Mandeforde.

Ex ſola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.

CAPIT. III.

LIteraturam tuam: [*& infra.] Cùm ex quadam minutione nimio fuiſſes mortis pauore perterritus, hæc verba protuliſti, Non diu hic morabor: proponens in animo, quòd religionis habitum eſſes aliquando ſuſcepturus: [†& infra.] Tibi igitur reſpondemus, quòd ſi plus non eſt in voto proceſſum, tranſgreſſor iudicari non poteris, ſi non impleas, quod dixiſti. Ex 2. compil.

*[*Et prudentiam tuam iam pridem fama reuelante, cognouimus: & ſalutis tuæ tanto attentius conſulere volumus & debemus, quanto perſonam tuam conſideratione honeſtæ conuerſationis & vitæ feruentioris caritatis brachiis amplectamur. Relatum eſt nobis ex parte tua quod.]*

[†Sed propter frequentes infirmitates quæ plerumque vitæ diſtrictionem impediunt, & quia indigentibus & tranſeuntibus te hoſpitalem exhibes, pluribusque ſolatia impendis, quod concepiſti olim in animo, opere non impleſti: ac per hoc dubitas ne de facta fide voti in diſtricto debeas examine conueniri.]

IDEM. *Monachis Ciſtercien. ord.*

Omne votum mutabile eſt, in votum religionis.

CAPITVLVM IIII.

SCripturæ: [*& infra.] Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur religionis obſeruantiam commutare.

*[*Sacræ teſtimonio declaratur quod ſpiritualis homo propoſitum non mutat, cùm pro ſalute animæ ſuæ vtilius aliquid meditetur. Inde eſt quod veſtris iuſtis poſtulationibus non indignati indulgemus: quod qui ſepulchrum domini vel aliorum ſanctorum limina propoſuerunt viſitare, & infirmitate vel alia rationabili cauſa occurrente habitum religionis aſſumere, atque inter vos deo ſeruire voluerint, libere ipſos ſuſcipere valeatis.]*

Inno-

Innocentius .iij. Strigoñ. archiepiſcopo.

Executio voti vltramarini, auctoritate papæ poteſt ex cauſa differri.

CAPIT. V.

Ex 3. comp.

NOn eſt voti dicendus tranſgreſſor, qui quod vouit auctoritate ſedis apoſt. diſtulit adimplere. Sanè ſignificauit nobis rex Hungariæ, quòd cùm in regni perturbatione conſilium & auxilium tuum, ſibi ſenſerit hactenus profuiſſe, vtilitati eius non modicum derogaret, ſi Hieroſolymam (ſicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: [*& infra.] Ideóque mandamus, quatenus non prius iter adripias Hieroſolymam adeundi, quàm regnum ipſum fuerit tranquillitati priſtinæ reſtitutum, vel ſuper hoc receperis ab apoſtolica ſede mandatum.

[*** Cùm igitur immineat nobis de honore ipſius regis & ſtatu regni Hungariæ ſolicitè cogitare.*]

IDEM Andreæ duci.

Eccleſia compellit hæredem laicum per excommunicationem, & bonorum ſubtractionem ad executionem voti vltramarini, ad quod ſe obligauit pro defuncto.

CAPIT. VI.

LIcet vniuerſis liberum ſit arbitrium in vouẽdo, vſqueadeò tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, vt ſine proprio ſalutis diſpendio, alicui non liceat reſilire. Accepimus, ſiquidem, quòd cùm rex Hungariæ pater tuus agens in extremis votum, quod vouerat domino Hieroſolymitanam prouinciam, in forti manu, humili corde viſitare, ſub interminatione maledictionis paternæ, commiſerit tuæ fidei exequendum, & tu adſumpto crucis ſignaculo, te id impleturum, ſine dilatione qualibet promiſiſti: [† & infra] Mandamus, quatenus poſtpoſitis cæteris ſolicitudinibus, vſque ad feſtum exaltationis ſanctæ Crucis debitum acceptæ crucis exoluens, propoſitum iter adripias, & humiliter proſequaris. Ne ſi onus tibi à patre iniunctum, & à te ſponte ſuſceptum, occaſione qualibet detractaueris, paterna te reddas ſucceſſione indignum, & hæreditatis emolumento priuens, cuius recuſaueris onera ſupportare, ſciturus ex tunc anathematis te vinculo ſubiacere, & iure quod tibi, ſi dictus rex ſine prole decederet, in regno Hungariæ competebat ordine genitura*, priuandum, & regnum ipſum ad minorem fratrem tuum adp. poſtpoſita deuoluendum.

*Vide Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iu.

[† *Verùm eodem patre tuo ſublato de medio, cum Hieroſolymitanũ hac iter te arripere ſimulaſſes, aſſumpto peregrinationis obtentu, quoniam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum & regnum Hungariæ conuertiſti aciem bellatorum, & multa contra ſerenitatem regiam malignorum vſus conſilio commiſiſti. Nos autem quas diebus*

diebus iſtis ad pontificatus officium licet immeritos dominus euocauerit, tam paci regni Hungariæ quàm tuæ volentes ſaluti conſulere, nobilitatem tuam rogamus & monemus & exhortamur in domino ac per ap. ſ.]

IDEM Trecenſi epiſcopo.

Commutat papa votum, vltramarinum in vigilias, orationes, & ieiunia, tunc maximè, cùm ceſſat cauſa, quæ induxit ad vouendum, ita etiam, quòd expenſæ fiendæ in eundo, morando, & redeundo, integraliter mutantur in terræ ſanctæ ſubſidium.

CAPIT. VII.

MAgnæ deuotionis: & infra. Cùm Treceñ. eccleſia contra libertatem eccleſiaſticam grauaretur, nec per aliũ quàm per Campaniæ comitem in vltramarinis partibus cõſtitutum eidẽ eccleſiæ crederes poſſe de facili ſubueniri, ad ipſum propoſuiſti accedere: ac in ſignum peregrinationis & deuotionis terræ Orientalis crucem dominicam adſumpſiſti: & infra. Quamuis autem audita morte ipſius intentionem tuam: conſpiceres iam fruſtratam, noluiſti tamen ſine cõſilio apo. ſe. ad propria remeare, ſed ingreſſus vrbem intentionis tuæ propoſitum, ac ſtatum Treceñ. eccleſiæ nobis humiliter expreſſiſti: [* & infra.] Et quidem tria præcipuè duximus in hoc negocio attendenda, quid liceat ſecundum æquitatem, quid deceat ſecundum honeſtatem, & quid expediat ſecundum vtilitatem. Sanè non videbatur contra votũ licitum, vt venires, cùm vox clamet prophetica. Vouete, & reddite domino deo veſtro, & *Pſal. 75.* primum ad conſilium, ſecundum ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur, cũ ſit ſcriptum in euangelio: Nemo *Luce 9.* mittens manum ad aratrũ, & reſpiciens retro, aptus eſt regno dei. &c. Præterea non videbatur expedire, cùm ex abſolutione tua ſcandalum poſſet laicorum mentibus generari, dicẽtium, vbi eſt deus clericorum? & hoc exemplo credẽtium, ſe ad voti obſeruantiam non teneri. Quod enim agitur à prelatis, faciliè trahitur à ſubditis in exemplum: iuxta quod dominus, inquit ad Moſen in Leuitico: Si ſacerdos, qui eſt vnctus, peccauerit, *Leuit 4.* faciet delinquere populum. Verum ætatis vitæ ſeneſcentis defectus atque canicies, quæ vix labores & dolores ſuos tolerare poſſunt, in contrarium allegabant, & eccleſiæ Treceñ. ſuſpiria, cui vinculo paſtoralis ſolicitudinis es ligatus, ſine cuius adſenſu votũ peregrinationis emittere forſitan non debueras: & infra. Ipſum etiam votum, quod ex ſui forma ſanctum, & honeſtum erat ex perſona vouentis minus licitum videbatur. Cùm enim iuxta canonica inſtituta clericus, abſq; ſui epiſcopi licentia peregrinari non debeat & epiſcopus non minus, imò potiùs ſedi apoſto. ſit adſtrictus, videri merito poterat quòd abſque generali, vel ſpeciali licentia votum peregrinationis, qua

qua te tamdiu abſentares, emittere non deberes: [† & infra.]

Exo.13. & 22. Nume.3. & 8. Deut.15. Luca 2. Leuit.25. Exod.36. Matth.17.

Cùm igitur in lege veteri, in qua non minus præceptu domini obligabat, quàm votum hodie obliget in eccleſia, primogenita, quæ domino mandabãtur offerri, quædam domino redderentur, vt primogenita Leuitarum: quædam redimerentur, vt aliarum tribuum: quædam commutarẽtur in aliud, ſicut primogenitum aſini, qui pro oue commutabatur: ex hoc attendẽtes, quòd votum commutari poſſit in opus aliud pietatis, non curantes, quod os loquentium iniqua loquatur, dum tamen nõ recedamus à tramite veritatis, de illius auctoritate ſecuti, qui cùm audiſſet à diſcipulis: Scis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt? reſpondit, ſinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum: tibi pro te & famulis tuis licentiam concedimus votum peregrinationis taliter commutare, vt expenſas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui religioſo committas in neceſſarios vſus terræ illius ſine deminutione qualibet transferendas: & infra. Laborem etiam laboribus recompenſes, ſolicitius inſtando vigiliis, deuotius vacans orationibus, & in ieiuniis fortiùs te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam ſpecialiter nos induxit, quòd cum pro libertate Treceñ. eccleſiæ per dictum comitem adſequendam præcipuè votum peregrinationis emiſeris, eo ſublato de medio, quia ceſſauere cauſæ, facilius ceſſare potuit, & effectus.

[*Noſtrum & fratrum noſtrorum conſilium cum deuotione requirens, ven. etiam f.n. Senonen. archiep. tuus metropolitanus ſtatũ Trecen. eccleſiæ, ac diſpendium quod ex abſentia tua incurrere poterit ſemel & iterum per ſuas nobis literas intimauit: propter quod diſcuſſimus deliberare cum fratribus noſtris, an cum eadem Trecenſ. eccleſia miſericordiam faceremus, te ad agendam ipſius ſolicitudinem remittentes, an ſicut ex voto tenebaris te iter arreptum perficere pateremur: & vtrũ horum tam ſaluti tuæ, quàm terræ orientali penitus expediret.]

[† Minus etiam votum illud terræ orientali videtur expediens, quæ plus pugnatorum ſubſidium quàm clericorum quos & officium & diſuetudo reddit imbelles, miniſterium articuli neceſſitate requirit quamuis orationibus tuis, & aliorum terra illa vehementer indigeat: quia tamen iam impletum eſt verbum dei dicentis. Veniet hora, & nunc eſt, quando nec in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis patrem. Spiritus ſanctus eſt deus: & eos qui adorant eum in ſpiritu & veritate oportet adorare. Videri poterat quod non minus in eccleſia tua quàm in Orientali terra proficeres piis orationibus apud deum in his quæ pro libertate ipſius inſiſte, ac humiliter poſtulares: & vtinam cum Moyſe montem poſſes aſcendere, vt te manibus extenſis orante Ioſue pugnans Amalechitas in ore gladii ſuperaret. Credebatur etiam quod terræ Orientali magis accederes, quod ſi in tuis & tuorum clericorum procurationibus fueras impenſurus, ſecundum

dum alicuius religioſi arbitrium transferretur in ſubſidium bellatorum.]

IDEM Cantuarienſi archiepiſcopo.

Impedito ad tempus exequi votum vltramarinum conceditur dilatio, perpetuo verò impedito indicitur redemptio in eo, quod magis expediat terræ ſanctæ.

CAPIT. VIII.

QVod ſuper his: [*& infra.] Quæſiuiſti de his, qui pro ſuccurſu terræ ſanctæ ſigno crucis adſum.pto, propter infirmitatem vel paupertatem, vel aliam iuſtam cauſam votum non poſſunt vtiliter adimplere, cùm ſine diſtinctione receperis in mandatis, vt eos, qui ſignum crucis adſumptum abiecerunt, ad reſumptionem ipſius, & executionē voti compellas. Nos autem inquiſitioni tuæ taliter reſpond. quòd debiles & inopes magis illuc in defectum, quàm ad profectum accedunt, cùm iſti pugnare non poſſint, & illi mendicare cogantur, niſi fortè ſint nobiles & magnates, qui ſuis ſecum expenſis bellatores adducant: vel artifices & agricolæ, qui de laboribus ſuis, ſibi poſſint adquirere neceſſaria, & terræ ſubſidia miniſtrare: quamuis nō multi talium, propter breuitatem poſſeſſionum, & paucitatem inhabitantium ibi ſint opportuni. Vnde credimus diſtinguendum inter illos, qui temporalem, & eos qui perpetuam impedimēti cauſam creduntur habere: quòd primis eſt indulgenda dilatio, ſecundis autem eſt redemptio iniungenda, ac rerū facultate pēſata, quas poſſunt, aut quas facturi eſſent expēſas, perſonarum præterea recompenſato labore, in ſubſidiū terræ ſanctæ tranſmittant, exequentes per alios, quod per ſe nequeunt adimplere. Ruſus inter illos, qui pro defenſione terræ ſanctæ votum peregrinationis emittunt, & eos quibus pro ſatisfactione ſuorum criminum iter peregrinationis iniungitur, credimus diſtinguendum: quòd circa primos plus terræ ſanctæ ſuccurſus, & circa ſecundos plus labor itineris, ſecundū intentionem vouētis vel pœnitentis debet adtendi. Vnde ſi quis hoc modo vouentium eſt inutilis ad pugnandum, quamuis habilis ſit ad eundem, melius eſt redimere votū, quàm expenſas conſumere: quod & de pœnitente, qui propter debilitatem non poteſt iter iniunctæ peregrinationis implere, ſane valet intelligi, non autem de illo, qui quamuis ſit impotens ad bellandum, potens tamen eſt ad eundem[l]: [†& infra.] De mulieribus autē hoc credimus obſeruandum, vt quæ remanere noluerint, viros ſuos ſequātur: cæteræ vero (niſi fortè ſint diuites, quę ſecum in ſuis expenſis poſſint ducere bellatores) votum redimant, quod vouerunt. al. conſilium.

[*Sed.&p. *conſulere voluiſti, quorum executio ſpectat ad officium paſtorale f. t. in domino commendamus, ſperantes quod per reſponſionem noſtram inſtructus ea diligentius exequeris.*]

[†Super his autem diligens eſt diſcretio adhibenda, ne quid prece vel precio, amore vel odio, ſiue occaſione quacunque contra ſalutem animæ, vel vtilitatem terræ quomodolibet attentetur. vnde per viros religioſos & prouidos diſpenſationem huiuſmodi volumus prouideri.]

IDEM eidem.

Votum vltramarinum certis caſibus redimi & commutari poteſt, non tamen per alium, quàm per papam, vel cum ipſius ſpeciali mandato. hoc dicit vſque ad. §. ſecundo quæſiuiſti.

CAPIT. IX.

EX multa tuæ ſolicitudinis prouidẽtia: [†& infra.] Ex conſultatione, quam ad inquiſitionem tuam ſuper negocio crucce ſignatorum olim edidimus, viam inueniſti ad alias quæſtiones, & vtrum quod in ea dicitur ius conſtituat generale, vt paſſim prælatis quibuſlibet illos ſecundum formam expreſſam abſoluere liceat, qui eorum ſunt iuriſdictioni commiſſi, ſollicitè requiſiſti. Ad hoc igitur reſpondemus, quòd in conſultatione noſtra ius editur: & licet ad quales, ad quos tamen ſpecialiter ſpectet eius executio, nullatenus explicatur: illis autem ſolummodo ius hoc exequendum incumbit, qui ſuper hoc mãdatum receperint à ſede apoſtolica ſpeciale. Sic ergo illi eſt inquiſitioni reſponſum, qua conſequenter tua fraternitas requiſiuit, de quibus religioſis intelligendum hoc eſſet, vtrum ſcilicet ibi religioſi vocentur hi tantum, qui religionis habitum ſuſceperunt, quorum plures idiotæ ſunt & iuris ignari*, an epiſcopi, qui ſicut dignitate præcellunt, ſic & religione debent aliis præeminere. nam ad neutros illius executio iuris ſpectat, niſi per apoſtolicam ſedem eis ſpecialiter delegetur.

*Vide l. i. cũ not. per doct. C. de inter. ma. inter. pup. not. Bal in authen. de mona. colla. I.

[†Credimus prouenire, quod cùm ad conſultationes tuas multiplices, & frequentes reſponderimus, quod ſentimus ex reſponſione noſtra nouas elicias quæſtiones.]

Habiles ad eundum, ſeu inhabiles ad pugnandum ſi ſunt ſtrenui conſilio, vel milites bellatores poſſunt ſecum ducere, votum vltramarinum non remittunt hoc dicit Abbas.

Secundo quæſiuiſti, vtrum quod dicitur, Si quis vouentium eſt inutilis ad pugnandum, quamuis ſit habilis ad eundum, melius eſt vt redimat votum, quàm conſumat expenſas, generaliter accipi debeat, vt nobiles & magnates, qui ſunt conſilio ſtrenui, & multos ſecum poſſunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum huiuſmodi comprehendat? Verum ſi ad ſuperiora oculum tuæ conſiderationis extendas, quæſtionem iſtam inuenies in ſerie conſultationis noſtræ ſolutam, vbi dicitur, quod debiles & inopes magis in defectum terræ ſanctæ, quàm ad eius profectum accedunt, &c. Quamuis poſſit aliter reſponderi, quòd non ſunt inutiles ad pugnandum, qui etſi per ſe pugnare non poſſunt, maturitate tamen conſilij

conſilij adeſſe valent pugnantibus, & perſonæ defectum per alios releuare: [* & infra.]

[*Tertio quoque loco tua f. requiſiuit qualiter intelligi debeat, quod de mulierib. ſubinfertur, vt quæ remanere noluerint, ſed viros ſuos ſequantur euntes. Cæteræ verò non ſint diuites: quæ ſecum in ſuis expenſis poſſint ducere bellatores, votum redimant quod vouerunt: hoc enim quod vltimo loco dicitur, videtur tantum de vouentib. eſſe dignum.]

Vxores poſſunt ſequi viros vltra mare ſi volunt, ſed non tenentur, niſi & ipſæ vouerint. hoc dicit. Abbas Siculus.

Quod autē ſuperius ponitur, mulieres quę remanere noluerint, &c. de illis intelligendū eſſe videtur, quæ ſe ad peregrinationis propoſitū nullius voti vinculo aſtrinxerūt. [* & infra.]

[*Quod ſic eſſe dubium non exiſtit. Ex eodem quoq; verbo dicis videri quibuſdam, quod viris liceat in hoc articulo ſine vxorum ſuarum aſſenſu vouere poſſe, ac perficere quod vouerunt. Ad quod dicimus quod]

Viri ſine conſenſu vxorum emittere poſſunt votum vltramarinum. hoc dicit. Abbas Siculus.

In tanta quoque neceſſitate populi Chriſtiani, ne terrę ſanctæ impediatur ſubſidium, viri præter vxorem aſſenſum, huius peregrinationis propoſitum vouere liberè valent: & quod vouerint, liberè adimplere. Vt autem conſentiant, ſunt attentius commonendæ.

Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum vltramarinum, niſi in certis caſibus. hoc dicit. Abbas Siculus.

De clericis verò duximus reſpondendum, quòd cum clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnandum, niſi vel cōſilio ſtrenui, vel officio prædicationis inſtructi, aut magnatū ſint obſequio deputati, aut vſq; adeo diuites fuerint, & potentes, vt in expenſis ſuis aliquos ſecū ducere valeant bellatores: magis ab eis expedit redemptionem accipere, quā ad votum illos cogere proſequendum, ſi neceſſitas exigit, vel vtilitas perſuadet. Hæc autem de vouentibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in pœnitentia eſt iniunctus.

IEDM.

Qui vouit religionem ingredi, ſi voto non completo fiat epiſcopus: renunciare debet, & votum implere. Sic communiter ſummatur.

CAPIT. X.

PEr tuas nobis literas intimaſti te in Garopolitana eccleſia ſuſcipiendi habitum regularem votum ſolemniter emiſiſſe, & poſtea promiſiſſe in manibus prælati eiuſdem eccleſiæ te intra duos menſes poſtquam ab apoſtolica ſede rediiſſes votum quod emiſeras impleturum. Cumque termino ipſo tranſacto non curaſſes, quod voueras, adimplere, tandem exiſtens voti tranſgreſſor, vocatus fuiſti ad regimen eccleſiæ Geb. n. & infra. Nos igitur tuæ diſcr. conſulimus, vt ſi tuam famam cō-

ſideras conſcientiam, regimen reſignes eccleſiæ memoratæ, ac reddas altiſſimo vota tua. Quod ſi capitulum Geben. eccleſiæ te poſtmodum canonicè duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.

Honorius.iij. Hareſbeñ.& Bengag. præpoſitis.

Ex 5. Comp.

Prælatus etiam profeſſus poteſt votum vltramarinum emittere, & in ſuos vſus vigeſimam prouentuum eccleſiæ conuertere.

CAPIT. XI.

POſtulaſtis à nobis, an vobis profeſſis ordinem regularem, quorum alter cruce ſignatus eſt, & reliquus charactere crucis deſiderat inſigniri, liceat vigeſimam prouentuum eccleſiarum veſtrarum deputatam ſuccurſui terræ ſanctæ, deferre vobiſcum: [* & infra.] Diſcretioni veſtræ taliter reſpondemus, quòd ſi eccleſiæ veſtræ per abſentiam veſtram enormiter non læduntur, & vos vtiles fueritis terræ ſanctæ verbo pariter & exemplo, (quod conſcientiæ veſtræ duximus relinquendum) dimiſſis procuratoribus idoneis in eccleſiis veſtris, poteritis & tenemini votum peregrinationis implere: & ſic poteſt in vſus veſtros tranſire viceſima eccleſiarum veſtrarum terræ ſanctæ ſubſidio deputata.

[Vt per vos proficiat terræ illius ſuccurſui qui parati eſtis perſonas veſtras exponere ſeruitio Ieſu Chriſti præſertim cũ multi exemplo æmulationis laudabilis prouocati ad currendum poſt vos laudabiliter accingantur. Præliaturi prælium domini contra gentes. Quia verò liberationi terræ illius totis virib. aſpiramus]*

DE STATV MONACHORVM, ET CANONICORVM REGVLARIVM.

TIT. XXXV.

Gregorius .iij. archiepiſcopo Neapoli.

a Imò primus.
I. [illegible] Iudi. 2. ep. 15.

Diœceſanus non debet moleſtare monaſteria, præterquam pro cauſa correctionis: nec eis oblata ſibi vindicare.

CAPIT. I.

THeodoſius: [† & infra.] Alicui monaſterio nec tui, nec presbyteri tui, præter diligentiam diſciplinæ, aliquid moleſtiæ inferatis. Aut ſi quid illic pro diuerſorum deuotione acceſſerit, vobis vindicare abſtineatis. Cum monachis ſibi [illegible] us debeat proficere, quicquid à fidelibus taliter offerri contingit.

[† Abbas monaſterii S. Martini petitione a nobis inſinuatione ſuggeſſit, quæ habetur in ſubditis in domo quondam Martini ex eius voluntate de [illegible] ſuum Anſtram abbatem, monaſterium in quo monachi habitare debeant conſtruxiſſe [illegible] quod in honorem beati Petri Apoſtolorum principis & S. Archangeli poſtulat dedicari: dilectionem tuam præſentibus [illegible] duximus adhortandam quatenus ad præd. locum cum poſtulatus fueris, ingrauanter accedas, venerandæ ſolennia dedicationis impendens. Et

dens. Et quoties neceſſe fuerit a presbyteris eccleſiæ tuæ in loco ſancto deſeruientibus celebrentur ſacrificia veneranda miſſarum, ita vt in eodem.]

Ex concilio Lateran. c. vij.

Monachi non debent poni ſinguli per parœcias hoc primò. Si pro monachatu aliquid detur, recepius à ſacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio ſuſpenditur. hoc ſecundo. Monachus habens peculium ſine licentia abbatis, ab altaris communione remouetur. & ſic decedens, ſepultura & fratrum communione priuatur. hoc tertio. Si pecunia confertur pro habendo aliquo officium in monaſterio dãs & recipiens deponuntur, hoc quarto. In prioratibus conuentualibus per electionem instituti non ſunt remouendi ſine cauſa rationabili: & de cauſa rationabili tria ponit exempla. hoc dicit, comprehendendo ſubſtantiam.

CAPIT. II.

MOnachi non precio recipiâtur in monaſterio, nec peculium permittantur habere: nec ſinguli per villas & oppida per quaſcunque parœciales ponantur eccleſias, ſed in maiori conuentu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec ſoli inter ſeculares homines ſpiritualium hoſtium conflictum expectent, Salomone dicente: Væ ſoli: quia cùm ceciderit, non eſt qui ſubleuet eum. Si quis autem exactus pro ſua redemptione aliquid dederit, ad ſacros ordines non aſcendat. Is verò, qui eum recipit, officij ſuſpenſione, mulctetur. Qui verò peculium habuerit: niſi ab abbate fuerit ei pro iniuncta adminiſtratione permiſſum, à communione remoueatur altaris, & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, & dignè non pœnituerit: nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat ſepulturam. quod etiam de vniuerſis religioſis præcipimus obſeruari. Abbas autem, qui iſta diligenter non cauerit, officij ſui iacturam ſe nouerit incurſurum. Prioratus quoque ſeu obedientiæ precij donatione nulli tradantur, alioquin dantes & accipientes à miniſterio fiant eccleſiaſtico alieni. Priores autem cùm in eccleſiis conuentualibus per electionem capitulorum ſuorum canonicè fuerint inſtituti, niſi pro manifeſta & rationabili cauſa non mutentur, vt videlicet ſi fuerint dilapidatores, ſi incontinenter vixerint, aut tale aliquid egerint, pro quo amouendi merito videantur, aut ſi etiam pro neceſſitate maioris officij de concilio fratrum fuerint transferendi.

Alexander tertius abbatibus & conuentibus Ciſtercien. ordinis.

Monet Ciſtercienſes vt ſeruent regulam, ſecundum primæuam inſtitutionem hoc dicit primo. Et domus religioſa adgregata Ciſtercienſibus, eorum mores ſeruare tenetur. hoc dicit ſecundo. Ex 2. compil.

CAPIT. III.

 Recolen-

Recolentes qualiter hæc ſancta plantatio: [*& infra.] Dolentes dicimus quòd etſi non ab omnibus, neq; in omnibus, a pleriſque tamen & in pluribus, ab illa ſancta inſtitutione dicitur declinatum, in tantum, vt aliqui ex vobis patriæ inſtitutionis obliti, contra ordinis veſtri regulam villas, eccleſias & altaria poſſident, fidelitates & hominia benignè ſuſcipiunt, iuſticiarias & tributarias tenēt. [† & infra.] Ideóq; precibus & monitis exhortamur, quatenus domus illæ quæ à prima ſui origine in ipſo ordine ſunt fundatæ, conſtitutis terminis ſint contētæ: [‡ & infra.] Si enim relictis originalibus ordinis inſtitutis, ad communia volueritis aliorum monaſteriorum iura diuertere, oportebit vos communi iure cenſeri, quia dignū eſt, vt qui ſimilem cum aliis vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiāt in legibus diſciplinam. Cæterum domus illæ, quæ de aliis inſtitutionibus ad veſtrum ordinē ſe tranſtulerint, veſtris omnino ſe ſatagant vſibus conformare. & relictis poſſeſsionibus, vel etiam commutatis, quas inſtitutio veſtra non recipit, ſic ſe in omnibus religioni veſtræ coaptent, vt quemadmodum gaudent ſe in ſocietatem ordinis, & habitus identitatem adſumptas, ſic etiam in paupertate ſecularium rerum ſe lætentur veſtris inſtitutionibus conformatas.

[*Facta eſt hæc vitis fructifera. hæc denique vinea domini Sabaoth ſub primis ordinis veſtri patrib. pullulauit & palmites longè lateq; producens ad mortifera peſtilentiæ circumquaque venena flores protulit & odores pro vigili cuſtodia cuſtodiatis, eorum in omnib. adhærere veſtigiis per quos cooperante domino in deſerto mundi huius flos huiuſmodi plantatus eſt honeſtatis: hi enim paupertatis contemtu numerus optimum ponentes in paupertate principium totius ſufficientiæ aſſecuti ſunt complementum creare eccleſiæ Claraualen. epiſcopis & prælatis acceptus, ac in conſpectu regum & principum fama & merito glorioſi. Nunc autem quod]

[† Et omne ſtudium adhibent, vt termini eorum dilatētur à terris, quorum conuerſatio in cælis debet eſſe. Læditur hinc ordo penitus & viciatur, nec eſt hæc mutatio dexteræ excelſi. ſed potius de dextra in ſiniſtram, qui relicto ſeculo ſub paupertatis habitu Deo militare decreuerunt, negotiis denuò ſecularib. implicentur. Inde eſt quod & vobis ab aliis qui foris ſunt contentiones & litigia ſuſcitentur, & abbatib. in cauſis forenſib. occupatis & plurimum in commiſsis domib. & tepor ordinis & diſſolutio naſcitur charitatis, maximè in paupertate charitas plus proficit, et cupiditatis conſortium niſi illa reſtringatur, hæc tepeſcat.]

[‡ Nec velint inordinate ad ea manus extendere, quæ ſine laborib. & periculis multis, & demùm ſine criminib. & magna confuſione non poterunt retinere.]

Clemens tertius.

Regularis canonicus qui non reſignauit proprium in morte, non debet in cœmeterio ſepeliri: & ſi de facto ſepultus fuit, inde debet exhumari, ſi ſine

ſi ſine ſcandalo fieri poteſt. CAP. IIII.

SVper quodã canonico regulari, qui in articulo mortis agẽs, licet a priore ſuo cõmonitus proprium, quod cõtra regulã latenter habuerat, noluit reſignare: & ſic diẽ clauſit extremũ, & fuit inter alios fratres traditus ſepulturæ: [*& infra.] Inquiſitioni tuæ taliter reſp. quod ille canonicus nõ tantum fuit Chriſtiana ſepultura priuandus, verum etiam ſi ſine maximo ſcandalo potuit fieri, de ipſa proiici dignus eſt eccleſia. Hoc autem cum fortè contigerit, in ſimilibus eſt agendum.

[*Nos duximus neceſſario requirendos. Quia vere te ignorare non credimus, quid de talib. in regula beati Auguſtini habeatur ſtatutum, & quod idipſum in Lateranenſi ſynodo conſtat inhibitum manifeſte]

Innocentius. iij V. plebano ſancti Gauinij.

Canonicus regularis poteſt præfici eccleſiæ parœciali etiam ſeculari, ſed debet habere ſocium ſecum ſui ordinis, ſi commode fieri poteſt. Ex tertia cõpilatione.

CAP. V.

QVod dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur euidenter, cùm opera, quæ facis, teſtimonium perhibeant veritati. Sanè quondam deſiderans ad frugem melioris vitæ tranſire, officium plebani reſignans coram fratribus ſancti Victoris Bononien. promiſſionem de tua conuerſione feciſti, neque profeſſionem ſolennem emittens, neque habitum religionis aſſumens: ſed parœciani plebis eiuſdem attendentes te laudabiliter præfuiſſe, a Florentino epiſcopo impetrauerunt, vt miniſtrares ibidem. hoc etiam P. presbyter cardinalis tunc apoſt. ſed. lega. proponitur adquieuiſſe, quod iam dicti parœciani à nobis ratum haberi ſuppliciter poſtularunt, præſertim cùm de licentia prioris ſancti Victoris noſcaris hactenus id feciſſe. Licet autem in Lateran. concil. de monachis caueatur, ne ſinguli per villas & oppida, per quaſcunque parœciales ponantur eccleſias &c. quia tamẽ illud de canonicis regularibus ſpecialiter non cauetur, quia etſi à ſanctorum monachorum conſortio non putentur ſeiuncti, regulæ tamen inſeruiunt laxiori, & per antiquos canones etiam monachi poſſunt ad eccleſiarum parœcialium regimen in presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium (quod priuilegiatum eſt) exercere: ſic annuendum duximus poſtulatis, vt exercens plebani officium, ſi commodè fieri poterit, vnum canonicum regularẽ tecum habeas ad cautelam: cuius in his, quæ dei ſunt & regularis obſeruantiæ, tam conſortio, quàm ſolatio perfruaris.

IDEM abbati & conuentui Sublacen.

Primo tractat de veſtibus monachorum. Secundo de exhibitione prouiſionis. Tertio de ſilentio. Quarto de cibis. Quinto de eſu car. in genere & in ſpecie. CAP. VI.

CVm ad monaſteriū Sublacen. *perſonaliter veniſſemus, &c.* & infra. Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero monachorū lineis camiſiis vteretur: [*& infra.] Prohibemus quoque diſtrictè in virtute obedientiæ ſub obteſtatione diuini iudicij, ne quis monachorum proprium aliquo modo poſſideat, ſed ſi quis aliquid habeat proprij, totum incontinēti reſignet. Si verò poſt hoc proprietatē aliquam fuerit deprehēſus habere: regulari moni. præuia de monaſterio expellatur, nec recipiatur vlterius, niſi pœniteat ſecūdum monaſticam diſciplinā: Quod ſi proprietas apud quenquam inuēta fuerit in morte, ipſa cum eo in ſignum perditionis extra monaſterium in ſterquilinio ſubterretur, ſecundum quòd beatus Gregor. narrat in dialogo ſe feciſſe. Vnde ſi quicquam alicui fuerit ſpecialiter deſtinatum, non præſumat illud accipere, ſed abbati vel priori vel cellario adſignetur. In oratorio verò, refectorio & dormitorio continuum ſemper ſilentium obſeruetur. In clauſtro quoque certis horis & locis ſecundum antiquam conſuetudinem monaſterij laudabiliter obſeruatam. In refectorio verò nullus omnino carne veſcatur. Nec in quibuſdam ſolēnitatibus (ſicut aliquando fieri conſueuit) conuentus exeat cum abbate paucis ibi relictis, vt extra refectorium edant carnes: cum illis diebus præcipue regularis diſciplina ſit ſtudioſius obſeruanda. Sed nec extra refectorium: niſi in infirmitorio eſum carnium credant ſibi licere. Quanquam ex indulgentia poſſit abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout neceſſitas poſtulauerit) aduocare, ipſoſq; ſecum in camera ſua melius & plenius exhibere. Porrò debiles & infirmi, qui minutione indigent, vel aliqua medicina, non ſeorſum in cameris, ſed omnes in infirmitorio, quæ neceſſaria fuerint ſibi tam in carnibus, quàm in aliis recipiant competenter. Quod ſi quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus, vt non poſſit cōmunibus cibis eſſe contentus: ſic ei prouideatur ſine ſcādalo aliorum, vt ſi abbas vel prior voluerit in refectorio miſericordiam facere ſpecialem, cibum aliquem competentem non ante illum, ſed ante ſe faciat adportari, de quo ipſe illi faciat pitantiā pro ſuſtentatione naturæ. Tales autem ad agenda officia monaſterij deputentur, qui fideles fuerint & diſcreti. Nec alicui committatur aliqua obediētia perpetuo poſſidenda tanquam in ſua ſibi vita locetur, ſed cum oportuerit amoueri ſine contradictione qualibet reuocetur. Prior autem præ cæteris poſt abbatem potens ſit in opere & ſermone, vt exemplo vitæ, verboq; doctrinæ fratres ſuos & inſtruere poſſit in bono, & à malo etiam reuocare: zelum religionis habēs ſecundum conſcientiam, vt delinquentes corripiat & caſtiget, obedientes foueat & confortet. Abbas verò (cui omnes in omnibus reueren-

reuerenter obediant) quanto frequentius poterit, ſit cum fratribus in conuentu: vigilem curam & diligentem ſolicitudinem gerens de omnibus, vt de officio ſibi commiſſo, dignam deo poſſit reddere rationem. Quod ſi præuaricator ordinis fuerit, aut contemptor ſeu negligens aut remiſſus, pro certo ſe nouerit non ſolum ab officio deponendum,* ſed & alio modo ſecundum regulam caſtigandum: cùm offenſa non ſolum propria, verumetiam aliena de ſuis manibus requiratur. Nec exiſtimet abbas, quòd ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo monacho diſpenſare: quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt adnexa regulæ monachali, vt contra eam nec ſummus pontifex poſſit licentiam indulgere. *Vide l. carceri. & l. milites. ff. de cuſt. reo.

[* *Ad defectum autem hoſpitalitatis ſupplendum, mixturam vnius molendini conceſſimus, ampliora pro tempore conceſſuri, ita tamen quod ad neceſſitatem pauperum ſubleuandam, eleemoſyna de cellario conferatur. Nos autem præfatas eccleſias quæ clericis ſecularib. fuerant in beneficium aſſignatæ, ad vſum reuocauimus infirmorum, conceſſionem hoſpitalis quæ facta fuerat epiſcopo Anagnino irritas decernẽtes, & ſtatuentes ne cuiquam vlterius in beneficium concedãtur, ſed infirmarius diſponat de illis eccleſiis, prout ad neceſſitates infirmarij magis nouerit expedire*]

IDEM in concilio generali.

Primo ſtatuit de conciliis regularium prouincialibus celebrandis ſingulis triennijs. Secundo moderatur numerum euectionum & perſonarum venientium. Tertio diſponit de inſtructoribus & præſidentibus capitulo. Quarto de tempore, quo durat capitulum, & quid ibi fiet. Quinto quod obſeruetur, quod ibi fiet. Sexto de capitulo ſequenti. Septimo de communi vita ducenda. Octauo de viſitatoribus eligendis & ipſorum officio. Nono extendit ad canonicos regulares. Decimo prouidet ſuper diſcordia viſitatorum. Vndecimo hortatur diœceſanos ad monaſteriorum reformationem. Duodecimo præcipit protectores & ſimiles compeſci ab offenſis monaſteriorum. Et hæc diuiſio ſufficit pro ſummario. CAP. VII.

IN ſingulis regnis ſiue prouinciis fiat, de triẽnio in triẽnium (ſaluo iure diœceſanorum pontificum) cõmune capitulum abbatum atque priorum, abbates proprios non habentium, qui non conſueuerunt tale capitulum celebrare: ad quod vniuerſi conueniãt præpeditionẽ canonicam non habẽtes, apud vnum de monaſteriis ad hoc aptum. Hoc adhibito moderamine, vt nullus eorũ plus quàm ſex euectiones & octo perſonas adducat. Aduocent autẽ in huiuſmodi nouitatis primordiis duos Ciſter. ordi. vicinos abbates ad præſtandum ſibi conſilium & auxilium opportunum, cum ſint in huiuſmodi capitulis celebrandis ex longa conſuetudine plenius informati. qui abſque contradictione duos ſibi de ipſis adſociẽt, quos viderint expedire: ac ipſi quatuor præſint capitulo vniuerſo, ita quòd ex hoc

nullus eorum ſibi auctoritatẽ prælationis adſumat, vnde cùm expedierit, prouida poſſit deliberatione mutari. Huiuſmodi verò capitulum aliquot certis diebus cõtinue iuxta morẽ Ciſter. ordi. celebretur: in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & obſeruantia regulari. Et quod ſtatutum fuerit illis quatuor adprobantibus, inuiolabiliter obſeruetur, omni excuſatione & contradictione & adpellatione remotis: Prouiſo nihilominus vbi ſequenti termino debeat capitulum celebrari. Et qui conuenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter ſimul omnes communes expēſas, ita quòd ſi non omnes poterunt in eiſdem, ſaltem plures ſimul in diuerſis domibus commorentur. Ordinentur etiam in eodem capitulo religioſæ ac circumſpectæ perſonæ, quæ ſingulas abbatias eiuſdem regni ſeu prouinciæ non ſolum monachorum, ſed etiam monialium, ſecundum formã ſibi præfixam vice noſtra ſtudeant viſitare, corrigẽtes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere, ita quòd ſi rectorẽ loci cognouerint ab adminiſtratione penitus amouendum, denuncient epiſcopo proprio, vt illum amouere procuret. Quod ſi non fecerit, viſitatores hoc referant ad apoſtolicæ ſedis examen. Hoc ipſum regulares canonicos ſecundum ordinem ſuum volumus & præcipimus obſeruare. Si verò in hac nouitate quicquã difficultatis emerſerit, quod per prædictas perſonas nequeat expediri, ad apoſt. ſedis iudicium abſq; ſcandalo referatur, cæteris irrefragabiliter obſeruatis, quæ concordi fuerint deliberatione prouiſa. Porrò diœceſani epiſcopi monaſteria ſibi ſubiecta, ita ſtudeant reformare, vt cum ad ea prædicti viſitatores acceſſerint, plus in illis inueniant quod commẽdatione, quàm quod correctione ſit dignum: adtentiſſimè præcauentes ne per eos dicta monaſteria indebitis oneribus adgrauentur: quia ſic volumus ſuperiorum iura obſeruari, vt inferiorum nolimus iniurias ſuſtinere. Ad hoc diſtrictè præcipimus tam diœceſanis epiſcopis, quàm perſonis, quæ præerunt capitulis celebrandis, vt per cen. eccleſ. adpel. remota cõpeſcant aduocatos, patronos, vicedominos, rectores, & conſules, magnates, & milites, ſeu quoſlibet alios, ne monaſteria præſumant offendere in perſonis aut rebus: & ſi forſitan offenderint, eos ad ſatisfactionem compellere non omittant, vt liberius & quietius deo valeant famulari.

Honorius III. abbatibus & monachis in Lombardia & Marchia Teruiſiana conſtitutis.

Primò tractat de correctione monachorum. Secundò de correctione abbatum. Tertiò viſitatorum. Quartò de ſecularibus in monaſterio beneficiatis. Quintò conſtitutionem extendit ad moniales. hoc ſufficiat pro ſummario.

CAP. VIII.

Ea, quæ

EA, quę pro religionis honeſtate. [*& infra.] Porrò cùm viſitatores ſecundum ſtatutum generalis concilij ordinati à generali abbatum capitulo proceſſerint ad viſitationis officiũ exequendum, de ſtatu monaſteriorum & obſeruantiis regularibus diligenter inquirant, & tam in ſpiritualibus, quàm in tẽporalibus corrigant, & reforment quæ viderint corrigenda: ita tamen quòd monachos delinquẽtes per abbatem loci corrigi faciant, eisq; iniungi pœnitentiam ſalutarem iuxta beati Benedicti regulam, & apoſtolica inſtituta, non ſecundum normam prauæ conſuetudinis, quæ quaſi pro lege in quibuſdam eccleſiis inoleuit. Ipſi etiam viſitatores, monachos, quos cõtumaces inuenerint & rebelles, iuxta modum culpæ vice noſtra regulari cenſura percellant abſque perſonarum delectu, non parcendo rebellibus ob ſuam pertinaciam vel potẽtiam amicorum, quin ouem morbidam eiciãt ab ouili, ne inficiat oues ſanas. Si verò abbates in corrigendis iuxta viſitatorum mandatum & regularia inſtituta ſeipſis ſeu monachis inuenti fuẽrint negligentes, proclamentur & corripiantur, & ita puniãtur publicè in capitulo generali, quòd pœna ipſorũ ſit aliis in exemplum. Quòd ſi abbas non exemptus fuerit à viſitatoribus nimis negligens, & remiſſus inuentus: id loci diœceſano denuncient ſine mora, & per illum detur ei fidelis & prouidus coadiutor vſq; ad capitulum generale. Si autẽ dilapidator inuentus fuerit, vel alias merito amouendus: per diœceſanum poſtquam hoc ſibi à viſitatoribus denunciatum fuerit, amoueatur abſq; iudiciorum ſtrepitu à regimine abbatiæ, ac monaſterio prouideatur interim ad miniſtrator idoneus, qui tẽporalium curã gerat, donec ipſi monaſterio fuerit de abbate prouiſum. Quòd ſi forſan epiſcopus hoc adimplere noluerit vel neglexerit: viſitatores vel præſidentes capitulo generali defectum epiſcopi apoſt. ſedi non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos abbates fieri præcipimus per viſitatores, vel præſidentes capitulo generali: depoſitione ipſorum ſedi apoſ. reſeruata: ita vt abbate, qui amouendus videbitur, interim per viſitatores vel in capitulo præſidentes ab adminiſtratione ſuſpenſo, adminiſtrator idoneus monaſterio deputetur. Illorum autem exceſſus & alia, quæ viſa fuerint intimanda, capitulo præſidentes nobis denunciẽt per fideles nuncios & prudentes, quibus de communi contributione abbatum iuxta cuiuſlibet facultatem ſufficienter miniſtrentur expenſæ. Sequentes autem viſitatores perquirant priorum viſitatorum veſtigia diligenter, & eorum negligentias & exceſſus referant ſequenti capitulo generali, vt iuxta culpam publicè debitam pœnam patiãtur. Idem etiam de abbatibus præſidentibus generali capitulo præcipimus obſeruari. Præcipimus

quoque

quoque, vt in nullo monaſterio ad præbendas recipiant de cætero abbates & monachi clericos ſeculares. nec hi, qui iam recepti ſunt locum vel vocem in capitulo dormitorio vel refectorio ſeu clauſtro ſibi vindicare contendant, ſeu monachorum cœtibus importunè ſe præſumant miſcere, ſed beneficiis ſibi conceſſis, contenti conuerſentur, honeſtè opportuna obſequia in monaſteriis fideliter impendentes, nihilque vltra in ſpiritualibus aut temporalibus exigant in ipſis monaſteriis vel vſurpent. Si qui verò talium à viſitatoribus inuenti fuerint criminoſi per diœceſim in non exemptis, & per viſitatores vel præſidentes generali capitulo in exemptis beneficiis priuentur eiſdem. Hæc autem omnia etiam in monaſteriis, quæ non habent abbates proprios ſed priores necnon in monaſteriis monialium, quò ad articulos abbatiſſis & monialibus congruentes, præcipimus obſeruari.

[*Ac religioſorum ſalute prouidè ordinantur apoſtolico ſunt munimine roboranda, vt ſuſcipiantur deuotius & diligentius obſeruentur. Cum ergo per dil. fil. abbatem Montis belli quædam capitula nobis fuerint præſentata, quæ ad caſtigandum tranſgreſsiones multiplices & exceſſus quos in quibuſdam cœnobijs inuenerat videbantur pro ſalute & honeſtate veſtra laudabiliter ſtatuenda: nos ea examinari & corrigi fecimus & præcipimus vt inuiolabiliter obſeruentur quæ ſigillis ven. f. n. Hoſtien. & Tuſculanen. epiſcoporum muniri fecimus ad cautelam. Ad hoc volumus & præcip. auct. M. vt viſitatores ad generale capitulum conuocent abbates & priores, non habentes abbates proprios tam exemptos quàm non exemptos Lombardiæ & Marchiæ, qui non conſueuerant huiuſmodi capitulum celebrare, præſidentes verò in ipſo capitulo generali canonico & impedimento ſublato, eos qui contempſerint vel neglexerint conuenire ſub. cuius. contra. & app. ob. per cenſ. eccl. compellant & vſque ad ſatisfactionem condignam relaxent: eadem cenſura facturi quæ in eodem capitulo deliberatione prouida ordinata fuerunt firmiter obſeruari, redituri tam ipſi quàm viſitatores & alij iuxta cuiuſlibet miniſterium domino in cuius conſpectu nuda & aperta ſunt omnia in extremo examine rationem, ſi omnem ſolicitudinem & diligentiam quæ circa correctionem & reformationem ordinis ac viſitationem cœnobiorum impendenda fuerint, neglexerint adhibere.]

DE RELIGIOSIS DOMIBVS, VT EPISCOPO SINT SVBIECTAE.

TIT. XXXVI.

al. Gelaſius. Gregorius Victori archiepiſcopo Neapo.

Si dubitatur in cuius diœceſi ſit baſilica conſecranda, ille epiſcopus conſecrabit, qui prius in illo loco epiſcopalia exercebat.

CAPITVLVM I.

Nunc

NVnc autem ad baſilicam, quæ dedicanda eſt, debet diſquiri cuius ciuitatis epiſcopus antequam fundaretur baptizauerit incolas: & ad cuius conſignationem ſub annua deuotione concurrerint. Non enim terminis hæc aut locis conuenit definiri: ſed ille ad conſecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem ſcripſimus, conſtat debere permitti.

IDEM Agapito abbati.

Nihil iuris deperit epiſcopo, in cuius diœceſi ſita eſt eccleſia, quam papa vnit eccleſiæ alterius diœceſis, & eſt caſus quotidianus.

CAPIT. II.

QVia monaſterium, quod in fundo Martiano ſitum eſt, hoſtilitate faciente, dicitur deſolatum: illud tuo monaſterio cum omnibus rebus ſuis, vel quæ ei competunt actionibus, perſpeximus vniendum: & infra. Ipſum autem monaſterium ſic tuæ nos ordinationi commiſiſſe cognoſcas, vt tamen iuriſdictionem illic non epiſcopus Surrentinus, in cuius ciuitate monaſterium tuum eſt ſitum: ſed Nucerinus, cuius eſt diœceſis, habeat. Nam ſic huius loci ordinationem diſponimus, vt tamen iura ſua ſingulis epiſcopis inuiolata ſeruemus.

Ex decretis Eugenij papæ.

Epiſcopo ſubſunt omnia loca pia, & ad eius ſolicitudinem debent ordinari ad vſum deſtinatum.

CAPIT. III.

DE xenodochijs & alijs ſimilibus locis per ſolicitudinem epiſcoporum, in quorum diœceſi exiſtunt, ad eaſdem vtilitates, quibus conſtituta ſunt, ordinentur.

Vrbanus iij. Ariminen. epiſcopo. P.C. Licet.

Locus auctoritate epiſcopi ad vſum hoſpitalitatis deputatus, eſt religioſus, & ad mundanos vſus redire non debet.

CAPIT. IIII.

AD hæc: [*& infra.] Inquiſitioni tuæ taliter reſpōdemus, quod ſi locus ad hoſpitalitatis vſum, & pauperum prouiſionem fuerit (ſicut moris eſt) auctoritate pontificis deſtinatus, cùm ſit religioſus, non debet mundanis vſibus deputari, ſicut de veſtibus & ligneis vaſis, & alijs vtenſilibus ad cultum religionis per pontificem deputatis antiqua cōſuetudo indubitanter obſeruat, & venerabiliū patrum edocent ſanctiones. [*Super eo quod quæſitum eſt vtrum hoſpitalis domus poſſit in ſecularem habitum commutari.]

Innocentius iij Conſtantinopolitano patriarchæ. Ex 3. compil.

Locus religioſus debet reformari de religioſis duntaxat, non de ſecularibus, niſi in defectum religioſorum.

CAPIT. V.

Inter

quære ſup. ti. præcedentib.

INter quatuor:[a] & infra.[a] *de monaſteriis quoque Græcorum in ſeculares canonicos conuertẽdis ſ.t. Reſpon. quo i.* Quamdiu monaſteria per regulares remanere potuerint ordinata, non ſunt ad ſeculares clericos transferenda. Sed ſi regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis ſeculares clerici poterunt ordinari.

IDEM abba. & fratribus Cryptæ ferratæ.

Eccleſia ſita in diœceſi epiſcopi tenetur ſibi in epiſcopalibus reſpondere, niſi adpareant remiſſa legitimè, & poteſt epiſcopus remittendo epiſcopalia cenſum ſibi retinere.

CAPIT. VI.

COnſtitutus in præſentia noſtra epiſcopus Albanen. in eccleſia Caſtri, quod Pauli dicitur, in qua ius patronatus monaſterio veſtro recognoſcebat, à vobis ius epiſcopale petebat, quoniam ſita erat in diœceſi Albanẽ. & ideo de iure cõmuni ei tenebatur in epiſcopalibus reſpõdere: [*& infra.] Verùm œconomus veſter propoſuit ex aduerſo, quòd etſi eccleſia ſita eſſet in diœceſi Albanẽ. ei tamen non tenebatur in aliquo reſpondere, cùm Dominicus Lauitanus epiſcopus, qui fuerat epiſcopus Albanẽ. vniuerſas eccleſias ad veſtrum monaſterium pertinentes in diœceſi eius ſitas, & quicquid iuris tam in monaſterio veſtro quàm in eis habebat, in emphyteuſim ſub annua octo denariorum vſualium penſione monaſterio veſtro conceſſit: ita videlicet, vt liceret abbati & fratribus à quocunque vellent epiſcopo tam ordinationem clericorum, quàm conſecrationem altarium in monaſterio ipſo & prædictis eccleſiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam partem mortuariorum indulſit: & Celeſt. pa. præ. n. quod ab eo factum fuerat confirmauit. verùm etſi eccleſia ipſa fuiſſet aliquando eccleſiæ Albanẽ. ſubiecta, monaſterium veſtrum nihilominus legitima ſe poterat præſcriptione tueri, cùm per quadraginta annos ipſam pacificè poſſediſſet. Cæterùm œconomus epiſcopi conceſſionem epiſcopi Lauitani non tenere dicebat, vtpote continentem ſimoniacam prauitatem. cùm enim tertiam mortuariorum monaſterio conceſſit, & tam in ordinationibus clericorum, quàm altarium conſecrationibus indulſiſſet ei plenariam libertatem: non eſt dubium, quin cùm ſpiritualia hæc exiſtant, eo ipſo quòd ſuper his recompenſationem certæ penſionis accepit, commiſerit vitium ſimoniæ.* vnde cõtractus huiuſmodi nullam obtinet firmitatem. confirmatio autem apoſt. ſe. fuerat per ſubreptionem obtenta, cùm in eadem de penſione nulla mentio habeatur: & infra. Prætereà. Cùm autem nec inſolitum ſit nec nouum, vt cùm epiſcopi eccleſias conceſſerint piis locis aliquid ſibi referuent in eis nomine penſionis: nos quoque cum libertatis priuilegium,

*Vide Bar. in l. Titio centum. ff. de condi. & demon.

gium, vel protectionis præſidium aliquibus eccleſiis indulgemus, gratis accipiamus cenſum gratis oblatum: & in literis noſtris ad ſucceſſorum noſtrorum memoriam cenſus exprimamus etiam quantitatem: auditis propoſitis œconomum monaſterij veſtri œconomo eiuſdem epiſcopi eccleſiæ nomine in ſolutionem penſionis prædictæ iuxta ratam, quæ contingit eccleſiam prædictam, & reſtitutionem ſubtractæ à quadraginta annis ſecundum ratam eandem per definitiuam ſententiam condemnamus, & eundem œconomum veſtrum ab impetitione œconomi eiuſdem epiſcopi ſuper aliis reddimus abſolutum, perpetuum illi ſilentium imponentes.

[*Secundo quoniam in multis priuilegiis Ro. pontificum diſtinguentib. Fines diœc. Alba inter alias in quibus epiſcopalem iuriſdictionem exercet hac Alban. eccleſia auct. ap. confirmatur.]

IDEM abbati & conuentui Farbeñ. Ex 4. compil.

Epiſcopus petens eccleſiam quò ad temporalia & ſpiritualia, obtinet in ſpiritualibus, eo ipſo, quod probat eſſe in ſua diœceſi, ſi non adpareat exempta: ſed in temporalibus ſuccumbit, niſi aliter doceat de iure ſuo, & in hoc vltimo eſt caſus not.

CAPIT. VII.

CVm venerabilis fr. n. I. Sabineñ. epiſcopus eccleſiam ſancti Angeli de Cauceia cum ſuis pertinentiis & poſſeſſionibus peteret, adſerens eam ad ſe, tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus pertinere: allegauit ante omnia ius commune, quia cùm conſtituta ſit in diœceſi Sabineñ ſub ipſius debebat conſiſtere poteſtate. In temporalibus quoque ad ſe dictam eccleſiam pertinere nitebatur oſtendere per publicum inſtrumentum, in quo continebatur expreſſe I. Sabineñ. epiſcopum H. Farbeñ. abbati, & duabus perſonis poſt ipſum dictam eccleſiam cum ſuis pertinentiis locaſſe pro annua quatuor ſolidorum Papieñ. penſione. Sed pars veſtra propoſuit inſtrumento prædicto nullam fidem penitus adhibendam propter ſuperinducem ſcripturam, & raſuram loco ſuſpecto factam, vbi videlicet adnotatio temporis recenſetur: [*& infra] Quia [igitur] nobis conſtitit eccleſiam ſupradictam conſtitutam in diœceſi Sabineñ. epiſcopale ius in omnibus ſpiritualibus eidem epiſcopo adiudicauimus in eadem, illis tantum exceptis, quæ per authentica ſcripta ei dignoſcuntur eſſe ſubtracta: & infra. Quia verò inſtrumentum prædictum, per quod epiſcopus eccleſiam intendebat, quò ad temporalia vindicare, ad faciendam ſuper hoc fidem inualidum eſſe cognouimus, vtpote propter prædicta de iure ſuſpectum, vos ab impetitione ipſius quò ad temporalia eiuſdem eccleſiæ duximus abſoluendos.

[*Fuit

*[*Fuit inſuper ex ipſius epiſcopi parte propoſitum quod cùm ab eccleſia S. Angeli nomine monaſterij veſtri multo tempore fuerit certa penſio eccleſiæ Sabin. ſoluta, manifeſtè liquebat ad eccleſiam eandem à qua locatio facta fuerat in Iure proprietario pertinere. Ad hoc autem procurator reſpondebat prædictus quod etſi quidam teſtes ſe vidiſſe deponant eccleſiam S. Angeli penſionem. 4. ſol. Sabin. epiſcopo perſoluiſſe, nullum tamen ex hoc monaſterio veſtro poterat præiudicium generari, cùm non appareat penſionem ipſam ex parte monaſterij fuiſſe ſolutam, & quanquam etiam teſtes aſſerant ſe vidiſſe multoties prætaxatam penſionem exſolui, non tamen oſtenditur tanto tempore præſtita, quouſque ad præſcriptionem legitimam porrigatur. Item ſicut ad rei proprietatem locatio facta, non ſufficit, ita nec ſolutio nec perceptio penſionis. His igitur & aliis intellectis.]*

IDEM.

Monaſterium ſubiectum eſt epiſcopo, in cuius diœceſi ſitum eſt, niſi probetur exemptum. h.d. quò ad titulum.

CAPIT. VIII.

CVm dilectus filius: & infra. Quia cauſa non poterat in noſtra præſentia terminari, cùm nuncius monaſterij ſuper procuratione vel ratihabitione literas non haberet, eam veſtro duximus examini committendam, mandantes quatenus ſi conſtiterit abbatem ad ſe. apo. antè quàm epiſcopus in eum ſuſpẽſionis vel excommunicationis, & in monaſterium interdicti ſententias tulerit legitimè adpellaſſe, vel monaſterium à iuriſdictione epiſcopi eiuſdem exemptum: eo non obſtante quòd abbas ab eo circumuentus præter fratrum ſuorum adſenſum ei obedientiam repromiſit (cum fraus & dolus ei patrocinari non debeant,) iudicetis illas ſententias non tenere. Quòd ſi abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitima ſe poterit præſcriptione tueri: licet probet ſe ante prædictas ſententias adpellaſſe: nihilominus tamen monaſterium iudicetis Aurien. eccleſiæ ſubiacere, in cuius eſt diœceſi fundatum. Similiter eo in probatione adpellationis deficiente, ſi vobis conſtiterit de exemptione vel legitima præſcriptione: tam abbatem, quàm monaſterium ab impetitione epiſcopi abſoluatis.

IDEM in concilio generali.

Nouam religionem non licet conſtituere ſine auctoritate Rom. pont. Nec in diuerſis monaſteriis, poteſt quis eſſe abbas vel monachus. ſic principaliter ſummatur, licet plura dicta habeat.

CAPIT. IX.

NE nimia religionis diuerſitas grauem in eccleſiam dei cõfuſionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero nouam religionem inueniat, ſed quicunq; ad religionem conuerti

uerti voluerit, vnam de adprobatis adſumat. Similiter, qui voluerit religioſam domum de nouo fundare, regulam & inſtitutionem accipiat de adprobatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diuerſis monaſterijs locum monachi habere pręſumat, nec vnus abbas pluribus monaſteriis præſidere.

DE CAPELLIS MONACHORVM, ET ALIORVM RELIGIOSORVM.

TIT. XXXVII.

Vrbanus tertius.

Ad curam monaſterio ſubiectam, non monachi, ſed ſeculares clerici præficiuntur, & epiſcopi ſubſunt. CAP. I.

IN eccleſijs vbi monachi habitant, populus per monachũ non regatur: ſed capellanus, qui populum regat, ab epiſcopo per conſilium monachorum inſtituatur, ita vt ex ſolius epiſcopi arbitrio tam ordinatio eius, quàm depoſitio, & totius vitæ pendeat conuerſatio.

Innocentius tertius archipresbytero & clericis ſanctæ Ceciliæ.

Si eccleſia non cathedralis vindicat ſibi ius in alia eccleſia, obtinebit ſolum quo ad ea, quæ probabit ſibi deberi præſcriptione, vel alio legitimo modo. hoc dicit, ſecundum communem & verum intellectum. Ex 3. compilat.

CAP. II.

DIlectus filius M. ſyndicus eccleſiæ veſtrę ab œconomo ſancti Laurentij de Piſcinula, in ſcrutinijs, baptiſmate, & capitulis, & ſimilibus ſubiectionem poſtulans, poſſeſſorium & petitorium intentabat. Cum enim eccleſia ſancti Laurentij ſit in parœcia veſtra ſita, debet de iure communi eccleſiæ veſtræ in prædictis omnibus ſubiacere, quia nec priuilegium exemptionis habet, nec præſcriptionem pro ſe poterat allegare, cùm illa eccleſia ſanctæ Ceciliæ præſcripſiſſet ſicut per teſtes dicebat, legitimè cõprobatum. Præterea cùm coram C. papa prædeceſſor noſter ſuper prædictis inter veſtram & prædictam eccleſiam quæſtio verteretur, M. presbyter eiuſdem eccleſię fuit ſponte confeſſus, *quòd eccleſiæ ſanctæ Ceciliæ ſcrutinium & baptiſma debebat. Cumque pars veſtra teſtes, qui ſe illum diuerſis temporibus ad capitulum vocaſſe, ipſumque veniſſe adſerebãt, in medium produxiſſet: eis iurare paratis, prædictus presbyter ſe vocatum iuiſſe ad capitulum eſt confeſſus. vnde prædictus prædeceſſor noſter eccleſiam veſtram capitulo, quo ſe conqueſta fuerat ſpoliatam, ſaluo iure proprietatis eccleſiæ ſancti Laurentij reueſtire curauit, ſicut in eius literis continetur. per hoc ergo proprietatem, quo ad ſcrutinium & baptiſma, & poſſeſſionem, quo ad capitulum, veſter voluit ſyndicus comprobare. Ad hæc ſancti Laurentij œconomus ex aduerſo reſpõdit, quòd eccleſia illa nullo medio ad Romanam

*Vide l. j. C. de confeſſ. Item in l. certum. §. ſed ante ipſos ff. eo.

P eccleſiam

eccleſiam pertinebat. Cùm enim monaſterium monialiũ fuerit, & generaliter ſeruetur in vrbe, vt nullum monaſterium titulo ſit ſubiectum, incongruum videbatur vt regulares ſecularibus ſupponantur. præterea vſque hodie nos in ea inſtitutionem & deſtitutione liberam exercemus: [*& infra.] Nos igitur auditis propoſitis œconomum ſancti Laurentij ſyndico veſtro in baptiſmo & ſcrutinio condemnamus, ita vt per hoc eccleſiæ Romanæ nullũ præiudicium generetur, ſi quando fortè ius ſuum duxerit proſequendum. In inſtitutione autem & deſtitutione & capitulo œconomum ipſum ab impetitione ſyndici veſtri prorſus abſoluimus, ſyndico veſtro ſuper hoc perpetuum ſilentium imponentes.

*[*Cùm & bo. me. C. pp. p. n. dil. fil. M. ſcriptorem, nunc archipresbyterum in ea ſine cuiuſlibet contradictione ſtatuiſſet. Sicut ergo eccleſiam ipſam liberam & in poſſeſſione libertatis exiſtere dictus voluit œconomus comprobare. Cùm ergo pro ea faciat ius commune in eo videlicet quòd vniuerſa monaſteria vrbis ad Romanam eccleſiam nullo mediante pertineãt, vnde affirmanti contrarium, fides non eſt aliquatenus adhibenda, niſi ſuper hoc priuilegium induxerit ſpeciale. Quòd autem dicitur in parochia veſtra ſita, idem œconomus penitus denegauit. ſed ſi hoc verum eſſet, ſufficienter ſatis ſe poterat præſcriptione tueri. Confeſſio autem M. presbyteri ſuper ſcrutinio & baptiſmo eiuſdem eccleſiæ præiudicare non potuit, cùm ſuper his lis conteſtata in eiuſdem præd. n. præſentia non fuiſſet, ſicut ex forma petitionis & concluſionis apparet, hac autem ſententia non fuit hactenus eccleſia veſtra vſa, ſed eam duxerat vſque ad hæc tempora ſupprimendam.]*

Honorius tertius epiſcopo Veneteñ.

In prioratibus monachorum non poſſunt ſinguli monachi commorari, etiamſi ſuper hoc habeant reſcriptum apoſtolicum, niſi in illo fiat mentio de Lateranenſi concilio.

CAP. III.

Ex parte tua fuit propoſitum: [†& infra.] Abbas & conuentus Riueneñ. Veneteñ diœceſis occaſione literarum apoſt. ſed. aſſerunt ſibi eſſe conceſſum, vt in ſingulis ipſorum prioratibus ſinguli monachi cõmorentur, ſi pluribus facultates nõ ſuppetunt eorundem. Cùm autem id obuiet Lateranenſi concilio, de quo nulla mentio eſt in literis antè dictis: fraternitati tuæ breuiter reſpondemus, quòd huiuſmodi literas ab apoſt. ſede non credimus emanaſſe. Quòd ſi per occupationem forſitan emanauerint, nolumus per hoc derogari concilio ſupradicto.

[†Quòd conquerentibus olim abbate & cõuentu Riuen. Naneten diœceſis: quòd tu compellere videbaris eoſdem vt inſtituerent plures monachos in quibuſdam ſuis prioratibus tuæ diœceſis, in quorum ſingulis ſinguli monachi hactenus ſteterunt, cùm pluribus facultates non ſufficiant eorundem.

Nos

Nos abbati S. Albini Andegauen. & collegis eius per noſtras literas dedimus in mandatis, vt de ipſorum locorum facultatibus inquirentes, in eorũ ſingulis facerent plures inſtitui monachos ſi pluribus eorum ſufficiant facultates. Alioqui tibi auctoritate noſtra inhiberent, ne abbatem & conuentum prædictos moleſtares ſuper inſtituendis pluribus in eiſdem. Vnde idem]

IDEM Burdegalẽ. archiepiſcopo.

Ordinarius compellit abbatem, vt monachos à prioratibus reuocet ad clauſtrum, vel eis ſocios adiungat.

CAP. IIII.

AD audientiam noſtram peruenit, quòd nonnulli monachi lege tibi diœceſana ſubiecti, in quibuſdam prioratibus habitant ſolitarij, contra ſtatutum generalis concilij. Ideoq́ue mandamus, quatenus ipſorum abbates ſeu priores, vt vel ipſos ad clauſtrum reuocent, facientes in ipſis eccleſijs deſeruiri per clericos ſeculares: vel alios monachos eiſdem adſocient, cum quibus vitam poſſint ducere regularem, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam compellas.

DE IVRE PATRONATVS.

TIT. XXXVIII.

Ex concilio Mediolanenſi.

Si propter diſcordiam patronorum eccleſia caret adminiſtratore, ceſſatur in eccleſia à diuinis, tolluntur reliquiæ, & oſtia clauduntur, ſi aliter ſine ſcandalo eccleſiæ prouideri non poteſt. h. d. cum cap. ſequen.

CAP. I.

PErlatũ eſt: [* & infra.] Nobis viſum eſt, quòd eccleſia inter hæredes patroni diuidi non debeat. Et ſi ſimultates inter ſurrexerint, propter quas ſacerdos ſuo ibi officio canonicè fungi non poſſit: ſi aliter prouideri non poterit, præcipiatur ab epiſcopo, vt nullo modo ibi miſſarum ſolennia celebrentur, donec ad concordiam redeant, & eccleſia ſacerdotẽ canonicè habeat, qui liberè ſuum miniſterium valeat exercere.

[* Ad ſynodum quod inter hæredes eccleſiæ in rebus proprijs conſtitutæ diuidantur, & tanta per eandem diuiſionem ſimultas oritur, vt de vno altari quatuor partes fiant, & ſingulæ partes ſingulos habeant presbyteros, quod ſine diſcordia & ſimultate nullo modo fieri poteſt. Vnde]

Ex concilio Triburicñ.

Summatum eſt in cap. proxi. CAP. II.

QVæcunque eccleſia. [* & infra.] Si contingat pro eccleſia diſſidere patronos, vt eam nolint ſub vno presbytero procurari: * epiſcopus (ſi aliter non poterit ipſi conſulere) tollat inde reliquias, atque einſdem eccleſiæ claudat oſtia: vt ſacrum myſterium nullus in ea celebret, antè quàm vnum eligant presbyterum, qui ſacroſancta ſit idoneus procurare. * Aliàs, ordinari.

[* A pluribus cohæredibus ſit poſſeſſa concordi vnanimitate

vnicuique procuretur, ne propter aliquas diſcrepationes ſeruitium dei minuatur, & cura populi irreligioſe agatur.]

Ex concilio Lateranẽ.

Si patroni in præſentando diſcordant, præfertur præſentatus à maiori parte ſi eſt idoneus: & ſi hoc ſine ſcandalo fieri non poteſt, vel patroni intra tempus debitum non præſentant, epiſcopus ordinabit eccleſiã.

CAP. III.

QVoniam in quibuſdam locis fundatores eccleſiarum, aut hæredes eorum poteſtate, in qua eos eccleſia hucuſque ſuſtinuit, abutuntur: & cùm vna eccleſia vnius debeat eſſe rectoris, pro ſua diſſenſione *plurimos repræſentant. Præſenti decreto ſtatuimus, vt ſi fortè in plures partes* fundatorum ſe vota diuiſerint, ille præficiatur eccleſiæ, qui maioribus iuuatur meritis, & plurimorum eligitur & adprobatur adſenſu. Si autem hoc ſine ſcandalo eſſe nequiuerit, ordinet antiſtes eccleſiam, ſicut melius eam ſecundum deum viderit ordinandam. Et id ipſum etiam faciat, ſi de iure patronatus quæſtio emerſerit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menſes non fuerit definitum.

*Aliàs, defenſione.

*Aliàs, perſonas.

Ex eodem.

Excommunicantur patroni laici, qui clericos inſtituunt & deſtituunt in eccleſiis etiam patronatis, vel bona ipſarum aliter adminiſtrant. Et clerici, qui inſtitutionem laicorum recipiunt, communione priuentur.

CAP. IIII.

PRæterea quia in tantum quorundam laicorum proceſſit audacia, vt epiſcoporum auctoritate neglecta, clericos inſtituant in eccleſijs, & remoueant, cùm voluerint, poſſeſſionem quoque atque alia eccleſiaſtica bona pro ſua voluntate plerunque diſtribuant, ipſos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui eccleſiam per laicos ſine proprij epiſcopi auctoritate receperit, communione priuetur: & ſi perſtiterit, à miniſterio eccleſiaſtico & ordine deponatur.

Alexander tertius Eboracen. archiepiſcopo.

Si patronus laicus ſucceſſiue præſentat duos, & ſecundus inſtituitur ab epiſcopo, valet inſtitutio. hoc dicit primò. Patronus non poteſt clerico vel alteri eccleſiæ conferre eccleſiam patronatam, vel alteri donare.

CAP. V.

QVod autem conſulis, ſi clericus idoneus ad vacantem eccleſiam præſentatus, non fuerit ab epiſcopo diœceſano admiſſus, & poſtmodum alius idoneus præſentatus, & inſtitutus ab epiſcopo, poſſeſſionem tenuerit corporalem: an primo clerico eccleſiam petente debeat poſterior remoueri, vel poſterior priori præferri. Dubium non eſt, quin in caſu iſto melior ſit conditio poſſidentis: quoniam antequam præſentatio per diœceſanum epiſcopum adprobetur, ratum non eſt, quod à patro-

à patrono fuerit inchoatum. De cætero tuæ prud. reſpond. q; ſi laici clericis vel collegijs de conceſſionibus vel donationibus inſtrumenta confecerint in hæc verba vel ſimilia, conceſſi, vel dedi eccleſiam, & præſenti charta firmaui: ſi conſenſus epiſcopi non acceſſerit, nihil agi videtur: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non poteſt de iure donare.

IDEM Exonien. epiſcopo.

Comparans vel emens ius patronatus, eo ſpoliari debet. Vel ſic: Qui emit ius patronatus vt poſſit præſentare filiũ vel nepotem ſeu quem vult, eo priuari debet. hoc dicit. Et vtraque lectio poteſt ſuſtentari.

CAP. VI.

QVia clerici quidam aduocatias eccleſiarum comparant, vel quocunque modo poſſunt adquirunt, vt poſtmodum eorum filij, vel nepotes ad eaſdem eccleſias præſententur: præcipimus vt id arctius inhibere procures. Eoſdem aduocationibus taliter adquiſitis adp. poſtpoſita ſpoliando.

IDEM Herforden. epiſcopo, & abbati de Forde.

Ius patronatus conſiſtens in aliqua vniuerſitate temporalium, tranſit cum ipſa vniuerſitate: etiam ſi vniuerſitas tranſeat tantum, quo ad vtile dominium, niſi ius patronatus ſpecificè ſit exceptum. hoc dicit. Et eſt notabilis caſus, & quotidie allegatur.

CAP. VII.

EX literis I. Salabrieñ. epiſcopi accepimus, quòd defuncta perſona eccleſiæ de Latoñ. G. miles, qui villam, in qua eccleſia ſita eſt, à monaſterio de Vinton ad firmam tenebat, ad eandem vacantem Gu. clericum prædicto epiſcopo præſentauit. poſtmodum abbatiſſa prædicti monaſterij alium præſentauit eidem ad eccleſiam ſupraſcriptam, quo nolente præſentatum ab ea recipere, apud Cantuarienſem archiepiſcopum grauem de epiſcopo depoſuit quæſtionem: [*& infra.] Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd præfato militi præſcripta villa fuerit non excepto iure patronatus ad firmam conceſſa, vel antequam de iure patronatus inter abbatiſſam & militem controuerſia eſſet ſuborta, præfatus Gu. in præſcripta eccleſia per epiſcopum ad præſentationem militis inſtitutus fuiſſet: ei (dummodo aliàs ſit idoneus) adiudiceris eccleſiam, ita quòd ſi abbatiſſa obtineat aduerſus militem, illi de temporalibus debeat reſpondere.

[*Archiepiſcopus autem quia viſum ſibi erat quòd factum militis ſuper præſentatione præfata nullius eſſet momenti, prædicto epiſcopo in virtute obedientiæ iniunxit, quòd perſonam illam reciperet, & in poſſeſſionem induceret, quam abbatiſſa ſibi decreuerat præſentandam.]

IDEM Vintonieñ. epiſcopo.

Si laicus clerico vel religioſo loco concedit eccleſiam ſine conſenſu epiſcopi, non obſtante tali conceſſione, quæ non valet ad ipſam eccleſiam cùm vacauerit, poterit præſentare, & eam alteri eccleſiæ de conſenſu epiſcopi poterit concedere. hoc dicit, cum ca. cùm laici. & cap. ſuggeſtum. ij. eo. CAP. VIII.

ILlud prætereundum non duximus, quòd ſi laicus epiſcopo inconſulto eccleſiam non vacantem concedit religioſæ domui, & poſtea cùm vacauerit ad præſentationem eiuſdem laici clericus ibi fuerit per diœce. epiſcopum inſtitutus, prior cõceſſio ſecundam inſtitutionem, quo minus habeatur rata & firma, non poteſt aliquatenus impedire: cùm illa conceſſio de iure nullius poteſt eſſe momenti, tum quia de re non vacante facta eſt, tum quia laicus ſine auctoritate epiſcopi nemini poteſt eccleſias dare, licet religioſo loco ius patronatus conferendi liberam habeat facultatem. Si verò ius patronatus vacante eccleſia religioſo loco contulerit, & aliquis ſine præſentatione fratrum eiuſdem loci fuerit in ipſa eccleſia inſtitutus, eius ſecundum rigorem iuris eſt inſtitutio irritanda.

IDEM eidem.

Inſtituti in eccleſiis patronatis per nouos patronos mutari non poſſunt, nec viciſſitudines eccleſiarum per eos fieri. CAP. IX.

QVerimoniam: & ij. Abſurdum videtur omnino, vt ad ſingulas patronorum ſecundum humanam conditionem mutationes, eccleſiarum ordinationes mutentur. Et viciſſitudines eccleſiarum ab aduocatis vel alijs præſumantur.

IDEM Eboraceñ. archiepiſcopo.

Patronus eccleſiam clerico conferre non poteſt: & ſi contulerit, poteſt hoc non obſtante ad eccleſiam præſentare rectorem. CAP. X.

CVm laici epiſcopis neſcientibus aut non conſentientibus eccleſias clericis concedunt, in quibus habent ius patronatus, & poſtea pœnitentia ducti, alios ad eaſdem epiſcopis recte præſentant, & illi ad eorum præſentationem in eiſdem eccleſijs ab epiſcopis inſtituuntur, eorum debet inſtitutio ſtare, qui auctoritate ſunt epiſcopi inſtituti, conceſſione priori (quæ nulla eſt) omnino euacuata. Non enim licet laicis clericos in eccleſijs præſumptione propria ordinare.

IDEM abbatibus, prioribus, & clericis per archiepiſcopatum Eboracen. conſtitutis.

Religioſi vindicare vel retinere non poſſunt eccleſias ſibi conceſſas à laicis ſine diœceſani conſenſu, niſi legitime præſcripſerint, vel poſtea diœceſanus conſenſerit.

CAP. XI.

CVra paſtorali: [& infra.] Mandamus, quatenus ex donatione laicorum, niſi auctoritas diœce. epiſcopi & conſenſus

ſus adſit, nullus veſtrum aliquas ſibi eccleſias vindicare præſumat, vel retinere taliter adquiſitas: Niſi legitima* fuerit præſcriptione munitus, aut diœceſani epiſcopi habuerit poſtea cōſenſum. Cùm enim laici non poſſint in alios, niſi ius, quod habent, transferre, huiuſmodi conceſſiones irritas penitus eſſe cenſemus. *Alias, longa.

[*Neceſſitate conſtringimur, & auctoritate nobis iniuncti officij prouocamur pro ſtatu eccleſiæ vigili ſtudio ſatagere, & ne contra iuris ordinē alicui conferri valeat, attentiori volumus ſolicitudine prouidere. In le est quod vniu.n.p.a.ſ.p].

IDEM Lingonen. epiſcopo.

Si patroni eccleſiæ vacantis intra tempus à iure conceſſum non præſentant, epiſcopus ordinabit eccleſias. CAP. XII.

SI verò ordinatio alicuius eccleſiæ ad tuam inſtitutionem ſpectat, & pro controuerſia laicorum de iure patronatus inter ſe diſceptantium prorogatur: Fas tibi ſit adpel. remota in eadem perſonam idoneam inſtituere: Ita quòd repræſentetur ab eo, qui ius euicerit patronatus.

IDEM hoſpitalarijs.

Si ius patronatus eccleſiæ deuenit ad exemptos, per hoc in nullo debet lædi ius epiſcopale. CAP. XIII.

CVm ſeculum reliqueritis: [†& infra.] Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum alteriúe adquiſitorum, vel etiam alio modo ius patronatus in eccleſijs parœcialibus adquiſieritis, epiſcopo ius parœciale minuere præſumatis.

[†Vt creatori veſtro poſſitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his quæ ſunt obuia rationi abſtinere, vel quę reprehenſioni ſubiacent, ne veſtram opinionem vel famam valeant denigrare. Inde eſt quod vniuerſ. n. diſtrictius per a.ſ.] IDEM.

Sine conſenſu patroni non poteſt quis eccleſiam occupare.

CAP. XIIII.

EX inſinuatione O. clerici accepimus quòd cùm ei frater eius ius patronatus, quod in quibuſdam eccleſijs habebat, liberaliter contuliſſet: eas quidem ſine ipſius adſenſu occuparunt, & detinent occupatas: [‡& infra.] Mādamus, quatenus, ſi eſt ita, earum detentores, vt eaſdē prædicto clerico reſtituāt per eum liberè ordinandas, monitione præmiſſa compellas.

[‡Quia igitur noſtra intereſt quæ minus ordinatè à ſubiectis attentantur, ad rectitudinis tramitem reuocare. ſ. t. per a. ſ.]

IDEM [a] Adonen. epiſcopo. a Ardon.

Non poteſt patronus eccleſiam ſibi retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate. CAP. XV.

COnſuluit nos: [‖& infra.] Cùm ſanctuarium dei iure hæreditario teneri non poſſit: Non decet aliquatenus ſustineri, vt clerici eccleſias à parentibus ſuis fundatas, propria aucteri-

auctoritate detineant, aut laici filijs vel aliquibus laicis concodant eaſdem.

[*Tua frat. quid tibi faciendum ſit de clericis qui eccleſias conſtructas hereditario iure ſibi vendicant, nec tibi volunt exinde reſpondere, & de laicis qui præſcriptas eccleſias filijs vel filiabus, nepotibus ſuis dare nituntur.]

IDEM.

Ius patronatus per ſe vendi non poteſt. CAP. XVI.

DE iure verò patronatus: [† & infra.] Mandamus quatenus ſi R. illud comparauit (cùm inconueniens ſit vendi ius patronatus, quod eſt ſpirituali adnexum) contractum illum irritum eſſe decernas.

[† *In præſcripta capella hoc d. tua*]

IDEM.

Patronus non poteſt ſine epiſcopi vel papæ conſenſu, etiam loco religioſo conferre eccleſiæ decimas, vel aliud ſpirituale.

CAP. XVII.

NVllus laicus decimas, aut eccleſiam, aut quicquid eccleſiaſtici iuris eſt, ſine conceſſione ſui pontificis monaſterijs vel canonicis conferat. Et ſi quis epiſcopus improbitatis vel auaritiæ cauſa conſentire noluerit, Romano pontifici nuncietur: & quod offerendum eſt, tunc eius licentia offeratur.

IDEM.

Si quis epiſcopus in eccleſia alterius diœceſis eſt patronus, præſentatus ab eo debet admitti ſi eſt idoneus.

CAP. XVIII.

a Cæterum ſi epiſcopo. &c. nec deeſt aliquid,

SIgnificaſti[a]: & infra. Si epiſcopi poſt promotionem ſuam præſentationes perſonarum ad eccleſias à patronis earum pro eccleſijs ſibi commiſſis adepti fuerint: perſonæ idoneæ, quas ad eas vacantes præſentauerint, ſunt admittendæ.

IDEM abbati ſancti Alberti.

Inſtitutus ad præſentationem eius, qui tunc ius patronatus eccleſiæ poſſidebat, remoueri non debet, licet illud ius ab eo poſtmodum euincatur. ſecus ſi non poſſidebat ſed tantum credebatur eſſe patronus.

CAP. XIX.

b al. Incip. De cætero ſi quis, &c. & nihil notatur deeſſe.

COnſultationibus[b]: & infra. Siquis clericus ab ordinario iudice in eccleſia fuerit inſtitutus ad præſentationem illius, qui eiuſdem credebatur eſſe patronus, & poſtea ius patronatus alius euicerit in iudicio, inſtitutus non debet ab ipſa propter hoc remoueri, ſi tempore præſentationis ſuæ ille, qui eũ præſentauit, ius patronatus eccleſiæ poſſidebat, cùm ex hoc ei, qui de iure debet habere, nullum in poſterum præiudicium generetur. Si verò non poſſidebat, ſed tantum credebatur eſſe patronus, cùm non eſſet: poterit ab eadem eccleſia remoueri.

IDEM

IDEM Eboraceñ. archiepiſcopo.

Valet ſecunda conceſſio eccleſiæ facta alteri eccleſiæ per epiſcopum & patronum, non obſtante priori facta per patronum ſolum.

CAP. XX.

SVggeſtum eſt, quòd cùm eccleſiæ quædam de adſenſu domini fundi auctoritate Eboraceñ. archiepiſcopi eccleſiæ beati Petri Eboraceñ. conceſſæ & adſignatæ ſint in præbendam, canonici de Nouoburgo conceſſionem illam irritare nitũtur occaſione donationis, quã ſibi adſerunt prius factam. Vnde licet in donationibus eccleſiarum requirendus ſit & expectandus patronorum conſenſus: quia tamen eccleſiæ niſi auctoritas interuenerit pontificalis, canonicè concedi non poſſunt, ſignificamus quòd prior cõceſſio ſi cũ adſenſu patroni, & auctoritate diœceſani epiſcopi facta eſt, aut eiꝰ aſſenſus fuerit poſtea ſubſecutus: poſteriori conceſſioni præfertur, alioquin illa debet præferri, quamuis poſterius facta, quæ conſenſu domini fundi, & epiſcopi auctoritate fulcitur.

IDEM archiepiſcopis & epiſcopis per Angliam cõſtitutis.

Ab officio & beneficio remouetur, qui monitus non dimittit eccleſiam ſine conſenſu epiſcopi ſibi conceſſam. h. d. CAP. XXI.

RElatum eſt, ꝙ nonnulli occaſione laicæ recognitionis non requiſita epiſcopi audiẽtia beneficia eccleſiaſtica ſibi præſumunt in parœciis veſtris vindicare. Quoniam igitur huiuſmodi perſonæ non intrant per oſtium, ſed aliunde conſcendunt, ac per hoc indigni ſunt paſtoris nomine, vel prærogatiua gaudere: mandamus, quatenus eos ſi commoniti prædicta minimè reſignauerint (niſi epiſcopali conceſſione fuerint muniti) ab officio reddatis, & beneficio alienos [* & infra.]

[* *Etſi nec ſic deſtiterint, vinculo anathematis innodetis, & vſque ad condignam ſatisfactionem teneatis, & teneri faciatis aſtrictos.*]

Laici ſpoliantes eccleſiam excommunicantur. h. d.

Ad hoc quoniam quidam laici eccleſias poſſeſſionibus ſpoliant, vt ſic viros eccleſiaſticos faciant coram ſeculari iudice litigare, vobis iniungimus, vt id publicè ſub interminatione curetis anathematis prohibere. Si quis autẽ prohibitionis veſtræ contemptor extiterit, eum excommunicationi ſubdatis.

al. eſt nouũ ca. in vet. comp.

IDEM.

Si quæſtio iuris patronatus intra ſex menſes non terminatur à tempore vacationis, liberè poteſt epiſcopus ſine præſentatione ibidem inſtituere rectorem. h. d. Sed intellige de patronis eccleſiaſticis, nam in laicis ſufficiunt quatuor menſes. CAP. XXII.

EAm te decet: & infra. Illas autem eccleſias, de quarum patronatu controuerſia fuerit, ſi intra ſex menſes poſtquã vacauerint, non fuerit controuerſia terminata: licitum tibi ſit de perſona idonea ordinare.

p. c. ad abolendam.

Lucius tertius.

Patronus ius patronatus propria auctoritate alienare non poteſt, nec ab eccleſia aliquid temporale exigere, niſi tempore fundationis à diœceſano illud fuerit ſibi reſeruatum. CAP. XXIII.

PRæterea quoniam aduocati eccleſiarum ius aduocationis, donationis, vel emptionis titulo, aliiſq; pro ſua voluntate contractibus in alios transferre præſumunt, fodrum, albergarias, regium, & ſimilia tanquam à propriis ruſticis ab eccleſiis extorquentes: Præſenti decreto ſtatuimus eos ſiue aduocati, ſiue patroni, vel vicedomini, ſiue cuſtodes, vel guardias habẽtes, ſeu quocunq; alio nomine cenſeãtur à grauaminibus eccleſiarum ceſſare, nihilq́ue in ipſis præter antiquos & moderatos reditus à locorũ epiſcopis inſtitutos exigere: aut ſi aliud exegerint, excommunicationi ſubdantur. Cõtractus quoque huiuſmodi, quos fecerint, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

p. c. tua nos.

IDEM Noruicẽſi. epiſcopo.

In pluribus ſucceſſiuè præſentatis à patrono laico, epiſcopo datur gratificatio: ſed in præſentatis à perſona eccleſiaſtica, potior eſt primo præſentatus. h. d. ſpecialiter: & eſt vnum de principalioribus caſuum.

CAP. XXIIII.

CVm autem aduocatus clericum idoneum epiſcopo præſentauerit, & poſtulauerit, poſtmodum eo nõ refutato, alium æquè idoneum in eadem eccleſia admitti: quis eorum alteri præferatur, iudicio epiſcopi credimus relinquendum, ſi laicus fuerit, cui ius competit præſentandi. Verùm ſi collegium, vel eccleſiaſtica perſona præſentationem haberet: qui prior eſt tempore, iure potior eſſe videtur.

Clemens tertius.

Ex conſtructione eccleſiæ facta de conſenſu epiſcopi, adquiritur ius patronatus. hoc primo. Patronus non eligit prælatum in conuentuali eccleſia, ſed in capella ſic. hoc ſecundo. Patrono debetur proceſſionis honor, & alimentatur ab eccleſia, ſi vergat ad inopiam. hoc tertio. Et iſte textus eſt de principalioribus. CAP. XXV.

Ex 2. compilat.

NObis fuit: [*& infra.] Inquiſitioni, t. tale damus reſponſum, quòd ſi quis eccleſiã cum aſſenſu diœceſani conſtruxit, ex eo ius patronatus adquirit. Cæterum in conuẽtuali eccleſia non electioni prælati faciendæ, ſed iam factæ honeſtius patroni poſtulatur aſſenſus, niſi aliter de ſua iuriſdictione obtineat, vt partes ſuas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamẽ eſt in capella: in qua vnus presbyter à patrono eligitur, & pro inſtitutione habenda loci epiſcopo præſentatur. Pro fundatione quoque eccleſiæ honor proceſſionis fundatori ſeruatur: & ſi ad inopiam vergit, ab eccleſia illi modeſtè ſuccurritur, ſicut in ſacris eſt canonibus inſtitutum. [*Præ-

*[*Præterea quæſiuiſti à nobis, ſi aliquis efficiatur ſola conſtructione patronus, vel ſi ad electionem plebani ſit cum clericis admittendus, ſeu ab ipſa repellendus omnino, tametſi de longa conſuetudine allegauerit ſe electioni intereſſe debere.]*

Innocentius.iij.Rothomageñ.archiepiſcopo.

Patronus eccleſiæ vacantis quanquam ſit clericus, ad eam ſe præſentare non poteſt. Ex 3.compil.

CAP. XXVI.

PEr noſtras poſtulaſti literas edoceri, vtrum clericus ad vacantem eccleſiam, in qua ius obtinet patronatus, ſeipſum (ſi eſt idoneus) valeat præſentare. Cùm igitur nullus ſe ingerere debeat eccleſiaſticæ prælationis officiis: reſpondemus, quòd nullus ſe poteſt ad perſonatum alicuius eccleſiæ præſentare quantumcunque idoneus ſit, & quibuſcunque ſtudiis & meritis adiuuetur.

IDEM Conuentreñ. epiſcopo.

Si quæſtio iuris patronatus inter patronos non definitur intra quatuor menſes, epiſcopus ordinabit eccleſiam ſine præiudicio eorundem.

CAP. XXVII.

CVm propter laicorum diſcordias: [† & infra.] F.t.mandamus, quatenus ſi de iure patronatus quæſtio emerſerit inter aliquos: & ab eo, cui competit, intra quatuor menſes non fuerit definitum, ex tunc eccleſiam ipſam de perſona non differas idonea ordinare: Ita quòd illi ex hoc non debeat in poſterum præiudicium generari, qui ius euicerit patronatus.

[† Non debeat eccleſiis præiudicium generari, graue gerimus, & indignum quod ſicut noſtro eſt apoſtolatui reſeruatum occaſione diſſentionis quæ de iure patronatus vertitur inter eos, & eccleſiæ plus debito remanent viduatæ rectorib. quod in ipſarum graue diſpendium noſcitur redundare. Verum quoniam ſecundum apoſtolum inſtantia noſtra quotidiana eſt, omnium eccleſiarum ſolicitudo continua, volentes his quæ præmiſimus ex debito pontificalis officij obuiare]

IDEM archidia.& cancellario Altiſſiodoreñ.

Legatus de latere eccleſiam, cuius alia eccleſia eſt patrona, collationis ſuæ reſeruare poteſt licet non vacet, & conferre cùm vacat. hoc primo. Ex duobus præſentatis à patrono laico, poteſt ſuperior inſtituere ſecundum. hoc ſecundo. Et ſic quo ad intellectum iſte textus habet duo dicta, licet quo ad literam ambo commiſceantur.

CAP. XXVIII.

CVm dilectus filius: [* & infra.] Cùm Hoſtieñ.epiſcopus, tūc ſe.apo.leg.archidiacono Carnoteñ.mandauerat, vt eccleſiam, quam in archidiac.ſuo primò vacare contingeret, donationi ſuæ ſeruaret, inhibens, ne alicui conferret eandem: de qua G.clerico diſpoſuerat prouidere, & eccleſia de Berouilla ibi vacāte, idem archidiaco.contra mādatum eiuſdem legati, ad ipſam G.ſubdiaco.præſentauit: cuius facto ab eodem legato

legato caſſato, ipſe præfato G. conceſſit eccleſiam ſic vacãtem: [‡ & infra.] Vacante verò quadam præbenda in eccleſia ſancti Martini Carnoten. diœce. epiſcopus dictam eccleſiam ad præſentationem archidiaco. H. clerico, præbendam verò præfato G. adſignare curauit. vnde ipſe H. ſupplicabat eandem ſibi eccleſiam confirmari, vtpote, quam ad præſentationem archidiaco. veri patroni ſe dicebat adeptum: [† & infra.] Nos igitur adtendentes, quòd etſi præfatus archidiaco. memoratum G. tanquam laicus* ad illam eccleſiã præſentaſſet, quia tamen per diœceſanum admiſſus non fuit, ſed dictus H. ab eodem archidiaco. præſentatus, à diœceſano epiſcopo inſtitutus, iuxta ſtatutum Alexandri papæ, non primus, ſed ſecundus ius eſt adſecutus in eccleſia memorata, & ſi archidiaco. præfatum G. tanquam clericus præſentauit: quoniam in eo, quod tanquã clericus faciebat, ſuberat iuriſdictioni legati. vnde poſtquã idem legatus donationem illius eccleſię ſibi decreuerat reſeruandam, ad eam tanquam clericus nõ potuit quempiã præſentare: præſentationem ipſius minus canonicè factam decernimus irritã, & ea non obſtante conceſſionem eiuſdem eccleſiæ facta prænominato H. pronunciamus canonicam extitiſſe, adiudicantes eidem præfatam eccleſiam cum fructibus medio tempore perceptis ex ea, plenè ac pacificè poſſidendam: prædicto G. ſuper hoc perpetum ſilentium imponendo.

*clericum in patrimonialibus cẽſeri, vt laicũ, vide apud Albert. de Roſa. in l. fi. C. ſi contra ius vel vti. pub.

[*Magiſter VValterus de Piſcia pro ſe ipſi & magiſtro H. de Fenomano prodecano de Alueoli pro eccleſia de beauilla inuicem litigauerunt de ſi. n. g. S. M. in porticu diac. card. conceſſimus auditorem, in cuius preſentia idem magiſter propoſuit quod]

[† Econtra procurator decani reſpondit quod & ſi dictus legatus donationi ſuæ reſeruare mandauerit. Primo in archidiaconatu Carnotenſi eccleſiam vacantem vel vacaturam. circa tamen prædictam eccleſiam facere hoc de iure non potuit, quia talis poteſtas ſibi minime pertinebat vel competebat, cum præſentatio clerici ad illam eccleſiam non tanquam clerico, ſed quaſi laico ratione patronatus nõ iure archidiaconatus eidem archidiacono pertineret: vnde cũ inhibitionẽ ipſius in hoc tãẽ archidia. cuſtodire minime teneretur, aliũ non ad eandem eccleſiam de iure potuit præſentare, ac præſentatio eius debet ex quo de perſona idonea facta eſt, firma cenſeri.]

IDEM Elieñ. epiſcopo.

Si laicus patronus duos ſucceſſiuè præſentet, videlicet inſtitutio de ſecundo non obſtante adpellatione primi facta per primum. epiſcopus tamen qui malitiosè primam repulit, eidem in competenti beneficio prouidere compellitur: & in hoc vltimo eſt caſus ſingularis.

CAP. XXIX.

PAſtoralis officij: [* & infra.] Poſtulaſti edoceri, an clericus ad aliquam eccleſiã, à patrono laico præſentatus, ſi diœceſanus epiſcopus ipſum non duxerit admittendũ, ex huiuſmodi præ-

*Quære ſuperioribus titulis & libris quod hic abſciſſum eſt.

præſentatione aliquid iuris aſſequatur in illa. Et ſi fortè idem ad ſe. apoſt. adpellauerit, & poſt adpellationem ab ipſo interpoſitam, idem patronus alium curauerit præſentare, ac ſecundum inſtituit epiſcopus præſentatum, idem ab ipſa eccleſia debeat amoueri. Nos igitur Alexand.* papæ veſtigiis inhærentes, *Alias, Lucij. qui inter præſentatos à clerico & laico patronis diſtinguens, inter præſentatos à laico conditionem poſſidētis cenſuit meliorem, dicimus quòd inſtitutio præſentati, ſecundo loco à laico patrono, robur obtinet firmitatis. Veruntamen conſtituimus, vt epiſcopus, qui præſentatum idoneum malitioſè recuſauit admittere, ad prouidendum eidem in competenti beneficio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo ipſum non eſt dubium deliquiſſe.

IDEM *Aurieñ. epiſcopo. *al. Athauenſ.

Si ad præſentationem rectoris ad titulum eccleſiæ aliquis fuerit ordinatus: patronus, qui non conſenſit, ad ipſam cùm vacabit, poterit præſentare.

CAP. XXX.

POſtulaſti per ſed. Apoſt. edoceri, [a vt cùm rectores] parœcialium eccleſiarum quoſdam præſentent ad ſuarum eccleſiarum titulos ordinandos, vtrum electio talium ad ipſos rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & ſi in his patronorum non eſt requirendus adſenſus, vtrum ius illis ſaluum maneat eligendi, vt cùm ipſas eccleſias vacare contigerit, intitulati huiuſmodi non ſint aliis præferendi? Ad quod breuiter reſpond. quòd per intitulationem huiuſmodi nullum patronis præiudicium generatur, quin poſſint alios ad illas eccleſias cùm vacauerint præſentare, niſi de patronorum proceſſiſſet adſenſu.

a Vtrum cum procuratores.

Gregorius. ix. archiepiſcopo Eboraceñ.

Patronus etiam clericus eccleſiam vacantem conferre non poteſt: & ſi contulit, poteſt nihilo minus ad illam præſentare.

CAP. XXXI.

TRanſmiſſæ ad nos tuæ litteræ continebant, quòd cum capitulum Eboraceñ. eccleſiam de Gamefordc vacantem, in qua ius obtinent patronatus, R. clerico conceſſiſſent, ipſi poſtmodum L. clericum tibi ad eandem eccleſiam præſentarunt poſt adpellationem ab eodem R. ad ſedem apoſtol. interiectam: & infra. Conſul. t. t. reſpon. quòd cùm ex vi iuris patronatus non cōceſſio, ſed præſentatio pertineat ad patronum, præſentatum (ſi ei aliquid non obſiſtat canonicum) inſtituere in ipſa eccleſia poteris, vtpote potiorem.

DE

DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS, ET PROCVRATIONIBVS. TIT. XXXIX.

Sic in vet. fuit autem & hoc caput tranſlatum in capitularia Caroli Magni, vt ex eorum lectione hodie apparet.

Ex concilio apud Guarmatiam.

Eccleſiæ fundandæ debet pro dote vnus Manſus liber à quolibet ſeruitio temporali: ad eccleſiaſticum tamen tenetur: ſed ſi aliquid confertur eccleſiæ vltra Manſum, tenetur eccleſia ex eo ſubire onera conſueta. hoc dicit, inhærendo literæ.

CAP. I.

SAncitum eſt, vt vnicuique eccleſiæ vnus Manſus integer, & abſq; vllo ſeruitio tribuatur. Et presbyteri in eis conſtituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis*, vel de hortis iuxta eccleſiam poſitis, neque de prædicto Manſo aliquod ſeruitium faciant præter eccleſiaſticum. Et ſi aliquid amplius habuerint, inde ſenioribus debitum ſeruitium impendant.

* atriis. leg. vt in vet.

Auguſt. ſuper epiſtolam ad Romanos.

Solutio tributi arguit ſubiectionem. CAP. II.

Roma 13.

OMnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit: & infra. Et vos ſubditi eſſe debetis. Ideo enim tributa præſtatis: quia hæc eſt probatio ſubiectionis.

Gregorius Stephano * Cantori.

* Chartulario. li. 12. ep. 20. Ind. 7.

Non poteſt epiſcopus nouum cenſum imponere monaſterio.

CAP. III.

SCientes: [* & infra.] Adſeruit prædictus abbas presbyterũ Maſſæ nouas monaſterio conſuetudines velle imponere. [† & infra.] Mandamus, quatenus ſi ab initio hoc non fuerit, etiam labentibus temporibus aliquid nouiter non permittas imponi.

[* *Quæ ex tempore conditi monaſterij per tricennale tempus haſtenus non fuerunt.*]

[† *Magnitudinem charitatis veſtræ toto dominum corde diligere, &c. quæ ſunt in regiſtro.*]

IDEM Conſtantinopolitano epiſcopo.

Cæcus & pauper ad collectas non tenentur. CAP. IIII.

LIcet multum. & infra. Dixit quoque prædictus cæcus, quòd ad collectas inter alios pariter compellatur: quod fieri non permittas: quia eum, quem cæcitas ſua grauat, inhumanum eſt nimis in collectione adfligere: cui debuerat ex collectis, ſi eſſet neceſſitas, miſereri.

Paſchalis. ij. comitiſſæ Mathildæ.

Petens cenſum, debet rationem exprimere. CAP. V.

PEruenit ad nos: [† & infra.] Inquiſitioni. t. t. reſpond. quòd cenſus ignorantiæ nec diuinis, nec humanis legibus inuenitur. oportet quippe vt omnis cenſus, ad quid, & quando perſolui debeat, præſciatur.

[† *Quod*

[[a]Quod Fraxinorum abbas Carpenſem eccleſiam fuerit deprædatus, occaſione ſcilicet cuiuſdam cenſus, qui ad quid ſolui debeat ignoratur: de quo nimirum cum nos archipresbyter interrogaret, vt quod rationabile videbatur, reſponderemus.]

Ex concilio Lateranen. cap iiij.

Determinat concilium numerum equorum, quos ſecum ducere poſſunt prælati viſitantes: & prohibet eis tunc vti venationibus, & ſumptuoſas epulas quærere, hoc primo vſque ad ver. prohibemus.

CAP. VI.

CVm apoſtolus ſe ac ſuos propriis manibus decreuerit exhibendos, vt locum prædicandi auferret pſeudoapoſtolis, & illis quibus prædicabat, non exiſteret oneroſus: graue nimis eſſe dignoſcitur, quòd quidam prælatorum ita in procurationibus graues exiſtant, vt interdū eccleſiaſtica ornamenta ſubditi exponere compellantur: & longi temporis victum breuis hora conſumat.* Quocirca ſtatuimus, quòd archiepiſcopi parœcias viſitantes, pro diuerſitate prouinciarum, & facultatibus eccleſiarum. xl. vel. l. euectionum numerum, epiſcopi autem. xx. vel. xxx. cardinales. xxv. nunquam excedant, archidiaconi vero. v. vel vij. decani conſtituti ſub epiſcopis duobus equis contenti exiſtant. Nec cum canibus venatoriis, & auibus proficiſcantur, ſed ita procedant, vt non quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, quærere videantur. Nec ſumptuoſas epulas quærant, ſed cū gratiarum actione recipiant, quod honeſtè ac competenter illis fuerit miniſtratum. al. ide. i. con- ſumat & ubi pro ſac. de.

Prælati non debent grauare ſubditos talliis, & exactionibus: permittitur tamen ex iuſta cauſa petere ab eis moderatum auxilium. hoc dicit vſque ad. § Sane.

Prohibemus etiam ne ſubditos ſuos talliis & exactionibus epiſcopi grauare præſumant. Suſtinemus autem pro multis neceſſitatibus, quæ aliquoties ſuperueniunt. vt ſi manifeſta ac rationabilis cauſa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium poſtulare. Cùm enim dicat apoſtolus: Non debent filij theſaurizare parentibus, ſed parentes filiis: multum longe a paterna pietate videtur, ſi præpoſiti ſubditis ſuis graues exiſtant, quos in cunctis neceſſitatibus paſtores debent more fouere. Archidiaconi vero, ſiue decani, nullas exactiones ſiue tallias in presbyteros ſeu clericos exercere præſumant. 2. Cor. 12.

In effectu dicitur quod numerus equorum ſtatutus in prin. ca. non debet trahi ad augendum numerum aliàs ſolitum. Abbas.

Sane quod de prædicto numero euectionis ſecundum tolerantiam dictū eſt, in illis locis poterit obſeruari, in quibus ampliores ſunt reditus & eccleſiaſticæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus tenere menſuram, vt ex

acceſſu

acceſſu maiorum minores merito non doleāt ſe grauari. Nec ſub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis vti ſolebant, hactenus plurium ſibi credant poteſtatem indultam.

Ex eodem.

Nouus cenſus eccleſiis imponi non poteſt, nec antiquus augeri. hoc dicit, & eſt de principalioribus huius tituli.

CAP. VII.

PRohibemus inſuper, ne abbatibus, epiſcopis, vel aliis prælatis noui cenſus imponantur eccleſiis, nec veteres augeātur, nec partem redituum ſuis vſibus adpropriare præſumant, ſed libertatem, quam ſibi maiores conſeruare deſiderant, minoribus ſuis bona voluntate conſeruent. Si quis verò aliter fecerit, irritum quod egerit habeatur.

p. c. in cōminēti.

Alexander.iij. Vigorien. epiſcopo.

Prælatus ſeu rector eccleſiæ non poteſt, præſertim poſt mortem, eccleſiam ſuam propria auctoritate conſtituere cenſualem.

CAP. VIII.

PRæterea illi, qui epiſcopo ignorante auctoritate ſua penſionem annuam de eccleſiis quadam illuſione ſoluerint ſiue receperint, eis defunctis in receptione penſionis non ſunt aliquatenus audiendi, ſi pontificis aut alterius, qui de iure id facere potuerit, auctoritatem & adſenſum ſuper hoc non interueniſſe conſtiterit. Non enim ſimplices ſacerdotes vel clerici poſſunt eccleſias, quibus præſunt auctoritate ſua (præſertim poſt deceſſum ſuum) efficere cenſuales.

IDEM Catnoten. epiſcopo.

Breue eſt, vel per alia verba ſummatur ſic: Epiſcopus eccleſia de manu laici per ſe erepta non poteſt ob hoc cenſum imponere.

p. c. tua nos.

CAP. IX.

ECcleſiis, quas de nouo epiſcopi de manibus laicorum eripiunt, præter cathedraticum, & iura omnia, quæ aliis eccleſiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.

ex concil. Lateran. c. xv.

IDEM.

Noua pedagia ſine conſenſu principis imponens, cōmunione priuatur.

CAP. X.

* Quæ hic abſciſſa ſunt, integra extant in ca. Innouamus ſu. de treuga & pace.

INnouamus [*& infra.] Nec quiſquam alicui nouas pedagiorum exactiones ſine auctoritate & conſenſu regum & principum ſtatuere aliquo modo præſumat. Si quis autem cōtra hoc fecerit, & commonitus nō deſtiterit: donec ſatisfaciat, communione careat chriſtiana.

IDEM Cantuarien. archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis.

Qui per colluſionem conſtituit eccleſiam cenſualem, illa priuabitur.

CAP. XI.

CVm clerici: & infra. Ad hoc quia clerici quidam cum religioſis colluſione facta citra auctoritatem diœce. epiſcopi,

ſcopi, eccleſias, quas tenent, eis conſtituunt cenſuales, vt poſt deceſſum eorum, eædē eccleſiæ per repræſentationem eorundem religioſorum ad filios vel nepotes clericorum ipſorum poſſint transferri. Præcipimus, vt ſi qui inuenti fuerint facere talia, eos a præſcriptis eccleſiis non diſſeratis adpellat. poſtpoſita, remouere.

IDEM.

Si collectores grauant eccleſias priuari debent officio.

CAP. XII.

EA, quæ de auaritiæ: & infra. Cum autem propter beati Petri viſitationem denariorum collectam per archidiaconatus veſtros feceritis, eccleſias vel parœcias nō grauetis. Quod ſi ſecus præſumpſeritis, id quod videmini habere, auferetur à vobis.

Lucius tertius.

Qui recipit iuramentum de nouo cenſu impoſito eccleſiæ perſoluendo, compellitur iurantem abſoluere.

CAP. XIII.

SIgnificauit nobis T. rector eccleſiæ de Fulſig. quòd cum à monachis de Caſtig. ad regimen ipſius eccleſiæ fuiſſet electus: de ſoluendo eis annuo cenſu trium marchatum, quas prędeceſſor eius ſoluerat, præſtitit ſacramētum poſtmodum epiſcopus diœceſ. ne ipſum cenſum monachis ſolueret, niſi prius conſtaret, quòd epiſcopali auctoritate fuiſſet impoſitus, in periculū ordinis ſui interdixit: [*& infra] Quocirca mandamus, quatenus ſi præfatum cenſum auctoritate præſulis, & non de nouo impoſitum fuiſſe conſtiterit, epiſcopo pręcipias, vt prohibitionem ſine dilatione relaxet. Si vero cenſus ſit de nouo impoſitus, ſiue auctoritate epiſcopi hoc factum fuerit, ſiue non, eoſdem monachos, vt clericum à iuramento abſoluant, adpel. re. compellas. Ex 2. compil.

[*Vnde præd. rector hinc periurij reatum metuit, inde timet etiam inobedientiæ periculum imminere.]

IDEM Rauen. archiepiſcopo.

Archiepiſcopus viſitans prouinciam, etiam à monaſteriis prouinciæ procurare debet.

CAP. XIIII.

SOpitæ: [†& infra.] Sanè cùm inter te & monaſteria Bononiæ ſuper procurationibus, quas ab eis exegeras, cōtrouerſia verteretur: [*& infra.] Abbas ſancti Proculi, omniū aliorum procurator, ſicut ex literis quas portauit, adparuit, ſuper hoc diutius litigauit. [*& infra.] Sed tu procurationes ipſas in aliis monaſteriis tuæ prouinciæ adſerens tibi ſine contradictione præſtari, eas prædeceſſoribus tuis in monaſteriis Bonon. exhibitas, per teſtes idoneos probauiſti. Inde vtique vidimus intentionem tuam iure communi, & prædeceſſorum tuorum conſuetudine adiuuari. Ea propter monaſteria ſupradicta condemnauimus ad procurationem ſecundum facultates eorum tibi tuiſque ſucceſſoribus exhibendam.

q [†Iudicio

[† *Iudicio ſed.ap. quæſtiones ſcripto ad memoriam perpetuam cõmendantur, ne per obliuionem proceſſu temporis valeant ſuſcitari: vt autem ſententia maiorẽ habeat firmitatem ap.reſcripti munimine roboratur.*]

[* *Cauſam ven.f.n. Alban.epiſcopo commiſimus terminandam. Poſtmodum verò dil.fi.n.*]

[‡ *Vnde nullum pro parte ſua priuilegium Ro. eccleſiæ vel Rauennatis exhibuit, nec oſtendit per longam conſuetudinem ſe munitum.*]

Clemens tertius.

Patroni etiam clerici nouum cenſum eccleſiæ imponere non poſſunt, nec veterem augere: & ſi ſuper hoc iuramenta vel cautiones exegerunt, coguntur abſoluere. CAP. XV.

GRauis admodum [* & infra.] Eccleſiaſticæ perſonæ, cùm eccleſias vacare contingit, non aliter quenquam ad ipſarũ regimen volunt vocare, niſi aut nouum cenſum eccleſiis illis imponant, aut veterem contra conſtitutionem concilij Lateran. augmentent, ad ipſius ſolutionem inſtituendum presbyterum iuratoria, vel fideiuſſoria cautione cogẽtes: [† & infra.] Diſc. veſtræ mandamus, quatenus quæcunque conſtiterit contra conſtitutionem prædictam ſuper eccleſiis, vel earum cenſu à tempore conſtitutionis huius attentata, in irritum reuocantes: presbyteros, quos ſuper his iuramẽta illicita præſtitiſſe noueritis, congrua ſatisfactione impoſita faciatis abſolui: eos qui de cætero contra formam canonum ſuper his venire præſumpſerint, canonicè punientes.

[* *Et correptione digniſſima nuper querela in audientia noſtra eſt propoſita, quod ſalua conſcientia ſub diſsimulatione tranſire non poſſumus. Cum enim quædam.*]

[† *Vnde ſæpe contingit vt diœc. epiſcopo exceſſus huiuſmodi ignorante vel eo minimè requiſito in eccleſiis illis inducant, pro ſuæ voluntatis arbitrio inſtituunt ſacerdotes. Quoniam igitur conſtitutiones præd. concilij pati nolumus, neque debemus aliquorum malitia violari.*]

Innocentius.iij.abbati & conuentui Bellæuallis.

Ex 3. compilat.

Qui tenetur procurare fratres alicuius domus, obligatur ad procurãdum omnes, licet illorum numerus nunc creuerit, ſed ſi ex hoc grauaretur nimium per iudicis officium ſibi prouidebitur. hoc dicit, ſecũdum lecturam magis communem. CAP. XVI.

QVanto creatori: [** & infra.] Accepimus, quòd ab ipſo domus veſtræ primordio de fundatoris voluntate proceſſit, vt fratribus ſancti Irenæi procurationem vnam annis ſingulis liberaliter exhiberet, cùm nihil teneatis ab eis, * propter quod huiuſmodi procuratio ipſis debeat exhiberi: verùm tunc propter fratrum & ſeruientium paucitatem, talis procuratio non grauabat, ſed nunc in tantum excreuit numerus eorundem, quòd ad procurationem vix quatuor marchæ ſufficerẽt, quæ pro vna fieri conſueuit: [‡ & infra.] Indulgemus igitur

** Solutionem cẽſus non denotare dominiũ. Vide.l. neque tales C. de proba.*

tur, ne vltra primam menſuram in procuratione ipſa ſitis vlterius prædictis fratribus obligati, ſed expenſis, quæ conſueuerunt ſufficere, ſint contenti, niſi facultates eccleſiæ in tãtum excreuerint, quòd ſine grauamine ampliato fratrum numero ad ſoluendum debitum procurationis extendi poſſit quantitas expenſarum.

[** *Veſtro ſub religionis habitu aſtricti eſtis deuctius famulari, tãto ſolicitius vos conuenit prouidere, ne per immoderationis grauitatem aliquatenus poſsit in vobis monaſtici profectus ordinis impediri.*]

[† *Vt igitur per ap. ſolicitudinis curam veſtris poſsit in parte iſta grauaminib. prouideri, auct. vobis præſentium.*]

IDEM Primicerio & Clero Mediolanenſi.

Omnes eccleſiæ, niſi quæ ab hoc per priuilegium apoſtolicum ſint exemptæ, procurare tenentur legatos ſedis apoſtolicæ, ſeu etiam eius nũcios, nec in hoc præſcriptione iuuantur. hoc dicit, vſque ad. § ſanè.

CAP. XVII.

CVm inſtantia veſtra quotidiana: [†* & infra. Poſtulationi v. t. r. quòd cùm omnes eccleſiæ legatis & nunciis ſed. ap. procurationes impendere teneãtur, ab earum præſtatione nullam habere volumus excuſatam, niſi fortè per ſpeciale priuilegium ſed. apoſto. (quod non credimus) ſit exempta, etiam ſi longiſſimo tempore procurationis obſequium nõ impenderint: cum in talibus præſcriptio ſibi locum nequeat vindicare: quia nos à prouiſione paſtoralis ſolicitudinis circa omnes eccleſias nunquam omnino ceſſamus.

[†* *Sit ſecundum debitũ apoſtolicæ ſeruitutis omniũ eccleſiarũ ipſarum negociis promouendis, nõ poſſumus perſonaliter imminere, per fratres noſtros ea expedire cõpellimur quos à noſtro latere deſtinamus: illi⁹ exẽplum in hac parte ſecuti, qui diſcipulis ſuis in mundũ vniuerſum tranſmiſsis ipſe perſonaliter in medio terræ ſalutẽ operatus eſt. Hinc eſt quod nuper dil. f. v. tit. S. Petri ad vincula presbyterũ Card. ap ſe le. pro negociis eccleſiæ in Lõbardiã duximus deſtinandũ, vt is veſtrã ciuitatẽ ingreſſus procurationes exigeret quæ cõſueuerunt a ſe. le. nũciis exhiberi: vos nõ attẽdentes quod dicitur ab Apoſtolo: Si vobis ſpiritualia ſeminauimus, nõ eſt magnũ ſi carnalia veſtra metamus, ne vos ad onus procurationis arctaret, niſi a canonicis maioris eccleſiæ ſe faceret antea procurari, ſe. ap. appellaſtis, & ſicut idẽ card. per ſuas nobis literas intimauit, in aliis etiã nõ modicũ iniurioſi fuiſtis: propter quod dil. fi. n. præpoſitus S. Nazarii & A. canonicus S. Stephani Syndici & procuratores veſtri cũ abbate S. Vincentij ad ſe. ap. venientes vt ſuper his ſtatueremus ordinẽ et menſurã ex parte veſtra ſuppliciter poſtulabãt. Licet autẽ pro eo quod prædicto card. vel potius nobis in ipſo cõtumaciter reſiſtẽtes iuxta verbũ dominicum: Qui vos recipit, me recipit, et qui vos ſpernit, me ſpernit neceſſaria denegaſtis nõ pro vobis, ſed cõtra vos poti⁹ meruerĩt exaudiri quia tamẽ paternã affectionẽ qua nobis propriũ eſt miſereri de Ro. ſed. clemẽtia ſemper & parcere, offenſi etiã deponere nõ valemus, de conſ. f. n.*]

Tractat de modo procurationis ipſorum legatorum & nunciorum. Abbas.

Sanè in his exigendis eum modum & ordinem volumus obſeruari, vt nulla eccleſia vel prælatus ſe indebitè prægrauari rationabiliter conqueratur. Si verò de communi collecta, legatorum & nunciorum noſtrorum expenſas duxeritis faciendas, (quod vobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis & noſtris nullum præiudicium volumus generari, quo minus poſſint à quocunque maluerint procurationes ſibi debitas poſtulare: ita, quòd ſi exactus vltra ſuam fuerit grauatus facultatem, ſibi ab aliis reſtauretur. Nunciis tamen noſtris in neceſſariis exhibendis pareat, quicunque fuerit requiſitus, ita quod in fraudem nihil penitus attentetur, nec per cõmunes miniſtros procurationis obſequium ſi noluerint recipere, compellantur. Qui verò contumaciter eis duxerint reſiſtendum, diſtrictione ſunt eccleſiaſtica compellendi.

IDEM Zamoreñ. & Salamantino epiſcopis.

Si ad vnicam menſuram ſolui ſolet quod debetur ex voto, ad illam in poſterum ſolui debebit, ſi verò ad diuerſas, liberabitur ſoluens etiam ad minorem. CAP. XVIII.

EX parte Compoſtellani archiepiſcopi fuit propoſitum, quòd cùm hi, qui vota beati Iacobi continuè perſoluerunt ad communem terræ ſuæ menſuram, cum qua videlicet emunt & vendunt, ipſa perſoluerint hactenus & perſoluant: quidam qui à longis temporibus ab eorum ſolutione ceſſarunt, nunc quandam menſuram exhibent paruiſſimam & ignotam, [* & infra.] Cù ergo nõ cõſtet, ad quã menſurã anteceſſores eorum prædicta vota perſoluerint, credimus diſtinguendum, vtrù habitatores regionis ipſius, qui ea cõtinuè perſoluerunt, ad vnam & eandem menſuram huiuſmodi vota perſoluerint, an ad varias & diuerſas. In primo enim caſu ad eãdẽ & illi ſoluere ſunt cogendi. In ſecundo volentes ſoluere ad minorem, non ſunt cogendi, vt ad minorem perſoluant: quoniam cù huiuſmo ſi vota gratuita fuerint ab initio, benignius ſunt à viris eccleſiaſticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

[* *Nec etiam communib. vſib. deputatam, & ad eandem vota prædicta perſoluere noluntur. Vnde poſtulaſtis à nobis vt ſuper hoc vos certos reddere dignaremur, vtrum hi qui menſuram ignotam exhibent ad ſoluenda vota prædicta ſint ad communem terræ ſuæ menſuram, ſecundum quod illi qui ea perſoluunt continuè faciunt compellendi.*]

IDEM Cæſar Auguſtan. epiſcopo.

Eccleſiæ tenentur epiſcopo, in cuius diœceſi ſunt, reſpondere de procurationibus, quarta decimarum & aliis epiſcopalibus. hoc dicit, quo ad titulum. CAP. XIX.

CVm olim [*& infra.] Quia nobis fides facta fuit, quòd eccleſiæ de Luna & de Bel. in tua ſunt diœceſi cõſtitutæ, non ſolum per alia, verumetiam per hoc ipſum, quòd in inſtrumentis compoſitionum continetur expreſſè, vt abbas ſancti Ioannis Pilateñ, tam de quarta decimarum, quàm de cæteris epiſcopalibus, tibi debeat reſpõdere, abbatem ipſum ad integram ſolutionem quartæ omnium decimarum nullis factis deductionibus, & ad præſtationem procurationum, & aliorum epiſcopalium iurium in prædictis eccleſiis condemnamus. Licet enim ex forma ſecundæ compoſitionis deductiones eſſent aliquæ faciendæ, quia tamen compoſitionem, idem abbas nullatenus adprobauit, ſed ſtuduit multipliciter impugnare: ex ea non debuit beneficium conſequi, cui renunciaſſe tacitè videbatur. Abſonum erat præterea, vt negaret illam eccleſiam, in tua diœceſ. conſtitutam, ſuper quam inſtrumenta prædeceſſoris tui oſtẽdebat in iure, monaſterio fuiſſe conceſſa, per quæ epiſcopale ius petebat expreſſe.

[* *Ad aures noſtras tuam quæremoniam deſtinaſſes, quòd te di. ſi. abbas S. Io. Pinnaten. quartis decimarum quas in eccleſiis de Luna & de Tauſt. debes percipere multipliciter defraudaret.*]

IDEM Spoletano epiſcopo.

Soluendi ſunt cenſus ad antiquam monetam, in qua inſtituti fuerint, niſi ſit in alterius monetæ ſolutione præſcriptum. h. d. & eſt caſus not. & multum allegabilis. CAP. XX.

OLim cauſam, quam aduerſus clericos plebis Rupinæ ſuper ſynodatico proponebas, Tudertı. epiſcopo & collegis ſuis commiſimus terminandam, corã quibus ex parte tua fuit propoſitum, quod cùm iidem clerici prædeceſſoribus tuis, tres in feſto natiuitatis, & tres in feſto reſurrectionis dominicæ, pro ſynodatico ſoluerint deñ. Papieñ. nunc tantum tres Lucenſes, pro ſingulis denariis Papienſibus perſoluebant, cum tamen vnus denarius Papien. valeat ſex Lucen. vnde petebas eos ad Papien. ſolutionem compelli, cùm & ſi tu Lucen. primo anno receperis, ſemper tamen ius tuum poſtmodum fueris proteſtatus. [* & infra:] Cùm igitur conſtet, quòd Papien. olim pro ſynodatico ſoluebantur, quod ex eo etiam ſequitur, quòd Lucen. ſoluti ſunt poſtmodum pro eiſdem, cùm ex dictis teſtiũ, & confeſſione aduocati alterius partis non reuocata, poſtmodum adpareat euidenter, quòd tempore L. prædeceſſoris T. pro ſynodatico Papieñ. fuit moneta ſoluta, & à tempore dicti L. non niſi triginta ſex annorum, ad plus tempus effluxerit, & ſit legitimè comprobatum, quòd tres Lucen. qui pro vno

Papien. poſt mortem ipſius L. ſoluebantur. v. vel .vj. valebant ex illis, qui hodie ſunt in vſu, intelligẽtes, ex hoc quòd per monetæ declinationem acciderit, vt vſque ad tempus tuum Luceñ. dati fuerint pro ſynodatico, ſicut erant in vſu, procuratorem aduerſæ partis nomine clericorum plebis prædictæ tibi ad ſolutionem dena. Papien. vel æſtimationem eorum pro ſynodatico per definitiuam ſententiam condemnamus.

[*Verum pars clericorum propoſuit ex aduerſo, quod ſi aliquando præd. tuis denarij Papien pro ſynodatico fuerint perſoluti, tamen à XLV. annis & infra tam tibi quàm aliis Lucen exſoluerant, ſicq; partem ſuam nitebantur præſcriptione tueri. Nos ergo Iacobo tuo & Io. presbytero aduerſæ partis procuratorib. di. fi. n. P. Baſilicæ XII. apoſtolorum presb. car. cõceſſimus auditorem. quib. coram eo nil volẽtib. aut valentib de nouo proponere, quoniam fuerat renunciatum vtrinque cum ipſe geſta omnia in noſtra & fratrum n. præſentia retuliſſet, intelleximus per teſtes tuos fuiſſe probatum, quod tempore Lotharij præd. tui, & etiam poſt deceſſum eius denarij Papię. fuerant pro ſynodatico perſoluti: & exinde tres Lucẽſes quorum duo valebant v. de his qui hoc tempore ſunt in vſu aliquandiu fuerint exhibiti, & quod à tempore Lotharij XXX. trium vel XXXIIII. aut etiam XXXV. annorum ſpatium eſt elapſum, dicta teſtium etiam aduerſæ partis inſpeximus, per quos voluit comprobare, quod à tempore Lotharij XXX. trium à XL. annis & infra, tres Lucẽſes, vel tres Medaliæ in ſynodatico ſolutæ fuerãt pro ſingulis Papien. fuiſſent antea perſoluti. Confeſſus quoque fuerat aduocatus ipſius partis in iure, ac eius confeſſio in ſcriptis redacta nec correcta vel reuocata per clericos ſupradictos, quod ijdem clerici Henrici & Lotharij præd. tuorum temporib tres Papien. pro ſynodatico ſoluerent bis in anno, & exinde pro ſingulis Papien. tres Lucenſes.]

IDEM priori ſancti Stephani Pariſien.

Epiſcopus remittens eccleſiæ ſeruitia, quæ ſibi debebat, & ſtatuens, quòd aliud ſeruitium non imponetur, procurationẽ non intelligitur remiſiſſe.

CAP. XXI.

CVm venerabilis .f. n. Faueñ. epiſcopus: [†& infra.] Cognouimus, ꝙ præfatus epiſcopus ſpallas, quas ab eadem eccleſia, tam ipſe quàm prædeceſſores ſui recipere conſueuerant, eccleſiæ præfatæ remiſit, & ſtatuit, ꝙ aliud ei ſeruitium non imponeret, ſibi & eccleſiæ ſuæ annuatim trium librarum certo penſionis nomine reſeruato. Quia ergo viſitationi adnexa eſt procuratio, & epiſcopus ratione epiſcopalis iuriſdictionis, quã habet in ea, teneatur cauſa correctionis eccleſiam viſitare prę‐fatam, nec intelligatur quaſi nouum imponi, quod ab ipſa fundatione de cõmuni fuerat iure impoſitum. Decernimus, quòd idẽ epiſcopus, cum ad ipſam eccleſiam cauſa correctionis acceſſerit, moderatam ab ea procurationem accipiat bis in anno: ſed nihil aliud præter penſionem, & procurationes præſcriptas ab eadem eccleſia exigere, vel extorquere præſumat. [†Et

[† Et tu in noſtra eſſetis præſentia conſtituti, & de quæſtione quæ inter vos ſuper eccle. S. Stephani Pariſien. vertebatur, velletis ad inuicem litigare, di f. Io. tit S. Priſcæ, & Io. S. M. in coſmi leo diac. card. vobis conceſſimus auditores. coram quib. allegando proponere curauiſti, quod cùm prædicta eccleſia S. Stephani quarundam monialium quæ in ea videbantur ſub religionis habitu conuerſari, malicia faciente fuerat ferè ad deſolationem redacta. illas bo. me. Carbo. Facien. epiſcopus auc fe. re. Eugenij PP. p n. ab eccleſia memorata remouit & canonicos in ipſa inſtituit regulares, ſtatuens vt ordo canonicus perpetuis in ea tēporib. debeat obſeruari, & eos ab omni exactione tam ſua quàm ſucceſſorum tuorum & Pariſ. eccle. prorſus abſoluit, retento ſibi & eccleſiæ ſuæ vno cerco trium librarum ab ea annis ſingulis exoluendo. Nos autem cum dicti Card. ea quæ audierant nobis fideliter retuliſſent.]

IDEM Compoſtellano archiepiſcopo.

Eccleſiæ de nouo conuerſæ in procurationibus, & aliis, ſeruabunt conſuetudinem vicinarum.

CAP. XXII.

SVper eo, quod f. t. nos cōſulere voluit, vt quia ferè tota prouincia Compoſtel. de nouo eſt ad iuriſdictionē eccleſiæ tuæ conuerſa, qualiter tibi prouinciam, vel partem prouinciæ viſitanti obſequi debeat & ſeruire, necnō in procurationibus prouidere. Tibi duximus reſpondendum, quod illud obſeruare tenetur, quod in vicinis prouinciis obſeruatur.

IDEM in concilio generali.

Prælati tunc ſunt procurandi, cùm perſonaliter viſitant: & debent tunc ſeruare concilium Lateranenſe, & prædicationi, correctioni & reformationi vacare: legati & nuncij apoſtolici pro his diebus tantum, pro quibus moram trahunt procurari debent. & contra hanc conſtitutionem exactum reſtituitur duplicatum.

CAP. XXIII.

PRocurationes, quæ ratione viſitationis debentur epiſcopis, vel archidiaconis, vel quibuſlibet aliis etiam apoſtolicæ ſedis legatis aut nunciis, abſque manifeſta & neceſſaria cauſa nullatenus exigantur, niſi quando perſonaliter officium viſitationis impendunt: & tunc euectionum & perſonarum mediocritatem obſeruent in Laterañ. concilio definitam: hoc adhibito moderamine circa legatos & nuncios apoſtolicæ ſedis, vt cùm oportuerit eos apud aliquem locum morā facere neceſſariam, ne locus ille propter illos nimium adgrauetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis eccleſiis vel perſonis, quæ nōdum fuerant de ſuis procurationibus adgrauatæ, ita quod numerus procurationum, numerum dierum, quibus huiuſmodi moram fecerint, non excedat: & cùm aliqua non ſufficeret per ſeipſam, duæ vel plures coniungantur in vnam.

Porro viſitationis officium exercentes non quærant, quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti: prædicationi, & cohortationi, corre-

correctioni, & reformationi vacando: vt fructum referant, qui non perit. Qui autem contrauenire tentauerit, & quod accepit reddat, & eccleſię, quam taliter adgrauauit, tantumdem impendat.

Honorius iij. de Tiro & Ioſaphat abbatibus.

Eccleſia etiam Ciuitatenſis, tenetur procurare epiſcopum viſitantem, quanquam ipſum nunquam procurauerit.

CAP. XXIIII.

VEnerabili fratri noſtro Cenomanē. epiſcopo accepimus conquerente. quod cum cauſa, quæ inter ipſum ex parte vna & abbatem & conuentū de Cultura ex altera ſuper procurationibus, quas ab eis petit idem epiſcopus, noſcitur agitari, vobis fuerit ab apoſtolica ſede commiſſa, dicti abbas & conuentus ex eo fruſtrari intentionem eiuſdem epiſcopi moliuntur, quòd eorum monaſterium in Cenomanē. villa ſitum eſſe dignoſcitur, & ipſi procurationē hactenus non ſoluerunt: [* & infra.] Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus niſi aliud & rationabile oſtenderint, vos eos ad exhibendum eam, ſicut ius dictauerit, compellatis.

[* *Quanquam emptionis priuilegium non oſtendant. Volentes igitur vt finis litib. imponatur.*

Gregorius nouus.

Qui iure metropolitano, vel legationis, viſitat prouinciam: in prouinciales, qui ſibi procurationes denegant, poteſt ferre ſententiam.

CAP. XXV.

CVm nuper archiepiſcopus Beneuentanus Beneuentanam prouinciam viſitaret: & infra. Mandamus, quatenus cum eundem archiepiſcopum, ſine auctoritate propria, ſiue noſtra Beneuentanam prouinciam contigerit viſitare, procurationes ratione viſitationis debitas iuxta facultates eccleſiarū veſtrarum exhibeatis eidem. Alioquin ſententiam, quam ipſe rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore domino inuiolabiliter obſeruari.

IDEM.

Ad antiquam monetam, vel ſi non eſt in vſu, ad eius æſtimationem ſoluendæ ſunt penſiones antiquæ.

CAP. XXVI.

**Quādo admittatur ſolutio diuerſæ monetæ, cū moneta eſt mutata. vide B. nt. in l. Paulus. ff. de ſolu.*

CVm canonicis maioris eccleſiæ, quandam ſummam pecuniæ pro penſione eccleſiæ tuæ debitam, aliquot annis perſoluerint, & iidem ſummam illam ex integro de meliori moneta exigant ſibi ſolui: Tibi damus noſtris literis in mandatis, vt canonicos illos ſolutione prioris pecuniæ, * vel ſi non ſit in vſu, æſtimatione penſionis antiquæ facias manere contentos.

IDEM.

IDEM.

Propter priuatum oratorium, procuratio ratione viſitationis non debetur.

CAP. XXVII.

AVctoritate præſentium inhibemus ne quis pro eo quod in oratorijs, quæ in grãgijs veſtris habetis, interdum aliqui veſtrum celebrant procurationes, quæ ratione viſitationis debentur, à vobis exigere, vel extorquere præſumat.

DE CONSECRATIONE ECCLESIAE, VEL ALTARIS. TIT. XL.

[a] Alexander tertius. a Innocentius tertius.

Amoto altari vel lapide continente ſigillum, reconſecrabitur altare, non autem eccleſia. CAP. I.

AD hæc ſi altare motum fuerit, aut lapis ille ſolummodo ſuperpoſitus, qui ſigillum continet confractus, aut etiam deminutus, debet denuo cõſecrari. Propter hoc verò nequaquam reiterare ſuam conſecrationem eccleſia conſueuit, licet id quidam canones innuere videantur.

Innocentius tertius [b] Tornaceñ. epiſcopo. b Compoſtellano.

Diebus etiam non feſtis poſſunt eccleſiæ conſecrari. CAP. II.

TVa f. & infra. Inquiſitioni tuæ taliter reſpon. quòd in diœceſi tua, licet tibi eccleſijs dedicationem impendere, tam diebus dominicis, quàm priuatis.

IDEM Nidroſieñ. epiſcopo.

Habet duo dicta, & primo idem dicit, quod cap. ſuprà eo. Secundum dicit, quòd oleum non conſecratum poteſt commiſceri oleo conſecrato, & totum ſit conſecratum.

CAP. III.

QVod in dubijs: & infra. Altare verò in quo tabula, cui conſecrationis benedictio pontificali miniſterio adhibetur, mota vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito conſecrari. Nec negamus, quin oleum non conſecratum conſecrato poſſit oleo commiſceri.

IDEM Compoſtellano archiepiſcopo.

Reconciliatur eccleſia, quæ propter homicidia & vulnera hominum ibidem perpetrata polluta eſt. CAP. IIII.

PRopoſuiſti, quod venientibus ad eccleſiam ſancti Iacobi ex diuerſis regionibus peregrinis, & volentibus alijs ab alijs per contentiones & rixas altaris, de nocte cuſtodiam vindicare, homicidia contingunt fieri interdum, & aliquando vulnera inferuntur [*& infra.] F. t. t. r. quod manente eccleſia & altari, ipſa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.

[*Propter quæ nos humiliter poſtulaſti vt alio modo quàm per cõſecrationis beneficium dignaremur ipſi eccleſiæ prouidere. Manente igitur eccleſia & altari,]

IDEM.

Plura altaria ſimul in eadem eccleſia conſecrari poſſunt, & idem in pluribus epiſcopis. CAP. V.

CVm ſis: & infra. Noueris igitur, quòd plura in eccleſia vna altaria, & plures epiſcopos ſimul poteris conſecrare.

IDEM.

Corruente tecto parietibus illæſis, & menſa altaris non enormiter fractis, nec altare, nec eccleſia conſecratur. CAP. VI.

LIgneis ædificijs eccleſię veſtrę caſu conſumptis, parietibus tamen illæſis, ac menſa principalis altaris in ſua extremitate modicam paſſa fracturam: [† & infra.] Inquiſition. t. t. dux. reſpond. quòd cùm parietes in ſua integritate permanſerint, & tabula altaris mota, vel enormiter læſa non fuerit, ob cauſam prædictam nec eccleſia, nec altare debet denuo conſecrari.

[† *Quæſiuiſti per ſedem apoſtolicam edoceri ſi propter hoc ipſius altaris, vel etiam totius eccleſiæ debet conſecratione innouari.*]

IDEM Senoñ. epiſcopo.

Polluitur eccleſia vel cæmeterium, ſi excommunicatus in ea ſepelitur.

CAP. VII.

COnſuluiſti: & infra. Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora ſepeliri contingit, reconcilianda erunt adſperſione aquæ ſolenniter benedictæ, ſicut in dedicationibus eccleſiarum fieri conſueuit.

Honorius tertius reginæ Hungariæ.

Qui fecit eccleſiam conſecrari, tenetur eam dotare. hoc dicit: & tene mente hunc caſum. CAP. VIII.

CVm ſicut ex relatione capituli Oradieñ. nobis innotuit, eorum feceris eccleſiam conſecrari: [‡ & infra.] Cùm non ſit eccleſia, niſi de dote prouiſum ei fuerit cõſecranda: eo liberalius ad dotandum prædictam eccleſiam aperire manus munificentiæ tuæ debes, quo ad hoc fortius, tanquam ex debito iam teneris.

[‡ *Profecto ſperamus quòd zelus ille qui te ad eiuſdem eccleſiæ conſecrationem induxit, te quoque vt eidem dotem conferas, debeat animare, & quidem.*]

Gregorius nonus Aſtoriceñ epiſcopo.

Eccleſia polluta per ſacerdotem ſimplicem reconciliari non poteſt, etiam ſi aqua fuerit per epiſcopum benedicta. CAP. IX.

AQua per epiſcopum benedicta eccleſiam reconciliari poſſe per alium epiſcopum non negamus, per ſacerdotes ſimplices hoc fieri de cætero prohibentes. Non obſtante conſuetudine prouinciæ Bracharen̄. (quæ dicenda eſt potius corruptela) qui licet epiſcopus committere valeat quæ iuriſdictionis exiſtunt: quæ ordinis epiſcopalis ſunt, non poteſt inferioris gradus clericis demandare. Quod autem mandátibus epi-

ſcopis

ſcopis ſuper reconciliatione factum eſt,hactenus per eoſdem miſericorditer toleramus.*

**Vide l.fi.C. de donat. inter vir. & vxor. l. imperialis.C.de nupt.*

IDEM eidem.

Eccleſia etiam non conſecrata ſi polluitur, reconcilianda eſt.

CAP. X.

SI eccleſia non conſecrata cuiuſcunque ſemine fuerit, aut ſanguinis effuſione polluta,aqua protinus exorcizata lauetur,ne diuinæ laudis organa ſuſpendantur. Eſt tamen,quàm citius fieri poterit,conſecranda.

DE CELEBRATIONE MISSARVM, ET SACRAMENTO EVCHARISTIAE, ET DIVINIS OFFICIIS.

TIT. XLI.

Ex concilio Agathenſi.

Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas, permittitur tamen ſibi ex cauſa dicere eas vſque ad veſperas incluſiuè. h.d. ſecundum vnum intellectum. CAP. I.

Non inuenitur inter canones illius concilij.

PResbyter mane matutinali officio expleto,penſum ſeruitutis ſuæ,videlicet primam,tertiam, ſextam, nonam , veſperamq́ue perſoluat,ita tamen , vt horis competentibus iuxta poſſibilitatem,aut à ſe, aut à ſcholaribus publicè compleantur.

Deinde peractis horis,& infirmis viſitatis,ſi voluerit,exeat ad opus rurale ieiunus,vt iterum neceſſitatibus peregrinorum & hoſpitum ſiue diuerſorum commeantium infirmorum,atque defunctorum ſuccurrere poſſit,vſque ad ſtatutam horam, pro temporis qualitate,propheta dicente: Septies in die laudẽ dixi tibi:qui ſeptenarius numerus à nobis impletur,ſi matutinali,primæ,tertiæ,ſextæ,nonæ, veſperæ, & completorij tempore,noſtræ ſeruitutis officia perſoluamus. nam de nocturnis vigilijs idem ipſe propheta ait:Media nocte ſurgebam,&c. Ergo his temporibus laudes creatori noſtro ſuper iudicia ſuæ iuſticiæ referamus.

Pſalm.118. — *Ibidem.*

Ex concilio Triburieñ.

Propter miſſam ſpecialem miſſa de feria dimittenda non eſt.

CAP. II.

QVidam laicorum habent in conſuetudine, vt per ſingulos dies audiant euangelium,In principio erat verbum : & miſſas peculiares,hoc eſt de ſancta Trinitate,& de ſancto Michaele.Ideo ſancitum eſt in eodem concilio , vt vlterius hoc non fiat niſi ſuo tempore,& niſi aliquis velit propter reuerentiam ſanctæ Trinitatis,non pro alia deuotione audire . Sed ſi voluerint,vt ſibi miſſa cantetur, de eadem die miſſas audiant, pro ſalute viuorum & etiam defunctorum.

Innocen-

Innocentius tertius Vigoren. epiſcopo.

Sufficit ſacerdoti ſemel in die celebrare: & excipit duos caſus, ſcilicet neceſſitatem, & feſtum natiuitatis.

CAP. III.

*Nos vtrũ presbyter duas miſſas in eadem die valeat celebrare, ſuper quo

CONſuluiſti: [*& infra.] Reſpondemus, quòd excepto die Natiuitatis dominicæ, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit ſacerdoti ſemel in die vnam miſſam ſolummodo celebrare.

IDEM archiepiſcopo Bracharẽ.

In miſſa commemorationis licet dicatur propria præfatio: non tamen dicitur hymnus angelicus, nec ſymbolum.

CAP. IIII.

COnſilium noſtrum: & infra. Requiſiſti, vtrum in diebus profeſtis, in quibus ad honorem ſancti ſpiritus, beatæ virginis, & ſanctæ Crucis miſſam celebrari contingit, hymnus angelicus, ſymbolum, ac præfatio propria debeat decantari: [*& infra.] Inquiſitioni tuæ taliter reſpond. quòd apud nos in diebus profeſtis, cùm miſſarum ſolennia in honorem beatę virginis celebrantur: neque hymnus angelicus, neque ſymbolum decantatur, licet in miſſa propria præfatio decantatur: vt inter commemorationem & ſolennitatem differentia oſtendatur. vnde, Te deum laudamus, regularius dimittitur, quàm dicatur in laudibus matutinis.

[**Præſertim cùm in partibus tuis in honore beatæ virginis in ſabbatorum diebus miſſa ſolenniter celebretur.*]

IDEM clericis ſancti P. Magalen.

Breue eſt. CAP. V.

‡Poſtulaſtis quando ſacerdotes in miſſa perfundere debeant per ap. li. edoceri.‡

EX parte veſtra: [‡& infra.] Poſtul. v. t. r. ꝙ ſemper ſacerdos vino perfundere debet, poſtquam totum acceperit Euchariſtiæ ſacramentum, niſi cùm eodem die aliam miſſam debuerit celebrare: ne ſi fortè vinum perfuſionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

IDEM I. quondam archiepiſcopo Lugdunen.

Si qua verba ſunt in canone miſſæ, quæ ab euangeliſtis dicta non fuerunt, credere debemus quòd à Chriſto apoſtoli, & ab apoſtolis eorum ſucceſſores acceperunt &c. hoc dicit vſque ad §. quæſiuiſti.

CAP. VI.

a commutauit.

Matth. 26.

CVm Marthæ: [†& infra.] Quęſiuiſti quæ ſit forma verborum, quam ipſe Chriſtus expreſſit, cùm in corpus & ſanguinem ſuum panem [a] tranſſubſtantiauit, & vinum illud in canone miſſæ, quo eccleſia vtitur generalis adiecerit: quod nullus euangeliſtarum legitur expreſſiſſe. Cùm enim in euangelio ſic legatur: Accipiens calicem, gratias agens benedixit, & dedit diſcipulis ſuis dicens: Bibite ex hoc omnes. hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur,

fundetur, in remiſſionem peccatorum: in canone miſſæ ſermo iſte videlicet, myſterium fidei, verbis ipſis interpoſitus inuenitur. Vnde cùm non euangeliſta Chriſtum hoc dixiſſe teſtatur: miraris, quòd aliquis adſeuerare tentauerit eum aliquid plus dixiſſe, quàm aliquis euangeliſtarum adſeueret. Verum ſi formam ipſius canonis inſpicias diligenter, præter hoc de quo tua fraternitas requiſiuit, alia duo videlicet, eleuatis oculis in cælum: &, æterni teſtamenti: poteris in ipſo canone reperire, quæ in textu euangelico non leguntur. Sanè multa tam de verbis, quàm de factis dominicis inuenimus ab euangeliſtis omiſſa, quæ Apoſtoli, vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto, expreſſiſſe leguntur. Paulus enim in Actibus apoſtolorum, ſic ait: Memoriſſe nos oportet verbi domini Ieſu, qui dixit: *Act.20.* Beatius eſt dare, quàm accipere. Hæc nullus quatuor euangeliſtarum deſcripſit. Nullus etiam horum expreſſit, quod Paulus de Chriſto ad Corinthios ſcribens ait: Viſus eſt, plus quã *I.Cor.15.* quingentis fratribus ſimul, deinde viſus eſt Iacobo: nouiſſime autem, tanquam abortiuo viſus eſt & mihi. Ipſi etiam euangeliſtæ mutuo inter ſe ſuppleuiſſe leguntur, quæ ab eorũ aliquo, vel aliquibus ſunt omiſſa. Vnde cùm tres euangeliſtæ poſuerunt, Hoc eſt corpus meum: ſolus Lucas adiecit, quod *Luc.22.* pro vobis tradetur. Et cum Mattheus & Marcus dicant, pro *Matt.26.* multis: Lucas dicit, pro vobis. Mattheus autem, in remiſſio- *Marc.14.* nem peccatorum, adiunxit. Cæterùm ea, quæ adduntur in canone miſſæ, poſſunt ex aliis locis euangelij comprobari. Ioannes enim ſuſcitationem Lazari deſcribens, Ieſum ſurſum *Ioan.11.* oculos leuaſſe adſerit, & dixiſſe: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me: & infra. Si tunc igitur in cælum oculos leuauit ad patrem, cùm ad corpus exanime animam Lazari reuocauit, probabilius eſſe videtur, quòd tunc oculos leuauerit ad patrem in cælum, cùm panem & vinum in corpus & ſanguinem proprium commutauit. Cæterum, ſicut ſuperius eſt expreſſum, cùm in textu euangelico, noui teſtamenti, ponatur: hic interponitur, & æterni: nam vetus teſtamentum, quod hircorum & vitulorum fuit ſanguine dedicatum, temporalia promittebat: Nouum autem, quod eſt Chriſti ſanguine conſecratum, promittit æterna: & ideo teſtamentum illud, fuit vetus & tranſitorium: hoc autẽ nouum eſt, & æternum. Vel vt vtamur alia ratione: vnde nouum: id eſt vltimum *Eſa.1.* eſſe deſcribitur: inde æternum, id eſt, perpetuum cõprobatur. nouiſſimum etenim hominis teſtamentum morte immobile perſeuerat, quia teſtatoris obitu confirmatur, iuxta quod apoſtolus teſtamentum in morte adſerit cõfirmatum: alioquin nõ *Hebr.9.* valet dum vixerit, qui teſtatur. Præterea non ſolum ſcriptura, ſed etiam promiſſio dicitur teſtamentum, iuxta quod Apoſtolus

lus ipſe ſcribit:ideo noui teſtamenti mediator eſt, vt repromiſſionem accipiant,qui vocati ſunt hæreditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipſo canone reperitur, Hic eſt enim ſanguis meus,noui & æterni teſtamenti, id eſt, nouæ ac æternę promiſſionis,ſcilicet cōfirmator, ſicut dominus repromittit: Qui manducat (inquiens) carnem meam,& ſanguinem meum bibit, habet vitam æternam. Ex eo autem verbo, de quo mouit tua fra. quæſtionem,videlicet myſterium fidei,munimentum erroris,quidam trahere putauerunt, dicentes in ſacramento altaris non eſſe corporis Chriſti, & ſanguinis veritatem, ſed imaginem tantum & ſpeciem & figuram: pro eo, quod ſcriptura interdum commemorat, id quod in altari ſuſcipitur,eſſe ſacramentum & myſterium & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt,quòd nec auctoritates ſcripturæ conuenienter intelligunt,nec ſacramenta dei ſuſcipiunt reuerenter. ſi enim quia figura eſt ſacramentum altaris, veritas eſſe negatur: ergo nec mors nec reſurrectio Chriſti (cùm figura ſit) veritas eſt credenda. ſiquidem mortem & reſurrectionē Chriſti ſimilitudinem & imaginem eſſe Apoſtolus manifeſtat: Chriſtus, inquiens, mortuus eſt pro delictis noſtris, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Apoſtolorum etiam princeps Petrus ſic in epiſtola ſua ſcribit: Chriſtus paſſus eſt pro nobis,relinquens vobis exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. ſic ergo tam mors Chriſti,quàm eius reſurrectio eſt exemplum,vt & nos peccato mortui,iuſtitiæ iam viuamus. Quare ſi non fuit veritas,quia fuit exemplum, ergo nec verè mortuus fuit Chriſtus,nec verè à mortuis reſurrexit. ſed abſit à fidelium cordibus error iſte,cùm propheta de ipſo teſtetur, ꝙ verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Dicitur tamen myſterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quàm cernatur, & aliud cernitur, quàm credatur. cernitur ſpecies panis & vini, & creditur veritas carnis & ſanguinis Chriſti, ac virtus vnitatis & charitatis: [*& infra.]

Roman. 6.
1.Corin.15.
1.Pet.3.
Eſa.53.

Diſtinguendum eſt tamen ſubtiliter inter tria, quæ ſunt in hoc ſacramento diſcreta,videlicet formam viſibilem, veritatē corporis,& virtutem ſpiritualem. Forma eſt panis & vini, veritas carnis & ſanguinis, virtus vnitatis & charitatis. Primū eſt ſacramentum & non res. Secundum eſt ſacramentum & res. Tertium eſt res & non ſacramentum. Sed primum eſt ſacramentum geminæ rei. Secundum eſt ſacramentum vnius,& alterius res exiſtit. Tertium eſt res gemini ſacramēti. Credimus igitur,quòd formam verborum ſicut in canone reperitur, & à Chriſto apoſtoli,& ab ipſis eorum acceperint ſucceſſores.

[†*Circa plurima ſatagentis officio in cura regiminis paſtoralis pro maiori parte renuncians in domo domini, quaſi abiectus elegeris habitare cum illis*

illis qui partem optimam elegerunt, ſedentes ad pedes domini cum Maria, vt in lege eius iugiter meditentur lippitudini Liæ Rachelis pulchritudinem præferentes, eam in te vigere credimus intelligentiã ſcripturarum, vt non ſolum paruulis frangere poſſis panẽ ſed prouectis etiã cibum ſolidũ miniſtrare, ac nodos ſoluere difficilium quæſtionum. Verùm quoniam in primatu apoſtolorum principis ap. ſe. magiſterium recognoſcens, ad eam credis maiores cauſas eccleſiæ referendas, conſultationib. tuis, quas non ob cõmodum vtilitatis terrenæ, cùm ciuilem non contineant quæſtionem, ſed animarũ profectum, vt videlicet in lucem prodeant obſcura ſcripturæ, nouimus te nouiſſe libenter quod nobis inſpirat dominus.]

[*Quod autẽ myſterium fidei dicitur in hoc loco, alibi ſecundum Ioannem ſpiritus & vita narratur: nam ſpiritus eſt in myſterium, iuxta illud: Litera occidit, ſpiritus autem viuificat, fides quæ eſt vita, ſecundum quod legitur, Iuſtus ex fide viuit, propter quod dicit dominus ipſe: Verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.*]

In ſacramento altaris aqua cum vino tranſſubſtantiatur in ſanguinem. h.d. vſque ad §. tertio loco. Abb. Siculus.

Quæſiuiſti etiã, vtrũ aqua cum vino in ſanguinẽ conuertatur? Super hoc autẽ opiniones apud ſcholaſticos variãtur. Aliquibus enim videtur, q̃ cùm de latere Chriſti duo præcipua fluxerint ſacramẽta, redẽptionis in ſanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo vinũ & aqua, quæ cõmiſcentur in calice, diuina virtute mutantur: vt in hoc ſacramẽto plene ſit veritas & figura. Alij verò tenẽt, q̃ aqua cũ vino tranſſubſtantiatur in ſanguinẽ, cùm in vinũ tranſeat mixta vino, licet Phyſici contrariũ adſeuerent, qui aquã à vino per artificiũ poſſe adſerũt ſeparari. Præterea poteſt dici, q̃ aqua non tranſit in ſanguinẽ, ſed remanet prioris vini accidentibus circunfuſa, ita q̃ vini ſaporẽ adſumit: quod inde conuincitur, quia ſi poſt calicis conſecrationẽ aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non tranſit in ſanguinem, nec ſanguini cõmiſcetur: ſed accidentibus prioris vini commixtum corpori, quod ſub eis latet, vndique circunfunditur, non madidans circunfuſum: ipſa tamen accidentia vinum adpoſitum videntur adficere, quia ſi aqua fuerit adpoſita, vini ſaporem adſumit. Contingit igitur accidentia mutare ſubiectum, ſicut & ſubiectum contingit accidẽtia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus ſupra conſuetudinem operatur. Sed nec inconueniens creditur aut abſurdum, ſi aqua in corpore Chriſti eſſe credatur, cũ legatur de ipſius corpore proceſſiſſe: [*& infra.] Verùm inter opiniones prędictas illa probabilior iudicatur, quæ adſerit aquam cum vino in ſanguinem trãſmutari: vt expreſſius elucęat proprietas ſacramenti. Nam cùm aquæ multæ ſint populi multi, iuxta quod alibi legitur: Beati qui ſeminant ſuper omnes aquas: ideo vino aqua vnitur, vt Chriſto populus adunetur: per hoc enim quod ſuſcepit

Ioann. 21.

Eſa. 32.

pit ipſe de noſtro, & accepimus ipſi de ſuo: tam inſolubili nexu coniungimur, vt qui eſt vnum cum patre per ineffabilem vnitatem, fiat vnum nobiſcum per admirabilem vnionem, ac per hoc, ipſo communiter mediante cum patre vnũ efficimur. Pater, inquit, ſancte, ſerua eos, quos dediſti mihi, vt ſint vnũ

Ioan. 8. ſicut & nos: non pro his rogo tantum, ſed pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, vt & ipſi in nobis vnum ſint, & mundus credat quia tu me miſiſti.

[*Illud autem eſt nefarium opinari, quod quidam dicere præſumpſerũt, aquam videlicet in phlegma conuerti. Nam & de latere Chriſti non aquã ſed humorem aquaticum mentiuntur exiſſe non attendentes quòd de latere Chriſti duo fluxerunt ſacramẽta, & quod non baptizantur in phlegmate, ſed in aqua, iuxta quod dominus proteſtatur: Niſi quis renatus fuerit in aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum dei.]

Oratio quæ dicitur in ſecreta in feſto ſancti Leonis immutata eſt, quia vbi dicebatur: Annue nobis domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc nobis proſit oblatio: hodie dicitur, vt interceſſione beati Leonis hæc proſit oblatio. & hæc mutatio contingit, quia ſancti noſtris orationibus non indigent: ſed nos ſuis. hoc dicit, vſque ad finem. Abbas.

Tertio loco fraternitas tua requiſiuit, quare fuerit mutatum quod in ſecreta beati Leonis, ſecundum antiquiores codices continetur, ſic videlicet: Annue nobis domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio: cùm in modernis ſacramentarijs habeatur, Annue nobis quæſumus domine, vt interceſſione beati Leonis hæc nobis proſit oblatio: Super quo reſpondemus, quòd cùm ſacræ ſcripturæ dicat auctoritas, quòd iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre: idem eſt ratione conſimili de ſanctis alijs ſentiendum, quia orationibus noſtris non indigent, pro eo, quòd cùm ſint perfectè beati, omnia eis ad vota ſuccedunt: ſed nos potius orationibus eorum indigemus, quos (cùm miſeri ſimus) vndique mala noſtra perturbant. vnde quod in pleriſque orationibus continetur, Proſit vel proficiat huic ſancto vel illi talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, vt ad hoc proſit, quòd magis ac magis à fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent nõ indignum ſanctorum gloriam vſque ad iudicium augmentari: & ideo eccleſiam interim ſanè poſſe augmentum glorificationis eorũ optare. Verùm vtrũ in hoc articulo locũ habeat illa diſtinctio, qua docetur, quòd defunctorũ alij ſunt valde boni, alij ſunt valde mali, alij mediocriter boni, alij mediocriter mali: vnde ſuffragia, quæ fiunt à fidelibus in eccleſia pro valde bonis, actiones ſunt gratiarum: pro valde malis, conſolationes viuorum: expiationes verò pro mediocriter bonis, & propiciationes pro mediocriter malis: tua diſcretio inueſtiget.

IDEM

IDEM rectoribus Romanæ frater.

Grauius peccat, qui ſimulat conficere, & non conficit, quàm ille, qui conficit in mortali.

CAP. VII.

DE homine: & infra. Quæſiuiſti, quid de incauto presbytero videatur, qui cùm ſe ſciat in mortali crimine conſtitutum, miſſarum ſolennia, quæ non poteſt propter neceſſitatē quamlibet intermittere, propter ſui facinoris conſcientiá dubitat celebrare, peractisq; cæteris circunſtantijs miſſam celebrare ſe fingit, & ſuppreſſis verbis, quibus conficitur corpus Chriſti, panem & vinum tantummodo purè ſumit, ita credēs per id quod prætēdit, populo ſatisfacere, vt per hoc, quod intendit, deum non debeat prouocare. Cùm ergo falſa ſint abijcienda remedia, quæ veris ſunt periculis grauiora: licet is, qui pro ſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet grauiter ſi ſe ingerat irreuerenter ad illud, grauius tamen videtur offendere, qui ſic fraudulenter illud præſumpſerit ſimulare: cùm ille in ſolius miſericordis dei manū incidat, iſte verò non ſolum deo (cui non veretur illudere) ſed populo, quem decipit, ſe adſtringat.

IDEM Ferrarienſi epiſcopo.

Hic improbat opinionem, quæ habet quòd in ſacramento altaris aqua conuertatur in phlegma, & probat Chriſtum fuiſſe verum deum & verum hominem, & quòd de ipſius latere exiuit vera aqua.

CAP. VIII.

IN quadam noſtra decretali [a] epiſtola adſeris te legiſſe illud fuiſſe nefarium opinari, quòd quidā dicere præſumpſerunt, in ſacramento videlicet Euchariſtiæ aquam in phlegma conuerti. nam de latere Chriſti non aquam ſed humorem aquaticum mentiūtur exiſſe: [*& infra.] nos igitur ad tuæ ſupplicationis inſtantiá reſpōdemus, quòd quidam dixerunt, ſed errauerunt, Chriſtum non fuiſſe verum deum, ſed adoptiuum, vt miſeri Ariani. Alij Chriſtum non fuiſſe verum hominem, ſed phantaſticū, vt impij Manichæi. Sed aduerſus huiuſmodi hæreſes Ioannes apoſtolus in epiſtola ſua loquitur, dicens: Tres ſunt, qui teſtimoniū dant in cælo, pater, verbū, & ſpiritusſanctus: & hi tres vnum ſunt. per hoc intendēs oſtendere ꝙ Chriſtus ſit verus deus. Et tres ſunt qui teſtimonium dāt in terra: ſpiritus, aqua, & ſanguis. per hoc intendens oſtēdere, ꝙ Chriſtus ſit verus homo. Nā ad eſſe hominis duo principaliter exigūtur, videlicet corpus, & anima, ex quorum cōiunctione verus homo ſubſiſtit. Per hoc autem, ꝙ in articulo mortis Chriſtus inclinato capite tradidit ſpiritum, de quo voce magna clamauerat. Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meū: manifeſtè probatur, ꝙ ipſe ſpiritum habebat nō ſolum flatū vita-

a ſup. e. ti. Cum Marthę. ſed id: hactenus fuerat abſciſſum.

1. Ioan. 5.

Matth. 27.

Luc.22. lem,ſed animam rationabilem: de qua prædixerat: Triſtis eſt
Marc.15. anima mea vſque ad mortem: & poteſtatem habeo ponendi
Matth.26. animam meam,& iterum ſumendi eam. Per hoc autem,quòd
Ioan.10. vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò ſanguis
Ioan.19. exiuit & aqua:probatur apertè, quòd Chriſtus verum corpus ha-
1.Ioan.5. bebat. Nam de phantaſtico corpore nec ſanguis,nec aqua po-
tuiſſet exire.vnde ille qui vidit,teſtimonium perhibuit, & te-
ſtimonium eius eſt verũ:quia tres ſunt,qui teſtimonium dant
in terra,ſpiritus, aqua & ſanguis. Quòd videlicet Chriſtus ſit
verus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtẽs,
probatur ex eo quòd ſpiritum vitalem emiſit,& de vero corpo
re probatur, quoniam ex eo ſanguis exiuit & aqua: rationalis
quippe anima non poſſet viuificare, niſi corpus humanũ, ex
quibus verus homo cõſiſtit. Cęterùm ſicut fuit verus ſpiritus,
& verus ſanguis, ita proculdubio vera aqua:cũ Chriſtus ſit ve-
ritas,& à veritate omnis fallacia ſit penitus aliena. nam ſi non
fuiſſet aqua,ſed phlegma quod de latere ſaluatoris exiuit, ille,
qui vidit,& teſtimonium veritati perhibuit, profectò non aquã,
ſed phlegma dixiſſet, nec in hoc verum regenerationis ſacra-
mentum fuiſſet oſtenſum:cùm per ſacramentum baptiſmi nõ
regeneremur in phlegmate,ſed in aqua. neque per hoc poſſet
vero argumento probari, quòd in ſacramẽto Euchariſtiæ admiſ-
cenda ſit aqua vino, ſi de latere Chriſti,non aqua ſed phlegma
cum ſanguine profluxiſſet. Sed nec vera fuiſſet figura,quæ ſu-
Num.20. per hac re præceſſit in veteri teſtamento, quãdo Moſes virga
percuſſit ſilicem,& ex ea nõ phlegma,ſed aqua emanauit. Re-
ſtat igitur vt qualiſcunque fuit illa aqua, ſiue naturalis, ſiue mi-
raculoſa, ſiue de nouo diuina virtute creata, ſiue de cõponen-
tibus ex parte aliqua reſoluta, proculdubio vera fuit: cũ natu-
raliter poſſit & cõpoſitum in cõponentia, & elementatum in
Luc.22. elementa reſolui:quemadmodũ verus exiuit ſudor ipſius,ſicut
guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Cùm autẽ ad compoſi-
tionem humani corporis quatuor elementa concurrãt,videli-
cet terra,aqua, aër,& ignis: & ad vegetationẽ eiuſdẽ corporis
quatuor humores conſimiles illis conueniant, videlicet ſan-
guis,cholera,phlegma,& melãcholia:vt veritatẽ humani cor-
poris expreſſius demonſtraret,vnũ ex illis,& vnũ ex illis Ioan-
nes expreſſit,illa quæ potius ex illis,& ex iſtis quæ magis my-
Al.maxima. ſterio congruebant,ex elementis aquam,& ex humoribus ſan-
guinẽ:in quibus duobus duo,maximè*, ſacramenta, redem-
ptionis videlicet & regenerationis elucent.

[* *Licet autem hos magnos & authenticos viros ſenſiſſe recenſeas, quorum opinionem dictis, & ſcriptis hactenus es ſecutus. ex quo tamen nos in contrarium ſentimus, noſtra compellitur ſententia conſerere. Sed verbũ Io. apoſtoli te multum mouere faſſus, dicentis: Tres ſunt qui teſtimonium*

nium dant in terra, ſpiritus, aqua & ſanguis: & hi tres vnum ſunt, quãuis hoc vltimum in pleriſque codicib. minime habeatur, ab omnib. quod dicis ſic exponi, tres videlicet eſſe vnum, de vna & eadem re. ſ. de humanitate Chriſti. Si ergo non fuit vera aqua quæ fluxit de latere Chriſti, & non humani corporis humor: qualiter per illam perhibetur quod Chriſtus ſit homo non vides, gloſſa tamen ſuper illũ locum ſic habet. Spiritus. i. humana anima quam emiſit in paſſione, aqua & ſanguis quæ fluxerant de latere Chriſti, quod fieri nõ poſſet, ſi non haberet veram carnis naturam. Sic ergo tam ex textu quàm ex gloſſa propoſitis per illam aquã probari quod Chriſtus ſit verus homo, & ideo ſi dicatur quod illa non exiuit vera aqua, ſed aquaticus humani corporis humor, tam expoſitoris quàm Apoſtoli verba inintelligibilia tibi eſſe videntur. ſed iſtud quod fuerit vera aqua ſicut nos credimus & fatemur, nec iſta, nec illa ſufficienter intelligis. Vnde nos humiliter ſupplicaſti quatenus ad generalẽ vtilitatem legentium, & ſcrupulum de tuo corde tolendam ſufficienter & euidenter hoc exponere dignaremur.]

IDEM in concilio generali.

Præcipit prælatis & clericis in virtute obedientiæ, vt nocturnum officium & diurnum ſtudioſè celebrent & deuotè.

CAP. IX.

DOlentes referimus, quòd non ſolum quidam minores clerici, verumetiam aliqui eccleſiarũ prælati circa comeſſationes ſuperfluas, & fabulationes illicitas (vt de alijs taceamus) ferè medietatem noctis expendunt, & ſomno reſiduum relinquentes, vix ad diurnum concentum auium excitãtur, tranſcurrendo [a]vndique[a] continuata ſyncopa matutinũ. Sunt & alij, qui miſſarũ ſolennia vix celebrant quater in anno, & (quod deterius eſt) intereſſe contemnunt: & ſiquando dum hæc celebrantur interſint, chori ſilentium fugiẽtes, intendunt exterius collocutionibus laicorum: dumq; auditũ ad indebitos ſermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad diuina. Hæc igitur & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibemus, diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinũ officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit deus ſtudioſè celebrent pariter & deuotè.

a vtique.

Honorius tertius.

Euchariſtia debet mundè ſeruari, & in eius eleuatione & delatione populus debet ſe inclinare: & cum defertur ad infirmum, debet ferri in decenti habitu, & cum lumine: tranſgreſſores verò grauiter ſunt puniendi.

CAP. X.

SAnè cùm ólim à nobis & infra. [b]Ne propter incuriam ſacerdotum diuina indignatio grauius exardeſcat, diſtrictè præcipiendo mandamus quatenus à ſacerdotibus Euchariſtia in loco ſingulari mundo & ſignato ſemper honorificè collocata, deuotè ac fideliter conſeruetur. Sacerdos verò frequenter doceat plebẽ ſuã, vt cùm in celebratione miſſarum eleuatur hoſtia ſa-

b Sic in vet. abſunt.

utaris, ſe reuerenter inclinet, idem faciens, cùm eam defert presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu ſuperpoſito mundo velamine ferat, & referat manifeſtè ac honorificè ante pectus cum omni reuerentia & timore, ſemper lumine præcedente. cùm ſit candor lucis æternæ, vt ex hoc apud omnes fides & deuotio augeatur. Prælati autem huiuſmodi mandati grauiter punire non differant tranſgreſſores: ſi & ipſi diuinam & noſtram volunt effugere vltionem.

IDEM vniuerſis eccleſiarum prælatis, *per Franciam conſtitutis.*

In eccleſiis collegiatis debent celebrari duæ miſſæ collegialiter, vna pro defunctis, alia ſecundum exigentiam diei, vt pro feſto, ſi feſtum occurrit, vel pro feria ſi feria. CAP. XI.

CVm creatura non habeat quid pro meritis reſpõdeat creatori: [* & infra.] Mandamus, quatenus nullum in vos torporẽ negligẽtiæ obrepere permittatis, quò minus & pro anniuerſarijs defunctorũ, & pro feſto vel feria ſecundum tẽporum congruentiã miſſarum ſolennia cõuentualiter celebretis.

[* *Cùm igitur eccleſia Gallicana per dei gratiam tanquàm lucerna ſuper candelabrum poſita alijs luceat per exemplum. vt qui videntes opera eius bona, glorificẽt patrem cæleſtem, ne quod abſit, tanta negligentiæ tenebris obumbretur, & alias conſequentur obumbret, vniuerſitatem veſtram rogandam duximus & monendam per ap. ſe. mandantes.*]

a archie. Sypõti.

IDEM.[a]

In die cœnæ domini epiſcopus tantum in ſua eccleſia debet miſſam celebrare, & chriſma conficere. CAP. XII.

TE referente: [† & infra.] Cum cuilibet ſacerdoti quacunq; dignitate præfulgeat, vnam in die celebrare miſſam ſufficiat: nam & valde eſt felix, qui celebrat dignè vnam: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die cœnæ domini in eccleſia Sypontina duntaxat, in qua teneris chriſma conficere, miſſarum ſtudeas ſolennia celebrare.

[† *Didicimus quod in die cœnæ dominicæ de antiqua teneris conſuetudine chriſma conficere in eccleſia Sypontina, ſed cùm mane diei eiuſdẽ ad Garganicam eccleſiam accedas, vt ibidem prout moris eſt recipias pœnitentes, vel remittentes vel peregrinos ipſius loci: clerus & populus celebrare miſſam in eadem eccleſia Garganica priuſquam ad Sympontinam redeas te compellunt, propter quod noſtrum & ap. ſe conſilium implorasti. Cùm autem chriſma eodem die infra miſſarum ſolennia conficias, &c.*]

IDEM archiepiſcopo. Ablateñ.

In ſacrificio altaris plus de vino, quàm de aqua ponendum eſt.

CAP. XIII.

PErnicioſus in tuis partibus inoleuit abuſus, videlicet, quòd in maiori quantitate de aqua ponitur in ſacrificio, quàm de vino. Cùm ſecundum rationabilem conſuetudinem eccleſiæ generalis plus in ipſo ſit de vino, quàm de aqua ponẽdum.

Ideoque

Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias: nec in tua prouincia fieri patiaris.

IDEM epiſcopo Brixieñ.

Ab officio & beneficio deponitur presbyter, qui ſine aqua & igne, vel in pane fermentato, vel vaſe ligneo ſacrificat.

CAP. IIII.

Literas tuas recepimus cõtinentes, quòd cùm ſuper exceſſibus presbyteri eccleſiæ ſanctę Brigidæ Brixieñ. inquireres, confeſſus eſt, quòd cùm quadam die hoſtiam & calicem non haberet, in pane fermẽtato, & ſcypho ligneo miſſarum ſolennia celebrare præſumpſit: [* ✕ infra] Intellecto iterum, quòd prædicta eccleſia per malitiã dicti presbyteri multipliciter lædebatur, inquiſitionis officiũ iterã, ex eius cõfeſſionibus inueniſti, quòd idẽ ſine igne ſacrificabat & aqua. Cùm igitur vel ex aperta malicia, vel nimia deſipientia peccaſſe probetur: mandamus, quatenus officio & beneficio perpetuò ipſum priues.

[* *Quare ipſum ſuppoſuiſti perpetuo interdicto, conſulens quod in aliqua eccleſia regulari mutaret in melius vitam ſuam. Poſtmodum autem illo coram ven. fr. n. Hoſtien. epiſcopo ap. ſe. le. vt ſecum miſericorditer ageret ſupplicante: idem ad celebrationem diuinorum presbyterum reſtituẽs memoratum, ſuper ſuſpenſionẽ beneficij cauſam. S. Saluatoris & S. Lucæ Brixen. prępoſitis delegauit, quod ad beneficium reſtituerent eundem. Deinde verò reuerſus de partib. marinis.*]

DE BAPTISMO ET EIVS EFFECTV.

TITVLVS. XLII.

Alexander tertius.

Licet puer ſit ter merſus in aqua, in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti, ſi non ſit dictum, ego te baptizo in nomine patris &c. non eſt baptizatus. CAP. I.

Si quis puerum ter in aqua immerſerit in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti, amen: & non dixerit, ego baptizo te in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti, non eſt puer baptizatus.

IDEM.

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, poteſt baptizari forma hic expreſſa. CAP. II.

De quibus dubium eſt, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmiſſis, ſi baptizatus es, non te baptizo: ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo &c.

Innocentius. iiij. Are. archiepiſcopo.

Sacramentum baptiſmi vtiliter confertur paruulis, licet non credant nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale. hoc dicit vſque ad §. verum. CAP. III.

Maiores eccleſiæ cauſas præſertim articulos fidei contingentes ad Petri ſedem referẽdas intelligit, qui eum quæ-

renti domino quem diſcipuli dicerent ipſum eſſe, reſpondiſſe
Matth. 15. & Luc. 22. notabat: Tu es Chriſtus filius dei viui. & pro eo dominũ exo-
raſſe, ne deficiat fides eius. Quibuſdam igitur quæſtionibus,
quas contra catholicos hæretici mouerãt, nos poſtulas reſpon-
dere. Aſſerunt enim paruulis inutiliter baptiſma cõferri: quod
nituntur probare illud primo & præcipuè inducentes, quod cũ
Iaco. 5. & 1. Pet. 4. ſecundum verbũ Iacobi apoſtoli dicentis in epiſtola ſua, Cha-
ritas operit multitudinem peccatorum: & iuxta illud teſtimo-
Luc. 7. nium veritatis in euangelio de peccatrice, quæ ipſius pedes la-
uerat, perhibentis: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniã mul-
tum dilexit: non niſi per charitatẽ & in charitate crimina di-
mittãtur: paruulis, qui nec ſentiunt nec conſentiunt, & chari-
tatem nõ habẽt, quæ ſentientibus & conſentiẽtibus tantũ in-
funditur: peccatũ non dimittitur in baptiſmo: [* & infra.] Ad
id autẽ, taliter reſpond. quod cùm baptiſma ſucceſſerit circũ-
ciſioni. Abſit enim vt in illã damnatã hæreſim incidamus, quę
perperam adſirmabat legem cum euangelio, & circunciſionẽ
cum baptiſmo ſeruandam: quoniã ſecundum apoſtolum di-
Galath. 5. centem ad Galatas: Si circũcidimini, Chriſtus nihil vobis pro-
deſt. Cùm ergo circunciſio tam adultis quàm paruulis ex præ-
cepto domini cõferretur: nec baptiſmus, qui ſuccedit loco ip-
ſius, & generalior tamen exiſtit, cùm tam viri, quàm fœminæ
baptizentur minoris videatur effectus: tam adultis, quàm par-
uulis eſt conferẽdus. Sicut enim ſine diſtinctione qualibet Mo-
Geneſis. 2. ſaica lex clamabat: Anima cuius præputij caro circumciſa non
fuerit, peribit de populo ſuo: ita nunc indiſtinctè vox intonat
Ioan. 3. euãgelica: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, nõ
intrabit in regnum dei: ab hac generalitate nec ſexũ nec æta-
tem excludens. Cautè tamen notandũ eſt, quanto plus baptiſ-
mus hodie conferat Chriſtianis, quàm quondam Iudæis cir-
cunciſio contuliſſet. dictũ eſt in fine prædictæ auctoritatis in-
Gene. 17. ductæ de veteri lege, Peribit de populo ſuo: in euãgelica verò
veritate ſubiunctũ eſt: Nõ intrabit in regnũ dei. quoniã etſi
originalis culpa remittebatur per circunciſionis myſterium,
& damnationis periculum vitabatur, non tamẽ perueniebatur
Leuit. 12. ad regnum cælorum, quod vſque ad mortem Chriſti fuit om-
nibus obſeratũ, ſed per ſacramentũ baptiſmi Chriſti ſanguine
rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnũ cæ-
lorum etiam peruenitur, cuius ianuam Chriſti ſanguis fideli-
bus ſuis miſericorditer reſerauit. Abſit enim vt vniuerſi par-
uuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin
& ipſis miſericors deus, qui neminẽ vult perire, aliquod remę-
1. ad Timot. 2. dium procurauerit ad ſalutem. Cæterũ ex vi interpretationis patet
prædictas auctoritates intelligẽdas eſſe tantummodo de adultis,
qui habent multitudinem peccatorum, cùm de paruulis non
poſſit

poſſit intelligi, qui peccato tantum originali tenetur. Similiter & illa auctoritas eſt ſoluenda: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit &c. cùm non poſſint credere paruuli, ſed adulti. & ob hoc tota auctoritas hic intelligenda eſt de adultis, ne ad alios prima, & ad alios ſecunda clauſula referatur. quamuis nonnulli concedant, quod paruuli credant non per vſum, ſed per habitũ fidei, quẽ ſuſcipiunt in baptiſmo: ſicut & alia multa verba ſecundum cõmunem vſum loquendi non ad actum, ſed ad aptitudinẽ referũtur. Illud vero, quod opponẽtes inducunt, fidem aut charitatẽ, aliasq; virtutes paruulis vtpote non conſentientibus non infundi, à pleriſque non conceditur abſolutè, cùm propter hoc inter doctores theologos quæſtio referatur, alijs adſerentibus per virtutem baptiſmi paruulis quidem culpam remitti, ſed gratiã non conferri: nonnullis dicẽtibus dimitti peccatũ, & virtutes infundi habentibus illas, quo ad habitũ, nõ quo ad vſum donec peruenerint ad ætatẽ adultam. Matth.18.

*[*Et ſic ei baptiſmus nõ confert, quia non eſt talis conſentiendus. in euangelio quoq; legitur. Qui crediderit & baptizatus fuerit ſ. c. qui autẽ non crediderit con. vnde paruuli ſiue fuerint ſiue non fuerint baptizati, condemnabuntur vtpote non credentes.]*

Originale peccatum, quod ſine conſenſu contrahitur, remittitur in baptiſmo etiã non conſentienti, vt paruulis. ſecus de actuali: quia ſicut nõ committitur ſine conſenſu, ita non relaxatur. hoc dicit, vſque ad §. Sed adhuc. Abbas.

VERVM quidam ex hac ſolutione inueniſſe ſe credunt viã ad alias quęſtiones, argumẽtantes ex eo, quod dicimus paruulis in baptiſmate peccatũ originale dimitti, quod & adultis dormientibus vel amentibus peccatũ ſi baptizentur, ratione ſimili dimittatur. cùm enim neutri ſentiãt tunc vel conſentiant, dicũt idem in cõſimilibus iudicandum. Hic vero dicimus diſtinguendum, quòd peccatum eſt duplex, originale, ſcilicet & actuale. originale quod abſque cõſenſu contrahitur: actuale quod cõmittitur cum cõſenſu. Originale igitur quod ſine conſenſu contrahitur, ſine cõſenſu per vim remittitur ſacramenti. actuale verò, quod conſenſu contrahitur, ſine conſenſu minimè relaxatur.

Licet in baptiſmo dimittatur originale peccatum paruulis, qui tamen conſentire non poſſunt: in adultis tamen amentibus vel dormientibus, qui non conſentiunt baptiſmo, non dimittitur actuale, & idem etiam nec originale. hoc dicit.

SED adhuc quæritur, quare non ſaltem originale peccatũ amentibus & dormientibus in baptiſmo ſicut paruulis dimittatur. Ad hoc taliter eſt reſpondendum, quòd dominus, qui totum hominẽ ſaluum* fecit in ſabbato, opus imperfectionis non nouit: & ob hoc peccata nõ ex parte, ſed ex toto dimittit. Al. ſanum.

Pręterea pœna originalis peccati, eſt carētia viſionis dei: actualis verò pœna peccati eſt, gehēnæ perpetuæ cruciatus. vnde ſi dimitteretur alicui primum altero non demiſſo, talis non careat viſione dei propter originale dimiſſum: & cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis. ſed hæc tanquam incompaſſibilia ſe minimè patiuntur, imò ſibi mutuò aduerſantur.

Amentes vel dormientes baptizati, ſi ante dementiam vel dormitionem baptizari volebant, characterem ſuſcipiunt, aliàs ſecus: coacti verò cauſatiuè ſuſcipiunt, hoc dicit vſque ad finem.

ITEM quæritur, vtrum dormientibus & amentibus ſacramenti ſaltē character in baptiſmate imprimatur, vt excitati à ſomno, vel ab ægritudine liberati, non ſint denuo baptizādi. Sunt autem nōnulli, qui dicunt quod ſacramenta, quæ per ſe ſortiuntur effectum, vt baptiſmus, & ordo, cęteraque ſimilia, non ſolum dormientibus & amentibus, ſed inuitis & contradicentibus etſi nō quantum ad rē, quātum tamen ad characterem, conferūtur: cùm non paruuli ſolum, qui non conſentiūt, ſed ficti qui quanuis non ore, corde tamen diſſentiunt, recipiant ſacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuiſſent inuiti & reluctantes immerſi, ſaltem ratione ſacramenti ad iuriſdictionem eccleſiaſticam pertinerent: vnde ad ſeruandam regulam fidei Chriſtianæ forent rationabiliter compellendi. verum, id eſt religioni Chriſtianæ contrarium, vt ſemper inuitus & penitus contradicens ad recipiendam & ſeruandā Chriſtianitatem aliquis compellatur. Propter quod inter inuitum & inuitum, coactum & coactum, alij non abſurdè diſtinguūt: quòd is, qui terroribus atque ſupplicijs violenter adtrahitur, & ne detrimentum incurrat, baptiſmi ſuſcipit ſacramentum, talis (ſicut & is, qui fictè ad baptiſmum accedit) characterem ſuſcipit Chriſtianitatis impreſſum, & ipſe tanquam conditionaliter volens, licet abſolutè non velit, cogendus eſt ad obſeruantiam fidei Chriſtianę: in quo caſu debet intelligi decretum concilij Toletani, vbi dicitur, quòd qui iampridē ad Chriſtianitatem coacti ſunt, ſicut factum eſt temporibus religioſiſſimi principis Siſiburi: quia iam conſtat eos ſacramētis diuinis adſociatos, & baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & chriſmate vnctos eſſe, & corporis domini extitiſſe participes: oportet etiam vt fidem, quam neceſſitate ſuſceperunt, tenere cogantur, ne nomen domini blaſphemetur: & fides quam ſuſceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille verò, qui nunquam conſentit, ſed penitus cōtradicit: nec rem nec characterem ſuſcipit ſacramenti: quia plus eſt expreſſè cōtradicere, quàm minimè conſentire: ſicut nec ille notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus & reclamans thurificare idolis cogitur violenter.

lenter. Dormientes autem & amentes, ſi priuſquam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione perſiſterẽt: quia in eis intelligitur contradictionis propoſitum perdurare: etſi ſic fuerint immerſi, characterem non ſuſcipiunt ſacramenti. Secus autẽ ſi prius catechumeni extitiſſent, & habuiſſent propoſitum baptizandi. vnde tales in neceſſitatis articulo cõſueuit eccleſia baptizare. Tunc ergo characterem ſacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non inuenit obſiſtentem.

IDEM Meteñ. epiſcopo.

Nemo poteſt ſeipſum baptizare, etiam inſtante neceſſitatis articulo.

CAP. IIII.

DEbitum: [*& infra.] Sanè intimaſti, quòd quidam Iudæus in mortis articulo conſtitutus, cùm inter Iudæos tantum exiſteret, in aquam ſeipſum immerſit dicẽdo: ego me baptizo in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, amen: [†& infra.] Reſpondemus, quòd cùm inter baptizantem & baptizatum debet eſſe diſcretio, ſicut ex verbis domini colligitur, dicentis apoſtolis: Baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: memoratus Iudæus, eſt denuo ab alio baptizandus: vt oſtendatur, quòd alius eſt, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiam deſignandum ipſe Chriſtus non à ſeipſo, ſed à Ioanne voluit baptizari: quanuis ſi talis continuò deceſſiſſet ad patriam, protinus euolaſſet, propter ſacramenti fidem, & non propter fidei ſacramentum. In baptiſmo quippe illa ſpiritualis generatio celebratur, de qua veritas ait: Oportet vos naſci denuo: quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum. Sicut ergo in carnali generatione, qua proles ex viro & fœmina naſcitur, alius eſt, qui carnaliter gignit, & alius qui carnaliter gignitur: ſic in ſacramentali generatione, qua ſoboles ex aqua & ſpiritu ſancto renaſcitur, alius debet eſſe, qui ſpiritualiter generet, & alius qui ſpiritualiter generetur. Sanè cùm corpus exterius ſiue cùm cor interius baptizatur, oportet vt vtrobique paternitas & filiatio valeat inueniri, quibus baptizans & baptizatus ad inuicem referantur.

Matth. 18.

Ioan. I.

reliquam partẽ huius ca. quære ſup. de digamis. cap. 5.

[*Paſtoralis officij exſoluimus, cùm ſuper dubijs iuris articulis reſponſione ſed. ap poſtulatis edocem.]

[†Nunc autem quæris, vtrum idem Iudæus in deuotione fidei Chriſtianæ perſeuerans etiam debeat baptizari. Nos autem ſ. t.]

IDEM Moroſieñ. epiſcopo.

Vbi deeſt verbum, vel elementum aquæ, non eſt baptiſmi ſacramẽtum.

CAP. V.

NOn vt adponeres: [*& infra.] Poſtulaſti vtrum paruuli ſint pro Chriſtianis habendi, quos in articulo mortis conſtitutos

ſtitutos propter aquæ penuriam & abſentiam ſacerdotis, aliquorũ ſimplicitas in caput ac pectus ac inter ſcapulas pro baptiſmo ſaliuæ cõſperſione liniuit. Reſpondemus, quòd cũ in baptiſmo duo ſemper videlicet verbũ & elementũ neceſſario requirantur, iuxta quod de verbo veritas ait: Euntes in mũdum vniuerſum, prædicate euangelium omni creaturæ, & baptizate omnes gẽtes, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: eademque dicat de elemento: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnũ cælorũ. dubitare nõ debes illos verum non habere baptiſmum, in quibus non ſolum vtrumq; prædictorum, ſed eorum alterum eſt omiſſum.

Matth. 18. *Ioan. 3.*

[*Tibi ſcientiam ſicut credimus, ſed vt per oraculũ verbi noſtri tuorũ ignorantiã ſubditorum melius erudires apoſtolicum tibi reſponſum fieri.*]

In concilio generali.

Baptizatos à Latinis, Græci rebaptizare non debent.

Ex 4. compilat.

CAP. VI.

LIcet Græcos diebus noſtris, ad obedientiam ſedis apoſtolicæ reuertentes, fouere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum (inquantum cum domino poſſumus) ſuſtinendo, in his tamen illis deferre nõ volumus nec debemus, quæ periculũ generant animarũ, & eccleſiaſticæ derogãt honeſtati. Poſtquã enim Græcorum eccleſia, cum quibuſdã complicibus & fautoribus ſuis, ab obedientia ſe. ap. ſe ſubtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quòd inter alia, quæ in derogationem eorũ impiè cõmittebant, ſi quando ſacerdotes Latini ſuper eorũ celebraſſent altaria, non prius ipſi ſacrificabant in ipſis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lauiſſent. baptizatos etiã à Latinis ipſi Græci rebaptizare auſu temerario præſumebant: & adhuc ſicut accepimus, quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum ſcandalum ab eccleſia Dei amouere, ſacro ſuadente concilio diſtrictè præcipimus, vt talia de cætero non præſumant, conformantes ſe tanquam filij obedientiæ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ matri ſuæ: vt ſit vnũ ouile & vnus paſtor. Si quis autem tale quid præſumpſerit, excommunicationis mucrone percuſſus, ab omni officio & beneficio eccleſiaſtico deponatur.

DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

TIT. XLIII.

Ex concilio apud Compendium.

Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit.

CAP. I.

SI quis presbyter ordinatus, deprehenderit ſe nõ eſſe baptizatum: baptizetur, & iterum ordinetur.

Innocentius tertius epiſcopo Cremoñ.

Omiſſio

Omiſſio baptiſmi non nocet credenti probabiliter ſe eſſe baptizatum.

CAP. II.

APoſtolicam ſedem conſulere decreuiſti: & infra. Inquiſi. t. t. reſ. presbyterum, quem ſine vnda baptiſmatis extremum diem clauſiſſe ſignificaſti: quia in ſanctæ matris eccleſię fide, & Chriſti nominis confeſſione perſeuerauerit: ab originali peccato ſolutum, & cæleſtis patriæ gaudium eſſe adeptũ adſerimus incunctanter. Lege ſuper viij. lib. Auguſt. de ciuit. Dei, vbi inter cætera legitur: Baptiſmus inuiſibiliter miniſtratur, quem non contemptus religionis, ſed terminus neceſſitatis excludit. Librum etiã B. Ambr. de obitu Valentiniani, idẽ abſerentis, reuolue. Sopitis igitur quæſtionibus doctorum, patrum ſententiã teneas, & in eccleſia tua iuges preces, hoſtiaſq; deo offerri iubeas pro presbytero memorato.

Innocentius iij. Ferrarieñ. epiſcopo.

Non baptizatus ordinari nõ poteſt: & ſi de facto ordinetur, non recipit ordinis characterẽ, licet credebatur baptizatus. CAP. III.

VEniens ad apoſt. ſe. I. lator præ. nobis expoſuit, quòd cũ ad gradum ſacerdotij aſcendiſſet, comperit tandem, quòd non fuerit ſecundum formam euangelij baptizatus. vnde nos eum ritè fecimus baptizari. Cumq́ue ſuper ordinibus fuiſſet diutius diſputatum, quidã in eam declinauerunt ſententiã, vt cùm baptiſmus ſit fundamentum omnium ſacramẽtorum, & ante ſuſceptionem baptiſmi nõ ſuſcipiatur aliud ſacramentũ, quoniam vbi fundamentum non eſt, ſuperædificari nõ poteſt. Porrò econtra videri poſſet. Nam cũ quis non ſolùm per ſacramentum fidei, ſed per fidẽ etiam ſacramẽti efficiatur procul dubio membrum Chriſti: & qui Chriſtum habet per fidem, etiam ſi baptiſmum non habeat, habet vtique fundamentum, præter quod aliud poni nõ poteſt, quod eſt Chriſtus Ieſus: ſu- 1. Cor. 3.
perædificare poſſe videtur, ſicut ſalutifera opera, ſic & quęlibet eccleſiaſtica ſacramenta, cùm illud non ſit generaliter verum, neque de nouis, neque de veteribus ſacramentis, quòd baptiſmus ſit fundamentum illorũ, quoniã & ſacramentum coniugij & Euchariſtiæ à nõ baptizatis recipi poteſt: pręterea ſacramentum ordinis non ſolum pontificalis, ſed ſacerdotalis etiã & leuitici ex inſtitutione ſua pręceſſit baptiſmũ: per quod forſitan videtur, quòd ante baptiſmũ huiuſmodi ordines poſſent ritè cõferri, maximè his, qui baptizati creduntur. Quia verò in concilio apud Cõpendium legitur conſtitutũ, quòd ſi quis in presbyterum ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: nos circa latorẽ præſentium in hoc dubitabili caſu, quod tutius eſt ſequentes: mãdamus, quatenus ipſum per ſingulos ordines, vſq; ad ſacerdotiũ promouere procures, & permittas eũ in ſacerdotiũ miniſtra-

re,

re, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur eſſe factū: nec male de ſacramento ſentitur, cū illud non religionis contemptus, ſed articulus neceſſitatis excludit. Et certè de illo, qui natis de Chriſtianis parentibus, & inter Chriſtianos eſt fideliter conuerſatus, tam violenter præſumitur, quod fuerit baptizatus, vt hæc præſumptio pro certitudine ſit habenda, donec euidentiſſimis forſitan argumentis cōtrarium probaretur.

DE CVSTODIA EVCHARISTIAE, CHRISMATIS, ET ALIORVM SACRAMENTORVM.

TIT. XLIIII.

Innocentius tertius, in concilio generali.

Euchariſtia & chriſma debent fideliter ſub clauibus cuſtodiri, & contra facientes ſunt puniendi.

CAPIT. I.

STatuimus, vt in cunctis eccleſijs chriſma & Euchariſtia, ſub fideli cuſtodia clauibus adhibitis conſeruentur. Ne poſſit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda. Si verò is, ad quem ſpectat cuſtodia, ea incautè reliquerit, tribus menſibus ab officio ſuſpendatur: & ſi per eius incuriam aliquid nefandum inde contigerit, grauiori ſubiacet vltioni.

IDEM in eodem.

Supellectilia in eccleſiis poni non debent, niſi neceſſitas vrgeat. h. d. primo. Eccleſiæ debent ſua vaſa & veſtimenta munde tenere. hoc ſecundo.

CAP. II.

REliqui noluimus incorrectum, quod quidā clerici eccleſiæ ſic exponunt ſupellectilibus proprijs, & etiam alienis, vt potius domus laicæ, quàm dei baſilicæ videantur: non conſiderantes, quòd dominus non ſinebat, vt vas transferretur per templum. Sunt & alij, qui non ſolum eccleſias dimittunt incultas: verumetiam vaſa miniſterij, & veſtimenta miniſtrorū, ac pallas altaris, necnon ipſa corporalia tam immunda relinquunt, quòd interdum aliquibus ſunt horrori. Quia verò zelus nos comedit domus Dei: firmiter prohibemus, ne huiuſmodi ſupellectilia in eccleſiis admittantur, niſi propter hoſtiles incurſus, aut incendia repentina, ſeu alias neceſſitates vrgentes, ad eas oporteat haberi refugium, ſic tamen, vt neceſſitate ceſſante, res in loca priſtina reportentur. Præcipimus quoque, vt oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta prædicta, munda & nitida conſeruentur. Nimis enim videtur abſurdum in ſacris ſordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

DE

DE RELIQVIIS ET VENERATIONE SANCTORVM.

TITVLVS XLV.

Alexander iij.

Sine papæ licentia non licet aliquem venerari pro ſancto.

CAP. I.

AVdiuimus, quod quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occiſum, quaſi ſancti (more infidelium) venerantur. Cùm vix pro talibus in ebrietatibus peremptis eccleſia permittat orare. Dicit enim Apoſtolus: Ebrioſi regnum dei non poſſidebunt. *Epheſ. 5.* Illum ergo non præſumatis de cætero colere: cùm etiam ſi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipſum pro ſancto abſque auctoritate Rom. eccl. venerari.

Innocentius iij. in concilio generali.

Sanctorum reliquiæ vendi non poſſunt, vel paſſim oſtendi non debent, ne circa illas populus decipi poſſit.

CAP. II.

CVm ex eo, quòd quidam ſanctorum reliquias exponunt venales, & eas paſſim oſtendunt, Chriſtianæ religioni detractum ſit ſæpius: Ne in poſterũ detrahatur, præſenti decreto ſtatuimus, vt antiquæ reliquiæ a modo extra capſam nullatenus oſtendantur, nec exponantur venales. Inuentas autem de nouo, nemo publicè venerari præſumat, niſi prius auctoritate Rom. pont. fuerint adprobatæ. Prælati verò non permittant eos, qui ad eorum eccleſias cauſa venerationis accedũt, variis figmentis, aut falſis documentis decipi, ſicut in pleriſque locis occaſione quæſtus fieri conſueuit.

DE OBSERVATIONE IEIVNIORVM.

TIT. XLVI.

Innocent. iij clericis S. Petri Magal. *In Magalon.*

Vigilia occurrens in dominica, ieiunari debet in ſabbato, & ieiunanda eſt vigilia Mathiæ.

CAPIT. PRIMVM.

EX parte veſtra quæſitum fuit, vtrum ſi natiuitatem domini, vel adſumptionem beatæ Mariæ, vel feſtiuitatem alicuius apoſtolorum in ſecunda feria contigerit euenire, die ſabbati præcedenti vigilia debeat ieiunari: & vtrum in vigilia B. Mathiæ apoſtoli, ſit ieiunium iniungendum? Ad quod breuiter reſpõdemus, quod die ſabbati feſtiuitates prælibatæ ſecundæ feriæ præcedentis, & beati Mathiæ apoſtoli debet vigilia ieiunari.

IDEM

IDEM Brachareñ. archiepiſcopo.

Non capit congruam ſummationem. & textus in ſe ſatis clarus eſt, & multa ſunt dicta, quæ patet per §.

CAP. II.

COnſilium noſtrum: [* & infra.] Conſul. t. r. reſpon. quod omnium apoſtolorũ vigiliæ ſunt in obſeruatione ieiunij celebrandæ, præter vigilias apoſtolorum Philippi & Iacobi, & B. Ioannis euãgeliſtæ: quoniã ipſorũ ſolennitas intra ſolennitatem Paſchalem, iſtius autem intra natalem domini celebratur. Ieiunium etiam apud nos in aduentu domini agitur.

Sanctorum quoque vigiliæ, quorum feſtiuitates oportet ſecunda feria celebrari, in præcedenti ſunt ſabbato ieiunandæ.

*Vide l. ſi fundus. ff. de cauti. & l. ſi ſeruus. in fin. ff. de leg. 1.

De feſtiuitate verò B. Bartholomei apoſtoli, de cuius celebratione dubietas oritur apud quoſdam: reſpondemus, quòd in hoc conſuetudinem tuæ regionis obſerues.* & infra. Cũ autem quæſieris, quæ ſit illis pœnitẽtia iniũgenda, qui diebus quadrageſimalibus tẽpore, quo tantæ famis media ingruebat, quòd magna pars populi, propter inopiã annonæ periret, carnes comedere ſunt coacti: reſpõdemus, quòd in tali articulo illos non credimus puniendos. Preces tamẽ domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipſis aliquatenus imputetur: quia bonarum mentium eſt, ibi timere culpam, vbi culpa minimè reperitur. Item de illis qui propter debilitatẽ in ſabbato carnes ſumunt, quod in partibus tuis nullatenus fieri conſueuit, cùm hoc ab aliis moleſtè feratur, & oriatur inde illis occaſio detrahendi: reſpondemus, quòd ſuper hoc conſuetudinem tuæ regionis facias obſeruari, ſic tamen, quòd debilibus & infirmis, propter hoc periculum non emergat. Præterea de illis, qui in quadrageſima vel in aliis ieiuniis ſolennibus infirmantur, & petunt ſibi eſum carnium indulgeri: reſpondemus, quòd cum non ſubiaceat legi neceſſitas deſiderium infirmorũ, cùm vrgens neceſſitas exigit, ſupportare potes & debes, vt maius periculum in eis euitetur.

[*Super quibuſdam articulis requiſiſti vtrum in omnib. ſit apoſtolorũ vigiliis ieiunandum, cùm quidam aſſerant non eſſe ieiunandũ in omnib. ſed ſex tantum. Vtrum etiam ieiunãdum ſit in aduentu domini, cum inde ſentiant diuerſi diuerſa quibuſdã dicentib. ſed paucioribus ieiunandũ eſſe tunc temporis: plurib. verò ſe ad hoc aſſerentibus non teneri. Vtrum inſuper ſi feſtum illorum, quorum vigilias ieiunamus ſecunda feria euenire contingat, in præcedenti ſabbato ſint vigiliæ faciendæ.]

Honorius iij. Prageñ. epiſcopo.

Si feſtum natiuitatis occurrit ſexta feria, licitum eſt omnibus carnes comedere, exceptis profeſſis & conuentibus.

CAP. III.

EXplicari per ſedẽ apoſtolicam poſtulaſti: [* & infra.] Reſpondemus, quòd illi, qui nec voto nec regulari obſeruantia

tia

tia ſunt adſtricti, in ſexta feria, ſi feſtum natiuitati dominicæ die ipſo venire contigerit, carnibus propter feſti excellentiam veſci poſſunt, ſecundum conſuetudinem eccleſiæ generalis. Nec tamen hi reprehendendi ſunt, qui ob deuotionem voluerint abſtinere.

[*Vtrum ſit licitum illis qui nec voto nec regulari obſeruãtia ſunt adſtricti, carnes comedere, quamdiu in ſexta feria dies dominicæ natiuitatis occurrit. Ad hoc.*]

DE PVRIFICATIONE

POST PARTVM.

TITVLVS XLVII.

Innocentius iij. Armacan̄. epiſcopo. Ex 3. compilat.

Mulier poſt partum ſtatim poteſt ingredi eccleſiã, nec tenetur abſtinere per aliquos dies ſecundum legem Moſaicam. CAP. I.

VOlens: [& infra.] Licet ſecundum legem Moſaicam certi dies determinati fuiſſent, quibus mulieres poſt partum à templi ceſſarent ingreſſu. Quia tamen lex per Moſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Inquit t. t. r. quod poſtquam vmbra legis euanuit, & illuxit veritas euangelij: ſi mulieres poſt prolem emiſſam acturæ gratias eccleſiam intrare voluerint, nulla proinde peccati mole grauentur, nec eccleſiarum eſt eis aditus denegandus: ne pœna illis conuerti videatur in culpam. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abſtinere, deuotionem earum non credimus improbandam.

[*Fraternitas tua per reſpon apoſtolicam humiliter edoceri à nobis expetiit, vtrum mulieres ſtatim poſt partum debeant eccleſias ingredi, vel ab earum ingreſſu per dies aliquot abſtinere.*]

DE ECCLESIIS AEDIFICANDIS,

VEL REPARANDIS.

TIT. XLVIII.

Ex concilio Maguntinen̄.

Habentes beneficium in eccleſia, tenentur contribuere ad ipſius reparationem. CAP. I.

QVicunque eccleſiaſticum beneficium habent, omnino adiuuent ad tecta eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas eccleſias emendandas.

Ex concilio Lateranen. cap. ij.

Leproſi permitti debent, ſine grauamine antiquarum parochiarum habere eccleſiam propriam & presbyterum, nec tenentur ſoluere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium. CAP. II.

CVm dicat apoſtolus: [& infra.] Cõſtituimus, vt vbicunque tot ſimul leproſi ſub communi vita fuerint congregati,

gati, quòd eccleſiam cum cœmiterio ſibi conſtruere, & proprio gaudere valeant presbytero, ſine contradictione aliqua permittantur habere. Caueant tamen, vt iniurioſi veteribus eccleſiis de iure parœciali, nequaquam exiſtant. quod enim eis pietate conceditur, ad aliorum iniuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, vt de hortis & nutrimentis animalium ſuorum decimas tribuere non cogantur.

[† Abundantiorem honorem membris infirmiorib. deferendum, econtra quidam quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti quærentes, leproſis qui cum ſanis habitare non poſſunt, vel ad eccleſiam cum alijs conuenire, eccleſias & cœmiteria non permittunt habere, nec proprij iuuari miniſterio ſacerdotis, quod quidem procul à Chriſtiana veritate dignoſcitur de benignitate apoſtolica.]

Alexander iij. Eboracen̄. archiepiſcopo.

Propter nimiam diſtantiam eccleſiæ, poteſt noua eccleſia in ipſius parœcia ædificari, & certa portio de antiqua ſibi deputari.

CAP. III.

AD audientiam noſtram noueris perueniſſe, quòd villa, quæ
1 dicitur H. tantum perhibetur ab eccleſia parœciali diſtare, vt tempore hyemali cùm pluuiæ inundãt, non poſſint parœciani, ſine magna difficultate ipſam adire: vnde non valent congruo tempore eccleſiaſticis officiis intereſſe. Quia igitur dicta eccleſia, ita dicitur reditibus abundare, quòd præter illius villæ prouentus miniſter illius conuenienter valet ſuſtentationem habere: mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, eccleſiam ibi ædifices, & in ea ſacerdotem ſublato adpellationis obſtaculo ad præſentationem rectoris eccleſiæ maioris, cum canonico fundatoris adſenſu inſtituas, ad ſuſtentationē ſuam eiuſdem villæ obuentiones eccleſiaſticas percepturum, prouidens tamen, vt competens in ea honor pro facultate loci eccleſiæ matrici ſeruetur: quod quidam fieri poſſe videtur, cùm eiuſdem villæ dominus viginti acras terræ frugiferæ velit ad vſus ſacerdotis conferre. Si verò perſona matricis eccleſiæ virum idoneū præſentare diſtulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilo minus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virū bonum adpellationis ceſſante diffugio inſtituere non omittas.

IDEM Lexouien̄. epiſcopo.

Rectores eccleſiarum poſſunt compelli, vt de reditibus, qui ſuperſunt, teneantur conferre ad conſtructionem, ſeu reparationem eccleſiæ.

CAP. IIII.

DE his, qui parœciales eccleſias habent, duximus reſpondendum, quòd ad reparationē & inſtitutionē eccleſiarum cogi debent, cùm opus fuerit, de bonis, quæ ſunt ipſius eccleſiæ, ſi eis ſuperſint conferre, vt eorum exemplo cæteri inuitentur.

Vrbanus

Vrbanus tertius.

Secularis eccleſia ſine præiudicio clericorum ad ſtatum regularē poteſt reparari, & collegio, quod non ſuum eſt priuilegium non confertur.

CAP. V.

Ex 2.compilat.

AD audientiam noſtrā peruenit, quòd tu in eccleſia, de qua in epiſcopum vocatus fuiſti, regulares canonicos deſideras ordinare: vnde ſiquidem eſt, quod hoc deuotioni tuæ auctoritate apoſt. indulgemus, ſi tibi epiſcopus diœceſanus cōſenſerit in hac parte. Verùm ſi clerici ſeculares in ea adhuc ſupereſſe noſcuntur, volumus eis, dum vixerint ibi vel alibi neceſſaria prouideri. Licet autem nobis inſtantius ſupplicares, vt eccleſiæ prædictæ confirmationis priuilegium faceremus, tibi non poſſumus de iure deferre, cum nulli canonici adhuc ibidē exiſtant, quibus priuilegium concedatur.

Celeſtinus tertius.

Non obſtante iuramento de rebus eccleſiæ non alienandis, poteſt epiſcopus propter indigentiam nouam eccleſiam ædificare.

CAP. VI.

TVa nos duxit: & infra Præterea quia occaſione iuramenti, quod de rebus eccleſiæ non alienandis te aſſeris præſtitiſſe, in locis tui epiſcopatus, in quibus populi habitātes oratoris egere videntur (ne prætextu nouarum eccleſiarum, commiſſa tibi eccleſia deſtitui videretur) eccleſias formidas erigere. Fra. t. mandamus, quatenus illius iuramenti occaſione, nullatenus prætermittas, quin populo indigenti ſuper baſilicarum inſtitutione ſtudeas ſalubriter prouidere.

DE IMMVNITATE ECCLESIARVM, COEMITERII, ET RERVM AD EAS PERTINENTIVM.

TIT. XLIX.

Ex ſynodo Ioannis papæ.

In domibus eccleſiarum non debet iudex laicus iudicare, nec hoſpitium quærere.

CAP. I.

VT in domibus eccleſiarum, neque miſſus, neque comes vel iudex publicus, vel miniſter, quaſi pro conſuetudine placitum, vel hoſpitium vindicent: ſed in publicis locis domos conſtituant, in quibus placitum teneant, & etiam hoſpitentur.

Gregorius [ix.] archiepiſcopo [a] Tricen.

a Traſon.

Tempore magnæ neceſſitatis, non debet aliquis excuſari à murorum, ſeu ciuitatis cuſtodia. h. d. ſecundum intellectum Panor.

CAP. II.

PEruenit: & infra. Fraternitas tua nullum per noſtræ vel eccleſiæ ſuæ nomen, aut alio modo excuſari à murorum vi-

gilijs patiatur: ſed omnes ad hoc generaliter compellantur: Quatenus cunctis vigilantibus melius valeat ciuitatis cuſtodia procurari.

IDEM Vitali defenſori Sar.

Ruſticus adſtrictus ad culturam agrorum eccleſiæ, non poteſt illam deſerere. h. d. ſummando generaliter.

CAP. III.

INdicatum eſt: & infra. Dictum eſt nobis, quòd ruſtici eccleſiæ rura eius deſerentes in priuatorum poſſeſſionibus culturam exhibeant: quod experientia tua fieri non permittat.

Ex concilio Lateranẽ. *cap. xx.*

Laici collectas imponentes clericis vel eccleſijs, ſeu iuriſdictionẽ eorum vſurpantes, ſi moniti non deſiſtũt ſunt excõmunicati cũ ſuis fautorib. poteſt tamen epiſcopus cum clero eis in neceſſitate præbere ſubſidia.

CAP. IIII.

NOn minus:[*& infra.]In diuerſis mundi partibus cõſules ciuitatum & rectores, necnon & alij, qui poteſtatẽ habere videntur, tot onera frequenter imponunt eccleſijs, vt deterioris conditionis factum ſub eis ſacerdotiũ videatur, quàm ſub Pharaone fuerit, qui legis diuinæ notitiã nõ habebat. Ille quidem omnibus alijs ſeruituti ſubactis, ſacerdotes & poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſit, & eis alimoniam de publico adminiſtrauit. Iſti verò onera ſua ferè vniuerſa imponũt eccleſijs, & tot angarijs eas affligunt, vt eis, quod Hieremias
Thren. 1. deplorat, competere videatur: Princeps prouinciarum facta eſt ſub tributo. Siue quidem foſſata, ſiue expeditiones, ſeu alia quælibet ſibi arbitrentur agenda, de bonis eccleſiarum & clericorum & pauperũ Chriſti vſibus deputatis, volunt ferè cuncta complere. Iuriſdictionẽ etiam, & auctoritatẽ prælatorũ ita euacuant: vt nihil poteſtatis eis in ſuis videatur hominibus remanſiſſe. Quocirca ſub anathematis diſtrictione fieri de cætero talia prohibemus: niſi epiſcopus & clerus tantam neceſſitatem vel vtilitatem adſpexerint, vt abſque vlla exactione ad releuandas communes vtilitates vel neceſſitates, vbi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per eccleſias exiſtimẽt conferenda. Si autem conſules, aut alij decætero iſta commiſerint, & commoniti deſiſtere noluerint, tam ipſi, quàm fautores eorum excommunicationi ſe nouerint ſubiacere, nec communioni reddantur donec ſatisfactionem fecerint competentem.

*[*Pro peccato illorum qui faciunt, quàm pro illorum detrimento qui ſuſtinent, graue nimis eſſe dignoſcitur quod.]*

Ex 2. compil.

Lucius tertius.

Cauſæ ſanguinis in eccleſia vel cœmiterijs, agitari non debent.

CAP.

CAP. V.

CVm eccleſia Dei, ſecundum euangelicam veritatem domus orationis eſſe debeat, non ſpelunca latronũ, aut ſanguinis forum: Seculares iudices cauſas, vbi de ſanguinis effuſione & corporali pœna agitur, in eccleſiis vel cœmiteriis agitare, ſub interminatione anathematis prohibemus. abſurdum enim eſt, & crudele, ibi iudiciũ ſanguinis exerceri, vbi eſt tutela refugij conſtituta. Ioan. 2. Inn. iij. illuſtri regi Scotiæ.

Reus criminis ad eccleſiam fugiens, non eſt violenter ab ea extrahendus, nec debet amplius prætextu criminis commiſſi damnari ad mortem vel ad aliam pœnam corporalem. eſt tamen aliter legitime puniendus. fallit in duobus caſibus hic expreſſis. hoc dicit primo. Seruus fugiens ad eccleſiam timore domini ſui, eſt domino de eius impunitate iuranti reſtituendus. hoc dicit ſecundo.

CAP. VI.

INter alia: [* & infra.] Tuis quæſtionibus reſpondẽtes iuxta ſacrorum ſtatuta canonum, & traditiones legum ciuilium, ita diximus diſtinguendum, quod fugiẽs ad eccleſiã, aut liber, aut ſeruus exiſtit. Si liber, quãtumcũque grauia maleficia perpetrauerit, non eſt violenter ab eccleſia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem vel ad pœnam, ſed rectores eccleſiarum ſibi obtinere debent membra, & vitam. Super hoc tamen, quòd iniquè fecit, eſt aliàs legitimè puniendus. & hoc verum eſt, niſi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidiis, ab eccleſia extrahi poteſt, impunitate non præſtita, ſecundum canonicas ſanctiones. Si verò ſeruus fuerit, qui confugerit ad eccleſiam: poſtquam de impunitate ſua dominus eius clericis iuramentum præſtitit, ad ſeruitium domini ſui redire compellitur etiam inuitus, alioquin à domino poterit occupari.

[*Quæ nobis regalis prouidentia ſuis literis intimauit, quid de illis fieri debeat, qui maleficia perpetrantes cõfugiunt ad eccleſiam, vt pro reuerentia ſacri loci debitas pœnas valeant euitare, ſolicite requiſiuit. Nos igitur.]

IDEM in concilio generali.

Clerici non debent neceſſitatibus, ſeu vtilitatibus ciuitatum, ſeu aliorũ locorũ, etiã vbi laicorũ non ſuppetunt facultates, ſubuenire, niſi prius Rom. pont. conſulatur. hoc primo. Sententiæ & conſtitutiones editæ a laicis collectantibus eccleſiã, ſunt ipſo iure irritæ, nec vllo tempere conualeſcunt. hoc ſecundo. Rectores excõmunicati ob grauamina præmiſſa, remanent excommunicati, etiam poſt depoſitum officium nihilominus excommunicati ſunt ſucceſſores, niſi ſatiſfecerint intra menſem. hoc tertio. Hoc dicit ad maiorem declarationem, & pro nouitijs.

CAP. VII.

ADuerſus conſules & rectores ciuitatum vel alios, qui eccleſias & eccleſiaſticos viros talliis ſeu collectis & exa-

ctionibus aliis adgrauare nituntur, volens immunitati eccleſiaſticæ Lateranen. concilium prouidere, præſumptionē huiuſmodi ſub anathematis diſtrictione prohibuit: trāſgreſſores & fautores eorū excommunicationi ſubiacere præcepit, donec ſatisfactionē impenderint competentē. Verùm ſi quando fortè epiſcopus ſimul cum clericis tantam neceſſitatē & vtilitatem perſpexerint, vt abſq; vlla coactione ad releuandas vtilitates vel neceſſitates communes, vbi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia duxerint per eccleſias cōferenda: prædicti laici humiliter & deuotè recipiāt cum gratiarū actione. Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus pontifex prius conſulatur: cuius intereſt cōmunibus vtilitatibus prouidere. Quia verò nec ſic quorundam malicia contra Dei eccleſiam conquieuit, adiicimus vt cōſtitutiones & ſententiæ, quæ à talibus vel de ipſorū mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo vnquā tempore valituræ. Cæterùm quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vario decipiatur errore, vt intra tempus regiminis ſuſtineat anathema, quatenus poſt illud nō ſit ad ſatisfactionis debitū cōpellendus. nam & ipſum, qui ſatisfacere recuſauerit, & ſucceſſorem ipſius, niſi ſatisfecerit intra menſem, manere decernimus eccleſiaſtica cenſura cōcluſum, donec ſatisfecerit competenter, cùm ſuccedat in onere, qui in honore ſubſtituitur.

IDEM in eodem.

Prælati plus debito à ſubditis extorquentes prætextu procurationis vel alterius ſeruitij: impenſi legato vel alteri illud reſtituent, & tantundem pauperibus erogabunt. CAP. VIII.

QVia plerique prælati, vt procurationem aut ſeruitium aliquod impendant legato vel alij, plus extorquent à ſubditis, quàm ſoluant, & in eorum damnis lucra ſectantes, quærūt prædam potius quàm ſubſidium in ſubiectis, id de cætero fieri prohibemus. Quod ſi quis fortè præſumpſerit, & ſic extorta reſtituat, & tantundem cogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui fuerit querela depoſita: ſi negligens fuerit, in huiuſmodi executione ſtatuti, canonicæ ſubiaceat vltioni.*

** Vide nota. per Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui no. infam.*

Gregorius nonus Senonen. epiſcopo.

Eccleſia non conſecrata, in qua diuina officia celebrantur, gaudet immunitate. CAP. IX.

ECcleſiæ in qua diuina myſteria celebrantur, licet adhuc nō extiterit conſecrata, nullo iure priuilegium immunitatis adimitur: Quia obſequiis diuinis dicata, nullius eſt temerariis auſibus profananda.

IDEM Toletano & Compoſtellano archiepiſcopis.

Qui ſub ſpe immunitatis in eccleſiis vel cœmiteriis delinquunt, immunitate non gaudent. CAP.

CAP. X.

Immunitatem eccleſiaſticam: & infra. Nonnulli impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem eccleſiæ obtinere ſperantes, homicidia & mutilationes membrorum in ipſis eccleſiis, vel earum cœmiteriis committere non verentur: quæ, niſi per eccleſiam, ad quam fugerint, crederēt ſe defendi, nullatenus fuerant commiſſuri: & infra. Cùm autem in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat: & fruſtra legis auxilium inuocet, qui committit in legem: mandamus, quatenus publicè nuncietis tales non debere gaudere immunitatis priuilegio, quo faciunt ſe indignos.

NE CLERICI VEL MONACHI SECVLARIBVS NEGOCIIS SE IMMISCEANT.

TITVLVS I.

Ex concilio Maguntino.

Enumerat concilium multa ſecularia negocia, à quibus iubet clericos & monachos abſtinere. Et ſunt xiiij. ſi rectè numerentur.

CAP. I.

Multa ſunt negocia ſecularia, de quibus pauca perſtringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis cōcupiſcentia. Quicquid plus iuſto appetit homo, turpe lucrum eſt. Munera iniuſta accipere vel etiam dare. Pro aliquo ſeculari quæſtu precio aliquem conducere. Contentiones vel lites vel rixas amare. In placitis ſecularibus diſputare, excepta defenſione orphanorum aut viduarum. Conductores ſeculariū rerum aut procuratores eſſe. Turpis verbi vel facti eſſe ioculatorem, vel iocum ſecularem diligere. Aleas amare. Ornamentum inconueniens propoſito ſuo quærere. In deliciis viuere velle. Gulam & ebrietatē ſequi. Pondera iniuſta vel menſuras habere. Negocium iniuſtum exercere. Nec tamen iuſtū negocium eſt contradicendum propter neceſſitates diuerſas, quia legimus ſanctos apoſtolos negociatos fuiſſe: & in regula beati Benedicti præcipitur prouideri, per quorum manus negocia monaſterij procurentur. Canes & aues ſequi ad venandum, & omnibus quibuſlibet cauſis ſuperfluis intereſſe. Ecce talia & his ſimilia miniſtris altaris domini, necnon & monachis omnino contradicimus, de quibus ait apoſtolus, Nemo militans deo, implicat ſe negociis ſecularibus.

Act. 20.

2. ad Timot. 2.

Eugenius papa Lucæ epiſcopo.

Clerici non debent eſſe miniſtri vel procuratores laicorum. quòd ſi contrà fecerint, & deprehendantur in fraude, non ſubueniunt eis ab eccleſia.

CAP. II.

SAcerdotibus & clericis tuis denuncies publicè, ne miniſtri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores exiſtant. Quod ſi poſtmodū facere præſumpſerint, & occaſione ipſius adminiſtrationis propter pecuniariam cauſam deprehendantur in fraude, indignum eſt eis ab eccleſia ſubueniri, per quos conſtat in eccleſia ſcandalum generari.

Alexander iij. in concilio Turoñ.

Religioſi profeſſi exeuntes ad audiendas leges vel Phyſicam, niſi intra duos menſes ad clauſtrum redeant, excommunicati ſunt: & in nulla cauſa patrocinari poſſunt: & in choro, & in capitulo, & cæteris erunt vltimi: & ſine diſpenſatione papæ non promouentur.

CAP. III.

NOn magnopere antiqui hoſtis inuidia: [*& ĵ.] Inde nimirum eſt, q in angelum lucis ſe more ſolito transfigurans, ſub obtentu languentium fratrū conſulendi corporibus, & eccleſiaſtica negocia fideliꝰ pertractādi, regulares quoſdā ad legendas leges, & confectiones Phyſicales ponderandas de clauſtris ſuis educit. Vnde ne occaſione ſcientiæ ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus inuoluātur: ſtatuimus, vt nulli omnino poſt votum religionis, & poſt factā in aliquo loco religioſo profeſſionem ad Phyſicam legéſve mundanas legēdas permittantur exire. Si verò exierint, & ad clauſtrū ſuum intra duorum menſium ſpacium non redierint: ſicut excommunicati ab omnibus euitētur: & in nulla cauſa, ſi patrociniū præſtare voluerint, audiantur: reuerſi autem in choro, capitulo, menſa, & cæteris vltimi fratrum exiſtant, & (niſi fortè ex miſericordia ſed. apoſt.) totius ſpem promotionis amittant.

[**Infirma membra eccleſiæ præcipitare liberat, ſed manum mittit ad deſiderabilia eius, & electos quoſque nititur ſupplātare, dicente ſcriptura: Eſcæ eius electi. multorum ſiquidem caſum ſe reputat, vbi precioſum aliquod membrum eccleſiæ ſua calliditate fuerit detractum.*]

IDEM in concilio Lateraneñ. p. c. clerici.

Clericus generalis procurator vel iuſticiarius principis ſecularis deponendus eſt: & ſi religioſus eſt, grauius punietur.

CAP. IIII.

SEd nec procurationes villarum, aut iuriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquibus principibus & ſecularibus viris, vt iuſticiarius eorum fiat, clericorum quiſquā exercere præſumat.

Si quis autem aduerſus hæc venire tentauerit (quia contra doctrinam apoſtoli, dicentis, Nemo militans deo, implicet ſe ſecularibus negociis:* ſeculariter agit) ab eccleſiaſtico fiat miniſterio alienus: pro eo quòd (officio clericali neglecto) fluctibus ſeculi, vt poteſtatibus placeat, ſe immergit. Diſtrictius autem decernimus puniendum, ſi religioſorum quiſquam aliquid prædictorum auſus fuerit attentare.

2. ad Timo. 2.

**Vid l. ſi vnus. C. de teſti.*

IDEM

IDEM Cantuarienſi archiepiſcopo.

Clericus iudicium ſanguinis exercens, ab officio & beneficio deponitur: & excommunicatus eſt habens officium præpoſiti ſecularis, ſi monitus non deſiſtat.

CAP. V.

CLericis in ſacris ordinibus conſtitutis, ex concilio Toletano iudicium ſanguinis agitare non licet. Vnde prohibemus, ne aut per ſe truncationes membrorum faciant, aut iudicent inferendas. Quòd ſi quis tale quid fecerit, honore priuetur & loco. Iubemus etiam ſub interminatione anathematis, ne quis ſacerdos officiũ habeat vicecomitis aut præpoſiti ſecularis. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, & cõmonitus, emendare noluerit, excommunicationi ſubiaceat.

IDEM Londonen. epiſcopo.

Non licet clericis vel monachis lucri cauſa negociari. hoc primo. Monachi nequeunt nomine proprio conductas poſſeſsiones habere. hoc ſecundo. Laicis non debet eccleſia titulo conductionis concedi. hoc tertio.

CAP. VI.

SEcundum inſtituta prædeceſſorum noſtrorum ſub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici cauſa lucri negocientur: Et ne monachi à clericis vel laicis ſuo nomine firmas habeant: Neque laici eccleſias ad firmam teneant.

IDEM eidem.

Monachi incorrigibiles de monaſterio expellentur, & reformabitur monaſterium de fratribus alterius ordinis, ſi de monachis eiuſdem ordinis reformari non poteſt.

CAP. VII.

REIatum eſt, quòd monachi de H. ſeculariter viuũt, & alios exemplo ſuo corrumpunt. Ideoq; mandamus, quatenus eos ad obſeruantiam regulæ adp. remota compellas: vel ſi tibi reſtiterint auſu temerario, eis eiectis fratres alterius ordinis (ſi non poteſt præſcriptum monaſterium in ſuo ordine reformari) in illud inducas: vt labores impiorum iuſti edãt: & illi tandem rubore perfuſi, ad ſui ordinis obſeruantiam reuertantur.

Innocentius iij. Eſtul. epiſcopo.

Clerici in ſacris compellendi ſunt per beneficiorum ſubtractionem, vt deſiſtant à tabellionatus exercitio.

Ex 4. compilat.

CAP. VIII.

SIcut te accepimus referente: [* & infra.] Frater. tuæ mandamus, quatenus clericis in ſacris ordinibus cõſtitutis tabellionatus officium, per beneficiorum ſubtractionem adpellatione poſtpoſita interdicas.

[*Cum ven. f. n. t. Hoſtien. epiſc. olim per tuam tranſiens ciuitatẽ, tibi dederit in mandatis, vt presbyteros, diaconos, quos ibidem inueneris, paſſim tabellionatus, & ſubdiaconos eius officium exercẽtes, excõmunicationis vinculo innodares: & eos qui ab illis publica reciperent inſtrumenta, tu licet id feceris ex mandato prædicti epiſcopi diſſimulaſti: poſtmodum

de ſubd. qualiter donec contra ipſos & alios in ſacris ordinib. conſtitut deberes procedere, ſedem ducens apo. conſulendam. quocirca.]

Conſtit. xviij.

IDEM in concilio generali.

Clericus nec dictare, nec proferre ſententiam ſanguinis debet, nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam ſanguinis tendatur, vel purgationi vulgari opem præſtare non debet.

CAP. IX.

SEntentiam ſanguinis nullus clericus dictet aut proferat, ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut vbi exerceatur, interſit. Si quis autem huiuſmodi occaſione ſtatuti eccleſiis vel eccleſiaſticis perſonis aliquod præſumpſerit inferre diſpendiũ, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatur. Nec quiſquam clericus literas dictet aut ſcribat pro vindicta ſanguinis deſtinandas. vnde in curiis principum hæc ſolicitudo non clericis, ſed laicis committatur. Nullus quoque clericus ruptariis vel baliſtariis, aut huiuſmodi viris ſanguinum præponatur, nec vllã chirurgiæ artem ſubdiaconus, diaconus vel ſacerdos exerceat, quæ aduſtionem vel inciſionem inducit. Nec quiſquam purgationi aquæ feruentis vel frigidæ, ſeu ferri candentis, ritum cuiuſlibet benedictionis aut conſecrationis impendat, ſaluis nihilominus prohibitionibus de monomachiis ſiue duellis antè promulgatis.

Honorius tertius.

Conſtitutio Turonenſis concilij, puniens religioſos, audientes leges vel Phyſicam, eſt canon latæ ſententiæ, & incidentes in illam, debent per ordinarios puniri. hoc primo. Secundò extendit dictam conſtitutionem ad habentes dignitates & perſonatus, & ad presbyteros.

CAP. X.

Reliqua frag. huius cap. ſunt infra ſub tit. de magiſt. & ſub tit. de priuileg.

SVper ſpecula: [*& infra.] Contra religioſas perſonas de clauſtris exeuntes ad audiendum leges vel Phyſicã. A præno. olim ſtatuit in concilio Turonẽ. vt niſi intra duorũ menſium ſpacium ad clauſtrum redierint, ſicut excommunicati ab omnibus euitentur, & in nulla cauſa (ſi patrocinıũ preſtare voluerint) audiantur. Reuerſi autem, in choro, menſa, capitulo, & cæteris, vltimi fratrum exiſtant, & (niſi fortè ex miſericordia ſe. apo.) totius ſpem promotionis amittant. Verũ quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diuerſas excuſationis aliquid adſumebant: nos volẽtes vt de cætero ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus tam à diœceſanis & capitulis ipſorũ, quàm à cæteris epiſcopis, in quorum diœceſibus huiuſmodi ſtudent, tales excõmunicati, & prædictis pœnis obnoxij publicè nuncie͂tur. Quia verò Theologię ſtudiũ cupimus ampliari: vt dilatato ſui tẽtorij loco, funiculos ſuos faciat longiores, vt ſit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili

bellatorum,

bellatorum, quibus reſiſtere valeat aſcendentibus ex aduerſo: ad archidianos, decanos, plebanos, præpoſitos, cantores, & alios clericos perſonatus habentes, necnon presbyteros (niſi ab his intra ſpacium præſcriptum deſtiterint) hoc extendi volumus & mandamus, & adpel. poſtpoſita, firmiter obſeruari. [* *Sane licet fallax ſit gratia cæterarum ſcientiarum, & varia etiam pulchritudo, cum frumentum electorum & vinũ germinans virgines iuxta prophetam ſit bonum ſuper omnia & ſit pulchrum: quia tamen regulares quidam & clauſtrales ſcientiam & legem domini animas conuertentem & ſapientiam dantẽ paruulis, quam ſuper aurum & topazion amare debuerant, reſpuentes, abeunt poſt veſtigia gregũ, & illicite ſe conuertunt ad pediſſequas amplectendas, quæ plauſum deſiderant populorum.*]

Finis Tertij Libri.

DECRETALIVM EPISTOLARVM GREGORII.

LIBER QVARTVS.

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS.

TITVLVS I.

Ex concilio Triburicenſi.

Matrimonium conſenſu contrahitur, nec inualidatur, ſi conſuetudo patriæ non ſeruetur.

CAP. I.

DE Francia *nobilis quidam homo* nobilem mulierem de Saxonia lege [Saxonum] duxit in vxorem: verùm quia non eiſdem vtuntur legibus Saxones & Franci-[genæ,] cauſatus eſt, quod eam non ſua id eſt, Francorum lege deſponſauerat, *vel acceperat vel dotauerat*, dimiſſaq; illa, aliam ſuperduxit. Definiuit ſuper hoc ſancta ſynodus, vt ille tranſgreſſor Euangelicæ legis ſubijciatur pœnitentiæ, & à ſecunda coniuge ſeparetur, & ad priorem redire cogatur. Ex 2. compilat.

Innocentius. iij. Exoñ. epiſcopo.

Sponſalia de futuro diſſoluuntur, ſi ſponſi ſe diſſoluunt, etiam ſi fuerint iurata.

CAP. II.

PRæterea hi, qui de matrimonio contrahendo purè & ſine omni conditione fidem dederunt, cõmonendi ſunt, & modis omnibus inducẽdi, vt præſtitam fidẽ obſeruent. Si autem ſe adinuicem admittere noluerint, ne fortè deterius inde contingat, vt talem ſcilicet ducat, quam odio habere videtur, quod ad inſtar eorum, qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, & poſtea eandẽ ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari.

Eugenius papa.

Si maior ſeptennio duxit in vxorem minorem ſeptennio, & eam traduxit ad domum: oritur ex tali contracta publicæ honeſtatis iuſtitia. h. d. inhærendo literæ. Panor. CAP. III.

IVuenis, qui puellam nondum ſeptennem duxit, quãuis ætas repugnaret: ex humana tamen fragilitate forſan tentauit, quod complere non potuit. Quia igitur in his, quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus: tum propter honeſtatem eccleſiæ, quia ipſa coniunx ipſius fuiſſe dicitur, tum propter prædictam dubitationem: mandamus, quatenus conſobrinam ipſius puellæ, quam poſtmodum duxit diuidas ab eodem.

Alexander. iij. Papień. epiſcopo.

Ex 1. compilat.

Ex ſponſalibus contractis cum conſanguinea, oritur publicæ honeſtatis iuſtitia. CAP. IIII.

AD audientiam noſtri apoſtolatus peruenit, quòd cùm H. Papienſis ciuis filiam ſuam cuidam filiorum L. vellet dare vxorẽ: iurauit, quòd ſi ille habere eam caſu aliquo interueniente non poſſet, alteri filio, quẽ de alia vxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Cõtractis autẽ à filio priore ſponſalibus, quidam conſanguinitatẽ inter eos eſſe iuramentis interpoſitis firmauerunt. Ideoq́ue præfatus H. eandem dari alteri filio nititur, vt iurauit. Sed quoniam ſcriptum eſt, quòd ſponſam fratris frater habere non poteſt: mandamus, quatenus eum ſuum implere propoſitum non permittas, ſed vt pœnitentiam agat de illicito iuramento, monitione præmiſſa eccleſiaſtica diſtrictione compellas.

IDEM Panormitano archiepiſcopo.

Si ſponſus de futuro antè copulam ad remota ſe transfert, ſponſa liberè cum alio contrahit ſi tamen per eam ſtetit, quo minus matrimonium perficeretur, ſibi pœnitentia imponitur. CAP. V.

DE illis autem, qui præſtito iuramento promittunt ſe aliquas mulieres ducturos, & poſtea eis incognitis dimittũt terram, ſe ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innoteſcere, quòd liberum erit mulieribus ipſis (ſi non amplius in facto eſt proceſſum) ad alia ſe vota transferre recepta de periurio pœnitentia, ſi per eas ſtetit, quo minus fuerit matrimonium conſummatum.

IDEM Paduano epiſcopo. p. c. Sollicit.

Non omnis violentia impedit contractum matrimonij, hoc dicit, quò ad titulum. CAP. VI.

DE muliere, quæ eſt inuita tradita viro & detenta: cùm inter vim & vim ſit differentia, verum poſtea conſenſus interceſſerit, certum nobis nihil poſtea expreſſiſti, nihil certum inde tibi poſſumus reſpondere.

IDEM

IDEM Cantuarieñ. archiepiſcopo.

Si aliqui ſponſalia vel matrimonium, contrahunt per verba obſcura, communem verborum intellectum ſequi tenentur. CAP. VII.

1 EX literis: [* & infra.] De hoc autem quod conſuluiſti, quid debeat obſeruari, quando inter aliquos ſponſalia cõtrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Reſpondemus, ꝙ inſpiciendum eſt iudici, ſi matrimonium contracturi ad id faciendum ſint idonei ſcientia & ætate: quo cognito, ſi alter non intellexerit, quod alter propoſuit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur vterque verba prolata in eo ſenſu retinere, quem ſolent rectè intelligentibus generare.

[* *Quis ſuper cauſa matrimonij cuiuſdã iuuenis R. nomine & M. filiæ Gileberti, de ſancto Leodegario trãſmiſiſti, tua ſolicitudo nobis innotuit, quod in ipſius negocij examine ſeruaſti. Quia verò abſentib. partib. veritatem nequiuimus plenariè cognoſcere, nec cauſam ipſam ad te remittere, a quo pars altera mulieris ad audientiam noſtram noſcitur appellaſſe, eam ven. fr. n. Wint. Herford. & Baton. epiſcopis duximus committendam. Ideoque f. t. per a. ſ. m. q. partes adire eorum præſentiam cùm ab eis fuerint conuocatæ, & quod ipſi iudicauerint, inuiolabiliter obſeruare, contradictione & appellatione re. compellas.*]

IDEM Vigilieñ. epiſcopo.

Inter ſponſam & conſanguineos ſponſi oritur impedimentum, publicæ honeſtatis impediens & dirimẽs matrimonium inter eos contrahendũ.

CAP. VIII.

SPõſam alterius (maximè ſi eſt nubili ætati ꝓxima) nullus cõſanguineorum aliquo modo ſibi poteſt matrimonio copulare.

IDEM abbatibus ſancti Eadmundi & Demer.[a] a Rameſia.

Si vir & mulier inuicem promittunt, quòd ab eo tempore ſe pro coniugibus habebunt, contractum eſt matrimonium, de præſenti. hoc dicit, & eſt caſus notabilis. CAP. IX.

EX parte C. mulieris nobis intimatum eſt, ꝙ Andreas iuramentum præſtitit, ꝙ eam ab eo tempore pro coniuge teneret, & ei ſicut vxori ſuæ fidem ſeruaret. Ipſa quoq. eidẽ Andreæ iurauit ſe illum pro marito habiturã, & fidẽ ei tãquàm viro proprio ſeruaturam: quo facto, prænominatus A. reliquit eandẽ. Quia igitur nemini licet vxorẽ ſuã ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere, & tunc eã ſibi reconciliare debet, aut ipſa viuente cõtinere: mandamus, quatenus eundẽ vt ſuper inducta dimiſſa ad vxorem ſuã redeat, & eã maritali affectione pertractet, monitione præmiſſa per eccle. cen. cogatis.

IDEM Pictauieñ. epiſcopo.

Qui iurauit cum aliqua contrahere, ſi non ſubeſt impedimentum, per cenſuram eccleſiaſticam contrahere compellitur. CAP. X.

2 EX literis[b] Sibi nuncij[1] epiſcopi accepimus, ꝙ cũ duo nobiles viri ſui epiſcopatus Guil. ſcilicet Demontádre, & B. de Man- b Sanctonen. 1

mania

ritania filios & filias impubeſcentes haberent, inter ſe conuenerunt, q͏̄ eos adinuicē matrimoniis copularent, & hoc tā patres quàm filij ſub iuramento ſe promiſere facturos: inter quos ſiquidem G. filiam alterius conſentiente patre ſe *ſemel & iterum* iurauit ducere in vxorem: quo volente ad alia vota migrare, cum epiſcopus compellere voluit, vt quod iurauerat, adimpleret [*& infra] Quia igitur prædicto G. periculoſum eſt contra ſuum iuramentum venire: fra. t. mandamus, quatenus ſi hoc tibi conſtiterit, eum moneas: & ſi non adquieuerit monitis, eccle. cen. compellas, vt ipſam (niſi rationabilis cauſa obſtiterit) in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

[**Ipſe ad noſtram audientiā appellauit, & altera parte ad nos nuncium ſuum deſtinante, ipſe non venit, nec reſponſalem aliquē pro ſe tranſmiſit.*]

IDEM archiepiſcopis *epiſ. abbatib. & alijs eccleſiarum prælatis & vniuerſo clero* & alijs prælatis per Angliam *& cismarinam terram illuſtris regis Anglorum* conſtitutis.

Per cenſuram eccleſiaſticam pater compellitur reſtituere filio eius vxorem, quam iniuſte detinuit vel detinet. CAP. XI.

NOn eſt vobis (ſicut arbitramur) incognitum qualiter rex Anglorum pro diſcordia, quæ inter ipſum & filios ſuos eſt ſuborta, vxores eorum detineat: & infra. Nos itaque attendentes iuſtum & honeſtum eſſe, vt viri ſuas petant vxores: mādamus, quatenus eundem regem ad eas reſtituendas ſolicitè moneatis: & ſi iuxta commonitionem veſtrā filijs ſuis vxores ſuas intra certum terminū non reſtitueret, ex tunc in quacūq; prouinciarum veſtrarum detinentur vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla diuina officia (præter baptiſmum paruulorum, & pœnitentias morientium) celebretis, nec permittatis aliquatenus celebrari.

a p.c. de muliere

IDEM epiſcopo ſanctæ Agathæ.[a]

Dictum vnius adhærentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum non iuratum. CAP. XII.

PRæterea de muliere, quæ à viro impetitur, cuius cōſanguineus cum ea ſe deliquiſſe proponit, ſed hoc publicè confiteri recuſat propter metum & potentiam mulieris: Taliter reſpon. vt matrimonium ipſum fieri (niſi iuramentum interueniſſet) diſtrictè prohibeas, ne deterius inde contingat.

IDEM procuratori & cano. Soran.

Si mulier inuita cum aliquo contrahat: nec in eum poſtea conſentiat, tenet matrimonium, ſi alteri poſtea nubit. Ita communiter ſummatur. Et ſecundum hunc intellectum eſſet hic caſus apertus quòd matrimonium metu contractum, eſſet ipſo iure nullum. hoc tamen clarè non colligitur ex litera. CAP. XIII.

1 VEniens ad apoſt. ſe. Mariota ſupplici inſinuatione monſtrauit, quod quendam adoleſcentem adamauit, in tātum, quòd

quòd vterq; de matrimonio cõtrahendo, ſub trium perſonarũ teſtimonio præſtiterit iuramentum: quod parentes mulieris ipſius ignorantes, eam inuitam & reclamentẽ in vxorẽ alij tradiderunt: quẽ ita exhorruit, quòd ſe ab eo nullo modo cognoſci permiſit. Cumq; publicè fateretur, quòd à priori viro cognita eſſet, atq; iurata, epiſcopus Soran. cognito, quòd proxima inter eos eſſet linea conſanguinitatis, ipſos ab inuicẽ ſeparauit. Cæterum cùm cauſa ipſa tractaretur, & viro, cui tradita fuerat a parentibus, conſentire nollet, ipſe aliam in vxorẽ traduxit, & illa cuidam T. nomine publicè in conſpectu eccleſiæ nupſit. Tandem cùm de illo filium genuiſſet, pater ipſius T. ei oppoſuit, quòd filium ſuum non potuit in virum habere, eo ꝙ ab alio, qui defunctus eſt, prius deſpõſata fuiſſet [* & infra.] Mandamus, quatenus ſi inueneritis, quòd prædicta mulier à priori viro iudicio eccleſiæ fuerit ſeparata, & ab eodem T. ſine contradictione eccleſiæ in vxorem traducta, & ille cui à parentibus fuit copulata, de præſenti vita deceſſit, prædictum T. monitione præmiſſa compellatis, vt præfatam Mariotam recipiat, & ſtudeat maritali affectione tractare: alioquin eum & ſuperinductam & patrem eius (ſi huic rei reſtiterit) excommunicationi ſubdatis.

[*Quod cùm aſſertioni eius fidem ſicut non debuimus non adhibuimus, nec hoc potuimus ſub ſilentio præterire, eam ad vos duximus remittendam, vob. per a. ſ. mandantes.]

IDEM Papienſi epiſcopo.

Si timetur inferri violentia puellæ, de cuius matrimonio agitur, debet iudex ſibi prouidere locum tutum & honeſtum, donec cauſa terminetur. h. d. Et eſt textus multum allegabilis. CAP. XIIII.

CVm locum non habeat conſenſus, vbi metus vel coactio intercedit, neceſſe eſt, vt vbi aſſenſus cuiuſque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem ſolo conſenſu contrahitur: & vbi de ipſo quæritur, plena debet ſecuritate ille gaudere, cuius eſt animus indagandus, ne per timorẽ dicat ſibi placere, quod odit, & ſequatur exitus qui de inuitis ſolet nuptiis prouenire. Quocirca mandamus quatenus puellam de cuius matrimonio quæſtio ventilatur, in domo in qua nihil eam timere oporteat, facias honeſtè teneri, donec prædicta cauſa terminata fuerit, & ſententia ſine contradictione cuiuſquam valeat executioni mandari. IDEM.

Sponſalia de futuro ſi ſecuta eſt copula, non ſoluuntur per ſponſalia de præſenti alias tenent ſponſalia de præſenti niſi per metum, qui potuiſſet cadere in conſtantem virum, contracta ſint. CAP. XV.

2 VEniens ad nos Gu. ſua nobis relatione monſtrauit, quòd in domo ſua mulierem quandam recepetit, de qua prolem habuit, & cui fidem coram pluribus præſtitit, quòd eam duceret in Ex 2. compilat.

ret in vxorem: Interim autẽ cùm apud domum vicini ſui pernoctauerit, eius filia nocte illa ſecum concubuit, quos pater puellæ ſimul in vno lecto inueniens, ipſum eam per verba de præſenti deſponſare coegit. Ideoque mandamus, quatenus ſi inueneris, quòd primam poſt fidem præſtitam cognouerit, ipſum cum ea facias remanere: alioquin ſecundæ (cuius metu coactus, qui poſſet in virum conſtantem cadere, eam deſponſauerit) adhærere facias, vt vxori.

IDEM Exonen. epiſcopo.

Qui iurauit cum aliqua contrahere, ſi vult religionem ingredi, debet primo contrahere, vt iuramentum ſeruetur, & ante copulam carnalem monaſterium ingredi poterit. CAP. XVI.

COmmiſſum: & infra. Significauit nobis frat. tua, quòd quidam cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidem dedit, & ſe cum ea infra biennium per verba de præſenti contracturum præſtito iuramento firmauit: nunc autem priuata lege ductus ad frugem melioris vitæ ſuſpirat: & infra. Frat. t. reſpond. quòd tutius eſt ei (religione iuramenti ſeruata) prius contrahere, & poſtea, ſi elegerit, ad religionem migrare, ſi tamen poſt deſponſationẽ copula non dignoſcitur interueniſſe carnalis. Lucius. iij. Rapalen. epiſcopo.

Ex I. compilat.

Qui iurauit cum aliqua contrahere, moneri potius debet, quàm compelli, vt contrahat. h. d. inhærendo literæ. CAP. XVII.

REquiſiuit à nobis. t. fra qua cenſura mulier compelli debeat, quæ iuriſiurandi religione neglecta nubere renuit, cui ſe nupturam interpoſito iuramento firmauit: [* & infra.] Ad quod b. r. quòd cùm libera debeant eſſe matrimonia, monenda eſt potius, quàm cogenda, cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.

[* *Quæſiuiſti etiam. Vtrum ea cuius vir manibus thorum polluit, ad alia vota cùm marito fieri deſiderat, vno poſito viuente tranſire.*]

Vrbanus tertius.

Litis pendentia ſuper matrimonio non impedit ſecundum matrimonium contrahi, ſi primum erat nullum. CAP. XVIII.

CVm in apoſtolica: [* & infra.] Intelleximus, quòd cùm inter villicum de Arucia & vxorem eius matrimonij quæſtio tractaretur, ante publicationem teſtium villicus reuerſus ad propria, publicè inter ſe & vxorem ſuam propoſuit ſententiam diuortij, iudicio eccleſiæ promulgatã: & ſic falſitate ſuggeſta quandam aliam facti neſciam ſibi copulare præſumpſit. Poſtmodum verò ſuper prioris matrimonij quæſtione literis impetratis delegati iudices ſententiam diuortij protulerunt. Verum quia villicum & mulierem, quam ſuperinduxit, pẽdente lite prioris vxoris inuicem aſſeris conſenſiſſe. Conſul. t. r. quòd impoſita viro pœnitentia competenti, & intra pœnitentiæ tem-

tiæ tempus carnali commercio interdicto: poſtmodū in matrimoniali copula poterunt remanere.

[* *Cui licet immeriti præſidemus, magiſteriū reſideat totius eccleſiaſticæ diſciplinæ, dignū eſt & conſonū rationi, vt quoties circa negocia eccleſiaſtica aliquid dubietatis emergit, ad ipſis deliberationis arbitriū recurratur.*]

Clemens.iij. Cæſarauguſtenſi epiſcopo.

Vxor non certificata de morte viri, contrahere non poteſt, quamuis ignoret quid ſit de marito, qui longo tempore abſuit. Ex 2. compilat.

CAP. XIX.

IN præſentia noſtra quæſiuiſti, quid agēdum ſit de mulieribus, quę viros ſuos cauſa captiuitatis, vel peregrinationis abſentes vltra ſeptennium præſtolatæ fuerint: nec certificari poſſunt, de vita vel de morte ipſorum, licet ſuper hoc ſolicitudinem adhibuerint diligentem: & pro iuuenili ætate, ſeu fragilitate carnis, nequeunt cōtinere, petentes aliis matrimonio copulari. Conſul. ergo. t. t. reſpon. quòd quantocunq; annorum numero ita remaneant, viuētibus viris ſuis, nō poſſunt ad aliorum conſortium canonicè conuolare, nec auctoritate eccleſiæ permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.

IDEM.

Contractus matrimonij cum peccatrice volente ſe corrigere, proficit ad remiſſionem peccatorum. CAP. XX.

INter opera charitatis non minimum eſt, errantem ab erroris ſui ſemita reuocare: [† & infra.] Statuimus, vt omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint & duxerint in vxores: quod agunt, in remiſſionem proficiat peccatorum.

[† *Ac præſertim mulieres voluptuoſe viuentes, & admittentes indifferenter quoſlibet ad commercium carnis, vt caſtè viuant, ad legitimum thori conſortium inuitare. Hoc igitur attendentes auc. apoſtolica.*]

IDEM.

Matrimonium per vim contractum, cohabitatione ſpontanea conualeſcit. h. d. & quotidie allegatur. CAP. XXI.

AD id, quod per tuas literas intimaſti de quadem parœciana tua, quam ſuus vitricus cuidā Teuthonico matrimonialiter copulauit: Taliter. r. quòd quamuis vndecim annos habens ab initio inuita fuiſſet ei tradita & renitens tamē quia poſtmodum per annum & dimidium ſibi cohabitans, conſenſiſſe videtur, ad ipſam eſt cogenda redire: nec de cætero recipiendi ſunt teſtes, ſi quos memorata mulier ad probandum, quod non conſenſerit in eundem, nominauerit producendos, cùm mora tanti temporis huiuſmodi probationem excludit: Mandamus igitur, vt propter hoc non omittas, quo minus vtrunq; compellas ad alterū maritali affectione tractandū, niſi fortè vellent ad religionem pariter conuolare, pœnitentia eis iniun-

iniuncta pro eo, quòd ad alienos & illicitos concubitus vterque tranſiuit.

Innocentius iij. Fernatin. epiſcopo.

Ex 3. compilat.

Sponſalia de futuro, etiam iurata ſoluuntur per ſecunda ſponſalia de præſenti, non autem per ſecunda de futuro.

CAP. XXII.

SIcut ex literis tuæ frater accepimus, cùm Lau. parœcianus tuus P. mulierem ſe ducturum in coniugem, in manus patris eiuſdem P. iurantis, quod eam ſibi traderet in vxorē, proprio firmauerit iuramento, nec per virum ſteterit, ſed per mulierem potius, quo minus inter eos matrimonialis ſolēnitas ſit ſecuta, quatuor poſtmodum, vel quinque annis elapſis idem L. E. mulierē per verba de præſenti (vt eius conſanguinei aſſerunt) deſponſauit: [*& j.] Poſtulationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi tibi conſtiterit, q̄ idem L. P. per verba de futuro E. vero deſponſauerit per verba de præſenti: impoſita ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit, (niſi forſan in iuramento ſuo certum terminum, intra quem dictā P. duceret in vxorē, præfixit, nec per eum ſtetit, quin ad ſtatutum terminum matrimonium conſummauerit) matrimoniū ſecundo loco contractum legitimū iudices, & ad illud ſeruandum cōpellas eundē. Quòd ſi fortè per verba de futuro ſponſalia cum vtraque contraxit, iuramentum primum ſicut licitè factum eſt, ipſum ſeruare compellas, de ſecundo ei pœnitentiā iniuncturus. Quòd ſi de his non conſtat ad plenū, tamdiu adhuc cognoſcas de cauſa, donec ſuper his ſufficienter inſtruaris.

[**Propter quod frater prædicta P. ſuā depoſuit in præſentia tua quæſtionē. Quia verò quid ſuper his agendū ſit, noſtro poſtulas reſpōſo edoceri.*]

IDEM Arelatenſi epiſcopo.

Mutus & ſurdus, & omnes qui non prohibentur, matrimonium contrahere poſſunt.

CAP. XXIII.

CVm apud ſedem apoſtolicā: [†& infra.] Sanè conſuluiſti nos, vtrum mutus & ſurdus, alicui poſſint matrimonialiter copulari. Ad quod f. t. quòd cum prohibitorium ſit edictum de matrimonio contrahendo, vt quicunque non prohibetur, per conſequentiam admittatur, & ſufficiat ad matrimonium ſolus conſenſus illorum, de quorum quarumque coniunctionibus agitur: Videtur, quòd ſi talis velit contrahere, ſibi nō poſſit, vel debeat denegari. Cum quod verbis nō poteſt, ſignis valeat declarare.

[†*cui licet immeriti præſidemus, totius eccleſiaſticæ diſciplinæ reſidet magiſtratus, dignum & conſonum eſt rationi, vt quoties circa negocia varia & diuerſa quodcumque dubitationis emerſerit, ad ipſius iudicium recurratur. Quæ diſponente domino, inter omnes eccleſias obtinere meruit principatum.*]

IDEM

IDEM Verſel. epiſcopo.

Furioſus matrimonium contrahere non poteſt. CAP. XXIIII.

Dilectus filius R. propoſuit, quod filiam ſuam cuidam matrimonialiter copulauit: [* & infra.] Cùm autem eadem mulier cum ipſo viro, qui continuo furore laborat, morari non poſſit, & propter alienationem furoris legitimus non potuerit interuenire conſenſus: mandamus, quatenus ſi rem noueris ita eſſe, præfatas perſonas cures ab inuicem ſeparare.

[*Ignorans quod ipſe eſſet furioſus. Vnde humiliter ſupplicauit à nobis, vt tam eidem quam ipſius filiæ conſulere dignaremur.]

IDEM Brixien. epiſcopo.

Solo conſenſu legitimo contrahitur matrimonium, ſed verba requiruntur quo ad probationem: & intellige vel alia ſigna æquipollentia. hoc dicit, ſecundum intellectum quem tenet. Panor.

CAPIT. XXV.

Tuæ fraternitati: & infra. Poſtulaſti, vtrum ex ſolis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquiſ. t. t. r. quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris conſenſum, ſed neceſſaria ſunt, quantum ad eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti. Nam ſurdi & muti poſſunt contrahere matrimoniũ per conſenſum mutuũ ſine verbis: & pueri ante annos legitimos per verba ſola nõ contrahunt, cũ intelligantur minimè cõſentire.

IDEM.

Si alter contrahentium vtitur verbis dubiis, animo decipiendi mulierem, & eam poſtmodum cognoſcit carnaliter, iudicatur pro matrimonio in foro iudiciali: ſecus in pœnitentiali. hoc dicit, ſecundum verũ & communem intellectum. Ex 4. compil.

CAPIT. XXVI.

Tua nos duxit. f. conſulendos: & infra. Conſequenter quæſiuiſti, cum quandam mulierem quidam aliter inducere nequiuiſſet, vt ſibi commiſceretur carnaliter, niſi deſponſaſſet eandem: nulla ſolennitate adhibita, vel alicuius præſentia dixit illi, Te Ioannes deſpõſat: cũ ipſe Ioannes nõ vocaretur, ſed finxit ſe vocari Ioannẽ: non credens eſſe coniugium, eo quod ipſe nõ vocaretur hoc nomine, nec haberet propoſitum contrahendi ſed copulam tantum exequendi carnalem: vtrum inter prædictos ſit matrimonium celebratum, cùm mulier conſenſerit in eundem, & ille diſſenſerit & diſſentiat, nec aliud aliquid egerit, quã ſuperius eſt expreſſum, niſi quod cognouerit eandem? Super quo. t. r. quòd cum præfatus vir prædictam deſponſauerit mulierem in propria perſona, & ſub nomine alieno, quo vocari tunc ſe finxit, & inter eos ſit carnalis copula ſubſecuta: videtur fortè pro coniugio præſumendum, niſi tu nobis expreſſè ſcripſiſſes, quòd ille nõ propoſuit, nec conſenſit illam

ducere in vxorem: quòd qualiter tibi conſtiterit, non videmus. Nos autem, quid iuris ſit reſcribentes, dicimus, quòd ſi res ita ſe habet, videlicet, quòd ille eam non propoſuit ducere in vxorem, nec vnquam conſenſit in prædictam perſonam, non debet ex illo facto coniugium iudicari, cùm in eo nec ſubſtantia coniugalis contractus, nec forma contrahendi coniugium valeat inueniri: quoniam ex altera parte dolus ſolummodo adfuit, & defuit omnino conſenſus, ſine quo cætera nequeunt fœdus perficere coniugale.

IDEM epiſcopo Beluaceñ.

Ad denunciationem vnius honeſti viri, qui defert conſanguinitatem, & de fama vel ſcandalo docet: impeditur matrimonium contrahendum.

CAPIT. XXVII.

CVm in tua diœceſi: & infra. Sanè quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus matrimonium cõtrahere, bãnis (vt tuis verbis vtamur) in eccleſiis editis, ac nullo contradictore publicè comparente, licet fama priuatum impedimentum deferat parenteIæ, cum ex parte contrahentium iuramenta maiorum de ſua propinquitate (vt ſuſpicionis tollatur materia) offeruntur: quid tibi ſit faciendum in caſibus huiuſmodi, quæſiuiſti. Ad quod taliter reſpõd. quòd ſi perſona grauis, cui fides ſit adhibẽda, tibi denunciet, quòd hi, qui ſunt matrimonio copulandi, ſe propinquitate contingant, & de fama vel ſcandalo doceat: aut etiam per teipſum poſſis certificari de plano: non ſolum debes iuramenta parentum ſpontè oblata non recipere, verum etiam eos, qui ſic contrahere nituntur, ſi moniti induci nequiuerint, compellere, vt à tali contractu deſiſtant, vel contra famam huiuſmodi, ſecundum tuæ diſcretionis arbitrium iuramenta exhibeant propinquorum. Alioquin ſi perſona denuncians, non extiterit talis, vt diximus, & de fama, vel de ſcandalo non poterit edocere: ad deſiſtendum monere poteris, non compellere contrahentes.

Honorius tertius epiſcopo Bergueñ.

Mulieri, quæ negat ſe in matrimonium conſenſiſſe, non creditur, marito probante contrarium: ſecus ſi probat ſe conſenſiſſe per metum, qui poteſt cadere in conſtantem.

Ex 5. compil.

CAPIT. XXVIII.

COnſultationi tuæ breuiter reſpondemus, quòd mulieres, quæ veniunt ad valuas eccleſiæ benedicendæ cum ſponſis, & ibi reclamantes, adfirmant ſe nunquam in eorum matrimonium conſenſiſſe, audiri (ſponſis legitimè probantibus contrarium) non oportet, cũ legitimis & idoneis teſtibus nõ debeat illarum ſimplex adſertio præualere. Sanè illis, quæ benedictione accepta mox à ſponſis aufugiunt, ante carnis copulam ſubſecutam,

ſecutam, adſerentes ſe nunquam in illos veraciter conſenſiſſe, ſed metu illato compulſas verba protuliſſe cōſenſus, licet animo diſſentirent: non ſtatim eſt audientia deneganda, ſed de illato metu, eſt cum diligentia inquirendum: & ſi talis metus inueniatur illatus qui potuit cadere in conſtantem virum,* erunt non immeritò audiendæ.

*Quis dicatur talis metus, vide.l.qui in aliena.§.ſi.ff.de adqui.hære.

Gregorius nonus.

In matrimoniis & ſponſalibus debet eſſe libertas, vnde in eis promiſſio pœnæ non obligat.

CAPIT. XXIX.

GEmma mulier nobis expoſuit, quòd cum T. filia eius cum C. contraxit matrimoniū, B. de Alferio ea occaſione, quòd inter P. filium ſuum, & prædictam puellam intra ſeptennium conſtitutos ſponſalia contracta fuerunt, pœnam ſoluendam à parte, quæ contraueniret in ſtipulatione adpoſitam ab ipſa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia eſſe debeant, & ideo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit meritò improbanda: mandamus, quatenus ſi eſt ita, eundem B. vt ab extorſione prædictæ pœnæ deſiſtat, eccleſi. cenſura compellas.

IDEM epiſcopo Cenomanē.

Sponſalia de futuro tranſeunt in matrimonium per carnalem copulam ſubſecutam, ſed non per niſum carnalis copulæ tantum. hoc dicit. cum cap. fina. infra eodem.

CAPIT. XXX.

IS, qui fidem dedit M. mulieri ſuper matrimonio contrahendo carnali copula ſubſecuta, etſi in facie eccleſię ducat aliam & cognoſcat, Ad primam redire tenetur: quia licet præſumptum primum matrimonium videatur, contra præſumptionem tamen huiuſmodi non eſt probatio admittenda. Ex quo ſequitur, quòd nec verum nec aliquod cenſetur matrimonium, quod de facto eſt poſtmodum ſubſecutum.

IDEM.

Sponſalia de præſenti non ſoluuntur per ſequens matrimonium, etiam carnali copula conſummatum. Sed ſponſalia de futuro etiam iurata ſoluuntur per ſequentia de præſenti.

CAPIT. XXXI.

SI inter virum & mulierem legitimus conſenſus interueniat de præſenti, ita quod vnus alterum mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſo recipiat, vtroque dicente, Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum, vel alia verba conſenſum exprimentia de præſenti: ſiue ſit iuramentū interpoſitum, ſiue non, non licet alteri ad alia vota tranſire: quod ſi fecerit ſecundum matrimonium de facto contractū (etiā ſi ſit carnalis copula ſubſecuta) ſeparari debet. & primum in ſua firmitate manere.

nere. Verum ſi inter ipſos acceſſit tantummodo promiſſio de futuro, vtroque dicente alteri, Ego te recipiam in meã, & ego te in meum, ſiue verba ſimilia: ſi alius mulierẽ illam per verba de præſenti deſponſauerit, etiam ſi inter ipſam & primum iuramentum interuenerit (ſicut diximus) de futuro huiuſmodi deſponſationis intuitu ſecundum matrimonium non poterit ſeparari, ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia iniungenda.

Idem.

Niſus ad copulam non facit ſponſalia de futuro trãſire in matrimonium.

Capit. XXXII.

Adoleſcens, qui deſponſatam ſibi per verba de futuro, licet ſæpe niſus fuerit, carnaliter non cognoſcens, cum alia poſtmodum per verba de præſenti contraxit: nõ primam cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus: nec præſumptum, cùm conatus non habuiſſet effectum: ſed ſecundam debet habere vxorem.

DE DESPONSATIONE IMPVBERVM. TIT. II.

a Hormiſda.

[a] Honorius [a] Euſebio epiſcopo.

Pater pro filio impubere ſponſalia contrahit, pro pubere verò non niſi conſentiat.

Ex 1. Comp.

Capit. I.

TVa nos requiſiuit fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, ſi ſine voluntate adulti filij facere poteſt. Ad quod dicimus, ſi aliquo modo non conſentit filius, fieri non poſſe. Poteſt autem filium nondum adultum (voluntas cuius diſcerni non poteſt) pater, cui vult matrimonio, tradere. Et poſtquam filius peruenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.

Nicolaus papa.

Impuberes ambo vel alter, niſi pro bono pacis, coniungi non debent.

Capit. II.

VBi non eſt conſenſus: & infrà. Diſtrictius inhibemus ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus determinatam non peruenerit, coniungantur: Niſi fortè aliqua vrgentiſſima neceſſitate interueniente, vtpote pro bono pacis talis coniunctio toleretur.

Lib. 5. Etymol.

Iſidorus.

Puberes ſunt, quò ad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere & generare poſſunt.

Capit. III.

PVberes à pube ſunt vocati. id eſt, à pudentia corporis nuncupati, quia hæc loca primo lanuginem ducunt. Quidã tamen ex annis pubertatem exiſtimãt: id eſt, eum eſſe puberem, qui xiiij.

qui xiiij annos impleuerit, quamuis tardiſſimè pubeſcat. Certum autem eſt, eum puberem eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendit, & generare iam poteſt. Et puerperæ ſunt, quæ in annis puerilibus pariunt.

Alexander tertius Herforden̄. epiſcopo.

Ex ſponſalibus contractis cum minore ſeptennio non oritur impedimentum publicæ honeſtatis, ſecus ſi cum maiore vel minore conſentiente poſt ſeptennium: & affinitas ſequens diſſoluit ſponſalia præcedentia de futuro.

CAPIT. IIII.

LIteras tuæ fraternitatis accepimus, ex quarum tenore perpendimus, quòd cum quidam eſſet perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis deſponſauit: procedente verò tempore matrem puellæ cognouit, & eam in vxorem accepit. [*& infra.] Conſul. t. t r. quòd ſi præfatus vir matrem puellæ antequam ſeptimum annum compleſſet, in vxorem accepit, matrimonium non diſſoluas, cùm deſponſationes huiuſmodi nullæ ſint, quæ in cunabulis fiunt* Verum ſi poſtquam puella ſeptimum annum compleuit, prædictus vir matrem eius accepit vxorem, cum ſponſalia ex tunc placere conſueuerint: inter eos ſententiam diuortij non differas promulgare, nec ipſum filiam, ſeu matrem habere permittas. *Vide. l. quantum ff. & ſpon.

[*Vnde quia dubitas an huiuſmodi matrimonium ſtare debeat, à nobis exinde conſilium poſtulaſti. Super quo]

IDEM Eboracen̄. epiſcopo.

Sponſalia nulla ex defectu conſenſus, non creant publicæ honeſtatis iuſtitiam: ſponſalia verò aliqua ſic, licet legitimo modo fuerint diſſoluta.

CAPIT. V.

ACceſſit ad præſentiam noſtrã: [† & infra.] F. t. Mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd puella non eſſet ſeptennis, quando G. deſponſata fuit, & poſtea in eum non conſenſerit, & quòd idem G. ab huiuſmodi deſponſatione per te fuerit abſolutus, matrimonium inter eundem Gu. & matrẽ puellæ celebratum præcipias inuiolabiliter obſeruari, & eorũ prolem denuncies eſſe legitimam: quia deſponſationes & matrimonia ante ſeptem annos fieri non poſſunt, ſi conſenſus poſtea non accedit. Sanè ſi præfata puella ante deſponſationem ſeptimum annum compleuerat, licet prædictus vir à deſponſatione ipſius puellæ ipſo iure fuerit abſolutus, cùm ea in eum conſentire noluerit: inhoneſtum tamen videtur, vt matrem habeat cuius filia fuit ſibi deſponſata.

[† Nobilis vir VV filius G. cum literis tuis ex quarum tenore perpẽdimus, quod cũ filiam cuiuſdã nobilis viri cũ eſſet minoris ætatis deſponſaſſet, & poſtmodum ipſa aſſenſum in hac parte præbente antequam ad nubiles annos per-

annos perueniſſet, celebratum eſt inter eos diuortium. Procedente verò tempore, defuncto patre puellæ matrem eiuſdem VV. in matrimonio copulauit, quod quidem factum ſuſtinere cùm nolles, eum ſolicitè monuiſti, vt ipſam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit adquieſcere, ipſum excommunicationis vinculo innodaſti. Tandem accepta ab eo cautione, quod noſtram adiret præſentiam, & ſuper hoc ſtatutum noſtrum firmiter obſeruaret: eundem mandato noſtro abſolutum denunciauit. & cum literis tuis ad præſentiam noſtram miſiſti: vnde præfatus VV. in noſtra præſentia conſtitutus ſuam nobis aſſertionem propoſuit, quod puellam ipſam, dum eſſet infra ſeptimum annum deſponſauit, poſtea antequã ad annos nubiles perueniſſet, noluit aliquatenus conſentire vt præfatum VV. in virum acciperet, & ita cum patre ſuo in cuius poteſtate remanſerat, & cũ præfato VV. ad tuam preſentiam acceſſiſſet, & cum ab ore puellæ audiſſes, & per eam cognouiſſes, & per patrem eius quod præfatum VV. in virum volebat, ſtatim illum in plena ſynodo ab huiuſmodi deſponſatione publicè abſolutum denũciaſti. Elapſis verò plurib. annis mortuo patre puellæ chariſſimus in Chriſto filius noſter H. Anglorum rex ſupradictæ puellæ matrem memorato VV. tradidit in vxorẽ, quam idem VV. vt diſcordia orta inter cõſanguineos ſuos & conſanguineos mulieris ſopiretur, accepit ſolenniter & deſponſauit, & ſine contradictione eccleſiæ duxit, & ex ea filios procreauit, & puella fuit alteri viro copulata. Verùm licet contineatur in literis ipſis, quod puella ipſa erat minoris ætatis, quando ipſius deſponſatio facta fuit, tamẽ reſtat vtrum puella eſſet proximæ ætati apta matrimonio, an infra ſeptem annos, ideo]

IDEM Noruicen̄. epiſcopo.

Si impubes deſponſata, & traducta petit licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, ſi vir iurat ſe eam cognouiſſe: nec auditur ſi nondum pubes, ſed proxima pubertati probetur cognita. Et ex ſponſalibus contractis cũ impubere maiore ſeptennio oritur publica honeſtas.

CAPIT. VI.

COntinebatur in literis tuis, quòd cum quædam puella intra nubiles annos, cuidam in vxorem tradita fuerit, & ab ipſo traducta, hæc ad nubiles annos perueniens, alij nubendi licentiam poſtulauit, adſerens ſe in eundem nullatenus cõſenſiſſe: [*& infra.] Conſul. t. t. r. quòd cum in decretis habeatur expreſſum, quòd ſi vir dixerit, quòd vxorem ſuam cognouerit, & mulier negauerit, viri ſtandum eſt veritati, præfato viro, qui dicit ſe mulierem ipſam cognouiſſe, fides eſt adhibenda, ſi id firmauerit iuramento. Si autem fuerit ætati proxima, vt in xj. vel circa xij annum, & cum ſuo adſenſu deſponſata, & cognita ab eodem viro, ſeparari non debet, preſertim, cum parentes eius ipſam fuiſſe ætatis legitimæ faterentur. Si verò puella intra nubiles annos, alicui deſponſata fuerit, non licet alicui de conſanguinitate ipſius, cui deſponſata fuerit, eam ducere in vxorem, nec fas eſt eidem ſponſo de conſanguinitate ſponſæ, ſibi aliquam copulare.

[*præ-di-

[Prædictus verò vir proponit quod licet eadem puella annū fortè nōdum xij. attigiſſet, cùm ei tradita fuit in vxorem, vſque adeo tamen ætati proxima quod ipſam carnali cōmixtione cognouit. Inde eſt quod cū ipſa eidem viro dicit ſe incognitā, & tu nos conſuluiſti vtrū alij poſſit nubere.]*

IDEM Barthonien. epiſcopo.

Si maiores ſeptennio contrahunt ſponſalia, neuter ante pubertatem reſilire poteſt. hoc primo. Et ille, qui primo fit pubes, alterum expectabit. hoc ſecundo. Quòd ſi tempore contractus alter erat pubes: non ille, ſed alter factus pubes reſilire poteſt. hoc tertio. CAP. VII.

DE illis, qui intra annos aptos matrimoniis ſponſalia contrahunt, ſiue vterque, ſiue alter reclamet ante, quàm ad annos matrimoniis aptos peruenerint, & poſtulent ſeparari, nō ſunt vlla tenus audiendi. Si verò alteruter iſtorum ad annos pubertatis peruenerit, intra eoſdem annos altero exiſtēte cum ſponſalia cōtrahuntur: ſi is, qui minoris ætatis eſt, cum ad annos illos peruenerit, reclamauerit, nec in alterum voluerit cōſentire: iudicio eccleſiæ poterunt ab inuicem ſeparari. Mulier autem, quæ poſtquam annos nubiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupſit, cum in eum ſemel conſenſerit, amplius non poterit diſſentire, niſi ipſe cui nupſit, poſtquam ad legitimam ætatem peruenerit, in eam ſuum negauerit præſtare conſenſum.*

** Vide. l. nuptias. cum ſimilibus. ff. de reg. iur.*

IDEM.

Impuberes ſponſalia contrahentes ante pubertatem ſeparari non debent, ſed poſt pubertatem poſſunt, ſi contradicunt ſponſalibus, niſi copula carnalis interuenerit. CAP. VIII.

A Nobis tua diſcretio requiſiuit, vtrum iis, qui intra annos nubiles matrimonij nomine coniunguntur, vel eorum alteri, ante, quàm ad annos aptos matrimonio perueniát, liceat à matrimonio tali diſcedere. Ad quod reſpondemus, quòd pro eo, quòd ante nubiles annos coniugalem conſenſum non habent, vſque ad legitimam ætatē expectare tenentur: & tunc aut confirmetur matrimonium, aut (ſi ſimul eſſe noluerint) ſeparentur, niſi carnis commixtio antè interuenerit, cùm interdum illa tempus anticipare ſoleat pubertatis.

IDEM Genuen. archiepiſcopo.

Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimonij obligantur, niſi violentia intercedat. CAP. IX.

DE illis, qui in minori ætate deſponſantur [* & infra.] Re- 2
ſpondemus, quòd ſi ita fuerint ætati proximi, quòd potuerint copula carnali coniungi, minoris ætatis intuitu ſeparari non debent* ſi vnus in alium viſus fuerit conſenſiſſe, cum in eis ætatem ſuppleuiſſe malicia videtur: ſed cum ſenioq; ſint ætatis, ſe poſſunt per illatam violentiam excuſare, niſi poſt violentiam conſenſus accedat.

** Vide. l. pe. ff. quando di. leg. ce. & l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obli.*

[*Traduntur & coniunguntur, & proceſſu temporis diuortium poſtulant, minorem allegātes ætatem aut vim ſibi a parentib. factā hoc inq. i. i.]

Vrbanus.iij. Cenomañ. epiſcopo.

Contractus ante pubertatem, etiam cum niſu carnalis copulæ, non facit matrimonium. CAP. X.

ADteſtationes ſuper cauſa matrimonij, quæ inter H. iuuenem & G. mulierem vertitur, accepimus, & ipſis inſpectis nobis innotuit, quòd prædictus iuuenis nondum duodecimū annum attigerat cum præfatam G. accepit vxorem: & licet niſus fuiſſet (ſicut vterq; confeſſus eſt) ipſam corrumpere, mulier tamen credit ſe virginem euaſiſſe: verum ipſe antequam ad annum. xiiij. perueniſſet, à memorata muliere receſſit, quę cum. xvij. annos habeat, eadem pro viro ſibi vindicare contēdit: [†& infra.] Conſultationi tuæ taliter reſpon. quòd ſi mulier per idoneos teſtes probare nequiuerit, quòd poſt. xiiij. annum ætatis ſuæ, vel circa finem. xiiij. anni, prædictus iuuenis conſenſiſſet in eam, ab ipſo iuramento recepto, quòd poſtquā ad legitimam ætatem peruenit, ipſam habere non cōſenſit in vxorem: ab impetitione mulieris eum potes & debes abſoluere, & ad alia vota vtrique dare licentiam tranſeundi.

[† *Sed cùm vir* XVII. *annos habeat, eam recipere cōtradicit. Vnde quia donec nos ſuper ipſa cōſuleres, nō duxiſti in prolatione ſentētiæ procedere*]

IDEM Piſano archiepiſcopo.

Si maior inuitus contraxit ſponſalia cum minore, nō tenetur ipſum expectare donec veniat ad ætatem adultam. CAP. XI.

EX literis tuæ fra. accepimus, quòd puella quædam anno. xij. iurata fuit & deſponſata cuidam puero. ix. vel. x. annorum: & tempore procedente, de voluntate parentum potius, quàm de ſua (ſicut aſſerit) ad domum patris pueri adducta, vbi dolens & inuita, minis parentum impulſa, morā fecit per annum & amplius, & tandem inde recedens, ad domum propriam eſt regreſſa. [† & infra.] Cum autē dictus puer nondum ad. xiiij. annum peruenerit, nec ad eandem carnaliter acceſſum habuit, diſ. tuæ taliter reſpon. quòd ſi puella commonita, vt donec cōpleat idem puer annum. xiiij expectet, non duxerit expectandum. ei ſecundum ea, quæ propoſita ſunt, accipiendi alium virum liberam tribuas facultatem.

[† *Commonita verò à matre ſua & à te poſtmodum ad eum redire penitus contradixit, aſſerens, quòd nunquam eum voluit, nec vult in maritum habere, ſed nubendi alij poſtulat facultatem. Vnde quia quid ſuper hoc agendum ſit à nobis tua fra. requiſiuit.*]

Alexander tertius.

Ex 2. compilat.

Sponſalia contracta cum minore ſeptennio, per cohabitationem mutuam poſt ſeptennium conualeſcunt, & inducunt publicæ honeſtatis iuſtitiam: ſoluuntur tamen per matrimonium de præſenti. CAP.

CAP. XII.

DVo pueri Guillelmus & Guillelma matrimonialiter ſunt coniuncti, puero. vj. puella verò. vij. annum agente: qui ſimul per tres annos manſerunt: tunc pater puellæ ſubtrahens eam ſponſo, ipſam alteri N. nomine copulauit: cum quo per vij. annos quietè permanſit, ipſe verò tunc reliquit eandem, quia credebat eã alium virum habere, Guillel. ſcilicet, cui prius fuerat deſponſata. Prior autem ſponſus ad annos diſcretionis perueniens, à prædeceſſore tuo contrahendi cum alia licentiam impetrauit: qui quandam nomine S. conſobrinam prioris in vxorem accepit, & cum ea per aliquod tempus exiſtens, eam (vt ipſe fatetur) carnaliter non cognouit, licet illa ſe ab eo cognitam aſſereret. Cùm autem pater memoratæ Guillel. eam vidiſſet à ſecundo viro relictam, prænominatum Guill. I. cui prius eam deſponſauerat, compulit vt S. neptem ſuam omnino dimitteret, & ad Guillel. ſuam deſponſatam rediret: qui poſtmodum per biennium cohabitauit eidem. Quid igitur, quid tibi faciendum ſit, poſtulas edoceri: Breuiter reſpon. quòd impediente puerili ætate matrimonium inter G. & G. non fuit: & licet idem poſtquam illa nupſit alij, potuerit aliam ducere in vxorem, tamen quia dictam S. duxit conſobrinam mulieris eiuſdem, ſiue eam cognouerit ſiue non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honeſtatis iuſtitiam remanere, nec ad primam habere regreſſum, quia alteri fuit legitimè copulata: & infra. Cum verò vir caput ſit mulieris: & Guil. dicat ſe non cognouiſſe prius S. ſupradictam: aliam, ſi voluerit, poterit ducere in vxorẽ, & S. viro legitimo copulari: poſt ſeparationem vero. pro vitando populi ſcandalo, vtrique ad tempus eſt pœnitentia iniungenda. Si verò legitimè conſtiterit ipſam S. ab eo ſiue poſt, ſiue antea cognitam extitiſſe, neutri, viuente altero, dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guillelma cum M. impoſita ipſi M. ad tempus pœnitentia competenti, qui pro ſua opinione ſola Guil. (iudicio eccleſiæ non requiſito) dimiſit.

Innocentius iij. C. & P. quondam filius Malebrancæ.

Accuſari non poteſt matrimonium, quod non eſt, etſi cum minori ſeptennio ſit contractum: denunciari tamen poteſt impedimentum, ne contrahatur in poſterum.

CAP. XIII.

AD diſſoluendum, quod factum fuerat inter I. & S. [*& infra.] Accuſatione pro puella ſuper cõſanguinitate propoſita, præfatus I. multas exceptiones propoſuit: per quas nitebatur vos ab accuſatione multipliciter remouere: [† & infra.] Interloquẽdo pronunciauimus inter iuuenẽ & puellam nec matrimonium nec ſponſalia fuiſſe contracta: cùm cõſtet puellam nõdum ad ſeptennium perueniſſe. Quocirca nec ac-

cuſatio locum habebat, cum non eſſet, quod poſſet legitimè adcuſari. Denunciari tamen poterat conſanguinitas, vt interdiceretur matrimonium contrahendum. Ad denunciationem ergo legitimè probādam terminum adſignamus, ſaluis exceptionibus non ſolum propoſitis, ſed etiam proponendis. Nè verò quicquam in puellam interim adtentetur, auctoritate apoſt. interdicimus, ne in negocio de nouo procedatur vlterius, donec vel à denunciatione ceſſetur, vel ea probata ordine iudiciario procedatur. Quòd ſi contra interdictum noſtrum in præiudicium ipſius aliquid fuerit adtētatum, id irritum eſſe decernimus, & viribus omnino carere.

[* *Filiam quondam M. ſuper matrimonio contrahendo in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia fuit propoſitum, quod cum dicta puella nondum ad ſeptennium perueniſſet, de ipſa nec matrimonium contrahi nec ſponſalia potuerunt, defuit etiam conſanguineorum aſſenſus, qui præcipuè ſunt in talib. requirendi. quod & ſi ætas ſufficiens extitiſſet, & conſanguineorum interueniſſet aſſenſus, perſonæ tamen non ſunt idoneæ ad matrimonium contrahendum linea conſanguinitatis obſtante.*]

[† *Cúmque ſuper exceptionib. ipſius fuiſſet diutius diſceptatum auditis & intellectis quæcunq; fuerunt, hincinde propoſita de conſilio f. n.*]

IDEM epiſcopo Abbateñ.

Si quis per verba de præſenti contrahit cum impubere, in qua ætatem malicia non ſupplet, intelligitur non matrimonium, ſed ſponſalia contraxiſſe, etiam ſi ſubarratio interceſſerit.

CAP. XIIII.

TVæ nobis exhibitæ literæ continebant, quòd quidā filiam ſuam circiter. xij. annos habentem, cuidam nobili deſponſauit, qui ſubarrauit eandem. conſenſu mutuo accedente: [* & infra.] Quia verò nobis cōſtare non potuit, cuius ætatis eſſet puella cum eidem viro extitit deſponſata, cum dicatur, quòd circiter. xij. annos habebat, vtrum ne prudentia tunc in illa suppleret ætatem: reſpondemus, quòd ſi puella nobilis non erat ætatis, cùm ſæpe præfatus vir deſpōſauit eandem, & ætatem in ea prudentia non ſupplebat, proculdubio inter eos nō coniugium, ſed ſponſalia contracta fuerunt, quamuis ab ipſo viro eadem fuerit ſubarrata.

[* *Sed nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellæ viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt. eo autem reb. humanis exempto, puellæ auunculus ſupradictæ ipſam alteri matrimonio copulauit, & ille qui prius deſponſauerat eandem cum ipſius matre contraxit. Tunc autem prædeceſſor attendens, quod cum ea non poterat permanere, cuius filiam legitimè deſponſauerat, inter eos diuortij ſententiam promulgauit. Poſtmodum autem mortuo viro ſecundo qui ſupradictam puellam duxerat in vxorem, ipſa ſe tertio copulauit, illo viuente qui prius eam deſponſarat. Cæterum tam ipſa quàm vir idem te duxerunt humiliter conſulendum, vtrum licitè valeant commo-*

commorari, tu verò deliberatione habita, reſpōdiſti, quod primo ſponſo viuente alter non potuit legitimè copulari. Sed quia tua eccleſia poſtulauit vt ſuper hoc ſed. apoſt. conſuleres, procedere diſtuliſti, nobis humiliter ſupplicans, vt ſuper hoc tibi reſcribere dignaremur.]

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE. TIT. III.

Ex concilio ‖Arelatẽ.‖

‖ Agathen.

Pro clandeſtino matrimonio non præſumitur, ſed illud alleganti incumbit onus probandi. CAP. I.

SI quis clam deſpōſauerit aliquam, & mulier vel vir negat huiuſmodi deſponſationem: Viro incumbit probatio.

Alexander.iij. Beluacẽ. epiſcopo.

Qui matrimonium clandeſtinè contraxerunt, altero negante vel vtroque, non adparente legitima exinde probatione, ſimul cohabitare ab eccleſia non compelluntur: & ſi illud publicauerint, tanquam in conſpectu eccleſiæ factum comprobabitur, niſi rationabilis cauſa ſubſit, quæ impediat. hoc dicit, literæ inhærendo.

CAPIT. II.

QVòd nobis: [† & infra.] Si *enim* matrimonia ĩta occulte contrahuntur, quòd exinde legitima probatio non adpareat: ij, qui ea contrahunt, ab eccleſia non ſunt aliquatenus compellendi. Verùm ſi perſonæ contrahentium hæc voluerint publicare, niſi rationabilis cauſa præpediat, ab eccleſia recipienda ſunt & comprobanda, tanquam à principio in eccleſiæ conſpectu contracta.

[† Ex tua parte ſignificatum eſt, vt de clandeſtinis matrimoniis diſpēſare deberemus, non videmus que diſpenſatio ſuper his ſit.]

Innocentius.iij. in concilio generali.

Cum matrimonia ſunt contrahenda, debent per presbyteros in eccleſia edicta proponi, adſignato termino, intra quem, qui voluerit impedire, impedimentum obponat: & ſi probabilis coniectura fuerit de impedimento, interdicatur matrimonium, donec de hoc cognoſcatur. hoc primo vſque ad. §. Si quis. CAP. III.

Ex 4. cōpilat.

CVm inhibitio copulæ coniugalis ſit in vltimis tribus gradibus reuocata, eam in aliis volumus diſtrictè ſeruari. Vnde prædeceſſorum noſtrum veſtigiis inhærendo clandeſtina coniugia penitus inhibemus, prohibētes etiam, ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. Quare ſpecialem quorundam locorum conſuetudinem ad alia generaliter protogando, ſtatuimus, vt cum matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſiis per presbyteros publicè proponantur, competenti termino præfinito: vt intra illum, qui voluerit & valuerit legitimū impedimentum obponat, & ipſi presbyteri nihilominus inueſtigent, vtrum aliquod impedimētum obſiſtat. Cùm autem adparuerit probabilis coniectura contra copulam cōtrahendam, contra-

contractus interdicatur expreſſè, donec quid fieri debeat ſuper eo, manifeſtis conſtiterit documentis.

Si in gradu prohibito matrimonium clandeſtine vel contra interdictum, de quo ſupra contractum fuerit etiam per ignorantes de impedimento. nati ex illo matrimonio ſunt illegitimi. Idem eſt ſi ambo parentes ſciunt impedimentum matrimonij, licet in conſpectu eccleſiæ contrahunt. hoc dicit vſq; ad. §. Sane. Abbas.

Si quis verò huiuſmodi clandeſtina vel interdicta coniugia inire præſumpſerit, in gradu prohibito etiam ignoranter, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta, prorſus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium: cùm illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorãtiæ videantur: Pari modo proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum etiam in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerunt.

Sacerdos, qui contempſerit prohibere matrimonia interdicta, & quilibet clericus etiam regularis, qui interfuit, per triennium à beneficio ſuſpenduntur, & ſi culpa exegerit, etiam grauius puniuntur: ipſi etiam contrahentes contra hoc. c. etiam aliàs licite, puniendi ſunt. & idem in calumnioſe denunciantibus h. d. vſque ad finem. Abb.

Sanè ſi parœcialis ſacerdos tales coniunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, grauius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulauerit. Sed his, qui taliter præſumpſerint, etiam in gradu conceſſo copulari, condigna pœnitentia iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malicioſè impedimentum obiecerit, canonicam non effugiet vltionem.

DE SPONSA DVORVM.

TIT. IIII.

Auguſtinus de fide pactionis & conſenſus.

Contrahens ſucceſſiuè per verba de præſenti cum duabus tenetur adhærere primæ. Si autem primo contraxit per verba de futuro, ſecundo per verba de præſenti, adhærebit ſecundæ.

CAPIT. I.

DVobus modis dicitur fides, pactionis, & conſenſus. Si quis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere: ſi aliam duxerit pœnitentiam debet agere de fide mentita, maneat tamẽ cum illa, quã duxit. Non enim releuandi tantum debet ſacramentum. Si autem fecerit fidem conſenſus, non licet ei aliam ducere: ſi autem duxerit, dimittet ipſam, & adhærebit priori. Eſt autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quòd eam ducet, ſi permiſerit eum rem ſecum habere, vel etiam pro conſenſu.

Fides

Fides autem conſenſus eſt,quãdo non ſtringit manum,corde tamen & ore conſentit ducere, & mutuo ſe concedunt vnus alij,& mutuo ſe ſuſcipiunt.

Ex Brochardo.lib. ⸢xxx.⸣ al.xiiij.

Ponit pœnitentiam illius, qui alterius ſponſam de præſenti ſibi accepit in vxorem, nec vnquam in vxorem eam habere poteſt. hoc dicit. iuxta literam. CAPIT. II.

Accepiſti illam in vxorem tibi, quam alter ſibi deſponſatam habuerat, dimitte illam: quia nunquam poteſt tibi fieri legitima:& xl. dies in pane & aqua (quod ⸢catenam⸣ vocant)cum vij.ſequentibus annis pœniteas. carentenam.

Alexander.iij Saler. archiepiſcopo.

Sponſalia de præſenti non ſoluuntur per ſequens matrimonium, etiam carnali copula conſummatum.

CAPIT. III.

Licet præter ſolitum,[*.& infra.] Conſultationi tuæ taliter reſpon. quòd ſi inter virum & mulierem legitimus conſenſus interueniat de præſenti, ita quidem,quod vnus alterũ in ſuo mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſè recipiat, vtroque dicente:Ego te accipio in meam,& ego accipio te in meum: ſiue ſit iuramentum interpoſitum ſiue non,non licet mulieri alij nubere:Et ſi nupſerit, etiam ſi carnalis copula ſit ſecuta,ab eo ſeparari debet,& vt ad primum redeat,eccleſiaſtica diſtrictione compelli:Quamuis aliter à quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando iudicatum.

[* *Et amplius ſolito multis ſimus & magnis negotiis præpediti, & ita quod non ſit nobis facile aliquorum conſultationibus reſpondere: illa tamen ſpeciali gratia quam ad perſonam tuã habemus, & fraterna cogimur charitate quid ſentiamus de his ſuper quibus nos conſulit dil. tua, præſentibus literis volumus aperire. Conſuluiſti nos ſiquidem vtrum ſi inter virum & mulierem præſtito vel non præſtito iuramento, legitimus conſenſus interuenerit & præſenti copula carnali non ſubſecuta, liceat mulieri alij nubere, vel ſi nupſerit alij, & carnalis fuerit copula ſubſecuta: an ab ipſo debeat ſeparari.*]

Idem Genueñ.archiepiſcopo.

Et qui adpellat in cauſa matrimoniali, interdici debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente: & ſi contraxerit, debet ſeparari.

CAPIT. IIII.

Tva fraternitas nos conſu.[†& infra] De his verò,qui coram te ſuper deſponſatione facta per conſenſum mutuũ de præſenti,controuerſiam mouent, & adpellatione pendente, quam ante ſententiam vel cognitionem cauſæ ad ſedem apoſto. interponunt, accipiunt alias vxores: Hoc arbitramur agendum,vt ſi ammodo in tali caſu duxerint adpellãdum, eis in eccleſia publicè interdicas,ne ante deciſionem cauſæ,aliud contra-

contrahant matrimonium. Et ſi contra interdictum eccleſiæ publicè factum venire præſumpſeriat, matrimonium tam præſumptuoſe contractum poteris irritare.

*[*Quid de his agere debeamus qui deſponſant aliquas mulieres, & proceſſu temporis antequam eas ducant vel cognoſcant, alias accipiunt in vxores. Super quo vtique conſ.t.t.reſpondemus, quod ſi vir & mulier ſeſe recipiunt expreſſe conſenſu de præſenti mutuo, neuter eorum altero ſuperſtite poterit ad alia vota tranſire, & ſi poßit ad monaſterium tranſmigrare. Verum ſi inter ipſos non acceßit conſenſus de præſenti, ſed promiſſio de futuro videlicet quod vterq; dixit alteri. Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, & alius eam mulierem deſponſauit & traduxit etiam ſi inter primos iuramentum fuit, ſicut diximus de futuro huius diſponſationis intuitu, ſecundum non poterit matrimonium ſeparari, ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia iniungenda.]*

Innocentius Mutineñ. epiſcopo.

Qui duas per verba de præſenti deſponſat, primam deſponſatam habebit in vxorem, etiam ſi prius ſecundam cognouerit: nec valet contraria conſuetudo. & hoc vltimum additur ad.c. Licet. ſupra eo.

CAPIT. V.

TVas dudum: & infra. De conſuetudine, quæ diu in Mutineñ. obtinuit ciuitate, vtrum ſi quis iuraret ſe aliquam ducturum, & citra carnis copulam deſponſaſſet, ſi conſequenter deſponſaſſet aliam, & etiam cognouiſſet: primo cognita adiudicaretur viro, non quæ prius extitit deſponſata. & infra. Ne vero turpis ſit pars, quæ ſuo non congruit vniuerſo, & eccleſia Mutineñ. tenere debeat humiliter, & ſeruare quod beati Petri ſedem & ſuam metropolim ſequi viderit & docere, in matrimoniis decætero contrahendis, illud te volumus obſeruare, vt poſtquàm inter legitimas perſonas conſenſus legitimus interuenerit de præſenti, qui ſufficit in talibus iuxta canonicas ſanctiones: & ſi ſolus defuerit, cætera etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur, ſi perſonæ iunctæ legitimè cum aliis poſtea de facto contrahant: quod prius de iure factum fuerat, non poterit irritari.

DE CONDITIONIBVS ADPOSITIS IN DESPONSATIONE VEL IN ALIIS CONTRACTIBVS. TIT. V.

Ex concilio Aphricano.

Defectus turpis conditionis in contractu matrimonij adpoſita, non viciat matrimonium, ſed viciatur.

CAPITVLVM I.

QVicunque ſub conditionis nomine aliquam deſponſauerit, & eam relinquere voluerit: dicimus quòd frangatur cõditio, & deſpõſatio irrefragabiliter teneatur.

Grego-

Gregorius epiſcopo Spoleta.

Seruus manumiſſus ea conditione, vt fiat monachus, & monaſterio ſeruiat, aliàs in ſeruitutem redeat: ſi hoc acceptato monachus factus ſit, manumittentis voluntatem cogitur obſeruare.

CAPIT. II.

CVm ſit proprium: & infra. H. presbyter conqueſtus eſt diaconum quemdam manumiſiſſe duo mancipia ſub hac conditione, vt monachi fierent, & in eo monaſterio, vbi ipſe fuerat, permanerent, adiiciens vt ſi quis contra faceret, ſeruituti iterum ſubderetur: atque vnum ex his (hac conditione deſpecta) monaſterium deſeruiſſe, & ſe inter clericos ſociaſſe. Tu ergo ſi ita eſſe reperceris, ſic te exhibe, vt nec illi monaſterium deſerendi ſit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

Alexander. iij. Panor. archiepiſcopo.

Qui iurauit aliquam in vxorem accipere, ſi centum ſibi donauerit, centum non datis, recipere non tenetur, niſi poſtea purè conſenſerit vel eam cognouerit.

CAPIT. III.

DE illis, & infra. Si vero aliquis ſub huiuſmodi verbis iuramentum alicui mulieri præſtitit, Ego te in vxorem accipiam, ſi tantum mihi donaueris: Reus periurij non habebitur, ſi eam nolentem ſibi ſoluere, quod ſibi dari petiit, non acceperit in vxorem, niſi conſenſus de præſenti, aut carnalis ſit inter eos commixtio ſubſecuta.

IDEM. P.C. *Meminimus.*

Res donata eccleſiæ ſub modo, ſtatim eſt eccleſiæ, nec reuocatur, modo non ſeruato, niſi hoc in contractu ſit expreſſum. hoc dicit, ſecundum veriorem intellectum. Et eſt textus multum notabilis, & valde allegabilis. Abbas Siculus.

CAPIT. IIII.

VErùm cùm alicui eccleſiæ poſſeſſio quælibet interpoſita conditione donatur, à donatore donum poſtea reuocari non poteſt: Niſi fortè tali ſit conditione collatum, quòd ea ceſſante, debeat reuocari.

Vrbanus tertius.

Contrahens matrimonium ſub conditione non improbata, non compellitur matrimonium conſummare ante conditionis euentum.

CAPIT. V.

SVper eo verò, quod poſtulaſti, vtrum ille, qui in quandam mulierem conſenſit, ſi pater eius ſuum præſtaret adſenſum, ſit ad conſummandum matrimonium compellẽdus: reſpondemus, quòd cùm conſenſus liber dici non poſſit, qui in alieno arbitrio reſeruatur, ac conditionem ipſam canonica non improbent inſtituta: niſi volũtas patris poſtmodũ interceſſerit,

nequa-

nequaquam cogendus eſt ad matrimonium contrahendum. Nam licet Alexander papa reſponderit, quòd ſponſalia interpoſita conditione contracta, ipſa non impleta, ſi conſenſus de præſenti intercedat, vel carnalis copula ſubſequatur, diſſolui non debent, ſed firmiter obſeruari: nequaquam eſt noſtræ definitioni aduerſum, cùm huiuſmodi conſenſus non ſit de præſenti habendus, licet per verba de præſenti euidentius exprimatur: qui in alieno arbitrio non habito, ſed habendo conſiſtit.

Innocentius iij. Maſicanẽ. epiſcopo.

Ex 3. comp.

Qui ſub honeſta conditione ſponſalia contrahit, & ante conditionis euentum deſponſatam cognoſcit, à conditione receſſit.

CAPIT. VI.

PEr tuas literas intimaſti, quòd cùm quædam mulier P. nomine. N. poſtularet in virum, aſſerens inter ſe mutuum de præſenti conſenſum interueniſſe, & carnalem copulam acceſſiſſe: vir ipſe quamuis contracta ſponſalia, & carnis copulam non negaret, aſſerebat tamen ſe illam in vxorem ducere non teneri: quia ſponſalia inter ipſos ſub hac fuerunt conditione contracta, ſi pater eius & patruus ſponſalibus conſentirent: ſed ipſi quam citò nouerunt, & ſponſo contradixerunt & ſponſæ. Verùm mulier replicabat, quòd licet fides præſtita fuerit ab vtroque ſub conditione præſcripta, non tamen ſibi fuerat à patre viri, vel patruo aliquando contradictum: & ante tempus contradictionis expreſſum à teſtibus, & poſt, dicebat inter ſe carnalem copulam acceſſiſſe: [* & infra.] Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm liquido conſtet, quòd poſt contracta ſponſalia, carnalis eſt inter eos copula ſubſecuta, pro matrimonio eſt præſumendum, * quia videtur à conditione adpoſita receſſiſſe. Nam & ſi probatum ſit, quòd poſtquam pater & patruus viri contradixere ſponſalibus, idem vir mulierem illam carnali coniunctione cognouerit, non eſt tamen aliquo modo probatum, quòd antequam ipſe cognouiſſet eandem, pater eius & patruus contradicere curauiſſent.

Vide l. & ſi conuiua in ver. depoſitum. C. de nupt.

[*+ Addebat præterea quod licet à principio cõditionaliter contraxiſſent, temporis tamen proceſſu ſine conditionis adiectione purè in matrimonium conſenſerunt, & hoc aſſerebat ſe teſtibus probaturam: receptis itaq; teſtibus vtriuſq; partis, cum atteſtationibus mulieris, coram te præſentibus duobus examinatoribus faceres publicari: teſtes ipſi dixerũt quod dicta quæ ibi legebantur non dixerãt quorum legi dicebantur & quæ depoſ fuerant ſcripta non erant. ſed ab vno examinatorum tunc contra eos fuit fortiter obiectũ, & ob hoc mulier poſtulauit vt iidem teſtes vel alij ſuper eiſdem capitulis iterum audirentur. tunc autem hac neceſſitate commotus ſequenti die partibus præfixiſti, quibus in tua præſentia conſtitutis omnes examinatores conuocans*

conuocari iuſsiſti, ſub interminatione anathematis illos obteſtans, vt dicerēt ſi eſſent illæ veræ atteſtationes, quibus obuiauerant teſtes, qui continuo alias atteſtationes in medium produxerunt: quib. cùm per aduocatum viri fuiſſet obiectum ſicut prioribus fuerat obuiatum: poſt allegationes multiplices ſecundæ atteſtationes a partib. admiſſæ fuerunt, & cum atteſtationib. viri poſtea publicatæ. Porro cùm mulier illi præcipuè articulo inſiſtebat, quod ante renunciationem ſponſalium & poſt, idem vir carnaliter eam cognouerat, & ex ea filiam procreauerat, & proprio nitebatur oſtendere iuramento. Quia verò ſuper his non ſolum opiniones varias, ſed contrarias accepiſti & ad magiſterium ſed. ap. recurrens, humiliter poſtulaſti, quid ſentiendum ſit in talibus edoceri.]

Gregorius nonus.

Si in contractu matrimonij adponitur conditio turpis vel impoſsibilis, habetur pro non adiecta, niſi ſit contra ſubſtantiam matrimonij, quia tunc viciat contractum. hoc dicit capitulum notabile, & multum allegabile. CAPIT. VII.

SI conditiones contra ſubſtantiam coniugii inſerentur: puta ſi alter dicat alteri: Contraho tecum ſi generationem prolis euites, vel donec inueniam aliam honore vel facultatibus digniorem: aut ſi pro quæſtu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus quantumcunque ſit fauorabilis, caret effectu. Licet aliæ conditiones adpoſitæ in matrimonio, ſi turpes aut impoſſibiles fuerint, debeant propter fauorem eius pro non adiectis haberi.

QVI CLERICI, VEL VOVENTES MATRIMONIVM CONTRAHERE POSSVNT. TIT. VI.

Alexander. iij Remen. archiepiſcopo.

Diaconus vel ſubdiaconus matrimonium contrahere non poſſunt, & ſi contraxerint, etiam ſi ſint facti irregulares, debent ſeparari.

CAPIT. I.

DE diacono, qui in ſabbato ſancto alium diaconū vulnerauit, & vxorem accepit: hoc tuæ prudentiæ reſpon. quod ſi contrito & humiliato corde ad eccleſiam redire voluerit, dimiſſa illa, quam accepit in vxorem, & abſolutione obtenta, iniuncta ſibi pœnitentia de vtroque exceſſu, poſt eam peractam diſpenſatiuè poteris ei diaconatus officium reddere: & ſi perfectæ vitæ & conuerſationis fuerit eum in presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, ſiue hominem interfecerit ſiue non, matrimonium non poſſe contrahere, ſacrorum canonum cenſura demonſtrat.

IDEM Cenoman. epiſcopo.

Subdiaconus matrimonium contrahere non poteſt. CAPIT. II.

EX literarum tuarum tenore accepimus quod lator præſentium in ſubdiaconatus officio conſtitutus, quandam ſibi in

coniugium copulauit, quam eundem abiurare feciſti. Super quo pru. tuam in domino commendamus, mandantes, quatenus ſi ad monaſticum ordinem tranſire voluerit, & tibi poſt laudabilem conuerſationem ipſius viſum fuerit, eum ad maiores ordines promoueri concedas. quòd ſi ad religionē ſe transferre noluerit, eum neque in ſubdiaconatu miniſtrare, neq; ad vlteriores permittas ordines promoueri. in minoribus tamen ordinibus poterit miniſtrare.

IDEM Vigorieñ. epiſcopo.

Votum ſolenne impedit & dirimit matrimonium poſt contractum: votum ſimplex tantum impedit contrahendum, ſed non dirimit poſt contractum.

CAPIT. III.

MEminimus: [*& infra.] Reſpon. quòd ſi quiſquam, qui ſe religioni deuouit, & habitu ſuſcepto profeſſionem fecit, poſtmodum ſibi aliquam copulauerit, eſt cogendus ab ea recedere, & ad eccleſiam, cui ſe contulit, ſine contradictione tranſire. Verùm ſi nec habitum ſuſcepit, nec profeſſionem, ſed votum ſolummodo fecit, & ſe ad religionem trāſiturum promiſit: licet poſtea matrimonium contraxerit, non eſt cogēdus ad religionem tranſire, & matrimoniale votum reſcindere.

*[*Nos ex parte tua quæſtionem huiuſmodi audiſſe, ſ. vtrum illi qui ſe ad religionem coram epiſcopo deuouerunt tranſituros, & habitum religionis ſuſceperunt, ſi poſtmodum vxores duxerint, cogendi ſunt eas dimittere, & ad eccleſiam, cui ſe contulerant, redire.]*

IDEM Luceñ. epiſcopo.

Si ſuſceptio habitus profeſſorum extra religionem à non habente poteſtatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum. hoc dicit, ſecundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

CAPIT. IIII.

COnſuluit nos t. f. quid faciēdum ſit de nobili muliere, quæ veſtibus precioſis abiectis, mutauit habitum, & de manu presbyteri velamen aſſumpſit, ſed non renunciauit propriis, nec intrauit clauſtrum, nec in manu alicuius epiſcopi, abbatis vel abbatiſſæ, aut ſuper altare profeſſa eſt, vel obedientiā promiſit: poſtmodum vero elapſo anno (abiecto religionis habitu) cuidam nobili nupſit. Con. t. f. reſpon. quòd ſicut ſimplex votum matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit iam contractum: ita habitus ſine profeſſione ſuſceptus, ne contrahatur impedit, ſed contractum nequaquam diſſoluit.

IDEM.

Votum caſtitatis de præſenti impedit matrimonium contrahendum eccleſia tamen ex cauſa matrimonium contrahi quandoque permittit. h. d. inhærendo literæ.

CAPIT. V.

Veniens

VEniens ad præſentiã noſtram M. eremita propoſuit, quòd I. mulier cuidam viro abſenti fide data ſe nupturam promiſit, ſed poſtmodum audiens plura de ſeueritate ipſius, ei noluit copulari. cùm itaque timeret ne illi nubere cogeretur, in manibus ſuis votum continentiæ promiſit, non tamen locum aut veſtem mutauit. quo audito vir aliam ſibi copulauit. Nos itaque attendentes tutius eſſe, vt præfata mulier poſt fidem & votum ſimpliciter oblatum matrimonium cõtrahat, quàm fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus ſi plus non proceſſit, ſibi de fide mentita & voto violato congruam ſatisfactionem indicas, & ei, cui vult nubendi in domino licentiam tribuere non poſtponas.

Celeſtinus.iij. *p c. laudabilem.* Ex 2. compil.

Votum ſimplex impedit ſponſalia de futuro, non autem dirimit matrimonium ſequens: ſecus in voto ſolenni.

CAPIT. VI.

RVrſus quidam votum caſtitatis emittens, iurauit ſe quandam ducturum poſtea in vxorem. Vnde à fraternitate tua requiſiti arbitramur, quòd cùm ſimplex votum apud deũ non minus obliget, quàm ſolẽne: pro eo quòd iurauit temerè, pœnitentiam agat: & votum, quod deo fecit, ſtudeat obſeruare. Quòd ſi poſtquam huiuſmodi præſtitit iuramentum, ad nuptias proprio motu conuolaſſet: cum votum ſimplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat iam contractum, nihil ambiguitatis quæſtio tua cõtinere videtur.

Innoc. iij. a Libonẽ. & Lubicẽ. epiſcopis. a Ildebocen. & Columbrien.

Votum ſolenne impedit & dirimit matrimonium poſt contractum.

CAPIT. VII.

INſinuãte I. nobili muliere noſtro eſt apoſtolatui reſeratum, quòd à quibuſdam curialibus fuit regi Legionẽ. pro ipſius copula ſupplicatum: quod cùm ad conſanguineorum eius notitiam perueniſſet: vt maritum acciperet, ei ſub obteſtatione regia ſuggeſſerunt: ipſa verò quòd tunc nollet nubere proteſtans, conſilium accepit ab eis, quòd votum emitteret caſtitatis: quod in manibus cuiuſdã de fratribus ſancti Aug. fecit, eo adiecto tenore, vt in domo propria cũ omni ſubſtantia ſua remaneret. Sanè in eiuſdẽ ordinis habitu biennio poſt permanſit, licet id ſe inuitam feciſſe adſerat & coactam, non tam metu regio, quàm parentum: [*& infra.] Tandem attendens, quòd inuita votum emiſerit, eo dimiſſo de parentum cõſilio, P. Michaëli publicè fuit matrimonialiter copulata: de quo quatuor ſuſcepit filios tempore procedente: [†& infra.] Nos igitur attẽdẽtes, quòd in emiſſione voti, quod præceſſit, nulla vel modica coactio adfuiſſet quam patientia & perſeuerantia ſequẽtis temporis penitus profugauit, & quòd ſeques cõiunctio potius

iniqua fuit, & violenter extorta: mãdamus, quatenus ſi præmiſſis veritas ſuffragatur, præfatam mulierem ad malè dimiſſum religionis habitum reaſſumendum, & ſeruandum quod vouit, monere & inducere procuretis, & (ſi opus fuerit) per cenſuram eccleſiaſticam coercere.

[*Poſthæc eidem regi quod fecerat indicauit, quod approbans vetuit ne quis ea nolente domum intraret ipſius, vel exinde aliquid exportaret. Interim verò tempore modico elabente P. Curialis regias literas ſecum portans & F. Ferrandi dictæ mulieris domum intrantes, vt ipſe P. vi ſaltem eam duceret in vxorem, acceperunt ab ipſa quod ſi eam idem P. duceret ipſius manib. interiret. Poſtea verò dimiſſis domo & omnib. quæ habebat, in domo cuiuſdam Iudæi per tres, in eccleſia verò S. M. de Neiga per ſex latuit ſeptimanas, ita quod exinde propter neceſſitates humanas etiam egredi non auderet, tandem ſe coactam videns, & omnib. deſtitutam &c.]

[†Verum quia ſalutem animæ deſiderat omnib. anteferre, ac metuens quod huiuſmodi coniunctio licita, non exiſtat, quid ſuper his tenere debeat, edoceri reſponſo noſtro ſuppliciter poſtulauit.]

DE EO, QVI DVXIT IN MATRIMONIVM, QVAM POLLVIT PER ADVLTERIVM. TIT. VII.

Alexand. iij. abbati ſancti Albani.

Si quis viuente vxore contrahit cum ſecunda hoc ignorãte: prima mortua ad ſui petitionem non ſeparabitur à ſecunda.

CAPIT. I.

PRopoſitum eſt nobis, quòd vir quidam vxorem habens, ſibi aliam huiuſmodi rei inſciam copulauit: ſed prima mortua nititur diſcedere à ſecunda. [‡& infra.] Licet autem in canonibus habeatur, vt nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat vxore ſua viuente, vel quæ machinata eſt in mortem vxoris: quia tamen præfata mulier erat inſcia, quòd ille aliam haberet vxorem viuentem, nec dignum eſt, vt prædictus vir, qui ſcienter contra canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet: conſultationi t. t. reſpon. quòd niſi mulier diuortium petat, ad petitionem viri non ſunt aliquatenus ſeparandi.

[‡Aſſerens quod vxore viuente, eam non licuit ſibi copulare.]

IDEM abbati de Fontibus.

Si viuente prima vxore & non cognita, quis contraxit cum ſecunda non ſcienter, & eam cognouit: etiam mortua prima, ſecundum habere non poteſt: ſecus ſi prima erat non legitima vxor.

CAPIT. II.

SIgnificauit nobis O. Andegauenſis: [*& infra.] Mandamus, quatenus ſi conſtiterit quòd eidem O. tanta vis illata fuerit,

fuerit, quòd non ſponte in primam conſenſerit, nec poſt præſtitum iuramentum ipſam carnaliter cognouerit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam poſtea in vxorem accepit, reuertendi liberam tribuas facultatem. Alioquin ſibi ne ad ſecundam reuertatur ſub interminatione anathematis inhibens, des ei licentiam ducendi aliam vxorem.

[† Parochianus Eboracen. eccleſiæ per VV. de Romar. qui eſt ex hac luce ſubtractus capiens eum, tamdiu in vinculis ferreis & carcere tenuit, donec ipſum inuitè coegit quod A. mulierem duceret in vxorem. Cùm autem vincula & carcerē euaſiſſet, aliam vxorē accepit, de qua filios procreauit. Poſtea verò idem O. à præfata A coram ven. fratre n. Eborac archiepiſcopo apoſt. ſed. leg. tractus eſt in cauſam, coactus eſt iuramento ſeruare, quod ad illam quam ſponte in vxorem acceperat, non accederet, donec lis eſſet iudicio eccleſiaſtico terminata. Cæterùm quia priuſquam de cauſa cognoſceretur legitime, prænominata A. diem clauſit extremum, prædictus O. ad eandem, de qua filios habuit reuerti non audet, inde eſt quod d. v. p. a ſ.]

IDEM Baran. epiſcopo. *p. c. quoniam ex multis.*

Non poteſt quis cum illa contrahere, quam vxore viuente cognouit, ſi machinata fuit in mortem vxoris. CAP. III.

SVper hoc quod quæſiuiſti, an liceat alicui cum ea contrahere matrimonium, quam vxore ſua viuente ſibi de facto matrimonio copulauit: Taliter reſpondemus, quòd ſi adultera eſt in mortem vxoris aliquid machinata, ſiue fidem dedit, ſiue non, quòd ea defuncta hanc eſſet ducturus: ſecundum canones ab eius conſortio prohibetur, & hæc prohibitio perpetuò eſt ſeruanda.

Clemens tertius. Ex 2. compilat.

Qui viuente vxore etiam ab eo ſeparata quo ad torum, ſecundam conſciam ducit vxorem, prima mortua ſeparabitur à ſecunda, ſed cum alia contrahere poterit. CAP. IIII.

EX literarum tuarum inſinuatione accepimus, quòd T. vxorem ſuam in adulterio deprehenſam, de tui anteceſſoris adſenſu abiecit: quæ poſtmodum accepit habitum monachalē: ſed dictus T. antè, quàm illa decederet, aliam ſuperinduxit. & plures ſuſcepit filios ex eadem: [† & infra.] Fra. t. igitur reſp. quòd illos debes ab inuicem ſeparare. Idem verò vir indicta ei de adulterio pœnitentia, aliam ducere poterit in vxorem.

[† Cæterum quia ſupradicta mulier deceſſit, quid ſuper ſecunda copula fieri debeat, ſedem duxiſtis ap. conſulendam.]

IDEM.

Qui viuente vxore legitima cum ſecunda cōtrahit adultera, etiam prima mortua ſeparabitur à ſecunda, etiam ſi longo tempore ei cohabitauit. & filios ex ea ſuſcepit. CAP. V.

CVm haberet vxorem legitimam A. nomine I. lator præſentium, cùm M. adulteriū perpetrauit. Cumq; ſuper hoc

 fuiſſet

fuiſſet in ius vocatus, abiurauit adulteram, & poſtmodum iuramento contempto viuente legitima, cum ea matrimonium contrahere, & ipſi diu cohabitare præſumpſit. demum prædicta A. de præſenti luce ſubtracta, memoratus I. cum adultera per decenium eſt memoratus, de qua decem filios procreauit. Tale ergo damus conſul. t. reſponſum, vt ſeparentur omnino. & eis iniuncta pœnitentia, perpetua continentia indicatur, præſertim cùm in dies ſuos ambo proceſſerint, & tam diu publicè in adulterio, & periurio, ex certa ſcientia perdurantes, eccleſiam in graui ſcandalo perturbauerint. Noſti enim quòd Leo papa ſtatuit, vt nullus ducat in matrimoniũ, quã adulterio polluit. & quòd hic plus proceſſum fuit, quã ſi fides præſtita duntaxat fuiſſet adulteræ, vt defuncta legitima eã duceret in vxorẽ, cum eadem etiã prima viuente quaſi matrimonialiter mœchæ mœchus adhærere præſumpſit, & ſacramentum ſuum temerè violare: quod vtique connubium (vbi etiam nulla interceſſit religio iuramenti) tam Grego. papa, quam Triburieñ ſynodus deteſtatur, & vtrunq; hoc modo coniunctum præcepit publicè pœnitentiæ ſubiici, ac perpetuò ſine vlla ſpe coniugij permanere. Nec aliquod eiſdem I. & M. adminiculum adferunt, vt ſimul maneãt, quòd decẽnio cohabitauerunt ad inuicem, ac decem filios ſuſceperunt, cùm multiplicitas prolis ita ſuſceptæ magis eorum crimen exaggeret: & diuturnitas temporis peccatum non minuat, ſed augmentet. Solicitudinis tamen tuæ intererit, vt vterque liberis ſuis ſecundum quòd eis ſuppetunt facultates, neceſſaria ſubminiſtret.

Innocentius iij. epiſcopo Spoletano.

Ex 3. Comp.

Si quis mortua vxore contrahit cum ea, quam viuente vxore ſine fidei donatione cognouerat, tenet matrimonium, dummodo in mortem defunctæ neuter fuerit machinatus. CAPIT. VI.

SIgnificaſti nobis, quòd cùm P. ciuis Spoletanus, quandam M. mulierem duxiſſet legitimè in vxorẽ, ea relicta, cuidam meretrici adhæſit: [*& infra.] Verùm cùm *medio tempore* vxor ipſius eſſet viam vniuerſæ carnis ingreſſa, meretricem, cui adhæſerat, deſponſauit. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd niſi alter eorum in mortem vxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea viuente ſibi fidem dederit de matrimonio contrahendo, legitimum iudices matrimonium ſupradictum, excommunicato munus abſolutionis (ſi petierit) iuxta formam eccleſiæ impenſurus.

[*Et cum ab eius contubernio ad thorum non poſſet legitimum reuocari, vos in eum excommunicationis ſententiam protuliſtis.*]

IDEM Mediolaneñ. capitulo.

Si quis viuente prima ſecundam huius rei inſciam duxerit vxorẽ: mortua prima, licitè remanet cum ſecunda, nouo conſenſu interueniente.

CAP.

CAP. VII.

VEniens ad præſentiam noſtram G. laicus humili inſinuatione mõſtrauit, quòd cùm in ciuitate Lemouicẽ, quandam ſibi matrimonialiter copulaſſet, ab ea recedens Meſſanã aduenit, vbi M. mulierem inſciam quòd aliam haberet vxorem, ſibi ſolenniter copulauit: verum cùm eidem pœnitentia fuiſſet iniuncta, vt ad legitimam rediret vxorem, & ipſe propter hoc in ſuam patriam rediiſſet, vxorem ſuam inueniens carnis debita perſoluiſſe, ad Meſſanam rediit ciuitatem, & ſupradictæ M. tanquam legitimæ cohabitauit vxori: [*& infra.] Licet autem viuente vxore legitima prædictam M. ſibi copulare nequiuerit in vxorem: * quia tamen vxore defuncta, vtpote à lege ipſius ſolutus, in eandem M. de nouo potuit matrimonialiter conſentire, dummodo non præſtiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem vxoris: mandamus quatenus ſi eſt ita, eidem G. vt ſupradictæ M. affectu adhæreat coniugali, licentiam concedatis. *Vide. l. eũ qui. ff ad. l. Iul. de adult.

[*Nunc autem impoſitam ſibi pro priori exceſſu pœnitentiam agens humiliter & deuotè cohabitandi eidem M. à nobis licentiam poſtulauit.]

Gregorius. ix. fratri R.

Contrahens cum ſecunda viuente prima, quam tamen non cognouit, nec ante contractum nec poſt, mortua prima poteſt contrahere cum ſecunda.

CAP. VIII.

SI quis vxore viuente fide data promiſit aliam ſe ducturum, vel cum ipſa de facto contraxit, * ſi nec ante nec poſt (legitima eius ſuperſtite) cognouit eandem: quamuis vtrique ipſorum pro eo, quòd in hoc grauiter deliquerint, ſit pœnitentia iniungenda: non eſt tamen matrimonium quod cum ea contraxit, poſt vxoris obitum dirimendum. Cæterùm tolerari non debet ſi prius, vel poſtea dum vixerit vxor ipſius, illam adulterio polluiſſet. *Vide Bar. in. l. miles. §. quærebatur ff. de adul.

DE CONIVGIO LEPROSORVM.

TITVLVS VIII.

Alexander. iij. Cantuarien. archiepiſcopo.

Lepra ſuperueniens non diſſoluit matrimonium, nec matrimonij effectum: ideo ad inuicem maritali affectione coniuncti ſe tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vouendam induci.

CAPIT. I.

PEruenit ad nos, quòd cùm hi, qui lepræ morbum incurrunt, de conſuetudine generali, à communione hominum ſeparentur, nec vxores viros, nec viri vxores taliter ægrotantes ſequuntur. Quoniam igitur cùm vir & vxor vna caro ſint, non debet alter ſine altero eſſe diutius: mandamus, quatenus, vt vxores viros, & viri vxores, qui lepræ morbum Geneſ. 2.

 incurrunt,

incurrunt, ſequantur, & eis coniugali adfectione miniſtrẽt, ſolicitis exhortationibus inducere nõ poſtponas. Si verò ad hoc induci non poterunt, eis arctius iniungas, vt vterq; altero viuente continentiam ſeruet. Quòd ſi mandatum tuum ſeruare contempſerint, vinculo excommunicationis adſtringas.

IDEM Baionẽ. epiſcopo.

Coniuges propter lepram ſeparandi non ſunt à coniugio, & contrahere poſſunt matrimonium: & inuicem ſibi reddere debitum tenentur.

CAP. II.

QVoniam nemini licet (excepta cauſa fornicationis)* vxorem dimittere: conſtat quòd ſiue mulier lepra percuſſa fuerit, ſeu alia graui infirmitate detenta: non eſt à viro propterea ſeparanda, vel etiam dimittenda. Leproſi autem ſi continere nolunt, & aliquã quæ ſibi nubere velit, inuenerint, liberum eſt eis ad matrimonium conuolare. Quòd ſi virum ſiue vxorem leproſum fieri cõtigerit, & infirmus à ſano carnale debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli, quod exigitur, eſt ſoluendum: cui præcepto nulla in hoc caſu exceptio inuenitur.

** Vide. l. rei iudicatæ. cum not. ff ſolu. matri. & l. conſen. C. de repu.*

Vrbanus. iij. epiſcopo Florentino.

Sponſalia de futuro præciſe non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproſo, lepra poſt ſponſalia ſuperueniente.

CAPIT. III.

LIteras: [*& infra.] Quia poſtulaſti, vtrum ſi poſt ſponſalia de futuro inter legitimas perſonas cõtracta, antequam à viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad conſummandam copulam maritalem cõpelli debeat: reſpondemus, quòd ad eam accipiendam cogi non debet, cùm nondum inter eos matrimonium fuerit conſummatum.

*[*Tuæ frat. debita benignitate ſuſcepimus, quib. certiores de ſinceritate fidei tuæ, & deuotionis affectu, ad honorem & commodum tuum abundantius prouocamur. Verum]*

DE CONIVGIO SERVORVM.

TIT. IX.

Hadrianus Saltburgẽ. archiepiſcopo.

Seruus contradicente domino matrimonium contrahere poteſt, ſed propter hoc non liberatur à ſeruitiis domino debitis.

CAPITVLVM PRIMVM.

DIgnum eſt: [† & infra.] Sanè iuxta verbum Apoſtoli, ſicut in Chriſto Ieſu, neque liber, neque ſeruus eſt à ſacramentis eccleſiæ remouendus, ita nec inter ſeruos matrimonia debent vllatenus prohiberi: & ſi contradicentibus dominis & inuitis contracta fuerint, nulla ratione ſunt propter hoc diſſoluenda. Debita tamen & conſueta ſeruitia non minus debent propriis dominis exhiberi. [† Et ſi

**Aliàs, Signum eſt.*
Gala. 3.

[† Et à rationis tramite nõ diſcordat, quod ea quæ dubietatis in ſe videntur ſcrupulum continere, ad ap. ſe. iudicium referantur, vt inde Chriſti fideles in dubiis certitudinẽ ſe gaudeant inuenire, vnde noſcuntur magiſterium fidei ſuſcepiſſe. Tua verò f. de ſeruorum cõiugiis quæ multis & cõtra dicentib. dominis contrahuntur, quid fieri debeat apoſtolatui noſtro, ſicut bene meminimus requiſiuit, ſuper quo tibi duximus reſpondendum.]

Alexander iij. præpoſito & priori Mortarieñ.

Separatur matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, niſi poſtea hoc ſciens illam cognouit.

CAPIT. II.

PRopoſuit nobis M. mulier, quòd cum vir eius cum ea diutius permanſiſſet, notam ei ſeruilis conditionis obiecit, adſerens eam eſſe ancillam, quam liberam eſſe credebat, cum eam duxit in vxorem: [* & infra.] Mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quòd idem vir præfatam mulierem poſtquam iſtam audiuit eſſe ancillam, carnaliter cognouit, ipſum monitione præmiſſa compellas, vt eam ſicut vxorem maritali affectione pertractet. Si verò aliter fuerit, & ſententiam diuortij proferri contingat, mulieri pecuniam, quam præfato viro pro dote conceſſit, reſtitui faciatis.

[Cum autem in præſentia ven. f. n. Aſtienſis epiſcopi tractaretur negocium, mulier quia ibi grauari timebat, ad noſtram audientiam appellauit. Qui igitur tam ea quam viro ſuo viuente poſt aliquantulam moram præfatus vir inconcuſſa lite receſſit. d. v. per a ſ.]*

Vrbanus iii. Ariminen. epiſcopo.

Si conſuetudo eſt in loco, quod partus conditionem patris ſequatur, natus ex libero & ancilla liber eſt, & vt liber matrimonium cõtrahit.

CAP. III.

LIcet: [† & infra.] Sanè ſuper eo, quod fuit propoſitum, an mulier poſſit diuortium poſtulare, pro eo, quòd vir, cum quo ſuæ conditionis ignara contraxit, ſeruus monaſterij proponatur, cùm è contra idem vir patrem ſuum, cuius conditione ſecundum leges prouinciæ, ſequeretur, tempore mortis pro libero ſe geſſiſſe, & iam elapſo decennio, nec patris, nec ſuo nomine ſe ſtatus controuerſiam paſſum conſtanter adfirmet. Videtur nobis ratione temporis, & fauore libertatis, pro parte viri ſecurius iudicandum.

[† Ad ea ſuper quib. nos. f. tua conſulere voluit, te ſufficere arbitremur: quia tamen ad maiorem certitudinem iudicium noſtrum paſtorali ſolicitudine requiris, nos ad inquiſitiones veſtras officij noſtri ſine debito reſpondemus.]

Innocentius tertius H. epiſcopo.

Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo ſciuit, non conſenſit, ſeparatur matrimonium, & cum alia contrahere poterit.

CAPIT. IIII.

AD noſtram noueris audientiam perueniſſe, quòd G. preſbyter cardi. apo. ſe. leg. R. militem à muliere quadá propter conditionis ſeparauit errorem. Ideoq; mandamus, quatenus ſi conſtiterit quòd miles ignoranter contraxit cum ancilla, ita quòd poſtquam intellexit conditionem ipſius, nec facto, nec verbo conſenſerit in eandem, propter quod per card. eundem ab eius fuerit conſortio ſeparatus, contrahendi cum alia liberam ipſi concedas auctoritate apoſtolica facultatem.

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

TITVLVS X.

Imò primus.

Gregorius nonus. p. c. Non ſolum.

Natus ex libera vel liberta, liber eſt. CAP. I.

Ex. 1. compilat.

INdecens eſſe credimus, vt progeniti ex liberta, ſiue libera, filij ad ſeruitium retrahantur. Propterea tibi præcipimus, vt ſi documenta nulla ſint ab eccleſiæ parte, quæ documentis huiuſmodi debeant obuiare, ab eius moleſtia ſine aliqua retractatione compeſcas eandem. durum eſt enim, vt ſi alij pro mercede libertates tribuunt, ab eccleſia, à qua tueri debent, reuocentur.

DE COGNATIONE SPIRITVALI.

TITVLVS XI.

Alexander. iij. Saler. archiepiſcopo.

Filij duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum eſt ad compaternitatem, licitè contrahunt, niſi conſuetudo repugnet: ſeparantur autem ſi per eorum alterum vel vtrunque compaternitas eſt contracta. hoc dicit: cum ca. ſuper eo. infra eod. CAP. I.

VTrum autem filij aut filiæ ante vel poſt compaternitatem geniti poſſint ad inuicem copulari, canones ſecundum diuerſorum locorum conſuetudines contrarij inueniuntur. Et licet primus canon exinde editus, natos poſt compaternitatem ad inuicem copulari prohibeat: alter tamen canon poſterius editus, primum videtur corrigere: per quem ſtatuitur, vt ſiue ante ſiue poſt compaternitate geniti ſunt, ſimul poſſint coniungi, excepta illa perſona duntaxat, per quam ad compaternitatem venitur. Vnde nobis videtur, vt ſecundú poſteriorem canonem debeat obſeruari: Niſi conſuetudo eccleſiæ, quæ ſcandalum generet, aliter ſe habere noſcatur.

IDEM eidem.

Compaternitas ſcienter vel ignoranter ſuperueniens inter coniuges, coniugium non diſſoluit. CAP. II.

SI vir vel mulier ſcienter, vel ignoranter filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, an propter hoc ſeparari debeant? Conſult. t. t. reſpód. quòd quanuis generaliter ſit inſtitutum vt debeant ſeparari, quidam tamen humanius ſentientes, aliter ſtatuerunt.

fuerunt. Ideo nobis videtur, quòd ſiue ex ignorantia, ſiue ex malitia id fecerint, non ſunt ab inuicem ſeparandi, nec alter alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſeruandam poſſint induci: quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur. ſi ex malitia, eis ſua fraus non debet patrocinari vel dolus.

IDEM Vigilieñ. epiſcopo.

Filij duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum eſt ad compaternitatem, licitè inuicem contrahunt matrimonium: ſi tamen ſubeſt conſuetudo impediens & dirimens talia matrimonia, ſeruanda eſt loci conſuetudo. hoc dicit ſecundum intellectum magis communem, adtingendo mentem capituli.

CAPIT. III.

SVper eo quòd à nobis tua fraternitas requiſiuit de duorum compatrum filiis: Reſpondemus, quòd ſi tales filij fuerint, per quorum alterum, vel vtrunque parentes ad compaternitatem venerunt, eos coniungi nulla ratione ſuſtineas, & coniunctos põtificali auctoritate non differas ſeparare. Cæterùm ſi per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus conſuetudinem tuæ metropolitanæ eccleſiæ vel aliarum circumpoſitarum inquirere, & diligentius imitari, ita quòd ſi eiuſdem eccleſiæ conſuetudo habeat inter eos non ſuſtinere coniugiũ fieri, nec factum firmitatis robur habere: tu ſimili modo in eccleſia tibi cõmiſſa coniugium huiuſmodi fieri non permittas: & ſi quos taliter coniunctos inueneris, iuxta earundem eccleſiarũ conſuetudinem ipſos ſeparare ab inuicem non omittas. Verùm ſi de cõſuetudine habetur, vt talia coniugia permittantur in eccleſia tua diſſimulare poteris, ita quòd nec cõtradicere, nec tuum videaris præſtare aſſenſum: quia ſicut graue eſt antiquam conſuetudinem circumadiacentium eccleſiarum ſuper his contemnere, ſic quoque grauius videtur, ſi propter eam huiuſmodi coniugiis tuum indulges aſſenſum, cùm poſſet ſic in exẽplum aſſumi.

Clemens tertius. Ex 2.comp.

Inter patrem baptizati & vxorem leuantis prius ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.

CAPIT. IIII.

MArtinus Bertham duxit vxorem, Tebergam ſibi copulauit Lotharius, qui Berthæ & Martini filium de ſacro fonte ſuſcepit. L. vero & B ſublatis de medio, M. cum T. præfata contraxit. Nos autem conſulti taliter duximus reſpondendum, quòd cùm ſecundum verbum domini vir & mulier efficiantur per connubium vna caro, liquidum eſt Tebergam non poſſe matrimonialiter copulari Martino, qui compater eius fuerat, cum quo vna caro Teberga noſcitur extitiſſe.

Geneſ.2. Matth.19. 1.Cor.6. Epheſ.5.

IDEM

IDEM.

compaternitas per catechiſmum contracta, impedit matrimonium contrahendum, ſed contractum non dirimit.

CAPIT. V.

Contracto matrimonio inter P. & A. vxorē ſuam, quidam conſanguinei eiuſdem A. contra matrimonium obiecerunt, quòd eadem in primo ſacrati ſalis pabulo filium quondam concubinæ ipſius P. tenuit: [* & infra.] Verum. ſi conſtaret vera eſſe, quæ diximus, non ideo tamen cōtractum matrimonium ſolueretur: quæ res vix contrahendo matrimonio impedimentum adferret. Ideoque mandamus, quatenus præfato P. auctoritate noſtra iniungas, vt memoratam A. ſicut vxorem maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat & perſoluat, ſiue ipſam ante matrimonium contractum cum P. ſiue poſtea conſtiterit hoc egiſſe: dum tamen ſi in fraudem hoc fecerit cauſa matrimonij ſeparandi, pœnitentiam pro præſumptione accipiat, matrimonio in ſua firmitate durante.

al. Vnde.

[* *Cùm fuit primum in eccleſia dei inductus, & propter hoc tuam præſentiam adeuntes, dicebant ipſam debere à viro per tuum iudicium ſeparari. Tua vero. f. ſicut accepimus, cauſa non cognita eis carnale commercium interdixit, prohibens etiam ipſi P. ne debitum ab vxore requireret.*]

Innocentius tertius epiſcopo & archidiacono Linconien̄.

Inter patrem baptizati & leuantem ſeu tenentem baptizatum, contrahitur cognatio ſpiritualis valida ad impediendum, & dirimendum matrimonium poſt contractum.

CAPIT. VI.

Veniens ad apoſtolicam ſedem C. Anglicus: [† & infra.] Mandamus, quatenus, ſi conſtiterit H. mulierem prædicti viri filium de ſacro fonte leuaſſe ante, quàm eam deſponſaſſet vxorem, vos inter eos diuortium adp. poſtpoſita celebretis.

[† *Natione, nobis expoſuit quod cùm olim in adoleſcentia conſtitutus mulieri cuidam adhæſiſſet, quam tamen quidam alius ante cognouerat, de conſilio matris ſuæ factum eſt vt eadem mulier quendam puerum quem de alia ſoluta ipſe ſuſceperat, de ſacro fonte leuaret, ad ſuſpicionem & infamiam vtriuſque delendam. deinde verò cum in eius amore vehementius exardeſceret, abſque conſilio amicorum eam clanculo deſponſauit. Cùmque prolem ex ea procreare non poſſet & increpationes à patre ſuo grauiſſimas ſuſtineret, quod eam deſponſando deliquerat reuoluens in animo, ipſa dimiſſa cauſa orationis Hieroſolymam eſt profectus. Verùm cum idem rediens de partibus tranſmarinis, prolem eam ſuſcepiſſe ab alio inueniſſet, ei noluit adhærere ſed propter adulterium quod commiſerat taliter vt dicebant ea omnino dimiſſa, ad longinquam ſe tranſtulit regionem: & ad Eboracen.*

tantum

tandem veniens ciuitatem, quandam ibidem cum terra & dote decenti ſibi matrimonialiter copulauit, de qua prolem ſe confeſſus eſt ſuſcepiſſe. Ea propter ſ.v per.ap.ſ.]

IDEM magiſtro S.cano.Herfordeñ.

Si filij duorum compatrum per quorum alterum deuentum eſt ad compaternitatem, matrimonium contrahant, ſeparantur: & tempore contractus ſcientes impedimentum, illud denunciare tenentur.

CAPIT. VII.

TVa nos duxit diſcretio conſulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris patris ſui vel commatris ſibi poſſit matrimonialiter copulare? & ſi contraxit, an debeāt ſeparari? & an conſcij talis matrimonij teneantur illud in publico adcuſare? Super quo reſpondemus, quòd huiuſmodi perſonæ non poſſunt matrimonium contrahere: & ſi contraxerint, poſſunt ab inuicem ſeparari: & qui contractum ſciuerint, debent eccleſiæ illud nunciare.

Gregorius nonus.

Inter baptizatum & filium baptizantis, oritur cognatio ſpiritualis impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. hoc dicit.

CAPIT. VIII.

EX literis veſtris accepimus, quòd cum Martha mulier coram officiali Cantuarieñ. Alanum peteret in virum, & ſe adfidatam ab eo ac carnaliter cognitam, per teſtes idoneos probauiſſet: dictorum tandem teſtium depoſitionibus publicatis, idem A. excipiendo propoſuit, quòd eam habere non poterat in vxorem, pro eo, quòd ipſum pater mulieris eiuſdem, qui ſacerdos extitit, baptizauit. Sed cum idem officialis exceptione huiuſmodi non admiſſa definitiuam tulerit ſententiam contra ipſum, & idem ad ſedem apoſtolicam adpellauerit: Mandamus, quatenus ſi eſt ita, eundem A. ſuper hoc ab impetitione mulieris abſoluatis ipſius, eidem mulieri perpetuum ſilentium imponentes.

DE COGNATIONE LEGALI.

TIT. XII.

Nicolaus ad conſul Bul.

Inter adoptatum & filium adoptantis non poteſt durante adoptione conſiſtere matrimonium.

CAPIT. I.

SI qua per adoptionem mihi ſoror eſſe cœperit, quamdiu durat adoptio inter me & ipſam, nuptiæ conſiſtere non poſſunt.

DE EO, QVI COGNOVIT CONSANGVINEAM VXORIS SVAE, VEL SPONSAE. TIT. XIII.

*al. Med. al. Meldam.

Ex conſilio apud* Metiam.

Adfinitas ſuperueniens poſt matrimonium contractum non ſoluit matrimonium, ſed exactionem debiti impedit, & crimen inceſtus inhabilitat quo ad matrimonium contrahendum.

CAPIT. I.

SI quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit: Nec à matre debitum petere, nec filiam vnquam habere poteſt vxorem: nec filiaſtra, nec ille vllo vnquam tempore aliis ſe poterunt matrimonio copulare.

Alexander. iij. Pictauieñ. epiſcopo.

Adſinitas ſuperueniens etiam per illicitum coitum, diſſoluit ſponſalia de futuro. ſed non matrimonium & inceſtuoſus contrahere non poteſt.

CAPIT. II.

VEniens ad nos præſentiũ lator: [*& infra.] Inqui.t.t.reſp. quòd ſi matrem ſponſæ ſuæ cognouit, & ſpõſæ nunquam carnaliter adhæſit. imponenda eſt ei pœnitentia paulo maior, quàm pro adulterio: qua peracta, vel parte ipſius, poterit ex diſpenſatione, cum alia matrimonium contrahere. Cæterùm ſi ſponſam cognouit, antequam matrem vel poſt, nunquam eam, vel aliam poteſt accipere in vxorem.

[**Nobis tuæ. f. literas præſentauit, ex quarum tenore perpendimus quod quandam in vxorem duxerat, quam quidam ſuaſerunt per menſem quo eam duxerat non cognoſcere. Contigit autem ſicut dicit quod pater ſponſæ duxit vxorem ſuam quæ ſponſæ mater erat, quam in eius lecto iacentem diabolo ſuadente cognouit. Tranſacto vero menſe tam pater quàm alij propinqui coegerunt vt cum ea matrimonium conſummaret, quod facere noluit donec tecum ſuper hoc loqueretur.*]

Ex 2. compil.

IDEM.

Non ſeparatur matrimonium ad dictum vnius adſerentis adfinitatem inter coniuges præceſſiſſe.

CAP. III.

DE illo, qui vxorem fratris, antequam ei matrimonio iungeretur ſe propoſuit cognouiſſe: Reſpondemus, quod niſi hoc publicum & notorium fuerit, aut idoneis teſtibus comprobatum: prædictum matrimonium occaſione illa ipſum impetere non permittas.

Celeſtinus tertius.

Inceſtuoſus matrimonium contrahere non debet: ſed ſi contrahit, tenet: & tunc tenetur reddere, ſed non poteſt debitum exigere: & non minus tenetur vxori neceſſaria adminiſtrare.

CAP. IIII.

TRanſmiſſæ nobis tuæ literæ demonſtrarunt, quòd C. vxore ſua defuncta, filiam eius priuignam, videlicet propriã,

copula

copula carnali cognouit: poſtmodum aliam accipiens in vxorem, cum priuigna publicè tanquã canis ad vomitum rediẽs, illicitam rem committere non expauit. Quia verò ſuper his conſilium requiſiſti, præſenti pagina reſpondemus, quòd legitimę vxori cohabitans, & neceſſaria ſubminiſtrans, non cognoſcat eam, quandiu vixerit, niſi ab ea fuerit requiſitus, & tunc ad ipſam nõ ſine graui cordis dolore accedat: qui etiam pro inceſtu & adulterio, donec cum ea permanſerit, iuxta moderamen tui arbitrij pœnitentiam agens, poſtmodum ſi ſuperuixerit ei, perpetuo ſine ſpe coniugij permanebit.

IDEM.

Non ſeparatur matrimonium ad confeſſionem coniugum, qui dicunt adfinitatem præceßiſſe, etiam ſi rumor viciniæ conſentiat. Et eſt caſus multum allegabilis & notabilis.

CAPIT. V.

SVper eo quòd poſtulas, vtrum coniugatus qui ante contractum matrimoniũ vxoris ſuę conſanguineam carnali commixtione cognouit, cum id fateatur vterq;, & aliqua pars viciniæ hoc adclamare dicatur, ſit ab vxore ſua iudicio eccleſiæ ſeparandus. Tuæ fra. reſpondemus quòd propter eorum confeſſionem tantum, vel rumorem viciniæ, ſeparari non debẽt: cum & quandoque nonnulli inter ſe contra matrimonium velint colludere, & ad cõfeſſionem inceſtus facilè proſiliirent, ſi ſuo iudicio crederent per iudicium eccleſiæ cõcertendum. Rumor autem viciniæ nõ adeo eſt iudicandus validus, quòd niſi rationabiles & fide dignæ probationes accedant, poſſit bene contractum matrimonium irritari.

Innocentius.iij. præpoſito Magdeburgenſi. Ex 3.comp.

Adfinitas ſuperueniens non diſſoluit ſponſalia de præſenti.

CAPIT. VI.

DIſcretionem tuam [*& infra.] Sane ex parte tua fuit propoſitum, quòd quidam cum muliere quadã legitimè per verba de præſenti cõtraxit, quam poſtmodum à ſe incognitam, cuidam conſanguineo ſuo tradidit in quantũ potuit renitentem. Ille verò cum ipſa, licet inuita matrimonij ſolennia celebrauit: ſed mulier quam cito fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & ſe priori viro reſtitui poſtulauit. Nos igitur inquiſi. t. reſpond. quòd & viro pro tam turpi facinore grauis eſt pœnitentia iniungenda, & mulier propter publicam honeſtatem eſt monẽda ſolicitè, vt nec primum repetat, cuius cõſanguineus eam licet inuitam cognouit: nec redeat ad ſecundũ, cui non poteſt propter reatũ adulterij commiſceri: ſed in cõtinentia maneat, donec prior fuerit viam vniuerſæ carnis ingreſſus. Quòd ſi forſitan ad id induci nequiuerit, vir prior cogatur redire ad ipſam, & maritali eã affectione tractare: cum adul-

Matth. 19. *Marc. 10.* *Luca 16.*

adulterium ei non poſſit obiicere, qui eam adulterandam tradidit, præſertim inuitam. Nam & ſi ſecundum euangelicam veritatem nunquam niſi propter fornicationis cauſam, aut vir vxorem, aut vxor poſſit dimittere virum: non tamen ſemper propter cauſam eandem, vel vxor virum, vel vir dimittere poteſt vxorem, cum poſſit exceptione, vel replicatione legitima impediri. Sed nec adfinitas, quæ poſt contractum legitimè matrimonium inter virum & vxorem iniquè contrahitur, ei debet officere, quæ huiuſmodi iniquitatis particeps non exiſtit, cum ſuo iure non debeat ſine ſua culpa priuari: quanquam à quodam prædeceſſore noſtro dicatur in ſimili caſu fuiſſe diſtinctum, vtrum inceſtus vel adulterium manifeſtum fuerit, an occultum: aliis adſerentibus inter gradum proximum & remotum eſſe potius diſtinguendum.

[*In domino commendamus quod in his quæ dubia reputas vel obſcura, ſedem conſulis ap. vt in eis de cætero ipſius auct. procedas.]

IDEM Biſuntinen. archiepiſcopo.

Copula carnalis habita cum puella ſeptem annorum, dirimit matrimonium poſtea contractum cum conſanguinea, hoc dicit ſecundum vnum intellectum.

CAPIT. VII.

FRaternitati tuæ: [*& infra] Diuortij ſententiam approbamus, quam in eum canonice promulgaſti, qui illam ſibi poſtea copulare præſumpſit, cuius antea ſororem adhuc ſeptennem contractis ſponſalibus extraordinaria libidine noſcitur polluiſſe.

[*Super tribus capitulis ſe. ap. conſulenti, ad cuius conſilium eſt in rebus dubiis à cunctis fidelibus recurrendum, ſcriptis præſentibus reſpondemus. In primo.]

Fertindinen.

IDEM epiſcopo Gerundinen.

Adfinitas cauſata ex copula illicita rumpit ſponſalia præcedentia, & priuat facultate contrahendi matrimonium.

CAPIT. VIII.

EX literis. f. t. accepimus, quòd G. lator earum matrem puellæ, quam intra nubiles annos deſponſauerat in vxorem, carnaliter ſæpe cognouit, & pòſt carnali commixtione puellam tractauit adultam: [*& infra.] Nos autem eidem viro pœnitentiam iniungi fecimus pro peccato: conſul. t. reſpondentes, quòd eis ab inuicem ſeparatis, mulier alteri viro non enubat, ſi poſtquam nouit viri & matris delictum, ei non debuit commiſceri. Vir etiam & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias conuolare, ſed ſemper continentiam ſeruare tenentur, & enorme deflere delictum, quod pro nefanda libidine contraxerunt, præſertim ſi circa perſonas huiuſmodi de lapſu carnis minimè timeatur. [*Vnde.

*[*Vnde ipſius viri animæ prouideri humiliter poſtulaſti, & virũ mulieri ad ſecundas nuptias eo viuente liceat conuolare, cùm hoc factum publicum & notorium habeatur.]*

IDEM archiepiſcopo Magdeburgeñ.

Idem quo ad titulum dicit quod decre. ſupra proxi. CAPIT. IX.

VEniens ad apoſtolicam ſedem E. laicus nobis propoſuit, quòd cum tempore infantiæ ſuæ quandam puellam ſe ducturum iurauerit in vxorem, quàm cito ad legitimam perueniſſet ætatem, pater puellæ confœderatione huiuſmodi fideiuſſorum obligatione hincinde firmata, eum in propriam domũ recepit, & nutriuit inſimul cum puella: deinde ex cõuerſatione diuturna, ſorori puellę carnaliter ſe coniunxit. tandem amicorum ſuorum deuictus inſtantia, quam iurauerat in vxorem accepit: & nuptiis celebratis, quando ſe illi opportunitas ingerebat, cognoſcebat vtramque. Verum licet in præſentia tua ſuper hoc fuerit accuſatus, conuinci tamen non potuit, nec ſuum voluit confiteri delictum: nunc autem reuerſus ad cor, pœnitens de commiſſis, ſalutis ſuæ conſilium requirit impendi. Cum igitur non tãtum à malo, ſed ab omni ſpecie mali *1. Theſ. 5.* præcipiat Apoſtolus abſtinere: mandamus, quatenus prædicto E. pro huiuſmodi enormitatis exceſſu iniuncta pœnitentia competenti, conſulas ei, monens illum ſalubriter & inducens, vt de cætero abſtineat ab vtraque.

IDEM archiepiſcopo Strigonieñ.

Affinitas ſuperueniens, non diſſoluit matrimonium. CAPIT. X.

TVæ fraternitatis deuotio poſtulauit, vtrum is, qui cum ſorore legitimæ coniugis fornicatur, cum vxore poſſit poſtmodum commorari, & exigere debitum, ac ſoluere requiſitus. Nos igitur reſpondemus, quòd vxor & à cõmixtione viri abſtineat propter publicam honeſtatem, & in continentia maneat, donec vir viam vniuerſæ carnis ingreſſus fuerit, diligentius eſt monenda. Quòd ſi fortè commonitioni parere recuſans talis fuerit, vt de lapſu timeatur ipſius, vir eius poterit & debebit cum dei timore debitum ei ſoluere coniugale, cùm affinitas poſt matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non exiſtit.

Gregorius ix. epiſcopo Pictauieñ.

Summatum eſt ſupra capitulo proximo. CAPIT. XI.

IOrdanæ mulieris petitio continebat, quòd I. laicus cũ ipſa, quæ nondum decimum ætatis ſuæ annum compleuerat per verba de futuro contraxit, & ea intra eiuſdẽ anni ſpacium carnaliter cognita, matrẽ ipſius ſibi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ cõmixtionis amplexus procedere non expauit: & infra. Quare præfata I. ſupplicauit, vt cum carnis ſtimulis reſiſtere nequeat, ſibi (ne iure ſuo ſine ſua propria culpa fraude-

tur) prouidere ſalubriter dignaremur. Ea propter mandamus, quatenus (ſi res ita ſe habet) vtrunque ipſorum ad vouendã perpetuam continentiam adtentè moneas & inducas: & ſi ad eam induci nequiuerint, memoratum I. (iniuncta ei primitus pro commiſſo inceſtu pœnitentia competenti) vt eidem cohabitet, & coniugale debitum reddat exactus, eccleſiaſtica cenſura compellas.

DE CONSANGVINITATE ET ADFINITATE. TIT. XIIII.

Alexander tertius Caſſien abbati.

Separatur matrimonium contractum inter adfines primi generis, & quarti gradus.

CAPIT. I.

EX literis tuis accepimus, quòd cùm quidã ſecreto quandam viduam ſubarraſſet, & carnaliter cognouiſſet: [*& infra.] Tandem cum vir paratus eſſet eam in conſpectu eccleſiæ ſubarrare: ſurrexerunt duo proponentes, quòd iſte, qui eam ſubarrare volebat, priorem virum quarto gradu conſanguinitatis adtingit. vnus autem ita ſe audiuiſſe iurauit, alius noluit id iuramento firmare: [†& infra.] Nunc quæſtio prima reuixit, & iurauerunt duo coram archipresbytero Plumbarolæ, quòd primus vir fuit ſuperſtiti quinto conſanguinitatis gradu coniunctus. Quocirca mandamus, quatenus vtramque partem ante tuam præſentiam conuoces, & facias teſtes coram te iurare: [‡& infra.] Inquiſita verò diligentius veritate, ſi per teſtes circumſpectos omni exceptione maiores inueneris, quod primus vir ſuperſtitem quarto gradu conſanguinitatis adtingit, non differas diuortij ſententiam promulgare. æquè enim (vt canones dicunt) abſtinendum eſt à conſanguineis vxoris, vt propriis. Cæterum tuam prudentiam volumus non latere, quod non ſunt cauſæ matrimonij tractandæ per quoſlibet, ſed per iudices diſcretos, qui poteſtatem habeant iudicandi, & ſtatuta canonum non ignorent.

[* *Et cohabitaſſet cum ea per annum, Meldualdum virum mulieris traxit in cauſam, proponens quod illam in poteſtate ſua poſitam quaſi fornicariam cognouiſſet: tunc vir & mulier quaſi iuramento firmauerunt, quod ab anno alter & plus in alterius copulam conſenſerat maritalem, & deinceps ſicut vir & mulier habitarent inſimul. Cùm autem nec iuramento, nec fidem mulieris procurator habuit, exigit eam publicè ſubarrari, quod*]

[† *Et ob hoc licet ille præfatam mulierem ſubarrare diſtulerit, minimè tamen ab eius cohabitatione diſceſſit. Proceſſu verò temporis ad inſtantiam Meldualdi præfatus vir publice matrimonium celebrauit, & poſtmodum fere per annum cum vxore permanſit.*]

[‡ *Ad hæc inquiras à quibus & in quib. & quando didicerint, quod teſtantur.*

le[illegible]antur. Si verò poſt motam queſtionem didicerint, non eſt ad eorum dicta iam dictum matrimonium diſſoluendum, ſimiliter nec ſi ab accuſatorib. matrimonij didicerint.]

Vrba. iij. Burdega archiepiſcopo. *p. c. conſtitu.* Ex 2. Comp.

Adſinitas ſuperueniens, de qua ſaltem conſtat per famam, ſoluit ſponſalia de futuro.

CAPIT. II.

SVper eo, quod iuuenem adſeris puellam nondum nubilem fide interpoſita deſponſaſſe, quæ iam facta nubilis eum repetit: & ille excipit dicens, ſe non debere eam ducere, pro eo quòd poſt quam puellam adfidauit eandem, carnaliter propinquam ipſius cognouit: Inqui. t. t. reſpond. quòd ſi manifeſtum eſt iuuenem cognouiſſe propinquam prædictæ puellæ, vel ſi non eſt manifeſtum, fama tamen loci hoc habet, cùm eſſet ſponſa tantummodo de futuro, idem ab eius impetitione debet abſolui.

Celeſtinus tertius.

Si diſpenſatur cum aliquo, vt poſsit contrahere in certo gradu aliàs prohibito, requiritur, quod vterque contrahentium toto gradu diſtet à ſtipite, præſertim ſi hoc habet conſuetudo.

CAPIT. III.

QVod dilectio: & infra. Quæſiuiſti, vtrum is, qui à ſtipite per deſcendentem lineam, ſexto vel ſeptimo gradu diſtat, poſſit ei, quæ ex altera parte per lineam deſcendentem ab eodem ſtipite, ſecundo vel tertio gradu diſtat, matrimonialiter copulari propter indulgentiam apoſtolicæ ſedis legati, qua permiſſum eſt hominibus terræ illius in ſexto gradu coniungi? Quod videtur poſſe fieri ſecundum regulam, qua dicitur, Quoto gradu quis diſtat à ſtipite, & à quolibet, per aliam lineam deſcendentium ab eodem: cùm tamen de conſuetudine terræ ſi quãdo talis caſus emerſerit, incolæ propter proximiorem gradum coniunctos ſeparent, & impediant copulari volentes. Nos itaque reſpondemus, quòd indulgentia illa ſic eſt intelligenda, quòd vterque coniungendorum diſtet à ſtipite ſexto gradu. Si verò alter ſexto vel ſeptimo gradu diſtat a ſtipite, alter autem ſecundo vel tertio, coniungi non debent. vnde in hac parte conſultius duximus multitudini, & obſeruatæ conſuetudini deferendum, quàm aliud in diſſenſionẽ, & ſcandalum populi ſtatuendum, quadam adhibita nouitate.

Inno. iij. archiepiſcopo & capitulo Tiron.

Infideles coniuncti in gradu prohibito à lege canonica, poſt baptiſmum non ſeparantur.

CAPIT. IIII.

DE infidelibus ad fidem conuerſis, vtrum ſi ante conuerſionem ſuam ſecundum legis veteris inſtituta, circa gradus Ex 3. compil.

conſanguinitatis à canone denotatos coniuncti fuerint, ſeparari debeant poſt baptiſmum: Conſul. t. duximus reſpondendum, quòd matrimonium ſic contractum non eſt poſt baptiſmi lauacrum ſeparandum, cum à Iudęis dominus requiſitus, ſi liceret vxorem ex quacunque cauſa dimittere, ipſis reſpondit: Quos deus coniunxit, homo non ſeparet. per hoc innuens eſſe matrimonium inter eos.

Gen.2.
Matth.19.
Matth.10.

IDEM Roffanen. archiepiſcopo.

Conſanguinei mariti cum conſanguineis vxoris licitè contrahunt, hoc primo. In gradibus prohibitis non poſſunt matrimonia contrahi, etiam ſi hoc habeat conſuetudo. hoc ſecundo.

CAPIT. V.

QVod ſuper his: [*& infra.] Super eo igitur, quòd pater & filius, cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, auunculus & nepos cum duabus ſororibus contrahunt matrimonia, taliter tibi duximus reſpondendum, quòd licet omnes conſanguinei viri ſint adfines vxoris, & omnes conſanguinei vxoris ſint viri adfines: inter conſanguineos tamen vxoris & viri, ex eorundē, ſcilicet viri & vxoris coniugio, nulla prorſus adfinitas eſt contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Ne autem intra gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publicè inhibere, & præſumptores eccleſiaſtica diſtrictione punire, non obſtante conſuetudine, quæ dicenda eſt potius corruptela.

[*Articulis qui tibi aliquam dubitationē inducunt, noſtrum ducis conſilium requirendum. & ad ea exequenda, quæ officium expoſtulant paſtorale ap. ſe. procuras auxilium inuocare ſolicitudinem tuam dignis in domino laudib commendamus & poſtulationib tuis grato animo reſpondemus. Significaſti ſiquidem nobis, quod in diœc. tua pater & filius, & matrem & filiam duo cognati duas cognatas, auunculus & nepos duas ſorores ducunt in coniuges, & maritus & vxor ſimul baptizant puerum alienum. Quidam præterea tuæ diœc. infra tertium & ſeptimum gradum cōſanguinitatis ſe contingentes ad inuicem matrimonium contrahunt, hoc ſibi licere de antiqua conſuetudine aſſerentes.]

IDEM.

Non valet diſpenſatio obtenta à papa ſuper matrimonio inter cōſanguineos contracto, ſi ibi cauſa falſa ſit expreſſa, niſi poſtea eam Papa confirmaret. h d ſecundum verum & communem intellectum.

CAPIT. VI.

QVia circa: & infra. Porro de nobili viro N. pro cuius diſpenſatione, indulgentia ſcilicet remanendi cum ea, quæ ipſum quinto conſanguinitatis gradu contingit, à ſede apoſt. obtinenda falſa nobis cauſa fuerat allegata, proles videlicet. Cum tamen ante diſpenſationem obtentam vnica filia, quam habebat, viā fuerit vniuerſæ carnis ingreſſa, prout tua con-

tua conſultatio continebat: diſſimulare poteris, vt remaneant in copula ſic cõtracta, cùm ex ſeparatione (ſicut adſeris) graue videas ſcandalum imminere.

IDEM.

Teſtes, qui de conſanguinitate deponunt, computationem debent à ſtipite, vel germine incipere. CAP. VII.

TVa nos duxit.f.conſulendos, vtrum illorum ſufficiat teſtimonium ad matrimonium dirimendum, qui conſanguinitatis gradus ab auunculo & nepote, videlicet fratris filio, vel ſororis incœperint computare? Nos igitur inqui.t.t.r.q. cum coniugium multum fauoris obtineat, teſtes, qui ad diuortium celebrandum producti conſanguinitatis gradus computant, à ſtipite debent incipere, id eſt, à parentibus vel germanis, & ſic per ordinem diſtinguere gradus, nominibus propriis, vel ſufficientibus indiciis deſignando perſonas, præſertim cum ſæpius teſtimonium perhibeant de auditu: quod quia minus eſt validum, non eſt in articulo huiuſmodi nimium laxanda facultas: quum qua ratione computationem inciperent à ſecundo, eadem ab vlterioribus inchoarent.

IDEM in concilio generali.

In ſecundo & tertio adfinitatis genere tollitur prohibitio, quæ olim erat in matrimonio contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis, quæ olim non poterat contrahere cum cognatione prioris viri. Et prohibitio coniugij vltra quartum conſanguinitatis & adfinitatis gradum non extenditur. hoc dicit iſte textus qui quotidie allegatur, & eſt ſingularis in materia ſua. Ex 4.compilat.

CAP. VIII.

NOn debet reprehenſibile iudicari, ſi ſecundum varietatem temporum, ſtatuta quandoq; varientur humana, præſertim cùm vrgẽs neceſſitas, vel euidẽs vtilitas id expoſcit: quoniam ipſe deus ex his, quæ in veteri teſtamento ſtatuerat, nõnulla mutauit in nouo. Cùm ergo prohibitiones de coniugio in ſecundo & tertio adfinitatis genere minime contrahẽdo, & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum, cum ceſſante prohibitione, ceſſet effectus: conſtitutiones ſuper hoc editas, ſacri approbatione concilij reuocantes, præſenti conſtitutione decernimus, vt ſic contrahẽtes decætero liberè copulentur. Prohibitio quoq; copulæ coniugalis quartum cõſanguinitatis & adfinitatis gradum decætero non excedat: quoniam in vlterioribus gradibus iam nõ poteſt abſq; graui diſpendio huiuſmodi prohibitio generaliter obſeruari. Quaternarius verò numerus bene congruit prohibitioni cõiugij corporalis, de quo dicit Apoſtolus, quòd vir non habet poteſtatem ſui corporis, 1.Corinth.7.
ſed

ſed mulier, neq; mulier habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: quia quatuor ſunt humores in corpore, qui conſtant ex quatuor elementis. Cùm ergo iam vſq; ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ ſit reſtricta: eam ita volumus eſſe perpetuam, non obſtantibus conſtitutionibus ſuper hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis: vt ſi quis cõtra prohibitionem huiuſmodi præſumpſerit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum: cùm diuturnitas temporum non minuit peccatum, ſed auget, tantoque ſunt grauiora crimina, quanto diutius infœlicem animam detinent alligatam.

Gregorius nonus.

Diſtans à ſtipite quarto gradu vel citeriori, cum diſtante quinto, vel vlteriori contrahere poteſt. h. d. cum gloſſa.

CAPIT. IX.

VIr, qui à ſtipite quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere diſtat quinto, ſecundum regulam adprobatam, qua dicitur, Quoto gradu remotior differt à ſtipite, & à quolibet per aliam lineam deſcendentium ex eodem: licitè poſſunt matrimonialiter copulari.

DE FRIGIDIS ET MALEFICIATIS, ET IMPOTENTIA COEVNDI.

TIT. XV.

a Al. x.

Ex Brocardico. lib. a xiiij. a

Ex 1. comp. ti. de ſobole ſuſcepta ex 2. nuptiis.

Si marito prouocante ad diuortium, & ſe impotentem aſſerente, mulier hoc item fatetur, ſeruata ſolennitate canonica, matrimonium indiſtincte dirimitur. ſed ſi decipiatur eccleſia, primum matrimonium ſeparatur. ſi e contrario muliere agente vir aſſerat ſe potentem, niſi per adſpectum corporis, vel alio indubitato modo conuincatur: mulier non auditur. ſed ſi vir hoc idem confitetur vel conuincitur, matrimonium ſeparatur, & mulieri contrahendi licentia datur. h. d. ſecundum Hoſtien.

CAPIT. I.

ACcepiſti mulierem, & per aliquod tempus habuiſti, per menſem, aut per tres, aut per annum: & nunc primum dixiſti te eſſe frigidæ naturæ, ita vt non potuiſſes coire cum illa, nec cum aliqua alia. ſi illa, quæ vxor tua eſſe debuit, eadem adfirmat, quæ tu dicis, & probari poteſt per verum iudicium, ita eſſe vt dicitis, ſeparari poteſtis, ea tamen ratione, vt ſi tu poſt aliam acceperis, reus periurij diiudiceris: & iterum poſt peractam pœnitentiam priora connubia reparare debebis. Illa autem ſi prior poſt annum, aut dimidium ad epiſcopum, aut eius miſſum proclamauerit, dicens quòd non cognouiſſes eam, tu autem contrarium adfirmas, tibi credendum eſt, eo quòd caput es mulieris: quia ſi proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? cito enim & in paruo tempore ſcire potuit, ſi ſecum coire potuiſſes.

potuiſſes. Si autem ſtatim in ipſa nouitate poſt menſem, aut duos, ad epiſcopum, aut eius miſſum proclamauerit, dicens, volo eſſe mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: ſed vir, quem accepi, frigidæ naturæ eſt, & non poteſt illa facere propter quæ illum accepi: ſi probari poteſt per rectum iudicium, ſeparari poteſtis, & illa ſi vult, nubat in domino.

Alexan. iij. Ambianeñ.* epiſcopo. * al. Alb.

Impotens ad copulam, eſt impotens ad contrahendum matrimonium, ſiue ſit impedimentum ætatis, ſiue naturæ. Ex 1. cōpilat.

CAPIT. II.

QVod ſedem: [* & infra.] Sicut *enim* puer, qui non poteſt reddere debitum, non eſt aptus coniugio: ſic qui impotentes ſunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

[**Apoſtolicam conſuluiſti ſuper his quæ tibi dubia exiſtunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde f. non parum commendanda videtur. Ex tua ſiquidem parte nobis eſt intimatum, quod quædam mulier tui epiſcopatus cuidam viro nupſerit, aſſerens quod ob vtriuſque inguinis rupturam genitalia eius abſciſſa fuiſſent, nec dum ab eo cognita fuiſſet: qui vtique factus leproſus ſe pariter & ſua domus reddidit infirmorum. Mulier verò ad domum patris reuerſa, ſicut aſſeris iuuenis, alij viro nubere deſiderat, & coniugali affectu coniungi. Vnde licet Rom. eccleſia non conſueuerit propter talem infirmitatem vel propter alia maleficia legitimè coniunctos diuidere, ſi tamen conſuetudo generalis Gallicanæ eccleſiæ habet vt huiuſmodi matrimonium diſſoluatur, nos patienter tolerabimus, ſi ſecundum eandem conſuetudinem eidem mulieri, cui voluerit nubendi in domino conceſſeris facultatem.*]

IDEM.

Naturale impedimentum ad coitum, inſeparabile arte medicorum, matrimonium impedit. Ex 2. collatio.

CAP. III.

EX literis tuis accepimus, quòd quidam ſedecim annorum, quandam annorum tredecim duxit vxorem: qui cùm debitum reddere non poſſet, mulier tam grauem infirmitatē contraxit, vt omnino viro ſit facta inutilis, & inſtrumentum eius impeditum, ita quòd vir ei commiſceri non poteſt. Reſpōdemus igitur, quòd ſi vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adiuuari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

Lucius tertius.

Contrahens ſcienter cum impotenti ad copulam, ab ea non ſeparatur.

CAP. IIII.

COnſultationi tuę, qua nos cōſuluiſti, vtrum fœminæ clauſæ impotentes commiſceri maribus, matrimonium poſſint contrahere? & ſi contraxerint, an debeat reſcindi? Taliter reſpon. quòd licet incredibile videatur, quod aliquis cum

hat matrimonium Romana tamen eccleſia conſueuit in conſimilibus iudicare, vt quas tanquam vxores habere non poſſunt, habeant vt ſorores.

Celeſtinus. iij.

Si de impotentia coeundi conſtet, ſtatim matrimonium ſeparatur: alias cohabitabunt coniuges per triennium: & ſi cum ſeptima manu propinquorum iurant, quòd dederunt operam carnali copulæ, & non potuerunt coniungi, ſtatim ſeparantur. Ita communiter ſummatur.

CAP. V.

LAudabilem: & infra. Requiſiſti quantum tempus indulgendum ſit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis: [* & infra.] Nos verò in præſenti conſultatione ſentimus, vt à tempore celebrati coniugij, ſi frigiditas prius probari non poſſet, cohabitent per triennium: quo elapſo, ſi nec tunc cohabitare voluerint, & iuxta decret. Grego. mulier per iuſtum iudicium de viro probare potuerit, quòd cum ea coire non poſſit, accipiat alium: ſi autem ille aliam acceperit, ſeparentur. Quod ſi ambo conſentiant ſimul eſſe: vir eam, etſi non vt vxorem, ſaltem habeat, vt ſororem. Si autem, quòd nunquam ſe inuicem cognouerint ambo fatentur, cum ſeptima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ (ſi propinqui defuerint) tactis ſacroſanctis euangelijs, vterq; iureiurando dicat, quòd nunquam per carnis copulam vna caro effecti fuiſſent, & tunc videtur, quòd mulier valeat ad ſecundas nuptias conuolare. Verùm ſi ille aliam duxerit, tunc hi qui iurauerant, rei periurij teneantur, & peracta pœnitentia cogantur ad connubia priora redire.

[*In qua ſi defecerint ſeparentur.]

Innocen. iij. Altiſſiodoren. epiſcopo.

Ex tertia cōpilatione.

Propter arctationem mulieris, ſi appareat quòd præter diuinum miraculum abſque periculo corporali habilis reddi non poteſt, ſeparatur matrimonium: redintegratur tamen, ſi poſtea appareat eccleſiam fuiſſe deceptam.

CAP. VI.

FRaternitatis tuæ literas recepimus, continētes quòd O. mulier cuidam viro matrimonialiter nupſit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipſo cognoſci. Licet autem per archipreſbyterum tuum ſuper hoc fuiſſes edoctus: tu tamen volens habere certitudinem pleniorem, quaſdam matronas ſuæ parœciæ prouidas & honeſtas, ad tuam præſentiam euocaſti, diſtrictè illis iniungens, ſub periculo animarum, vt mulierem ipſam prudenter inſpicerent, & perquirerent diligenter, vtrum idonea eſſet ad viriles amplexus. quæ tandem in fide ſua tibi aſſeruere cōſtanter, quòd eadem nunquam poterat eſſe mater aut coniunx, tanquam cui naturale deerat inſtrumentum. vnde inter ipſam & virum diuortium

celebra-

celebraſti, mulierem inducens, vt ad religionem aliquam ſe transferret, perpetuam continentiam ſeruatura: & viro licentiam tribuiſti, vt vxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem poſtea, quòd mulier inuenit, qui ſeras huiuſmodi reſerauit, & abiiciens continentiam, quam promiſit, G. latori præſentium ſupernupſit. Quamuis igitur ſemiplenè nobis expreſſeris, quomodo dicta mulier ſe promiſerit continentiam ſeruaturam, vtrum videlicet ſimplici verbo, an voto ſolenni, vtrúmve ad religionem tranſierit, vt promiſit, an contra promiſſionem ſuam in domo remanſerit, & qualiter ſeras illas fecerit reſerari, vtrum videlicet artificio medici, an concubitu viri, ſeu alio quolibet modo: nos tamen perſpicaciter attendentes, quòd impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum per opus humanum abſq; corporali periculo potuit remoueri: ſententiam diuortij per errorem licet probabilem nouimus eſſe prolatam, cùm pateat ex poſt facto, quòd ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimili commiſcetur: & ideo inter ipſam & primum virum dicimus matrimonium extitiſſe: quare inter eam & præfatum Guil. matrimonium non eſſe cenſemus, eoſq; præcipimus abinuicem ſeparari. Et ſi prædicta mulier ad religionem tráſiuit (ſicut adſerit promiſiſſe) primus vir, qui non cognouit eandem, cum ea remaneat, cum qua poſtmodum eccleſiæ auctoritate contraxit: alioquin ea dimiſſa, debet ad illam redire, cum qua primo contraxit, niſi ſe voto mulier illa conſtrinxerit ad continentiam obſeruandam, vt intelligatur per hoc cum præfato Gu. fornicata fuiſſe, vel niſi ſe fornicatio modo alij viro miſcuerit, vt primus vir prætextu fornicationis, eius velit conſortium declinare. nam ſi tantum ſimplici verbo ſe promiſit continentiam ſeruaturam, & poſtea in conſpectu eccleſiæ nupſit memorato Gu. quamdiu articulus iſte dubitabilis erat, præſumi nõ debet, quòd fornicaretur cum illo, ſed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere. Per hæc autem quæſtionem illam noueris eſſe ſolutam, qua quæritur, vtrum ea, quæ adeò arcta eſt, vt nulli poſſit carnaliter commiſceri, niſi per inciſionem, aut alio ſibi modo violentia inferatur, non ſolummodo leuis, ſed fortè tam grauis, vt ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Similiter illa, quæ viro cui nupſerat, adeò arcta eſt, vt nunquam ab eo valeat deflorari: ſi ab eo ſit per iudicium eccleſiæ ſeparata, & nubat alteri, cui arcta non ſit, & per frequentem vſum ſecundi reddatur etiam apta primo: vtrum ad eum redire debeat, cum quo prius fœdus inierat coniugale. De talibus autem non eſt facilè iudicandum: cùm finale iudicium pendeat ex futuro.

Honorius tertius. *ep. & magiſtro B.*

Ex quinta cōpil. *Si vxor dicit virum, cui cohabitauit per trienniū, non habere potentiā coeundi, eis hoc iurantibus cū ſeptima manu propinquorū, matrimonium ſeparatur. h.d. inhærendo verbis literæ.* CAP. VII.

LIteræ veſtræ nobis tranſmiſſæ continebāt, quòd cùm cauſa matrimonij, quæ inter M. mulierē & A eius virum vertitur, vobis fuiſſet ab I. papa prædeceſſore noſtro commiſſa, dicta M. propoſuit, quòd cùm octo annis elapſis dicto A. fuiſſet matrimonialiter copulata, & licet diu cohabitaſſet eidem, adhuc integra permanebat: eo quòd prædictus vir eius non habebat potentiam coeundi: quare petebat diuortium celebrari. prædictus verò A. fatebatur, quòd illam nunquam cognouerat: tamen ſe habere potentiam cognoſcendi alias aſſerebat. Vos verò, ne id confiterentur in fraudem, à matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali, dictam feciſtis inſpici mulierē: quæ perhibuerunt teſtimonium ipſam adhuc virginem permanere. Poſtmodum per presbyterum, de cuius parœcia vir extitit, feciſtis inquiri, vtrum ipſe aliquam cognouiſſet: nec per inquiſitionem ipſam vobis cōſtare potuit aliquam eſſe carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente diuortium, & dicente, quòd mater eſſe volebat, & filios procreare, proponente verò viro, quòd paratus erat ſtare conſilio eccleſiæ, iniunxiſtis eiſdem, vt agerent pœnitentiam de commiſſis, & ſic fortè placeret deo, qui matrimonij fuit inſtitutor & auctor, vt opus matrimonij conſummarent: qui poſt plures terminos ad veſtram reuerſi præſentiam, conſona voce dixerunt, quòd non poterant carnaliter commiſceri. Quocirca mandamus, quatenus ſi ita eſt, & conſtiterit vobis præfatum virum & mulierem, intra prædictos octo annos, per continuum triennium inſimul habitaſſe: ipſis cum ſeptima propinquorum manu firmantibus iuramēto ſe commiſceri carnaliter nequiuiſſe, proferatis diuortij ſententiam inter eos.

DE MATRIMONIO CONTRACTO, CONTRA INTERDICTVM ECCLESIAE. TIT. XVI.

Alexander iij. Paducn̄. epiſcopo.

Matrimonium contra interdictum eccleſiæ, vel iudicis factum ſeu contractum, propter hoc ſolum non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia ſic contrahentibus, & ſeparantur, donec cognoſcatur de cauſa interdicti. h.d. in effectu totus iſte textus. CAP. I.

LIteræ, quas tua nobis fraternitas deſtinauit, expreſsè declarant, quòd cum quidam ſororem ſuam iam nubilem cuidam ſe daturum in vxorē ea præſente & conſentiente, præſtito iuramento firmaſſet: & illa non poſt multos dies

dies dona & munera viri ſecundum morem terræ ſponte ſuſcipiens, ipſum tanquam proprium virum ſæpe amplexata fuiſſet: tandem mortuo fratre, à proprio viri ſui fratre ſe deſponſari permiſit, & quòd ab illo cognita fuiſſet, mendaciter adſeuerat. Cumque ei prohibuiſſes publicè, ne cui illorum, vel alicui ſe copularet, ipſa ſpretis monitis tuis, alij nubere non expauit. demum cum mulieri præcepiſſes, vt ad domum matris rediret, ipſa noſtram audiētiam adpellauit: [*& infra.] Mandamus, quatenus ſi eſt ita, præfatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & impoſita ſibi de tanto exceſſu pœnitentia condigna, poſt quam in domo materna per menſem ſteterit, ad tertium reuerti permittas.

[*Verum quoniam ſolicitudini noſtræ incumbit exceſſus & enormitates aliorum corrigere, & ad modū & formam rectitudinis reuocare. ſ. t. p. a. ſ.]

IDEM Vigornen̄. & Baron̄. epiſcopis.

Sponſalia de futuro cum vna etiam contra interdictum eccleſia contracta, non habent dirimere matrimonium poſtea contractum cum alia.

CAPIT. II.

EX literis Cantuarien̄. archiepiſcopi ad nos peruenit, quòd cùm G. de ſancto Leodegario M. filiam ſuam abſentē, cuidam R. nomine deſpōſaſſet: [*& infra.] Poſtea orta ſuſpicione, ꝙ præfatus R. ad alia deſideraret vota tranſire, ad examen fuit dicti archiepiſcopi cauſa perlata: qui ſub anathematis interminatione prohibuit, ne antequam de præſcripto negocio plenè cōſtaret, vir ad ſecunda vota trāſiret. ſed ipſe præſcripta prohibitione cōtempta, filiam G. in facie eccleſiæ ſibi ſolenniter copulauit vxorē. [†& infra.] Cùm archiepiſcopus vellet de matrimonio primo cognoſcere, dicta M. adpellationis vocem emiſit: cuius adpellationi archiepiſcopus deferens, eidem ſub excōmunicationis interminatione diſtrictius interdixit, ne cui nuberet, donec cauſa ipſa finem debitū ſortiretur. ipſa tamen de remedio adpellationis confiſa, cuidam alij Gu. nomine nupſit: [‡& infra.] Mandamus, quatenus ſi nihil cōſtiterit, quod impediat, præter cōſenſum de futuro, qui inter præfatos R. & M. adſeritur præceſſiſſe, ſecūda matrimonia inuiolabiliter obſeruanda ſublato adpel. obſtaculo iudicetis. Licet enim contra interdictū eccleſiæ ad ſecunda vota tranſire non debuerit, non eſt tamen conueniēs, vt ob id ſolum ſacramentum coniugij diſſoluatur: aliqua tamen pœnitentia eis debebit imponi, quia cōtra prohibitionem eccleſiæ hoc fecerunt.

[*Poſt modicum tempus quibuſdam ipſius mulieris conſanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præſenti verbis præſentis temporis contraxit, ſicut dicitur matrimonium. Fide hinc inde corporaliter præſtita, quod vir mulierem ſicut vxorem legitimam de cætero exhiberet, & ipſa reuerenter

renter ei ſine contradictione ſicut viro legitimo obediret, nihilquè defuit, niſi ſolennitas in facie eccleſiæ celebranda, quæ propter tempus quadrageſimæ tunc non potuit effectui mancipari.]

[† Poſtmodum verò duabus mulieribus & viro coram archiepiſcopo conſtitutis, prædictus R. publicè confeſſus eſt, ſecum M. ſicut ſuperius dictum eſt matrimonium contraxiſſe, & aliam ſ. Matildam praua quorundam ſuggeſtione ſeductum poſtmodum accepiſſe. Maria verò conſtanter aſſeruit quod pater eius non mouerat de voluntate eius querelam, dicens quod inter ipſam & præfatum R. excepta ſola fide de contrahendo matrimonio nulla obligatio interceſſerat, quam quia ipſe non ſeruauerat ſeruare minimè tenebatur: & ideo, eam quam ſecundò acceperat relinquebat. Cùm autem alia præfat R tamquam proprium virum ſibi reſtitui poſtularet.]

[‡ Et ſuper hoc citata coram archiepiſcopo noluit propter appellationem quam obiecerat, apparere. Cùm igitur abſentibus partibus non videtur nobis negocium finiendum, ipſum experientiæ veſtræ de qua multum confidimus committentes]

IDEM Paduano epiſcopo.

Si hi, qui dicebantur conſanguinei, contraxerunt contra præceptum iudicis, debent ſeparari, donec de cauſa cognoſcatur.

CAPIT. III.

De muliere: & infra. Illos autem, qui pro conſanguinitate prohibentur coniungi, & poſt contra interdictum eccleſiæ ſe receperint, excommunicationi debes ſubiicere, donec tamdiu ſeparentur, quouſque legitimè cognoſcatur, vtrum eorum matrimonium poſſit, & debeat iure ſtare.

QVI FILII SINT LEGITIMI.

TIT. XVII.

Alexander tertius.

Naturalis ex ſoluto genitus & ſoluta, legitimatur per ſubſequens parentum coniugium, etiam quo ad hæreditatem.

CAPIT. I.

Conqueſtus eſt nobis H. quòd cùm quandam mulierem in vxorem acceperit, R. patruus mulieris ipſam exhæredare conatur, eo quòd ante deſpõſationem matris ſuæ nata fuerit, licet poſtea pater mulieris præfatæ matrem ipſius acceperit in vxorem. Ideoq́ue mandamus, quatenus ſi eſt ita, eam legitimam iudicetis, prędicto R. inhibentes ne dictæ mulieri hac occaſione ſuper hæreditate paterna moleſtiam inferat vel grauamen. Si autem cõtra hoc venire prę-ſumpſerit, contra eum ſeueritate eccleſiaſtica procedatis.

IDEM.

Separato matrimonio in facie eccleſiæ contracto, filij geniti vel concepti ante ſententiam ſunt legitimi.

CAPIT. II.

Cùm

CVm inter I. virum, & T. mulierem diuortij ſententia canonicè ſit prolata, filij eorum non debent, exinde ſuſtinere iacturam, cùm parentes eorum publicè ſine contradictione eccleſiæ, inter ſe contraxiſſe noſcantur. Ideoque ſancimus, vt filij eorum, quos ante diuortium habuerunt, & qui concepti fuerant ante latam ſententiam, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hæreditario iure ſuccedant, & de parentum facultatibus nutriantur.

IDEM Rothomageñ archiepiſcopo.

Statur verbo viri & mulieris, qui negant aliquem filium, niſi indiciis & teſtibus probetur contrarium.

CAPIT. III.

TRanſmiſſæ nobis tuæ literæ continebant, quòd cùm N. vſque ad iuuentutem quendam puerum nutriuiſſet, vxore ſua M. tunc non deſpóſata ſibi cohabitante, poſtmodū ipſam legitimè deſponſauit, & filios ſuſtulit ex eadem: quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus iuuenis contradicit gerens ſe filium & hæredem, quamuis à vicinia, quæ ipſum filium eorum eſſe credebat, ſpurius diceretur: prædicti verò N. & vxor eius præfatum iuuenem ſpuriū ſuum, aut legitimum filium eſſe negabant, ſed dicebant, quòd eum pietatis intuitu nutriuiſſent. Cùm autem quæſtio coram te mota eſſet, & prędictus iuuenis pro eo, quòd iuri ſtare nolebat, vinculo ſit excommunicationis adſtrictus: Conſul. t. t. reſpon. quòd in tali caſu ſtandum eſt verbo viri & mulieris: niſi certis indiciis & teſtibus tibi conſtiterit eſſe filium iuuenem memoratum.

IDEM Exonieñ. & Vinconieñ. epiſcopis, & abba. Herfordeñ.

Illegitima proles eſt, quam viro viuente vxor ex adulterio concepit ſiue cum adultero, ſiue cum viro moretur.

CAPIT. IIII.

CAuſam quæ: [* & infra] Si conſtiterit, quòd Agatha de Anelina muliere tempore Alani viri ſui, ipſa cum eo tanquam cum viro ſuo morante, vel R. patre dictę Agathæ ipſam A. adhuc habente virum publicè tenente nata fuit, eam non fuiſſe legitimam eiuſdem R. filiam iudiceris: quia non pótuit eſſe vxor, quæ viri ſui torum maculans, alij dum ille viueret copulari præſumpſit.

[* *Inter nobiles viros F. & S. de Arden. quendam filium Agathæ de natiuitate ipſius vertitur vob. f. ep. & ven. f. n. Lundon. ep. ſub certa forma commiſimus terminandam: Verùm quoniam idem F. de Ard. præfa. Lundo. epiſcopum omnino habebat pro eo quod dominus eſt prædicti R. amouendum, & te fili abbas loco illius duximus ſubrogandum. per ap. itaq; ſcripta vobis mandamus, quatenus.*]

IDEM Exonieñ. epiſcopo, & abbati Herfordeñ.

Quæſtio natiuitatis oppoſita petenti hæreditatem coram iudice ſeculari,

lari, eſt ad eccleſiaſticum iudicem tranſmittenda. h. d. & eſt te[xtus] multum notabilis & allegabilis.

CAPIT. V.

Lator præſentium R. [*& infra.] Cùm autem idem R. H. coram ſeculari iudice ſuper hæreditate aui eiuſdem R. patris dicti H. traxiſſet in cauſam, ille ſibi præſumpſit obiicere, quòd pater eius non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hæreditate aui ſui nihil poſſit in ſucceſſorio vindicare. tandem cùm ſuper quæſtionem natiuitatis coram Noruicen. epiſcopo tractatum fuiſſet, ad noſtram extitit audientiam adpellatum: [†& infra.] Ideoque mandamus, quatenus cauſam ſuper quæſtione natiuitatis patris eiuſdem R. intra duos menſes ſublato adpellationis obſtaculo terminetis. Si verò intra duos menſes præfatus H. non poterit probare legitimè quod obiecit, ex tunc ſeculari domino, ſub cuius iudicio de hæreditate cauſa vertitur intimetis: vt pro quæſtione natiuitatis non dimittat, quin cauſam ſuper hæreditate audiat & decidat.

[**Non ſine multo diſcrimine ſui corporis ad noſtram accedens præſentiam, ſua nobis conqueſtione propoſuit: quod cum auus ſuus duas vxores habuerit, de quarũ vna eius pater proceſſit, de altera Hug patruum ſuum ſuſtuliſſet: idem Ha. XL. acras terræ quæ ipſum & patrem eiuſdem R. contingunt per violentiam detinet, nec eidem R. qui ſuccedere in bonis paternis debet vult exhibere debitam partem.*]

[*†Sed eo veniente, altera pars vel per ſe vel per alium ſuam nobis exhibere præſentiam contempſit. Nolentes itaque cauſam ipſam diutius protrahi, eam experientiæ veſtræ committentes.*]

IDEM Exon. epiſcopo.

Naturales legitimantur per ſubſequens parentum coniugium, ſpurij verò non h. d. inhærendo verbis literæ. Et eſt cap. famoſum, & quotidie allegatur in vtroque foro.

CAPIT. VI.

Tanta eſt vis matrimonij, vt qui antea ſunt geniti, poſt cõtractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir viuente vxore ſua aliam cognouerit, & ex ea prolem ſuſceperit, licet poſt mortem vxoris eandem duxerit, nihilo minus ſpurius erit filius: * & ab hæreditate repellendus, præſertim ſi in mortem vxoris prioris alteruter eorum, aliquid fuerit machinatus.

Vide l. bonorũ. per Bar. ff. rem ra. ha. & l. pen. §. vxor. ff. ſolu. mat.

Idem London. & Vigorien. epiſcopis.

De cauſa ciuili inter laicos non cognoſcit eccleſia: cognoſcit tamen an quis ſit de legitimo matrimonio natus.

CAPIT. VII.

Cauſam, quæ inter R. & F. ſuper eo, quòd mater dicti R. dicitur non fuiſſe de legitimo matrimonio nata, agitari dignoſci-

dignoſcitur, vobis commiſimus terminandam. Verùm quia literis noſtris inſeri fecimus, vt ſæpefato R. poſſeſſionem omnium, quorum poſſeſſor extitit, quãdo auus ſuus proficiſcendi Hieroſolymam iter adripuit, ante principalis cauſę ingreſſum faceretis reſtitui, ſi eadem poſſeſſione fuiſſet per violentiam ſpoliatus: nos attendentes, quòd ad regem pertinet non ad eccleſiam de talibus poſſeſſionibus iudicare, ne videamur iuri regis Anglorum detrahere, qui ipſarũ iudicium ad ſe adſerit pertinere. Fra. v. mandamus, quatenus regi poſſeſſionum iudicium relinquẽtes, de cauſa principali videlicet, vtrum mater prædicti R. de legitimo ſit matrimonio nata, plenius cognoſcatis, & cauſam huiuſmodi terminetis, licet incongruum videatur, vt matrimonium genitricis præfati R. impetatur quod ea viuente non fuit (vt dicitur) impetitum.

Idem epiſcopo & archiepiſcopo Vicentino.

Si mulier per iudicium eccleſiæ ſeparata à primo, viuente illo contrahit cum ſecundo, legitima erit proles, quam ex illo ſuſcepit.

CAPIT. VIII.

PErlatum eſt ad audientiam noſtram, quòd cùm H. ad partes Conſtantinopol. tranſiiſſet, & ibi moram per decennium & amplius faciens, ad I. vxorem ſuam non rediens, ipſa apud bonæ me. Vincentinum epiſcopum aduerſus eum querelam depoſuit, & ꝙ eum non poſſet diutius expectare, nihilo minus allegauit. epiſcopus verò ſicut vir prouidus & diſcretus parẽtibus viri mandauit, vt pro eo mitterẽt, & ipſum ad propria reuocarent. cumq; elapſo longi temporis ſpacio vir non remearet ad propria, epiſcopus in conſpectu eccleſiæ auditis rationibus mulieris, inter eos ſententiam diuortij promulgauit, & mulieri, vt alium duceret, facultatem indulſit. Ideoque mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quòd epiſcopus inter eos ſentẽtiam diuortij tulerit, filios, quos ſuſtulit de alio, ad cuius copulam auctoritate prędicti epiſcopi migrauit, legitimos iudicetis, eos hac occaſione ab hæreditate non patiẽtes excludi.

IDEM Beluacẽ. epiſcopo.

Filij nati ex matrimonio clandeſtino per eccleſiam adprobato, ſunt legitimi h. d. inhærendo literæ. Ex. 2. compil.

CAPIT. IX.

QVod nobis: & infra. Si qui autem de clandeſtino matrimonio poſtmodum ab eccleſia comprobato generati fuerint, eos legitimos iudices filios & hæredes.

Celeſtinus. iij. Eboracẽ. archiepiſcopo.

Nati ex matrimonio contracto contra publicæ honeſtatis iuſtitiam illegitimi ſunt, & ab hæreditate parentum excludendi. & tene menti hunc caſum, quia ſæpe per ignorantiam accedit.

CAPIT. X.

Reſe-

REferente nobis: & infra. Fra.t.t.reſpon. quòd publicæ honeſtatis iuſtitia prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit ſeparari: ac per hoc cùm filij, nec per eccleſiæ permiſſionem, nec per paternam ignorantiam excuſentur, ad ſucceſſionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

IDEM.

Ad docendum prolem illegitimam, non ſufficit probare impedimentum matrimonij, ſi fuit in facie eccleſiæ contractum.

CAPIT. XI.

PEruenit ſanè ad nos ex inſinuatione L. viduæ, quòd cùm inter G. patrem ſuum, & A. matrem illius, matrimonium fuiſſet legitimè celebratum, & quamdiu vixerunt, quietè permanſerunt: poſt illorum deceſſum quidam adſerentes eam de non legitimo matrimonio fuiſſe ſuſceptam, à paterna hæreditate tanquam illegitimam, amouere conantur. Mandamus itaque, quatenus ſi eſt ita, dictam viduam legitimam nuncietis.

Innocentius tertius.

Statur dicto teſtium, qui probant aliquem legitimum, licet fama viciniæ & tractatus parentum habeat contrarium.

CAPIT. XII.

PEr tuas literas intimaſti, quòd R. ex muliere, quam ſecundum opinionem maioris partis viciniæ in cõcubinam habebat, prole ſuſcepta, quandam poſt & aliam ea defuncta duxit in vxorem: & ea, de qua prolem ſuſceperat, virum ſibi alium copulauit, proceſſu verò temporis idem R. in præſentia multorum, firmauit proprio iuramento, quòd eam, quam habere viſus fuerat concubinam, prius adfidauerat in vxorem, quàm ex ea filium genuiſſet: & poſtea cùm ageret in extremis, eum quem ex ea ſuſceperat, in teſtamento hæredem inſtituens, legitimum filiũ adpellauit. Cùm autem tuæ inquiſitioni fuiſſet commiſſum, an filius ſic ſuſceptus, legitimus eſſet hæres ipſius R. & ad eius patrimonium admittendus, tu præter id, quod ex quadam decretali bonæ memo. Alex. papæ prædeceſſ. no. ſtandum eſſe ſuper hoc verbo viri & mulieris credebas: receptis teſtibus à filio eiuſdem R. productis, quibus legitimè comprobauit prædictum R. matrem ſuam in capella ſanctis Sergij adfidaſſe, eum ipſius R. hæredem eſſe legitimum iudicaſti. Nos autem adtendentes, quòd plus eſt, quòd in veritate agitur, quàm quod ſimulatè concipitur: licet dictus R. cum ea dimiſſa, quam vt concubinam habuerat, ad alia vota tranſiuerit, videatur ipſo facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegaſſe: quia tamen deſponſatio per teſtes legitimos comprobata, eos matrimonialiter

fuiſſe

fuiſſe coniunctos oſtendit: ſiue deſponſatio ipſa fuerit de præſenti, vt per conſenſum legitimum per verba de præſenti expreſſum, copula matrimonij inter eos fuerit celebrata: ſiue per verba de futuro, carnali copula ſubſecuta: non tam decretali dicti prædeceſ. no. quæ in caſu diſſimili loquitur, quã inductis probationibus innitentes, te proceſſiſſe legitimè reſpondemus, ſententiam tuam auctoritate apoſtolica confirmantes.

IDEM nobili viro Gu. montis Peſſulani.

In terris eccleſiæ papa poteſt liberè illegitimos legitimare, in terris verò alienis non: niſi ex cauſis multum arduis, vel niſi in ſpiritualibus: tunc tamen indirectè & per quandam conſequentiam intelligitur legitimare etiam quo ad temporalia: hoc tamen vltimum non eſt ſine ſcrupulo. h. d. ſecundum intellectum, qui placet Panor. & eſt cap. difficile, & multum famoſum.

CAPIT. XIII.

PEr venerabilem. f. N. Arelaten. archiepiſcopum tua nobis humilitas ſupplicauit, vt filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quo minùs tibi ſuccederẽt, natalium obiectio non noceret. Quòd autem ſuper hoc apoſtolica ſedes plenam habeat poteſtatem, ex illo videtur, quòd diuerſis cauſis inſpectis, cum quibuſdam minus legitimè genitis, non naturalibus tantum, ſed adulterinis etiam diſpenſauit, ſic ad actus ſpirituales illos legitimãs, vt poſſint in epiſcopos promoueri: ex quo veriſimilius creditur, & probabilius reputatur, vt eos ad actus legitimare valeat ſeculares, præſertim ſi præter Romanos pontifices inter homines ſuperiorem alium non cognoſcant, qui legitimandi habeat poteſtatẽ: quia cum maior in ſpiritualibus tam prouidentia, quàm auctoritas & idoneitas requiratur: quod in maiori conceditur, licitũ eſſe videtur & in minori. Per ſimile quoque id videtur poſſe probari, cum eo ipſo, quòd aliquis ad apicem epiſcopalis dignitatis adtollitur, eximitur à patria poteſtate. Præterea etiã ſi ſimplex epiſcopus ſcienter ſeruum alterius in preſbyterũ ordinaret, licet ordinator ſatisfacere domino teneretur, ordinatus tamen iugum euaderet ſeruitutis. Videretur ſiquidem mõſtruoſum, vt qui legitimus ad ſpirituales fieret actiones, circa ſeculares actus illegitimus remaneret. vnde cum in ſpiritualibus diſpenſetur, conſequènter intelligitur in temporalibus diſpenſatum. Id autem in patrimonio beati Petri liberè poteſt apoſ. efficere, in quo & ſummi pontificis auctoritatem exercet, & ſummi principis exequitur poteſtatem. Videbatur autem ex eo trahere maiorem audaciam poſtulandi, quòd cùm *chariſſimus in Chriſto filius noſter Philippus* rex Francorum I. reginã dimiſerit, & ex alia poſtmodũ ſuperducta puerũ ſuſcepit & puellam, & tu ſimiliter, excluſa legitima, ſuperduxeris aliam, ex qua

filios ſuſcepiſti: ſicut cum filiis regis eiuſdē, ſic cum tuis credebatur de benignitate apo.ſe. diſpenſandum. Verū ſi veritas diligenter inſpicitur: non res ſimilis, ſed valde diſſimilis inuenitur: nam rex ipſe à regina per Remeń. archiepiſcopum apoſtolicæ ſedis legatum fuit per ſententiā ſeparatus, tu verò vxorem tuam à te temeritate propria ſeparaſti. Ipſe quoq; priuſquam ad eum prohibito de non contrahendo cum altera perueniſſet, aliam ſuperduxit, ex qua prolem geminam noſcitur ſuſcepiſſe: ſed tu in cōtemptum eccleſiæ, aliam ſuperinducere attentaſti. Præterea rex ipſe cōtra matrimonium impedimentum affinitatis obiecit, & coram præfato archiepiſcopo teſtes induxit: cuius ſententia, quia caſſata fuit ſolummodo propter iudiciarium ordinem nō ſeruatum, nos poſt reſtitutionem reginæ alios cognitores duximus deputandos. tu verò vxori tuę nihil quod diuortium induceret obieciſti: cùm, etſi fides tori ſit vnum de tribus bonis coniugij, non tamen ipſius violatio coniugale vinculum violaſſet. De filiis ergo eiuſdem regis, vtrum legitimi vel illegitimi fuerint, quādiu pēdet quæſtio affinitatis obiectæ, poteſt nō immerito dubitari. Nam ſi affinitas fuerit cōprobata, prædictam reginam non eſſe regis coniugem apparebit: & per conſequens alia videbitur ſibi legitimè copulata, & filios ei legitimos peperiſſe. Inſuper cùm rex ſuperiorē in temporalibus minimè recognoſcat, ſine iuris alterius læſione in eo ſe iuriſdictioni noſtræ ſubiicere potuit, in quo videretur aliquibus, ꝙ per ſeipſum (non tanquā pater cum filiis, ſed tanquam princeps cum ſubditis) potuit diſpenſare: tu autē noſceris aliis ſubiacere: [*& infra] Rationibus igitur his inducti, regi gratiam fecimus requiſiti, cauſam tam ex veteri, quàm ex nouo teſtamento trahentes, quòd non ſolum in eccleſiæ patrimonio (ſuper quo plenam in temporalibus gerimus poteſtatem) verumetiam in aliis regionibus certis cauſis inſpectis temporalem iuriſdictionem caſualiter exercemus, non quòd alieno iuri præiudicare velimus, ſed quia ſicut in Deuteronomio continetur: Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris, inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & leprā, & iudicium intra portas videris variari, venies ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: qui iudicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quæcunque dixerint qui præſunt loco, quem elegerit dominus: ſequeriſq́; eorum ſententiam: qui autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo, decreto iudicis morietur. Sanè cùm Deuteronomium, lex ſecunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo teſtamento debeat obſeruari: locus enim quē elegit dominus, apoſtolica ſedes eſſe cognoſci-

Deut.17.

cognoſcitur: cùm enim Petrus vrbem fugiens exiuiſſet, volēs eum dominus ad locum, quem elegerat reuocare, interrogatus ab eo, Domine, quò vadis? reſpondit, venio Romā iterum crucifigi. quod intelligēs pro ſe dictum, ad locum ipſum protinus eſt reuerſus. Sunt autem ſacerdotes Leuitici generis fratres noſtri, qui nobis iure Leuitico in executione ſacerdotalis officij coadiutores exiſtunt. Is verò ſuper eos ſacerdos ſiue iudex exiſtit, cui dominus, inquit, in Petro: Quodcunque *Matt. 16.* ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. Eius vicarius, *Pſal. 109.* qui eſt ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſe- *Acto. 10.* dech, conſtitutus à deo iudex viuorum & mortuorum. Tria quippe diſtinguit iudicia. Primum inter ſanguinem, & ſanguinem, per quod criminale intelligitur & ciuile. Vltimum inter lepram & lepram, per quod eccleſiaſticum & criminale notatur. Medium inter cauſam & cauſam, quod ad vtrunque refertur tā eccleſiaſticum, quàm ciuile: in quibus cum aliquid fuerit difficile vel ambiguum, ad iudicium eſt ſedis apoſtolicę recurrendum, cuius ſententiam, qui ſuperbiens contempſerit obſeruare, mori præcipitur, id eſt, per excommunicationis ſententiam velut mortuus à cōmunione fidelium ſeparari. Paulus etiam vt plenitudinem poteſtatis exponeret, ad Corinth. ſcribens ait: Neſcitis quoniam angelos iudicabitis? quāto ma- *1. Cor. 6.* gis ſecularia? Licet igitur cum filiis ſæpedicti regis (de quibus, an fuerint legitimi ab initio, dubitatur) duxerimus diſpenſandum: quia tamen tā lex Moſaica, quā canonica ſobolem ſuſce- *Deut. 23.* ptam ex adulterio deteſtatur, teſtante domino, quòd manſeres & ſpurij vſque ad decimam generationem in eccleſiam nō intrabunt: canone verò vetante tales ad ſacros ordines promoueri: ſecularibus quoque legibus non ſolum repellentibus eos à ſucceſſione paterna, ſed negantibus ipſis etiam alimenta: petitioni tuæ non duximus annuendum.

*[*Vnde ſine ipſorum forſan iniuria, niſi præſtarent nobis aſſenſum in hoc ſubdere te non poſſes, nec eius auctoritatis exiſtis, vt diſpenſandi ſuper his liberam habeas facultatem.]*

IDEM H. & R. canonicis Beneuentanis.

Si coniugatus viuente prima in facie eccleſiæ contrahit cum ſecunda hac ignorante, legitima erit eorum proles.

CAPIT. XIIII.

Ex tenore literarum veſtrarum nobis innotuit, quòd cùm G. vidua hæreditatem quōdam R. mariti ſui ſibi & pupillo filio ſuo reſtitui poſtularet, pars aduerſa petitionem eius nitebatur excludere, pro eo, quòd R. maritum ipſius viduæ de adulterio genitum aſſerebat: [*& infra.] Intelligētes, quod pater prædicti R. matrem ipſius in facie eccleſiæ ignarā, quòd ipſe aliam ſibi matrimonialiter copulaſſet, duxerit in vxorem, &

dum ipſa coniunx ipſius legitima putaretur, dictum R. ſuſcepit ex eadem: in fauorem prolis potius declinamus, memoratum R. legitimum reputantes.

[*Proponens quod dicti. R. pater viuente vxore legitima, quandā aliam Maritiam nomine ſuperduxit, ex qua præfatum R. maritum ipſius viduæ generauit. Econtra verò pars viduæ reſpondebat, quod cum Maritia præfata neſciens, quod dicti. R. pater aliam haberet vxorem cum eo in facie eccleſiæ contraxiſſet, eius filius, quem ſuſcepit ab eo legitimus debebat haberi: cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera conſciētia non naſcuntur. Cúmque ſuper hoc diutius fuiſſet in veſtra præſentia litigatū, & nonnullorum prudentum ſententia, quorum conſilium requiſiſtis in hoc multùm diſcordaret ſe. duxiſtis ap. conſulendam. Nos igitur]

IDEM epiſcopo Tibu.

Proles infidelium, qui poſtea conuertuntur, legitima eſt, etiam ſi parentes ſunt in gradu prohibito lege canonica.

CAPIT. XV.

GAudemus: & infra. Cæterùm prolem de infidelium coniunctionibus natam, qui ſecundo, tertio, vel vlteriore gradu, ſecundum opinionem illorum matrimoniali contraxerunt adfectu, poſt fidem receptam (vtilitate publica ſuadente) legitimam volumus reputari.

QVI MATRIMONIVM ADCVSARE POSSVNT, VEL CONTRA ILLVD TESTARI. TIT. XVIII.

Alexander. iij. Pariſienſi epiſcopo.

Cùm agitur de fœdere matrimonij, reo abſente contumaciter poſſunt ſuper impedimento matrimonij recipi teſtes, dummodo ſint legitimi: & ad dicta eorum fertur ſententia.

Ex 1. compil. CAPIT. I.

RElatum eſt, quòd cùm pater cuiuſdam puellæ eam cuidam ciui Pariſienſi nuptui tradidiſſet, maritus poſt aliquot annos, quibus cum vxore permanſit: propter homicidium, quod commiſit, de ciuitate timore mortis exiuit: nunc autem dicitur poſſe probari, quòd pater puellæ cum de ſacro fonte leuauit: ſed literis tuis quæſitus nondum potuit inueniri, licet quinquennium ſit tranſactum: & infra. Cæterùm conſultationi tuæ taliter reſpon. *quod ſi iuuenis & puella aliquot annis ſine quæſtione fuerunt ſimul, qui præſcriptum matrimonium nunc accuſant, non videntur ſuſpicione carere.*] quòd ſi manifeſtum eſt, quod adſeritur, aut legitimi adcuſatores & teſtes adpareāt: poſtquam iuuenis fuerit cum omni diligentia requiſitus, etiam ſi nequiuerit inueniri, teſtes recipere poteris, & ſine canonico iudicium terminare.

Clemens tertius.

Adcuſatio & teſtimonium in cauſa matrimoniali perſonaliter & non per literas fieri debent.

CAPIT.

CAPIT. II.

A Nobis eſt quæſitum, vtrum aliqui ſuper adcuſatione matrimonij nihil voce propria depromentes, debeant per ſolam chartulæ conſcriptionem admitti. Ad hoc reſpondemus, quòd in talibus, niſi quãtum ad præſumptionem nullius momenti eſt, conſcriptio quo ad ſententiam proferendam, niſi alia legitima adminicula ſuffragentur.

Clemens[a] iij. papa Florentino epiſcopo. a Celeſtinus.

In cauſa matrimoniali ſuper conſanguinitate & contractu teſtificari poſſunt conſanguinei & parentes.

CAPIT. III.

Videtur nobis: [*& infra.] Quòd parentes, fratres, & cognati vtriuſq; ſexus, in teſtificatione ſuorũ ad matrimonium coniungendum vel dirimẽdum admittantur, tã antiqua conſuetudine, quàm legibus adprobatur. Ideo enim maximè parentes, & ſi defuerint parẽtes, proximiores admittuntur: quoniam vnuſquiſq; ſuam genealogiam cum teſtibus & chartis, tum etiã ex recitatione maiorum ſcire laborat: qui enim melius recipi debent, quàm illi, qui melius ſciunt, & quorum eſt intereſſe: ita vt ſi non interfuerint, & conſenſum nõ adhibuerint, ſecundum leges nullum fiat matrimonium? Quod verò legitur, pater nõ recipiatur in cauſa filij, nec filius in cauſa patris, in criminalibus cauſis & cõtractibus verum eſt. In matrimonio vero coniungendo & diſiungendo ex ipſius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res eſt, congruè admittuntur. Ex ti. de matri. contra interd. eccl. celeb.

[*Quod ſecunda quam contra prohibitionem eccleſiæ duxit, non ſit vxor, etiam ſi primam non haberet deſponſatam. Nam quod contra interdictum & ordinem eccleſiæ factum eſt, ratum non haberi tanquàm inordinatum, tam diuinæ quàm humanæ legis auctoritas proclamat. Quia igitur ea quam inordinatè ſuperduxit prohibitione renitente vxor, non eſt cogendus eam recipere, quam iurauit & deſponſauit, atque ex ea prolem genuit, vt iuramenti religio non vilipendatur, & fides adinuicem conſeruetur promiſſa, & proles in cultu Dei nutriatur & educetur, & alij exinde occaſionem peierandi, & alias decipiendi, aſſumere non valeant.]

IDEM. *Celeſti. iij.*

Inuita deſponſata, poſtea ſponte cognita, contra matrimonium non auditur. p.c. laudabilem.

CAPIT. IIII. Ex 2. compil.

INſuper adiecisti, quòd aliquis cum quadam innubili puella contraxit, quæ tandem ætatis metas adtingens, ab illo pluries cognita, cõtra matrimonium proclamauit, adſerẽs ſe ſemper ab initio diſſenſiſſe, quod per teſtes probat fama & cõuerſatione præclaros. In hoc itaque caſu ſentimus, quòd aduerſus matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionẽ ſui legitimum annum adtingẽs, cum potuit minimè reclamauit: ſicut enim ante legitimũ conſenſum (qui in duodecimo anno

 ſpectatur)

ſpectatur) potuit diſſentire, ſic poſtquã legitimo tempore accedente ſemel etiam copulæ carnali conſenſit, ex ratihabitione ſibi ſuper hoc ſilentium non ambigitur indixiſſe.

Innocentius iij. archiepiſcopo præpoſito & priori ſanctæ Mariæ de Albañ. Genuẽ.

Ex tertia cõpilatione.

Repellitur accuſans matrimonium propter quæſtum. CAP. V.

SIgnificãte M. de canula noſtro eſt apoſtolatui declaratum, quòd cum N. duxiſſet legitimè in vxorem, S. mater ipſius niſa eſt matrimonium accuſare, vt ab eo pecuniam extorqueret: & licet intellectui ſuo praua non poſſint opera reſpõdere, nihilo minus vult habere pecuniã vt ab accuſatione deſiſtat. Cùm igitur non ſit maliciis hominum indulgendum: mãdamus, quatenus ſi eſt ita, ipſam ab accuſatione matrimonij repellentes, eidem ſuper hoc ſilentium imponatis.

IDEM.

Ex 4. compilat.

Repellitur ab accuſatione matrimonij, qui denunciationis tempore tacuit, niſi denunciationem probabiliter ignorauit, vel iuret de nouo didiciſſe, & quòd non obiicit illam malicioſe. CAP. VI.

CVm in tua diœceſi: & infra. Si verò poſt cõtractum matrimonium aliquis adpareat accuſator, cùm non prodierit in publicum, quando banna, ſecundum conſuetudinem in eccleſiis edebantur, vtrum vox ſuæ debeat accuſationis admitti, meritò quæri poteſt. Super quo ſic duximus diſtinguendum, quòd ſi tempore denunciationis præmiſſæ is, qui iam coniunctos impetit, extra diœceſim exiſtebat, vel aliàs denunciatio non potuit ad eius notitiam peruenire, vtputa ſi nimiæ infirmitatis feruore laborans, ſanæ mentis patiebatur exilium: vel in annis tam teneris conſtitutus, q; ad cõprehenſionem talium eius ætas ſufficere non valebat, ſeu alia cauſa legitima fuerit impeditus: eius accuſatio debet audiri. Alioquin cum rationabiliter præſumatur, quòd denunciationem publicè factam idẽ exiſtens in ipſa diœce. minimè ignorauit, tanquam ſuſpectus eſt proculdubio repellendus. Niſi proprio firmauerit iuramento, quòd poſtea didicerit ea, quæ obiecerit, & ad hoc ex malicia non procedat. quia tunc etiam ſi didiciſſet ab illis, qui denunciationis tempore ſiluerunt, claudi non debet eidem aditus accuſandi: quoniam etſi ab impetitione huiuſmodi culpa de ſilentio tali cõtracta illos excluderet, iſte tamen amoueri nequiret, cum culpabilis non exiſtat.

DE DIVORTIIS. TIT. XIX.

Vermerias.

Ex concilio apud VVormaciam.[1]

Homicidium neceſſarium non priuat ſpe coniugij, ſed machinatio in mortem coniugis ſic. CAPIT. I.

SI qua mulier in mortem mariti ſui cum aliis conſiliata eſt, & ipſe aliquem illorum ſe defendendo occiderit: po-

teſt ipſe

teſt ipſe poſt mortem vxoris, ſi voluerit aliam ducere: ipſa autem inſidiatrix pœnitentiæ abſque ſpe coniugij ſtet ſubiecta.

Alexander tertius.

Coniuges propter alterius crimen non ſeparantur, niſi ſpiritualiter fornicentur: & tunc durat coniugium eis etiam ſeparatis.

CAPIT. II.

QVæſiuit à nobis: [*& infra.] Nos itaque taliter reſpondemus, quòd mulier pro furto vel alio crimine viri ſui (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit) ab eo ſeparari non debet. Verùm ſi coniugem ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit ſeparari, ita quòd ei nubere alij non licebit: quia licet ſeparentur, ſemper tamen coniuges erunt. In viris quoque præſentis ſententiæ forma ſeruetur.

[* *Vtrum mulier pro latrocinio aut quolibet alio crimine à viro ſuo debeat ſeparari, & alij nubere, & de viro ſimili modo propoſuiſti, & vtrum pro quolibet flagitio poſſit a coniuge diuidi, & aliam ſibi legitimè matrimonio copulare:*]

IDEM Abianen. epiſcopo.

Vir non poteſt dimittere vxorem ſine iudicio eccleſiæ, etiam propter impedimentum parentelæ notorium. Si fama refert impedimentum coniugij, etiam nemine opponente, epiſcopus ex officio ſuo poteſt de eo inquirere. Si verò impedimentum eſt notorium, poteſt epiſcopus ex officio ſuo matrimonium ſeparare. hoc ſecundo.

CAP. III. *p. c. quod ſedem.*

POrrò de comite Pontini, qui B. vxorem ſuam abſque iudicio eccleſiæ dimiſit, quia eam cognatã fuiſſe vxoris defunctæ proponit, prudentia tua cognoſcat, quòd ſi etiam parentela eſſet publica & notoria, abſq; iudicio eccleſiæ ab ea ſeparari non potuit. quare ipſum ad eam recipiendam, quæ petit reſtitutionem ipſius, diſtrictè compellas, quam ſi recipere noluerit, eum & ſuperinductam vinculo excommunicationis adſtringas. Præterea de H. qui cognatam ſuam duxit vxorem: reſpondemus, quòd non adparentibus accuſatoribus, & parentela manifeſta ſeu publica exiſtente (quod credibile non eſt, niſi eſſent in primo gradu vel ſecundo) tui officij intereſt matrimonia illa adhibita grauitate diſſoluere, quæ illicitè cõtracta noſcuntur.

IDEM.

Repellitur vxor petens reſtitutionem mariti, ſi notoriè fornicata eſt, & maritus continuit. CAP. IIII.

SIgnificaſti, quòd quidam vxore ſua ſine iudicio eccleſiæ dimiſſa pro eo, ꝙ ſuggeſtum ſibi fuerat ipſam inceſtum cum quodam cõſanguineo ſuo cõmiſiſſe, vinculo fuit propter hoc excommunicationis adſtrictus: verum mulier nõ cõtenta, ſed ſobolem de alio viro ſuſcepit: nec minus poſtulat viro reſtitui, adſerens

adſerens ſe ab ipſo iniuſte dimiſſam, & eundem ſibi materiā adulterandi dediſſe. Conſultationi tuæ taliter reſpond. quod ſi notorium eſt mulierem ipſam adulterium commiſiſſe, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, niſi conſtaret ipſum cum alia adulterium commiſiſſe.

IDEM.

Ex 2.compilat. ti.de clandeſt. deſ.

Matrimonium ſeparatur propter adulterium mulieris: & ſi vir poſtea fornicetur, redintegratur. Et eſt bonus caſus, & multum allegabilis.

CAP. V.

EX literis tuis accepimus, quòd V. quandam duxit vxorem, qui paucis temporibus fuere concordes: proponebat enim idem V. quòd illam per violentiam ſibi illatam metu etiam mediante duxiſſet: [*& infra.] Tandem vir vxorem ſuam ſuper crimine fornicationis in iure conuenit, quæ neſcitur quo ducta ſpiritu cœpit publicè confiteri, quòd cum vir negaret ei in neceſſariis prouidere, crimē compulſa eſt incurrere memoratum. cumq́; diligentius à te fuiſſet admonita, ne ad ſuggeſtionem alicuius illud tam turpe contra ſe proponeret, ipſa id manifeſtius adſerebat. Sanè tu conuocato capitulo tuo, cum ex eorundem conſilio vtrique priuatim continentiam iniunxeris obſeruandam, ita quòd caſtè viuerent abinuicem ſegregati: memoratus V. furtim cum alia ſponſalia & nuptias temerè celebrauit. verum cum factum inquirere laborares, ſupradictus V. ſeriem rei explicans & exponens, ad audientiam noſtram dicitur adpellaſſe. Vnde fra. t. mand. quatenus, ſi res ita proceſſit, prætaxatum virum ad legitimam vxorem redire compellas.

[*Tu verò vna cum capitulo tuo cum tam minis quàm admonitionib. inter eos ſæpe pacem confirmare ſtuderes, eos temerè ſegregatos pariter reconciliari coegiſſes.]

Vrbanus. iij. Florentino epiſcopo.

Si vxor à viro lapſo in hæreſim propria auctoritate diuertit, ad eum reuerſum redire compellitur, ſecus ſi per iudicium eccleſiæ ab eo fuiſſet ſeparata.

CAP. VI.

Ex. 1. compilat. e.ti.

DE illa, quæ viro ſuo labente in hæreſim ipſius conſortium ſine iudicio eccleſiæ declinauit, videtur nobis, quòd mulier (maximè ſi ea intentione deceſſit, vt lapſus in hæreſim tædio pariter & cōfuſione adfectus ſe ab errore ſuo cōuerteret) ei cum reuerſus fuerit, eſt reddenda: quæ etiā ſi reuerti noluerit, compellatur. Si verò iudicio eccleſiæ ab eo receſſit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellandam.

Innocentius. iij. Ferrarien. epiſcopo.

Ex 3.compilat.

Vinculum coniugale non diſſoluitur altero coniugum fidelium in hæreſim lapſo. Sed ſi vnus infidelium coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit ſibi cohabitare, vel non ſine blaſphemia, vel ſine pec-

cato mortali, ſoluitur coniugium, vel conuerſus contrahere poterit.

CAP. VII.

QVanto te nouimus in canonico iure peritum: [*& infra.] Sanè tua F. intimauit, quòd altero cõiugum ad hæreſim tranſeunte, qui relinquitur, ad ſecunda vota deſiderat conuolare: quod vtrum poſſit fieri, per tuas nos duxiſti literas conſulendos. Nos igitur conſult. reſpondentes diſtinguimus, licet quidam prædeceſſor noſter ſenſiſſe aliter videatur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam conuertatur, vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæreſim, vel decidat in gentilitatis errorẽ. Si enim alter infidelium coniugum ad fidẽ catholicam cõuertatur, altero vel nullo modo, vel nõ ſine blaſphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volẽte: qui relinquitur, ad ſecunda ſi voluerit vota tranſibit. & in hoc caſu intelligimus, quod ait apoſtolus, Si infidelis diſcedit, diſcedat. frater enim vel ſoror non eſt ſeruituti ſubiectus in huiuſmodi. & canonẽ etiam in quo dicitur: Contumelia creatoris ſoluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur. Si verò alter fidelium cõiugum vel labatur in hæreſim, vel tranſeat ad gẽtilitatis errorẽ, non credimus, quòd in hoc caſu, is, qui relinquitur, viuente altero poſſit ad ſecundas nuptias cõuolare, licet in hoc caſu maior adpareat contumelia creatoris. Nam etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamẽ eſt ratum: inter fideles autẽ verum & ratum exiſtit: quia ſacramẽtum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum efficit coniugij ſacramentum, vt ipſum in cõiugibus illo durante perduret. Nec obſtat quod à quibuſdam forſan obiicitur, quòd fidelis relictus nõ debeat iure ſuo ſine culpa priuari: cum in multis caſibus hoc contingat,* vt ſi alter coniugum incidatur. Per hanc reſponſionem quorundam maliciæ obuiatur, qui in odium coniugum, vel quando ſibi inuicem diſplicerent, ſi eas poſſent in tali caſu dimittere, ſimularent hæreſim, vt ab ipſa (nubentibus coniugibus) reſilirent. Per hanc ipſam reſponſionẽ illa ſoluitur quæſtio, qua quæritur, vtrum ad eum, qui ab hæreſi vel infidelitate reuertitur, is, qui permanſit in fide, redire cogatur.

1. Cor. 7.

**Vide. l. ſancimus. ff. de pœni. & ſupra vt lit. non conteſt. l. quoniam. §. ſi vera.*

[**Tanto f. t. amplius in domino commendamus, quod in dubiis quæſtionum articulis ad ſe. ap. recurris: quæ diſponente domino cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra, vt opinio quam in eis quondam habueras, dum alios canonici iuris peritiam edoceres, vel corrigatur per ſed. apo. vel probetur.*]

IDEM Tiberiaden. epiſcopo.

Pagani iuncti in gradu prohibito lege canonica tantum, conuerſi ad fidem, non ſeparantur. hoc primo. Si paganus prius plures vxores habebat, poſt fidem ſuſceptam adhærebit primæ. hoc ſecundo. Et ſi repudia-

repudiata vxore cum ſecunda contraxerit, etiam poſt baptiſmum dimittet ſecundam, & adhærebit primæ repudiatæ etiam ſi repudiata cum alio contraxiſſet, ſecus ſi fornicata fuiſſet. hoc tertio.

CAP. VIII.

GAudemus in domino: [*& infra.] Vtrum pagani vxores accipientes in ſecundo vel tertio vel vlteriore gradu ſibi coniunctas, ſic coniuncti debeant poſt conuerſionem ſuam inſimul remanere, vel ab inuicem ſeparari, edoceri per ſcriptum apoſtolicum poſtulaſti. Super quo taliter reſpondemus, quòd cum ſacramentum coniugij apud fideles & infideles exiſtat, quemadmodum oſtendit Apoſtolus dicens: Si quis frater infidelem habet vxorem, & hæc cõſentit habitare cum eo, non illam dimittat: & in præmiſſis gradibus à paganis quo ad eos matrimonium licitè ſit contractum, qui conſtitutionibus canonicis non arctantur: (quid enim ad nos, ſecundum apoſtolum eundem, de his quæ foris ſunt, iudicare?) in fauorem præſertim Chriſtianę religionis & fidei à cuius perceptione per vxores ſe deſeri timentes viri, poſſunt facilè reuocari: fideles huiuſmodi matrimonialiter copulati liberè poſſunt, & licitè remanere coniuncti, cùm per ſacramentum baptiſmi non ſoluantur coniugia, ſed crimina dimittantur. Quia verò pagani circa plures inſimul fœminas adfectum diuidunt coniugalem, vtrum poſt conuerſionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immerito dubitatur: [†& infra.] Verùm abſonum hoc videtur, & inimicum fidei Chriſtianæ, cùm ab initio vna coſta in vnam fœminã ſit conuerſa: & ſcriptura diuina teſtetur, quòd propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: non dixit tres vel plures: ſed duo: nec dixit, adhærebit vxoribus: ſed vxori: [‡& infra.] Nec vlli vnquam licuit inſimul plures vxores habere, niſi cui fuit diuina reuelatione conceſſum, quæ mos quãdoque, interdum etiã fas cenſetur: per quam ſicut Iacob à mendacio, Iſraelitæ à furto, & Samſon ab homicidio, ſic & patriarchæ & alij viri iuſti, qui plures leguntur ſimul habuiſſe vxores, ab adulterio excuſantur. Sanè veridica hæc ſententia probatur etiam de teſtimonio veritatis teſtantis in euangelio: Quicunque dimiſerit vxorem ſuam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Si ergo vxore dimiſſa, duci alia de iure non poteſt, fortius & ipſa retenta: per quod euidenter adparet pluralitatem in vtroque ſexu, cum non ad impari iudicentur circa matrimonium, reprobandam. Qui autem ſecundum ritum ſuum legitimam repudiauit vxorem: cum tale repudium veritas in euangelio reprobauerit, nunquam ea viuente licitè poterit aliam etiam ad fidem Chriſti conuerſus habere, niſi poſt conuerſionem ipſius, illa renuat cohabi-

1. Corinth. 7.
1. Cor. 5.
Geneſ. 2. 3.
Eſdræ 4.
Matth. 19.
Marc. 10.
Epheſ. 5.
Geneſ. 27.
Exod. 12.
Iudic. 16.
Matth. 19. & Lucæ 10.
Matth. 19.

cohabitare cum ipſo, aut etiam ſi conſentiat, non tamen abſque contumelia creatoris, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo caſu reſtitutionem petenti, quamuis de iniuſta ſpoliatione conſtaret, reſtitutio negaretur: quia ſecundum apoſtolum frater aut ſoror non eſt huiuſmodi ſubiectus ſeruituti. Quod ſi conuerſum ad fidem, & illa conuerſa ſequatur ante, quàm propter cauſas prædictas legitimam ille ducat vxorem, eam recipere compelletur. Quamuis quoque ſecundum euangelicam veritatem, qui duxerit dimiſſam, mœchatur, non tamen dimiſſor poterit obiicere fornicationem dimiſſæ, pro eo, quòd nupſit alij poſt repudium, niſi aliàs fuerit fornicata. I. Corint. 7.

[*Et in potentia virtutis ipſius, & patri luminum, à quo eſt omne datum optimum & omne donum perfectum, vberes gratiarum exſoluimus actiones: quod ſicut nobis tuis literis intimaſti diebus iſtis nouiſſimis, ille qui non vult mortem peccatoris ſed vt magis conuertatur & viuat, vt ad Chriſtianam veniant fidem, multorum cordibus inſpirauit: & quoniam vxores acceperãt in ſecundo vel tertio vel vlteriori gradu ſibi coniunctas.]

[†Quia verò tam patriarchæ quàm alij iuſti viri ante legem pariter & poſt legem multas vxores inſimul habuiſſe leguntur: nec contrarium apparet in Euangelio vel lege præceptum: neque pagani ſubiiciuntur canonicis inſtitutis poſt inuentis, quemadmodum eſt præmiſſum: videtur quod nunc etiam iuxta ritum ſuum licitè contrahant cum diuerſis, quorum coniunctiones legitimas vnda ſacri baptiſmatis non diſſoluit, & ita patriarcharum exemplo ad fidem Chriſti conuerſi, pagani coniugiorum pluralitate gaudebunt.]

[‡Vnde Lamech qui plures vxores inſimul legitur habuiſſe reprehenditur in ſcripturis, eo quod ipſe primus reprobandam bigamiæ ſpeciem introduxit. Licet autem de huiuſmodi non quæſieris, volentes tamen tam te quàm alios ſuper his etiam reddere certiores, & quod veritas præualeat falſitati ſine dubitatione qualibet proteſtamur quod.]

IDEM Liuonien. epiſcopo, & eis qui cum ipſo ſunt fratribus.

Non licet relictam fratris in vxorem accipere: & de facto ducta ſeparanda eſt, niſi aliter eccleſia diſpenſet.

CAPIT. IX.

DEus qui eccleſiam ſuam:* & infra. Quia diſpar eſt ritus in Liuonien. eccleſia de nouo ad fidem catholicam conuerſorum à noſtro: propter infirmitatem gentis eiuſdem concedimus vt matrimoniis contractis cum relictis fratrum, vtantur, ſi tamen (fratribus decedentibus ſine prole, vt ſemen defuncti iuxta legem Moſaicam ſuſcitarent) cum talibus contraxerunt: ne tales ſibi decætero poſtquam ad fidem venerint, copulent prohibentes. *infra de pœnitent. & remiſſ. 1. cap.

DE

DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM, ET DE DOTE POST DIVORTIVM RESTITVENDA. TIT. XX.

a & capitular. Carol. mag.

Ex concilio habito apud VVormaciam.[a]

Separato licitè matrimonio, dos reſtituenda eſt. CAP. I.

MVlieres cum pro aliqua licita cauſa à propriis viris fuerint ſeparatæ, totam dotē præcipimus ſibi reddi.

Vrbanus. iij. decano, cantori & capitulo Lexoñ.

Soluto matrimonio cogitur vir dotem reſtituere, & bona diuidere, quæ communiter eis obuenerunt. CAPIT. II.

SIgnificauit P. mulier, quòd H. quem loco viri tenebat, diuortio inter eos ſolenniter celebrato, dotem ſuam illicitè detinet, & reddere contradicit: poſſeſſiones etiam, quæ ipſis dum ſimul viuerent cuiuſcunq; contractus titulo communiter obuenerunt, ea prorſus excluſa, ſibi nititur vindicare. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita eſt, & non eſt aliud quod obſiſtat, ipſum ad reſtitutionem dotis, & diuiſionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, diſtric. eccle. compellatis.

Ex 2. compilat.

Clemens tertius.

Delegatus ad cauſam matrimonij, ſi ferat ſententiam diuortij, pronunciare debet dotem reſtitui. Et eſt caſus multum allegabilis.

CAPIT. III.

DE prudētia veſtra miramur, quòd cùm vobis cauſam matrimonij, quæ vertebantur inter H. & M. commiſiſſemus terminandam, & vos conſanguinitatem inter eos inueniētes, ſententiam diuortij tuliſſetis. de dote, quam à viro mulier repetebat, quicquam ſtatuere diſtuliſtis: Quia igitur vos, qui de matrimonio principaliter cognouiſtis, & de dote (quæ eſt cauſa incidens) acceſſione cognoſcere valuiſtis, & ſententialiter definire: manda. quatenus prædictum H. monitione præmiſſa cogatis, vt prædictę M. totam dotem (ſicut canonicum fuerit) reſtituere non moretur. Clemens tertius.

Mulier propter adulterium à viro ſeparata: perdit dotem.

CAP. IIII.

PLerunque: [*& infra.] Si mulier ob cauſam fornicationis iudicio eccleſiæ, aut propria voluntate à viro receſſerit, nec reconciliata poſtea ſit eidem, dotem vel dotalitium repetere non valebit.

*[*Accedit ... et proponis quod in parochia tua mulieres à viris ſuis cauſa fornicationis recedunt, & ſic vſque ad mortem ipſorum permanere noſcuntur, ipſis verò defunctis cum à conſanguineis ad quos hæreditates eorum perueniunt, dotem ſuam cum dotalitio repetunt, eis audientiam denegant, & nolunt reſtituere, quod repoſcunt: ob hanc cauſam, quia eo ipſo ſe indignas feciſſe noſcuntur quod à viris ſuis cauſa fornicationis duxerunt recedendum. In hoc itaque dicimus quod]*

Innocen-

Innocentius.iij. Compoſtel.archiepiſcopo, & vniuerſis epiſcopis in regno Legionen.conſtitutis.

Cogitur mulier ex officio iudicis donata ſibi à viro propter nuptias pro conſeruatione illiciti matrimonij relaxare, ſi talis donatio præſtet impedimentum diſſolutioni talis matrimonij, hoc dicit, ſecundum intellectum qui plus placet Panormitano. CAPIT. V.

ET ſi neceſſe ſit: & infra. Quia verò caſtra quædam, quæ rex Legion̄.filiæ regis Caſtellæ in dotem tradidiſſe proponitur, ita vt ſi eam aliqua occaſione relinqueret, ipſa cederent in ius eius, impedimentum præſtare videntur huiuſmodi copulæ diſſoluendæ: Cùm caſtra ipſa non tam ob turpem, quàm ob nullam cauſam ſint data, vtpote cùm inter eos matrimoniū non exiſtat, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias.

Ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam eius potius retorqueri: caſtra ipſa reſtitui volumus, & ad id puellam per excommunicationis ſententiam coarctari.

IDEM archidia. ſancti Andreæ de Scotia.

Vſufructuarius donans ſine conſenſu domini rem ipſam vxori propter nuptias, non transfert in eam plus iuris, quàm ipſe habebat: idem de eo, qui ſub conditione adimente habet rem in hæreditatem vel in feudum. CAPIT. VI.

NVper à nobis tua diſcretio requiſiuit, ſi aliqua terra data fuerit alicui, non in hæreditatem vel feudum, ſed tantum quoad vixerit poſſidenda: & ipſe poſtmodum tertiam partem vxori ſuæ in dotem conceſſerit, vtrum eo defuncto præfatam dotem vxor (dum vixerit) habere debeat & tenere: cum eccleſia dotes protegere teneatur viduarum? Poſtulaſti præterea, ſi qua terra data fuerit alicui, & hæredi, quem de vxore legitima procrearet, in hæreditatem vel feudum: & ipſe vxori ſuæ quadam parte ipſius in dotem conceſſa, deceſſerit poſtmodum ſine prole, an mulier dotem eandem de iure poſſet habere?

Nos autem conſultationi tuæ taliter reſpond. quòd cùm regulariter nullus plus iuris transferre poſſit, quàm eum conſtet habere: vir, cui terra prædicto modo conceditur, non poteſt vxori relinquere, quod ei non licuit, niſi quoad vixerit, poſſidere: nec licet vxori ſuæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri conceſſione tenere niſi donationi ille, ad quem ſpectat dominium illius terræ, voluerit conſentire. Quod autem de prima conſultatione diximus, hoc reſpondemus etiam de ſecunda. nam licet eccleſia in cauſis viduarum ſe fauorabilem debeat exhibere, contra iuſtitiam tamen non eſt eis fauor eccleſiaſticus concedendus. Illud verò te nolumus ignorare, quòd vxor dare dicitur viro dotem: vir autem vxori donationem facere propter nuptias, ſecundum legitimas ſanctiones.

Idem

IDEM archiepiſcopo & archidiacono Genuen̄.

Vir agẽs pro dote, non omnino excluditur ex eo, quòd vergat ad inopiam, nec præciſe cogitur ſatiſdare vltra facultatem propriam: ſed dos ſibi adſignatur ſub cautione, quam præſtare poteſt. Et ſi per illam cautionem non eſſet ſufficienter prouiſum conſumptioni dotis, deponetur dos apud mercatorem, vt de honeſto lucro vir ſuſtineat onera matrimonij h.d. ſecundum intellectum quem tenet Pan. inhærendo verbis literæ. Et eſt caſus no. & quotidianus. CAP. VII.

PEr veſtras literas intimaſtis, quòd cùm magiſtrum R. ſuper quadam ſumma pecuniæ pro H. paupere, auctoritate noſtra curaueritis conuenire: quam idem H. pro dote vxoris ſuæ requirebat ab eo, dictus R. exceptionem obpoſuit contra ipſum, quòd vxorem ſuam à ſe repulerat, & tacita veritate ſuper hoc literas impetrauerat, quia cùm ſuper eadem dote alia vice coram veſtræ ciuitatis cõſulibus quæſtio mota eſſet, ipſi pronunciauerunt, vt quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, dos illa non adſignaretur eidẽ, niſi cautionem idoneam de ipſa non peritura præſtaret: vnde vos ei, vt de ſaluanda dote caueret, & vxorem ſuam reciperet, præcepiſtis: [* & infra.] Cùm ergo ſatis poſſit ei modicum credi dotis: cui creditum eſt corpus vxoris: mandamus, quatenus dotem adſignari faciatis eidem ſub ea, quam poteſt, cautione præſtare, vel ſaltem alicui mercatori committi, vt de parte honeſti lucri dictus vir onera poſſit matrimonij ſuſtentare: ne occaſione dotis detentæ, vxor à viro dimiſſa, ſeu vir, qui dimiſit vxorem, adulterij reatum incurrat.

[* *Et donec illud poſſet facere, dos illa reponeretur ſi vellet in ſecretario eccleſiæ Ianuen. quod cùm implere non poſſet, ad inſtantiam eius nobis hoc reſcribere curauiſtis.*]

Gregorius nonus.

Hæc decretalis, ſatis ſeipſam ſummat. CAP. VIII.

DOnatio, quæ conſtante matrimonio inter coniuges dicitur eſſe facta (ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, niſi donatoris obitu cõfirmetur: quæ tamen penitus euaneſcit, ſi reuocetur ab eo tacitè vel expreſſè, vel qui donatũ accepit, prius debitũ naturæ perſoluat. Sanè ſoluto matrimonio ſicut dos ad mulierẽ, ſic & donatio propter nuptias redit ad virum: niſi de cõſuetudine ſecus obtineat: vel ex pacto de lucranda dote & donatione propter nuptias, quod æquale ſit tamen, hinc inde cõtrarium inducatur.

DE SECVNDIS NVPTIIS.

TIT. XXI.

Alexander tertius.

Ex 3. comp. *Secundæ nuptiæ non benedicuntur, & benedicens puniendus eſt.*

CAPIT. I.

Capella

CApellanum (quem benedictionem cum ſecunda conſtiterit celebraſſe) ab officio beneficioq́ue ſuſpenſum, cum literarum tuarum teſtimonio, ad ſedem apoſt. nullatenus deſtinare poſtponas.

Lucius tertius vniuerſis Chriſtianis in captiuitate Sarracenorum poſitis.

Dubitans de morte coniugis, niſi prius certificetur, contrahere non debet: & ſi contraxit, reddat, ſed non exigat debitum: & ſi poſtmodum ſciat primam viuere, dimittat ſecundam Abbas Sic. CAP. II.

DOminus, ac redemptor noſter: & infra. Sanè ſuper matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis coniugis certitudine) contraxerunt: id vobis reſpondemus, vt nullus amodo ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet, quod ab hac vita migrauerit coniunx eius. Si verò aliquis vel aliqua, id hactenus non ſeruauit, & de morte prioris coniugis adhuc ſibi exiſtimat dubitandum, ei quæ ſibi nupſit, debitum non deneget poſtulanti: quod à ſe tamen nouerit nullatenus exigendum. Quòd ſi poſt hoc de prioris coniugis vita cõſtiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem coniugem reuertatur. Ex 1.comp.

Vrbanus tertius Vig. epiſcopo.

Si vnus ex coniugibus fuit alias benedictus, non debent coniuges de nouo benedici. CAP. III.

VIr autem & mulier ad digamiam tranſiens, non debet à presbytero benedici: quia cùm alia vice benedicti ſiat, eorum benedictio iterari non debet.

IDEM Exonen. epiſcopo.

Mulier nubens intra annum lugubrem, infamiam non incurrit. h. d. cum ſequenti Abbas Sic. CAP. IIII.

SVper illa quæſtione, qua quæſitum eſt, an mulier poſſit ſine infamia nubere intra tẽpus luctus, ſecundũ leges definitũ: *Reſpondemus, quòd cùm apoſtolus dicat: Mulier viro ſuo mortuo, ſoluta eſt à lege viri ſui: in domino nubat, cui voluerit: per licẽtiam & auctoritatẽ apoſtoli, eius infamia aboletur. 1.Corint.7. *Habetur in. l. i.ff. de his qui no. infa. & in l. i.C. de ſecund. nupt.

Innocentius iij P. nobili mulieri.

Summatur, vt præcedens. CAPIT. V.

CVm (ſecundum apoſtolũ) mulier mortuo viro ſuo, ab eius ſit lege ſoluta, & nubendi cui vult tantum in domino liberam habeat facultatem: non debet legalis infamiæ ſuſtinere iacturam, quæ licet poſt viri obitum intra tempus luctus (ſcilicet vnius anni ſpacium) nubat, conceſſa ſibi tamen ab apoſtolo vtitur poteſtate, cùm in his præſertim ſeculares leges non dedignentur ſacros canones imitari. Ex 2.compil.

FINIT LIBER QVARTVS.

DECRETALIVM EPISTOLARVM GREGORII LIBER QVINTVS.

DE ADCVSATIONIBVS, INQVISITIONIBVS, ET DENVNCIATIONIBVS. TIT. I.

Epiſt. 1. & 2. an. co. 270. Id eſt, Claudio & Paterno, Coſs.

Felix papa. *Primus.*

De perſona adcuſatoris prius quærendum eſt in iudicio.

CAPITVLVM I.

SI legitimus non fuerit adcuſator, non fatigetur adcuſatus.

Idem, epiſcopis per Galliam conſtitutis.

A denunciatione repellitur is, qui non præmonuit.

CAPIT. II.

SI quis epiſcopus ab illis adcuſatoribus qui recipiendi ſunt, adcuſatus fuerit, poſtquàm ab eis charitatiuè conuentus fuerit, vt cauſam emẽdet, & eam corrigere noluerit: nõ olim, ſed tunc ad *ſummos* primates cauſa eius canonicè deferatur.

Lib. 8. epiſt. 12.

Gregorius Gudiſcalco duci Campaniæ.

Criminatio prælati debet tractari coram illis, quorum intereſt.

CAPIT. III.

ILla præpoſitorum: [* & infra.] Si vero aliquis eſt, de monaſterio prædicti abbatis, qui poſſit dicere, quod ad culpam reatumque eius pertineat: nos cum eis, quorum intereſt, cauſam diſtrictè volumus perſcrutari, vt vel condemnetur, vel abſoluatur.

[**Solicitudo vtilis eſt, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio agit & furor ſibi nihil vendicat, &c. quæ ſunt prolixa & ex regiſtro impreſſo repetenda.*]

IDEM Conſtantiæ Auguſt.

Qui de aliquo crimine adcuſatur vel denunciatur, interim promoueri non poteſt.

CAPIT. IIII.

OMnipotens deus: & infra. Valde graue eſt, vt vir, de quo tanta & talia nunciantur (cum ante requiri & diſcuti debeant) honoretur.

Paſchalis papa.

Epiſcopus per exceptionem criminis illum ab adcuſatione ſua repellere non poteſt, quem ante à ſua familiaritate neglexerit ſeparare.

CAPIT. V.

NVlli epiſcoporum ab adcuſatione ſua repellere liceat, quos antequam ſe ab eis impetendum cognoſceret, à ſua communi familiaritate neglexerit ſeparare.

Ex

Ex concilio Maguntino.

Abſolutus de certo crimine, de eodem iterum adcuſari non poteſt.

CAP. VI.

DE his criminibus, de quibus abſolutus eſt adcuſatus, non poteſt adcuſatio replicari.

Stephanus papa.

Cohabitantes inimicis adcuſati, ab adcuſatione repelluntur.

CAP. VII.

REpellantur ab adcuſatione cohabitantes inimicis. Quia infeſtationes blaſphemię, adfectio ſolet amicitiæ incitare.

Ex Brocardico lib. XIX.

Ponit pœnitentiam adcuſatoris calumnioſi, cùm ſequitur inde mors, vel membri debilitatio. CAP. VIII.

ADcuſaſti aliquem, & per tuam adcuſationem occiſus eſt: niſi pro pace hoc feceris, xl. dies in pane & aqua (quod [a] carena vocatur) cum ſeptem ſequẽtibus annis pœniteas. Si autem per tuam delaturam debilitatus eſt, per tres debes quadrageſimas pœnitere.

[a] carentenam vocant.

Auguſt. ſuper Gen. de morte Abel.

Super notorio procedit iudex, nemine adcuſante.

CAP. IX.

EVidentia patrati ſceleris non indiget clamore adcuſatoris.

Alexander tertius Gait. electo.

Laici vel inimici, clericos adcuſare non poſſunt. CAP. X.

CVm P. Manconella presbyter ex vna parte, & Bonus preſbyter, & I. Bonus Cocti laicus frater eius ex altera in noſtra eſſent præſentia conſtituti: eundem I. quia laicus erat, in dicti P. adcuſationem non duximus admittendum. Cumque præfatus B. eundem P. ſuper crimine ſimoniæ conſtantius adcuſaret: nos eum quia in teſtimonium illius cauſæ adductus fuerat: & quia prædictus I. frater eius ipſum P. coram te prius adcuſauerat, ab adcuſatione repulimus: præſertim cùm frater P. memoratum B. antea de cauſa conſimili adcuſaſſet. vnde quoniam vnus poſt alterum prædictum P. inſtanti viciſſitudine adcuſabant: neutrum ad eius adcuſationem admiſimus. Sed vtrique presbytero de obiectis criminibus purgationem duximus indicendam. Ideoque mandamus, quatenus vterque illorum cum tribus ſacerdotibus faciat ſe purgare.

IDEM Vigorien. epiſcopo.

Monachus adcuſare poteſt abbatem, & de bonis monaſterij expenſas litis neceſſarias habebit. CAP. XI.

EX parte tua [*& infra.] Prudentiæ tuæ t. reſpon. quòd monachi (niſi alia rationabilis cauſa impediat) eo quòd de obedientia & ſubiectione abbatis eſſe noſcuntur, ab eius adcuſatione ſunt nullatenus repellendi: licet alios adcuſare non poſ-

poſſint. Quibus (ſiquidem cùm proprium non habeant) de rebus monaſterij expenſæ debent neceſſariæ, donec cauſa debitum finem accipiat, miniſtrari.

[*Huiuſmodi quæſtio nobis propoſita eſt, vtrum monachi in adcuſatione abbatum ſint aliquatenus audiendi. Super quo vtique.]

IDEM.

Ex 2. compilat.

Preſbyter ebrioſus miſſam celebrans, non præmiſſa digeſtione, eccleſia priuari debet. hoc dicit, vt conueniat omnibus lectuiis.

CAP. XII.

*Al. violentia.

SI conſtiterit, quòd D. eccleſia non perpetuo conceſſa, ſed ad tempus fuerit commendata, & de *vinolentia, & quòd in taberna pernoctauerit, ita quòd altera die nulla præmiſſa dormitione miſſam cantaſſet: & infra. Si de hoc rationabiliter conuictus fuerit in iudicio ante epiſcopum ſuum: ſiue adcuſatus, vel ad rationem poſitus, ſine coactione fuerit confeſſus: ei ſuper eadem eccleſia perpetuum ſilentium imponatis, ipſum ab impetitione B. deſiſtere compellentes. Cæterùm ſi eidem fuit eccleſia canonicè conceſſa & tradita, & poſtea de crimine aliquo non fuit conuictus, propter quod de iure debeat ſpoliari, vel poſt adpellationem (ſicut aliquando allegauit) eccleſia illa fuerit ſpoliatus, ipſam ei faciatis reſtitui, & in pace dimitti.

IDEM.

Inimicus etiam à voluntaria exceptione repellitur. CAP. XIII.

MEminimus tibi mandaſſe, vt C. abbatiſſæ, cuius electionem confirmauimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia H. pro altera parte à te ad noſtram audientiam adpellauit, proponēs quòd de ſimonia adcuſaret eandem: mandatum noſtrum diſtuliſti effectui mancipare. Quia verò te non decet in hac parte adpellationi eiuſdem H. deferre, cùm idem illius manifeſtus fuerit inimicus, & contra eam teſtimonium tulerit: mandamus, quatenus cùm inde fueris requiſitus, præfatæ abbatiſſæ munus benedictionis non differas impartiri.

Innocentius tertius archiepiſcopo Biſuntino.

Ex 3. compil.

Dicens ſe aliquem adcuſaturum coram iudice, ante inſcriptionem poteſt ſine pœna deſiſtere, & non adcuſare: ſed ei deſiſtenti ſilentium imponitur in perpetuum. Et ſecundum hoc ſummarium iſte textus eſt notabilis. Abbas.

CAP. XIIII.

LIcet in beato Petro: [*& infra.] Sanè cùm ex literis B. decani ſancti Stephani, & I. & O. canonicorum eccleſiæ Biſuntinæ ad apoſt. ſed. audientiam peruenſſet, te varia crimina commiſiſſe, ac ab eis fuiſſes per eaſdem literas ſuper periurio crimine ſimoniæ & inceſtus delatus: Clemens papa prædeceſſor

ter noſter (ſeruata iudiciaria grauitate) tibi certum terminum adſignauit, quo reſponſurus obiectis apoſtolico te conſpectui præſentares. Cùm autẽ iuxta tenorem citationis ad ſe. apo. acceſſiſſes, nec vllus adpareret, qui te ita impeteret de prædictis: ne aliquid de contingentibus omittere videremur, ab I. & O. archi. in noſtra præſentia conſtitutis quæſiuimus diligenter, ſi quid ſuper præmiſſis aduerſus te pro ſe, vel alijs proponere vellent, & quod ſcripſerant, legitimè demõſtrarent: ipſi autem, quòd non propoſito adcuſandi hæc ſcripſerant, reſponderunt. Sed quia ſuper quibuſdam incorrigibilis videbaris, quædam de te apoſt. ſedi duxerant intimanda: ſed nuncius, qui pro literis acceſſerat impetrandis, mandati formam exceſſit.

Nos igitur dictis canonicis ſuper prædictis ſilentium duximus imponendum, ne te de cætero eis ſuper his adcuſare liceat, vel etiam infamare. Quia verò prædicti canonici citra vinculum inſcriptionis deſiſtere voluerunt, eis de iuris permiſſione, id non duximus imputandum. Ne autem in abſolutione tua minus canonicè procedere videamur, quamuis potius in odore bonæ opinionis coepiſcoporum noſtrorum, quàm eorum infamia delectemur: Cabilonenſi epiſcopo, & abbati de Firmitate, inquiſitionem famæ tuæ duximus committendam.

[*Apoſtolorum principe ligandi atque ſoluendi nobis à domino ſit attributa poteſtas vel facultas, quam in ſubditis iuxta ſuorum exigentiam meritorum exercere liberè debeamus: exemplo tamen illius qui omnes ſanat, & neminem vult perire, libentius intendimus ad ſoluendum, quàm ad condemnandum vel ligandum, etſi ſint nonnullæ culpæ in quibus eſt culpa relaxare vindictam.]*

IDEM Saliburgeñ. archiepiſcopo.

Ad proſequendam accuſationem criminalem, non admittitur procurator, licet poſſit allegare cauſam abſentis, ſeu alias exceptiones non tangentes crimen propoſitum: & qui iurauit ſtare mandato alicuius, non admittitur ad adcuſandum illum, ſi virtute iuramenti ſibi ſuit iniunctum, vt non adcuſaret. hoc dicit, & ad hoc ſolet allegari, & in hoc eſt valde vulgatum.

CAP. XV.

VEniens ad ſed. apoſtolic. A. Prageñ. canonicus contra Prageñ. epiſcopum inter alia propoſuit coram nobis, quòd cùm eſſet filius ſacerdotis, in eccleſiam fuerat Pragen. intruſus: & contra eiuſdem eccleſiæ priuilegium homagium duci Bohemiæ præſtitiſſet, ſic ſubijciens Prageñ. eccleſiam ſeruituti: & infra. Vnde prædictum epiſcopum ad feſtũ Reſurrectionis dominicæ peremptoriè nos meminimus citauiſſe. Idem verò ad ſuam adcuſationem viarum diſcrimina, conſecrationem chriſmatis imminentem, & quòd filius Bohemiæ principis eſſet

ſet per ipſum baptizandus, tunc temporis per nuncios & literas allegauit. Licet autem excuſationes huiuſmodi (ſicut erãt) friuolas æſtimantes, ipſum reputauimus contumacẽ: nec procuratores eius in cauſa poſſemus recipere criminali. eis tamen conceſſimus auditores, vt ſi poſſent, illum aliquatenus excuſarent. Cumque prædictus A. coram eis repetiſſet obiecta, fuit ex aduerſo reſponſum quòd cùm olim ſuper hoc ad Magdeburgeñ archiepiſcopum literæ fuerant impetratæ: idem A. in obiectorum ſe videns probatione deficere, ad pedes eius ſe humiliter proſternens, veniam poſtulauit: & quod aduerſus eum calumnioſe proceſſerat, eſt cõfeſſus. Cæterùm cùm ſuper hoc mandato ſtare eiuſdem archiepiſcopi iurauiſſet: ipſe præcepit eidem, ſub debito præſtiti iuramenti, vt contra eundem epiſcopum de cætero proponere talia non auderet. Cùm igitur nobis ex ipſius A. confeſſione conſtaret ipſum iuramentum huiuſmodi præſtitiſſe, ac tale recepiſſe mandatum: ſuper impetitione dicti epiſcopi ſilentium ei duximus imponendũ: propter contumaciam tamen eidem epiſcopo canonicam *citationem & purgationem* propter infamiam indicentes.

IDEM priori ſancti Fridiani, & magiſtro B. canonico Piſano.

Denunciator criminis non ſe inſcribit, quia ad correctionem tendit: accuſator autem inſcribit quia tendit ad pœnam: excipiens verò inſcribit ad pœnam extraordinariam ſi per exceptionem deijcitur ab obtento, alias ſecus hoc primo. Secundo dicitur, quòd dum diſcutitur de crimine, per modum exceptionis poteſt interuenire procurator.

CAP. XVI.

SVper his, de quibus nos conſulere voluiſtis: inquiſit. veſtræ breuiter reſpondemus, quòd tribus modis valet crimen obponi, denunciando, excipiendo, & accuſando. Quando crimen in modum denunciationis obponitur, non eſt inſcriptio neceſſaria, ſed cùm in modum accuſationis oportet inſcribi, quoniam ad depoſitionem inſtituitur accuſatio, ſed ad correctionem eſt denunciatio facienda. Cùm autem excipiendo fuerit crimen obiectum, diſtinguendum eſt, quare obponatur, & quando. Si autem obijcitur, vt ab accuſatione vel teſtificatione aliquis repellatur, non eſt inſcribi neceſſe: ſed cùm obponitur, vt quis à promotione officij, vel beneficij excludatur, ſi ante confirmationem obijcitur, non cogitur quiſquam inſcribere: quia crimen hoc modo probatum, impedit promouendum: ſed non deijcit iam promotum. Poſt confirmationẽ verò, cùm ſcilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam conſecrandus, quia etiam ab obtinendo repellit, & deijcit ab obtento ad extraordinariam pœnam ſecundum arbitrium iudicis diſcreti citra vinculum inſcriptionis eſt excipiens adſtringendus, ſi defecerit

fecerit in probando: pro eo quòd crimine ſic probato, perdit quod per electionem & confirmationem ei fuerat adquiſitũ: ſed ob hoc prius habita non amittit. Licet enim agatur de crimine, non eſt tamen huiuſmodi quæſtio criminalis: vnde per procuratorem poteſt rite tractari.

IDEM Vercel. epiſcopo & abbati de Tileto.

Generales inquiſitores, ſi non ſeruauerũt debitum inquiſitionis ordinem, prudenter & cautè ſe corrigere debent. hoc primo. Secundo ponit formam iuramenti, quam inquiſitores exigunt ab inquiſitis.

CAP. XVII.

QValiter & quando: [*& infra]. Si circa Nouarien. epiſcopum debitum inquiſitionis ordinem obſeruaſtis: diſcretionem veſtram in domino commendamus. Si verò qualibet occaſione prætermiſiſtis eundem, adhuc ipſum tempore opportuno volumus obſeruari: ne inde naſcantur iniuriæ, vnde iura naſcuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conſcientiæ veſtræ iudicium recurrentis, ſi contra præſcriptum ordinem tanquam homines exceſſiſtis: non pudeat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis vt aliorum corrigatis errores: quoniam apud iudicem diſtrictum, in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis: ita videlicet, vt inueniatis occaſionem aliquam congruentem, per quam ne veſtra vileſcat auctoritas: quanto cautius & prudentius poteritis ſuperſedeatis ad præſens: quoniam ex his, quæ inordinatè ſunt acta, non poteſt ordinabiliter agi. Si verò præſcriptum ordinem cuſtodiſtis: omni gratia & timore poſtpoſitis, deum ſolum habentes præ oculis, via regia incedentes, ſine perſonarum acceptione in negocio procedatis. Formam verò iuramenti, quam à clericis Nouarieñ. ſuper inquiſitione facienda in hoc negocio recepiſtis, in ſimilibus volumus obſeruari: vt videlicet iurent clerici, quòd ſuper his, quæ ſciunt vel credunt eſſe in ſua eccleſia reformanda, tam in capite, quàm in membris (exceptis occultis criminibus) meram & plenam dicant inquiſitoribus veritatem. *Matth. 7.*

[**Debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum ſubditorum exceſſus, ex auctoritatibus noui & veteris teſtamenti colligitur euidenter, ex quibus ſuper hoc proceſſerunt poſtea canonicæ ſanctiones. Legitur enim in Euangelio quòd villicus, qui diffamatus erat apud dominum ſuum quaſi diſſipaſſet bona ipſius, audiuit ab illo: quid eſt hoc quod audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare. Et in Geneſi dominus ait: Deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint. Ex quibus auctoritatibus manifeſtè comprobatur, quòd non ſolum cùm ſubditus, verumetiam cùm prælatus excedit, ſi per clamorem & famam exceſſus eius ad aures ſuperioris peruenerit, non quidem quod à maleuolis & maledicis, ſed à prouidis & honeſtis, nec ſemel*

tantum

tantum, ſed ſæpe quod clamor innuit & diffamatio manifeſtat, debet certam eccleſiæ ſenioribus veritatem diligentius perſcrutari, vt ſi rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tamquam ſit idem actor & iudex, ſed quaſi deferente fama, vel clamore nunciante, officij ſui debitum exſequatur. Licet autem hoc ſit diligenter obſeruandum in ſubditis, diligentius tamen eſt obſeruandum in prælatis, qui quaſi ſignũ ſunt poſiti ad ſagittam: & quia non poſſunt omnibus complacere, cùm ex officio teneantur non ſolum arguere, ſed etiam increpare, quinetiam interdũ ſuſpendere, nonnunquam verò excommunicatione ligare: frequenter odium multorum incurrunt & inſidias patiuntur. & ideo ſancti patres prouidè ſtatuerunt, vt accuſatio prælatorum non facilè admittatur, ne concuſſis columnis, corruat ædificium, niſi diligens adhibeatur cautela, per quam non ſolum falſæ ſed etiam malignæ criminationis ianua præcludatur. Verùm ita voluerunt prouidere prælatis ne criminarentur iniuſte, vt tamen cauerent ne delinquerent inſolenter, contra vtrumque morbum congruam inuenientes medicinam, vt videlicet accuſatio criminalis, quæ ad deminutionẽ capitis & ad degradationem intenditur, niſi legitima præcedat inſcriptio, nullatenus admittatur. Sed cùm ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, vt intantum iam clamor aſcenderit, quòd diutius ſine ſcandalo diſſimulari non poſſit, nec ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo ad inquirendum & puniendum eius exceſſus non ex odij fomite, ſed ex charitatis procedatur affectu: quatenus ſi grauis fuerit exceſſus, & ſi non degradetur, ab ordine & adminiſtratione tamen amoueatur omnino, quod eſt ſecundum euangelicam ſententiam à villicatione villicum amoueri, qui non poteſt villicationis ſuæ dignam reddere rationem. Hunc igitur ordinem]

IDEM archiepiſcopo Arelateñ. & Vallis magnæ abbati.

Si is, contra quem inquiritur, iurauit reſpondere tantum ad interrogata, poſt confeſſionem auditur volens probare excuſationes, quæ confeſſionem non perimunt, ſed exponunt: ſecus ſi iurauerit plenam & meram veritatem dicere. CAP. XVIII.

CVm dilecti filij Ciſter. abbas, & P. & R. monachi Fontis frigidi apoſt. ſed. leg. ad eccleſiam Agathen. acceſſiſſent, vt in ea legationis officium exercerent, quia de Agathen. epiſcopo per frequentem clamorem multa ſibi fuerant inſinuata ſiniſtra: voluerunt deſcendere ac videre, ſi clamorem opere cõpleuiſſet: [*& infra.] Quia verò nobis non conſtitit, ſub qua forma epiſcopus cum canonicis Agathen. coram dictis legatis præſtiterit iuramentum, vtrum videlicet ita iurauerit, vt ſuper ſtatu eccleſiæ plenam & meram diceret veritatem, an vt ad inquiſita veraciter reſponderet: Mandamus, quatenus eiſdem legatis ex parte noſtra mandetis, vt ſub qua forma iuramentũ præſtiterit, ſtudeant fideliter intimare. Et ſi ſecundum reſponſionem eorum ſub ſecunda forma iurauit: aut ipſe ſufficienter

ter probauerit, ſe ſub illa forma iuraſſe per depoſitiones teſtiũ, quos produxit, aut etiam aliorum: cùm depoſitiones illæ non fuerint publicatæ, nec productioni teſtium renunciare curauerit: quoniam ſecundum eandem non teneretur ex debito iuramenti, niſi ad inquiſita ſolummodo reſpondere, vos excuſationes ſuas audire curetis. & ſi eas probauerit, cum excuſationes huiuſmodi confeſſiones non perimant, ſed exponant, quæ tales ſunt vt ad bonum & malum valeant retorqueri: & ideo iudicari debent ex cauſa, cum ſublato adpellationis obſtaculo abſoluatis: cùm etſi repertus ſit culpabilis in quibuſdam, ex labore tamen & pudore punitus, quos propter hanc cauſam incurrit, huiuſmodi leuis culpa leuiter ei valeat indulgeri. Quod ſi excuſationes illas ſuper dilapidatione, naufragio, & ſimonia probare nequiuerit, aut ſub prima forma iurauerit: cùm ſecundum eãdem nec veritatem tacere, nec admiſcere debuerit falſitatem: vos (non obſtantibus excuſationibus, quas de nouo propoſuit: cùm in confeſſionibus ſuis nullam omnino de illis fecerit mentionem: quamuis firmiter adſeruerit, quòd plures ex illis legatis prædictis expoſuit, cùm hoc per ſe probare non poſſet, tanquam qui ſolus examinabatur ab illis) eum ab adminiſtratione Agathen. eccleſiæ remouere curetis.

[*+Ideoque tam epiſcopum quàm canonicos iuramenti vinculo adſtrinxerunt, vt ſuper ſtatu eccleſiæ ſibi dicerent veritatem.*]

IDEM archiepiſcopo Terraconen. & abbati ſanctæ Mariæ de Populeto. & archidiac. Barchinon.

De veritate criminum non inquiritur, niſi prius conſtet de infamia: & tunc non inimici vel periuri, ſed idonei viri ad proſequendum inquiſitionem & ad teſtimonium admittuntur: & non probato crimine, indicitur infamatis purgatio. CAP. XIX.

CVm oporteat epiſcopum: & infra. Sanè venientibus ad apoſt. ſed. G. & H. canonicis Vicen. & multa enormia contra Vicen. epiſcopum proponentibus coram nobis, quia illa non debebamus ſub diſſimulatione tranſire: vobis inquiſitionẽ illorum duximus committendam. Verùm dictus epiſcopus, antequã ad ipſum veſtra citatio perueniſſet: ad præſentiam noſtram accedens propoſuit, q illi, qui enormia de ipſo ſuggeſſerant, typo malitiæ potius, quàm iuſtitiæ zelo ducti nobis huiuſmodi intimarunt: cùm ipſi eius ſint inimici manifeſti, & cum eius hoſtibus conuerſentur, conſanguineóſq; ſuos, ac cõplices intendant ad teſtificandũ producere contra ipſum, qui ad denunciandum, ſeu teſtificandum admitti non debent: vtpote iuramenti præſtiti tranſgreſſores, & alijs criminibus irretiti: [† & infra.] Diſ. v. mandamus, q niſi ſuper prædictis famam ipſius læſam eſſe noueritis: vos ad inquiſitionem illorum non ſubito procedatis. Quòd ſi ad inquiſitionem fuerit procedẽdum: prædictos

prædictos vel alios, quos ipſius eſſe conſtiterit inimicos: nec ad proſequendam inquiſitionem, nec ad perhibendum teſtimonium contra ipſum epiſcopum admittatis: ſed per viros idoneos ſuper his, quæ geſta ſunt, inquiratis diligentius veritatem. Et ſi nihil graue probatum fuerit contra ipſum: vos purgationem canonicam indicatis eidem.

[*Ne verò per leue compendium ad graue diſpendium veniatur.]

IDEM.

A denunciatione repellitur publicus concubinarius, excommunicatus & conſpirator, & is, qui non præmonuit.

Ex 4. compilat.

CAP. XX.

CVm dilectus filius: & infra. Si vobis conſtiterit prædictos, quorum nomine ſunt exceſſus huiuſmodi epiſcopo nunciati, publicè concubinarios tunc fuiſſe, propter quod in eos fuit excommunicationis ſententia promulgata, vel præfatum epiſcopum de iam dictis exceſſibus non fuiſſe præmonitum ab eiſdem, vel ipſos conſpiraſſe in eum, à denunciatione repellatis eoſdem: alioquin audiatis, quæ fuerunt hinc inde propoſita. Eidem epiſcopo auctoritate noſtra nihilo minus prohibentes, ne ſuper his, ſuper quibus ad audientiam noſtram fuerit legitimè adpellatum, præfatos clericos indebitè grauare præſumat: donec cauſa ſupradicta iuxta formam mandati noſtri fuerit terminata.

IDEM epiſcopo Gebernenſi.

Crimen probatum per modum inquiſitionis, regulariter pœna ordinaria non punitur: ſed ſi impedit ordinis executionem, fit depoſitio, ſicut in adcuſatione: & ſi impedit tantum beneficij retentionem, fit priuatio à beneficio, nec poterit iudex hanc pœnam moderari. hoc dicit, vſque §. Tertiæ, ſecundum verum intellectum non bene declaratum per ſcribentes.

CAP. XXI.

INquiſitionis negocium, quam de epiſcopo & canonicis Valentineñ. vobis commiſimus terminandam: [*& infra.] Secundo quæſiuiſtis, quid vobis ſit ſtatuendum, ſi contra quempiam per inquiſitionem probatũ fuerit tale crimen, quòd deponeret adcuſatum criminaliter & conuictum. In quo quidẽ duximus diſtinguendum, vtrum ſit tale crimen, quod ordinis executionem ſuſcepti, aut retentionem beneficij etiam poſt peractam pœnitentiam impediret: puta ſi homicidium commiſiſſet vel adeptus eſſet ordinem aut beneficium vitio ſimoniæ: quo caſu erit ſicut in adcuſationis iudicio procedendum: alioquin ſecundum perſonæ merita, & qualitatem exceſſus pœnam poterit iudicantis diſcretio moderari.

[*Sine conſcientiæ ſcrupulo exequi cupientes, & apoſtolico petiſti oraculo edoceri, vtrum eorũ publicanda ſint dicta & nomina quos interrogari contigerit, prout teſtib. in publicis cauſis fieri cõſueuit, an ſola dicta eorum publicari

publicari ſufficiat nominib. tacitis, cùm idem epiſcopus & canonici manifeſtè ſciant quod fuerint inquiſiti, & vtrum contradicta eadem debeant exceptiones ſeu replicationes admitti, cum contra perſonas dicentium admittuntur. Ad quod breuiter reſpondemus non ſolū dicta, ſed etiam ipſa nomina, vt quid à quo ſit dictum appareat, publicanda & exceptiones ſeu replicationes legitimas admittendas, ne per ſuppreſſionem nominum infamandi & per exceptionū excluſionem falſi deponendi audacia præbeatur.]

Contra non infamatum, ſuper veritate criminum inquiri non debet, etiam ſi libellus famoſus contra eum oblatus fuerit in ſecreto: nec ſuper principali creditur teſti, qui iuratus dicit ſe illius, contra quem inquiritur, inimicum. idem ſi hoc dicit ante iuramentum: niſi præſumatur hoc dixiſſe in fraudem. hoc dicit vſque ad. §. Quæſiuiſti.

Tertiæ dubitationis articulus continebat, vtrum cùm duo vel plures iurati, adfirmant aliquem crimen aliquod eiſdē videntibus commiſiſſe: de quo aliqua infamia non laboret: aliquam illi pœnam infligere debeatis. Et vtrum ad petitionem quorundam quaſdam ſchedulas vobis occultè tradentium infamationem epiſcopi continentes, ſit ad inquiſitionē eorum, quæ in ipſis continentur ſchedulis procedendum. Et an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui poſt iuramētum interrogati ſecreto, vtrum ſint eorum, de quibus inquiritur, inimici: reſpō dent, quòd non diligunt illos, vel directè inimicos ſe adſerūt eorundem, aut etiam ante iuramentum id publicè confitentur: nullas tamen inimicitiarum cauſas probabiles oſtendentes. Ad hæc reſpondemus, nullum eſſe pro crimine, ſuper quo aliqua non laborat infamia, ſeu clamoſa inſinuatio nō proceſſerit: propter dicta huiuſmodi puniēdum: quinimo ſuper hoc depoſitiones contra eū recipi non debere, cùm inquiſitio fieri debeat ſolummodo ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerūt. Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendū eſt ad inquiſitionem ſuper contentis ibidem criminibus faciendam. Aut etiam aduerſus eos, contra quos fit inquiſitio, fides adhibenda eſt dictis eorum, qui poſt iuramentum vel ante tacitè vel expreſſè inimicos ſe adſerunt eorundem, niſi forſan ante iuramentum in fraudem id facere præſumantur.

Non punitur quis de crimine, de quo non conſtat, niſi per famam, & teſtium credulitatem: & per dicta paucorum non debet quis apud iudicem infamatus reputari. h. d. vſque ad finem.

Quæſiuiſti etiam, quid ſtatui debeat, ſi nihil per certā ſciētiam, ſed tantum per famam, & eorū, qui fuerint inquiſiti, credulitatem iuratam contigerit inueniri. Et vtrum aliquis ſuper eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipſum duo vel tres vel etiam plures dixerint infamatum: licet de ipſo nihil ſiniſtri in publico audiatur. Ad quod eſt noſtra reſpōſio, quòd

propter famam & deponentium credulitatem duntaxat non erit ad depoſitionis ſententiam procedendum: ſed infamato canonica poterit indici purgatio, ſecũdum arbitrium iudicantis. Qui propter dicta paucorum eum infamatũ reputare non debet, cuius apud bonos & graues læſa opinio non exiſtit.

IDEM epiſcopo & decano Saluateñ.

Si is, de cuius crimine in iudicio conſtat, petit reſtitutionem propter iudiciarium ordinem non ſeruatũ: non eſt audiendus, ſed eum tanquam notorium crimino ſum debet ſuperior de nouo priuare. hoc dicit, & eſt caſus valde notabilis, ſecundum hunc intellectum.

CAP. XXII.

R. de Corſon & P. Penerel.

AD petitionem Galteri quondam Corbieñ. abbatis, R. & P. canonicis Nouiomeñ. à nobis dudũ correctione commiſſa: [* & infra.] Verùm dilectus filius G. ſanctæ Mariæ in porticu diaco. cardina. tunc apoſtolicæ ſedis legatus dicto G. præſente, nec reclamante ſuper ſtatu monaſterij cœpit inquirere diligenter, & cum inquiſitione finita eum Pariſius euocaſſet, propoſiturum contra inquiſitionem eandem ſi quid rationabiliter duceret proponendum: idem præſentiam eius adiens, allegauit, quòd in monaſterij correctione procedere non valebat, quæ prædictis iudicibus prius fuerat auctoritate noſtra commiſſa: & cardinalem ipſum ex iuſtis cauſis ſe adſerens habere ſuſpectum, vocem ad nos adpellationis emiſit: quem cardina. (inſpectis, quæ probata fuerant contra eum) amouit à regimine abbatiæ, dando fratribus eiuſdem loci liberam facultatem alium eligendi, qui priorem de Argentolio elegerunt concorditer in abbatem: [† & infra.] Cùm igitur nobis de talibus fuerit facta fides, propter quæ præfatus G. erat meritò amouendus, & ſi reſtituendus foret propter iudiciarium ordinem non ſeruatum, ipſum prouidimus manere priuatum regimine abbatiæ: ſupradictum priorem (pro eo quòd præfato G. propter iuris ordinem non ſeruatum inordinatè remoto, intelleximus ob eandem cauſam per cõſequentiam minus legitimè ſubſtitutum) per ſententiam amouẽtes: quem quia non propter perſonæ vitiũ, vel ſcientiæ defectum, ſed propter iuris ſolennitatem prætermiſſam amouimus: ipſum poſtmodum reſtituimus in abbatem.

[* *Ipſi bis ad monaſterium idem accedentes, quib. correctis ibidem nõnulla quæ ſtatuenda fuerant, ſtatuerunt, inquiſitionis inſtantiam quorundam impediente malitia retardando. Ad quorum contumaciam reprimendam, ſeculare brachium intendebant inuocare.*]

[† *His igitur & aliis quæ vtraque pars propoſuit intellectis.*]

IDEM.

Agenti

Agenti poſſeſſorio adipiſcendæ in beneficialibus non obſtat exceptio criminis, niſi de eo ſit infamatus: & infamato, adcuſatore non probante vel non adparente, indicitur purgatio, in qua ſi defecerit, punitur vt conuictus. CAP. XXIII.

ACcedens ad præſentiam noſtram G. nepos quondam H. ſubdiaco. noſtri ſua nobis conqueſtione monſtrauit, quòd cùm idem H. apud ſedem apoſtol. viam vniuerſæ carnis ingreſſus fuiſſet, præbendam, quam decedens habuerat in eccleſia Cremoneñ. ei duximus conferendam: & infra. Mãdamus, quatenus niſi præfatus G. ſuper obiectis eidem in modum exceptionis criminibus, videlicet periurio & homicidio publicè fuerit infamatus: conceſſionem noſtram ſibi factam executioni mandetis.

Deinde ſi legitimus adcuſator adparuerit, audiatis, quę fuerint hinc inde propoſita: & ſi prædicta crimina vel eorum aliquod legitimè probatum fuerit contra eum: ipſi ſuper eadem præbenda ſilentiũ imponatis. Si verò cõtra eum legitimus nõ adparuerit adcuſator, & ipſe ſuper prædictis criminib⁹ dignoſcitur reſperſus infamia, purgationẽ ei canonicã indicatis: in qua ſi defecerit, imponatis ei ſilentiũ. Si autẽ purgationẽ præſtiterit: contradictores ab eius moleſtia compeſcentes, eos qui eum niſi ſunt impedire, in expenſis legitimis condemnetis.

IDEM in conſilio generali. Conſtit.viij.

Superior contra ſubditum, maxime prælatum, de his tantum inquiret, ſuper quibus præceſſit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet ſibi capitula & nomina, & teſtium dicta publicabit, & ipſius legitimas exceptiones admittet, & probato graui crimine, eum ab adminiſtratione remouebit. In regularibus verò prælatis ad vnguem ſeruandus non eſt hic ordo. Et quanquam in hac ſummatione modica videatur agi differentia inter prælatos & ſubditos, contra quos inquiritur: tamen facienda eſt, vt patet in litera.

CAP. XXIIII.

QValiter & quando debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum ſubditorum exceſſus, ex auctoritatibus veteris & noui teſtamenti colligitur euidenter ex quibus poſtea proceſſerunt canonicæ ſanctiones: ſicut olim apertè diſtinximus, & nunc ſacri adprobatione concilij confirmamus. 2 Legitur enim in euangelio, quòd villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius, audiuit ab illo: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim nõ poteris amplius villicare. Lucæ.16. Et in Geneſi Dominus ait, Deſcendã & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere cõpleuerint. Geneſ.18. Ex quibus auctoritatibus manifeſtè probatur, quòd nõ ſolum cum ſubditus, verum etiã cum prælatus excedit, ſi per clamorem & famã ad aures ſuperioris perue-

peruenerit,nō quidē à maleuolis & maledicis, ſed à prouidis & honeſtis,non ſemel tātum,ſed ſæpe quod clamor innuit,& diffamatio manifeſtat:debet coram eccleſiæ ſenioribus veritatem diligētius perſcrutari,vt (ſi rei popoſcerit qualitas) canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis,non tanquam idem ſit accuſator & iudex,ſed quaſi denūciante fama vel deferēte clamore officij ſui debitum exequatur.Licet autē hoc ſit obſeruandum in ſubditis:diligentius tamen eſt obſeruandum in prælatis,qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam.Et quia nō poſſunt omnibus complacere:cum ex officio ſuo teneātur nō ſolum arguere,ſed etiam increpare:quinetiam interdū ſuſpendere,nonnunquam verò ligare:frequenter odium multorum incurrunt,& inſidias patiuntur. Et ideo ſancti patres prouidè ſtatuerunt,vt accuſatio prælatorum nō facile admittatur, ne concuſſis columnis,corruat ædificium:niſi diligens adhibeatur cautela,per quam non ſolū falſæ,ſed etiam malignæ criminationi ianua præcludatur. Verū ita voluerūt prouidere prælatis ne criminarētur iniuſtè,vt tamen cauerent, ne delinquerent inſolenter:cōtra morbum vtrumq; inuenientes medicinam congruā:videlicet vt criminalis accuſatio, quæ ad deminutionem capitis,id eſt,degradationem intenditur:niſi legitima præcedat inſcriptio,nullatenus admittatur. Sed cū ſuper exceſſibus ſuis quiſquā fuerit infamatus, vt iam clamor aſcendat,qui diutius ſine ſcandalo diſſimulari nō poſſit, vel ſine periculo tolerari, abſq; dubitationis ſcrupulo ad inquirendum & puniendū eius exceſſus non ex odij fomite,ſed charitatis procedatur affectu:quatenus ſi fuerit grauis exceſſus,etſi non degradetur ab ordine,ab adminiſtratione tamen amoueatur omnino:quod eſt ſecundum ſententiā euāgelicam à villicatione villicum amoueri,qui nō poteſt villicationis ſuæ dignam reddere rationem. Debet igitur eſſe præſens is,contra quem facienda eſt inquiſitio,niſi ſe per contumaciam abſentauerit: & exponēda ſunt ei illa capitula,de quibus fuerit inquirendū, vt facultatem habeat defendēdi ſe ipſum:& non ſolum dicta,ſed etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei (vt quid & à quo ſit dictū appareat) publicanda,necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ:ne per ſuppreſſionē nominum infamandi:per exceptionum verò excluſionem,deponendi falſum,audacia præbeatur.Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus tanto diligentius debet prælatus aſſurgere,quanto damnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas. Contra quos, vt de notoriis exceſſibus taceatur,& ſi tribus modis poſſit procedi, per accuſationem videlicet, denunciationem, & inquiſitionē ipſorū.tamen vt diligens adhibeatur omnibus cautela, ne forte per leue cōpendium ad graue diſpendium veniatur:ſicut

accuſa-

accuſationem legitima debet præcedere inſcriptio, ſic & denunciationem charitatiua monitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio præuenire: illo ſemper adhibitio moderamine, vt iuxta formam iudicii, ſententiæ quoq; forma dictetur. Hunc tamen ordinem contra regulares perſonas non credimus vſquequaque ſeruandum, quæ (cùm cauſa requirit) facilius & liberius à ſuis poſſint adminiſtrationibus amoueri.

IDEM in eodem.

Metropolitani ad correctionem exceſſuum, & reformationem morum ſingulis annis facere debent prouinciale cõcilium: in quo ſtatuere debẽt perſonas idoneas per ſingulas diœceſes, quæ ſolicitè inueſtigent, & in ſequenti concilio referent corrigenda. & epiſcopi debet facere ſynodos epiſcopales ſingulis annis, & publicare agitata in prouinciali cõcilio: & hæc negligentes, ab executione officij ſuſpenduntur. hoc dicit.

CAP. XXV.

SIcut olim à ſanctis patribus noſcitur inſtitutum: metropolitani ſingulis annis cum ſuis ſuffraganeis prouincialia non omittant concilia celebrare: in quibus de corrigendis exceſſibus, & moribus reformandis, præſertim in clero, diligentẽ habeãt cum dei timore tractatum, canonicas regulas, maxime, quæ ſtatutæ ſunt in hoc generali concilio, relegentes, vt eas faciant obſeruari, debitam pœnam tranſgreſſoribus infligẽdo. Vt autem id valeat efficacius adimpleri, per ſingulas diœceſes ſtatuant perſonas idoneas, prouidas videlicet & honeſtas, quæ per totum annum ſimpliciter & de plano abſque vlla iuriſdictione ſolicitè inueſtigent quæ correctione vel reformatione ſunt digna, & ea fideliter perferant ad metropolitanum & ſuffraganeos & alios in concilio ſubſequẽti, vt ſuper his & aliis (prout vtilitati & honeſtati congruerit) prouida deliberatione procedãt: & quæ ſtatuerint, faciant obſeruari: publicaturi ea in epiſcopalibus ſynodis annuatim per ſingulas diœceſes celebrandis. Quiſquis autem hoc ſalutare ſtatutum neglexerit adimplere, à ſui executione officij ſuſpendatur.

Gregorius nonus archiepiſcopo & priori ſanctæ Mariæ Rothomageñ.

Sententiæ excommunicationum, ſuſpenſionum, vel interdicti latæ poſt denunciationem per abbatem denunciatum vel alium pro ipſo in monachos denunciantes vel adhærentes eiſdem, relaxantur: ſpoliati reſtituuntur, & iuramenta de tacenda veritate relaxantur, dicta teſtium denunciato traduntur, & expenſæ de bonis monaſterij monachis denunciantibus miniſtrantur: & propter hoc ab obedientia abbatis non eximuntur, ſine tamen litis præiudicio.

CAP. XXVI.

OLim I. V. & P. ordinis Tironenſis: & infra. Ne igitur reformatio monaſterij valeat retardari: mãdamus, quatenus relaxa-

relaxatis excõmunicationum ſeu ſuſpenſionum ſententiis, ſi quas idem abbas protulerit, vel per quoſcunque iudices promulgari fecit, poſt incœptum negocium in eos, & adhærentes eiſdem, ac eis reſtitutis, quos idem abbas negocio pendente contra iuſticiam ſpoliauit: in negocio de plano & abſque iudiciorum ſtrepitu procedentes, (cum talibus, maximè in hoc caſu non deceat dei ſeruos inuolui) inquiratis, quæ circa perſonas & obſeruantias regulares videritis inquirẽda, corrigentes & reformantes tam in capite, quàm in membris, quæ correctionis & reformationis officio noueritis indigere: iuramẽtis ſi qua de tacenda veritate abbas extorſerit, relaxatis, prouiſo vt negocio ipſo pendente præfati monachi eidem abbati obediant & intendant, ita tamen, quod per hoc proſecutio negocij non valeat impediri. Si verò teſtes contra eundem abbatem producti fuerint, dictorum ipſorum ei copiam dari faciatis. Prædictis autem monachis expẽſas factas propter hoc, & tribus vel quatuor ex iſtis, vel aliis quos idoneos ad dictum negocium proſequendum duxeritis adſumendos, faciatis de bonis eiuſdem monaſterij: & faciendas expenſas ad proſecutionem ipſius negocij neceſſarias, computatis, ſi qua propter hoc receperunt, de bonis monaſterij, cum proprium non habeant, miniſtrari. Contradictores &c.

IDEM epiſcopo Ciſter. de Alde. & de Salen. abbatibus.

Contra prælatum denunciatum de dilapidatione ſit commiſſio ſuper veritate inquirenda, & pendente negocio debet ſibi interdici poteſtas alienandi.

CAP. XXVII.

PRælatorum exceſſus: & infra. Sanè dilecti filij C. & quatuor alij canonici Friſigieñ. denũciando mõſtrarunt, quod Friſigien. epiſcopus bona ſui epiſcopatus (quem vt dicũt, fuit minus canonicè adſecutus) adeò grauiter dilapidat & conſumit, quòd (niſi celeriter adhibeatur remedium) epiſcopatus idem per eum ad irreparabile diſſolutionis opprobrium deducetur: nec ſolummodo rerum, verumetiam famæ ſuæ prodigus & ſalutis, vitam ducit enormiter diſſolutam: & infra. Diſcre. v. mandamus, quatenus perſonaliter accedentes ad locum inquiratis ſolicitè veritatem: & eam fideliter conſcribẽtes, ſub ſigillis veſtris nobis tranſmittatis incluſam. Eidem epiſcopo terminum adſignantes, quo noſtro ſe conſpectui repræſentet pro meritis recepturus. Poteſtate vendendi, dandi, infeudandi, ſeu quomodolibet alienandi bona ipſius eccleſiæ interim eidem penitus interdicta.

DE CALVMNIATORIBVS.

TIT. II.

Gregorius Antemio ſubdiacono & col.

Subdiaconus calumnioſe accuſans diaconum, ſubdiaconatu priuatur: & publicè verberibus caſtigatur, & in exilium mittitur.

CAP. I.

CVm fortius puniēda ſint crimina, quæ inſontibus (maximè ſacratis hominibus) inferuntur, q̃ ſitis culpabiles, qui in cauſa Ioan. diac. re edidiſtis: adtēdite, vt Hilariū criminatorem ipſius nulla ex definitione veſtra pœna cõueniens caſtigaret: & infra. Quia ergo tantæ nequitiæ malum ſine digna non debet vltione tranſire: iubemus eundē H. prius ſubdiaconatus (quo indignus fungitur) priuari officio, & verberibus publicè caſtigatum, in exilium deportari.

Innocentius tertius Camoren. Segobien. & Bulen. epiſcopis.

Denuntiator in probatione criminum deficiens, ab officio & beneficio ſuſpenditur, donec innocentiam ſuam purget.

CAP. II.

CVm dilectus filius magiſter ſcholarium Palæſtinus ad ſedem apoſtolicā acceſſiſſet, & de ſuo epiſcopo exceſſus varios nunciaſſet, examinationem cõmiſimus exceſſuum obiectorum: & infra. Cùm autem proceſſum negocij examinauerimus diligenter, nec intelligere potuerimus probatum eſſe ſufficienter aliquod de prædictis: eundem epiſcopum abſoluendum decernimus ab obiectis: Vobis mandantes, quatenus memoratum magiſtrum ſcholarium, donec canonicè ſuam purgauerit innocentiam, ſcilicet quòd non calumniandi animo ad huiuſmodi crimina proponenda proceſſit: ab officio & beneficio ſuſpendatis, vt cæteri ſimili pœna perterriti, ad infamiam ſuorum facile non proſiliant prælatorum.

DE SIMONIA, ET NE ALIQVID PRO SPIRITVALIBVS EXIGATVR VEL PROMITTATVR. TIT. III.

Gregorius generali ſynodo præſidens.

Epiſcopus pro ordine ab eo conferendo, vel miniſtri, vel notarij nihil temporale exigere debent.

CAP. I.

IN ordinando: [*& infra.] Sicut *igitur* non debet epiſcopus manum, quam imponit: ita nec miniſter vel notarius in ordinatione eius vocem vel calamum vendere. Pro ordinatione igitur vel vſu pallij ſeu chartis atque padtellis eum, qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.

*[*Epiſcopo*

[*Epiſcopo pontifex manum imponit, euangelicam lectionem miniſter legit, confirmationis autem eius epiſtolam notarius ſcribit.]

Ex concilio Maguntineñ.

Deponendus eſt, qui per pecuniam aliquem eiecit de eccleſia ſua, ſe poſtea intrudendo. CAP. II.

QVi alium in eccleſia ordinatum, per pecuniam expulerit, eamque taliter vindicauerit: omnimodo deponatur.

Deodatus papa.

Quilibet catholicus admittitur ad accuſandum de crimine ſimoniæ.

CAP. III.

SI dominus & magiſter omnium, qui ſine peccato fuit, accuſandi licentiam vni dedit: [† & infra.] Non igitur quilibet catholicus eſt reſpuendus, ſed vt veritatem adſerat ad propalandam ſimoniacam rabiem, magnis eſt precibus exhortandus. *

*Aliàs exorandus.

[† *Quanto magis vnius aſſertione corrigendus eſt qui ſimoniæ labe noſcitur eſſe pollutus?*] IDEM.

Simoniacus pendente accuſatione ab adminiſtratione diuinorum prohibetur. CAP. IIII.

ACcuſatum ſimoniacum neceſſe habuimus prohibere, ne miſſarum ſolennia celebraret, donec quid eſſet, verius conſtitiſſet. IDEM.

Idem dicit quod præcedens, niſi quòd illud cap. loquitur in accuſatione, iſtud in inquiſitione: & illud loquitur de ſimoniaco in genere, iſtud declarat de ordine.

CAP. V.

QVotiens: [‡ & infra.] Peruenit ad nos, quòd per ſimoniacam hæreſim fueris ordinatus: propterea neceſſe habuimus te prohibere ne miſſarum ſolennia celebrare debuiſſes, donec quid ſit, verius diſcerneremus.

[‡ *Contra eccleſiaſticam diſciplinam quid ſuggeſtum dicitur, ne nos ante Deum culpa ex diſſimulatione redarguat, inrequiſiti, hoc relinquere non audemus.*] Lucius papa.

Simoniacus eſt deponendus. CAP. VI.

SIcut ſimoniaca peſtis ſui magnitudine alios morbos vincit: ita ſine dilatione mox, vt eius ſigna per aliquam perſonam claruerint, de eccleſia Dei debet eliminari atque repelli.

Deodatus.

Simoniacum accuſare poteſt ſeruus, meretrix, criminoſi.

CAP. VII.

TAnta eſt labes huius criminis, quòd etiam ſerui aduerſus dominos, * & quilibet criminoſi admittuntur ad accuſationem. Item omnis peccator miſſam cantare poteſt, præter ſimoniacum, quem quilibet (vt ab ordine malè accepto remoueatur) accuſare poteſt: vel etiam meretrix.

* Hoc eſt ſpeciale: quia regulariter non. l. vix certis. ff. de indi.

Alexan-

Alexander iij. in concilio Turonen̄.

Simoniacum eſt precium recipere pro ingreſſu religionis, pro prioratibus vel capellis concedendis, & pro prælatis inſtituendis, pro concedenda ſepultura, pro chriſmate, pro oleo ſancto, pro benedictionibus nubentium, vel aliis ſacramentis: nec valet conſuetudo in contrarium. hoc dicit cum ſequenti.

CAP. VIII.

NOn ſatis [* & infra.] Prohibemus igitur ne ab iis, qui ad religionē tranſire volunt, aliqua pecunia requiratur. Nec prioratus vel capellaniæ quælibet monachorū aut clericorum annua diſtractione vendantur. Nec ab eo, cui regimen ipſarū committitur, pro earum commiſſione vllum precium exigatur. Vnde quiſquis contra hoc decretum adtentare præſumpſerit: tam ille, qui dederit, quàm ille, qui receperit vel conſenſerit, partem ſe cum Simone non dubitet habiturum. Pro ſepultura quoque, & chriſmatis, & olei receptione nulla cuiuſquam precij exactio adtentetur: nec ſub obtentu cuiuſquam conſuetudinis reatum ſuū quis tueatur: quia diuturnitas temporis non deminuit peccata, ſed auget.

[* *Inutiliter apoſtolo auaritia redarguitur, ſi ab his qui in clero videntur conſtituti, & præcipuè qui nomen religioſorum profitentur regula modis omnib. non ſeruatur.*]

Ex concilio Lateranenſi. *Cap. x.*

Summatum eſt ſupra in cap. præcedenti. CAP. IX.

CVm in eccleſiæ corpore. [† & infra] Horribile nimis eſt, quòd in quibuſdam eccleſiis, locum venalitas perhibetur habere, ita vt pro epiſcopis vel abbatibus ſeu quibuſcunque perſonis eccleſiaſticis ponendis in ſedem, ſiue introducendis presbyteris in eccleſiam, necnon & pro ſepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentiu, ſeu aliis ſacramentis aliquid requiratur. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa inualuiſſe conſuetudine arbitrantur, non adtendentes, quòd tanto grauiora ſunt crimina, quanto diutius infœlicem animā tenuerunt alligatam. Ne igitur hæc decætero fiant, vel pro perſonis eccleſiaſticis deducendis in ſedem, vel ſacerdotibus inſtituendis, aut ſepeliendis mortuis, ſeu benedicendis nubentibus, ſeu aliis ſacramentis conferendis ſeu collatis aliquid exigatur, diſtrictius prohibemus. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cum Giezi ſe nouerit habiturum.

[† *Omnia debeant ex charitate tractari, & quod eſt gratis receptum, gratis debet impendi.*]

IDEM Vigilien̄. epiſcopo.

Breue eſt. CAP. X.

CVm ſit Romana [† & infra.] Conſult. t. t. reſpond. quòd ni-

hil pro eccleſiarum conſecratione potes vel debes præter procurationem exigere.

[† *Eccleſia, cui licet immeriti præſidemus, caput omnium eccleſiarum, mater, & magiſtra: cogimur tamē ex debito ſuſcepti regiminis, prout nobis dominus dederit reſpondere conſultationib. ſingulorum, ut dubiæ quæſtiones ap. ſe. prouidentia penitus enodētur. Quæſiuiſti autem frater epiſcope fraternitati tuæ reſcribi, vtrum pro eccleſiarum conſecratione quicquam præter procurationem debeas exigere. & nos*]

IDEM Toletano archiepiſcoo.

Conuictus de ſimonia, deponendus eſt. idem in infamato, qui ſe purgare non poteſt. CAP. XI.

DE hoc autem, quòd epiſcopus Exonien̄. archid. beneficia, & cuidam clerico ante electionem ſuam prioratum dicitur promiſiſſe, vt vterque conſentiret eidem: tuæ prudentiæ reſpondemus, quòd ſi manifeſtum eſt eundem archid. & clericum ob cauſam illam promiſſa recepiſſe, aut exinde confeſſi fuerunt in iure, vel legitimè cōuicti ab altaris miniſterio ſunt perpetuò deponendi. Si verò id manifeſtum eſt, nec tamē inde conuicti vel confeſſi fuerint, ſed tantum publica laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici. in qua ſi defecerint, tanquam auctores tanti ſint ſceleris puniendi. Regem autem & principes eius debes inducere vt ſi qua receperint à præfato epiſcopo, vt eius electioni præſtarent aſſenſum: eccleſiæ Exonien̄. ſine diminutione reſtituāt, cùm ea ſine graui ſuæ ſalutis periculo retinere non poſſint.

IDEM Eboracen̄. archiepiſcopo.

Simoniacum eſt pro temporali obſequio, beneficium eccleſiaſticum promittere. CAP. XII.

CVm eſſent in noſtra præſentia conſtituti R. clericus & nobilis vir V. quia idem V. moram diutius facere nō poterat, pro ſe in cauſa illa ſufficientem conſtituit reſponſalem.

Cúmque ab ore præfati R. intellexerimus, quòd memoratus miles promiſerat ei dare eccleſiam, ſi quoddam negocium eiuſdē in noſtra poſſet præſentia promouere: ac per hoc promiſſionem ipſam continere ſimoniacam prauitatem, eidē R. ſuper eadem eccleſia ſilentium duximus imponendum.

IDEM Ciſtrenen̄. epiſcopo.

Notorius ſimoniacus in beneficio ab illo deponitur. idem in infamato qui ſe purgare non poteſt. CAP. XIII.

INſinuatum eſt, quod in eccleſiis tui epiſcopatus plurimi clerici per ſimoniam habere dicūtur ingreſſum, & infamia inde reſpergi. Vnde mandamus, quatenus ſi qui fuerint, quos in prædictis eccleſiis publicum & notorium eſt ſimoniacè intraſſe: eos amoueas ab eccleſiis taliter adquiſitis. Illis autem, quorum crimen non eſt publicum & notorium, ſi publicè laborant

borant infamia, cum quinta vel ſexta manu ſui ordinis purgationem indicas: in qua ſi defecerint, beneficiis huiuſmodi eccleſiarum perpetuò priues eoſdem.

IDEM.

Simoniacum eſt precio vel fauore cælare peccatorem, vel reconciliare nõ pœnitentem, vel dignè pœnitentem à reconciliatione remouere.

CAP. XIIII.

NEmo presbyterorũ xenium, vel emolumẽtum quodlibet temporale, imò ſpirituale detrimentum, à quocunq; publicè peccante accipiat, vt epiſcopo vel miniſtris eius peccatũ illius cælet: nec pro reſpectu cuiuſq; perſonæ cõſanguinitatis aut familiaritatis alienis communicans peccatis, hoc epiſcopo innoteſcere detrectet. Nec quenquam pœnitentẽ* vel minus dignè pœnitentem, gratia vel fauore ad reconciliationem adducat, & teſtimonium reconciliationis ferat eidem, vel quocunque liuore dignè pœnitentem à recõciliatione remoueat: quia ſimoniacum eſt vtrunque. **al. peccatorem*

IDEM Vigor. epiſcopo & priori de Acra.

Eccleſia emi vel redimi non poteſt. h. d. quo ad literam.

CAP. XV.

QVerelam monachorum de Acra recepimus, quòd cùm ipſi quoddam manerium cum pertinentiis ſuis, & eccleſiã de Geneñ. à monachis de Cardonio ſub annuo cenſu, quindecim librarum fuiſſent adepti, & inde chartam ab ipſis monachis habuiſſent: prior eorũ capitulo inconſulto præſcriptum manerium, & chartam monachis de Cardonio accepta pecunia reſignauit. Vnde quia præfati monachi de Acra ſe conqueruntur iniuſtè grauatos: mandamus, quatenus partibus conuocatis præſcriptam cauſam concordia vel iudicio terminetis, ſcituri quòd ſicut emi nõ potuit, ita nec redimi eccleſia memorata. Si verò monachi de Cardonio legitimè citati, ad veſtram præſentiam accedere, & iudicio veſtro ſtare contempſerint: vos ipſos monachos de Acra in poſſeſſionem eorum, de quibus controuerſia vertitur, inducatis: nec permittatis eos exinde abſque ordine iudiciario moleſtari.

IDEM.

Pro chriſmate ab eccleſiis pecunia exigi non debet, etiam ſi hoc habeat conſuetudo.

CAP. XVI.

EA quæ de auaritiæ [*& infra.] Audiuimus, quòd nummos pro chriſmate ab eccleſiis extorqueatis: quos nũc cathedraticum, aliquando Paſchalem præſtationem, interdum epiſcopalem conſuetudinem adpellatis.* Quia verò hoc ſimoniacum eſſe cognoſcitur: mandamus, quatenus prætextu alicuius conſuetudinis vel prælationis præſcriptos denarios nullatenus exigatis. Pro certo ſcituri, quòd ſi hoc præſumpſe- **Vide l. ſi quis in fun. [illegible] lo. ff. de l. g. 1. & l. [illegible] C. de munia. ne.*

ritis, periculum ordinis & dignitatis poteritis non immerito formidare.

[*Et cupiditatis radice proueniunt, & in ſpeciem Simoniacæ prauitatis erumpunt, ſunt penitus extirpanda, & quæ de ſpinis & tribulis procedunt, falce apoſtolici moderaminis ſunt reſecanda.]

Baren. epiſc.

IDEM.

Pro habendis ſpiritualibus homagium facere, ſimoniacum eſt.

CAP. XVII.

EX diligenti tua relatione innotuit, quòd H. Cant. archidiaconus te induxit, vt ei homagium faceres, & fidelitatem præſtares: ita quòd ipſe tibi beneficium eccleſiaſticum annis ſingulis exhiberet. Vnde quoniam huiuſmodi obligatio illicita contra tuæ ſalutis, necnon & ſuæ profectum exiſtit, abſolui à nobis inſtantius poſtulaſti: adijciēs quòd ab eo deinceps nihil omnino de beneficio acciperes conſtituto. Quocirca nos tuam petitionem honeſtam & fauorabilem attendentes: te à præfati archidiaconi homagio & fidelitate (præſertim cū hæc taliter præſtita, diuinis & humanis legibus contraire noſcantur) abſoluimus, ita quòd ab epiſcopo vel ſacerdote diſcreto pœnitentiam inde condignam recipias. Verùm ne aliqua propter hoc nota vel infamia poſſis reſpergi, abſolutionis noſtræ literas tibi duximus indulgendas: quibus contra latrantium morſus tutus & præmunitus exiſtas, & quas in teſtimonium indulgentiæ noſtræ valeas demonſtrare.

IDEM Strigonen. archiepiſcopo.

Ordinatio vel conſecratio non cenſetur ſimoniaca, licet ordinatori aliquid donatum fuerit non ex pacto.

CAP. XVIII.

ET ſi quæſtiones tuas de feruore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, non tamē tibi eſt in his vltra, quàm oporteat dubitandum, cùm leges humanæ dicant, quòd quidā tenui religione ſacramenta neceſſaria & legitima exhibere cōtemnunt: tenuem religionem vocantes, quæ in talibus hæſitat, vbi non eſt aliquatenus hæſitandum. In hoc itaque quòd P. presbyter cardinalis apoſtolicæ ſedis legatus, pro electione tua, vt palliū tibi traderet, ad partes illas acceſſit, & frater tuus eius præſciens neceſſitatem, ei equū vnum te ignorante tranſmiſit, quoniam per mare veniēs, nullas aut paucas ſecum equitaturas adduxit, te nullo modo timere oportet. Cùm in accipiendis vel dandis muneribus tria ſunt maximè attendenda: perſonæ ſcilicet dantis & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus: qualitas perſonarum, vt à quo, & cui, videlicet an à paupere diuiti, vel econuerſo, ſiue à diuite locupleti datum fuerit: æſtimatio muneris & donationis: tempus, ſi magni vel minoris precij res data exiſtat, & an inſtanti

neceſſitate,

neceſſitate,ſeu alio tempore conferatur. Si ergo prædictorum cardinalis & fratris tui perſonam & qualitatem penſamus, nõ fuit magnum ab eodem fratre tuo cardinali equum vnũ trãſmitti, quem etiam iaculatori non petenti vir tantus & tam abundans forte donaret. verùm ſi temporis neceſſitatem perpendimus,non alia intentione cõſtat factũ fuiſſe, quàm vt cardinali ſubueniretur in articulo prænotato: [*& infra.] Quod autem ſcriptũ eſt: Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere: *Eſai 33.* de illis donis dictum eſt,quæ accipientis animum allicere vel peruertere ſolent: quoniam ſi ipſa etiam perſona electi offerat ordinatori vel conſecratori ſuo electuarium, vel de vino,ſiue de alijs huiuſmodi,quæ modici precij fuerunt, ex quo voluntatem recipientis inclinare vel mouere non debeant,nõ tamen eccleſia Romana interpretari conſueuit, accipientem in his delinquere,vel donantem.

[†*Quare propter hoc in conſcientia tua nullus vnquam debet ſcrupulus dubitationis emergere, cùm res data modici precij quantum ad perſonam dantis vel accipientis extiterit, nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit quod tibi poſſit vel debeat quantamlibet vel etiam in modico læſionem adferre: & ſi ante electionis examinationem & pallij receptionem, & te nolente & penitus ignorante ſit factũ, & equus in neceſſitate tranſmiſſus fuerit & collatus, nec etiam res tanti reputetur, quæ accipientis animum multum mouere debeat, aut ab honeſtatis propoſito ad aliud declinare: quia*]

IDEM.

Abbas & maiores de conuentu, ſi pro receptione monachi receperunt pecuniam ex pacto: ab officio & beneficio ſuſpenduntur & taliter recepta pecunia reſtituitur, & in aliud monaſterium ita receptus transfertur. Ex 2. compilat.

CAP. XIX.

VEniens ad nos F. presbyter propoſuit, quòd abbas & fratres ſancti R. noluerunt eum in monachum recipere, quouſque triginta ſolidos dare conueneri: conuentione autem facta, ſequenti die eum monaſticum habitum induerunt: & ijdẽ monachi triginta ſolidos, abbas verò decem, & familia duodecim pro paſtu (adſerentes hoc eſſe de conſuetudine monaſterij) poſtularunt. Quoniam ergo factum huiuſmodi pernicioſum videtur: mandamus quatenus ſi ita eſſe inueneris, abbatem & monachos ad reſtituendam pecuniam præfato F. tam indignè acceptam compellas,& abbatem & maiores perſonas monaſterij pro tantæ prauitatis exceſſu ab officij executione ſuſpendens, præcipias dicto F. vt in alio monaſterio in habitu monaſtico domino ſtudeat deſeruire.

IDEM.

Si ordinandus præſentatori ſuo aliquid dedit ex pacto, ſimoniacum eſt, non tamen deponitur, ſi eſt occultum.

CAP. XX.

EX tuæ fraternitatis literis, & ex cōfeſſione ſacerdotis præſentium latoris accepimus, quòd cùm ad ſacerdotij ordinē non aliter voluiſſet, eum eius arch. præſentare, ſex ſolidos ſoluit eidem, & ſic ordinem ipſum per eum præſentatus, accepit.

Vnde tibi ſic duximus reſpondendum, vt ſi hoc nō eſt publicum, ſed ſecretum: eundem ſacerdotem ſecreto conuenias, monens ſine vlla coactione propenſius, & inducens, vt ordinem alicuius religionis adſumat, & perpetuo ab officio abſtineat, quod illicitè adquiſiuit. Alioquin nō erit tutum (cùm ſit ſecretus exceſſus) ipſum inuitum ab eodem officio coercere, cui tamen ſecretam pœnitentiam, ſecundum quod tibi viſum fuerit, iniungere non poſtponas.

IDEM.

Breue eſt, nec poteſt breuius ſummari. CAP. XXI.

AD noſtram: & infra. Di. v. mandamus, quatenus pro miniſterio eccleſiaſtico exercendo, ſiue pro vicariis adſignādis, ſeu pro chriſmate nullatenus pecuniam exigatis.

a Spalen. archie.

Lucius iij. [a] *p. c. ſuper eo.*

Ex I. compilat.

Cum ſimoniacè ordinato, qui ſimoniacus non eſt, diſpenſari poteſt.

CAP. XXII.

DE ſimoniacè ordinatis, certum tibi nō poſſumus dare reſponſum, niſi plenius cognoſcamus, qualiter fuerint ordinati: cùm quidam licet ſecundum quādam ſpeciem ſimoniæ, vtpote ipſis ignorantibus, ſimoniacè ordinētur: poſſunt (quia ſimoniaci non ſunt) in ſuis ordinibus remanere.

IDEM.

Si contradicens electo, pro pecunia de voluntate electi tradita à contradictione ceſſat, electus poſtea confirmatus, eſt ſimoniacus, & beneficio renunciare tenetur. CAP. XXIII.

Ex I. compilat.

MAtthæus cardinalis ſecreta nobis inſinuatione monſtrauit, quòd cùm fuiſſes ad eccleſiæ tuæ regimen de voluntate maioris partis fratrum electus, paucis tibi contradicentibus, quidam amicus tuus de cōſcientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magiſter diſcordiæ videbatur, certę quantitatis munus exoluit, & ſic contradictio conquieuit. nunc autē dubitas, quòd non ſis à labe ſimoniæ prorſus immunis, donec in adminiſtratione volueris remanere. Quia igitur conſilium requiſiſti, quid tibi ſit faciendum: reſpondemus, quòd multū tibi cōſulis, ſi adminiſtrationem celeriter ac ſponte dimittas, illius verbi memor exiſtens: Nihil prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur: animæ verò ſuæ detrimentum patietur.

Matth. 16. & Luc. 9.

IDEM

IDEM.

Pro abſoluendo excommunicatum, precium aliquod exigi non debet. Ex 2. compil.

CAP. XXIIII.

AD aures noſtras perueniſſe noueris, quòd cùm C. de Seneuilla propter pecuniam, quam debebat, vinculo fuiſſet excommunicationis adſtrictus, creditoribus ſatisfecit, ſed excommunicatoribus decem libras, pro abſolutione quærentibus non valuit abſolutionis beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum eſt, & eccleſiaſticæ rationi cõtrarium, vt abſolutionis beneficium redimatur: di. v. mandamus, quatenus ſi præfatus C. debitum ſoluit, ipſum gratis faciatis abſolui, ſi excommunicatores id non fecerint, requiſiti.

Clemens tertius.

Monachi per ſimoniam recepti, ſi ſunt ſimoniaci, ad arctiora monaſteria transferuntur: aliàs poſt renunciationem in eiſdem, vel in alijs monaſterijs eiuſdem ordinis poterunt collocari.

CAP. XXV.

DE regularibus canonicis ſeu monachis nos cõſulere voluiſtis, qui per ſimoniam ingreſſum, ipſis ſcientibus habuerunt. Vnde cùm ſuper hoc auctoritates multæ reperiantur expreſſę, non aliud, quàm ſtatutum eſt, reſpondemus: vt locum, quem taliter adepti ſunt, omnino dimittant, & ſolitudines ſeu alia monaſteria diſtrictiora adeant, in quibus tam execrabilem exceſſum ſine intermiſſione deplorent. Si autem ignorantibus illis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem, & poſtmodum in ipſum reducere, ſi ibi abſque ſcandalo potuerint remanere, vel in alio, qui ſit de ordine ipſo, ad ſeruiendum deo poteris collocare.

IDEM.

Si quis canonicatui renuncians, ad quem per ſimoniam ignoranter adſumptus fuerit poſtea de nouo adſumatur ad illum: nõ poteſt ex prima receptione ſibi aliquid vindicare.

Ex 2. compilat. tit. de renunciatione.

CAP. XXVI.

EX inſinuatione tua nobis innotuit, quòd pater tuus interueniente pecunia, olim tibi præbendæ beneficium adquiſiuit. Cúmque ad annos diſcretionis perueniens, accepiſſes dominicæ Crucis ſignum: dictam præbendã in manu præpoſiti & fratrum liberè reſignaſti. Sed iidem tibi cõpatientes, de nouo te in ſuum canonicum elegerunt, ita videlicet quòd per electionem illam poſtremum locum in choro, & in aliis obtineres: [* & infra.] Reſpon. vt indulgentia, quã fratres tui miſericorditer tibi feciſſe noſcuntur, contentus exiſtens, ratione primæ receptionis, nihil audeas in ipſa eccleſia vindicare.

[* *Cæterum quia à nobis humiliter requiſiſti, vtrum iuxta priorẽ receptionem tuum locum recuperare debeas vel valeas, tibi*]

Celeſtinus tertius.

Electio ſimoniaca eſt caſſanda, ſi propter hoc electoribus promiſſa fuit pecunia, quamuis electus ignoret: niſi hoc factum fuerit in fraudem electi. h. d. primo. Cum electo reprobato per vicium ſimoniæ, non diſpenſat epiſcopus. h. d. ſecundo. Abb. CAP. XXVII.

NObis fuit ex parte tua intimatum, quòd cùm quatuor eſſent à capitulo conſtituti, qui debebant quendam eligere in plebanum, amici eius, de cuius electione ſpes habebatur, vni vel omnibus eligentium promiſerunt ſe pecuniam ſoluturos, eo tamen ignorante, qui huiuſmodi promiſſione interueniente poſtmodum eſt electus: & infra. Quia igitur ſuper hoc cõſulere nos voluiſti: conſul. t. bre. r. quòd ſi tibi conſtaret illos, qui promiſſum tale fecerũt. per fraude in diſpendiu illius, qui eligendus erat, id malicioſè feciſſe: quãuis ipſe tẽpore promiſſionis conſcius non fuerit, eius tamen electio tanquam ſimoniaca prauitate præſumpta eſt penitus reprobanda: [a] & infra.

a Sic abſciſſum in veter.

Ad vltimum quod in fine conſultationis tuæ inuenimus: hoc duximus reſpondendum, quòd aliquis in eccleſię cuiuſlibet prælatum electus & vt dictum eſt, per prauitatem ſimoniacam reprobatus, ab epiſcopo ſuo diſpenſationem aliquam obtinere de iure non poteſt.

IDEM Linconien. epiſcopo, & priori de Ponte fracto.

Ex 2. compil.

Qui dat prelato pecuniam ne ipſum in iure ſuo de facto moleſtet, illam repetit, ſi prælatus promiſſa non ſeruat. h. d. inhærendo literæ.

CAP. XXVIII.

1 DIlectus filius R. præpoſitus nobis expoſuit, quòd cùm Eboracen. archiepiſcopus cum multis grauaminibus adficere non ceſſaret, promiſit ei certam quantitatem pecuniæ ſe daturum, vt ab ipſius deſiſteret læſione. verùm dictus archiepiſcopus poſt receptionem pecuniæ ſuper dignitatibus & beneficijs ſuis ab eius moleſtia non quieuit. Ideoque di. v. mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, archi. reſtituere quod accepit (ſi eum contra promiſſionem ſuam veniſſe conſtiterit) compellatis.

Innocen. iij abbati de Iugo dei, & priori de Sill.

Ex 3. compilat.

Pro benedictionibus nubentium, & exequijs mortuorum nihil exigi debet. CAP. XXIX.

SVam nobis parœciani de villa Franca querimoniam deſtinarent, quòd capellanus eorum pro exequijs mortuorum & benedictionibus nubentium minus licitè pecuniam ab eis exigit, & extorquet: [*& infra.] Diſ. v. mandamus, quatenus dictum capellanum, vt à tanta præſumptione deſiſtat, & etiam pro exceſſu ſatisfaciat competenter, moneatis: ſiue ſi obedire noluerit, pœnam canonicam infligentes.

[*Quod

[Quodſi fortè cupiditati eius non fuerit ſatisfactum ne poſſint mortuorum corpora ſepeliri, vel benedictio nubentium celebrari, fictitia eius impedimenta fraudulenter opponit. quia igitur exactiones huiuſmodi ſacrorum canonum obuiant inſtitutis]*

IDEM Cantuarien. archiepiſcopo.

Si per accuſationem conſtat monachum ſimoniacè fuiſſe receptum, receptus & recipiens deponuntur. Si verò per inquiſitionem receptus in arctius monaſterium detruditur: recipienti verò & maioribus pœna condigna imponitur: & interim ab executione ordinum ſacrorum ſuſpenduntur.

CAP. XXX.

Dilectus filius A. nūcius tuus pro parte tua propoſuit, quòd cùm Can diœceſim viſitans, in monaſterijs & religioſis 2
locis pullulaſſe repereris ſimoniacam prauitatem, ita quòd in eis multi precio ſunt recepti, qui potius gratis recipi debuiſſent, imò etiam ad religionis obſeruantiam inuitari. Dubitas igitur, an quia multitudo reperitur in cauſa, ſeueritati ſit aliquid detrahendum? Nos inquiſitioni tuæ taliter reſpōdemus, quòd ſi aduerſus eos, qui labe fuerint huiuſmodi maculati, accuſatio coram te fuerit canonicè inſtituta, poſtquam crimen ordine fuerit iudiciario patefactum, tam in dantes, quàm in recipientes canonicæ ſeueritatis exerceas vltionem. Quòd ſi de hoc tibi per ſolam inquiſitionem conſtiterit: eos, qui per ſimoniacam prauitatem in locis talibus ſunt recepti, ab illis amotos, ad agendam pœnitentiam ad monaſteria dirigas arctiora. Abbatibus autem & abbatiſſis, prioribus, prælatis quibuslibet, & officialibus eorundem iniungas pœnitentiam cōpetentem: & donec illam peregerint, eos à ſacrorum ordinum executione ſuſpendas: Iniungens epiſcopis tuis, vt hanc formam per ſuas diœceſes ſtudeant obſeruare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit ſine taxatione gratis oblatū.

IDEM priori ſancti Victoris, magiſtris I. Bonoñ. & L. Modiceñ. canonicis.

Abbas contra teſtes, qui depoſuerunt contra eum de ſimonia in iudicio inquiſitionis, excipere poteſt, quòd ſunt inimici & conſpiratores: alias verò exceptiones criminum obponere non poteſt.

CAP. XXXI.

Licet Heli ſummus ſacerdos in ſe bonus exiſteret: quia tamen filiorum exceſſus efficaciter non corripuit, & in ſe pa- 1. Reg. 4.
riter, & in ipſis animaduerſionis diuinæ vindictam excepit, dū filijs eius in bello peremptis, ipſe de ſella corruēs, fractis ceruicibus, expirauit. Ad corrigendos igitur ſubditorum exceſſus, tanto diligentius debet prælatus adſurgere, quanto damnabilius eorum offenſas defereret incorrectas. Contra quos (vt de notorijs exceſſibus taceatur) etſi tribus modis procedi poſſit, per accuſationem videlicet, denūciationem, & inquiſitionem

 ipſorum,

ipſorum vt tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela:
ſicut accuſationem legitimam præcedere debet inſcriptio, ſic
& denunciationem charitatiua correctio, & inquiſitionem
Gene.18. clamoſa debet inſinuatio præuenire. Deſcendam (inquit do-
minus) & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere
compleuerint. Tunc enim clamor peruenit ad prælatum, cum
Iſai.1. per publicam famam, aut inſinuationem frequentem ſubdito-
rum ſibi referuntur exceſſus. & tunc debet deſcendere & vide-
re, id eſt, mittere & inquirere, vtrum clamorem, qui venit, ve-
ritas comitetur. Nam iuxta canonicas ſanctiones, ſi quid de
quocunq; clerico ad aures prælati peruenerit, quod eum iuſtè
poſſit offendere: non facile credere, nec ad vindictam eum
res accendere debet incognita, ſed coram eccleſiæ ſenioribus
diligenter eſt veritas perſcrutãda: vt ſi rei popoſcerit qualitas,
canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tanquam
ſit idem accuſator & iudex: ſed quaſi fama deferente, vel de-
nunciante clamore, ſui officij debitum exequatur: eo ſemper
adhibito moderamine, vt iuxta iudicij formam, ſentẽtiæ quo-
que forma dictetur. Cùm igitur de abbate Pompoſiano ea no-
bis frequenter inſinuata fuiſſent quæ ab honeſtate regulari ni-
mium diſſonabant, monachis ad pręſentiam noſtram acceden-
tibus: quidam ex ipſis nobis ipſum de ſimonia, periurio, dila-
pidatione, ac inſufficiẽtia detulerunt. Contra quos cum idem
abbas exciperet quòd denunciationẽ huiuſmodi fraterna cor-
rectio ſecundum regulam euangelicã non præceſſerat: & iidẽ
conſtanter aſſererent, quòd correctionem huiuſmodi præmi-
ſiſſent: Licet ad probandum hoc duorum monachorum iura-
menta fuiſſent exhibita: quia tamen ſuper hoc ipſi nondũ con
tendere deſiſtebant: nos, vt prædiximus, frequentibus clamo-
ribus excitati, ex officio noſtro voluimus inquirere de pręmiſ-
ſis, omnes monachos, qui vel cum ipſo, vel contra ipſum ac-
ceſſerant, iuramenti vinculo aſtringentes, vt de propoſitis ple-
nam, quam ſcirent, exponerent veritatem: quorum depoſitio-
nes cùm in ſcripturis redactę, publicatæ fuiſſent, ſuper illis cœ-
perunt multipliciter diſputare: quia verò tum ex aſſertione
monachorum, tum ex ipſius abbatis cõfeſſione cognouimus,
quòd idem non modicam ſummam pecuniæ relictam à prę-
deceſſore ſuo expẽderat, & in alia ſumma maiori monaſteriũ
obligarat: nos eum quaſi de dilapidatione ſuſpectum ab ad-
miniſtratione abbatiæ duximus ſuſpendendũ, & quia ſimonia
multis modis contra ipſum abbatem videbatur eſſe probata:
ipſe contra teſtes multas exceptiones obpoſuit, ſuper quibus
fuerat multipliciter diſputatum, alijs aſſerentibus in crimine
ſimoniæ, ſicut in crimine læſæ maieſtatis omnes indifferẽter,
tam infames, quàm criminoſos, non ſolum ad accuſandũ, ſed
etiam

etiam ad teſtificandum admittendos: cùm inſtar publici criminis & læſæ maieſtatis procedat accuſatio ſimoniæ: alijs è contrario reſpondentibus, quod licet hæc duo crimina quantum ad accuſationem, quaſi paria iudicentur: differunt tamen in multis: cùm alia pœna pro vno, & alia pro altero inferatur: & inter perſonas accuſatorum & teſtium ſit vtique diſtinguendum: cum non per accuſatores, ſed teſtes crimina comprobentur. Ne verò vel innocentiæ puritas confuſa ſuccumberet, vel ſimoniæ prauitas effugeret impunita: nos æquitate penſata illas dumtaxat exceptiones oppoſitas probãdas admiſimus, quę probatæ non de zelo iuſtitiæ, ſed de malignitatis fomite procedere viderentur.

IDEM.

Hoc capitulum eſt gloſſa præcedentis capituli: nam tendit ad declarationem illius, an & quando teſtes criminoſi admittantur in crimine ſimoniæ: & in effectu idem dicit, quod præcedens.

CAP. XXXII.

PEr tuas literas nobis intimaſti, te dubitare ſuper quadam epiſtola decretali, quam nos adſeris edidiſſe de teſtibus admittendis contra ſimoniacam prauitatem. Noueris igitur, quòd nos illam epiſtolam, quæ ſic incipit, Quamuis ad abolendam nequaquam edidimus: ſed aliam, quæ ſic incipit, Licet Heli, nos edidiſſe fatemur: ad cuius intelligentiam credimus diſtinguendum, vtrum is, cõtra quem agitur de ſimonica prauitate, denuncietur ſimpliciter, aut criminaliter accuſetur: & vtrum agatur ſecundum iuris rigorẽ, aut ſecundum tẽperantiam æquitatis. Item vtrum ipſe ſit regularis, qui iam renũciauerit mundo, an ſecularis, qui adhuc in mũdo exiſtit, & an inferioris gradus, an excellentioris ſit dignitatis. Ad hæc vtrum antè fuiſſet claræ opinionis, & bonæ famæ: an grauiter infamatus, & valde ſuſpectus: & vtrum de facili poſſit puniri, an ſine ſcandalo nequeat condemnari. Præterea vtrum teſtes ſint honeſti an criminoſi: & an ſint emendati de crimine, an adhuc in crimine perſeuerent. Rurſus ſi crimina ſint eadẽ vel minora, an paria vel maiora: vtrùmve teſtes ex zelo iuſtitiæ, an ex malignitatis fomite depoſuiſſe credantur. Denique vtrum ad prauitatem ſimoniacam detegendam ſola dicta teſtium inducantur, an alia etiã adminicula ſuffragentur. Hęc omnia ſunt ad intelligentiam illius epiſtolæ diſtinguenda. Ille quidẽ Pompoſianus abbas, qui iampridem renunciauit mundo, erat de ſimonia, periurio, dilapidatione ac inſufficientia grauiter infamatus. Cumq́; per monachos, qui iurauerãt perhibere teſtimoniũ veritati, ſimonia multis modis videretur eſſe probata: ipſo contra teſtes multas exceptiones oppoſuit, conſpirationes videlicet, inimicitias capitales, furtum & adulteriũ, vt eos à teſtimonio

ſtimonio remoueret. Nos verò (ne innocentiæ puritas confuſa ſuccumberet: vel ſimoniæ prauitas effugeret impunita) illas dumtaxat exceptiones probãdas admiſimus, quibus forte probatis teſtes, non zelo iuſtitiæ, ſed malignitatis fomite proceſſiſſe conſtaret, vt conſpirationes, & inimicitias capitales: cæteras autem exceptiones, vt furti, adulterij, propter immanitatẽ hæreſis ſimoniacæ (ad cuius comparationem cætera crimina quaſi pro nihilo reputantur) duximus repellendas: quoniam & ſi probatæ fidem teſtium debilitarent in aliquo, non tamen euacuarent ex toto, alijs adminiculis ſuffragantibus, præſertim cùm teſtes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra talem taliter duximus admittendos: non ſecundum rigorem iuris, ſed ſecundum temperantiam æquitatis, cùm ageretur non criminaliter, vt deponeretur ab ordine: ſed ciuiliter, vt ab adminiſtratione amoueretur tanquam immeritus & damnoſus. Et vtique tales prælati ex leuioribus cauſis poſſunt ab adminiſtrationibus amoueri, ſicut quorundam religioſorum approbata conſuetudo depoſcit. Vnde prædictus abbas non expectata ſententia, quaſi malè conſcius ſibi ceſſit.

IDEM abbati Iemblaceñ.

Non imputatur electo confirmato, ſi eo prohibente pro ipſius confirmatione pecunia data fuit.

CAP. XXXIII.

SIcut tuis literis intimaſti cùm in Iemblaceñ. eccleſia fueris monachus, fuiſti tandem promotus ad regimẽ eccleſiæ Floreñ. verùm abbate Iemblaceñ. pòſt ſublato de medio: ipſa quę prius te filium habuerat, in patrem per electionem canonicam te vocauit: & quia paſtore carebat Leodieñ. eccleſia cathedralis: ad Colonien. eccleſiã (quæ tua eſt metropolis) proficiſcẽs, ipſius auctoritate in Iẽblacen. eccleſia interim miniſtraſti. Cęterùm poſtquam in Leodien. eccleſia fuit epiſcopus inſtitutus, is à te requiſitus electionem de te factam noluit confirmare. Verùm cùm hæc fieri pro extorquenda pecunia comperiſſes: ſub interminatione anathematis vetuiſti, ne pro facto huiuſmodi aliqua pecunia offerretur. Sed quidã de fratribus te incõſulto & ignorante contra excommunicationis à te factæ ſententiam venientes, promiſerunt pecuniã, & etiam exoluerunt: & ſic ab epiſcopo inuitatus, inſtitutionem ab eo accepiſti liberè, quemadmodum ᵃpoſtulabas [* & infra.] Quamuis autẽ ſecundum ſacrorum canonum inſtituta, etiam paruuli, qui cupiditate parentum eccleſias per pecuniam ſunt adepti, eas dimittere teneantur: quia tamen longè diuerſum eſt non præbere conſenſum, & expreſſum aliquid prohibere: taliter duximus reſpondendum, quoniam ex eo, quòd cõtra prohibitionem & voluntatem tuã (à qua poſtmodum minimè receſſiſti) aliquis te pe-

a al. non æſtimabas.

te penitus ignorante promiſit pecuniam, & exoluit, præſertim cùm is nulla ſit tibi conſanguinitate coniunctus, nihil debet tibi ad pœnam vel culpam (ſicut credimus) imputari, niſi poſtea conſenſeris, pecuniam ſoluendo promiſſam, aut reddendo ſolutam: alioquin cõtingeret, quòd alicuius factũ inſidias inimico parantis ei damnoſum exiſteret, cui penitus diſpliceret: & ſic aliquis de fraude ſua commodum reportaret. Illos autem qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt: in tantũ conſtat eſſe culpabiles, quòd ſi exceſſus eorum eſſet eccleſiæ manifeſtus: (quæ non iudicat de occultis) pœna eſſent canonica feriendi.

[*Super his ergo nos duxit tua diſcretio conſulendos ſi propter promiſſionem incognitam & prohibitam, quemadmodum est præmiſſum tibi peccati macula inſtigatur, vel ſi de promiſſione tibi cognita, tunc hoc ij qui eam fecerunt, debeas pœnitere, cùm inhærere nolueris ſimoniacæ prauitati, paratum pro grege domini ſubire laborem, vel quamuis conſcientia tua te non accuſet a ſuſcepto regimine ſi decreuimus abſtinere.]

IDEM decano Beluacen.

Si clericus cum pacto confert eccleſiæ bona ſua, vt in ipſa recipiatur in canonicum, & illa ſibi retineat pro præbenda: ſimonia committitur: ſecus ſi hoc fiat ſine pacto.

CAP. XXXIIII.

TVa nos duxit diſcretio conſulendos: [†& infra.] Deuotioni t.t. reſpon. quòd ſi quis clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona ſua, vt illa poſtmodum pro prębenda retineat, & in canonicum admittatur: huiuſmodi oblatio vel receptio fieri non poterit ſine vitio ſimoniæ: cùm in talibus omnis pactio aut conuentio ceſſare debeat, iuxta canonicas ſanctiones. Si verò purè ac ſine pacto vel cõditione quali bet offerat, rogans humiliter, & vt in canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro præbẽda, & clerici eiuſdem eccleſiæ purè cõſentiant: huiuſmodi receptio fieri potuit abſq; ſcrupulo ſimoniacæ prauitatis. Licet autẽ taliter duximus reſpondendum, quia nobis datũ eſt de manifeſtis tantummodo iudicare: ſi tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, vt per tẽporalia bona quæ offert, ſpiritualia valeat adipiſci: & clerici, qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi commoda temporalia perciperet, admiſſuri: ſine dubio tam ille, quàm iſti apud diſtrictum iudicem (qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum) culpabiles iudicantur.

[†Si quis clericus alicui eccleſiæ de bonis ſuis quædam obtulerit, petens, vt in vita ſua ſibi liceret eadem bona in ipſa eccleſia pro præbenda tenere, an bona recipi debeant ſic oblata, & idem clericus aſſumi debeat, vel valeat in canonicum eiuſdem eccleſiæ abſque vitio ſimoniæ. Nos gitur]

IDEM

IDEM priori Cartuſien.

Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit ſimoniacum: ſed miniſtrare poteſt in illis, quos prius ab iſto recepit.

CAP. XXXV.

2 PEr tuas literas intimaſti, ꝙ cum B. in quadam domo Cartuſien. ordinis ſuſcepiſſet habitū monachalem: à diœce. epiſcopo fuit in ſubdia. ordinatus: ſed poſtmodum didicit ex relatione quorundam, quòd epiſcopus multotiens commiſerat vitium ſimoniæ: propter quod idē monachus in ſuſcepto formidat ordine miniſtrare, nolens ab eodem epiſcopo ad ſuperiores ordines promoueri: [*& infra]. Nos igitur reſpondemus, vt idem in ordine ſic ſuſcepto ſecurè miniſtret: ſed contra cōſcientiam ad ſuperiores ordines non aſcendat, ne fortè ædificet ad gehennam: licet ex eo, quòd conſcientiam nimis habuerit ſcrupuloſam, in difficultatem huiuſmodi ſit collapſus: quam vtique non euadet, niſi deponat errorem.

*[*Vnde cùm eidem heremum exire non liceat, nec præfatus epiſcopus ipſum vel quemlibet alium ſuæ diœceſis ab alio epiſcopo permittit ordinari, poſtulaſti per ſe. ap. edoceri quid de præfato monacho in ordine iam ſuſcepto & ſuſcipiendis ſuperiorib. ſit agendum.]*

IDEM Cantuarien. archiepiſcopo.

Pro chriſmate vel inueſtitura eccleſiarum nil exigi debet: nec excuſat conſuetudo, vel nominis variatio.

CAP. XXXVI.

IN tantum peccatis exigētibus corda quorundam ſimoniaca prauitas deprauauit: & infra. Sanè peruenit ad audientiā noſtrā, quòd cùm olim quidam ſuffraganei tui pro chriſmate certā conſueuerant accipere pecuniæ quantitatē, non metuentes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ ſolutionis anticipant, recipiētes in media quadrageſima, quod recipere conſueuere poſt Paſcha: & vt cauſam recipiendi diſſimulent, nomen denariorū variant, denarios, quos prius chriſmales, ſecundò Paſchales dicebant, conſuetudiem mediæ quadrageſimæ nuncupantes: & ī. Cùm verò expreſſius exprimat venditionis ſpeciem, qui prius recipit precium, quàm rem conferat precioſam, & gratis ſit gratia conferenda: mandamus, quatenus taliter exceſſus corrigens ſupradictos, ſuffraganeos tuos, & officiales eorum à tam illicita exactione compeſcens, quòd aliorum culpa tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad pœnam. Prauam etiam illam conſuetudinem de tua prouincia ſtudeas abolere, per quam pro eccleſiarum inueſtitura archidiaconi marcham argenti, minores verò decani vaccam albam ſibi dari poſtulant, vel certam ſolui pecuniæ quantitatem.

IDEM

IDEM.

Ordinatus in ſubdiaconum, qui prius præſentatori ſuo promiſit, quòd nil ab eo peteret, in ſuſcepto miniſtrare, vel ad ſuperiores ordines aſcendere ſine diſpenſatione non poteſt, etiam ſi peccare non crediderit.

CAP. XXXVII.

PEr tuas nobis literas intimaſti, quòd cùm D lator præſentium vellet in ſubdiaconũ ordinari, & certum titulum non haberet: quendam presbyterum exorauit, vt ipſum ad eccleſiæ ſuæ titulum præſentaret: quod cũ ille facere recuſaret ipſe illi firmiter repromiſit, quòd nunquam ſi præſentaret, eundem, in eccleſia ſua aliquam peteret portionem. & ſic ad præſentationem eius extitit ordinatus, nec ſe in hoc egiſſe aliquod illicitũ intellexerit: [* & infra.] Nos inquiſi. t. t. r. quòd niſi cũ eo fuerit miſericorditer diſpenſatum, nec ad ſuperiores aſcẽdere, nec in ſuſcepto debet ordine miniſtrare.

[* *Vnde cùm poſtmodum vellet in diaconum promoueri, epiſcopo commonente ne quis interueniente promiſſione aliqua ordinatus accederet, idem recordatus promiſſionis iſtius, à ſuſceptione ordinis diaconatus ceſſauit, hoc tibi humiliter confitens & per te poſtulans edoceri, vtrum ex compromiſſione huiuſmodi reus eſſet, & an liceret eidem in ſuſcepto diaconatus ordine miniſtrare, & ad altiores aſcendere ordines.*]

IDEM.

Simonia eſt dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia adminiſtratione rerum ſpiritualium, ſeu eccleſiaſticarum habenda: & dantes & recipientes ab illa eccleſia ſunt eijciendi. h. d. hoc c. per alia verba, licet ſit breue.

CAP. XXXVIII.

COnſulere: & infra. Quicunque vicedominatum, vel aliam eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quàm vendentes cum Simone percelluntur, & ab illa eccleſia, in cuius contumeliam dare pecuniam, & accipere voluerunt, iuſte excluduntur.

IDEM in concilio generali.

Simoniacum eſt aliquid exigere pro conſecratione epiſcoporum, & benedictionibus abbatum, & ordinationibus clericorum, nec excuſat conſuetudo.

CAP. XXXIX.

SIcut pro certo didicimus, in plerisque locis à plerisque perſonis, quaſi columbas in templo vendentibus fiunt exactiones & extorſiones turpes, & prauæ pro conſecrationibus epiſcoporum, benedictionibus abbatũ, & ordinibus clericorum: eſtq́; taxatum quãtum ſit iſti vel illi, quantúmve alteri, vel alij perſoluendũ: & ad cumulum damnationis maioris quidam cupiditatem, & prauitatem huiuſmodi nituntur defendere per conſuetudinem longo tempore obſeruatam. Tantum igitur abolere volentes abuſum, conſuetudinem huiuſmodi (quæ magis dicenda eſt corruptela) penitus reprobamus, firmiter ſtatuentes, vt

tes, vt pro his ſiue conferẽdis, ſiue collatis nemo aliquid quodcunque prætextu exigere, aut extorquere præſumat: alioquin & qui receperit, & qui dederit huiuſmodi precium omnino damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

IDEM in eodem.

Religioſi precio recepti, vnà cũ recipientibus de monaſterio expelluntur, & in arctioribus monaſterijs ad agendam pœnitentiam detruduntur. Sed recepti ante iſtud concilium, ponebantur ſic recepti in alijs locis eiuſdem ordinis, niſi multitudo ſit in cauſa: ita tamen, quòd renunciũt primæ receptioni, & de nouo recipiuntur.

CAP. XL.

QVoniam ſimoniaca labes adeò pleraſque moniales infecit, vt vix aliquas ſine precio recipiant in ſorores, paupertatis prætextu volentes huiuſmodi vitium palliare: ne id decætero fiat, penitus prohibemus: ſtatuentes, vt quæcunque decæterò talem commiſerint prauitatem, tã recipientes quàm recepta, ſiue ſit ſubdita, ſiue prælata, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellatur, in locum arctioris regulæ ad agendum perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc ſynodale ſtatutum taliter ſunt receptæ, ita duximus prouidendum, vt remotæ de monaſterijs, quæ perperam ſunt ingreſſæ, in alijs locis eiuſdem ordinis collocentur. Quòd ſi fortè propter nimiam multitudinem alibi nequiuerint commodè collocari: ne damnabiliter in ſæculo euagentur, recipiantur in eiſdem monaſterijs diſpenſatiuè de nouo, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis. Hoc etiam circa monachos, vel alios regulares decernimus obſeruandum. Verùm ne per ſimplicitatem vel ignorantiam ſe valeant excuſare, præcipimus, vt diœceſani epiſcopi ſingulis annis hoc faciant per ſuas diœceſes publicari.

Conſtit. lx.

IDEM in eodem.

Epiſcopi nil exigere debent vt permittant in eccleſiis ſibi ſubiectis clericos inſtitui monachos profiteri, vel mortuos ſepeliri: alioquin exacta reſtituentur duplicata.

CAP. XLI.

AVdiuimus de quibuſdam epiſcopis, quòd decedentibus eccleſiarum rectoribus, ipſas interdicto ſubijciunt, nec patiuntur alios in eiſdem inſtitui, donec ipſis certa ſumma pecuniæ perſoluatur. Præterea cùm miles aut clericus domum religionis ingreditur, vel apud religioſos eligit ſepulturam: etiam ſi nihil loco religioſo reliquerit, difficultates ingerunt & malicias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cùm igitur non ſolum à malo, ſed ab omni ſpecie mali ſit ſecundum Apoſtolum abſtinendum, exactiones huiuſmodi penitus inhibemus.

1. Theſſ. 5.

Quòd

Quòd ſi quis trãgreſſor extiterit, exacta duplicata reſtituat, in vtilitatem locorum, in quorum fuerint ſoluta diſpendium, fideliter conuertenda.

IDEM in eodem.[a] a Conſtit. lx.

Sacramenta ſunt liberè conferenda: cogit tamen ordinarius laicos obſeruare laudabiles conſuetudines. CAP. XLII.

AD apoſtolicam audientiam frequenti relatione peruenit, quòd quidam clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium & ſimilibus, pecuniam exigunt & extorquent: & ſi fortè eorum cupiditati non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contra verò quidam laici laudabilem conſuetudinẽ, erga ſanctã eccleſiam pia deuotione fidelium introductã, ex fermento hęreticæ prauitatis nituntur infringere, ſub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter ſuper his, prauas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſeruari: ſtatuentes, vt liberè conferantur eccleſiaſtica ſacramenta, ſed per epiſcopum loci veritate cognita compeſcantur, qui malicioſè nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.

Honorius tertius vniuerſis abbatibus & fratribus Ciſtercieñ. ordinis.

Prohibet abbates Ciſtercienſes ſolenniter inſtallari: & ponit formam obedientiæ, quam præſtant ſuis epiſcopis.

CAP. XLIII.

NE Dei eccleſiam: [* & infra.] Inſtallationis ſolẽnitates in electis abbatibus ordinis veſtri fieri prohibentes: Adiicimus, vt archiepiſcopi, & epiſcopi ea ſint forma profeſſionis cõtenti, quę ab origine veſtri ordinis noſcitur inſtituta, quę talis eſt: Ego frater abbas Ciſtercieñ. ordinis ſubiectionẽ & reuerentiam & obedientiam à ſanctis patribus conſtitutam, ſecundum regulam ſancti Benedicti, tibi domine epiſcope, tuiſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis, & ſanctæ ſedis apoſt. ſaluo ordine meo, perpetuò me exibiturum promitto.

[Quam lauit proprio ſanguine Ieſus Chriſtus, macula fœditatis coinquinet, ruga deformet cupiditatis, quæ omnium radix eſt malorum: & ne deformitas quaſi ruga ſub prætextu conſuetudinis, contracta eliminanda ſunt penitus ab eadem, vt diſpenſatio myſteriorum Dei & ipſa myſteria gratis accepta, Giezica prauitate prorſus abolita, charitate gratuita conferantur, quæ emere vel vendere quàm deteſtabile quàmue periculoſum exiſtat, liquido poteſt perpendi, ex eo quod dominus vendentes & ementes, oues & boues eiecit de templo, & cathedras vendentium & ementium columbas euertit. In electione denique vendentium & ementium, facinoris inquinantis vtroſque exprimitur deteſtatio, & in cathedrarũ euerſione monſtratur, cui pœna ſubiaceant hi qui præſunt vendentes dei dona & eccleſiaſtica ſacramenta: vt huiuſmodi igitur facinus quod coinquinat prælatos,*

& ſubditos nõ poſſit inficere, quoquomodo auctoritate diſtrictiꝰ inhibemus, ne quis archiepiſcopus, epiſcopus, archidiac. vel officiales ipſorum à quoquam in abbatẽ electo pro benedictione, ſeu inſtallatione vel recipienda profeſſione ab eis ſub conſuetudinis prætextu cuiuſdam palefridum, ſeu aliud quicquàm quocũque nomine cenſeatur exigere vel extorquere præſumat. Vobis etiam ſub prætextu huiuſmodi exactiõ taliter interdicimus ne præſtetis, cùm non ſolum à malo, ſed ab omni ſpecie mali ſit abſtinendum.]

Gregorius. IX. priori ſancti Thomæ Eſculanẽ.

Recepto in canonicum debetur præbenda & reditus, conſuetudine non obſtante quòd non ſeruauerit prauam conſuetudinem de aliquo temporali dando ipſis canonicis.

CAP. XLIIII.

IAcobus canonicus Eſculanus expoſuit, quòd cùm ipſe in eccleſia Aprutin. ſit receptus in canonicum & in fratrem, canonici eiuſdem eccleſiæ partem prouentuum, ac præbendam ſibi adſignare recuſant, quandã conſuetudinem prætendẽtes, quòd prandium habere debeant à canonico recepto de nouo. Quocirca mandamus, quatenus, ſi eſt ita: dictos canonicos, vt (tali conſuetudine non obſtante) ſibi ſicut vni ex alijs in prouentibus & præbenda prouideant, app. remota, compellas.

IDEM.

Qui ordinauit aliquem ſub promiſſione de non petendo ab ipſo promiſſionem: ordinator per triennium à collatione præſentator verò, ab executione ordinum, etiam per triennium ſuſpenſi ſunt: ordinatus verò, ab ordine perpetuo ſit ſuſpenſus: & ſolum per ſedem apoſtolicam cum eo diſpenſatur.

CAP. XLV.

SI quis ordinauerit, ſeu ad ordinem præſentauerit aliquem, promiſſionem vel iuramentum ab illo recipiens, quòd ſuper promiſſione ſua non inquietet eundem, ordinator à collatione præſentator verò ab executione ordinũ per triennium, & ordinatus ab ordine ſic ſuſcepto, donec diſpenſationem ſuper hoc per ſedem apoſtolicam obtinere meruerint, nouerint ſe ſuſpenſos.

IDEM.

Habet duo dicta: ſecundum ibi, Et ad reſignationes. Et propter breuitatem & varietatem lecturarum aliter non ſummatur.

CAP. XLVI.

MAndato noſtro recepto, vt cum monachis, qui per ſimoniam dato aliquo locum in monaſterijs ſunt adepti, ſecundum conſtitutionem generalis concilij diſpenſares: & infra. Conſultati breuiter reſpondentes, dicimus mandatũ apoſtolicum, etiam ad abbates extendi, & ad reſignationes ſpiritualium & temporalium, quæ nullo pacto, ſed affectu animi præcedente, vtrinque taliter acquiruntur, (in quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiã ſuo ſatisfacere creatori) eos pro ſimonia huiuſmodi non teneri.

NE

NE PRAELATI VICES SVAS, VEL ECCLESIAS SVB ANNVO CENSV CONCEDANT.

TIT. IIII.

Alexand. in concilio Lateraň. p.c.cum.

Qui dat pecuniam, ut epiſcopalem vel ſynodalem iuriſdictionem exerceat, officio ſuo priuatur, & ſic conferens illud amplius conferre non poterit, & canonicè punietur. h.d. cum ſequentibus.

CAP. I.

PRæterea quoniam quidam in quibuſdam partibus ſub precio ſtatuuntur, qui decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate epiſcopalem iuriſdictionem exercent: Præſenti decreto ſtatuimus, vt qui decætero hoc præſumpſerit, officio ſuo priuetur, & epiſcopus conferendi hoc officium poteſtatem amittat.

I D E M in concilio Turoneň.

Summatum eſt ſupra capitulo proximo. CAP. II.

1 QVoniam in quibuſdam partibus decani quidam vel archipresbyteri ad agendas vices epiſcoporum ſeu archidiaconorum, & terminandas cauſas eccleſiaſticas ſub annuo precio ſtatuuntur. quòd ad ſacerdotũ grauamen, & ſubuerſionem iudiciorum non eſt dubium redundare: id vlterius fieri prohibemus. Quòd ſi quis de cætero fecerit, remoueatur à clero. Epiſcopus autem, qui hoc ſuſtinuerit, & eccleſiaſticam iuriſdictionem ſua patitur diſſimulatione peruerti, diſtrictione canonica percellatur. I D E M.

Regimen eccleſiæ ſub annuo cenſu committi non debet.

CAP. III.

2 QVoniam enormis quædam conſuetudo in quibuſdam locis contra ſanctorũ patrum inſtitutiones inoleuit, vt ſub annuo precio ſacerdotes ad eccleſiarum regimen ſtatuantur: Ne id fiat, modis omnibus prohibemus. Quia dum ſacerdotium ſub huiuſmodi mercede venale diſpenditur, ad æternæ retributionis præmium conſideratio non habetur.

I D E M Exoneň. epiſcopo.

Fructus eccleſiarum ſub annuo cenſu concedi poſſunt.

CAP. IIII.

QVerelam magiſtri Gu. recepimus, quòd cùm eccleſiam de Chephalu, à G. perſona eiuſdem ad annuum cenſum tenendam per ſeptennium ſuſcepiſſet: ipſe antequam eam per vnius anni ſpacium tenuiſſet auferre præſumpſit: quamquam præſtita fide firmauerit, quòd vſque ad ſtatutum terminum nullam ei exinde moleſtiam vel grauamen inferret. Ideóque mandamus, quatenus ſi conſtiterit ita eſſe, eum diſtrictè compellas,

pellas, vt præfatam eccleſiam dicto Guil. reſtituat: & vſque ad terminum conſtitutum (ſecundum quod inter ſe cõuenerint) ipſum eandem permittat pacificè poſſidere.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQVID EXIGATVR PRO LICENTIA DOCENDI.

TITVLVS V.

Ex concilio Lateranen.

Eccleſia cathedralis prouidere debet magiſtro de beneficio, qui clericos eiuſdem eccleſiæ, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idoneũ ad docendũ, beneficio priuatur.

CAP. I.

QVoniam eccleſia dei, ſicut pia mater prouidere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus iuuari non poſſunt, legendi & proficiendi opportunitas ſubtrahatur, per vnamquamque cathedralem eccleſiam magiſtro, qui clericos eiuſdem & ſcholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium præbeatur: [*& infra.] Pro licentia verò docendi nullus precium exigat vel ſub obtentu alicuius conſuetudinis ab eis, quos docet aliquid quærat, nec docere quenquam, (qui ſit idoneus) petita licentia illis interdicat. Qui autem contra hoc venire præſumpſerit, ab eccleſiaſtico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur vt in eccleſia fructus ſui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, eccleſiaſticum profectu nititur impedire.

[Quo docentis neceſſitas ſubleuetur, & diſcentib. via pateat ad doctrinam. In aliis quoque reſtituatur eccleſiis, ſeu magiſteriis ſi retroactis temporib. aliquid in eis fuerit deputatum.]*

Alexander. iii. Vintonien. epiſcopo. *p. c nuncios.*

Pro licentia docendi, nihil exigi debet vel promitti, & exactum reſtitui, & promiſſum remitti debet & negligente inferiore prælato, ad magiſtrum conſtituendum ſupplebit hoc ſuperior. CAP. II.

PRohibeas ne in parœchia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiã promittatur. Si quid verò poſtea ſolutum fuerit vel promiſſum, remitti promiſſum facias, & reſtitui
Matth. 10. adpel. ceſſante ſolutum, ſciens quod ſcriptum eſt: Gratis accepiſtis, gratis date. Sanè ſi quis diſtulerit magiſtros in locis congruis inſtituere, tibi liceat adp. poſtpoſita, ibi aliorum inſtructioni præficere viros prouidos, honeſtos, & diſcretos.

IDEM.

Pro licentia docendi pecunia exigi non debet, etiam ſi hoc habeat conſuetudo. CAP. III.

QVanto Gallicana eccleſia: [*& infra]. Dignos eſſe animaduerſione cenſemus, qui nomen magiſtri ſcholarium, & dignita-

dignitatem adſumunt, & ſine certo precio eccleſiaſticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cùm autem hæc praua conſuetudo à cupiditatis radice proceſſerit, & decorem admodum eccleſiaſticę honeſtatis confundat: mãdamus, quatenus (conſuetudine ipſa de veſtris eccleſiis extirpata) ſub anathematis interminatione hoc inhibere curetis, diſtrictè præcipientes, vt quicunque viri idonei & literati voluerint regere ſtudia literarum, ſine moleſtia & exactione qualibet ſcholas regere permittantur. Si qui verò huiuſmodi prohibitionis vel præcepti extiterint tranſgreſſores, eos officijs, & dignitatibus ſpolietis.

[* *Maiorum perſonarum ſcientia & honeſtate præfulget, eo cautius nititur cauere quæ confundere eccleſiaſticam videantur honeſtatem, tanto vehementiori.*]

Innocen.iij.in concilio generali.

In qualibet cathedrali eccleſia, vel alia in facultatibus ſufficienti, debet à prælato vel capitulo vnus magiſter eligi, cui reditus vnius præbendæ debent adſignari. in Metropolitana verò eccleſia etiam eligi debet theologus: & ſi ad grammaticum & theologum non ſufficit, prouideat ipſi theologo ex reditibus ſuæ eccleſiæ, & grãmatico faciat prouideri in aliqua eccleſiarum ſuæ ciuitatis vel diœceſis. CAP. IIII.

QVia nonnullis propter inopiam & legendi ſtudium, & opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in Lateranẽ. concilio pia fuit conſtitutione prouiſum, vt per vnamquamque cathedralem eccleſiam magiſtro, qui eiuſdem eccleſiæ clericos aliosque ſcholares pauperes gratis inſtitueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis releuaretur neceſſitas, & via pateret diſcentibus ad doctrinam. Verùm quoniam in multis eccleſiis, id minimè obſeruatur: nos prædictũ roborantes ſtatutum: adijcimus, vt non ſolum in qualibet cathedrali eccleſia, ſed etiam in alijs, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus, à prælato cum capitulo, ſeu maiori & ſaniori parte capituli eligendus, qui clericos eccleſiarum ipſarũ gratis in grammatica facultate, & alios inſtruat iuxta poſſe. Sanè Metropolis eccleſia theologũ nihilominus habeat qui ſacerdotes & alios in ſacra pagina doceat, & in his præſertim informet, quæ ad curam animarũ ſpectare noſcuntur. Aſſignetur autem cuilibet magiſtrorum à capitulo vnius præbendæ prouentus, & pro Theologo à Metropolitano tantundem, non quòd propter hoc efficiatur canonicus, ſed tamdiu reditus ipſos percipiat, quamdiu perſtiterit in docẽdo. Quod ſi fortè de duobus magiſtris eccleſia Metropolis grauetur, theologo iuxta modum perdictum ipſa prouideat, grammatico verò in alia eccleſia ſuæ ciuitatis, ſiue diœceſis, quæ ſufficere valeat, faciat prouideri.

Honorius tertius.

Prælati & capitula ad ſtudia theologiæ ſcholares dociles tranſmittere tenentur, qui in abſentia reditus præbendarum ſuarum & beneficiorum per quinquennium integraliter percipient: & ſi proprij reditus ad ſuſtentationẽ ſtudij eis non ſufficiunt, debet prælatus cum capitulo eis prouidere. magiſtri verò donec docuerint, integrè percipiunt fructus beneficiorum ſuorum.

Cap. Ne cleric. vel mon. de priuileg.

CAP. V.

SVper ſpecula domini &c.[a] [* & ſ.] Volumus & mandamus, vt ſtatutũ in concilio generali de magiſtris theologis per ſingulas Metropoles ſtatuẽdis, inuiolabiliter obſeruetur: Statuentes, vt quia ſuper hoc propter raritatẽ magiſtrorum ſe poſſent forſitã aliqui excuſare, ab eccleſiarum prælatis & capitulis ad theologicæ profeſſionis ſtudium aliqui docibiles deſtinentur: qui cùm docti fuerint, in dei eccleſia velut ſplendor fulgeant firmamenti, ex quibus poſtmodum copia poſſit haberi doctorum, qui velut ſtellę in perpetuas æternitates mãſuri ad iuſtitiam valeant plurimos erudire: quibus ſi proprij prouentus eccleſiaſtici non ſufficiunt, prædicti neceſſaria ſubminiſtrent. Docentes vero in theologica facultate, dum in ſcholis docuerint, & ſtudentes in ipſa, integrè per annos quinque percipiant de licentia ſedis apoſt. prouentus præbendarum & beneficiorum ſuorum, non obſtante aliqua contraria conſuetudine vel ſtatuto, cum denario fraudari non debeant, in vinea domini operantes.

a ſupr. tit. præcedenti.

[* *Cùm itaque de ſingulis prouincijs puellæ ſpecioſæ, ac virgines pro rege Aſſuero, qui beatitudo dicitur, per ancillas quæri debeant & adduci ad arcem & mœnia ciuitatis, per manum Aggei mundum muliebrem accipiat neceſſariorum videlicet ſulcimenta.*]

DE IVDAEIS, SARRACENIS, ET EORVM SERVIS.

TITVLVS VI.

Ex concilio Maciſcõ.*

Si ſeruus à Iudæo emptus cauſa mercimonij factus eſt, vel fieri deſiderat Chriſtianus, pro xij ſolidis redimitur.

* Matiſconenſi primo quod habitum fuit circiter an. Do. 585. dũ Clotarius in Gallia regnaret cõcil. cap. 26.

CAP. I.

PRæſenti concilio ſancimus vt nullum Chriſtianum mancipium Iudæo ſeruiat, ſed datis xij ſolid. pro quolibet bono mancipio ipſum quicunque Chriſtianorum, ſeu ad ingenuitatem, ſeu ad ſeruitium licentiam habeat redimendi: & ſi Chriſtianus fieri deſiderat, & non permittitur, idem fiat: Quia nefas eſt quem Chriſtus redemit, blaſphemum Chriſti in ſeruitutis vinculis detinere.

Gre-

Gregorius epiſcopo[a] Lunen͂.[b]

a Verantio.
b lib. 3. Indictio. 12. ep. 21.

Iudæus Chriſtianum in ſeruum habere non poteſt, in adſcripticium verò poteſt.

CAP. II.

MVltorũ ad nos [* & infra.] Nulli Iudæo liceat Chriſtianũ mancipium in ſuo dominio retinere: ſed ſi qui apud eos inueniuntur, libertas eis ſeruetur. Hi verò, qui in poſſeſſionibus eorum ſunt, licet legum diſtrictione ſint liberi: tamẽ quia colendis terris eorum diutius adhæſerunt, vtpote conditione loci debentes, ad colenda rura remaneant, cõſuetas penſiones prædictis viris præbentes. Cuncta etiam, quæ de colonis vel originarijs iura præcipiunt peragant, & nihil eis extra hoc oneris indicatur. Quòd ſi quiſquã Iudæorum aliquem de his, vel ad aliũ transferre locũ, vel ad aliud obſequiũ retinere voluerit, ipſe ſibi imputet, qui ius colonarium, & ius domini ſibi iuris ſeueritate damnauit.

[* *Relatione peruenit, à Iudæis in Lunenſi ciuitate degentib. ad ſeruitium Chriſtiana detineri mancipia, quæ res tanto nobis viſa eſt aſperior quanto à fraternitatis tuæ patientia operoſior. Oportebat quippe te reſpectu loci tui, atque Chriſtianæ religionis intuitu, nullam relinquere occaſionem ſuperſtitioni Iudaicæ, ne ſimplices animæ non tam ſuaſionib. quàm poteſtatis iure quodammodo deſeruirent. Quamobrem hortamur fraternitatem tuam, vt ſecundum piiſſimarum legum tramitem*]

IDEM Genuenſi epiſcopo.

Iudæi antiquas ſynagogas retinere poſſunt, nouas erigere non poſſunt.

CAP. III.

1 IVdæi de ciuitate: & infra. Sicut legalis definitio Iudæos nouas non patitur erigere ſynagogas, ita eos ſine inquietudine veteres habere permittit.

Alexander tertius.

In die Veneris ſancta non licet Iudæis tenere oſtia, vel feneſtras apertas.

CAP. IIII.

QVia ſuper his: & infra. Generaliter interdicas, vt Iudæi oſtia vel feneſtras in die Paraſceues apertas nõ habeant, ſed clauſas teneant tota die.

IDEM ex concilio Lateranen. c. xxiiij.

Excommunicari debent Chriſtiani qui in domo ſeruiunt Iudæis vel Sarracenis ſiue Paganis. Et principes ſeculares excommunicari debent, qui Iudæos baptizatos ſuis bonis ſpoliare præſumunt.

2 CAP. V.

IVdæi ſiue Sarraceni, neque ſub alendorum puerorum ſuorũ obtentu, nec pro ſeruitio, vel alia qualibet cauſa Chriſtiana mancipia in domibus ſuis permittantur habere: excõmunicentur autem, qui cum eis præſumpſerint habitare. & infra. Si qui præterea deo inſpirante ad fidem ſe cõuerterint Chriſtianam, a poſſeſſionibus ſuis nullatenus excludantur, cum melioris con-

ditionis ad fidem conuerſos eſſe oporteat, quàm ante, quàm fidem ſuſceperint, habebantur. Si autem ſecus fuerit factum, principibus ſeu poteſtatibus eorundem locorum iniúgimus, ſub pœna excommunicationis, vt portionem hæreditatis ſuæ & bonorum ſuorum ex integro eis faciant exhiberi.

IDEM in eodem. *cap. xxi.*

Chriſtiani deferentes Sarracenis merces prohibitas, vel in ipſorum nauibus nauigantes excommunicandi ſunt, & rebus eorum priuandi, & efficiuntur capientium ſerui.

CAP. VI.

ITa quorundam animos occupauit ſæua cupiditas, vt qui gloriantur nomine Chriſtiano Sarracenis arma, ferrum, & lignamina deferant galearum, & pares aut etiam ſuperiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Chriſtianos arma eis, & neceſſaria ſubminiſtrant. Sunt etiam qui pro cupiditate ſua in galeis & piraticis Sarracenorum nauibus regimen & curã gubernationis exerceant. Tales igitur ab eccleſiaſtica cómunione præciſos, & excõmunicationi ſubiectos, rerum ſuarum per principes catholicos & conſules ciuitatum priuatione mulctari, & capientium fieri ſeruos cẽſemus. Pręcipimus etiam, vt per eccleſias maritimarũ vrbium crebra & ſolennis in eos excommunicatio proferatur.

IDEM.

Ex 2. compilat.

Iudei veteres ſynagogas in priorem ſtatum reformare poſſunt: de nouo erigere non poſſunt.

CAP. VII.

COnſuluit: & infra. Iudæos de nouo conſtruere ſynagogas, vbi non habuerunt, pati non debes. Verum ſi antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, vt eas reædificent, poteſt æquanimiter tolerari: non autem, vt eas exaltent, aut ampliores, aut precioſiores faciant quam antea fuiſſe noſcuntur: qui vtiq; hoc pro magno debent habere, quod in veteribus ſynagogis, & ſuis obſeruantiis tolerantur.

IDEM. *p. c. licet.*

In familiari ſeruitio Iudæorum, Chriſtiani eſſe non debent.

CAP. VIII.

AD hæc omnibus Chriſtianis, qui ſunt in iuriſdictione noſtra penitus interdicatis, & ſi neceſſe fuerit, diſtrictione eccleſiaſtica compellatis eoſdem ne Iudæorum ſeruitio ſe aſſiduè pro aliqua mercede exponãt: quod etiam obſtetricibus & nutricibus eorum prohibere curetis: ne infantes Iudęorum eorundem domibus nutrire præſumant. Quoniam Iudęorum mores, & noſtri in nullo concordant. & ipſi de facili ob continuam conuerſationem, & aſſiduam familiaritatem ad ſuam ſuperſtitionem, & perfidiam ſimplicium animos inclinarent. Cle-

Clemens tertius.

Iudæi inuiti non ſunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec ſine iudicio puniendi, aut rebus ſuis ſpoliandi, vel in ſuis feſtiuitatibus moleſtandi, nec ipſorum cœmiteria violanda, aut eorum corpora exhumanda.

CAP. IX.

SIcut Iudæi: [*& infra.] Statuimus, vt nullus inuitos vel nolentes Iudæos ad baptiſmũ venire compellat. Si quis autẽ ad Chriſtianos cauſa fidei confugerit: poſtquam voluntas eius fuerit patefacta, Chriſtianus abſq; calumnia efficiatur, quippe Chriſti fidem habere non creditur, qui ad Chriſtianorum baptiſmum non ſpontaneus, ſed inuitus cogitur peruenire.

Nullus etiam Chriſtianus eorum quelibet ſine iudicio terrenæ poteſtatis vel occidere, vel vulnerare, vel ſuas pecunias auferre præſumat, aut bonas, quas haſtenus habuerint conſuetudines, immutare: præſertim in feſtiuitatũ ſuarum celebratione quiſquam fuſtibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet, neque aliquis ab eis coacta ſeruitia exigat, niſi quæ ipſi tẽpore præterito facere conſueuerunt. Ad hoc malorũ hominum prauitati & auaritiæ obuiãtes: decernimus, vt nemo cœmiterium Iudæorum mutilare aut inuadere audeat, ſiue obtentu pecuniæ corpora humata effodere. Si quis autẽ huiuſmodi decreti tenore cognito (quod abſit) contraire præſumpſerit, honoris & officij ſui periculum patiatur, aut excommunicationis ſententia plectatur, niſi præſumptionem ſuam digna ſatisfactione correxerit.

[* *Non debent in ſynagogis vltrà quàm in lege permiſſum eſt, præſumere: ita in his quæ eis conceſſa ſunt, nullum debent præiudicium ſuſtinere.*]

IDEM.

Ponit duas indulgentias illorum, qui paganis prædicant.

CAP. X.

QVam ſit laudabile: & infra. Tuis frater epiſcope petitionibus adnuentes, tibi tuiſque ſocijs cùm ad prædicandã Chriſti fidem paganis exhibitis: apoſt. auct. concedimus, vt vobis his cibis cum modeſtia & gratiarũ actione, ſeruata temporum qualitate iuxta canonicas ſanctiones, vti liceat, qui vobis ab ipſis infidelibus adponuntur.

Inſuper indulgemus, vt quicunque religioſi, ſeu clerici idonei ad adnunciandum gẽtibus euangelicam veritatem, requiſita & habita prælatorum ſuorũ licentia tibi voluerint adhærere, id abſque contradictione qualibet liberam exequendi habeant auct. apoſt. facultatem.

IDEM.

Pro redimendis captiuis, licet ire Alexandriam, iurantibus, quòd nihil deferent auxilij, ſeu ſubſidij extra redemptionis articulum. portãs vel mittens etiam poſt treugas merces prohibitas, excommunicatus eſt. & pacis appellatione non veniunt treugæ.

CAP. XI.

SIgnificauit nobis tua frã. quomodo aliqui ciuium tuorũ in Alexandriam valeant proficiſci pro recuperãdis conciuibus ſuis, qui illic in captiuitate tenentur. Hoc arbitramur licitè poſſe fieri, dũmodo nihil in mercibus ſuis, vel alio modo ſecum illuc deferant: vnde poſſet Sarracenis (excepto redẽptionis articulo) aliquod cõmodum aut ſubſidiũ prouenire: quod etiam coram te prius iuramento firmabunt. Illi quoque, qui poſt treugam in trãſmarinis partibus factam, cum commercio Alexandriam adiuerint, ſi detulerint merces prohibitas cauſa lucrandi, excommunicationis vinculum nõ euadunt: ſicut nec illi, qui in perſonis propriis non euntes, merces eis per nuncios deſtinarunt. Ad vltimum illos, qui iurauerunt ſe amplius in terram Sarracenorum cum mercibus non ituros, niſi pax eſſet inter Chriſtianos & ipſos, & poſt treugam factam venerunt illuc: conditio illa de pace, aut treuga habenda ab excõmunicationis vinculo non abſoluit.

IDEM.

Excommunicati ſunt, qui cum Sarracenis tempore guerræ aliquod habent commercium, vel eis præſtant ſubſidium.

CAP. XII.

QVod olim præceptum fuit: & infra. Sane licet hoc fuerit in concilio Lateran. diſtrictè inhibitum, nos tamen omnes illos excommunicationi ſupponimus, qui iam amplius cũ Sarracenis mercimonium habuerunt, vel per ſe, vel per alios nauibus, ſeu quocunque alio ingenio eis aliqua rerũ ſubſidia, ſeu conſilia, quandiu inter nos & illos guerra durauerit, duxerint impendenda. Veſtræ igitur diſcretioni mandamus, quatenus nec per vos, nec per veſtras naues, nec alio quocunque modo aut ingenio eis mercimonia cõſilia, vel alia ſubſidia tranſmittatis: ne ſi aliqui in ſua malitia indurati, ſecus agere præſumpſerint, non ſolum ipſo iure incidãt in excommunicationem illam, verum etiam iram dei viuentis incurrant.

Innocentius tertius archiepiſcopo Senonẽſi. & epiſcopo Pariſienſi.

Iudæi nutrices, vel ſeruientes Chriſtianos habere non debent, contra facientibus interdicitur Chriſtianorum commercium.

Ex 3. compilat.

CAP. XIII.

ET ſi Iudæos (quos propria culpa ſubmiſit perpetuæ ſeruituti) pietas Chriſtiana receptet, & ſuſtineat cohabitationem illorum: ingrati tamẽ nobis eſſe nõ debet, vt reddãt Chriſtianis pro gratia contumeliã, & de familiaritate cõtemptum, qui tanquã miſericorditer in noſtrã familiaritatẽ admiſſi, nobis illam retributionẽ impendant, quã (iuxta vulgare prouerbium) mus in pera, ſerpens in gremio, & ignis in ſinu, ſuis conſueuerunt

ne?ſunt hoſpitibus exhibere. Accepimus autem, quòd Iudæi faciunt Chriſtianas filiorum ſuorum nutrices, & (quod non tantum dicere, ſed etiam nefandum eſt cogitare) cùm in die reſurrectionis dominicæ illas recipere corpus & ſanguinẽ Ieſu Chriſti contingit, per triduum antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam. Alia inſuper contra fidem catholicam deteſtabilia & inaudita committunt, propter quæ fidelibus eſt verendum, ne diuinam indignationem incurrant: cùm eos perpetrare patiuntur indignè, quæ fidei noſtræ confuſionem inducunt: [*Et infra.] Inhibemus ergo diſtrictè ne decætero nutrices, vel ſeruientes habeant Chriſtianos, ne filij liberæ filiis famulentur ancillæ, ſed tanquã ſerui à domino reprobati, in cuius mortem nequiter conſpirarunt, ſe ſaltem per effectum operis recognoſcant ſeruos illorũ, quos Chriſti mors liberos, & illos ſeruos effecit. [*Et infra.] Si verò nutrices & ſeruientes non dimiſerint Chriſtianos, ſub excõmunicationis pœna inhibeatis diſtrictè omnibus Chriſtianis, ne cum eis cõmercium aliquod audeant exercere.

[*Rogamus igitur chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Philippum regem Francorum illuſtrem: mandauimus etiã nobili viro M. duci Burgũdiæ, & comitiſſæ Trecen. vt taliter reprimant Iudæorum exceſſus, ne ceruicem perpetuæ ſeruitutis iugo ſubmiſſam, præſumant erigere contra reuerentiam fidei Chriſtianæ.]

[*Qui cùm iam cœperint rodere more muris, & pungere ſicut ſerpẽtes, verendum eſt, ne ignis receptus in ſinu, corroſa conſumat. Quocirca f. t. per a. ſ. m. q. prædictum regem, & alios ad hoc ex parte noſtra, ita diligenter monere ac efficaciter inducere procuretis, quod Iudæi perfidi decætero nullatenus inſoleſcant, ſed ſub timore ſeruili prætendant ſemper verecundiã culpæ ſuæ, ac ſi reuereantur honorem fidei Chriſtianæ.]

IDEM.

Iudæus, qui percuſſerit clericum, temporaliter punitur: & ſi de facto puniri non poteſt, interdicitur ſibi Chriſtianorum commercium, donec ſatisfecerit iniuriam paſſo.

CAP. XIIII.

POſtulaſti qualiter contra Iudæũ procedere debeas, qui manus iniecit in quendam clericum violentas. Ad quod breuiter reſpondemus, quod ſi dictus Iudæus tuæ iuriſdictionis exiſtit, ipſum pœna pecuniaria punias, vel alia ſecundum quod conuenit temporali, faciens paſſo ſatisfactionem congruam exhiberi, alioquin eius dominum moneas & inducas, vt paſſo iniuriam, & eccleſiæ ab eo ſatisfieri faciat competenter: quod ſi dominus eius neglexerit adimplere, tu Chriſtianis omnibus per cen. eccle. interdicas, ne cum ipſo Iudæo antequam ſatisfaciat, præſumant commercia exercere.

IDEM in concilio generali.

Iudæi & Sarraceni vtriuſque ſexus debent in terris Chriſtianorũ ei habitu per quem a Chriſtianis diſcernũtur, & in die paſſionis domini, non debent in publicũ progredi, nec in contumeliam creatoris proſilire.

CAP. XV.

IN nõnullis prouinciis à Chriſtianis Iudæos, ſeu Sarracenos habitu diſtinguit diuerſitas: ſed in quibuſdam, ſic quædam inoleuit confuſio, vt nulla differentia diſcernantur. Vnde contingit interdum, quod per errorem Chriſtiani Iudæorum, ſeu Sarracenorum, & Iudæi ſeu Sarraceni Chriſtianorum mulieribus commiſcentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis exceſſus per velamen huiuſmodi vlterioris excuſationis poſſint habere diffugium: ſtatuimus, vt tales vtriuſque ſexus in omni Chriſtianorum prouincia, & omni tempore qualitate habitus publicè ab aliis populis diſtinguantur. In diebus autẽ lamentationis dominicæ paſſionis in publicum minimè prodeant, eò quod nonnulli ex ipſis talibus diebus (ſicut accepimus) & ornatius non erubeſcunt incedere, ac Chriſtianis, qui ſacratiſſimæ paſſionis memoriam exhibentes, lamentationis ſigna prætendunt, illudere non formidant. Illud autem diſtrictiſſimè inhibemus, ne in contumeliam creatoris proſilire præſumant. Et quoniam illius diſſimulare non debemus opprobrium, qui probra noſtra deleuit: pręcipimus præſumptores huiuſmodi per principes ſeculares condignæ animaduerſionis adiectione compeſci, ne Crucifixum pro nobis aliquatenus blaſphemare præſumant.

IDEM in eodem.

Præponens Iudæum, vel Paganum publicis officiis, per concilium prouinciale corripitur, & præpoſito denegatur Chriſtianorum commerciũ, donec depoſuerit officium, & in vſus Chriſtianorum pauperũ reſtituet inde quæſita, ſecundum epiſcopi prouidentiam.

CAP. XVI.

CVm ſit nimis abſurdum, vt blaſphemus Chriſti in Chriſtianos, vim poteſtatis exerceat: quod ſuper hoc Toletanũ concilium prouidè ſtatuit, nos propter tranſgreſſorum audaciam in hoc generali concilio innouamus, prohibentes, ne Iudæi publicis officiis præferantur: quoniam ſub tali prætextu Chriſtianis plurimum ſunt infeſti. Si quis autem eis officium tale cõmiſerit: per prouinciale concilium, quod ſingulis annis præcipimus celebrari: monitione præmiſſa, diſtrictione qua conuenit, compeſcatur. Officiali verò huiuſmodi, tãdiu Chriſtianorum communio in cõmerciis & aliis denegetur, donec in vſus pauperum Chriſtianorum, ſecundũ prouidentiã diœceſ. epiſcopi conuertatur, quicquid fuerit à Chriſtianis adeptus occaſione officij ſic ſuſcepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreuerenter aſſumpſit. Hoc idem extendimus ad paganos.

IDEM

Idem in eodem.

Concilium generale repetit concilium Lateranenſe ſupra eod. ita, & addit pœnam ſatisfactionis tempore abſolutionis impendendam.

CAP. XVII.

AD liberandam terram ſanctam:& infra. Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos: qui contra ipſum Chriſtum & populum Chriſtianum Sarracenis arma, ferrum, & ligamina deferunt galearum: eos etiam, qui galeas eis vendunt vel naues, quique in piraticis Sarracenorum nauibus curam gubernationis exercent, vel machinis, aut quibuſlibet aliis aliquod eis impendunt conſilium vel auxilium in diſpendium terræ ſanctæ, ipſoſque rerum ſuarum priuatione mulctari, & capientium ſeruos fore cenſemus:* præcipientes, vt per omnes vrbes maritimas diebus dominicis & feſtiuis huiuſmodi ſententia publicè innouetur. Et talibus gremium non aperiatur eccleſiæ, niſi totum, quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de ſuo in ſubſidium terræ ſanctæ tranſmiſerint, vt æquo iudicio in quo deliquerint, puniantur. Quòd ſi fortè ſoluendo nõ fuerint, ſic aliàs reatus talium caſtigetur, quòd in pœna ipſorũ aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

*Qui non habet in ære, luat in corpore. Vide l. ſi. ff. de in ius voc.

Greg. ix. Aſtoricen. & Lucen. epiſcopis.

Iudæi vel pagani publicis officiis præficiendi non ſunt: & ſi eis regalia iura vendantur, ad ea colligenda præficiendus eſt Chriſtianus non ſuſpectus.

CAP. XVIII.

EX ſpeciali quem erga illuſtrem regem Portugalliæ gerimus, charitatis adfectu:& ꝉ. Mandamus, quatenus regem ipſum ſolicitè inducatis, ne in officiis publicis Iudæos Chriſtianis præficiat, ſicut in generali concilio continetur: & ſi fortè reditus ſuos Iudæis vendiderit vel paganis, Chriſtianũ tunc deputet de grauaminibus inferendis clericis & eccleſiis non ſuſpectum, per quem Iudæi ſiue Sarraceni, ſine Chriſtianorum iniuria iura regalia conſequantur.

Idem.

Se ſummat.

CAP. XIX.

NVlli Iudæo baptizatum, vel baptizari volentem emere liceat, vel in ſuo ſeruitio retinere. Quòd ſi quem nondũ ad fidem conuerſum cauſa mercimonij emerit, & poſtmodũ factus ſit, vel fieri deſideret Chriſtianus: datis pro eo xij. ſolidis ab illius ſeruitio protinus ſubtrahatur. Si autem intra tres menſes ipſum venalem non expoſuerit, vel ad ſibi ſeruiendum emerit eundem: nec ipſe vendere, nec alius audeat comparare: ſed nullo dato precio, perducatur ad præmia libertatis.

DE

DE HAERETICIS.

TITVLVS VII.

Stephanus papa omnibus epiſcopis.

Infidelis eſt, qui non habet certitudinem fidei, & infideli non eſt credendum in praeiudicium alterius.

CAPIT. PRIMVM.

DVbius in fide, infidelis eſt. Nec eis omnino credendum eſt, qui fidem veritatis ignorant.

Leo papa.

Errare in fide conuincitur, qui alios errantes cùm poteſt ab errore non reuocat.

CAP. II.

QVi alios, cùm poteſt, ab errore non reuocat, ſeipſum errare demonſtrat.

Auguſtinus de fide catholica.

Haereticus perſeuerans, aeternaliter damnatur: cui nec prodeſt baptiſmus, nec eleemoſyna, vel martyrium, vel aliud quodcumque bonum quò ad hoc, vt conſequatur vitam aeternam.

CAP. III.

FIrmiſſimè tene, & nullatenus dubites, omnem haereticum vel ſchiſmaticum cum diabolo & angelis eius, aeterni ignis incendio participandū, niſi ante finē vitae catholicae fuerit incorporatus, & redintegratus eccleſiae. & poſt pauca: Omni homini qui eccleſiae catholicae non tenet vnitatem, neque baptiſmus, neque eleemoſyna quantumlibet copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta proficere poterit ad ſalutem.

Greg. lix. Anaſtaſio Antioche.

Damnato auctore, damnantur eius ſcripturae, & libri, & opera.

CAP. IIII.

FRaternitatis tuae: & infra. Cùm Celeſtinus, atque Pelagius in Epheſina ſynodo ſint damnati: quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

Ex concilio Africano.

Epiſcopus inſtituens haeredem haereticum conſanguineum, vel extraneum, vel paganum, etiam poſt mortem excommunicatus nunciatur. h. d. ſecundum communem & veriorem intellectum. & vt faciat ad tit. poteſt intelligi, quòd ex hoc praeſumatur haereticus.

CAP. V.

SI quis epiſcopus haeredes inſtituerit extraneos à conſanguinitate ſua, vel haereticos etiam cōſanguineos, aut paganos pertulerit, ſaltem poſt mortem ei anathema dicatur, atque eius nomen inter dei ſacerdotes nullo modo recitetur.

Ex eodem.

Loquitur de eadem materia cum praecedenti, & extenditur, quod ibi dictum fuit de epiſcopis, ad presbyteros & alios clericos.

CAP.

CAP. VI.

I[illegible] eos, qui catholici non ſunt, etiã ſi conſanguinei fuerint: epiſcopi, vel presbyteri nihil conferant. denique hoc quod de epiſcopis & presbyteris dictum eſt, debet de reliquis clericis exaudiri.

Alexander iij. Remeñ. archiepiſcopo.

Chriſtus fuit verus deus & verus homo. ſentiens oppoſitum, hæreticus eſt, & excommunicatus.

CAP. VII.

CVm Chriſtus perfectus deus, & perfectus ſit homo: mandamus, quatenus ſub anathemate interdicas, ne quis de cætero audeat dicere Chriſtum nõ eſſe aliquid ſecundũ quod homo: quia ſicut Chriſtus verus eſt deus, ita verus eſt homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens.

Ex conc. Laterañ. ca. xxvij.

Hæretici, receptatores & fautores eorum, excommunicati ſunt: & decedentes in hoc peccato in cœmiterio eccleſiæ ſepeliri non debent, nec pro eis orari.

CAP. VIII.

SIcut ait B. Leo [* & j.] Quia in partibus Tholoſanis & *alijs locis* hæreticorum, quos alij [a] Gazaros, alij Patarenos, & alij alijs nominibus vocãt, inualuit damnanda peruerſitas: eos, & defenſores & receptatores eorum anathemati decernimus ſubiacere: & ſub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra ſua tenere vel fouere, aut negociationem cum eis exercere præſumat. Si autem in hoc peccato deceſſerit, neque ſub priuilegiorum noſtrorum quibuſcunque indultorum obtentu, neque ſub alia quacunque occaſione oblatio pro eo fiat, aut inter Chriſtianos accipiat ſepulturam *

a Cataros, alij Publicanos.

[**Licet eccleſiaſtica diſciplina ſacerdotali contenta iudicio cruentas effugiat vltiones: catholicorum tamen principum conſtitutionibus adiuuatur, vt ſæpe quærant homines ſalutare remedium, dum corporale ſuper ſe metuunt ſupplicium euenire. Ea propter quia in Vaſconia, Albegeſio, &*]

*Vide notata l. i. C. de ſum. tri. & in authen. Credentes. & in l. Ariani. C. eo.

Lucius tertius.

Hæreticus male ſentiens, vel male docens de ſacramentis eccleſiæ, excõmunicatus eſt & damnatus, niſi ſe correxerit & errorem abiurauerit: ſi clericus eſt, degradetur, & curiæ ſeculari relinquatur: per quam etiam laicus punitur. Eadem etiam eſt pœna ſuſpectis de hæreſi, ſi ſe non correxerint & relapſis omnino audientia denegatur. ſeculares principes, qui iurare nolunt de eccleſia contra hæreticos defendenda, excommunicantur & terræ eorum ſuppοnuntur interdicto: ciuitates verò ipſorum reſiſtentes, aliarum commercio, & epiſcopali dignitate priuentur. exempti verò ſubſunt ordinarijs ſuper his, quæ contra hæreticos inſtituuntur.

CAP. IX.

AD abolendam: [* & infra.] Vniuerſos, qui de ſacramento corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti, vel de baptiſmate, ſeu de peccatorum confeſſione, matrimonio, vel

reliquis

reliquis eccleſiaſticis ſacramentis aliter ſentire, aut docere nõ metuunt, quàm ſacroſancta Ro. eccl. prædicat & obſeruat: & generaliter quoſcunque eadem Ro. eccl. vel ſinguli epiſcopi per diœce. ſuas cum conſilio clericorum, vel clerici ipſi, ſede vacante cum conſilio (ſi oportuerit) vicinorum epiſcoporum hæreticos iudicauerint: vinculo perpetui anathematis innodamus: [*& infra.] Præſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſtè fuerit in hæreſi deprehenſus, ſi clericus eſt, vel cuiuſlibet religionis obumbratione fuſcatus, totius eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudetur, & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus eccleſiaſtico, ſecularis relinquatur arbitrio poteſtatis, animaduerſione debita puniendus: niſi continuò poſt deprehenſionem erroris ad fidei catholicæ vnitatem ſponte recurrere, & errorẽ ſuum ad arbitrium epiſcopi regionis publicè conſenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, niſi (prout dictum eſt) abiurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſecularis iudicis arbitrio relinquatur: debitam recepturus pro qualitate facinoris vltionem: [‖& infra.‖

Qui verò inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles: niſi ad arbitrium epiſcopi iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, ſimili ſententiæ ſubiacebunt. Illos quoque, qui poſt abiurationem præfati erroris, vel poſtquam ſe (vt diximus) proprij antiſtitis examinatione purgauerint, deprehẽſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſeculari iudicio ſine vlla penitus audientia decernimus relinquendos: [† & infra.] Statuimus inſuper, vt comites, barones, rectores, & conſules ciuitatum & aliorum locorum, iuxta commonitionem epiſcoporum præſtito corporaliter iuramento promittant, quod fideliter & efficaciter cùm ab eis fuerint requiſiti, eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices, adiuuabunt bona fide iuxta officium & poſſe ſuum. Si verò id obſeruare noluerint, honore, quem obtinent, ſpolientur, & ad alios nullatenus adſumantur, eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipſorum interdicto eccleſiæ ſupponendis. Ciuitas autem, quæ his inſtitutis duxerit reſiſtendum, vel contra commonitionem epiſcopi punire neglexerit reſiſtentes: aliarum careat commercio ciuitatum, & epiſcopali ſe nouerit dignitate priuandam: [‡& infra.] Si qui verò fuerint, qui à lege diœceſanæ iuriſdictionis exempti ſoli ſubiaceant ſedis apoſtolicæ poteſtati, nihilominus in his, quæ ſunt contra hæreticos inſtituta, epiſcoporum ſubeant iudicium, & eis in hac parte tanquam à ſedis apoſt. delegatis (non obſtantibus libertatis ſuæ priuilegiis) obſequantur.

[‖Diuerſarum

[¹ Diuerſarum hæreſum prauitatem, quæ in pleriſque mundi partibus modernis cœpit temporib. pullulare, vigor debet eccleſiaſticus excitari, cùm nimirum imperialis fortitudinis ſuffragante potentia, & hæreticorum protervitas in ipſis falſitatibus ſuæ conatibus eliſdatur, & catholicæ ſimplicitatis veritas in eccleſia ſancta reſplendens, eã vbique demonſtret ab omni exactione falſorum dogmatum expiatam. Ideoque nos filij noſtri chariſſimi F. illuſtris Romanorum imperatoris ſemper Auguſt. præſentia pariter & vigore ſuffulti, de communi fr. n. conſilio, necnon & aliorum patriarcharũ & archiepiſcoporum, multorúmque principum, qui de diuerſis mundi partibus cõuenerunt, contra ipſos hæreticos, quib. diuerſa vocabula diuerſarum indidit profeſſio falſitatum præſentis decreti ſanctione cõſurgimus, & omnẽ hæreſim generali quocunque nomine cenſeatur per huiuſmodi conſtitutionis ſeriem auct. apoſt. condemnamus. In primis ergo Cataros & Patarinos, & eos qui ſe humiliatos vel pauperes de Lugduno falſo nomine mentiuntur, Paſſaginos, Meſopinos, Arnaldiſtas, perpetuò decernimus anathemati ſubiacere. Et quoniam nonnulli ſub ſpecie pietatis virtutem eius, iuxta quod ait Apoſtolus: Denegantes auctoritatẽ, ſibi vindicant prædicandi. Cũ idem Apoſtolus dicat: Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Omnes qui vel prohibiti, vel nõ miſſi præter auct. ab ap. ſe. vel epiſcopo loci ſuſceptã, publicè vel priuatim prædicare præſumpſerint, &]

[*Receptores & defenſores eorũ, cunctoſque pariter, qui prædictis hæreticis ad fouendã in eis hæreſis prauitatẽ patrocinium præſtiterint, aliquod vel fauorem ſeu conſolati, vel credentes ſeu perfecti ſiue quibuſcũque ſuperſtitioſis nominib. nuncupentur, ſimili decernimus ſententiæ ſubiacere: Quia igitur peccatis exigentib. quandoque contingit, vt ſeueritas eccleſiaſticæ diſciplinæ ab his qui virtutem eius non intelligunt contemnatur]

[² Bonis damnatorum clericorum eccleſiis quib. deſeruiebant, ſecundum ſanctiones legitimas applicandis. Sanè prædictam excommunicationis ſententiam, cui omnes hæreticos præcipimus ſubiacere, ab omnib. patriarchis, archiep. epiſc. in præcipuis feſtiuitatib. & quoties ſolennitates habuerint, & occaſionem aut gloriam Dei reprehenſione hæreticæ prauitatis decernimus nominari auct. ap. ſtatuentes, vt ſi quis de ordine epiſcoporum in his negligens fuerit, vel deſidioſus inuentus, per triennale ſpatium ab epiſcopali habeatur dignitate & adminiſtratione ſuſpenſus. Ad hæc de epiſcopali conſilio & ſuggeſtione culminis imperialis, & principum eius adiicimus, vt quilibet archiepiſcopus vel epiſcopus, per ſe vel per archidiaconũ ſuum aut per alias idoneas perſonas, & honeſtas bis vel ſemel in anno propriam parochiam in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeant: & ibi tres vel plures boni teſtimonij viros, vel etiam totam viciniam ſi expedire videbitur iurare compellat: quod ſi quis hæreticos ibidem ſciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, ſeu à communi conuerſatione fideliũ vita & moribus diſſidentes, eos epiſcopo vel archidiacono ſtudeat indicare. Epiſcopus autem vel archidiaconus ad præſentiam ſuam conuocet accuſatos, qui niſi ſe ad eorum arbitrium iuxta patriæ conſuetudinem ab obiecto reatu purgauerint, vel ſi poſt purgationem exhibitam in priſtinam fuerint relapſi

perfidiam, epiſcoporum iudicio puniantur. Si qui autem ex eis iurationem ſuperſtitione damnabili reſpuentes, iurare fortè noluerint, ex hoc ipſo hæretici iudicentur. & pœnis quæ prænominatæ ſunt, percellantur.]

[*†Omnes etiam fautores hæreticorum, tanquam perpetua infamia condemnantes, ab aduocatione & teſtimonio & aliis publicis officiis, decernimus repellendos.*]

Innocentius tertius.

Bona hæreticorum confiſcantur, & in terris eccleſiæ, adplicantur fiſco eccleſiæ: in terris imperij, iudicis ſecularis fiſco. & procedit etiam ſi catholicos habent filios. CAP. X.

VErgentis in ſenium ſeculi corruptelã: [*& infra.] In terris verò temporali noſtræ iuriſdictioni ſubiectis bona hæreticorum ſtatuimus publicari: & in aliis idẽ præcipimus fieri per poteſtates & principes ſeculares, quos ad id exequendum (ſi fortè negligentes extiterint) per cen. eccle. ad[illegible]ſc. compelli volumus & mandamus, vt nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, niſi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum conſortium, miſereri aliquis voluerit, vt tẽporalis ſaltem pœna corripiat, quem ſpiritualis non corrigit diſciplina. Cùm enim ſecundum legitimas ſanctiones reis læſæ maieſtatis punitis capite, bona confiſcentur eorum, filiis ſuis vita ſolummodo ex miſericordia conſeruata, quantò magis, qui aberrantes in fide, domini dei filium Ieſum offendũt, à capite noſtro, quod eſt Chriſtus, eccleſiaſtica debent diſtrictione præcidi, & bonis temporalibus ſpoliari: cùm longè ſit grauius æternam, quàm temporalem lædere maieſtatem.

Nec huiuſmodi ſeueritatis cenſuram orthodoxorum exhæredatio filiorum, quaſi cuiuſdam miſerationis prętextu debet vllatenus impedire, cùm in multis caſibus (etiã ſecundum diuinum iudicium) filij pro patribus temporaliter puniantur. & iuxta canonicas ſanctiones quandoque feratur vltio non ſolũ in auctores ſcelerum, ſed etiam in progeniem damnatorum.

[**Non ſolũ ſapiunt elementa corrupta, ſed & digniſſima creaturarum ad imaginẽ & ſimilitudinẽ conditoris creata, prælata priuilegio dignitatis volucribus cæli & beſtiis vniuerſæ terræ teſtatur: nec eo tãtum quaſi iam deficiente deficit, ſed inficit & inficitur ſcabra rubigine vetuſtatis. peccat enim ad extremum homo miſerrimus, & qui non potuit in ſui & mundi creatione paradiſo perſiſtere, circa ſui & orbis diſſolutionem degenerat, & precij ſuæ redemptionis circa fines ſeculorum oblitus, dum variis quæſtionũ ſe nexib. ingerit, ſeipſum laqueis ſuæ fraudis innectit, & incidit in foueã quam fecit. Ecce etenim inimico homine meſſi dominicæ ſuperſeminante ſemen iniquum, ſegetes in zizania pullulant, vel potius polluuntur, triticum areſcit. & euaneſcit in paleas, in flore tinea. & vulpes in fructu, demoliri vineam dominicã moliuntur. Noua ſiquidem ſub nouo teſtamẽto, Achor progenies, de ſpoliis Iericho regulã aureã, palliũ quod fuerat Abr-ron,*

ron. Dathan, & Chore, ſobolesq́ue deteſtata. Nouis thuribulis fermentatum thymiama, nouis voluit altaribus adolere: dum nox nocti indicat ſcientiam, dum cæcus præbet cæco ducatum, dum hæreſes pullulant: & quondam diuino reddit hæreticis exitium, ſua conſtituit hæreticum hæreſis & damnationis hæredem. Hi ſunt cauponæ qui aquam vino commiſcent, & vinum draconis in aureo calice Babylonis propinant, habentes (ſecundū Apoſtolū) ſpeciem pietatis, virtutem autem eius penitus abnegantes. Licet autē contra vulpes huiuſmodi paruulas, ſpecies quidē habentes diuerſas, ſed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipſum, diuerſa prædeceſſorum noſtrorū temporib. emanauerīt inſtituta: nondū tamē adeo peſtis potuit mortificari morbiſera, quin ſicut cancer amplius ſerperet in occulto, & iam in aperto ſuæ virus iniquitatis effundit: dū palliata ſpecie religionis, & multos decipit ſimplices, & quoſdā ſeducit aſtutos, factus magiſter erroris, qui non fuerat diſcipulus veritatis. Ne autē nos qui licet circa horā vndecimā inter operarios vineæ domini Sabaoth ſumus, à patreſamilias euangelico deputati & quib. ex officio paſtorali ſunt oues Chriſti cōmiſſæ, nec capere vulpes demolientes vineā domini, nec arcere lupos ab ouibus videamur. Et ob hoc meritò vocari poſſimus canes muti, nō valētes latrare, ac perdamur cum malis agricolis & mercenario comparemur. Contra defenſores, receptatores, fautores, & creditores hæreticorum aliquid ſeuerius duximus ſtatuendum: vt qui per ſe ad viam rectitudinis reuocari non poſſunt, in ſuis ſaltem defenſoribus, receptatoribus, & fautoribus, ac etiā credentibus confundantur: & cùm ſe viderint ab hominibus euitari, reconciliari deſiderent omnium vnitati. De communi ergo f. n. c. aſſenſu quoque archiepiſcoporum, epiſcoporum, apud ſedem apoſtolicam exiſtentium diſtrictius inhibemus, ne quis hæreticos receptare vel defenſare quolibet modo audeat, aut ipſis fauere aut credere quoquo modo præſumat: præſenti decreto firmiter ſtatuentes, vt ſi quis aliquid eorum facere fortè præſumpſerit, niſi primo, ſecundòue commonitus à ſua ſuper hoc curauerit præſumptione ceſſare, ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia vel concilia ciuitatum, nec ad eligendos aliquos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittantur. Sint etiam inteſtabiles, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedant. Nullus præterea ipſis teneatur in quocunque negotio reſpondere. quod ſi forſan iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum, nullius ſint penitus momenti, ſed cum auctore damnato damnentur. In ſimilibus etiam idem præcipimus obſeruari. Si ergo clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, vt in quo maior eſt culpa, grauior exerceatur vindicta. Si quis autem tales poſtquam ab eccleſia fuerint denotati vel ſeparati, contempſerit euitare, anathematis ſe nouerit ſententiam incurriſſe.]

IDEM.

Aduocati vel notarij hæreticis vel eorum defenſoribus fauentes, aut ſub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis inſtrumenta facientes: infames ſunt, & ab illo officio ſuſpenſi.

CAP. XI.

SI aduerſus nos terra conſurgeret: [* & infra.] Quia plus timeri ſolet, quod ſpecialiter iniungitur, quàm quod generaliter imperatur: vobis aduocatis & ſcriniariis firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defenſoribus eorundem in aliquo præſtetis auxilium, conſilium vel fauorem: nec eis in cauſis, vel in factis, vel aliquibus litigātibus ſub eorum examine veſtrum patrociniū præbeatis, & pro ipſis publica inſtrumenta vel ſcripta facere nullatenus attentetis.

Quod ſi contra præſumpſeritis, ab officio veſtro ſuſpenſos perpetuæ vos decernimus infamiæ ſubiacere.

[* *Licet autem a nobis & prædeceſſorib. noſtris contra hæreticos multa ſint edita & ſtatuta, ne habeatis aliquam excuſationem in peccatis, quaſi antiquorum fueritis obliti mandatorum, &c.*]

IDEM vniuerſis Chriſtifidelibus, tam in vrbe Meten. quàm in eius diœceſi conſtitutis.

Laici non prædicent, nec occulta conuenticula faciant, nec ſacerdotes reprehendant.

CAP. XII.

CVm ex iniuncto: [* & infra.] Licet autē deſiderium intelligendi diuinas ſcripturas & ſecundum eas ſtudium adhortandi, reprehendendum non ſit, ſed potius commēdandum: in eo tamen apparent quidam laici merito arguēdi quòd occulta conuenticula celebrant, officium prædicationis Chriſti ſibi vſurpant, ſacerdotum ſimplicitatem eludunt, & eorū conſortium aſpernantur, qui talibus non inhærent. Deus enim lux
Ioan. 1. vera, quæ omnem hominē venientē in hunc mundum illumi-
Marc. vlt. nat: in tantum odit opera tenebrarū, vt apoſtolos ſuos in mundum vniuerſum prædicaturos euāgelium omni creaturæ miſ-
Matt. 10. ſurus, eis præceperit apertè dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lucem: & quod in aure auditis, ſuper tecta præ-
1. Cor. 12. dicate [* & infra.] Sicut enim multa ſunt membra corporis, omnia verò non eūdē actum habent: ita multi ſunt ordines
Ephe. 3. in eccleſia, ſed non omnes idē habent officiū: quia ſecundum apoſt. alios dominus dedit apoſtolos, alios prophetas, alios autem doctores, &c. Cùm igitur doctorū ordo ſit quaſi præci-
Rom. 10. puus in eccleſia, non debet ſibi quiſquis indifferenter prædicationis officium vſurpare. Nam ſecūdum apoſtolum, Quo-
Matt. 9. modo prædicabunt, niſi mittantur? Et veritas ipſa præcepit
Luc. 10. apoſtolis: Rogate dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam. Quòd ſi fortè quis argutè reſpondeat quia tales inuiſibiliter mittuntur à deo, etſi non viſibiliter mittantur ab

tur ab homine, cùm inuiſibilis miſſio multo ſit dignior, quã viſibilis: & diuina longè ſit melior, quàm humana: poteſt rationabiliter reſponderi, quòd cùm interior illa miſſio ſit occulta, non ſufficit cuiquam nudè tantum adſerere, quòd ipſe ſit miſſus à deo, cùm hoc quilibet hæreticus adſeueret: ſed oportet, quòd adſtruat illam inuiſibilem miſſionem per operationem miraculi, vel ſcripturæ teſtimonium ſpeciale. Vnde Exod. 7. cùm dominus vellet mittere Moyſem in Aegyptum ad filios Iſraël, vt crederent ei, quòd mitteretur ab ipſo, dedit ei ſignũ vt conuerteret virgam in colubrum, & virgam iterum reformaret. Ioannes quoque Baptiſta, ſpeciale ſuæ miſſionis teſti- Ioan. 1. monium protulit de ſcriptura, dicens: Ego vox clamantis in deſerto: dirigite viam domino, ſicut ait Eſaias propheta. [† & Eſa. 40. infra.] Licet autem ſcientia ſit valde neceſſaria ſacerdotibus Matth. 3. ad doctrinam, quia iuxta verbum propheticum: Labia ſacerdo Malach. 2. tis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore eius: non eſt tamen ſimplicibus ſacerdotibus etiam ſcholaſticis detrahendum, cùm in eis ſacerdotale officium debeat honorari: propter quod dominus in lege præcepit: Diis non detrahes, ſa- Exod 22. cerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & offi- Ioan. 10. cij dignitatem deorum nomine nuncupantur: [† & infra.]

Nec quiſquam ſuæ præſumptionis audaciam illo defendat exemplo, quòd aſina legitur reprehendiſſe prophetam: vel quod Num. 22. dominus ait: Quis ex vobis arguet me de peccato? Cùm aliud Ioan. 8. ſit fratrem in ſe peccantem occultè corripere, (quod quiſque tenetur efficere ſecundum regulam euangelicam, in quo caſu ſane poteſt intelligi, quòd Balaam fuit correptus ab aſina) & aliud eſt fratrem ſuum delinquentem reprehẽdere manifeſtè: quod vtique nulli licet, ſecundum euangelicã veritatem. nam qui etiam dicit fratri, fatue: reus erit gehennæ ignis. Rurſus Matth. 5. aliud eſt, quòd prælatus ſponte de ſua confiſus innocẽtia, ſubditorum ſe accuſationi ſupponit, (in quo caſu præmiſſum domini verbum debet intelligi) & aliud eſt, quod ſubditus non tam animo reprehendendi, quàm detrahendi exurgit temerarius in prælatum, cùm ei potius incumbat neceſſitas obſequẽdi. Quòd ſi fortè neceſſitas poſtularet, vt ſacerdos tanquam inutilis & indignus à cura gregis debeat remoueri, agendum eſt ordinatè apud epiſcopum, ad cuius officium, tam inſtitutio, quàm deſtitutio ſacerdotum noſcitur pertinere.

[Nobis apoſtolici officij, ſumus ſecundum apoſtolum ſapientib. & inſipientib. debitores. pro vniuerſorum ſalute nos oportet eſſe ſollicitos, vt & malos retrahamus à vitiis & bonos in virtutibus foueamus. Tunc autem opus eſt diſcretione maiori, cùm vitia ſub ſpecie virtutum occultè ſubintrant, & angelus Sathanæ ſe in angelum lucis ſimulat & transformat. Sanè ſignificauit nobis venerabilis frater noſter epiſcopus Meten. per literas

ſuas, quod tam in vrbe Meten. quàm in diœc. laicorum, & mulierum multitudo non modica, tracta quodammodo deſiderio ſcripturarum, euangelia, epiſtolas Pauli, Pſalterium, moralia Iob, & plures alios libros ſibi fecit in Gallico ſermone conuerti: tranſlationi huiuſmodi adeo libenter, vtinam autem & tam prudenter intendens, vt ſecretis conuenticulis talia inter ſe laici & mulieres eructare præſumant, & ſibi inuicem prædicare: qui etiam eorum aſpernantur conſortium, qui ſe talibus non immiſcent, & à ſe reputant alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cùm aliqui parochialium ſacerdotum ſuper his corripere voluiſſent, ipſi eis in faciem reſtiterunt, conantes rationes inducere de ſcripturis, quod non ab his debent penitus inhiberi. Quidam etiam ex eis ſimplicitatem ſacerdotũ ſuorum faſtidiunt, & cùm ipſis per eos verbum ſalutis proponitur, ſe melius habere in libris ſuis, & prudentius ſe poſſe id eloqui ſubmurmurant in occulto.]

[✝Per hoc manifeſtè denuncians quod euangelica prædicatio non in occultis conuenticulis ſicut hæretici faciunt, ſed in eccleſiis iuxta morem catholicum eſt publice proponenda. Nam iuxta teſtimonium veritatis, omnis qui malè agit, odit lucem & ad lucem non venit ne eius opera arguantur. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in deo ſunt facta. propter quod cùm pontifex interrogaſſet Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina eius, reſpondit: Ego palàm locutus ſum mundo, ego ſemper docebam in ſynagoga & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Porrò ſi quis obiiciat quod ſecundum præceptum dominicum non ſit ſanctum dandum canibus, neque margaritæ mittendæ ſunt ante porcos: cùm & ipſe Chriſtus non omnibus quidem, ſed ſolis apoſtolis dixerit. Vobis datum eſt noſcere myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: Intelligat canes & porcos non eos qui ſanctũ gratanter accipiunt, & margaritas libenter acceptant. ſed illos qui ſanctũ dilacerant, & margaritas contẽnunt: quales ſunt qui euangelica verba, & eccleſiaſtica ſacramẽta, nõ vt catholici venerantur ſed abominantur potius, vt hæretici oblatrãtes ſemper & blaſphemãtes quos Paulus apoſt. poſt primam & ſecundã admonitionẽ docet eſſe vitãdos. Arcana verò fidei ſacramenta, nõ ſunt paſſim omnib. exponẽda, cùm nõ paſſim ab omnib. poſſint intelligi: ſed eis tantum qui ea fideliter poſſint concipere intellectu. propter quod ſimplicioribus inquit apo. quaſi paruulis in Chriſto, lac potum dedi vobis non eſcam. Maiorũ enim eſt ſolidus cibus, ſicut aliis ipſe dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil iudicaui me ſcire, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Tanta eſt enim diuinæ ſcripturæ profunditas, vt nõ ſolum ſimplices & illiterati, ſed etiã prudentes & docti non plene ſufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit ſcriptura, quia multi defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Vnde rectè fuit olim in lege diuina ſtatutum, vt beſtia quæ montem tetigerit lapidetur: ne videlicet ſimplex aliquis & indoctus præſumat ad ſublimitatem ſacræ ſcripturæ pertingere. Scriptum eſt enim: Altiora te ne quæſieris, propter quod dicit Apoſt. Nõ plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatẽ.]

[ ] Non

+ [†Non eſt ergo credendum ei, qui dicit ſe miſſum à Deo, cùm ſit miſſus ab homine, niſi de ſe ſpeciale proferat teſtimoniū de ſcripturis & eiuſdem miraculum operetur. Nam de his qui miſsi leguntur à deo euangeliſta teſtatur, quòd ipſi profecti prædicauerunt vbique domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentib. ſignis.]

[‡Iuxta quòd alibi dicit de ſeruo nolente apud dominum remanere, vt dominus offerat eum dijs, cùm enim iuxta verbum Apoſtoli, ſeruus ſuo domino ſtet aut cadat, profectò ſacerdos ab epiſcopo, cuius correctioni eſt ſubiectus, debet in māſuetudinis ſpiritu caſtigari, non autem à populo cuius eſt correctioni præpoſitus in ſpiritu ſuperbiæ reprehendi: cùm iuxta verbum dominicum pater & mater non debent maledici, ſed potius honorari, quod de ſpirituali patre multo fortius debet intelligi, quàm carnali.]

IDEM in concilio generali.

Excommunicati ſunt omnes heretici quibuſcunque nominibus nominētur. h.d. vſque ad §. Damnati.

CAP. XIII.

1 EXcommunicamus itaque & anathematizamus omnē hæreſim extollentem ſe aduerſus hanc ſanctam orthodoxam, & catholicam fidem, quam ſuperius expoſuimus, cōdemnantes hæreticos vniuerſos quibuſcunq; nominibus cenſeantur,* facies quidem diuerſas habentes, ſed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipſum.

Damnati de hæreſi, per ſecularem iudicem puniuntur, & bona laicorum hereticorum cōfiſcantur, & clericorum bona applicantur eccleſiis, vbi beneficiati erant h.d. vſque ad §. Qui autem. Abbas Siculus.

Damnati verò præſentibus ſecularibus poteſtatibus, aut eorum balliuis relinquantur animaduerſione debita puniendi, clericis prius à ſuis ordinibus degradatis, ita quòd bona huiuſmodi damnatorum ſi laici fuerint, confiſcentur: ſi verò clerici, applicentur eccleſiis, à quibus ſtipendia receperunt.

Si ſuſpectus de hæreſi ſe non purgat, ad arbitrium ſuperioris excommunicatur: & exiſtens per annum in excommunicatione, vt hæreticus damnatur. h.d. vſque ad §. Moneantur. Abb. Siculus.

Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles: niſi iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemq́ue perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, anathematis gladio feriantur, & vſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita quòd ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur.

Poteſtates ſeculares perpetuæ, vel temporales iurare tenentur vniuerſos hereticos ab eccleſia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram ſuam hereticis, excommunicatur: & ſi perſiſterit in excōmunicatione per annum, nunciatur papæ, qui fideles eius à iuramento abſoluet, & eius terram fidelibus exponet,

*Quæ ſit eorum pœna. vide in l. j. C. de ſum. tri. & in authen. credentes. & in l. Arriani. C. de heret.

ſaluo iure principalis domini, niſi & ipſe ſit in culpa. h.d. vſque ad §. catholici. Abbas Siculus.

Moneantur autē & inducantur, & ſi neceſſe fuerit, per cen. eccle. cōpellantur ſeculi poteſtates quibuſcunque fungantur officiis, vt ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentū, quòd de terris ſuæ iuriſdictioni ſubiectis vniuerſos hæreticos ab eccleſia denotatos bona fide pro viribus exterminare ſtudebūt, ita q̄ amodo quandocunque quis fuerit in poteſtatem, ſiue perpetuam ſiue temporalē adſumptus, hoc teneatur capitulum iuramēto firmare. Si verò dominus tēporalis requiſitus & monitus ab eccleſia, ſuam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per Metropolitanum & cæteros comprouinciales epiſcopos excommunicationis vinculo innodetur: et ſi ſatisfacere contempſerit, intra annum ſignificetur hoc ſummo pontifici, vt extunc ipſe vaſallos ab eius fidelitate denunciet abſolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis abſque vlla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſeruent, ſaluo iure domini principalis, dummodo ſuper hoc ipſe nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege ſeruata circa eos, qui non habent dominos principales.

Cruce ſignati ad exterminationem hæreticorum, gaudēt priuilegio conceſſo cruce ſignatis in ſubſidium terræ ſanctæ. hoc dicit vſque ad. §. Credentes. Abbas.

Catholici verò, qui crucis adſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgētia: illoque ſancto priuilegio ſint muniti, quę accedentibus in terræ ſanctæ ſubſidium conceduntur.

Ibi ponitur pœna credentium, receptatorum, & defendētium hæreticos: primo laicorum: ſecundo clericorum: vſque ad §. Quia. Ab.

Credentes præterea, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubiacere, firmiter ſtatuentes, vt poſtquā quis talium fuerit excōmunicatione notatus, ſi ſatiſfacere contempſerit intra annum, ex tunc ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu cōſilia, nec ad eligendos aliquos ad huiuſmodi, nec ad teſtimoniū admittatur: ſit etiam inteſtabilis, vt nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi ſuper quocunque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quòd ſi forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, nullatenus eius patrocinium admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum, nullius ſint momenti, ſed cum auctore damnato dānentur. & in ſimilibus

libus idem præcipimus obſeruari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: vt in quo maior eſt culpa, grauior exerceatur vindicta. Si qui autem tales poſtquàm ab eccleſia fuerint denotati, euitare contempſerint: excommunicationis ſententia vſque ad ſatisfactionem idoneam percellantur. Sanè clerici non exhibeant huiuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta, nec eos Chriſtianæ præſumant tradere ſepulturæ, nec eleemoſynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin ſuo priuentur officio, ad quod nunquam reſtituãtur abſq; indulto ſedis apoſtolicæ ſpeciali: ſimiliter quilibet regulares, quibus etiã hoc infligatur, vt eorũ priuilegia in illa diœc. non ſeruẽtur, in qua tales exceſſus præſumpſerit perpetrare.

Nullus debet ſibi officium prædicandi adſumere, niſi ſuper hoc ſibi à iure vel à ſede apoſto. vel à diœceſano epiſcopo licentia concedatur: aliàs excommunicatur: & niſi reſipuerit, alia pœna imponitur. hoc dicit vſque ad §. adijcimus Abbas.

QVIA verò nonnulli ſub ſpecie pietatis, virtutẽ eius (iuxta quod apoſtolus ait) abnegantes, auctoritatẽ ſibi vindicant 2.Tim.3.
prædicandi, cùm idem apoſtolus dicat: Quomodo prædica- Rom.10.
bunt, niſi mittantur? omnes qui prohibiti, vel nõ miſſi, præter auctoritatem ab apoſto. ſe. vel catholico epiſcopo loci ſuſceptam, publicè vel priuatim prædicationis officiũ vſurpare præſumpſerint, excommunicationis vinculo innodentur: & niſi quàm citius reſipuerint, alia competenti pœna plectantur.

Archiepiſcopi & epiſcopi inferiorũ ſuorum prouincias & diœceſes ſuſpectas habẽtes de hæreſi, ſaltẽ ſemel in anno per ſe vel per alios idoneos viſitent: qui etiã debẽt, ſi hoc expedire videbitur, exigere iuramentũ ab illis de vicinia ad reuelandos hæreticos, & occulta conuenticula celebrantes. quos reuelatos, relapſos canonice punient: & renitentes iurare, vt hæretici condemnentur. hoc dicit, vſque ad §. Volumus. Abbas.

Adijcimus inſuper vt quilibet archiepiſcopus vel epiſcopus per ſe aut per archidiaconum ſuũ aut alias honeſtas idoneaſq; perſonas bis aut ſaltem ſemel in anno propriam parœciam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres aut plures boni teſtimonij viros, vel etiam (ſi expedire videbitur) totam viciniam iurare compellat, quòd ſi quos ibidem hæreticos ſciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, ſeu à communi conuerſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, eos epiſcopo ſtudeat indicare. Ipſe autem epiſcopus ad præſentiam ſuam conuocet accuſatos, qui niſi ſe ab obiecto reatu purgauerint, vel ſi poſt purgationem exhibitam in priſtinam fuerint relapſi perfidiam, canonicè puniantur. Si qui verò ex eis iuramenti religionem obſtinatione damnabili reſpuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipſo tanquam hæretici reputentur.

Epiſcopus negligens in hæreſi perſequenda, à dignitate epiſcopali eſt remouendus, & alius idoneus eſt ſubrogãdus. hoc dicit vſque ad finem. Abbas Siculus.

Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ diſtrictè præcipimus, vt ad hæc efficaciter exequenda epiſcopi per diœceſes ſuas diligẽter inuigilent, ſi canonicam velint effugere vltionem. Si quis enim epiſcopus ſuper expurgando de ſua diœceſi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit vel remiſſus, cùm id certis indiciis adparuerit, & ab epiſcopali officio deponatur, & in locum ipſius alter ſubſtituatur idoneus, qui velit & poſſit hæreticam confundere prauitatem.

Gregorius .ix. archiepiſcopo Mediolañ.

Laici cuiuſcunque profeſſionis ſint, prædicare non debent.

CAP. XIIII.

Sicut in vno corpore: & infra. Cùm igitur nonnulli laici prædicare præſumant, & verendum nimis exiſtat ne vitia ſub ſpecie virtutum ſubintrent: nos attendentes, quòd doctorum ordo eſt in eccleſia dei quaſi præcipuus: mandamus, quatenus, cum alios dominus apoſtolos dederit, alios prophetas, alios verò doctores, interdicas laicis vniuerſis, cuiuſcunq; ordinis cenſeantur, vſurpare officium prædicandi.

IDEM.

Hoc cap. vſque ad. §. Si qui autem, habetur in c. excommunicamus. ſupra eo. tit. in princ. vnde ſumma & declata prout ibi fuit dictum.

CAP. XV.

2 Excommunicamus & anathematizamus vniuerſos hæreticos, Catharos, Patharenos, pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Toſſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios quibuſcunq; nominibus cenſeantur, facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipſum. Damnati verò per eccleſiam, ſeculari iudicio relinquantur, animaduerſione debita puniendi: clericis prius à ſuis ordinibus degradatis.

Si in hæreſi deprehẽſi, nolunt redire ad fidem, detrudendi ſunt in perpetuo carcere ad pœnitentiam peragendam: & credentes erroribus hæreticorum, hæretici ſunt. hoc dicit.

Si qui autẽ de prædictis poſtquam fuerint deprehẽſi, redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur: Credentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimiliter iudicamus. IDEM.

Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adſtricti.

CAP. XVI.

Abſolutos ſe nouerint à debito fidelitatis dominii, & totius obſequii, quicunque lapſis manifeſtè in hæreſim aliquo pacto quacunque firmitate vallata tenebantur adſtricti.

DE

DE SCISMATICIS ET ORDINATIS AB EIS.

TIT. VIII.

Ex concilio Lateranenſi.

Irritæ ſunt ordinationes, beneficiorum collationes, & eccleſiaſticarum rerum alienationes per ſchiſmaticos factæ, & à dignitate & ordine ſuſpenduntur, qui ſchiſma tenere iurant. CAP. I.

QVod à prædeceſſore noſt [* & infra]. Ordinationes ab Octauiano & Guidone hæreſiarchis factas, & ab ordinatis ab eis, irritas eſſe cēſemus: adiicientes, vt qui dignitates eccleſiaſticas ſeu beneficia per dictos ſchiſmaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoq; quæ per eoſdē ſchiſmaticos, ſeu per laicos factæ ſunt de rebus eccleſiaſticis, omni careant firmitate, & ad eccleſias ſine omni onere reuertantur. Si quis autē contraire præſumpſerit, excommunicationi ſe nouerit ſubiacere. Illos vero qui ſpontè iuramentū de tenēdo ſchiſmate præſtiterunt: à ſacris ordinibus & dignitatibus decernimus manere ſuſpenſos.

[* Fe. me. pp. Innocentio factum eſt innouantes.]

Innocentius. iij. B. ſunt. Archiepiſcopo.

Ordinatus à ſchiſmatico, ab officio eſt repellendus, niſi probet ſecum diſpenſatum per habentem poteſtatem. CAP. II.

FRaternitati tuæ: & infra. Priorem quem à ſchiſmatico aſſeris ordinatum, ab officio poteris repellere incunctanter, niſi legitimè probauerit ſecum fuiſſe miſericorditer diſpenſatum, & ab ea perſona, quæ ſuper hoc poteſtatem habuerit diſpenſandi.

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBVS BAPTISMA.

TITVLVS IX.

Alexander tertius.

Clericus, qui dimiſſo habitu & tonſura immiſcet ſe enormitatibus, perdit priuilegium canonis, Si quis ſuadente. vnde eum deprehendentes non incidunt in canonem, ſcilicet excommunicationem.

CAP. I.

PRæterea clerici, qui relicto ordine clericali & habito ſuo, in apoſtaſia tanquam laici conuerſantur: ſi in criminibus comprehenſi teneantur, per cenſu. eccle. non præcipimus liberari. IDEM abbati ſanctæ Genouefæ.

Si crimen Acolythi, qui rebaptizatus probatur eſſe minimum, eſt occultum, promoueri poteſt. ſi publicum, non: niſi cum eo religionem intrante diſpenſetur. CAP. II.

EX literarum tuarum tenore perpendimus, quòd quidam ægri-

ægritudine longa confectus, inſano ſortilegarum mulierum credens conſilio, vt ſanaretur, per iterationem fecit iniuriam baptiſmatis ſacramento: [*& infra.] Quia ergo tua nos duxit prudentia conſulendos, qualiter puniri debeat acolythus, quẽ minor ætas & intẽtio fraternæ ſalutis excuſare videtur: Diſcretioni tuæ præſentibus literis reſpond. quòd ad ſuperiores ordines promoueri (ſi publicum eſt, quod proponitur) non valebit, niſi ad religionem tranſire voluerit, vt fauore religionis ipſius, circa eum valeat diſpenſari. Si verò occultum eſt, promoueri poterit, & exceſſum ſuum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

*[*Aſtitit huic autem ſacrilegio adoleſcens quidam bonæ vt videtur indolis, acolitus frater carnalis illius in quo baptiſmus aſſeritur iteratus, qui miniſterium in reſpondendo exhibuit presbytero baptizanti & cooperator extitit rei nefandæ.]*

Innocentius tertius.

Infamatus de apoſtaſia, compellitur ſe purgare.

CAP. III.

TVæ fraternitati: & infra. Super ſecũdo articulo inquiſitioni tuæ duximus reſpondendum, quòd clerici, qui ſunt de apoſtaſiæ crimine infamati qui videlicet abiecerunt habitum clericalem, nõ ſunt in ſeculari habitu tolerandi, ſed per diſtrictionem eccleſiaſticã coercẽdi, donec deficiente probatione ad infamiam abolendã purgationẽ canonicã curauerint exhibere.

IDEM in concilio generali.

Baptizati, alterius ſectæ vel fidei ritum dimittere compelluntur.

CAP. IIII.

QVidam (ſicut accepimus) qui ad ſacri vndam baptiſmatis voluntariè acceſſerunt, veterem hominem omnino non exuunt, vt nouo perfectius induantur: cùm prioris ritus reliquias retinentes, Chriſtianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cùm autem maledictus ſit homo qui terram duabus vijs ingreditur, & indui veſte non debeat lino lanaque contexta: Statuimus vt per prælatos eccleſiarum talis obſeruantia veteris ritus omnimodè compeſcatur, vt quos Chriſtianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, ſalutiferę coactionis neceſſitas in eius obſeruatione con-
2. Pet. 2. ſeruet: cùm minus malum exiſtat viam domini non agnoſcere, quàm poſt agnitam retro ire.

Honorius iij archiepiſcopo. Turoneñ.

Ex 5. compilat. *Apoſtatæ incarcerati & affligi poſſunt, vt habitum reaſſumant.*

CAP. V.

A Nobis expetijt tua fraternitas edoceri quid de apoſtatis ſit agen-
* Al. qui. dum cum*in cuſtodia detinentur, qui minis vel blanditijs nullatenus poſſunt induci, vt abiectum habitum reaſſumant. Ad quod tibi breuiter reſpond. quòd tales (ſi volueris) poteris ſub

ſub graui cuſtodia carcerare, ita q; ieiunando vita ſibi miſera reſeruetur, donec à ſuæ præſumptionis nequitia reſipiſcant.

IDEM archiepiſcopo Lugdunen̄.

Monachus in apoſtaſia ordinatus, non poteſt ſine diſpenſatione papæ in ſuſcepto ordine miniſtrare. CAP. VI.

CONſultationi tuæ breuiter reſpond. quod monachus aliquem ſacrum ordinem in apoſtaſia recipiens, quantumlibet ſuo fuerit reconciliatus abbati, & receperit pœnitentiam, abſque diſpenſatione Roma. pontifi. miniſtrare non poterit in ordine ſic ſuſcepto.

DE HIS, QVI FILIOS OCCIDERVNT.

TITVLVS X.

Alexander.iij. Tornacen̄. epiſcopo.

Mulier occidens ſponte filium, debet perpetuo in monaſterio pœnitere, ſi tamen timetur de incontinentia, datur vel ſaltem non denegatur ſibi licentia nubendi. CAP. I.

VEniens ad nos M. mulier lachrymabili nobis confeſſione monſtrauit, quòd cùm de quodam filium genuiſſet, & ille ſibi ſæpe turgido vultu improperaſſet, q; filius eius non eſſet, ipſa iracundiæ calore ducta, eundē filium interfecit: [* & infra.] Mandamus, quatenus eā labores inducere, vt ad aliquod monaſterium tranſeat, in quo peccata ſua perpetua pœnitentia deploret. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, vt in domino nubat viri ſoli, quàm inhoneſtè multos admittat.

[* *Qua comperto comes Flandrenſis, eam totam terram vſque ad ſeptennium abiurare coegit, niſi de noſtra licentia remaneret. Cumque ſe noſtro aſpectui præſentaſſet, & quod crucem accepiſſet Hieroſolymam profectura nobis aſſerere ſuo propoſuiſſet, & nos eam, quia id petiit. illa præſentia ſua non poſſet eſſe vtilis ſed damnoſa, à itinere Hieroſolymitano ipſam reuocantes, ipſam ſ... duximus remittendam præſentium tibi latrici.*

Lucius iij. Pariſien̄. epiſcopo.

Mulier occidens filium, propter hoc à viro ſeparari non debet, ſed alia pœnitentia ſibi imponitur. CAP. II.

INtelleximus, quòd M. mulier filium paruum furore accenſa diabolico iugulauit, propter quod dominus terræ maritum eius ipſam compulit abiurare. Quia verò illam alios habere filios intimaſti, mandamus, quatenus ita ſuper hoc prouideas, quod ſui ſceleris pœnam luat, & ſaluti eius ac filiorum per tuā prouidentiam conſulatur: & non obſtante iuramento, quod à viro dictus dominus proponitur extorſiſſe, eam (ſicut expedire videris) eidem viro reſtituas, ita quòd filios ſuos liberè poſſit & pacificè gubernare.

IDEM

IDEM.

Se ſummat, ponens pœnitentiam parentum, circa quos pueri repeiuntur oppreſſi. CAP. III.

DE infantibus autem, qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, vtrum à patre vel à matre oppreſſus ſit ipſe vel ſuffocatus, vel propria morte defunctus, non debent inde ſecuri eſſe parentes, nec etiam ſine pœna: ſed tamen conſideratio debet eſſe pietatis, vbi non voluntas, ſed euentus mortis cauſa fuerit, ſi autẽ eos non latet ipſos interfectores eſſe, ſcire debeant ſe grauiter deliquiſſe. Quidam autem pœnitentiam trium annorum iudicant eſſe debere, quorum vnum peragant in pane & aqua.

DE INFANTIBVS, ET LANGVIDIS EXPOSITIS.

TITVLVS XI.

Gregorius nonus.

Infans expoſitus à patre vel alio eo conſentiente vel ratum habente, hoc ipſo à patria poteſtate liberatur. Idem in ſeruo & liberto, qui ob prædictam cauſam liberantur à dominica poteſtate. Et idem iuris eſt in prædictis languidis cuiuſcunque ætatis ſic expoſitis vel ſi eis alimenta denegantur. hi tamen, qui prædictis alimenta præſtiterint, nullum ius in eis acquirunt. CAP. I.

SI à patre ſiue alio ſciente ipſo aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expoſitus extiterit: hoc ipſo à poteſtate ſit patria liberatus. Nam & hoc caſu in ingenuitatem libertus, & ſeruus in libertatem eripitur, quod & de prædictis cuiuſcunque ætatis languidis, ſi expoſiti fuerint, vel ſi alicui eorum alimenta impiè negari contigerit eſt dicendum. Sanè qui hos ſuſcipiunt, non poſſunt propter hoc in eorũ perſonis ius aliquod vindicare.

DE HOMICIDIO VOLVNTARIO VEL CASVALI.

TIT. XII.

In Exodo.

Homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi curiæ ſeculari, vt moriatur. CAP. I.

Exod. 21. SI quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias: ab altari meo euelles eum vt moriatur.

Ex pœnitentiali Romano.

Ponit pœnitentiam occidentis latronem, cùm ſe poterat aliter liberare, ſi verò aliter liberare ſe non poterat, non tenetur agere pœnitentiam, niſi ad cautelam. CAP. II.

INterfeciſti furem aut latronem, vbi comprehendi poterat abſque occiſione: quia ad imaginẽ dei creatus eſt. xl. dies non intres

intres eccleſiam: & lanea veſte indutus, ab eſcis & potibus, qui interdicti ſunt, & a toro, gladio & equitatu, illos ſupradictos dies abſtineas. In tertia autem & quinta feria & ſabbato, aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & paruis piſciculis, cum mediocri ceruiſia vtere temperatè. Si autem ſine odij meditatione, te tuaque liberando huiuſmodi diaboli membra interfeciſti (ſecundum indulgentiam dico, propter imaginem dei) ſi aliquid ieiunare volueris, bonum eſt tibi: & eleemoſynam fac largiter. Si presbyter eadem fecerit, non deponatur: tamen quandiu viuit, pœnitentiam agat.

Auguſtinus ſuper Exodum.

Non occiditur fur diurnus ſine culpa, ſed nocturnus ſic.

CAP. III.

SI perfodiens inuĕtus fuerit fur, & percuſſus mortuus fuerit, non eſt illi homicidium imputandum. Si autem orietur ſol ſuper eum, reus erit. Intelligitur ergo nō pertinere ad eum homicidium, ſi fur nocturnus occidatur: ſi autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc eſt enim quod ait: ſi oriatur ſuper eum ſol &c. quia poterat diſcernere, quòd ad furandum, non ad occidendum veniſſet: & ideo non debet occidi. Hoc etiā in antiquis legibus ſecularibus (quibus iſta eſt antiquior) inuenitur, impunè, ſcilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, ſi ſe telo defenderit: iam enim plus eſt quàm fur. Hieronymus.

Sub generali pollicitatione, ſeu promiſſione, etiam iurata, non venit illicitum. CAP. IIII.

CVm iuramĕto pollicitus eſt Herodes ſaltatrici dare quodcunque poſtulaſſet ab eo: ſi ob iuſiurandum feciſſe ſe dicat: ſi patris matriſve interitum poſtulaſſet, facturus eſſet, an non? quod ergo in ſuis repudiaturus fuit, contemnere debuit in Propheta.

Ex concilio Guarmacieñ.

Homicida eſt, qui facit vel dat ſortilegia vel venena ſterilitatis.

CAP. V.

SI aliquis cauſa explendæ libidinis, vel odij meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non poſſit generare, aut concipere, vel naſci ſoboles, vt homicida teneatur.

Alexander iij. epiſcopo Exonieñ.

In pœnitentia imponenda, iudex debet attendere circumſtantias, ex quib. augetur vel minuitur delictum. h.d. vſque ad §. Illi autem.

CAP. VI.

SIcut dignum: [*& infra.] Sanè cùm vir diſcretus exiſtas: plenius noſti, quod in exceſſibus ſingulorū, nō ſolùm quantitas & qualitas delicti, ſed ætas, ſcientia, ſexus, atque cōditio delinquentis

delinquentibus ſunt adtendenda: & non ſolum ſecundũ prædicta, ſed ſecundum locum & tempus, quo delictum committitur, vnicuique pœnitentia debet iniungi: cum idem exceſſus magis ſit in vno, quàm in alio puniendus.

[* *Eſt & omni rationi conſentaneum ſoluere graues & difficiles quæſtiones, ad examen apoſtolicæ ſedis delatas: ita etiam ex miniſterio nobis ſolicitudinis imminet, eaſdem quæſtiones vt nobis deus dederit ſoluere, & ſingulis à nobis conſilium poſtulantib. reſpondere. vt prouidentia Rom. eccleſiæ, quæ vbiq; terrarum domino diſponente obtinet principatum, quæſtiones ſoluantur, & remoueatur ambiguitas de cordib. ſingulorum. Licet autem ſuper quæſtionib. quas nobis tua diſcretio ſoluendas direxit, te non dubitemus prouidum, & circumſpectum exiſtere: cogimur tamen ex ſuſceptæ ſeruitutis miniſterio iuxta diſcretionem, & prouidentiam noſtram tibi exinde reſpondere*]

Socians homicidam animo occidendi, licet non adponat manum, ſi tamen ex ſua cauſa mors ſecuta eſt, tenetur ferè pari pœna cum homicida. h. d. §. Illi etiam. Abbas Sic.

Illi autem, qui animo occidẽdi, feriendi aut capiendi illum ſanctum & reuerendum virum quondam Cantuarieñ. archi. citra manuum iniectionem ſe fatentur veniſſe, ſi de illa captione mors eius ſecuta fuiſſet: pari pœnitentia vel ferè pari exiſterent puniendi.

Qui ſociat homicidam tantum animo prohibendi ne impediatur: tenetur paulo minori pœna. h. d. vſque ad §. Qui verò.

Illi etiam, qui non vt ferirent, ſed vt percuſſoribus opem ferrent, ſi fortè per aliorum violentiam impedirentur, paulo minori debent pœna mulctari: quia cùm ſcriptum ſit: Qui potuit hominem liberare à morte, & non liberauit, eum occidit: conſtat ab homicidij reatu immunes nõ eſſe qui occiſoribus opem contra alios præſtare venerunt: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori non deſinit obuiare.

Incitans alium ad homicidium, minus punitur, quàm homicida: ſecus autem ſi incitauit ad certum homicidium: nam eo ſecuto, tenetur vt homicida. h. d. vſque ad §. Hi quoque.

Qui verò ſe aſſerunt animum regis inflammaſſe ad odium, vnde homicidium fuit ſecutum, durè & aſperè, ſed non ita ſeuerè ſunt puniendi, niſi fortè regem ipſum, ad illud homicidium ſuis ſuggeſtionibus prouocaſſent.

Cuſtodientes ſarcinas occidentium, ſcientes eos eſſe ſicarios, non ſunt immunes à pœna homicidij. hoc dicit. vſque ad §. Eos inſuper. Abbas.

Hi quoque non ſunt à culpa liberi, nec à pœna debent eſſe immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos ſicarios eſſe ſciebant, in ſarcinis cuſtodiendis miniſterium præbuerunt.

Occi-

Occupans bona occiſi, non per hoc tenetur de homicidio: & non ſufficit occupanti quòd eroget illa pauperibus, cùm potuit reſtituere eis, quorũ conſtat fuiſſe. hoc dicit. vſque ad §. Illis præterea. Abbas.

Eos inſuper, qui dicuntur illius ſancti viri & ſuorum poſt mortem eius ſpolia occupaſſe, ſi nihil aliud in tanto facinore commiſerunt, à pœna mortis eius arbitramur eſſe immunes: ſed quæ occuparant, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrum reſtituere, ſi habent in facultatibus vnde poſſint ea reddere: & ipſis ex hoc moderata eſt pœnitentia iniungenda: quia licet quædam ex his, quæ occupauerunt, fateantur ſe pauperibus erogaſſe, non tamen aliena (cum ipſa potuiſſent eis, quorum fuerint reſtituere) debuerunt pauperibus erogare.

Participantes interfectoribus in excommunicatione diuerſimodè puniuntur, iuxta modum participationis. hoc dicit. vſque ad §. Clericos. Abb.

Illis præterea, qui ſola excommunicatorum participatione ſe reos eſſe cognoſcunt: conſiderata temporis mora, quo in eadem nequitia perdurarunt, & inquiſito, ſi eis timore vel affectione communicauerint ſcienter vel ignoranter, eſt eis pœnitentia indicenda.

In iſto. §. vſque ad fi. ponitur pœnitentia clericorum præſtantium prædictæ morti auxilium, conſilium, vel fauorem. hoc dicit. Abbas Sicu.

Clericos autem, quos conſtat armatos interfuiſſe tanto facinori, & illos, qui conſilium dederunt, vt ſanctus vir caperetur, perpetuo non ſolum ab altaris miniſterio deponendos eſſe cenſemus, ſed etiam quòd in eccleſiis nullo vnquam tempore lectiones legant, vel reſponſoria in choro ſeparatim cantent: ſed in pſalmis apud deum de commiſſo ſatagant veniam impetrare: inſuper in diſtricto clauſtro monachorum vel canonicorum regularium (ſi fieri poteſt) ſunt recludendi, ita quòd vſque ad ſeptennium vel quinquennium debeant ab eccleſiarum introitu coerceri.

IDEM.

Homicidium caſuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, ſi non adhibuit diligentiam, quam debuit.

CAPIT. VII.

PReſbyterum, qui quendam puerum intuitu diſciplinæ percuſſit in capite, cùm poſt paucos dies expiraſſet, tã ab omni altaris miniſterio debes perpetuo remouere, quàm ab officio ſacerdotali deponere, ſi ex ipſa percuſſione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noſcitur expiraſſe.

IDEM Cuſentinen. archiepiſcopo.

Homicidium caſuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitæ, vel etiam licitæ, ſecundum alium intellectum, ſi non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.

CAPIT. VIII.

COntinebatur in literis tuis, quòd cũ diaconus præſentium lator, & quidam alij clerici à vineis eccleſiæ opere cõſummato redirent, leuiandi laboris gratia, quendam ludum imitati viatorum, baculos ſuos ſtudebant iacere in directum, & alter alterius fuſtem ferire. cuius ludi ſolet eſſe conditio, vt qui alterius baculum percuteret, quaſi victor pro equo alio vteretur. ſed præfati clerici equitandi licentia non vtentes, ſola erãt iactione contenti. Quidam autẽ laicus, cùm baculum eiuſdem diaconi percuſſiſſet, incautus in eum equitaturus inſiliit: & ſic à falce illius diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo poſt dies octo expirauit. Ideoque mandamus, quatenus eundem diaconum ſine licentia Romani pontificis ad ſuperiorem gradum non aſcẽdere, vel diaconatus officio nullo vnquam tempore miniſtrare permittas, ſed eum diſpenſatiuè miniſtrare in ſubdiaconatus officio patiaris.

IDEM Exonẽ. epiſcopo.

Homicidium caſuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.

CAPIT. IX.

LAtor præſentium P. clericus nobis propoſuit, quòd cùm quadam die caſu, cum quodam clerico luderet, contingit quòd ille proiecit iſtum ad terram: cuius cultellus, quem ad latus ſuum habebat, in alterum incidit, & fortuito caſu occubuit vulneratus. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita res ſe habuit, & alia iuſta cauſa non impedit, prædictum P. liberè permittas ad ſacros ordines promoueri.

IDEM abbati ſancti Benedicti de Vebia.

Is, ex cuius opera illicita ſequitur homicidium, irregularis efficitur.

CAPIT. X.

SVſcepimus literas tuas, per quas cognouimus quòd cum lator præſentium in cuſtodia cuiuſdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones, ad eos turpiter ipſos in perſonis adfligere, & denudare veſtimentis propriis præſumpſerunt: in quos iſti reſumptis viribus inſurgentes, ligauerunt illos, & detinere vſque ad notitiam capituli voluerunt. Cùm autem iſte rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris ſui cuſtodia dimiſiſſet, & fures ſe ſoluere niterentur, frater illos (ne ipſe ab eis interimeretur) occidit. Verum quoniam expediebat potius poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere iacturam, quàm pro conſeruandis vilibus rebus & tranſitoriis tam acriter in alios exardeſcere, abſtineat iſte humiliter ab altaris miniſterio, & vterque peccatum ſuum ad arbitrium tuum ſtudeat expiare. conſtat enim eos contra manſuetudinem eccleſiaſticam ex vtriuſque ope interemptos.

IDEM

IDEM Lucen. epiſcopo.

Dans cauſam homicidio, irregularis eſt. CAPIT. XI.

DE cætero noueris quòd diaconus, qui homicidio cauſam dediſſe videtur, non videtur ad ſacerdotium promouẽdus.

Clemens tertius.

Homicidium caſuale imputatur ei qui dedit operam rei licitæ, ſi non adhibuit diligentiam, quam debuit. Ex 2. Comp.

CAPIT. XII.

AD audientiã apoſtolatus noſtri peruenit, quòd cũ quidam presbyter volens corrigere quendam de familia ſua, cingulo, quo cingi ſolebat ipſum verberare tentaret: cõtigit quòd cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat elapſus, eum in dorſo aliquãtulum vulnerauit. poſtmodum verò cùm ille vulneratus aliquandiu vixiſſet, & conualuiſſet à vulnere, alia grauiori (vt dicitur) infirmitate percuſſus, viam eſt vniuerſæ carnis ingreſſus. Quia verò vtrum occaſione vulneris deceſſiſſet, dubium habetur: tuç diſ. duximus reſpõd. quòd cum in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorẽ, te cõuenit iniungere presbytero memorato, vt in ſacris ordinibus non miniſtret, & eidẽ iniuncta pœnitentia congruenti, ſibi poteris cõcedere, vt minoribus ordinibus ſit contentus. Si verò ille ex alia infirmitate obierit, poterit (ſicut erat ſolitus) diuina officia miniſtrare.

Innocentius iij. epiſcopo Lugdunen.

Homicidium caſuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa. CAPIT. XIII. Ex 3. compil.

DIlectus filius A. capellanus propoſuit, quòd cùm quadam corporis moleſtia grauaretur: vt comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum, quem nutriebat, aſcendit: qui cum bene non pareret habenis, ſed præter ſeſſoris arbitriũ ſaltibus laſciuiret, ipſe (vt eius refrenaret impetum) freno vim intulit, equumq́ue calcaribus ſtimulauit: cumq́ue fracto freno equus proprio arbitrio relictus curreret feſtinanter, quædam mulier veniens ex obliquo infantulum baiulans obuiauit: in quam equus irruẽs (procul abiecto ſeſſore) puerum prædictum oppreſſit. Ideoq́ue mandamus, quatenus, ſi eſt ita, cùm idem capellanus nec voluntate nec actu homicidium perpetrauit, nec dedit operam illicitæ rei, non impedias, quo minus diuina poſſit officia celebrare.

IDEM Meteñ. epiſcopo.

Summatur vt ſuprà ca. prox. CAPIT. XIIII.

EX literis t. f. accepimus, quòd cum H. presbyter frenũ vellet de curru deponere, perticam ſuperius alligatam proiecit in terram: & cum freno inſiſteret deponendo, puerum quendã iuxta currum reperit ſemiuiuum, in quo præter modicum liuoris in fronte nihil inueniri potuit læſionis. Nos autem ab

eodem quæſiuimus ſacerdote, ſi prius, quàm iaceret perticam circumſpexiſſet ſolicitè an aliquis eſſet circa currum: qui quòd diligenter circumſpexit, adſeruit: ſed quod vidiſſet aliquem, denegauit. Ad te igitur remittentes eundem: mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, niſi circa eundem graue ſcandalum ſit exortum, vel tanta laboret infamia, quòd deficiente adcuſatore, oporteat eidem canonicā purgationem indici, ipſum liberè permittas exequi officium ſacerdotis.

IDEM Biſuntinen. archiepiſcopo.

Summatur etiam vt ſupra eo. ca dilectus. CAP. XV.

2 EX literis tuæ fraternitatis accepimus, quod quidam monachus ad deponendam de campanili campanam ſubſeruiēs: quia quoddam lignum corruit ipſo mouente, quendam puerum oppreſſit & occidit. Quocirca mandamus, quatenus ſi monachus ipſe rem neceſſariam agebat & vtilem, & in loco, per quem aliquem tranſire non crederet, vel ibidem exiſtere, vel etiam illuc de conſuetudine venire quando lignum dignoſcitur mouiſſe, ſatis poterit præſertim in monaſterio ad altiores ordines promoueri.

IDEM epiſcopo Paduano.

Summatur vt ſupra eo. ca dilectus. CAPIT. XVI.

1 SIgnificaſti nobis, quòd cum F. clericus equitaret, equus, cui inſidebat, tam ſe, quàm ipſum proiecit in aquam. vnde clericus ipſum grauiter calcaribus ſtimulauit. equus verò cū exiſteret bucca durus, præter voluntatem ſeſſoris raptus in curſum, mulierē quandam obuiam habuit, quā ex improuiſo pedibus interfecit. Cumq; nos ab eodem clerico feciſſemus inquiri, vtrum equi vicium prius ſciuiſſet, illud adſeruit ſe ignoraſſe. Ideoq; mandamus, quatenus ſi ita eſt, ad cautelam iniungas eidem pœnitentiam competentem: qua peracta, non impedias quo minus in ſuſceptis miniſtret ordinibus, & ad maiores valeat promoueri. IDEM.

Ex 4. compilat. *Non cenſetur homicida is, quo prohibente, & cauſam non dante, à conſanguineis homicidium committitur.*

CAPIT. XVII.

PEtrus diaconus & monachus ſancti Ioannis de Pena, ſua nobis inſinuatione monſtrauit, quòd cum ipſum quōdam ſeculari habitu in eccleſia de Rigelo beneficium obtinentem, abbas illius eccleſię eodē beneficio ſpoliaſſet: cognati & amici eius irati plurimum & cōmoti, nocte quadā in domo diaconi conuenerunt, & cœna facta, dicebant quòd vindictam volebant ſumere de abbate. inhibiti autem expreſsè ab eodē diacono ne abbatem occiderēt, aut aliquid ſibi facerent vnde ordinis ſui diſcrimen incurrerent, & animæ detrimentum: nihilominus irruerunt in eum, & plagis impoſitis abierunt ſemiuiuo relicto:

relicto: qui poſt dies aliquos expirauit: [†& infra.] Quocirca mādamus, quatenus ſi præmiſſa noueris veritate ſubnixa, ſępedicto diacono, non ſolum in diaconatus officio miniſtrare, ſed etiā ad ordinem presbyteratus aſcendere (ſi aliud canonicum non obſtiterit) liberam concedas auctoritate apoſtolica facultatem: præſertim ſi ſuper hoc nō fuerit reſperſus infamia: cùm ei non debeat imputari, quod contra prohibitionem eius expreſſam, eo cauſam vel occaſionem non dante, auſu ſacrilego fuit ab ipſius conſanguineis attentatum.

[†Ab illo autem tempore vſque hodie prædictus diaconus de hoc quod cōtigerat triſtis effectus, ab adminiſtratione ceſſauit, et nondū expleto biennio habitū induit monachalē. Vnde à nobis ſuppliciter petiit edoceri, vtrum poſſet in officio diaconi miniſtrare. & ſi hoc ei liceat, an poſſet promoueri ad maiorē ordinem. licet autem præmiſſis veritas ſuffragetur, præfatus diaconus ſuper abbatis intuitu non videretur eſſe culpabilis, quia tamē bonarum mentium eſt, ibi culpas agnoſcere, vbi culpa non eſt: ab adminiſtratione officij, propria voluntate ſe ſuſpendit vel habitum induit regularem. ſibi non ad peccatum aſcribimus ſed ad meritum reputamus.]

IDEM abbati ſanctæ trinitatis de Meldemberg.

Irregularis cenſetur, qui alium lethaliter percuſſit, licet ab alio fuerit extinctus. idem ſi adparet an lethaliter, ſi etiam percuſſus ab aliis obiit. & non adparet ex cuius vulnere deceſſerit. idem eſt ſi percuſſerit non lethaliter ſi animum occidendi habuit & ex aliorum vulneribus percuſſus, expirauit hoc dicit notabiliter. Abbas.

CAPIT. XVIII.

Significaſti nobis, quòd cum quidā maleficus ingreſſus eccleſiam, Euchariſtiam cum altarium ornamētis & libris eccleſiaſticis extra eccleſiam aſportaſſet: L. presbyter eccleſiæ canonicus regularis pręfatum iniquitatis filium foſſorio arrepto percuſſit: ſed ſi ad mortē fuit ictus huiuſmodi, tu & ipſe penitus ignoratis: quē parœciani eccleſiæ videntes ornamenta eccleſiæ aſportantem, abreptis gladiis & fuſtibus in eodem loco protinus occiderunt. [*& infra] Nos in præmiſſo caſu credimus diſtinguendum, vtrum conſtare poſſit quòd præfatus ſacerdos non inflixit percuſſionē lethalē, de qua ſi aliorum non fuiſſent vulnera ſubſecuta, percuſſus minimè interiiſſet, & ſi percuſſor voluntatē nō habuerit occidendi, neq; ipſius ſtudio, conſilio vel mādato proceſſerint alij contra illum. Et quidē ſi hoc ita ſe habet (quod forſan ex eo poſſet oſtēdi, ſi certa adparuiſſet percuſſio ab eodem inflicta tam modica & tā leuis, in ea parte corporis, in qua quis de leui percuti nō ſolet ad mortē, vt peritorum iudicio medicorum talis percuſſio adſereretur non fuiſſe lethalis) cum de cæteris credendum ſit ipſi, qui nō accuſatur vel denunciatur ab aliquo, ſed per ſeipſum cōſilium adpetit ſalutare, poſt pœnitētiam ad cautelā iniunctam,

in ſacerdotali poterit officio miniſtrare, maximè religionis accedente fauore. cùm ſit canonicus regularis, & ſine omni ſcãdalo poſſit ſacerdotale officium celebrare. Quòd ſi diſcerni non poſſit, ex cuius ictu percuſſus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi ſacerdos: & ſi fortè homicida non ſit, à ſacerdotali officio abſtinere debet: cùm in hoc caſu ceſſare ſit tutius, quàm temerè celebrare, pro eo quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur: [† & infra.] Si verò (quemadmodum perhibetur) ſacerdos iſte prius ab illo percuſſus ſacrilego, mox eum cum ligone in capite repercuſſit: quamuis vim vi repellere oēs leges & omnia iura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad iniuriā propulſandam: non videtur idem ſacerdos à pœna homicidij penitus excuſari: tum ratione inſtrumenti, cum quo ipſe percuſſit, quod cum graue ſit, non ſolet leuē plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percuſſus, in qua de modico ictu quis lethaliter ſolet lædi.

[* *Præfatus verò L. de ſua ſalute præcogitans euoluto anno ſub titulo confeſſionis tibi rei ordinem reuelauit, pro quo nobis humiliter ſupplicaſti, vt cum eo miſericorditer agere dignaremur. Licet autem contineatur in cautione quod ſi quatuor homines aut duo vel etiam plures contra vnum hominem rixati fuerint, & ab his mortuus fuerit vulneratus, quicunque illorum illi plagam impoſuerit, homicida ſecundum inſtituta canonum iudicetur. quòd tamen in alio canone dicitur de presbytero, qui diaconum equitantem percuſſit, & ipſe cadens ex equo, ceruice fracta interiit, quod ſi non ad mortem percuſſus eſt incautè agente presbytero competens pænitentia eſt indicenda, ita quod aliquanto tempore à miſſarum ſolemniis denuo ad ſacerdotale officium teneatur. Quod ſi veraciter qualicunque percuſſione presbyteri mortuus eſt diaconus, nulla ratione more ſacerdotis permittendus eſt miniſtrare, & ſi voluntatem non habuerit occidendi.*]

[† *Vtrum autem de his ſimile ſit ſentiendum, quorum vnus, ſed quis, omnino neſcitur, homicidiū perpetrauit, ſi forſan ad ſacros ordines recipiendos præſentetur, vtrum omnes ſint pariter reprehendendi, cùm diſcerni non poſſit qui debeant culpabiles iudicari diligens inueſtigator auctat, quamuis hic caſus ſit ab illo valde diuerſus.*]

IDEM.

Religioſus chirurgiam exercens, ſi ex ea mors ſequitur, irregularis eſt, etiam ſi ſit peritus & diligens, & hoc fecerit cauſa pietatis: ſed cū eo poſt ſatisfactionem miſericorditer diſpenſari poteſt. hoc dicit vſque ad §. Ad vltimum.

CAP. XIX.

TVa nos duxit fraternitas conſulendos: & infra. Quæſiuiſti quid ſit de quodam monacho ſentiendum qui credens ſe quandam mulierē à gutturis tumore curare, vt chirurgicus

cum

cum ferro tumorem illum aperuit, & cum tumor aliquãtulum reſediſſet, ipſe mulieri præcepit ne ſe vento exponeret vllo modo, ne forte ventus ſui intrans gutturis apertionem, ſibi cauſam mortis inferret: ſed mulier (eius mandato cõtempto) dum meſſes colligeret, vento ſe expoſuit incautè, & ſic per apertionem gutturis ſanguis multus effluxit, & mulier diem vltimum ſic finiuit: vtrum videlicet cùm prædictus monachus ſit ſacerdos, liceat ei ſacerdotale officium exercere? Nos igitur. f. t. r. quòd licet ipſe monachus multum deliquerit officium alienum vſurpando, quod ſibi minimè congruebat: ſi tamen cauſa pietatis & nõ cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemq; ſtuduit, quam debuit diligentiam adhibere, non eſt ex eo, quod per culpã mulieris contra conſilium eius accidit, adeò reprobandus, q non poſt ſatisfactionem condignam cum eo miſericorditer agi poſſit, vt diuina valeat celebrare: alioqui interdicenda eſt ei ſacerdotalis ordinis executio de rigore.

Qui iudici ſeculari dedit interſignia furis, à quo fuit vulneratus, irregularis non eſt, licet ille poſtmodum occidatur. Abb. Sicu.

Ad vltimum fuit ex parte tua propoſitum, quòd quidam ſcholaris metuens, ne latrones in hoſpitio ſuo eſſent, de ſtrato conſurgens, reperit ibi furem: qui nõ ſolum ipſum ſcholarem proſtrauit ad terram, ſed penè ad mortem vulnerauit eundẽ: [*& infra.] Mane itaq; ſcholares latronem quæſiuerunt eundem, quem vulneratum inuentum, poteſtati Vincentiæ tradiderunt: corã quo conſtanter negauit q præmiſſa minimè perpetrauit. vnde præfata poteſtas ad eundem ſcholarem nuncios deſtinauit, vt exponeret ſi qua ſciret de fure prædicto, vel traderet interſignia: qui cultrum, quem ipſi latroni abſtulerat, & ſotulares ab eodem in ipſius domo dimiſſos, quos abſtraxerat, ne pedum ſtrepitus audiretur, nũciis tradidit memorans, ſuper eodẽ facto ſe nihil amplius intromittẽs. Poteſtas igitur receptis talibus interſigniis, latronẽ ipſum adparitoribus ſuis tradidit puniendum: qui ſibi amputauerunt virilia, & oculos eruerunt: latro verò ira & dolore commotus, nec potum ſumpſit, nec cibum: & ſic de medio eſt ſublatus. Vnde per noſtrum oraculum poſtulas edoceri verũ præfatus ſcholaris, ad ſacros valeat ordines promoueri? Nos igitur inqui. t. r. q ſi præfatus ſcholaris dignis meritis adiuuatur, propter præſcriptum euentum à ſuſceptione ſacrorum ordinum, nullatenus eſt arcẽdus. eſt aliud caput. idem Vincẽt. ep.

[*ſcholaris verò prouocatus ab illo cum eum incontinenti repelleret, extracto latronis gladio eundem ſeruato vitæ moderamine repercuſſit, qui ſe certius fugam quantocius potuit arripere, mane inuenit.]

IDEM priori & fratribus Carthuſien.

Qui dat cauſam abortioni, homicida eſt ſi conceptum erat viuificatum

animal rationale, alias ſecus. CAP. XX.

SIcut ex literarum veſtrarũ tenore accepimus, cùm quidam presbyter veſtri ordinis, qui prius fuerat niger monachus, quandam mulierem prægnantem, cum qua contraxerat conſuetudinem inhoneſtam, & quæ aſſerebat ſe concepiſſe ex eo, per zonam arripuerit quaſi ludens, ipſa per hoc ſic ſe aſſeruit eſſe læſam, ꝙ occaſione huiuſmodi abortiuit: propter quod idem presbyter proborum virorum vſus cõſilio, ſeipſum duxit ab altaris miniſterio ſequeſtrandum: [*& infra.] Nos verò deuotioni veſtrę inſinuatione præſentium reſpõdemus, quòd ſi nondum erat viuificatus cõceptus, miniſtrare poterit: alioquin debet ab altaris officio abſtinere.

[* *Quare nobis humiliter ſupplicaſtis, vt cum eo agere miſericorditer dignaremur.*]

IDEM S. epiſcopo.

Non imputatur clerico ciuiliter iuſtitiam petenti de laico, ſi iudex in laicum exercet vindictam ſanguinis. CAPIT. XXI.

POſtulaſti: & infra. Quæſiuiſti præterea, vtrum contra quoſdam contempta excomunicationis ſententia debitas eccleſiis decimas ſubtrahentes, tibi regiam implorare liceat poteſtatem, cum ad ſolutionem ipſarum vix abſque ſanguinis effuſione valeant coarctari? Ad quod reſpond. quòd ſi te huiuſ-
Roma. 13. modi querimoniam ſimpliciter deponente, rex (cui ad bonorum laudem, vindictam verò malorum, gladius eſt cõmiſſus) in eoſdem rebelles traditam ſibi exercuerit poteſtatẽ, eorum erit duritiæ aut malitiæ imputandum.

Honorius. iij. epiſcopo Eboracen̄.

Homicidium caſuale non imputatur ei, qui non occidit, nec fuit in culpa etiam ſi ad cautelam veniam poſtulauerit.

Ex 5. compilat. CAP. XXII.

EXhibita nobis I. clerici cõfeſſio patefecit, quòd cum in puerili eſſet conſtitutus ætate, cum quibuſdam coætaneis ſuis ludens, & inſequens vnum ex illis, lapidem poſt eum non animo lædendi, ſed timorem incutiẽdi proiecit: qui licet eo proiecto lapide percuſſus non fuerit neq; tactus, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendẽs, tum propter imperitiam medicantis, tum propter patris incuriam, qui laboribus & ſudoribus ipſum expoſuit, expirauit. Quia verò dictus clericus, vt mitigaretur dolor patris defuncti, veniã ſuper hoc poſtulauit ab ipſo, tu eum à ſacrorum ordinum ſuſceptione repellis: quanquã idem defuncti pater in extremis laborans, tibi & presbytero, cui ſuam aperuit conſcientiam, confeſſus fuerit, & præſtito firmauerit iuramento, nihil ipſum in morte filij ſui (prout ſibi conſtiterat) commiſiſſe. Quare idem clericus poſtulauit à nobis, vt cum de illius obitu læſam non habeat conſcien-

conſcientiam, dignaremur agere miſericorditer cum eodem.

Quocirca mandamus, quatenus ſi conſtiterit ita eſſe, ipſum propter hoc à receptione ſacrorum ordinum non repellas.

IDEM epiſcopo & capitulo Veneteñ.

Homicidium caſuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa. CAP. XXIII.

IOannes ſacerdos humili nobis inſinuatione monſtrauit, ꝙ cùm pulſaret campanas, vt ſigno dato conueniret populus fidelium ad diuina, cadens tintinnabulum, percuſſit quendam puerum coram eo, qui (cum vulnus eſſet mortale) deceſſit.

Nos igitur attendentes, quòd dicto ſacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari ſi caſus omnes fortuitos non præuidit: diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi conſtiterit ita eſſe, dictum ſacerdotem ſacerdotale officium exequi permittatis.

IDEM P. presbytero.

Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholicæ, ſi quenquam percuſſit, & de interfectione ipſum remordet conſcientia, à miniſterio altaris abſtinere debet. CAP. XXIIII.

PEtitio tua nobis exhibita cõtinebat, quòd cùm inimici dominicæ Crucis, ac blaſphemi nominis Chriſtiani, caſtrum quoddam in quo morabaris, grauiter inuaſiſſent: exeuntibus inde habitatoribus, tam clericis, quàm laicis contra eos, ac inuicem confligentibus, hincinde occiſi quãplurimi extiterunt. Vnde cùm pro eo quod aliquos percuſſiſti, irregularitatẽ metuas incurriſſe: Mandamus, quatenus ſi de interfectione cuiuſquam in illo conflictu tua conſcientia te remordet, à miniſterio altaris abſtineas reuerenter: cum ſit conſultius in huiuſmodi dubio abſtinere, quàm temerè celebrare.

Gregorius nonus.

Idem dicit quod cap. Ioannes ſupra eo. & tantum ponit diuerſitatem in facto. CAP. XXV.

QVidam (vt adſeris) ad ædificationem eccleſiæ in adiutorium à presbytero euocatus, ruens cum laqueari, quod idem presbyter ſoluere nitebatur, hac occaſione rebus eſt humanis exemptus: & infra. Attendens igitur, quòd ſacerdos ipſe dabat operam licitæ rei, ſtuduit etiam quam debuit diligentiam adhibere, circunſtantibus (quibus periculum imminebat) ita tempeſtiuè & alta voce præmonitis, quòd & intelligere & fugere potuerunt: Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ob hanc cauſam, vel quia omnes caſus fortuitos (qui præuideri non poſſunt) forſitan non præuidit, non debet, quo ad officium vel beneficium impediri.

DE TORNEAMENTIS.

TITVLVS XIII.

Ex concilio Lateranen̄.

Torneamenta fieri non debent: & vulnerato in eis conceditur pœnitentia: ſed ſi moritur, denegatur ei ſepultura eccleſiaſtica, ſi acceſſit animo pugnandi: ſecus ſi acceſſit alia cauſa, vt puta vt debita ſibi exigeret. hoc dicit, cum cap. ſequenti. CAP. I.

FElicis memoriæ Innocentij & Eugenij prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, deteſtabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgò torneamenta vocant in quibus milites ex condicto conuenire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum, & audaciæ temerè cōgredi, vnde mortes hominum & animarum pericula ſæpe proueniūt, fieri prohibemus. Quòd ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, quamuis ei poſcenti pœnitentia non negetur: eccleſiaſtica tamen careat ſepultura.

Alexander iij. Anathenen̄. epiſcopo.

Ex 2. compilat.

Idem dicit quod in ſuperiori cap. CAP. II.

AD audiētiam noſtram noueris perueniſſe, quòd cùm quidam ad locum deputatum torneamentis cauſa requirendi debita acceſſiſſet: [*& infra] Nos attendentes, quòd his tantum eccleſiaſtica ſepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi tantum accedentes, decedunt ibidē: fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd ad prædictum torneamentum non animo ludendi, ſed percipiendi credita perueniſſet, licet ibi fortuito caſu obierit: corpus eius diſpenſatione eccleſiaſticæ tradi facias ſepulturæ, maximè ſi dominicum corpus ſuſceperit, & ſacri olei fuerit vnctione perunctus.

*[*Accidit vt violenter & inconſideratè ab equo in quo inſidebat ſuper eum cadente compreſſus mortuus eſt, ſed prius dominicum corpus ſuſcepit & ſacri olei perunctione vnctus eſt. Verum pro eo quod in torneamentis mortem accepit, à ſepultura fidelium prohibetur.*

DE CLERICIS PVGNANTIBVS IN DVELLO. TIT. XIIII.

Alexander tertius.

Clericus iniens duellum, ſiue obtulerit, ſiue ſuſceperit, deponendus eſt: poterit tamen epiſcopus cum eo diſpenſare ſi mors vel mutilatio membri non ſit inde ſecuta.

CAPITVLVM. PRIMVM.

POrrò ſi clericus alicui ſponte duellum obtulerit, vel oblatum ſuſceperit: ſiue victor, ſiue victus fuerit, de rigore iuris eſt meritò deponendus. Sed quantumcunq; eius in hoc grauis ſit & enormis exceſſus, euadere poteſt depoſitionis ſententiam, ſi cum ipſo ſuus epiſcopus duxerit miſericorditer diſpenſandum, dummodo ex ipſo duello homicidium

vel

vel membrorum deminutio non fuerit ſubſecuta.

Celeſtinus tertius.

Irregularis eſt clericus non ſolum ſi ipſe interficit per ſe, ſed etiamſi pugil ab eo datus aduerſarium occidat: nec excuſat conſuetudo: poteſt tamen cum eo circa beneficium habendum diſpenſari.

CAPIT. II.

HEnricus presbyter nobis humiliter intimauit, quòd cùm laicum quendam ſuper furto in ſeculari placito conueniſſet, quia teſtes ſui defecerũt, pugilem ſecundum prauam terræ conſuetudinem introduxit, qui reum vſque adeo ictibus vulnerauit, quod coactus eſt expirare. Quia igitur ſuper hoc nos cõſulere voluiſti, ambiguitatem tuam reſponſione huiuſmodi remouemus, quòd tales pugiles homicidæ verè exiſtũt: nec prędictus ſacerdos, licet non ipſe, ſed alius pro eo in duello pugnauit, debet in ſacris ordinibus miniſtrare, ſicut trádũt ſacrorum canonum inſtituta. Homicidium autem, tam facto quàm præcepto, ſiue conſilio, aut defenſione, non eſt dubium perpetrari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium miſericorditer diſpenſari.

Innocentius tertius.

DE SAGITTARIIS. TIT. XV.

Excommunicandus eſt ſagittarius & balliſtarius contra Chriſtianos hoc dicit. CAPIT. I.

ARtem illam mortiferam & odibilem balliſtariorum & ſagittariorum aduerſus Chriſtianos, & catholicos exerceri decætero ſub anathemate prohibemus.

DE ADVLTERIIS, ET STVPRO. TIT. XVI.

In Exodo.

Stuprans virginem tenetur eam dotare, & ducere in vxorem: & ſi non vult cum ea contrahere, vltra dotem corporaliter caſtigabitur. h. d. cum cap. ſequen. CAPIT. I.

SI ſeduxerit quis virginem nõdum deſponſatam, dormieritq́ue cum ea, dotabit eam, & habebit vxorem. Si verò pater virginis dare noluerit: reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere conſueuerunt. Exod. 3.

Gregorius Syponeñ. epiſcopo.

Summatum eſt ſuprà cap. proxi. CAPIT. II.

PEruenit ad nos, quòd Felix quandam virginem ſtupro decepit: quod ſi verum eſt, quamuis eſſet de lege pœna plectendus, nos aliquatenus legis duritiem mollientes, hoc modo diſponimus, vt aut quam ſtuprauit, vxorem habeat: aut ſi renuendum putauerit, corporaliter caſtigatus, excommunicatusq́ue, in monaſterium, in quo agat pœnitentiam, retrudatur, de quo nulla ſit egrediendi ſine præcepto licentia.

Ex

Ex concilio Arelateñ.

Maritus retinens adulteram coniugem non peracta pœnitentia, particeps eſt delicti: ſecus ſi egit pœnitentiam. non tamen debet eam ſæpe recipere.

CAPIT. III.

SI vir ſciens vxorem ſuam deliquiſſe, quæ non egerit pœnitentiam, ſed permanet in fornicatione, vixerit cum illa: reus erit, & eius peccati particeps. Quòd ſi mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum ſuum reuerti, debet, ſed non ſæpe recipere peccatricem.

Ex concilio Pariſieñ.

Maritus propter ſuſpicionem poteſt adcuſare uxorem de adulterio, & in adcuſando præfertur cæteris.

CAP. IIII.

MAritis etiam ex ſuſpicione vxores adcuſare permiſſum eſt: & ipſi plus cæteris de adulterio accuſare poſſunt & defendere.

Alexander tertius.

Ad ſolam mulieris confeſſionem adſerentis ſe commiſiſſe adulterium cum ſacerdote, non debet ſacerdos puniri, ſed ſibi infamato poteſt indici purgatio: quam ſi præſtiterit, abſoluitur, deficiens vero ſuſpenditur ab officio.

CAP. V.

SIgnificaſti nobis quendam presbyterum cum alterius coniuge intra eccleſiam dormiuiſſe, quæ ſe & illum cuidam ſacerdoti huiuſmodi delictum confeſſos fuiſſe publicè tibi detexit, & hoc ipſum idem ſacerdos nomē adulteri cælans in præſentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cum negante adultero mulier in confeſſione perſiſtat, conſilium requiſiſti. Ideoque mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens adulteræ, eccleſiam per aſperſionem aquæ benedictæ reconciliare procures. Prædicto autem ſacerdoti, [1.Corinth.8.] ne (contra apoſtolum) infirmorum corda mala fama ipſius percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum, neque ſecuriores presbyteri exiſtentes in peccatum licentius prolabantur, cum vicinis. v. presbyteris, quos ſe nolle peierare cognoueris, iuxta arbitrium tuum purgationē indicas: quem, ſi purgare ſe poterit, in officio ſuo miniſtrare permittas: alioquin ab officio ſuo ipſum ſuſpendere non poſtponas.

Innocentius. iij. Tulleñ. epiſcopo.

Coniunx coniugem de adulterio, impetere non poteſt, ſi & ipſe adulterium commiſiſſe conuincatur.

CAP. VI.

INtelleximus, quòd cùm S. laicus H. vxorem ſuam à maritali conſortio depuliſſet, diœceſanus eorum audiens eandem cum quodā adultero fornicari, eam & illum vinculo excommunicationis adſtrinxit: quæ tandem adulterum abiurās, abſolu-

abſolutione recepta, coram epiſcopo memorato prædictum virum ſibi reſtitui poſtulauit: at ille obiiciens ei adulterium, & quòd ab ipſo non expulſa, ſed ſpontanea receſſiſſet, reſtitutionem ſui propoſuit minimè faciendam: quod mulier inficians, replicauit in ipſum, quod fuerat fornicatus: [*& infra.] Quocirca mandamus, quatenus (niſi tibi conſtiterit, vel per euidentiam rei vel per confeſſionē legitimam mulieris, quod adulterata ſponte fuiſſet) adulterij etiam quod vir dicitur commiſiſſe, probatione ceſſante, ipſum recipere compellas eandem. Quod ſi prædicto modo de mulieris fornicatione conſtiterit (niſi teſtes, per quos viri adulterium eſt probatum, fuerint reprobati, cum matrimonij ius in vtroque læſum conſiſtat, & paria delicta mutua compenſatione tollantur) nihilominus eum cogas, vt eam recipiat, & maritali adfectione pertractet: alioquin mulieri ſilentium imponere non poſtponas.

*[*Et de fornicatione ſobolem procrearat: propter quod tali exceptione vti non poterat contra ipſam. Cúmque autem vtrique parti probandi hoc hac facultate conceſſa, præfata mulier per quoſdam teſtes eiuſdē viri adulterium probauiſſet, quos vir ipſe dicebat tanquam minus idoneos reprobandos: tandem ab eo ad noſtram præſentiam fuit appellatum.]*

IDEM epiſcopo Ambian.

Non debet ſeparari matrimonium, quo ad torum propter adulterium, quando ambo coniuges fuerunt adulterati.

CAPIT. VII.

TVa fraternitas requiſiuit, vtrum aliquo denegante vxori ſuæ in adulterio deprehenſæ debitum coniugale, ſi poſtmodum ipſe cum alia perpetret adulterium manifeſtè, cogi debeat, vt eandem maritali adfectione pertractet: & infra. Super quo ta. reſpon. quòd cùm paria crimina compenſatione mutua deleantur, vir huiuſmodi fornicationis obtentu ſuæ vxoris nequit conſortium declinare.

DE RAPTORIBVS, INCENDIARIIS ET VIOLATORIBVS ECCLESIARVM. TIT. XVII.

Ex concilio Melden.

Ratione rapinæ ſortitur quis forum non ſui iudicis, & ab eo poterit puniri proprio iudice ſuffragante. CAPIT. I.

DE illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas, & deprędationes peragunt: Placuit, vt ab illius loci prælato excommunicentur, nec ante ex parœcia illa exeant, quàm dignè, quæ perpetrarunt emendent: quorum excommunicatio proprio epiſcopo ſignificanda eſt, ne eos recipiat antequam illuc redeant, vbi rapinam fecerint, & omnia plenè emendent.

Euge-

Eugenius tertius.

Manifeſtus raptor, vel eccleſiæ violator ſi reſtituit, vel de reſtituendo cauet, in vita & in morte ad pœnitentiam, & ad ſepulturam admittitur ſi verò noluit cauere cùm poſſet, & in morte non potuit, clerici eius ſepulturæ intereſſe non debent: & clerici intereſſentes vel iniungentes pœnitentiam contra hanc diſpoſitionem, deponuntur ab officio & beneficio.

CAPIT. II.

SVper eo verò: [*& infra.] Statuimus, vt quicunque ex his, qui violenter ſurrexerint in rapinam, ſiue eccleſiarum violationes, manifeſtè fuerit deprehenſus: niſi prius ablata reſtituat, ſi poterit, vel emendandi firmam & plenam ſecuritatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur. Si verò vſque ad obitum in contumacia ſua durauerit, & in extremis poſitus remedium pœnitẽtiæ humiliter poſtulauerit, ſi emendationem, vel emendandi ſecuritatem præſtiterit, ei pœnitentia & ſepultura eccleſiaſtica concedantur. Qui autem in ſanitate obſtinata mente non pœnituerit vel emendauerit, & in morte ſecuritatem præſtare nequiuerit, ſolennitas pœnitentiæ parum prodeſſe videtur, ſicut credimus: ſed de peccato contrito corde viaticum non negetur, ita tamen, vt nullus clericorum ſepulturæ illius interſit, nec eius eleemoſynam præſumat accipere. Quod ſi qui presbyterorum vel clericorum contra hoc in vita vel morte pœnitentias dare, aut ſepulturæ intereſſe, vel eorum eleemoſynas accipere adtentauerint, ſeu huiuſmodi rapinæ participes inuenti fuerint, ordinis ſui damnum irrecuperabiliter patiantur, & eccleſiaſtico beneficio careant.

*[*Quod de raptoribus & eccleſiarum violatoribus atque presbyteris qui eis pœnitentiam iniungere vel per eorum oblationes contra ſtatutum noſtrum ſuſcipere attentauerint, à nobis communi deliberatione ſtatutum eſt in concilio cum fratribus noſtris.]*

Ex concilio Lateranẽ.

Excommunicari debent, qui capiunt vel ſpoliant fideles ex iuſta cauſa nauigantes. h. d. primo. Excommunicati ſunt ſpoliantes naufragium patientes, niſi ablata reſtituant. hoc ſecundo.

CAPIT. III.

EXcõmunicationi ſubdatur, qui Romanos, aut alios Chriſtianos, pro negociatione, vel aliis honeſtis cauſis nauigio vectos, aut capere, aut rebus ſuis ſpoliare præſumunt.

Illi etiam, qui Chriſtianos naufragium patientes (quibus ſecundum regulam fidei auxilio eſſe tenentur) damnata cupiditate ſpoliant rebus ſuis: niſi ablata reddiderint: excommunicationi ſe nouerint ſubiacere.

Alexan-

Alexander.iij.Panormit.archiepiſcopo.

Ex principis delegatione poſſunt prælati de raptu, & aliis criminibus iudicare, pœnam tamen ſanguinis infligere non poſſunt.

CAPIT. IIII.

IN archiepiſcopatu tuo quandoque Sarraceni, mulieres Chriſtianas & pueros rapiũt, & eis abuti præſumunt, & quoſdam etiam interdum occidere non verentur: cùm autem exceſſus huiuſmodi rex Siciliæ tibi, & aliis epiſcopis commiſerit puniendos: Conſul.t.t r.quòd tales in iuriſdictione tua exiſtentes, pecuniaria poteris pœna mulctare, & etiam flagellis adficere, ea moderatione adhibita, quòd flagella in vindictam ſanguinis tranſire minimè videantur. Si verò ita fuerit grauis exceſſus, quòd mortem vel detruncationem membrorum debeant ſuſtinere, vindictam reſerues regiæ poteſtati.

IDEM Claremonteñ.epiſcopo.

Incendiarius eccleſiæ in morte pœnitens & abſolutus, in cœmeterio ſepelitur: & hæredes compelluntur ad ſatisfaciendum, iuxta facultates defuncti.h.d.

CAPIT. V.

IN literis tuis continebatur, quòd cùm H. multis fuiſſet criminibus irretitus, qui eccleſiarum incendium diabolo inſtigante commiſerat, tandem in ægritudine conſtitutus, accepta pœnitentia de commiſſis, per manum capellani ſui fuit à ſententia anathematis abſolutus: ſed moriens eccleſiaſticam ſepulturam habere nequiuit. Quapropter, ſi ita res ſe habet, mandamus, vt corpus eiuſdem adpel.ceſſante facias in cœmeterio ſepeliri, & hęredes eius moneas & compellas, vt his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra iuſtitiam irrogauerat, iuxta facultates ſuas condignè ſatisfaciant, vt ſic à peccato valeat liberari.

Lucius iij.Burgeñ.epiſcopo.

Raptus non dicitur vbi volens pro matrimonio abducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere poteſt: & poſt conſummationem matrimonij alter ſine conſenſu alterius religionem ingredi non poteſt. h.d. cum cap ſequenti.

CAPIT. VI.

CVm cauſa, quæ inter E. militem & vxorem eius vertitur: [* & infra.] Reſpondemus, quòd cùm ibi raptus dicatur admitti, vbi nil antè de nuptiis agitur: iſte raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris adſenſum, & prius eam deſponſauerit, quàm cognouerit, licet parentes reclamarent, [à quibus eam dicitur rapuiſſe.] Prætereà cùm poſt matrimonium carnis commixtione perfectum (teſte Apoſtolo) vxor ſui corporis poteſtatem non habeat, ſed maritus, & econuerſo: ſi præceſſiſſe matrimonium, vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confeſſione claruerit, poſt matrimonium

deeſt in vet.

1. ad Corint. 7.

monium ſine adſenſu viri non potuit ipſa monaſterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo pro eo, quòd poſt matrimonium conſummatum, rapta per vim in monaſterio fuerit, viri poterit conſortium declinare, maximè ſi probari nequeat virum, vt mulier profiteretur continentiam adſenſiſſe.

*[*Tuæ commiſiſſemus experientiæ terminandam: E. miles repetens mulierem legitimè ſibi nupſiſſe per probationes canonicas conſtanter ſe aſſeruit probaturum. Fœmina quoque propoſuit quod dominorum & parentum ſuorum ſuggeſtione alteri viro tradita, ab illius militis amore diuertit, qui à parentibus prius rapuit eam: illa tamen nolente, vt dicitur vt poſtmodum & priuſquam eam cognoſceret deſponſauit, deinde incluſa eſt in monaſterium vbi etiam detinetur. Vnde quoniam ſuper his prud. t. duxit ſedem ap. conſulendam: ſignificatione præſentium tibi]*

Innocen. iij. epiſcopo Sarcñ.

Rapta poteſt matrimonium contrahere cum raptore, vbi datur libera facultas in contrahendo.

CAPIT. VII.

ACcedens ad apo. ſed. [*& infra.] Rapta puella legitimè contrahet cum raptore, ſi prior diſſenſio tranſeat poſtmodum in conſenſum: & quod antè diſplicuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contrahendum legitimæ ſint perſonæ.

*[*Dil. fi. b. frater hoſpitalis Hieroſolymitani à nobis ex parte tua quæſiuit, vtrum clericus abſens gratia ſtudiorum eccleſiaſtico poſſit beneficio inueſtiri: & vtrum ſi rapta puella & in aliena diœc. delata in eccleſia facie conſenſit in raptorem, matrimonium huiuſmodi legitimum ſit habendum. Nos igitur inquiſitioni tuæ t. r. quod & clericus abſens per alium vel alius magis pro eo poteſt de beneficio eccleſiaſtico inueſtiri. &c]*

DE FVRTIS. TIT. XVIII.

Breue eſt, & non ſummatur. CAPIT. I.

Exod. 21. QVi furatur hominem & vendiderit eum, cõuictus noxæ, morte moriatur.

Ex concilio Triburieñ.

Furibus & latronibus in peccato obeuntibus ſacramenta eccleſiaſtica deneganda ſunt. ſecus ſi in morte eos pœnituit.

CAPIT. II.

FVres & latrones, ſi in furando & deprędando occiduntur, viſum eſt pro eis non eſſe orandum. Sed ſi comprehenſi, aut vulnerati presbytero, vel diacono confeſſi fuerint, communionem eis non negamus.

Ex pœnitentiali Theodori.

Committens furtum ex neceſſitate non multum vrgente peccat, ſed non grauiter: vnde imponenda eſt ei leuis pœnitentia. h. d. ſecundum communem intellectum. CAPIT. III.

Si

SI quis propter neceſſitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, veſtem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres: & ſi reddiderit, non cogatur ieiunare.

Hieronymus ſuper parabolas.

Non indicans furem propter lucrum, quod ab eo conſequitur, reus peccati eſt.

CAPIT. IIII.

QVi cum fure partitur, occidit animam ſuam. Non fur ſolum, ſed ille reus tenetur, qui furti conſcius quærente poſſeſſore non indicat.

Alexander.iij.Cremoneñ.epiſcopo.

Fur occultus poteſt poſt reſtitutionem & pœnitentiam ad ſacros ordines promoueri.

CAPIT. V.

EX literis tuis innotuit, quòd B. calicem quendam in eccleſia minus cautè dimiſſum, rapiens longo tempore detinere præſumpſit: & infra: Mandamus, quatenus ſi ſponte confeſſus fuerit, & exinde eccleſiæ cuius calix fuerat ſatisfecerit, nec eſt ſuper hoc, nota, vel infamia manifeſta reſperſus: poſt peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ (dummodo aliàs idoneum ipſum eſſe cognoſcas) ad ſacros ordines non dubites promouere.

DE VSVRIS. TIT. XIX.

Alexand.iij.in concilio Turoneñ.

Vſura eſt lucrifacere fructus rei pignoratæ. fallit in caſu hîc excepto.

CAPIT. I.

PLures clericorum: [*& infra] Generalis concilij decreuit auctoritas, vt nullus cõſtitutus in clero, vel hoc, vel aliud genus vſuræ exercere præſumat. Et ſi quis alicuius poſſeſſionem data pecunia ſub hac ſpecie, vel conditione in pignus acceperit, ſi ſortem ſuam (deductis expenſis) de fructibus iam percepit: abſolutè poſſeſſionem reſtituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, poſſeſſio liberè ad dominum reuertatur. Quòd ſi poſt huiuſmodi conſtitutum in clero, quiſquam extiterit, qui deteſtandis vſurarum lucris inſiſtat, eccleſiaſtici officij periculum patiatur. Niſi fortè eccleſiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.

*[*Et quod merentes dicimus, eorum quoque qui præſens ſeculum profeſſione vocis & habitu reliquerunt, dum communes vſuras quaſi manifeſtius damnat is exhorrent, cõmodantes pecuniam egentib. poſſeſſiones eorum in pignus accipiunt, & prouenientes fructus percipiunt vltra ſortẽ. Ideirco]*

IDEM Cantua. archi. & eius ſuffraga.

Idem in effectu dicit cum præcedenti cap. ſed addit tacitè idem eſſe in laicis, nam in præcedenti cap. tantum fuit facta mentio de clericis.

CAPIT. II.

QVoniam non ſolum viris eccleſiaſticis, ſed etiam quibuſlibet aliis periculoſum eſt vſurarum lucris intendere: auctoritate præſentium duximus iniungendum, vt eos, qui de poſſeſſionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noſcuntur, ſortem (deductis expenſis) receperunt: ad eadem pignora reſtituenda ſine vſurarum exactione eccleſiaſtica diſtrictione compellas.

IDEM in concilio Lateranē. c. 26.

Manifeſti vſurarij ad communionem altaris & eccleſiaſticam ſepulturam, & oblationem offerendam admitti non poſſunt: & clerici contra hoc facientes, puniuntur, vt hic dicitur. CAP. III.

QVia in omnibus ferè locis ita crimen vſurarum inualuit, vt multi (aliis negociis prætermiſſis) quaſi licitè vſuras exerceant, & qualiter vtriuſque teſtamēti pagina condemnentur, nequaquam adtendant: Ideoque conſtituimus, quòd vſurarij manifeſti, nec ad communionem admittantur altaris, nec Chriſtianam (ſi in hoc peccato deceſſerint) accipiant ſepulturam, ſed nec oblationes eorum quiſquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Chriſtianæ tradiderit ſepulturæ: & quæ acceperit, reddere compellatur: & donec ad arbitrium epiſcopi ſui ſatisfaciat, ab officij ſui maneat executione ſuſpenſus.

IDEM Panormitano archiepiſcopo.

Poteſt intelligi dupliciter, Primò in mutuante. Secundo, in recipiente vſuras, & ſecundum primum intellectum. h. d. Etiam pro opere pio non licet vſuras recipere, quando per receptionem datur cauſa vſuræ committendæ. h. d. Vel ſic & clarius. Non licet inducere quem ad exercendum vſuras etiam pro pio opere. & iſta lec. colligitur ex deciſa. CAPIT. IIII.

SVper eo verò: [*& infra.] Reſpondemus, quòd cùm vſurarum crimen vtriuſque teſtamenti pagina deteſtetur, ſuper hoc diſpenſationem aliquam poſſe fieri nō videmus: quia cùm ſcriptura ſacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendus eſt quis, ne etiam pro redimenda vita captiui, vſurarum crimine inuoluatur.

[*Quod à nobis tua diſcretio poſtulauit, vtrum poſsit in recipienda pecunia ad vſuram diſpenſatio fieri, vt pauperes qui in Sarracenorum captiuitate tenentur, per eandem poſsint pecuniam liberari præſentib. literis tibi]

IDEM Salernitano archiepiſcopo.

Vſurarij, qui ſunt ſoluendo, coguntur per pœnas Lateranen. concilij vſuras reſtituere, etiam quas ante concilium receperunt: & facultatibus non extantibus debent poſſeſsiones emptæ ex pecunia fœnebri vendi, & debentibus recipere ſatisfieri. CAPIT. V.

CVm tu manifeſtos vſurarios iuxta decretum noſtrū, quod nuper in concilio promulgatum eſt, communione altaris, & eccle-

& eccleſiaſtica præceperis ſepultura priuandos donec reddant, quod tam praue receperāt: quidam eorum (ad excuſandas excuſationes in peccatis) impudēter adfirmāt illas duntaxat vſuras reſtituendas, quæ ſunt poſt interdictum noſtrum receptæ: [* & infra.] Super his fra.t.t.r. quòd ſiue ante, ſiue poſt interdictum noſtrum vſuras extorſerint, cogendi ſunt per pœnam, quā ſtatuimus in concilio, eas his, à quibus extorſerunt, vel eorum hæredibus reſtituere, vel (his nō ſuperſtitibus) pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, vnde ipſis poſſint eas reſtituere: cùm iuxta verbum beati Auguſtini, Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Illi autem, qui nō habent in facultatibus vnde vſuras valeant reſtituere, non debent vlla pœna mulctari, cùm eos nota paupertatis euidenter excuſet. Poſſeſſiones verò, quæ de vſuris comparatæ ſunt, debent vendi, & ipſarum precia his, à quibus vſuræ ſunt extortæ, reſtitui: vt ſic non ſolum à pœna, ſed etiam à peccato poſſint (quod per vſurarum extorſionem incurrerant) liberari.

[Nec aliquos ad ſoluendas vſuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli.]*

IDEM Genuen. archiepiſcopo.

Vendens rem plus quàm valeat, quia ſolutionem differt, peccat: niſi dubium ſit an tempore ſolutionis erit valor rei variatus, & venditor non erat venditurus tempore, quo vendidit hæc ſecundum communem intellectum.

CAPIT. VI.

IN ciuitate tua dicis ſæpe contingere, quòd cùm quidā piper, ſeu cinamomum, ſeu alias merces comparant, quæ tunc vltra quinq; libras non valent, & promittunt ſe illis, à quibus illas merces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſoluturos. Licet autem contractus huiuſmodi ex tali forma non poſſit cenſeri nomine vſurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, niſi dubium ſit merces illas plus minúſve ſolutionis tempore valituras: & ideo ciues tui ſaluti ſuæ bene conſulerent, ſi à tali contractu ceſſarent: cùm cogitationes hominum omnipotenti deo nequeunt occultari.

IDEM.

Vſurarius monitus non deſiſtens ſi clericus eſt, ab officio & beneficio ſuſpenditur: ſi laicus, excommunicatur.

CAPIT. VII.

PRæterea parœcianis tuis vſuras recipere interdicas, qui ſi parēre contempſerint, ſi clerici ſint, eos ab officio beneficioque ſuſpendas: Si laici, vſque ad dignam ſatisfactionem ipſos vinculo excommunicationis adſtringas.

IDEM abbati & fratribus ſancti Laurentii.

Fructus rei pignoratæ computari debent in ſortem. & excipit vnum caſum.

CAPIT. VIII.

COnqueſtus eſt nobis C. clericus: [*& infra.] Diſ. v. mandamus, quatenus ſi terram ipſam titulo pignoris detinetis, & de fructibus eius ſortem recepiſtis, prædictam terram clerico memorato reddatis: Niſi terra ipſa de feudo ſit monaſterij veſtri.

*[*Præſentium lator quod licet de quadam terra, quam pater ſuus nobis obligauit ſortem veſtram deductis expenſis receperitis, tamen ipſam non ſine derogatione veſtræ ſalutis, & honeſtatis, et famæ, nihilominus detinetis. inde eſt quod]*

IDEM epiſcopo Placentino.

Hæres vſurarij filius, vel extraneus vſuras extortas per defunctum reſtituere compellitur.

CAPIT. IX.

TVa nos duxit fra. conſulendos, quid ſit de vſurariorum filiis obſeruandum, qui eis in crimine vſurarum defunctis ſuccedunt, aut extraneis, ad quos bona vſurariorum adſeris deuoluta? Tuæ igitur quæſtioni literis præſentibus reſpondemus, quòd filij ad reſtituẽdas vſuras ea ſunt diſtrictione cogendi, qua parentes sui ſi viuerent, cogerentur. Id ipſum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

Vrbanus tertius.

Mutuans ea mente, vt vltra ſortem aliquid recipiat tenetur in foro animæ ad illud reſtituendum ſi ex hoc aliquid conſecutus eſt. Idem in non dante parabolam iuramenti niſi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente rem plus, quàm valeat quia differt ſolutionem.

CAPIT. X.

COnſuluit nos tua deuotio, an ille in iudicio animarũ quaſi vſurarius debeat iudicari, qui non aliàs mutuo traditurus, eo propoſito mutuam pecuniam credit, vt licet omni cõuentione ceſſante plus tamen ſorte recipiat. Et vtrum eodem reatu criminis inuoluatur, qui (vt vulgò dicitur) non aliter parabolam iuramenti concedit, donec, quamuis ſine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat. Et an negociator pœna conſimili debeat condẽnari, qui merces ſuas lõgè maiori precio diſtrahit, ſi ad ſolutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur, quã ſi ei incontinẽti precium perſoluatur. Verùm quia, quid in his caſibus tenẽdum ſit, ex euãgelio Lucæ manifeſtè cognoſcitur, in quo dicitur: Date mutuum, nihil inde ſperantes: huiuſmodi homines pro intẽtione lucri, quam habent (cùm omnis vſura & ſuperabundãtia prohibeatur in lege) *iudicandi ſunt malè agere, & ad ea quæ taliter ſunt accepta reſtituenda in animarum iudicio efficaciter inducendi.

Luc. 6.

* Lucrauid accepit [illegible] eſt vſura [illegible] & 2. C. de pig. act.

Innocentius tertius prælatis in regno Franciæ conſtitutis.

Manifeſtus vſurarius appellans ad ſubterfugiendum reſtitutionem, audiendus non eſt.

CAPIT.

CAPIT. XI.

QVàm pernicioſum: [*& infra.] Mandamus, quatenus manifeſtos vſurarios (maximè quos vſuris publicè renunciaſſe conſtiterit) cùm aliquis eos conuenerit de vſuris, nullius permittatis adpellationis ſubterfugio ſe tueri.

*[*Eſt vitium vſurarũ, diſcretionem veſtram non credimus ignorare cum præter conſtitutiones canonicas, quæ in earum odium emanarunt, per prophetam datur intelligi, eos qui ſuam dant pecuniam ad vſuram à tabernaculo domini repellendos, & tam in nouo quàm in veteri teſtamento prohibitæ ſint vſuræ, vt ipſa veritas præcipit, mutuum date, nihil inde ſperántes, & per prophetam dicatur, vſuram & omnem ſuperabundantiam non accipies. Inde eſt quod vniuerſitati veſtræ per ap. ſc.]*

IDEM Narbonẽ. archiepiſcopo.

Per ſubtractionem communionis Chriſtianorum, & per principes ſeculares cogendi ſunt Iudæi ad vſuras reſtituendas.

CAPIT. XII.

POſt miſerabilem: & infra. Iudæos ad remittendas Chriſtianis vſuras, per principes & poteſtates compelli præcipimus ſeculares. Et donec eis remiſerint, ab vniuerſis Chriſti fidelibus tam in mercimoniis, quàm in aliis per excommunicationis ſententiam, eis iubemus communionem omnimodam denegari.

IDEM Mutinenſi epiſcopo.

Non obſtante iuramento de non repetendis vſuris, per debitorem præſtito, poteſt iudex ex officio ſuo vſurarium ad reſtituendas vſuras compellere.

CAPIT. XIII.

TVas dudum recepimus quæſtiones, quòd quidam vſurarij eos, quibus dant pecuniam ad vſuram, præſtare faciunt iuramentum, quòd vſuras non repetant, & ſuper his, quas ſoluerint, nullam moueant quæſtionem. Nos igitur reſpondemus, vt vſurarios ipſos mo. præ. per cenſu. eccle. adpel. remota compellas ante vſurarum ſolutionem ab earum exactione deſiſtere, vel reſtituere ipſas, poſtquam fuerint perſolutæ, ne de dolo & fraude contingat eos commodum reportare.

IDEM.

Non auditur vſurarius repetens vſuras, niſi prius reſtituat extortas.

CAPIT. XIIII.

QVia fruſtra legis auxilium inuocat, qui committit in legem: Statuimus, vt ſi quis vſurarius à nobis literas impetrauerit ſuper reſtituendis vſuris, vel fructibus computandis in ſortem: niſi prius ipſe reſtituerit vſuras, quas ab aliis noſcitur recepiſſe, auctoritate literarum ipſarum nullatenus audiatur.

IDEM Altiſſiodoren. epiſcopo.

Conuictus de vſuraria prauitate per famam & alia argumenta, poteſt manifeſtari vſurarius, & tanquam manifeſtus vſurarius compeſci, ſecundum diſpoſitionem Lateranenſis concilij.

CAPIT. XV.

CVm in diœceſi tua ſint quamplurimi vſurarij, de quibus minimè dubitatur, quin ſint vſurarij manifeſti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eoſdem, nullus adcuſator apparet, nec iidem ſunt per ſententiam condemnati. Fra. t. t. r. quòd licet contra eos non adpareat accuſator: ſi tamen aliis argumentis illos conſtiterit eſſe vſurarios manifeſtos, in eos pœnam in Lateran. concilio contra vſurarios editam liberè poteris exercere.

IDEM.

Maritus recipiens pignus pro dote promiſſa, non tenetur fructus in ſortem computare. hoc dicit. & eſt caſus ſingularis, & alibi non probatur.

CAPIT. XVI.

Ex 2. compilat. SAlubriter: & infra. Sanè generum ad fructus poſſeſſionum, quæ ſibi à ſocero ſunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in ſortem, non credimus compellendum. Cùm frequenter dotis fructus non ſufficiant ad onera matrimonij ſupportanda.

IDEM epiſcopo Bonon̄.

Repetens vſuras nō auditur, niſi reſtituat extortas per ſe, vel per alium, à quocunque cauſam habeat.

CAPIT. XVII.

MIchaël laicus ſuam nobis querimoniam deſtinauit, quòd M. quidam alij Bonon̄. ciues multa extorſerunt ab eo, & à patre ſuo cuius hæres extitit, nomine vſurarū: & infra. Adtentius prouiſurus, ne auctoritate noſtra in negocio procedas eodem, niſi dictus conquerens reſtituerit, vel adhuc reſtituat, ſi quas aliquando ipſe, vel pater eius extorſit vſuras.

IDEM in concilio generali.

Etiam Iudæi compellendi ſunt, ad reſtituendas vſuras extortas à Chriſtianis, & ad ſoluendas decimas, vel oblationes de eorum poſſeſſionibus.

CAPIT. XVIII.

QVanto amplius Chriſtiana religio ab exactione compeſcitur vſurarum, tanto grauius ſuper his Iudæorum perfidia inſoleſcit, ita quòd breui tempore Chriſtianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte proſpicere Chriſtianis, ne à Iudæis immaniter adgrauentur, ſynodali decreto ſtatuimus, vt ſi de cætero quocunque prætextu Iudæi à Chriſtianis graues immoderatáſve vſuras extorſerint, Chriſtianorum eis participium ſubtrahatur, donec de immoderato grauamine ſatisfecerint competenter. vnde Chriſtiani (ſi opus fuerit) per

cen. eccle.

en.eccl.adp.poſtpoſita, compellantur ab eorum commerciis abſtinere. Principibus autem iniungimus, vt propter hæc nõ ſint Chriſtianis infeſti, ſed potius à tanto grauamine ſtudeant cohibere Iudæos. Hac eadem pœna Iudæos decernimus cõpellendos, ad ſatisfaciendum eccleſiis pro decimis & oblationibus debitis, quas à Chriſtianis de domibus & poſſeſſionibus aliis percipere conſueuerant, antequam ad Iudæos quocunque titulo deueniſſent: vt ſic eccleſiæ conſeruentur indemnes.

Gregorius nonus fratri R.

Vſurarius eſt, qui à debitore recipit aliquid vltra ſortem, etiam ſi ſuſcipiat in ſe periculum. hoc dicit primò. Non eſt vſurarius emptor rei minus iuſto precio, ſi tunc veriſimiliter dubitetur an tempore ſolutionis plus vel minus ſit res valitura. hoc ſecundo. Propter dubiũ excuſatur is, qui ex eo, quòd differt ſolutionem precij, vendit rem plus quàm valeat, ſi non erat eam aliàs venditurus. hoc tertio.

CAP. XIX.

NAuiganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quòd ſuſcipit in ſe periculum recepturus aliquid vltra ſortem, vſurarius eſt cenſendus. Ille quoque, qui dat .x. ſolidos vt alio tempore totidem ſibi grani, vini vel olei menſuræ reddantur: quæ licet tunc plus valeant, vtrum plus vel minus ſolutionis tempore fuerint valituræ, veriſimiliter dubitatur: non debet ex hoc vſurarius reputari. Ratione huius dubij etiam excuſatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, & alias merces vendit, vt amplius, quàm tunc valeant, in certo termino recipiat pro eiſdem, ſi tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.

DE CRIMINE FALSI.

TITVLVS XX.

Auguſtinus.

Teſtis falſidicus tres lædit, deum, iudicem, & partem: & falſus eſt non ſolum qui mendacium dicit, ſed etiam qui veritatem occultat.

CAPITVLVM I.

FAlſidicus teſtis tribus perſonis eſt obnoxius: primùm deo, cuius præſentiam contemnit: inde iudici, quem mentiendo fallit: poſtremò innocenti, quem falſo teſtimonio lædit. Vterque reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit. quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.

Lucius tertius Vigoricñ. epiſcopo.

Sententia lata per falſas literas, non debet executioni mandari.

CAPIT. II.

SVper eo, quòd ſentẽtiam auctoritate literarum falſarum latam noluiſti executioni mandare, tuam prudentiam commendamus: Mandantes, vt quotiens aliqua ſcripta, ſub nomine no-

ne noſtro deſtinata, redarguenda videris falſitatis, nullam eis adhibeas fidem: & quod per ipſas mandatum fuerit, non obſerues: ſed eum, qui præſentauerit, retineri facias diligenter.

Vrbanus tertius.

Clericus falſans ſigillum principis, deponitur. Item ei characler imprimitur: & in exilium mittitur. CAP. III.

AD audientiam noſtram te ſignificante peruenit, quòd cùm quoſdam clericos, qui falſauerunt ſigillum *Philippi* regis Francorum, carcerali cuſtodiæ mancipaueris: [*& infra.] Fra. t. t. r. vt eis nec membrum auferri, nec pœnam infligi facias corporalem, per quã periculum mortis poſſint incurrere, ſed eis à ſuis ordinibus degradatis, in ſignum maleficij characterẽ aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoſcantur: & prouinciam ipſam eos abiurare compellens, abire permittas.

[* *Quid faciendum ſit tibi de ipſis ad ſed. apoſt. duxiſti inquirendum. Vnde nos*]

Innocentius tertius.

Exiſtens in curia literas apoſtolicas non recipiat, niſi de manibus papæ, vel officialium ab ipſo deputatorum. perſonæ tamen ſolennes per nuncios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contrà faciens ſi laicus eſt, excommunicationi ſubiacet: ſi clericus, ab officio & beneficio deponitur. hoc dicit, vſque ad. §. adiicientes.

CAP. IIII.

Ex 3. cõpilatio.

DVra ſæpe mãdata: [& infra. †] Statuimus & ſub excõmunicationis pœna, & ſuſpẽſionis ordinis & beneficij diſtrictius inhibemus, ne quis apud ſed. ap. literas noſtras niſi à nobis, vel de manibus illorum recipiat, qui de mãdato noſtro ad illud ſunt officium deputati. Si verò perſona tantæ auctoritatis extiterit, vt ipſam deceat per nuncium literas noſtras recipere: nuncium ad cãcellariam noſtram, vel ad noſipſos mittat idoneum, per quem literas apoſt. iuxta formã præſcriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati noſtri tranſgreſſor extiterit: ſi laicus fuerit, excommunicationi ſubiaceat: ſi clericus, officij & beneficij ſuſpenſione damnetur: & infra.

[† *Accidit nuper in vrbe quod quidam falſitatis aſtutiam perniciosiſſime exercentes fuerint in iniquitatib. ſuis deprehenſi, ita quod bullas tam ſub nomine noſtro quàm bonæ me. ce. pp. p. n. quas falſo confinxerant & quàm plures literas bullis ſignatas inuenerimus apud eos. Nos autem ſemper honori Roma. eccle. & vtilitati omnium paterna volentes ſolicitudine prouidere, de fra. no. conſilio*]

Per excommunicationis pœnam prouidetur, contra non reſignantes, nec deſtruentes literas falſas intra xx dies: & abſolutio papæ reſeruatur, & contra factum non tenet. hoc dicit Abbas.

Adiicientes ſtatuimus, vt generalem excõmunicationis ſententiam promulgetis, quam per ſingulas parœcias faciatis frequentius

quentius innouari, quòd ſi quis falſas literas ſe habere cognoſcit, intra viginti dies literas illas aut deſtruat, aut reſignet, ſi pœnam excommunicationis voluerit euadere: quam (niſi forſan in mortis articulo) ſine ſpeciali mandato noſtro, à quoquã nolumus relaxari: nec etiam (ſi præſumpta fuerit cõtra hoc) abſolutio quicquam habeat firmitatis.

IDEM archiepiſcopo & canonicis Mediolañ. Archipresbytero.

Ponit nouem modos falſandi literas papales. CAP. V.

LIcet ad regimen: [*& infra.] Vt autem varietates falſitatis circa noſtras literas deprehendere valeatis: eas vobis præſentibus literis duximus exprimendas. Prima ſpecies falſitatis hæc eſt, vt falſa bulla falſis literis adponatur. Secunda, vt filum de vera bulla extrahatur ex toto, & per aliud filũ immiſſum falſis literis inſeratur. Tertia, vt filum ab ea parte, in qua charta plicatur inciſum, cum vera bulla falſis literis immittatur, ſub eadem plicatura cum filo ſimilis canabis reſtauratum. Quarta, cùm à ſuperiori parte bullæ, altera pars fili ſub plumbo reſcinditur, & per idem filum literis falſis inſerta reducitur intra plumbum. Quinta, cùm literis bullatis & redditis in eis, aliquid per raſuram tenuem immutatur. Sexta, cùm ſcriptura literarum, quibus fuerat adpoſita vera bulla, cum aqua vel vino vniuerſaliter abolita ſeu deleta, eadem charta cum calce & aliis iuxta conſuetum artificium dealbata de nouo reſcribitur. Septima, cùm chartæ, cui fuerat adpoſita vera bulla, totaliter abolitæ vel abraſæ, alia ſubtiliſſima charta eiuſdem quãtitatis ſcripta cum tenaciſſimo glutino coniungitur. Eos etiam à crimine falſitatis non reputamus immunes, qui contra conſtitutionem noſtrã ſcienter literas non de noſtra vel bullatoris noſtri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falſas literas cautè proiiciunt, vt de vera bulla cum aliis ſigillentur. Sed hæ duæ ſpecies falſitatis non poſſunt facilè cõprehendi, niſi vel in modo dictaminis, vel in forma ſcripturæ, vel qualitate chartæ falſitas cognoſcatur. In cæteris autem diligens indagator falſitatem poterit intueri, vel in adiunctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione vel obtuſione, præſertim ſi bulla non ſit æqualis, ſed alicubi magis tumida, & alicubi magis depreſſa.

[*Ap. ſe. *quæ dante domino omnium eccleſiarum mater & magiſtra inſufficientes nos vita & ſcientia reputemus: quantum tamen nobis dominus inſpirauerit & ſua miſeratione conceſſerit, ab his propoſuimus abſtinere per quæ nobis poſſit meritò derogari, quanquã ex infirmitatis humanæ defecta non ſic formam perfectionis ſemper & in omnibus imitari poſſumus, quin aliquid aliquando in noſtris ſubrepat operibus quod minus circumſpectæ prouidentiæ valeat imputari, quod tamen non ex induſtria vel conſcientia certa, ſed interdum ex ignorantia vel nimia occupatione contingit.*

Cæterùm cùm eaſdem literas, ſicut viri prouidi & diſcreti ad noſtram remiſiſſetis præſentiam, vt earum inſpectione plenius noſceremus, vtrum ex conſcientia noſtra proceſſiſſet, plus in eis inuenimus quàm noſtra fuiſſet diſcretio ſuſpicata. Nam licet in ſtilo dictaminis & forma ſcripturæ aliquãtum cœperimus dubitare, bullam tamen veram inuenimus, quod primũ nos in vehementem admirationem induxit, cùm literas ipſas ſciremus de noſtra conſcientia nullatenus emanaſſe. Bullam igitur hincinde diligentius intuẽtes in ſuperiori parte qua filo adhæret eam aliquantulum tumentẽ inuenimus, & cùm filum ex parte tumenti ſine violentia qualibet aliquantulum attrahi feciſſemus, bulla in filo remanente, filum ex parte alia fuit ab ipſa ſine difficultate aliquatenus auulſum, in cuius ſummitate adhuc etiam inciſionis indicium apparebat: per quod liquidò deprehẽdimus bullam ipſam ex aliis literis extractam fuiſſe, ac illis per vitium falſitatis inſertam, ſicut ex literis ipſius plenius cognoſcetis, quas ad maiorem certitudinem vobis duximus remittendas.]

IDEM Attinaceñ. epiſcopo.

Falſæ ſunt literæ papales, in quibus epiſcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel vni ſcribitur in plurali. CAP. VI.

QVàm graui pœnæ ſubiaceat: & infra. [*] Nos verò literas, quæ tibi ſub noſtro nomine præſentatæ fuerunt, diligentius intuentes, in eis tam in continentia, quàm in dictamine deprehendimus falſitatem, ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales literas, à nobis credideras emanaſſe: Cùm ſcire debeas apoſt. ſed. conſuetudinem in ſuis literis hanc tenere, vt patriarchas, archiepiſcopos, epiſcopos, fratres: cæteros autẽ reges, principes, vel alios cuiuſcunq; ordinis, filios in noſtris literis adpellemus. Et cùm vni tãtum perſonæ noſtræ literæ diriguntur, nunquam ei loquimur in plurali, vt vos ſiue veſter, & his ſimilia in ipſis literis adponamus. In falſis autem literis tibi præſentatis in ſalutatione dilecto in Chriſto filio vocabaris: cum in literis, quas aliquando tibi tranſmiſimus, te videre poteris à nobis fratrem venerabilẽ adpellatum. Propter quod ſic literas apoſtol. ſtudeas intueri, tam in bulla, filo & charta, quàm in ſtylo, quòd veras pro falſis, vel falſas pro veris literis modo aliquo non admittas.

[Ad audientiã ſiquidẽ noſtram ex literis chariſſ. in Chriſto f. n. W. Cardulæ regis illuſtris, nec in tenore literarum tuarum quas d. f. S. & capellano n. ap. Durachiũ direxiſti noueris perueniſſe, quod cum Dominicus quondam Suaten. epiſcopus, qui coram eodem capellano noſtro & dil. f. S. ſubdiacono tunc in partib. illis gerenti legationis officiũ fuerat de homicidio accuſatus, & in concilio apud Zammatum pontificalem reſignauerat dignitatem, ad noſtram olim præſentiam acceſſiſſet, a nobis rediens quaſi tã tibi literas præſentauit, quib. aſſerebat ſibi a nobis pontificale officium reſtitutum. Tu vero literis fidem adhibens ven. f. n. G. quem Suaten. epiſcopum electum dicens canonice conſecraſſe, ab eadem eccleſia reiecuiſti: præ-*

fato De-

ſato Dominico occaſione literarum ſuarũ in ipſa eccleſia reſtituto. Præfatus autem rex ſicut ſuis nobis literis intimauit, nõ credens ſuas literas de noſtra conſcientia emanaſſe, tam ipſum Dominicum quàm præfatum epiſcopum noſtro præcepit conſpectui præſentari, humiliter petens reſcripto apoſtolico edoceri quid de ipſo duceremus negocii faciendum.]

IDEM.

Qui per ſe vel per alios literas papæ falſant, excommunicati ſunt cum ſuis fautoribus, & clerici officiis & beneficiis priuati ſunt, & degradandi & tradendi curiæ ſeculari, per quam laicus legitimè punitur. Qui verò falſis literis vtitur, ſi clericus eſt, officio & beneficio priuatur: ſi laicus, excommunicatus eſt. hoc dicit.

CAP. VII.

AD falſariorum confundendam maliciam: [† & infra.] De communi fratrum noſtrorum conſilio duximus ſtatuendum, vt qui literis noſtris vti voluerint, eas primò diligenter examinent: quoniam ſi falſis literis ſe vſos dixerint, ignoranter, eorum ſera pœnitẽtia euitare nequibit pœnas inferius annotas.* Nos enim omnes falſarios literarum noſtrarum, qui per ſe vel alios vitium falſitatis exercent, cum fautoribus & defenſoribus ſuis anathematis vinculo decernimus innodatos: ſtatuentes vt clerici, qui falſarij fuerint deprehenſi, omnibus officiis & beneficiis eccleſiaſticis perpetuò ſint priuati: ita quòd qui per ſe falſitatis vitium exercuerint, poſtquam per eccleſiaſticum iudicem fuerint degradati, ſeculari poteſtati tradantur, ſecundum conſtitutiones legitimas puniendi: per quã & laici, qui fuerint de falſitate conuicti, legitimè puniantur. Qui verò ſub nomine noſtro literis falſis vtuntur, ſi clerici, fuerint, officiis & beneficiis eccleſiaſticis ſpolientur, ſi laici, tamdiu maneant excommunicationi ſubiecti donec ſatisfaciant competenter: ita tamen, vt in iſtis & in illis malicia grauius, quàm negligentia puniatur. quod & de his, qui falſas literas impetrant, ſtatuimus obſeruandum.

*Vide l. 2. cum gloſſ. in ver. & diſcrimen. & Cy. in q. 1. C. de fi. inſtru.

[† *Tam alia vice recolimus literas ap. deſtinaſſe, in quib. falſitatis modos ne quis ſe poſſet per ignorantiam excuſare: meminimus plenius diſtinxiſſe. Quoniam verò nonnunquam euenit, vt falſas literas exhibentes, poſtquam ſuper his fuerunt redarguti, ad excuſationem ſuam dicant ſe literas huiuſmodi per alios impetraſſe:*]

IDEM.

Non præſumitur, quis falſare literas de ſimplici iuſtitia: nec punitur, ſi hoc comperto deſtiterit illis vti.

CAP. VIII.

Ex 4. compilat.

ACcedens: & infra. Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi literæ apoſtolicæ, in quibus falſitas fuerit deprehenſa, de ſimplici iuſticia formam habeant: cum præſumi nõ debeat, quòd pro talibus literis, quę poſſunt faciliè obtineri, fraudem quis commiſerit falſitatis, nec literis vſus eſt, poſtquam

eas

eas falſas eſſe cognouit, tu ei officium beneficiumque reſtituens, ipſum ſuper hoc vlterius non moleſtes.

IDEM.

Propter paucarum literarum raſuram in loco non ſuſpecto, reſcriptum non probatur falſum.

CAPIT. IX.

EX conſcientia: & infra. Verùm literas ipſas, quæ redargutæ fuerant falſitatis, diligentius intuentes, nullum in eis falſitatis ſignu, vel ſuſpicionis inuenimus, niſi paucaru literarum raſuras, quæ nequaquam ſapientis animum in dubitationem vertere debuerunt: vnde ſi vobis conſtiterit prædictu R. obligaſſe ſe ſub periculo cauſę, quòd literas illas falſas eſſe probaret (cum quilibet ad renunciandum iuri ſuo liberam habeat facultatem) ipſi R. ſuper dicta eccleſia ſilentium imponatis.

DE SORTILEGIIS. TIT. XXI.

Ex pœnitentiali Theodori.

Sortilegia pro furtis inueniendis, vel diuinationibus faciendis prohibentur, & contra facientibus pœna imponitur.

CAPITVLVM I.

IN tabulis vel codicibus, aut aliis ſorte furta non ſunt requirenda, nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus, quis obſeruare præſumat. Qui autem contra fecerit, quadraginta dies pœniteat.

Alexander. iij. Grandeñ. patriarchæ.

Presbyter, qui per inſpectionem aſtrolabij furta requirit, ad tempus ſuſpenditur ab altaris miniſterio. Ita communiter ſummatur: ſed in veritate hæc ſummatio non eſt indiſtincte vera, quia acrius poteſt puniri.

CAPIT. II.

EX tuarum tenore literarum accepimus, quòd V. presbyter cum quodam infami ad priuatum locum acceſſit, non ea intentione, vt vocaret dæmonium, ſed vt inſpectione aſtrolabij furtum cuiuſdam eccleſiæ poſſet recuperari. Verùm licet hoc ex bono zelo & ſimplicitate ſe feciſſe proponat, id tamen grauiſſimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit: [* & infra.] Mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas, quòd per annum & amplius, ſi tibi viſum fuerit, eum ab altaris miniſterio præcipias abſtinere, & extunc liberum ſit ei exercere officium ſacerdotis.

[* *Sed quoniam tutius eſt in dexteram quàm in ſiniſtram, & in miſericordiam quàm in ſeueritatem declinare: ipſum ſic duximus remittendum, mandantes.*]

Honorius tertius capitulo Luceñ.

Non eſt in ..compil.

Non ſolum electio per ſortes fieri non debet, ſed etiam electiones compromiſſariorum per ſortes aſſumi non debent.

CAPIT. III.

Eccleſia

Ecclesia veſtra epiſcopo deſtituta, vos conuenientes in vnũ, vt de futuri tractaretis electione pontificis: vnum elegiſtis ex vobis per ſorte, qui tres auctoritate veſtra elegit, per quos vice omnium Lucañ prouideretur eccleſiæ de paſtore: quorum duo tertium magiſtrum R. ſcilicet elegerunt: quod expreſſè licebat eiſdem ſecundũ traditam à vobis omnibus poteſtatem. Procuratoribus igitur veſtris ſuper his, in noſtra præſentia conſtitutis, nos tali examinato proceſſu, licet nota non careat, quinimmo multa reprehenſione ſit dignum, quòd ſors in talibus interuenit. [* & infra.] Electionem celebratam de ipſo ad gratiam confirmationis admittimus, ſortis vſum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.

[*Propter prærogatiuam cùm nos & literatura magiſtri R canonici in quem vota veſtra eccleſiæ veſtræ præficiendum epiſcopum concurrerunt, & affectione quam ad eandem habemus eccleſiam.]

DE COLLVSIONE DETEGENDA.

TIT. XXII.

Gregorius vniuerſis epiſcopis de Corin.

Adcuſatore deſiſtente ab adcuſatione, poteſt iudex ex officio ſuo inquirere ſuper crimine illato.

CAPIT. I.

SCripta f. v. relegentes, agnouimus, quòd hi, qui contra Hadrianum epiſcopũ aliqua dixerant, modo cum eodem in amicitiam conueniſſent [*& infra.] Quia verò nunciati facinoris qualitas nos vehementer impellit, vt ea quæ audiuimus, diſſimulare nullatenus debeamus, præſertim cùm adcuſatores & adcuſatum inter ſe feciſſe gratiam indicaueritis: hoc neceſſe eſt ſubtilius perſcrutari, ne forte non ex charitate, ſed ex præmio eorum ſit concordia comparata.

[*Et magna nobis ad præſens facta eſt de eorum vnitate lætitia, ſed quoniam ea quæ dicta ſunt, indiſcuſſa manere non patimur, ſedis noſtræ diaconem ad ea inueſtiganda direximus.]

IDEM.

Deſiſtente adcuſatore & adcuſato iudex proſequitur.

CAPIT. II.

CRimina ſemel audita Gregorius indiſcuſſa nullo modo præteribat, etiam ſi adcuſatus cum adcuſatore in gratiam rediiſſet.

Alexander.iij Noruiceñ epiſcopo.

Colludens in cauſa beneficiali priuari debet beneficio.

CAPIT. III.

AVdiuimus vſque adeò clericorum malitiam excreuiſſe vt interdum inter ſe colluſiones faciant ſuper beneficiis, quæ poſſident ſe ſuſtineãt ab aliis inquietari & poſtea vt quæſtioni cedatur: & iidem clerici, qui beneficia quietè poſſident, quaſi

nomine

nomine tranſactionis ſoluunt aliis de ipſis beneficiis annuam penſionem, vt poſt mortem eorũ in beneficiis illis, ſuper quibus eſt colluſio facta, ius ſibi valeãt vindicare. Vnde tibi mandamus, quatenus ſi quos clericos tuæ iuriſdictionis per colluſionem huiuſmodi fraudem legitimè tibi conſtiterit commiſiſſe, eos beneficiis, ſuper quibus colluſum fuerit, non differas perpetuo ſpoliare: quia ſatis eſſet indignum, ſi fraus & dolus, quæ in præiudicium tui iuris, & aliorum nituntur committere, in eorum non redundarent incommodum & iacturam.

Gregorius nonus Bareñ. archiepiſcopo, & fratri Ioſeph monacho Floreñ.

Abſolutio de criminibus illatis per colluſionem facta, non impedit facultatem iterum adcuſandi & inquirendi de illis criminibus.

CAPIT. IIII.

IN tantum clamor, qui aſcendit contra Acherontinũ archiepiſcopum, inualeſcit, quòd diſſimulare ipſum vlterius ſine ſcandalo non valemus, nec ſine periculo tolerare: & infra. Licet autem ſed. apoſto. frequentibus clamoribus excitata, inquiſitionem quorundam exceſſuum ſuorũ duxerit committendam, propter tergiuerſationes tamen ipſius (vt dicitur) eodem cum inquiſitoribus & examinatoribus colludente, necnon corruptis teſtibus & inquiſitoribus, ac examinatoribus ſupradictis, non ſolum prædicti exceſſus remanſerunt hactenus incorrupti, verumetiam peiora prioribus committere non expauit: & infra. Diſcre. v. mandamus, quatenus ſi de huiuſmodi colluſione ac corruptione conſtiterit: ex integro ſuper præmiſſis & aliis, alioquin ſuper nouis duntaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

DE DELICTIS PVERORVM.

TIT. XXIII.

Gregorius nonus.

Impuberes præter vitium carnis delinquere poſſunt, puniuntur tamen mitius, quàm adulti.

CAPIT. I.

PVeris grandiuſculis peccatũ nolunt adtribuere quidam, niſi ab annis. xiiij. cùm pubeſcere cœperint. Quod merito crederemus ſi nulla eſſent peccata, niſi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis verò audeat adfirmare furta, mendacia, & periuria, non eſſe peccata? At his plena eſt puerilis ætas: quamuis in eis non ita vt in maioribus punienda videantur.

Alexander. iij. Hermoñ. epiſcopo.

Puer non debet ita ſeuerè puniri ſicut maior, nec pater ex delicto filij impuberis tenetur.

CAPIT. II.

REferente nobis H. intelleximus, quòd cum N. filius eius decennis cum aliis pueris ſagittaret, quidã nepos eiuſdem H. la-

H. ſagitta percuſſus, interiit: quod idem filius eius cùm inter annos luderet, fortuito caſu dicitur peregiſſe, propter quod abbas ſancti Remigij à præfato H. ſecundum conſuetudinem illius terræ. c. ſolidos inſtantius requirebat: [*& infra.] Vnde quoniam in pueris relinqui ſolet inultum quod in aliis prouectioris ætatis humanæ leges dicunt ſeuerius corrigendum: mandamus, quatenus ſi cõſtiterit filiũ prædicti H. intra. xiiij. ætatis ſuæ annum eundem exceſſum commiſiſſe, memoratum abbatem moneas & compellas, vt ab eodem H. prædictos. c. ſolidos propter illam conſuetudinem non exigat, nec ab ipſo pro temporali pœna requirat.

[*Ad noſtram audientiam appellauit.]

DE CLERICO VENATORE.
TIT. XXIIII.

Ex concilio Aurelianeñ.

Clerico prohibetur venatio, & contra facienti pœna imponitur. hoc dicit, cum ſequen. CAPIT. I.

EPiſcopum, presbyterum aut diaconum, canes, aut accipitres, aut huiuſmodi ad venandum habere non licet. Quòd ſi quis talium perſonarum in hac voluptate ſæpius detentus fuerit, ſi epiſcopus eſt, tribus menſibus à communione: ſi presbyter, duobus: ſi diaconus, ab omni officio ſuſpendatur.

Ex eodem.

Summatum eſt ſupra cap. proxi. CAP. II.

OMnibus ſeruis dei, venationes & ſyluaticas fatigationes * cum canibus, & accipitres aut falcones habere interdicimus.

*Aliàs vagationes.

DE CLERICO PERCVSSORE.
TIT. XXV.

Ex concilio Agatheñ.

Clericus ſæpe alium percutiens, & monitus non deſiſtens, deponendus eſt.

CAPIT. I.

SI quis in aliquo gradu [ſacro] percuſſor extiterit, corripiatur à crimine: & ſi non emendauerit, deponatur.

ecclesiaſtico ſacratus.

Gregorius Carentineñ. epiſcopo.

Duobus menſibus à miſſarum adminiſtratione ſuſpenditur epiſcopus, qui crudeliter aliquem fuſtigari facit.

CAPIT. II.

PRæterea quoniam mulierem propter delictum ſuum contra ordinem ſacerdotij cædi crudeliter fuſtibus deputaſti. Quam licet exinde (cum poſt octo mẽſes deceſſerit) minimè arbitra-

arbitramur fuiſſe defunctam: Tamen quia ad ordinem ſuum noluiſti habere reſpectum, duobus te menſibus ab adminiſtratione miſſarum ſtatuimus abſtinere.

Alexander.iij.Lucen̄ epiſcopo.

Non punitur clericus vt homicida, ſi fuit ipſe in conflictu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui ſint, & ipſe lapides proiecit, ex quo nullum ipſe percuſſit.

CAPIT. III.

PRæſentium lator, in quodam conflictu adſerit ſe fuiſſe, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellebant: in quo lapides ipſe proiecit, ſed aliquem nō percuſſit. Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occiſi) a celebratione miſſarum per biennium præcipimus abſtinere. Mandamus itaque, vt ſi alia non impedierint: decurſo huiuſmodi temporis ſpacio, ad ſuam officij executionem eum admittas.

Celeſtinus tertius.

Ex 2.compil.

Clericus, qui fuit in conflictu vbi aliqui fuerunt occiſi, ſine eius facto vel conſilio, de iure communi promoueri poteſt. hoc dicit, ſecundum intellectum, qui plus placet Panormit.

CAPITVLVM IIII.

COntinentia literarum: [*& infra.] Cùm P. acolythus cum quibuſdam ad reſiſtendum prædonibus arma ſumpſiſſet, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quòd illa homicidia neque facto eius neque conſilio perpetrata fuerunt: & infra. Conſul. t. t. r. quòd cum prædictum acolythum ad frugem melioris vitæ tranſiuiſſe dicatis, poterit ipſe ad ſubdiaconatus ordinem promoueri, & altaris miniſterium exercere.

[*Veſtrarum inſpecta, qua ſignificaſti nobis quod.]

DE MALEDICIS. TIT. XXVI.

Clemens tertius.

Ex 2.compil.

Maledicens papæ puniendus eſt, vt alij deinceps deterreantur, & ipſe arceatur.

CAPIT. I.

INnotuit nobis: & infra. Quia nobis per literas retuliſti, quòd cum I. clericus multis coram adſtātibus verba quædam in depreſſionem officij & beneficij noſtri protulit. Ipſum à temeritate ſua compeſcas: Vt pœna illius aliis terrorem incutiat, *ne decætero contra Rom. eccl. in talia verba prorumpant.

Vide. l. aut facta. § fi. ff. de pœ & l. 1. C. ad legem Iul. repe.

Gregorius nonus.

Hic ponitur pœna blaſphemantis deum, vel aliquem ſanctum, & maximè virginem glorioſiſſimam.

CAPIT. II.

STatuimus, vt ſi quis contra deum vel aliquem ſanctorum ſuorum, & maximè beatam virginem, linguam in blaſphemiam

miam publicè relaxare præſumpſerit, per epiſcopũ ſuum pœnæ ſubdatur inferius adnotatæ, videlicet, quòd in ſeptẽ diebus dominicis præ foribus eccleſiæ in manifeſto (dũ aguntur miſſarum ſolẽnia) blaſphemus exiſtens, vltimo illorum die dominico palliũ & calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, ſeptemq; præcedentibus ſex feriis in pane & aqua ieiunet, eccleſiam nullatenus ingreſſurus. Quolibet quoq; prædictorum dierum tres ſi poterit, alioquin duos reficiat pauperes, ſiue vnum. Et ſi nec ad hoc eius ſuppetant facultates: id in pœnam aliam commutetur. cui etiam ſi renuerit recipere ac peragere pœnitentiam ſupradictam, eccleſiæ interdicatur ingreſſus, & in obitu, eccleſiaſtica careat ſepultura. Per temporalem præterea poteſtatem coactione (ſi neceſſe fuerit) epiſcopi diœce. adhibita contra eum, blaſphemus ſi diues fuerit, quadraginta ſolidorum, alioquin triginta ſiue viginti, & ſi ad id non ſufficiat, quinque ſolidorum vſualis monetæ pœna mulctetur, nullam in hoc miſericordiam habiturus, quod etiam inter alia communitatum ſtatuta ponatur.

DE CLERICO EXCOMMVNICATO, DEPOSITO, VEL INTERDICTO MINISTRANTE. TIT. XXVII.

Ex canone apoſtolorum.

Clericus depoſitus celebrans, excommunicatur. CAP. I. Cap. xxix.

SI quis epiſcopus, preſbyter vel diaconus depoſitus iuſtè pro certis criminibus auſus fuerit adtrectare miniſterium ſibi dudum commiſſum, hic ab eccleſia abſcindatur.

Ex concilio Antiochen̄.

Degradatus vel ſuſpenſus celebrans, & monitus non deſiſtens, excommunicatur: & ſi nec ſic deſiſtat, per ſecularem poteſtatem ad requiſitionem eccleſiæ exilio damnatur.

CAPIT. II.

SI quis preſbyter aut alius clericus fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus ſuſpenſus, & ipſe per contemptum & ſuperbiam aliquid de miniſterio ſibi interdicto agere præſumpſerit, & poſtea ab epiſcopo ſuo correptus, in incœpta præſumptione perdurauerit, modis omnibus excommunicetur: *& quicunque cum eo communicauerit, ſimiliter ſe ſciat eſſe excõmunicatum. Similiter de clericis, laicis, vel fœminis excommunicatis obſeruandum eſt. Quòd ſi aliquis iſta omnia contempſerit, & epiſcopus minimè emendare potuerit, regis iudicio ad requiſitionem eccleſiæ exilio damnetur.

**Vide. l. i. C. de ſuperexact. lib. x. & l. Papinianus. §. meminiſſe ff. de inof. teſt.*

Alexand. iij. London̄ epiſcopo.

Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus non deſiſtens, deponitur.

CAPIT. III.

CLerici autem, ſi qui à ſuis, aut etiam de mandato Romani pontificis ab alienis epiſcopis interdicti vel excommunicati ante abſolutionẽ diuina officia celebrauerint, niſi moniti ſine dilatione redierint, perpetuæ depoſitionis ſententiam, pro auſu tantæ temeritatis incurrant.

IDEM Toletano archiepiſcopo.

1 *Excommunicati vel interdicti celebrantes deponi debent, niſi propter multitudinem mitigetur pœna.*

CAPIT. IIII.

LAtores pręſentium nobis intimarunt, quòd tam ipſi, quàm multi alij poſtquàm interdicti vel excommunicati fuerint, diuina præſumpſerint officia celebrare: [*& infra.] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi xl. ſolummodo vel pauciores in his deliquiſſe cõſtiterit, omnes in perpetuum ab officio ſacerdotali deponas. Si verò multitudinem magnam in hoc peccaſſe, cognoueris, eos, quos magis cauſam delicti eſſe conſtiterit, perpetua depoſitione condemnes, & alios, qui non tantum deliquerint, ab officio ad tempus ſuſpendas, & omnibus pœnitentiam ſecundum diſcretionem tibi à Deo datam iniungas.

[**Quoniam verò magnam cum eis multitudinem in hoc peccaſſe dicebant, nec nobis quis eorum magis vel minus deliquerit, innoteſcere potuerit, negocium tuæ diſcretionis arbitrio duximus remittendum.*]

Ex 3. compilat. Innocentius tertius Herbipoleñ. capitulo.

Si habens notitiam excommunicationis, per ſolam famam celebrat, debet de rigore deponi, licet cum eo poſſit miſericorditer diſpenſari. h. d. & eſt caſus notabilis.

CAPIT. V.

ILlud dominus in beato Petro: & infra. Venerabilis fra. no. quondam Hildeſemeñ. epiſcopus licentia non ſolum nõ obtenta, ſed nec etiam poſtulata (eccleſia Hildeſemeñ. relicta) Herbipoleñ. eccleſiam occupauit: & infra. Vnde Magdeburgeñ. epiſcopo dedimus in mandatis, vt (cùm factum ipſum non poſſet in partibus illis non eſſe notorium) niſi dictus epiſcopus intra .xx. dies ab Herbipoleñ. eccleſiæ adminiſtratione ceſſaret, eum excõmunicatum publicè nunciaret. quod idem Magdeburgeñ. ſtuduit adimplere: & infra. Ipſe verò epiſcopus, in noſtra poſtmodum præſentia cõſtitutus, etſi ſuũ recognoſceret & cõfiteretur exceſſum, & nõ iudicium, ſed miſericordiã poſtularet: hoc tamẽ inter alia in ſua excuſatione propoſuit, quòd cùm dictus Magdeburgeñ. non eſſet ordinarius iudex eius, non crediderat, quòd monitione non pręmiſſa auctoritate delegata poſſet procedere contra ipſum, aut ſententiam in eum aliquã promulgare. Vnde cùm nec ante factum monitorias, nec poſt literas ab eo aliquas accepiſſet, peccare non cre-

non credidit ſi diuina officia quantumcunque ſolenniter celebrauit, præſertim cum ei non niſi per famam de ſententia contra eum prolata conſtaret: [*& infra.] Licet autem in hoc non videatur omnino culpabilis extitiſſe: quia tamen in dubiis via eſt eligenda tutior, etſi delata in eum ſententia dubitaret, debuerat tamen potius ſe abſtinere, quàm ſacramenta eccleſiaſtica pertractare. Illud autem quod ſub ſpe veniæ diuina ſibi fecit (poſtquam ſe à nobis excommunicatum nouerat) celebrari, & communioni fidelium ingeſſit ſe, potius contra eum facere credimus, quàm pro eo, cùm ſub fiducia pœnitentiæ non debuerat deliquiſſe, & excommunicato non vitare, multo magis, quàm non vitari periculoſum exiſtat. non vitare ſiquidem, cum in eo ſit, excommunicatus ſine delicto non poteſt: ſed cum ex aliis pendeat, ſine ſuo delicto poterit non vitari: & infra. Cum eo miſericordiam facientes, pœnam, quam canon minatur his, qui poſt excommunicationem diuina præſumpſerint officia celebrare, vel ſe celebrationi ingeſſerint diuinorum, ei non duximus infligendam.

[*Quod autem poſtquam ſe nouit excommunicatum, à nobis omnia diuina ſibi fecit officia celebrari, & fidelium communioni ingeſſit ſe frequenter, id non in contemptum ſe. ap. vel etiam tanti ſacramenti, ſed ſub ſpe veniæ aſſerit ſe feciſſe, ne videlicet induresceret amplius, & in diuinis eius animus diutius proteruiret, vel proſterneretur, ſi nunquam diuinis officiis intereſſet: licet in diebus ſolennib. ſe nunquam celebrationi diuinorum ingeſſerit, & cum paucis in angulo alicuius eccleſiæ occulte non feſtiuis dieb. diuina ſibi fecerit interdum officia celebrari.]

IDEM Biſontiñ. archiepiſcopo.

Excommunicatus celebrans, à beneficio deponitur. CAP. VI.

FRaternitati tuæ: & infra. Preſbyteros autem & alios clericos, qui pro ſuis exceſſibus, à te nexibus anathematis canonicè innodati præſumpſerunt vel præſumunt officia celebrare diuina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis eccleſiaſticis ſpoliare.

IDEM decano & priori Coloñ.

Collatio beneficij excommunicato facta non tenet, & ſcienter talibus conferens, à beneficiorum collatione ſuſpenditur.

CAPIT. VII.

POſtulaſtis per ſedem apoſt. edoceri: & infra. Conſul. veſtræ reſpon. quod cum excõmunicatis cõmunicari nõ debeat: & clericis excõmunicationis vinculo innodatis eccleſiaſtica beneficia conferri nõ poſſunt, nec illi valẽt ea retinere licitè, niſi forſitan cum eis fuerit miſericorditer diſpẽſatum, cum ea non fuerint canonicè conſecuti. Illi verò, qui ſcienter illa beneficia talibus contulerunt, tamdiu debent à beneficiorum collatione ſuſpendi, donec ſuper hoc veniam conſequi mereantur,

vt puniantur in hoc, in quo delinquere præſumpſerunt.

Celebrans in loco interdicto ſi eſt clericus ſecularis, beneficiis priuatur: ſi monachus, in arctius monaſterium detruditur. h. d.

Quæſiuiſtis prǽterea qualiter puniri debeant clerici, monachi vel moniales eccleſiarum conuentualium, qui poſt latam interdicti ſententiam in locis ſuppoſitis interdicto præſumpſerunt hactenus, & adhuc etiam non verentur diuina officia celebrare, quamuis propter hoc ſint excommunicationis vinculo innodati. Ad hoc breuiter reſpondemus, quod clerici, qui talia præſumpſerunt, ſunt eccleſiaſticis beneficiis ſpoliandi: monachi verò vel moniales in arctioribus monaſteriis ad peragendam pœnitentiam detrudendi.

Ex 4. compil.

IDEM decano & ſubdiacono Pictauen. & magiſtro P. cano. Petragoricen.

Valet collatio beneficij ei facta, qui prius fuit excommunicatus, ſed abſolutus tempore collationis.

CAPIT. VIII.

PRopoſuit coram nobis magiſter P. clericus epiſcopi Tuſculanen. quod G. ſanctæ Mariæ in porticu diaco. cardin. in partibus illis apoſto. ſed. legationis fungente officio: quidã de Lemouicinio ei humiliter ſupplicarunt, vt eorum eccleſiã, quę debito fraudabatur clericorum ſeruitio, ordinaret: pro ſe ac magiſtro eodem preces ſpecialiter porrigentes. Ipſe verò Lemouicen. ciuitatem ingreſſus, canonicos monuit, vt illos reciperent in ſocios & in fratres: maximè cum præbendæ. v. vel iiij. ab vltima ipſius eccleſiæ ordinatione vacaſſent. quibus poſt petitas & conceſſas deliberationis inducias non curantibus reſpõdere, de præbenda Lemouicen. cardin. prædictus eoſdẽ clericos inueſtiuit. [*& infra.] Cùm autẽ dictus magiſter & Lemouicen. pœnitẽtiarius in noſtra fuiſſent præſentia conſtituti, & acta iudicij inſpici fecerimus diligenter, per pœnitentiarij teſtes intelleximus, quod Lemouicen. epiſcopus pluribus annis antequàm idem magiſter inueſtitus fuerit, clericos Burgen. caſtri Lemouicen. & eundem P. nominatim (quẽ eorum dicebãt conſiliarium & fautorem) vinculo excõmunicationis adſtrinxit. Per teſtes verò magiſtri P. probatur, quòd etſi dictus epiſcopus in Burgen. & eorũ fautores tã clericos, quàm laicos Lemouicen. excommunicationis ſententiã protuliſſet, eos tamen per tres annos abſoluit antequam dictus magiſter fuerit inueſtitus: [†& infra.] Et quia idẽ epiſcopus dicto magiſtro communicauit poſtea in eccleſia & in mẽſa: [‡& infra.] Quia verò ſæpe dictum magiſtrum inueſtituræ ſuæ tempore à præfato epiſcopo extitiſſe excommunicatum dictus pœnitentiarius (ſicut obtulerat) non probauit, cùm ex aduerſo de abſolutione & communione dicti epiſcopi fuerit facta fides: quod per

quod per dictum legatum de memorato magiſtro factum eſt, per definitiuam ſententiam duximus adprobandum.

[*Si verò probaret ipſum excommunicatum, tūc temporis extitiſſe non poſtponerent, quod de ipſo factum fuerat, reuocare, qui mandatum ap ſe. exſequentes vtriuſq; partis confeſſionib. & allegationib. intellectis, eandem cauſam ſufficienter inſtructam, ad noſtrum remiſerunt examen.]

[†Quibuſdam presbyteris vſque ad certum tempus in excōmunicatione retentis, qui contra ſententiam interdicti præſumpſerant celebrare.]

[‡His igitur quæ vtraque pars propoſuit intellectis.]

Gregorius viij. canonicis Pragenſibus.

Suſpenſus vel excommunicatus ignoranter celebrando nulla indiget diſpenſatione reſpectu irregularitatis, aliàs ſecus.

CAPIT. IX.

APoſtolicæ ſed. & infra. Verùm quia tempore ſuſpenſionis ignari celebraſtis diuina, vos reddit ignorantia probabilis excuſatos. Cæterùm ſi fortè ignorantia craſſa & ſupina aut erronea fuerit, propter quod diſpenſationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate apoſto. indulgemus.

IDEM.

Excommunicatus minori celebrans non eſt irregularis, ſed peccat, & poteſt eligere, & ea, quæ ſunt iuriſdictionis exercere, licet non eligi: & ſic confert ſacramenta, licet peccet, tamen collatio tenet, & ſuum habet effectum.

CAP. X.

SI celebrat minori excommunicatione ligatus: licet grauiter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione iuriſdictionis ſibi competunt exercere. Si tamen ſcienter talis electus fuerit, eius electio eſt irritanda, pro eo, quòd ad ſuſceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à ſanctis patribus eſt priuatus. Peccat autem conferendo eccleſiaſtica ſacramenta: ſed ab eo collata, virtutis non carent effectu, cùm non videatur à collatione, ſed participatione ſacramentorum (quæ in ſola conſiſtit perceptione) remotus. Dummodo non in contemptum eccleſiaſticæ diſciplinæ, videlicet contra prohibitionem ſuperioris, communioni excommunicatorum pertinaciter ſe ingeſſerit: in quo caſu eſt anathemate feriendus.

DE CLERICO NON ORDINATO MINISTRANTE. TIT. XXVIII.

Hormiſda papa.

Clericus miniſtrans in pertinentibus ad ordinem, quem non habet, deponendus eſt, & amplius non ordinandus.

CAPIT. I.

SI quis baptizauerit aut aliquod diuinum officium exercuerit, non ordinatus, propter temeritatem abiiciatur de eccleſia, & nunquàm ordinetur.

Vrbanus.iij. Legionẽ.epiſcopo.

Diaconus miſſam celebrans, ad ſacerdotium non promouetur: & a diaconatu ſuſpenditur ad tempus: ſed in beneficio poterit ad tempus diſpenſari.

CAPIT. II.

EX literis tuæ fraternitatis innotuit nobis, quod I. diaconus cùm non impoſuiſſes ei manum, miſſarum celebrationem vſurpare præſumpſit. [*& infra.] Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ad ſacerdotis officium non poterit promoueri, à diaconatu quoque biennio vel triennio pro tua maneat prouiſione ſuſpenſus. De beneficio autem miſericorditer agatur cum eo: ne ſuſtentatione priuatus, ad ſeculi negocia reuertatur. Vt autem ſecurius ei poſſis hanc miſericordiam facere, de agenda pœnitentia diligenter circa eum curam nõ deſinas exhibere. ſalubrius autem ſibi abſque dubio prouidebit, ſi ad regularem vitam ſe duxerit transferendum.

[*Poſtmodum verò domino inſpirante, rediit ad ſeipſum: & proprium cognoſcens exceſſum, in tanto ſibi periculo conſuli humiliter poſtulauit: quia igitur ſuper hoc tua nos duxit f. conſulendos, literis præſentib.]

DE CLERICO PER SALTVM PROMOTO. TIT. XXIX.

Innocentius.iij Bonon̄ epiſcopo.

Qui ignoranter per ſaltum de ſubdiacono fit presbyter, poſt pœnitentiam in diaconum ordinatur, & poſtea poteſt ſecum in ſacerdotio diſpenſari.

CAPIT. I.

TVæ literæ continebãt, quòd (ſicut ex relatione quorundam receperas) P. presbyter diaconus ordine prætermiſſo, ſe fecit ad ſacerdotij ordinem promoueri. Ipſe tibi quoque ſecreto confeſſus eſt, ſe pro certo neſcire ſi res taliter ſe haberet, ſed ex quo boni viri hoc adſerebant, inter quos fuerat conuerſatus credebat aſſertioni eorum, eo quòd tempore quo ordines inferiores ſuſceperat, intra annos diſcretionis fuerat conſtitutus: [†& infra.] Mandamus, quatenus condignam pœnitentiam pro huiuſmodi negligentia iniungas eidem: qua peracta (quia non intelligitur iteratum, quod factum eſſe neſcitur) ipſum in diaconum ordinare procures, & ſic de miſericordia eundem miniſtrare permittas, in ordine ſacerdotis.

[†Tu igitur ipſum ad ap. ſe. tranſmittens, nobis ſupplicaſti humiliter, vt cum eo miſericorditer agere dignaremur. Nos igitur eius miſeriæ condolentes f. t. per ap. ſe.]

DE EO QVI ORDINEM FVRTIVE SVSCEPIT. TIT. XXX.

Alexander.iij. Linconeñ. epiſcopo.

Qui furtiuè recipit ordinem, ſi contra hoc facientes lata erat excommunicatio, ſine diſpenſatione papæ, in ſic ſuſcepto miniſtrare, vel ad ſuperio-

periorem aſcendere non poteſt: ſed ſi excommunicatio lata non erat, epiſcopus & abbas poterunt diſpenſare. hoc dicit, cum duobus ſequentibus. CAP. I.

VEniens ad nos P. nobis expoſuit ſe furtiuè ordinem diacon̄. ſuſcepiſſe. Vnde f. t. reſpon. quòd ſi non fuit à te vel ab aliquo archidiaconorum, vel prælatorum tuorum ſub anathematis interminatione prohibitus, tu ipſe in promotione ipſius ad ſacerdotale officium condigna ſatiſfactione impoſita (niſi alia impediant) pro arbitrio tuo diſpenſes. Si verò interminatio anathematis ſuper hoc facta eſt, moneas eum, vt in aliquo monaſterio ſeu canonia habitum ſuſcipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter conuerſatus, poteris miſericorditer prouidere: alioquin nulla ratione concedimus eum ad ſacerdotalem ordinem promoueri.

Celeſtinus tertius.

Summatum eſt ſupra cap. proximo. CAP. II. Ex 2. compilat.

CVm H. lator præſentium ſicut nobis ſua quæſtione monſtrauit, ad tuam (ordinationis cauſa) præſentiam acceſſiſſet, iuxta conſuetudinem patriæ ſibi quatuor minores ordines contuliſti: quibus non contentus, ſubdiaconatum temerario auſu recepit. Quia verò idem clericus in hoc [illegible] multum exceſſit: Mandamus, quatenus eum in minoribus duntaxat ordinibus celebrare permittas. Si verò domum religionis intrauerit, & vita & mores eius exegerint, abbas (ſi voluerit) in aliis poterit ordinibus diſpenſare. IDEM.

Summatum eſt ſupra cap. i. CAP. III.

INnotuit nobis, quòd G. clericus & alij duo de diœceſi tua ad G. quondam Segunt. epiſcopum, vt ordines reciperent ab eo, acceſſerunt. Cùmque ab eodem epiſcopo ſub excommunicationis ſententia fuiſſet inhibitum, ne quis ſe ad duos ordines ſuſcipiendos ingereret, prædicti clerici nihilominus ſubdiaconatus & diaconatus ordinem clandeſtinè ſuſceperunt: [*& infra.] Conſul. tuæ taliter reſpon. quòd ordinati in ſuſceptis ordinibus de iuris rigore miniſtrare non debent. Verùm tamen ſi ad religionem aliquam voluerint ſe transferre, & peracta pœnitentia pro arbitrio tuo eis iniuncta, ibidem laudabiliter fuerint conuerſati, proceſſu temporis cum eis poteris de noſtra licentia diſpẽſare, vt poſtmodum ſuſceptorum ordinum executione lætentur.

[*Quia igitur quid tibi agendũ ſit pro his nos duxit tua f. cõſulendos.]

DE EXCESSIBVS PRAELATORVM ET SVBDITORVM. TIT. XXXI.

Alexander tertius.

Monet prælatos abſtinere à grauaminibus ſubditorum, & aliqua enumerat,

numerat, & geminatam pœnam imponit contra facientibus.

CAPIT. I.

PEruenit ad audientiam noſtram: [* & infra.] Cùm autem presbyteros quaſi filios & fratres benignè ac fraterna debeatis charitate fouere: Mandamus, quatenus in eos tallias & exactiones indebitas exercere nullatenus præſumatis, nec de cætero irrationabiliter grauetis, vel inhoneſtè tractetis eoſdem, aut ſine iudicio capituli ſuſpendere, vel eorum eccleſias interdicto ſubiicere attentetis, neque duas eccleſias, quarum vnam ſufficere videbitis, permittatis illos tenere, nec aliquem excommunicare ſine ordine iudiciario præſumatis. Scituri pro certo, quòd ſi huiuſmodi rumores de vobis iterum ad aures noſtras peruenerint, pro tantis exceſſibus vos taliter puniemus, quod timore pœnæ veſtræ cæteri à ſimilibus abſtinebunt.*

**Vide. l. 2. in prin. C. ad Iulia. repe. & inſtit. de excep. §. hodie autem. in fi.*

[**Vnde ſi verum eſt, miramur plurimum: & aduerſus vos de iure mouemur quod in presbyteros qui ſunt in veſtra iuriſdictione conſtituti ſingulis annis, quaſi in ſeruos mercenarios talliam facitis, quib. niſi ad voluntatem veſtram pecuniam ſoluerint, diuinum officium interdicitis & eos viliter & inhoneſte, interim tractatis, quod ipſos laicis deſpicabiles redditis. Ideo ſi hæc vera ſunt, graui debetis vltione feriri.*]

IDEM Cantua. archiepiſcopo.

Non poteſt epiſcopus ſine cauſa eccleſiam alteri ſubiectam ab illius ſubiectione & obſequio liberare.

CAP. II.

AD hæc, quoniam epiſcopus plures eccleſias à cōſuetudine & obſequio archidiaconorum liberas conſtituit & immunes, per quod reditus deminuit eorundem: Mādamus, quatenus factum epiſcopi ſuper hoc corrigas & emēdes, & ita prouideas, quòd præfatis archidiaconis conſuetudines, quas presbyteri in eccleſiis ſuorum archidiaconatuum debent, plenariè conſeruentur: & illis debitā reuerentiā exhibeāt & honorem.

IDEM Exonien. epiſcopo.

Habens ſubiectionem ſeu collationem beneficij, illud pro ſuo vſu retinere non poteſt, ſeu ſibi conferre.

CAPIT. III.

AD aures noſtras peruenit, quòd quidam archidiaconi tui ſe in eccleſias, quæ in ſuis archidiaconatibus vacant, auctoritate propria intrudere non verentur: [† & infra.] Mandamus, quatenus eos, qui tali modo eccleſias occupant vel occupatas detinent, ad eaſdem dimittendas cenſura eccleſiaſtica compellas, & eaſdem eccleſias de perſonis idoneis ordinans, præfatos archidiaconos, pro tanta præſumptione debita cures animaduerſione punire.

[*† Et ſic ipſas eccleſias detinere non erubeſcant. Attendentes itaq; abſonum & omni rationi contrarium tantæ præſumptionis exceſſum, nec volentes incorrectum relinquere. ſ. 1. per ap. ſ.*]

IDEM

IDEM in concilio Lateraneñ.

Contra naturam incontinentes, ſi ſunt clerici: deponuntur, & in monaſterio detruduntur: ſi Laici, excommunicantur.

CAP. IIII.

CLerici: & infra. Quicunque illa incõtinentia, quæ contra naturam eſt (propter quam ira dei venit in filios diffidentiæ, & quinque ciuitates igne conſumpſit) deprehenſi fuerint laborare, ſi clerici fuerint: deiiciantur à clero, vel ad agendam pœnitentiam in monaſteriis detrudantur. Si laici, excommunicationi ſubdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni. Ex 2. cõpilatio.

IDEM.

Subditus non tenetur parere ſuperiori aliquid exigenti vel præcipienti, contra tenorem ſui priuilegij.

CAP. V.

SAnè ſi epiſcopi aliquid ab abbatibus, præter debitam obedientiam contra libertatem ordinis à præ. no. & à nobis indultam exigunt, liberum ſit abbatibus auctoritate apoſt. quod petitur, denegare.

IDEM Noruiceñ. epiſcopo.

Vicarius eccleſiæ vſurpans, ſibi ipſius eccleſiæ perſonatum contra præſtitum iuramentum, ad officij ſui executionem admitti non debet.

CAP. VI.

ILlud etiam de vicariis, qui perſonis fide & ſacramento obligati ſunt, duximus ſtatuendum, quod ſi perſonatum ſibi falſo aſſumentes, contra perſonas ſe erexerint, & ſuper hoc in iure confeſſi fuerint vel conuicti, decætero in eodem epiſcopatu ad officij ſui executionem nullatenus admittantur.

Clemens tertius.

Excommunicatio lata, contra ſubditum: quia non paret contra: priuilegium ſibi à ſuperiori conceſſum non tenet.

CAP. VII.

CVm ad quorundam: [* & infra.] Ideoque di. v. apoſt. auctoritate concedimus, vt ſi eccleſiarum prælati numerum euectionis & perſonarum in Lateraneñ. concilio conſtitutum, cùm eccleſias viſitant excedere fortè præſumpſerint, & pro illis procurationem exegerint, liberum ſit vobis auctoritate apoſt. denegare: & ſi propter hoc in eccleſias veſtras vel clericos aliquam ſententiam promulgauerint: ipſam decernimus non tenere.

[Malitiam coercendã in cõcilio fuerit Lateranen. multa deliberatione ſtatutum, vt archiepiſcopi, epiſcopi archidiaconi, archipresbyteri & decani certum euectionis numerum, & perſonarum in eccleſiarum viſitationib. non excedant: quia ſicut audiuimus quidam ex prædictis perſonis id in eccleſiis veſtris nequaquam obſeruant, ſuper hoc commoditati veſtræ attentius duximus ſalubriter prouidendum.]*

Celeſtinus iij. Fauſtino epiſcopo.

Prælatus inferior citra epiſcopum, non poteſt ſuam eccleſiam, [illegible] ſubiectum alteri vnire ſine epiſcopi conſenſu, etiam metropolit. auctoritate interueniente. hoc dicit. & eſt caſus multum allegabilis.

CAP. VIII.

SIcut vnire epiſcopatus, atque poteſtati ſubiicere alienæ, ad ſummum pontificem pertinere dignoſcitur: ita epiſcopi eſt eccleſiarum ſuæ diœceſis vnio, & ſubiectio earundem. Cùm itaque prior Granden. monaſterium ſuum, quod eſt in tua diœceſi & de tuo debet ordinari conſenſu, monaſterio de Accato (tuo adſenſu minimè requiſito) ſubiecerit ſiue vnierit: quod fecit te inconſulto, tibi liceat, auctoritate noſtra (ſicut iuſtum fuerit) infirmare. Non obſtante adſenſu vel confirmatione, quam metropolitanus interpoſuiſſe proponitur, cùm in diœceſi ſui ſuffranei abſq; ipſius adſenſu non debeat aliquid contra conſtitutiones canonicas adtentare, nos quoq; id decernimus irritandum.

Innocen. iij. archipresbytero ſancti Andreæ de Pal.

Suſpendi debet clericus, qui de ſuo crimine publicè gloriatur.

CAP. IX.

QVàm ſit graue crimen in clericis cùm maleſecerint gloriari, nullus ſanæ mentis ignorat. Accepimus ſanè, quòd cùm R. Deſerień. P. filiam ſuam cuidam I. nomine tradiderit in vxorem: P. diaconus non erubuit publicè confiteri ſe mulierem prædictam carnaliter cognouiſſe: vnde factum eſt, quòd vir ad propria eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideoque mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, app. ceſ. præfatum clericum ab officio & beneficio ſuſpendere non poſtponas, compellens virum, vt vxorem ſuam recipiat, eiq́; (ſicut iuſtum eſt) officium exhibeat maritale.

IDEM epiſcopo Hipponeń. & abbati de Teleto, viſitatoribus Lombardiæ.

Clericus auctoritatem vel conſilium directè vel indirectè homicidio præſtans, irregularis efficitur.

CAP. X.

EX literis veſtris accepimus, quòd cùm ad Albiganẽſem eccleſiam vnà cum Piſano archiepiſcopo tunc epiſcopo Vercellen. acceſſiſſetis, viſitationis officium impleturi: Albiganẽ. epiſcopus inter cætera, quæ propoſita fuerant contra ipſum, ore proprio eſt confeſſus, quòd cùm quidam in villa quadam ad eius iuriſdictionem ſpectãte infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur omnino, offerens, quòd candentis ferri iudicio ſe purgaret, & vt ſuſpendio puniretur ſi deficeret in eodem, dictus epiſcopus requiſiuit à iudice, quid ſuper hoc videretur

deretur

[...]dereat eidem: & cùm iudex reſpondiſſet vt fieret ſicut fur [...] dixerat, ferrum candens in ipſius præſentia epiſcopi eſt [...]atum: quod cum accepiſſet fur ille, cōbuſtus eſt: vnde iudex pauefactus, quid ſibi ſuper hoc videretur, conſuluit epiſcopum memoratum. Qui reſpondit, quòd ſi fur ſic euaderet, malum eſſet: quanquam adfirmet ſe verbis talibus vſum fuiſſe, Auditis quantus eſt clamor populi, omnes dicunt malum eſt, ſi ſic euaſerit impunitus. & ſic epiſcopus & iudex villam ipſam cum multitudine ſunt egreſſi, in quorum præſentia prædictus fur eſt ſuſpenſus: propter quod ipſum cum literis veſtris ad ſedem apoſtolicam deſtinaſtis: ſed idem nihil ſuper his propoſuit coram nobis, nec literas veſtras vidimus, licet idem ſe nobis illas adſerat præſentaſſe. quinimo cùm dictus archiepiſcopus ad ſedem apoſtolicam acceſſit, qui nobis huiuſmodi rei ſeriem plenariè indicauit, idem epiſcopus à noſtra diſceſſit præſentia, & perquiſitus non potuit inueniri. Nos autem quia idem epiſcopus non ſolum in iudicio candentis ferri, verumetiam in furis ſuſpendio grauiter noſcitur deliquiſſe, cum his non tantum auctoritatem præſtiterit, verumetiam præſentiam exhibuerit corporalem, ipſum indignum altaris miniſterio reputamus. Cùm igitur pōtificale officium ſine altaris miniſterio non valeat adimpleri: mandamus, quatenus vt epiſcopatui cedat moneatis eundem, alioquin ipſum ab Albigan. eccleſia amouentes, faciatis eidem per electionem canonicam de perſona idonea prouideri.

IDEM archiepiſcopo, & maioris monaſterij & ſancti Iuliani abbatibus Turonen.

Collatio beneficij facta indigno occulta caſſari debet, & conferens ſecundò ante caſſationem primæ collationis priuari debet ea vice poteſtate conferendi. CAP. XI.

INter dilectos filios B. & P. canonicos Pictauen. ſuper ſuccentoria Pictauen. eccleſiæ quæſtione ſuborta, vtroque adſerente ſuccentoriam ipſam ſe per Pictauen. cantorē (ad quē eius donatio pertinebat) canonicè adſecutū: [*& infra.] Nos igitur adteſtationibus vtriuſq; partis inſpectis, inuenimus eſſe probatum eundem P. publicum aleatorum eſſe, ac vſurariū manifeſtum, vtpote, qui vndecim denarios pro duodecim mutuauerat in ludo. vnde licet ad palliādum tantæ præſumptionis exceſſum propoſuerit, quod hoc fecerit iuxta conſuetudinem Gallicorum clericorum, qua ferè vniuerſi clerici mutuāt ſic frequenter & ludunt: nos tamen, qui ex officij noſtri debito peſtes huiuſmodi extirpare proponimus, atque ludos voluptuoſos (occaſione quorum ſub quadā curialitatis imagine ad diſſolutionis materiam deuenitur) penitus improbamus, excuſationem prædictam, quæ per prauam conſuetudinem (quæ

*Vide. l. omnes iudices.cũ glo.i. C. de decur. lib. x.cũ not. in authen. habita.C. ne fil.pro pat.

(quæ corruptela dicenda eſt) *palliatur, friuolam reputantes, cùm in illis magis plectibilis ſit offenſa, per quos ad excuſandas excuſationes in culpis, delinquendi auctoritas vſurpatur: quod circa eundem P. de ſuccentoria factum eſſe dignoſcitur, propter indignitatem & vilitatem ipſius duximus irritandum. cùm perſonis vilibus & indignis portæ dignitatis patere non debeant. iuxta legitimas ſanctiones. Præterea contra præfatum B. fuit manifeſtè per teſtes probatum, quòd de conſcientia iudicum vltima clauſula inſerta non fuerat in literis eorundem, ſicut in ipſorum depoſitionibus exprimitur euidenter: & infra. Vnde pars altera proponebat, quod cùm prædictus B. ſcienter vſus fuerit literis ſic falſatis, debeat tanquam falſarius omnino repelli. Verum nos adtendẽtes, quod etſi conſtaret, quod dicta clauſula literis illis fuiſſet adpoſita, præter conſcientiam iudicum prædictorum, quia tamen fides facta nobis non fuit, quòd dictus B. illam clauſulam adpoſuerit, vel procurauerit, vt ab alio poneretur: vel etiam, quod ſcienter vſus fuerit literis ſic falſatis, ab huiuſmodi falſitatis obiectu eundem duximus abſoluendum, maximè cum poſtquàm ſibi hoc obiectũ fuit, prætermiſerit vti eis: & infra. Cùm igitur per depoſitiones duorum teſtium nobis conſtiterit, *quòd conceſſio P. facta præceſſerit, quanquam propter indignitatem eiuſdem meruit reprobari, conceſſionem poſtmodum B. factam irritam decernimus & inanem. Quia verò cantor adeò inhoneſtũ ſe habuit in hoc facto, vt prima donatione non reprobata, ſecundam facere adtẽtauerit, & dignum ſit, vt in eo quis puniatur, in quo viſus eſt deliquiſſe, in hoc eius duximus varietatis inconſtantiam puniendam, vt concedendi ſuccentoriam ipſam hac vice nullam habeat facultatem: præſentium vobis auctoritate mandantes, concedimus, quatenus eandem auctoritate noſtra ſulfulti, perſonæ idoneæ adſignetis.

*Vide.l. vbi numerus.C.de teſt.

IDEM in concilio generali.

Cognoſcere de cauſa matrimoniali, item pœnitentias publicas & indulgentias concedere, ſpectat ad dignitatem epiſcopalem. Vnde inferior prælatus de his ſe intromittere non debet, niſi ei competat de iure ſpeciali. CAP. XII.

ACcedentibus ad nos de diuerſis mundi partibus, epiſcoporum querelis intelleximus, graues & grandes quorundam abbatum exceſſus, qui ſuis finibus non contenti, manus ad ea, quæ ſunt epiſcopalis dignitatis, extẽdunt: de cauſis matrimonialibus cognoſcendo, iniungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum literas. & ſimilia præſumendo, vnde contingit interdum, quòd vileſcit epiſcopalis auctoritas apud multos. Volẽtes igitur in his & epiſcoporum digni-

dignitati, & abbatum prouidere ſaluti, pręſenti decreto firmiter prohibemus, nequis abbatũ ad talia ſe præſumat extendere, ſi proprium voluerit periculum euitare, niſi forſan quiſquam eorum ſpeciali conceſſione, vel alia legitima cauſa ſuper huiuſmodi valeat ſe tueri.

Honorius tertius P. ti. ſanctæ Prudentianæ presbytero Cardinali.

Ad reuelandum peccatorem, ſiue peccatum in pœnitentia confeſſum, ſacerdos compelli non poteſt.

CAPITVLVM XIII.

DIlectus filius Ioannes presbyter expoſuit conquerendo, quòd rectores fraternitatis vrbis ipſum ad reuelandum fures, & quòd ſuper quodam furto, ſibi tanquam ſacerdoti fuerat reuelatum, vel ad ſatisfaciendum exinde damnũ paſſo arctare nitentes, in eum (niſi alterum præmiſſorum efficeret) tulerunt ſententiam interdicti. Quia igitur pernicioſum eſſet prædictum presbyterum ſibi taliter credita reuelare, ac cogi ad id quod non rapuit, exoluendum. Diſ. t. mandamus, quatenus præfatos rectores coram te conueniens iniungas eiſdem, vt à memorati preſbyteri grauamine penitus conquieſcant.

IDEM præpoſito R. & I. archidia. Sueſſionẽ.

Priuati homines regulariter nequeunt conſtituere collegium, & habere ſigna collegij, niſi eis aliter concedatur.

CAPIT. XIIII.

DIlecta in Chriſto filia abbatiſſa Iotreneñ. nobis inſinuare curauit, quòd cùm presbyteri & clerici Iotreneñ. eccleſiæ Meldenſis diœceſis, non conſueuerint proprium habere ſigillum, nec ſint vnum corpus ita, quod capitulum adpellaretur, nihilominus contra voluntatem ipſius (quæ ipſorum caput eſt & patrona) ſigillum habere contendunt: [*& infra.] Diſ. v. mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit ita eſſe, dictis presbyteris & clericis auctoritate noſtra inhibeatis expreſſe, ne præſumant vel de nouo fabricare ſigillum, vel vti eo ſi fortè nouiter fuerit fabricatum.

[**In ipſius præiudicium & grauamen quare id eas à nobis petiit inhiberi. Quia verò nobis non conſtitit de præmiſſis.*

Idem ſancti Auberti archidia. abbati de Annona, & præpoſito Cameraceñ.

Qui contra iuramentum negat prælatum dominum ſuum, vel coram iudice ſeculari de ipſo conqueritur, vel ipſum inuadit, deponi debet.

CAPIT. XV.

GRauem & dolore non vacuam: [*& infra.] Diſ. v. mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit archidiaconum ſemel, & ſecundo contra fidem homagij præſtiti ac debitam reuerentiam, epiſcopum ſuum eſſe dominum negaſſe, vel in Ex 5. cõp. ti. de.

foro

foro ſeculari depoſuiſſe, contra eum ſuper rebus ſpiritualibus quæſtionem, aut tam inuaſori epiſcopi & ſociorũ eius, q... fratri eius vel complicibus ſuis cauſam vel conſilium p... buiſſe: ipſum tanquam membrum putridum ab Ambiañ. eccleſia perpetuò abſcindatis, beneficia ſua facientes perſonis idoneis per illos, ad quos donatio pertinet adſignari.

[*Ac toti clero contumeliarum aculeis circumfertam recepimus quæſtionem: quod cum ven. f. n. Ambianen. epiſcopus quoddam beneficium vacans quod altare dicitur cuidam idoneo prout ad ſe ſpectare credebat abſente achidiacono Ambian. contuliſſet: Idem archidiaconus ſtipatus caterua fratris ſui & quorundam aliorum, accedens ad epiſcopum memoratum, & proponens quod ei iniuriatus fuerat ſuper hoc, inſtitit apud eum vt ſine cauſæ cognitione à beneficio ipſo penitus amoueretur ab eo inſtitutus.*]

Gregorius ix. vniuerſis eccleſiarum prælatis.

Ponit xv. grauamina illata religioſis, à quibus præcipit prælatos abſtinere.

CAPIT. XVI.

NImis iniqua: & infra. Cùm religioſi viri abnegantes ſalubriter ſemetipſos, elegerint in paupertate Chriſto pauperi ad placitum famulari, tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes: non deſunt plerique tam eccleſiarum prælati, quàm alij, qui cæca cupiditate ſeducti propriæ auiditati ſubtrahi reputantes, quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipſorum multipliciter inquietant. Volunt namque contra regulam à ſede apo. adprobatam, & ſui ordinis inſtituta, ipſis inuitis eorum confeſſiones audire, ac eis iniungere pœnitentias, & euchariſtiam exhibere: nec volunt, vt corpus Chriſti in eorum oratoriis reſeruetur: & fratres ipſorum defunctos, apud eccleſias ſuas compellunt ſepeliri, & eorum exequias celebrari: & ſi quis decedentium fratrum alibi, quàm in ſuis eccleſiis eligat ſepulturam, funus primo ad eccleſias ſuas deferri cogunt, vt oblatio ſuis vſibus cedat. Nec ſuſtinentes eos habere campanam, vel cœmeterium benedictum, certis tantum temporibus permittunt ipſos celebrare diuina. Volunt quoque in domibus eorum certum numerum fratrum, ſacerdotum, clericorum, & laicorum, necnon cæreorum, lampadarum, & ornamentorum, pro voluntate ſua taxare, ac reſiduum cæreorum, quando nouiter apponuntur, exigunt ab eiſdem. Nec permittunt, quòd noui ſacerdotes eorum alibi, quàm in eccleſiis ſuis celebrent primas miſſas, eos nihilominus compellentes, vt in quotidianis miſſis, quas in ſuis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant & reſeruent. quicquid etiam eis dum celebrant miſſarum ſolennia, intra domorum ſuarum ambitum pia fidelium deuotione donatur, ab ipſis extorquere oblationis nomine contendentes, quod eiſdem tam in ornamentis altaris, quàm

quàm in libris eccleſiaſticis abſolutè cõfertur, vindicant perperam iuri ſuo. Quocirca mandamus, quatenus vniuerſi & ſinguli à prænotatis grauaminibus deſiſtatis, ſubditos veſtros ab huiuſmodi arctius compeſcendo.

Idem vniuerſis eccleſiarum prælatis.

Ponit. xij. grauamina prædicatorum & minorum, à quibus præcipit prælatos abſtinere. CAPIT. XVII.

NImis praua: & infra. Cùm quidam viri religioſi, vtputa fratres prædicatores & minores (quorum ordinem & regulam ſed. apoſt. noſcitur adprobaſſe) in arctiſſima paupertate Chriſto pauperi famulentur, plerique prælati & alij eos ad ſynodos ſuas cogunt accedere, ac ſuis conſtitutionibus ſubiacere: nec his contenti, capitula & ſcrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos ſe comminantur, fidelitatem iuramento firmatam ab eorum miniſtris & cuſtodibus exigentes. eis quoque, vt tam extra ciuitates, quàm intra cum eis proceſſionaliter veniant, ex leui cauſa mandantes, excommunicationis ſententiam fulminant in benefactores ipſorum: & idipſum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus domino famulantur, ſatagunt amouere, niſi eis obediant in omnibus ſupradictis. Ad hoc ne fratres ad honorabiliores ciuitates & villas, vbi religioſè ac honeſtè valeant commorari, à populis deuotè vocati accedere audeant inhibentes, tam in accedentes fratres, quàm in receptatores eorum præſumunt excommunicationis ſententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, necnon de habitaculis fratrum (ſicut de Iudæorum domibus) contendunt reditus extorquere: adſerendo, quòd niſi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus prouentus aliqui ſoluerentur. & vt ipſos ſuæ ſubdant totaliter ditioni, eiſdem miniſtros & cuſtodes volunt præficere pro ſuæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus vniuerſi & ſinguli à prænotatis grauaminibus deſiſtatis, ſubditos veſtros ab huiuſmodi arctius compeſcendo.

Idem archiepiſcopo Bracharen̄.

Non ſeruans interdictum, ſuſpenſus eſt ab officio & beneficio, & omni iuriſdictione. hoc dicit, ſecundum vnum intellectum.

CAPIT. XVIII.

TAnta eſt clauis Petri: & infra. Ad confuſionem P. epiſcopi quondam Colubrien̄. non poteſt in memoriam non venire, quantum in nos & eccleſiam Romanam deliquerit, deſpexerit Petri claues, & eccleſiaſticam læſerit poteſtatem cùm non ſolum interdicti ſententiam (quam ſeruauerat ab initio) temerè violauit, verumetiam induxit alios, imò compulit non ſeruare: & quos inducere monitis, & flectere minis

minis ac terroribus ad violandam interdicti ſententiam nulla potuit ratione, poſt atroces iniurias, amiſſionem bonorum, ſpoliationem parentum, dignitatibus, præbendis, & beneficiis ſpolians coegit miſerabiliter exulare, ea ſuis in hac parte fautoribus non abſque præſumptione temeraria cōferendo, quæ omnia idem epiſcopus in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia publicè recognouit. Licet autem memoratus epiſcopus in manibus noſtris ſpontanea ceſſerit voluntate, nolentes tamen, vt hi qui huiuſmodi ſententiam interdicti non ſunt veriti temeritate propria violare, ac recipere dignitates, præbendas, ac beneficia aliorum, qui abſque culpa & ſine cauſa rationabili eis fuerant ſpoliati, ſeueritatem effugiant canonicæ vltionis, ne facti peruerſitas tranſeat præſumptoribus in exemplum: auctoritate dei omnipotentis omnem inſtitutionem, deſtitutionem, collationem præbendarum, beneficiorum ac dignitatum præſumptas per eundem epiſcopum, & excommunicationis ſeu interdicti ſententias, in quoſcunque hac occaſione prolatas ab eo poſt interdicti violationē eiuſdem, decernimus irritas & inanes. Quia verò vbi magis exceditur, ibi eſt ſeuerius vindicandum: mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus epiſcopus in ſupradicta beneficia præbendas & dignitates intruſerit, non ſolum à beneficiis ipſis, præbendis & dignitatibus, verumetiam ab aliis beneficiis (ſi qua obtinent) & eccleſiis prorſus amotis, tam præſumptores eoſdem, quàm omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violarunt, ſuſpendas auctoritate apo. ab officio & beneficio. Illos quoque, quos in perſonas & res prædictorum canonicorum, prælatorum & clericorum manus temerarias conſtiterit extendiſſe, ad noſtram venire compellas præſentiam, pro meritis ſententiam recepturos, inuocato ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachij ſecularis.

DE NOVI OPERIS NVNCIATIONE.

TIT. XXXII.

Lucius. iij. Paduano epiſcopo.

Ex ti. de nouis eccleſ. ædific.

Etiam eccleſia ædificata poſt nunciationem noui operis, deſtruenda eſt, expenſis conſtruentis. h. d. cum ſequen.

CAPIT. I.

INtelleximus ex literis tuis, quòd cùm cauſa, quæ vertitur inter priorem ſancti Cypriani, & clericos de Rodigio ſuper capella, quæ in præiudicium baptiſmalis eccleſiæ de Coſta. ab eiſdem clericis eſt conſtructa, f. t. delegata fuiſſet: [* & infra.] Quia verò ſicut leges non dedignantur ſacros canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta canonum principum conſtitutionibus adiuuantur: F. t. mandamus, quatenus diligenter

gentur conſiderãs, quòd poſt denunciationem noui operis, ſiue iure, ſiue iniuria aliquid conſtruatur, legalibus debet cõſtitutionibus demoliri: & quia nulla eccleſia in præiudicium eſt alterius conſtruenda, negocium ipſum ſecundum legum & canonum ſtatuta non differas terminare.

*[*Fine canonico terminandi. partib. autem ad tuam præſentiam conuocatis per teſtes ſufficienter tibi innotuit, quod præfata eccleſia de Rodico eandem capellam poſt app. ad nos factam, & denunciationem noui operis ædificare incœperat, et ob hoc præfatus prior in iudicio poſtulabat, quicquid in ſæpedicta capella poſt appell. ad nos factã, & denunciationẽ noui operis factum fuerat penitus demoliri. Super quo diſ t dubium videbatur vtrum ad hæc procedi poſſet canonico iudicio, cùm nihil de nunciatione noui operis ſit in canonibus definitum, duxiſti ſe. apoſtolicam conſulendam.]*

Innocentius. iij. Cantuarieñ. archiepiſcopo.

Summatur, vt ſuprà ca. proxi. CAPIT. II.

CVm ex iniuncto: [† & infra.] Et mãdamus, quatenus quicquid ædificatum eſt in eccleſia de Lanech, poſt noui operis nunciationem, expẽſis tuis facias penitus demoliri, eo non obſtante ſi etiã abſens extiteris cùm cautum ſit legitima ſanctione, vt ſi is, cui opus nouum fuerat nunciatum, ante remiſſionem ædificauerit, deinde agere cœperit ius ſibi eſſe ita ædificatum habere, ſibi debeat actio denegari, reducens prorſus in irritum, quicquid de inſtituendis ibi canonicis & aliis, ad ipſam eccleſiam pertinentibus, à te vel prædeceſſore tuo cognoſcitur ordinatum, eorum reditibus ad ſtatum priſtinum reuocatis, quos ab obligatione præſtiti iuramẽti, pro eo quòd ibidem inſtituti fuerunt, auctoritate noſtra per te denunciari præcipimus abſolutos cum enim amodo nõ teneat principale, quicquid ex eo, vel ob id ſecutũ eſt, ſub præmiſſa diſtinctione decernimus irritandum: [‡ & infra.] Super eo quoq; nõ ſufficimus admirari, quòd cũ viri religioſi monachi Cantuarieñ. qui omnia dimiſerunt pro Chriſto, tot laboribus & periculis perſonas & res non dubitauerunt frequenter exponere (quod non feciſſent, niſi cognoſcerent præmiſſa reſpicere in graue Cantuarieñ. eccleſiæ detrimentum) tu ſaltem pro vitando tam graui ſcãdalo proximorum, ab huiuſmodi etiam tibi prohibitis non ceſſaſti cum ſacræ ſcripturę teſtimonio debueras didiciſſe, quòd licet opera illa, quę ſine mortali peccato omitti non poſſunt, non ſunt pro vitando ſcandalo dimittenda, nec ea debeant pro ſcandalo vitãdo committi, quæ ſine mortali peccato committi non poſſunt: ab his tamen, quæ ſine mortali peccato committi poſſunt pariter & dimitti ſit pro ſcandalo tollendo ceſſandum, & eis etiã pro vitando ſcandalo inſiſtẽdum, vnde apoſtolus: Si ſcandalizatur frater, nõ comedam carnes in æternum. Et dominus in euangelio contra eos, qui ſcandali 1. Cor. 8.

Matth. 18. præſtant materiam: Væ, inquit, homini illi, per quem ſcandalum venit, &c. Et licet maiorum ſcãdalum ſit vitandum, vitandum eſt etiam ſcandalum puſillorum, iuxta teſtimonium veritatis: Ibidem. Qui ſcandalizauerit, inquit, vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, &c. Finis ergo his taliter à te imponatur, quòd præteritæ contradictionis rebellio per virtutem ſequẽtis obedientiæ valeat expiari.

[†*Diſtricta tibi iuſſione mandauimus, vt in negocio capellæ de Lamech iuxta formam in literis ap. comprehẽſam ab oppreſsione monachorum Cantuarien. omnino ceſſares. Cùm autem quæ præmiſimus, & ſimilia in noſtra fratrúmque noſtrorum præſentia prudenter eſſent à nuncijs allegata, nos qui tempus accepimus iuſtitiam iudicandi, volentes illius veſtigiis inhærere, apud quem non eſt acceptio perſonarum, cuius locum licet indigni teneamus in terris, & ita via regia prudenter debeamus incedere, vt non declinemus ad dexteram, vel ad ſiniſtram, prædeceſſores quoque noſtros Vrban. & Cle. & etiam Celeſtinum credentes amplius imitandos in illis, maximè quæ deliberatione prauia ſtatuerunt, de communi f. n. c.*]

[‡*Sicut ſancitum eſt in traditione canonica & ciuili.*]

Honorius tertius. *decano & præpoſito maioris eccleſiæ Ambianenſis.*

In optione eſt nunciantis nouum opus, an intra tres menſes de præiudicio ſuo debeat oſtendere, & interim ceſſetur ab opere: an verò recepta cautione de opere demoliendo, ſtatim ædificare permittat. hoc dicit cum ſequen.

CAP. III.

SIgnificantibus canonicis ſanctæ Oportunæ *Pariſ.* innotuit nobis, quòd cũ ſuper eo, quòd N. ciuis Pariſieñ. in quadam platea eccleſiæ ſuæ, eis prohibentibus in ſuu ædificabat præiudicium & grauamen, depoſuerunt coram officiali Pariſieñ archidiaco. quæſtionem, eis offerentibus incontinenti probare præiudicium & plateam, ad ſuã eccleſiam pertinere, ac petentibus vt non obſtante, quòd dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, ædificium prohiberi. Et quia idem officialis interloquendo decreuit probationes eorum admittendas eſſe, ac ab opere interim quieſcẽdum, idem N. ad Senoñ. eccleſiã prouocauit. Sed cùm Senoñ. officialis eadem interlocutoria reuocata decreuerit ad opus ſub cautione de demoliẽdo ipſo non admiſſis eorum probationibus procedendũ, prædicti canonici noſtrã audientiã appellarunt: [*& infra.] Ideoq; mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocato in irritum, quicquid poſt adpellationem huiuſmodi inueneritis adtentatum, &c.

[†*Vnde petebant, vt ipſorum probationes recipi, & prohiberi ædificium mandaremus.*] Gregorius nonus.

Summatum eſt. ſuprà cap. proxi. CAP. IIII.

IS cui opus nouum te nunciaſſe proponis, non obſtante cautione, quæ offertur ab ipſo de opere deſtruendo, ſi non iure ædifica-

ædificatum exiſtat, tenetur te per trium menſium ſpacium expectare, iuris tui præiudicium probare volentem.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBVS PRIVILEGIATORVM. TIT. XXXIII.

Leo papa.

Epiſcopalis dignitas non debet tribui, niſi locis inſignibus, & populoſis.

CAPIT. I.

EPiſcopalia gubernacula non niſi maioribus populis, & frequentioribus ciuitatibus præſidere oportet, ne honor, cui debent excellentiora committi, ſui numeroſitate vileſcat.

Gregorius [a] ix. [b] P. ſubdiacono.

Non obſtante priuilegio fori, poteſt laicus eccleſiæ malefactor per eccleſiam puniri.

CAPIT. II.

SIcut in iudiciis laicorum priuilegia turbare nolumus, ita eis præiudicantibus nobis moderata volumus auctoritate reſiſtere. [b] Volentes itaque laicos coercere, non contra legem eſt agere, ſed legi [c] facere ſubſidium.

a Malè adſcribit Grego. ix. Campaniæ li. 2. ep. 5. interdictio. 11.

b Legendum Violentos.

c terr. legendum eſt.

Alexander iij. in concilio Lateranẽſ. c. xviij.

Religioſi etiam exempti eccleſias & decimas non debent à laicis recipepere, ſine conſenſu diœceſanorum. hoc dicit vſque ad §. Excommunicatos.

CAPIT. III.

CVm & plantare ſacram religionem, & plantatam fouere modis omnibus debeamus, nuſquam hoc melius exequimur, quàm ſi nutrire ea, quæ recta ſunt, & corrigere quæ profectum virtutis impediunt, commiſſa nobis auctoritate curemus. Fratrum autem & coepiſcoporum noſtrorum conqueſtione comperimus, quòd fratres templi, & hoſpitalis, & alij religioſi indulta ſibi ab apoſto. ſed. priuilegia excedentes, contra epiſcopalem auctoritatem multa præſumunt, quæ & ſcandalum faciunt, & graue pariunt periculum animarum [* & infra.] Eccleſias igitur & decimas de manu laicorum ſine conſenſu epiſcoporum tam illos, quàm etiam quoſcunque alios religioſos recipere prohibemus, dimiſſis qualcunque contra tenorem iſtum aliquo tempore receperunt.

[* *Propoſuerunt enim, quod eccleſias recipiunt de manu laicorum excommunicatos & interdictos ad eccleſiaſtica recipiunt ſacramenta, & ad ſepulturam admittunt in eccleſiis ſuis præter eorum conſcientiam, & inſtituunt, & amouent ſacerdotes, & fratrib. eorũ ad eleemoſynas quærẽdas euntib. eſt indultum eis, vt in aduentu eorum ſemel in anno aperiãtur eccleſiæ: atq; in eis diuina celebrẽtur officia, plures ex eis de vna vel de diuerſis domib. ad interdictũ locũ ſæpius accedẽtes, indulgẽtia priuilegiorum noſtrorum in celebrandis officiis, & ſepeliendis mortuis abutuntur &*

mortuos apud interdictas eccleſias ſepelire præſumũt. Occaſione quoq; confraternitatum quas in plurib. locis faciunt, robur & auct. epiſcopalem eneruant, dum contra eorum ſententiam ſub aliquorum priuilegiorum obtentu immunitate cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voluerint ſe conferre. In his autem quia non tam de maiorum conſcientia, quàm de minorum diſcretione exceditur, & remouenda ea in quib. excedunt, & quæ dubitationem faciunt, decreuimus declaranda.]

Excommunicati & interdicti omnino non debent admitti ad diuina, etiam per religioſos exemptos. hoc dicit. vſque ad. §. in eccleſiis Abb. Siculus.

Excommunicatos quoque & nominatim interdictos tam ab illis, quàm ab aliis omnibus iuxta epiſcoporum ſententiam ſtatuimus euitandos.

Religioſi etiam exempti in eccleſiis non pertinentibus ad eos, pleno iure non inſtituunt, nec deſtituunt inconſultis epiſcopis, ſed rationem exigunt in temporalibus ab inſtitutis. hoc dicit. vſque ad. §. Quod ſi.

In eccleſiis verò ſuis, quæ ad eos pleno iure non pertinent, inſtituendos presbyteros epiſcopis repræſentent: vt eis de plebis cura reſpondeant. Ipſis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Inſtitutos etiam inconſultis epiſcopis non audeant remouere.

Hoſpitalarij & templarij ſemel in anno celebrant in eccleſia poſita in loco interdicto, ibi tamen non ſepeliuntur corpora mortuorum. hoc dicit, vſq; ad. §. De confratribus Abbas.

Quod ſi tẽplarij vel hoſpitalarij ad eccleſiam venerint interdictam, non niſi ſemel in anno ad eccleſiaſticum officium admittantur, nec tunc ibi ſepeliantur corpora defunctorum.

Confratres exemptorum, ſeu ipſorum oblati, qui in totum non ſe tranſtulerunt, iudicari poſſunt ab ordinariis locorum. hoc dicit, vſque ad finem. Abbas Sicu

a Al. fraternitatib.

De [a] confratribus hoc conſtituimus, vt ſi nõ ſe prædictis fratribus omnino reddiderint, ſed in proprietatibus ſuis omnimodo duxerint remanendum: propter hoc ab epiſcoporũ ſuorum ſententia nullatenus eximantur, ſed poteſtatẽ ſuam in eos ſicut in alios parœcianos ſuos exerceant, cùm pro ſuis fuerint exceſſibus corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum eſt, ab aliis quoque religioſis, qui præſumptione ſua epiſcoporum percipiunt iura, & contra canonicas eorũ ſententias, & tenorem priuilegiorum noſtrorum venire præſumunt, præcipimus obſeruari. Si enim contra inſtitutum hoc venerint, & eccleſiæ, in quibus iſta præſumpſerint, ſubiaceant interdicto: & quod egerint, irritum habeatur.

IDEM archiepiſcopis, ad quos literæ iſtæ peruenerint.

Suis priuilegiis priuandus eſt, qui alienis derogat. CAP. IIII.

Dilecti

Dilecti filij fratres hoſpitalis Hieroſolymitani tranſmiſſa nobis conqueſtione moſtrarunt, quòd vos eis de malefactoribus ſuis iuſtitiam facere non vultis, priuilegia ipſorum recipere contẽnentes: [*& infra.] Pro certo ſciatis, quòd nos conceſſa vobis priuilegia decurtabimus, cum eccl. Rom. ſcriptis authenticis obuiare minimè timeatis.

[* *Nec ipſos eleemoſynas quærere in veſtris parochiis aut confratres eorum ſepelire aliquatenus permittatis. Quoniam igitur ijdem fratres multis ſunt libertatib & priuilegiis a Romanis Pontificib. præmuniti, quæ vt noſtris temporib. infringãtur nolumus ſuſtinere: ſ.v.p.a.ſ.m.q. iam dictis fratrib. in his quæ ſibi à Rom eccle. noſcuntur indulta fuiſſe, nullam prorſus moleſtiam faciatis, nec ea ſibi cõtradicere vel denegare aliquatenus attentetis. Si enim de vobis in veritate decætero talia poterimus comperire,*]

IDEM Cantuarieñ. archiepiſcopo.

Etiam priuilegiati non poſſunt admittere excommunicatos ad ſepulturam: & ſi admiſerint, debent inde eos eiicere: & ſi non fecerint, epiſcopus ſupplebit.

CAPIT. V.

AD hæc: [†& infra.] Mandamus, quatenus hoſpitalariis præcipias, vt ſi quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis eccleſiarum ſepelierint, eos extra cœmeteria eiiciant. quod ſi facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos eſſe conſtiterit, exequaris.

[* *In beatorum apoſtolorum principis cathedra domino diſponente quãquam immeriti ſimus conſtituti, vt plantare debeamus quæ ad diuinum ſpectant decorem & euellere & eradicare curemus, quæ obuia ſunt rationi & profectum impediunt ſalutis. Intellex imus ſanè quod hoſpitalarij nominatim excommunicatos contra prohibitionem epiſcoporum eccleſiaſtica præſumunt tradere ſepulturæ, non cogitantes, quoniam graue ſit eis in morte communicare, quos dum viuerent eccleſia à ſuo ſinu pro ſuis exceſſib. ſegregauit. Vnde quoniam huiuſmodi præſumptionem & temeritatem nolumus, nec debemus aliquatenus tolerare ſ.v.p.a ſ.*]

IDEM abbati & monachis ſancti Andreæ Ciſtercien. ordinis.

Contra priuilegium eccleſiæ preſcribitur ſpacio. xxx. annorum. hodie verò xl. vt infra eodem accedentibus.

CAP. VI.

SI de terra, quam habetis in parœcia canonicorum de Plautio, per xxx. annos eis decimas perſoluiſtis, eas ſibi decætero integrè perſoluatis. Licet enim priuilegiorum Roma. eccl. beneficio fratribus Ciſtercien. ordinis indultum fuerit, quòd de laboribus ſuis nullas decimas perſoluere debeant, de priuilegio tamen indulto, tanto tempore vobis detrahere voluiſtis. cum liberum ſit vnicuique ſuo iuri renunciare, eoque modo non poteſtis vos in hac parte tueri.

IDEM Ambian. epiſcopo.

De priuilegiis non eſt iudicandum, niſi eorum tenore inſpecto, & ſecundum continentiam eorum ab omnibus ſubditis ſunt ſeruanda. p. quod ſedem.

CAPIT. VII.

POrrò quanuis templarij & hoſpitalarij multa ſint libertatis prærogatiua donati, non dubitamus quin aliam libertatem habeant in locis, in quibus antequam peruenisſent ad eos, fuerant habitatores. quod totum ex inſpectione priuilegiorũ plenius aduertere potes, & ſecundum quod inueneris, ita obſerues. Sic enim eos volumus priuilegiorum ſuorum ſeruare tenorem, quòd eorum metas tranſgredi minimè videantur.

IDEM I. apoſto. ſed. leg.

Ex 2. compil.

Per ſolutionem cenſus, quæ fit Roma. eccle. non probatur exemptio à iuriſdictione epiſcoporum.

CAPIT. VIII.

REcepimus literas, quas de eccleſiis cenſualibus direxiſti. Cæterum diligentiam tuam volumus non latere, quòd ſicut non omnes, qui ſpecialiter beati Petri iuris exiſtunt, annuatim apoſtolicæ ſedi cenſum exoluunt, ita non omnes cenſuales ab epiſcoporum ſubiectione habentur immunes. Inſpicienda ſunt ergo eccleſiarum priuilegia, & ipſorum tenor eſt diligentius adtendendus, vt ſi fuerit deprehenſum, quòd eccleſia, quæ cenſum ſoluit, ſpecialiter beati Petri iuris exiſtat, & ad indicium perceptæ libertatis cẽſus annuus conferatur, nõ immerito poterit ſpeciali prærogatiua gaudere. Si verò ad indicium perceptæ protectionis cenſus perſoluitur, non ex hoc iuri diœce. epiſcopi aliquid videtur eſſe ſubtractum.

IDEM.

Priuilegium vni conceſſum non poteſt ad alium extendi, propter identitatem rationis h. d. & ſolet quotidie allegari.

CAPIT. IX.

SAne: & infra Temerarium eſt, & indignum aliquem ſibi ſua auctoritate præſumere, quod Romana eccleſia alicui, certa ratione inſpecta ſingularibus voluit beneficiis indulgere.

Celeſtinus iij. Abuleñ epiſcopo.

In oratoriis priuatis campana publica teneri non poſſunt etiam per religioſos. hoc dicit. & tene menti hunc textum, quia quotidie allegatur, & eſt in vſu.

CAPIT. X.

PAtentibus literis certificari deſideras vtrum templariis, hoſpitalariis, & aliis oratoria in domibus ſuis habẽtibus liceat campanas in eis ponere, publiceq́ue pulſare. Reſpondemus autem conſul. t. quòd non licet eis hoc agere: quin potius per te per cenſuram ec. adpel. re. coercendi ſunt, vt ita ſint ſuo iure contenti, quòd iuſtitiam non impediant aliorum.

Innocen-

Innocentius iij archiepiſcopo. Lugdũ.

In tota prouincia exhortationis officio priuantur hoſpitalarij, qui mittunt pro eleemoſynis cruce falſo ſignatos, & ſi miſſi ſunt laici, excommunicantur: ſi ſunt clerici, ab officio & beneficio ſuſpenduntur: & eadem ſuſpenſione puniuntur, qui ante reconciliationem in polluta eccleſia celebrant, & ſuſpenſi per epiſcopos exemptos abſolui non poſſunt, & fratres priuilegiatorum, qui ad eos ſe omnino non transferunt, priuilegiati non ſunt.

CAP. XI.

TVarum nos tenor edocuit literarum, quòd fratres hoſpitalis ſancti Ioannis, laicos & illiteratos mittunt pro eleemoſynis colligendis: [*& infra.] Cùm *enim* in quadam eccleſia baptiſmali eis à prædeceſſore tuo collata, quidam eorum percutiens vicarium ſacerdotem, ipſam eccleſiam ſanguinis effuſione fœdaſſet, vſque ad reconciliationem diuina ibidem interdixiſti officia celebrari: ſed nihilo minus ipſi in ea diuina officia celebrarunt. Alios verò presbyteros ab officio ſuſpenſos per epiſcopos ſuos, iidem cùm ſint laici, ad diuina officia reſtituunt exequenda. Quoſdam præterea, qui cum vxoribus ſuis in domibus propriis commorantur, eo quòd eis de ſuis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, vt aliquibus ſecundum legem terræ de ſibi obiectis reſpondere minimè teneantur. Verùm quia priuilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate:* frater. tuæ mãdamus, quatenus ſi quos clericos aut laicos à dictis fratribus pro colligendis eleemoſynis cruce falſo ſignatos inueneris, his à quibus ipſos miſſos eſſe conſtiterit, per totam prouinciam ſuam exhortationis officium interdicas: miſſos, ſi laici fuerint, excõmunicationis mucrone percellas: ſi clerici, ab officio beneficioq; ſuſpendas, nullo prorſus priuilegij beneficio, vel adpellationis remedio præualente. Eos verò, quos in prædicta eccleſia lege tibi diœceſana ſubiecta poſt interdictum tuum diuina celebrare cognoueris, eadem pœna ſuſpenſionis inuoluens in ea (donec reconciliata fuerit) officia nõ permittas celebrari diuina: presbyteros etiam ſuſpenſos ab epiſcopis ſuis, & prędictos fratres ad officia ſua temerè reſtitutos, in eandem ſententiam ſuſpenſionis reducas. Illos verò, quos ad reſpondendum aliis ſecundum legem terræ pro præmiſſa cauſa aſſerunt non teneri, nolumus excuſari, quin eos ad reſpondendum (ſublato adpellationis impedimento) compellas.

*Vide l. Iudæos. C. de Iudæ. l. qui ſine. ff. de nego. geſt. & l. liberã. ff. de pecu.

[Quis populus ex deuotione pro ſuſtentatione pauperum præfato loco mittere conſueuit. Quidam verò qui non ſufficiant per ſe loca omnia circumire, ſibi clericos ſacerdotes, laicos etiam rudes nec religioſos in nequitiis exercitatos aſſumunt, eorum pectorib. crucis characterem imponentes, ſicque gulæ & ebrietati deſeruiant, ſe valde inhoneſtos in aliis oſten-*

dentes clerum & populum grauiter ſcandalizant, cùm ipſi ſint laici prioꝝ tamen funguntur officiis, & tam clericis quàm ſacerdotib. præponantur, & non ſolùm epiſcopis inobedientes exiſtunt, verumetiam quaſdam immunitates tanquam ab apoſtolica ſede ſibi indultas præſumunt ſibi temerè vendicare.] .

IDEM abbati & conuentui ſancti Petri Eugu.

Contenta in inſtrumento perdito probari poſſunt per teſtes, qui illud perlegerunt, ſi deponunt de tenore, & quod erat ſine vicio. hoc dicit. Et non eſt alibi caſus ita clarus.

CAP. XII.

CVm olim eſſemus apud Peruſium conſtituti, & tu fili abbas priuilegium Lucij papæ nobis præſentans poſtulaueris innouari, propter cõtradictionem Eugubini epiſcopi adſerentis hoc in ſuum præiudicium redundare, non fuit effectui mancipatum: & infra. Te igitur & præfati epiſcopi procuratoribus, in noſtra præſentia cõſtitutis, B. baſilicæ. xij. apoſtolorum presbytero cardina. dedimus in mãdatis, vt ſuper amiſſione ac tenore priuilegiorum teſtes reciperet, quos duceres producendos, qui fideliter redegit in ſcriptis depoſitiones. x. teſtium iuratorum: quorũ depoſitionibus publicatis, dicti procuratores ad producẽdos teſtes, per quos inductos, à parte aduerſa repellerent, inducias poſtularunt: quas ſub eo tenore illis duximus concedendas, vt apud ſed. apoſt. probarent, quæ vellent, vbi onus probationis pars altera ſubiiſſet: [*& infra.]

Nos verò tam per depoſitiones teſtium, quàm adſertiones quorundam fratrum noſtrorum liquido cognoſcentes, talẽ dicti priuilegij fuiſſe tenorẽ, quòd videlicet cœnobium veſtrum nullo mediante ad Rom. eccle. pertineret, & quòd non liceret alicui epiſcopo eidem monaſterio & eius eccleſiis excõmunicationem indicere, vt fratres illic domino ſeruientes, ab omni poteſtate liberi, Rom. eccl. libertatis gratia potirẽtur, & quòd nulla in eis mentio diœceſani epiſcopi habebatur: illud etiam adtendentes, quòd cùm tu fili abbas tempore Celeſtini prædeceſſoris noſtri ad ipſius præſentiam acceſſiſſes, ipſe inſpectis eccleſiæ tuæ priuilegiis (ſ licet excõmunicatus ab Eugubiñ. epiſcopo dicereris) tanquam nõ ligatum admiſit ad oſculum (quod præſumitur non feciſſe, niſi monaſterium veſtrum cognouiſſet ad Roma. eccle. ſpecialiter pertinere) decernimus priuilegium illud Lucij papæ, quod ſine reprehenſione bullæ, chartæ vel literæ adparebat, quando fuit nobis oſtenſum, illius fuiſſe tenoris, cuius per depoſitiones teſtium & adſertiones fratrum noſcitur extitiſſe.

[*Cæterùm quoniam infra tempus datum terminum & receptum qui producendis teſtib. datus fuerat, defecerunt.*]

IDEM

IDEM Cathaleñ. electo & abbati trium Fontium.

Innouatio priuilegiorum nouum ius non tribuit, ſed antiquum conſeruat. hoc dicit, quo ad titulum.

CAP. XIII.

EX parte abbatiſſæ ac ſororum Iotreñ. eccleſiæ extitit intimatum, quòd Meldeñ. epiſcopus commiſſionis occaſione cuiuſdam per literas ad iudices delegatos obtêtæ (in qua nulla mentio habebatur de ipſarum priuilegiis, quæ illas & earum eccleſias, clerum & populum Iotreñ. ad apo. ſed. nullo mediante ſpectare declarant, quorum ipſe non erat ignarus) eos incœperit grauiter moleſtare, obedientiam ab ipſis, ac à clero & populo Iotreñ ſubiectionem omnimodam requirendo: & infra. Verùm cùm iudices ipſas val le grauarent, ad adpellationis beneficium conuolarunt: & infra. Sed iudices adpellationi non deferentes, nec fragilitati ſexus compatientes earum, in abbatiſſam excommunicationis, & in clerum & in populum Iotreñ. interdicti ſententias protulerunt. Sane cum nuncij Iotreñ. eccleſiæ prædicta & alia in noſtra præſentia retuliſſent, priuilegium nobis apoſtolicum oſtenderunt, per quod eccleſiam Iotreñ. conſtabat ad Romanam eccleſiam ſpecialiter pertinere. Nos autem eoſdem nuncios propter adpellationem prædictam diutius detinentes quia tandẽ nullus adparuit idoneus reſponſalis, qui partem defenſaret aduerſam, priuilegium apoſt. ſed. eccleſiæ Iotreñ. conceſſum duximus innouandum ita tamen, vt per innouationem ipſius eidem eccleſiæ non plus iuris accreſcat, quàm per priuilegia prædeceſſorum noſtrorum obtinuit: cum per hoc nõ nouum ei concedere, ſed antiquum ius conſeruare velimus.* *Vide.l. ex his. cum ſua glo. & not. per Cyn. C donat. inter virum & vxorem.

IDEM Colubrien. epiſcopo.

Eccleſia vtens duplici priuilegio exemptionis, licet ſuccumbat ex vno, poteſt nihilominus ex alio ſe iuuare & obtinere: nec tenetur exemptus promittere obedientiam diœceſano: vigore tamen exemptionis non poteſt ſine licentia diœceſani eccleſiam conſtruere in loco non exempto: & ſi exemptus de facto in loco non exempto conſtruit eccleſiam, cedit iuri epiſcopi.

CAP. XIIII.

CVm olim propter quæſtiones, quas aduerſus priorem & canonicos monaſterij ſanctæ Crucis habebas, pro quibus ad audientiam noſtram fuerat adpellatum, moram feceris lõgiorem, quia pro parte altera nullus comparuit reſpõſalis, eiſdem certum terminum duximus præfigendum, in quo venirẽt vel mitterent ſuper priuilegiis omnibus & libertatibus, quæ à Rom. pontif. vel ab M. quondã Colubrieñ epiſcopo ſe habere dicebant, & ſuper aliis quæſtionibus aduerſus eos à Colubrieñ. eccleſia intentatis definitiuam ſententiam recepturi: & infra. Interim autem vtrique parti liceret coram dilectis filiis

tuis de Alcobatia,& de Sarra abbatibus,& fra.monacho Alcobatiæ,quibus cauſa prius fuerat delegata,proponere ac probare ſi quid aliud proponendum ducere ac probãdum: & inf. Iudices autẽ ſufficienter actum eſſe de cauſa credentes,monaſterium ſanctæ Crucis in expẽſis,quas per quadriẽnium occaſione huiuſmodi negocij iurauerat te feciſſe,damnarũt, infirmantes ſua ſententia libertatẽ,quam dictus M.Colubrien.epiſcopus contulerat monaſterio ſanctæ crucis,canonicorum adſenſu per portarium regis extorto. Præterea, quia idẽ M.prædeceſſor tuus fuerat canonicus regularis: & duo milia marabatinorum,quę acquiſierat,in epiſcopum iã promotus monaſterio dederat memorato:ipſum ad reſtitutionẽ eorum iudices condẽnarunt.Inſuper eccleſias omnes, quas monaſteriũ præter epiſcopi Colubrieñ.adſenſum propria auctoritate fundarat (quia pars ſanctæ crucis nec præſcriptione,nec defenſione aliis probationibus cõtra ſe factis obſtiterat)iudicarũt in ius Colubrienſis eccleſiæ, cum fructibus medij temporis reuocari: & infra. Tandem procurator monaſterij propoſuit ſentẽtiam nõ valere nec tenere.(Quod ſi aliàs etiam ſentẽtia memorata teneret,quia tamen monaſterium fuit indefenſum,nec exhibita fuerant corã eis priuilegia libertatis (ne delictum perſonæ in damnum eccleſiæ redundaret)debebat ad exhibitionem priuilegiorum ſuorum admitti:quod ſibi cõcedi de ſolita benignitate ſedis apoſto. poſtulauit. Nos igitur attendentes, quod eadem priuilegia nõ ſolum modo pro libertate monaſterij faciebant,ſed etiam exprimebant ius noſtrum,& eccl. Ro.iuſtitiam tuebantur: ne in nos monaſterij læſio redundaret,ad priuilegia exhibenda,partẽ eius de gratia duximus admittendã: & infra. Diſtinguentes itaq; inter libertatem per prædictum epiſcopum eccleſiæ ipſi conceſſam,& libertatem,quam ei lõnè ante tempus ipſius epiſcopi apoſt. ſedes indulſit,quia nobis conſtitit extortum fuiſſe in epiſcopi cõceſſione canonicorum adſenſum,& conceſſionis paginã in aliquibus lineis habuiſſe raſuras,& ſubſcriptiones ſingulis fuiſſe ſingulis ſubſcribentium manibus adnotatas:ſcriptum autẽ,quod nobis exhibitum fuerat,nec raſuram prætendere, nec eſſe variis ſubſcriptionũ manibus variatum,ſed à primo ad vltimum eadem manu cõſcriptum,libertatem ab ipſo epiſcopo cõceſſam per extorſionem irritam decernimus & inanem: ſuper hoc ſententiam delegatorum iudicum cõfirmantes. Quia verò euidẽter agnouimus ex priuilegiis antedictos prædeceſſores noſtros eccleſię ſanctę Crucis libertatis priuilegiũ indulſiſſe,& quòd in ea poſſeſſione tamdiu fuerat libertatis,quod aliis etiã ceſſantibus præſcripſiſſet:libertatem ei à prædeceſſoribus noſtris indultã, auctoritate apoſt. confirmamus,tibi ſuper hoc ſilentium imponentes. Su-

s. Super hoc autem in nullo ſentẽtiæ delegatorum iudicum derogamus, cùm ipſi de hac nõ cognouerint libertate: & infra. Cumq́ue libertatẽ a prædeceſſoribus noſtris indultam monaſterio confirmamus, ad ius profeſſionis (quod eſt cõtrarium libertati) monaſterium decernimus non teneri, non derogantes iudicibus delegatis, quibus libertatis priuilegia non fuerant præſentata: in cæteris autem latam à prædictis iudicibus ſententiam pro Colubrieñ. eccleſia confirmamus.

IDEM epiſcopo & magiſtro G. Lemouicen.

Contra priuilegia eccleſiæ minori ſpacio quadraginta annorum, non præſcribitur. hoc dicit, ſecundum verum intellectum.

CAPIT. XV.

ACcedentibus ad præſentiam noſtram abbatis & conuentus Nauaceñ. ex vna parte, & templariorum de Toceñ. ex altera procuratoribus, procurator monachorũ propoſuit, quod cùm decimas terrarum de Sarcole diu quietè poſſederint antequam ad templariorum dominium perueniſſent, & poſtquam templarij terras adquiſiere prædictas, decimas earundem per. xl. annos & amplius pacificè poſſediſſent, nunc eis ipſas ſubtrahere non verentur: [*& infra.] Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi abbas & monachi ſufficienter oſtenderint, quòd à templariis decimas de terris prædictis per xl. annos continuè perceperint ſine lite, vos ad præſtationem ipſarum templarios compellatis. Cùm enim tanto tempore contra indulta priuilegia decimas ſoluerint, eis renunciaſſe tacitè præſumuntur. Quòd ſi in probatione defecerint, ab ipſorum impetitione templarios abſoluatis: ipſis ſuper hoc ſilentium perpetuum imponentes.

*[*His igitur & aliis quæ coram prædicto capellano fuere propoſita plenius intellectis quia de ipſis non potuit exhiberi plena fides.*

IDEM epiſcopo Lingonenſi.

Exemptus ratione certæ rei vel certi loci non cenſetur exemptus reſpectu alterius rei vel loci. hoc dicit. & eſt textus notabilis, & multum allegabilis.

CAPIT. XVI.

CVm capella ducis *Burgundiæ* gaudere dicatur huiuſmodi priuilegio, quòd nullus archiepiſcopus vel epiſcopus in perſonas canonicorum eiuſdem capellæ ſuſpenſionis vel excommunicationis aut interdicti ſententias audeat promulgare: quidam capellæ ſupradictæ canonici. qui parœciales eccleſias à te tenent, occaſione priuilegij prelibati, in his etiam, quarum iuriſdictio ad te pertinet, ita ſe dicunt exemptos, vt quantumcunque grauiter interdum excedant, tuæ correctioni recuſant & ſententiæ ſubiacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti ſunt eiuſdem ratione capellæ, apoſtolicis priuilegiis deferas reuerenter: ſed in quantum

*al. Diuionen.

ratione

ratione parœcialium eccleſiarum vel alias iuriſdictionem tuam reſpicere dignoſcuntur, officij tui debitum in eoſdem liberè proſequaris.

IDEM abbati & fratribus Euaſeñ. cœnobij.

Per exemptionem conceſſam monaſterio, capellæ ſibi ſubiectæ non cenſentur exemptæ.

CAPIT. XVII.

EX ore ſedentis in throno procedit gladius bis acutus, quoniam ex ore Roman. ponti rectiſſima debet exire ſententia: quæ contra iuſtitiam nulli parcat, ſed reddat vnicuique quod ſuum eſt. Cùm igitur inter vos & Vigor. epiſcopum, ſuper monaſterij veſtri ſubiectione ac libertate controuerſia verteretur, monaſterij veſtri propoſuit procurator quod idem monaſterium ab ipſa ſui fundatione liberum extitit & exemptum: & ad hoc probandum priuilegia prædeceſſorũ noſtrorum inducens, vnum Conſtantini, & alterum Alexandri, necnon indulgentias Cle. & Celeſt. quorum vſum cõtinuum à longis retro temporibus per depoſitiones teſtium oſtendere nitebatur: & infra. Porrò in priuilegio Conſtan. quiddam contineri perſpicitur, per quod idem cœnobium videtur ad iuriſdictionem epiſcopi pertinere: videlicet quòd abbas eiuſdem primum locum poſt Vigorieñ. præſulem ſemper obtineat. Vnde cùm locum ipſum obtinere non poſſit in generali concilio, neque in prouinciali: quoniam abſonum eſſet, vt abbas primus poſt illum ſuper alios epiſcopos reſideret: relinquitur ergo, quòd locum illum in epiſcopali ſynodo intelligatur habere: quare tenetur ad ſynodum epiſcopalem accedere, ac per hoc ipſius ſtatuta recipere ac ſeruare. In priuilegio vero Alexandri papæ quiddam aliud cõtinetur, per quod diœceſanus epiſcopus in eodem cœnobio iuriſdictionem ſuam (etſi non in omnibus, in quibuſdam tamen) retinuiſſe videtur: cum in illo dicatur, quòd Vigor. epiſcopi ab eiuſdem loci fratribus aliquid iniuſtè non exigant, ſed his tãtũ contenti permaneant, quæ prædeceſſores eorum anteceſſoribus ſuis conſtat rationabiliter impendiſſe: vnde conſtat, quòd abbates epiſcopis aliqua de ſuis exhibere tenerentur. Nos igitur his & aliis diligenter auditis: cum à neutra parte ſit probata præſcriptio, ſentẽtialiter definimus, quòd Euaſeñ. cœnobium liberũ eſt in capite, tanquam ab epiſcopali iuriſdictione prorſus exemptum, & ſoli Ro. ec. ſubiectum, tutela tamen ipſius Cantua. archiepiſcopo reſeruata. in membris autem, quæ non probantur exempta, diœc. epiſcopo ipſum ſubiacere decernimus: propter quod abbas ad ſynodũ eius debet accedere, primumq́; locum poſt Vigor. epiſcopũ obtinere: pro ipſis quoq; membris non exemptis, idem abbas tenetur Vigor. epiſcopo exhibere

[ex]hibere reuerētiam, obſequium & honorem: quibus Vigor. [Ep]iſcopus ſibi competenter exhibitis debet manere cōtentus.

IDEM Auſonēn epiſcopo.

[R]eceptus ſub protectione papæ, per hoc non cenſetur exemptus, hoc dicit.

CAPIT. XVIII.

EX parte tua fuit quæſitum, vtrum clerici & laici qui literas protectionis oſtēdunt, in quibus perſonæ ſuæ expreſſo nomine cum omnibus rebus ſuis ſub apoſtolica protectione conſiſtere declarantur, à iuriſdictione epiſcopi diœceſani ſint exempti. Nos autem reſpond. t. quòd per literas huiuſmodi ab epiſcoporum ſuorum poteſtate minimè ſubtrahuntur.

IDEM Elidēn. epiſcopo.

Religioſi, quibus à papa conceſſum eſt, vt eccleſias ei ſubiectas poſſint in proprios vſus conuertere: non auctoritate propria, ſed à diœceſano loci poſſeſsionem illarum eccleſiarum recipere debent: niſi in priuilegio aliud exprimatur.

CAPIT. XIX.

PAſtoralis officij: & infra. Interrogaſti vtrum viris religioſis, quibus à ſede apoſt. eſt indultum, vt eccleſias ſuas in proprios vſus poſſint conuertere decedentibus perſonis earum, liceat auctoritate propria poſſeſſionem earundem intrare, vel per diœce. epiſcopum in ipſa ſint potius inducendi. Ad quod reſpon. niſi fortè in indulgentia ſummi pontificis id cōtineatur expreſſum, ſuo epiſcopo inconſulto, in poſſeſſionem ipſarum eis non eſt licitum introire: quia per indulgentiam huiuſmodi epiſcopali iuri non credimus derogari.

IDEM epiſcopo & capitulo Tripol. Ex 4. compil.

Si is propter cuius delictum poſitum eſt interdictum, illud non ſeruat, alij nihilominus ſeruare tenentur: ſecus ſi ille non ſeruatur, in cuius fauorem latum fuit.

CAPIT. XX.

PEtiſtis per ſe. apoſto. edoceri, vtrum cùm propter hoſpitalarios vel templarios ciuitas veſtra generali ſupponitur interdicto, eiſdem non ſeruantibus, vos illud teneamini obſeruare? Ad quod duximus reſpondendū, quòd illorum exceſſus vobis non præbet licētiam excedendi. Sed ſi præfati hoſpitalarij vel templarij priuilegiorum ſuorum fines exceſſerint, violando temerè interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum: ne videantur de aliorum fletu ridere, vos in pœnam præſumptionis eorum quamdiu ipſi violauerint interdictum, de noſtra licentia celebretis.

IDEM.

Priuilegium conceſſum monaſterio, vt eius monachi excommunicari non poſſint intelligitur de monachis exiſtentibus in monaſterio, vel in eccleſiis ſibi ſubiectis vtroque iure. hoc dicit. Et eſt caſus quotidianus.

CAPIT. XXI.

Quo-

QVoniam per confeſſionem conſtat partis aduerſæ, quòd *Nephelinus epiſcopus, ius epiſcopale percipit in eccleſia ſancti Baſilij de Flage. credimus quòd non obſtante illo capitulo priuilegij, quod monaſterio eſt indultum, vt nullus epiſcopus eccleſias vtroque iure illi ſubiectas interdicto ſupponere, vel monachum ſeu clericum eiuſdem monaſterij ſynodare vel excommunicare præſumat, præfatus epiſcopus poſſit interdicere dictam eccleſiam, & excommunicare monachum ſeu clericum veſtrum ad eius regimen deputatum, cùm alterutrum de iure fuerit faciendum: quoniam illud capitulum eſſe intelligendum videtur de monachis aut clericis in ipſo monaſterio permanentibus, vel ad eccleſias deſtinatis vtroque iure ſibi ſubiectas.

*al. Veſpertinus

Idem Londonen. archiepiſcopo apo. ſe. legato.

Epiſcopus remittens alicui eccleſiæ decimas epiſcopales indefinitè, remiſiſſe videtur, non ſolum præteritas, ſed & futuras. Et eſt caſus notabilis.

CAPIT. XXII.

QVia circa: & infra. Quæſiuiſti, vtrum monachi omnium ſanctorum priuilegium prædeceſſoris tui ſuper epiſcopalibus decimis retinendis indultum, extendere valeant ad poſſeſſiones adquiſitas & poſtmodum adquirendas? Super quo tale damus reſponſum, quòd ſi decimarũ illarum remiſſio facta extitit ſecundum canonicas ſanctiones, prædeceſſor tuus indefinitè decimas epiſcopales monaſterio remittendo (cùm nihil exceperit, & potuerit excepiſſe, ac in beneficiis pleniſſima ſit interpretatio adhibenda, nec debeat vna eademque ſubſtantia diuerſo iure cenſeri) intellexiſſe videtur, non ſolum de decimis poſſeſſionum illius temporis, ſed futuri.

IDEM in concilio generali.

Ponit concilium, ordinem quatuor patriarchalium ſedium vſque ibi ſeruata vbi ponit tria priuilegia ipſarum. Primum, quia dant pallium. Secundum ibi, dominicæ. quia ante ſe Crucem deferri faciunt, præter quàm in caſibus hic exceptis. Tertium ibi, in omnibus. quia ad ipſos appellatur, & in hoc proteſtatur: ibi, ſaluis.

CAPIT. XXIII.

ANtiqua patriarchalium ſedium priuilegia renouantes ſancta vniuerſali ſynodo approbante, ſancimus, vt poſt Romanam eccleſiam (quæ diſponẽte domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, vtpote mater vniuerſorum Chriſti fidelium & magiſtra) Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum locum obtineat: Seruata cuilibet propria dignitate: ita quòd poſtquã antiſtites earum à Romano pontifice receperint palliũ (quod eſt plenitudinis officij pontificalis

ſcalis inſigne) præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ iuramento, licenter & ipſi ſuis ſuffraganeis pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſſionem canonicam, & pro Romana eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eiſdem. Dominicæ verò Crucis vexillum ante ſe faciant vbique deferri, niſi in vrbe Romana, & vbicunque ſummus pontifex præſens extiterit, aut eius legatus vtens inſigniis apoſtolicæ dignitatis. In omnibus autem prouinciis eorundem iuriſdictioni ſubiectis ad eos (cùm neceſſe fuerit) prouocetur: Saluis appellationibus ad ſedem apoſtolicam interpoſitis: quibus eſt ab omnibus humiliter deferendum.

IDEM in eodem.

Priuilegium religioſis conceſſum vt poſſint ſepelire confratres ſuos tempore interdicti, intelligitur de illis confratribus, qui licet maneant in ſeculo, obtulerunt ſe tamen ordini mutato habitu ſeculari, vel de illis qui bona ſua eis dederunt vſufructu retento. hoc primò. Priuilegium religioſis conceſſum quo eis venientibus ad locum interdictum, ſemel in anno aperiantur eccleſiæ, vt celebrentur in eis diuina, intelligitur quòd vna tantum ſola eccleſia aperiatur in loco. hoc ſecundò.

CAPIT. XXIIII.

VT priuilegia, quæ quibuſdam religioſis Romana cõceſſit eccleſia, permaneant inconcuſſa, quædam in eiſdem duximus declaranda, ne minus ſanè intellecta pertrahantur ad abuſum, propter quem poſſint meritò reuocari. quia priuilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate. Sanè quibuſdam regularibus apoſtolicæ ſedis indulſit, vt his, qui fraternitatem eorum adſumpſerint, ſi forſitan eccleſiæ, ad quas pertinent, à diuinis officiis fuerint interdictæ, ipſoſque mori contigerit, ſepultura eccleſiaſtica non negetur, niſi excommunicati vel nominatim fuerint interdicti. Suos quoque confratres, quos eccleſiarum prælati apud eccleſias ſuas non permiſerint ſepeliri, niſi excommunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipſi ad eccleſias ſuas deferant tumulandos. hoc autem de illis confratribus intelligimus, vel qui adhuc manentes in ſeculo, eorum ordini ſunt oblati, mutato habitu ſeculari: vel eis, qui bona ſua dederant inter viuos, retento ſibi (quamdiu in hoc ſeculo vixerint) vſufructu: qui tamen ſepeliantur apud ipſorum regularium vel aliorum nõ interdictas eccleſias, in quibus elegerint ſepulturam: ne ſi de quibuſlibet ipſorum fraternitatem adſumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denariis annuatim ſibi collatis diſſoluatur pariter & vileſcat eccleſiaſtica diſciplina: certam tamen & ipſi remiſſionem obtineant ab apoſtolica ſibi ſede cõceſſam. Illud etiam, quod huiuſmodi regularibus eſt indultum, vt ſi qui fratrum ſuorum, qui ab eis miſſi fuerint ad recipiendas frater-

fraternitates ſiue collectas, in quamlibet ciuitatem, caſtellum vel vicum aduenerint, ſi forte locus ille à diuinis officiis ſit interdictus, in eorũ iucundo aduentu ſemel in anno aperiantur eccleſiæ, vt excluſis excommunicatis, diuina ibidem officia celebrentur: ſic intelligi volumus, quòd in eadem ciuitate, aut caſtro, aut villa vna tantum eccleſia eiuſdem ordinis fratribus ſemel (vt dictum eſt) aperiatur in anno: quia licet pluraliter dictum ſit, quòd in eorum iucundo aduentu eccleſiæ aperiantur, non tamen ad eccleſias eiuſdem loci diuiſim, ſed prædictorum locorum coniunctim ſano referendum eſt intellectu: ne ſi hoc modo ſingulas eiuſdem loci viſitarent eccleſias, nimium vilipendi contingeret ſententiam interdicti. Qui verò contra declarationes prędictas quicquam ſibi vſurpare præſumpſerint, graui ſubiaceant vltioni.

IDEM in eodem.

Tempore generalis interdicti episcopi non prohibiti qui non fuerunt culpabiles interdicti clam celebrare poſſunt. & hodie iſtud non eſt priuilegium episcoporum ſed ius commune: vt in ca. fi. de ſen. excom. in vi. & ibi plene habetur an & quando, & qualiter poſſit celebrari tempore interdicti.

CAPIT. XXV.

QVod nonnullis eſt religioſis indultum, in fauorem pontificalis officij ad epiſcopos extendentes concedimus, vt cum commune terræ interdictum fuerit, excommunicatis & interdictis excluſis poſſint quandoque ianuis clauſis ſuppreſſa voce, & non pulſatis campanis diuina celebrare officia: Niſi & hoc ipſum eis expreſſè fuerit interdictum. Verum hoc illis concedimus, qui cauſam aliquam non præſtiterint interdicto, nec quicquam doli vel fraudis ingeſſerint, tale compendium ad iniquum diſpendium pertrahentes.

Hono. iij archiepiſcopis & epiſcopis, in quorũ diœc. monaſteria & prioratus Cluniacen. monaſterio ſubiecta conſiſtunt.

Ex 5. comp. *Priuilegia non ſunt violanda etiam indirectè. hoc dicit generaliter.*

CAPIT. XXVI.

Sic abſciſſum. QVanto amplius: & infra. Sanè dilecti filij abbas & conuentus Cluniacen. grauem nobis querimoniam obtulerunt, quòd quidam veſtrum & veſtrorum officiales, cum in eos & ſui ordinis monachos non poſſint excommunicationis & interdicti proferre ſententias, eo quòd ſuper hoc apoſtolicæ ſedis priuilegiis ſunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum quicquid vendẽdo ſeu emendo, aut aliàs eis communicant, ſententias proferunt memoratas: & ſic apoſtolicorũ priuilegiorum, nõ vim & poteſtatẽ, ſed ſola verba ſeruantes, dicti ordinis monachos quodammodo excommunicãt, dum eis alios communicare non ſinunt.

ſinunt. Ex quo illud etiam euenit inconueniens, vt ipſi monachi quantum ad hoc iudicentur iudicio Iudæorum, & qui eis communicant in prædictis, maiorem excommunicationem incurrant, quàm etiam excommunicatis communicando fuerint incurſuri. Nolentes igitur hæc crebris ad nos clamoribus iam perlata, vlterius ſub diſſimulatione tranſire, vobis vniuerſis & ſingulis mandamus, quatenus huiuſmodi ſententias in fraudem priuilegiorum noſtrorum decętero non feratis: quia ſi ſuper hoc ad nos denuo clamor aſcenderit, non poterimus conniuentibus oculis pertranſire, quin promulgatores talium ſententiarum ſeueritate debita caſtigemus.

IDEM V. quondam Anglorum reginæ illuſtri.

Qui in habitu, & tonſura, & cæteris vt laici conuerſantur deprehenſi in maleficijs ſe pro clericis non defendunt ita communiter ſummatur.

CAP. XXVII.

EX parte tua fuit propoſitũ quòd nõnulli literati, quos nec habitus, nec tonſura clericos profitentur in terra tuæ iuriſdictioni ſubiecta degentes, cùm deprehenduntur in aliquibus forisfactis, vt iuriſdictionem tuam eludãt, & debitam pro delictis vltionem euadant, aſſumunt ſeu etiam reſumunt tonſuram abiectam, ſeu habitum clericalem, licet antè pro laicis ab omnibus haberentur. Ne igitur tonſura, vel habitu ſic reſumpto, malitia foueatur, ſi tuam iuriſdictionẽ exerceas in huiuſmodi delinquentes, qui ſine tonſura & habitu in delicto fuerint deprehenſi, æquanimiter duximus tolerandum: cùm malitijs hominum indulgeri non debeat, ſed potius obuiari.

IDEM.

Pariſius & in locis vicinis ius ciuile legi non debet.

CAP. XXVIII.

SVper ſpecula: & infra. Sanè licet ſancta eccleſia legum ſecularium non reſpuat famulatũ, quæ æquitatis & iuſtitiæ veſtigia imitantur: quia tamem in Francia & nõnullis prouincijs laici Romanorum imperatorum legibus non vtuntur, & occurrũt raro eccleſiaſticæ cauſæ tales, quę non poſſint ſtatutis canonicis expediri: vt plenius ſacrę paginę inſiſtatur: [* & infr.] cap. Pariſ. &c. eccl. prælat. Parif. [illegible] quæ ſuper [illegible] magiſtris, &c.

Firmiter interdicimus, & diſtrictius inhibemus, ne Pariſius, vel ciuitatibus, ſeu alijs locis vicinis quiſquam docere vel audire ius ciuile præſumat. Et qui cõtra fecerit, non ſolum à cauſarum patrocinijs interim excludatur, verùm etiam per epiſcopum loci excommunicationis vinculo innodetur. *Vos autem filij, ſic diligentius præſcripta ſeruetis, & faciatis illud quod ab aliis obſeruari, quòd veri amici ſponſi poſſitis meritò comprobari, dum paranymphos ſuos erudiendos ad epithalamica carmina curaueritis promouere.* Dat. Ro. *Pontificatus noſtri anno quarto.*

[* *Et diſcipuli Helyſei liberius iuxta fluenta pleniſſima reſideant vt*

columbæ dum in ianuis ſchalas non inuenerint, ad quas diuaricari valeant pedes ſuos.]

IDEM epiſcopo Baiocen̄.

Innouatio priuilegij ius nouum non inducit, ſed vetus conſeruat.

CAP. XXIX.

QVia intentionis noſtræ: [*& infra.] Cùm innouatio nec ius nouum conferat, nec etiam tollat vetus, te in eo ſtatu eſſe volumus, in quo tempore impetratæ innouationis dignoſceris extitiſſe. Cæterum nullum per hoc intendimus iuri aliàs eidem monaſterio competenti præiudicium generari.

[**Non extitit vt per innouationem quam fecimus cuiuſdam ſcripti monaſterij S.S. Calixenen. quod in regiſtro bo. me. Alex pp. p. n. reperimus contineri, derogaretur eccleſiæ Baiocen.*]

IDEM.

Priuilegiati vt vbique poſſint cum altari viatico celebrare, hoc poſſunt ſine licentia prælatorum.

CAP. XXX.

IN his, quæ ad cultum diuinum facere dignoſcútur, non maligna, ſed benigna eſſet potius interpretatio facienda. Vnde mirari compellimur, quòd cùm fratribus prædicatoribus & minoribus duximus indulgendum, vt vbicunque fuerint, ſine parœcialis iuris præiudicio cum altari valeant viatico celebrare: quidam nimis ſtrictè interpretando indulgentiam noſtram nituntur adſerere, quòd per eam prædicti fratres præter prælatorum adſenſum facere hoc non poſſint: propter quod eos celebrare iuxta indulgentiam apoſtolicam non permittitur. Cùm autem eis nihil conferret memorata indulgentia, ſine qua id prælatis annuentibus liceret eiſdem: fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione huiuſmodi reprobata, dum tamen ab alijs, quæ iure parœciali proueniũt, prorſus abſtineant, datam eis ſic licentiam celebrandi auctoritate noſtra non differas publicare, ita quòd dicti fratres aliquam ex indulgentia noſtra videantur in hoc gratiam conſecuti.

Gregorius nonus maioris eccleſiæ & Chriſtianitatis decano & archidiac. Lincon.

Priuilegium de decimis noualium non ſoluendis, non comprehendit decimas tempore priuilegij impetrati poſſeſſas ab alijs, niſi de poſſeſſione alterius in priuilegio fiat mentio.

CAP. XXXI.

DVdum inter priorem & conuentum de Buten̄. ex parte vna, & priorissam & moniales de Campeſſe ex alia, ſuper decimis lite mota: & infra. De conſilio fratrum noſtrorũ decernimus iuri prædictorum prioris & conuentus ſuper decimis noualium, in quarum erant poſſeſſione tempore illo, quo indulgentiæ apoſtolicæ impetratæ fuerunt, à parte altera de decimis noualium non ſoluendis non debere per eas non facientes de hoc aliquam mentionem præiudicium generari.

IDEM.

IDEM.

Cùm fratres priuilegiatorum, niſi ſe ad eos in totum tranſtulerint, ad epiſcopalia iura tenentur. CAP. XXXII.

QVidam (ſicut adſeris) in priuelegiatorum fraternitate recepti, nolunt tibi de iuribus epiſcopalibus reſpondere. Verùm quamdiu huiuſmodi fratres moram in domibus ſuis fecerint, *eos compellere poteris ad dicta iura tibi integrè perſoluenda. IDEM Arelaten̄. capitulo.

*Vide l. ſi. quam Bal. dicit eſſe ſingu. C. de iure fiſ.

Quo ad priuilegium retentionis decimæ, ſemel nouale ſemper eſt nouale. CAP. XXXII.

COnſultationi veſtræ b.r. quòd terra, de qua non extat memoria quòd aliquando culta fuiſſet, redacta per religioſos viros nouiter ad culturam, perpetuò debet quo ad immunitatem de non ſoluendis decimis noualium iure cenſeri. Cùm aliàs nonnunquam contingeret indulgentiam de noualibus plus eis diſpendij, quàm vtilitatis afferre.

DE PVRGATIONE CANONICA.

TIT. XXXIIII.

Ex concilio Triburicen̄.

Infamatus ſi fide dignus per iuramentum ſe purgat, aliàs ſecus: & cenſetur non idoneus enormiter peccans. CAP. I.

NObilis homo, vel ingenuus, ſi in ſynodo accuſatus crimen negauerit, ſi fidelem eum eſſe ſciuerit, cum duodecim ingenuis ſe expurget. Si autem antea deprehenſus fuerit in furto, aut periurio, aut falſo teſtimonio, nō admittatur ad iuſiurandum: ſed ei (ſicut qui ingenuus non eſt) purgatio indicatur.

Ex concilio Agathen̄.

Infamatus tertio monitus ſe non corrigens, vſque ad purgationem ab officio ſuſpenditur. CAP. II.

SI quis presbyter negligens vitæ ſuæ, prauis exemplis mala de ſe ſuſpicari permiſerit, & populus ab epiſcopo iuramento, ſeu banno Chriſtianitatis adſtrictus infamiam eius patefecerit, certiq́ue accuſatores criminis eius defuerint, admoneatur primo ſeorſum ab epiſcopo, deinde ſub duobus vel tribus teſtibus: & ſi non emendauerit, epiſcopus eum publica increpatione admoneat. Si verò nec ſic ſe correxerit, ab officio ſuſpendatur vſque ad condignam ſatisfactionem, ne populus fidelium in eo ſcandalum patiatur.

Ex concilio Melden̄.

Etiam regulares purgant ſe de delicto ſecundum regulam canonicam. CAP. III.

MOniales ſi libidinibus inſeruire accuſentur, & manifeſtè deregi non valuerint, erga regulam ſuæ opinionis malam famam canonicè purgare cogantur.

Ex eodem.

Si delictum eſt probabile, non indicitur purgatio, aliàs ſecus. h.d. quo ad titulum. CAP. IIII.

SI quis de gradu eccleſiaſtico raptoribus alienarum ſponſarum ſe conſenſorem vel interuentorē manifeſtè prodiderit, à proprio gradu repellatur. Et ſi veriſimilibus exinde ſuſpicionibus fuerit propulſatus, canonicè ſe expurget.

Innocentius papa iij. Aquilegieñ. patriarchæ, & Mantua. epiſcopo.

Infamatus contra quem crimen probari non poteſt, debet ſe purgare iuramento de veritate: compurgatores verò de credulitate. CAP. V.

QVoties Tridentinus epiſcopus de ſimonia impetitus ſit, vos latere non credimus: ſed accuſatores ſcriptum afferētes, teſtes ſecundum formam canonicam producere nequiuerunt, ſcilicet quòd eccleſiam ſancti Petri presbytero P. dederit pro quatuor modiis frumenti [* & infra] Communi fratrum noſtrorum conſilio iudicamus, vt tertia manu ſui ordinis, & quarta abbatum & religioſorum ſacerdotum, de ſupradicta ſimonia debeat ſe purgare. Porrò purgationis tenor erit huiuſmodi. Epiſcopus iurabit primùm ſuper ſancta Dei euangelia quòd pro eccleſia ſancti Petri presbytero P. danda, nec ipſe per ſe, nec per ſubmiſſam perſonam, nec aliquis pro eo ſe ſciente precium recepit: deinde purgatores ſuper ſancta Dei euangelia iurabunt, quòd ipſi credunt eum verum iuraſſe.

[* *Quos ab eiuſdem eccleſiæ laicis accepit. Verum quoniam nec accuſatores nec teſtes ſecundum formam canonum, & ſanctorum patrum ſtatuta in cauſa ipſa procedere potuerunt. &c.*]

Alexander tertius.

Epiſcopus parœcianum ſuum infamatum compellit ad ſe purgandum, niſi ab eo legitimè adpellauerit. CAP. VI.

NOs inter alios. & infra. Quia noſ. t. f. conſulere voluit, vtrum epiſcopus parœcianum ſuum ad purgationem cogere poſſit: Conſul. t. t. r. quòd ſi de aliquo crimine publica laborat infamia, accuſatore & teſtibus deficientibus, ad purgationem eſt per ipſum epiſcopum compellendus, niſi fortè ſuper ipſo ad ſuperiorem iudicem duxerit adpellandum. Sanè ſi adpellauerit, eius parebit iudicio ad cuius examen cauſam voluerit, per adpellationem transferre.

IDEM Gaietaneñ. electo.

Compurgatores debent eſſe honeſti & notum habere eum, quē purgāt, nec debent à iudice vel alio impediri: & deficiens in purgatione punitur, vt conuictus. CAP. VII.

CVm P. Manconella presbyter: & infra. Purgatores illius honeſtatis & opinionis eſſe volumus, quòd veriſimile ſit eos

eos nolle amore vel odio ſeu obtentu pecuniæ peierare. Vt autem idonei adpareant, neceſſe eſt vt eius, quem purgare debent, vitam & conuerſationem agnoſcant. Deficientem verò in purgatione, omni officio & beneficio eccleſiaſtico priuare procures: Præcauens, quòd ſi qui purgando in ſua voluerint purgatione adſiſtere, nullam eis maleuolentiam vel indignationem oſtendas, nec eos impedias, vel ab aliis, quantum in te eſt, impediri permittas.

Lucius tertius.

Abſolutio facta ſecundum purgationem vulgarem non tenet, & ea nõ obſtante, poteſt indici de nouo purgatio: & admittitur adcuſatio.

CAP. VIII.

EX tuarum intelleximus cõtinentia literarum, quòd cũ H. presbyterum (quia infamabatur de homicidio) à ſacerdotali officio ſuſpendiſſes, prædeceſſoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ ſuam innocentiam purgauiſſe, & epiſcopum ſuis eum literis abſoluiſſe. Quia verò peregrina iudicia ſunt inhibita, purgationẽ quam præſtitit, ſufficere non putantes: mandamus, quatenus ſi accuſatores idonei non adparuerint, vt cũ ſeptima aut quinta manu ſui ordinis (ſicut expedire cognoueris) per purgationẽ canonicam innocentiam ſuam oſtendat, ſibi iniungas: quã cùm præſtiterit, ſuſpenſionẽ ſine difficultate relaxes, & eum teſtimonij boni virum annuncians, ab infamia homicidij nullius contradictione vel adpellatione obſtante, abſoluas.

IDEM Vintonieñ. epiſcopo.

Sufficit quòd compurgator ſit toleratus ab eccleſia bonæ famæ, nec de crimine ſuſpectus condemnatus. CAP. IX.

COnſtitutus in præſentia noſtra P. diaconus & infra. Præterea illud nobis nõn modicam admirationẽ inducit, ꝙ purgationem oblatam recipere noluiſti, niſi prius commendaſſes nomina ſingulorum, qui dictũ P. purgare volebãt, & de nationibus & cæteris circunſtantiis prius inquireres diligenter, tanquam eſſes ordinationes facturus. vtinam ſic diſcuteres ordinandos. Sanè in purgationibus faciendis, cùm ſatis ſit illis, qui pro purgando exhibent iuramentum, ſecundum propriam conſcientiam & opinionem iurare quòd purgãdus à crimine ſit immunis, vel ꝙ bonum exhibent iuramẽtum, ſi purgatores ab eccleſia tolerentur, & ſint bonæ famæ in ſuis ordinibus miniſtrantes, nec in iudicio pro crimine condemnati, proculdubio ſunt abſque vllius indagine admittendi.

Innocentius iij. Senoñ. archiepiſcopo.

Propter magnitudinem criminis infamatus ſuſpendi poteſt, nedum ab officio, ſed etiam à beneficio, donec ſe purgauerit hoc primo. Et augetur propter hoc numerus compurgatorum. hoc ſecundo. Ex cauſa in- Ex 3. compilat.

terdum poſt purgationem præſtitam ſuſpenditur quis ad tempus. hoc tertio. Et deficiens in purgatione, punitur vt conuictus. hoc quarto.

CAP. X.

INter ſolicitudines noſtras illa debet eſſe præcipua, vt capiamus vulpeculas: [*& infra.] Licet [ergo] eccleſiaſtica cõſtitutio tales ab officio tantum vſque ad purgationem canonicã doceat ſuſpendendos: quia tamen eum etiam à beneficio propter immanitatem criminis ſuſpendiſti, nolumus improbare: Nec illud etiam improbamus, quòd licet contra eũ nullus adcuſator legitimus adpareret, ex officio tuo tamẽ (fama publica deferente) voluiſti plenius inquirere veritatem. Attẽdentes autem vulgatam infamiam, graue ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem ex teſtium dictis obortam, quæ contra decanum facere videbantur, cùm propter eorum quodlibet ei eſſet purgatio indicenda, & ſeruantes iuſtitiam, & molliẽtes rigorem, purgationẽ ei quatuordecim manus ſui ordinis duximus indicendam. Ipſum igitur ad te remittẽtes, vt ibi purgetur, vbi noſcitur infamatus: mandamus, quatenus accitis tecũ Niuerñ. & Pariſieñ. epiſcopis, indictam ei purgationem accipias: ita tamen, vt qui ad eius purgationem proceſſerint comprobandam, ſint fide catholici, & vita probati, qui cõuerſationẽ & vitam ipſius non tam moderno tempore nouerint, quàm tranſacto. Purgatione verò recepta, beneficium ei reſtituere non poſtponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur, eum ab officio volumus manere ſuſpenſum, donec ſcandalum ſopiatur: ita tamen vt publicè familiaritatem hæreticorum abiuret. Præcipias inſuper ei diſtrictè, vt in prædicta & alijs villis circũpoſitis profiteatur, & prædicet fidem catholicam, ac confundat & deteſtetur hæreticam prauitatem: ſic deinceps vitam ſuam bonis adornãs operibus, vt infamia conuertatur in bonam famam, & omne ſcandalum & ſuſpicio de catholicorum mentibus deleatur. Quòd ſi forſan in purgatione defecerit eum eccleſiaſticæ diſciplinæ mucrone percellas, & ab officio & beneficio depoſitum, ad agendam pœnitentiã in arctum monaſteriũ detrudere nõ omittas.

*[*Quæ moliuntur vineam domini demoliri, ſpecies quidem habentes diuerſas, ſed caudas adinuicẽ colligatas, quæ tamen de vanitate conueniunt in ipſum. Hi ſunt namq; caupones qui aquã vino commiſcent, qui virus draconis in aureo calice Babylonis regni propinant, qui iuxta verbum propheticum arcũ tenẽt amaram intendũt, vt ſagittent in occultis immaculatũ, quorũ error ſerpit vt cancer, ita quòd niſi citius in flore tollatur fructũ non ſolum amarum, ſed etiam peſtiferũ germinabit. Hos autem Iudas egregius prædicator in epiſtola ſua prophetico ſermone deſcribit, & docet omnibus modis cauendos, cõtra quos ſacerdotes tubas argẽteas clangere debent, vt cũ clamitate populo arca fœderis præcedente & muris corruẽtibus Hiericho, quæ iã fuerant perpetuo anathe.*

anathemate condemnata, ita quod ſi quis ex ea regulam aureã furari præſumpſerit cùm Achor filio Charmi lap. lib. obruatur. Nos igitur ſcientiam literarum & honeſt item morum pariter attendentes.

IDEM abbati S. Dionyſij, & presbytero S. Martini.

Breue eſt, nec poteſt aliter ſummari. CAP. XI.

CVm dilectus: & infra. Illud autem vos attẽdere volumus, & mandamus, vt tales ad purgationem admittantur perſonæ, quæ vicinæ ſint & honeſtæ.

IDEM.

Si infamia ortum non habet ex probabilibus cõiecturis, nõ eſt de neceſſitate indicenda purgatio, poteſt tamen indici ad inſtantiam purgãdi.

CAP. XII.

CVm in iuuentute ſua: & infra. Quia verò pater filium, quem diligit, corripit: nos Quinchieñ. epiſcopo per literas noſtras ad maiorem cautelã iniunximus, vt ab illius familiaritate ceſſando taliter ſe haberet, quòd ſiniſtra de ipſo ſuſpicio non poſſit haberi: ſed inimicus homo reſcriptũ literarum ſubripiens, apud regem & regni magnates ipſum nequiter publicauit, vt ſic deberet amplius infamari. Vnde nos tantam æmulorũ nequitiã adtẽdẽtes, licet pulſati fuerimus multoties contra eum, nunquã tamẽ aduerſus ipſum potuimus commoueri, ſcientes quòd dictũ vnius facilè ſequitur multitudo. vbi verò idem epiſcopus ad Strigoneñ. metropolim extitit poſtulatus, quidam, qui ſuper ipſa poſtulatione aduerſabãtur eidẽ, vt promotionem ipſius facilius impedirent, illius criminationis carbones reaccendere ſunt moliti. vnde quidam procurator ipſius de conſilio amicorum ſuorum, qui ſuper hoc bonũ zelum habebant, ſed non ſecundum ſcientiã cœpit cũ inſtantia poſtulare, quatenus eidem epiſcopo purgationem canonicam faceremus indici, vt ſuã innocentiam demonſtraret. Nos autem poſtulationem huiuſmodi minus prouidã reputantes, procuratorẽ ipſum ab ea ſemper voluimus reuocare: [*& j.] Cæterùm quia procurator inſtabat, compulſi fuimus (nõ iuris neceſſitate, ſed importunitate petentis) vt per vos ei purgationem canonicam cum duobus abbatibus mandaremus indici: quamuis fuerimus proteſtati, quòd ex alia cauſa talis petitio minus prouidè tunc fiebat, quia Strigoñ. eccleſiæ ſuffraganei vix eo tempore purgarent eundem, quia in facto poſtulationis contradicebãt eidem: & ſuffraganei Colocen̄. eccleſiæ ipſum minimè tunc purgarent. quia inter eũ & Colocen̄. archiepiſcopũ de Strigon̄. metropoli contentio vertebatur: vnde cũ nõ ſint alij pontifices in Hũgaria, meritò videbatur, q per epiſcopos regni ſui nõ poſſet in illo articulo ſe purgare.

*[*Tum quia ſæpeſ. iuij epiſcopus non videbatur apud bonos & graues infamatus de illo crimine, cùm epiſcopi ſuper hoc ex mandato ap. requiſiti*

laudabile teſtimonium de ipſo nobis curauerunt perhibere. tum quia tali[s] infamatio videbatur ab inimicis, & æmulis proceſsiſſe, ſicut ſuperius e[ſt] expreſſum. Vnde cùm anteacta vita eius laudabilis appareret, & huiuſ-modi facinus incredibile videtur, non credebamus ei purgationem aliquam amodo indicandam.]

IDEM Tyroneñ. archiepiſcopo.

Compurgator iurat de credulitate.

CAP. XIII.

DE teſtibus: & infra. Illi verò, qui ad purgandam alicuius infamiam inducuntur, id ſolum tenentur iuramento firmare, quòd veritatem credunt eum dicere, qui purgatur.

IDEM Floreñ. epiſc.

Infamatus ſuper defectu nataliũ nõ debet promoueri, niſi prius ſe purget.

CAP. XIIII.

ACcedens ad præſentiam noſtram T. diacon. humili nobis inſinuatione monſtrauit, quòd cùm à ſuis æmulis diceretur, quòd eſſet filius ſacerdotis, tu eum nec promouere voluiſti: nec permiſiſti ab alio promoueri. Quocirca mandamus, quatenus ſi publicè fuerit nota reſperſus, & de ipſa tibi legitimè conſtare non poterit, purgatione ab ipſo recepta, ipſum non differas propter hoc ad ſacerdotis officium promouere: quia & ſi nõ ſit nota delicti, eſt tamẽ nota defectus impediẽtis ad ſacros ordines promouendum.

IDEM Eugeñ. abba. & ſcolaſtico Mutiñ.

Super notorio crimine non eſt indicenda purgatio, & pendente cauſa ſuper criminibus, coram papæ delegato purgatio ab ordinario ſuper eis recepta non tenet.

CAP. XV.

CVm dilectis filiis H. presbytero, & G. procuratori O. clerici, T. capellanum noſtrum conceſſerimus auditorem, idem procurator propoſuit, quòd cùm dictus presbyter ſuper inceſtus crimine fuiſſet publicè infamatus, Conſtant. epiſcopus ordinarius iudex ei purgationem indixit: qui cùm ſe purgare nequiuiſſet, ab ipſo fuit ſuis eccleſiis ſententialiter deſtitutus: quas ipſe nihilominus detinuit per violẽtiam occupatas. Cumque idem presbyter cuiuſdam conſanguinei ſui vxorem publicè detineret, ad petitionem plebani de Ponte, & quorundam aliorum clericorum Conſtant. diœce. iudicibus dicimur literas deſtinaſſe, vt ſi dictus presbyter ſuper crimine adulterij & inceſtus coram ipſis ſe purgare non poſſet, ipſum pœna debita caſtigarent: qui cum conſtitiſſet eiſdem, quòd idem presbyter pro eo, quòd in purgatione defecerat, ab epiſcopo memorato fuerat condemnatus, ipſum velut contumacem prædictis eccleſiis per ſententiam priuauerunt, maximè cum de inceſtu & adulterij crimine, tanquam de notorio lique-

[re]iqueret eiſdem, abbati ſancti Galli (ad quem illarum eccleſiarum donatio pertinebat) poteſtatem liberã concedentes eccle[ſ]ias illas, perſonis alijs conferẽdi: qui eas poſtea ſupradicto O. clerico adſignauit: & ĩ. Dictus verò presbyter inter cætera reſpondit, ꝙ proceſſus iudicum prædictorum debebat meritò retractari, cùm lite non conteſtata procedere præſumpſerunt contra eum: adijciens, ꝙ purgationem indictam ab electo Cõſtañ curauerit exhibere. [*& infra.] His igitur, & alijs plenius intellectis, licet literæ illæ, quæ ad prædictos iudices impetratæ dicuntur, vel ipſarum tranſcriptum oſtenſum non fuerit coram nobis, quia tamẽ ex tenore relationis ipſorũ, quam dictus procurator exhibuit, ac ſi literæ ipſæ oſtenſæ fuiſſent, nobis cõſtitit euidenter iudices ipſos prætermiſſo iuris ordine proceſſiſſe: ita[que] proceſſum eorũ, quàm conceſſionem eccleſiarum à prædicto abbate de mandato ipſorũ factã, auctoritate apo. retractamus, præſertim cùm relationis ipſius ſeries repugnantia cõtineat, & aduerſa. Dicitur enim ꝙ crimen eiuſdẽ presbyteri, vſque adeò publicum fuerat & notorium, ꝙ nullius inficiationi locus penitus exiſtebat, vtpote cuius vniuerſæ viciniæ populus teſtis erat: & tamen ibidẽ præmittitur, ꝙ eidem presbytero terminũ peremptorium præfixerunt, in quo (ſi poſſet) ſuper infamia prædictorum criminũ canonicè ſe purgaret: cùm nimirum, ſi crimen notorium exiſtebat, non erat illi indicẽda purgatio, ſed in eũ condemnationis ſentẽtia promulganda: & infra. Si verò nullus apparuerit legitimus accuſator, & ipſum inueneritis apud bonos & graues ſuper prædictis criminibus, vel ipſorum altero infamatum: purgationem ei canonicam indicatis, non obſtante, quòd coram prædicto electo dicitur ſe purgaſſe: cùm iudicio pendente coram iudicibus delegatis, non debuerit ordinarius purgationem indicere infamato.

*[*Nos inducit vt fratrum noſtrorum debeamus conſultationibus reſpondere, & ab eis, quantum humana permittit fragilitas dubitationis ſcrupulum amputare. Inde eſt quòd]*

IDEM.

Non ſufficit prælato de criminibus infamato iurare, cùm ſe purgat quòd ſit immunis ab illis criminibus, ſed iurare debet, quòd poſt ſuam promotionem illa crimina non commiſit. CAP. XVI.

ACcepimus literas, quibus nobis intimare curaſtis, ꝙ apoſtolico mandato ſuper indicenda purgatione archiepiſcopo Biſuntinẽ. recepto, ipſum citaſtis vt decuit: qui ad diẽ præfixum comparuit coram vobis, iuramentum purgationis offerẽs ſub hoc forma, videlicet quòd immunis erat ab illis criminibus, ſuper quibus ſe purgare debebat: & infra. Ipſe verò ad præſentiam noſtram accedens, humiliter ſupplicauit, vt ſaltem ſuper purgatione incontinentiæ dignaremur temperare rigorem, quia non deberet adſerere, ꝙ à natiuitate ſua nunquam

Hh 5 paſſus

paſſus fuerit lapſum carnis. Porrò cum ab eis nõ credatur exactum fuiſſe huiuſmodi iuramentũ,potius fortè præſumimus, quòd alia de cauſa volebat ſub præſcripta forma iurare: videlicet ꝙ immunis erat ab illis criminibus de quibus fuerat infamatus,tanquã dimiſſis per pœnitentiã iam eſſet immunis ab illis:ſed hoc iurare,non paruæ temeritatis exiſteret: cũ beatus
Iob. 9. Iob dicat. Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorat anima mea:& infra. Ideoq́; præſcriptam purgationis formam ſecundum quam idem archiepiſcopus obtulit ſe purgare, reprobamus,vtpote indiſcretam,temerariam,& ineptam:iniungentes eidem,vt ſi voluerit & potuerit ſecũdum hanc formam ſe purgare,ſecundum ſanum intellectum,quẽ ei duximus exprimendum,videlicet quòd illa crimina grauiora,id eſt,ſimoniã,venditionem iuſtitiæ,atque incontinentiam,de quibus infamatus extitit,iuret ſe minime commiſiſſe,poſtquam ad archiepiſcopalem promotus eſt dignitatem,& compurgatores ſic iurent, quòd credunt eum verum iuraſſe: quo facto vos illum dimittatis in pace,alioquin &c.

DE PVRGATIONE VVLGARI.
TITVLVS XXXV.

Celeſtinus tertius.

Duella,& aliæ purgationes vulgares prohibitæ ſunt, quia per eas multoties condemnatur abſoluendus, & deus tentari videtur. hoc dicit totus titulus.

CAP. I.

CVra ſuſcepti regiminis:[* infra.] Cùm.t. f. duxerit ſedem apoſt.conſulendam, vtrum ſuper eccleſiarum poſſeſſionibus duella debeant ſuſtineri. Tuæ duximus ſolicitudini reſpondendum, quòd in eo caſu,vel alijs etiam hoc non debes aliquatenus tolerare.*

**Adde quòd not. Bal in l. 1. C. de Liti. li. tol. vbi vide.*

[* *Sæpe dictæ tamen multi eum non deſinunt infamare. vnde nobis humiliter ſupplicauit, vt ab illorum impetitionib. ſolutum faceremus ipſum prædictarum eccleſiarum, pacifica poſſeſſione gaudere.*]

Innoc.iij priori ſancti Sergij Spoletañ.

Summatum eſt ſupra cap. proxi.

CAP. II.

SIgnificantibus V. laico,& fratribus eius ad noſtram noueris audientiã perueniſſe, ꝙ cùm quidam eos ſuper furti crimine accuſaret,cum eo coacti ſunt inire duellum in quo aliis peccatis ſuis præpedientibus ceciderunt:propter quod per cõſules Spoletanos bonis fuerint proprijs ſpoliati: nūc verò furtum apud alios eſt inuentum,& quod ipſi fuerint innocentes, eſt,faciente domino,reuelatum. Vnde conſulibus ipſis dedimus in mandatis,vt ablata reſtituant vniuerſa.

Hono-

Honorius tertius.

Summatum eſt ſupra. cap. 1. CAP. III. Ex 5. compilat.

Dilecti filij nouiter in Liuonia baptizati, grauē ad nos quærimoniam deſtinarunt, quòd fratres templariorum, & alij, qui temporalem in eis poteſtatem exercent, ſi quando de aliquo alio crimine infamantur, eos ferri candentis iudicium ſubire cōpellunt: quibus ſi qua exinde ſequatur adustio, ciuilem pœnam infligunt. Cùm igitur huiuſmodi iudiciū ſit penitus interdictū, vtpote in quo deus tentari videtur: mādamus, quatenus dictos fratres, & alios, vt ab huiuſmodi conuerſatu grauamine omnino deſiſtant, per cen. eccle. adpel. remota compellas. Yuo. part. 5. ſuper.

DE INIVRIIS ET DAMNO DATO.

TITVLVS XXXVI.

In Exodo.

Propter eius breuitatem, non ſummatur.

CAP. I.

1 SI rixati fuerint homines, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide, vel pugno,* & ille mortuus non fuerit, ſi iacuerit in lecto, qui percuſſerit, operas eius, & impenſas in medicos reſtituat. *Vide l. ſi. cum gl. & concor. ff. de ſica.*

In eodem.

Breue eſt, & ideo non ſummatur. CAP. II.

SI quis aperuerit ciſternam, & foderit, & nō operuerit eam, cecideritq́; bos vel aſinus in eam, dominus ciſternæ reddet precium iumentorum: quod autem mortuum eſt, ipſius erit. Exod. 21.

IDEM.

Breue eſt, & ideo non ſummatur. CAP. III.

2 SI bos alienus cornupeta fuerit ab heri, & nudiuſtertius, & non cuſtodiuit eum dominus ſuus, reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet. Exo. 21.

IDEM.

Breue eſt, & non ſummatur. CAP. IIII.

SI læſerit quiſpiam agrum vel vineā, & dimiſerit iumentum ſuum, vt depaſcat aliena, pro dāno æſtimationem reſtituat. Exod. 22.

IDEM.

Breue eſt, & non ſummatur. CAP. V.

SI egreſſus ignis comprehenderit aceruos frugum ſiue ſtantes ſegetes in agris, reddet damnum qui ignem ſuccenderit. Ibidem.

Ex pœnitentiali Romano.

Breue eſt, & quaſi idem cum præcedenti. CAP. VI.

2 SI quis domum vel aream cuiuſquam incēderit voluntariè, ſublata & incenſa omnia reſtituat, & tres annos pœniteat.

Honorius iij. epiſcopo Bonon.

Secularis poteſtas, qui clericum bannuit, condemnari debet per iudicem eccleſiaſticum, ſecundum æſtimationem mulctæ in expenſis & damnis. Et hodie adde pœnam in Clem. 1. de pœnis. Ex 5. compilat.

CAP.

CAP. VII.

OLim ſcribentibus nobis epiſcopo Mutinen̄. vt poteſtatem, conſiliarios & populum ciuitatis Florentin̄. ad ſatisfaciendum de damnis & iniurijs irrogatis epiſcopo, & eccleſiis Feſulan̄. cen. eccle. coarctaret, idem teſtes lite non conteſtata recepit. Quare nos eius proceſſu penitus reuocato commune Florentin̄. quia banniuerat epiſcopū Feſulanum contra deum & eccleſiaſticam libertatem, propter iniuriam banni, & expenſas, & dāna tali occaſione ſecuta, taxatione iuramēto præmiſſo in mille libris vſualis monetæ, prædicto epiſcopo ſententialiter duximus condemnandum.

Gregorius nonus.

Qui iurat ſtatutum ſuper non repetendis damnis, hoc non obſtante expenſas repetere poteſt. h. d. Vel ſic. Statutum ſuper damnis non repetendis, ad expenſas non extenditur. CAP. VIII.

IN noſtra & fratrū noſtrorum præſentia propoſuiſtis, quòd olim ciues Brixien̄. pro reſtaurationibus damnorum illatorum ad inuicem, quæ propter multas ciuiles diſcordias incurrerant, plurimum aggrauati, ſtatutum editum de non petendo vel recipiendo in poſterum reſtaurationes huiuſmodi à communi generaliter adprobarunt, & firmarunt etiam iuramento: & infra. Cùm igitur aliud ſit damnorū reſtauratio, quàm ſatisfactio expenſarum: & ideo in iuramento exhibito ſuper damnorum articulo intelligi non debeat, quòd factum expenſarum fuerit comprehenſum: mandamus, quatenus (iuramento non obſtāte prædicto) auctoritate noſtra prouideas, quòd dictum commune pro bono concordiæ ad expenſarum ſatisfactionem aliquid contribuat, iuxta tuæ diſcretionis arbitrium, à te ſicut expedierit moderandum.

IDEM.

Habet plura dicta, & ſe ſummat.

CAP. IX.

SI culpa tua datum eſt damnū, vel iniuria irrogata, ſeu alijs irrogantibus opem fortè tuliſti, aut hæc imperitia tua, ſiue negligētia euenerunt, iure ſuper his ſatisfacere te oportet, nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo iniuriam veriſimiliter poſſe contingere vel iacturam. Quòd ſi animalia tua nocuiſſe proponas, nihilominus ad ſatisfactionem teneris, niſi ea dando paſſis damnum velis liberare teipſum: quòd tamen ad liberationē nō proficit, ſi fera animalia, vel quæ conſueuerunt nocere fuiſſent, & quam debueras non curaſti diligentiam adhibere. Sanè licet, qui occaſionē damni dat, damnum videatur dediſſe: ſecus eſt tamen in illo dicendum, qui vt non accideret, de contingentibus nil omiſit.

DE

DE POENIS.

TIT. XXXVII.

Ex concilio Toletano.

Totiens puniendus eſt criminoſus, quotiens delictum iterat.

CAP. I.

EA quæ frequenti præuaricatione iterantur, frequenti ſententia condemnentur.

Ex concilio Triburienſi.

Interficiens presbyterum puniendus eſt: & pœnæ pars eccleſiæ, cui præfuit, alia pars pro eius anima diſtribuitur.

CAP. II.

PResbyteri interfecti compoſitio epiſcopo ad cuius parœciam pertinet ſoluatur. ita vt medietatem vtilitatibus eccleſiæ, cui præfuit tribuat, alterã in eius eleemoſynam iuſtè diſpertiat. Quia nullus eius hæres proximior videtur, quàm qui ipſum domino ſociauit.

Alexand. iij. Cantuarien. archiepiſcopo.

Non debent prælati pro criminoſis ſuſtinendis pecuniam exigere, nec etiam correctionis cauſa ex cupiditate pœnam pecuniariam imponere.

CAP. III.

LIcet iuxta apoſtolũ: [* infra.] Accepimus, quod archidiaconi Conuentreñ. epiſcopatus pro corrigendis exceſſibus, & criminibus puniendis, à clericis & laicis pœnã pecuniariam exigunt, & pro annua exactione pecuniæ perſonas quandoque ſuſpendunt, eccleſias interdicunt, à vicariis denarios, vt eos in eccleſiis cantare permittant, exigere nõ formidãt, & alia agũt, quæ canonum obuiant inſtitutis, & de radice cupiditatis & auaritiæ prodire videntur: & infra Mandamus, quatenus archidiaconis prædicti epiſcopatus hoc diſtrictius interdicas: ſi autem contrauenire præſumpſerint, eos adpel. ceſſan. eccle. cen. compellas.

[* *Arguere, obſecrare & increpare ſtudeamus: ſicut tamen debemus exceſſus corrigere ſingulorum, vt probemur non quæ noſtra ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti ſunt quærere, vt in correctione facienda videamur modeſtiam, & maturitatem ſeruare*]

IDEM in concilio Turoneñ.

Victus condemnatur victori præſenti in expenſis, etiam in cauſis pecuniariis, & vnum caſum excipit. CAP. IIII.

CAlumniam & audaciam temerè litigantium condemnando in expenſis, & alio multiplici remedio ſanctio imperialis compeſcit. Quoniam igitur ſacris inſtitutis conſonare dignoſcitur: præcipimus, vt de cætero in cauſis pecuniariis victus, victori in expenſis legitimis condemnetur: niſi ſententia pro abſente feratur.

Innocentius. iij. [1] Nidroſienſi. [1*] archiepiſcopo.

a Strldoſien.

Cle-

Clericus cauſam ſeu operam præbens bello, deponendus eſt.

CAP. V.

QVod in dubiis: & ĩ. Qui verò tã ſacerdotes, quia gubernant naues ad pugnã, quàm qui perſonaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponẽdos.

IDEM London. epiſcopo.

Clericus pro magno ſcelere ab eo commiſſo, deponi debet, & in monaſterio detrudi, ad agendam pœnitentiam.

CAP. VI.

TVæ diſcretionis prudentiam: & infra. Ad illud, quòd à nobis tertiò requiſiſti, qualiter clerici in latrociniis, vel aliis magnis ſceleribus deprehenſi puniri debeant. Reſpondemus, quòd à ſuis ordinibus degradati, detrudi debeãt in arctis monaſteriis, ad pœnitentiam peragendam.

IDEM abb. & fratrib. Cryptæ ferratæ.

Si vterque contrahentium venit contra contractum, vterque poteſt exigere pœnam, ad inuicem promiſſam ex conuentione.

CAP. VII.

COnſtitutus in præſentia noſtra: & infra. Licet autem in inſtrumento epiſcopi Lauitani expreſſa fuerit certa pœna, quam pars contractum non ſeruans, ſolueret obſeruanti: cùm tamen vtraque pars veniſſe contra illum, ex confeſſione propria conuincatur, cùm & pars veſtra ſubtraxerit epiſcopo penſionem, & epiſcopus procurationem exegerit ab eadẽ eccleſia, ſicut œconomus propoſuit memoratus, vtramque partem ab ea reddimus abſolutam.

IDEM priori S. Fridiañ. & magiſtro B. can. Piſano.

Si teſtis propter vacillationem incarceratur, infamiam non incurrit.

CAP. VIII.

SVper his, de quibus nos conſulere voluiſtis: & infra. Clericus autẽ, qui pro eo quòd variauerat & vacillauerat coram vobis, de mandato veſtro captus eſt & detentus, infamiam nõ incurrit.

IDEM Spoletano epiſcopo.

Obligatus ad certam quantitatem, certa die ſub pœna ſoluendã, ſi partẽ intra terminum ſoluit, ad pœnam integram non tenetur.

CAP. IX.

Ex 3. compilat. tit. ne cleric. vel monach. ſecul. negoc. ſe immiſ.

SVam ad nos rectores clericorum ſancti Fortunati querimoniam tranſmiſerunt, quòd cùm tibi eſſent in xl. libris, per quoddã arbitriũ condemnati, eſſetq́; pœna xxx. librarum adpoſita, niſi ea ſoluerent in termino conſtituto, tandem xxxiij. libris in termino perſolutis, occaſione ſeptem reſiduarum, per quaſdã noſtras literas veritate tacita impetratas obtinuiſti eos in præfatis xxx. libris, tibi per delegatum iudicẽ condemnari. Quia igitur te non decet in tantũ pontificalis modeſtiæ obliuiſci, vt inhoneſtis quæſtibus anhelando deſideres cum aliena iactura

iactura ditari: mãdamus, quatenus ſeptem librarum ſolutione contentus, ſuper pœna xxx. librarum, memoratos rectores decætero non moleſtes. IDEM.

Occidentes prælatum, priuantur beneficiis & feudis, quæ habent ab eccleſia, cui præerat prælatus ille, nec eis vel hæredibus reſtituentur, nec alia de nouo concedi debent. Et hodie in occidente capiente, vel banniente epiſcopum, auctæ ſunt ſimiles pœnæ: de quibus in clem. Si quis ſuadente, eodem tit.

CAP. X. Ex 4. compilat.

AD aures noſtri apoſtolatus peruenit, quòd cùm quidam parœciani tui auſu diabolico bonæ memoriæ I. Vicẽtinum epiſcopum, prædeceſſorem tuum nequiter peremiſſent, feuda & beneficia, quæ illi à Vicentina eccleſia obtinebant, ipſis per ſententiam fuerant cum multa deliberatione ſublata. Quia igitur maiori ſunt animaduerſione plectendi, nos tam tibi q̃ ſucceſſoribus tuis, auctoritate apoſt. prohibemus, ne ipſis, aut hæredibus eorum beneficia prędicta reſtituantur, ſeu de nouo eis alia quælibet conferantur. IDEM.

Prorumpens contra iudicẽ, arbitrio ſuperioris punitur. CAP. XI.

DIlectus filius electus ſancti P. ad montes: & infra. Ne iudicialis euaneſcat auctoritas, cùm de litigatori improbitate conſtiterit, aduerſus aſſertionem iudicis temerè prorumpentis, iuxta ſuperioris arbitriũ digna poterit animaduerſione puniri. IDEM in concilio generali.

Patroni, aduocati, vel vicedomini vindicantes ſibi in eccleſiis pluſquã iura permittant, per cenſurã eccleſiaſticã cõpeſcuntur: & ſi occidunt prælatum vel clericum eccleſiæ per ſe, vel per alios, perdunt quod habent ab eccleſia, & eorũ poſteri vſque ad quartam generationem non admittuntur ad clerum, nec in religionibus præficiuntur.

CAPIT. XII.

IN quibuſdã prouinciis eccleſiarum patroni & aduocati, ſeu vicedomini ſe in tantam inſolentiam erexerunt, quòd nõ ſolum cum vacãtibus debet eccleſiis de paſtoribus idoneis prouideri, difficultates ingerunt & malitias, verumetiam de poſſeſſionibus, aliiſque bonis eccleſiaſticis, pro ſua voluntate ordinare præſumunt: & (quod horrendum eſt dicere) in necem prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur, quod ad defenſionis ſubſidium eſt inuẽtum, ad depreſſionis diſpendium non debeat retorqueri: prohibemus expreſſe, ne patroni vel aduocati, ſeu vicedomini ſuper præmiſſis, decætero plus vſurpent, quàm reperiatur in iure permiſſum: & ſi cõtra præſumpſerint, per ſeueritatẽ canonicã diſtrictiſſimè compeſcantur. Sacri nihilominus concilij approbatione ſtatuimus, quatenus ſi patroni, vel aduocati, aut feudatarij, ſeu vicedomini, aut alij beneficiati alicuius eccleſiæ, rectorem vel clericum alium ipſius eccleſiæ, per ſe, vel per alios occidere, vel mutilare auſu

auſu nefando præſumpſerint: patroni ius patronatus, aduocati aduocatiam, feudatarij feudum, vicedomini vicedominatū, & beneficiati beneficiū prorſus amittant. Et ne minus vindicta quàm exceſſus memoria protogetur, nō ſolū de præmiſſis nihil perueniat ad hæredes, ſed etiam vſq; ad quartā generationē poſteritates talium in clericorū collegiū nullatenus admittantur, neq; in domibus regularibus alicuius prælationis aſſequātur honorem, niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum.

Ex 5. compilat.

Honorius tertius præpoſito archidiacon. & H. canonico Sueſſioñ.

Domino excommunicato manente, ſubditi fidelitatem non debent: & ſi longo tempore in ea perſiſtent, & monitus non paruerit eccleſiæ, ab eius debito abſoluuntur. CAP. XIII.

GRauem capituli Lund. recepimus quæſtionē, quòd cùm comes Regiſtreñ. pro multis iniurijs, quas irrogarat eidē, per iudices à ſede apoſt. dele. excōmunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos & amplius in excommunicatione perſiſtens, iuri parêre pertinaciter renuit, claues eccleſiæ cōtemnendo. Licet igitur huiuſmodi pertinacia non careat ſcrupulo hæreticę prauitatis: volentes tamē nobilitati parcere comitis ſupradicti: Di. v. mandamus, quatenus ſi comes ſupradictus poſt commonitionem veſtram non paruerit plenè iuri, vos eccleſias, in quibus aliquod ius habere dignoſcitur, ab eius debito abſoluentes, fideles ipſius (quandiu in excommunicatione perſtiterit) ab eius fidelitatis iuramento denuncietis penitus abſolutos.

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBVS. TIT. XXXVIII.

a al. Symmachus Papa.

[a] Alexander papa. [a]

Pro manifeſto peccato pœnitentia publica imponi debet.

CAP. I.

MAnifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda. Ex concilio Maguntinenſi.

Ponit pœnitentiam occidentis presbyterum.

CAP. II.

QVi presbyterum occiderit xij annorum pœnitentia ei ſecundum canones imponatur: & infra. Conuictus, vſque ad vltimum tempus vitæ ſuæ militiæ cingulo careat, *& abſque ſpe coniugij maneat.

**Vide l. ij. §. miles ff. de his qui not. infa. & l. Grammat. C. de profeſſ. lib. 12.*

Alexād. iij. Mediolan. archiep. & ſuffraganeis.

Conſideratis circunſtantijs arbitraria pœnitentia indicenda eſt ei, qui modum exceſſit ſe defendendo. CAP. III.

SIgnificauit nobis vir nobilis P. quòd F. dicto imperatori, cū olim rediret ab vrbe, caſtrum Vernicæ negauit: & infra. Vnde

Vnde cõtingit, quòd .iiij. caſtris deſtructis pluſquam duo millia domorum deſtructa fuerunt, multi homines interfecti, & alia mala ibi cõ miſſa, quæ longum eſſet per ſingula enarrare. Quoniam igitur prælatus P. deo exinde reconciliari deſiderat: mandamus, quatenus ipſi pœnitentiam (ſecundum quòd viſum fuerit) miſericorditer imponatis, attendentes, quòd pro libertate ſua & eccleſiæ deuotione hoc fecit. Quare in his debetis talem diſcretionem habere, vt alij & ipſe idem pro auſteritate pœnitentiæ à ſeruitio eccleſię nullatenus retardentur, nec aliquod ſalutis periculum debeant formidare.

IDEM archiepiſcopo Cantua.

Indulgentiæ quæ conceduntur per prælatos non ſubditis, non proſunt, niſi proprij iudices hoc concedant. CAP. IIII.

QVod autem cõſuluiſti, vtrum remiſſiones quæ fiũt in dedicationibus eccleſiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, alijs proſint quàm his, qui remittentibus ſubſunt: Hoc volumus tuam fraternitatem tenere, quòd cùm à non ſuo iudice ligari nullus valeat vel abſolui, remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantummodo arbitramur, quibus vt proſint proprij iudices ſpecialiter indulſerunt.

IDEM Beluacen. epiſcopo.

Non eſt verè pœnitens, qui peccandi animum non deponit, tamen recipitur eius confeſſio. CAP. V.

QVod quidam ad confeſſionem de criminibus veniunt, & quamuis confiteri velint, ſe tamen aſſerunt abſtinere nõ poſſe. Con.t.r. ꝙ eorũ confeſſionem recipere debes, & eis de criminibus conſilium exhibere: quia licet non ſit vera huiuſmodi pœnitentia admittenda, tamen eſt eorum confeſſio, & crebris & ſalubribus monitis pœnitentia indicenda.

IDEM Triburieñ. archiepiſcopo.

Qui ex pœnitentia debet certa die in pane & aqua ieiunare, poteſt deficiente pane, alijs cibarijs vti. CAP. VI.

LIcet tam veteris, quàm noui teſtamenti pagina: & infra. Si autem illi, qui aliquos dies in pane & aqua ex iniuncta ſibi pœnitentia tenentur peragere, panem, quo veſcantur nõ habent: leguminibus, aut piſcibus, aut alijs cibarijs reficiantur ſi neceſſitas id expoſcat. Diſcretione tamen adhibita, quòd his non ad delicias, ſed ad ſuſtentationem vtantur.

Clemens tertius.

Sacerdoti Græco procuranti, vel ſuadenti negligenti oppreſſionem filiorum, non imponitur pœnitentia publica, ſed debet abſtinere ab altaris officio, & aliter in ſecreto agere pœnitentiam: ſed ſi delictum eſt publicum, debet publicè agere pœnitentiam. CAP. VII.

QVæſitum eſt, vtrum ſacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licet vti, pœnitentia publica ſit imponenda

ſi eam ſibi poſtulent pro filiis oppreſſis iniungi? Huic igitur conſultationi reſpond. quòd ſi ipſis procurantibus, vel ſtudioſè negligentibus filij in lectis reperiuntur oppreſſi, ab officio altaris debent perpetuo abſtinere, & eis grauior quàm laicis, nõ tamen publica (niſi in publicum id veniat) pœnitentia debet imponi. verum ſi ex incuria ipſorum mortui inueniantur in cunis, & illud fuerit occultum, eis pœnitentia pro arbitrio pœnitentiarij imponatur, & in terrorem aliorum* ad tempus abſtineant à celebratione miſſarum.

* Vide l. aut facta §. ſi. ff. de pœ. & l. eũ qui ff. de iniur.

Innocentius tertius Liuoñ. epiſcopo, & eis qui cum ipſo ſunt fratribus.

Sacerdos pœnitentiam arbitrari debet ſecundum quantitatem exceſſus pœnitentis, & contritionem, & alias circunſtantias. hoc dicit quò ad titulum. CAP. VIII.

DEus qui eccleſiam ſuã: & infra. Cæterùm cùm pœnitentia non tam ſecundum quantitatem exceſſus, quàm pœnitentis contritionem, per diſcreti ſacerdotis arbitrium ſit moderanda, penſata qualitate perſonarum, ſuper fornicatione, adulterio, homicidio, periurio, & alijs criminibus, conſideratis circunſtãtijs omnibus, & præſertim nouitate Liuonieñ eccleſiæ competentem pœnitentiam delinquentibus imponatis, prout ſaluti eorum videretis expedire. Apoſtoli autem veſtigiis inhærentes, dicentis, Lac vobis potum dedi, non eſcam: paulatim eos inſtruatis in fide, confeſſionis formam, orationem dominicam, & ſymbolum illos ſolicitè edocentes.* Interim tamen corporis & ſanguinis dñi ſacramentũ renatis fonte baptiſmatis conſuetis feſtiuitatibus & in mortis articulo tribuatis.

tit. de purgatio. cano.

1. Cor. 3.

* Quæ debẽt ſcire Chriſtiani ad ſalutẽ ſuã vide Bal. ſuper rub. C. de ſum. trini.

IDEM Sancti Lau. in Lucina presbytero cardinali apoſt. ſe. leg.

Auditur mulieris confeſſio, quæ ſibi partum alienum ſubpoſuit, vel proprium ex adulterio ſuſcepit, nec tamen marito vult detegere.

CAP. IX.

OFficij: & infra. Significaſti quandam mulierem in pœnitentia tibi fuiſſe confeſſam, quòd timens ne viri poſſeſſio deuolueretur ad alios, quarundã herbarum ſuccum potauit, & ſic venter eius intumuit, & inde grauidam ſe oſtendens, ſibi partum ſubpoſuit alienum: tamen eiuſque maritum, non vult facinus ipſi detegere, qui prolem credit ſine dubitatione quilibet eſſe ſuam. Quonia igitur poſtulas edoceri, vtrum ei hac fraude durante ſit pœnitentia iniungenda: reſpõdemus, quòd ſicut mulieri, quæ ignorante marito de adulterio prolem ſuſcepit, quamuis id viro ſuo timeat confiteri, non eſt pœnitẽtia deneganda: ita nec illa debet pœnitentia denegari, maximè ſi per alios intelligas alienos, ad quos timeat poſſeſſionem viri deuolui: ſed competens ſatisfactio per diſcretum ſacerdotem ei debet iniungi.

IDEM

IDEM Valent. & Bur. epiſcopis, & abbatibus de N. Ciſtercien. ordinis.

Abbatiſſa moniales benedicere, confeſſiones audire, & publicè prædicare non poteſt. Ex 4. compilat.

CAP. X.

NOva quædam noſtris ſunt auribus intimata, quòd abbatiſſæ moniales proprias benedicunt, ipſarum quoq; confeſſiones in criminibus audiunt, & legentes euangelium præſumũt publicè prædicare. Cùm igitur id abſonum ſit pariter & abſurdum: mandamus, quatenus ne id de cætero fiat, curetis firmiter inhibere: Quia licet beatiſſima virgo Maria dignior & excellentior fuerit apoſtolis vniuerſis, non tamen illi, ſed iſtis dominus claues regni cælorum commiſit.

IDEM. in eodem.[a] a Conſtit. x.

Tempore generalis interdicti conceditur pœnitentia & viaticum morientibus. hoc primò. Clerici, qui ſeruarunt interdictum, poſſunt cùm ſilentio in cœmeterio ſepeliri. hoc ſecundò. In conuentualibus eccleſiis clerici bini vel trini poſſunt horas ſubmiſſa voce dicere. hoc tertiò. Cruce ſignatis & peregrinis tempore interdicti pœnitentia concedi poteſt. hoc quartò.

CAP. XI.

QVod in te[a] [*& infra] In illo *enim* verbo per quod pœnitentiã morientibus non negamus, viaticũ etiã, quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, vt nec ipſum decedentibus denegetur. Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus, tam vnctio, quam eccleſiaſtica ſepultura, concedimus tamen ex gratia, vt clerici decedentes, qui tamen ſeruauerint interdictum, in cœmeterio eccleſię ſine campanarum pulſatione ceſſantibus ſolennitatibus omnibus cum ſilentio tumulentur. Et in conuentualibus eccleſiis bini & bini, vel ſimul tres horas canonicas valeant legere, non cantare, ianuis clauſis, interdictis & excommunicatis excluſis, & voce ita remiſſa, quòd exterius audiri non poſſit: cùm & regularibus ſecundum priuilegium ſe. apoſto. ſit indultum, vt cùm generale interdictum terræ fuerit, liceat eis ianuis clauſis excommunicatis & interdictis excluſis, non pulſatis campanis, ſuppreſſa voce celebrare diuina. Recipientibus autem ſignum crucis non negamus, quo minus eis ob reuerentiam crucifigi pœnitentia cùm poſtulauerint, iniungatur: quod & alijs peregrinis poteſt miſericorditer indulgeri. a autem.

*[*Verũ quoniã à quibuſdã intelleximus dubitari, vtrũ clericis vel laicis dandũ ſit viaticũ in extremis, an et vnctio impendenda, et an cũ alijs ſacramẽtis indulgẽda ſit decedẽtib. ſepultura. Vtrũ in cõuentualib. dimiſſa voce ianuis clauſis, interdictis excluſis, diuina poſſint officia celebrari. Similiter an ſuſcipientib. ſignũ crucis, & ſanctorũ limina viſitantib. ſit pœnitẽtia iniungẽda. Ambiguitatẽ huiuſmodi de dubitantiũ cordib. volumus amputare.]*

a Conſtit. xl.

IDEM in concilio generali.[a]

Famoſum eſt & multum allegabile: & h.d. Quilibet doli capax tenetur ſaltem ſemel in anno confiteri proprio ſacerdoti, vel de eius licentia alteri, & euchariſtiæ ſacramentum ad minus in paſcha recipere. Et ſacerdos reuelans confeſſionem deponendus eſt, & in monaſterium ad agendum perpetuam pœnitentiam detrudendus. CAP. XII.

OMnis vtriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdoti, & iniunctã ſibi pœnitẽtiam proprijs viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiẽs reuerenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramẽtum: niſi fortè de proprij ſacerdotis conſilio ob aliquã rationabilem cauſam ad tempus ab huiuſmodi perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & viuens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutũ frequẽter in eccleſiis publicetur, ne quiſquam ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit iuſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet & obtineat à proprio ſacerdote, cùm aliter ipſe illum nõ poſſit abſoluere vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus, & cautus, vt more periti medici ſuper infundat vinũ & oleũ vulneribus ſauciati, diligẽter inquirens & peccatoris circunſtantias & peccati: ex quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere diuerſis experimentis vtendo ad ſaluandũ ægrotum. Caueat autẽ omnino ne verbo, aut ſigno, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorẽ: ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque vlla expreſſione perſonæ, cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio ſibi detectum præſumpſerit reuelare, non ſolum à ſacerdotali officio deponẽdum decernimus, verumetiã ad agẽdum perpetuã pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

b Conſtit. xx.

IDEM in eodem.[b]

Medici vocati ad infirmos debent ante omnia inducere infirmum ad confeſſionem, nec quicquam perſuadere pro ſalute corporis tendens in animarum periculum. CAP. XIII.

Ioan. 5.

CVm infirmitas corporalis nonnũquam ex peccato proueniat, dicente domino languido, quem ſanauerat: Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.

Præſenti decreto ſtatuimus, & diſtrictè præcipimus medicis corporum, vt cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipſi ante omnia moneant & inducãt, vt medicos aduocent animarũ: vt poſtquàm fuerit infirmo de ſpirituali ſalute prouiſum, ad corporalis medicinę remedium ſalubrius procedatur, cũ cauſa ceſſante, ceſſet effectus. Hoc quidã inter alia huic cauſam dedit edicto, quòd quidam in ęgritudinis lecto iacentes, cũ eis à

medicis ſuadetur, vt de animarum ſalute diſponant, in deſperationis articulum incidit, vnde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autē medicorum huius noſtræ conſtitutionis, poſtquàm per prælatos locorũ fuerit publicata, trãſgreſſor extiterit, tãdiu ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, donec pro trãſgreſſione huiuſmodi ſatisfecerit competenter. Cæterùm cùm anima ſit multo precioſior corpore ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali ſalute aliquid ægroto ſuadeat, quod in periculum animę cõuertatur.

IDEM in eodem. [a]

a conſtit. XVII.

Eleemoſynarum quæſtores ſine apoſtolicis vel diœceſanorum literis admitti non debent, nec tunc proponant vltra id quod in ipſis literis continetur. hoc primo. Et debent eſſe modeſti: & à locis & expenſis incongruis abſtinere. hoc ſecundo. In dedicatione baſilicæ vltra annum, & in anniuerſario dedicationis, & in literis indulgentiarum conceſſis ab alio, quam à papa, vltra xl. dies remiſſio excedere non debet. hoc dicit. vſque ad finem.

CAP. XIIII.

CVm ex eo: & infra. Eleemoſynarum quoque quæſtores, quorum quidam ſe alios mentiendo, abuſiones nonnullas in prædicatione, proponũt, admitti (niſi apoſtolicas vel diœceſani epiſcopi literas veras exhibeant) prohibemus: & tunc præter id, quod in ipſis continebitur literis, nihil populo proponere permittantur. Formam verò, quam communiter talibus apoſt. ſe. indulget duximus exprimẽdam, vt ſecundũ eam diœceſani epiſcopi ſuas literas moderentur. Ea ſiquidem talis eſt, Quoniã (vt ait apoſtolus) omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, recepturi prout in corpore geſſimus ſiue bonum fuerit, ſiue malum: oportet nos diem meſſionis extremæ miſericordiæ operibus præuenire, ac æternorum intuitu ſeminare in terris, quod reddente domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cælis, firmã ſpem, fiduciamq́; rectam tenentes: quoniam qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cùm igitur ad ſuſtentationẽ fratrum & egenorum ad tale confluentium hoſpitale, propriæ nõ ſuppetant facultates, vniuerſitatem veſtrã monemus & exhortamur in domino, atque in remiſſionẽ vobis iniungimus peccatorũ, quatenus de bonis vobis à deo collatis pias eleemoſynas, & grata eis charitatis ſubſidia erogetis: vt per ſubuentionem veſtrã ipſorum inopiæ conſulatur, & vos per hæc bona & alia, quæ domino inſpirãte feceritis, ad æterna poſſitis gaudia peruenire. Qui autẽ ad quærendas eleemoſynas deſtinãtur, modeſti ſint & diſcreti, nec in tabernis aut in aliis locis incongruis hoſpitentur, nec inutiles faciant aut ſumptuoſas expẽſas, cauentes omnino ne falſæ religionis habitum geſtent. Ad hæc, quia per in-

Rom. 14.

2. Cor. 9.

diſcretas & ſuperfluas indulgentias, quas quidam eccleſiarum prælati facere non verentur: & claues eccleſiæ contemnuntur. & pœnitentialis ſatisfactio eneruatur: decernimus, vt cùm dedicatur baſilica, non extendatur indulgentia vltra annum, ſiue ab vno ſolo, ſiue à pluribus epiſcopis dedicetur: ac deinde in aniuerſario dedicationis tempore xl. dies de iniunctis pœnitentijs indulta remiſſio non excedat: & infra. Hunc quoque dierum numerũ indulgentiarũ literis præcipimus moderari, quæ pro quibuſlibet caſibus aliquoties cõceduntur: cum Ro. pon. qui plenitudinem obtinet poteſtatis, hoc in talibus moderamen conſueuerit obſeruare.

Honorius tertius.

Archiepiſcopus intra prouinciam ſuam poteſt concedere indulgentias, ſecundum formam concilij generalis. hoc dicit. & loquitur de ca. præce. in fine. CAP. XV.

NOſtro poſtulaſti certificari reſponſo, vtrum per tuam prouinciam poſſis concedere remiſſionis literas generales. Nos igitur. f. t. breuiter. r. quòd per prouinciam tuam libere potes huiuſmodi concedere literas, ita tamen, quòd ſtatutum generalis concilij non excedas.

Gregorius nonus.

Epiſcopus & alij, de quibus in litera poſſunt ſine licentia ſuperiorum ſibi eligere prouidum confeſſorem. CAP. XVI.

NE pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus epiſcopis & alijs ſuperioribus necnon minoribus prælatis exemptis, vt etiã præter ſui ſuperioris licentiam prouidũ & diſcretũ ſibi poſſint eligere confeſſorem.

DE SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS. TIT. XXXIX.

Alexander iij Senon. archiepiſcopo *p. c. dignum.*

Impubes, qui clericum percuſſit, ab epiſcopo abſolui poteſt: & qui ioco vel cauſa diſciplinæ percutit clericũ, etiam ſi ſit maior, excommunicatus non eſt: qui verò ex odio ſic, & per papã abſoluitur. CAP. I.

SVper eo verò, quod conſilium poſtulaſti: [* & infra.] Reſpondemus, quòd ſi clerici intra puberes annos ſe adinuicem, aut vnus alterum percuſſerit, non ſunt ad apoſe. mittendi, quia eos ætas excuſat.

Nec clerici ſi ſunt plenæ ætatis, & non odio vel inuidia vel indignatione, ſed leuitate iocoſa ſe adinuicem percutere contingat, neque magiſter ſi ſcholarem clericum intuitu diſciplinæ vel correctionis percuſſerit: quia non poteſt in ipſis iniectio manuum violenta notari. Cæterum ſi ex odio ijdem ſcholares vel ſeculares clerici ſeſe percuſſerint, pro ſua abſolutione debent ad apoſtolicam ſedem venire.

[* *Verum*

*[*Vtrum ſcholares ſi ſe inuicem in plena vel minore ætate clerici vel religioſi viri in clauſtro ſecundum canonem illum, quo ſtatutum eſt, vt illi qui in clericos violentas manus iniiciunt, mittantur ad apo. ſedem, pro ſua abſolutione debeant venire. Inquiſit. 1.]*

IDEM.

Monachos ſe adinuicem percutientes abſoluit abbas: idē in canonicis regularibus: & abbatis diſcretione deficiente, recurritur ad epiſcopum.

CAP. II.

MOnachi verò & canonici regulares quocunque modo ſe in clauſtro percuſſerint, non ſunt ad apoſt. ſed. mittendi, ſed ſecundum prouidentiam ſui abbatis diſcipli.ç ſubdantur: & ſi diſcretio abbatis non ſufficiat ad eorum correctionē, eſt prouidentia diœceſani epiſcopi adhibenda.

IDEM.

Oſtiarius, qui clericum percuſſit non grauiter ab epiſcopo abſolui poteſt. hoc primo. Officialis deliberatè iniiciens manu in clericū per papam abſoluitur. hoc ſecundo. Qui repellendo vim vi clericū percutit excōmunicatus nō eſt. hoc tertio. Qui percutit clericū turpiter inuentū cū propinqua, excommunicatus nō eſt. ſecus cum remota. & dicitur propinqua, vt in litera.

CAP. III.

1 SI verò alicuius poteſtatis oſtiarius ſub prætextu ſui officij malignatus clericum læſerit, ab epiſcopo ſuo poteſt abſolui, niſi fortè eundem clericum grauiter vulnerauerit. Officialis verò pro iniectione manuum in clericum nō poteſt ſine mandato Ro. pon. abſolutionis beneficium promereri: quia nulli laico ſuper clericum tanta datur authoritas, niſi fortè turbā arcendo, irruentem non ex deliberatione, ſed fortuito caſu clericum lædat. Si verò clericum vim ſibi inferentem vi, quis repellat vel lædat, non debet propter hoc ad ſe. ap. tranſmitti, ſi incontinenti vim vi repellat: cùm vim vi repellere omnes leges omniaque iura permittant. Nec ille cōpellendus eſt ad ſe. ap. venire, qui in clericum cum vxore, matre, ſorore, vel filia propria, turpiter inuentum, manus iniecerit, violentas. Cæterum, ſi in ſtupro vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipſum ita proxima conſanguinitatis linea non contingit, cœperit, aut in eum violentas manus iniecerit, nō erit à ſententia illius excommunicationis immunis. IDEM p. c. de illis.

Qui percutit clericum ignorans probabiliter eum clericum, excommunicatus non eſt, ignorantiam tamen probare debet per iuramentum: & ſi hoc præſtare recuſat pro excommunicato haberi debet.

CAP. IIII.

2 SI verò aliquis in clericum nutrientem comam manus iniecerit violentas, propter hoc non debet apoſtolico præſentari conſpectui, nec etiam excommunicatione nodari, dummodo ipſum eſſe clericum ignorauerit. Vel ſi hoc dubium

fuerit, propria manu dumtaxat præſtiterit iuramentum, quod eum eſſe clericum ignoraſſet. Ab illo autem (ſi præſtare noluerit iuramentum) quia violentas manus conſtat eum in clericum inieciſſe, ſicut ab excommunicato, donec de mandato ſummi pontificis abſoluatur, conuenit abſtineri. [a] IDEM.

a abbatibus & prioribus.

Percutiens clericum vel religioſum, excommunicatus eſt, nec ab alio, quàm a papa abſoluitur, præterquam in mortis articulo.

CAP. V.

NOn dubium eſt, quòd hi, qui violentas manus in clericos vel canonicos, aut cuiuslibet religionis côuerſos iniiciût, ex conſtitutione concilij ſententiam excommunicationis incurrunt, nec niſi in articulo mortis ſine Rom. pô. abſolutionis poſſunt beneficium impetrare. [b] IDEM.

b Exonien. ep.

Mulieres, quæ inciderunt in canonem, ſi quis ſuadente. abſoluuntur ab epiſcopo. Idem in perſonis quæ non ſunt ſui iuris, vel ſunt delicatæ, de quibus dubitabatur, quòd non poſſent commodè accedere ad curiam, & h.d. vſque ad § Illi.

CAP. VI.

MVlieres vel aliæ perſonæ, quæ ſui iuris non ſunt, ab epiſcopo diœc. abſolui poſſunt, ſi manus in clericum iniecerint violentas. De his verò, qui magis non ſunt potentiæ, & ita delicati, quòd laborem veniendi ad ſe. apo. nequeunt ſuſtinere: reſpondemus, quòd ſtatus perſonæ prius & veritas negocij eſt intimanda Rom. pont. & ſecundum conſilium eius tales erunt de commiſſo ſcelere corrigendi.

Mandans clericum percuti, excommunicatus eſt ſicut percutiens. h. d.

Illi verò, qui non per ſeipſos, ſed eorum auctoritate vel mandato, alij violenter iniiciunt manus in clericos, ad ſedem apoſtol. ſunt mittendi: cùm is committat verè, cuius auctoritate vel mandato delictum committi probatur.

IDEM.

Excommunicatus per iniectionem manuum in clericum, licet occultus, abſoluitur per ſolum papam. CAP. VII.

POrrò ſi aliqui violentas manus in fratres ſuos iniiciunt, & ducti pœnitentia non conuicti, ſed priuatim à te veniam poſtulant, eos monere debes & inducere, vt his, quos læſerunt, congruè ſatisfaciant, & apoſtolico ſe conſpectui repræſentent, cùm à te vel alio ſine ſpeciali mandato Rom pon. abſolui non poſſint. IDEM.

Etiam priuilegiati tenentur vitare excommunicatum, & per iniectionem manuum in clericum excommunicati ſunt.

CAP. VIII.

NVlli ſe poſſunt priuilegio apo ſe. tueri, quo minus excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum iniectione in clericos, ſicut excommunicati vitari.

IDEM

IDEM epiſcopis & alijs prælatis per Galliam conſtitutis.

Percutiēs monachum, vel conuerſum religioſum, debet denunciari excommunicatus, & vitari, donec fuerit per papam abſolutus.

CAP. IX.

PAroecianos veſtros, ſi qui in monachos vel conuerſos præfati ordinis violentas manus iniecerint: ſublato appellationis remedio, ſecundum tenorem generalis decreti excommunicatos publicè nuncietis, ipſoſque faciatis ſicut excommunicatos arctius euitari, donec læſis congruè ſatisfaciant, & cum literis veſtris apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

IDEM Genuen. archiepiſcopo.

Ponitur forma præcepti, quod ſub virtute iuramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum iniectione in clericum excommunicatus abſoluitur.

CAP. X.

EX tenore literarum tuarum nobis innotuit, quòd B. canonicus in quendam ſui diaconum manus iniecit violentas: & infra. Mandamus itaque quatenus recepto ab eo iuramento, quòd tuo debeat mandato parere, ipſum vice noſtra à ſententia, qua tenetur, abſoluas: ſibique in virtute iuramenti præcipias ne decætero in clericum, monachum, vel alicuius religionis conuerſum manus iniiciat violentas, niſi ſe defendendo, aut de mandato ſuorum fecerit prælatorum, vel niſi ſuper eum prælationis miniſterium aut magiſterium habeat, aut cū ipſo in eadem eccleſia ſocius eſſe noſcatur.

IDEM Cœnomanen. epiſcopo.

Excommunicatum pro percuſſione clerici abſoluit epiſcopus, ſi ſine periculo papam adire nequit: debet tamen ſibi mandare, quòd adeat papam impedimento ceſſante.

CAP. XI.

DEcætero noueris, quòd ſi quis pro violenta manuum iniectione in clericum eſt vinculo excommunicationis adſtrictus, ſi habens capitales inimicitias, vel alias iuſtas excuſationes, quibus ab itinere rationabiliter excuſetur, ita q̄ ſine periculo, apoſtolico ſe nequeat conſpectui præſentare licet diœceſano epiſcopo, recepto iuramento ſecundum morem eccleſiæ ſibi abſolutionis gratiam impertiri. Sed eſt illi ſub iuramenti debito iniungendum, vt quam citius opportunitatem habuerit, Rom. pon. adeat mandatum apoſtolicum ſuſcepturus.

Vrbanus tertius [a] Senonen. archiepiſcopo. a Conoman. p. c. quæſitum.

Cùm papa abſolutionem excommunicati delegat: mandat recipi cautionem de parendo mandatis eccleſiæ.

CAP. XII.

AD hæc cum inter parœcianos tuos: [* & infra.] Romana eccleſia abſolutionem ſententiæ delegatorum iudicū nequaquam conſueuit alijs delegare: niſi in literis commiſſionis contineatur expreſſe de ſufficienti cautione præſtanda ab his, qui abſolui debeant, quòd iudicio eccleſiæ debeant obedire.

*[*Vel inter eos & alios controuerſia coram delegatis iudicibus agitetur, ſæpius à iudicibus ipſis, vt aſſeris, auct. ap. vnum quorum vt alteram partium fortè parere iudicio contemnentē, vel ob aliam cauſam rationabilem, eccleſiaſtica diſtrictione percellis. Illi verò qui ſubiacere excommunicationi mandantur, ad alios iudices literas ab ap. ſe impetrant. à quibus nihilominus auct. ap. tibi mandatur, vt eos qui de priorum iudicum mandato excōmunicati fuerant, habeas abſolutos, ſuper quo tua diſcretio dubitat quid tibi in diuerſitate huiuſmodi ſit agendum: ad quod pariter reſpondemus, quòd ſi literæ ad ſecundos iudices impetratæ tacita veritate obtentæ non fuerunt, eos ad mandatum eorum abſolutos habere debes præcipuè cùm]*

Clemens tertius.

Ex 2. compilat.

Excommunicatus per canonem, Si quis ſuadente, ſit diues vel pauper, per papam abſoluendus eſt, vel cui legatum fadit in muliere, ſene, infirmo, vel mutilato, qui per epiſcopum abſolui poſſunt.

CAP. XIII.

EA noſcitur: [†& infra.] Conſultationi t. t. duximus reſpondendū, q͏ mulieres, ſenes, & valetudinarij, ſeu membrorum deſtitutionibus impediti, licet ad apo. ſed. non veniant: ab epiſcopis valeant fideliū cōmunioni reſtitui, ſatisfactio iuxta facultates his, quibus per eos conſtiterit iniurias irrogatas. Alios autē ſiue pauperes ſiue diuites ſed. apo. vel legato eius, vt beneficium abſolutionis obtineant, neceſſe eſt præſentari. Si verò infirmitatis tempore timore mortis beneficiū fuerit abſolutionis indultum, iuramento præſtito iniūgatur eiſdem, vt poſtquam ſanitati fuerint reſtituti, ad Rom. eccleſiam vel eius legatum accedant, mandatum apoſt. ſuper talibus recepturi.

[†Quod vtique f. t. diligenter attendens, certificari humiliter poſtulauit de his qui violentas manus in clericos aliqua temeritate mittunt, nec eis ſuppetunt facultates vt ad ſed. apoſt. valeant laborare, quomodo his poſſit ſalubriter prouideri]

IDEM.

Ante denunciationem vitandus eſt excommunicatus, pro violenta manuum iniectione in clericos, niſi ſit occultus. hoc primo. Interficiens clericum, qui contempto clericali habitu ſe enormitatibus immiſcuit, excommunicatus non eſt. hoc ſecundo.

pars c. cùm non ab homine. ſup. de iudiciis.

CAP. XIIII.

CVm non ab homine: & infra. [‡] Conſul. t. t. reſpond. q͏ à communione illius, qui pro ſacrilega manuum iniectione in clericum, in edictum excommunicationis incidit: licet denūciatus non ſit, debes abſtinere: niſi fortè id tibi ſoli pateret: in quo caſu ipſum priuatim tantummodo cuitabis quādiu ab eccleſia toleratur. vt ſaltē verecundiæ rubore ſuffuſus, pro latenti exceſſu ſatisfacere compellatur. In articulo vero ſecundæ quæſtionis reſpondemus, quòd occiſores clericorum aut presbyterorum, qui contempto clericali habitu tyrannidi & enormitati

enormitati ſe inuerecundè immiſcent: in odiũ clericalis exceſſus, & terrorem atque correctionem ſimiliũ, canone latæ ſententiæ minimè coercentur, iniungatur tamen eis pœnitẽtia cõpetẽs, aliquantulũ aſperior, quàm ſi in laicos talia cõmiſiſſent.

[† *A nobis itaque fuit ex parte tua quæſitum, an teneatis abſtinere à cõmunione illius, qui pro temeraria manuum iniectione in clericum, in ſententiam incidit, antequam excommunicatus publicè nuncietur, & vtrum inciderint in canonem latæ ſententiæ interfectores clericorum & presbyterorum illorum qui abiecto ſuſcepti ordinis miniſterio, in publicis bellis vel etiam præter bella ſe homicidijs polluere non verentur, cùm in commeſſationibus & in ebrietatibus atque rapinis & alijs enormitatibus, a qui ſunt vt laici, vel deterius debacchantes.*]

IDEM.

Ante abſolutionem communicandum non eſt excommunicato, licet iurauerit parere mandatis eccleſiæ, vel compoſuerit cum offenſo. h. d. Infamato de excommunicatione communicandũ non eſt, niſi ſe purget, vel ad cautelam abſoluatur. h. d. ſecundo.

CAP. XV.

CVm deſideres: [* & infra.] Fuit autẽ primæ quæſtionis tenor huiuſmodi, vtrum alicui excommunicato, qui mandato eccleſiæ ſtare iurauit, & ante abſolutionem epiſcopus ei cõmunionem reddidit, ſit communicandum ab alijs: & an epiſcopus id facere debeat? Cui quæſtioni t. reſpon. quòd cùm cautio iuratoria, quam hodie, qui excõmunicati ſunt præſtant, potius ad cautelam ex conſuetudine eccleſiæ, quàm rigore canonum ſit inducta, neq; momẽti tam validi reputetur, quod niſi abſolutionis beneficium ſubſequatur, ille, qui excommunicatur debeat communioni aliorum reſtitui, præſertim cum ex eo iuramento abſolutionem conſecutus non ſit, & conſtet cum excommunicatum fuiſſe, & verum ſit abſolutum non eſſe: nec epiſcopus, nec alij debent communicare eidem, niſi fuerit ſecundum formam eccleſiæ poſt iuramentum præſtitum abſolutus: quia qui cum excommunicato ſcienter communicauerit, excommunicationis pœnam contrahit cum eodem. Secundæ quæſtioni hunc ſiñem duximus reſpondendum, quòd ſi publica fama eſt aliquem verberaſſe clericum, nec epiſcopus, nec alius cõmunicare ſibi debet, niſi ad arbitrium epiſcopi de hoc ſe purgauerit, vel ad cautelam abſolutionis beneficium conſequatur. Tertio loco tua diſcretio requiſiuit: ſi clericus verberatus epiſcopo mediante cum ſuo verberatore compoſuerit, & ille reconciliatus ſibi fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti? Super quo tibi breuiter reſpondemus, quòd licet ille, qui violentas manus iniecit ei, quem læſit, ſatisfeciſſe taliter videatur: eccleſiæ tamen, quam offendit, ex hoc nõ ſatisfeciſſe dignoſcitur: & niſi forma eccleſiæ, quæ pro abſolu-

abſolutione talium introducta eſt obſeruetur, non eſt communicandum eidem.

[*Quoque qui i tua f. obſeruare debeat ſuper his quæ dubietatem contineat apo. ſe. ſcripto plenius edoceri, nos qui licet immeriti ex ſuſcepto adminiſtrationis officio conſultationibus reſpondere cogimur ſingulorum.]

IDEM.

Sacerdos eijciens regularem de eccleſia, officia diuina turbantem excommunicatus non eſt. CAP. XVI.

VEniens ad ſe. apo. I. lator præſentium, ſua nobis adſertione monſtrauit, quòd cùm matutina officia celebraret: quædam monialis eccleſiam ingrediens, cum alio clerico ludendo impedimentum præſtabat, quo minus deo diuinum poſſet obſequium exhibere. vnde memoratus ſacerdos commotus, vt liberius poſſet circa diuinorum celebrationem vacare, manibus in eam adpoſitis, vt extra eccleſiam poneret, cùm nollet exire, in trahendo ipſam, coegit eandem extra eccleſiã reſidere: ſed tu illũ propter hoc tanquam excommunicatum euitaſti & facis ab alijs euitari. Ideoque mandamus quatenus ſi res ita ſe habet, eum decætero non euites: cùm ex hoc ipſum excommunicatum nullatenus videamus. IDEM.

Excommunicati pro leui manuum iniectione in clericum poſſunt per epiſcopum abſolui. h. d. ſecundum communem lecturam. & eſt textus ſingularis. CAP. XVII.

PEruenit ad nos. [*& infra.] De his abſoluendis, qui clericis non enormem ſed modicam & leuem iniuriam irrogarut, tuæ fraternitatis arbitrio duximus committendum.

[*Illos autem qui ſunt valetudine præpediti pro abſolutionis beneficio ad ſed. ap. nequeunt laborare, recepto ab eis, ſicut moris eſt, iuramento potes abſoluere. ita quòd ſanitati priſtinæ reſtituti, apoſtolico ſe conſpectui repræſentent. Sexui verò fœmineo & pueris ac ſenibus ſuper hoc ſatis te credimus poſſe liberè diſpenſare.] IDEM.

Clericus, qui ſcienter & ſponte participat excommunicato in diuinis officijs excommunicatus eſt maiori, & tantum abſoluendus per papam. hoc dicit ſecundum Panor. CAP. XVIII.

SIgnificauit nobis: & infra. Verùm clericos, qui ſcienter & ſponte participauerunt excommunicatis à nobis, & ipſos in officijs receperunt, eadem excommunicationis ſententia cũ ipſis non dubitamus inuolui: *, quos etiam pro beneficio abſolutionis habendo ad nos volumus cum literarum tuarum inſinuatione remitti. IDEM.

*Vide l. j. & glo. c. ſi rec. prou & l. quoniam liberi & vtrobique Bart. C. de teſti.

Excommunicatus pro iniectione manuum in clericum, vel incendiarius poſt publicationem à ſolo papa abſoluitur.

CAP. XIX.

TVa nos duxit fraternitas conſulẽdos. [*& infra.] Fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quòd non ſolum qui in cle-

ricos

clericos temerarias manus iniiciunt, ſed etiam incendiarij, ex quo ſunt per eccleſiæ ſententiam publicati, pro abſolutionis beneficio ad apo. ſed. ſunt mittendi.

[*An in ſolo ſunt ad ſe ap. deſtinandi, qui in canonem latæ ſententiæ incidentes, manus iniiciunt in clericos violentas, & vtrum poſſint ab eadem ſententia niſi per Rom. pont. liberari.]

IDEM.

Legati de latere abſoluere poſſunt excommunicatos pro iniectione manuum in clericos. CAP. XX.

AD eminentiã ſedis apoſtolicæ: [†& infra.] Sicut ex parte tua noſtris eſt auribus intimatũ, tibi extitit dubium, vtrũ abſolutionis beneficium adſequantur, qui pro iniectione manuum in clericos vel alias religioſas perſonas excommunicationem incurrerunt, & à legatis cardinalibus, qui à latere Romani pontificis deſtinantur, pro tempore abſoluuntur, cùm ijdem legati mandatum ſuper hoc non oſtendant expreſſum. Super quo id à te volumus obſeruari, vt eos habeas abſq; omni hæſitationis ſcrupulo abſolutos, quos conſtiterit à talibus beneficium abſolutionis adeptos.

[† Et tenendum quoties articulus dubitationis emergit, vt tanto quis promptiori conſcientia recipiat & obſeruet, quod ſuper re dubia ſibi fuit à ſe. ap. reſponſum, quanto prærogatiua dignitatis ipſius certius noſcitur veritatis ſententia vel ſcientia roborata, quæ in B. Petro Apoſtolorum principe, præ alijs omnib. amplitudinem prælationis accepit.]

IDEM Roter. decano.

Generalis excommunicatio non ligat, niſi ſubditos proferentis.

CAP. XXI.

A Nobis fuit ex parte tua quæſitum, vtrum ſi quis ita pronunciauerit quiſquis furtum fecerit, excommunicatus ſit: hæc generalis clauſula ad ipſius excommunicatoris ſubditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui nõ ſunt de iuriſdictione illius? Ad quod dicimus, quod hac ſententia nõ niſi ſubditi obligantur, niſi fortè plus contulerit maior & largior auctoritas delegantis. IDEM.

Qui cum effractione ſpoliant eccleſias, excõmunicati ſunt & per papã tantum poſt denunciationem abſoluuntur. CAP. XXII.

COnqueſti ſunt nobis Reginĩ canonici, q. I. de Mal. ſiena & eius ſequaces quaſdã eccleſias Regin. epiſcopatus violenter confregerunt, eaſq; ſpoliare minime dubitarunt. Quoniam igitur grauia ſunt, nec clauſis debent oculis præteriri: mandamus, quatenus ſi eſt ita, memoratos ſacrilegos excommunicatos nuncietis, & faciatis ſicut excommunicatos arctius euitari, donec paſſis iniuriam congruè ſatisfaciant, & damna pro eis data reſarciant, & cum literis veſtris rei veritatem continentibus apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

IDEM

IDEM.

Percutiens vel etiam interficiens clericum, ſe dimiſſo clericali habitu, ſæpius enormitatibus immiſcentem, nō tenetur ire pro abſolutione ad ſedem apoſtolicam. Ita generaliter ſummari poteſt.

CAP. XXIII.

PErpendimus ex literis tuis, quòd quidam ſacerdos pro eo, quòd ſe filium regis falſo nominare præſumpſit, & armis acceptis, ſeditionē fecit & guerrā, à B. comite iuſſus eſt fuſtigari: qui poſtea eius mādato traditus patibulo expirauit. [*& infra.] Fra. tuæ duximus reſpondendum, quòd ſi memoratus ſacerdos tali modo exceſſit, & non propulſando, ſed inferendo iniuriam fuit occiſus: non videtur nobis quòd interfectores eius propter hoc ad obtinendā abſolutionē ap. ſe. adire cogātur, tu verò, qui merita perſonarum bene noſti, pœnitentiam eis competentem iniungas.

[*Quia igitur tam ipſum comitem, quàm alios huius facti participes velle ſuper hoc ſatisfacere, intimaſti præſenti pag.]

IDEM.

Iudex eccleſiaſticus faciens percuti clericum per laicum, etiam cauſa diſciplinæ, excommunicatus eſt, & ipſe & verberans pro abſolutione, tenentur ire ad papam. CAP. XXIIII.

VNiuerſitatis veſtræ conſultationē accepimus, qua nos requiſiſtis vtrum laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad iuſſionem abbatis, in cuius ſeruitio cōmoratur, in clericū, monachum, aut conuerſum, temerarias manus præſumit iniicere, maximè vbi cauſa non ſubeſt, propter quā debeat verberari. Nobis autem videtur, quòd niſi cauſa regularis diſciplinæ hoc faciat, abbas in propria perſona, vel (ſi neceſſitas vrget) per clericum vel monachum fieri iubeat, tam qui tales verberari præcipit, quàm illi, qui verberant, (etiā ſi cauſa ſubeſſet) excommunicationis ſententiam, donec ad apoſt. ſed. veniant, nequaquam euadunt.

IDEM.

Clericus vt laicus incedens, tertiò monitus non reſipiſcens, perdit priuilegium clericale. CAP. XXV.

IN audientia noſtra talis fuit ex parte tua propoſita conſultatio, vtrum clerici, qui arma militaria (relicto habitu clericali) geſtare nullatenus erubeſcunt: ſi eis fuerit iniuria corporalis illata, vel ſe à captione redemerint: illa clericorū debeant immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum iniectione facta in clericum, excōmunicatus quis ipſo iure notatur? Ad hæc tibi breuiter reſpondemus, quòd cùm fruſtra eccleſiæ imploret auxilium, qui committit in ipſam, & lex ſecularium principum huic reſpōſo, ſatis efficax afferat argumentū, qua manifeſtè cautum habetur, matronam, cuius pudicitia attentata fuerit, nō poſſe iniuriarum agere, ſi in veſte meretricali fuerit deprehenſa:

deprehenſa: huiuſmodi clerici, ſi à prælatis ſuis tertiò commoniti militaria noluerint arma deponere, de priuilegio clericorum ſubſidium aliquod habere non debent.

IDEM.

Excommunicatus propter iniectionem manuum in clericum, impeditus ire ad curiam, poteſt ab inferiore abſolui: ſed impedimento ceſſante, tenetur curiam viſitare, ſuſcepturus mandatum apoſtolicum.

CAP. XXVI.

QVod [a] de his. [*& infra.] Frat. taliter duximus reſpondendum, quòd is, qui adierit ſe in canonem latæ ſententiæ incidiſſe, non aliter quam per ſed. apoſt. vel eius legatum abſolutionis poteſt beneficium obtinere: Niſi fortè in mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, vel ſenectute tanta grauaretur, quòd ad eccleſ. Rom. laborem ſubire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur. a al. ſuper

Cæterùm ab his in forma ſacramenti exigi conſueuit, vt reſumptis viribus, & opportunitate conceſſa, Rom. eccl. in propria perſona debeant viſitare.

[* *Etiam in quib. non dubitas & quid de his obſeruari debeat, plurimum agnoviſti ſe. a reſponſa requiris: tanto f. t. magis in domino commendamus, quanto in his quæ ſacrorum canonum inſtitutionib. ſunt expreſſa, auct. n procedere deſideras & diſponas. Sane requiſiuit à nobis fr. t. vtrum qui ſe confitetur in latæ ſententiæ canonem incidiſſe, nec ad hoc poteſt induci, vt ad ſe. ap. veniat, abſoluēdus ab ipſo vel a ſimplici presbytero abſolutionis debeat vel poſſit beneficium promereri, & vt viduum presbyteris bigamus, & viduarum maritis, & eorum vxorib. viam vniuerſæ carnis ingreſſis, miſſarum ſolennia liceat celebrare. Verum licet quid de his obſeruare debeat, ſatis in canonib. ſit deſinitum hoc tamen*]

Inn. iij. archiep. decano, & præcentori Lugdun.

Ligatus pluribus excommunicationibus, licet ex eodē facto, obtinens abſolutionem expreſſa vna cauſa ſeu vna excommunicatione, non habetur pro abſoluto quo ad aliam.

CAP. XXVII.

CVm pro cauſa, quæ inter G & F. Cabilonē. eccleſię archidiac. vertebatur, eis conceſſerimus auditorem, procurator G. allegauit, quòd cùm archidiaconus in ſuccentorē in communi dormitorio manus iniecisset temere violentas, & eum traxiſſet verberando per clauſtrum, tu frater archiepiſcope eū ob violentam manuum iniectionem, & violationem immunitatis eccleſiæ, feciſti excommunicatum publicè nunciari: [*& infra.] Diſ. ve. mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit dictum F. archid. ob duplicē cauſam excommunicatū fuiſſe, & expreſſiſſe tantum alteram in literis, quas ſuper abſolutione ſua impetrauit ipſum tanquam excommunicatum ſatisfacere eccleſiæ ſuæ pro altera monitione præmiſſa cogatis.

[*Ipſe

*[*Ipſe verò ad ap. ſed. accedens confeſſus eſt, quòd in clericum manus iniecerat violentas: ſupprimens autem quod immunitatem violaſſet eccleſiæ, ſuper abſolutione ſua literas impetrauit. Nos igitur cauſam ipſam veſtro examini committentes.]*

IDEM abbati S. Andreæ.

Excommunicato decedenti in excommunicatione, quantumcunque contritus deceſſerit, non eſt communicandum ante abſolutionẽ, nec pro eo orandum, licet ſit quoad deum abſolutus: ſed ſi conſtat eccleſiæ de cõtritione precedenti, abſoluitur etiam poſt mortem ab eo, à quo viuus fuerat abſoluendus: & heredes eius compelluntur per eccleſiam, ad ſatisfaciendum pro eo.

CAP. XXVIII.

A Nobis eſt ſæpe quæſitum, vtrum ſi aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitẽtiæ manifeſta, nec per eum ſteterit, quo minus reconciliaretur eccleſiaſticæ vnitati, non ſuſcepto beneficio abſolutionis deceſſerit, pro abſoluto ab eccleſia ſit habendus? & vtrum pro tali recipienda ſit eleemoſynæ, & à fidelibus ſit orandum? [*& infra.] Nos igitur conſul. t. b. reſpon. quòd iudicium Dei veritati, quæ nõ fallit nec fallitur, ſemper innititur: iudicium autẽ eccleſiæ nonnunquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpe contingit, & falli: propter quod contingit interdum, vt qui ligatus eſt apud deum, apud eccleſiam ſit ſolutus: & qui liber eſt apud deum, eccleſiaſtica ſit ſententia innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus eſt apud deum, in culpæ remiſſione diſſoluitur: illud autem quo ligatus eſt apud eccleſiam, cùm ſententia remittitur, relaxatur: quod in ſuſcitatione Lazari ſermo euangelicus manifeſtat, quẽ prius dominus ſuſcitauit, & apoſtolis præcepit poſtmodum ſoluere ſuſcitatum. Vnde quantumcunque ſe quis iuramento præſtito, quòd eccleſiæ mãdato pareret, humiliter curauerit, quantacunque pœnitentiæ ſigna præceſſerint, ſi tamen morte præuentus abſolutionis nõ potuerit beneficium obtinere quamuis abſolutus apud deum fuiſſe credatur, nondum tamen habendus eſt apud eccleſiam abſolutus. Poteſt tamen & debet ei eccleſiæ beneficio ſubueniri, vt ſi de ipſius viuentis pœnitentia per euidentia ſigna conſtiterit, defuncto etiam abſolutionis beneficium impẽdatur. Nec obſtat, quòd eccleſiæ legitur attributa poteſtas ligandi atque ſoluendi homines ſuper terram, tanquam non poſſit ſoluere & ligare ſub terra ſepultos: & quod legitur, non communicetur mortuo, cui non eſt communicatum & viuo: cùm etſi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuiſſet, quem non contemptus religionis, ſed neceſſitatis articulus impediuit: & in certis caſibus à canonibus denotatis ligaſſe legatur eccleſia mortuos & ſoluiſſe. Vt autem in vno pariter & eodẽ negocio, & ſeruemus rigorem, & manſuetudinẽ oſtenda-

Ioan. 11.

oſtendamus, ſtatuimus vt illius mortui abſolutio à ſe. apoſt. requiratur, qui cùm viueret, ab ea fuerat abſoluendus: aliorum autem abſolutionem ex præmiſſa cauſa cæteris indulgemus, à quibus dum viuerent, fuerant abſoluendi. Abſolutionis autem forma ſeruetur, vt fiat cum pœnitentiali pſalmo, & tam oratione dominica, quàm alia conſueta. Hæredes quoque ipſius ad ſatisfaciendum pro ipſo ſi monitione præmiſſa noluerint, per diſt. eccle. compellantur.

[† *Vt autẽ quod intendimus per ſuppoſitionẽ exempli apertius exprimamus, quidã presbyter et canonicus regularis ſicut per tuas nobis literas intimaſti, cùm publica laboraret infamia, quod ad quandam coniugatam accederet, maritus eiuſdem mulieris & conſanguinei eius in eum manus iniecerunt temere violentas: propter quod per epiſcopum denunciati ſunt excõmunicationis ſententiæ ſubiacere. Verum ipſi poſtmodũ ad eundẽ epiſcopum accedentes præſtito in manib. eius, quod parerent iudicio eccleſiæ corporaliter iuramento in mandato receperũt ab ipſo, quod propter hoc apoſtolico ſe conſpectui præſentarent. Cúmq; vnus illorũ ſe ad iter accingeret ad ſe. ap. veniẽdi, à quibuſdam ſuis æmulis eſt peremptus, & extra cœmeterium eccleſiæ tumulatus, & licet contra interfectores amici & cõſanguinei interfecti grauiter ſint commoti, promiſerunt eis tamẽ, quod omnem rancorẽ remitterent, & offenſam, dummodo interfecti cadauer traderetur eccleſiaſticæ ſepulturæ. Videretur igitur forſan in hoc caſu quibuſdam, quod cũ ſacramentũ non neceſſitatis articulus, ſed contemptus religionis excludat, & iudicium eccleſiæ debeat imitari, cũ interfecto prædicto manifeſtæ pœnitẽtiæ ſigna præceſſerint, & propter hoc abſolutus etiam ab eccleſia ſit habendus, ſed econtrario cum ex ſola culpa ligetur quis quo ad Deum apud triumphantem eccleſiam, ex ſola culpa vero ſententia ligetur quo ad hominem apud eccleſiã militãtem, quandoq; vinculum culpæ remittitur apud Deum, ſed apud homines non abſoluitur, niſi forte quando vinculum ſententiæ relaxatur. Alioqui eccleſiæ abſolutio nullatenus neceſſaria videretur, ſi in ſola cordis contritione præter ſacerdotale officium rigor relaxaretur eccleſiaſticæ diſciplinæ.*]

IDEM Vuratiſlauiẽ. epiſcopo.

Detinens clericum in cuſtodia vel vinculis ſine læſione, excommunicatus eſt. h. d. primo. Communicans excommunicato ſcienter in crimine, excommunicatus eſt: & niſi difficultas impediat, abſolui debet ab excommunicatore cum iuramento. Communicans vero extra crimen reconciliari poteſt per ſimplicem ſacerdotem ſine iuramento. h. d. vſque ad finem.

CAPIT. XXIX.

NVper à nobis tua diſcretio requiſiuit, quid de illis laicis ſit faciendum, qui clericos (ſine læſione tamen) in cuſtodia detinent publica vel priuata, vel etiam detrudunt in vincula? Et vtrum, qui nominatim excõmunicatis ſcienter communicant, abſolui ab excommunicatione poſſint per confeſſionem à ſimplici ſacerdote, vel epiſcopi ſeu archiepiſcopi ſit ab eis abſolutio expetenda? Nos igitur inquiſitioni tuæ ex ordine

reſpon. quòd in primo conſultationis articulo non credimus laicos pœnâ excommunicationis euadere, quamuis per eorum factum corporalis læſio non fuerit ſubſecuta, citra quã violentia ſæpius circa clericos nequiter perpetratur. In ſecunda verò quæſtione credimus diſtinguendum, an is, qui nominatim excõmunicato communicat, ſcienter in crimine communicet criminoſo ei conſilium impendendo, auxilium vel fauorẽ: aut aliàs in oratione vel oſculo, aut orando ſecum, aut etiã comedendo. In primo quidẽ articulo, cum talis cõmunicet crimini, & particeps ſit criminoſo, ac per hoc ratione dãnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnauit: ab eo vel eius ſuperiore, merito delicti, tunc erit abſolutio requirenda: cum facientem & conſentientem par pœna conſtringat. In ſecundo verò caſu à ſuo epiſcopo, vel à proprio ſacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere. quãuis enim & tunc nõ iudicis ſed iuris ſententia excommunicato communicans ſit ligatus, quia tamen conditor canonis eius abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui iuxta primum modum excommunicato communicat, cum iuramento debet abſolui: qui verò iuxta ſecundum modum, recõciliari poterit ſine iuratoria cautione. Verum ſi difficile ſit ex aliqua iuſta cauſa, quòd ad ipſum excommunicatorẽ abſoluendus accedat, concedimus indulgendo vt (præſtita iuxta formam eccleſiæ cautione quòd excommunicatoris mandato parebit) à ſuo abſoluatur epiſcopo, vel proprio ſacerdote. IDEM Strigonien. archiepiſcopo.

Iuramentum excommunicati de ſtando mandatis eccleſiæ nõ habet vim abſolutionis. hoc primo. Excommunicato nullus communicare tenetur præter perſonas exceptas: alias communicans excommunicato incurrit minorem. & eſt excõmunicandus maiori, niſi ille eſſet excõmunicatus cum participibus quia tunc eſſet excommunicatus maiori.

CAPIT. XXX.

QVod in dubiis: & infra. Reſpondemus, quòd excommunicato, licet quòd ſtet mandato eccleſiæ iuramento firmauerit, communicari non debet, donec per eccleſiam fuerit abſolutus, alioquin poſt iuramentum non eſſet abſolutio neceſſaria. Nullus autẽ ſcienter nominatim excõmunicato communicare tenetur, niſi quædam perſonæ, quæ per illud Greg. papæ capitulũ, Quoniã multos, ſpecialiter excuſantur. Illi autẽ qui nominatim excõmunicatis præſumptuosè participant, præter perſonas dicto canone annotatas, niſi ab eorũ participatione cõmoniti fuerint deſtiterint, excõmunicationis vinculo ſunt innodandi: ſecus autẽ ſi ſcienter cõmunicant ei, qui cum participibus ſuis eſt vinculo excommunicationis ſententialiter innodatus. tunc enim & ipſi ſententiam excõmunicationis incurrunt.

incurrunt. IDEM doctoribus decretorum Bonon.

Excommunicato communicare tenentur, qui prius erant ei obligati ad ad obſequium familiare: alij vero non tenentur de neceſſitate, licet interdum poſſint de neceſſitate vrgente.

CAPIT. XXXI.

INter alia, quę [a] Strigo. archiepiſcopus proponi fecit, nos recolimus reſpondiſſe, quod nullus nominatim excõmunicato ſcienter communicare tenetur, niſi quædam perſonæ, quæ per illud Greg. papæ. c. Quoniam multos. ſpecialiter excuſantur. verum ex hac reſponſione orta eſt occaſio diſputandi, aliis concedentibus, quòd excommunicato communicare tenẽtur perſonæ in prædicto. c. nominatæ, præſertim quæ prius ad cõmunionem eorum ex debito tenebantur: aliis aſſerẽtibus eos cõmunicare licitè poſſe ſi velint: non tamen ad hoc ex neceſſitate teneri. Vt igitur vnde ius prodiit interpretatio quoque procedat, ambiguitatẽ huiuſmodi taliter duximus abſoluendam, quòd cùm quædã perſonæ in præmiſſo capitulo denotatæ, illis, in quos lata fuerit excommunicationis ſententia, ante prolationem ipſius obſequio tenerẽtur familiariter adhærere, neq; poſtmodum ad contrarium teneantur (cum adhuc debibitum duret) beneficio canonis id agente, à priore non ſunt obnoxietate ſolutæ, ſed ad familiare tenentur obſequium: & ita per conſequens ad communionem tenentur, ſine qua illud nequeunt exhibere. Illud autem non ad omnes perſonas capituli credimus referendum: vt videlicet obnoxietati huiuſmodi ſint ſubiectæ, cùm viatores peregrini & mercatores à communione talium perſonarum (niſi articulus neceſſitatis immineat) debeant abſtinere: vt in fine colligitur manifeſtè, ſed ad illas duntaxat, quæ talibus arctiori tenentur obnoxietate conſtrictæ: quibus tamen in his, pro quibus ſunt excommunicatione notatæ, vt in criminibus communicare nõ debent, ſed ab eis penitus abſtinere. IDEM.

a al. Nidroſien.

Si excommunicatus pro manuum iniectione, ſcienter recipit ordines, ſi eſt clericus ſecularis deponendus eſt. ſi regularis, ab executione ordinis eſt ſuſpenſus. Qui ignorans ius vel factum ſic excommunicatus recipit ordines: ſi eſt clericus ſecularis, diſpenſat cum eo ſolus papa: ſi regularis, diſpenſat abbas, ſi ignorantia eſt probabilis, & factum non eſt graue.

CAPIT. XXXII.

CVm illorum abſolutio, qui pro violẽta manuum iniectione in clericos labem excommunicationis incurrunt (quibuſdam caſibus a prædeceſſore noſtro exceptis) ſedi duntaxat ap. reſeruetur, nonnulli eccleſiaſticam ſententiam negligentes, in excommunicatione poſiti, eccleſiaſticos ordines accipere non formidant. Quid autẽ de his fieri debeat, apoſtolicum ſæpius

 oracu-

oraculum imploratur. Circa quos credimus diſtinguendum, quòd tales vel ſciunt excommunicationis ſe vinculo irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in latæ ſententiæ canonē inciderunt, vel factum quidē ſcientes, iuris ignari neſciunt exinde ſe teneri. Primò ſi fuerint ſeculares clerici, à ſuſceptis ordinibus cenſemus, in perpetuum deponēdos: in reliquis caſibus tam archiepiſcopi, quàm epiſcopi abſque mādato ſedis apoſt. ſpeciali diſpenſandi facultatem ſe nouerint nō habere, quibus etiā eſt abſolutio talium interdicta: cùm maiora intelligantur illis prohibita, quibus vetita ſunt minora. Poterunt tamen huiuſmodi Ro. pōti. auribus intimari, vt ab eo ſecundū rigorem vel æquitatem reſponſum prodeat, prout diſcretio ſua viderit faciendum. Qui ſi clauſtrales huiuſmodi fuerint, licet ab Alexandro papa fuerit cōſtitutum, quòd monachi & canonici regulares quocunq; modo ſe in clauſtro percuſſerint, nō ſunt ad apo. ſe. mittendi, ſed ſecundum prouidētiam ſui abbatis diſciplinæ ſubdātur, & ſi abbatis diſcretio ad eorum correctionem non ſufficit, prouidentia eſt diœce. epiſcopi adhibēda, & alibi dicatur quòd de ſeculo fugiētes, qui religionis habitū in monaſterio receperunt, & inter cætera poſtmodum confitētur ſe tale cōmiſiſſe delictum, propter quod ipſo actu excōmunicationis ſententiam incurrerunt, ſine licētia Ro. pon. abbas non poteſt nec debet eos abſoluere, quamuis præſumptionē delinquētium debita poſſit animaduerſione punire: nos tamē in religionis fauorem, & vt euagādi materia ſubtrahatur, maiorem eis gratiam exhibere volētes, eorum prælatis quòd etiam talibus abſolutionibus beneficiū impertiri valeant indulgemus: niſi exceſſus ipſorū extiterit difficilis & enormis, vtpote ſi ad mutilationem membri, vel effuſionē ſanguinis eſt proceſſum, aut in epiſcopū, aut abbatē violenta manus iniecta, cū exceſſus tales & ſimiles nequeāt ſine ſcādalo præteriri. Si verò clauſtralis aliquis in religioſam perſonā alterius clauſtri manus iniecerit violentas, per abbatem proprium & eius, qui paſſus eſt iniuriā, abſoluatur. Quòd ſi clericum percuſſerit ſecularē, non niſi per apoſt. ſe. (vt ſcandalum euitetur) abſolutionis gratiam poterit promereri. Si autē hos ad ordines promoueri contingat, iuxta præmiſſam diſtinctionē, qui ſcienter in cōtemptum eccleſiaſticæ diſciplinæ ſe fecerint ordinari, ab executione ſuſcepti ordinis, & officij decernimus manere ſuſpēſos. Circa reliquos verò facti memoriam, vel iuris peritiam non habentes, monaſteriorum vtilitate penſata, poſt iniunctam regularē pœnitentiam & peractam, abbates ipſorum poterunt diſpenſare, niſi graue fuerit, & notabile factū: aut is, qui fecit, adultus fuerit & diſcretus, vt violenter cōtra obliuionem vel ignorātiam præſumatur. Præcipimus autē abbatibus, vt formam iſtam di-

ligenter

ligenter obſeruent, ne priuilegium mereatur amittere, qui ſibi permiſſa abutitur poteſtate.

IDEM Piſtorienſi epiſcopo.

Monialis percutiens monialem ſeu conuerſum, vel clericum ſecularem, incidit in excommunicationem, & ab epiſcopo loci abſolui poteſt.

CAP. XXXIII.

DE monialibus tua à nobis fraternitas requiſiuit, per quem eis ſit beneficium abſolutionis impendendum, ſi vel in ſe inuicem, vel conuerſos, vel conuerſas ſuas aut clericos etiam manus iniecerint temerè violentas? Super hoc igitur tuæ conſul. taliter reſpond. vt per epiſcopum, in cuius diœceſ. monaſteria fuerint, abſoluantur.

IDEM vniuerſis Cruce ſignatis.

Contractus etiam, qui ſine cõmunione explicari non poteſt, non diſſoluitur: ſeu impeditur per excommunicationẽ ſuperuenientem in eum, qui tenetur aliquid præſtare non excõmunicato. CAP. XXXIIII.

SI verè: [*& infra.] Quòd ſi Veneti fortè nec ſatisfacere voluerint, nec abſolui, vobis permittimus vt cum ipſis in terram Sarracenorum vel prouinciam (iuxta quod inter vos cõuenit & ipſos, vel honeſtè conuenerit nauigio tranſeatis, quãto minus poteritis, cum dolore tamẽ & amaritudine cordis, & ſub ſpe veniæ communicantes eiſdem. Cum enim iam à vobis maiorem nauli receperint quãtitatem, nec ad eam poſſint reſtituendam induci, aut etiam coarctari: ſi aliter fieret, videremini vos damnum ex pœnitẽtia, ipſi verò præmium ex cõtumacia reportare:* cum ad hoc debitum exoluẽdum ipſi vobis maneant obligati, & ab excõmunicatis exigi poſſit & recipi, quod debetur. Eſt autem cautum in iure, quòd ſi quiſquã per terram hæreticorum aut quorumlibet excommunicatorum tranſierit, neceſſaria emere ac recipere poterit ab eiſdẽ. Præterea ſi paterfamiliàs domus excõmunicationis ſententia fuerit innodatus, à participatione illius familia excuſatur. Licet ergo dux Venetorum dominus nauium tanquam paterfamiliàs domus in excommunicatione perſiſtat, vos tamen tanquã ipſius familiam dum in nauibus eius fueritis, ipſius excõmunicatio non continget: & excuſabiles eritis apud deum, ſi in excommunicatorum nauibus exiſtentes, cum dolore cordis ſub ſpe pœnitentiæ communicaueritis ipſis, in quibus eorum communicationem non poteritis euitare.

*l. ide. i. ſancimus. C. de ep. & cle. ſi quis. §. ſlegi. C. de inoff. teſt.

*[*Vos pœnitet de commiſſo, & plene proponitis ſatisfacere de peccato. deum vobis credimus, imò nouimus iam placatum. Si ergo Veneti ad ſatisfactionem inducti & abſolutionis beneficium meruerint obtinere, ſecurè cum eis nauigare poteritis & in prælio domini præliari.]*

IDEM Londonẽ. epiſcopo.

Prælatus poteſt, & debet clericum ſubiectum incorrigibilẽ incarcerare,

& laici citra metum excommunicationis de prælatorum licentia capere poſſunt clericos & ad iudicium ducere. CAP. XXXV.

VT famæ tuæ: [*& infra.] Sanè conſuluiſti nos, vtrũ clerici grauiter excedentes, qui tutè non poſſunt monaſteriis ad agendum pœnitentiam deputari, quoniam cùm non pœniteát de commiſſis opportunitate fugiendi captata, carcerem fugerent clauſtri, & prioribus ſe ſceleribus ſceleſtius immiſcerent: à te vel aliis prælatis ſuis arctæ poſſint cuſtodiæ mancipari: [†& infra.] Reſpõdemus, quòd cum prælati exceſſus corrigere debeant ſubditorum, & publicæ vtilitatis interſit, ne crimina remaneant impunita, & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores: non ſolum poſſunt, ſed debẽt etiam clericos poſtquam fuerint de crimine canonicè condẽnati, ſub arcta cuſtodia detinere. qui cum ſint incorrigibiles, nec monaſteriis valeant cuſtodiri, ad ſimilia vel peiora facilè laberentur. Laici verò citra excõmunicationis ſententiam capere clericos, & ad iudicium trahere poſſunt, * ſi oporteat etiam violenter, dum tamen id de mandato faciant prælatorum, quorũ illi ſunt iuriſdictioni ſubiecti, & quorũ eſt corrigere criminoſos: cum hoc non ipſi, ſed illi quorum auctoritate id faciunt, facere videantur: dum tamen non amplius eorum violentia ſe extendat, quàm defenſio vel rebellio exigit clericorum.

Quid de capiente clericum ſuum debitorem ſuſpectum de fuga. vide Bar. in l. ſi quis in ſeruitute. ff. de fur.

[*Conſulas ſaluti, & ſic malorum audaciam comprimas, & vt ab eis bonorum innocentiam tuearis, ſuper his nos humiliter cõſulis, quæ officium paſtorale contingunt, vt de noſtra reſponſione ſecurus, iniunctæ tibi ſolicitudinis debitum laudabilius exſequaris.]

[†Et vtrũ laici, ſi clericos in magnis ſcelerib. deprehendant, in canonem incidant latæ ſententiæ, cùm verò comprehendere nec ad iudices trahere ipſos poſſunt, niſi in eos manus iniecerint violentas. ad primum]

IDEM Bracharen̄. epiſcopo.

Excommunicatus eſt, qui in clericum etiam volentem manus iniecerit violentas, etiam ſi hoc faciat in ſatisfactionem præcedentis iniuriæ. hoc dicit. & eſt caſus notabilis. CAP. XXXVI.

COntingit interdum, quòd clerici ſi quem offendant, & ſatiſfacere velint offenſo: ſecundum morem patriæ, quem inter ſe laici obſeruant, corpora ſua ſpontè ſupponunt xxx. ſeu pluribus aut paucioribus percuſſionibus fuſtium: [†& infra.] Nos autẽ frater. tuæ ſuper hoc reſpond. quòd huiuſmodi manus iniectio etſi non violenta, tamen iniurioſa videtur: cum ille canon non tam in fauorem clerici ordinati, quàm in fauorem ordinis clericalis fuerit promulgatus: ideo & volumus & mandamus, vt id decætero prohibeas attentari. Si quis autem clericus poſt prohibitionem huiuſmodi ſpõtè ſe ſubiecerit, excommunicetur: prouiſo vt clericus iniuriam paſſo ſine iniuria clericali ſatisfaciat competenter, quatenus inter eos pax va-

pax valeat rationabiliter reformari.

[† Quas frequenter non coacti ſuſcipiunt ſed volentes, non ſolum de illorum clericorum manib. ſed etiam laicorum. Vnde nos humiliter cõſulebatis vtrum huiuſmodi percuſſores in canonem inciderint ſententiæ promulgatæ.]

IDEM Lugdun. archiepiſcopo.

Seruus excommunicatus pro iniectione manuum in clericum, tenetur pro abſolutione ire ad ſed. apoſt. ſed ſi ex hoc dominus, qui non fuit in culpa, graue damnum patiatur, vel ſeruus hoc faciat in eius fraudem, abſolui poteſt ab epiſcopo, ſi læſio non fuit enormis.

CAP. XXXVII.

RElatum eſt nobis, quòd cùm aliqui ſerui propter iniectionem manuum in clericum violentam, in canonẽ incidunt ſententiæ promulgatæ: allegantibus dominis eorundẽ, quòd carere mancipiis ſuis nolunt, venire ad ſed. apoſt. abſoluendi non curant, per occaſionẽ huiuſmodi eludentes eccleſiaſticam diſciplinam. Quocirca mandamus, quatenus eos venire cõpellas ad ſed. apoſt. abſoluẽdos: cùm plus ſit deo, quàm homini deferendum: niſi fecerint hoc in fraudem, vt ſubtrahant ſe obſequio dominorum, aut ipſi domini propter hoc ſine culpa ſua graue damnum incurrãt. tunc enim in vtrolibet caſu poteris eos ex indulgẽtia noſtræ prouiſionis abſoluere, cùm nimis ſint ab apoſt. ſed. remoti: ſed in recompenſationẽ laboris, quem in itinere ſuſtinerent, alia eis ſatisfactio iniungatur: dummodo non ſit tam grauis & enormis exceſſus, vt propter vitandum ſcandalum & tollẽdum exemplum, huiuſmodi ſerui ad ſeruum ſeruorum dei venire debeant abſoluendi.

IDEM Strigonẽ. archiepiſcopo.

Excommunicatus propter participationem cum excommunicato, licet eum poſtea impugnet, ex hoc ſolo pro abſoluto non eſt habendus.

CAP. XXXVIII.

SAcris eſt canonibus inſtitutum: & infra. Licet is, qui voluntarius excommunicatis illis communicauerat, qui cum omnibus fautoribus & participibus ſuis excommunicationis ſententia ſunt adſtricti, ad correctionem de mãdato eccleſiæ excommunicatos, quos prius fouerat expugnaret, non tamen priuſquam abſolutionis gratiam perceperit, habendus eſt abſolutus. nec ſi occumbat in huiuſmodi bello, ſunt abſolutiones vel oblationes recipiendæ pro eo, vel orationes domino porrigendæ, niſi cùm de ipſius viuentis pœnitentia per euidẽtia ſigna conſtiterit, & iuxta cuiuſdam conſtitutionis noſtræ tenorem defuncto etiam abſolutionis beneficium impendatur.

IDEM Aſſuntinẽ. epiſcopo.

Semel excommunicatus debet vitari ſemper vt excommunicatus: niſi legitimè probet ſe fuiſſe abſolutum.

CAPIT. XXXIX.

Sicut nobis: [*& infra.] Fraternitati tuæ reſpõdemus, quòd niſi excommunicati à te ſuper abſolutione ſua literas noſtras, vel illius, cui vices noſtras in hac parte commiſimus reportauerint, aut alio modo legitimè de illorum abſolutione tibi conſtiterit, tu ipſos pro excommunicatis vt prius habeas & facias euitari.

*[*Tuis literis intimaſti cùm aliquos tuæ diœceſis clericos vel laicos culpis ſuis exigentib. excommunicationi ſupponis, ipſi poſtmodũ ad te nulla ſatisfactione præmiſſa ſine teſtimonialib. literis redeũtes, dicunt ſe abſolutionis beneficium accepiſſe, quib. ſi credis dubitas: in hac parte per nos inſtrui ſuppliciter poſtulaſti, cùm propter cauſam huiuſmodi ſicut dicis tuæ ſentẽtiæ à ſubditis contemnantur. Nolentes itaq; malitiis hominum indulgere,]*

IDEM Senoneñ. archiepiſcopo.

Si excommunicatus ab epiſcopo, ad metropolitanum adpellat, ab eo abſolui poteſt: metropolitanus tamen volens ſuo ſuffraganeo deferre, poteſt illum ſibi remittere abſoluendum. & tenetur etiam remittere quando propter manifeſtum exceſſum fuit excommunicatus: & ante abſolutionem non auditur volens probare ſe iniuſtè excommunicatum: ſecus ſi probare vult ſententiam eſſe nullam.

CAPIT. XL.

Per tuas literas: [*& infra.] Videtur *enim* aliquibus, quòd cũ ad metropolitanum per appellationẽ quæſtio nõ defertur, excommunicatus autẽ vocem non habeat adpellandi, vtpote ab eccleſia ſeparatus, ſiue adpellauerit ſiue nõ, metropolitanus ei non debet abſolutionis beneficium exhibere. Verùm ex verbis cuiuſdam epiſtolæ, quam ſcholaſtici ab Alexandro papa emanaſſe proponunt, habetur quòd ſi ante adpellationẽ in aliquẽ excõmunicationis ſententia fuit promulgata, metropolitanus ante litis ingreſſum ab eo iuramẽto recepto ſecundum eccleſiæ cõſuetudinem, debet ipſum abſoluere, niſi voluerit epiſcopo diœceſano deferre, ipſumq́ue ad eum remittere abſoluendum: vbi etiam conſequenter infertur, quòd nec excommunicati ſunt audiendi prius, quàm fuerint abſoluti, nec ſunt ad illos, à quibus adpellauerãt, remittendi. In Sardiceñ. autẽ cõcilio reperitur, vt is, qui ab epiſcopo eſt abiectus, finitimos epiſcopos interpellet, & cauſa eius audiatur, & diligẽtius pertractetur: epiſcopus autẽ, qui iuſtè vel iniuſtè abiecit eundẽ, patienter accipiat vt diſcutiatur negocium, quatenus vel probetur eius à pluribus ſententia, vel etiam emendetur. prius tamẽ quàm omnia diligenter examinata fuerint, nullus ante cauſæ cognitionem communioni eum ſociare præſumat, qui fuerat communione priuatus. Nos igitur credimus diſtinguẽdum, vtrum quis proponat ſe poſt adpellationẽ legitimam interpoſitam excõmunicatione fuiſſe notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilẽ errorẽ fuiſſe patenter expreſſum: in quibus

quibus caſibus adprobationem eorum etiã ſi abſolutionem non petat, debet admitti. ſed donec de ipſis conſtiterit, in aliis euitari debet, quanquã apoſt. ſed. etiã talem cõſueuerit abſoluere ad cautelam. Verùm in aliis, niſi gratiã abſolutionis imploret, non debet audiri, ne ſententiam eccleſiaſticã contẽnere videatur, & per hoc amplius ex ſuo contẽptu ligetur. Quòd ſi abſolutionis beneficium humiliter poſtulauerit, metropolitanus eum debet abſoluere, niſi ſuo duxerit ſuffraganeo deferendum: cui tamẽ ſi ſuffraganeus abſolutionis beneficiũ iuxta formam eccleſiæ noluerit exhibere, ipſe nihilo minus illum abſoluat, cautione recepta, quòd ſuo debeat parere mandato, ac deinde cauſam audiat, & quod canonicum fuerit (iuſtitia mediante) decernat. Quòd ſi forſan epiſcopus ſubditum ſuũ, propter manifeſtum excommunicaſſet exceſſum, metropolitanus non debet ipſum abſoluere, niſi ſuffraganeus requiſitus malicioſè ſibi abſolutionis beneficium denegaret.

[† Nobis intimaſti quod Ven. f. n. Altiſsiodoren. epiſcopus in dil. fi. Altiſsiodoren. archipresbyterum excommunicationis ſententiam promulgaſſet, archipresbyter tuo ſe conſpectui præſentauit, & quod ſtaret mandato eccleſiæ, ſufficienter obtulit cautionem: petens humiliter vt abſolutionis ei beneficium exhiberes, tu verò deferre volens epiſcopo memorato, ipſum ſæpe monuiſti, vt abſolueret archipresbyterum memoratum. Sed quia tuis monitis non parebat, excommunicatum abſoluere curauiſti, quem epiſcopus pro abſoluto non habet, eo quòd proponit quòd ad te illius abſolutio non ſpectabat. Vnde quæris quid in ſimilib. de cætero ſit agendum.]

IDEM.

Si papa ſuis literis excommunicatum ſalutat, non propter hoc eum abſoluit.

CAP. XLI.

SI aliquando fortè contigerit, quòd eis, qui auctoritate apoſtolica ſunt excommunicationi ſubiecti, noſtræ literæ cùm ſalutationis alloquio deſtinentur, non propter hoc excommunicationis credatur ſententia relaxata: Cùm per ignorantiam vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam ſubreptionem contingat huiuſmodi literas impetrari.

IDEM C. ſancti Laurentij in Lucina presbytero cardinali apoſtolicæ ſedis legato.

Excommunicatus à pluribus prælatis ob plures cauſas, non eſt communioni reſtituendus, licet de vna cauſa velit ſatiſfacere: & ſi impetratur abſolutio tacitis aliis cauſis, non valet abſolutio.

CAP. XLII.

OFficij: & infra. Poſtremò quæſiuiſti vtrum is, qui propter plures exceſſus à pluribus prælatis ius in ipſum habentibus excõmunicationis eſt vinculo innodatus, & vni prælatorum de vno tãtum ſatisfacere vult exceſſu, ab eo ſit abſoluendus, de quo ſatisfacere vult eidem: & cum de alio nõ ſatiſfecerit:

fecerit: alij abſolutus valeat nunciari: & infra. Super hoc articulo reſpondemus, quòd ſupprimenti veritatem abſolutio ſubrepta non prodeſt: & veritatem intelligeas, abſolutionem huiuſmodi exhibere non debet.

IDEM. Ferrarieñ. epiſcopo.

Excommunicatis & interdictis prædicari poteſt licitè verbum dei. hoc primò. & tempore generalis interdicti concedi poteſt baptiſmus & chriſmatio in fronte, & pœnitentia morientium. hoc dicit ſecundò.

CAP. XLIII.

Reſponſo noſtro poſtulas edoceri, an cùm Ferrarieñ. ciues excommunicationis & interdicti ſententiis ſint ligati, liceat tibi viros & mulieres ſemel in hebdomada vel in menſe apud aliquam eccleſiam conuocare, quibus prædices verbum dei, & eoſdem ad correctionem inducas. Super quo reſpondemus, quòd ſine ſcrupulo conſcientiæ hoc facere poteris, cùm videris expedire: dummodo cõtra formam interdicti nullum eis diuinum officium celebretur. Præterea quæſiuiſti cùm Ferrarieñ. ciuitas ſit interdicto ſuppoſita, & ideo ſint ibidem (prçter baptiſma paruulorum, & pœnitentias moriẽtium) vniuerſa ſacramenta eccleſiaſtica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus conſignare. Super quo reſpõdemus, quòd ſicut baptizari poſſunt pueri, ſic & baptizati ad confirmationẽ in frontibus à te poſſunt ſacro chriſmate deliniri.

IDEM.

Si coniunx ſcit pro certo impedimentum matrimonij, non debet reddere debitum, ſed potius excommunicationem pati. ſi autem hoc credat ex cauſa probabili & diſcreta, poteſt reddere debitum, non autem exigere. ſed ſi ex leui & temeraria cauſa, depoſita conſcientia, poteſt reddere & exigere.

CAP. XLIIII.

Inquiſitioni tuæ reſpondentes, credimus diſtinguendum, vtrum alter côiugium pro certo ſciat impedimentum côiugij, propter quod ſine mortali peccato nõ valet carnale commercium exercere, quamuis illud apud eccleſiam probare non poſſit: an non ſciat pro certo, ſed credat. In primo caſu debet potius excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quàm per carnale cõmercium peccatum operari mortale. In ſecundo, diſtinguimus vtrum habeat cõſcientiam huiuſmodi ex credulitate leui & temeraria, an probabili & diſcreta. & quidem ad ſui paſtoris conſilium (conſcientia leuis & temerariæ credulitatis exploſa) benè poteſt non ſolum reddere, ſed exigere debitum coniugale. Verum cum conſcientia pulſat animum, ex credulitate probabili & diſcreta, quamuis non euidenti & manifeſta: debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet: ne in alterutro, vel contra legem coniugij, vel contra iudicium conſcientiæ committat offenſam.

IDEM.

IDEM.

Per dimiſſionem habitus & tonſure, non perdit clericus ante trinam monitionem priuilegium clericale. CAP. XLV.

COntingit interdum: & infra. Sanè ſicut accepimus inſinuante comite Flandren. in diœceſi tua quidam exiſtunt, qui nec in modo tonſuræ, nec in veſtimẽtorum forma, nec in qualitate negociorum de clericatu quicquã oſtendunt, ad pœnæ ſubterfugium ſe clericos exhibẽtes. cùm enim ſuper exceſſibus, quos ſeculari luxu cõmittunt, ad publica iudicia pertrahuntur, circuncisis crinibus, vt poſſint circumuenire vindictã, pro clericis ſe repræſentant, clericalis fori priuilegium labiis allegantes, qui factis paulò ante negauerant clericatum: & infra. Verum, quia priuilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, ac fruſtra legis auxilium inuocat, qui committit in legem: volumus & mandamus, vt tales ſi tertiò à te commoniti ſeipſos contempſerint emendare, illius efficiantur immunitatis exortes, quæ pro clericorum tutela, & laicorum violentia coercenda dignoſcitur inſtituta. Ex 4. compilat.

IDEM.

Ab excommunicati denunciatione repellitur, qui non præmonuit, & ei communicauit. CAP. XLVI.

IN præſentia dilecti filij: & infra. Nec canonici ſuo decano excommunicationem poſſunt obiicere. Cùm ſuper hoc nec commonitus, nec impetitus fuerit: ne ipſi propter hoc eum duxerint euitandum, ſed epiſcopus in menſa, & canonici communicauerint ei etiam in diuinis.

IDEM.

Excommunicatus eſt laicus permittens clericum percuti ex quo poterat prohibere, & non prohibuit. CAP. XLVII.

QVantæ præſumptionis & temeritatis exiſtat in rectores eccleſiæ manus iniicere violentas: [a & infra.] Ne autem ſolos violentiæ huiuſmodi auctores aliquorum præſumptio exiſtimet puniendos, facientes & conſentientes pari pœna plectendos catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus fauere interpretamur, qui cùm poſſint, manifeſto facinori deſinunt obuiare.

[a *In Euangelio dominus proteſtatur, qui ſe in miniſtris ſuis aſſerit flagellari: apoſtolum* [illegible] *alibi perhibuit ſe iterũ crucifigi. hoc etiã qualitas prout manifeſtè declarat cum excommunicationis ſententia in ipſo actu fuerit delinquentes, ſi non ſolum in fratres noſtros & coepiſcopos & etiam minoris ord.* [illegible] *violentiam præſumpſerint operari.*]

IDEM in concilio generali.

Prælatus excommunicans non [illegible] *, niſi competenti monitione præmiſſa,* [illegible] *& contra facientes* [illegible] *ſubditum, qui falſo conqui-*

conqueritur ſe excommunicatum iniuſtè: & ſubiicit quid iuris ſi prælatus dicens ſe erraſſe vult excommunicatum abſoluere. & aduerſarius adpellat ne abſoluatur. CAP. XLVIII.

SAcro adprobante cõcilio, prohibemus ne quis in aliquem excommunicationis ſentẽtiam, niſi cõpetenti admonitione præmiſſa, & perſonis præſentibus idoneis, per quas (ſi neceſſe fuerit) poſſit probari monitio, promulgare præſumat, quòd ſi cõtra præſumpſerit, etiam ſi iuſta fuerit excõmunicationis ſentẽtia, ingreſſum eccleſiæ per mẽſem vnum ſibi nouerit interdictum, alia nihilominus pœna mulctãdus, ſi viſum fuerit expedire. Caueat etiam diligẽter ne ad excõmunicationem cuiuſquam abſque manifeſta, & rationabili cauſa procedat: ad quã ſi taliter fortè proceſſerit, & requiſitus humiliter proceſſum huiuſmodi non curauerit abſq; grauamine reuocare, grauatus apud ſuperiorem deponat de iniuſta excõmunicatione querelam: qui (ſi abſq; periculo moræ poteſt) ad excõmunicatorem illũ cum ſuo mandato remittat, intra competẽtem terminum abſoluẽdum: alioquin ipſe per ſe vel per alium (prout viderit expedire) ſufficiẽti cautione recepta munus ei abſolutionis impendat. Cumq; aduerſus excõmunicatorem de iniuſta excõmunicatione cõſtiterit, excõmunicator condemnetur ad intereſſe excommunicato, aliàs nihilominus (ſi culpæ qualitas poſtulauerit) ſuperioris arbitrio puniẽdus: cum nõ leuis ſit culpa tantam infligere pœnã inſonti: niſi forſitã errauerit ex cauſa probabili, maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat.

Verum ſi contra excõmunicationis ſentẽtiam nihil rationabile fuerit à conquerẽte probatũ, idem ſuper iniuſta excommunicationis moleſtia, per pœnam ad intereſſe, vel aliàs ſecundum ſuperioris arbitrium condemnetur: niſi forſan & ipſum probabilis error excuſet, & ſuper eo, pro quo fuerit iuſta excommunicatione ligatus: per cautionem receptam ſatisfacere compellatur, vel in priſtinam reducatur ſententiam, vſque ad ſatisfactionẽ condignam inuiolabiliter obſeruandam. Si verò iudex ſuum recognoſcens errorem, paratus ſit talem reuocare ſentẽtiam, & is, pro quo lata fuerat, ne abſq; ſatisfactione reuocaret illam, adpellet: adpellationi non deferat in hac parte, niſi talis ſit error, de quo meritò debeat dubitari: & tunc ſufficienti cautione recepta quòd coram eo, ad quem adpellatum extiterit, vel delegato ab ipſo iure parebit, excommunicatum abſoluat: ſicque pœnæ præſcriptæ minimè ſubiacebit: cauens omnino ne voluntate peruerſa in alterius præiudiciũ mentiatur errorem: ſi diſtrictionis canonicę vult effugere vltionem.

Honorius III. epiſcopo Bononien.

Ex 5. comp. ti. de conſti.

Excommunicat hæreticos & quoſcunque violatores eccleſiaſticæ libertatis. CAP. XLIX.

Nouerit

NOuerit fraternitas tua: [*& infra.] Excommunicamus omnes hæreticos vtriuſque ſexus, quocunque nomine cenſeantur, & fautores & receptatores & defenſores eorum: Necnon, & qui decætero ſeruari fecerint ſtatuta edita & conſuetudines introductas, contra eccleſiæ libertatem, niſi ea de capitularibus ſuis intra duos menſes poſt huiuſmodi publicationem ſententiæ fecerint amoueri. Item excommunicamus ſtatutarios, & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, necnon poteſtates, conſules, rectores & conſiliarios locorum, vbi decætero huiuſmodi ſtatuta & conſuetudines editæ fuerint vel ſeruatæ: necnon & illos qui ſecundum ea præſumpſerint iudicare, vel in publicam formam ſcribere iudicata.

[**Quod nos in baſilica principis apoſtolorum præſente chariſſimo in Chriſto fi. n. Federico illuſtri Romanorum Imperatore & ſemper Auguſto in celebratione miſſarum poſtquam capiti eius impoſuimus diadema, de conſ. fra. n. accenſis candelis excommunicauimus.*]

Idem magiſtro & fratribus hoſpitalis Hieroſolymitani. Ex 5. comp.

Fratres hoſpitalis Hieroſolymitani excommunicati pro iniectione manuum in clericum ſeu confratrem, abſolui poſſunt per eorum priorem: niſi exceſſus fuerit difficilis & enormis. CAP. L.

CAnonica conſtitutione cauetur, quòd monachi & canonici regulares quocunq; modo ſe percuſſerint, non ſunt ad apoſtolicam ſedem mittendi, ſed ſecundum diſcretionem & prouidentiam ſui abbatis diſciplinæ ſubdantur. quòd ſi abbatis diſcretio ad eorum correctionem non ſufficiat, prouidētia eſt diœce. epiſcopi adhibenda, niſi exceſſus difficilis fuerit & enormis, propter quem meritò ad eccle. Ro. ſit recurſus habendus. Nos ergo ad vos ſtatutū huiuſmodi duximus extendendum auctoritate præ. ſtatuentes, vt in tali caſu (niſi maioris ſit prouidentia requirenda) per priorem veſtrum, qui (ſicut audiuimus) presbyter eſſe debet, fratribus veſtris abſolutionis beneficium impendatur.

IDEM titulo ſanctæ Praxedis presbytero cardi. apoſt. ſed. leg.

Excommunicatus vel ſuſpenſus abſolui non debet, niſi prius iuramento præſtito. ſi tamen ſine ſcandalo iuramentum haberi non poteſt: poterit fieri abſolutio per manualem promiſſionem. CAP. LI.

SVper eo quòd monachi Græci & eremitæ propter inobedientiam ſententia ſuſpenſionis & excommunicationis ligati, nolunt ad mandatum eccleſiæ niſi per manualem promiſſionem redire. Hoc tibi duximus reſpondendum, quod ſi nullatenus poſſunt induci ad præſtandum iuxta formam eccleſiæ iuramentum, ipſos hac vice cum promiſſione poteris recipere manuali: cum interdū conſideratis locorum & temporum qualitatibus, ſeueritati ſit aliquid detrahendum.

IDEM

IDEM Bituriceñ. & Carnoteñ. decañ. & ſubdiacono Arelateñ.

Cum de viribus ſententiæ dubitatur, poteſt quis abſolui ad cautelam iuramento præſtito. CAPIT. LII.

VEnerabili fratri noſtro Cenomaneñ. epiſcopo & procuratore Turoneñ. archiepiſcopi, in noſtra præſentia cõſtitutis pro quadam ſuſpenſionis ſententia in præfatum epiſcopum ab eodem archiepiſcopo promulgata: nos ſententiam ipſam relaxauimus ad cautelam ipſo epiſcopo in præſentia dicti procuratoris præſtante corporaliter iuramentum quòd parebit mandatis, quæ idem archiepiſcopus ſibi propter hoc fecerit, ſi conſtiterit ipſum in eo, pro quo fuit lata prædicta ſententia culpabilem extitiſſe.

IDEM epiſcopo Seneñ.

Excommunicantur officiales locorum, in quibus ſunt ſtatuta contra eccleſiaſticam libertatem, niſi ea deleri fecerint: & ſtatutarij feudis eccleſiæ ſunt priuati. CAPIT. LIII.

GRauem venerabilis f. n. Piſani archiepiſcopi recepimus quæſtionem, quòd quidam ciues Piſani deputati à poteſtate ac populo ad ſtatuta ciuitatis edenda, in derogationem apoſtolicæ ſedis, & ſubuerſionẽ eccleſiaſticæ libertatis edere præſumpſerint, quòd ſi quis clericus vel laicus contra quemcunq; laicum Piſani diſtrictus, ad iudicem eccleſiaſticũ literas apoſtolicas impetrauerit, in mille ſolidis (niſi renunciauerit literis) cõdemnetur, nec reditus poſſeſſionũ ſuarum reddãtur eidem, vel agri excolantur illius, ſed banno potius ſubiaceant poteſtatis: [*& infra.] Statuerunt illi præterea, vt clerici ſuis ſumptibus caſtrũ Ripæ fractæ faciãt cuſtodiri: quod ſi renuerint, cõtra eos poteſtas ꝓcedere teneatur: [† & infra.] Ideoq; fraternitati tuæ mandamus, quatenus in cõſiliarios & officiales ciuitatis ipſius, niſi ſtatuta ipſa de capitularibus ſuis deleri fecerint, & idoneè ſicut exigit res cauerit, quòd ſimilia decætero non debeant attentare, excommunicationis ſententiam promulgare procures. Cæterùm cum iidẽ ſtatutarij multa de bonis eccleſiaſticis tenere dicantur in feudum, ipſos fore nihilominus priuatos feudis huiuſmodi nunciare procures.

[*Qui nullum ad regimen ciuitatis admitteret, niſi hoc ſe iuraret ſeruaturum: & hoc etiam quilibet aliæ poteſtates, quæ pro tempore fuerint ſucceſſores ſuos iurare facient ſupradicta.]

[†Iuxta quod dictauit conſilium ciuitatis, quæ omnia poteſtas quæ nunc præeſt ciuitati pro mone[illegible] ſe firmiter iuriiurando firmauit. Cum autem tota ciuitas Piſana quæ alias dei timorem tamdiu abiecit, quæ [illegible] iam errore, vel infectioni proxima, præſumatur: & tam ſtatutarios quàm poteſtatem eandem non ſit dubium propter hoc excommunicationis ſententiam præter notam infamiæ incurriſſe.]

Grego-

Gregorius ix.

Ex 9. compil.

Alloquens excommunicatum intendentibus ad ſalutem animæ, etiam ſi alia verba interponat, excommunicatus non eſt.

CAPIT. LIIII.

CVm voluntate ac propoſito maleficia diſtinguantur: excommunicationis ſententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad abſolutionem, vel aliàs ad ſalutem animæ pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter (vt apud eum magis proficiat) interponat.

Prædicatores præſertim, qui aliàs ſuſtentari non poſſunt ab excommunicatis & detinentibus bona aliena eleemoſynam recipere poſſunt. hoc dicit.

Prædicatores quoq;, qui penes excommunicatos vel alios alienarũ rerum detẽtores, in prædicationibus & cõfeſſionibus quaſi gerunt cauſam vel curam eorũ, ad quos res ipſæ ſpectare noſcuntur, eleemoſynas licite poſſunt ab illis recipere, præſertim ſi aliàs non valeant in illo loco ſuſtẽtationem habere.

Ponit quoſdam caſus, in quibus percutiens clericum excommunicatus non eſt.

Si qui verò ratione officij quod in eccleſia obtinent, aut etiam alij clerici ſeniores zelo deuotionis pueros vel adoleſcentes in minoribus ordinibus conſtitutos turbantes diuinũ officium, & hi qui obtentu prælationis vel magiſterij ſubditos & ſcholares correctionis cauſà leuiter fortè percuſſerint, excommunicationis ſententiam non incurrunt. Quod & de his dicendum eſt, qui aliquos de familia ſua vel propinquos inferiorum graduum ſimili modo vt cohibeantur à ſuis inſolentiis, & ſcientia boniſque moribus informentur, duxerint corrigendos.

IDEM Aſtoricen. epiſcopo.

Communicans excommunicato in crimine damnabili incidit in excommunicationem maiorem.

CAPIT. LV.

SI concubinæ publicæ clericorum eccleſiaſticæ cenſuræ diſtrictione notentur, eoſdem concubinarios non eſt dubium ſententia maioris excommunicationis inuolui qui poſt latam ſententiam communicant in eodem crimine criminoſis.

IDEM.

Excommunicatus minori poteſt ab excommunicatione aliquem abſoluere.

CAPIT. LVI.

DVobus collata poteſtas, vt à minori excommunicatione, ſi in ipſam inciderint, inuicem ſe abſoluant, vtroque ligato vinculo excommunicationis, huiuſmodi non expirat.

IDEM.

Permittitur miniſtris eccleſiarum ſemel in hebdomada celebrare tempore interdicti concurrentibus his, quæ exprimuntur in textu.

CAPITVLVM LVII.

PErmittimus eccleſiarũ miniſtri. ſemel in hebdomada tempore interdicti, non pulſatis campanis, voce ſubmiſſa, ianuis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, miſſarum ſolennia celebrare cauſa conficiendi corpus domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.

IDEM.

Satisfaciens clerico, quem verberauit, non poteſt propter hoc ab epiſcopo abſolui, niſi in certis caſibus hîc expreſſis.

CAPIT. LVIII.

QVamuis incidens in canonem latæ ſentẽtiæ propter violentam manuũ iniectionem, iuxta proprias facultates eis ſatisfaciat, quibus iniurias irrogauit, non tamen aliter, quàm per ſedem apoſtolicam vel eius legatum abſolutionis poteſt beneficium obtinere: Niſi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili vel ſenili ætate, fragilitate ſexus, ſeu alia corporis impotẽtia, ſiue quolibet impedimẽto canonico retrahatur, quo minus Romanũ põtificem poſſit adire: vel niſi iuris beneficio à labore huiuſmodi excuſetur. Cæterùm quibuſdam prædictorũ, videlicet qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) ſub debito iuramenti (quod ſecundum eccleſiæ formam præſtare tenentur) conſueuit iniungi, vt impedimento ceſſante, ad apoſtolicam ſedem accedant, mandatum ipſius humiliter ſuſcepturi.

IDEM.

Excommunicatio ſimpliciter lata, intelligitur de maiori. h. d. Et eſt textus notabilis, & quotidie allegatur.

CAPIT. LIX.

SI quem ſub hac forma verborum, illum excommunico, vel ſimili à iudice excommunicari contingat: dicendum eſt eum non tantum minori, quæ à perceptione ſacramẽtorum, ſed etiam maiori excommunicatione (quæ à communione fidelium ſeparat) eſſe ligatum.

IDEM.

Beneficium indultum ratione minoris ætatis, poſtquam cœpit habere locum, non extinguitur, licet minor peruenerit ad maiorem ætatem.

CAPIT. LX.

PVeris, qui in canonem inciderunt ſententiæ promulgatæ, ſiue ante, ſiue poſt pubertatem poſtulent ſe abſolui, poteſt diœceſanus epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri:

Cùm propter defectum ætatis, in qua fuit commiſſus exceſſus, rigor ſit manſuetudine temperandus.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE. TIT. XL.

Oſea. 10. Hieronymus ſuper Oſee.

Nouale, eſt terra nouiter ad culturam redacta. CAPIT. I.

Innouate

INnouate nouale. Nouale eſt ager núc primum præciſus.*

Quid per noualem. ff. eo. & l. ſ. ſi. ua. § nouale.

IDEM ſuper Danielem.

Adpellatione patris veniunt in lata ſignificatione omnes aſcendētes.

CAP. II.

NAm & rex Nabuchodonoſor pater tuus. Id eſt proauus, more ſcripturæ, quæ auos & deinceps patres adpellat.

Dan. 5.

IDEM in Parabolis.

Non dicitur natus, qui ſtatim deceſſit. CAP. III.

Prouerb. 4.

NAm & ego vnigenitus fui coram matre mea. Quare vnigenitum ſe nominat, quem fratrem vterinum præceſſiſſe ſcriptura teſtatur? niſi quia ille mox natus ſine nomine quaſi nunquam eſſet, de vita deceſſit.

IDEM ſuper Matthæum.

Dictio, antequam, non ſemper implicat. CAP. IIII.

Matth. 1.

QVod dicitur, antequā conuenirent, non ſequitur vt poſtea conuenirent: ſed ſcriptura quod factum non ſit, oſtendit.

Hieronymus ſuper Matthæum.

Primogenitus dicitur, qui primò naſcitur, etiam ſi nullus ſequatur eum.

CAP. V.

Ibidem.

IOſeph non cognouit Mariam, donec *peperit filium ſuum primogenitum. Ex hoc loco quidam peruerſiſſimè ſuſpicantur & alios filios Mariam habuiſſe: cùm mos diuinarum ſcripturarum ſit, vt primogenitum non vocent, quem fratres ſequuntur, ſed eum, qui primò natus fuit.

**De hac dictione, donec, vide l. 1. ff. de ſena. & Bar. in l. ambiguitate. C. de vſufru.*

Hilarius.

Verba ſunt intelligenda, non ſecundum quod ſonant, ſed ſecundum mentem proferentis. CAP VI.

INtelligentia dictorum ex cauſis eſt adſumenda dicendi: quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus.

Auguſtinus ſuper Matthæum.

Non vitiatur factum vario modo narratum, vbi idem in ſubſtantia concluditur. CAP. VII.

NIhil obſtat narrandi diuerſitas, vbi eadem dicuntur, maximè cùm quiſque euangeliſtarum eo ordine credat ſe dicere, quo deus voluit.

Gregorius.

Senſum, non verba conſiderare debemus. CAP. VIII.

PRopterea, ſi prolixam epiſtolam meam ad interpretandum accipere te fortaſſe contigerit: rogo non verbum ex verbo, ſed ſenſum ex ſenſu transferri: quia plerumque dum proprietas verborum adtenditur, ſenſus veritatis amittitur.

Iſidorus.

Dicit, quis propriè ſit præpoſitus. CAP. IX.

QVamuis omnes, qui præſunt, præpoſiti ritè vocētur, *vſus tamen obtinuit eos vocari præpoſitos, qui quandam prioratus curam ſuper alios gerunt.

**Vide l. 2. C. vbi ſena vel cla lxxx diſtin. fraternitatem.*

lib. 5.

IDEM in libro etymologiarum.

Non recipit congruam ſummationem.

CAP. X.

Cauſa. FOrus eſt exercendarum litium locus à fando dictus, ſiue à Foroneo rege, qui primus Græcis legem dedit. Conſtat autem forus cauſa, lege, & iudicio. Cauſa, à caſu quo venit, dicitur. eſt enim materia & origo negocij, nedum diſcuſſionis examine patefacta: quæ dum proponitur, cauſa eſt: dum diſcuti-
Iudicium. tur, iudicium. dum finitur, iuſtitia. Vocatur autem iudicium,
Iuſtitia. quaſi iuriſdictio, & iuſtitia, quaſi iuris ſtatus. Iudicium autem prius inquiſitio vocabatur: vnde & auctores iudiciorum, præ-
Negocium. poſitos, quæſtores, vel quæſitores vocamus. Negocium multa ſignat, modo actum alicuius rei, cuius contrarium eſt ocium:
*Vide l. cum cle- modo actionem cauſæ, quod eſt iurgium litis, *ex dictum eſt
ricus C. de epiſc. negocium, id eſt, ſine ocio. Negocium autem in cauſis, nego-
& clericis. ciatio in commercijs dicitur, vbi aliquid datur, vt maiora
Iurgium. lucrentur. Iurgium dicitur quaſi iuris garrium: eo quòd hi, qui
Lis cauſam dicunt, iure diſceptant. Lis autem à contentione limi-
Virg. in 12. tis prius nomen ſumpſit, de qua Virgilius, *Limes erat poſitus, litem vt diſcerneret agris.* Cauſa, aut argumento, aut proba-
Argumentum. tione conſtat. Argumentum nunquam teſtibus, nunquam tabulis dat probationem, ſed ſola inueſtigatione inuenit veritatem: vnde dictum eſt argumentum argutè inuentum. Probatio autem teſtibus, & fide tabularum conſtat. In omni quoque negocio hæ perſonæ quæruntur: Iudex, accuſator, reus, & tres
Iudex. teſtes. Iudex dictus quaſi ius dicens populo, ſiue quòd iure di-
Iure diſceptare. ſceptet. Iure autem diſceptare, eſt iuſtè iudicare. Non eſt ergo
Accuſator. iudex, ſi non eſt in eo iuſtitia. Accuſator vocatus eſt quaſi cau
Reus. ſator, quia ad cauſam vocat eum, quem appellat. Reus à re, quę petitur, nuncupatur: quia quãuis conſcius ſceleris non ſit, reus
Teſtes. tamen dicitur, quamdiu in iudicium pro re aliqua petitur. Teſtes antiquitus ſuperſtites dicebantur, eo quòd ſuper cauſę ſtatu proferebantur: nunc parte ablata nominis, teſtes vocantur.
*Vide l. teſtium, Teſtes autem conſiderantur conditione, natura, & vita. *Con-
& gloſ. C. de ditione, ſi liber, non ſeruus: nam ſæpe ſeruus metu dominan-
teſti. tis teſtimonium ſupprimit veritatis. Natura, ſi vir, non fœmina: nam varium & mutabile teſtimoniũ ſemper fœmina producit. Vita, ſi innocens & integer actu: nam ſi vita bona defuerit, fide carebit. non enim poteſt iuſtitia cum ſcelerato homine habere commercium.

IDEM.

Dicit quid ſit pactum, & vnde dicatur. CAP. XI.

Pactum. PActum dicitur inter partes, ex pace conueniens ſcriptura legibus ac moribus comprobata: dictum pactum, quaſi ex pace factum.

IDEM

IDEM in eodem.

Hic Iſidorus ponit etymologiam iuris, prout habetur in re, non prout eſt generale nomen. CAP. XII.

IVs dictum eſt à iure poſſidendo. hoc enim iure poſſidetur, quod iuſtè: hoc iuſtè, quod benè: quod autem malè poſſidetur, alienum eſt: malè autem poſſidet, qui vel ſuis malè vtitur, vel aliena præſumit. *Ius vnde dicitur.* *Iuſtè poſsidere.*

Paſchalis canonicis ſancti Martini.

Quicquid fidelis offert eccleſiæ, oblationis nomine continetur, & à ſecularibus poſsideri non debet.

CAP. XIII.

CAuſa Carpenſis plebis: & infra. Cæterum primitiæ, decimæ, & oblationes, in ſolis eccleſiarum bonis præcipuè numerātur. Oblationes verò dicimus quæcunque de proprijs & licitis rebus eccleſiæ à fidelibus offeruntur. Quicunque igitur eas per poteſtatem ſecularem obtinet, proculdubio contra deum, & ſanctorum patrum nititur ſanctiones: quinimmo, & qui accipit, & qui tradit, raptor & ſacrilegus iudicatur. *Oblati-*

Alexander tertius.

Solus ſacerdos poteſt ſacramentum extremæ vnctionis infirmo conferre. hoc dicit. CAP. XIIII.

QVæſiuit ſiat. t. & infra. Nos itaque tibi t. duximus reſpondendum, quòd ſacerdos vno præſente clerico, & etiam ſolus poteſt infirmum vngere.

In anno biſſextili ſeruari debet loci conſuetudo, circa diem S. Mathiæ feſtandum, dum tamen vigilia continuetur feſto. h. d.

Feſtum verò beati Mathiæ iuxta conſuetudinem eccleſiaſticam, vigilia eatenus præcedat, vt nec pro biſſexto, nec pro quolibet alio modo inter ſe & ſolennitatem aliam diem admittat: in qua vtique vigilia (niſi venerit in dominica) ieiuniū celebretur: ipſum autem feſtum, ſiue fiat in præcedenti die, ſiue in ſequenti, (qui duo quaſi pro vno reputantur) nullus error, ſed conſuetudo eccleſiæ teneatur.

Celeſtinus tertius.

Per verbum, ſtatuo, & præcipio, definitiua ſententia ferri poteſt.

CAP. XV. Exa. compilat.

IN his, quæ ambiguitatē cōtinent: [& infra.] Innotuit apoſtolatui noſtro, q̄ cùm inter magiſtrum M. & conuerſos hoſpitalis ſancti Simpliciani ſuper eodem hoſpitali in præſentia Medolaneñ. archiepiſcopi quæſtio verteretur, ipſe archiepiſcopus poſt cognitionē cauſæ in prolatione ſententiæ, his verbis non fuit vſus, talem partem cōdemno, vel talem abſoluo: ſed pronunciauit, ita ſtatuo & præcipio: [& infra.] Attēdentes igitur, q̄ hoc verbum, ſtatuo, rem perfectam ſignificat, & cum effectu non verbotenus accipitur. Item quia ſecundum

Gregoriũ, quod præcipitur imperatur: & quod imperatur, neceſſe eſt fieri: & aliquando ſi non fiat, pœnam habet. Conſiderantes nihilominus, quod non debet aliquis conſiderare verba, ſed voluntatem, cùm non intentio verbis, ſed verba intentioni debeant deſeruire, interpretamur procuratoribus vtriuſque partis præſentibus, & definimus, quod præfati archiepiſcopi verba tali forma prolata, perpetuò valituræ ſententiæ obtineant firmitatem.

[*Ad ſe. ap. meritò recurſus debet haberi, ad quã tenetur tamquã matrẽ omnium eccleſiarum matre. & difficiliores quæſtiones ab antiquis patrib. conſtitutum & noſtris temporibus rectè approbatur conſeruari debere.]

[†Ne de cætero & cætera quæ infra expreſſe cõtinentur in regiſtro. quoniam igitur ſicut ex relatione dil. fil. n. G. tit. S. Laurentij in Lucina S. Ioannis, S. Priſcæ presbyterorum Cardinalium didicimus, quos ad hoc conceſſimus auditores, ſuper hoc fuit in prolatione ſententiæ dubitatum.]

l. 3. com pilat. tit. de reſcrip.

Innocentius iij. patriarchæ Graden̄.

Beneficium principis latiſſimè interpretari debet. CAP. XVI.

OLim tibi ſcripſiſſe recolimus, vt ſi canonici Paduani, magiſtro G. canonico Paduano, præbendam, quæ tantum reſidentibus de communi confertur, ſicut vni ex alijs de communibus prouentibus & manualia beneficia non conferrent, tu eos ad id ap. cenſu. compellere procurares. Quia verò quidam mandatum noſtrum interpretari aliter, quàm deceat moliuntur, (cùm beneficia principum ſint interpretanda largiſſimè) noſtrum aperiendum duximus intellectũ: videlicet, quòd præbendam, quæ tantum reſidentibus in victu & veſtitu de communi confertur, ipſi magiſtro G. plenè ſicut vni ex alijs reſidentibus iniunximus conferendam.

IDEM Colubrien̄. & alijs epiſcopis in regno Portugalliæ conſtitutis.

Generale dicitur interdictum, quod fertur nedum in prouinciam, ſed in villam vel caſtrum.

CAP. XVII.

CVm in partibus veſtris, ſæpe contingat diuerſa loca interdicto ſupponi, quando generale, vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium reuocari, cùm illi, qui ab eccleſia Romana decorari priuilegio meruerunt, videlicet, vt cùm generale interdictum terrę fuerit, liceat eis ianuis clauſis, non pulſatis campanis, excluſis excommunicatis & interdictis, ſuppreſſa voce diuina officia celebrare: interdicto particulari ſe aſſerant non arctari, dicentes interdictũ generale, duntaxat cùm regnũ vel ſaltem prouincia tota ſubijcitur interdicto: [*& infra.] Cùm [autem] in priuilegijs de regno, vel prouincia nil expreſſe dicatur, nomine terræ non ſolum regnum, vel prouinciam intelligi volumus, verumetiam villam

villam & caſtrum, vt & in his locum habeat, quod de generali dicitur interdicto.

[*Propter quod & iuſtitia ſæpius deperit, & prælatorum ſententiæ cõtemnuntur, cùm in alijs interdictis ipſi promptius diuina celebrent, & ſuſpẽſis organis aliorum ipſi pulſatis cãpanis & apertis ianuis quoſlibet paſſim recipiant ad diuina. Ne autem diuerſa interpretatio diſcordiæ cauſam inter vos vlterius & odij fomitem valeat miniſtrare, vel quod interdictum diu dici debeat generale amodo in dubium reuocetur, ſignificatione vobis præſentium intimamus quòd]*

IDEM Altiſſiodoreñ. epiſcopo.

Priuilegium contra conſuetudinem iuri communi obuiantem largè eſt interpretandum. hoc dicit ſecundum intellectum abbatis antiqui. Et eſt caſus not. ſecundum hunc intellectum.

CAP. XVIII.

CVm tibi de benignitate ſe. apoſt. ſit indultum, quòd ordinatio rerum clericorum ab inteſtato decedentium, in tua diſpoſitione permaneat: nos conſulere voluiſti, an adpellatio vocabuli clericorũ, tam ad canonicos, quàm ad nõ canonicos extendatur: [†& infra] Conſul. t. t. r. quòd adpellatio clericorum, non ſolum alios, ſed etiam canonicos comprehendit.

[†*Secundo, an illi qui in diſpoſitione & voluntate alterius ſuam committunt vltimam voluntatem, nil per ſe penitus ordinantes, nec determinantes cui loco vel perſonæ conferri debeat, dicantur decedere inteſtati. Primo igitur*]

IDEM præpoſito, & C. Placenti.

Iurans obedire prælato, & eccleſiæ, non clero diœceſano, ſed capitulo eccleſiæ cathedralis obedire tenetur.

CAP. XIX.

CVm clerici Placentini iuramentum præſtant ſub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ eccleſiæ, & domino meo epiſcopo Placentino: nos conſulere voluiſtis, vtrum intelligi debeat clerus totius diœceſis, an capitulum tantum eccleſiæ cathedralis? Nos igitur taliter reſpondemus, quòd per eccleſiæ Placeñ vocabulum in forma iuramenti præſcripti non debeat intelligi totius diœceſis clerus: & ſi capitulum intelligatur eccleſiæ cathedralis, is tamen, qui præſtat huiuſmodi iuramentum epiſcopo, tanquam capiti principaliter obligatur.

IDEM priori ſancti Fridiani Lucañ.

Appellatione eccleſiaſtica cenſuræ comprehenditur excommunicatio, ſuſpenſio & interdictum.

CAP. XX.

QVærenti quid per cenſuram eccle. debeat intelligi, cùm huiuſmodi clauſulam in noſtris literis apponimus: reſpondemus, quòd per eam non ſolum interdicti, ſed ſuſpẽſionis &

excommunicationis ſententia valet intelligi, niſi iudex diſcretus (rerum & perſonarum circūſtantijs indagatis) ferat, quam magis viderit expedire.

IDEM Cæſaraug. epiſcopo.

In priuilegijs, de decimis noualium non ſoluendis illud appellatur nouale, de cuius cultura non eſt memoria, & quod prius modicum vel nullum fructum adferebat.

CAP. XXI.

QVid per nouale vocabulum intelligi debeat, t. f. requiſiuit. Licet autem quidam dixerint, quòd nouale ſit terra præciſa, quæ anno ceſſat, alijs adferētibus, quòd ex ſylua, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri nouale dicatur: quarum vtraque interpretatio ex ciuilibus legibus colligitur. Nos igitur inquiſitioni t. r. quòd eam credimus prædeceſſorum noſtrorum intentionem fuiſſe, cùm pijs locis indulgentiam de noualibus conceſſerunt, vt nouale intellexerint agrū de nouo ad cultū redactum, de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuiſſet. Sed nec de quolibet tali nouali credimus eis indulgentiam fore conceſſam, niſi de illo duntaxat, cuius decimam religioſus poteſt conuentus abſque graui detrimento parœcialis eccleſiæ detinere, cùm talis ſit ſæpe locus incultus, de quo parœcialis eccleſia magnos percipit decimarum ratione prouentus.

IDEM abbati F. & P. monachis Alcobatiæ.

Si eccleſia ſubiecta epiſcopo vnitur alteri, vel gubernanda committitur ſaluo iure matricis eccleſiæ: per matricem eccleſiam intelligitur cathedralis, & non Romana.

CAP. XXII.

VEnerabili f. n. Colubrieñ. epiſcopo didicimus conquerente, quòd cùm fratres ſanctæ Crucis monaſterium de Argarijs, ſub protectione ſua nuper receperint, quod ſuis prædeceſſoribus epiſcopalia iura conſueuerat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quodam de canonicis ſuis ſine ſuo conſenſu ibi facto priore, occaſione cuiuſdam priuilegij à C. papa veritate tacita impetrati, eidem epiſcopo obedientiam denegat exhibere, inde ſumpta occaſione, quòd per matricem eccleſiā non cathedralem intelligit, ſed Romanā: [*& ī.] Ideoq; mandamus, quatenus, ſi aliud vobis nō occurrerit, propter quod dictus prior nō debeat diœc. epiſcopo reſpōdere, vos eū ad eam præſtandā eidē ſicut prædeceſſores ſui prædeceſſoribus epiſcopi cōſueuerunt vel præſtiterunt, per cenſurā eccleſiaſticam cōpellatis, non obſtante priuilegio in præiudiciū Colubrieñ. eccleſiæ per ſurreptionem obtento: nos enim per matricem eccleſiam cathedralem intelligi volumus non Romanam.

[*Quia verò non eſt noſtræ intentionis, vt iura fratrū noſtrorum temporibus noſtris minuantur, cauſam ipſam vobis duximus committendā.*]

IDEM

IDEM abbati ſanctæ Genouefæ decano & cancellario Pariſieñ.

Excommunicatus, vel interdictus pro contumacia, vel offenſa dubia, abſoluitur cautione præſtita de ſtando iuri. Si verò fuit excommunicatus, vel interdictus pro manifeſta offenſa, tunc prius debet ſatiſfacere antequam abſoluatur. Et dicitur manifeſta, de qua conſtat per confeſſionem, vel probationem legitimam, vel rei euidentiam. h. d. cum cap. ſequenti. CAP. XXIII.

EX parte in Chriſto dilectę filię comitiſſę Bleſeñ [* & infra.] Propoſuerunt nuncij comitiſſæ, quòd cùm ipſius præpoſitus quendam latronem ceperit, & iuſtitia fuerit inde facta, latro fuit per capitulum Carnoteñ. poſt factam iuſtitiam requiſitus, quia eum in terra ſua captum fuiſſe dicebant: [† & infra.] Verùm cùm ſuper hoc de parendo iuri comitiſſa cautionem offerret, canonici Carnoteñ. nihilominus terrã eius fecerunt interdicto ſupponi: quod relaxare noluerunt, niſi prius ſolueretur emẽda: dicebãt enim in Carnoteñ. eccleſiæ priuilegijs cõtineri, quòd nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro canonicis Carnoteñ. abſq; congrua ſatiſfactione abſolutionis beneficium indulgere. [‡ & infra.] Ad intelligendam autem clauſulam priuilegij memorati credimus diſtinguendum, vtrum in aliquẽ interdicti vel excommunicationis ſententia ſit prolata pro contumacia tantum, quia ſcilicet citatus ſtare noluit iuri: vel etiã pro offenſa, quia videlicet iuſſus noluit maleficium emẽdare. In primo caſu credimus congruè ſatisfieri, vt ſentẽtia relaxetur, ſi prius ſufficiens ſtãdi iuri cautio tribuatur. in ſecundo verò ſi offenſa eſt manifeſta, non credimus ſatisfieri cõgruè, vt relaxetur ſententia, niſi prius ſufficiens præſtetur emẽda. Si verò dubia eſt offenſa, ſufficere credimus ad relaxandam eandem, ſi parendi mandato eccleſię competens ſatisfactio præbeatur.

[Nuncij ad noſtram præſentiam deſtinati ſibi poſtularunt audientiam exhiberi, vt audiremus iniuriam quam ei & ſuis infert eccleſia Carnoten. quib. & dicto B. [illegible] Carnoten. qui pro ipſa ſtabat eccleſia, dil. f. R. tit. S. Anaſtaſiæ presbyterũ Card. dedimus auditorem in noſtra præſentia.]*

[† Aſſerentib. Balliuis. [illegible] ipſum fuiſſe captum in terra, in qua ius capiendi latrones & alios malefactores habet eadem comitiſſa, [illegible] eiuſdem antequam [illegible], & in poſſeſſione iuris illius & in loco illo in quo captus, ac ipſi capitulū dicebant, huiuſmodi iuriſdictionem habere: quod etiam probare [illegible].]

[‡ Videntes autem nuncij comitiſſæ quòd ſine cautione abſolui non poterant, vt deberent tam ſuper hoc, quam alijs cauſis inter comitiſſam & capitulum agitatis, Metropolitanum audientiam appellauerũt: tam ipſam comitiſſam quàm terram & vaſallos ipſius ſub eius protectione ponentes.

Metropolitanus cùm partes eſſent in die præfixa, præſentes priuilegio inſpecto, teſtib. hincinde receptis, quib. ab officiali Metropolitani examinatis in die partib. iterum aſſignato procurator comitiſſæ cum inſtantia poſtulabat publicari atteſtationes receptas, ex abundanti de iuri parendo ſufficientem exhibens cautionem, vt relaxaretur interdictum. Sed procurator capituli econtrario allegabat quod iam dicti priuilegij ratione, ab ipſa ſententia non poterat nec debebat abſolui niſi prius capitulo facta fuiſſet emenda, interpretando verbum illud quod in priuilegio continetur, videlicet ſatisfactione congrua pro emenda. Litigato igitur diutius ſuper huiuſmodi clauſula interlocutus eſt Metropolitanus, iam dictus ſe velle huiuſmodi expoſitionē apoſtolico examini reſeruare. & ſuper hoc diē partib. aſſignauit.]

IDEM comitiſſæ Bleſeñ.

Summatum eſt ſuprà cap. proxi. vel dic: Manifeſtum dicitur, quod per confeſſionem, vel probationem legitimam, vel euidentiam rei conſtat.

CAP. XXIIII.

CVm olim pro canonicis Carnoteñ. quoddam capitulum contra te fuit allegatū, quòd dicebant in eccleſiæ ſuæ priuilegijs contineri, vt videlicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro canonicis Carnoteñ. abſq; cōgrua ſatisfactione abſolutionis beneficicium indulgere. & infra. Quia verò dum anſam ſoluimus, nondum dicimur ligauiſſe, propter hoc, ꝙ eiſdem canonicis (velut aſſeris) proponētibus illam offenſam eſſe manifeſtam, non quæ iudici, nec quę alij, ſed quæ ſibi tantummodo manifeſta videtur: offenſam illam nos reſcribimus intelligere manifeſtam, quæ vel per confeſſionem, vel probationem legitimè nota fuerit, aut euidentia rei, quæ nulla poſſit tergiuerſatione celari.

IDEM epiſcopo & cantori Attrebateñ.

Verba priuilegiorum debent intelligi, vt aliquid a[illegible] ſonant, & non remaneat ambiguitas: & ideo verba, ſecundum & iuxta, videntur appoſita cauſatiuè, non conditionaliter. h. d. Panormit.

CAP. XXV.

ABbati ſancti Siluani Alciateñ. vitam vniuerſæ carnis ingreſſo cùm eiuſdem loci monachi elegiſſent quendam de ipſius eccleſiæ gremio in abbatem, & confirmationē electionis à Morinenſi epiſcopo nequiuiſſent aliquatenus obtinere, eam à ſe. apo. petierunt. Cæterùm procurator monaſterij ſancti Bertini propoſuit ex aduerſo, quòd cùm ſecundum approbatam conſuetudinē & priuilegia Romani pontifi. abbates Alciateñ. debeāt de monaſterio ſancti Bertini ſemper adſumi, huiuſmodi electio erat non immeritò reprobāda vtpote cōtra conſuetudinem diuturnam, & contra priuilegium ſed. apoſt. adtentata, & Alciateñ. monachi debent iuri compelli, vt de monaſterio ſancti Bertini perſonam idoneam ſibi eligerēt in abbatem: & infra. Nos igitur depoſitionibus teſtium diligenter

ter inſpectis, inuenimus eſſe probatum, quòd à xl. annis, & infra monachi Alciateñ. abbatẽ ſibi de ſancti Bertini monaſterio elegerũt: & infra. Et cum quadam vice Guarinũ Alciateñ. monachum elegiſſent, eius electio robur habere non potuit, donec apud monaſteriũ ſancti Bertini profeſſione facta, poſt aliquantum temporis, quando ſcilicet eiuſdem loci abbati, & conuentui placuit, in Alciateñ. extitit abbatem adſumptus. Ex priuilegijs quoque Roma. pontifi. argui poterat Alciateñ abbatem fore de ſanti Bertini collegio eligendum: nam priuilegio Paſchalis papæ huiuſmodi capitulum adparet inſertum, ſubrogationem abbatis penes monaſteriũ ſancti Siluani apud Alciateñ. monachos, iuxta præteriti temporis morẽ, in veſtra ſemper concedimus diſpoſitione perſiſtere. In priuilegio etiã Calixti huiuſmodi capitulum inuenitur. Porrò iuxta Paſchalis papæ decretum, abbatis ſubrogationem penes Alciateñ. non aliunde, quàm de veſtro monaſterio fieri apo. auctoritate decernimus. Ad hoc autem pars aduerſa reſpõdit, quòd ſi etiã probaretur, quòd infra prædicti temporis ſpacium de monaſterio ſancti Bertini ſemper fuerit abbas Alciateñ. adſumptus: ex hoc dici nõ poterat, ꝙ cõſuetudo aliqua quaſi contradicto iudicio fuerit introducta, cum in memorati Guarini electione, pro bono pacis extra iudiciũ proceſſum taliter dignoſcatur: & infra: Præterea cùm Paſchalis papa ſubrogationẽ abbatis ſancti Siluani monaſterio ſancti Bertini iuxta morem pręteriti temporis duxerit concedendam, nec more præteriti temporis fiat fides, per eius priuilegium & ſimilia, nullũ ſuper hoc Alciateñ. monaſterio poterat præiudicium generari. Contra quod fuit ex aduerſo reſpõſum, quòd hæc determinatio ſecũdum præteriti tẽporis morem, & cauſalis & conditionalis poteſt intelligi, & tam ad perſonale, quàm ad imperſonale verbũ referri. Si enim imperſonale verbum determinet, cõditionalis intelligitur, & eſt ſenſus, Concedimus ſubrogationem abbatis ſancti Siluani apud Alciateñ. monaſteriũ in veſtra ſemper diſpoſitione conſiſtere, ſecundum præteriti temporis morem: id eſt, ſi mos præteriti temporis talis fuerit. Si verò verbũ determinet perſonale, cauſaliter debet intelligi, vt ſit ſenſus, Concedimus ſecundum præteriti temporis morẽ: id eſt, quia mos pręteriti temporis ſic obtinuit ſubrogationem &c. Hic autem ſenſus rectior eſſe videtur, quia cùm priuilegium ſit lex priuata, & lex nõ debeat eſſe obſcura, vel captioſa, ſed certa & manifeſta: nec eſſet priuata, niſi aliquid ſpecialiter indulgeret: profectò ſic intelligenda ſunt illa verba, vt res, de qua agitur valere poſſit potius quàm perire, maximè cùm ſupradictus C. papa qui eidẽ Paſchali è vicino ſucceſſit, verbis æquioribus vſus, determinationem illam prorſus amouerit, vt ambiguitas

tolleretur: & quod dicebatur in conceſſione Paſchalis, vt videlicet ſubrogatio abbatis ſancti Siluani apud Alciaten. in diſpoſitione abbatis, & fratrum ſancti Bertini ſemper exiſteret, ipſe mutauerit, decernens ſubrogationem ipſius abbatis non aliunde, quàm de monaſterio ſancti Bertini faciendam. His igitur diligenter auditis, monaſterio ſancti Bertini adiudicauimus huiuſmodi dignitatẽ, vt quoties in Alciatẽ. monaſterio abbatis electio imminet facienda, Alciatẽ. monachi de cœnobio ſancti Bertini perſonam idoneam ſibi eligant in abbatem: ita videlicet, vt tamdiu monaſterium ipſum hac honoris debeat prærogatiua gaudere, donec ibidem viguerit obſeruãtia regularis, vt idoneæ perſonæ inueniantur in illo, qui poſſint in abbatem adſumi.

IDEM comiti Toloſañ.

Dicit, qui dicuntur hæretici manifeſti, ſecundò quæ ſint pedagia, guidagia, & ſalinaria interdicta tertiò dicitur quomodo intelligitur præceptum factum laico, quòd de ſe conquerentibus in eccleſiaſtico foro reſpondeat. h.d.

CAP. XXVI.

SVper quibuſdam mandatorum articulis: [* & infra.] Tua deuotio poſtulauit à nobis, qui ſint dicẽdi hęretici manifeſti. Super quo tibi duximus reſpõdendũ, illos intelligẽdos eſſe manifeſtos hæreticos, qui contra fidẽ catholicam publicè prędicant, aut profitentur, ſeu defendunt eorum errorem, vel qui coram prælatis ſuis conuicti ſunt, vel confeſſi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſuper hæretica prauitate: quorum bona propria confiſcantur, & ipſi iuxta ſanctiones legitimas puniuntur. Præterea cùm pædagia, guidagia, ſalinaria tibi legatus interdixerit memoratus auctoritate apoſtolica, duximus declarandum illa eſſe pędagia, ſalinaria, guidagia interdicta, quę non apparent imperatorum, vel regum, vel Lateranẽ. cõcilij largitione conceſſa, vel ex antiqua cõſuetudine à tempore, cuius non extat memoria introducta: & infra. Cùm autem à legato receperis in mandatis, vt de te conquerentibus, ſecundum ſuum, vel alterius legati, vel iudicis ordinarij, vel delegati arbitrium, iuſtitiam exhiberes: hoc taliter intelligendum eſſe cenſemus, vt in omni cauſa, quæ ratione perſonarum, vel rerum, quæ ad eccleſiaſticum forum pertinent, ac ſuper vniuerſis capitulis, quæ pro pace ſeruanda ſunt, per dictum legatum ſtatuta, vel auctoritate apoſtolica ſtatuenda, item viduis, pupillis, orphanis, & perſonis miſerabilibus tenearis in iudicio eccleſiaſtico reſpondere.

[* *Tibi à bo. me. Milone notario noſtro tunc temporis ap. ſ. le. factorum apud quoſdam dubitatione ſuborta.*]

IDEM epiſcopo Pariſieñ.

Cleri-

Clericus traditur curiæ ſeculari, quia degradatur ſeculari poteſtate præſente, cui annunciatur, vt in ſuum forum illum recipiat. hoc dicit, vſque ad §. Pro illo. CAP. XXVII.

NOuimus expedire, vt verbum illud quod in antiquis canonibus, & in noſtro decreto contra falſarios edito cõtinetur, videlicet vt clericus per eccleſiaſticum iudicem degradatus, ſeculari tradatur curiæ puniendus: apertius exponamus. Cùm enim quidã anteceſſorum noſtrorũ ſuper hoc conſulti diuerſa reſponderint, & quorundã ſit opinio à pluribus adprobata, vt clericus qui propter hoc vel aliud flagitiũ graue, non ſolum damnabile, ſed damnoſum, fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio clericali, ſeculari foro per conſequentiam applicetur: cũ ab eccleſiaſtico foro fuerit proiectus, eius eſt degradatio celebranda ſeculari poteſtate præſente, ac pronunciandum eidẽ cùm fuerit celebrata, vt in ſuum forum recipiat degradatum: & ſic intelligitur tradi curiæ ſeculari. pro quo tamen debet eccleſia efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum, circa eum ſententia moderetur.

Iſte §. non facit ad titu. ſed ponit gratiam ſecundum quæſtiam.

Pro illo vero falſario ſcelerato, quem ad mandatũ noſtrum capi feciſti, hoc tibi duximus conſulendum, vt in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiã ipſum includas pane doloris, & aqua anguſtiæ ſuſtentãdum, vt commiſſa defleat, & flenda vlterius non committat.

Honor iij. archiepiſcopo *Turonẽ.* — a Tyrenen.

Si papa indulget reo qui propter abſentiam actoris poſſeſſionem recuperare non poteſt, quòd ei lapſus anni non noceat, intelligitur hæc indulgentia ſecundum ius commune. CAP. XXVIII. — Ex 5. compilat. t. de eo qui mit. in poſſ.

DIlecto filio Iacobo [*Barba. & c.] [Quia] te pro cauſa neceſſaria tunc abſente poſſeſſio tibi tradita cauſa cuſtodiæ, reſtitui parti aduerſæ nõ potuit, ei tẽ indulſimus, vt ſibi lapſus temporis non obſiſteret, quo minus poſſeſſionẽ ipſam recuperare valeret. Quoniam verò tantum temporis ante cõceſſionem ipſius indulgẽtiæ dicitur effluxiſſe, quod tibi ſufficere poſſet ad veræ poſſeſſionis effectum, ſecundum ſtatuta concilij generalis: & c. Auctor. præ. declaramus, quod noſtræ intentionis nõ fuit per ipſam indulgentiã ius perimere, quod tibi competit ex poſſeſſione præterita, vel poſt reditũ tuum competierit ex futura. ſibi enim impetrare poterit pars aduerſa ſi negligens fuerit in ſua iuſtitia proſequenda, cùm ſine abſentiæ tuæ impedimento ceſſante conuenire te habuerit facultatem.

[*Procuratore eccleſiæ S. M. de Venetiis, olim nobis humiliter ſupplicante, vt cum [illegible] tibi iniuncte [illegible] exhibere ſuper eccleſia S. Marci de Tyro, & rebus alijs, de quibus [illegible] Venetis, [illegible] inter Venetorum quæſtio mota fuit [illegible] eccleſiæ, atque eam*

que

quæ per ſe. me. I. pp. p. n. tibi fuit cauſa cuſtodiæ aſſignata, ſibi reſtitui feceremus cumque.]

Ex 3. compilat.

IDEM priori & clericis ſanctorum Ioannis & Pauli Tuder.

Oblationis nomine intelligitur quicquid offertur eccleſiæ, quocũq; modo in miſſa vel extra & in eccleſia, vel extra. CAP. XXIX.

CVm inter vos dudum ex parte vna, & abbatem ſancti P. de monte Spole. diœc. ex altera, ſuper tertia parte oblationũ capellæ ſancti Hilarij, quæſtio verteretur, & à vobis probatu fuerit per xl. annos, & amplius tertiã partem oblationũ eiuſdem capellæ veſtram eccleſiam recipiſſe à clericis inſtitutis, per abbatem de Monte, tuiſque fili prior eandem tertiam te commiſiſſe aliquando colligendam, bonæ memoriæ I. papa, præd. noſt. ipſam tertiam eccleſiæ veſtræ adiudicans, ſtatuit, vt tibi prior liceret per eoſdem clericos (ſicut fuerat cõſuetum) partem colligere memoratam. Verùm quia poſtmodum ſacerdos prædictæ capellæ aſſerẽs oblationum nomine minimè contineri ea, quæ ipſi capellæ in feſtiuitate omnium ſanctorũ mittuntur, vel portantur ad illam, ſeu ad domum ſacerdotis eiuſdem intuitu defunctorum: necnon, quæ in ciminiis ponũtur, quod de altari ſuſcipit, & facit per eccleſiam deportari, & quæ ante crucem, & in miſſa trinitatis, & ea quæ pro deſponſatis dantur, & lãpades cum oleo, quæ prędictæ capellæ ab aliquibus offeruntur, vel quæ dantur nuncio, qui ad recipienda talia per præfatæ capellæ parœciã deſtinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de aliis nomine tertiæ partis perſoluendis pro rata veſtram eccleſiam contingentis retinere nitebatur ad expẽſas capellæ ipſius neceſſarias faciendas: dictus prædeceſſor de omnibus ſupradictis abſq; ſubtractione aliqua integrè perſolui voluit & mandauit tertiam portionẽ. At capellani prædictæ capellę dicẽtes primitias & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro miſſis mortuorum ſacerdotibus, & quę pro ſeptimis, & triceſimis, & anniuerſariis, panes, & alia, quę intra hebdomadam offeruntur, & mortuorum iudicia, oblationum nomine minimè contineri: de his omnibus tertiã partẽ ſoluere vobis nolunt: [*& ſ.] Volumus [igitur] & mandamus, vt per veſtrum clericum à vobis in eadem eccleſia inſtitutum, de omnibus ſupradictis & aliis oblationibus quocumque titulo ad eccleſiam peruenerint, ſine diminutione aliqua integrè tertia vobis portio perſoluatur.

[**Vt igitur huiuſmodi ſcã talium materia radicitus paulatim euellatur*]

IDEM epiſcopo ſ. P. Ber.

Lis dicitur mota, cum fuerit conteſtata. CAP. XXX.

1 EX parte veſtra fuit propoſitum, quod præpoſitus & canonici Aretineñ. ſententiã, quam I. papa præ. no. ſuper Molendino

no de Calianeñ. ac aliis articulis promulgauit, in recidiuæ quæſtionis ſcrupulum reducere molietes, aſſerunt capitulum illud citatæ ſententiæ quo dicitur, ne canonica ipſa impediat, quo minus monaſterium veſtrum Molendinum præfatum de Calianeñ. reædificare valeat in eum ſtatũ, in quo fuiſſe dignoſcitur tempore motæ litis, eſſe referendum ad tempus quo lapillus in denunciatione noui operis iactus fuit, vobis econtrario adſerentibus illud eſſe intelligendum de tempore, quo lis ſuper hoc inter vos & præfatam canonicã extitit conteſtata. Nos igitur conſiderata eadem ſententia, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur eſſe referendum ad tempus, quo litis conteſtatio facta fuit.

Idẽ prælatis vniuerſitatis Francigenarũ Conſtanti.

Conſtitutio legati de ſoluenda tertia mortuariorũ epiſcopo, intelligi debet, de his mortuariis, in quibus de iure communi debetur.

CAP. XXXI.

EX parte veſtra fuit propoſitũ, q̃ patriarcha veſter occaſione conſtitutionis cuiuſdam, quã Albineñ. epiſcopus tunc legatus in partibus Romaniæ ſuper legatis edidit defunctorũ, & dil. fil. I. ti. ſanctæ Praxedis presbyter car. dum ibidẽ legationis fungeretur officio innouauit, de quibuſdam, quæ vobis & eccleſiis veſtris legantur, à decedentibus, tertiã à vobis exigit portionẽ. Cùm igitur ipſi (ſicut ex eorum interpretatione accepimus) non intellexerint, quòd de his, qui in ornamentis eccleſiaſticis, vel ad fabricam eccleſiæ reparatione indigentis, aut eccleſiæ luminaria, nec non de his, quæ pro anniuerſario, ſeptimo, triceſimo ac viceſimo faciẽdis vel de his quæ perſonis ſpecialiter, niſi forſan id fiat eccleſiæ ratione, à quocunque legantur, aliqua deberet ſolui portio eccleſiæ cathedrali. Nos interpretationem eorum ratam habentes, ſecundum ipſam cõſtitutionem præfatam præcipimus obſeruari: firmiter inhibẽtes, ne in prædictis aliquid fraudulenter in præiudicium cathedralis eccleſiæ procuretur.

IDEM epiſcopo Tolenen. Tullen.

In priuilegio de percipiendis fructibus beneficiorũ, appellatio beneficiorũ etiam maiora beneficia comprehendit, quando priuilegium eſt conceſſum epiſco pro honeſta & fauorabili cauſa h. d. cum ſuppletione Panormitani.

CAP. XXXII.

TVa nobis fraternitas intimauit, quòd cùm tibi pro releuatione oneris debitorũ duxerimus indulgendũ, vt fructus beneficiorũ, quæ interim in diœceſi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam apoſtolicæ gratiæ priuilegium ſiniſtra interpretatione reſtringere molientes, aſſerunt præbendas, & maiora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri: [* & infra.] Nos igitur auctoritate præſentiũ decla-

declaramus, quod in hoc caſu præbendæ & alia beneficia generaliter beneficiorum nomine continentur.

[illegible]

Gregorius IX. decano et capitulo Xantonen.

Verbum moderationis diminutionem continet non augmentum.

CAP. XXXIII.

TRanſmiſſæ nobis literæ continebant, quod ſignificātibus epiſcopo & capitulo Xantonen. quòd quadragenarius canonicorum numerus inſtitutus, in eorũ eccleſia nõ poterat obſeruari, pro eo, quia nõ ſufficiebāt eccleſię facultates, vobis dedimus in mandatis, vt canonicorũ & præbendarũ numerũ iuxta facultates eccleſiæ moderātes, ſtatueretis eundē firmiter obſeruari. vos verò inueniſtis prædictæ eccleſiæ facultates, à tēpore ſtatuti numeri adeò excreuiſſe, quòd abſq; mutilatione præbendarum maior haberi poſſet numerus in eadē: quare quęſiſtis an per moderationis verbum literis noſtris appoſitũ, eundem numerum augmētare vel minuere deberetis. Quocirca mādamus, quatenus ſi veteres nõ ſint minutæ præbendę, cùm moderatio locum nõ habeat, ipſarum & canonicorũ numerũ dimittatis in eodem ſtatu, in quo hactenus dignoſcitur extitiſſe, in vtilitatē eiuſdē eccleſiæ conuertentes augmentũ ſuorũ 2
redituum, donec duxerimus aliter diſponendum.

DE REGVLIS IVRIS. TIT. XLI.

Ioannes Chryſoſtomus.

Ex I. compilat.

Non poteſt breuius ſummari. CAP. I.

OMnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur.

Beda in homiliis.

Dubia in meliorem partē interpretari debent. CAP. II.

Luc. 6. EStote miſericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis pręcipi exiſtimo, niſi vt ea facta, quæ dubium eſt, quo animo fiant, in meliorē partē interpretemur. Quod enim ſcriptum eſt, Ex fructibus eorum cognoſcetis eos: de manifeſtis dictũ eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri, vt ſtuprum, blaſphemiæ, furta, ebrietates, & ſimilia: de quibus nobis permittitur iudicare. (Matt. 7.)

IDEM.

Propter ſcandalũ euitandum veritas nõ eſt omittenda. CAP. III.

QVi ſcandalizauerit, &c. Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur.

IDEM *ſuper Marc.*

Propter neceſſitatem illicitum efficitur licitum. CAP. IIII.

QVod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum. Nam & ſabbatum cuſtodiri præceptum eſt: Maccabæi tamē ſine culpa ſua in ſabbato pugnabant. ſic & hodie, ſi quis ieiunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur. (I. Macca. 2.)

Gregorius

Gregorius ſeptimus.

Illicitè factum obligationem non inducit. CAP. V.

QVod non rite, aut perperam, vel aliàs illicitè introductum eſt: nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere.

IDEM Vanen. epiſcopo.

Tormenta indicijs non præcedentibus inferenda non ſunt.

CAP. VI.

CVm in contemplatione: & infra. In ipſo cauſæ initio non eſt à quæſtionibus inchoandum.

Stephanus papa.

Sacrilegus eſt offendens rem, vel perſonam eccleſiaſticam.

CAPIT. VII.

QVæ multoties: [*& infra.] Quicquid in ſacratis deo rebus & epiſcopis iniuſtè agitur, pro ſacrilegio reputatur: quia ſacra ſunt, & à quoquam violari non debent.

[*V ſurpantur, neceſſe eſt vt multoties prohibeantur. Nam]

Auguſtinus.

Qui facit aliter quàm debet facere non dicitur. CAP. VIII.

QVi ex timore facit præceptum, aliter quàm debeat facit, & ideo iam non facit.

IDEM in libro de [a] ſapientia.

Committens vnum peccatū, reus eſt omnium, quò ad vitam æternam. a pœnitentia.

CAP. IX.

DEfleat peccatór, quia offendēs in vno, factus eſt omnium reus. *Iac. 2.*

Gregorius in regeſto.

Ignorantia non excuſat prælatum in peccatis ſubditorum. h. d. quò ad myſticum & moralem intellectum. CAP. X.

QVamuis cauſæ: [*& infra.] Non enim poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit.

[*Quid eſſe deterius poteſt, quàm vt agantur talia contra ſeruos Dei, vt ipſe neſciat qui præeſt.

Lucius tertius.

Pro ſpiritualibus homagium non præſtatur. CAP. XI.

INdignum eſt, & à Romanæ eccleſiæ conſuetudine alienū, vt pro ſpiritualibus facere, quis homagium compellatur.

FINIS.

Opus iſtud cum his annotationibus explicatum, digniſſimum eſt vt excudatur, & omnium manibus verſetur: quod atteſtor Sebaſtianus Baer Delphus, inſign. Colleg. Eccle. S. Mariæ Hantuerpien. Plebanus.

EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS
PLANTINVS ANTVERPIAE,
XV. KAL. OCTOB. AN. M.D.LXIX.

i18961848

50

5

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm